
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01240474 5

TITI PETRONII ARBITRI

SATYRICÔN QVAE SUPERSUNT

Cum integris Doctorum Virorum Commentariis;

& NOTIS

NICOLAI HEINSII & GUILIELMI GOESII

antea ineditis;

Quibus additae DVPEYRATII & auctiores BOVRDELOTII ac REINESII notae.

Adjiciuntur

JANI DOUSAE PRAECIDANEA,

D. JOS. ANT. GONSALI de SALAS COMMENTA,

Variae DISSERTATIONES & PRAEFATIONES,

quarum Index post praefationem exhibetur.

Curante

PETRO BURMANNO.

Cujus accedunt curae secundae.

EDITIO ALTERA.

TOMVS SECVNDVS.

AMSTELAEDAMI,

APVD IANSONIO-WAESBERGIOS.

clɔ Iɔ CCXXXXIII.

INDEX CONTENTORUM

TOMI SECUNDI.

I N D I C E S

1. omnium vocum & phrasium in ipso corpore Satyrici Petroniani occurrentium, prout a Scioppio aut Gonsalio confectus & editus sub titulo *Sirenis Latinae*, postea ex Traguriense fragmento auctus fuit ab Arnoldo Drakenburgio.

2. phrasium ex fragmentis.

3. eorum quae in notis textui subjectis notantur.

4. vocum Graecarum, quae ibidem explicantur.

5. auctorum qui in iisdem emendantur.

J A-

JANI DOUZÆ NORDOVICIS

PRO

SATYRICO

PETRONII ARBITRI

PRÆCIDANEORUM

LIBRI TRES.

ΕἸΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΟΓΙΜΟΥΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΑΝΕΙΣ ΠΕΤΡ. ΑΡΒΙΤΡΟΝ ΚΑΙ ΙΑΝΟΝ ΤΟΝ ΔΟΥΣΑ

Ἐπίγραμμα διαλογιστικόν.

α. Ἔννεπε, ξεῖνε, τίς ἐσσί; β. Πετρώνιος, ὃν ποτὲ Ῥώμη
Τίμιον ὑπατικῇ βλέψεν ἐν ἀγλαΐᾳ.
α. Οἶδ' ἀπὸ Μασσαλίας τὸν ῥήτορα, τὸν στιχαοιδὸν
Διζυγὸς εὐεπίας ῥυθμῷ ἀγαλλόμενον.
Πῶς δ' ἔλαθες στυγερῇ τόσσον χρόνον εἰνοχος ὄρφνῃ,
Ἐλλογίμοις οὐδ' ἂν γνώριμος ὑμνοπόλοις;
β. Δήϊος, ἑσπερίης ἀπελάσας πατρίδος αἴης,
Δηρὸν Βαρβαρικαῖς ἐγκατέερξε πέδαις.
Ὀψὲ δὲ δή με φιλόφρονες εἰς φῶς φῶτες ἔνεγκον,
Καίρια δουλοσύνης λύτρα χαρισσάμενοι.
Δηθὰ δὲ λυτρωθεὶς, κεκολουμένος αἶαν ἀμείβων
Πλάγχθην, οὐτιδανὸν λώπιον ἑσσάμενος
Εἰσότε Δοῦσα μ' ἑοῖς φιλίως μεγάροισι κομίσσας,
(Τοὔνεκεν οἱ δοῖεν χάρματα πολλὰ θεοὶ)
Ῥωμαλέον προτέρην μετενέγκατ' ἐς ἀξιότητα,
Τὴν δ' ἐμὲ λαμπροτάτην τήβενον ἀμφιέσας.
α. Ὡς ἐτεόν γ' ἔπος ἐστιν, ὁμοῖϊον ὡς τὸν ὅμοιον
Προσπελάειν μεγάλων αἰὲν ἔκητι θεῶν.
Μουσοπόλοι ξείνῳ συγχαίρετε, Δουσιάδῃ τε
Ἀμφότερον, ξενίῳ σπένδετε, καὶ λογίῳ.

JANUS DOUSA

DANIELI ROGERTI SUO

S. D.

Annos abhinc, ni fallor, jam factum est septem, quum tibi meane, an publica felicitas dicam nescio, eam cogitationem immisit, ut Bataviam nostram crebro revisendo de praesentia nobis tua gratiam facere & velles & posses, mi suavissime DANIEL, quam rem studiorum meorum rationi opportunissimam feliciter aliquamdiu atque ex sententia nobis sub manus successam, cupientissimisque adeo ac lubentissimis animis utrinque porro continuatam ac cultam, in ipsa pene (ut sic dicam) epitasi inopinatus reviviscentium armorum civilium clangor, patriaeque infoelicis fortuna mediis peregrinationibus istis tuis ex transverso incurrens desubito abrupit atque exstinxit; summo adeo meo bonorumque omnium cum dolore, tum illorum hominum flagitio, qui tumultus hos nobis tragoediasque concivere. Me miserum, tene (ô ROGERS) animo meo carissime: tene inquam ista doctrina, comitate, industriaeque indole, & (quod rei caput est) ista benevolentia dico, tantum temporis, tam multa adeo millia à LIPSIO ac DOUSA tuo discretum, sejunctum, & quasi abalienatum in externo solo vitam degere? Musasque ac studia nostra, ex cujus consuetudinis solatio tantas voluptates haurire ac participare solitas, ex ejus distractione ac diffidio tantos percipere luctus? Atqui paullo etiam praesentiae tuae desiderium tolerarem facilius, si modo id ipsum mutua scribendi assiduitate lenire ac commitigare possemus. Nunc isti malo hoc insuper adjunctum est incommodi, quod ne per literas quidem interpretes colloqui inter nos confabularique liceat, ita undique & terra & mari interceptus est commeatus,

Nec quicquam in Clario nomine praesidii est.

Nae jam ego reapse nimis quam verum esse experior Plautinum illud:

Tum denique homines nostra intelligimus bona,
Cum quae in potestate habuimus, ea amisimus.

Itaque nec te mihi succensere aequum arbitror, nec caussae dictionem exspectare, quod biennium prope jam totum literarum officio defuerim. Tantum rogo quaesoque, ut satisfactionem quam dico animo, quo decet, accipias, flectasque mentem justissima deprecatione lenitam, ea lege, ut bona fide poenitentiam emendem, hoc est, superiorem temporum veternum nova ac succidanea diligentiae usura farciam porro atque compensem, simulatque primum per illos licuerit, quibus est ea res in manu. qua in re si tuae fortunae successus opinioni ac votis responderit meis,

rex sum: regem autem quid loquor? imo deus.

Ac ne me judices gratis aut sine mercede hacce noxa exsolvi velle; en tibi, mi Patrone, PETRONIUM hunc nostrum, qui caduceatoris more inducias faciat tecum: ac ROGERTEM DOUSAE tranquillet suo, reducemque, ut antea, propitium concinnet nobis. Quid ni (inquies) cum

donec

denes scriptorem mihi, cujus quidem à capite ad calcem curatissime descripti meo solius beneficio exemplar indeptus primitus? jam tum, quum patriae nomine ad Britannos meos legatus missus publicae auctoritatis munus sustinebas. Fateor, ac prae me fero. Itaque redit (ut vides) ad te depositum tandem tuum: non quidem sartum tectum, hoc est, inviolatum modo; sed vero, praeter haud paenitendam literarii foenoris accessionem, nova insuper politura refictum, ac DOUSIANIS denique COMMENTARIIS illustratum, & quidem post geminatas (ut scis) SATYRICI illius editiones multo electissimas, LUGDUNENSEM ac LUTETIANAM inquio, quae res in caussa fuit, ut publicationis istius propositum in haec usque tempora differre fuerim coactus. Accipies proinde (ut dixi) hanc PRAECIDANEORUM TRIGAM: quibus hercule aliud nihil obfuturum intelligo magis, quam quod ARBITRUM auctorem habent. Nosti hoc saeculum quibus moribus sit;

Pergula pictorum: veri nihil, omnia ficta.

Id DOUSA curat scilicet. Et tamen ita res abibit, nisi mihi praesidium ipse contra occupare propero in tempore. quod ne ab ipso PETRONIO petam, ecqua causa est, istiusmodi nobis sic quasi ex tripode oraculum suggerente? *Nihil esse hominum inepta persuasione falsius, nec ficta severitate ineptius.* Quod te per praetextatae amicitiae memoriam, per communia Musarum sacra, ac studiorum nostrorum societatem obsecro obtestorque; ut salinarum Arbitri possessionem, tanquam legitimus procurator, defendundam suscipias: neu contra fas legemque civem patricium, & (quae ratio maximae est) consularem infibulari, multo minus evirari, ulla porro ratione patiaris, quem non tralaticia aedepol deformitate insignitum, ac vix Massiliensibus suis cognitum MEMMIANA munificentia primitus à fatali adeo meta revocavit ad lucem. Nam quod ad me attinet, nullam recuso invidiam, quae spem salutis modo aliquam ARBITRO nostro ostendat. Quod si utique facinore opus est, cur non (quia bellissima est occasio) ipsimet intestabiles fiant potius, qui tam severa tristitia violari aures suas obscoeno sermone palam ac publicitus assimulantes, suae atque alienae lubidini nihil non in secreto condonant? Scis, quos dicam. Quo majore opere ex parte tua adnitendum, ut & sectores omnes frustra sint, & SATYRICUS noster in patrocinio tuo ac fide tuto audeat conquiescere, ALBIMONTANI GENII perennitate securus: utique adversus istos, qui novam nobis histrioniam commenti, aliorum simpliciter dicta in crimen raptare non cessant; ipsi adeo factorum innocentes, ut in eodem plane contubernio cum EUMOLPIO PETRONIANO stipendia jam olim factitasse videri possint, cui generi ipsus hercule jampridem advocatus venire cupio, si qui mea opera citius addici possint, MORBONIAM porro ut abeant recta via. *Vale ocelle noster, imo ocelle* MUSARUM. LUGDUNO BATAVORUM.

JUSTUS LIPSIUS

ad Juventutem.

En PETRONIUS, *arbiter leporum,*
Et salsus pater & salax jocorum:
Quos novit Latium, vetusque Roma,
Paedore obsitus impolitiaque
Dudum, nunc melior politiorque
In novam properat venire lucem.
Non quidem magica recoctus arte,
Sed DOUSAE *medica recoctus arte.*
DOUSAE, *qui veterum arbiter leporum est.*
DOUSAE, *qui pater elegantiarum est.*
At tu nostra fave & cave juventus.
Merum mel latet hic, latet venenum.
Probis mel merum, at improbis venenum.

Idem Cent. I. Epist. LXX.

Dusa noster Commentarios ad Petronium scripserat, nunc totus in Historia concinnanda suae gentis.

J A.

JANI DOUSAE NORDOVICIS
PRO
SATYRICO
PETRONII ARBITRI
VIRI CONSULARIS
PRAECIDANEORUM
LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Satyram Petronianum haud unius quidem, sed vero complurium librorum opus fuisse. Dictorum factorumque quasi papavere & sesamo sparsorum *ad joci Plautini similitudinem accommodatio.* Frictam nucem, *pro cocta, sive tosta potius, tam apud Horatium, quam Plautum, sumi oportere.* Madidum, *seu* tepidum cicer, *pro fricto in Martiali. Dictionis Petronianae cum Octaviano eloquendi genere collatio; adjecta suspectioris insuper alterius loci emendatione.*

atyricon istud Petronii Arbitri in libros plures diribitum, tributum ac dispartitum fuisse, satis magno argumento est nobis veteris Glossarii fiducia, quod apud literatissimum antiquae fidei custodem Petrum Danielem nostrum in publicos potius, quam privatos usus adservari intelligo. Inde enim sic quasi ex armario deprompta festiva illa ablectissimorum Fragmentorum symbola, de qua post omnes omnium collectas novissime ac recens nobis gratiam fecit is, qui Lutetianae Editioni architectus cluit. Ibi igitur inter caetera & hoc exemplum sub Satyrici illius spicilegii exodium Petronianis amatoribus occurrit: *Excellentissimus dicitur à Petronio in* 1. *Satyrarum.* Unde manifestum, hoc opus certo librorum ordine (ut dixi) à compositore suo distinctum & quasi interjunctum fuisse, quod quoniam in tanto ejus scriptorum defectu compertioribus argumentis praestare haud facile est, ambagibus ac diverticulis relictis, de semita in viam me sistere approperabo, hoc est, in rem praesentem venire pergam: non ut oeconomiam novam hic ullam instituam scilicet, sed vero ut ordinem mihi ab ipso auctore praescriptum ac praestitutum conservem, studiose utique ac sedulo. Proinde ab Eucolpianae Declamationis fragmento telam hancce auspicato orsuri, post *rerum tumorem, & sententiarum vanissimum strepitum* in Arbitri nostri arbitrio conquiescere cogitamus, scaevam perversamque hujus (an illius?) saeculi eloquentiam junctis in unum copiis, omnibusque pariter cachinnis flagellaturi. nec *mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaque quasi papavere & sesamo sparsa vel unius assis aestimaturi: imo minoris etiam, quam vitrea fracta & somniorum interpretamenta Ascyltos.*

Cap. I. Et quoniam *papaveris ac sesami* nos in memoriam induxit Arbiter, haud alienum instituto nostro videtur Satyricam Petronianae metaphorae similitudinem Comico Plautinae urbanitatis suffragio adjutum porro ire atque defensum. Id exstat Poenulo in joco non absimili εἰρωνικῶς usurpatum, cui etiam utrumque tam *sesamum* istud, quam *papaver* aspersum reperitabis. verbi caussa, Act. 1. sc. 11. vers. 112.

AG. Obsecro hercle ut mulsa loquitur? MI. Nihil nisi laterculos,

Sesamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.

Ad exemplum Plautinum etiam Horatii illud spectare videtur ex Arte, vers. 249.

Nec si quid fricti ciceris probat, & nucis emtor.

Neque enim *frictum* istud ad *cicer* modo, quod praecedit, sed vero etiam ad *nucis* mentionem, quae porro sequitur, pertinere autumo, hoc Plautino potissimum testimonio persuasus; interpretorque, *coctum*, seu *tostum cicer*, adstipulante nobis Martialis loco, quem libro primo Epigr. 1. reperias hujusmodi:

------ *Quod otiosae*

Vendit qui madidum cicer coronae.

Item ibidem Epigr. 104.

Asse cicer tepidum constat, & asse Venus.

Madidum enim, seu *tepidum* Martiali, quod Horatio *frictum.* & scimus *madidum* pro cocto usurpatum antiquis, item Comico nostro non semel; sed & Vergilio:

Et quamvis igni exiguo properata maderent.

Unde liquido dilucet error eorum hominum, qui *frictum* pro novello & recenti in Horatio positum sunt interpretati. Sequitur deinceps in eapse Declamatione illa, quam contra umbraticos & praeposteros saeculi sui Declamatores in nescio qua *porticu* ab Eucolpio habitam palam deprehendimus, argutissima haec similitudo.

Cap. II. *Qui inter haec nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant*] V. C. uno verbo auctior, *tantum* interpositum habebat, hoc modo: *Qui inter haec tantum nutriuntur.* neque id abhorret sententia. Legitur

porro ex ordine.

Pace vestra liceat dixisse, primi omnem eloquentiam perdidistis. Levibus enim atque inanibus sonis ludibria quaedam excitando effecistis, ut corpus orationis enervaretur & caderet] Idem hoc ipsum de Asiatica ista tolutiloquentia Octavianus Caesar, cujus (quantum quidem ex ejusdem Fragmentis est conjectare) universam prorsus dictionis imaginem à Petronio nostro possideri, jampridem satis acceptum est mihi. Scribit igitur ille in quadam ad M. Antonium epistola, (Suetonium auctorem sequor) ludens malum & inconstans in eligendo genere dicendi ingenium ejus: *Tuque dubitas, Cimberne Annius, an Verrius Flaccus imitandi sint tibi? ita ut verbis, quae C. Sallustius excerpsit ex Originibus Catonis, utaris? an potius Asiaticorum oratorum inanibus sententiis verborum volubilitas in nostrum sermonem transferenda?* Quibus mox item succinit Arbiter porro hic noster, inquiens: *Nuper ventosa istaec & enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit, animosque juvenum ad magna surgentes veluti pestilenti quodam sidere afflavit.* Caeterum, quod dixi Petronianum scribendi genus ad Octavianae dictionis similitudinem examussim mihi conformatum videri, neminem demiraturum arbitror, qui quidem bona animi mente, hoc est, judicio ac ratione utatur; denique Suetonianum illud ejusdem loci de Augusto Principe testimonium memoriter commeminerit satis: *Genus eloquendi sequutus est elegans & temperatum, vitatis sententiarum ineptiis, atque inconcinnitate, & reconditorum verborum (ut ipse dicit) faetoribus, praecipuamque curam duxit, sensum animi quam apertissime exprimere. quod quo facilius efficeret, aut necubi lectorem vel auditorem obturbaret ac moraretur, neque praepositiones verbis addere, neque conjunctiones saepius iterare dubitavit, quae detractae adferunt aliquid obscuritatis, etsi gratiam augent.* Quae quidem omnia ita graphice, & quasi ad verum Petronianam nobis orationem ob oculos repraesentant, ut, nisi de Augusto ea memorata esse constaret nobis ex Historicae fidei auctoritate, in alium potius neminem, quam in Arbitrum nostrum convenire ex animi sententia jurati asseverare possimus. Ita velut *uno in ludulo erudituli ambo* sirempse prorsus mihi, nec quicquam minus, quam publici saporis sermonem habere videntur. Habes inter ejusdem porro indignationis argumenta.

Nondum juvenes declamationibus continebantur, quum Sophocles aut Euripides invenerunt verba, quibus deberent loqui] Placet legi, *conterebantur*, Metaphora vere Petroniana.

CAPUT II.

Interrupta argumentorum aliquot recensio carptim & quasi per Satyram facta; rerumque sub uno aspectu positarum veluti Breviarium quoddam, earum dico, quarum perpetuae in Petronio narrationes (quantum quidem ex centunculis ejus superstitibus exsculpere atque exterebrare potuimus) hac tempestate nequicquam desiderantur. Graecae urbis *appellatione haud aliam, quam* Neapolim *significari. Id Corneliano quoque testimonio firmatum. Lutetianae lectionis assertio.* Verba atroci stilo effodere, *quomodo intelligendum. Quandam Arbitri nostri sententiam de Horatio adumbratam videri.*

Eucolpicam declamationem Agamemnonis interpellatione abruptam fuisse fidem nobis faciunt haec verba.

Cap. III. *Non est passus Agamemnon me diutius declamare in porticu, quam ipse in schola sudaverat*] *Porticum* quam dicat nescio, praesertim quum nec pes nec caput Eucolpianae dissertationis, in tanta tamque deformi Satyrici istius decurtatione, uspiam gentium compareat hodie. Nam nec de *Agamemnonis suasoria* reliquum nobis quicquam fugitiva oblivio fecit. Quid? quod majorem insuper ac meliorem *superioris Declamationis* partem Petronio, imo vero nobis, amatoribus inquam ejus, deperisse credibiliter augurari possimus. Jam de *obscoena illa, modisque omnibus flagitiosa Eucolpii servitute, eodemque ad arenam* (sicuti apparet) *condemnato; de fuga ejus, ac judicio deluso: de nocturna hospitis caede, de uxore Lycae corrupta, tum injuriis eidem illatis, expilatoque contumeliosa migratione navigio*, nec vola, nec vestigium, quod ajunt. Quid *de damnatione Tryphaenae, de exilio ac dignitate ejus in concione proscripta: de Lycurgi villa despoliata, ac rapinis communibus; de Menelao antescholano* loquar? quid vero aliud, nisi horum omnium nobis ac doctis omnibus nihil praeter inanissimum desiderium restare? Sed & *de propudiosa illa, quamque stupro emeruerat, Gitonis manumissione, deque primis impudicitiae ejusdem tyrociniis, praeposteraque ac nefaria cum Eucolpio consuetudine: de Ascylto infamiae notis cooperto, qui ne vir esset à matre persuasus, ipso virilis togae die stola assumpta in muliebris patientiae scortum transierat, opus etiam muliebre in ergastulo fecerat:* omnia haec inquam in perpetuum evanuerunt, haud radicitus quidem, verum hercule eradicitus. Taceo *conturbationem Ascylti, solique versionem multo perditissimam:* taceo *fraternam cum Eucolpio sub praeceptoris umbra initam societatem, & viridarium faedissimis utriusque voluptatibus inquinatum:* postremo, *quod ex turpissima lite in risum jurgantes convorterat, laudationem Poëtae, cujus adeo subidissimae recitationi cum auritis, imo vero dentatis plagis interfuerant ambo, neque id frustra: quippe quam vocatio etiam fuerit subsequuta, ex utriusque captatoris sententia, parasiticis potius, quam scholasticis artibus quaesita.* Neque minor jactura facta in argumentorum sequentium amissione, *de pallio loquor per latrocinium harpagato, de tunicula Ascylti intactis aureis plena de-*

per-

perdita, eademque porro mox à rustico quodam in solitudine inventa: de sacro Priapi ante cryptam turbato, de nocturnis in sacello magni illius Dei religionibus inspectis, proditisque. Ex quibus tum universis, tum singulis facile est adfirmare, ipsa haec tantula, quae reliqua etiamnum possidemus, fragmenta vix mehercules in decima ejus Satyrae parte censeri posse, quam non sola carminum varietate mistam condidit Petronius noster, Varronis (uti arbitror) Menippaeas sequutus. Atqui essent omnia faciliora, si vel in his ipsis, quae de tanto corpore supersunt, reliquis aliqua fabellarum cohaerentia, seriesque continuatae porro historiae appareret. nunc protasi quasi, atque epitasi amissa, quarum potiorem adeo partem argumenta, quae posui, olim occupasse videntur; catastrophen insuper centonis in morem virgatis undique veluti pannis consutam, pessimeque sane ac discorditer conciliatam habemus. Ita interrupta omnia, ac passim lacunis deformata, quarum vicem explent asterisci, quibus hercule ego lumbos adeo omnes defractos vellem, ut vel novissimum Actum integrum saltem inviolatumque haberemus, cujus nunc, sicuti Aululariae Plautinae, nequicquam atque irritis votis exodium mittere desideramus. Caeterum de *ejus portica* habes aliquanto etiam post, capite VI. Nam ne de *porticu Herculis Romae a Philippo quondam extructa* dictum credam, cujus meminit cap. CVI. obstat *Graecae urbis* mentio, *in cujus diversorio se desertum jacere lamentatur Encolpius* postea. Addidisset saltem urbis appellationem, caetera porro compertiora haberemus. Utut est, gnarum hoc saltem nobis, *situm ejus proximum littori fuisse.* & fortassis haec fuerit, quem Satyricus ipse cap. CXV. *insulam M. Manicii* indigitat. unde ductore Eumolpo navi aliquando conscensa Tarentum cogitantes, facto per tempestatem naufragio, Crotona adpulsi de credula Coranorum ac haeredipetarum turba, hoc est, de praedonibus ipsis praedam capturi, felicitate pleni, ne dicam ebrii, prioris fortunae statum facile porro obliviscantur, nisi forte tamen *insula* id loci, pro domo publico privatove circuitu cincta, eaque, quae parietum communione careat, positam interpretemur. qua notione nomen illud accipi haud raro solere, ex Cicerone nobis, Tranquilloque, tum Petronianae aetatis scriptoribus clarum. Commodum haec sic scriptitaram, quum mihi hujusce controversiae caussa ad commune Academiae nostrae oraculum profecto ac vix primam dum hercule *Graecae urbis* syllabam eloquuto, *Lipsius aurem*

Vellit, & admonuit de loco Cornelii Taciti. unde scitior factus sum tandem, *nobilem illam Cumanorum coloniam, ac primariam Magnae Graeciae civitatem, (Parthenopen, seu Neapolim dico)* peculiari *Graecae urbis* appellatione insignitam antiquitus. credo, ob *Gymnicos ludos* maxime, tum *Musicum illud quinquennale certamen* magna Graecarum urbium frequentia ibidem solitum celebrari: vel (quod vero propius videtur) ob vetustissimam Graecae prosapiae jam inde ab ipso usque Theseo ac priscis Atheniensibus (quorum coloni Chalcidenses cluebant) repetitae altius originationem. Locus, quem dico, Taciti lib. XV. Annalium hisce verbis conceptus exstat, estque sermo omnis de CL. Nerone contra decus Imperatorium scenaturiente, vel Bacchanal factitante verius: *Nam adhuc per domum aut hortos cecinerat Juvenalibus ludis, quos ut parum celebres & tantae voci angustos spernebat. Nan tamen Romae incipere scenas ausus, Neapolim quasi Graecam urbem delegit.* Ad illa *Agamemnoniae dissertationis* verba aliquando veniamus.

Cap. IV. *Quod si paterentur laborum gradus fieri, & studiosi juvenes lectione severa mitigarentur*] Ita lego, proboque hanc lectionem prae veteri ac Lugdunensi illa, *irrigarentur.* Persistit enim in metaphora noster, & *maturitatem* istam, quam per verbum *mitigari* exprimit, opponit *studiorum cruditati*, qua juventutem de parentum consilio obnoxiam laborare questus fuerat antea, verbis illis: *Deinde quum ad vota properant, cruda adhuc studia in forum propellunt, & eloquentiam, qua nihil esse majus confitentur, pueris induunt adhuc nascentibus. Mitigari* ergo pro *mitificari* (quo vocabulo usus Gellius) hoc est, maturescere, positum accipiemus. Sequitur exinde.

Ut sapientiae praeceptis animos componerent, ut verba atroci stilo effoderent] Idem cum Horatiano illo penissime:

Saepe stilum vertas, iterum quae digna legi sint
Scripturus, &c.

Stilo enim (id quod à Turnebo, magno illo doctrinarum ac leporum omnium parente, sagacissime indagatum) in ceratis tabellis literas faciebant, vel pangebant potius; cujus adeo stili cuspis, qua aequor illud cereum inarabatur, *acumen* cluebat. unde & M. Tullius: *Omnia sub acumen stili subeant necesse est:* Altera pars retusa erat, qua veluti transverso calamo jugulabant, id est, inducebant, eradebantque obliterantes, si quae minus ex sententia videbantur: ipsamque ceram illam denuo complanabant, fartam (uti prius) aequabilemque concinnantes ad novam scripturam supponendam quasi succidaneam, veteri ac fugitiva illa expuncta scilicet. *Stilum* ergo *vertere*, est interpolare atque emendare, quod scripseris: nec mucronem (ut antea) sed vero alteram stili partem, inversam dico, atque ideo obtusiorem ad delendum adhibere. Praecipit proinde cum Horatius, tum Arbiter frequentes in scribendo lituras faciundas, verbaque (*quamvis invita recedant*) *atroci stilo effodienda*, hoc est, crebro invertendum graphium, nec stilo, aut cerae parcendum, si quis digna modo posteritatis

auribus conscribillare postulet sese. Vide exemplum Prudentii prudentissime apud eumpse Turnebum illum Adversar. suorum lib. XIV. cap. 24. interpretatum in hanc, quam posuimus, sententiam. Pergit narrare porro apud Petronium Agamemnon.

Nunc pueri in scholis ludunt, juvenes ridentur in foro, &, quod utroque turpius est, quod quisque perperam discit, in senectute confiteri non vult.] Exprimere videtur voluisse dictum Horatianum, cujus quantopere studiosus fuerit Arbiter, testis est elogium illud multo liberalissimum, quo *curiosam* in Poëta isto biformi *felicitatem* idem admiraturus postea. Illud igitur Horatianum (ut dixi) exprimere voluisse videtur hic Noster, ex lib. II. Ep. I. v. 83.

Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt:
Vel quia turpe putant parere minoribus, &, quae
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.

CAPUT III.

Licinianae improbitatis (*an* humilitatis *potius?*) *in privam, hoc est, in veterem suam sedem reductio.* Improbitate *illa* Luciana, *seu* Lucilliana *etiam* humilitate, *una cum Turnebi Imperatoris sui praesidio ac propugnaculis, tam hic, quam in proximi Scazontis constitutione, de statu dejecta, infirmata, ne dicam subversa funditus. Contra*, Lucillianum nomen *postliminium Sidoniano carmini restitutum, Calvo, qui alienum temere usurpaverat, pariter cum titulis gentilitiis injusta possessione pulso denique ac deturbato.* Perditi, *quod genus vocitentur.* Addictus Histrioniae. *Salisberiensis exempli integratio.* Mittere habenas.

Cap. IV. *Sed ne me putes improbasse schedium Lucillianae improbitatis, quod sentio & ipse carmine effingam.*] Ita nobis refert curatissima illa, ac Parisiensis Editio.

Turnebus, pater eruditionum,
Idemque ARBITER *omnium Leporum;*
Non horum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut posthac aliis erunt in annis,

priorum exemplariorum fidem sequutus non *improbitatis*, verum *humilitatis*, rescribebat. idque Petronianae etiam sententiae haud paullo accommodatius visum. Nam (sicuti idem argute subjicit) *Lucillius in Satyris interdum se ad humilitatem Jamborum demittebat: hodieque in Grammaticis quidam ejus Jambici reperiuntur.* Alii non *Lucillianae*, sed vero *Lucianae improbitatis* potius maluere, & ita in contextu posuerunt, haud quidem suo, verum hercle communi vitio in errorem imprudentes compulsi, inscitia aetatis maxime, qua Petronium hunc nostrum Luciano posteriorem credidere; quare venia digni. Et fuit tempus, quum & ipse scripturae eorundem vestigiis insistens ex *Lucianae*, *Lucinianae* concinnandum hariolarer. atque eo mehercules audacius, quoniam in codice quodam membranaceo *Lucinianae* deprehenderam jam antea; quamquam quid grave, si de *diserto illo Catulli Salicippio*, seu *Salaputio* dictum accipiamus? Licinio, inquam, Calvo cognomine, qui multum & diu cum ipso Cicerone, & quidem ambiguo certamine, de Eloquentiae principatu contentiones exercuit, & cujus *delicati versiculi* passim à Catullo, familiari suo, de meliore sane nota commendantur. quippe qui & oratione summum illum Oratorem (uti dictum est) aemulus, & Poëta insuper non humillimi spiritus fuit. Nam (ut testis est Seneca) *carmina quoque ejus, quamvis jocosa sint, plena sunt ingentis animi.* Proinde *improbitatis* istud non improbo; quam etiam in Poëmatibus ejus agnovisse Ovidius videtur, quum scribit:

Par fuit exigui similisque licentia Calvi,
Detexit variis qui sua furta modis.

Hoc est, variis modorum, seu numerorum generibus Epigrammati convenientibus ad exemplum Catulli scilicet. Quod si quis *humilitatis* mordicus retinendum contenderit, ad Liciniani stili mediocritatem & oratorium dicendi genus verbum istud accommodare debebit. quod an humile fuerit, haud facile dixerim: hoc compertum habeo tamen, Ciceroni ipsi & accuratum & exquisitum visum oppido: & cujusmodi non nisi abs summo Atticismi cultore manare potuisse est verisimile. eundemque & *violentum & incitatum in dicendo* à Seneca perhiberi, etiam scio. neque aliter sane de Orationibus ejus Plinius Nepos. Sed enim *humilitatem* hanc potius in Poëmata Calvi convenire crediderim, in quibus & priscae illius Latinitatis imaginem examussim expressam, & simplicitatem Catullianae aemulam, (cujus aetati suppar vixit) ad vivum oppido enituisse, & Epigrammatum ipsius Fragmenta, & residua de eo veterum testimonia fidem nobis abunde facere atque adstruere possunt. Caeterum, ut hic *Lucillius* pro *Licinio* perperam objectus nobis, ita in versu quodam Sidoniano, quem Petronii Editor producit, contrarius admissus error, hoc modo:

Non Licinius hic, Lucretiusque est.

Quin eo loci haud dubie *Lucillii* nomen reponendum, tum ipsius sententiae ratio, tum legitima Phaleuciorum dimensio commonefacere nos possint.

Cap. V. Hic porro Scazon se prodit:

Cliensque coenas impotentium captet.] Examussim optime. Neque enim Turnebi commentum probare possum, *Ne potentium* audacissime rescribentis. Et vero *Impotentium* valde potentium interpretor. qua significatione hoc verbum Horatio alias familiare. Sequitur;

v. 6. *Nec perditis addictus obruat vino*

Mentis

Mentis calorem.] *Perditis*, id est, nequam & dissolutis hominibus, & quos *Apiciorum*, ac *Neponum* cognominibus pro dignitate insignire possis. Eo dico, quod animadvertam hanc etiam lectionem in controversiam à Petronianis correctoribus vocitatam fuisse, imo adeo praeter omne meritum suum mala manu solicitatam. Sequitur etiam:

v. 7. ----- *Neve plausor in scena*

Sedeat redemtus Histrioniae addictus.] Quorum versuum explicationem Praecidaneis nostris Plautinis reservabimus, Amphitruonis Prologo id omne, cujuscunque modi videtur, de nostro gratificaturi, interim hocce pro tempore admonuisse contenti, ne quis porro Turnebo insistat credere, τὸ *bistrionis* hunc in locum magna cum fiducia inducenti; atque adeo *addictus* illud non participationem, sed vocabulum esse adseveranti: haeresi praepostera, nec tanti viri acumine condigna. Quam *histrioniam facere* apud Plautum etiam iteratum offendas, & ipse Arbiter eadem voce alibi praeterea usus reperiatur, non quidem in his Fragmentorum ruderibus, sed vero in exemplo quodam, quod à Joanne nescio quo Salisberiensi depravate productum ita corrigendum plusquam Turnebica fiducia pronunciamus: *Non duco contentionis funem, dum constet inter nos, quod fere totus mundus, juxta Petronium, exerceat histrioniam.* Nam & illic, & in postrema Lutetiana Editione, *bistrionem*, perperam hodie publicatum legitur.

v. 13. *Mox & Socratico plenus grege mittat habenas*

Liber, &c.) *Mittere habenas* Petronio & Propertio idem, quod Ovidio *immittere*, aliis *permittere*, seu *remittere*, i. e. laxare, ac concedere habenas. Hinc patet hoc loco *mittat*, non *mutet* retinendum, quod tantopere tamen quibusdam complacitum. Et tamen Stat. Silv. III.

Et semel incertas (rescribo *insertas*, sc. ori,) *non mutaturus habenas.*

Neque hoc a sententia alienum.

CAPUT IV.

Notare sibi. Petronii complures loci aut correcti, aut novo interpretamento illustrati. Mos in re trepida ac subitaria capitis operiundi. Nonariarum cellae distingui titulis quaeque suis solitae. *Eas adeo* (cellas *dico*) *meritorias, stataque ac certa mercede, hoc est, asse uno, parabiles fuisse. Res quasi* per nebulam, seu caliginem *videre. Omnes Gitonis mores ad subdolam ac fucatam vernilitatem facti oppido.*

CAp. VI. *Dum haec diligentius audio, non notavi Ascylti fugam*] Phrasis Petroniana, quamque hic idem scriptor

Tantum non in delitiis babuisse videtur: bis utique usurpatam postea, primum cap. CIII. *Notavit sibi ad lunam tonsorem intempestivo inhaerentem ministerio.* Iterum deinde cap. CXI. *Proxima ergo nocte quum miles notasset sibi & lumen inter monumenta clarius fulgens*, &c. Servandum itaque Pronomen, neque de hoc dictionis genere delibandum quidpiam. Habes deinceps.

Et dum in hoc dictorum aestu motus incedo] Praepositionem *in* inducendam arbitror, at caetera retinenda: mirorque, quid eos moverit, qui τὸ *motus*, loco movere sunt ausi. Sequitur porro;

Ingens scholasticorum turba in porticum venit, ut apparebat, ab extemporali declamatione nescio cujus, qui Agamemnonis Suasoriam exceperat] *Suasoriam* accipito, quam Agamemnon nescio quis in Schola exsudaverat supra, cap. III. interim dum in Porticu declamat Eucolpius ejus, quam ibidem habuimus, Declamationis particulam. Porro igitur:

Sed nec viam diligenter tenebam, quia nec quo stabulum esset sciebam.] Videtur aliquantillum desiderari; & nescio, an interponendum hujuscemodi quidpiam: *Quia nec, quo iter ad stabulum esset, sciebam.* Vel certe adjectandum *loco:* hoc modo: *Quia nec, quo loco stabulum esset*, &c. Sic enim idem cap. VIII. *Cum errarem per totam civitatem, nec invenirem quo loco stabulum reliquissem.*

Cap. VII. *Tarde, imo jam sero intellexi, me in fornicem esse deductum*] In veteri Codice erat *tandem*, non *tarde*. Sequitur mox.

Exsecratus itaque aniculae insidias, operui caput: & per medium lupanar fugere coepi in aliam partem] De more operiendi capitis in re crepera & subita antiquitus frequentato, diximus quiddam in Notulis nostris ad Horatium; plura (uti spero) dicturi suo loco ad Mostellariam Plautinam. quo etiam referundum exemplum illud cap. XX. in hoc ipso Petronio: *Operuerat Ascyltos pallio caput, admonitus scilicet, periculosum alienis intervenire secretis.* Neque alio trahendum Ovidii illud de Anna naufraga Fast. III.

Jactatur tumidas exsul Phoenissa per undas,
Humidaque opposita lumina veste tegit.

Sed tamen neque illud pigebit adscribere, quod apud Fabium lectum nobis huic loco illustrando mirabiliter facit, libro V. c. I. *Ita neque illum probaverim, qui, quum esset cruentus gladius ejus ab accusatore prolatus, quo is hominem probabat occisum, subito ex subselliis ut territus fugit, & capite ex parte velato, quum ad agentem ex turba prospexisset, interrogavit, an jam ille cum gladio recessisset. Fecit enim risum, sed ridiculus fuit.*

Cap. VIII. *Jam pro cella meretrix assem exegerat*] Locum liberum designat, in quo homines venerei ac voluptuarii nequam faciebant clam (ut inquit Comicus) remotis arbitris. Hoc enim genus *cellae* dicebantur: easque à Lenis, sive etiam

Lenonibus conduci mos erat, aſſis unius (ſicuti hinc patet) pretio. In ejuſmodi ergo ſecretum ſe à patrefamilias perductum commemorare pergit Aſcyltos; &, abſque pertinacia ſua fuiſſet, daturum poenas: & quidem *penitas*, parato praeſertim, imo prompto peculio in rem praeſentem. Facit eodem quoque Senecae patris locus II. Controverſiarum: *Deducta es in lupanar, accepiſti locum, pretium eſt conſtitutum, titulus inſcriptus eſt.* Quo loco *titulum* intellige, quem planius expreſſum reperias Satyra illa Juvenalis, ubi de indomita Meſſalinae *Induperatricis rabie, an tentigine dicam?* agit graviſſimus publicae luxuriae caſtigator Satyricus, quem dixi, his verbis:

Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam atque ſuam, tum nuda papillis
Conſtitit auratis, titulum mentita Lyciſcae.

Adiice & Martialis iſta:

Intraſti quoties inſcriptae limina cellae,
Seu puer arriſit, ſive puella tibi, &c.

Pergit porro Petronius:

* *Junctis viribus moleſtum contempſimus*] *Ego, & Aſcyltus ſcilicet. Intelligit autem pullipremonem, vel ſubulonem illum potius, patremfamilias dico, qui Aſcylto paullo ante hillas caedere voluerat: eundem porro obſtinate etiam perſequutus, fruſtra; quippe *valentiorem nactus adverſarium*; jamque inſuper occurſu & quaſi interceſſione Eucolpii fratris novis ſuccenturiatum copiis, animiſque ac viribus ſolidiſſime confirmatum.

Cap. IX. * *Quaſi per caliginem vidi Gitona in crepidine ſemitae ſtantem*] Plautus noſter *per nebulam* dixiſſet.

Et in eundem locum me conjeci] Sic dictum, quomodo ab eodem alibi; *In armarium memet conjeci.*

Conſedit puer ſuper lectum, & manantes lacrymas pollice expreſſit] Ergo ſimulatas, atque ad oſtentationem doloris comparatas modo, & velut vi quadam extritas; neque diſſentaneas nimium illis Ovidianis, quas lib. I. de Arte, amatorum deliciis unicus ille Venerearum rerum magiſter praeivit hoc praecepto ſuo;

Si lachrymae (neque enim veniunt in tempore ſemper)
Deficiunt, uda lumina tange manu.

Unde perſpicere eſt, quam condigne aedepol, atque ex diſciplinae pullariae regula perſonae ſerviat Giton: quem nuſquam non ſui ſimilem, hoc eſt, nequam malumque ac verſipellem, (& ut uno verbo abſolvam) pathicum & quaſi Comoedicum inducit Petronius: prorſus, rota figulina vorſatiorem, & in quem meritiſſimo Horatianum iſtud convenire putandum,

Verna miniſteriis ad nutus aptus heriles:

& reliqua, quae de argillae udae imitatione ibidem ordine deinceps operae pretium ſit lectitare.

CAPUT V.

Intentare, *ſive*, intendere manus alicui, *vel* in aliquem. Inhorreſcere. Nocturnus percuſſor, graſſator, advocatus. Fortiter facere. Cum pura muliere pugnare, *quo ſenſu accipienda.* Fratris nomen *in obſcoenis ubique apud Petronium.* Vitrea fracta *ſolidata, ac priſtinae ſuae integritati reſtituta. Ejuſdem loci per ſe obſcuri liquidiſſima declaratio.*

CAp. IX. *Quibus ego auditis, intentavi in oculos Aſcylti manus*] Ex hac nota eſt, quod ab eodem iteratur cap. CVIII. *Nec quicquam pro me deprecabar, ſed intentans in oculos Tryphaena manus.* cap. XCV. *Alius veru extis ſtridentibus plenum in oculos ejus intentat.* Uſi quoque eadem phraſi Tacitus haud ſemel. Hirtius, Livius, ipſe Cicero denique. neque aliorſum trahenda *digitorum intentatio* apud Senecam. Habes haud multo poſt.

Inhorreſcere ſe finxit Aſcyltus] Idem cap. CXXXV. *inhorrui ego tam fabuloſa pollicitatione conterritus.* Item alias plus vice ſimplici, pro *cohorreſcere*, & quaſi mente tota atque omnibus artubus contremiſcere,

Quod fit, ubi ſubito corripiunt membra pavore,
Arrectaeque horrore comae, & vox faucibus haeret:
Genua tremunt, gelidusque coit formidine ſanguis.

Legitur mox ibidem:

Non taces nocturne percuſſor?] *Nocturnus graſſator*, cap. LXXXII. Etiam *Advocati penè nocturni*, c. XV. Quod vero idem mox ſubdit;

Qui ne tum quidem, quum fortiter faceres, cum pura muliere pugnaſti] Novo, neque uſitato more dictum videtur, utique mihi, qui *fortiter facere* hac ſententia nullus alibi, quod ſciam, memini lectitare: poſitum (ut apparet) pro *muliebre arvum conſerere*, armiſque virilibus agere res mariti; atque in robuſta (ut idem loquuturus poſtea) hoc eſt, in maſcula hercule, non autem pathica voluptate deditum eſſe. *Pura* vero *mulier*, libera eſt, immuniſque à faeditate *morbi Campani*, ac *luxu illo capitali*, quem Nolanis aſſignat Auſonius, Lesbiis uſurpatum antiquitus: unde & λεσβιάζειν, quod diſſimulanter innuere volentes Latini illi veteres Plautus, Varro, Seneca, Tranquillus denique: *comprimere linguam; offendere buccam; ori* ſeu *capiti cujuſpiam illudere* (quibus reſpondent, *mergere caput; comprimi; ore alicui morigerari*) periphraſi multo honeſtiſſima circumſcripſere. Martialis lib. IX. Epigr. 69.

Improbius quiddam ridenſque rubenſque rogavi,
Pollicita eſt nulla luxurioſa mora.
Sed mihi pura fuit.

Ubi hoc quoque obſervabis, non de nihilo eſſe, quod

quod *luxuriosae* Epithetum attribuerit sellatrici. Item alia hujus generis passim; at non eadem circuitione semper. Quo etiam referendum id, quod ante Ascylto tacite exprobaverat Eucolpius dictis illis; *Cujus nec spiritus purus est*. Eodem quoque honestatis velamento in diverso * *Ligurum* genere, hoc est, Varronianis *Labdis* notandis usa Latinorum verecundia; Exempli gratia; *occultare se demisso capite*, *perdere caput in aliqua*, *mulas lingere*, *obligurire*: cujus rei infamia Tiberio quoque hircoso ac olido seni clare & publicitus *Atellanico exodio* exprobrata apud Suetonium hisce verbis:

Hircus vetulus naturam capreis ligurit.

Veniamus ad Petronianum illud cap. eod.

Cujus eadem ratione in viridario frater fui, qua nunc in diversorio puer est] Unde apparet non Gitona modo, sed vero & Ascyltum puerili morigeratione, id est, pathico obsequio, quod Eucolpio jam olim in viridario officiosissime praestiterat, *Fratris* appellationem jure quodam suo ex pathica disciplina indeptum antea. Quam rem in priori hujusce narrationis serie (quae nunc ab stirpe interiit planissime) pluribus haud dubie Petronius noster fuerat exsequutus. *Sed haec prius fuere* &c. Legitur,

Cap. X. *Quid ergo homo stultissime facere debui, quum fame morerer? an videlicet audirem sententias, id est, vitrea fracta & somniorum interpretamenta?* Agamemnonis dissertationem intelligit de caussis corruptae Eloquentiae, paullo ante cum Eucolpio habitam. Unde quum se praeter opinionem fratris, vel praeceptoris potius, nam & hanc (quoque appellationem ipse sibi Eucolpius attribuerat modo) ad Gitonem inforandum, stabulum vorsus, hoc est, in diversorium, furtim & quidem curriculo volabundus subduxisset, ut hoc saltem colore aliquo probabili fecisse videretur, dentes suos dentientes, ac lippientes fame fauces, ventrisque esuritoris inanias callide, nec non nec minus rationabiliter, obtendit, cui jampridem latranti explementum quaeritare magis operae pretium fuisse cavillatur sibi, quam taedium illud scholasticae auditionis devorare diutius, in excipienda primum praeceptoris sui (Eucolpii inquam) Declamatione, deinde campse mox consequutis Agamemnonis sermonibus, soluta partim, partim vincta oratione, bifariam puta conceptis. Unde & *vitrea fracta*, & *somniorum interpretamenta* appellat, multo urbanissime: ut quasi *scopas solutas* dicas,

Inanes inquam Praeficarum naenias,
Plautique Mortualia.

CAPUT VI.

Ad uberiorem Petroniani loci intelligentiam curiosa felicitate evasum. De more locupletium Poëmata sua recitantium culto antiquitus, indidemque pullatae ac pannosae multitudinis assensum atque approbationem aucupantium & quasi ementium sibi; non quidem ulla Poëticae facultatis virtute, aut scientiarum meritis, sed vero gratuita cibi ac vestimenti praebitione, Conlectanea accuratissima.

ORdinem continuare pergamus porro. Subjungit igitur Petronius c. eodem x.

Multo me turpior es tu hercule, qui, ut foris coenares, Poëtam laudasti] Odiosum aliquem recitatorem intelligit, cui frequentem aurium operam locaverat Eucolpius: non quidem carminum (quibus hercle nihil invenustius) sed vero multo validius Genio ipsius coenae illectus, secundum illud Martialis nostri:

Quid tam grande Sophos clamat tibi turba togata,
Non tu Pomponi, coena diserta tua est.

Cujus adipiscendae gratia à semet ipsus impetraverat idem ille, quem dico, frater Ascylti, ut praeter animi sui sententiam inculta & male nata Poëmata plausu etiam immeritissimo prosequeretur, *Sophocles ex Eucolpio, ex auditore Laudicoenus factus* subito. Haec enim nomina in *Coenipetas* vulgo detorquebant, id est, in coenarum captatores, eosque, qui (ut Catullus loquitur)

Quaerunt in triviis vocationes:

& qui deterius nihil, quam *domicoenia* odere. Cujusmodi à Martiali plurimos adeo in Epigrammate graphice prorsus, omnibusque suis coloribus depictos videmus: praeque caeteris *Selium* quendam, familiam, eo in genere strenuissime ducentem. Quid mirum vero? quum non deessent iis temporibus homines lauti ac locupletes, qui re nulla alia, quam carmina sua ut recitarent, assidua coenarum praebitione auditorum studia emerent: interdum lacernarum etiam, vel similium rerum largitionibus gratiam eorundem ac faventiam aucupantes. Exemplo fuerit nobis unicus pro omnibus Ligurinus ille Martialis, de quo ita salsissimus Poëta.

Haec tibi, non alia, est ad coenam caussa vocandi,
Versiculos recites ut, Ligurine, tuos.

Neque omittenda illa Horatii, de semet in Epistola praedicantis;

Non ego ventosae plebis suffragia venor
Impensis coenarum, & tritae munere vestis.

Qui mos etiam Persio non intactus, ineptum ac divitem recitatorem his dictis Satyrice compellanti:

----- *Calidum scis ponere sumen;*
Scis comitem horridulum trita donare lacerna.

Quibus insuper alterum quoque ab Horatio locum appingas licebit, qui in Arte legitur istiusmodi:

* *Cunnilingorum.*

Ut

Ut praeco, ad merces turbam qui cogit emendas,
Assentatores jubet ad lucrum ire Poëta
Dives agris, dives positis in foenore nummis.
Si vero est, unctum qui recte ponere possit.

& caetera, quae sequuntur eodem pertinentia, in Notis nostris Horatium plus uno in loco liberalissime explicata. Hujus proinde laudationis turpitudinem, sive indignitatem verius, etiam hic Eucolpio objicit Ascyltus. Neque alio me hercule referundum, quod idem haud multo sane post: *Hodie (inquit) quia tanquam scholastici ad coenam promisimus, non perdamus noctem.* *Ad coenam*, Poëtae illius, scilicet, ab Eucolpio (uti diximus) coenae gratia collaudati. Cujus haud dico versus, sed vero & nomen pariter cum meliore hujusdem Satyrici parte (id quod ex superioribus argumentis satis superque antea nobis ostensum) ubi sint, utrum sint, an non sint, id id vero Lethen scire oportet scilicet. Nam ne de Trimalcionis coena, qui & ipsus Poëta videri volebat, aut perbelle certe amorem carminum simulabat, dictum credam, obstat temporum ratio. Haec enim, qua de agitur, coena in hodiernam vesperam condicta; at altera illa triduo, an quatriduo post. Indicio sint (praeter ea quae ab ipsa usque stirpe interciderunt) tot interjectae in medio festivissimae narratiunculae, in quibus dies, vesperas, noctesque aliquot absumtas, superstites etiamnum reliquiae attestantur. Arguta porro, atque oppido prudens commonitiuncula illa.

Non perdamus noctem] Eam vero & Martialis noster scitissime aliquoties expressit. Ut lib. XI. 57.

Et nihil ex tota perdere luce voles.

Item lib. X. 63.

Et nihil extremos perdidit ante rogos.

Postremo lib. VII. 46.

Perdiderit nullum vita reversa diem.

Quo etiam respexit Plautus noster, quum scribit: *Diem perdidi optimum.*

CAPUT VII.

Phraseos Plautinae cum Petroniana conlatio. Quaesticuli *in Arbitro, depulso* Quaestionum *frigore, certo potius, quam arbitrario jure repositi.* Collidere cum aliquo, ἀντὶ τοῦ confligere. *absolute positum in Seneca*, Rumoribus differre. Habitationem ac sedem prospicere sibi. Fraternitas Eucolpiana *quousque debeat extendi.* Collusio *in re voluptatum.* Vestae contubernium, *pro* Vestae contubernali, *felicis conjecturae alite in Petronio restitutum. Addita & alterius loci emendatio.* Divisionis *munus inter nequitiae vocabula, atque ad eos, qui Sectiones ambituriunt, ablegandum.*

Ulterius in Petronio progrediamur. Cap. eodem decimo.

* *Rursus in memoriam revocatus injuriae*, &c.] Phrasis vetus, & qua Plautus etiam usus in Persa:

Ne suarum se miseriarum in memoriam inducas.

Pergit Petronius.

Ac paupertatem nostram privatis quaestibus conemur expellee] Ita novissima illa Parisiensis Editio. Aliae, atque in his Lugdunensis, *Quaestionibus.* Quae lectionum diversitas me adigit, ut *Quaesticulis* rescribendum harioler, voce examussim probissima, & qua Lucillius, Varro, ipse Cicero usus denique. Probarem *quaestubus*, nisi idem vocabulum in proxima etiam linea repetitum viderem. Quae iteratio an Arbitrum nostrum condeceat satis, doctioribus arbitris arbitrandum porro ac discutiendum relinquimus. Est in eodem capite.

Alioqui mille caussae nos quotidie collident, & per totam urbem rumoribus deferent.] Sic Silius:

---- *Concursusque viros colliserat acer.*

nec non Papinius:

Gloria collidit fratres. ----

Absolute vero Seneca lib. de Div. Providentia, quo loco de Catone disserit, Uticense dico: *Quem sibi rerum natura delegit, cum quo metuenda collideret.* Quod superest, malim inibi *different*, quam *deferent*, uti hodie vulgo legitur. Idque paullo (meo quidem animo) significantius efficaciusque. Ad sequentia gradum porro capessamus:

Cras autem, quia hoc libet & habitationem mihi prospiciam, & aliquem fratrem] Proba, & Romana loquutio, quam nec refugit Livius, *Qui sedem* (inquiens) *senectuti vestrae prospiciunt.* *Fratris* vero cognominationem cum germana cognatione confundas, cave. Nihil enim absurdius. Et docuit jampridem, tertio Antiquarum suarum, unico magis unicus Lipsius noster, nomen illud inter vocabula nequitiae passim à veteribus celebratum. Et haud scio, an *fraternitatem* istam ab Arbitro positam alio significatu uspiam in hoc opere sis reperturus.

Cap. XI. *Discussisque fortissime claustris invenit me cum fratre ludentem*] Honesta sane rei turpiculae periphrasis ex ejus saeculi consuetudine (ut apparet) nata, indidemque porro in vulgum recepta. Quam in Seneca etiam Patre deprehendas lib. II. Controvers. XI. *Omnes infamaverunt raptore patrem quasi cum colludentem.* Item sub ejusdem Controversiae finem: *Hermagoras solebat interdum diu schemata persequi, interdum breviter & fortius attingere, sicuti in hac sententia fecit, cum suspicionem facere vellet inter raptae patrem & raptorem collusionis.*

Et quid agebas, inquit, frater sanctissime? quid vesticontubernium facis?] Quod quidem Turnebus verbo juncto venuste de iis dictum autumat, qui sub eadem veste cubant. Mihi non fit verisimile,

ſuſpicorque duobus potius verbis reſcribendum *Veſtae contubernium*, ut ironiam ſemel inſtitutam continuare perpetuet porro, & *Veſtae contubernium* per irriſum appellet eum, quem videri vult à Veſtalium caſtimonia quam longiſſime abeſſe.

Et me coepit non perfunctorie verberare, adjectis etiam petulantibus dictis: Sic dividere cum fratre nolito] Ita Editiones, quas quidem mihi uſque adhuc inſpectare contigit. Caeterum haud placet haec clauſula, & pro *nolito*, perlubenter hercule *cogito* légerim. Latet autem ſpurcities, ne ipſi quidem Petronio diſſimulata. Addit enim *petulantibus dictis.* Quamobrem autem? Id vero non jam meis, verum hercule Ciceronis ipſius verbis enucleare conabor tibi. Sic enim libro IX. ad Paetum ſuum Ep. 22. *Ergo in verbis honeſtis obſcoena ponimus. Quid enim? non honeſtum verbum eſt Divisio? At ineſt obſcoenum. Cui reſpondet Intercapedo.* Unde & Plautus Aulularia:

Me tu quidem hercle, hic tam palam, non divides.

Hinc etiam *Diviſores* dicti *Hillicidae*, qui Pullariam facerent ſcilicet.

Cap. XII. *Nec diu moratus ruſticus quidam familiaris oculis meis*, &c.] Id eſt, quem vidiſſe alias videbar mihi, quique (cum Plauto dicam) oculis meis haud ſane ignorabilis objiciebatur. Invenias idem loquendi genus infra cap. c. *Vox pene auribus meis familiaris.* Hoc eſt (uti dictum modo) auribus antehac meis compluries uſurpata.

CAPUT VIII.

De metus, *an* motus, *praerogativa diſputatum. Alterius loci enarratio. Mos pagenſis fures, ſeu la*trones etiam deprehenſos flagitandi, *ab hodierni ſaeculi conſuetudine non abhorrens.* Inſpicere querelam, morbum. In controverſiam eſſe. *Manuſc. Codicis lectio repraeſentata. Fragmenti alterius Petroniani cum hujus ipſius loci argumento conciliatio, per cauſſam* Cryptae Neapolitanae; *unde Lipſiana quoque de* Graeca urbe *ſuſpicio validiſſime confirmetur. In* ſacrum Quartillae ante cryptam turbatum *inquiſitio paullo curioſior.* Manus inter ſe uſque ad articulorum ſtrepitum contritae *praeſens animi ſtomachantis indicium. A Scaligeri ſententia in Propertium diſceſſum.*

VEntum ad Cap. XII. Id vero & quaedam ordine conſequentia tralaticia opera, hoc eſt, perfunctorie, & quaſi ulterius properantes percurſitabimus. Pergit caſus proinde ſuos commemorare Encolpius:

Ac ne ipſe quidem ſine aliquo metu hominem conſpexi.] Ita eſt in editione nuperrima. Et fortaſſe probe. in altera, *motu.* Quod ſi recipimus, quid reſtat aliud, quam ut pro levi animi commotiuncula, deſubito objecta, poſitum interpretemur?

Cap. XIII. *Exhilaratus ego, non tantum quia praedam videbam, ſed etiam quod Fortuna me a turpiſſima ſuſpicione dimiſerat*, &c.] Id eſt, liberaverat, exſolveratque Unde patet, Aſcyltum jam antea *tuniculam iſtam intactis aureis plenam* ſibi non à Praemiatore aliquo ignoto, ſed vero abs Eucolpio ipſo aſtu manticulatam, manuque improba ſublectam, falſo ſane perſuaſum habuiſſe, neque miſero profuiſſe *fraternum* illud *ſanctum ac venerabile nomen*, quo minus in ſuſpicione furti apud cariſſimum commilitonem, ac contubernalem ſuum immeritiſſimo poneretur.

Cap. XIV. *Injecit utramque laciniae manum, magnaque vociferatione latrones tenere clamavit*] Si *tenere* retineamus, ſubaudiendum videtur *ſe*; ut manifeſta in noxa latrones ſeſe tenere ſignificet, tanquam deprehenſos. Alii tamen, *tenete* malunt potius. idque ad noſtri hujus ſaeculi conſuetudinem referre haud abſurde poſſis, quoties trium literarum homines in ipſo furto deprehenſos perſequimur ac reflagitamus, altiore voce conclamantes: *Hout den dief.* Cui opinioni ipſe quoque Arbiter hic noſter ſuccenturus poſtea cap. CXXXVIII. ubi ſcribit: *Aniculae, quamvis ſolutae mero ac libidine eſſent, eandem viam tentant, & per aliquos vicos ſequutae fugientem, Prehende furem, clamant.*

Cap. XV. *Ac poſtero die judex querelam inſpiceret. Neque enim res tantum, quae videretur, in controverſia eſſe*, &c.] Eadem ratione dictum, qua apud Plautum: *morbum inſpicere.* Quod reliquum eſt, utraque manu Turnebi emendationem amplector, accuſandi caſum Petronio redonantis, reſcribentiſque, *in controverſiam eſſe*, hoc loco, more loquendi Plauto, Ciceroni, ac veteribus illis perquam uſitato, qui, *in mentem fuit*, non vero *in mente*, conſimiliter dictitabant.

Cap. XVI. *Et me deriſiſſe, inquit, vos putabitis? Ego ſum ancilla Quartillae, cujus vos ſacram* (lege, *ſacrum*) *ante cryptam turbaſtis*] In veteri Codice: *Et deriſiſſe, inquit, vos me putatis?* plane & probe exaratum viſebatur. Caeterum hoc leve; illud aliquanto penſius magiſque (ut quod res eſt dicam) κρόφιον de *Crypta:* quod quidem ego de nulla ſane alia, quam Neapolitana illa, accipiundum habeo perſuaſum mihi, veteri P. Danielis Gloſſario inductus maxime huiuſcemodi nobis fragmentum ſubminiſtrante ex I. Satyrarum Petronii: *Satis conſtaret eos niſi inclinatos non ſolere tranſire cryptam Neapolitanam.* ad cujus ipſiſſimum loci argumentum haec ipſa quoque pertinuiſſe evidens ſuſpicio eſt mihi. Unde magis etiam interpretationis ejus auctoritas ſuffulcitur de Petroniana *Graecae urbis* commemoratione, quam eampſe utique cum Neapoli fuiſſe, antiquiſſima, id quod ſupra oſtenſum, Graeci generis colonia, (ubi haecce omnia, quae Protaſi continentur, geſta ac patrata) nec Lipſianum nobis, nec Cornelia-

nelia-

nelianum oraculum mentitur. *Sacrum* vero nocturnum & penetrale in Sacello Priapi, (cujus *Genio Pervigilium deberi* monet Quartilla postea) à sequiore sexu ex ritu & disciplina patratum intellige. Ejus enim Dei sanctuarium *ac religionem juvenes isti urbani* interventu suo vitiaverant scilicet. qui non contenti tanti Semonis mysteria, ceremonias, totque annorum secreta oculis profanis usurpata indignissimè contaminasse, etiam ante *Cryptam Neapolitanam* (ut diximus) turbellas dare sustinuerant insuper: alienissimo & loco & tempore vias publicas grassatura sua infestas habere ausi: nec secus quam *Praemiatores nocturni* viatorum loculis ac vestimentis insidias facere. Cujus rei testis *pallium* fuerit, mala manu, hoc est, nefario latrocinio, ne sacrilegio dicam, ab iis ipsis harpagitum antea. Quo item referendum, quod Eucolpio & Ascylto mox ab eadem Quartilla objectari videmus; *Quaenam est*, *inquit*, *haec audacia? aut ubi fabulas* (*rapinas*, lego,) *& antecessura latrocinia dedicistis?* Praecesserat.

Cap. XVII. *Ut ergo tam ambitiosus detonuit imber*, *retexit superbum pallio caput*, *& manibus inter se usque ad articulorum strepitum contritis: Quaenam est*, *inquit*, *haec audacia?* Hoc ipsum inter alia commoti vehementius animi indicia recenset quoque Seneca lib. III. de Ira his verbis: *Adjice articulorum crepitum*, *quum se ipsae manus frangunt.* Item ibidem cap. I. lib. I. *Horrent ac subriguntur capilli*, *spiritus coactus ac stridens*, *articulorum seipsos torquentium sonus*, *gemitus*, *mugitusque?* &c. Unde liquet illustrissimi viri error, qui ad Propertianum illud l. IV. El. VII. vs. II.

Spirantisque animas, *& vocem misit*, *at illi*
Pollicibus fragiles increpuere manus:

interpretamenti vicem adjecit, eum proculdubio gestum fuisse componentium se ad dicendum, more etiamnum hodie plerisque familiari.

Protendo igitur ad genua vestra supinas manus] Imitatio Horatiani illius:

Coelo supinas si tuleris manus.

CAPUT IX.

Turnebicae correctioni assensum. In certamine gladiatorio, qui non jugulat, victorem abire, *quam potissimum ob caussam censuerit Arbiter. neque aliunde natam emendationem illam*, *quam corruptissimo Martialis loco nos adolescentuli imputavimus jam olim*, *pro conjunctione caussali disjunctivam negationis particulam primitus substituere ausi. Tectioris sententiae exploratio. Emendatus Petronii locus*, *non sine exemplorum tam à Plauto*, *quam Martiali*, *festivissima conlatione.* Mutare equum, *quid? quid* Horribilis secreti *enunciatio?*

Cap. XVIII. *Nam sane & sapiens*, *cum tempus*, *jurgia flectit*; (ita enim haud dubie cum doctissimo Turnebo locus ille rescribendus) *Et qui non jugulat*, *victor abire solet.*] Alludere autem videtur ad morem ac disciplinam gladiatorum, quorum solertiae industriae, peritiaeque vis omnis, ac praecipuum porro ad victoriae consequutionem momentum, non feriundo, aut etiam jugulando; sed vero habili quadam membrorum agilitate potius, modicoque corporis inflexu ac declinatione, adversarii petitiones, hoc est, ictus impetusque contra objectos eludendo, exeundoque; atque ita tractim ac sedato nisu par suum dilassando fatigandoque & quasi ad languorem dando positum id temporis putabatur. Unde & recte inter alia gladiatorii artificii encomia illud etiam à Martiali haudquaquam praeteritum, vel dissimulatum;

Hermes vincere, *nec ferire doctus.*

Probandum ex Seneca ita scribente lib. II. de Ira 14. *Nec est difficile vincere animum*, *cum Athletae quoque in vilissima sui parte occupati tamen ictus doloresque patiuntur*, *ut vires caedentis exhauriant*, *nec*, *quod ira suadet*, *feriunt*, *sed quod occasio.* Quanquam apud Martialem eo loci perperam in omnibus volgatis exemplaribus nullo sensu, *sed ferire*, jam inde ab antiquo typis publicatum exstet. Unam Junianam editionem excipio modo, quae correctiunculam hanc nostram, ex Petroniani loci conlatione & conceptam mihi & edolatam jam olim, paginarum margini adtextam praefert. Neque id adeo mirandum; quippe in qua adstruenda vivus ille bono sane atque obsequenti chirographo usus fuerat exemplari, sed tum denique, posteaquam eidem antea de fugitiva hacce, quam dico, lectione primulum certe aurem vellissem, quam ille porro tanti aestimasse visus, ut eam fastidiose etiam pro sua publici juris facere neutiquam sit dedignatus. Impetrabilis porro ac clemens illa sequens supplicatio, qua non quidem mortem, sed (quae morte ipsa intolerabiliora) tormenta à se, cruciatusque corporis deprecatur Eucolpius noster.

Cap XX. *Rogo*, *inquam*, *domina*, *si quid tristius paras*, *celerius confice. Neque enim tam magnum facinus admisimus*, *ut debeamus torti perire.*] Ita enim legendum. cui scripturae Curtianum quoque illud adstipulari videmus: *Callisthenes quoque ante tortus interiit.*

Operuerat Ascyltos pallio caput, *admonitus scilicet*, *periculosum alienis intervenire secretis*] Hoc enim & ipsus suo & Eucolpii periculo perdoctus fuerat jam antea, ob inexpiabile scelus, nec consilio, sed casu ab imprudentibus admissum, id est, ob sacrum Quartillae in honorem Priapi institutum, (id quod supra planius ostensum nobis) nimium alieno tempore, adde oculis profanis, indignissime usurpatum. Itaque jam inde cautiori facto placuit operire caput porro, ne quid in oculos denuo fortuitum incurreret, unde periculum

lum aliquod fibi in pofterum crearetur. Prudenter utique, atque ex difciplina praecepti ejus, cujus Quartilla ipfum commonefecerat prius: *Neque enim impune quisquam, quod non licuit, adfpexit.*

Cap. XXI. *Ultimo cinaedus fupervenit, myrtea fubornatus gaufapina, cinguloque fuccinctus modo extortis nos clunibus cecidit, modo bafiis olidiffimis inquinavit.*] Huic confentaneum quod habes infra cap. XXIV. *Ab hac voce equum cinaedus mutavit, tranfituque ad comitem meum facto, clunibus eum bafiisque diftrivit.* Sed videtur legendum potius in Fragmento illo priore: *Modo extritis nos clunibus cecidit*, ad exemplum Martialis fcribentis:

Cuius tritior Hedylii lacernis.

Item Plauti, ex Fragmentis amiffarum Fabularum:

Cum extritis talis, cum todellis crufculis.

Quod fi quifpiam *extortis* malit, referendum erit ad pygae ejusdem macritudinem, ita porro à Martiali meo quafi penicillo expreffam:

Habere amicam nolo, Flacce, fubtilem,
Quae clune nudo radat, & genu pungat:
Cui ferra lumbis, cufpis eminet culo.

Caeterum quod *equum mutaffe cinaedum* praedicat, ea vero metaphora à Vertumnis, hoc eft, equorum defultoribus, & (quod Propertius ait)

Trajicit alterno qui leve pondus equo,

defumpta videri poteft. De re taceo, quippe flagitiofa, & quam noftri pudoris non eft explicare.

Uterque noftrum religiofiffimis juravit verbis, inter duos periturum effe tam horribile fecretum.] *Horribile*, id eft, facrum, verendum, & quod hominum mentibus tacitam quandam a fe religionem incutiat. Unde & Catullus ἱερωνυμῶς fcilicet:

Di magni, horribilem & facrum libellum.

Sic & Petronius poftea cap. LXXXIII. *Et Protogenis rudimenta cum ipfius naturae veritate certantia non fine horrore tractavi.* Id eft, non fine religione, metu, ac reverentia, quae rebus facris potiffimum ac divinis debetur. Florus lib. II. de Geftis Rom. cap. 17. de Decimo Bruto. *Peragratoque victor Oceani litore, non prius figna convertit, quam cadentem in maria folem, obrutumque (obbrutumque) aquis ignem non fine quodam facrilegii metu & horrore deprehendit.* & lib. III. cap. 21. *Redit ab Africa Marius, clade major, fi quidem carcer, catenae, fuga, exfilium horrificaverant dignitatem.* idem eft, auxerant quadam divinitatis opinione. talis enim de Mario fuit, Salluftio tefte, qui de Bello Jug. fcribit. *Interim Marius, fugatis equitibus, accurrit auxilio fuis, quos pelli jam acceperat. Denique hoftes jam undique fufi. tum fpectaculum horribile in campis patentibus: fequi, fugere: occidi, capi: equi atque viri afflicti.* adde exemplum de Cimbro illo ad captivi necem fubmiffo a Sylla. Quid quod non indelectati hujusmodi verborum formationibus antiqui, apud quos non modo *horrifico* iftud, verum & *terrifico* & *perterricrepum* reperias haud femel, ex quibus omnibus difpalefcit error eorum hominum, qui in Floro *honorificaverant* fuppofitum nobis ire non veriti funt. Sic *horrifice*, pro *venerande* apud Lucretium: item *religionem* pro *metu*, & contra, plus femel pofitum invenias idque ipfum non fine aemulo ac rivali, Vergilio primum, cujus hoc de *lauro* exemplum occurrit modo,

------ *multosque metu fervata per annos.*

id eft, religionis ergo. deinde & Valerio Flacco libro II. verf. 440. de Sacris Bonae Deae in Samothracia inftitutis primulum:

------ *Mane facrifque metum fervemus opertis.*

CAPUT X.

Veteris ludi mos, quo dormientibus ora fuligine oblinebantur, *ad Plauti, ac Petronii plenam folidamque exemplorum intelligentiam nunc primum Noftro indicio patefactus; accommodatusque ad ritus aevi praefentis, & Regalium noftrorum feftivitates.*

Cap. XXII. *Cum Afcyltos gravatus tot malis in fomnum laberetur, illa, quae injuria depulfa fuerat, ancilla totam faciem ejus fuligine longa perfricuit, & non fentientis labra humerosque fopitionibus pinxit.*] Spero me gratiam a Lectore non nimium ingrato initurum, fi ex confragofa planam fecerò loci hujufce interpretationem, retracto fugitivo ludi veteris more. neque id medius fidius Petroniani magis, quam Plautini honoris gratia, meretricem Adelphafium inducentis in Poenulo, forma ferocem, eoque nómine plus aequo blandientem fibi; non fine contemnifica fane, pleniffimaque faftidii gloriatione: quam hujufmodi caftigatiuncula retundit demum Antheraftilis foror:

Stulta, foror, es magis quam volo, an vero pulcra videre, obfecro.
Si tibi illic non os oblitum eft fuligine?

Caeterum hujusdem loci fententiam ad Petroniani exempli illuftramentum mirifice faciuntem, fuliginea fomniorum fuorum nube folens nobis oblevit Lambinus, quam Marcelliana tandem fpongia abfterfurus, Grammaticam ejufdem obfervationem huicce chartae illinere non gravabor: *Sublevit, fignificat illufit, & pro ridiculo habuit, tractum a genere ludi, quo dormientibus ora pinguntur.* Unde perfpicue dilucet, hoc pigmenti genus per joculum & ludum iis allini folere, quos aliis deridendos propinare volebant. idque turpiculis puellis potiffimum, quas hoc contumeliae genere a procaci juventute affici mos erat: credo, ut hac quafi cenfione monitae, deformitatis fuae in memoriam revocarentur. Confirmat opinionem hanc noftram Adelphafium, quam ibidem ob amabilitatis fucceffum haec de femet fatis gloriofe praedicantem Comicus induxerat modo in Poenulo, Actu quinto fcena quarta verf. 8.

------ *Certo enim, quod quidem ad nos duas*

Attinuit, praepotentes, pulcrae, pacisque potentes, soror, fuimus.
Neque ab juventute ibi irridiculo habitae, quod pol,
Soror, caeteris omnibus factum est.

Hinc mos ille, quasi per manus jam inde ab antiquo traditus nobis, dimanasse videri potest, quem in joco & vino pridie Regalium, *optimo dierum* scilicet, usurpare consuemus etiamnum hodie, Morionem sortito ex omni numero creandi ac deligendi, cui inter caetera veraene, an simulatae, stultitiae commoda, etiam haec quasi praerogativa data, ut triclinio in orbem lustrato, oculisque quaqua vorsum circumactis, si quidpiam forte ab incurioso, maleque sedulo conviva contra communis Regis (Dialis inquio) edicta vel dicto, vel facto per incogitantiam (ut fit) titubatum animadverterit, ei vero homini multam imponat illico; hoc est, carbone aliquo teterrimo, seu fuligineo potius medicamine (ut in Plauto & Petronio fit) os ei totum faciemque perfricatam denigret, cum ingenti accubantium plausu: quibus tamen pariter delinquentibus, legesque communibus suffragiis latas migrantibus eadem porro decoloratio impendet, solo Rege excepto modo, quippe exlege & quasi sacro. Atque haec ipsa ad *fuliginem* satis. Restat, ut *Sopitionibus*, quae sequuntur, manum applicem: quas lubenter equidem *Scipionibus* commutarim, si tamen, quid id esse verbi dicam *Scipionibus*, satis pro comperto haberem. Nam in Catullo auxilii quae specula, gravissimam adeo hanc poenam puellae suae depraedatoribus interminante?

------ *Namque totius vobis*
Frontem tabernae scipionibus scribam.

Qua enim ratione *frons tabernae scipionibus* conscribillari possit, non video: non utique magis, quam condignus ille doctissimo Poëta Interpres, Scaliger noster, cui secundas agere, & mendum potius tam hic, quam in Catullo, latere suspicari mavolo, quam enarrare, quae non intelligo.

CAPUT XI.

Concrepare aera. Cymbalistria. Crotalistria. *Horatii ac Martialis locorum ad sententiam Petronianam adcommodatio.* Urbanitatis vernulae *vera ac luculenta enarratio, correctusque Arbiter, eademque opera Seneca locis duobus. Mancipiorum id genus in probris meditate funditandis liberrima atque impunissima dicacitas. Alia quaedam notae haud proletariae.*

Cap. XXII. *Cum intrans cymbalistria, & concrepans aera omnes excitavit*] Eadem fere loquutio apud Propertium lib. III. El. XVII. vers. 6.

Cymbala Thebano concrepuere Deo.

Item Ovidium:

------- *Themesaeaque concrepat aera.*

Quod & Martialis sequutus:

Et Tartessiaca concrepat aera manu.

Cymbala proinde ex aere, quemadmodum & *Crotala*, (unde *Crotalistria* simili modo conformatum) sed & *Sistra*, instrumentum tinnulum, concavum, Matris Deorum sacris consuetum adhiberi antiquitus.

Cap. XXIII. *Perfluebant per frontem sudantis acatiae rivi, & inter rugas malarum tantum erat cretae, ut putares detectum parietem nimbo laborare.*] Similitudo aptissima, quo aptari etiam haud incommode sane poterit Horatianum illud ex Epod. XII. vers. 7. de vetula huic Cinoedo non nimium dissimili,

Quis sudor vietis, & quam malus undique membris
Crescit odor, quum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare: nec illi
Jam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili.

Item Martialis:

Quam cretata timet Fabulla nimbum.

deque eadem alibi:

Crassior in facie vetulae stat creta Fabullae.

Plura qui volet, succidaneas ad Horatium notas nostras consulito.

Cap. XXIV. *Complosit illa tenerius manus, & : O (inquit) hominem acutum, & urbanitatis vernulae fontem*] Ego, *Frontem*, malim: ἱερατικῶς. neque aliter sane fuerat in manuscripto. Caeterum *vernula urbanitas* quae sit, video quaeri posse. Ego eam interpretor, quae *salibus* (uti est apud Juvenalem) *natis intra pomoeria constat*; quaeque proprie, auctore Fabio, *urbanitas* perhibetur, qua idem notari vult sermonem praeferentem in verbis, & sono, & usu proprium gustum *urbis*, &c. cui contraria sit *rusticitas.* Nisi potius tamen ad *vernarum dicacitatem* allusum, quibus impunissime etiam in dominos jocularia funditare jus erat. sicuti & Morionibus quoque, Cinaedisque, ac mancipiis denique eum in usum praestinatis conciliatisque, quo initium videlicet ab ipso convivii praebitore facientes in convivas porro singulos scommata ac dicteria viritim evibrarent. quibus tamen abest, ut perstricti offenderentur, ut etiam risu ea ipsa prosequerentur ac plausu; in joco quippe & vino vernaliter, hoc est, argute ac ridiculariter profusa. Probo istuc ipsum ex Seneca ita lib. II. de Tranquillitate vitae disserente: *Eadem caussa est, cur nos mancipiorum urbanitas in dominos contumeliosa delectet, quorum audacia ita demum sibi in convivas jus facit, si coepit a domino. Ut quisque contemptissimus, & ut maxime ludibrio est, ita solutissimae linguae est. Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & sub magistro habent, qui probra meditate effundant. Nec has contumelias vocamus,*

camus, sed argutias. item Statio Silv. II.

Non te Barbaricae versabat verna catastae,
Nec mixtus Phariis venalis mercibus infans,
Compositosque sales, meditataque verba loquutus,
Quaesisti lascivus herum, tardeque parasti.

Adde istuc ex ejusdem Senecae de Divina Providentia libro: *Itaque quum videris bonos viros, acceptosque Diis, laborare, sudare, per arduum conscendere, malos autem lascivire, & voluptatibus fluere, cogita filiorum hos* (emendo, *nos*) *modestia delectari, vernularum licentia. Illos disciplina tristiori contineri, horum ali audacia* (malim, *audaciam.*) *Idem tibi de Deo liqueat.* Hactenus liquidissime Seneca. Neque enim genus istud laxo imperio modo, verum soluto quoque; imo etiam *sub magistro* (uti ex eodem Seneca demonstratum modo) habebatur: quo videlicet praeeunte, nequitiae omni, ac scurrilibus cavillis, Mimicisque dicteriis jam inde a prima ac tenella aetate assuefierent strenue. Unde arbitror planum fieri, cur scripserit Martialis lib. x.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et foeda linguae probra circulatricis.

Item I.

Urbanus tibi, Caecili, videris.
Non es, crede mihi, quid ergo? verna es.

Neque omittendum id hominum genus, *Vernas Equites*, joculari, imo Satyrico convicio indigitatos, eodem Martiali, ac Juvenali auctoribus. verbi caussa.

Certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus
Et salibus vehemens intra pomoeria ratis.

cui affine istud Martialis de Ancillariolo loquens.

---- ---- *Futuit ancillas*
Domumque & agros implet equitibus vernis.

Proinde haud inscite Horatius:

------ *Vernasque procaces*
Pasco libatis dapibus.

nec non Tibullus:

Consuescet numerare pecus, consuescet amantis
Garrulus in dominae ludere verna sinu.

Ad Petronium denuo convortamur:

Per fidem, inquam, nostram, Ascyltos in hoc triclinio solus ferias agit] Sententia efflagitare videtur, ut *vostram* rescribamus.

Hodie enim post asellum diaria non sumo] Id est: Quoniam quidem ex sententia per diem totum robusta me voluptate explevi: ipsaque adeo usque ad satietatem quinta Venerei nectaris parte, lepidissimo inquam illo Ityphalli flore, a molitoribus meis onusta ac plena navi discessi, ultra igitur promulsidi locus non est, in satura praesertim ac saburrata probe. cras vero primo cum diluculo, simulatque integram famem ad ovum attulero, tum igitur gustatione hacce matutina primulum, sic quasi *rude* aliqua *velitari*, satis pol in tempore more porro meo initiabor solens.

CAPUT XII.

Rima improbe diducta *unde, quomodoque interpretandum.* Acus *cognomento* lascivae *ex Martiali & Tertulliano declaratio.* Valgia *Petroniana fuse ac dilucide explicata. Turnebi expositio defensa; alia rejecta, una cum suffragatore suo Monstrojuliensi.* Valga savia *non meretricia collabellandi actione (uti volunt alii) sed vero pro ore ac labellis ipsis valgiter, hoc est, ad irrisum conformatis in Plautino Milite accipiunda.* Aliquem labiis ductare.

Cap. XXVI. *Itaque, cum inclusi* (Sic & Persius: *Scribimus inclusi numeros ille,* &c.) *jacerent, consedimus ante limen thalami, & imprimis Quartilla per rimam improbe deductam applicuerat oculum curiosum, lusumque puerilem libidinosa speculabatur diligentia*] Placet lectio orae Lugdunensis Editionis praetexta, in qua *per rimam improbe diductam* legitur. Atque istuc facit exemplum illud à Martiali lib. XI.

Oblinitur minimae, siqua est suspicio, rimae,
Punctaque lasciva quae terebrantur acu.

Ubi, cur *lasciva acus* cognominata Martiali, in controversiam vocari posse video. Mihi vero jam id ex Christianissimo scriptore Tertulliano planum facere est benignitas, in opusculo de Virginibus velandis praeeunte nobis in haec verba: *Simulque se mulieres intellexerunt, vertunt capillum, & acu lasciviore comam sibi inserunt, crinibus a fronte divisis apertam professae mulieritatem.*

Et quia considerantium haeserant vultus, (simile apud Ovidium: *Haesit, & in vultu constitit usque tuo*) *quicquid a spectaculo vacabat, commovebat valgiter labra, & me tanquam furtivis subinde osculis verberabat*] Hoc est: Quoniam reliqui qui aderant aliovorsum mentes oculosque diviserant suos, totique adeo in Gytonis ac novae nuptae automatis per rimam libidinosa curiositate inspectandis, lusuque puerili exigendo dediti videbantur, Quartilla interim, quicquid temporis nuptiarum spectaculo clanculum suffurari poterat, id porro omne oculissima in me contemplatione injecta avide & quasi catillatim consumebat, oris habitu in lasciviam conformato, hoc est, *obtortis valgiter labellis*, & quod Catullus *[illegible]* amat dicere, semihiulcum savium lingula leniter leviterque protensa eminus amatori suo objectans. Neque aliorsum spectat illud Aquinatis Satyrici, Sat. IV. vers. 18.

Blandaque devexae jactaret basia rhedae.

De motu oris ad foedissimam patientiam comparato etiam Martialis lib. I.

Una lavamur: aspicit nihil sursum,
Sed spectat oculis devorantibus draucos:
Nec otiosis mentulas videt labris.

Denique idem Juvenalis Satyra IX.

Quamvis te nudum spumanti Virro labello
Viderit, &c.

Locum fusius enarravi, mollium exemplorum collatione uti coactus, probiorum inopia. eo magis, quod videam in *Valgiis* hisce Petronianis explicandis valgiter nimis hallucinatum amicum quendam nostrum, qui rem se factam habere est arbitratus, si lapse illa cum *valgis* Plauti *saviis* confunderet; non sine gravissima Turnebi reprehensione, quasi valgiter, id est, prave Interpretis hicce officio functi. At ego ajo, recte, & Turnebum ab iniquissima calumnia libero, hactenus quidem, quod ad furtivas istas Quartillae osculationes scilicet. Nam de *Valgiis* Plautinarum meretricum prudentius consuli potuisse, quis vero est, qui dubitet? qui quidem haec viri illius verba aliquanto praesentiore animo ruminetur, VII. Adversar. libro lectitata: *Valga savia, obtortiones sunt oris ad derisionem. Nam suaviu n interdum est conformatio oris & labrorum ad suaviandum.* Sapienter sane usque adhuc: illa, quae sequuntur, non item: *Meretrices autem , dum gloriosum Militem ductabant atque captabant, per illusionem tamen inter osculandum os obtorquebant, valgumque reddebant, eum ex animo non basiantes, atque ludificantes.* Neque movet me sententiae ejusdem succidaneus Lambinus, quam hoc ipso etiam Petronii exemplo confirmare adnititur. perperam , uti dictum ac doctum est modo. *Suavia* enim non pro suaviationibus (proinde ut vulgo solet) verum potius pro *labiis* ipsis accipi oportere ipsa sententia clamitat. idque divinitus (ut omnia) a principe illo Scaligero animadversum. Non igitur de *Valgiis* inter basiandum militem a meretricum turba per irrisum & contumeliam conformatis, sed vero de *posticis sannis* intelligendum, sine basiatione: quibus fastidiosae illae ac contemnificae Militem absentem, seu praesentem etiam, sed aversum tamen, atque (ut fieri solet) a tergo ludos faciebant assidue. quas quidem (*Sannas* dico) oris obtortione lascivum morem adumbrare mos erat indidemque interpretandum id quod antecesserat modo.

Itaque meretrices labiis dum ductant eum.

Quod proverbialiter dictum aliud significare videtur mihi, quam quod ipse mox porro explicat Comicus, *Valgiis suaviis*, hoc est, prave distorto ore Militem subsannant scilicet, habentque miserum & Gloriosum illum omnibus modis ludibrio ac despicatui.

CAPUT XIII.

Priscae beatulorum delitiae, solo nutu, vel digitorum certe crepitu, si quid vellent, poscendi ac significandi. *Eam in rem Martialis, Tacitus illustrati.* Aquariae provinciae Praefectura ad Eunuchos. De Linteorum in balneis usu: *nonnulla item de* Mappis, *bodiernae consuetudini penitus adversantia.* Sellae *ac* Lecticae *discrimen.* Cursores falerati. *Locus Tranquilli cum cura discussus, imo (ut spero) cum fructu.* Ministri Cathedralitii, *quod genus? Jos. Scaligeri conjecturae* in Arcuma Festi, Chiromaxio Petronii *interpretando subscriptum.*

Cap. XXVII. *Trimalcio lautissimus homo digitos concrepuit, ad quod signum matellam spado ludenti supposuit*] *Concrepuit digitos*, sic dictum, ut supra; *Concrepare aera*, &, quod nos vulgo dictitare consuemus, *Op zijn vingeren knippen.* Mos utique ex Martialis disticho libri XIV. planissimo planior, cui Lemma, *Matella fictilis:*

Dum poscor crepitu digitorum, ac verna moratur,
O quoties pellex culcita facta mea est!

Unde & alterum ejusdem Poëtae locum in promptu sit expedire :

Cum peteret seram media jam nocte matellam
Arguto madidus pollice Panaretus.

A lautioribus porro Eunuchos in delitiis habitos quis nescit? atque id genus Aquariae provinciae praesulum potissimum, ejusdem quoque Epigrammatarii testimonio adstruere posse videor, in re & persona huic prorsus consimili, imo etiam cognomini ita more suo deliciantis.

Digiti crepantis signa novit Eunuchus,
Et delicatae suscitator urinae
Domini bibentis ebrium regit penem.

Huc accommodandum illud Taciti de superbia Pallantis lib. XIII. *Respondit, nihil unquam se domi, nisi nutu, aut manu significasse.*

Cap. XXVIII. *Jam Trimalcio unguento perfusus tergebatur, non linteis, sed palliis ex mollissima lana factis*] A lavatione enim tenuiores oleo, ditiores contra unguento perfusos, pro re puta atque opibus unosquosque, carbasinis velis, id est, linteis sudariisque setabis detergeri mos erat, quemadmodum & hodie, non autem palliis laneis. unde hoc ipsum quoque inter quaesitissimas Trimalcionis elegantias lautitiasque ponit Arbiter noster. De linteis balneariis , quod dixi, confirmat Martialis lib. X.

Lintea ferret Apro vacuus cum vernula nuper,
Et supra togulam lusca sederet anus.

Item alibi:

Lintea si sumas, nive candidiora loquetur,
Sint licet infantis sordidiora sinu.

Unde hanc quoque ducere est conjecturam, eos, qui lavandi causa balnea publica ingrediebantur, lintea, quibus extergerentur, secum prius domo adportare consuevisse, ne quis ea forte a balneatore subministrata opinetur. Quod mirum nemini videri debet, quando alienas etiam epulas adituri mappam quisque suam abs se ad mensam adferre

ferre cogebantur. Ejus moris testem facio eundem Epigrammatarium meum:

Ad coenam Hermogenes mappam non attulit unquam.
A coena semper rettulit Hermogenes.

Nec *mappam* modo, sed vero & lagenam, indicio ejusdem:

Sed mappa quum jam mille rumpitur furtis,
Rosos tepenti spondilos sinu condit, &c.

Et mox:

Nec esculenta sufficit gulae praeda,
Mysto lagenam replens ad pedes vino.
Haec per ducentas quum domum tulit scalas, &c.

Addatur fidei insuper caussa ex Lapithis Luciani de mappa, seu mantili, in rem praesentem testimonium multo apertissimum. Καὶ ἅμα λέγων, τὴν ὀθόνην περισπᾶν ἐπεχείρει, ἣν ὁ παῖς εἶχε τοῦ Ζηνοθέμιδος, μεστὴν οὖσαν παντοδαπῶν κρεῶν. καὶ ἔμελλε, λύσας αὐτὴν μὲν, ἀποῤῥίπτειν αὐτὰ ἐς τὸ ἔδαφος, ἀλλ' ὁ παῖς οὐκ ἀνῆκε, καρτερῶς ἀντεχόμενος.

Hinc involutus coccina gausapa lecticae impositus est.] Sicut hic *lecticae* solius, ita *sellae* quoque mentio lecticae conjuncta legitur apud Senecam libro de Brevitate vitae: *Nec illos quidem inter otiosos numeraveris, qui sella se & lectica huc & illuc ferunt, & ad gestationum suarum, quasi deserere illas non liceat, horas occurrunt, quos & quando lavari debeant, &c.* Et mox: *Audio quendam ex delicatis (si modo delitiae vocandae sunt, vitam & consuetudinem humanam dedifcere) quum ex balneo inter manus elatus, & in sella positus esset, dixisse interrogando: Jam sedeo?* Unde in *sellis* sessitare, in *lecticis* vero resupinos gestari cubantium in morem solitos, prorsus persuasum est mihi. De caeteris Lipsianum oraculum adeunto, cujus *Electa* non compilo. Subjungit deinceps Arbiter:

Praecedentibus faleratis cursoribus IIII. *& chiramaxio, in quo delitiae ejus ferebantur, puer vetulus, lippus, domino Trimalcione deformior*] De *Cursoribus* quidem (sicuti hic) faleratis meminit etiam Tranquillus in vita Neroniana: *Nunquam carrucis minus mille iter fecisse traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armillata & phalerata cum Mazacum turba, atque cursorum.* Qui locus praeter Egnatium & Glareanum etiam Phoenicem illum Europae, Turnebum dico, miserrimis modis exercitum, & quasi in equuleo tortum habuit. idque adeo haud mirandum, in tanto chirographorum Codicum dissidio, ac varietate: quorum alii *phalerata comazacum*; alii *phalerata bomaxicorum*; sunt etiam, qui *phalerata cum amaxicorum* nobis repraesentant; nec defuere, qui *Cymazacum* praeferrent. Ex quorum omnium pariter lectionum farragine, hujusce Petroniani loci fiducia maxime ac subsidio fretus, in Suetonio rescribendum praestare nullus dubitem, *phalerata chiramaxicorum turba*, vel certe, *Chiramaxeorum*, &c. ut Rhedarios, Essedariosque intelligamus (ἁμαξεὺς enim quidnam aliud, quam *Essedarius?*) Eos dico, qui *Chiramaxiis* cum herili praeerant imperio, & caelatorum vehiculorum aurigationi quasi Praefecti cluebant: in quibus infelicium catamitorum Paedagogia (quos Martialis meus *Cathedralitios ministros* indigitat) oblita facie vectari consueverant; ut ne sol videlicet, aut frigus teneram ac delicatam cuticulam perstringeret. cujus eximiae cautionis commonefecit nos Seneca, neque aliena adeo visa, quae huc per caussam infarciretur. Sic igitur ille Epistola CXXIII. *Omnes jam sic peregrinantur, ut illos Numidarum praecurrat equitatus, ut agmen cursorum antecedat.* Et mox lineis aliquot interjectis: *Omnium paedagogia oblita facie vehuntur, ne sol, ne frigus teneram cutem laedat. Turpe est neminem esse in comitatu puerorum, cujus facies medicamentum desideret.* Sed enim hoc nihil ad pompam & comitatum Trimalcionis, quem haud longius sane, quam e balneo ad triclinium proficiscentem inducit Petronius, uno exoleto contentum modo, qui non *Lectica*, aut *Rheda*, sed vero *Chiramaxio* feratur. Atque equidem quid id esse dicam verbum *Chiramaxium*, nescio. & poenitet expositionis, qua id genus gestatorii cum *Rheda* aut *Essedo* confudisse videor prius. tametsi non ignorem *Essedis* etiam in *gestatione* locum fuisse aevo veteri: & *Gestatores* nominatos ejuscemodi generis vectores: indicium nobis praeeunte Martiali versiculis illis libri I.

Illinc Aemiliae, Salariaeque
Gestator patet essedo tacente.

Sed multo etiam certius, magisque historica ex fide, Suetonio Tranquillo, cujus narratio ista de Claudio mihi commodum hercule succurrit modo: *Solitus etiam in gestatione ludere, ita essedo alveoque adaptatis, ne lusus confunderetur.* Quocirca Scaligero Principi hic nostro satius esse duco subscribere; qui Festi *Arcumam*, *Chiramaxii* vocabulo interpretatur, pro modici plaustri genere, neque plurium, quam unius hominis capaci: adde, a servis, non a mannis trahi, ac provehi solito: unde & caussa nomini.

CAPUT XIV.

Agamemnon *quisnam apud Petronium?* Picae Variae *consideratio.* De adoptivo Trimalcionis Praenomine *haud languidae sane fidei conjectura.* Coenatoria *cujusmodi fuerint; &, an eadem cum* vestimentis cubitoriis, *quaesitum.* Cautum Romanis olim legibus fuisse, ne Quaestoribus, vel Provinciam sortitis munera porro ulla accipere a Provincialibus liceret. Trimalcionis Petroniani cum Martialis Malchione affinitas. *Habitus utrorumque, ornatusque in persona Maecenatis a Seneca tanquam penicillo expressus.* Armilla-

millarum mollities *à foeminis paulatim ad viros quoque traduci coepta.* Cochlearia *quid, & cui potissimum usui apud Romanos. Eapse comesorum ovorum, tum Cochlearum maxime (unde & etymon rei) calycibus perterebrandis, superstitionis ergo, servisse antiquitus.* Pondus eorundem in Petronio expensum. *Dubius & controversus Martialis locus Lucilliani testimonii similitudine defensus pariter, ac declaratus.*

Eodem cap. XXVIII. *Sequimur nos jam admiratione saturi, & cum Agamemnone ad ostium pervenimus.*] *Agamemnon* hic Trimalcio non est, sed is, quem *Suasoriam in schola habuisse* nobis narraverat antea, addita ejusdem insuper *de caussis corruptae Eloquentiae Dissertatione:* quam Eucolpianae declamationi consequam ac subjectam ibidem hujus operis invenias.

Super limen autem cavea pendebat aurea, in qua pica varia intrantes salutabat.] De hoc genere Plinius lib. x. cap. 29. *Nuper, & adhuc tamen rara, ab Apennino ad Urbem versus cerni coepere picarum genera, quae longa insignes cauda variae appellantur.* Nos patrio sermone, *Bonte exters,* nominitamus, famosa garrulitate ambiles. nec mentitus Martialis lib. XIV.

Pica loquax certa dominum te voce saluto
Si me non videas, esse negabis avem.

Cap. XXX. G. POMPEIO. TRIMALCIONI. VI. VIRO. AVGVSTALI. CINMAMVS. DISPENSATOR.] Neque multo post: III. ET PRIDIE KAL. IAN. G. NOSTER FORAS COENAT. Repono utrobique GN. ut *Gnaeus* fiat denique, quem cognomentum etiam Pompeji ferre videmus. nec vero mirum cuipiam videri debet de Praenomine, cujus solius nota in hac novissima Inscriptione Petronianus iste Trimalcio insignitur. In eo enim ingenuorum dignitas posita antiquitus, credo, quod servi generis homines inopiam praenominum paterentur & cognomine honestiores appellare familiarius, quam pro dignitate habebatur: contra ac nos hodie factitamus. Qua de re plura ac compertiora nosse qui volet, eum porro ego Adversaria magni illius Turnebi accedere jubeo, lib. II. cap. 19. ad huncce Horatii locum:

Quinte puta, aut Publi (gaudent praenomine molles
Auriculae,) &c. ------

Vestimenta mea cubitoria perdidit, quae mihi natali meo donaverat cliens quidam Tyria, &c.] *Coenatoria* appellitaverat supra: cujusmodi patroni locupletiores, vel etiam advocati ab anteambulonibus & clientulis suis quotannis muneri accipiebant diebus Natalitiis, ex more & disciplina munificentiae Romanae. Martial. lib. x.

Pugnorum reus, ebriaeque noctis
Coenatoria mittat advocato.

Vide, quae notavimus ad illum Horatii locum:

Natales grate numeras, ignoscis amicis.

Quibus tamen & haec quoque ex Plinio Juniore adjici oportuerat insuper, per incogitantiam (ut fit) silentio nobis praetervecta id temporis, quae libro Epistolarum ejusdem IV. de Julio Basso, qui Bithyniam sortitus repetundarum reus redierat, ad hoc exemplum leguntur: *Multis enim, atque etiam Principi dixerat, sola se munuscula, duntaxat Natali suo aut Saturnalibus, accepisse, & plerisque misisse.* Item paullo antea de eodem: *Hoc illum onerabat, quod homo simplex & incautus quaedam à Provincialibus, ut amicis* (male enim in H. Stephani Editione *ut amicus* procusum exstat) *acceperat, nam fuerat in provincia eadem Quaestor. Haec accusatores furta ac rapinas, ipse munera vocabat. sed Lex munera quoque accipi vetat.* Unde hoc quoque praeter alia docemur, Praesidibus, seu Procuratoribus Provinciarum istud juris utique non fuisse, ut à Provincialibus suis, quibus aut cum Principis, aut cum Populi praeerant potestate, aliqua porro munera acceptarent; *ne Natali quidem suo, aut Saturnalibus, optimo dierum:* ab amicis tamen & familiaribus licuisse. Sed nos ad Petronium nostrum reveniamus denique: in quo credo fore, qui *vestimenta* ista *cubitoria* diversa à *coenatoriis* fuisse asseverabunt, & illa quidem *cubicularibus*, haec vero *triclinaribus lectis* convenisse ex utriusque vocis etymo fidem haud dubie sunt facturi. neque ego huic sententiae repugno. Sed quid diutius tricor? quasi vero lis ista non abs Lipsio nostro in Saturnalibus suis publicitus decisa jampridem! Fateor: &, *Accubitoria*, literula in Petronio retracta, pro *Cubitoriis* reponenti meritissimo utique ac lubens suffragatorium addo calculum.

Cap. XXXII. *Positusque in cervicalia minutissima,* (nostrarum Puerperarum in morem) *expressit imprudentibus risum. Pallio enim coccineo adrasum incluserat caput, circaque oneratas veste cervices laticlaviam immiserat mappam*] Huc spectat Martialis illud de Malchionis hujus, pene dixeram, germano, & quidem gemino;

Jacet occupato galbanatus in lecto,
Suffultus ostro, sericisque pulvinis.

Caput vero *pallio inclusum* Maecenatico cultui respondet penissime; qui tamen non risum, sed justam indignationem potius Senecae stomachanti expressisse videtur. Testes haecce ipsissima ejus verba, Epist. CXIV. *Hunc esse, qui in tribunali, in rostris, in omni publico coetu sic apparuerit, ut pallio velaretur caput, exclusis utrinque auribus, non aliter, quam in Mimo Divites fugitivi solent.* Hinc non immerito risum convivis suis *imprudentibus*, id est, istiusmodi habitum spectandi insolentibus atque propter insolentiam insuetis, spectaculique novitate commotis, expressisse Trimalchionem ait Arbiter. simili fere cum hoc Maecenatico cultu, non tamen in publio, perinde uti ille, sed domi

domi atque intra privatos parietes, immo vero in triclinio fuo ornatum. *Laticlaviam* etiam *mappam* inter munufcula alia Saturnalitia, & quidem viliffima, pretiique minimi, à Piceno cliente muneri miffam Sabello Cauffidico commemorat falfiffimus Poëtarum Martialis, lib. IV. Epigram. 46.

Et lato variata mappa clavo.

Et ne has tantum oftenderet divitias, dexterum nudavit lacertum armilla aurea cultum, & eburneo circulo lamina fplendente connexum] *Armillas* fequiori fexui antiquitus in ufu tantum, mox etiam glifcente luxuria ad virorum ornamenta traducta. Vide Plinium lib. XXXIII. cap. 3. Hiftoriae Natural. Eadem mollities in Caligula quoque notata à Suetonio fcribente: *Saepe depictas gemmatafque indutus penulas, manuleatus & armillatus in publicum proceffit.* Nec non à Seneca lib. II. In fapientem non cadere injuriam: *Chaereae Tribuno militum Cajus fignum petenti, modo Veneris, modo Priapi dabat, aliter atque aliter exprobrans armato mollitiem. Hic ipfe pellucidus, crepidatus, armillatus* &c. Quo loco, *Aliter atque aliter*, utraque Venere ftudiofum, hoc eft, modo *agentem*, modo *patientem*, interpretor. Per *Priapum* enim diviforem, five admiffarium; per Venerem & mollem & impudicum defignari res ipfa vociferatur.

Cap. XXXIII. *Accipimus nos cochlearia, non minus fex libras pendentia, ovaque ex farina pingui figurata pertundimus.*] Hinc *cochlearium* ufum, apud veteres qui fuerit, planiffime deprehendimus. Neque hinc modo, verum etiam ex Martiali, ita lib. XIV. fub Lemmate *cochlearis* difputante:

Sum cochleis habilis, fed nec minus utilis ovis.
Numquid fcis potius, cur cochleare vocer?

Facit eodemque & locus Plinii ex libro XXVIII. cap. 2. *Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ovorum, ut exforbuerit quifque calyces cochlearumque protinus frangi, aut eofdem cochlearibus perforari.* Cujus fuperftitionis manifeftiffima veftigia noftrarum etiamnum muliercularum animis firmiffime impreffa hodie eft animadvertere, quibus prima hujus rei cautio effe confuevit, ufque adeo, ut quodvis Venerium etiam vadimonium deferere praeoptaturae videantur prius, quam non poft ovorum exforbitionem teftas eorundem five adeo putamina pertufum ire protinus, imo vero fruftillatim comminuere. ne *diris* illis *Plinianis* fcilicet, id eft, carminibus devotoriis Thyeftaco ritu conceptis obnoxiae factae defigi, aut linguae malignantis execrationibus fafcinari porro ab invidis, vel malevolis, poffint. Caeterum omnis *cochlearium* virtus pro ratione ponderis, & argenti modo aeftimata. atque in hoc ipfo quoque pars aliqua elegantiae pofita fuiffe videtur. non quod fingula apud Trimalcionem cochlearia fingulas fex libras pependiffe autumem, (apage iftam ponderis immanitatem, tudiculae, feu truae alicui magis, quam cochleari convenientem) fed quod de plurium potius cochlearium ftrue, non autem de fingulis, Petronium fabulari perfuafum fit mihi. Et tamen malum *cochlearis* pondus *Saturnalibus, optimo dierum*, dono miffi fibi in Pofthumiano exagitat Martialis, lib. VIII.

Octavus (f. annus) *ligulam mifit fexante minorem.*
Nonus acu levius vix cochleare tulit.

Sic enim legendum autumo. quafi diceret Poëta; vix dignum effe, quod *cochlearis* nomine cenfeatur, ad exemplum (ficuti opinor) Lucillii, ita in re diffimillima ὑπερβολικῶς argutantis:

----- *Vix vivum hominem, ac monogrammum.*

Unde additum ab Epigrammatario, *acu levius:* ad rei vilitatem more fuo, hoc eft, Poëtico magis magifque etiam elevandam. Ad Lucillianae quoque Hyperbolae imitationem Ovidianum illud non infulfe comparatum judices:

Si paeta eft, Veneri fimilis: fi flava, Minervae:
Sit gracilis, macie quae male viva fua eft.

Ita enim poftrema Pentametri ejus particula reconcinnanda: neque iis affenfus commodandus, quibus novae loquutionis gratia ex hujus loci interpolatione ingeniofe potius, quam verifimiliter quaefita, *vifa*, pro *viva*, aufis refcribillare, deceptis (opinor) proletariae illius fcripturae vanitudine, quae majorem fere ac meliorem exemplarium noftrorum partem, impune & vindice nullo, ad hoc ufque tempus perperam infedit, exemplo: *macie quae male vifa fua eft.* Nam (ut meus eft animus) abfque illa lectione fuiffet, conjectura ifta nata non foret. Lucretianum quoque illud appingas licet: *vivere non quit prae macie:* tanquam fententiae meae interpretamentum.

CAPUT XV.

Promulfis, *unde dicta.* Guftatoria. *In veterum coenarum legibus fuiffe, ut convivarum nemo ferculi fui parte fraudaretur: quam haud modo in profundum condere, fed domum etiam afportare jus erat. Eam in rem Martialis pro teftimonio adducta auctoritas.* Rectae coenae *obfervatio. Erafmus in Lucianici loci verfione notatus. De feftiviffima Epigrammatis cujufdam, in fine laborantis, enarratione Martialis Genio gratificatum.*

Cap. XXXIV. *Jam Trimalcio eadem omnia lufu intermiffo popofcerat, feceratque poteftatem clara voce, fi quis noftrum iterum vellet mulfum fumere.*] Hinc patefit etymon *promulfidis*, & curnam ita dicta prior pars coenae. Sequitur enim è veftigio de *guftatoriis à choro cantante pariter raptim fublatis.* Quo etiam refpexit Horatius nofter, ex difciplina Catiana conviviorum ftrategis hoc quo-

que inter caetera nepotinum praeceptum Satyrice instillans:

------ *Vacuis committere venis*
Nil nisi lene decet. leni praecordia mulso
Prolueris melius. -- --

Nec minus Seneca Epist. CXXII. de Sp. Papinio quodam è genere Lucifugarum, prorsus contra consuetudinem, ordinemque naturae, sic quasi ex professo viventium, ideoque non ab octava hora vespertina, sed à prima luce auspicantium coenas: *Circa lucem dij urritur, pueri vocantur, cellarii, coqui tumultuantur. Quaero, quid sit? Dicitur mulsum & alicam poposcisse, a balneo exisse.* Postremo etiam Plinius Junior, lib. I. Epistol. 15. de eadem ista *gustatione*, sive adeo *promulside* verba faciens: *Paratae erant lactucae singulae, cochleae ternae, ova bina, alica cum mulso & nive.* Quo etiam pertinebit illud à Martiali Distichon:

Nos alicam: mulsum poterit tibi mittere dives.
Si tibi noluerit mittere dives, eme.

Ad superiorem Arbitri locum aliquando reveniamus: è quo etiam ille mos declaratur, non ita vulgo vulgatus, lautiores olim dominos convivis suis voce clara potestatem facere solitos, in coenarum, praesertim rectarum, exhibitione, poscendi quae vellent, interdum etiam iterata. idque priusquam *gustatione* sublata novum mensae ferculum inferretur. *Quadram* enim singulis, partemque suam palam flagitare jus erat: eamque non in ventrem ablatam modo, verum mappa madente conditam domum quoque asportare, si vellent. Clara omnia de Martiali, exempli gratia:

Nihil est miserius, nec gulosius Santra:
Rectam vocatus quum recurrit ad coenam,
Quam tot diebus noctibusque captavit,
Ter poscit apri glandulas, quater lumbum,
Nec erubescit pejerare de turdo.

& reliqua ad finem usque. *Coenam* porro *rectam* eandem esse suspicor, quam Graji homines, τὸ ἐντελὲς ἢ πολυτελὲς δεῖπνον appellitant: in qua nihil desideres scilicet mensae apparatui necessarium. Colligo ex Luciano narrante: Καὶ ἅμα εἰσεκεκόμιστο ἡμῖν τὸ ἐντελὲς ὀνομαζόμενον δεῖπνον. Quo loco Erasmus tamen, dum vim vocabuli Graeci nequicquam exprimere satagit, *absolutam coenam* reddidit inscitissime. Ex iis vero, quae dicere occoeperam prius, alterius quoque in Martiali meo Epigrammatis sententia illustratur, quod lib. II. in Caecilianum quendam exstat hujusmodi:

Quicquid ponitur hinc & inde verris,
Mammas suminis, imbricemque porci;
Communemque duobus attagenam,
Mullum dimidium, lupumque totum,
Murenaeque latus, femurque pulli,
Stillantemque alica sua palumbum;
Haec, quum condita sunt madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda.
Nos accumbimus otiosa turba.
Ullus si pudor est, repone coenam.
Cras te, Caeciliane, non vocavi.

Exemplum integrum adscripsi, non tam joci facetia inductus, quam Junianae Editionis pravitate: ubi postrema haecce clausula, in qua totius Epigrammatis consistit lepos, insicetissime concepta legitur, praeterito in futurum perperam commutato, hanc ad faciem:

Cras te, Caeciliane, non vocabo.

Nihili enim istuc; nec tanto minus Exhibitore, quam Poëta ipso, lectio indigna, cujus haec sententia fuerat jam olim: Si quando à nobis vocatus es ad coenam forte, nullum ita nec facetum, nec lepidum mensae nostrae ferculum inferri potest, quod non vixdum appositum ad te trahas illico, atque in mappam istam tuam harpagatim converras, domum porro à puero è vestigio auferendum, haud secus, quam si non in commune obsonatum; sed vero quantum in lancibus est epularum ac scitamentorum, uni & soli tibi antepositum foret. Unde relinquitur, ut ipse convivator ego, ac parochus, caeterique item, quantum est, convivae mei dentibus dentientibus, Tantali in morem, ringentes ac famelici, maleque feriati accumbamus; quum tu unus omnium nostrum pariter munus iniquissime fungaris; haud quidem ambabus malis expletis tuburcinans modo, verum etiam catillans insuper, mappaque ac manibus pariter gypsatissimis circumverrens universa; oblitus juris humani, imo adeo contra communes leges coenaticae disciplinae, quae jubent partem cuique suam adsignari ex aequo, ut fiat Trimalcionis illud: *Aequum Mars amat.* Quare, si quid ingenui etiamnum pudoris est tibi, coenam istam, non tibi solum, sed vero mihi quoque in partem, reliquisque item convivis meis destinatam atque instructam, fac de manibus tuis reglutines ac remittas aliquando: ut & nos de ea non minus, quam tu, ô Caeciliane, bene esse possimus in commune. Quid enim? non in crastinum etiam, verum in hodiernam vesperam tantum esse te volui, atque expetivi convivam mihi. Salse, arguteque. quasi dicat; O bone Caeciliane, si hanc tecum rationem pergis instituere in posterum, ut mappam usque tuam, ita unctam effertamque ab alienis epulis, redux domum porro comportare pertendas, faxo cras in totum etiam diem de obsonio abunde ampliterque cautum ac provisum sit tibi, hoc est, ut ipse haud de vesperi hoc meo prandeas modo, verum laute adeo, atque opipare insuper coenam facias postridie. Atqui te (si nescis) ego, non ut posterum in diem ventrem etiam domi saginares tuae, saburraresque de meo, verum uti hoc vespere apud me pari cum caeteris jure hilarem convivam ageres.

res, familiariter vocitavi. Quid hac quaeso urbanitate urbanius?

CAPUT XVI.

Signum ministrantibus symphonia dari solitum ad inferendam coenam. Objurgare colaphis. Lecticarius *de convivio abdicatus*, *ejusque* Supellecticario ***dignitas restituta. Arbiter correctus.*** Carptores, Structores, Scissores, Chironomantes, *singuli pro* Cibicidis. Petronii cum Juvenali, ac Martiali meo super structoris munere *controversia.* Structurae *hujusce magistros, & quasi Professores Publicos, in pergulis prostare solitos Romae, compluribus ac luculentis testimoniis demonstratum. Eadem Juvenali larga diffusae lucis claritas de Senecae luminaribus accensa.* Longe arcessere. Nummos metiri modio. Abire in coelum.

Eodem cap. XXXIV. *Cum subito signum symphonia datur, & gustatoria pariter a choro cantante rapiuntur*] Res omnis manifesta ex Seneca, lib. de Brevitate vitae: *Convivia mehercule horum non posuerim inter vacantia tempora, cum videam quam solicite argentum ordinent, quam diligenter exoletorum suorum tunicas succingant:* (quod postremum expressit Flaccus:

---- *Ut omnis*
Praecincti recte pueri, comptique ministrent)

quam suspensi sint, quomodo aper a coco exeat, quanta celeritate signo dato glabri ad ministeria decurrant. Idem in epist. *Transeo pistorum turbam, transeo ministratorum, per quos signo dato ad inferendam coenam discurritur.*

Colaphisque objurgare puerum, ac projicere rursus paropsidem jussit] Usus eodem loquendi genere & Persius:

----- *Solea puer objurgabere rubra.*

Nec non Tarquillus: *ferulis objurgari.* Sequitur deinceps:

Insequutusque est Lecticarius, argentumque inter reliqua purgamenta scopis coepit verrere] Inter tot res convivii multo electissimas *Lecticario* quis locus? Et certe (ut, quod res est, fabuler:) poterat coena esse sine illo. Sed deformatus haud dubie locus, & quem in decorem pristinum non aliter sane reponi posse arbitror, quam si in *lecticarii* vicem *suppellecticarius* succedat, eum dico, istiusmodi suppellectilem qui curet, quique provinciae adeo mundulae praefectus jure optimo, suoque ipsius meritissimo, cluat. ne videlicet abs Eucolpio & caeteris injuria *laudatus ob elegantias dominus* existimetur, lecticarium argento admovere ausus, ὄνον (quod dicitur) πρὸς λύραν. quo quid absurdius? Rescribatur proinde: *Insequutusque est suppellecticarius.* Quam vocem & Pandectae Veteres pro Romana identidem agnoscunt; asseritque praeterea probae & antiquae fidei monetaeque Glossarium illud multo elegantissimum, quod rei nostrae literariae in commune, praesertim antiquariae, gratificatus est non ita pridem industriosissimus Typographorum Henricus Stephanus.

Heu, heu, nos miseros, quam totus homuncio
nil est!

(In V. C. pro *totus*, *coecus* exaratum legebatur:)

Sic erimus cuncti, postquam nos auferet Orcus:
Ergò vivamus, dum licet esse bene.]

Versus insulsissimi. nihil adeo minus, quam Genii Petroniani. Itaque suspicatus aliquando fui, Pentametri clausulam hoc modo interpolari posse, haud paullo concinnius:

Ergo vivamus. dum licet, estque bene.

id est, dum per occasionem, perque valetudinem licet; *dumque virent genua.* Nunc & me frustra & Petronium Trimalcionis, hoc est, hominis omnium subitissimi *burras*, *quisquilias*, *ineptiasque* in joco & vino exprimere voluisse, video demum atque intelligo, hercle vero serio. Itaque recepta scriptura servetur.

Cap. XXXVI. *Non minus & Trimalcio ejusmodi methodio laetus*] *Methodium*, ut *Exodium*, pro *Methodo*, id est, fictione, seu ludificatione. eo dico, ne quis de Editionis Lugdunensis sententia pro *transitu* porro interpretari pertendat. Clara explicatio haec nostra ex narrationis superioris argumento. Sequitur:

Carpe, inquit. processit statim scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus laceravit obsonium, ut putares Darium, (quid si, *Daren*, vel *Dareta*, legamus?) *hydraule cantante pugnare. Ingerebat nihilominus Trimalcio lentissima voce, Carpe*] Proprie, atque oppido Latine Trimalcio. Ab ejusmodi enim munere *carptores* hoc genus dictitabantur. Juvenalis: *Librarius, archimagiri, carptores. Carpere* enim nihil aliud, quam quod Petronius, *lacerare*, dixerat antea. neque aliter sane antiquissimos illos Romuli nepotes loquutos scio. argumento utique est illud XII. Tabularum: MULIER FACIEM NE CARPITO. Eo dico, uti ab errore insubido eos aliquando in viam reducam, quibus *carpere*, & *lacerare*, tantum non contraria esse persuasum video jampridem, Ovidiano illo testimonio subnixis: *Carpe cibum digitis.* Quos potius ad verbi istius composita mentem atque animum convortere oportebat, puta *concerpere* ac *discerpere*, eadem cum τῷ *lacerare* significantia. Notandum porro, quem *scissorem* hoc loco indigitat Petronius, eundem à Juvenali non *carptorem* (ut diximus modo) sed vero & *structorem* simul, & *chironomanta* Graeco nomine perhiberi. quomodo & Martiali versu illo:

Et quae non egeant ferro structoris ofellae.

contra mentem Petronii nostri, qui pauló prius *structoris* meminens, cum non pro *Cibicida Luculliano*, aut obsoniorum divisore, sed pro *Archimagi-*

magiro, & penes quem *patinariarum ſtruicum* concinnatio, quo ſcilicet rite omnia ordineque fierent, gabatis & lancibus ſingulis apte ac ſuo loco diſpoſitis, hoc eſt, pro artifici ferculorum menſae imponendorum ordinatore, inſtructore, & quaſi arbitro viſus accipere. idque (ſicuti apparet) non ſine ratione, & quidem (uti animus meus eſt) cum primis probabili, ſi modo verbi ipſius etymon preſſius aliquanto inveſtigare velimus. Verum ad Juvenalem revolvamur, quo mos geſticulatoriae iſtius, inter tam anxias rerum electiſſimarum lanienas, planior atque illuſtrior fiat. Scribit igitur ille Sat. v. verſ. 120.

Structorem interea (ne qua indignatio deſit)
Saltantem ſpectes, & chironomanta volanti
Cultello, donec peragat dictata magiſtri
Omnia. nec minimo ſane diſcrimine refert,
Quo geſtu lepores, & qua gallina ſecetur.

Item Sat. xi. verſ. 136.

Sed nec ſtructor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, diſcipulos Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicae volucres, & Phoenicopterus ingens,
Et Getulus oryx, hebeti lautiſſima ferro
Caeditur, & tota ſonat ulmea coena Subura.

Quae tum univerſa, tum ſingula lumen deſiderant, alioqui per ſe nebuloſa oppido, & (abſque Seneca interprete foret) Platonis numeris obſcuriora. Proinde parentem illum Philoſophiae Romanae audiamus, in Epiſtol. in has nobis explicationes praeeuntem: *Cum ad coenandum diſcumbimus, alius ſputa detergit, alius pretioſas aves ſcindit per pectus & clunes certis* (forte *certiſque ductibus circumferens eruditam manum in fruſta excutit. Infelix, qui huic uni rei vivit, ut altilia decenter ſecet, niſi quod miſerior eſt, qui hoc voluptatis cauſſa docet, quam qui neceſſitatis diſcit.* Unde liquido edocemur, inter caeteras Romae conturbantis lautitias, ſeu luxuriae verius probra, etiam doctores in pergulis proſtitiſſe, qui daedalae hujuſce *ſtructurae* ſcientiam profiterentur. ad quam item decuriam pertinere videntur *popinae praefecti*, tum *culinariae artis magiſtri.* de quibus idem Seneca Epiſtol. xcv. *Innumerabiles eſſe morbos non miraberis, coquos numera. Ceſſat omne ſtudium, & liberalia profeſſi ſine ulla frequentia deſertis angulis praeſident. In Rhetorum ac Philoſophorum ſcholis ſolitudo eſt. At quam celebres* (id eſt, frequentes) *culinae ſunt! quanta circa nepotum focos juventus premit.* Emendo, *quanto circo*, vel certe, *circulo*, id eſt, quam ſpiſſa, ac frequente corona. Sic Martialis:

Nec calculator, nec notarius velox
Majore quiſquam circulo coronetur.

Rurſus de ſtructoribus alibi Seneca: *Quare ars eſt apud te miniſtrare, nec temere, & ut libet, collocatur argentum, ſed perite ſervatur* (corrige *ſtruitur*, vel mea, vel Lipſiana fiducia potius) *& eſt aliquis ſcindendi obſonii magiſter.* Idem de brevitate vitae loco antea laudato: *Quum videam quam ſuſpenſi ſint, quomodo aper à coco caeſus exeat, quanta celeritate ſigno dato glabri ad miniſteria decurrant, quanta arte ſcindantur aves in fruſtra non enormia.* His ſuperaddatur Plinianum illud, de gallinis arte ſecandis: *poſtea culinarum artes invenerunt, ut clune ſectentur, ut dividantur in tergora, ut à pede uno dilatatae repoſitoria occupent.* Ad Eucolpii narrationem regrediamur denuo.

Cap. XXXVII. *Non potui amplius quicquam guſtare, ſed converſus ad eum, ut plurima exciperem, longe arceſſere fabulas coepi*] Idem loquutionis genus uſurpatum à Seneca Patre Controverſiarum VIII. *Hoc ut aliquando faciendum eſt, quum res patitur, ita ineptiſſimum eſt luctari cum materia, & longe arceſſere.* Nec non ipſe Petronius poſtea quoque cap. xcv. *Eumolpus autem, dum Epigramma mortuo facit, oculos ad arceſſendos ſenſus longius mittit.*

Uxor inquit, Trimalcionis Fortunata appellatur, quae nummos modio metitur] Ad hoc exemplum ſcripſerat Horatius antea: *dives, ut metiretur nummos.* Ibidem paulo poſt de eadem Trimalcionis uxore:

Nunc nec quid, nec quare, in coelum abiit.] Id eſt, ut rem ipſam vernaculo ſermone ſtrictim attingam modo: *Zy en kent haer ſelven niet.* Cui loquutioni adfinis quoque illa Seneca philoſophantis: *ſubſilire in coelum ex angulo licet.* Vide an & hinc Dialogi Fabiani de Oratoribus defectus ſarciri poſſit hujuſmodi explemento: *Tum mihi ſupra tribunatus & praeturas & conſulatus aſcendere videor, tum in coelum abire.* Nam in libris noſtris lacuna eſt id loci aſteriſco inſignita.

CAPUT XVII.

In M. Tulli cum Publio Syro comparatione Trimalcionis judicium ſuis, hoc eſt, Petronianis, ponderibus examinatum. Ejuſdem Mimici ingenii acrimonia cum Senecae, tum duorum Juliorum, & quidem Caeſarum, Caji inquam dictatoris, ac Scaligeri noſtri aeternis praeconiis cohoneſtata. Ejus rei luculentiſſimum ſpecimen praebitum à Petronio. Publiani genii elegantia, & eruditus luxus.

Cap. LV. *Et Poëtarum coepit eſſe mentio, diuque ſumma carminis penes Mopſum Thracem immorata eſt*, (ita enim Lipſius noſter) *donec Trimalcio, Rogo, inquit, magiſter, quid putes inter Ciceronem & Publium intereſſe. Ego alterum puto diſertiorem fuiſſe, alterum honeſtiorem. Quid enim his melius dici poteſt?*] Vide, & ride (mi Lector) praepoſterum inſcitiſſimi convivatoris judicium: nec vero Ar-

Arbitrum noſtrum, ſed Trimalcionem nugas blatientem te audire exiſtimes, velim, quem quidem modis omnibus ridiculum ex profeſſo ut faceret, Poëtarum commemoratione abrupta, novum prorſus atque inexſpectatum de M. Tullio ſermonem ſubito injectantem inducit, ut *florem* ſcilicet

Delibatum illum populi, ſuadaeque medullam

cum Mimicis ſordibus, & Publiana tolutiloquentia contenderet. quo quid ineptius, vel abſurdius fingi poſſit, haud video ſane; niſi (ut meus eſt animus) fieri non poſſe arbitror. At tu fortaſſe novum iſtud atque inſolens comparationis genus non ad proſam Tullii dictionem, verum potius ad Poëſin ejuſdem, haud perinde quo merebatur plauſu à poſteris exceptam, pertinere contendes. cujus hercle ſententiae me ſubſcriptorem minime es habiturus. Et tamen Trimalcioni noſtro etiam advocatus ut veniam, nullam mihi linguam eſſe fateor, qua horundem Publii Jamborum argutias, ac felicem verborum compoſitionem ſatis pro virtute praedicare poſſim. Nam (ut ne à Petronii imitatione recedam) *quicquid dixero, minus erit.* Ita publici ſaporis nihil, itaque novo urbanitatis ſale ſparſa omnia, atque ad praeſtationem elogii ejus, quod de Syro hoc noſtro teſtatum reliquit ſanctiſſimus Romani theatri cenſor Seneca libro I. de Tranquillitate vitae, his verbis: *Publius tragicis comicisque vehementior ingeniis, quoties Mimicas ineptias & verba ad ſummam caveam ſpectantia reliquit; inter multa alia cothurno, non tantum ſipariis, fortiora & hoc ait:*

Cuivis poteſt accidere, quod cuiquam poteſt.

Ubi tamen, *ſipario*, ad marginem adſcriptum legitur, idque verius. Eſt enim *ſiparium genus veli, quo in ſcena Mimi utuntur*, teſte Pompejo. Credo te jam exſpectare, uti & alteram quoque magni illius J. Caeſaris Scaligeri laudationem hic imputem referamque expenſam tibi. Merito. Neque enim decere, aut ullo modo convenire videtur nobis, ut tanti Herois cenſuram minoris, quam ipſius Senecae judicium faciamus. Sic igitur ille libri primi Poëtices ſuae cap. 10. de Mimographo hoc noſtro, Equitis Romani, Laberii dico, haud quidem aemulo ſolum, ſed & victore: idque de Divi ipſius Julii liberaliſſima ſententia: *Tranſlata in Italiam argumenta adeo ſalibus, ac dicacitate aucta ſunt, ut unus Publius univerſam Graeciam ea laude ſpoliarit.* Sed jam tempus, ejus rei ſpecimen aliquod ut ſpeciamus, Arbitri noſtri beneficio maxime. Nam abſque illo foret, quid reliquum erat, quam ut ita lepidi ac venuſti Poëmatis inopiam in perpetuum porro pateremur?

Luxuriae rictu Martis marcent moenia:
Tuo palato clauſus pavo naſcitur, (forte *paſcitur*)
Plumato amictus aureo Babylonico:
Gallina tibi Numidica, tibi gallus ſpado;
Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita,
Pietaticultrix, gracilipes, crotaliſtria,
Avis exſul hiemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiae nidum in cacabo fecit meo.]

Video Publio iſti idem, quod & Scauris noſtris hodie, uſu veniſſe propemodum, qui, graviſſimi alienae nequitiae objurgatores in propatulo viſi, ſibi ſuaeque lubidini nihil non in ſecreto condonant: nec cito, aut temere cuiquam, niſi ſcelerum ſuorum adminiſtro, vel conſcio, gratiam offenſae alicujus facturi. Huic enim generi flagitium quodvis impune, modo occultum, ac ſine arbitris: nam *teſtibus* non audeo dicere. credo, illam ut Plinianam ſententiam nobis veriſimilem faciant ſcilicet: *multifamam conſcientiam pauci verentur.* De Publiana vero inſolentia, (Ciceroniano more me loqui ſcito, ſeu verius elegantia) quam in aliis potius quam ſemetipſo Mimus ille tanto dictorum acumine exagitaſſe videtur, ita Plinius: *Publii* (inquit) *Mimorum Poëtae coena, poſtquam ſervitutem exuerat* (malim, *ſervitute exierat.* Sic enim & Cicero: *exire aerumna,* pro liberari) *nulla memoratur ſine abdomine, vocabulo etiam ſuminis ab eo impoſito.* Ut mirum non ſit, eum etiam *ciconiarum* meminiſſe; quas id primum temporis edules factas, novamque ex earundem conditura ὀψοποιίαν Romae inſtitutam didicerat de Sempronio Rufo, auctoritatem eam haudquaquam utique defugiente, & quidem Praetoriam. quo cognomento inſignem ipſum Horatius facit. ad quem locum conſule obſervatiunculas noſtras. Adjice Fragmentum quoddam Cornelianum, Nepotis dico, apud Plinium majorem, ita lib. X. cap. 33. differentem. *Cornelius Nepos, qui Divi Auguſti principatu obiit, cum ſcriberet, turdos paullo ante coeptos ſaginari, addidit ciconias magis placere, quam grues,* &c. Caeterum *Thrax Poëta* iſte qui fuerit, cui *ſumma carminis* in Trimalcionis convivio delata, divinare non eſt meum. & ſcin, quid verear, ne pro *Eumolpo* ſcilicet praepoſtera ſciolorum diligentia *Mopſum* objectaverit nobis. *Eumolpo* inquam, de quo non infrequentem ſane, nec infeſtivam in poſteriore hujus Satyrici parte mentionem habituri poſtea. qui an *Thrax* etiam fuerit, ignoro: hoc ſcio, non indignum, qui in principum Poëtarum luſtro haud poſtremus cenſeatur.

CAPUT XVIII.

Margaritum inter faleras pelagias. Pedes tollere. Indomita. Stratum extraneum. Carbunculi, unde Carchedoniorum cognomento famigerati potiſſimum. *Eorum flagrantia, & quaſi ignitus fulgor. Septuoſioris cujuſdam loci in Publiano verſu diſſertatio.*

PErgamus auſcultare Mimum porro publicae luxuriae accuſatorem:

Cap. eodem LV. *Quo margarita, cara, tribacca, Indica?*

An, ut matrona onerata faleris pelagiis
Tollat pedes indomita in ſtrato extraneo?]

Margarita numero plurali poſita accipio, utpote generis neutri, quando *margaritum* in ſingulari quoque veteres extuliſſe conſtat. Vel Maecenatis Fragmentum ſpecta, in nuperis ad Horatium Notis integritati ſuae primitus à nobis reſtitutum. In eo enim ita ſcriptum deprehendes:

Lugens te, mea vita, nec ſmaragdos,
Nec percandida margarita quaero, &c.

Adde quod ejuſdem caſus continuatio deinceps ſequatur. argumento ſunt iſta;

Smaragdum ad quam rem viridem, pretioſum vitrum?

Caeterum ubi idem:

Tollat pedes indomita in ſtrato extraneo?

dixerat modo, Mimica quaedam ſententiae obſcoenitas ſubeſſe videtur: ut, *indomita* ſignificet, necdum domita, vel ſatiata ſaltem tot ac tam aſſiduis libidinibus; haud quidem in lecto maritali, ſed vero in ſtrato extraneo, id eſt, apud adulterum, vel adulteros verius. quorum (id quod de Clodia ſua Catullus)

Nullum amat vere, ſed identidem omnium
Ilia rumpit.

Nam *tollere pedes* quid ſit, operam interpretando ſi pergam ſumere, nugas egero. Itaque, Scriptorum aliquot exemplis contentus, pauſam facere approperabo. Nonius in Atellanarum Fragmentis:

Mammas teneas, pedes extollas, congenues, ſavies.

Cicer. Epiſtolar. II. ad Atticum: *Noli, inquam, de uno pede ſororis queri, licet etiam alterum tollas.* Quibus addas, ſi voles, illa à Martiali:

Tolluntur que pedes. ô medicina gravis.

Item -

----- *Ille pedem ſuſtulit, hic tunicam.*

Idem porro Graecis αἴρειν τὰ σκέλη valere, facete ab eruditiſſimo omnium Victorio obſervatum, hocce Ariſtophanis exemplo, ex Fabula, quam Ἐκκλησιαζούσας vocavit, eam in rem producto examuſſim ſcitiſſime:

Ἐκεῖνο δ' οὐ πεφροντίκαμεν, ὅτῳ τρόπῳ
Τὰς χεῖρας αἴρειν μνημονεύσομεν τότε.
Εἰθισμέναι γὰρ ἐσμὲν αἴρειν τὰ σκέλη.

Pergit Publius Romanas delitas flagellare porro hujuſmodi caſtigatione:

Quo Carchedonios optas ignes lapideos,
Niſi ut ſcintillent? Probitas eſt carbunculus.]

Horum Senariorum nemo (quod ſciam) clarius, quam Plinius, illuſtrationem praeiverit tibi. Ita enim ille lib. XXXVII. cap. 7. *Principatum habent carbunculi, à ſimilitudine ignium appellati, cum ipſi non ſentiant ignes, ob id à quibuſdam Apyroti vocati. Horum genera Indici, & Garamantici, quos & Carchedonios vocavere, propter opulentiam Carthaginis magnae:* & reliqua, quae deinceps ibidem ſequuntur. Quod vero ſubjungit Mimographus noſter, *probitas eſt carbunculus*, omnibus credo modis obſcurum plerifque viſum iri. Videor tamen facile à memet ipſus impetrare poſſe, ut *probitatem* pro pudore, ſive adeo pudicitia matronali, poſitam exiſtimem. cui innuere videtur, ſcintillantibus gemmis exoticis, aut lapidibus pretioſis opus non eſſe: ut quae, nullis etiam externis adminiculis adjuta, ipſa per ſe carbunculi in morem flagret, atque ſcintillet tamen,

Purpureum toto fundens de corpore lumen.

Sed monendus Lector, perperam nimis in nupera ac poſtrema illa, quam politiſſimae Lutetiae debemus, Petronii Editione, *carbunculos*, impreſſum reſidere. niſi tamen *carbunculos* id loci recto caſu ἀντὶ τοῦ *carbunculus* antiqua declinandi forma poſitum exiſtimemus.

CAPUT XIX.

Ternae in Petronium correctiones. Gradum ad praeliandum, *ſive* ſtatum praeliantis componere. Eucolpius, ac Aſcyltus non fortunae modo, ſed & vitiorum ſimilitudine, par inter ſeſe quam bene compoſitum. *Ex Luciani exempli conlatione clarum Satyrico noſtro lumen accenſum: ſimul mendum ſublatum. Brevis Eucolpiorum ſcelerum enumeratio, quaſi tu Elenchum dicas. De ejuſdem ab arena liberatione, ducta ex argumentorum fugientium ſignis non aliena ſane, neque incredibilis conjectura:*

Cap. LXXIX. *Itaque quum hora pene tota per omnes ſcirpos, gaſtrarumque eminentium fragmenta traxiſſemus cruentos pedes*, &c.] Vidi oculis, vidi ipſe meis, exemplar membranaceum, in quo liquido *ſcruptos* expreſſum legebatur. Unde ipſus, *ſcrupos*, concinnavi illico: arbitrorque porro pro *gaſtrarumque*, *glarearumque* reponendum, ut terrae petroſae ſcrupoſaeque calculi, ſeu lapilli intelligantur, cujuſmodi in ripis noſtris ſpectare ac littoribus eſt frequentes, iter faciuntibus moleſtos. *Carices* aliorum nullus moror.

Et forſitan pernoctaſſemus in limine, ni tabellarius Trimalcionis inveniſſet X. *vehiculis dives.*] Reſtituo, *interveniſſet*: ita poſtulante ſententia, manca alioqui, ac imperfecta. Et vidi librum, qui fidem faceret, haud aliter verba haecce ab auctore concepta. Porro X. *vehiculis dives*, ſic dictum, ut:

Dives agris, dives poſitis in foenore nummis.

Cap. LXXX. *Idem ego ex altera parte feci, & intorto circa brachium pallio, compoſui ad praeliandum*

dum gradum.] Simile illi, quod habituri postea cap. XCV. *Alius furca de carnario rapta statum praeliantis componit.* Utrique etiam consentaneum Plautinum illud in Milite:

------ *In statu stat senex,*
Ut adoriatur moechum manifestarium.

Quod quidem prudentissimae tralationis genus ab gladiatorum pugnaturientium positura ductum qui nescit, nae illi Lipsianis Saturnalibus quantum potest conventis, imo vero intellectis potius, quam pellectis, est opus, in quibus omnia, maxima, minima, ad *statum* istum quae faciant, non Poena, sed Graeca fide, vel Romana potius, sigillatim tradita atque excussa.

Egreditur superbus cum praemio (id est *praeda*) *Ascyltos, & paulo ante charissimum sibi commilitonem, fortunaeque etiam similitudine parem in loco peregrino destituit abjectum.*] Recte, atque ex argumento. Uterque enim fugitivus, hic (Eucolpius scilicet) *obscoenus gladiator, arenarius & homicida.* Alter (puta Ascyltos) *ergastularius, impudicus,* tum *conturbator.* Quae omnia ex insequenti Eucolpii querimonia atque indignatione, in iis, quae priore Satyrici hujus parte desiderantur, Petronium nostrum persequutum, satis acceptum est mihi, idque à nobis etiam superius indicatum. Quod vero subjicit Eucolpius, *in loco peregrino destitutum se & quasi abjectum ab Ascylto*, id vero aliquanto etiam planius explicat nobis postea, ubi ejusdem Ascylti, tum Gytonis opera potissimum, *mendicum se atque exsulem in diversorio Graecae urbis desertum fuisse lamentatur.* Cui loquendi modo consonat Propertianum illud:

Desertum Eoa passa jacere domo est.

Grex agit in scena mimum, pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox, ubi ridendas inclusit pagina partes,
Vera redit facies, dissimulata perit.]

Grex, proprie. Etenim *gregem histricum* (ut Plautus meus loqui consuevit) hoc est, & Chorum, & catervam histrioniam faciuntium, designat. Quod superest, videor fidem meam hoc loco obstringere quamvis audacter posse, atque asseverare legendum: *assimulata*, non *dissimulata.* Et sententiam ipsius Epigrammatis appello. Quam etiam in Necromantia sua expressit Lucianus, haud alia sane usus similitudine. Sic enim inibi: Οἶμαι δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἑωρακέναι τοὺς τραγικοὺς ὑποκριτὰς τούτους πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ Πριάμους γιγνομένους, ἢ Ἀγαμέμνονας. Καὶ ὁ αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν ἔμπροσθεν μάλα σεμνῶς τὸ τοῦ Κέκροπος, ἢ Ἐρεχθέως σχῆμα μιμησάμενος, μετ' ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κεκελευσμένος. ἤδη δὲ πέρας ἔχοντος τοῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην ἐσθῆτα καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καταβὰς ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν πένης καὶ ταπεινὸς περιέρχεται, οὐκ ἔτ' Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρέως, οὐδὲ Κρέων ὁ Μενοικέως, ἀλλὰ Πῶλος Χαρικλέους Σουνιεὺς ὀνομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογείτονος Μαραθώνιος.

Cap. LXXXI. *Aufugi, judicium harenae imposui, hospitem occidi, ut inter audaciae nomina mendicus, exsul, in diversorio Graecae urbis jacerem desertus.*] Eleganter *nomina audaciae* appellat, *aufugisse à domino, operam arenae inter gladiatores, & quidem obscoenos* (id quod Eucolpio cap. IX. supra objectaverat Ascyltos) *auctoratum locasse, hospitem per fidem necasse.* Unde ibidem quoque *nocturnus percussor* ab eodem commilitone suo, jure optimo indigitatus. Cæterum subdubito, an locum totum rescribere potius, atque interpungere ausim hoc modo: *Effugi judicium, harenae imposui, hospitem occidi* &c. Quid enim? an non ita Horatius quoque?

Sed tamen admiror, quo pacto judicium illud
Fugerit.

Utut est, aqua mihi haeret utrobique. Et videtur haud obscure significare, seu suam illam ad gladios locationem, seu casu fortuito (Deo scilicet, id quod in Proverbio est, ἀπὸ μηχανῆς opitulante sibi) seu calido, callidoque nescio quo commento, atque effugio ludificatum, incolumem ac sine noxa evasisse; eaque ratione salutem peperisse insperatam sibi. Quo etiam spectat, quod idem successus ipse suos miseratus fuerat modo querimonia hujusmodi? *Ergo me non ruina terrae potuit haurire?* Item exprobratio illa Ascyltica, cap. IX. *Non taces gladiator obscoene, quem de ruina arena dimisit?* Quamquam haec ex Lipsii Epistolicis jam nota. Ut videatur ruina fortasse pensilis nescio cujus Theatri, momento aliquo luxatis machinis, arena elapsus fuga porro consuluisse sibi Eucolpius, & (quod Plautus inquit) exercuisse se protenus ad cursuram. eodemque fortean pertinuerit Fragmentum illud extra operis hujus ordinem, è veteri doctissimi P. Danielis Glossario, Satyrico nostro attributum: & inter alia Petroniana exempla sub Lutetianae Editionis finem ab eruditissimo Collectore relatum hujusmodi: *Petauroque jubente* (*juvante*, malim) *modo superior.* Nec non alterum quoque istud à Turnebo emaculatum ad hanc faciem: *in automatium* (*aumarium* est in exemplaribus nostris) *me conjeci.* quod quidem τοῦ *petauri* mentionem antecessisse sane verisimile facit mihi. Scin', quid suspicer: ad *Automati forte alicujus*, sive *Pegmatis ruinam*, coagmentis inter se nimio machinamentorum pondere elisis ac solutis scilicet, hanc Eucolpiani effugii imposturam quam dicit, pro argumenti ratione probaliter accommodari posse. unde turbella aliquanta, novaque (uti in re subita solet) concurrentis, invicemque se collidentis exorta populi spectatoris trepidatione, versipellis ille, atque in omnes furtorum occasiones intentus, (ne dicam ipsis pene mechanicis ac scansilibus illis, in-

in quae impositus fuerat, tabulatis versatilior) lubricitate sua, quasi anguilla, ac pressantis (ut dixi) multitudinis beneficio, per turbam tacite, ac latenter, ut fit, invisus atque ignorabilis dilapsus, hoc est, fugitivus imitatus inflexa pedum pernicitate salutem porro peperit sibi. Ad hanc classem pertinere videntur *gladiatores pegmares* apud Suetonium.

CAPUT XX.

Macula una, altera, eluta è Petronio. Mutuis libidinibus attriti. *Inter* Sicyonia *ac* Phoecasia *discrimen, & utriusque generis aestimatio. Quaestioni acceptus Seneca. Additum nonnihil praeterea de colore calceatus Romani.*

Eodem cap. LXXXI. *Et quis hanc mihi solitudinem imposuit? Adolescens omni libidine impurus, & sua quoque confessione dignus exilio.*] Apage *exilium* istud. Levius hoc enim, quam pro delicto Gytonis, vel etiam justa ac seria Eucolpii indignatione. Itaque nihil dubito, quin, *exitio*, scripserit Arbiter. Hoc enim est illud quod cap. LXXX. manifesta pro noxia commeritum semet Gyton ipse professus fuerat prius, Fratrum duorum fatalii rixae intercedere ausus, atque ita sese quasi medium facere, hac personata deprecatione proclamans: *Quod si utique facinore opus est, nudo ecce jugulum, convertite huc manus, imprimite mucrones. ego mori debeo, qui amicitiae sacramentum delevi.* Quae deprecatio non *exilii*, sed *exitii*, & quidem praesentarii res erat. neque alio utique Gytonis haecce confessio referunda.

Quid ille alter? die qui tanquam togae virilis stolam sumsit; qui, ne vir esset, à matre persuasus est; qui opus muliebre in ergastulo fecit] Scriptura non dubie transposita, & vide, an hujusmodi additamento spes sit restitui posse concinnius: *Quod ille alter? qui in ipso inquam togae virilis die stolam sumsit*, &c. Nisi si cui forte lectionem hanc Lipsianam potius animatum est sequi: *Quid ille alter, ô Dii! qui tanquam togae virilis*, &c. Videtur proinde Ascylto idem quod *Graecorum primo* (ut cum Crispo hoc dicam) Achilli evenisse. quem parens fati praescia, quod filium ad Pergama, *Trojae sub moenibus altis*, oppetiturum praedidicisset, periculi hujus declinandi ergo, aegre ab eodem vixque maternis tandem precibus obtinuerat,, ut assumto habitu virginali in Scyro insula tantisper inter lanificas occultatus falleret, dum decennale bellum cum Trojanis obsessis positum esset denique. Sed ille virum se esse masculo facinore Deidamiae serio aliquando approbavit: Ascyltos contra, accepta semel muliebris patientiae lege, intercutibus probris usque & usque flagitatus porro, post foedissimas adeo divisiones, ne capite quidem suo injuriam abstinuisse videtur. Scires & aversum & adversum pariter impudicum fuisse: hoc est, *per caulas corporis omnes* (uti apud Carum est) lubidinem alienam sine ulla exceptione excepisse. Patet hoc ex superiore quoque illa Eucolpii increpatione, qua eumpse inclamaverat prius: *Quid dicis, inquam, muliebris patientiae scortum, cujus nec spiritus purus est?* Pergit secum porro Eucolpius stomachari.

Jacent nunc amatores obligati noctibus totis, & forsitan mutuis libidinibus attriti derident solitudinem meam.] Eandem in suspiciosissimo amore solicitudinem, multis magnisque experimentis percognitam, etiam expressit Propertius, Cynthiam suam probri, stupri, dedecoris manifesto visus insimulare:

Quin etiam multis duxisti (f. *duxistis* Douz. MS.)
pocula risu,
Forsitan & de me verba fuere mala.

Adumbravit & popularis noster, delitiae meae, nulli Poëtarum secundus, tenerrimo hocce disticho?

Forsitan & de me teneros motura cachinnos
Miscetur vestris fabula nequitiis.

Notanda porro phrasis illa: *mutuis libidinibus attriti*, etiam Propertio familiaris, de virosissima Cleopatra istiusmodi nobis elogium perhibenti;

Et famulos inter foemina trita suos.

Denique ipsi quoque Petronio infra cap. LXXXVII. *Utcunque igitur inter anhelitus sudoresque tritus, quod voluerat, accepit.* Ad *anhelitus* istos etiam referendum Juvenalis illud:

------ *Nec queritur, quod*
Et lateri parcas, nec quantum jussit anheles.

Cap. LXXXII. *Age ergo* (inquit ille) *in exercitu vestro Phoecasiati milites ambulant?*] Ita enim princeps nobis hunc locum restituit Turnebus. Rite, atque ex disciplina Romana. *Militem* enim non *Phoecasiatum*, sed *caligatum* esse conveniebat. Neque iis assentior tamen, qui *Phoecasia*, muliebre calceamenti, seu solearum, genus fuisse volunt, ac tantum non cum Sicyoniis confundunt. Perperam. *Sicyonia* enim levioris pretii, tametsi Lucretius reclamare videatur, ac duarum drachmarum opus: *Phoecasia* vero bis tanti. Et illud quidem doceo ex Dialogis meretriciis Luciani: Δα. Εὖγε, ὦ Μυρτάλη, λογισώμεθα. ὑποδήματα ἐκ Σικυῶνος τὸ πρῶτον δύο δραχμῶν. Alterum ex Seneca de Beneficiis VII. cap. 21. ita rem istam computante: *Pythagoricus quidam emerat à sutore Phoecasia (rem magnam) non praesentibus nummis.* Et paullo post de eodem ad tabernam sutoris interdiu occlusam nominis expediundi gratia nequicquam revorso: *At Philosophus noster tres, aut quatuor denarios (non invita manu) domum retulit, subinde concutiens. Rem magnam*, subdit Seneca, εἰρωνικῶς, & suo more argutias faciens. credo, quia

quia pretiosiores fortasse, quam pro persona Philosophi videbantur; quem *crepidis* potius, vel *baxeis* calceatum incedere conveniebat. Et tamen idem ille, quem dico, Romanae sapientiae antistes, in epistolis ipsius à sese hac quidem in re seorsum mihi sentire videtur, quo loco monet: *Puto quaedam esse, quae decent phoecasiatum, palliatum.* Unde in communi etiam omnium philosophantium usu fuisse videri possunt, haud aliter, quam amictui *pallium*, peculiare huic generi gestamen: cum quo *Phoecasia* conjunxit (ut vides) Seneca. Utut est, Graecanicum genus, ex Plutarcho; ex Appiano coloris etiam candidi fuisse condiscimus. *Albis* certe *calceis* Romanos quoque in publico usos de Martiali cognoscas, ita in Cinnam quendam ludente, more suo:

Sordidior coeno quum sit toga, calceus autem
Candidior prima sit tibi, Cinna, nive &c.

Et fortasse Phoecasiatum voluit dicere.

CAPUT XXI.

Insperata ex traverso fieri. Vita truditur: Protogenis rudimenta cum naturae ipsius varietate certantia. Lycurgus *quisnam fuerit, de cujus* crudelissima societate *Eucolpius secum & cum animo suo conqueritur.* Literarum studia & odio & molestiae semper jam inde ab antiquo fuisse opum ac divitiarum structoribus. *Mendum è Petronio submotum. Alia haud pauca explanata. De* Pinacothecarum positura *quiddam non protritum.*

Cap. LXXXII. *Nemo coelum putat, nemo jusjurandum servat, sed omnes opertis oculis bona sua computant*] Frequens haec apud probos omnes tam veteres, quam novos scriptores querimonia, neque dissentanea Ovidianae illi ex libris Tristium.

At reditus jam quisque suos amat; &, sibi quid sit
Utile, sollicitis computat articulis.

Et deinceps interposita lacuna Arbiter:

Quod hodie non est, cras erit: sic vita truditur.] Ad exemplum credo istius Horatiani: *Truditur dies die*, &c. Sententiolae porro istae, interjectis passim asteriscis, lacunasque explentibus, dispositae usque ad postremam illam: *Non multum oportet consilio credere*, &c. ad Eucolpii derelicti personam pertinere videntur, semetipsum demum consolantis de vi atque iniuriis, imo contumeliis ab Ascylto illatis sibi, deque perfidia ac dissidio pulli sui, Gytonis. Habes ibidem.

Quod non expectas, ex transverso fit, & super nos Fortuna negotium curat] Sic & Seneca quoque loquutus deprehenditur lib. de vita beata: *Morbos dico, funera, debilitates, & caetera ex transverso in vitam humanam incurrentia.* Est itidem apud Plautum: *Ex transverso incedere.*

Cap. LXXXIII. *In Pinacothecam perveni vario genere tabularum mirabilem*] De *Pinacothecis* consulendus Plinius lib. xxxv. cap. 2.

Et Protogenis rudimenta cum ipsius naturae veritate certantia non sine quodam horrore tractavi] Quamvis τῇ *veritate* non alienum huic loco, ego tamen assentationem in eam partem flecto, ut *varietate* potius rescribendum existimem. Consule eundem Plinium super Protogene, statuariae non minus, quam picturae, artibus famigerato.

Et hos fabulae quoque habuerunt sine aemulo complexus] Non, ut ego, invenustus, infelix, desertusque, cujus amores ad se per summam injuriam translatos aemulus Ascyltos intervortit. unde abs eodem subjungitur statim.

At ego in societatem recepi Lycurgo crudeliorem] Atque hic *Lycurgus* ille fuisse videtur, de quo mentio cap. CXVII. cujusque adeo *villam à se dispoliatam, vestesque latrocinio harpagatas*, ipsius apud Eumolpum postea indicium professurus Eucolpius. eo dico, ne quis temerarium Thracem illum Dryantis filium, Liberi patris osorem,

Vesanumque nova nequicquam in vite Lycurgum;

aut legum etiam Lacedaemoniarum latorem ex transverso somniet nobis.

Sed cultu non proinde speciosus, ut facile appareret, eum hac nota literatum esse, quos odisse divites solent] Confer cum his sententiam illam multo argutissimam Epistolae Plinianae libri VII. de Cornelio Minutiano: *Natus splendide, abundat facultatibus, amat studia, ut pauperes solent.* Unde apparet, jam inde à Plinianis temporibus, humanitatem ac literas odio semper divitiarum amatoribus fuisse. proinde non esse, quod nostri modo saeculi fastidium ac contemtum tantopere miremur. nec quicquam expediendo huic loco accommodatius invenies. qui tamen ad veterem hancce formam interpolandus videtur. *Ut facile appareret cum ex hac nota literatorum esse*, &c. Qua phrasi itidem infra usurus, capite CXXVI. *Ex hac nota domina mea est*, &c. Igitur Eumolpum interrogare properat Eucolpius.

Quare ergo, inquio, tam male vestitus est?] Sic Martialis quoque in re prorsus huic simili, ne dicam gemina, & quidem ipsus de se.

Cur ergo, inquit, habes malas lacernas, &c.

Nec Satyrice minus magnus ille Auruncae alumnus.

Sicit ποιητικὸν *esse, videt tunicam, & toga quid sit.*

Quae sequuntur porro, cum iis desiderantur, in quorum vicem asterisci vacuas lacunas explentes successere, ea vero omnia partim astricta numeris, partim soluta oratione concepta, ex persona Eumolpi prolata videntur, fortunam casusque suos Eucolpio commemorantis. in quibus exsequendis binas propemodum horas insumtas, ex castigatione illa Eucolpiana, quam habituri sumus infra cap.

xc. ducere audere videor conjecturam. Sic enim inibi: *Minus quam duabus horis mecum moraris, & saepius poëtice, quam humane loquutus es.* Ubi *humane*, pro, hominum more ac ritu, simpliciterque capiundum, & quod nos patrio sermone dictitamus, *Menschelyker wys.* quasi vero duo ista, *humane* inquio & *poetice loqui*, contraria inter se ac pugnantia forent. Ridicule. & jocus omnis (ut vides) ex novitate dicti atque insolentia quaesitus. Ex quibus tum singulis, tum universis apparet, Eumolpum istum Petronianum narrationem institutam longius insuper producturum fuisse, nisi eampse abrupisset subito *hominum in porticibus spatiantium, nec verba, verum lapides loquentium*, odiosa interpellatio. qua ille *adventitia*, interim dum *Halosim Trojae* recitat, exceptus, plausu ingenii sui cognito, caput operuisse, extraque templum curriculo sese proripuisse inibi invenietur. Unde item manifesto docemur, Pinacothecas templis fere ac porticibus publicis annexas, seu continuatas fuisse. crede, quo augustiores intrantibus scilicet, majoremque adeo religionis speciem habere viderentur: simul, ad frigus in umbra captandum, animi causa (ut fit) sub iisdem inambulare volentibus, aestivis praesertim caloribus.

CAPUT XXII.

Leonum *in* Lenones *commutatio. Locorum aliquot expositiones.* Indelectatus. *Illustramentum sententiae Plinianae. Tropica Petronii dilucide enarrata. De verbo* audere, *pro* velle, *tam Arbitro, quam Plauto novi interpretamenti gratia facta.*

Cap. LXXXIV. *Deinde, qui solas exstruere divitias curant,* &c.] Proprie, & antique. id quod ad illud Horatii planum fecimus, l. II. od. III. v. 19.

- - - - *Et exstructis in altum*
Divitiis potietur haeres.

Vide Festum in dictione *Struere.*

Nunc veteranus est latro, & ipsis leonibus doctior] Quid si, *lenonibus*, legas? *genus quod improbissimum est*, siquidem Plauto credimus.

Cap. LXXXV. *Jam ergo coeperam ephebum in gymnasium deducere, ego studia ejus ordinare, ego docere ac praecipere,* &c.] Ex oeconomia sequentium satis superque apparet legendum *Jam ego coeperam*, &c. Ita enim haud paullo concinnior fuerit ter iterata pronominis repetitio.

Cap. LXXXVI. *Ut tertia nox licentiam dedit, consurrexi ad aurem male dormientis*] Idem, *Irrepsi tamen, & male repugnanti gaudium extorsi.* Id est, simulate repugnanti, sive obluctanti potius, idque ex disciplina adeo puellari, cui respondet Ovidianum istud lib. I. Am. El. v. vers. 15.

Quae, cum ita pugnaret, tanquam quae vincere nollet,
Victa est non aegre proditione sua.

Etiam Horatii illud libro primo Od. IX. vers. 23.

Pignusve dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

Et praeter hoc etiam timebam, ne tam grande munus suspectam faceret humanitatem meam] Hoc est, ne me munificentia largitasque tam profusa in aliqua probri poneret suspicione apud pathicissimi pueri, mei inquam discipuli, parentes. Adfine illi, quod jam inde ab initio fuerat professus cap. LXXXV. *excogitasse se novam rationem* scilicet, quo non esset patrifamiliae suspectus amator.

Cap. LXXXVII. *At ille non indelectatus nequitia mea,* &c.] Nota novitatem verbi, *Indelectari.* Nec enim apud alium scriptorem Romanum temere compositionem eam reperias, condignam mehercule venustissimo ingenio Arbitri nostri.

Cap. LXXXVIII. *Simulque caussam desidiae praesentis excutere; quum pulcherrimae artes periissent, inter quas pictura ne minimum quidem sui vestigium reliquisset*] Eadem fere de insipientia saeculi sui atque inficetia apud Plinium conquestio lib. XXX. cap. II. & quidem paene toto: *Ita est profecto, artes desidia perdidit, & quoniam animorum imagines non sunt, negliguntur etiam corporum. Animorum imagines*, id est, quoniam omnes, qui nunc sunt, homines communi hac divinae aurae particula ad ignaviam & voluptates corporis praepostere abutentes, animorum veluti inopiam pati, sensusque prorsus ac rationis expertes videntur; *Nil nisi Cecropidae*, &c.

Pecuniae, inquit, cupiditas haec tropica instituit] Hoc est, umbras rerum atque imagines tantum, & simulacra quaedam inania, surdo figurarum discrimine. Qua de re superius Plinii caput, qui volet, consulito. Non. *monogrammi dicti sunt homines, macie tenues ac decolores, tractum a pictura, quae prius, quam coloribus corporatur, umbra fingitur,* &c. [Vide an non pertineat ad p. 17. locum Lucilii?]

At nos vino, scortisque demersi, ne paratas quidem artes avemus cognoscere] In pervulgatis hoc loco, *audemus*, antea lectitabatur, quo magis subit admirari eorum hominum audaciam, ne imperitiam dicam, qui principes illud in *avemus* commutare instituerunt. Quo in numero Burrhum nostrum nollem equidem fuisse. frustra: quippe sero, ac depugnato jampridem proelio. Sed hoc beat saltem, quod ita conjectura ductum de ingenio (quo supra Sicambrum praeditus) ipsus se restituisse inficias non eat. Nam (ita me Deus amet) à blattariis Codicibus male metuebam miser. Quos ille, quoties videtur, perpetuos auctores habet, & quidem in mundo; ne apud Parthos, aut Armenios censeas. Caeterum in rem praesentem. *Aude-*

domus, inquam, revocandum cenſeo, & retrahendum è fuga. Atque eo audacius, quo compertius mihi, verbum iſtud notione longe diverſa priſcis illis, quam nobis hodie, in uſu atque in conſuetudine fuiſſe. Argumento, quod dico, abunde fuerit Plautinum illud Monaechmi:

Ecquid audes de tuo iſtuc addere?

Hoc eſt, nunquid ſuſtines addere iſtuc inſuper aliquid de tuo? vel, nunquidnam abs tete impetrare potes, ut praeterea de tuo iſtuc vel corollarii vicem addas quidpiam? Item alibi,

Nunquid audes gratiam mihi aliquam facere hic
(ſcribo *hinc*) *argenti?*

Sic *ſodes* eidem, pro *ſi audes*, Comico more toties celebratum, an vero aliud, quam *ſis* notare cenſeas, quod pro *ſi vis* antique poſitum capiunt Literatores?

Ipſe Senatus, recti bonique praeceptor, mille pondo auri Capitolio promittere ſolet] *Promittere* in votis, id eſt, addicere, ſeu vovere. Sic Tibullus:

Interea nigras pecudes promittite Diti.

Caeterum de ſolenni promiſſionis hujus ritu, quem tangit Arbiter, nihil aliunde extrico, hactenus quidem, quod ad Senatum; nam ad Imperatores ipſos, non auſim dicere, inter quos Augustum memorat Suetonius; *in cellam Capitolini Jovis* XVI. *millia pondo auri; gemmasque ac margaritas quingenties* IIS. *una donatione contuliſſe.* Quo item referri poterit Horatianum illud ex lib. Carm. III. Oda XXIV.

Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat & turba faventium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile
Mittamus, &c.

CAPUT XXIII.

Haloſis Ilii. Suſpectiorum aliquot locorum *reſtitutio, partim ab ingenio, partim à Manuſcriptis.* Ferus, *pro equo poſitum, ſubſtantive: indidemque &* Semiferus, *pro* Lapitha ac Centauro *conflatus, etiam* Semifer. JANI PANNONII, *& Pontificis, & Poëtae* Quinqueeccleſienſis *meritiſſimum encomium. Fugitivae nonnullae lectiones retractae, retractatae aliae.* Correctionum triga, *vel* quadriga *verius.*

Cap. LXXXIX. *Sed video te totum in illa haerere tabula, quae Trojae haloſin oſtendit*] Etiam *haloſin Ilii* dixit Suetonius in Nerone.

----- Caeſi vertices
Idae trahuntur, ſciſſaque in molem cadunt
Robora] Vidi Manuſcriptum, in quo *ſpiſſaque*, non *ſciſſaque* plane & probe exaratum habebatur. Et dubitamus adhuc, utri ſcripturae adhaereamus potius? Legimus ibidem:

Huc decenni proelio Irata virtus abiitur] Mihi valdius arridet, *jurata virtus*, id eſt conjurata, ſimplex pro compoſito. Nec multo poſt:

Hoc titulus fero
Inciſus, hoc ad fata compoſitus Sinon
Firmabat, & mendacium in damnum potens.]

Ita enim ablectiſſima illa Pariſienſis Editio, quomodo & nos ante decennium emendaveramus jam olim: examuſſim optime. Ut ſit ſenſus: *Hoc titulus equo Dario inſcriptus, hoc ipſum & Sinon, Trojae proditor, confirmabat.* Itaque pro *haec*, quod eſt in aliis, *hoc* repetendum; tum vero poſtrema copula ante τὸ *mendacium* inducenda: ejuſque vicem, *hei*, ſive etiam, *heu*, reſcribundum cum hac interpunctione:

Firmabat. hei mendacium in damnum potens:

Id eſt, detrimentoſum Ilienſibus, imo calamitoſum oppido: ſenſu manifeſto, atque etiam pereleganti, quod cur de noſtro alius adſcriberet ſibi, cauſſa non erat. Sed tamen credo fore, qui *mendacium* iſtud accuſandi caſu poſitum interpretabuntur, conjunctéque cum ſuperioribus conſtruendum: ut intellexerit Arbiter, Sinonem tum ad *fata*, hoc eſt, ad implendum fatum, (*noviſſimum illud de tribus dico, quo portae Scaeae limen ſuperius ſcinderetur*) tum ad *mendacium* pariter *in damnum potens*, id eſt, Trojanis (ut diximus) calamitoſum, ſive exitiale & funeſtum potius, docte meditateque inſtructum atque compoſitum fuiſſe. Neque ego ſane huic ſententiae repugno. Pax ſit potius: & ſequi ipſe malo adeo, quam trahi, vel rei tantillae cauſſa contentionis funem ducere, cum adverſario praeſertim valentiore. Et quoniam in mentionem *feri*, pro *equo* poſiti, occaſione oblata potius, quam quaeſita, incidimus, etiam ad partes vocitetur Prudentii locus è libro περὶ στεφάνων, Hymno XI. qui Hippolyto Martyri inſcriptus legitur:

Poſtquam compoſito ſatis inſtruxere paratu
Martyris ad poenam verbera, vincla, feros
Inſtigant ſubitis clamoribus atque flagellis.

Sic enim hunc locum ex Vet. Cod. doctiſſimi Giſelini primitus reſtituit Giſanius noſter, quum *feras* antea in Prudentio imprudenter excuſum ſerio cum Antiquariis ſtomacharemur. Quod ut ita eſſe mihi cum amico conveniat meo, ita ſeorſum rurſus ab eodem ſentire neceſſitas ſubigit me, in verborum ſimul ipſorumque verſuum conſtructione. Quam quidem continenter ipſus atque conjunctim conſtituendam cenſeo, eoſdemque huncce in modum interpungendos:

Martyris ad poenam verbera, vincla, feros
Inſtigant ſubitis clamoribus atque flagellis.

Feros enim pro *equis* antiquitus uſurpatos haud Catulli modo, Virgiliique auctoritatibus confirmare poſſis; ſed & liquidius multo ejus Epitheti

ti contemplatione, quod Hippocentauris Lapithisque omnes uno ore contribuunt Poëtae. Etenim genus istud *Semiferos* indigitant, non quidem à *feritate* vocabuli ejus etymologia petita, sed vero à forma ipsa, qua *feros* (ut diximus) hoc est, equos dimidiata sui parte assimulasse finguntur. Unde illorum hominum error castigandus pariter, quibus in compositione ista, τὸ *ferus*, adjectivum potius, quam substantivum esse, falso quidem hactenus, sed tamen serio, fuerat persuasum, quorum offensa tamen non minus tolerabilis, quam felix illorum hominum audacia laudanda, qui rectum ejus verbi casum admutilantes novissimae syllabae detruncatione bimembre hoc genus *curto* Horatii *mulo* prorsus adsimile reddiderunt, ita ut *Apellae* propemodum videantur, *Semifer*, pro *Semiferus*, nobis trisyllabum nominativum commenti Architecti. [Frustra me fuisse culpamque admisisse humanitus video, qui τὸ *Semifer* reprehendere ac furcillare ausus fuerim, neque cogitaverim, cum ea commentarer, usum ea voce Ovid. II. Met. de Chirone:

Semifer interea divinae stirpis alumno
Laetus erat.]

Utque non mendice, sed plena manu, tecum porro agere perseverem, mi Lector, etiam recens quoddam superioris saeculi exemplum istuc pertinens in commune hoc loco proponam, à Poëta uno omnium elegantissimo, JANO PANNONIO, petitum, in cujus Elegiarum opere versus istiusmodi exstare invenitur:

Nec nisi duratum Lanbro thoraca volebam,
Nec nisi ferrato ferreus ire fero.

Ecce alia monstra, celsa qua Tenedos mare
Dorso repellit, &c.] Lectio & proba & plana; at in Lutetiana Editione, *replevit*, legitur, non recte, neque ad disertissimi Poëtae genium.

De geminis Lacoontis filiis in Vergiliano illo anguium totidem improbo atque inexplicabili nexu satagentibus laborantibusque:

------- *Neuter auxilio sibi,*
Uterque fratri transtulit pias vices.]

Ita Editiones Gallicanae. Mihi tamen, nescio quo pacto, Antverpiensis scripturae interpunctio arridet impensius, ea ipsa inquam, quam Clarissimi Sambuci Bibliothecae debemus, in qua ita haec distincta observavimus jam olim:

------ *Neuter auxilio sibi,*
Uterque fratri, transtulit pietas vices.

Tentant in armis se duces, ceu ubi solet
Nudo remissus Thessali quadrupes jugo
Cervicem, & altas quatere ad excursum jubas.]

Placet scriptura libri veteris, in quo diserte calamo exaratum legebatur:

Tentant in armis se duces, seu solet ubi.

Neque istud satis, nisi versus item proximus in pristinum tandem decorem me porro conjectore reponatur hoc modo:

Nodo remissus Thessali quadrupes jugi
Cervicem, &c.

Nam & haec quoque correctio à nobis erat; verum antevortit nescio quis, qui eampse in rationum suarum tabulas referre sustinuit non ita pridem, expensi, haud excepti, inquio, *oblitus juris humani.*

------ *Hic graves alius mero*
Obtruncat, & continuat in mortem ultimam
Somnos]

Sic & paullo prius cap. LXXIX. *Et dubitavi, an utrumque trajicerem gladio, somnumque morti jungerem.* Malim tamen in Petroniana Trojae Halosi, *noctem*, legi. Nam, quanti obsecro est illud, *mortem ultimam?* An vero mors ulla (naturalis inquio) homini evenire possit, quae ultima non sit?

Cap. XC. *Timui ego, ne me Poëtam vocarent.*] Ita enim malo, quam (quod omnes usque adhuc Editiones insedit) *vocaret* legere, ut ad Eumolpi lapidatores referatur, non ad Eumolpum ipsum, eo quod in comitatu ejus Eucolpium vidissent antea, ex persuasione Paroemiae illius conjecturam ducentes, qua vulgo dictitare consuevimus, *Aves concolores una fere volitare scilicet.*

Rogo inquam, quid tibi vis cum isto morbo? Minus quam duabus horis mecum moraris, & saepius poëtice, quam humane, loquutus es] *Humane* & *Poëtice* opponit. Facete, ad exemplum opinor sententiae illius Horatianae:

Surge, & inhumanae senium depone Camoenae.

Qui locus, quantus est, huic Petroniano explicando mirabiliter facit. Vide Notulas nostrâs in biformem Poëtam illum Venusinum. Habes ibidem:

Imo quoties theatrum, ut recitem aliquid, intravi, haec me adventitia excipere frequentia solet] Rescribe: *Hac me adventitia*, &c. Argute. Etenim ad *coenae* praebitionem quaesita allusio, quae *adventoria* Martiali, Plauto *viatica* indigitatur, & persistit in Metaphora semel instituta Eumolpus subjectans porro è vestigio: *Caeterum ne & tecum quoque habeam rixandum, toto die me ab hoc cibo abstinebo.*

CAPUT XXIV.

Illustramentum historiae Petronianae. De linteis, *ac* strigilibus balneariis *cum cura & fide dissertum.* Tergeri, fricari, *item* destringi, *peculiaria iisce rebus vocabula.* Gyton *quid* Ascylto? *De* Gutto, *atque* Ampulla *nonnihil. Vestimentis asservandis cautio cujusmodi in balneis publicis adhiberi solita antiquitus.* Capere experimen-

rimentum. *Obſcurioris argumenti declaratio. Hominum quorundam importunitas, nulla, aut loci, aut temporis, habita ratione, frequentes, imo aſſiduas, alienis auribus Poëmatum ſuorum recitatione argutias, hoc eſt, moleſtias exhibentium. Idonea ejuſce rei exempla ab Horatio, & Martiali. Ambigua alterius loci interpolatio.*

CAP. XCI. *Video Gytona cum linteis & ſtrigilibus parieti applicitum, triſtem confuſumque. Scires non libenter ſervire*] Scilicet Aſcylto. Ergo in balneo erat Gyton, quum haec acciderent; unde ſtatim ab Eucolpio extractus, atque inde in hoſpitium porro, interim dum carminum ſuorum recitationi intentus Eumolpus, corporis vero lavationi Aſcyltus dans operam, non notat ſibi fugitivam fratris harpacitatem. Quae mox cauſſa etiam fuiſſe videtur, cur oſtreoſus ille palam veſtimentis circumductus magna clamoris indignatione reflagitatum puerum veſtigiis fuerit perſequutus: cujus dilapſu ac perfugio tantam porro jacturam feciſſet miſer, quam aequiore animo tamen laturus videbatur, ſiquidem pro veſte modo inveſtem ſibi pullum recipere contingeret. Facit huc locus Juvenalis Satyrae III. verſ. 262.

-------- *Et [illegible] unctis*
Strigilibus, pleno componit lintea gutto.

Item Perſii Flacci Sat. V. verſ. 126.

I, puer, & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.

Denique Epigrammatarii illud:

Lintea ferret Apro vacuus quum vernula nuper,
Et ſupra togulam luſca ſederet anus.

Illuſtris enim *ſtrigilum*, *linteorumque*, ad deſquamandum, fricandum, exſaniandum, purgandumque corpus, in balineis uſus temporibus illis, haud paullo illuſtrior futurus tamen Pliniani hujus loci commonſtratione, libro III. Ep. 5. de Plinio avunculo: *Seceſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus* (id eſt; quae in ſecreto ſine arbitris fieri ſolent) *loquor. Nam dum deſtringitur, tergiturque, audiebat aliquid, aut dictabat.* Ubi diſerte rem utramque ſic quaſi indice digito deſignari videmus. *Deſtringitur* enim ad *ſtrigilum* (unde & etymon nomini) *frictionem*; *tergitur* vero ad *lintea*, & ſudariorum poſt balnea abſterſionem referundum. Adde, fidei cauſſa, ex magni illius Turneb. Adverſar. lib. XXVI. cap. 9. *Apud Senecam lib.* XXII. *Epiſt.* 13. *elegantiſſime*, Deſtringere, *eſt ſudorem ſtrigilibus ſiccare & detergere.* Ut (*inquit*) ſudorem, quem moverunt potionibus crebris & ferventibus, ſubinde deſtringant. *Et apud Plinium lib.* XXXIV. *cap.* 8. *Se deſtringentem, eſt* Ἀποξυόμενος, *qui ſtrigilibus ſe defricat, & ſudorem ſordeſque deterget.* Et hactenus quidem ille. Nunc ad Gytona invite atque ingratiis (quae quidem ſomnia de nihilo ſibi fingit Eucolpius) hero ſuo ſervientem remigremus denuo: qui utrique utique huic miniſterio ab Aſcylto (cui etiam pro culcitella erat, omnibus & horis & locis officium faciundo ſuum) praefectus fuiſſe à nobis exiſtimatur, quo videlicet lavanti domino praeſto eſſe poſſet, *pleno gutto*, (id quod ex Juvenali docuimus ſupra) hoc eſt, ampulla, vaſe oleario, an aquario potius? ad abluendas infuſione ſordes; *linteis componendis*, *ſtrigilibuſque*, ad detergendum delicatiſſimum ſudorem prompte parateque, quum uſus poſceret, *expediendis*: ſimul, uti malas balneariorum furunculorum ſiniſtras veſtimentis herilibus (quomodo anus illa Martialis, quam *Cinnana in togula praeſidentem* induximus prius) curioſa obſervatione prohibitum iret ac defenſum. Quae tamen omnia, perfidia ejuſdem & transfugio maxime, Aſcylto contraria, ac praeter omnem exſpectationem etiam flagitioſe, evenerant. Sequitur in Petronio.

Itaque ut experimentum oculorum caperem, &c.] Eadem loquendi ratione non indelectatus Plinius: ſed & Seneca Remed. fortuit. *Aegroto venit tempus, quo experimentum mei caperem.* Habes deinceps ex ordine Petroniano:

Convertit ille ſolutum gaudio vultum, &, miſerere, inquit, frater: ubi arma non ſunt, libere loquor] Blanda & amatoria praeteriti metus ſimulatio. Hoc enim dicit Gyton, ſe tandem ſine cura ac corde libero contra conſiſtere, cominuſque & ex propinquo magis Eucolpium compellare audere, quoniam inermem eum ac ſine telo obviam occeſſiſſe videt ſibi, quem armatum ac diſtricto gladio ferocem pueriliter nimis expaverat antea. Vel referundum certe ad delenimenta illa ſatisfactionis Gytonicae, quam hoc capite habituri, idque verius puto; caeterum rem vide: *Equidem fateor, & prae me fero, quum duos armatos viderem, ad fortiorem confugi.* Ut ſignificet Gyton, ſe jam primum denique, remoto armorum metu, atque Aſcylto maxime, fidem amoremque ſuum adverſus Eucolpium libere atque ex animo depromere audere ſcilicet: quem praeſente, & (quae ratio maxima) armato Aſcylto, nimis hercule praeter animi ſui ſententiam diſſimulare fuerat coactus, ſeque in fidem ejuſce patroni tradere, quem minime voluiſſet, praeſertim fortioris. *Delitiae pueri.*

Relictoque Eumolpo (nam in balneo carmen recitabat) per tenebroſum, &c.] Adverte mirificam obſervationem decori in homine *nimis* Poëta, & quem ita lotum recitandi cocoëthes, vel morbus potius, peniſſime occupatum tenet, ut nullo non & loco & tempore hominum auribus moleſtias argutiaſque, vel ad faſtidium uſque, ne languorem dicam, verſuum ſuorum praelectione exhibeat. Quod genus etiam à Flacco urbaniſſime perſtrictum lib. I. Sat. IV. verſ. 73.

Non recito cuiquam nisi amicis, idque coactus:
Non ubivis, coramve quibuslibet. In medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi, quique lavantes.
Suave locus voci resonat conclusus; inanes
Hoc juvat, haud illud quaerentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno.

Lavantes, inquit, hoc est, in balneo ac circa solium sedentibus carmina sua vel ingratiis ad nauseam usque ingerentes, ad exemplum credo Eumolpi Petroniani, cui etiam *in vicinia mortis*, *lethique modo non limine in ipso* carmen facere vacabat, sicuti narrabitur postea: item Ligurini illius, de quo apud Martialem meum festiva mentio lib. III. Epigram. 44. Ejus tibi hic etiam gustum aliquantum dabo.

Et stanti legis, & legis sedenti;
Currenti legis, & legis cacanti;
In thermas fugio, sonas ad aurem:
Pisciniam peto, non licet natare:
Ad coenam propero, tenes euntem:
Ad coenam venio, fugas sedentem:
Lassus dormio, suscitas jacentem, &c.

Vide praeterea, mi Lector, ea, quae ad superiorem Horatii locum suo in loco adnotavimus. Petronius porro:

Invado pectus amplexibus, & perfusum os lacbrymis vultu meo contero.] Quid si vero nobiscum legas? *contergo*, tametsi cum recepta lectione faciat locus superior, quem retro habes cap. XXIV. de uno exoletorum omnium insulsissimo Embasicoeta: *Transituque ad comitem meum* (scilicet Ascyltum) *facto, clunibus eum basiisque distrivit.* Nec non venustissimus ille Venerum omnium ac leporum pater Aristaenetus in Epistolis suis vere Eroticis l. I. Ep. CXVI. Τοὶ γὰρ οὖν ἐκβακχευθεῖσα τῷ ἔρωτι, ἀνέκλασέ τε πρὸς ἑαυτὴν τὸν αὐχένα, καὶ πεφίλησεν, οὕτω περιέστρεψε μανικῶς, ὥστε μόλις ἀποσπᾶσαι τὰ χείλη, καὶ κατέτριψε μου τὸ στόμα.

JANI DOUSÆ NORDOVICIS PRO SATYRICO PETRONII ARBITRI, VIRI CONSULARIS, Praecidaneorum

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Draucos, *hoc est, grandioris peculii homines, in balneis publicis communi pariter lavantium plausu exceptari solitos, & Petronii & Martialis indiciis patefactum: eadem alter ejusdem Epigrammatarii locus per caussam explicavit. Lucillii versus tentati; correctusque Arbiter.*

ET nuptis & praetextatis verbis usurus hoc capite, veniam hercule (*prudenter simul, ut puto, ac pudenter*) antea praefabor mihi: Socratemque imitatus, *in re mollicula & parum severa*, caput operire insistam, Arbitri nostri arbitratu maxime, ita scriptitantis.

Cap. XCII. *Illum autem frequentia ingens circumvenit cum plausu & admiratione timidissima*, &c.] Ascyltum refert plausu & admiratione fecundissima à favente undique circumstantium corona exceptum, quos commendata supellectilis ejus bonitas ad gravissimum sibi spectaculum (Romane loqui me scito) in rem praesentem porro frequentesque ac conglobatos exciverat, nemine non votorum conceptione tacita, hoc est, timidissimo murmure (quae illius saeculi mollities fuit) rutabulum istiusmodi in postfurnium suum oculis devorantibus muliebriter exoptante. frustra: quandoquidem non nisi in Equestribus sedere solitus Ascyltos, omnes porro à se admissarios spernere ac segregare quam longissime: neque quenquam tanta fortuna dignum judicare, praeter Equitem Romanum istum, ordinis sui dehonestamentum; qui eumpse veste dispoliatum, tunicaque & pallio circumductum, simulque improbissima clamoris indignatione Gytona flagitantem miseratus, suis sibi ipse exuviis nudum destitutum circumdedit; atque in penates, imo in cubile transtulit suum, credo, ne diutius sine integumento circa balneas ex-

expalliatus erraret miser, homo Equestri tantum culcitella dignus, quippe à peculio ac penilibus ita basilice opipareque instructus, ut non cum sui saeculi Draucis modo, sed & cum Hercule illo Goropiano de vasorum luculentitate in ambiguum certamen descendere posset. Atque hinc, veluti de plano, cuivis illustre jam tandem factum confido, in quam sententiam à Celtibero Poëta scriptum fuerit:

Audieris in quo, Flacce, balneo plausum,
Maronis illic esse mentulam scito.

Neque aliunde, quam ex hocce Arbitri loco versuum istorum explicationem commodius peti posse existimo, mire alioqui frigentium. Quanquam quisnam adeo in re Antiquaria hospes, obsecro, ut nesciat, Equites istiusmodi sessorem pati solitos, hocque morbo usque ad infamiam laborantes, Magiris, vel *Saliis* potius domesticis non contentos, emissarios insuper habuisse, qui impensa mercede ostreosos undique, ac bene vasatos conquirerent sibi, ad se è vestigio domum perducendos suam; quo videlicet fortuna tam magna soli porro, ac sine aemulo, potirentur. Atque is delectus, eaque censio in balineis publicis exigebatur potissimum, ubi loturos omnes, quasi venales, inspectare, palamque ac cominus, & veluti oculato die pretium pro virtute, atque *ad mensuram inguinis* (uti apud Juvenalem est) unicuique facere erat copia. Probo ex Seneca lib. I. Natural. Quaest. *de divite nescio quo obscoenitatis usque in scenam productae, & per utramque cavernam* (id quod Ausonius ait) *moli consueto.* Sic enim inibi; *In omnibus quidem balneis agebat ille delectum, & aperta mensura legebat viros.* Et reliqua, quae sequuntur. Etenim pudet ac piget adscribere. Quod vero subdit Arbiter:

Habebat enim inguinum pondus tam grande, &c. cum illa Martialis loquutione germanitus consentit, qua ait lib. VII. Epigr. 35.

Sed meus, (ut de me taceam) Lecania, servus
Judaeum nulla sub cute pondus habet.

Ubi curnam *Judaeum pondus* dicat, in controversiam vocari posse video. nec quicquam à Domitio auxilii; qui *inguina Judaea, id est, circumcisa & aperta, (ut Judaeus est) Epithetum illud ponderis interpretatur.* quasi intellexerit Martialis, *servum suum Judaicae superstitioni addictum; ideoque, quamvis ex gentis illius lege praeputiis circumcisis, sine scorteo tamen subligaculo, multo minus theca aliqua (quam fibulam appellitabant) ahenea munitum palam atque in publico lavari.* Seu cum *gutto* potius, & *linteo* ad herilem sudorem destringuendum extergendumque, *strigilesque* (uti docuimus) expediendos domino coram lavanti adsistere, media etiam parte corporis nuda. Neque enim aliam sententiam ullam commodiorem ex ipsius verbis elicere possum. Utut est, *solemnia insanit Domitius*, & quidem solens. Non enim hoc vult Poëta noster: sed *Judaeum pondus* vocat falsissime partem eam, qua viri sumus, non quidem *testa Samia circumcisam*, tanquam hominis recutiti, & cui Sabbatarium in morem decorticata fuerit pellicula illa verendorum scilicet; verum glandem potius praeputio suo vi tentiginis retectam, suaque sponte magis, quam Judaïcae circumcisionis adminiculo denudatam. unde & vocabuli *Verpae* originatio deducta, & τὸ *Verpus*, nunc contumeliose pro Apella, id est, curto ac recutito Judaeo, nunc vicissatim pro eo, cui αἰδοῖον ἀπεψωλημένον, καὶ ἐσκολυμμένον, quasi tu λιπόδερμον dicas, usurpatum antiquitus. eadem nimirum ratione, qua apud Catullum Lesbia

Glubit magnanimos Remi nepotes.

Quaque Poenum illum Plautinum in Fabula sibi cognomine, inter alia militaria opprobramenta, *Degluptae* quoque *Maenae* cognomento insigniri videmus. Quo etiam ψωλὸς & ἀπεψωλημένος Aristophanis; tum delicatissimi illi Lucillii versus pertinere judicandi, à Junio nostro apud Marcellum restituti primitus ad hanc faciem:

Cum poclo bibo eodem, amplector labra, labellas
Fictrices compono, hoc est, tum (lego, *cum*)
ψωλοκοποῦμαι.

Malim tamen, ita ut antea legebatur, priorem partem relinquere, hujuscemodi interpunctione scilicet:

Cum poclo bibo eodem, amplector, labra labellis
Fingens, (forte *figens*) *compono, hoc est, cum*
ψωλοκοποῦμαι.

Idque haud paulo simplicius ut novissimum *O*, τοῦ *compono* dico, in numerorum dimensione nullum exteratur. Caeterum deinceps, quo loco in Petronio legitur,

Itaque statim invenit auxilium. nescio quis enim Eques Romanus, ut ajebat, infamis, &c.] Ecquis vero homo tam matula, qui hic statim, *ajebant*, rescribendum non videat: uti subaudiatur, *vulgo, atque in turba scilicet.* Neque enim ad Hellenismum, illum Catullianum apte satis accommodari posse opinor, quo idem in Phaseli usus dedicatione,

Ait fuisse navium celerrimus.

CAPUT II.

Officium Petronio factum in nova, imo vero vetiqua, τοῦ Officiosi *enarratione. Vestimentorum in balneis depositorum custodia cujusmodi hominum fidei delegata antiquitus.* Notores *eam quoque in rem cautionis loco dari atque adhiberi solitos. Ei generi fulcimentum, fidei caussa, à Seneca petitum, atque impetratum: Junii, tum Rhenani conjecturis (tam hic, quam in voce* Juratores *apud eundem Senecam) in perpetuum porro explosis, atque ejuratis denique.*

Cap. XCII. *At ego ne mea quidem vestimenta ab officioso recepissem, nisi notorem dedissem*, &c.] *Officiosum* qua notione hoc in loco accipi velit, nec

necdum satis etiam liquere mihi pronuncio lubens, nisi hillas abs se caesas fortasse significat ei, apud quem, tantisper dum lavatur, vestimenta sua deposuerat Eumolpus. Hoc enim cognomentum, paullo ante Petronii aetatem, primitus impudicis atque inforari solitis inditum qui nescit, is certe Senecae Patris Controversias vel nullus legisse; vel, si oblitus, legisse quasi per nebulam modo, caliginemque mentis potius, quam corporis luminibus infestam habuisse videtur. Loquitur autem de Aterio Declamatore libro earundem controversiarum IV. hisce verbis: *Memini illum (quum Libertinum reum defenderet, cui objiciebatur quod patroni concubinus fuisset) dixisse: Impudicitia in ingenuo crimen est, in servo necessitas, in liberto officium. Res in jocos abiit: Non facis mihi officium; &, Multum ille, vel hic in officiis versatur. Ex eo impudici, & obscoeni aliquamdiu Officiosi vocitati sunt.* Caeterum hoc verisimile non est: videorque potius eam in partem assentationem flectere debere, ut *servum Capsarium* hic notari existimem, penes quam erat vestimentorum custodia, eorum videlicet, qui in balneis publicis calida macerabant sese; quo elixi potius, quam assi suaviores existerent scilicet. At hoc ipsum haud sine mercedula, inquiet aliquis. Fateor; atque ideo tenuiores notae homines vernam ad pedes, vel vetulam certe aliquam peculiarem secum ductabant: quibus ejus rei cura potissima incumbebat, operam observationi ut darent, ne quis rursum gravior aut propensior, quam advenisset, domum è balineo se receptaret, Corniculae illius Æsopicae in morem, furtivis lavantium plumis haud decore exornatus, fures balnearii ut consuevere. cujus cautionis etiam ex Rudente sua noster commeminit Comicus II. sc. 3.

Etiam qui it lavatum,
In balneas, ibi cum sedulo sua vestimenta servat,
Tamen surripiuntur, quippe qui, quem illorum observet falsus est,
Fur facile quem observet vides. custos, qui fur sit, nescit.

Martialis supra:

Lintea ferret Apro vacuus quum vernula nuper,
Et supra togulam lusca sederet anus.

Quo magis demiror, Eumolpum istum non Coracem mercenarium suum huic negotio praefulsisse. verum is fortasse, quum haec fierent, alio quopiam ablegatus fuerat antea, nisi eumse autumemus tamen in strigilibus, linteis, atque olei stilla, hero, seu potius conductori suo, subministrandis deditum atque occupatum fuisse, quod non arbitror, & patet ex sequentibus, Eumolpum solum postea sine assecla aliquo, aut pedissequo, ad hospitium Eucolpii, cui coenulam condixerat, plena se demum nocte recepisse, quoniam ob importunam recitationem de balneo, tanquam de theatro, ejectus fuisset. Unde & nobis insuper, quorsum lavatio ista pertinuerit, clare ac perspicue dilucet, nimirum ad morem illum tam Graeciensibus, quam Italicis hominibus, frequentatum, quo non nisi munditer prius eloti, ac lixati probe ad coenas itare condidicerant, jam inde ab antiquo. Quod vero addiderat Eumolpius, *nisi notorem dedissem*, nihil potuit festivius: significatque, omnes jampridem sese furum balneariorum mores experimentis certissimis provisos probe antea atque exploratos habuisse, ac propterea de vestimentis suis solicitum, priusquam eaipsa exuta *officioso* illi asservanda concrederet, cautionem istam consulto adhibuisse, ut *notorem* deposito apponeret suo: hoc est, praesentium aliquem testem, & quidem oculatum ut faceret, qui porro sese postea (siquidem usus veniret) & Eumolpum res suas vindicantem probe cognitum habere asseveraret: eidemque, quantum pote, suffragio suo adversus vestirapos omnes, tricones nempe, atque inficiatores lentissimos, in partem praesto foret illico; convinceretque caussa utique liberali, Eumolpi esse spolia, quae Harpax ille balnearius possideret. Hoc adeo genus hominum *Notores* dicebantur. cui rei firmandae *notorem* quoque à me Senecam Philosophum dabo; ita in ludo de morte Claudiana, ex ejusdem conclamati persona Herculis fidem appellitantis, jocose & lepide cavillantem: *Ego te, fortissime Deorum Hercules, speravi mihi adfuturum apud alios; &, si quis à me notorem petisset, te fui nominaturus, qui optime nosti.* Quid igitur? vincone jam jam argumentis *notorem* retinendum in Seneca? neque Junium nostrum audiendum, qui Petroniani *notare* destitutus, ac singulari vocabulo non contentus binas ex una nobis dictiones exsculpsit, in quas, si in alias ullas, Plautinum illud conveniat penitissime: *nec pes, nec caput.* Sic enim vult legi: *& si qui à me noto rem petisset* &c. Descensurus alioqui (id quod ipsus de se fatetur) in multo absurdiorem Rhenani sententiam: & cum eodem quamvis audacter auxilium etiam à Graecis petiturus hujusmodi: *& si quis ἀμόρ;ογα petisset*, &c. Nodum in scirpo. Quanquam utriusque Manibus ignoscendo, qui abs se porro *juratores* exigi vetuere: quos una cum *notoribus*, quos dixi, ab eodem Senecae ludo exclusissimos fecerunt: ἀντὶ τοῦ *juratores* castigationem multo inscitissimam, ac parissimam priori illi, quam posuimus modo, à se substituere ausi ad hoc exemplum: *quis unquam ab historico jurato res exegit?* Nec satis, accessit etiam tertius, qui, nescio quo jure (more tamen correctionibus nostris non insolito; qui, si quid ignorant, statim de vicino mutuantur) *jure auctores*, in Seneca scriptitandum pronunciavit, quasi vero *juratores* omni Romanae civitatis jure expertes, imo extra numerum Quiritibus illis fuerint. Vides, Plautinae latinitatis inscitia scriptoribus priscis quantum detrahat gratiae: quantum denique emen-

emendandi rationi nova haec, qua vulgo uti consuemus. Hypercritici acuminis insolentia: quicquid auribus nostris minus familiare obiicitur statim extra Romanam decuriam exigentes, quasi aut Barbarum, aut exoletum, ut nunc quidem antiquitati facimus nomina. Neque pol advortimus, nobis id ipsis vitium haerere, cujus alios insimulamus: imperitiamque ac sordes nostras caussam esse, quo minus munditas illas germanas, ac meras Latinae linguae veneres (quibus architectus Plautus) sagaciter odorari ac persentiscere valeamus. Nam nisi a Plautinae scenae facetiis ac festivitatibus homines, quos dixi, manum sic quasi jurati abstinuissent, nunquam aedepol ita madida memoria, adeoque sublesto judicio fuissent, ut non meminissent *juratores* hosce, pro *juratis testibus* accipi oportere: quos *sacramento adigi* solenne etiam hodie.

CAPUT III.

Emendatus Arbiter. Idem enarratus. Exhibita veteris libri scriptura. Formosis olim pueris tonsorium quoque ministerium ab heris impositum, ex Petronii, & Martialis auctoritatibus fides facta. Pavoris proprietas excussa. Mendum extirpatum. Coctores, *pro cocis.* Mulcare *à* multare *diversum.* Considit, *pro* consedit *repositum. Petronianae metaphorae illustratio à Plauto.* Rixa, *ex definitione Juvenalis. Unius, alterius loci de Manuscripti codicis sententia restitutio.* Scrutatores.

Cap. XCII. *Tanto magis impedit inguina, quam ingenia fricare.*] Elegans in re turpicula *παρέργως*, si tamen *expedit*, pro *impedit* rescribatur. Enimvero hocce coliculi genus frictionibus vel ad ruptionis periculum usque grandiri ajunt, qui sciunt. eo impensius, siquidem tractatrix accedat. scin', cujusmodi? haud dico amplius.

Cap. XCIII. *Ales Phasiacis petita Colchis,*
Atque Afrae volucres placent palato,
Quod non sunt faciles, &c.]

Hoc est, facili, vili, seu minuto pretio parabiles: eodemque plane sensu, quo Horatius ipse de se praedicat, lib. I. Sat. II. vers. 119.

------ *Namque parabilem amo Venerem, facilemque.*

Ex persona pathicissimi Gytonis sequitur.

Cap. XCIV. *Ego, si te non invenissem, periturus per praecipitia fui.*] Ita in Gallicanis Editionibus. at in manuscripto, quod mihi oculis usurpare contigit, *petiturus praecipitia fui*, diserte exaratum legere memini jam olim.

Rudis enim novacula, & in hoc retusa, ut pueris discentibus audaciam tonsoris daret, instruxerat thecam.] Mollitiem saeculi illius perditissimi considera. Homines enim elegantes haud contenti olim Catamitis ad pocula, calonibus ad lecticam, forma & patientia conspicuis, ex lubidine sua ad omne ludibrium ac flagitium impunissime abuti, etiam tonsores insuper in ministeriis, imo in delitiis, habebant, quorum frequenti opera non in tondenda coma, pilisque vellendis modo, aut barba rasitanda, aequandisque simul atque expungendis genis, sed vero & pygiacis sacris cinaedice, ne nefarie dicam, de nocte administrandis utebantur. Caeterum, quoniam *mortalium nemo* (ut in Proverbio est) *artifex nascitur*, antequam artis experimentum caperent collumque novaculae submitterent, strictim, aut per pectinem attondendi, impuratos istos veteranis tonsoribus in magisterium prius ac disciplinam tradebant; qui eosdem & praeceptis suis, & quottidiano operae ejus usu exercitatos porro, idoneosque in posterum redderent herili occipitio radundo. videlicet, ne quid per imperitiam (ut solet) titubarent, *tanquam virum tonderent.* Martialis lib. VIII.

Tonsorem puerum, sed arte talem,
Qualis nec Thalamus (Lipsianam correctionem sequimur) *fuit Neronis,* (malim *Neroni*)
Drusorum cui contigere barbae, &c.

Proinde, quum res ea à periculo non abesset, tyrocinium artis acie novacularum retusa auspicabantur, (id cum ex hocce Petronii loco, tum vero ex sequentibus manifesto docemur) quo videlicet audaciores redderentur: nec ad strictum ferramenti mucronem, animo non minus, quam corpore effoeminati (pueriliter, an muliebriter dicam?) de nihilo expavescerent. Unde non inscite ex argumento subtexitur porro:

Itaque nec mercenarius ad raptum ferramentum expaverat, nec Eumolpus interpellaverat mortem mimicam.] Proprie *expaverat. Pavor* enim (ut quidem Fronto interpretatur) *puerilis est.* Sic Horatius lib. I. od. XXVII. vers. 21. de Cleopatra virilis audaciae Heroïna disserens:

---- *Quae generosius*
Perire quaerens, nec muliebriter
Expavit ensem, &c.

Item Suetonius de muliebris ignaviae Imperatore Claudio, *quasdam insidias temere delatas adeo expavit, ut deponere imperium tentaverit.*

Cap. XCV. *Fit concursus familiae, hospitumque ebriorum frequentia.*] Rescribo, *hospitum ebriorum*; commate, copulaque inductis. aberatque eadem etiam à MS. ut *frequentia* auferendi casu accipiatur.

Interim coctores, insularii que mulcant exclusum] *Coctores*, coquos interpretor, ac pro eo hominum genere, qui (ut noster fabulatur Comicus) *non machaera ad legionem, sed vero veru in culina acres bellatores cluunt.* Etiam *mulcant* (unde *Mulciberi* quoque appellationem derivant Grammatici) significantissime usurpavit: uti idem Comicus saepe, item Livius, Tacitus, denique ipsusmet in-

fra: cap. cxxxiv. *Et barundinem ab oſtio rapuit, iterumque nibil reſpondentem mulcavit.* Quod propterea viſum eſt ponere, ne quis verbum iſtud cum *multare* confundere de communi porro ſententia inſiſtat. Habes

Cap. XCVI. *Et ille flens quidem conſedit in lecto.*] *Lectum* habebat V. C. unde ſit, legendum ut ſuſpicer, ſed ſuſpicer tantum, haud certa inquam, verum arbitraria ſententia potius: *conſidit in lectum*, praeteritum iſtud verbi perfectum non à *conſideo*, verum à *conſido* deflectens. Idem eodem:

Injuriamque Eumolpi, advocationemque commendabam, & veluti quodam cibo me replebam.] Saepe eſt apud Plautum, *iſtuc mibi cibus eſt, quod fabulare.* Item: *Qui pro cibo babeas te verberarier*, & alia talia. Sequitur:

A duobus lecticariis in mediam rixam perfertur.] Proprie, ac ſignate *rixam* uſurpat: ſiquidem *rixa* eſt, ex Satyrica illa Juvenalis definitione,

------ *Ubi tu pulſas, ego vapulo tantum.*

Quod tamen non ex mea, ſed ipſius perſona dictum poſtulo. Nihil enim eſt tanti. Sequitur ſubinde:

Contubernalis mea mibi faſtum facit. Ita, ſi me amas, maledic illam verſibus, ut babeat pudorem.] Nota verbum *male dicere*, cum accuſandi caſu conjunctum. cui reſpondet *bene dicere*, eidem caſui à Tibullo copulatum verſu illo:

Sed bene Meſſallam ſua quiſque ad pocula dicat.

Cap. XCVII. *Intrat ſtabulum praeco cum ſervo publico, aliaque ſane modica frequentia.*] Concinnior ſane veteris libri lectio, quae negationem interpoſitam oſtendit, hoc modo: *Aliaque ſane non modica frequentia.*

Extentus infra grabatum ſcrutantium eluderet manus.] Huc refer *ſcrutatorum* nomen apud Tranquillum in Claudio.

Publicus vero ſervus inſertans commiſſuris ſecures, clauſtrorum infirmitatem laxavit] *Firmitatem* erat in Chirographo, idque haud paulo opportunius ad ſententiae concinnitatem facere nobis viſum.

CAPUT IV.

De pertica oſtiarii, *ſive* harundine *foribus praefigi ſolita, quaedam monetae non protritae. indidemque Propertiani loci obſcuritas in partem diſcuſſa, atque illuſtrata.* Ritum bene ſternutantibus dicendi, *ſolennem nobis etiamnum hodie, multo vetuſtiorem eſſe, quam vulgo exiſtimetur: neque aliunde, quam à religioſa illa Gentilium conſuetudine natum primitus, propagatumque in haec tempora. Id ſuperſtitibus tam Plinianis, quam Petronianis, teſtimoniis liquidiſſime demonſtratum.*

CAp. XCVIII. *At non ſervus publicus tam languide agit, ſed raptam cauponi barundinem ſubter lectum mittit, omniaque etiam foramina parietum ſcrutatur.*] Harundinem oſtio appenſam affixamque intellige; de qua planius idem infra quoque cap. cxxxiv. *Et barundinem ab oſtio rapuit, iterumque nibil reſpondentem mulcavit; ac niſi primo ictu barundo quaſſata verberantis impetum minuiſſet, forſitan etiam brachia mea, caputque fregiſſet.* Ea *virga* appellatur Senecae, janitoris, ſive oſtiarii, geſtamen lib. II. de Tranquillitate vitae: *ille puſilli animi eſt, qui ſibi placet, quod boſtiario libere reſpondit, & virgam ejus fregit.* Vide, quae cultiſſimo Poëtarum Tibullo in Praecidaneis noſtris imputavimus nuper. Neque aliovorſum Propertianum illud attinere facile ipſus perſuaſerim mihi, quod libro IV. ex perſona Cynthiae defunctae Poëtae amatori objectum legitur:

Nec crepuit fiſſa me propter arundine cuſtos,
Laeſit & objectum tegula curta caput.

Dum haec ego jam credenti perſuadeo, Gyton, collectione ſpiritus plenus, continuo ita ſternutavit, ut grabatum concuteret. Ad quem motum Eumolpus converſus, ſalvere Gytona jubet.] Unde diſertiſſime apparet, etiam hunc in uſu antiquitus fuiſſe morem, ut *ſternutantibus*, ſi qui in re praeſenti forent, bene comprecarentur, ac ſalutem ſubinde ingererent, conceptiſſima illa voti formula dicentes, *Salve.* [adde citata a Briſſonio in Formulis ex Apulejo & Epigr. Graecis.] Qui ritus à Paganis ac Gentilibus illis ad nos, qui Chriſtiani cluimus, devolutus, & quaſi per continuas ſucceſſorum manus traditus porro, uſque in hunc etiam diem ſanctiſſime ſimul, ac religioſiſſime cuſtoditur. Argumento eſt ſolenne illud, quò vulgo *ſternutantes* afficere conſuevimus, bene ominatis verbis vernaculam phraſim uſurpantes: *De Heere wil u zegenen.* quaſi ſi Latine dicas: *ſervet*, aut *ſoſpitet*, *te Deus.* quod quid quaeſo aliud fuerit, quam *ſalutatio* iſta priſcorum: *ſervari* enim, item *ſalvere*, germana inter ſe, ne dicam paene gemella. utrunque *in Deo* poſitum, ſalutis omnis ac conſervationis auctore. Unde & ab Arnobio veriſſime juxta, ac auguſtiſſime *ſoſpitatoris* cognomento inſignitus. Neque vero ſubleſtae illorum fidei fides habenda, qui precationis iſtius gloriam priſcis illis Latinis adimentes, eam in nuperos ac novitios auctores tranſtulerunt; antiqui moris inſcitia maxime, quibus propterea errationem iſtam, ut caetera quoque, haud gravatim condonamus. tantum pervicaces eſſe deſinant, amentque condiſcere aliquando, quod neſciunt, quo in numero etiam Plinianum illud eſſe comperient, ad hanc ipſam (quam dico) conſuetudinem, ſi quod aliud, accommodatum cumprimis, è lib. XXVIII. cap. II. Hiſtor. Natur. *Cur ſternutamentis ſalutamur? Quod etiam Tiberium Caeſarem, triſtiſſimum (ut conſtat) bominum, in vebiculo exegiſſe tradunt. Et aliqui nomine quoque conſalutare, religioſius putant.* Hactenus ille. Nec abhorret à vero hujus item religio-

ligionis (ne superstitionis dicam) ceremoniam in sternuente Gytone salutando adhibuisse callentissimum sane Eumolpum; eundemque nomine etiam suo caute consultoque ac meditate compellitasse scilicet; & quidem ad hoc exemplum: SALVE GYTON. Quod & ipsum consequa Petroniana narratio aperte ac palam indicare videtur, qua scribitur: *salvere Gytona jubet*, &c.

CAPUT V.

Veteris cujusdam medicinae observatio ad praesentis aevi consuetudinem accommodata. Copulae inductio. Periphrasis zelotypiae. Auxilium Petronio opportune latum: eademque tam Tibulliano quam Juvenalis loco,

Per caussam, lucis copia facta novae.

Trium, quatuor mendorum purgatus Arbiter. Idem variis interpretamentis illustratus. Circumamictus somnio. *Iterum emendatus Satyricus noster.* Adducere laciniam. Constratum puppis, *quid?* Fulminatus. *Macula, quae Patissonii Editionem inquinaverat, deleta, non sine nebulosioris loci declaratione.*

CAP. XCVIII. *Gyton longe blandior, quam ego, primum araneis oleo madentibus vulnus, quod in supercilio erat, coartavit.*] *Araneas*, pro textricibus ipsis, cave interpreteris hoc loco: potius est, ut Vescas earundem telas (quam *vietam aranei vestem* indigitat Lucretius) Arbitrum intellexisse credamus. Et vero, quum recogito, eandem quoque & nos medicinam vulgo factitare consuemus, si quando digitulum forte, aliudve quod membrum temere (ut fit) atque imprudentes incidimus nobis.

Utinam me solum inimicus ignis hauriret, & utinam hibernum invaderit mare.] *Hibernum* placet, prae eo, quod in Parisiensi editione legitur, *hiberum*, tantum copula inducenda ante secundum, *utinam.* neque aliter Patissonius.

Cap. XCIX. *Neque enim in amantium esse potestate furiosam aemulationem.*] Eleganter amentium potius, quam amantium, zelotypiam hacce circuitione describit, seu potius circumloquitur.

Ut scias, inquit Eumolpus, verum esse, quod dicis, ecce etiam osculo iram finio.] Ex prisca amoris post offensiunculas (ut solet) integrandi consuetudine. quo idem quoque respecturus postea cap. CIX. *Et ne residua in animis etiam post jusjurandum ira remaneret, praeterita aboleri osculis placet.*

Haud mora, omnes consurgimus.] In Rogertiano Codice *hac*, pro *haud*, visitabatur. caeterum quum copulam negativam flagitet sententia, labor, ut *nec*, ex *hac*, concinnandum harioler.

Cap. C. *Unus, & senex non erit gravis: etiam, quum voluerit aliquid sumere, opus anhelitu perdet.*] Placet legi: *prodet.* neque id sine auctore sane, editione inquam Lugdunensi, nec non MS. Codice toties à nobis laudato, quibus etiam sententiae ipsius ratio astipulari videtur cumprimis. Senes enim (ut scimus) asthmatici, hoc est, anheli. Spiritus autem timide reducendus, tam in reddendo, quam recipiendo anhelitu, illud *reciprocando* voluit dicere: praesertim si furti res fuat. Unde de semet cautissime multis magnisque experimentis hac quoque in parte firmus ac prudens cognitus Tibullus noster:

Nota Venus furtiva mihi est, ut lenis agatur
Spiritus, ut nec dent oscula rapta sonum.

Aliter Juvenalis Satyra VI. quum scribit:

- - - - *Nec queritur, quod*
Et lateri parcas, nec, quantum jussit, anheles.

Ibi enim de obstinatione ac perseverantia in re voluptatum est sermo. hic vero de collectione spiritus tantum, quem, nisi intra pulmones penitissimos suspensum retro pertinaciter inhibeas, cum sonitu erumpere necesse sit, teque ipsum manifesta in noxia, veluti soricem, tuopte indicio deprehensum perire.

Hoc ut infra fiduciam posui, fraudavique animum dissidentem.] Quid si *diffidentem* scribas? Sequitur:

Coepi somnum obruto tunicula capite mentiri.] *Obruto* non placet, & fortasse *obnupto* legendum, hoc est, velato, obtectoque, antique

Ergo me derisit?] Licae sermo abruptus de injuria Eucolpii, tanquam absentis (quippe quem in navi, hoc est, in potestate sua esse nesciebat) apud Tryphaenam cum justissima indignatione conquerentis. Et mox:

Et, si quis Deus manibus meis, inquit, Gytona imponeret, quam bene exsulem exciperet!] Scilicet me Triphaenam: Recte ergo erit, *exciperet*: nisi si quis *acciperet* malit, ac Plautum sequi potius. Item mox:

Ego praecipue, quasi somnio quodam turbulento circumamictus, diu vocem collegi.] Loquutio vere Poëtica, atque ad exemplum (uti apparet) illius Tibullianae:

Et cum te fusco somnus velavit amictu,
Vanam nocturnis fallit imaginibus.

Atque hujuscemodi translationibus efferta fere omnia Poëtarum volumina. Sequitur è vestigio:

Tremulisque manibus Eumolpi jam in soporem labentis laciniam duxi.] Ambigo de lectionis veritate; eo magis, quod in Editione Lugdunensi asteriscus ad postremam vocem adpictus, & credo reponendum *adduxi*, id est, versus me attraxi adprehensam laciniam. proprie, ac significanter.

Et, Hoc, inquit, placuerat tibi, ut super constratum navis occuparemus secretissimum locum, &c.] Sic idem quoque eloquutus antea: *Ejusmodi vox super constratum puppis congemuit.* Videtur autem *foros*, seu *tabulata* potius intelligere. Unde *constratae*, & *contectae naves* dictae scilicet.

Cap. CI. *Intremui post hoc fulmen attonitus*] Eodem Metaphorae genere usus fuerat & supra. *Fulminatus hac pronunciatione.* Sequitur deinceps:

Aliquando, inquam, totum me Fortuna vicisti.] *Aliquando*, pro *tandem:* quomodo & Plautus Rudente: *Aliquando osculando, uxor, melius est pausam facere.* Item M. Tullius: *Collegi me aliquando.* Compluries tamen haec duo in unum conjuncta, & quasi inter se conciliata reperias: puta, *tandem aliquando*, vel, *aliquando tandem.*

Quae autem hic insidiae sunt? inquit, aut quis nobis Hannibal navigat?] Emendabis de Lugdunensis Editionis sententia: *aut quis nobiscum Hannibal navigat?* Videtur ad Punicam calliditatem Hannibalis allusum à Petronio: qua veteranus Imperator ille, *omnibus Poenis Poenior*, insidias thesauris suis furtim comparatas vaferrimo commento traditur clusisse, non quidem ex *Harpacum thesaurariorum* manibus elapsus modo, sed vero eos ipsos etiam probe atque ex animi sui sententia ultus oppido. Vitam vide, resque ejusdem gestas ac paratas, apud Plutarchum & AEmilium Probum.

CAPUT VI.

Petroniani exempli integratio. Alia explicata. Crura in orbem pandere, *ex Martiali meo interpretatum. Quatuor plus minus locorum restitutio, partim ex chirographa fide, partim ex conjectura.* Manus literalis.

Cap. CII. *Praeterea illud miror, Eucolpi, tibi non succurrisse, unum nautam stationis perpetuae interdiu noctisque jacere in scapha.*] Quis tam stipes, vel plumbeus, qui non videat rescribendum esse? *interdiu noctuque*, &c.

Nam quod ad meum quidem comitatum attinet, nullum recuso periculum] Novo more dictum, vel perantiquo potius, pro societate, seu communione periculi mei cum vestro. Cicero: *societas & comitatus alicujus.* Item alibi: *Abstrahere se ex comitatu amplissimorum virorum.* Ibidem mox:

An tanquam eos, qui sternutare non soleamus, nec stertere? an quia hoc genus furti semel mihi feliciter cessit?] De sternutamento Gytonis, cujus indicio proditus fuerat Eumolpo, subter grabatum absconditus, diximus antea ad cap. XCVIII.

Age, nunquid & labra possumus tumore teterrimo implere?] In Chirographo exemplari haec postrema transposita legebantur hunc in morem: *teterrimo implere tumore?* Et paulo post:

Nunquid & crura in orbem pandere? nunquid & talos ad terram deducere?] Poplites divaricatos, cruraque, Lunae dividuae in morem, sic veluti in cornua extrorsum sinuata intellige, intra *coëuntibus talis:* vitium AEthiopum genti (ad eos enim spectat haec oratio) proprium ac genuinum, qui maximam fere partem diversas, seu displicatas habent suras, pravis & vitiosis talis subnixi. quo fit, ut cancros, sive etiam lacertos, in incessu imitari videantur. cujusmodi genus hominum *Valgos* Plauto indigitatos reperimus. Talem & Phoebum quendam omnibus Poëticis coloribus depictum proposuit Epigrammatarius nobis lib. II.

Cum sint crura tibi, simulent quae cornua Lunae,
In Rhytio poteras, Phoebe, lavare pedes.

Rhytium enim vasis genus pandum, incurvum, ac simillimum cornui, unde & à nonnullis κέρας, hoc est, *cornu* vocitatum. Quod quidem Martialis Epigrammation loco huic explicando uniter uniceque comparatum videtur.

Audite, quid timenti succurrerit] Chirogrophae membranae manifesto *dementi* repraesentabant: neque aliena mehercules ab hocce loco sententia, si quidem ad loquendi rationem popularibus nostris in consimilibus rebus usitatam respicere nos postulemus, qua vulgo dictitare soliti: *Segget, dat het u een dwaes geseyt heeft.* quum tamen diversum prorsus, & contra quam verba haec sonant, intelligi volumus.

Cap. CIII. *Sequar ego, frontes notans inscriptione solerti, ut videamini stigmate esse puniti*] Puto restituendum, *stigmate esse puncti.* neque aliter Cicero, *notis conpunctum*, pro stigmatico usurpans. Sequitur exinde:

Ita eaedem literae & suspicionem declinabunt quaerentium, & vultus umbra supplici tegent] Quid si *supplicii* legamus?

Implevit Eumolpus frontes utriusque ingentibus literis, & notum fugitivorum Epigramma per totam faciem liberali manu duxit.] Epigramma, quod dicit, reperies infra, inter reliquias eas, quae extra opusculi istius ordinem leguntur in lectissima illa Patissoni Editione, quam uni omnium eruditissimo Pithoeo memores sane ac grati acceptam ferimus meritissimo. Caeterum commonendus Lector, exemplar manuscriptum hoc loco non *liberali*, sed *literali*, diserte ac sine ulla adeo litura, repraesentasse. neque aliter sane Petronium scripsisse, animus induci potest. *Literalis* ergo, ut *virginalis*, *verbalis*, alia apud unum Plautum infinita, ad eandem speciem conformata atque composita. Unde & *literatus*, pro inscripto, ac stigmoso apud eundem Comicum, ad quod ipsum Arbiter etiam noster haud dissimulanter allusisse videri debet.

CAPUT VII.

Bini Petronii loci (quorum alter interpunctionis, alter superfluae negationis vitio laborabat) opinione correcti. Facere sibi auspicium. Plagas imponere cuipiam. Mille hominum. Tutelae navalis expia-

piatio. *Invicta Laconicae juventutis ad flagellorum ictus ſufferendos fortitudo. Facile, quod quiſque vult credit. Alterius loci caſtigatio.* Porticus Herculis, *ubi gentium? Aliorum exemplorum collatione Petronianae hiſtoriae lumen accenſum.*

Cap. CII. *Non diſſimulata nauſeantis devotione ad ordinem triſtitiae redimus*] Emendo, *Nos diſſimulata*, mécum faciunte ſententia, ac receptam lectionem contumaciter repudiante. Legitur ſubinde.

Cap. CIV. *Videbatur mihi ſecundum quietem Priapus dicere: Eucolpium, quem quaeris, ſcito à me in navem tuam eſſe perductum*] Ita enim haec legenda, ac diſtinguenda: credoque eſſe verba Licae ſomnium ſuum Tryphaenae ac Eumolpo narrantis.

Cap. CV. *Ego, inquit Eumolpus, hoc juſſi; nec non eodem futurus navigio auſpicium mihi feci*] Sic Horatius:

- - - Cui ſi vitioſa libido
Fecerit auſpicium, &c.

Itaque, ut tutela navis expiaretur, placuit quadragenas utrimque plagas imponi] Antiquus & verus loquendi modus, quippe à Lucillio, in cujus Fragmentis hic Senarius invenitur:

Cui ſaepe impingi mille plagarum in diem.

Appone ex Propertio:

Imponitque notam collo.

Mille vero *plagarum*, ſic dictum, quomodo *mille hominum* apud Quadrigarium: nec non apud Horatium, *mille ovium*. Vide Agellium libro I. Noct. Att. cap. 16.

Aggrediuntur nos furentes nautae cum funibus, tentantque viliſſimo ſanguine tutelam placare] *Viliſſimo ſanguine*, id eſt, ſervili, & (quod vilius etiam) fugitivorum: ut quidem de compacto perbelle ab Eumolpo aſſimulabatur: phraſi & Suetonio & Tacito perquam familiari. *Tutelam* vero *navis placare*, eſt *expiare*, quomodo ipſuſmet prius interpretatus fuerat modo.

Et ego quidem tres plagas Spartana nobilitate concoxi] Nota enim Spartanorum animi firmitudo ac tolerantia in ſufferendis plagis: quibus à teneris etiam in ore, hoc eſt, in conſpectu parentum adſuefacta tantum non occalluerat juventus Lacedaemonia. Seneca de Divina Providentia cap. IV. *Numquid tu inviſos eſſe Lacedaemoniis liberos ſuos credis, quorum experiuntur indolem publice verberibus admotis?* (al. *admotos*) *Ipſi illos patres adhortantur, ut ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros ac ſemianimes rogant, perſeverent vulnera praebere vulneribus.* Unde merito Horat. Odar. I.

Me nec tam patiens Lacedaemon.

Nec non Martialis noſter:

Vel non caeſus adhuc matre jubente Lacon.

Habes ſubinde in Arbitro:

Deflectit aures Tryphaenae jam ſua ſponte credentes, &c.] Quemadmodum uſu venire ſolet in rebus, quas cupienter nimis, atque avariter obtingere nobis deſideramus Galla credulitate tumidi. Merito. *Quis enim* (uti vere à Poëta Hiſpano ſcriptum) *damnet ſua vota libenter?* Sed & Ovidio:

Cur ego non votis blandiar ipſe meis?

Miretur nunc aliquis, Ulyxis nutricem poſt viceſimum annum cicatricem inveniſſe, originis indicem, cum homo prudentiſſimus, &c.] Non equidem dubito, quin ſcribendum ſit, *pudentiſſimus*. Hoc enim Elogio eundem ſupra quoque honeſtum fecerat Eumolpus, cap. CI. quum diceret: *Licas Tarentinus, homo verecundiſſimus.*

Volebat Tryphaena miſereri, quia non totam voluptatem perdiderat] Malim, *nondum totam.* Sequitur ſubinde

Sed Licas memor adhuc uxoris corruptae, contumeliarumque, quas in porticu Herculis acceperat, &c.] Ergo facinora haec in Urbe, terrarum domina, patrata ab Eucolpio. Romae enim porticus Herculis, quam, aede ejuſdem Dei inſtaurata, Martius Philippus exſtruxerat, Auguſti vitricus Unde & Philippi apud Martialem titulo inſignita libro Epigr. V.

Vites cenſeo Porticum Philippi:
Si te viderit Hercules, periſti.

Cui urbanae injuriae altera quoque ab eopſe Eucolpio Licae Tarentino per ſummam contumeliam illata, ſic quaſi ſuccedanea, ſubjungitur poſtea cap. CXIII. *Non dubie redierat in animam * edile, expilatumque libidinoſa migratione navigium.* Quo item referri debere videtur, quod habes cap. CXIV. ex perſona ipſius Licae in propinquo naufragii articulo ſuppliciter prolatum: *Et tu (inquit) Eucolpi, ſuccurre periclitantibus, id eſt, veſtem illam divinam, ſiſtrumque redde navigio. Per fidem, miſerere, quemadmodum quidem ſoles.* Ex quibus verbis liquido eſt conjectare, antea item eodem quoque Licae navigio vectum cum Gytone Eucolpium: ſed enim utrumque maritumis moribus cum illo ac Tryphaena expertum, furtim inde ſe ſubduxiſſe, abacta inſuper praeda (cui *ſiſtrum* iſtud, *veſtemque divinam* infuiſſe eſt veriſimile) & compilato per fidem Lica, quaſi fugitivos, & quibus in odium bona ſua veniſſent. id quod paullo ſuperius iiſdem exprobratum à miſericordiſſima foeminarum Tryphaena ſcilicet. Ait ibidem Licas

Quod ad me attinet, non ſum crudelis, ſed vereor, ne quod remiſero patiar] Superſtitioſus hic quidem eſt, vera praedicat. Evenit enim, cujus metuens fuerat maxime; ſcilicet, ut in profundum, hoc eſt, in maximam malam crucem ipſe navigii dominus peſſum ac praeceps ſine viatico divorſus abiret miſer, piſcibus in alto (opinor) pabulum praebiturus, captivi contra ſalvi ac ſuperſtites in ſoſpitale littus ejecti ex inimici manibus per tempus ſane elaberentur.

CAPUT VIII.

Ciceronis locus cum Petroniano collatus. Intervortere pecuniam. *Enucleatus Arbiter, idemque correctus.* Pharmacus, *pro scelesto.* De Tryphaenae damnatione *nonnulla.* Uti viribus suis. *Alterius loci integratio.* Pelagiae volucres: *Petronius ope Propertiana illustratus.*

Cap. CVII. *Nisi forte putatis, juvenes casu in has plagas incidisse, cum omnis vector nihil prius quaerat, quam cujus se diligentiae credat*] Verisimiliter utique ex solenni navigantium consuetudine. Unde & Cicero Tyroni suo consuadet, ut non nisi caute atque explorato itineri committat sese. Quo enim alio spectent, quaeso, cautiones illae toties iteratae? verbi caussa, Epist lib. XVI. *Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam, ne temere naviges. Solent nautae festinare quaestus sui causa. Cautus sis, mi Tyro: mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris cum Mescinio: (caute is solet navigare) si minus, cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur.*

Si mehercules intervertissent pecuniam vestram, si fidem proditione laesissent, &c.] In Manuscriptis membranis erat, *pecunia.* unde suspicor desiderari, *vos*, aut aliud aliquid, affine huic quod sit, hoc modo: *Si mehercule vos intervertissent pecunia, vestram si fidem proditione laesissent.* Et tamen, *intervortere* cum accusandi casu in Plauto offendas haud semel, exempli gratia: *Intervortere argentum.* Item Asinar. *Unde sumam, quem intervortam?* Nihil ergo immutandum.

Quanquam quid attinet veritatem per interpretem quaerere?] Scilicet tete, qui, vicem interpretis sustinens, pro deprehensis ac convictis caussam audes dicere, tanquam si ipsi pro semet loqui non possent? Pergit tinnire Licas:

Quid dicis tu latro? quae sola salamandra supercilia tua excussit?] Corrigendum, *exussit*; atque interpretandum ex Plinio, ita libro X. cap. 67. scribente: *Salamandrae sanie, quae lactea ore vomitur, quacunque parte corporis humani contacta, toti defluunt pili; idque quod contactum est, colorem in vitiliginem mutat.* Respexit haud alio sane Epigrammatarius Celtiber:

Hoc Salamandra notet, vel saeva novacula nudet,
Ut digna speculo fiat imago tuo.

Subdit deinde cum stomacho Licas iste Petronianus:

Cui Deo crimen vovisti? Pharmace, responde] *Pharmace*, id est, sacrilege, sceleste, piacularis, sacer. Utitur voce ea in Βατράχοις suis Aristophanes:

Καὶ πονηροῖς κἀκ πονηρῶν, εἰς ἅπαντα χρώμεθα
Ὑστάτοις ἀφιγμένοισιν, οἷσιν ἡ πόλις πρὸ τοῦ
Οὐδὲ φαρμακοῖσιν εἰκῆ ῥᾳδίως ἐχρήσατ᾽ ἄν.

Sed & Hipponax ille:

Βάλλοντες ἐν χειμῶνι, καὶ ῥαπίζοντες
Κράδῃσι, καὶ σκίλλῃσιν, ὥσπερ φαρμακόν.

Sequitur subinde:

Cap. CVIII. *Sed intentans in oculos Tryphaenae manus, usurum me viribus meis clara liberaque voce clamavi, ni abstineret à Gytone injuriam mulier damnata*, &c.] Multata enim exilio Tryphaena: unde & supra lamentata fuerat misera, *se non minus, quam Licam, grandi injuria vexatam, quippe cujus pudoris dignitas in concione fuisset proscripta.* idque Eucolpii istius potissimum, tum Gytonis opera ac comitate evenisse, ex argumento ipso posse videor conjectare. Caeterum, quod Tryphaenae interminatur Eucolpius, *viribus suis sese usurum* tandem, ea forma dictum, qua Senecae illud de Divo Augusto apud Pollionem coenitante: *Fuit Caesari sic castigandus amicus; bene usus est viribus suis.*

Sed contentus amor vires habet, &c.] Ex persona Tryphaenae, secundum Maronianum illud:

------- *Spretaeque injuria formae.*

Quo pertinent & illa cap. C. *Ergo me derisit?* & quae sequuntur.

Cap. CIX. *Alius exsultans quaerebat fuscina pisces.*] Probior (meo quidem animo) Lugdunensis editionis scriptura, quae non *piscatorem*, sed *pisces exsultantes* facit, quomodo & Martialis noster.

Et piscem tremula salientem ducere seta.

Fuscinam vero cum Cicerone appellat, quam *tridentem* Plinius, pro instrumento, quo pisces, aut anguillae confodiuntur. nota etiamnum nostris hominibus captura, qui hoc genus, *Elgers*, patrio sermone indigitant, terna dentium serie insigne. Et mox:

Ecce etiam per antennam pelagiae consederant volucres, quas textis arundinibus peritus artifex tetigit] Frequens Epithetum istud apud Junium Columellam, etiam *Pelagicus.* Sed & in senariolis illis Publianis supra cap. LV. an non disertim lectum?

An ut matrona onerata faleris pelagiis, &c.

Ovidius noster *volucres marinas* appellitat. quin imo & Propertius, versu illo in Paetum naufragio praereptum sibi:

Sed tua nunc volucres astant super ossa marinae.

Etiam *arundinum* mentionem ex hoc Propertiano explices licebit:

------ *Sed arundine sumta,*
Faunus plumoso sum Deus aucupio.

CAPUT IX.

Binae ex uno disticho maculae elutae. Callible-
pha-

phara. Corymbion. *Compluris emendationum cumulus.*

Habes subinde ab Eumolpio capillorum Elegidarion multo hercule festivissimum : cujus primum distichon hunc in morem typis divulgatum exstat :

Cap. CIX. *Quod solum formae decus est , cecidere capilli ;*
Vernantesque comas tristis abegit hiems.

Ratio perverse nimis, improbeque subducta. Neque enim omne puerilis formae decus in sola positum caesarie. Miror proinde , hoc mendum tanto jam tempore insedisse exemplaria nostra. Itaque tollatur quamprimum, haud quidem mea, verum manuscripti Codicis fiducia maxime , in quo diserte *summum* , non *solum* exaratum legebatur , sententia aptissima, nec sine quadam ambiguitatis gratia, quae voculae huic subest, quam *praecipuum* , tam *supremum* pariter significanti. Videturque , inquam, ad *capitis posituram* allusum, quae in homine pars summa. Repono etiam deinceps , ab eodem exemplari veluti manu in correctionem inductus :

----- *Tristis adedit hiems.*

In illo enim , *adegit* , comparebat planissime. unde nuperi *abegit* ; priores, *ademit* , exsculpserant. Neutrum ad Bacchum. Accessit tamen tertius , qui conjecturam hanc nostram in * Racemationes transtulit suas , dissimulato , unde acceperat, nomine.

Cap. CX. *Imo supercilia etiam profert de pyxide , sciteque jacturae lineamenta sequuta totam illi formam suam reddidit.*] *Calliblepbara* designat, quibus supercilia ad ornatum denigrant mulieres interpoles. quod genus medicaminis tetigit etiam Juvenalis in Satyra :

Ille supercilium madida fuligine tinctum
Obliqua producit acu.

Nec non Martialis meus lib. IX.

Nec tecum facies tua dormiat ; innuis illo,
Quod tibi prolatum est mane , supercilio.

Denique disertissimus Christiani generis scriptor Tertullianus de habitu muliebri , quo loco de Angelis , qui ad foeminas hominum se penetrarunt , agitat : *illi* (inquit) *proprie & peculiariter foeminis instrumentum istud muliebris gloriae contulerunt , lumina lapillorum , quibus monilia variantur , & medicamenta ex fuco , quibus lanae* (forte *malae* , vel certe *genae*) *colorantur, & illum ipsum nigrum pulverem , quo oculorum exordia producuntur.* Sed & ibi fortasse *ciliorum exordia* (nisi cui , *exodia* arrideat potius) ex altero Petronii loco emendandum, quem habes cap. CXXVI. his verbis conceptum : *Supercilia usque ad malarum scripturam currentia , & rursus confinio luminum pene permixta.* Vide Plinium praeterea , non uno in loco *Calliblepbara* ista sequiori sexui concinnantem. Ait ibidem Arbiter :

Imo commendatior vultus enituit , quia flaucorum corymbion erat.] In Codice MS. duabus literulis minus , quam *flaucorum* , referebatur , ad hoc exemplum : *Flaucor.* Unde nos *scripturae utriusque lineamenta sequuti totam Gytoni formam suam reddere posse* videmur, hac levicula commutatione , rescribendo scilicet *Glaucum.* nisi forte Germanicae cujusdam gentis nomen reponendum , *Caucborum* puta, aut simile aliquod : unde tanquam à victis deditisque sibi flava potissimum capillamenta petere gaudebant Romani, juxta illud Nasonis :

Jam tibi captivos mittet Germania crines :
Culta triumpbatae munere gentis eris.

Qui mos apud Poëtas , tum Historicos , ita tritus atque obvius passim , ut in re nota plura nos verba deperdere pudeat pigeatque

Cap. CXI. *Donec ancilla vini certe ab eo odore corrupta*, &c.] Ita novissima quidem Editio. Lugdunensis autem, *incertum babeo.* Quae verba insititia videntur. Certe à manuscripto , quo ego usus, aberat utrumque, legebaturque hoc modo, & quidem probissime : *Donec ancilla vini odore corrupta.* Nisi fors scripserit Arbiter : *Vini adeo odore corrupta.* Omisso τῷ *certe.* Quod quasi glossema quoddam fuisse videtur τοῦ *adeo* , à studioso aliquo (opinor) extra lineae ordinem superne collocatum. Unde postea in contextum ipsum ab exscriptoribus relatum denique.

Ipsum te jacentis corpus commovere debet , ut vivus.] Quid si ? *commonere. Admonere* enim est in Editione Sequanica. Sequitur :

Nemo invitus audit , cum cogitur aut cibum sumere , aut vivere.] Omnia mira sunt , nisi ad illam forte Trogi Pompeji sententiam respexerit, quam de Poro Indorum rege hostium potito commemorat nobis abbreviator ejus Justinus libro XII. *Qui victum se adeo doluit , ut , quum veniam ab hoste accepisset , neque cibum sumere voluerit , neque vulnera curari passus sit : aegreque sit ab eo obtentum , ut vellet vivere.*

Cap. CXII. *Quid diutius moror ? ne banc quidem mulier partem corporis abstinuit.*] Membranae calamo exaratae : *nec banc quidem* , &c. Caeterum non nauci illud ; uti nec istud , quod apponam insuper :

Ut quisque ex notis ignotisque ad monimentum venisset.] Quo loco liber idem , *quisquis* , nobis repraesentabat , tametsi haud ignorem alterum interdum pro altero , & quidem promiscue , sumi. Videtur & , *notis* , *agnatisque* non incommode rescribillari posse.

Nec istud , inquit , Dii sinant , ut eodem tempore duorum mibi carissimorum bominum funera spectem.] *Hominum*, in Chirographo non erat. Et credo

* *Palmerium notat in Spicileg.*

credo ab aliquo Librariorum Arbitro condonatum.

Issset in crucem] Vere haec accidisse confirmat Jo. Saresberiensis lib. VIII. *In historiam aut fabulam, quod his verbis refert Petronius, pro lubitu appellabis. Ita tamen & ex facto accidisse Ephesi & Flavianus auctor est, mulieremque tradit impietatis suae & sceleris parricidalis & adulterii poenas luisse.* Unde patet supplicium porro de matrona illa publice sumptum, idque ex sententia Lichae Tarentini, quod tamen indictum reliquit Eumolpus iste Petronianus.

Cap. CXIII. *Non dubie redierat in animum* * *edile, expilatumque libidinosa migratione navigium.*] *Moechile* legendum puto; monuimus supra, pro *Moechimonio*, ut quidem loquitur Laberius. Ut referatur ad *uxorem Licae corruptam.* Qua de re vide retro Cap. CVI. Ibidem:

Sed obliquis trucibusque oculis utrumque spectabam.] Hinc & Flaccus;

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat.

Item Ovidius,

------ *Obliquo lumine cernit.*

Cap. CXIV. *Et quod omnibus procellis procellosius* sic enim & V. C. alii, *periculosius*) *erat, tam spissae repente tenebrae lucem suppresserant, ut ne proram quidem totam gubernator videret.*] Huic non dissimile Curtianum illud, ex libro Histor. VIII. *Deinde momento temporis repressus est imber. Caeterum adeo spissae intendere se nubes, ut conderent lucem, vixque colloquentium inter ipsos facies noscitaretur.*

CAPUT X.

Propertio duobus in locis ex Petronii collatione lumen praclatum. Dè religiosa priscorum pietate, ut corporibus inhumatis, ac sepulturae honore carentibus, de pulvere glebaque ter injecta gratia à praetereuntibus fieret, religiosissime dissertum. Diaetarii magistri. Diaetarii. *Obscurissimi loci declaratio, alterius etiam correctio.* Eumolpus mentem jussus habere bonam. *Superfluentis pronominis exstirpatio. Verbi cujusdam revocatio de manuscripti Codicis dissensione nata primitus.* O mi hospites, *sic dictum, quomodo* mi dulcis anus, mi fidus. SUOS HAEREDES habere. Commoda, *quid? Binae maculae fugatae de Petronio.*

Cap. CXIV. De Lica pelagiis fluctibus per tempestatem absorpto: *Et illum quidem vociferantem in mare ventus excussit, repetitumque infesto gurgite procella circumegit, atque hausit.*] Atque hoc illud est, quod in consimili casu nobis iteratur à Propertio.

Tu Paetum, ad Pharios tendentem lintea portus,
Obruis insano terque quaterque mari.

Aut praeteriens aliquis tralatitia humanitate lapidabit: aut, quod ultimum est, (ita enim distinguo atque interpungo) *iratis etiam fluctibus imprudens arena componet.*] Hoc ex veterum religione, vel superstitione potius; Jurisque adeo Pontificii cautionibus praedicat. Fraudem enim plusquam capitalem, ne piaculum dicam, sibi capitique suo accersere censebatur, si quis naufrago, seu cadaveri alioqui insepulto, temere fortuitoque (ut fit) in via objecto sibi, de glebae, seu pulveris injectione, & quidem ter repetita (quam *lapidationem* hic vocat Arbiter) gratiam facere quasi per contemptum neglexisset. Unde rite etiam Horatius I Carm. ex persona naufragi ad nautam praetervehentem:

At tu nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus, & capiti inhumato
Particulam dare, &c.

Nec non sub ejusdem Odae exordium:

Quanquam festinas, non est mora longa, licebit
Injecto ter pulvere curras.

Jam quod de *imprudentis arenae lilitinaria opera* subjungitur à Petronio, explicat nobis Propertianum illud libri III.

Reddite corpus humo, positaque in gurgite vita
Paetum sponte tua vilis arena tegas.

Cap. CXV. *Audimus murmur insolitum, & sub diaeta magistri, quasi cupientis exire belluae gemitum. Persequuti igitur sonum invenimus Eumolpum sedentem, membranaeque ingenti versus ingerentem.*] *Diaetam* pro caenatione hoc loco, an cubili potius, in quo navicularius, hoc est, navigii magister conquiescit, sumere videtur. Unde & *diaetarii* apud Jurisconsultos, *qui in navibus custodiae caussa praeponuntur.* Lege I. §. 3. ff. Naut. Caup. De *belluae* porro *gemitu* nescio quid è Senecae ludo mihi de morte Claudiana videor electasse, & credo Eumolpum significari, alienissimo tum tempore, quippe in ipsa mortis vicinia poëtantem: imo & cum mugitu quodam versus suos, naucleri diaetae tanquam Musaeo inclusum, ridicule ingerentem membranae. Idem enim propemodum illic de stupore illo Caesare, ovicula mera, Cordubensis noster Philosophus: *Tum Hercules primo adspectu sane perturbatus est, ut qui etiam non omnia monstra timuerit* (lego, *domuerit*) *ut vidit novi generis faciem, insolitum incessum, vocem nullius terrestris animalis, sed qualis esse marinis belluis solet, raucam & implicatam, putavit sibi tertium decimum laborem venisse.* Adiuvat suspicionem nostram haud timide sane quod sequitur, de eodem Eumolpo lepidissime confictum: *Injicio ego phrenetico manum, jubeoque Gytona accedere, & in terram trahere porcam mugientem.* Siquidem & illic forte *phocam,*

αὐτὶ

[illegible] & porcam rescribendum, ut *belluae* (quod praecesserat) *gemitui* omni ex parte respondeat.

Extraximus clamantem, jubemusque bonam habere mentem.] Id est, sanam & validam; quasi dicas, ad pristinam sanitatem redire. Sic & supra cap. III. *Et (quod rarissimum est) amas bonam mentem.* Nec minus cap. LXXXIV. *Nescio quo modo bonae mentis soror est paupertas.* cap. LXXXVIII. *At ne bonam quidem mentem, aut bonam valetudinem petunt.* Ubi postremum [illegible] *bonam* puto abundare. Sed & Propert. lib. III.

Mens bona, si qua Dea es.

denique passim alibi Ovidius.

Aut patrem utique reliquit aliquem, cui proficiscens osculum dedit.] *Aliquem*, aberat a Manuscripto: & sine illo utique per se constat sententia, [illegible], neque pronominis alicujus indiga.

[illegible] ridentem [illegible] sepelit] Variare hoc loco ex chirographi codicis auctoritate liceat mihi. Namque in eo non *sepelit*, verum *coëperit*, memini lectitare. Unde & mihi scripturae hujusce lineamenta quasi vestigiis persequuto visum est emendare *coöperit.* Nec tamen (ut ne hoc quoque dissimulem) hac manuscripta deterior cusa lectio. Habes ibidem:

At enim fluctibus obruto non contigit sepultura. Tanquam intersit, periturum corpus quae ratio consumat, ignis, an fluctus, an mora. Quicquid feceris, omnia haec eodem ventura sunt. Ferae tamen corpus lacerabunt. Tanquam melius ignis accipiat.] Totam fere hujusce loci sententiam ab Arbitro mutuatus Minut. Felix, quum scribit: *Inde videlicet & exsecrantur rogos, & damnant ignium sepulturas, quasi non omne corpus, etsi flammis subtrahatur, annis tamen & aetatibus in terram resolvatur: nec intersit, utrum ferae diripiant, an maria consumant, an humus contegat, an flamma subducat: quum cadaveribus omnis sepultura, si sentiunt, poena est, si non sentiunt, ipsa conficiendi celeritate medicina.*

Et Licam quidem rogus inimicis collatus manibus adolebat.] Scilicet meis, qui paullo antea cum eodem inimicitias, & quidem capitales, ingratiis utique, nimisque adeo adversus animi mei sententiam, exercere fueram coactus.

Cap. CXVI. *O mi (inquit) hospites, si negotiatores estis*, &c.] *Mi*, singulari pro plurali posito, antique, quomodo saepicule Plautus noster, ut vel Cistellaria: *Mi homines, mi spectatores*, &c. Nec minore insolentia Apulejus neutro genere, & quidem numero singulari, eundem in vocativum efferre ausus Apologia prima, in lepidissima illa Platonici Epigrammatis versione:

Astra vides: utinam fiam (mi sidus) Olympus,
Ut multis sic e luminibus videam.

Quomodo & foeminino Tibullus lib. I.

Vive diu, mi dulcis anus, &c.

Quod quidem uni omnium sollertissimo castigatori Jos. Scaligero assentior lubens. Nam absque illo foret, *mi*, pro *mei* à Plauto usurpatum poteram suspicari, virtute contractionis scilicet: sicuti *Di* quoque pro *Dei*, seu *Dii*, monosyllabum pro dissyllabo, scriptitatum animadvertimus.

In hac urbe nemo liberos tollit, quia quisquis suos haeredes habet, &c.] Notum apud I. C. quid sit, SUUS HAERES. Sequitur exinde:

Nec ad honores, nec ad spectacula admittitur, sed omnibus prohibetur commodis.] *Scenae, & spectacula*, quanam inter se nota distingui possint, haud sane video: suspicorque non *scenas*, verum *coenas* scriptitasse Petronium. eas dico, quas & orbis & locupletibus maxime senibus assidue ingerebant turpilucricupidi captatores, haereditates aliorum animis avidis praecipientes, atque inhiantes vulturinum in morem. *Commodis* porro, id est, honoribus atque immunitatibus, pro queis nos *privilegia* (opinior) diceremus.

Cap. CXVII. *Genusque divinationis sibi non displicere confessus est.*] *Divitionis* habebat exemplar Manuscriptum. Unde nos, *ditationis*, exterebrare ausi fuimus.

CAPUT XI.

Largior seu laxior scena. Scema, *foeminino genere. Glossema, quod in contextum irrepserat, submotum. Pithoeanae conjecturae subscriptum.* Familiae, *nec non &* familiaris, *significatio haud sane familiariter accepta. Lacunae explementum.* Tribus locis redintegratus Arbiter.

Cap. CXVII. *Utinam quidem sufficeret largior scena, id est, vestis humanior, quae praeberet mendacio fidem.*] Ita enim lego, inductis superfluis illis è glossemate, ut apparet, procusis: *vestimentum latius.* Verum tempestas memini quum quondam fuit, quum *scema* reponendum arbitrarer, motus cum veterum auctoritate, tum Comici nostri cumprimis, apud quem τὸ *scema, scemae*, hoc est, genere foeminino prolatum memineram lectitasse. ut Amphitr.

Quod ego huc processi sic cum servili scema.

Pro vestimenti genere. Nunc Plinianae potius sententiae accedo, Nepotis dico, ita Epist. lib. VII. argumentantis: *Nam, [illegible] ad agendum, tam maxime [illegible]? tam commutata, non dico plurima, sed omnia cupis? utique si latior scena, & corona diffusior.* Suspicorque de comitatu suo loqui Eumolpium, quem ampliorem, id est, frequentiorem, minusque adeo [illegible] viaticatum sibi, tum cultius aliquanto exornatum desiderare praedicat sese, ne scilicet simulatas divitis domini partes, & quasi Mimicam personam actitare videatur. tametsi non ignorem, simile quo-

que interdum pro loco ipso, ubi quispiam se ostentat, suique specimen facit. Unde, *in scenam prodire*, μεταφορικῶς. quomodo & ipse Arbiter aliquanto post hoc capite in eodem adhuc argumento versans: *Et ne quid scenae deesset*, &c. Sequitur:

Non me hercules poenam istam differrem, sed continuo vos ad magnas opes ducerem.] Ita Editiones, quas correctissimas nobis exhibuit Gallia, pro quo unus atque unicus ille Pithoeus noster, *peram*, restituit, cui etiam codex chirographus, toties à me ob probitatem laudatus, hac utique in parte assentabatur. Cujus vicem haud inscite mihi supplere videtur posse Graeca dictio, in hunc locum (si qua alia) convenientissima; πεῖραν inquio, hoc est, *tentamentum*, sive adeo *experimentum*, atque id quod Gallico, *la preuve*, vernaculo sermone, *een proeve*, perhibere vulgo solemus, facta à gustatu in alienum migratione. Neque aliam sane Pithoei mentem super hocce loco fuisse, persuasum mihi

Nam familiam quidem tam magnam per agros Numidiae esse sparsam, ut possit vel Carthaginem capere] Proprie *familiam* dicit. neque enim alio titulo servae conditionis homines censi antiquitus, nimirum à *famulando*, auctoribus Jctis, & Ulpiano in L. I. ff. *de vi, & vi armata.* Unde & *gladiatorum familiae* apud Ciceronem. Cujus rei caussam hanc reddit Seneca Epistol. XLVII. *Ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis, detraxerint. Dominum, patremfamiliae appellaverunt, servos (quod etiam in Mimis adhuc durat) familiares.* Confirmat hoc ipsum Plautus Amphitr. *Advenisse familiares dicito.* Item Epidico; *Quis properantem me reprehendit pallio?* TH. *Familiaris.* Denique alibi compluries.

*Sedeat praeterea quotidie ad rationes, tabulasque testamenti omnibus * renovet*] Videtur desiderari *horis*, vel aliquid tale ad lacunae explementum. Ibidem:

Ridebat contumaciam Giton, & singulos strepitus ejus pari clamore prosequebatur] Malim *clangore*: idque Petronianae sententiae haud paullo accommodatius.

Cap. CXVIII. *Neque concipere, aut edere partum mens potest, nisi ingenti flumine literarum inundata*] Ita quidem rectissime postrema editio, quum in prioribus omnibus *inundante* antea legeretur. Utitur ea ipsa Metaphora solens Petronius. ut vel paullo prius cap. CI. *Inundatus hac Eumolpus invidia.* Item cap. XXI. *Vino etiam Falerno inundabamur.*

Caeteri enim, aut non viderunt viam, qua iretur ad carmen, aut versum timuerunt calcare] Scio cujusmodi sententiam ex hocce loquendi genere exculcaverit Turnebus, receptae scripturae vanitate deceptus; quae mihi ipsa *via* illa, quam & Homerum principem, sequutosque mox Lyricos, ac Romanum Vergilium cum Horatio legitime institisse vult credi Arbiter, asperior ac petricosior videtur. Quis enim *bonae mentis* ad hunc quidem modum loqui se postulet? *versum calcare?* Non ego: nam, quod ad me attinet, sane nolim. Proinde magna cum fiducia reponendum pronuncio atque edico: *Non viderunt viam, qua iretur ad carmen, aut visam timuerunt calcare.* Idque non mihi, sed vero lectioni manu scriptae, credi, atque acceptum referri cupio.

CAPUT XII.

De Lucani coaetanei sui Pharsalia, ab Arbitro hoc nostro, haud arbitrario, sed certo, censoriae animadversionis praejudicio notata gravissimae suspicionis conjectura. Iniquissima amborum inter se commissio, fati similitudine parium potius, quam laudis. Inops audacia tuta est, *ad confinem quandam Sallustianae Historiae sententiam opportunissime traductum: in eaque enarranda quantum Glareani acies caligaverit, ostensum Locorum aliquot, cum Martialis, tum aliorum festivissima cum Petronianis collatio.* Simplex, *pro composito: simul* peragere, *pro* perorare *positum. Totidem, quot ego, ac tu sumus (mi lector) mendae de Petronio sublatae.*

Eodem Cap. CXVIII. *Ecce, belli civilis ingens opus quisquis attigerit, nisi plenus literis, sub onere labetur. Non enim res gestae versibus comprehendendae sunt, quod longe melius Historici faciunt, quam Poëtae*, &c.] Aut frustra sum ego, aut ad Lucanum Poëtam, notissimum illum civilium bellorum compositorem, trahendum hanc digressionem, qua Satyrice ejusdem Pharsaliam perstringit noster; ἀνωνυμεὶ quidem, & quasi ex traverso, verum ita tamen, ut eum ipsum veluti digito indicare videatur. In quo Petronium, quantum à corrupto, & quidem communi aetatis suae judicio abfuerit, haud obscure est animadvertere, quo tanti aestimatus Lucanus, ut non defuerint illis, sequutisque temporibus, viri doctrinae nomine cumprimis celebres, atque in his Papinius, & Martialis, illi conterraneus fere, qui eum & Virgilio (si Diis placet) & Homero ipsi parem facere, ne dicam anteponere, haud quaquam dubitavere; qua fiducia sufflatus ipse virtutis suae etiam praeconium facere, atque in has iniquissimae contentionis inanias erumpere veritus non est:

Et quantum mihi restat ad Culicem?

Juvat opinionem hanc nostram censoria illa, quam ibidem praemiserat Eumolpus, principum poëtarum commemoratio, non ultra *Romanum Vergilium, & curiosam Horatii felicitatem* à Petronio extensa. Subdit enim, *caeteros* (Lucanum, ut dixi,

dixi, & totam illam poëtarum manum haud dubie designans) *aut non vidisse viam, qua iretur ad carmen, aut visam timuisse calcare.* idque mihi oraculi instar; & (si mei arbitrii res fuat, unam mehercule à Petronio *Eam Lucani Trojae Halosin*, aut hanc ipsam potius vere poëticam belli civilis vaticinationem multo mavelim mihi,

Quam vel trecenta Cordubensis illius
Pharsalicorum versuum volumina.

Quod ipsum & Quintilianus circumspecte considerans, oratoribus, quam poëtis potius, hunc Caesariani belli scriptorem censuit adnumerandum. Utut est, σύγχρονοι certe Lucanus ac Petronius noster, indidemque fortasse in contentione studiorum communium aliquanta aemulationis simultas. Utrique enim, imperante crudelissimo Nerone, tum vitae, tum genii similitudine dispares, parem vitae exitum sortiti; sed hic (Arbitrum dico) vertente anno post, C. Suetonio, L. Telesino Coss. quum alter Annaeus ille, Silio Nerva, & Attico Vestino Coss. anno, qui praecesserat modo, ab V. C. DCCCXVIII. ejusdem Principis jussu fatalia Parcarum fila venis ante diem incisis abrupisset scilicet.

Cap. CXIX. In descriptione belli civilis:

Atque Arabum populus sua despoliaverat arma

Quis vero mente usque adeo exsensa, ut *populis* statim emendandum non videat? Et mox:

Persarum ritu, male pubescentibus annis,
Surripuere viros, exsectaque viscera ferro
In venerem fregere]

Cujus sententiae acrimoniam in animo habuisse videri potest sanctissimus Martyr Cyprianus lib. Epistol II. ad Donatum, de exossi ac cinaedica illa histrionum saltatione condignos homine Christiano sermones differens: *Videte contra foedus juris nascendi patientiam incestae turpitudinis elaboratam. Evirantur mares: omnis honos & vigor sexus enervati corporis dedecore emollitur, plusquam* (lego *plusque*) *illic placet, quisquis magis virum in foeminam fregerit.* Stat. de Edicto Domitiani.

Nondum pulcra ducis clementia coeperat ortu
Intactos servare mares, nec frangere sexum
Atque hominem mutare nefas, gravisaque solos,
(Lege *totos*, id est non semiviros, aut mutilatos illa parte qua viri sumus)
Quos genuit, natura videt.

De eadem re quoque pulcerrime Martialis. Sequitur in Petronio.

Atque ut fuga mobilis aevi Circumscripta mora properantes differat annos, Quaerit se natura, nec invenit] Huc spectat capitalis illa legis poena Constantio & Constante auctoribus perlatae, quam Variarum suarum ex Codice *ad L. Juliam de adult.* laudat nobis exactissimae eruditionis censor Durant. Casellius, ex veteri quadam membranula nova hacce forma à sese interpolatam primitus: *Cum vir nubit in foeminam viris porrecturam quid cupiatur, ubi sexus perdidit locum? ubi scelus est id, quod non proficit scire? ubi Venus mutatur in alteram formam? ubi amor quaeritur, nec invenitur?* Quum in libris, quantum est, formulariis: *ubi amor quaeritur. nec videtur?* perperam inibi vulgo procusum exstet. Stat. II. Silv.

- - - *Qualis dubiae post crimina formae*
De sexu transire jubet.

Quo pertinet illud Juvenalis. *Quae fugit a sexu.* Legitur ibidem:

Et laxi crines] Pro quo ego *fluxi* lubenter reposuerim ad illud Martialis mei accommodandum:

- - - - *Mollesque flagellent*
Colla comae. - - - -

vel certe *lixi* rescribendum, id est, lixivio (quam *Catticam*, seu *Batavam spumam* idem poëta appellitat) loti atque imbuti crines, verbi caussa:

Et mutat Latias spuma Batava comas.

Nisi si tamen, *laxos*, pro solutis interpretari malimus.

Inops audacia tuta est] Sententiam, me hercule, scitam oppido, argutamque, ac brevem, nec minore adeo elegantia à Principe illo Historicorum in consimili paene Catilinariae conjurationis argumento expressam, quasique enarratam dicto istiusmodi: *Nam semper in civitate, quibus opes nullae sunt, bonis invident, malos extollunt, vetera odere, nova exoptant: odio suarum rerum mutari omnia student: turba atque seditionibus sine cura aluntur, quoniam egestas facile habetur sine damno.* Quam tamen sententiam haud quaquam fueram laudaturus, nisi in luce mera misere caligasse hoc loco Glareani aciem advorterem, qui tam argutae clausulae intellectum ignotum sibi, ac supra captum esse fateatur suum; nisi post *habetur* distinctioni locus fiat, ac postea inferatur ἀσυνδέτως *Sine damno.* Ridicule, & vere adeo *nodus* (quod dicitur) *in scirpo.* Habes porro apud Petronium:

Cap. CXX. *Tres tulerat Fortuna duces, quos obruit omnes*
Armorum strue diversa feralis Enyo.
Crassum Parthus habet: Libyco jacet aequore Magnus:
Julius ingratam perfudit sanguine Romam.
Et, quasi non posset tellus tot (ita v. c.) *ferre sepulcra,*
Divisit cineres] In membranaceo Codice:
Tres dederat Fortuna duces,

liquido referebatur. A reliquorum vero versuum argutia Epigrammatis unius acumen Martialis noster mutuatus videri potest, quod Magni Pompeji, ejusque filiorum Manibus merito hercule ac lubens à se suaque Musa imputandum censuit hoc exemplo:

Pompejos juvenes Asia atque Europa, sed ipsum
Terra tegit Libyae, si tamen ulla tegit.
Quid mirum, toto si spargitur orbe? jacere
Uno non poterat tanta ruina loco.

Quid mirum vero? qui vel acutiſſimum etiam Hemiſtichium illud ex hoc ipſo Poëmate ad alterius item Epigrammatis concluſionem transſcripſerit ſibi:

- - - *Lageniſa gula eſt.*

Alterum praeterea quoddam à D. Hieronymo, in Epiſt. ad Demetriad. de virginitate ſervanda, Arbitro, non Martiali, auctori condonatum:

- - - *Non bene olet, qui bene ſemper olet.*

Quem tamen verſum nulla ſui parte minutum, aut immutatum, apud Martialem reperias etiamnum hodie, lib. II. Epigramm. XII.

Cap. CXXI. *Vota mihi cedunt*] Ita Editio Lugdunenſis. Ego tamen Pariſienſi potius, tum chirographo codici meo ſubſcribendum autumo: in quo, *Vota tibi cedent*, diſertiſſime legebatur, id eſt, ſuccedent, evenientque tibi ex ſententia, quae voviſti, omnia.

Cap. CXXII. In eodem Poëmate ex perſona Caeſaris jam dictaturientis: *Certe mea cauſſa peracta eſt.*] Hoc eſt, *perorata.* Quomodo apud Callimachum illum Romanum, *cauſſa perorata eſt. Agere* enim, ſive *orare cauſſas*, germana, imo gemina eſſe

Nec pueri ignorant, niſi qui nondum aere lavantur.

Cap. CXXIII. *Fortior ominibus movit Mavortia ſigna Caeſar, & inſolito greſſu prior occupat auſus*] Aliis, *hauſtus*, placet: neutrum mihi, verum iſtuc potius, quod ponam:

- - - *Et inſolito greſſus prior occupat auſu.*

Sequitur

- - - *Mox flumina montibus altis*
Undabant modo nata, ſed haec quoque miſſa putares.]

Quo loco alii, *fiſſa*, legunt: at Rogeriis mei Codex calamo exaratus, *juſſa*, habebat. Unde noviſſima Editio *juſſa* nobis concinnaſſe videtur. Mihi vero, ſi quis in tanta diſſentientium ſcripturarum varietate conjecturae locus eſt reliquus, *ſtare* ſtat reſtituere, idque proxime ſequentis verſus cauſa maxime, quem in optima illa Pariſienſi Editione hac forma conceptum memini reperitare:

Stabant, & vincta fluctus ſtupuere pruina.

Cap. CXXIV. *Quid porro tu, Dive, tuis cunctaris in armis*] Apoſtrophe Poëtica ad Divum Julium, infeſta patriae ſigna inferre ſatagentem.

CAPUT XIII.

Maculae binae, quae Petronium inquinabant, deletae. Alterum hujuſdem Satyrici locum ad Tibullianae ſententiae ſimilitudinem conformatum videri. Libidinem concitare. Oboſculari. *Turnebicae opinioni aſſenſum.* Digiti gubernantes vocem. Conciliare, *quid?*

Cap. CXXV. *Ceterum ego, etſi quotidie magis magiſque ſuperfluentibus bonis ſaginatum corpus impleveram, putabamque à cuſtodia mei removiſſe vultum fortunam: tamen ſaepius tam conſuetudinem meam cogitabam, quam cauſſam.*] Non mehercules intelligo (de clauſula poſtrema loquor) niſi porro (mi Lector) negativae particulae des locum, ante τῷ *tam* collocandae, hocce exemplo ſcilicet: *Tamen ſaepius non tam conſuetudinem meam cogitabam, quam cauſſam.*

Totamque fallaciam invidioſa proditione detexerit.] V. C. *Ambitioſa proditione* in ipſo contextu praeferebat planiſſime.

Cap. CXXVI. *Quia noſti Venerem tuam, ſuperbiam captas, vendiſque amplexus non commodos.*] Reſcribo, atque interpungo: *Vendiſque amplexus, non commodas*, ipſa adeo ſententia hanc nobis conjecturam praeeunte, quam & Lipſio pariter noſtro in mentem veniſſe gaudeo, gratulorque merito mihi, etiam ſequenti inſuper ratione corroboratam, hoc, inquam, non inani argumento, quod mox hoc capite ab ea ipſa ancillula amatrice objicitur Polyaeno: *Sive ergo nobis vendis, quod peto, mercator paratus eſt: ſive (quod humanius eſt) commodas, effice, ut beneficium debeam.*

Quo inceſſus tute compoſitus?] Quid eſt; *tute?* Nihil id quidem, atque adeo Petronio indignum, cui porro commodare ut pergam, pro *tute*, *arte*, de opinione reſtituere haud gravabor. Habes inibi:

Vides me? nec auguria novi, nec Mathematicorum coelum curare ſoleo: ex vultibus tamen hominum mores colligo; &, cum ſpatiantem vidi, quid cogites, ſcio.] Eadem de ſe fere Tibullum promittentem operae pretium fuerit auſcultare lepidiſſimis verſiculis illis:

Nec mihi ſunt ſortes, nec conſcia fibra Deorum,
Praecinet eventus nec mihi cantus avis.
Ipſa Venus magico religatum brachia nodo
Perdocuit multis non ſine verberibus.

Eodem capite,

Quaedam enim foeminae ſordibus calent: nec libidinem concitant, niſi aut ſervos viderint, aut ſtatores altius cinctos.] *Libidinem concitant*, ea forma uſurpatum, quo poëtarum Deus, *Martemque accendere cantu:* Martialis vero,

Inde lego, Muſaſque cio, Phoebumque laceſſo,

dictare auſi.

Viderint matronae, quae flagellorum veſtigia oſculantur.] In MS. exemplari, *oboſculantur* viſus ſum legere. ſic fere dictum, quomodo, *obligurire*, apud Suetonium. Mox:

Procedentibus deinde longius jocis, rogavi ancillam, ut in platanona produceret dominam. Placuit puellae conſilium; itaque collegit altius tunicam, flexitque ſe in eum daphnona, qui ambulationi haerebat.] Ita eſt in Editione Gallicana, & quidem utraque, in prioribus vero: *ut platea nova duceret* lectum hactenus. Unde fuit tempus, quum, *in prata nova*, emendandum hariolarer; nunc Turnebi potius ſenten-

tentiae accedo, lectionem noviſſime procuſam auctoritate ſua ſtabilientis, docentiſque porro, *Platanona*, item *Daphnona*, nihil aliud quicquam, quam loca platanis, ac lauris conſita ſignificare, Latinae civitatis jure, haud ſane repugnantibus Graecis, donata jam olim; & quidem ab antiquo. Addo fidei cauſſa bona à Poëta Celtibero teſtimonia, ut:

Exornant pictae qua platanona ferae:

Item:

Diſpoſuit daphnona ſuis Torquatus in hortis.

Cap. CXXVII. *Mox digitis gubernantibus vocem*, &c.] Argute, de actione, ſeu geſticulatione digitorum verius, nimium illecebroſa, concinnaque, ac prorſus meretricia, cui non multum abſimile, in diſſimili licet argumento, illud Tibulli noſtri:

At poſtquam fuerant digiti cum voce loquuti.

Subjungitur deinceps a Circe:

Si non faſtidis, inquit, foeminam ornatam, & hoc primum anno virum expertam, concilio tibi, ô juvenis, ſororem.] Proprie, *concilio*, in re lenocinii uſurpat Petronius. Sed enim & Ovidius, non minus urbane de Tithoni nuptiis apud Auroram expurgans ſeſe:

Cur ego plector amans, ſi vir tibi marcet in armis:
Non me nupſiſti conciliante ſeni.

Unde & *conciliatrix*, pro *adductrice*, id eſt, lena, ſeu ſtupri ſequeſtra (quod genus nos patrio ſermone *Koppelereſſen* vulgo hodie indigitamus) Plauto, Comiciſque antiquitus frequentia.

CAPUT XIV.

In amoris curiositatem jocosae feriaeque habitae quaeſtiones; praemiſſis ejus rei a Plauto, Horatio, Ovidio auctoritatibus. Cultores, *pro amatoribus. Deum ſuſpectae fidei locorum repurgatio. Item de* faſcino *nonnihil.*

Pergit delitias porro Polyaeno dicere Circe. Eodem cap. CXXVII.

Habes tu quidem & fratrem: neque enim me piguit inquirere.] Nequiter ſane, atque ex praeſcripto diſciplinae lenoniae, ita in Menaechmis adumbratae à Plauto; ubi, quum herus admirans dixiſſet:

Sed miror, qui ille noverit nomen meum.

Ecce ſervus non paulo ſapientior;

Minime hercle mirum: (inquit) *morem hunc meretrices habent;*
Ad portum mittunt ſervolos, ancillulas:
Si qua peregrina navis in portum advenit,
Rogant, cujatis ſit, quid ei nomen ſiet.
Poſt illae (ſcribo, *poſt illa*) *extemplo ſe adplicant, agglutinant.*
Si pellexerunt, perditum amittunt domum.

Quo etiam applicare poſſis Ovidianum illud, ex Helenes perſona benignius ſane, quam neceſſe fuerat probae, ad captioſiſſima Paridis blandimenta reſcriptum:

Nec tamen ipſe negas, & nobis omnia de te
Quaerere, ſi neſcis, maxima cura fuit.

Ain vero, mi Helena? tantumne à re domeſtica operae otiique fuiſſe tibi, ut oblita pudicitiae tuae matronalis, ac Genialis thori immemor, res omnes relictas habuiſſe fatearis, prae iſtorum facinorum cognitione, quae Paris juveniliter per anteactam vitam bene, an ſequius, turpiter certe ac libidinoſe, patrata deſignarit? cui bono autem? quidve curatio iſthaec ad Menelai conjugem, de Barbaro & alieno adoleſcentulo ita anxie iſſe inquiſitum ſingula? quo, niſi ut per literas quoque interpretes turpitudinem ipſa denudes tuam? tibique invicem res amationeſque Ilienſis hoſpitis curae atque adeo ſolicitudini haud minori, quam illi tuas, fuiſſe tuopte manifeſta indicio oſtendas. utque ex inſano inſaniorem Alexandrum tum concinnes ſcilicet, quem ſic tu amas, quemadmodum ille te vult, cujuſque adeo pulcritudinis propius ac penitus percognoſcendae multo cupientior videris, quam puellae Horatianae Barri illius formoſi, quem lib. Sermon. I. Sat. VI. à Satyrico illo hujuſcemodi coloribus depictum habemus:

Ut, ſi qui aegrotet, quo morbo Barrus, haberi
Et cupiat formoſus, eat quacunque, puellis
Injiciat curam quaerendi ſingula, quali
Sit facie, ſura quali, pede, dente, capillo,
&c.

Imo, inquam, ego per formam tuam te rogo, ne faſtidias hominem peregrinum inter cultores admittere.] Nota *cultores* pro amantibus poſitos, tralatione verecunda, à qua haud longe ſane abludere videtur, quod nos, ſervile hoc hominum genus Gallico ſermone deſignare volentes, pro *amatorculis*, *ſervos* vel *famulos* perhibere conſuemus. ſicuti & puellas quoque in delitiis habitas, non quidem *amicas*, ſed *dominas* eadem ratione vulgo appellitamus, loquendi forma (credo) ab ipſis uſque Latinis accerſita. Sed enim hic non ad *culturam*, quae reges, dominoſque, id eſt, potentiores amicos ſequi fere, & quaſi comitari ſolita, verum potius ad neſcio quam religionis ſpeciem, Numinum magis, quam hominum venerationi debitam (quae *cultus* nomine proprie ac ſignate Romanis exprimitur) vocabuli hujus virtus referunda, cujus Metaphorae continuandae porro, *religioſam* etiam *adorationem*, & neſcio quid de *templo* inſuper ſubjungit Polyaenus, neque id adeo injuria; quippe qui & *deae*, & *reginae*, non ſolum *dominae*, titulo mactam, auguſtamque factam Circen adveneraturus poſtea.

Quidni, inquit illa, donas eum mihi, ſine quo non potes vivere, ex cujus oſculo pendes, quem ſic tu amas, quemadmodum ego te volo?] Delitiae meretri-

cis. Sed videtur emendandum : <u>*Quid? inquit illa, donas eum mihi*</u>, &c. Neque aliter fane fuerat in manufcripto, nifi quod, ἀντὶ τοῦ, *eum mihi*, *mihi illum*, tranfpofitum inibi legebatur. Quid? quod *dones* potius, quam *donas*, refcribendum videtur? fi tritam lectionem retinere porro mordicufque defenfitare velimus. In eodem exemplari eodem capite hujufcemodi vifitabatur fcriptura:

Non fum quidem folis progenies, nec mea mater, dum placuit, labentis mundi curfum detinuit.] Quae placet, utique prae ea, quae exftat in impreffis omnibus, *dum placet*, impenfius, etiam placitura, fiquidem, *cum placuit*, refcribatur: hoc eft, quotiefcunque matri meae aut vifum, aut complacitum fuit, ad exemplum (opinor) Tibulliani illius in materia huic prorfus pariffima:

Cum libet, haec trifti depellit nubila coelo:
Cum libet, aeftivo provocat orbe nives.

Denique Ovidii quoque ex libro Amorum I.

Quum voluit, toto glomerantur nubila coelo,
Quum voluit, puro fulget in orbe dies.

Sume ergo amplexum, fi placet: neque eft, quod curiofum aliquem extimefcas: longe ab hoc loco frater eft.] De hac ridicularia veterum fuperftitione, qua nimiae felicitatis fucceffum, certumque ac praefinitum bonarum rerum numerum *fafcino* obnoxium opinabantur, confulendus aevi noftri Phoenix Jof. Scaliger, ad votum illud bafiaturientis Catulli:

Tam te bafia multa bafiare
Vefano fatis & fuper Catullo eft,
Quae nec pernumerare curiofi
Poffint, aut mala fafcinare lingua.

CAPUT XV.

Loca non pauca de opinione correcta, plura interpretata. Quafillariae. *Immoderata muliebris libidinis intemperantia, ne dicam importunitas, in* Tribunatum *quafi* verberalem *erumpere denique, atque in infontis famulitii terga languorem ficulae maritalis expiare folita antiquitus, ne quis nunc cenfeat.* Frons conftricta.

Cap. CXXVIII. Ex perfona Polyaeni, *militis quidem pranfi parati*, fed nec arma, nec rem (ubi re cum primis opus) habentis in mundo: *Lorum*, quod dicitur, *in aqua*, &c.

Perfufus ego rubore manifefto, etiam fi quid habueram virium perdidi, totoque corpore velut laxato, &c.] Eundem *languoremne*, an *paralyfim* dicam, fibi in Corinna quoque alias obveniffe tota Elegia V. libri Amorum III. fecum poft irritas minas lamentatur Ovidius:

Huc pudor acceffit, facti pudor ipfe nocebat,
Ille fuit vitii cauffa fecunda mei.

Etiam de *veneficio*, & caeteris, quae fequuntur, eandem Nafonis Elegiam confulas licebit. Ea enim, quanta eft, haud alio fane, quam ad haec Arbitri explicanda, nata mihi prorfus, ac compofita videtur.

Rapuit deinde tacenti fpeculum, & poftquam omnes vultus tentavit, quos folet inter amantes rifus frangere.] *Rifus*, huic loco quid faciat, nobis necdum in mentem venire potuit; itaque mihi quoque *omnes vultus tentanti*, *nifus* tandem vifum eft emendare, pro eo, quod fupra fcilicet *furtivam molitionem* appellitaverat, interpretandum. Sequitur porro:

Excuffit vexatam folo veftem, &c.] *Vexatam*, inquit, quod nos opinor, *gekreuckt*, diceremus; fcilicet fuperiori illa in gramine volutatione, malo aftro, Deaque Perfica non favente, hoc eft, fine *robuftae* adeo *voluptatis* effectu, praeter fpeciem, aetatem, atque utriufque fententiam denique, cum Polyaeno amatore fuo tentata, five inchoata potius, quam ad *patratum* perducta. Et mox:

Ego contra damnatus, & quafi quodam vifu in horrorem perductus, &c.] Quid, fi hoc potius eft, ut *vifo* reponatur, pro *fpectro*, & quafi fomnio quodam turbulento? proinde ut idem loquutus fupra cap. C. *Vifa*, certe, pro *infomniis* poni quis nefcit, qui Mufaeas fores vel primis digitis impulerit modo?

Cap. CXXIX. In Epiftola illa multo urbanitatis fale cumulatiffima: *Narrabo tibi, adolefcens, paralyfin cave. Nunquam ego aegrum tam magno periculo vidi.*] Eadem loquutionis forma ufus quoque ad Ciceronem fuum M. Caelius, de abfoluto Meffala fcribens: *Itaque relictus lege Licinia, majore effe periculo videtur.*

Cap. CXXXII *Nec contenta mulier tam gravi injuria mea, convocat omnes quaffitarias, familiaeque fordidiffimam partem, ac me confpui jubet.*] Ita eft in Editione Lugdunenfi; in Lutetiana vero, *quaffillarias*: unde nos, *quafillarias*, extricaveramus jam antea: hoc eft, genus anciliularum omnium fpurciffimum ac defpicatiffimum: quas *robuftum* ad *codicem* detrufas, ubique herilibus penfis in perpetuum damnatas, interpretabamur ex Plauto, Tibullo, Propertio, Ovidio, Juvenali denique; unde & *codicariarum* cognomento infignitae antiquitus. Hactenus haec fcripferamus, quum ecce potiorem ejusdem item fententiae fundum nobiliffimum Jof. Scaligerum effe percepimus denique, qui ad locum illum Albianum,

Sit tibi cura togae potior, preffumque quafillo
Scortum, &c.

hoc ipfum Petronii exemplum, (quod inani ftrepitu aures Turnebi verberaverat jam olim) ita ut nos emendavimus, Lectori porro arripiendum

endum reliquit. [Hoc etiam, ut alia pleraque, à nobis mutantus Mellerus Spic. p. 774. qui quaſillarias easdem quae codicariae. intelligens credo illud Juvenal.

Horrida quale fuit reſidens in codice pellex.]

Reſcribo deinceps :

Oppono ego manus oculis meis, multiſque precibus effuſis, quia ſciebam quid meruiſſem, verberibus ſputiſque extra januam ejectus ſum.] Male enim in omnibus Editionibus *nulliſque precibus* hodie cuſum comparet : poſtraque correctio iſta, non audacis ingenii curioſitatem, ſed vero chirographum optimae & notae & fidei, Rogertinum inquam codicem, auctorem habet. Pergit narrare porro :

Ejicitur & Proſelenos, Chryſis vapulat, totaque familia triſtis inter ſe muſſat, quaeritque, quis dominae bilaritatem confuderit *.] Ridicule ; ſed tamen ex ejus ſaeculi conſuetudine ſtolatis pariter ac togatis mulieribus recepta : quae libidine indomita, atque inexſtincta, ad furorem uſque prurientes, nihil pejus adeo deteriuſque metuebant ſibi, quam ne vir ſuus, vel adulter utique haud paullo virilior, vidua pudicaque contentus nocte, fundum familiarem, hoc eſt, officium ſuum, colere negligens parcuſque exiſteret :

Neu tenuem texens rivalis aranea telam
Deſerto in Veneris bortulo opus faceret.

Ideoque (quae illius temporis inſolentia fuit) quoties eveniſſet forte, ut admiſſarius ſuus virum ſe eſſe quodammodo quaſi oblitus videretur, parte illa corporis funerata ſcilicet, quam potiſſimam in nobis foeminae appetunt ſibi, reliquum erat, ut in ſervorum ancillarumque inſontium gregem herilis expeteret culpa ; hoc eſt, ut *caudicariae* omnes cum librariis, ac ornatricibus, caeteraque familiae pars multo ſordidiſſima, piaculares ob alienam ignaviam fierent : utque tot miniſteriorum infelicium terga capitis unius lenitudini, haud ſecus utique quam ſuccidanea, ſubderentur. Cui diſciplinae etiam lux foeneranda à Juvenali meo, hanc ipſam matronarum impotentiam, atque inſatietatem, ad hoc exemplum Satyrice caſtiganti, *cenſione* dico, non *bubula*, ſed *papyrina*, ut vides :

Eſt operae pretium penitus cognoſcere, toto
Quid faciant, agitentque die ; ſi nocte maritus
Averſus jacuit, periit libraria ; ponunt
Coſmetae tunicas ; tarde veniſſe Liburnus
Dicitur, & poenas alieni pendere ſomni
Cogitur ; bic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Et ſcutica ; ſunt, quae tortoribus annua praeſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit, audit amicas,
Aut latum pictae veſtis conſiderat aurum :
Et caedens longi relegit transverſa diurni,
Et caedit, donec laſſis caedentibus, Exi,
Intonet borrendum, jam cognitione peracta, &c.

Itaque penſatis vicibus animoſior verberum notas arte contexi, &c.] *Vibicibus*, edendum eſſe tam ſcio, quam me amare Petronium.

Quid me ſpectatis, conſtricta fronte Catones?] Id eſt, adducta, ſeu contracta, & quaſi caperata fronte. Uſus eodem loquendi genere & Martialis, libro decimo :

Et numerat noſtros adſtricta fronte trientes.

Nec minus Propertius libro Elegiarum II.

Differet baec nunquam, nec poſcet garrula, quae te
Aſtrictus ploret ſaepe dediſſe pater.

Adde huc *adductus*, ex Cornelio Tacito, pro ſevero, tetricoque, ac ſuperciliofo, cujusque frons ſemper adeo matutina, id eſt, ſtriata, ſeu corrugata Catonianam quandam, ac pluſquam cenſoriam praeferat gravitatem. Quaerit in eodem Epigrammatio Arbiter noſter :

Nam quis concubitus, Veneris quis gaudia neſcit ?
Quis vetat in tepido membra calere thoro?]

Ita repono, itaque repoſui jam olim, antequam certe * Picturius neſcio quis hac ipſa, quam quidem à me acceptaverat, conjectura Racemationes porro ſuas auctiores facere inſtitiſſet. Sequitur.

Ipſe pater veri doctus Epicurus in arte
Juſſit, & boc vitam dixit babere telos.]

Perpera haec Sequanicae Editionis ſcriptura, quam ex Lugdunenſi partim, partim ex ingenioſis cum meis, tum alienis ſuſpicionibus, ita porro me praeeunte, in priſtinum honorem reſtituas licet :

Ipſe pater veri doctos Epicurus amare
Juſſit, & hanc vitam dixit habere Deos.

Qua lectione nihil verius, nihil adeo argutius. Scias, è Petroniana officina profectum bonum pedem ad nos porro Gallo-Belgas attuliſſe.

* *P. Victorius.*

CAPUT XVI.

Fidei tutamen *appoſitum.* Volenti neque vim, neque ullam injuriam fieri. Res attritae. Culina mortualis, ſive buſtuaria. *Locorum alia explanata, alia reficta, ad incudem dico Petronianam. De* clavo numerali, annorum indice, *priſca quaedam, ac monetae Romanae.* Fortuitum, gratuitum, pituita *denique, penultima producta enunciari debere : ideoque baec, aliaque talia triſyllaba fieri, quoties in Hexametris occurrant.* Tegilli Plautini *conſideratio.*

Cap,

Cap. CXXXIII. *Hac declamatione Gytona voco*, *&*, *Narra mihi*, *inquam*, *frater*, *sed tua fide*, &c.] Quid vero eſt? *tua fide* Apage tam frigidum ſchema à Petronianis facetiis, & quidem quam longiſſime. nihil enim indignius. Mihi certe dubium non eſt, quin pro *tua*, *tuta fide*, debeat emendari, hoc eſt, quae ex ſeſe nihil incommodi tibi, tuaeque adeo exiſtimationi, in poſterum ſit paritura, quippe arcano dicturo, atque ei, qui culpis tuis & veniam ſimul & ſilentium praeſtare condidicerit ſolens.

Tetigit puer oculos ſuos, *conceptiſſimiſque verbis juravit*, *ſibi ab Aſcylto nullam vim factam.*] Nihil hoc mirum; quippe cupienti omnia Gytoni facta, neque quicquam adeo grave, vel praeter animi ſui ſententiam paſſus. Sic ſupra idem de Jove; cap. LXXXIII. *Et peccaturus in terris nemini tamen injuriam fecit.* Feſtive; atque ex opinione noſtris etiamnum JCtis celebrata, qui, *volenti nullam fieri injuriam*, ſerio nobis ac ſevero vultu aſſeverant. Habes eodem capite:

------ *Sed inops*, *&* *rebus egenis*
Attritus, *facinus non toto corpore feci.*]

Lego:

------ *Et rebus egenus*
Attritis, &c.

Phraſi Poëtis omnibus uſitatiſſima; item Livio Hiſtorico, qui *attritas opes* alibi dictitaſſe invenitur: quomodo & ipſe Petronius antea cap. CXVI. *Poſt attritas bellis frequentibus opes*, &c. Et tamen recepta lectio vel Plauti auctoritate defendi poſſe videtur, qui *res dubias*, *egenas*, conjunxit non ſemel. Denique quid vetat Arbitrum noſtrum obſcoenitatis (ut ſolet) latebram ſub honeſtiſſimae tranſlationis ſipario quaeſiviſſe?

Cap CXXXIV. *Quid vos*, *inquit*, *in cellam meam*, *tanquam ante recens buſtum veniſtis?*] *Culinam* his verbis circumſcribere videtur, unde & *inquilini* etymon deductum. Ita enim *loca quaedam ſub Urbe inopium funeribus deſtinata*, *ubi ferales*, *ſive ſepulcrales epulas comburi mos erat*, *antiquitus indigitata*, ex Feſto, & Aggeno Urbico docuit nos omnium doctiſſimus Joſ. Scaliger. Quaſi innuat Enothea, Eucolpion, & Proſelenon ex hac eſuritorum nota eſſe, *quos cibos è flamma petere poſſe*, urbane ſane cavillatur Terentius: hoc eſt (ut Catulli quoque interpretamento in rem Petronii utamur) *in ſepulcretis*, tuburcinandi cauſa, quamvis *ſemiraſo uſtore* prohibente, *ipſo carpere e rogo coenam.*

Et ne putetis perplexe agere, *rogo*, *ut adoleſcentulus mecum nocte dormiat*, *niſi illud tam rigidum reddidero*, *quam cornu*] Eadem ſimilitudine in Fauni quoque Satyriaſmo uſus Ovid. ubi narrat:

Et tumidum cornu durius inguen erat.

Verum hujuſmodi commentanti venia praefanda fuerat prius, caputque Socratico exemplo operiundum.

----- *His ego callens*
Artibus Idaeo frutices in gurgite ſiſtam,
Et rurſus fluvios in ſummo vertice ponam.]

Ita Editio Pariſienſis. malim tamen cum Lugdunenſi, *latices*, in *fruticum* locum reponere; tum *Aegaeo* potius quam *Idaeo* legere, ex conjectura. Male eſt ibidem in Editione poſtrema:

Cap. CXXXV. *Ergo exclamat*, *ô Enothea*, *imperio parete.*] Revocanda enim priorum Editionum ſcriptura, quae, *imperio para te*, liquido nobis antea repraeſentabat.

Non Indum fulgebat ebur, *quod inhaeſerat auro.*] Fallor? an ad Horatianum illud ſpectavit Arbiter libri Carm. II.

Non ebur, *neque aureum*
Mea renidet in domo lacunar, &c.

Et paries circa palea ſatiatus inani,
Fortuitoque luto: clavus numerabat agreſtis.]

Clavos proculdubio emendandum, diſtinguendumque hoc modo:

Fortuitoque luto clavos numerabat agreſtes.

Ut de *clavis annalibus* loquatur, qui pangebantur, id eſt, figebantur in parietibus ſacrarum aedium, per annos ſingulos, ut per eos numerus colligeretur annorum; qua de re Feſtum, qui volet, adito, in dictione *Clavus annalis.* Adde ex Livii lib. VII. *Volſiniis quoque clavos indices numeri annorum fixos in templo Nurſciae Etruſcae Deae diligens talium monimentorum auctor Cincius adfirmat* Plura darem, iſtius niſi quantula conjecturae gloriola eſt, alio nuper migraſſe viderem: opera inquam, & comitate hominum eorum, qui adverſariis noſtris per fidem inſpectis, partem horundem diutius ſub ſigno eſſe, atque intra Veſtae penetralia

Verſari aequo animo non potuere pati;

credo, ne parum in largiendo prothymi, parumve munifici viderentur, de alieno praeſertim; nam quanti id refert? modo Lectori conſtet, *omnia inter amicos communia eſſe debere*, jure familiaritatis maxime: quo quidem hoc genus, vel ad plagiorum uſque infamiam, illiberaliſſime abuſi. Quod ſupereſt, illud indictum nobis abire non debet, *fortuito*, hoc loco trium in ſe ſyllabarum numerum habere, non quatuor: quomodo & *pituita*, apud Horatium. Fallunt enim, atque adeo falluntur ipſimet, qui verbum illud, quotieſcunque auferendi caſu poſitum occurrit, aut ex Jonico minore, aut ex Choriambo conſtare ſic quaſi pro comperto confeſſoque (ut, contra ſi quis ſentiat, nil ſentiat) perſuaſum habent ſibi: priorem quidem ſyllabam pro verſificantis arbitrio communem, tertiam vero ubique brevem facientes, ſola (ſicuti appa-

ret) pronunciatione feduci, qua nos hodie fane grave nimis ac praepostere uti, omnium Poëtarum testimoniis convincimur: in verbis praefertim hoc exemplo formatis, *gratuitum*, *fortuitum*, aliifque talibus: quae omnia tertiis fyllabis correptis publica exprimit confuetudo, quum ex traverfo tamen debeant produci. Indicio fuerit hoc ipfum, quod inter Petronianos Hexametros laudavimus modo, clarius vero Horatianum illud ex II. Carminum Oda XV.

Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant, &c.

Sequitur verfu interjecto:

Praeterea, quae fumoso suspensa tigillo
Conservabat opes humilis casa, mitia sorba
Inter odoratas pendebant texta coronas;

Pithoeanae Editionis fcripturam vides: in qua nihil defideres utique, nifi forte fingularis literae fuppofitionem in [illegible], E. fcilicet in S. commutata, ad hanc faciem:

Praeterea quas fumoso suspensa tigillo
Conservabat opes humilis casa, &c.

Ut *mitia forba*, & *veteres*, quae mox fequuntur, [illegible] *passis* [illegible], *pariter inter odoratas coronas pendentia*, appofitione [illegible] *-tini*: quas ego fane (fi quidem optio utriusque eveniat mihi) adipatis regum epulis, omnique Perfico apparatu recufem commutare,

[illegible]

Atque ita, *humilis cafa ifta fumofo fufpenfa tigillo* aptiffime congruet: eademque Plauto meo opera commodabitur, ita in Aulularia argutanti:

Quin Divum atque hominum clamat continuo fidem,
De fuo tigillo fumus fi qua exit foras.

Qui quidem totus fuper triparca Euclionis avaritia, inter coquos, fervumque Megadori, ceditur fermo. Plura enim hic à nobis eam in rem exfpectes, cave, hoc unum didiciffe contentus, *tigillum* iftud haud aliunde quam à *tigno* formatum, quafi tu *diminutivum* dicas: quod ego pro *tranftillo*, hoc eft, longurio tranfverfo; unde lardum, tomacula, fuccidias, alia id genus ad diuturnitatem ufus in carnario falita fufpendere folemus, lubentiffime hercule interpretarer, fi tamen ejufmodi annonae, aut apud fordidiffimum Euclionem, aut in prifci illius faeculi confuetudine locum omnino ullum faciundum exiftimarem. Tibullus quidem pro *tranfverfariis*, aut *perticis*, quibus ex more, pectinata villarum pergularumque culmina inniti, fulciri, & quafi fuffundari folent, *tigilla* accepiffe videtur, quum de primis illis rufticis, ac Saturniis architectonibus praedicat:

Illi compositis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire domum.

Catullus vero pro Hyperthyro, cui generi *liminis fuperi* nomen inditum à Plauto; verbi cauffa

Dixerit hic aliquis: qui tu ifthaec, Janua, mali?
Cui nunquam domini limine abeffe licet,
Nec populum aufcultare, fed huic fuffixa tigillo
Tantum operire foles, aut aperire domum.

Quocirca non etiam defuturos arbitror, qui *te-[illegible]* in Plauto [illegible] pronunciabunt, pro *tecti genere exiguiore*, uti apud Varronem explicat nobis Marcellus; quem firemple hoc verbum in mente habuiffe, fufpicari quid vetat? quum alterum illud, [illegible] in quam fuum, pro *tuguriolo*, *ac domicilio breviore*, perperam nobis fuppofitum ire aufus.

CAPUT XVII.

Locorum aliquot obfcuriorum illuftratio. Libare limen, *Attico quoque Ariftophanis patrocinio defenfum.* Penfio, *pro* Penfatione. *Anfer*, *Priapi pariter*, *ac matronarum delitiae. Ejus rei aliqua rationum verifimilitudo quaefita*, *relataque ad* verecundiae *notam fcilicet*, *qua prae caeteris hoc* pennipotentum genus *vulgo infignitum nobis concinnat Plinius. Additum praeterea de cenforia cibatus anferini locatione*, *eidem animanti omnium facerrimo* OB MERITUM, *ac Capitolii defenfionem*, *antiquitus decreti praebitique ex publico.*

Cap. CXXXVI. *Jam reliqui* (fc. anferes) *revolutam*, *paffimque per totum effufam pavimentum*, *collegerant fabam*, &c.] *Effufam* menfae everfione fcilicet: cui, oblitus anilium edictionum, purgandique leguminis cura ad tempus fepofita, (haud quidem praeliandi ftudio, neque quo pugnaciffimo animali ullum capitis periculum crearet, fed ut femetipfum potius, tum folliculum fuum, à rabiofo impetu, ferratifque trigae iftius anferinae morfibus fartum tectum praeftaret) pedem, opinor, tertium extorferat Polyaenus, ita ut de *tripede*, jam *bipes* reddita videretur, ad exemplum illud Martialis mei:

Stat tripes grabatus, & bipes mensa.

Veterem menfulam illam dico, quam, Enotheae Sacerdotis opera maxime, binis etiam carbonibus impletam, pofitamque [illegible] cauffa in medio item altari, habuimus fupra cap. praecedenti. Ex quorum fingulorum pariter confideratione planum de confragofo omnibus jam concinnatum opinor locum in fine hujus capitis, ubi Enothea denuo in cellam fuam revorfa, *quidnam fe abfente de faba factum fit*, fcitari pergit ex Polyaeno, *faba*, inquam, cujus nec volam adeo, nec veftigium ullum reliquum inibi nota-

bat sibi ; neque mirum ; ut quae è sacra mensa illa (quam tertii pedis defectu perculsam subversamque memoravimus modo) in terram universa revoluta exciderat , unde in proclivi adeo anseribus fuit , partem illam leguminis temere humi dispersam , passimque per totum pavimentum effusam , in profundum ilicet , hoc est, in voracem ventrem, condere , sibique auferre porro , & quidem cum ipsis folliculorum quisquiliis, quos periphrasi multo festivissima , *muscarum imagines* capite praecedenti supra indigitaverat Petronius.

Necdum libaveram cellulae limen , &c.] Ita in utraque Gallicana Editione probissime cusum exstat. Proinde , an Turnebus apud se fuerit , dubito , quum pro *libaveram* , *superaveram*, objectare ausus est nobis. quasi vero non sirempse metaphora ista aliquot ante Petronium seculis, & quidem Athenis Atticis,

Usus item in Ranis priscus Aristophanes ?

Verbi gratia.

Οὐ μὴ διατρίψῃς, ἀλλὰ γεῦσαι τῆς θύρας.

Et , ne diutius tristis esset , jacturae pensionem anserem obtuli , &c.] *Pensionem* , pro *pensatione* , posuisse videtur , qua voce idem quoque usurus postea , cap. CXLI. *Sequetur imperium , si promiseris illi pro unius horae fastidio multorum bonorum pensationem.* Porro :

Cap. CXXXVII. *At illa , complosis manibus , scelerate , inquit : & loqueris? Nescis , quam magnum flagitium admiseris. Occidisti Priapi delitias, anserem omnibus matronis acceptissimum.*] Cur vero *matronis anserem acceptum* praedicat ? an *verecundiae* caussa fortasse , quam animanti huicce antiquitus tributam , unicus ille naturalium rerum scriptor memorat nobis Plinius lib. x. cap. 20. quo loco pavonina pariter ingenia describit ? *Ab auctoribus non gloriosum tantum animal hoc* (pavo) *traditur , sed & malevolum : sicut & anser verecundum : quoniam has quoque quidam addiderunt notas*, &c. Credo equidem , neque enim aliud, quod dicam , habeo in mundo ; an potius, quoniam Isidi hoc alitum genus peculiariter sacratum ? quam Deam curatissimis utique ceremoniis colebant stolati ordinis matronae : nimis quidem adversus animi Propertiani sententiam , utpote , quem votivum illud puellae suae in casto Isidis pervigilium , ac decemnoctialis secubitus , in istiusmodi contraria sane vota , ne dicam Thyestaeas preces , stomachosum amatorem coëgit erumpere :

Atque utinam Nilo pereat, quae sacra tepente
Misit matronis Inachis Ausoniis.

Sed quum *Priapi* etiam *delitias* , idem pugnacissimum istud animal appellitet Petronius , haud sine caussa suspicari possit aliquis , improbius nescio quid sub matronalis schematis integumento occultari ; nec alio fortasse accommodandum, quam quod avis eiusce lingua in cibo , vel potione certe, assumta, foeminarum libidinem concitare , maximumque adeo pruriginis muliebris suscitabulum esse credatur. Ego tamen priori sententiae meae , à nemine hactenus tentatae, acquiescere tantisper cogito , donec aliquid verisimilius sese obtulerit mihi. Utut est , anseres istos sacros fuisse , ac propterea alimenta *ob meritum* sibi decreta accepisse ex publico (sicuti in Prutanio Athenis bene de re populi meritis fieri solet) ex Arbitro didicimus jam antea; illud non item , cibaria horundem locare publicitus, rem censoriae inprimis curationis fuisse. idque in fide Flaminum, ac Sacerdotum potissimum. quo fiebat, ut hocce *Gansarum* genus nemini coquo in jus vocare jus esset; id de Lydis piscibus praedicat Varro. De locatione vero alimentorum ita Plinius lib. x. cap. 22. *Est & anseri vigil cura Capitolio testata defenso , per id tempus canum silentio proditis rebus. Quamobrem cibaria anserum Censores in primis locant.* Cicer. pro Roscio. *Anseribus cibaria publice locantur, & canes aluntur in Capitolio, ut significent , si fures venerint.* Adde ex Arnobii lib. VI. *Cur canes in Capitolio pascitis? cur anseribus victum alimoniamque praebetis ?* Caeterum hoc ipsum Romae, quum haec omnia Crotone gesta : ubi, an ritus idem obtinuerit, vel Petronium interrogato, ne quaeras foris.

CAPUT XVIII.

Aliquammulti loci apud Petronium lustrati, correctique. Mero ac libidine solutus. Regnum Neptuni pavit Ulysses, *quo pacto oporteat interpretari.* Effectus *pro* patratu *in re nuptiarum.* Clostellum. Dei Lampsacii numen *Lycae pariter ac Tryphaenae propitium : Polyaeno contra terra marique iratum infestumque.* Eucolpium, & Polyaenum, *pro una eademque persona indiscriminatim sumi debere.* Carnis Etymologia, *ejusdemque vocis proprietas, Donato maxime adminiculante, excussa.* Pseudogalli, tum nostrorum hominum latinitas non ferenda *: simul eorundem in vocabuli istius usurpatione insolentia atque impuritiae detectae.*

Eodem Capite CXXXVII. *Itaque taedio fatigatus, rogo , inquam , expiare manus pretio licet*] Ecqua vero caussa est, quin, *liceat* , hunc in locum restituere liceat nobis?

Infra manus meas camellam vini posuit, & cum digitos pariter extensos porris apioque lustrasset.] Id est, hoc piamenti genere februatos expiasset, sive repurgasset, quippe impiatos, conscelleratosque, ac pollutos anserina caede scilicet. Habes exinde :

Avellanas nuces cum precatione mersit in vinum: &, sive in summum redierant, sive subsederant, ex

hac

hac conjectura dicebat: nec me fallebat, inanes scilicet, ac sine medulla ventosas, nuces in summo humore consistere.] Et ego quoque, quamvis nec superstitiosus, nec hariolus cluens, conjecturam tamen ex his Arbitri ipsius verbis ducere haud dubitanter ausim, locum, qui in medio est, hoc modo repurgandum: *ex hoc conjecturam ducebat*, &c. Caeterum, quod hic de *nucibus* Petronius, id ipsum de *ovorum* ingenio refert M. Varro in lib. Rei Rust. verbi gratia: *Ovum inane natat, plenum desidit.*

Epulasque etiam lautas, paulo ante (ut ipsa dicebat) perituro paraverit.] Recte, atque ex fide argumenti superioris. Etenim *malam crucem* Polyaeno interminata fuerat Enothea.

Cap. CXXXVIII. *Ancillae, quamvis solutae mero ac libidine essent, eandem viam tentant.*] Usus eadem phrasi & supra cap. LXXIX. *Nam cum solutus mero amisissem ebrias manus*, &c. Item cap. CXXXI. *Premebat illa resoluta marmoreis cervicibus* (ita enim cum Lipsio legendum) *aureum thorum.* Nec non Ovid.

Turpe jacens multo mulier resoluta Lyaeo.

Idem in Arte;

Sentiat ex imis Venerem resoluta medullis
Femina.

Neque aliorsum illa quoque alterius loci improbitas trahenda:

Odi concubitus, qui non utrinque resolvunt, &c.

Ipse Paris dearum libidinantium judex.] Quid, *libidinantium*, faciat hoc loco, sane non video. Quocirca, frustra eos haud quaquam futuros, arbitramur, qui *litigantium* se legere nobiscum potius sunt praeoptaturi; vel certe *licitantium*, cum Lipsio. Subdit porro Polyaenus:

Si hanc in comparatione vidisset, tam petulantibus oculis.] Ab eodem habitu sidera quoque ista, plus quam Circeïa, commendaverat & supra cap. CXXVI. *Et oculorum quoque mollis petulantia*, &c.

Cap. CXXXIX. *Gemini satiavit numinis iram Telephus, & regnum Neptuni cavit Ulysses.*] Restituo, *pavit*, à *pavendo*, imo vero hercule à *pascendo*, ne quid mentiar; nimirum, quod (uti Plautus autumat) piscibus in alto pabulum praebuerit toties, cum suis, tum sociorum naufragiis, apud Homerum

Nobilis, ac nusquam non famigeratus Ulysses.

ut non injuria de ipso Romanus Philetas praedicasse judicetur;

In mare cui soli non valuere doli.

Quae conjectura confirmior videtur mihi, quoniam *satiavit* video etiam antecessisse, metaphoram sequenti huicce tantum non confinem, ac geminam.

Cap. CXL. *Ea ergo ad Eumolpum venit, & commendare liberos suos ejus prudentiae, bonitatique credere se & vota sua.*] Provocabulum, *suos*, aberat à Manuscripto: potestque etiam à libris nostris, salva sententiae integritate, abesse.

Cum ergo res ad effectum spectaret, &c.] Hoc est, quum, gaudia sua (Lucretiana saltem circutione uti ut liceat mihi) toto corpore praesagiente, in eo jam Venus esset, ut hortum virginalem, & muliebria arva aspergine seminali consitum iret Eumolpus. Per *effectum* enim plenam *voluptatis robustae*, reique Venereae, consummationem honestissimi vocabuli ambage circumloquitur, *patratum* dico: idque ex Divi ipsius Isidori definitione observatum pol memoriter mihi.

Dum frater sororis suae automata per clostellum miratur.] *Clostellum*, diminutivum à *claustro*, eadem formatione cum *plostello*, *mostello*, *castello*, *rastello*, quorum origo adeo in promtu, atque in confesso. Et mox:

Nec se rejiciebat à blanditiis doctissimus puer, sed me numen inimicum ibi quoque invenit] Videlicet

Implacabilis illa (Lycae nutrix anne Triphaenae?)
Quae me per terras, per cani Nereos aequor,
Hellespontiaci sequitur merita ira Priapi,
Praesens heu nimium vindex in partibus illis,
Quas sinus abscondit. nam nec puero, nec amicae,
Nec mea fratri in Pygiaca bona vendere possum,

nedum ut Eumolpo, velut antea, totum approbare me postulem. De Triphaena, ac Lyca addidi: qua vero conjectura adductus? inquies, hac scilicet, quod in superiore illa Eucolpii cum Gytone & Eumolpo navigatione aurem in somnis Lycae à Priapo vulsam commeminerim jam antea: eumque serio cum Triphaena per quietem admonitum, Eucolpium, quem quaerebant, ejusdem Dei opera ac consilio maxime, in navim suam esse perductum, quae quidem res & iram ultoris Numinis adversus hunc nostrum, contra in Tarentinum negotiatorem illum, ejusque vectricem omnium foeminarum (vel Eumolpo teste) formosissiam, studium divinum praesens, ac propitiam voluntatem nobis, velut in tabella, plenissime simul ac planissime ostentat. Quid enim? Cave Polyaenum istum diversum esse ab Eucolpio illo priore existimes: nec mirere, si unum fugitivi caput aliter atque aliter, pro tempore & loco, duarum personarum munus partesque sustineat pariter. Ita enim rem natam intelligas velim, Scenae serviendum fuerit, vetusque illud & quasi quotidianum nomen suum Eucolpio commutandum. Cui bono? inquies. Nimio vero, quo integra videlicet simulatio servaretur, utque fallere facilius inter ignotos posset: quippe cujus rebus minime conducebat, anteactae vitae suae flagitia Crotoniatibus innotescere, latrociniaque, ac caedes, & inquietem illam obscoenae ad arenam damnationis, tum fugae, ac tot adulteriorum infamia conscientiam dispalescere in vulgum: fallaciamque, ex praescripto consilii com-

munis callidiſſime inſtitutam, invidioſa proditione à peregre adventantibus denudari: atque ita inchoatam Tragoediam perſonis capiti detractis indigniſſime ſubverti. Cujus adeo rei periculum non erat, quamdiu quidem Eucolpius mutato nomine Coranis illis, Galla credulitate tumidis, pro ſuppoſititio neſcio quo Polyaeno, quem perbelle ſeſe eſſe aſſimulabat,

Et titulo, & ſpecie ignorabilis objiceretur.

Cap. CXLI. *Apud quaſdam gentes ſcimus adhuc legem ſervari, ut à propinquis ſuis conſumantur defuncti, adeo quidem, ut objurgentur aegri frequenter, quod carnem ſuam faciant pejorem.*] De lege iſta, & gentibus, quarum exemplum Coranis ſuis, hoc eſt, captatoribus, Eumolpus imitandum proponit, plenius conſulendus Solini Polyhiſtor capite LV. Quod reliquum reſtat igitur, in *carnis* vocabulo ſummam Latinitatis rationem à Petronio habitam, defunctorio ictu reſolvendum non eſt. Etenim, probe & ſignate verbum rei convenientiſſimum uſurpaſſe, fidem abunde facturus nobis Donatus illa ad Terentianam Heautontimorumenon explanatione: *Caro dicta eſt, eo quod careat anima, & caro proprie dicitur mortuorum, unde & excarnificare deductum, item carnifex, pro eo, qui carnes ex homine facit.* Hactenus Donatus. Unde animadvortas licet barbariem ac ſordes neſcio cujus Maximiani, qui uſque adhuc tamen pro principe illo Elegiographo, Cornelio Gallo, non dico mihi,

Nec bardo juveni, neque naris obeſae,

ſed ſtolidae imperitorum turbae obtruſus, in cujus impuriſſimis, carminibusne, an criminibus, dicam? hic quoque inter caetera Pentameter occurſurus eſt tibi:

Carnis ad officium carnea membra placent.

Ut enim *carnea membra* iſta, pro carnoſis & ſucciplenis, auctoritate Martialis, qui *carnarius ſum*, eodem fere ſignificatu princeps viſus procedere, defenſitare facultas ſit nobis: illud tamen qua ratione ferri poſſit, non video, *carnis officium*, pro Veneria corporis oblectatione, reque voluptatum, poſitum eſſe apud eos utique, qui latine, quam *barbare*, [erat *Theologice* in autographo] loqui potius, vel ſcriptitare ſe ſtudent:

Queis haec (cum Flacco dicam) ſint qualiacunque
Arridere velim, doliturus, ſi placeant ſpe
Deterius noſtra, Beleago, teque Gotalſi
Moroſophorum inter jubeo plorare cathedras.

JANI DOUSÆ NORDOVICIS

PRO

SATYRICO PETRONII ARBITRI,

VIRI CONSULARIS,

Praecidaneorum

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Multum eſſe in re aliqua; *inibique emendatus Macrobius.* Saurea Plautinus *ſexui quodammodo ſuo reſtitutus apud Fulgentium. De* Albutia Petroniana, *anne eadem* eum Albutilla Taciti, *quaeſitum, ac pronunciatum denique. Narrationum complurium, de incertis Arbitri atque extraordinariis Fragmentis in unam veluti ſtruem congeſtarum, Douſica deſideratio.*

Actenus quaſi per ſcrupos Petronianos, atque (ut ipſus loqui amat) *glarearum eminentium fragmenta* ſemicalceatos traximus pedes, myrmico & moleſto inceſſu auctoris lineamenta atque ordinem capitum, perſequuti; quae, quanquam interrupta oppido, nobis tamen ad callem muſteum quodammodo inveſtigandum, praeeunte clariſſimo Pi-

Pithoeo, ac veluti faculam ad spissisimas tenebras evincendas, non sine successu, vel potius successu, communis praelucente, semitam aperire visa; nam, absque illo manuductore fuisset,

Nox caeca ante oculos, nec Numinis ulla vialis
Copia, nec misero Lucifer ullus erat.

Itaque parum abfuit, quin cum *depontano illo Catulli municipe*

Praeceps pessum ierim in lutum per caputque, pedibusque;

idque imprudentia locorum maxime, etiam interdiu obscura. Reliquum est, ut, quae praeterea à Veteribus passim in exemplum adducta ejusdem nobis nominato, fumosam magis quam lucidam facem quassantis, extra Satyrae huius ordinem liberalissime praeivit, suspensis per timorem vestigiis casabundi porrro attentemus; haud quidem continenti serie (ut antea) sed vero saltuatim potius, ne non reapse videlicet sic, quasi per Satyram, grassari judicemur, ad destinatum finem properantes denique: qui, quo eveniat, Diis etiamnum in manu est.

QUOD IGITUR FAUSTUM, FOELIX, AC FORTUNATUM FUAT *tum editori, tum jactatoribus*, vel (si mavoltis) *arbitris*, locum quendam Macrobianum, ab copte, quem dico, laudatissimo taedigero nostro in rem praesentem laudatum, praemittere stat sententia; in quo perexiguam, imo duarum modo literularum, praepositionem soleo desiderare, recte, necne, viderint doctiores, atque in primis ille, cujus nomen (sanctum nobis in perpetuum futurum) edissertavimus modo, inter Arbitri nostri arbitros,

Quantum est, aut erit, aut fuit priorum,

citra controversiam consultissimus, namque, ut nunc legitur: *auditum mulcent* (de fabularum ratione institutus hic fuerat sermo) *velut Comoediae, quales Menander, ejusve imitatores agendas dederunt: vel argumenta fictis casibus amatorum referta, quibus vel multum esse Arbitrum, vel Apuleium nonnunquam lusisse miramur*, ferri qui pote? At vero modica tantum praepositionis accessiuncula fiat, jam omnia in proclivi existent. Sed rem vide: *Vel argumenta fictis casibus amatorum referta, in quibus vel multum esse Arbitrum*, &c. Nam & in Cicerone; *multus in opere*, etiam cum faventia lectitamus: & Graecos, τὸ πολὺς consimiliter usurpantes,

Haud veniam modo, sed laudem meruisse fatemur.

Monendus Lector, in notabili illa Fulgentii censura, Plautinum Sauream, ne vir esset, praepostere à Lutetiano librario persuasum. Sic enim ille.

Scilicet Petroniana subit Albutia: hac enim alludente & Plautinae Saureae dominatus obdormit.] *Saurea* autem *servus dotalis* in Asinaria apud Plautum, quem de communis dominae sententia, domino ipsi suo dominantem more suo concinnat Comicus. Unde merito hercule *dominatus* ejus à Fabio Planciade haud obscure incessitur. Proinde è foemina in marem, me vindice, denuo tandem transire ut possit *dominator* iste *atriensis Demaeneti*, iterum dico omnibus, generis rationem ante omnia commutandam, ne, exemplo Petroniani Ascylti, à sexu ipse suo fugisse videatur scilicet. Caeterum, quae hic *Albutia* vocitata Petronio, eandem cum Albucilla Taciti esse (nisi & illic forte, *Albutillam*, ὑποκοριστικῶς scribillandum) facile adducor ut credam, ob has notas maxime, quibus ipsam Historicus ille insignem magis, quam honestam facit, ita scribens sexto Annali suo: *Dein multorum amoribus famosa Albutilla, cui matrimonium cum Satrio Secundo, conjurationis indice, fuerat, defertur impietatis in Principem. Connectebantur ut conscii & adulteri ejus, Gn. Domitius, Vibius Marsus, L. Arruntius*, &c. & quidem hoc ipso facilius, quod Sallustianam Semproniam, ejusdem paene farinae matronam, statim porro ibidem subjungat Mythologicus ille scilicet. Mirum vero, in universa hac farragine nec vestigium, quod ajunt, nec volam elegantiae illius (quam in eapse muliere tantopere ab amatoribus expetitam agnoscere videtur Planciades) imo ne nomen quidem, quod minimum fuerat, uspiam locorum comparere. Sed profecto verum erit, id quod jam inde ab initio *Praecidaneorum* meorum conquestus sum prius, vix decimam miscelli hujus operis partem in manus nostras pervenisse; nam qui pote? quum neque de *Cerbero illo latratore trifauci?* quem *causidicum*, seu *rabulam forensem fuisse*, facile fidem nobis (expertis inquio) facturus erat Arbiter: neque de *tot regiis illis manubiarum struicibus penes fugitivum* (Ascyltumne an Eucolpium?) *repertis*: de *Allucitis eundem molestantibus*: aut *quinam Longuriones illi fuerint, quos, nisi inclinatos, non solere transire cryptam Neapolitanam*, ex veteris Glossarii Petri Danielis relatu cognoscimus, residuum nobis quicquam publicae calamitatis injuria fecerit; ut de *Petauri* interim *circumactu* nil dicam: de *Tullia*, nescio quam *regiam* significante, de *definitione doli, & mali, apud judices*, (uti apparet) & quidem legitime instituta: de *Aumario, in quod semetipsum conjecerat Encolpius*: de *Myrrhino poculo, quod quidem, ad libidinis concitamentum, epotum sibi professus fuerat Satyricus noster*: de *sacerrimo illo Massiliensium ritu in pharmaci unius, verbenis vestibusque sacris ornati, eoque cultu per totam civitatem circumducti, devotum ac praecidaneum caput universam pestilentiae publicae contagionem à se despuentium, atque exsecrantium quam longissime: posteaquam ille inopia, ac necessitate (quas venter aerumnas creat) ad extrema compulsus, in saginam se conjicere non dubitasset, alendum antea, quasi in* πρυτανείῳ, *publicis, & purioribus cibis, & quidem per annum integrum*, of-

offerens locanſque ſeſe: atque inde, piacularis victimae in morem, depromendum ad lanienam porro, aut ſaxo deprimendum in maximum malam crucem. ut fiat illud: *Unum pro cunctis dabitur caput.* cui ritui ea quoque conſona, quae libro XVIII. de Carthaginenſibus narrantur à Juſtino. Quemnam denique *furentem illum* fuiſſe ſuſpicabimur, *qui ad periculum uſque* (id quod ab Acrone refertur) *pollicem arroſerat ſibi*, de quibus omnibus ſingulatim in extraordinariis Fragmentis iſtis mentio non infeſtiva, & quaſi guſtus quidam praebitus nobis, ſi tamen *guſtum* appellare poſſis, minuta neſcio quae Analecta (quorum nec pes, nec caput in tanta uſpiam vaſtitudine compareat) & quaſi ramenta quaedam Petroniana de copioſiſſimis epulis reſidua nobis modo, quae paſſerini prandii reliquias vix aequare poſſe videantur.

CAPUT II.

Pithoeanae conjecturae de aetate Petroniana confirmatio. Eidem Satyrico noſtro maculae aliquot inſigniores deterſae. Hallucitae, *quid? indidemque verbi* hallucinari *originatio deflexa. Vera* manubiarum *ſignificatio oſtenſa.* Excelſiſſimus. Ducere contentionis funem.

Ex D. Hieronymo in Epiſt. ad Demetriad. de Virginitate ſervanda:

Concinnatulos pueros, & calamiſtratos, & peregrini muris olentes pelliculas, de quibus illud Arbitri eſt, non bene olet, qui bene ſemper olet, quaſi quaſdam peſtes ac venena pudicitiae virgo devitet.] Haec Hieronymi citatio doctiſſimi Pithoei conjecturam de aetate Arbitri noſtri validiſſime confirmat; ipſum nempe Martialis tempora anteceſſiſſe, imo plane eundem eſſe, quem inter paucos familiarium Neroni aſſumptum, tanquam *elegantiae* ARBITRUM, teſtis eſt Tacitus; nam, niſi ita eſſet, Martialem, non Petronium, Pentametri iſtius auctorem laudaſſet Hieronymus, quemadmodum & Papinium (uti opinor) Fulgentius lib. I. Mythol. in ſequentis Hemiſtichii relatione, utrique Poëtae communis:

Primus in orbe Deos fecit timor.

ſi tamen Papinio de Placidii Lutatii Statiani Interpretis ſententia (qui Hemiſtichium iſtud ab ipſo Statio mutuatum Arbitrum vaniſſime hariolatur) aetate poſteriorem judicaſſet hunc noſtrum, qua perſuaſione nihil abſurdius utique, aut ſtolidius. Habes protinus Fragmentum ejuſdem ab Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo prolatum, paullo aliter; quam in Etymologici illius contextu hodie cuſum legitur, exempli gratia:

Quid eſt judicis dolus? Nimirum, ubi aliquid factum eſt, quod legi dolet. Habetis idolum, accipite nunc malum.] At nobis receptam potius Iſidori Editionem conſilium eſt ſequi, in qua ad ipſos *Judices* directus hic ſermo, & *dolum*, pro *idolum*, diſertiſſime publicatum hoc exemplo: *Quid eſt, Judices, dolus?* &c.

Cui vultur jecur ultimum pererrat,
Et pectus trahit, intimaſque fibras,
Non eſt, quem lepidi vocant Poëtae,
Sed cordis mala, livor, atque luxus.]

Ita lepidiſſima illa Pariſienſis Editio. contra Bapt. Pio placebat *tepidi*, hoc eſt, inſuaves, inſipidi, non inflammantes ardenter, lacertoſe, non omnibus nervis rei ſcopum attingentes, qua lectione nihil mehercule tepidius, ita ut in ipſum Pium potius, nec coelum, nec terram, nedum ſcopum Petroniani acuminis attingentem, *inſuavitas iſta enervis*, quam in *Poëtas fabulatores*, convenire videatur. Quid mirum? quum neque ipſe Scaliger (at quantus jaculator!) ſatis εὐστόχως nobis hoc loco vel oculos, vel manum collimaſſe cenſeri poſſit, qui *timidi* legit, quam ſcripturam Editio quoque Lugdunenſis amplexa,

Haud timide, ut tanto tibicine ſuffundatam.

Ego vero, poſt tot tantaſque pugnantium opinionum ſententias, ſi quis correctioni quartae locus eſt reliquus, nihil equidem addubito, quin ad iſtuncce modum,

Non eſt, quem Tityum vocant Poëtae, &c.

clauſulam hanc ſuam conceperit Petronius. Atque hanc conjecturam mihi divini illius Scaligeri hariolatio haud timide ſuggeſſerat jam olim, quam quum poſtea ad horum verſuum marginem jure, & quidem optimo, pro mea (uti res erat) ſolens adtexuiſſem, ecce ab ipſis uſque Vipſanienſibus vulturem tibi, qui Tityum noſtrum uſu facere auſus eſt ſuum, non quidem jecur illi, ſed mihi conjecturam involans meam, qua in re ſingulari ſum fato, meapte culpa maxime, qui per fidem toties iſtiuſmodi Laconibus libros meos pertractandi fecerim copiam.

Repono in Furii Comoediarum ſcriptoris exemplo, ita Gliconem meretricem (ſi qua Planciadi fides) loqui facientis:

Myrrhinum mihi adfer, quo virilibus armis occurſem fortiuſcula.] Nam in Editione Patiſſonii *adfers* legitur, ſed perperam. In verſibus illis vero;

Concepit nam terra ſonum, calamique loquentes
Invenere fidem, qualem narraverat index.]

nodum in ſcirpo mihi videntur quaeſiviſſe, qui lectionem hanc ipſam examuſſim probiſſimam in dubium vocare auſi, digniſſimi utique, quorum calida commenta non niſi apud auritos Midas inveniant fidem.

Allucinari dicitur vana ſomniare, tractum ab Allucitis, quos nos Conopas dicimus. Petronius: Nam centum me vernali allucitae moleſtabant.] Aut plane hallucinor ipſe, aut aliter reſcribendus hic locus, & fortaſſe interpolandus ad hoc exemplum:

Nam

Non tantum me vernae halucitae molestabant. Protinus ibidem legitur:

Manubiae dicuntur ornamenta regum, unde & Petronius Arbiter ait: Et regum manubiae penes fugitivum repertae.] Credo *Eucolpium*, vel certe Ascylton significari. Etenim (ut ille ait) *mundae* [illegible]. Quid? quod de amborum *manubiis* etiam habuimus supra, cap. LXXIX. ubi de semet, & fraterrimo illo fratre suo narrat Eucolpius: *Non repugnavit Ascyltos, sed, [illegible] optima fide partiti manubias sumus*, &c. Proprie, ac signate oppido. *Manubiae* enim à *manu* etymon suum sortitae, quasi [illegible] dicas furtiva, aut per vim, hoc est, per latrocinia, seu rapinas, quaesita: sed vero magnifica ea, atque opulenta, &, proinde, uti hinc discimus, Basilica prorsus; neque aliter Cicero: *Qui manubias sibi tantas ex L. Metelli manubiis fecerit.* Et Cicero III. de Orat. *Quaeque* (sc. nostra) *Caesar imperatoriis manubiis ornarat.* Citatur porro ex Veteri Glossario P. Danielis:

Eudoxos, dicitur à Petronio I Satyrarum] Credo non alium locum Glossarii hujusce Auctorem in animo habuisse sibi, quam quem nos in Petronio habuimus prius, cap. LXXXVIII. *Eudoxus quidem in cacumine excelsissimi montis consenuit*, &c. Ita enim malo, quam quod in Mamertina Editione spectant: *In cacumen excellentissimi montis [illegible].*

Deinde ex Joannis Salisberiensis Policratico: *Non duco contentionis funem, dum constet inter nos*] *Ducere contentionis funem*, est velitari, sive altercari, jurgiaque cum aliquo exercere super re quapiam controversa. Quo etiam Horatianum illud perlubenter traxerim lib. I. Epist. X. vers. 48.

Tortum digna sequi potius, quam ducere funem.

utiturque ea[illegible] metaphora alibi Tertullianus.

CAPUT III.

De Festra *Palmerianae correctioni subscriptum*, e[illegible]. Casa Romuli *a Seneca ac [illegible] simplicitatis [illegible] quaesitam.*

Vili [illegible] Regni bona: cellaque capti
Deridet festam, Romuleamque casam.]

Probe, & sincere omnia, si *festam* excipias tamen, pro quo Janus Palmerius emendandum conjiciebat *festram*, positum videlicet pro re quavis antiqua & vili; quoniam de *festra* Ant. Gnipho integrum librum ediderit olim, ubi (ut cognoscimus è Macrobio) de plerisque id genus, quibus vetustas cludebat, satis pol curiose disputaverat, ut non magis ad ipsam *festram*, quam ad eum librum Gniphonis (quem cum ipso auctore, & quicquid casca illa antiquitas exoletum habuerat, irrideri autumat Palmerius) respexerit Arbiter. Et haec quidem mens, sicuti apparet, Melleri nostri. Ego autem ingeniosi adolescentis conjecturam, prout debeo, amplector, hactenus quidem, ad vocabuli *festra* restitutionem quod attinet; nam enarratio istiusmodi (dicam libere) haud placet, qui seorsum à capite amico sentire audere, nullum piaculum esse deputo, arbitrorque Arbitrum nostrum saeculi sui insolentiam sumtusque intolerabiles more suo fugillare, imo criminose, & quidem palam ac publicitus incessere, atque hoc velle significare, eo jam luxuriae ventum, atque in tantum à majorum suorum moribus degenerasse suae aetatis ingenia, ut vilissimum quamvis mancipium, mediastinus puta, aut cellarius alioqui, & catenatus janitor, non quidem *Gniphonis librum de festra* (uti Palmerio placet) *aut rancidas omnino antiquitates*, sed vero *festram ipsam potius*, hoc est, *ostium in Sacrario Romano [illegible], ac vetustissimam Romuli regiam*, tanquam casam, aut gurgustium aliquod praetegere, & tegillo suo contemnificus ac fastidii plenus naso suspendat adunco, nauseans propemodum ad Saturniam simplicemque illam priscae Reipubl. continentiam, ac frugalitatem parvissimo contentam, neque id adeo injuria: quippe quem cella laxiore, ne angustiore dicam temporibus nostris (ex Arbitri persona disputo) pandiculari, lumbosque ac nervos exporrigere videmus, quam *aula* quondam Urbis nostrae conditoris fuerit scilicet, id quod facile crediturum scito, qui modo loci illius apud Juvenalem, & ipsum corruptissimos saeculi sui mores perpetuo detestantem, meminerit memoriter, Sat. XI. vers. 79.

Ipse (sc. Curius) *focis brevibus ponebat olusculi, quae nunc*
Squalidus in magna fastidit compede fossor,
Qui meminit, calidae sapiat quid vulva popinae, &c.

Sed hoc ad malaciam, seu fastidia eduliorum plebejum sapientium. nunc vero *regiam* istam *Quirini casam*, cujusmodi fuerit, propius aliquanto consideremus. Tradit igitur Seneca Pater II. Controversiar. *Inter haec tam effusa moenia, nihil est humili casa nobilius. fastigiatis supra templis auro fulgens praelucet Capitolium. potes objurgare Romanos, quod, quum humilitatem suam obscurare possint, ostendunt.* Hinc rite & ordine illa sacramenti formula concepta à Valerio Max. lib. IV. cap. 4. *Namque per Romuli casam, perque veteris Capitolii humilia tecta, & aeternae* (forte *aeternos*) *Vestae focos, fictilibus etiamnum vasis contectos*

ãos juro, &c. De eadem insigne quoque testimonium habet Fastor. III. ubi Romuli patrem, Martem ipsum inquio, ita loquentem inducit Ovidius vers. 183.

Quae fuerit nostri si quaeris Regia nati,
Aspice de canna straminibusque domum.

Item I. vers. 199.

Dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis ulva thorum.

Denique efferti argumento isto, quantum est, poëtarum libri, quibus tamen singulis foeneranda lux ab historica illa Dionysii Halicarnassaei narratione, quae est libro Antiquit. I. in Romuli & Remi fratrium mentione scilicet, à scriptore Graeco verbis hujuscemodi veluti penicillo adumbrata. Βίος δ' αὐτοῖς ἦν βουκολικὸς, καὶ δίαιτα αὐτουργὸς, ἐν ὄρεσι τὰ πολλὰ πηξαμένοις διὰ ξύλων καὶ καλάμων σκηνὰς αὐτορόφους, ὧν ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν τις ἐν τῷ Παλλαντίῳ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν Ἱππόδρομον στρεφούσης λαγόνος, Ῥωμύλου λεγομένη, ἣν φυλάττουσιν ἱερὰν, οἷς τούτων ἐπιμελὲς, οὐδὲν ἐπὶ τὸ σεμνότερον ἐξάγοντες· εἰ δέ τι πονήσειεν ὑπὸ χειμῶνος, ἢ χρόνου, τὸ λεῖπον ἐξακούμενοι, καὶ τῷ πρόσθεν ἐξομοιοῦντες εἰς δύναμιν.

CAPUT IV.

Uni, item alteri emendationi manus injecta; caussaque liberali postliminium auctori sua res vindicata. Inops audacia tuta est. *De duorum, qui perperam diremti fuerant, locorum reconciliatione conjectura. Sententiam quandam Petronianam de Ennio adumbratam videri.*

Nam nihil est, quod non mortalibus adferat usum:
Rebus in adversis, quae jacuere, juvant.]

Quae jacuere, id est, quae despicatui, & quasi derelictui nobis, nulloque in honore aut pretio fuerant antea, tunc, quum eorum usu facile carere poteramus.

Sic rate demersa vulsam deponderat aurem:
Remorum levitas naufraga membra vehit.
Cum sonuere tubae, jugulo stat divite ferrum:
Barbara contemni praelia pannus habet.]

Alterum prioris Hexametri Hemistichium hoc modo emaculandum, *fulvum deponderat aurum*, indicavere ante nos alii, posteaquam id ipsum à nobis, & quidem in re praesenti, praemoniti fuissent prius, quemadmodum novissimi item Pentametri clausulam, quem hoc exemplo corrigendum ad oram Editionis Lugdunensis papyro interposita in Adversariis meis notaveram planissime:

Barbara contemtu praelia pannus habet.

Quam tamen restitutionem nostram idem ille, quem dixisse me sentio, in ipsissimi hujus Petroniani Epigrammatis per caussam à se laudati contextum nullus referre veritus, auctoris sui nomine per fraudemne, an contemtum, maligne dissimulato. Caeterum, quod dixit Petronius, *pannum* (quo pannuceam, hoc est, pannis centonibusque obsitam ac sordidatam plebeculam designat) *barbara praelia habere contemtui*, id est, bellicorum tumultuum unice securum degere, nec barbariem praeliorum curare, quasi nihil ad se attinentium, haud inscite (meo quidem animo) applicare possis ad Hemistichii illius sententiam, quam habes cap. CXIX. in Carmine illo belli civilis longe omnium ingeniosissimo:

------ *Inops audacia tuta est.*

cujus nos hancce inibi ex Sallustio rationem reddidimus, *Quoniam egestas facile habetur sine damno.* Cui illud quoque ab Aquinate Satyrico succenturies licebit:

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Hoc enim dicto *viatoris vacui securitas* multo facetissime exprimitur, qui, etiam coram immanissimo viarum insessore, ac sicario publico, in ipsa mortis vicinia constitutus cantillare, & quidem fidenter ac sine noxa, sustineat. *Pannus* igitur in Petronio, pro eo, cui deprehenso nihil praeter pannum, id est, scissam ac sordidam tuniculam, auferre possis. Quis enim ita immanis obsecro, aut barbarus, detrahere uti nudo vestimenta se postulet? In divite vero, atque opulenter viaticato, ornatoque, ratio prorsus dispar; *in cujus jugulo ferrum stare*, hoc est, sicas in unius caput undique ac mucrones distringi,

Claroque & caro potius, quam sanguine vili,
Noxia Bellonae tela tepefieri,

intelligit Petronius noster. Sequitur porro Poëtici styli, imo stimuli, ab exemplo ductoris Ithaci ad longinquas peregrinationes exhortatio:

Linque tuas sedes, alienaque littora quaere,
O juvenis; major rerum tibi nascitur ordo,
Ne succumbe malis, te noverit ultimus Ister,
&c.]

Suspicorque hanc APERTAE ipsius DICTIONEM fuisse, hoc est, responsum ex Tripode, & Apollinis persona ei datum scilicet, qui Delphicum oraculum consulebat, tanquam Tiresiam Horatianus Ulysses, quibus artibus, atque undenam potissimum, opes ac divitias sibi parere vel corruere posset, hujuscemodi captiosae quaestionis argutiola grassatus:

Nunc si nos audis, atque es divinus Apollo,
Dic mihi, qui nummos non habet, unde petat?

Quam lepidissimi Epigrammatii clausulam una cum Tetrasticho praecedenti, ac festivo Petronianorum versuum auctario, imo Thesauro boni,

de

de blattariorum Codicum penu depromtam, ac gypsatissimis vespilionum manibus opportune praereptum, alius neminis, quam Claudii Bineti doctrinae, comitati, judicio, ac diligentiae debemus. Sed de toto hoc genere proximo Capite singulatim videbimus, unam prius Poëmatii sequentis sententiam excussuri, quam de Enniano penu penissime adumbratam quamvis audacter ausim dicere. Ea vero haec est:

Nam citius flammas mortales ore tenebunt,
Quam commissa tegant.]

Nunc Ennianam, si videtur, audiamus, lib. II. de Oratore relatam à M. Tullio: *Dicere, ajunt, Ennium, flammam a sapiente facilius ore in ardente opprimi, quam bona dicta teneat.*

CAPUT V.

In Petronianam Cl. Bineti symbolam seriae ac severae habitae quaestiones: novusque ac Censorius quidam velut delectus adbibitus. Ejus exempli primum Epigramma (quod & ἀκέφαλον esse demonstravimus) de Prisciani, ac Fulgentii auctoritatibus, pristino tandem nitori restitutum, auctumque unius insuper Hexastichi supplemento, quod à reliquo corpore suo divulsum facile ex rei ipsius conjicias argumento. Alia quaedam.

Receperam superiori capite, proxime me aliquid de Cl. Bineti collecta dicturum. Id reapse aliquando ut praestem, & res, & locus, paene dixeram efflagitare, non tantum postulare, videntur: ipse, inquam, Arbiter Petronius noster, cujus liberalissimo genio quin major meliorque Epigrammatum istorum pars debeatur,

Relligio sane est addubitare mihi.

In eo proinde assensum Editori nostro haud gravatim videor commodaturus, unum è primoribus excipio, quod ne Petronio assignem, ipsa constructionis totius invenustas in causa, nihil minus, quam Petronium, resipientis, à quo vitio structorem hunc nostrum abesse quam longissime, cognitum habent omnes, quibus aut palatum, aut pectus sapit, ad genium inquio, sed Petronianum. Scin', quod dicam? Epigrammatium illud Martiae nomini inscriptum, super pomis & castaneis à delicata illa muneri missis nescio cui, versificatori huic scilicet

Pleno ruris, & inficetiarum.

Ejus hoc est initium:

Aurea mala mihi, dulcis mea Martia, mittis,
Mittis & hirsutae munera castaneae.]

Quod ipsum tamen cum Tetrasticho sequenti aliqua ratione tolerabile videri poterat, nisi conclusio Gallica hieme illa Petroniana frigidior

Hei, cor paene mihi finderet, ac cerebrum.

Quid enim istis languidius obsecro, vel inconcinnius?

At si dissimulas multum mihi cara venire,
Oscula cum pomis mitte: vorabo libens.

Verum de hoc satis: ad primum Epigramma convortamur, cui aedepol principium deesse videre qui nequeat, nae vere coecum illum, haud luscitiosum, esse oportebit, commonefaciundum insuper, prioris Hexametri contextum, virtute lectionis margini asscriptae, ex Prisciani ipsius sententia, ac Fulgentii laudatoris fide, celeriter repurgandum, ita nobis Petronium enucleantis; *Solus corvus contra rerum naturam in mediis aestivis fervoribus oviparos pullulat foetus, unde & Petronius:*

Sic contra rerum naturae munera nota
Corvus maturis frugibus ova refert.]

Jam, quod ad finem ejusdem attinet, is vero (me judice) haud absurde adeo agglutinari posse videtur ad alterum Poëtae nostri Hexastichon quoddam, de Catalectis magni illius Scaligeri depromtum, atque indidem porro inter Petronianae caenulae reliquias, extra Satyrae ipsius ordinem tamen, ab obsonatore Lugdunensi relatum primitus, cum Lemmate istiusmodi:

DE VITANDO FASTIDIO.

Id enim omni sane ex parte hujus, quo de agitur, carminis argumento respondet penissime: quod ipsum clarius adeo ut liqueat, Epigrammatis prioris finem cum exordio sequentis ausim sub uno quasi aspectu lecturis proponere:

Non uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gaudet habere vices.
Nolo ego semper idem capiti supponere costum,
Nec noto (id Mellero placebat) *stomachum conciliare mero.*
Taurus amat gramen mutata carpere valle, &c.]

Sequitur deinceps in Editione Bineti Epigrammatium multo argutissimum, *Psittaci* (uti apparet) *honori consecratum*, quod, quia obscuritatis nihil habet, elegantiae plurimum, glossematis meis corrumpere supersedebo: tantum ab ipso contextu manum abstinere Lectorem velim, ubicunque alterius ad marginem adscriptae Lectionis suppetierit copia. Ea enim optima ac Petronissima esse persuasum tibi habeas, mi Lector, (generatim, hoc est, de toto opere in universum praedico) quae singulis paginarum oris praetexta aliquem scripturae variantis praeferunt titulum.

ET HOC PUTA VATEM DIXISSE.

Nec minor tertii carminis luculentitas, quam in prioris tamen Hexametrì particula cogimur desiderare. Nam quanti obsecro pretii est illud?

Naufragus ejecta nudus rate, &c.] Ego certe (si & fidei & notae priscae Codices auctores

in mundo haberem mihi) lubenter adeo emendarem:

Naufragus eversa nudus rate.

Neque enim *ejecta* quid fiet, hoc utique tempore divinare possum.

CAPUT VI.

De controversae lectionis veritate in versu Petroniano πα[illegible]ως, *varie, atque in omnes partes, disceptando certatum. Quid Romanis* Orea. Aras, *pro* cancellis, *quos, priscorum Quiritium exemplo, patrio sermone* Kajos *vulgo nominitamus;* Auricolas, *pro* Nubecolis *positos videri. Locis aliquot laborantibus suppetiae latae.*

Ad octavum Epigramma salutatim porro transeamus. etenim reliquis, in medio quae sunt, abunde Binetus ipse medicinam fecit. Id adeo in *curtos Judaeos*, (genus apud Romanos quod contemtissimum erat; unde & *recutitorum*, *verporum*, *apellarum*, *sabbatariorum* inditis ex re cognominibus per summam contumeliam appellitati) detortum apparet. Quid enim?

Judaeus licet, & porcinum numen adoret,
Et coeli summas advocet auriculas;
Ni tamen & ferro succiderit inguinis aram,
Et nisi nodatum solverit arte caput, &c.]

Ita enim est in contextu, unde Binetus, *arram*, nobis extricavit scilicet, quod *circumcisio* (vel Scriptura teste) sit velut *arrabo* quidam nationi Judaicae. sed &, *oram*, in eadem ora adcusum legimus. *Ego vero quid sequar, aut quem?* Ipsum me potius, atque hocce porro quod apponam denique.

Ni tamen & ferro succiderit inguinis oream, &c.

prudentissima translatione, pro pellicula glandis sphaeram cooperiunte; quod ea sit veluti froenum, sive lupatum potius (hoc enim *orea* est) iis dico, qui recutiti vel circumcisi non sunt, idque ipsum eo fit verisimilius nobis, quod Metaphoram inchoatam porro continuare voluisse videatur Petronius, nec, quod semel prospere sub manum atque ex sententia cessit, relinquere, praesertim quum de *nodato capite* continenter atque è vestigio subjungat: Quid vetat & pro *labio*, *oream* interpretari hoc loco, figura non absimili? quod *praeputium* glandi nihil aliud, quam *labrum*, quippe quod duplici seu bipartito Bifrontis Dei cognomine nunc *Clusium*, nunc *Patulcium* pro re nata possis indigitare. *Oreas* vero ab *ore* sic dictas, ac utramque, quam proposui, significationem habere, tam Latinis, quam Graecis (qui *labra* etiam χαλινὰς vocant) gnarum nobis ex Festo, principis illius Jos. Scaligeri commentariis, uti ipsus illustris, & illustriore reddito, *quam solis radii esse, olim cum fusum est, solent.* Nec tamen vel *oram*, vel (si malis) etiam *aram* in Petronio defensari posse abnuerim. sed pro *ara inguinis Judaici*, sic tanquam pro aris & focis patriis, vorsis gladiis depugnare velle, id vero aequum sane haud arbitror:

Neque illi, qui faciunt, mihi placent, plane loquor:

animo tamen aequiore hoc ipsum passurus, si praeliatores istos modo, vel pugiles potius, quanam ratione *ara* hoc loco locum habere possit, satis pol cognitum atque exploratum habere cognovero prius, quod quidem persuaderi mihi ipse vix posse opinor. Ego igitur huic generi tanquam in tempore auxiliaris venturus, aio, asseroque *aram*, sive *oram*, *Judaeo inguini* non minus apte mehercule, quam *oream* illam nostram, congruere, ut videlicet primum illud (*aram* inquio) *pro Cothone Serviano*, hoc est, pro margine, labro, seu crepidine aggestu terrae in altum editius aliquanto exstructa, *qua flumina* (uti Carus loquitur) *oppilantur*, ad undarum exaestuantium impetus potissimum coërcendos, dictum interpretemur. Quod quidem genus nos populari sermone *Kajos* indigitare consuevimus jam inde ab antiquo, quam Romanae item notae vocem esse, ab eodem Semone illo, quem dixi, edocti fuimus jam olim. *Cajare* enim apud Quirites priscos illos, *comprimere*, *coärtare*, *compescere*, unde & *Cajeta* pro *aetatis coärtrice*, & *Cajatio*, *coërcitio*. Ita siquidem me malo, quam *puerilem caedem* cum Fulgentio interpretari,

Qui capite ipse suo instituit vestigia retro.

Utut est, eleganter mehercules *aram* appellat pelliculam illam, cujus apellae, id est, Judaei, ex disciplina majorum, ac patriae legis necessitate inopiam quodammodo patiuntur: quasi si *labrum*, seu *crepidinem* dicas, supremam struthei partem integumento suo probissime adeo ac pudicissime velantem. Idem fere de lectione illa altera, τῷ *oram* scilicet, dictum cupio; quod proinde ut vestimentorum extremitas *limbus*, vel *instita*; sic & folliculus, seu membranula illa peniculamenti instar fimbriata ac laciniosa fascinum circumquaque ambire, imo vero coronae, sive causiae in morem vel cuculli potius, capitellum ipsum praetexere videatur. Caeterum ecquidnam Pentametro illo sibi voluerit Petronius:

Et coeli summas advocet auricolas:]

non medius fidius intelligo: nisi si rescribendum forsitan:

Et coeli summos advocet auricolas:

pro *aurarum*, hoc est, aetheris ac nubium cultoribus: idque ex sententia illius, quod in Judaeos detortum praedicat Juvenalis:

Nil praeter nubes, & coeli numen adorant.

Pergit eo ipso in carmine de eadem gente porro commemorare Petronius noster:

Exem-

Exemptus populo Graja migrabit ab urbe &c.] Neapolim ſignificari opinor periphraſtice. Huic ſiquidem *Graecae urbis* cognomentum peculiariter, & quaſi ſpeciatim, antiquitus tributum de Varrone noſtro, Lipſio inquam, didicimus nuper. Vide quae ad locum ſuperiorem cap. LXXXI. notata à nobis antea: *ubi mendicum exſulem in diverſorio Graecae urbis deſertum ſeſe ac deſolatum jacere, ſecum lamentatus Eucolpius:* Habes deinde

Vidi ego me tecum ſalſa ſub imagine ſomni:
Somnia tu vincis, ſi mihi vera venis.]

quo loco *vinces* reſcribi malim. Et mox altero ab hoc Epigrammate:

Jam veteres iras Venus, & Triteria ferat.]

pro quo *ferat* inibi jam lectitatur. Denique tertii, hoc eſt, ſequentis Tetraſtichi initio *intertexta* conjunctim ſcribendum. Sed hoc vilius, quam pro monentis, aut legentium etiam, dignitate: quemadmodum & alterum illud in venuſtiſſimis illis oppido, ac vere Eroticis Hexametris neſcio cujus amatoris Poëtae,

[illegible] magnis [illegible] ornent,
[illegible] capiti, &c.]

Illic ſiquidem, *magnis monilibus*, palam hodie [illegible] exſtet, repugnante initialis ſyllabae natura, et quidem contumelioſe, in dictione [illegible]. Nec minus levicula in Diſticho, cui *Caeſaris* praemiſſus titulus, in honorem (uti apparet) Lucani Cordubenſis:

[illegible] fama ſacrata perenni, &c.]

Ubi, *[illegible]*, potius placet, tametſi non ignorem receptam lectionem vel Tullii ipſius praeſidio atque auctoritate defendi poſſe, ſcribentis: *conſecrare aliquem [illegible].* Illud vero magis negas etiam ſapit, quod pro *arte*, *ante* repoſuimus hocce Pentametro epigrammate de Elephanto.

Fit moriens ludus, qui fuit arte favor.

CAPUT VII.

Poëma quoddam Madaurenſis Philoſophi de Menandro converſum, longe illud quidem omnium venuſtiſſimum, caeterum pleriſque ignotum inviſumque hactenus, ideoque poſt nuperam Bineti Editionem formis recudi juſſum denuo. Loca in eo non pauca explicata, correcta, vel illuſtrata.

Exemplum hocce capite Phoenicis illius, Juſti Lipſii, imitari decretum eſt mihi: atque, ut ille PERVIGILIUM VENERIS ab eruditiſſimo JC. Pithoeo ſubminiſtratum ſibi ablectiſſimis ELECTIS ſuis inſeruit nuper, item ego alterum quoddam haud minoris elegantiae Poëmatium, non lectum antea, non viſum, doctis (ut ſpero) ac bonis omnibus cupientiſſimis, imo cum ſumma adeo ipſius Bineti (ab eo enim hic argenti rivus) voluntate, gratia, favent ia, in publicum [illegible] mihi. Dabo hocce primum Romanae Poëſeos ac communium ſtudiorum cultoribus, dabo etiam Genio ipſius meo, dabo denique, imo merito lubens redonabo, Auctori ſuo ſcilicet, quem, quum antehac dilexerim ſemper, nunc etiam

Ob unus hujus carminis facetiam,
Dignum Latinis, haud Batavis auribus,
Et amare capior pariter, & admirarier.

Is autem L. Apulejus cluit, Philoſophus ille Madaurenſis nobiliſſimus: atque ab illo architectone Poëma iſtud, quod dico, exſtructum. in cujus partibus aliquot ſigillatim caſtigandis, ne opera noſtra largiores videamur, carmen integrum, præmiſſa antea inſcriptione, antelogio huic noſtro protinus ſubjiciemus: non quidem, uti hoc ipſum in Editionis ſuae contextum retulit Binetus, ſed quomodo nos, partim ex variis ejuſdem Lectionibus ad oram libri attextis, partim ex privi ingenioli conjectura univerſum porro illud reſcribendum exiſtimamus. Exemplum vide.

L. APULEI Ἀνεχόμενος ex MENANDRO.

Amare liceat, ſi potiri non licet:
Fruantur alii: non moror: non ſum invidus.
Nam ſeſe excruciat, qui beatis invidet.
Quos Venus amavit, facit amoris compotes.
Nobis Cupido velle dat, poſſe abnegat.
Olli purpurea delibantes oſcula
Clemente morſu roſea labella vellicent;
[illegible] ore & [illegible] genas,
Et pupularum nitidas geminas gemmulas.
Quin & cum tenera membra molli lectulo,
*Cum pectora * adhaerent Veneris glutino;*
Libido quum laſcivo inſtinctu ſuſcitet
Sinuare ad Veneris curſum femina, foeminae
Inter gannitus & ſubantis voculas,
Capiant papillas atque amplexus intiment,
Arentque ſulcos molles arvo Venerio,
Thyrſumque pangant hortulo in Cupidinis,
Dum crebros ictus combibente lumine,
[illegible] in decurſu Venere, & anima feſſula,
Ejaculent tepidum rorem niveis laticibus.
Haec illi faciant, queis Venus non invidet,
At nobis caſſo ſaltem delectamine
Amare liceat, ſi potiri non licet.

Nunc quid in his ipſis potiſſimum variatum ſit, videamus, correctionum noſtrarum rationes in loco atque in tempore reddituri.

*Cum pectora * adhaerent Veneris glutino;*

Lacunam in medio vides, ſed vero modicam eam, & cui explendae ſeſquipedali verbo neutiquam ſit opus. itaque ſtatim auxilium à Bineto invenit, *una*, interponere auſo, huc ipſa illum manu quaſi ducente ſententia. Mihi vero idem juris iſtuc ab hypercriticis noſtris ſi tribuatur, quid vetat, quo minus *arte*, ſive *arcte*, [illegible] in vacuum porro venire veneris glutino agglutinatum jubeam?

Libido quum laſcivo inſtinctu ſuſcitet
Sinuare ad Veneris curſum femina, &c.

Ita restitui, ac distinxi, nisi me animi mens fallit, εὐςοχως. Neque vero est, quod quenquam novitas ejus loquutionis offendat: *suscitet sinuare femina ad veneris cursum*, qui modo in tractatione Poëtarum ingenii aciem ac nervos subactos habeat probe: pro *incitet*, seu *solicitet sinuare*, hoc est, ad lunanda amplexu sinuoso, & quasi pectinatim conferenda, atque *flexipedum hederarum in morem* contortiplicanda inter se femora, sive adeo *femina*, amantes ut solent, quod *congenuare*, vel etiam *congeniculare* casca dictitabat Latinitas. Quod si quis Bineto subscribere sese maluerit potius, emendanti praemisso commate:

Sinuent ad Veneris cursum, &c.

ecce hic etiam secundas agere paratum Dousam; hoc enim satius consultiusque esse deputo, quam in ambiguam litem descendere, aut in dividiam porro venire cum homine ignoto.

Atque amplexus intiment.

Noviter dictum, at rationabiliter tamen, estque, *oscula* (uti apud Ovidium meum est) *linguis luctantia*

Valgiter obtortis alte insinuare labellis,

& (quod Plautus perhibet) *proserpentem bestiam facere, duplicem ut habeas linguam.*

Thyrsumque pangant hortulo in Cupidinis.

Latine, ac signate oppido, si modo eorum hominum acumini credendum, qui à *thyrso* isto non Bacchico, sed Ithyphallico, vernaculum illum nostrum, quod hodie foeminis praecipue ad quemvis subitum casum, puta si pedem offenderint, aut testum forte manibus prolapsum confregerint, temere ac muliebriter proclamantibus, vulgo in ore esse consuevit; haud quidem iis togatis dico, aut vili de plebe modo; sed vero his stolatis etiam,

Quêisque tegit medios instita longa pedes:

hoc est, de summo matronis loco, ac ordinis primarii, multo in speciem honestissimis. Neque id adeo mirandum, quum *thyrsos* nihil aliud, quam *scapum* sive *caulem*, in morem columnae supinatum, ac subrectum, Latinis hominibus designat. Sed neque minor proprietas in verbo *pangant*, pro *figant*, posito; qua ratione & *plantae*, & *taleolae pangi*, vel *depangi* dicuntur, quum inhumantur, hoc est, deseruntur, aut defiguntur in terram. Unde & Strategus ille Poëtarum Mantuanus noster:

----- *Pange ordine vites.*

Vide Festum. De *hortulo* vero *Cupidinis*, metaphorice ad rem voluptatum translato, quod eodem loco addit Apulejus, posteaquam venerei arvi arationi *vim illam Lucillianam*, id est, satum genitalem rite atque ordine subjecisset, consulendus flos ille Belgarum unicus, Lipsius noster, Antiq. Lectionum libro III. Sequitur deinceps:

Dum crebros ictus combibente lumine,

Trepida in decursu venere, & anima fessula, &c.

Ita enim emendare potius visum nobis, quam retinere id, quod in contextu est modo: *conbibente lumine*; aut, quod ad oram a Bineto adtextum legitur, *connivente*. *Combibere* porro *ictus lumine*, tralatio omnium elegantissima: à quo etiam Lucretianum illud alienum videri non debet:

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,
Sive puer membris muliebribus hunc jaculatur,
Seu mulier toto jaciens è corpore amorem,
Unde feritur, eo tendit, &c.

Sic, *amorem bibere*, Virgilius: *Ignem totis ossibus*, imo *medullis bibere* aut *vorare*, Ovidius, Papinius, & caeteri omnes, quicquid est Poëtarum. Apulejus hic igitur, *putres in venerem, fractosque ac vere patrantes* oculos denotare volens eorum exprimit habitum, *qui validis Veneris compagibus haerentes* (uti apud eumpse Carum nostrum legimus) *sollicitant spatium decurrere amoris*, hoc est, quum res ad effectum jam spectat, Poëtae Sulmonensi haud ignarum. Sic enim ille II. de Arte:

Aspicies oculos tremulo fulgore micantes,
Ut sol in liquida saepe refulget aqua.

Sed & Juvenalis,

----- *Oculosque in fine trementes.*

Ad superiorem Lucretii *decursum* illa etiam sequentia opportune possis accommodare:

Trepida in decursu Venere, & anima fessula, &c.

Quæ quidem restitutio feliciter (uti spero) nata nobis sub manu, quum in Bineti Editione:

Trepidante cursu, Venere & anima fessula, &c.

illepida hercule, ac coacta nimium constructione legatur. Etiam *laticibus* scripsimus, contextum potius, quam succidaneam, quae margini adhaeret, lectionem sequuti, ea vero *lactibus* refert, quod, uti barbarum ac invenustum, hoc utique significatu, nec ipsa quidem amorum mater, aut nobis, aut Apulejo, unquam opinor, persuaserit.

CAPUT VIII.

Alterius item lepidissimi Poëmatii exemplum, carminum Horatianorum genera omnia ac modos singulis versibus complexi, nuper a Cruquio primum, mox à Bineto, tertio nunc denique à nobis, editum, & plenius, & emendatius, non sine curiosa difficillimorum explanatione.

Pergam officium meum exsequi porro, &, quando semel jam exorbitare institi, alterum quoddam Poëtae quidem incerti, caeterum venustate & vetustate nihil (uti spero) priori illi Apuleji Poëmatio concessurum, in commune proponam. Promulgatum id non ita pridem, & quidem bis

eodem anno iterata Editione, primum dum comitate atque industria liberalissimi Cruquii nostri, iterum ab unico superiorum Carminum editore Cl. Bineto: non sine lituris, mendis, ac lacunis aliquot, quas tamen, facta utriusque exemplaris conlatione, nos & exsarcire, & integrare posse confidentia est. ita alterum alterius auxilio eget. Argumentum ex titulo haud ignotum. Ipse, candidissime Lector, consideres licet.

* PASIPHAE FABULA EX OMNIBUS METRIS HORATIANIS.

Filia Solis
Aestuat igne novo,
Et per prata juvencum,
Mentem perdita, quaeritat.
Non illam thalami pudor arcet,
Non regalis honos, non magni cura mariti.
Optat in formam bovis
Convertier vultus [illegible]:
Et Proetides dicit beatas;
Iöque laudat, non quod Isis alta est,
Sed quod juvenca cornua in frontem levat.
Si quando miserae copia suppetit,
Brachiis ambit fera colla tauri,
Floresque vernos cornibus illigat,
Oraque jungere quaerit ori.
Audaces animos efficiunt tela Cupidinis:
Illicitisque gaudet
Corpus includi stabulis, se faciens juvencam.
Et [illegible] male [illegible]
O [illegible] votis, & procreat (heu nefas) bimembrem,
Cecropidae juvenis quem perculit fractum manus,
Fil[illegible] relinquens Gnossiae tristia tecta domus.

Restituimus (ut vides)

Et per prata juvencum,

legitimam Bineti lectionem prae Cruquiana illa subditicia:

Et per strata juvencum,

merito, hercule, ac perlubenter amplexi. Atque, ut hic Pictaviensis illa Antverpianae, ita contra Antverpiana Pictaviensi, septimo ab hinc versu, multis millibus, mea quidem sententia, antistat, in hocce exemplo:

Ioque laudat, non quod Isis alta est, &c.

Etenim in Editione Bineti defectus hoc loco, quem ex Cruquiana supplevimus, antiquo Memphiticae Deae nomine retracto è fuga. Etiam *juvenca* ibidem, ἀντὶ τῦ *juvencae*, restituere ausi, hujuscemodi interpretationis fiducia maxime, Pasiphaë Ius felicitatem non cessat praedicare, ac magnificare prae sua, laudibusque in coelum vehere assidue; non eo quidem nomine, quod primaria AEgypti Dea, ac quasi Praesestrix, novo praeterea Isidis cognomento insignis cluens; verum potius, quod vaccina forma, lacteoque candore, notabilis cornua superbe ac gloriose elata, atque in frontem subrecta, gerere conspiciatur. Quid vero? annon cornuta utrobique Inachis,

Sive juvencam illam, sive Deam facias?

Juvencam, quod de puella omnium formosissima in candidae juvencae faciem ob furiosam Junonis aemulationem conversa primitus: *Deam* autem, quod, quum ipsius Isidis personam omnemque imaginem gerit, non alius coelestis Numinis, quam Lunae nobis habitumque ac personam repraesentet, quae candida est, & coerula, hoc est, humida, maximeque diebus primis corniculata. At Pasiphaë hanc ipsam, non ut Isidem lunatis atque in frontem elevatis cornibus conspicuam; sed vero, ut patalem bovem laudibus in coelum tollit: ac juvencae potius, quam Deae similem fieri exoptat sese: quo non homini, sed tauro adultero suo, vaccina scilicet specie totam approbare se possit. Reliqua in libris formulariis bene se habent, usque ad Distichon illud,

Illicitisque gaudet,
Corpus includit stabulis efficiens juvencam.

Ita enim est in utrisque, idque ex divini illius Scaligeri castigatione maxime, quam nos poene integram sequuti sumus; excepto, quod pro *includit*, postrema exclusa litera *includi*, pro *efficiens*, transpositis sic quasi per μετάθεσιν prioris syllabae elementis, divisim, *se faciens juvencam*, fatali huic monstro probabiliter condonavimus: hoc est; assimulans sese, quasi revera juvenca fiet. Nota enim, prodigiosae quidem, sed antiquae fidei, historia, qua abiegnae bovis Daedali artificis simulacro fallaciter inclusa, ac bovillo integumento velata, indomita haec Minoïs uxor ductori regii armenti inforandam se praebuit, ex cujus compressu gravida facta non hominem, sed Minotaurum, in gremium currucae mariti profuderit denique. Possit & lectio constitui ac reconcinnari hoc modo:

Illicitisque gaudens
Corpus includit stabulis, &c.

uti Participium τὸ *gaudens* accusandi, haud nominandi, casu acceptum ad vocem *corpus*, non vero ipsam *Pasiphaën*, referamus, eadem permanente sententia scilicet. Τῷ *stabulis* vero etiam ambiguitas nonnulla subesse videri possit, & fortasse ad penitiorem *stabulorum* significationem allusum, unde & *prostibula*, & *prostibulae* derivatae, quasi *pro stabulis prostantes*, ad capturas emerendas exigundasque à praetereuntibus; de prostitutis loquor, ac togatis hisce, quae meretricium quaesti sui gratia in propatulo facere condidicerunt scilicet: quod genus universum, ita graphice verisque ac genuinis coloribus expressum ab unico illo Comicorum principe habes in Poenulo:

* *Exstat apud Rufinum de Metris.*

Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias,
Miseras, schoeno delibutas, servilicolas sordidas:
Quae tibi olant stabulum statumque, sellam & sessibulum merum,
Quas adeo haud quisquam unquam liber tetigit, neque duxit domum.
* *Servolorum sordidulorum scorta diobolaria.*

Sed & *praesepim*, sive adeo *praesepium*, apud eundem pro mansiuncula meretricia, hoc est, pro fornice, lustroque, ac loco libero usurpatum reperias non semel, nec apud Plautum modo, sed vero apud Varronem quoque, & ipsum M. Tullium. *Omnia enim loca clausa, & tuta praesepia vocitata antiquitus*, teste Nonio. Neque aliovorsum Juvenalis illud, mea quidem sententia, interpretandum:

Qui bona donavit praesepibus, &c.

Porro, ne quis postremum Hemistichium istud ita, ut posuimus modo, legere addubitet nobiscum, loquutionis fortasse insolentia offensus, eum vero ego à Latinorum Comicorum principe melius Latine addiscere, indidemque has phrases in animum suum immittere, ac fideli memoriae commendare, jubebo: *bardum, vilem, gloriosum, facetum aeque, ac magnificum virum facere sese*: interdum omisso etiam Pronomine, quomodo *ferocem facere*, in Mostellaria, id quod nostris quoque Idiotismis consentit planissime, queis vulgo dictitare soliti: *Faire la pretieuse, le brave, Den fraccbert, oft den baen maken.* Nam, quod in Pictaviensis editionis contextu, *effigies juvencae*, quasi per appositionem, superiori sententiae connexum appensumque legitur, quid vero ad emendationem hanc nostram? quae tamen, si cui obesioris naris Lucumoni arriserint minus, poterit, me quoque hoc ipsum praeeunte sibi, *effigie juvencae*, hoc est, sub mendaci juvencae ligneae velamento, falsoque adumbrata vaccinae personae specie ac simulacro, extrinsecus contentus, sibi potius approbare, quam mihi; nam ipsus sane, ad me quod attinet, à prioris sententiae statu haud facile dimovebor. Habes subinde:

Et amoris pudibundi male suadis, &c.

Pudibundi, non in laude, sed in vitio positum videtur, pro pudendi ac merito erubescendi amoris morbo scilicet, quod silentio praetereundum haud quaquam putavimus. Versu vero antepenultimo, qui sequitur, geminam in Pictaviensi exemplari lacunam Cruquii nostri comitate explevimus: cui, vestimentum par pari de alieno aliquando ut redderemus, manuductore Bineto, in proximo Sapphico synarteto vicissim auxilio fuimus, primum pro recto patrium, deinde pro auferendi casu rectum in extremo substituentes: hoc amplius, deleto commate, quod versus sententiam in medio conturbare utrobique ac destruere visum hactenus. Eleganter vero *bimembrem*, hoc est, biformem, seu bicorporem, vocat portentosum Pasiphaës partum: quem cum ingeniosissimo Poëtarum Ovidio,

Semibovemque virum, semivirumque bovem,

rite possumus interpretari.

CAPUT IX.

De vitri flexilis temperamento *Tiberii Principis temporibus reperto. Ejus adeo rei caussa quatuor scriptorum auctoritates productae, atque inter se conciliatae mutuo. Dictorum aliquot Joh. Salisberiensis Arbitro auctori suo (illuc unde bonum pedem attulerat)* liberali ac literali causa *assertorum enumeratio.*

Petrus Crinitus, magni illius Politiani auditor, ac discipulus, inter caetera industriae, atque ingenii facinora, libros nobis complures HONESTAE DISCIPLINAE titulo honestos reliquit. In iis, praeter Grammaticae rei, ac verborum veterum tractationem, multa item ad Historias reconditiores pertinentia passim lectitantibus occurrunt, quibus Sallustianum illud jure optimo occentari possit: *Fides sit penes auctorem.* Ea excipio modo, ubi, non abs semet, sed vero ex certorum monumentorum relatu, casci aevi ritus, vel res etiam interdum gestas, curiosa felicitate conquisitas, recenset: quo in numero illud quoque (uti spero) memoria haud sane indignum videri poterit, quod idem de *vitri ductilis*, seu *flexilis* inventione, ea, qua à scriptoribus priscis acceperat fide, nobis porro examinandum proponit, quae res, quoniam miraculo affinis, eademque nostro quoque Arbitro digna aestimata, quam convivalibus Trimalcionis sui festivitatibus interponeret, ne nobis quidem aliena videri debet, quam paullo altius fusiusque repetitam, adductis undique in unum testimoniis, asseramus, atque corroboremus in posterum, & quidem eo hercle curiosius, quod de gestae rei veritate ipse Plinius nonnihil utique visus subdubitare. Sic enim unicus ille, ac fidelissimus naturae arcanorum scrutator, lib. XXXVI. cap. 24. *Ferunt à Tiberio principe excogitatum vitri temperamentum, ut flexibile esset: & totam officinam artificis ejus abolitam, ne aeris, argenti, auri metallis pretia detraherentur, eaque fama crebrior* (restituo, *celebrior*) *diu, quam certior fuit.* Ubi clare imperatoris nomen, sub quo hoc ipsum acciderit, habes expressum, id quod unum modo, culpa exscriptoris puto, in Petroniano exemplo desideratur. Sed & Graecis verbis ejusdem historiae narrationem aliquanto adstrictius à Dione pertractatam operae pretium fuerit cognoscere, eo magis, quod nulla Historici ejus mentio apud Crinitum. Tradit igitur Cassius iste, sed quasi pro comperto, lib. LVII. pag. 617. Κατὰ τὸν χρόνον

τοῦτον

τοῦτον καὶ στοὰ μεγίστη ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἐπειδὴ ἐπεσοκλινὴς ἐγένετο, θαυμαστὸν δή τινα τρόπον ἀπωρθώθη. ἀρχιτέκτων γάρ τις, οὗ τὸ ὄνομα οὐδεὶς οἶδε (τῇ γὰρ θαυματοποιίᾳ αὐτοῦ φθονήσας ὁ Τιβέριος οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτὸ ἐς τὰ ὑπομνήματα ἐγγραφῆναι) οὗτος οὖν, ὅστις ποτὲ ὠνομάζετο, τούς τε θεμελίους αὐτῆς πέριξ κρατύνας, ὥστε μὴ συγκινηθῆναι, καὶ τὸ λοιπὸν πᾶν πόκοις τε καὶ ἱματίοις παχέσι περιλαβὼν, σχοινίοις τε πανταχόθεν αὐτὴν ἐνέδησε, καὶ ἐς τὴν ἀρχαίαν ἕδραν ἀνθρώποις τε πολλοῖς καὶ μηχανήμασιν ἀνωσάμενος ἐπανήγαγε. Τότε μὲν οὖν ὁ Τιβέριος καὶ ἐθαύμασεν αὐτὸν, καὶ ἐζηλοτύπησε, καὶ διὰ μὲν ἐκεῖνο χρήμασιν ἐτίμησε, διὰ δὲ τοῦτο ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασε, μετὰ δὲ ταῦτα προσελθόντος οἱ αὐτοῦ, καὶ ἱκετείαν ποιουμένου, κἀν τούτῳ ποτήριόν τι ὑαλοῦν καταβαλόντος τε ἐξεπίτηδες, καὶ θλασθέν πως, ἢ συντριβὲν ταῖς τε χερσὶ διατρίψαντος, καὶ ἀθραυστον παραχρῆμα ἀποδείξαντος, ὡς καὶ συγγνώμης διὰ τοῦτο τευξομένου, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Meminit & Isidorus lib. cap. 15. his verbis: *Fertur autem, sub Tiberio Caesare quendam artificem excogitasse vitri temperamentum, ut flexibile esset, & ductile. Qui, dum* (forte *cum*) *admissus esset ad Caesarem, porrexit phialam Caesari, quam ille indignatus in pavimentum projecit. Artifex autem sustulit phialam de pavimento, quae complicaverat se, tamquam vas aeneum: deinde malleum de sinu protulit, & phialam correxit. Hoc facto, Caesar dixit artifici: numquid* (lege *numquis*) *alius scit hanc condituram vitrorum? Postquam ille jurans negavit, alterum hoc scire, jussit eum Caesar decollari, ne dum hoc cognitum fieret, aurum pro luto haberetur, & omnium metallorum pretia abstraherentur.* pro quo, *detraherentur*, antea dixerat Plinius, & mirum ni ita corrigendum in hoc Isidori loco. Omnium vero disertissime Joannes Salisberiensis, quamvis ab exemplis supra dictis in partem nonnihil dissentiens, libro *de nugis curialium* IV. cap. 5. qui *Policraticus* inscribitur, non quidem de suo, ne quid erres, sed vero de alieno (id quod corniculae isti cum sartoribus illis semipriscis, Solino puta, Macrobio, Isidoro, atque aliis ejusdem farinae mangonibus commune) solens utique, praesertim de Satura Arbitri nostri, quam ex hac ejusdem edissertatione auctiorem porro, instructioremque, suo loco, hoc est, Trimalcionis coenae reddas licebit: *Apud Petronium Trimalcio refert fabrum fuisse, qui vitrea vasa faceret tenacitatis tantae, ut non magis, quam aurea, vel argentea, frangerentur. Cum ergo phialam hujusmodi de vitro fecisset, & solo, ut putabat, dignam Caesare, fabricasset, cum munere suo Caesarem adiens admissus est. Laudata est species muneris, commendata manus artificis, acceptata est devotio donantis. Faber, vero ut admirationem intuentium verteret in stuporem, & sibi plenius gratiam conciliaret imperatoris, petitam de manu Caesaris phialam recepit, eamque validius projecit in pavimentum tanto impetu, ut nec solidissima & constantissima aeris materia maneret illaesa. Caesar autem ad haec non magis stupuit, quam expavit. At ille de terra sustulit phialam; quae quidem non fracta erat, sed collisa, ac si aeris substantia vitri speciem induisset. Deinde martiolum* (lege, *marculum*) *de sinu proferens, vitrum correxit aptissime, & tanquam collisum vas aeneum, crebris ictibus reparavit. Quo facto, se coelum Jovis tenere arbitratus est, eo quod familiaritatem Caesaris, & admirationem omnium se promeruisse credebat. Sed secus accidit. Quaesivit enim Caesar, an alius sciret hanc condituram vitrorum. Quod cum negaret, eum decollari praecipit imperator, dicens, quia, si hoc artificium innotesceret, aurum & argentum vilescerent, quasi lutum.* Et, ut palam demonstret, se quoque supradictae Historiae fidem, non minus quam Plinium, suspectam merito ac controversam habere, subjungit suis verbis protenus: *An vera sit relatio & fidelis, incertum, & de facto Caesaris diversi diversa sentiunt.* Quaternas (ut vides) auctoritates produximus, Crinito duorum testimoniorum suffragiis superato, idque Petroniani honoris causa maxime, cujus an Salisberiensis iste, pro rei merito, aut scriptoris etiam dignitate, rationem habuerit satis, prudentioribus porro ingeniis considerandum relinquo: hoc unum praestare contentus modo, priorem hujusce narrationis partem auctori suo Arbitro acceptam referundam videri, non, qua ad sententiam tantum, sed vero, qua etiam ad dictionis simplicitatem, ipsumque verborum ambitum, tum etsi stellis multo candidissimis nebulam à Brittanni illius fullonia aspersam non negaverim: sed ita tamen, ut pannum in purpura positum haud obscuris utique indiciis deprehendas, quemadmodum & libro *Policratici* VII. cap, 15. sub finem, ubi aliam quandam sententiam tacite, ac dissimulato auctoris nomine, in usus accommodat suos, verbi gratia: *Nam, ut dici solet, amor ingenii nunquam hominem divitem fecit*, pro quo in Satyrico nostro invenias; cap. LXXXIII. *Amor ingenii neminem unquam divitem fecit.* Denique, initio capitis sequentis, quis obsecro non videt latibulum furti quaesitum verbis illis: *Qui solas divitias congerere curant, nihil in vita potius credi volunt via, quam caeteris praeeminent*; qui quidem Petronianum illud memoriter commeminerit modo? cap. LXXXIV. *Deinde qui solas exstruere divitias curant, nihil volunt inter homines melius credi, quam quod ipsi tenent.* Paene praeterieram immemor, quod prius monitum oportuit, *ad coenam quoque Trimalcionis* alterum ejusdem centonum sarcinatoris exemplum pertinere, à Fragmentorum Arbitri editore, per incogitantiam credo, silentio praetermissum. Id vero lib. VIII. cap. 8. *Policratici* quem dico,

repe-

reperitabis hujusmodi : *Coenam Trimalcionis apud Petronium, si potes, ingredere, & porcum sic gravidari posse miraberis, nisi forte admirationem multiplex, ignota, & inaudita luxuria tollat.* Ad quam *coenam* etiam retrahendum autumo Fragmentum minutulum, quod à Fulgentio Grammatico sub Petronii nomine citatur his verbis: *Postquam ferculum allatum est.*

DON

DON JOSEPHI ANTONII
GONSALII DE SALAS

COMMENTA

IN

T. PETRONII ARBITRI SATYRICON.

Labor pene puerilis, nunc autem poſtliminio duorum luſtrorum incudi denuo redditus.

AUDITORI MEO.

Ecce in προσχολίῳ, Auditor, adſum, ut, antequam centonem liceat elevare, & auditorium introire, poſſim tecum paucis verbis agere; paucis, inquam, ſed quae reſcire te, mea nonnihil refert, & etiam tua. Sed aures tuas jam bibulas auguror, fac ut ſentiam quoque benivolas. Equidem jam olim, adhuc nimirum puer, ex umbris Grammaticulorum egreſſus, dum parenti, heu quondam meo! inluſtri, & venerando, morem gero, luminaque melioris illius aevi penitus luſtro, ſidera minus coruſca delibo tantum, factum eſt, ut in Arbitrum Petronium inciderem; &, quanti illum fecerint Viri eruditione conſpicui, quamque etiam tum carum foret illius nomen, ex omnium longa commendatione condiſcerem. Avidus ideo lectionem adgredior, quis ambigat? Sed, bone Deus, ut offendi eum diſruptum, lacerum, ac deformem! Praetereo hic doctorum Virorum conatus, quibus eidem primitus anxii ſubvenere; nam licet plurimum ii profecerint, egebat miſer ille auxilio praeſentiori. Imparem me ſane tanto facinori ſat bene noveram, quod nec dum juvenis forem, & quod conſcius itidem meae curtae ſuppellectilis. Attamen, fateor quidem, mihi ab iniquo labore temperare non potui; ſic prima illa aetas audax eſt, immo praeceps, ac laſciviens. Poſt vero haud breve temporis ſpatium, quam onus ſubieram, in prolixam ſegetem ſubcrevit noſtra lucubratio, ſeu potius molem indigeſtam, ac farraginem: inibi namque obgeſſeram temere, quicquid ex adſidua lectione ſuccurrebat opportunum. Obgannient haud dubio hic homines inſubidi, triſti & ſuperciliosa fronte mihi objectantes, Siccine puer, Venere apud Arbitrum proſtante nuda oculos paſcere, immo exſaturare, non erubuiſti? non ſalva res eſt. Sed velim id tam candide ad eorum aures perveniat, quam ſimpliciter geſtum eſt. Dicam, quod verum ſcio; narratiunculae ejus devirginatae, me-Hercules, vel in illa aetatula mihi, quod muſica ad ſurdum. Suaviloquentia me cepit, ſimplicis ſtili munditiés, urbanitas, & ſales, & in ſumma tot Veneres, quibus primae notae ſcriptoribus aliis quam longiſſime ſupereminéret. Inſuper & ſapientiae praeceptis animum meum ita Petronius compoſuit, ut vel exinde inſigniter edidicerim Fortunam contemnere, imminentiaque tot fati diſcrimina catus opperiri. Deferbuit tamen id ſtudium noſtrum, & altum ſiluit tribus pene luſtris, quouſque plurimorum hortamina, quae apud me imperii vim obtinebant, tandem compulerunt, ut omnino ſatagerem fidem jam antiquam liberare, ſatiſque tot annorum facere exſpectationi, qua publicae, qua privatae. Repetii itaque rude opus, &, nunc addendo, nunc vero innumera jugulando, tunc primum concinnavi; ac deinde, ut patet, in COMMENTA haut incommode digeſſi. Iis autem in comminiſcendis quae ratio ſervata nobis fuerit, & lubet aperire.

Noſtra enim COMMENTA Παραλειπόμενα fere ſunt ceterorum Interpretum, apud quos offendentur indubio, ſi inluſtratione indigentia (quod mirum valde erit)

erit) nonnulla praetermiſimus: Pariterque, ſcriptorum loca illis memorata adtingere, nobis ſumma religio fuit, niſi diverſa prorſus ratione producerentur. Praeterquam quod & iiſdem nonnunquam Criticum ferrum, nonnunquam novam faculam, admovemus. Aſt in omnibus ſpero me ſecutum tale temperamentum, ut de me queri non poſſit, quiſquis de ſe bene ſenſerit; quum ſalva omnino perſonarum reverentia, ubique ludam eorum nominibus parcens ingenti ſuperſtitione, quorum ſententiae utcumque mihi non probarentur, laudarim vero omnium, qui digni elogio. Ubi autem longiuſcule digreſſi per Parerga videbimur evagari (quod & rarenter fit) ſi propius rem inſpexeris, haud extra oleas, ut ajunt, ferri nos, conſtabit manifeſto. Ἀπροσδιόνυσα quidem non ſunt, quae Auctorem quoquo modo exornant, aut morem, quem tetigit; ibique, recenti inquam exornatione priſcorum rituum, fors haud luſimus operam. Pleriſque etiam locis, quibus huc uſque opus fuit Delio natatore, primi nos, praefiſcini, vitam & lucem dedimus; omnibus vero adſeruimus vindicias antiquae lectionis, ubi ne deſperata loca erunt excipienda, de quibus optime forſan omnium fuimus meriti. Caeterum quidem etſi Satiricon illis ſcriptum fuit, qui ſolent ſpectare Florales, adſit tamen COMMENTORUM noſtrorum auditor ſeverus Cato; impudentiam enim exhorrens non exibit de theatro. At denique, jam dum plura alia, quae apud nos ſervantur confecta, publici juris facimus, quiſquis es ex Critico Senatu in praeſentia futurus meus auditor,

Vive, vale: ſi quid noviſti rectius iſtis,
Candidus imperti, ſi non, his utere mecum.

DON JOSEPHI ANTONII GONSALII DE SALAS

AD

T. PETRONII ARBITRI SATYRICON PRAELUDIA.

Scriptor, ejus vita, secta, mors.

PRAELUDIUM I.

NOSTER SCRIPTOR est TITUS PETRONIUS ARBITER. Quid hic inculcem moleste Petronios alios? In Praenomine enim Auctores prisci variant. nam *Cajus* Cornelio Tacito est, *Publius* Scholiastae Juvenalis, *Titus* vero Plinio Secundo, & Plutarcho: quibus, duo quippe testes sunt, majorem fidem habuisse Viros doctos, constat manifesto. Quaestiunculam hanc jam olim disceptavit vir ille ad Musas & Veneres omnes factus, Justus Lipsius, Commentar. in lib. XVI. Annal. Taciti, qui potest adiri. Nomen PETRONIUS agnoscunt omnes. *Petroniam* autem gentem antiquissimam fuisse, utpote quae è Sabinis oriunda, ex numis Veterum evincere * Antiquarii conati sunt. Cognomen denique ARBITER documento videlicet est, ut ab aliis tuto discerni noster potessit Scriptor; nihilo minus tamen cum pluribus aliis recentioribus Petronius confundi non potuit evitare. Videtur sane ab ingenio Tacitus innuere, cognomen illud accepisse Petronium; & forsan ab ipso Principe: *Inter paucos*, ait, *familiarium Neroni adsumptus est, elegantiae* ARBITER, *dum nihil amoenum, & molle adfluentia putat, nisi quod ei Petronius adprobavisset.* Pariter etiam Julius Romanus, aut quisquis ille Epigrammatarius est, quodam Epigrammate:

ARBITER *arbitrio dictus & ipse suo.*

Nisi verius sit, de quo ego etiam delibero, ipsa veri cognominis significatione sat decenter Cornelium lusisse. Sic laudant plures ex antiquis Grammaticis, puta, Terentianus Maurus, Lactantius Scholiastes Papinii, Marius Victorinus, Fulgentius Planciades, Diomedes, alii, item B. Hieronymus, Macrobius, Sidonius Apollinaris, & Saresberiensis. Etenim operam omnino jam ludere sit, longam disputationem contexere de aevo Petronii: hoc est, an unus idemque ille sit, cujus Tacitus meminit, cum auctore videlicet nostri Satyrici. Plura enim conspirant, ut diversi esse non videantur, quam quae vel ingenti cum molimine strenuus oppugnator speret evertere. Latiuscule nos & inferius prosequimur, ubi de ipso Satyrico agimus. Unicum tamen hic, quo offendi solent superstitiosi Critici, necessum est scrupulum removere. Arbitri ex Epigrammate hemistichion est:

Primus in orbe Deos fecit timor.

à quo postea indubie mutuatus Papinius III. Thebaid.

* Vide fam. Roman. Fulvii Ursini in *Petronia.*

baid. ubi inquit vetus Scholiastes : *Negat Deos ulla alia re celebrari , nisi timore mortalium , ut Lucanus :*

Quae finxere timent.

& Petronius Arbiter istum secutus :

Primus in orbe Deos &c.

Aiunt igitur τὸ *istum* ad Statium referri, non ad Lucanum. Itaque Statio, qui sub Domitiano floruit, posteriorem Arbitrum subindicari. Eos autem caecutire, videat vel andabata galeatus, nam tunc potius, *illum*, diceret sat bene Latinus Grammaticus ; nisi, *istud*, forsitan scripsit, sententiam ipsam, placitumque intelligens. Utut autem sit illud, *istum*, ad Lucanum proximum referri necessarium. Lucanus vero etsi σύγχρονος Arbitro, Poëmate tamen suo illum praecessit, ut notum est, nosque in Commentis nostris patefacimus. Sed quid jam comminiscentur, postquam Terentianum constet, nostrum haut semel Arbitrum advocasse ; Terentianum vero Martialis aetate Syenen rexisse, ipso testante ; inquit Epigr. 86. lib. I.

Tam longe est mihi , quam Terentianus ,

Qui nunc Niliacam regit Syenen.

Et Apollinaris Carm. 9. coaevum, hoc est, haut nimis disparem, Terentianum quoque fecit Persii, Propertii, & Martialis ; illum nempe inter plures inlustres animas recensendo, qui haut nimis longo temporis intervallo inter se differebant. Ut desinant jam Viri eruditione nobiles eumdem Maurum Grammaticum ad Constantinorum tempora deturbare, & cum Apulejo, Tertulliano, Cyprianoque Afris scriptoribus committere.

Ast postquam scriptorem agnovimus, ingenium ejus, ac fortunam propius inspicere, consentaneum. Sed quum adeptus felici fato sit egregium Historicum, qui tradere illum potuit immortalitati, ab ipso jure optimo vita ejus petenda nobis fuit. At praevium illud Plinii Junioris etiam ad Tacitum * usurpem, quum exitum Plinii Majoris vellet memoriae commendare ; nimirum, quod quamvis ipse Petronius plurima opera & mansura condiderit, multum tamen perpetuitati ejus Taciti scriptorum aeternitas addet. Ipsum igitur in hunc modum audi narrantem L. XVI. Annal.

Datur hoc inlustrium virorum posteritati, ut quomodo exsequiis à promiscua sepultura separantur , ita in traditione supremorum accipiant , habeantque propriam memoriam. Paucos quippe intra dies , eodem agmine Annaeus Mella , Cerialis Annicius , Rufus Crispinus , ac C. [reponendum T.] *Petronius cecidere.* Et post pauca ad Arbitrum redit. *De T. Petronio supra pauca repetenda sunt. Nam illi dies per somnum , nox officiis , & oblectamentis vitae transigebatur. Utque alios industria , ita hunc ignavia ad famam protulerat ; habebaturque non ganeo , & profligator , ut plerique sua haurientium , sed erudito luxu. Ac dicta factaque ejus quanto solutiora , & quandam sui negligentiam praeferentia , tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamen Bithyniae , & mox Consul , vigentem se ac parem negotiis ostendit , dein revolutus ad vitia , seu vitiorum imitationem , inter paucos familiarium Neroni adsumptus est , elegantiae* ARBITER, *dum nihil amoenum , & molle adfluentia putat , nisi quod ei Petronius adprobavisset. Unde invidia Tigellini , quasi adversus aemulum , & scientia voluptatum potiorem. Ergo crudelitatem Principis , cui caeterae libidines cedebant , adgreditur , amicitiam Scevini Petronio objectans ; conrupto ad indicium servo , ademtaque defensione , & majore parte familiae in vincula rapta. Forte illis diebus Campaniam petiverat Caesar , & Cumas usque progressus Petronius illic adtinebatur. Nec tulit ultra timoris , aut spei moras ; neque tamen praeceps vitam expulit , sed incisas venas , ut libitum , obligatas , aperiri rursum , & alloqui amicos , non per seria , aut quibus constantiae gloriam peteret. Audiebatque referentes , nihil de immortalitate animae , & sapientium placitis , sed levia carmina , & faciles versus. Servorum alios largitione , quosdam verberibus adfecit. Iniit & vias , somno indulsit , ut quamquam coacta mors , fortuitae similis esset. Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem , aut Tigellinum , aut quem alium potentium adulatus est: sed flagitia Principis sub nominibus exoletorum , feminarumque & novitate cujusque stupri perscripsit , atque obsignata misit Neroni ; fregitque annulum , ne mox usui esset ad facienda pericula. Ambigenti Neroni , quonam modo noctium suarum ingenia notescerent , offertur Silia matrimonio senatoris haut ignota , & ipsi ad omnem libidinem adscita , ac Petronio perquam familiaris ; agitur in exsilium , tamquam non siluisset , quae viderat , pertuleratque proprio odio.*

Mire enim mores, & ingenium ejus expressit, nos vero obiter nonnulla inlustramus. *Illi dies per somnum* , ait , *nox officiis , & oblectamentis vitae transigebatur.* Quod ipsum de Alagabalo memoriae prodidit Lampridius, qui Neronis simia fuit. Observo equidem, pariter & Vespasiano probatam fuisse consuetudinem illam Petronii; innuit plane Plinius Nepos Ep. 5. lib. III. ubi de avunculo ait : *Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem : nam ille quoque noctibus utebatur.* Ubi nihil aliud, *noctibus uti*, quam officiis, & dierum actibus noctes eidem transigi. Evincunt Suetonius, & Aurelius Victor, facemque ad Plinii historiam praeferunt. Ille in Vespasiano cap. XXI. iste de eodem sic verbis adhuc disertioribus : *Institutum vero uniforme omni imperio tenuit.* VIGILABAT DE NOCTE , *pu-*

* Lib. VI. Epist. 16.

lucisque actibus abſolutis, caros admittere. Inprimis enim Plinius ille fuit, itaque opportune tunc temporis Imperatorem adibat. Hoſce autem Antipodas vitae graphice Seneca noſter deſcripſit Epiſt. 122. *Sunt qui officia lucis noctisque pervertunt: nec antea diducunt oculos heſterna graves crapula, quam adpetere nox coepit. Qualis illorum conditio dicitur, quos natura* (ut ait Virgilius) *pedibus noſtris ſubditos è contrario poſuit.*

Noſque ubi primus equis oriens adflavit anhelis,
Illis ſera rubens accendit lumina veſper.

Talis horum contraria omnibus non regio, ſed vita eſt. Viguit igitur mos aevo Neronis, ejuſque in aula maxime. Quapropter ejusdem noctes pluribus memoratae, Juvenali:

------ *Noctesque Neronis.*

Tacito: *Ambigenti Neroni, quonam modo noctium ſuarum ingenia noteſcerent.* Apte omnino. nam oblectamentis Neroni quoque tranſigebantur. Nec aliter fieri potuit, quin pares omnino forent mores utriuſque, Neronis, inquam, & Arbitri, ſi arbiter ipſe elegantiae Neroni inter paucos adſumptus eſt. Protulit & Tacitus de Petronio: *Dein revolutus ad vitia, ſeu vitiorum imitationem.* Ubi & Neronem carpit; ipſe namque prius trajecerat & dierum actus noctibus, & nocturnos diebus. Imitatione enim vitiorum mire pellexerunt antiqui inſanos Principes. Inſignis locus Lampridii eſt de Alagabalo, facitque unice ad Petronium: *Erant amici improbi, & ſenes quidam, & ſpecie Philoſophi: qui caput reticulo componerent: qui improba quaedam pati, ſe dicerent: qui maritos ſe habere, jactarent. Quos quidam finxiſſe dicunt, ut illi fierent vitiorum imitatione cariores.* Hiſce & ſimilibus delinimentis Principem adgreſſus, animum ejus adeo devinxit, ut *nihil amoenum, & molle adfluentia putaret, niſi quod ei Petronius adprobaviſſet.* Ejus etiam blandientis urbanitatis veſtigia apud Plutarchum exſtant lib. Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. Ubi quum eruditos aſtus commemorat adſentantium, inter alia inquit: Ἢ τοὺς ἀσώτους αὖ πάλιν ὡς πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ ῥυπαρίαν ὀνειδίζωσιν, ὥσπερ Νέρωνα Τίτος Πετρώνιος. *Aut quum ſumptuoſis ac prodigis ſordes objiciunt, nimiamque parſimoniam, ut Neroni fecit T. Petronius.* Item Cornelius ait, Petronium fuiſſe *Proconſulem Bithyniae.* Cave autem credas, Catullum pariter fuiſſe, quod ex ejus Epigrammate 10. adſtruere, haud dubitavit recentior Taciti Interpres. Nec audiendus vir doctiſſimus, quum ait in Tacito corrigendum, *Proconſul tamen Britanniae*, loco *Bithyniae*, confundens videlicet Arbitrum noſtrum cum Petronio Turpiliano, qui in Britannia Proconſul fuit; quum Turpilianum ſub Galba, auctore Tacito I. Hiſt. Arbitrum vero ſub Nerone conſtet periiſſe. *Mox Conſul*, ſubdit Tacitus, id eſt, poſt Bithyniae Proconſulatum, at indubie ordinarius non fuit, ſed ſuffectus menſes aliquos. Suffectos enim Conſules non ſolum veteres faſti, ſed ipſi Hiſtorici, qui res geſtas exacte proſequuntur, ſilentio perſaepe praetereunt. *Conſularem* vero nominat Plinius lib. XXXVII. cap. 2. *Titus Petronius Conſularis moriturus* &c. Fuere etiam nomine tantum Conſulari quidam dignitate donati. Ita Procopius: ὕπατος καλούμενος μόνον. *Conſul nomine ſolum vocatus*, ut Senator Auſonius ſic de ſe Idyllio XXX.

Curia me duplex, & uterque Senatus habebat,
Muneris exſortem, nomine participem.

Revera autem Conſulem exiſtimo fuiſſe Arbitrum, & adnuit Cornelius: *Proconſul tamen Bithyniae, & mox Conſul, vigentem ſe ac parem negotiis oſtendit.*

Sed video apud Viros doctos in quaeſtione verſari, cui nam ſapientiae ſtudio Petronius fuerit addictus? Potior vero pars Senatus Muſici Epicuri familiae illum haut cunctanter adſeruit, ajuntque hiſce argumentis ita eſſe neceſſario convinci: quod in Epigrammate *pater veri* aperte dicitur ab Arbitro Epicurus. Item quod Carmen illud condiderit:

Primus in orbe Deos fecit timor, ardua coeli
Fulmina quum caderent, &c.

Ubi ridere eum adfirmant ſuperſtioſos, qui Deûm timore, tamquam pueri nocturnis terriculamentis, adficiuntur inaniter. Epicureorum namque dogma fuit, Deos immortales curam rerum humanarum non habere; itaque illum timere, ſupervacaneum, qui nec beneficiis optimos proſequi, nec improbos ſuppliciis adficere, meditatur. Addunt, placito Epicuri, ſcilicet: in voluptate ſummum bonum ſitum eſſe, etiam adhaeſiſſe, quum illum cecinerit verſum:

Ergo vivamus, dum licet eſſe bene.

Ac denique, animas cum corporibus interire, quae & Epicuri ſententia fuit, manifeſto moriturum ſubindicaſſe, dum *nihil de immortalitate animae*, verba Taciti ſunt, *& ſapientium placitis, ſed levia carmina, & faciles verſus audierit referentes.* Equidem autem intrepidus adfirmo, aeque ac hominem Arbitrum fuiſſe, ſic non eſſe ſecta Epicureum. Quod clarius ut omnibus conſtet, diſcutiendae nobis, leviter tamen, adverſariorum rationes ſunt. Sed primo nunc ſubit mirari, adeo diſciplinam Epicureorum deſpicatui adverſarios habuiſſe, ut non animadverterint, minime illam doctrinae fuiſſe adprobationem, ſed propriam adpellationem illius ſectae parentis, ut ſuo loco nos in Commentis patefacimus. Deinde licet decreta plura Epicuri adprobaviſſet, vere non inducerent, ejus ſectaneum eſſe.

Quis-

Quisnam, ego inquam, antiquorum, ita ut Seneca, amavit, verum sese ac germanum Stoïcum adprobare? nemo sane, licet ipsum haut excipias Zenonem, vel Chrysippum. Ille autem quid hic senserit, mecum audi Ep. 16. *Non est quod mireris animum meum. adhuc de alieno liberalis sum. Quare autem alienum dixi? Quidquid bene dictum est ab ullo, meum est. Sic quoque quod ab Epicuro dictum est.* Et Ep. 21. postquam egregias ejusdem Philosophi sententias retulisset, subdit. *Has voces non est quod Epicuri esse judices, publicae sunt. Quod fieri in senatu solet, faciendum ego in Philosophia quoque existimo. Quum censuit aliquis, quod ex parte mihi placeat, jubeo illum dividere sententiam, ET SEQUOR.* Immo munusculum, quod in quaque Epistola pendebat Lucilio, ut plurimum ab Epicuro mutuum sumebat. Tandem vero proferre volo eum, Epicuream disciplinam medullitus adprobantem; nihilominus tamen, masculum se cuilibet probaturum Stoïcum, nec minimum ambigentem; verba sunt ex libro de vita beata cap. XIII. *Mea quidem ista sententia est (invitis hoc nostris popularibus* [Stoïcis, puto] *dicam) sancta Epicurum & recta praecipere, &, si propius accesseris, tristia.* Dicat nunc adversae partis antesignanus non nemo, hancce adoream, nisi discipulus & sectator, haut temere Epicuro tribuisset; tribuit & non semel magnus Cicero, quamquam totus Academicus fuit. Sed tempus jam urget devitandi secundum telum.

Primus in orbe Deos fecit timor, ardua coelo
Fulmina quum caderent, discussaque moenia flammis,
Atque ictu flagraret Athos, mox Phoebus ad ortus
Lustrata deiectus humo, Lunaeque senectus,
Et reparatus honos, hinc signa effusa per orbem,
Et permutatis disjunctus mensibus annus
Projecit vitium hoc: atque error jussit inanis,
Agricolas primos Cereri dare messis honores:
Palmitibus plenis Bacchum vincire: Palemque
Pastorum gaudere manu. natat obrutus, omni
Neptunus demersus aqua: Pallasque cavernas
Vindicat. Et voti reus, & qui vendidit orbem,
Jam sibi quisque Deos avido certamine fingit.

Ἄθεον ecce totum hoc Epigramma est, non Epicureum. Minime namque Epicurus Deos inficiabatur, qui librum *de pietate erga deos* scripsit, Laërtio & Cicerone testibus. Et passim ubi ejus memoria est apud antiquos, divinam mentem agnoscere, numinaque memorare, animadvertitur. Inter laceras magni aedificii reliquias Carmen illud hodie rejectum est, quo autem ex Arbitri opere, quove loco Satyrici depromptum sit, non comparet, pariterque haut comparere, qua mente deorum professionem, quam alias crebriter adeo intimat, ibi exsertim inficias ierit, ingenue fatendum est. Nam ἄθεον Petronium fuisse, vel per somnium cogitare, uti ex ejus scriptis conligere est, foret prorsus desipere. Deos autem eo in Epigrammate nullos esse, verbis disertissimis dicit, sed metu quemque sibi finxisse. Itaque Auctorem ac parentem Deorum timorem adfirmat, idque subinde appellat naturae scilicet *vitium* atque *errorem inanem.*

Projecit vitium hoc, inquit, *atque error jussit inanis,*
Agricolas primos Cereri dare messis honores.

Praemissisque tandem clausulam addidit opportunam:

Jam sibi quisque deos avido certamine finxit.

Neutiquam ergo ex adducto Epigrammate infertur Petronium Epicureum fuisse. Verum inquirere etiam oportet, an Petronius juxta Epicuri placita hominum religionem erga deos (quae sententia est adversariorum) inficietur, etiamque deorum providentiam, & praemittenda erit hic opportune inspectio scilicet conceptus, quem de utroque habuerit Epicurus. Seneca plene nobis promet, ideoque locum ejus etsi latiusculum exscribam lib. IV. de benef. cap. 19. *Deos nemo sanus timet*, inquit. *Furor est enim metuere salutaria: nec quisquam amat, quos timet. Tu denique Epicure Deum inermem facis, omnia illi tela, omnem detraxisti potentiam, & ne cuiquam metuendus esset, projecisti ipsum extra metum. Hunc igitur septum ingenti quodam & inexplicabili muro, divisumque à contactu, & à conspectu mortalium, non habes quare verearis: nulla illi nec tribuendi, nec nocendi materia est. In medio intervallo hujus & alterius coeli desertus, sine animali, sine homine, sine re, ruinas mundorum supra se, circaque se, cadentium evitat, non exaudiens vota, nec nostri curiosus. Atqui hunc vis videri colere, non aliter quam parentem: grato, ut opinor, animo. Aut si non vis videri gratus, quia nullum habes illius beneficium, sed te atomi & istae micae tuae forte ac temere conglobaverunt, cur colis? Propter majestatem, inquis, ejus eximiam, singularemque naturam.* Deos igitur confitebatur Epicurus, colebat, ac venerabatur, propter eorum tamen majestatem, ac eximiam naturam. at superstitiosos ac deorum meticulosos cultores deridebat. Utrumque hocce innuere Sextus Empiricus videtur verbis illis lib. VIII. adversus Mathematicos: Ἐπίκουρος δ' κατά τινας, ὡς μὲν πρὸς τοὺς πολλοὺς, ἀπολείπει θεόν· ὡς δ' πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, οὐδαμῶς. *Epicurus autem, ut nonnullis videtur, quod ad vulgus quidem adtinet, relinquit Deum: quod autem adtinet ad rerum naturam, nequaquam.* Diis enim providentiam adimebat, exin-

que

que humanum genus ab deorum metu & religione vindicabat. Eleganter Himerius Sophista rem explicat, & Empiricum interpretatur declamatione, cujus Epigraphe, Ἐπίκουρος, πρόνοιαν οὐκ εἶναι λέγων, ἀσιόσιας φεύγει γραφήν. *Epicurus, providentiam negans, impietatis accusatur.* Βωμοὺς, inquit, οὐκ ἀνέτρεψας· ἀλλὰ μάτην ἑστῶτας ἔδειξας, πρόνοιαν ἀνελὼν, δι᾽ ἣν βωμοὺς ἱδρυσάμεθα. Θυσίαν καινὴν οὐκ ἔθυσας· ἀλλὰ πάσας ἀνῄρηκας. *Aras non evertisti: At eas frustra esse ostendisti. quum providentiam è rerum natura tollis, ob quam aras exstruximus. Sacrificia nova non introduxisti? At omnia sustulisti.* Sexcenta equidem loca ex Graecis, & Latinis Philosophis in medium producere possem, ubi divinam auferat providentiam Epicurus ille dementissimus hominum; ideoque religiosos pariter exsecretur numinum observatores. Si Arbiter ergo valde se superstitiosum exhibuit, divinaeque providentiae nimium quantum observatorem, nequaquam Hercle sectae Epicureorum erit addicendus in posterum discipulus. Paucula loca Satyrici tantum in praesentia adtingam; totum namque refertum est providentia deorum, hominumque pariter superstitione. Adserit ergo providentiam cap. XCVIII. sub Eumolpi persona: *Immo, ni Deus quidam, humanarum rerum arbiter, prudenti puero excussisset indicium, elusus circa popinas errarem.* & cap. CVI. clarius adhuc sub Lycae: *Deos immortales rerum humanarum agere curam puto, intellexisti, ô Tryphaena. nam imprudentes noxios* &c. ac denique jam verba solum Quartillae referam ex cap. XVIII. quae semel conficiunt negocium: *Nam neque sacra quemquam vulgaturum, & si quod praeterea aliud remedium ad tertianam Deus illi monstrasset, adjuvaturos nos DIVINAM PROVIDENTIAM vel periculo nostro.* Satis testimoniorum sunt de divina providentia. De superstitione plura adhuc possemus proferre: at pleraque in Commentis nostris tempestiviter commemoramus: quare illuc te remittere satis nunc sit. vide quae notamus ad verba cap. CXIV. *Et illum quidem vociferantem in mare ventus excussit* &c. item quae ad versiculos illos cap. CXXXIX.

Me quoque per terras, per cani Nereos aequor,
Hellespontiaci sequitur gravis ira Priapi.

Et alias sparsim. Nec diutule immorari licebit illi versui, quo ajunt professum Arbitrum, in voluptate summum bonum situm esse:

Ergo vivamus, dum licet esse bene.

Id enim, vix credas, serio ullum virum doctum adseverare potesse. Hilaris tantum ac genialis est convivatoris invitatiuncula, ut & amicos concoenas ad voluptatem quoquomodo adliceret paterfamilias; quod post mortis injectam in convivium memoriam erat creberrimo in usu, ut suo loco dicimus. Quod tandem propio exemplo animae interitum haut adstruxerit moriturus Petronius, inferius ostendimus, ubi de ejus morte sermo nobis est. Dilui ergo jam, &, ut arbitror, manifesto Epicureas maculas, quas inurere hactenus Petronio Arbitro adversarii conati sunt; abs gregeque Epicuri cultum admodum ac venustissimum ingenium, ubi indigne * porcus audit huc usque, nunc primum vindicavi. At vero si a me quaesieris, quamnam ergo disciplinam promiserit? haut ego facile dicam. Aliquando putaram adsensum suum ad Academicos deflexisse. nonnulla namque, quae cum illis convenirent, apud ipsum offenderam. Sed quum captiosas disputationes, quaestiunculasque eorum contortulas à quolibet animadverterem eleganti ac venusto ingenio abhorrere, à Petronii vero praecipue *verecundiam Platonis*, postea resipui; Stoïcorumque sectam confectatum, credidi rationi magis consentaneum esse. Stoïcorum, inquam, qui iidem paene cum Cynicis, ut ait Cicero. I. de Off. nam utrorumque dogmata fere convenire, indubium est; vita autem & cultu plane differebant. Inde Juvenalis Sat. XIII.

Et qui nec Cynicos, nec Stoïca dogmata legit,
A Cynicis tunica distantia-

Et plura alii. Jam vero de Arbitro nescio an sit aliquid memoratum, quod ab decretis Cynicorum, immo Stoïcorum, vel minimum dissentiat. Nota autem mihi ut illud consonet, quod negotium fortasse huc usque nonnullis facessit: *Utque alios industria, ita hunc ignavia ad famam protulerat.* &c. *Ac dicta, factaque ejus quanto solutiora, & quandam sui negligentiam praeferentia, tanto grato gratius in speciem simplicitatis accipiebantur.* Vitia autem ejus, seu vitiorum imitatio nec hilum hic obstant, quo minus se purum putum Stoïcum exhibuisse videatur. Aliter certe in aula flagitiosissimi Principis facere non potuit; praeterquam quod & Stoïci Principes, haut secus ac reliquum humanum genus, variis fuere morbis animi, ac naturae, olim obnoxii. Sextus Empiricus *L.* III. *Pyrrhon. Hypotyp. capp.* 24. 25. & *L.* IX. *adversus Mathematicos*, nefaria eorum dogmata recenset, & potissimum Zenonis, & Chrysippi, familiae ductorum, quae Arbitrum nostrum frugi Stoïcum ac probatum poterunt deinceps reddere. Mitiora vero Seneca de illis prodidit, quem juvat audire de se quoque plusquam humiliter ac modeste profantem cap. XVIII. de Vita Beata: *Haec non pro me loquor: ego enim in alto vitiorum omnium sum: sed pro illo, cui aliquid acti est. Aliter, inquit loqueris, aliter vivis. Hoc per malignissima capita, & optimo cuique inimicissima, Platoni objectum est, objectum Epi-*

* Sic de se Horatius: *Quum ridere voles Epicuri de grege porcum.*

Epicuro, *objectum Zenoni. Omnes enim iſti dicebant, non quemadmodum ipſi viverent, ſed quemadmodum vivendum eſſet. De virtute, non de me, loquor: & quum vitiis convicium facio, quum potuero, vivam quomodo oportet.* At hic progrederis urgere nos, & Arbiter, ais, nec vita nec verbis pudicus fuit. Itaque potius protulit, quemadmodum ipſe viveret, quam quemadmodum eſſet vivendum. Scriptaque ejus, hoc eſt, Satyricon, & ſi quae alia, id manifeſto atteſtantur. Immo potius, inquam ego, ex antica oppoſitum. Ibi ſane flagitia propalat, ut inſectetur; vitia propudioſa depingit, ut puniat & ulciſcatur acerbe. Hoc ipſum qui non ſentit, à me ſciat, nihil unquam ſenſurum de Arbitri mente, quod abunde, ubi *de ſcriptis*, inferius oſtenditur. Ceterum quid Stoïcis magis familiare, quam id genus obſcoena ſcilicet loquendi licentia? Cicero celebri in illa Epiſtola ad Paetum L. IX. Familiar. ait. *Amo verecundiam, vel potius libertatem loquendi; atque hoc Zenoni placuit, homini me Hercule acuto: etſi Academiae noſtrae cum eo magna rixa eſt. Sed, ut dico, placet Stoïcis ſuo quamque rem nomine adpellare.* ac deinceps pluribus id tota Epiſtola perſequitur, quouſque hiſce eam claudit: *Itaque tectis verbis ea ad te ſcripſi, quae apertiſſimis agunt Stoïci* &c. Et lib. I. de Offic. paria refert, quae in eam ſententiam ab eiſdem contra verecundiam diſputantur. Etenim praeterea volo nonnulla eorum placita cum Satyrico conferre, ut apertius omnibus jam conſtet de Arbitri ſecta.

Nae Stoïci deos eſſe, qui mundum adminiſtrarent, inprimis cenſebant; quique conſulerent rebus humanis. πρόνοιαν vocabant & providentiam; quae II. & III. de Nat. Deor. & IV. de Finib. Cicero docet. Ut autem huic dogmati adſenſerit Arbiter, ſatis puto liquere ex dictis adverſus Epicureos.

Fatalem neceſſitatem plane etiam agnovit Petronius, plurieſque profeſſus, pedibus in ſententiam ivit Stoïcorum, quam refert etiam Cicero lib. de Fato. ſcilicet *fato omnia fieri.* Porro Tuſculanar. V. & lib. II. de Divinat. quid Stoïcorum fatum ſit, latiuſcule exponit; omnia vero cum Arbitro mire conſentiunt.

Stoïcorum erat etiam decretum, *multa falſa eſſe, longeque aliter ſe habere, ac ſenſibus videantur*; quod & uberius in Lucullo diſſeruit Cicero, interque alia de Chryſippo illud teſtimonium ibidem dedit: *Sed quid eos conligam, quum habeam Chryſippum, qui fulcire putatur porticum Stoïcorum? quam multa ille contra ſenſus diſſolvit?* &c. Suum vero in hac re ſenſum Arbiter illis verſiculis expoſuit:

Fallunt nos oculi, vagique ſenſus
Oppreſſa ratione mentiuntur.
Nam turris, prope quae quadrata ſurgit,
Attritis procul angulis rotatur.
Hyblaeum refugit ſatur liquorem,
Et naris caſtam frequenter odit.
Hoc illo magis, aut minus placere
Non poſſet, niſi lite deſtinata
Pugnarent dubio tenore ſenſus.

Credebant item, *viſa quaedam mitti à Deo*, inquit etiam in Lucullo Cicero, *velut ea, quae in ſomniis videantur, quaeque oraculis, auſpiciis, extis declarantur. Haec enim ajunt probari à Stoïcis, quos contra diſputant.* Quae omnia exemplis in Satyrico Arbiter adſeruit. De *ſomniis* illa ſunt cap. XXVII. *Et ideo medicinam ſomno petii, juſſaque ſum vos perquirere, atque impetum morbi monſtrata ſubtilitate lenire.* Et cap. CIV. *Videbatur mihi ſecundum quietem Priapus dicere, Encolpion quem quaeris*, &c. Et cap. eod. quod nonnihil & *oraculi* habere videtur: *Et mihi ſimulacrum Neptuni, quod Bais ter ſtylo notaveram, videbatur dicere: In navi Licae Gytona invenies.* Hocce enim Epicurus deriſit, quem ideo opportune laudat, & effert Eumolpus, ut ſic Encolpio, & Gytoni patrocinetur. Sin Neronem, quem Eumolpus repraeſentat, ſubindicat tinctum Epicureorum haereſi, ut alibi dicimus. Iſtud vero exſtat de *auſpiciis* cap. CXXII.

Haec ubi perſonuit, de coelo Delphicus ales
Omnia laeta dedit, pepulitque meatibus auras.

Et hocce de *extis* cap. CXXXVII. *Recluſo pectore extraxit fertiliſſimum jecur, & inde mihi futura praedixit.*

Sordidum quoque placitum Stoïcae diſciplinae erat: *crepitus aeque liberos ac ructus eſſe oportere*; ſic Cicero memoriae prodidit Epiſt. 22. lib. IX. Fam. Puto equidem, urbanus adeo homo, niſi eo placito fretus, in medium haut produceret tale flagitium mercenarii Eumolpi, & fors formoſi pueri; maxime quum in balneo ſolum id ſine dedecore apud Romanos eſſet permiſſum. Cicero ibidem: *Suppedit, flagitium eſt: jam erit nudus in balneo, non reprehendes.* Verba Arbitri ſunt cap. CXVI. ubi de Corace loquitur: *Nec contentus maledictis, tollebat ſubinde altius pedem, & ſtrepitu obſcoeno, ſimul atque odore, viam implebat. Ridebat contumaciam Gyton, & ſingulos ſtrepitus ejus pari clangore proſequebatur.*

Stoïca denique ſcita nota ſunt: *urbanitatem eſſe virtutem*, & *eloquentiam virtutem*, ac *ſapientiam eſſe.* * Abſurdum namque valde eſt, Stoïci os triſte ac ſeverum cogitare, frontem caperatam, ſupercilium contractum, pariterque mores auſteros ac difficiles fore, verba inſuavia, & conſuetudinem injucundam. Ex diametro namque omnia contraria ſunt, ut ſat liquet ex placitis. Itaque quum ſe Arbiter praebet inprimis urbanum, & aulicum, etiamque elegantem puriſſimae elocutionis architectum, in mere Stoïci vivum

* Cicer. III. Fam. ep. 7. de Orator. lib. III.

vivum exemplar aeternitatis in templo erit conlocandus.

Sed jam ad metam decursus, & Arbitri mortem jam adtingit praeludium. Ex ejus autem apud Tacitum descriptione, unde haut parvi momenti rationem sibi pro familia Epicureorum parabant Petroniani interpretes, equidem jam pridem verum omnino Stoïcum fuisse, conjectabam. Inquit Cornelius: *Nec tulit ultra timoris, aut spei moras; neque tamen praeceps vitam expulit, sed incisas venas, ut libitum, obligatas, aperire rursum, & adloqui amicos, non per seria, aut quibus constantiae gloriam peteret. Audiebatque referentes, nihil de immortalitate animae, & sapientium placitis, sed levia carmina, & faciles versus. Servorum alios largitione, quosdam verberibus adfecit. Iniit & vias, somno indulsit, ut quamquam coacta mors, fortuitae similis esset.* Omnia mihi constantem viri magni animum prae se ferunt, vitaeque & fati contemptorem egregium; & singillatim si examinentur in ipsa Stoïcae Philosophiae statera, facient vel Catoni ipsi satis, vel Epicteto. * Quid aliud quam vitae contemptum praedicant illa verba: *Nec tulit ultra timoris, aut spei moras?* omnino sane. Caesar namque non jussit. Ne autem praecipiti morte obviam ivisse ejus cruciatibus, & impatientia videretur, parumque constantiae suae fisus esse, addit: *neque tamen praeceps vitam expulit, sed incisas venas* &c. An aliter Thraseas Poetus, an ipsus Seneca? Vincit tamen Noster mora illa spontanea, *ut libitum obligatas, aperire rursum* &c. quum magnus Seneca mortem adeo maturare cupiverit, crurum quoque & poplitum venarum incisione; ac subinde *saevisque cruciatibus defessus*, verba etiam Taciti sunt, *orat provisum pridem venenum amicus promeret; adlatumque hausit frustra*, ideoque *postremo stagnum calidae aquae introiit*; quae adhuc quum non sufficerent, *enim balneo inlatus, vapore ejus exanimatus est.* Praeterea reliquit insuper Arbiter novum sane extremumque suae constantiae, ac fortitudinis exemplum, ipsa nimirum, ut sic dicam, constantiae contemptione. Hoc est, ne vulgus, ut est ad deteriora promptum, postidea crederet, famam ac memoriam insignis constantiae captasse tanto in illo animi robore ac virtute, ut de Paullina Senecae uxore tradidit Tacitus; *famam sociatae cum marito mortis petivisse*, in ipso exitus limine *adlocutus amicos Petronius est, non per seria, aut quibus constantiae gloriam petere videretur; audiitque referentes, nihil de immortalitate animae, & sapientium placitis, sed levia carmina, & faciles versus.* At vero ut suam tandem illam masculam adsereret ἀπάθειαν, miramque animi tranquillitatem immortalitati commendaret, post ipsam venarum abruptionem, ea Taciti mens est, *iniit vias, somno indulsit, ut, quamquam coacta mors, fortuitae similis esset.* Narrationi enim inlustris Historici quid addere, supervacuum. ideo silere, ac mirari satius duximus, sed eodemmet temporis, hoc addam in fine, indubie spectat, quod de Petronio etiam narrat Plinius Secundus lib. XXXVII. cap. 2. *Titus Petronius consularis moriturus, invidia Neronis Principis, ut mensam ejus exheredaret, trullam murrhinam* ccc. *HS emptam fregit.* Mortem igitur obiit anno P. R. C. DCCCXIIX. C. Suetonio Paullino, L. Pontio Telesino COSS. P. C. N. anno LXIIIX. biennio antequam Petrus, & Paullus, Apostolorum coryphaei, Romae paterentur.

* Senecam adi extremo lib. de Providentia.

DE
PETRONII ARBITRI SCRIPTIS,
ET INPRIMIS
DE SATYRICO.
PRAELUDIUM II.

Virum inlustri ingenio praeditum, summa doctrina excultum, Poëticaque facultate divinum, plura opera condidisse, suspicari pronum est. Argumento etiam sunt tot ejus carmina, qua ὁλόκληρα, qua ἀποσπασμάτια, quae inter Catalecta veterum Poëtarum sparsa reperiuntur; omnia namque è Satyrico divulsa ac discerpta esse, ego haut facile credam. Idem in mentem Viris doctis jam olim venisse, equidem puto, quum in adnotationibus ad Fulgentii Mythologiarum Libros * Joan. Baptista Pius perhibeat disertim. Ipsus autem Fulgentius Planciades, cui Petronius Arbiter fuit valde familiaris, Libro de Virgiliana continentia opus Petronii, *Euscius* inscriptum, sive *Eustion*, ut alia exemplaria exhibent, laudat, exindeque profert elegans fragmenticulum: *Cerberus forensis erat caussidicus.* Fulgentius habet: *Unde & Petronius in Euscio ait*; ubi Petrus Daniel tentabat, *in* Εὐσκιῷ. Adi etiam Dousae F. Spicilegium.

Idem Planciades Fulgentius praefat. lib. I. Mythologicôn alius operis Petronii mentionem fecit, quod *Albucia* vocavit. Ejus, ajunt, amicam fuisse, ac *carmen* de eadem *amatorium* lusisse; ego potius *satyricum* carmen suspicer; quo etiam & mihi praeire Mythologicus, licet conruptus, videtur: nam de Satyra agit, quae sola modum, inquit,

* Cap. XLVIII.

inquit, imponere potest verbalibus undis mulierum: quo loco & *Albuciae Petronianae* meminit, cui cedere alias virorum inlustrium Satyras, fors innuit.

Deponam ego aegrotantia verba, ut si Machaon aliquis, aut Podalirius, contigerit eis: *Sola & Satira, quas mollius imponit furentibus* [mulieribus.] *Scilicet PETRONIANA subit ALBUTIA; huc enim adludente, & Plautinae Saturae nominatus obdormit, & Sulpicillae Ausonianae loquacitas deperit, Sallustianaeque Semproniae, quamvis praesens sit, molos raucescit.* Sic locum ego interea concinnavi ex pluribus codicum scripturis variantibus. Valde enim *Aibucia*, si illa *Albucilla* Taciti est, ut volunt eruditi, *multorum amoribus famosa*, Satiricae scriptioni foret obnoxia. vide quae & de illa adtigimus Praeludio sequenti.

Item, Joannes Episcopus Saresberiensis Lib. III. de Nugis curialium cap. 8. Arbitri citat verbis hisce: *Fere totus mundus, ex Arbitri nostri sententia mimum videtur implere, ad COMOEDIAM suam quodammodo respiciens.* Forsitan erit, qui Satiricon subintelligere autumet; tum quod *dramaticum* esse patet, uti infra dicimus, tum quod *maledicum*, conviciosum, ac petulans scriptum sit. Comoedia enim antiqua, ut sciunt docti, tota fuit in conviciis, & Satira mera. Forsitan alii de Satirico etiam Sarisberiensem accipient, sed diversa ratione. Fuere namque olim, qui speciem Comoediae Satiram facerent. Sic S. Isidorus Lib. VIII. *Duo sunt genera Comicorum, id est, veteres & novi. Veteres, qui & joco ridiculares exstiterunt, ut Plautus, Actius, Terentius. novi, qui & Satirici, a quibus generaliter vitia carpuntur, ut Flaccus, Persius, Juvenalis & alii. Hi enim delicta corripiunt, nec vetabatur eis, pessimum quemque describere: nec cujuslibet peccata, moresque reprehendere.* Nescio autem, quam vera sit illa scenicae poëseos divisio; scio tamen, à Criticis malè ea propter accipi Isidorum; quo circa rem totam nos in medium relinquimus.

Isthaec sunt, quae in praesentia succurrunt, memorata T. Petronii Arbitri opuscula praeter Satiricon, de quo jam tempus urget instituere sermonem; quem habebimus duplicem. Primus materiem, hoc est, argumentum complectetur; Secundus vero formam. Nescio equidem, unde aptius, quam è Tacito ipso argumentum eruere possimus. Ipse diserte in vita ejus edocet, quae verba & hic repetimus:

Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem, aut Tigellinum, aut quem alium potentium adulatus est: Sed flagitia principis sub nominibus exoletorum, feminarumque, & novitate cujusque stupri perscripsit, atque obsignata misit Neroni; fregitque annulum, ne mox usui esset ad facienda pericula. Ambigenti Neroni quonam modo noctium suarum ingenia notescerent, offertur Silia matrimonio senatoris haut ignota, & ipsi ad omnem libidinem adscita, ac Petronio perquam familiaris; agitur in exsilium, tamquam non siluisset, quae viderat, pertuleratque, proprio odio.

Urbis ergo Romae imaginem, praecipuè vero Neronis aulae, Satiricon repraesentat, hoc est, flagitia horrenda fere omnium procerum, ac virorum inlustrium; Principis maximè, & ejus domesticorum. Sub larva enim petulantissimi scripti propudiosam Neronis historiam Petronius occuluit, suique aevi turpitudines. Itaque illico ac mentem ego ad Arbitrum adplicui, subiit animadvertere, actiones impudicas Neronis ab ejusdem historicis necessario petendas esse, ut sensa, locaque Satirici, alias tenebricosa, ac difficillima, inlustrari, & enodari possent utcumque. Sic nos fecimus, integramque historiam Neronis pervolutavimus; indeque facem accendimus locis non paucis adeo hucusque caligine obductis, ut desperatio, vel minimae unquam lucis adipiscendae, eos retro multos per annos prorsus ceperit. Res ipsa fidem faciet. nunc progredimur. Vides, inquam, uti codicillorum, ut vocat Tacitus, Petronianorum argumentum unicè cum Satirico conveniat, quod Petronii Arbitri nomine circumfertur; & quum cetera, nomen puta Auctoris, aetas, & alia pariter consentiant, nullus jam de scriptore ac de scripto dubitationi relinquitur locus. Fulcitur haut leviter haec veritas divina illa DIVI PAULLI Epistola ad Romanos, ubi, compar quum ille fuerit aetate Neroni, & Petronio, pariter adeo eademmet vitia exagitat, ac recenset, ut cap. I. & XIII. ejusdem Epistolae ex sententia quorundam eruditorum Theologorum, fere sine Petronii Satyra non possint intelligi. Restat igitur tantum, ut ullus vel levissimus scrupus reliquus non sit, palam facere, quod scripti nomen Tacito memoratum scilicet, *Codicilli*, etiam optime quadret Petronii superstiti Satirico. Quod plane ego ex ipso Tacito evincam, docente exsertim XIV. Annal. aevo Neronis haut insuetum fuisse, id genus probrosa, & maledica scripta *Codicillos* nuncupare: *Haut dispari crimine*, ait, *Fabricius Vejento conflictatus est, quod multa & probrosa in Patres, & Sacerdotes composuisset iis libris, quibus nomen CODICILLORUM dederat.* Ortum indubie, ex libertate ac licentia supremis tabulis, id est, testamentis & codicillis, concessa, quod libri nempe illi ignominiosi adpellari consueverint *Codicilli.* Hoc etiam ostendit nobis Tacitus ipse lib. VI. Annal. *Eo metu Fulcinius Trio, ingruentes accusatores haut perpessus, supremis tabulis multa & atrocia in Macronem, ac praecipuos libertorum Caesaris, composuit*, &c. Senatus tamen jampridem inhibere tentavit, sed Augustus, teste Suetonio cap. LVI. *de inhibenda testamentorum licentia ne Senatus quicquam constitueret, intercessit.* En aperte mos, & ejus origo. commodum jam ad reliqua secedimus. Addit Tacitus: *Atque obsignata*

misit Neroni, fregitque annulum, ne mox usui esset ad facienda pericula. Unde & isthaec licet conligere; Primum, obsignatum misisse Satiricon, haut secus ac si testamentarium foret, tutius etiam ut sic ad Principem pervenire posset: plures namque pereuntium ex magna bonorum parte imperatorem instituebant heredem. praeterquam quod & supremae quodammodo tabulae illae fuere. Quod haut incommode fieri etiam potuit. nam a testatore tantum, testibus non adhibitis, nonnunquam supremae tabulae obsignabantur. Innuit Tacitus ipsas Lib. xv. Annal. cap. 54. & 55. de Scevino loquens. Et fors, quod ait nunc Tacitus, *obsignatas* Neroni Arbitrum tabulas misisse, haut inepte de obsignatione capiendum, ac lini trajectione, quae adinventa primum est sub ipso Nerone, auctore Paulo libr. v. Sententiar. Tit. 25. Inquit etiam Suetonius in Nerone, cap. XVII. *Adversus falsarios tunc primum repertum, ne tabulae nisi pertusae, ac ter lino per foramina trajecto, OBSIGNARENTUR.* Deinde conligitur, suppresso vero nomine ad Principem misisse Petronium suum Satiricon; ac sub Encolpio scilicet, ut paret, ipsum latitasse, & subinde Polyaeno: ideoque annulum postea consulto, post obsignationem scilicet, fregisse, tradidit Cornelius, ne vel illud indicium Auctoris superesset etiam post ejus obitum. Subdit Tacitus: *Ambigenti Neroni quonam modo noctium suarum ingenia notescerent, offertur Silia, &c. ac Petronio perquam familiaris, &c.* Unde & edisco isthaec. Primo, qnod codicillorum auctor Neroni innotuit, licet annulum fregerit, & nomen suum occultarit. Item, quod jam Neroni adsumptus Petronius non erat summum elegantiarum Arbiter, nimirum postquam ad Principem Tigellinus detulit, Cumisque erat detentus, ut inquit Tacitus, quod haut parvum temporis spatium fuit; eoque conceptum Satiricon esse, conditumque, intelligere par est. Itaque jure optimo mirabatur Caesar, quod flagitia suarum noctium Petronio notescerent. Sed occurrit animo Silia eidem Arbitro familiaris; quae quoniam videretur non siluisse, quae viderat, pertuleratque, (nam Caesari erat ad omnem libidinem adscita) exsilio punita tantum evasit ab immanissima fera. Ita & morsus caeteri, qui in reliquis fragmentis continentur, puta adversus eloquentiae professores, forenses advocatos, sacerdotum libidines, paedagogorum nefaria flagitia, equitum in balneis turpissimum delectum, feminarum adulescentes formosos ambientium levitatem, & lascivos amores, ac denique heredipetarum rapacitatem ac fraudes, omnes pariter etiam ad imperium Neronis spectant, qui mores eo temporis, si unquam alio, potissimum viguere. Et hactenus de argumento.

In forma autem tria considerabimus: Satirici *originem*, *progressum*, formam usque nactum est, in qua tandem conquievit, & postremo *nomen*. Sed ad *originem*. Si Satirae primae Romanae initium inquirimus, longè altius est, quam istius, de qua nobis instituta est dissertatio. Id vero nostrum non interest. nam licet varias illa primaeva mutationes sit passa, nec minimum quid longo tempore cum nostra habuit commune: quo usque ad duas illas species pervenit, quas Quinctilianus recenset. Inde ergo nostrae Satirae origo nobis ducenda necessario est. Ecce verba Fabii nostri ex Lib. x. Instit. Orat. cap. 10. *SATIRA quidem tota nostra est, in qua primus insignem laudem adeptus est Lucilius, qui quosdam ita deditos sibi adbuc habet amatores, ut eum non ejusdem modo operis autoribus, sed omnibus poëtis praeferre non dubitent. Ego, quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, & esse aliquid, quod tollere possis, putat. Nam & eruditio in eo mira, & libertas, atque inde acerbitas, & abunde salis. Multo est tersior ac purus magis Horatius, & ad notandos hominum mores praecipuus. Multum & verae gloriae, quamvis uno libro, Persius meruit. Sunt clari hodieque, & qui olim nominabuntur. ALTERUM illud est, & prius Satirae genus, quod non sola carminum varietate mistum condidit Terentius Varro, vir Romanorum eruditissimus.* Manifesto separantur his verbis duae species Satirae diversae. Prior species est ejus Satirae, quam Lucilius excoluit, & quodammodo adinvenisse videtur. Horatius aperte dixit L. II. Sat. I.

- - - *Quum est Lucilius ausus*
Primus in bunc operis componere carmina morem,
&c.

Etiam alibi. Altera species est illius Satirae, quam eximie Terentius Varro exornavit: Inventor autem fuisse videtur Ennius, seu Pacuvius. Idem ac Quinctilianus docet Diomedes L. III. pressius tamen, sed non obscurius: *SATIRA dicitur carmen apud Romanos, non quidem [apud Graecos] maledicum, & ad carpenda hominum vitia Archaeae Comoediae charactere compositum; quale scripserunt Lucilius, & Horatius, & Persius. Sed olim carmen, quod ex variis poëmatibus constabat, SATIRA vocabatur; quale scripserunt Pacuvius, & Ennius.* Ad posteriorem ergo speciem pertinet Petronii Satira, ideoque de illa, altera praetermissa, adcuratè nobis agendum est. Ejus enim antiquius initium ego non invenio, quam à Pacuvio, aut Ennio. De Pacuvio hodie obscuram satis memoriam habemus, de ejus vero Satiris nullam. ea propter convertendus erit stilus ad Ennium. Ejus Satirae à Grammaticis priscis saepe laudantur. Sextum librum Donatus citat ad Phormionem Terentii: sed Porphyrio vetus Horatii interpres ad Satiram 10. Lib. I. ait, quatuor Satirarum libros ab Ennio relictos esse. Sed nihil mirum sane, quum proni in similes numerorum

er-

errores semper librarii fuerint. Quando vero natus Ennius, à Cicerone habemus: inquit in I. Tuscul. *Annis fere cccccx. post Romam conditam Livius fabulam dedit C. Clodio Caeci F. M. Tuditano Coss. anno ante natum Ennium, qui fuit major quam Plautus, & Naevius.* Verum enim vero non solum originem Satirae nostrae discimus ex Diomede, sed formam etiam, itidemque ex Quinctiliano. Ille: *Carmen, quod ex variis poëmatibus constabat, Satira dicebatur.* Iste: *Satirae genus, quod non sola carminum varietate mistum condidit Terentius Varro.* Miscellum ergo extitit opus illud, constans ex variis metrorum generibus, quod ex ipsis Ennii fragmentis, quae apud. Grammaticos reperiüntur, liquido patet. Ex lib. III. Satirarum, sive ex II. Satira exametros versus proferant, etiamque trimetros jambicos; & sic in aliis libris diversitas similis animadversa. Unde jam error Criniti erit manifestarius, qui * Satirarum libros, ait, scripsisse Ennium quadratis versibus; cui haut dubio A. Gellius imposuit, quum L. II. cap. 29. dixit, quemdam *Æsopi apologum Q. Ennium in Satiris scite admodum & venuste versibus quadratis composuisse.* Habuerunt & Graeci ejusmodi miscellaneae scriptionis exempla nonnulla. Poëta quidam, Chaeremon vocatus, ex multis versuum generibus mistis, auctore Aristotele L. de Poëtica, carmen quoddam contexuit, quod satis vel ideo opportune vocavit *Hippocentaurum.* Item Homerus in Margite (quod opus convitiosum fuisse, subindicat ibidem Aristoteles) teste Hephaestione, jambicos aliis versibus miscuit; quod sic & Marius Victorinus prodidit L. III. agens de quodam jambici genere: *Hoc genere cujusdam, ut perpendimus, primus usus est Homerus in Margite poë. nec tamen totum carmen ita digestum perfecit. nam duobus pluribusve exametris antepositis istum subjiciens copulavit.* Verum nescimus, an exinde parentes Satirae nostrae, Pacuvius, & Ennius exemplum sibi sumpserint, certo autem scimus posteris dedisse. Sed quum in dies res augeantur, & plurimum exornentur, accidit Satirae, ut jam non solum ex diversorum generum versibus conflaretur ab inferioris aevi Poëtis; sed ex prorsa oratione simulque vorsa, ut monstruosum Poëma, ipsa tamen varietate conspicuum, edere postea commenti sint; qui fuit Satirae non minimus *progressus.* Similis vero scriptionis antiquiorem auctorem eruditi Terentio Varrone non agnoscunt. Jam ex Quinctiliano audivimus, qui luculentus hic nobis testis est: *Alterum illud, & prius Satirae genus, quod non sola carminum varietate mistum condidit Terentius Varro, vir Romanorum eruditissimus.* Quorum verborum sensus est, Satiram, quam Varro excoluit, ipsam omnino esse, cujus inventorem antiquitas, ut jam vidimus, Ennium profitebatur; aliter enim capere, scilicet antiquiorem esse Varronis Satiram Luciliana, temporum ratio non concederet, quum posterior natu Varro sit, quam Lucilius. Sed addit Fabius, quod non sola carminum varietate mistum genus id Satirarum condiderit Varro, ut fecerat Ennius, sed cum metris etiam solutam orationem commiscuerit. Eâ in re Menippum Philosophum Cynicum imitatum fuisse, ipsemet Varro apud Ciceronem Academicis quaestionibus disertim testatur: *Et tamen in illis veteribus nostris, quae, Menippum imitati, non interpretati, quadam hilaritate conspersimus,* &c. Idem insinuat Probus, grammaticus antiquus, ad sextam Eclogam Virgilii: *Varro Menippeus non à magistro, cujus aetas longe praecesserat, nominatus: sed à societate ingenii, quod is quoque omnigeno carmine Satiras suas expoliverat.* Ubi immerito accusatur à Criticis imperitiae, quod videatur persuasisse sibi, Satiras scripsisse Menippum; quum revera ejus scripta nullus unquam antiquorum Satiras vocaverit; quod ut ego libenter concedam, minime vero, haut secus ac Varronianas (& hic animus dubio procul Grammatici fuit) non posse jure merito Satiras appellari, qua augumenti petulantia, ac varietate, qua soluti sermonis etiam & vincti commistione. Quod fuisse ingenium scriptorum Menippi, haut finit nos dubitare ipsamet certe Varronis imitatio; quapropter & suas Satiras *Mennipeas* nuncupavit. Omnia A. Gellius plane lib. II. c. 18. *Servus ille Mennippus fuit, cujus libros M. Varro in Satiris aemulatus est; quas alii Cynicas, ipse adpellat Menippeas.* Et inde etiam ipse adpellatus *Menippeus*, ut supra Probus indicavit. Tuetur & non leviter Lucianus, dum Necyomantia Menippi characterem, quae eruditorum observatio est, exprimere haut oblique voluit; ibi Menippum introducit profantem. sermo ejus ex versibus, & prosa contextus est. Verum enimvero nihilum prorsus refert, quo minus parissimi sint Menippei Varronis, & Menippi libri, quod proprii sint Varronis versus Satiris suis inserti, Menippi autem aliunde petiti. Ac praeterea unde scimus nos, saepius quoque cum prosa versus proprios non miscuisse Menippum? nec scripta ejus comparent, nec dixit nobis ex vetustis, qui viderunt, ullus. Audimus tamen tamen hodie venerandae antiquitatis testes non paucos proferentes, quam ambitiose Menippum exprimere optaverit Varro. Itaque ego adsentiri non possim, quid vel minimum discriminis comminiscenti, praeter nomen, inter Varronis Satiras & opera ut plurimum Menippi. Nec materie utriusque scripta fuere diversa: carpere namque hominum mores, ac festivo hilaruloque stilo deridere, ambo sibi proposuerunt. hocce sane ex Varronis reliquiis liquido paret. De Menippo Laërtius: τὰ βιβλία αὐτοῦ [Μενίππου] πολλοῦ καταγέλωτος γέμει, καί τι ἴσον τοῖς Μελεάγρου τοῦ

* L. I. de Poët. cap. I.

κατ' αὐτὸν γινομένου. *Libri ipſius multo riſu referti ſunt, non ſecus atque Meleagri, qui tempore ejus fuit.* Ideo Strabo l. XVI. σπουδογέλοιον adpellat, hoc eſt, *in ridiculis verſantem, rerumque ridicularum ſtudioſum*, & pariter cum Meleagro componit. Teſtatur & Lucianus ſuiſmet ſcriptis. nihil quippe ille habuit carius & antiquius, quam aemulari ingenium Menippi lepidis ſuis ſermonibus, ac Dialogis pluribus. Cultor igitur Varro Satirae hujus eximius, ea illas concinnavit forma, & effinxit, quae perſtitit diu: quo longo temporis intervallo plures exſtitiſſe inluſtres & famigerabiles viros, qui Satiricos hujuſcemodi libros ſcriptitarunt, ambigere delirium eſt. Sed vetuſtatis omnia depaſcentis injuria poſteris invidit. Ad nos unus tantum aut alter pervenit magnorum hominum, aetate, eruditione, haereſi quoque philoſophica parium. Iſti ſunt L. Annaei Senecae APOCOLOCYNTOSIS, & T. Petronii Arbitri SATIRICON. Sed ille brevis ludus eſt de morte Claudii Caeſaris; hic vero, quem ad juſtum volumen auctor perduxerat, avorum memoria adeo à blattis & tineis exeſus, mutilus, & deformis adparuit, ut parens, ſi reſurgeret, ut nothum & ſpurium foetum abdicare poſſet impune. Ex eo tempore vix reperiri poterit vir ullus ingenio & doctrina nobilis, cujus acumen & eruditionem Arbiter non exercuerit. verum, ut omnes homines ſumus, non dii, impari admodum ſucceſſu. Sed ad rem. nos putamus, huc adcenſeri non poſſe Martiani Felicis Capellae miſcellum Satiricon. Nam, licet connubio illo pedeſtris & equeſtris orationis cum Satira praecedenti conveniat: quum ab illa prorſus natura ſua, materia, & fine diſſentiat, ad aliud ſcriptorum diverſum genus erit revocandum. rationem vero nominis infra adtingimus. Quod pariter & de opere Boëtii, *de conſolatione Philoſophiae* inſcripto, cenſendum erit. At hic praeterire non licet aptiſſimam eſſe hancce formam ſcriptionis ad expromendos animi ſenſus felleo cum ſale; etiamque duplicis ſtili vires, ac nervos intendendos ingenii, duobus autem Satirographis illis, Senecae, & Arbitro, alio praeterea reſpectu forſitam adriſiſſe: eo, inquam, quod haberent prototypum illius Menippum, qui Cynicae diſciplinae fuerat ſectator egregius; unde & Varronis Satirae pariter *Cynicae*, ac *Menippeae*, vocatae, ut ſupra didicimus ab A. Gellio. Itaque quum Satiras erant ſcripturi, illas nempe aemulari prae caeteris maxime Stoïcos Philoſophos decuiſſe, licet intelligere una namque ac pene eadem doctrina Cynica & Stoïca apud antiquos habebatur. Aſt ad *nomen* tandem devenimus, ubi noviſſimum Iſaaci Caſauboni commentum, tam de *Satirae* originatione, quam de modo ſcribendi, ſane quam videtur ad veritatem accedere. Vetuſtiſſimae quidem poëſi ſuae valde cum ratione congruit priſcos Romanos impoſuiſſe Romanum nomen, non vero exoticum & peregrinum: quod à moribus rudis eorum primordii maxime abhorrebat. Itaque Romana vox *Satira*, & quidem antiquiſſima apud illos, ac proinde ante illud tempus exorta, quo Graecas diſciplinas cum illarum acceperunt nominibus, eaque propter litteris etiam ſcribenda Latinis, uti in pluribus codicibus pervetuſtis invenitur, nempe *Satura*, aut *Satira*, quod idem eſt, ut jam olim monuerunt eruditi, haut ſecus atque *maxumus*, & *maximus*; *optumus*, & *optimus*, & alia quam multa. Caeterum *Saturae* nomine quid primitus ſignificaretur, cognoſcitur ex Acrone veteri interprete Horatii ad I. Sat. Lib. I. ubi docet, *Lancem illam, quae plena diverſis frugibus in templo Cereris infertur, SATURAM adpellari.* Idem Diomedes tradit Lib. III. additque ideo *à copia & ſaturitate rei SATURAM vocari.* Exinde coepit SATURA uſurpari latius. Feſtus: *Satura & cibi genus eſt ex variis rebus conditum.* Et Varro, teſte eodem Diomede, *quoddam genus farciminis, quod multis rebus refertum eſt, SATURAM* dicit *vocitari*, & profert hocce ex II. Lib. Plaut. Quaeſt. *SATURA eſt, uva paſſa & polenta, & nuclei pinei mulſo conſperſi.* At quod magis ad noſtrum ſcopum accedit, id Feſti eſt: *Et lex multis aliis legibus conferta.* illud ſane tandem collimat, quod ejus adbreviator Paullus retulit: *SATURA & genus carminis eſt, ubi de multis rebus diſputatua.* Ita & Acron ibidem: *Ergo & hoc carmen propterea SATURAM adpellaverunt, quia ita multis & variis rebus refertum eſt.*

Tute jam vides, quam apte Varronianae Satirae, & pariter Petronianae, conveniat SATIRAE vocabulum Romanum. Nam quum Satirae ſit plurium videlicet rerum commiſtio, ubinam, quaeſo, miſtura major, quam in noſtra Satira, & rerum, & multiplicis ſimul orationis eſt, ut anterius oſtenſum? Pariter facit & ad aliam Satirae ſpeciem eadem adpellatio, ſed quae ad nos in praeſentia ejus explicatio non facit. Ut enim maledicentiae quoque Satirarum adpellatio ipſa quadraret, non defuit & etymi ſui ſatis opportuna ratio. Addit Acro loquens de Satira poëmate. *Alii dicunt, quod ideo Satura* [vel Satira] *vocitata eſt, quod ita convitia & crimina hominum libere invadat, ut Saturi, id eſt, ebrii ſolent homines dicteriis aut contumeliis adficere.* Apte ergo ſic à nomine *Satur*, Etymologia petita eſt, quod & noſter D. Iſidorus lib. VIII. orig. c. 7. juvat his verbis ex regio codice emaculatis: *aut à Saturis nomen tractum, qui inulta habent ea, quae per vinolentiam dicuntur.* Mire convenit Satirae Romanae dubio procul & iſthaec originatio. utraque ejus ſpecies plane circa doctrinam morum, vitiorumque exagitationem verſatur.

SATIRICON, ſive SATIRICUM Latina formatione, opus ſuum Petronius inſcripſit.

Cur

Cur autem potius, quam SATIRA, quaestio est [illegible]. Certe obsoletae insolentesque inscriptiones auctores Satirarum potissimum perpetuo delectarunt. Sic aliis, placuit [illegible], & [illegible], prae [illegible], non semel poëmata sua adpellare. Sic [illegible] [illegible] potius quam *epigramma*, & *apologeticus* potius quam [illegible], & innumera alia. Ita & Marcianus Felix cyclopaediam suam, si vera est [illegible], *Satiricon* vocavit: non tamen quod convitiosum esset scriptum, sed quod miscellum & varium, ut ipsemet in fine adtestatur. Dispescitum videtur in libros & Satiricum fuisse. nam sic veteres Grammatici laudant. Decimus quintus liber, quod supra omnem fidem meo animo est, citatur in veteri quodam Lexico; & sic ab aliis Libri diversi. Utcunque autem res sit, majorem, certo certo certius est, & potiorem operis partem periisse. Caeterum nonnullae in reliquiis, quae supersunt, parum pudicae (fatendum est) narratiunculae offenduntur dispersae, & quae fortassis castas aures haut immerito offendant. At meHercules sui aevi flagitiis, in quae invehitur, illud potius, quam impudentiae suae, erit imputandum; etiamque ingenii scriptoris praestantiae, & incomparabili eloquentiae. Ab eo enim minime res narrari, sed agi videntur; muniaque oculi sua, non aures obire. Ideo & non semel au[illegible] ab antiquis, & aliis quamplurimis [illegible] passim decoratur.

DE SATIRICI PERSONARUM NOMINIBUS.

PRAELUDIUM III.

VEtus per aliquot retro saecula obtinuit opinio, Comicos tantum scriptores adigi debere, nomina interlocutorum suarum fabularum aliqua scilicet cum ratione excudere. Sic exsertim ad Adelphos Terentii Donatus edocuit: *nomina personarum, in Comoediis duntaxat, habere debent rationem, & Etymologiam.* Ast, si verum amamus, neutiquam Grammaticus capiendus est restricte de Comicis tantum fabulis, immo potius de universa dramatica poësi, ubi vel Tragoedia ipsa excipienda non est, licet Aristoteles proferat in Poëtica: Ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. *In tragoedia vera nomina retinentur*: additque rationem. Subdit namque post pauca: Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ἐνίαις ἐν μὲν ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων, τὰ δὲ ἄλλα πεποιημένα. ἐν ἐνίαις δὲ [illegible] τῷ Ἀγάθωνος Ἄνθει. [illegible] [illegible] *Sed in tra[illegible]* *unum atque alterum notum servatur, reliqua vero excogitantur: in nonnullis etiam nullum, sicut in trag[illegible], in qua [illegible] pariter res [illegible], & nomin[illegible] excogitat[illegible], & tamen aeque delectant.* Caeterum certo certius est, Petronii Satiricum poëma esse Dramaticum; qua imitatur, exprimitque hominum mores, qua item agentes inducit personas, variaque inter se conloquentes, licet auctor ipse simul interloquatur in fabula, narretque, quod plane Aristoteles in Poëtica tradidit, & prolixe ad illum variis in locis interpretes. Dramatum igitur lege coactus Arbiter fuit procudere, convenienti admodum cum ratione, & respectu, personarum nomina. Maxime autem propter ipsam Satirici naturam; de ipso inquit Tacitus: *Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem, aut Tigellinum, aut quem alium potentium, adulatus est: sed flagitia principis sub NOMINIBUS exoletorum, feminarumque, & novitate cujusque stupri perscripsit, atque obsignata misit Neroni.* Hinc edisci, Satiram scripsisse Petronium, supra jam monuimus. nunc insuper addimus, conjici etiam, & confinxisse nomina. Quid ergo decori eruditissimi & venustissimi scriptoris magis adversaretur, quam temere aut fortuito illa conflavisse? Amant indubie Satirica & Scommatica scripta larvas illas eruditas vocabulorum, quod vel mitiores epigrammatistas olim haut fugit. Unde aperte jam illud Valerii nostri capiendum in praeliminari Epigrammatum epistola: *Spero me sequutum in libellis meis tale temperamentum, ut de illis queri non possit, quisquis de se bene senserit, quum salva infimarum quoque personarum reverentia ludant: quae adeo antiquis auctoribus defuit, ut NOMINIBUS non tantum veris abusi sint, sed etiam magnis.* Sub nominibus ergo scite & argute confictis lusit in plures Martialis, immo, ipso adtestante, in omnes, quos insectatus est. Quorundam nos rationem quaesivimus jam olim, exinque confecimus conlectanea; aliorum nunc in Commentis Petronianis reddidimus. Undique ergo cogi videbatur Petronius ad erudita vocabulorum commenta. itaque haut dubium est, hac in parte politissimum scriptum claudicare, minime illum passurum. Merito jam ideo partium erit in praesentia nostrarum, sensa illa auctoris reconditiora sedulo perscrutari.

Ex Athenaeo enim libr. XIV. conligere licet, ut Comica nomina duarum tantum confingerentur syllabarum, quod infimarum personarum videlicet forent; Tragica vero plurium, quod essent virorum inlustrium: Φιλόγελως δ' ἦν καὶ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, ὥς φησι Φύλαρχος ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἱστοριῶν, ὅς γε τὴν Λυσιμάχου αὐλὴν κωμικῆς σκηνῆς οὐδὲν διαφέρειν ἔλεγεν· ἐξιέναι γὰρ ἀπ' αὐτῆς πάντας δισσυλ-

συμπαθέας· τόν τε Βίθυν χλευάζων, καὶ τὸν Πάριν, μεγίστους ὄντας δόξαν τῷ Λυσιμάχῳ, καὶ τινὰς ἑτέρους τῶν φίλων &c. *Fuit & Demetrius Poliorcetes ridiculorum studiosus, qui, ut scribit Phylarchus libro sexto Historiarum, Lysimachi regnum diceret, nihil à scena comica discrepare, quoniam ex ea prodirent omnes dissyllabis nominibus adpellati, Bitheu irridens, Parin, & alios quosdam ejus amicos, maximae apud Lysimachum auctoritatis*, &c. Vero tamen auctoribus priscis superstitibus invenimus id observatum; pariterque Arbitrum insuper habuisse, constat manifesto. Unde autem potissimum Comici servis adinvenerint scenicis nomenclationes, sic Helladius prodidit in Chrestomathia. Ὅτι οἱ κωμικοὶ τοὺς οἰκέτας τὸ μὲν πλεῖον ἀπὸ τοῦ γένους ἐκάλουν· οἷον, Σύρον, Καρίωνα, Μίδαν, Γέταν, καὶ ὅμοια· ἐκάλουν δὲ καὶ τὰ ἐξ ἐπιθέτων· ὡς ἀπὸ τοῦ χρώματος μὲν, Πυῤῥίαν, καὶ Ξανθίαν· ἀπὸ τῶν τρόπων δὲ καὶ Παρμένοντα, καὶ Πίστον, καὶ Δρόμωνα. ἐκάλουν δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ αὐτοὺς ἐωνήσαντο οἰκέτην· ἐξ οὗ καὶ τοὺς Νουμηνίας ὀνομάζειν. *Comici plerumque servis nomina à natali solo indunt, ut Syrum, Carionem, Midam, Getam, & similia: partim ex adjunctis, ut a colore quidem, Pyrrhiam, & Xanthiam: à moribus Parmenonem, Pistum, Dromonem: item à die, quo emptus est servus: unde & Numenias vocant.* Aliter vero alii saepiuscule, ut sibi visum fuit. At enim nos propius jam inspiciamus nostri Satyrici nomina.

ENCOLPIUS] Quum isthaec Satyrae species ad *mistum* genus Poëmatum referri debeat, in quo & Auctor narrat, & aliorum introducit conlocutiones (μικτὸν Graeci, ut alias diximus, vocant) persona necessario scriptum indigebat, quae Auctoris munere fungi videretur. Ejus ergo vicem subit toto in Satyrico Encolpius. nam licet post medium compareat, ejus partes subripuisse Polyaenon, ipse tamen ab Encolpio diversus censendus non est; nomen vero ille commutavit ob mimicum illum Crotone compositum figmentum. Recte omnino illi, qui scribunt *Encolpius.* nam quibus potius *Eucolpus*, sive *Eucolpius*, jampridem adrisit, fors originationis habuere momenta, quae nobis inviderunt. In priscis namque lapidibus adserere ita nomen scriptum reperiri frequenter, nunquam vero *Encolpius*, prorsus sane fuit sua fide abuti majores: nam aliter se rem habere, hoc est, rarenter admodum *Eucolpus* inveniri, saepius autem, in cognominibus potissimum, *Encolpus*, facile cuilibet probabitur animadvertenti, notavitque jam ad Martialem suum Scriverius lib. I. Ep. 31. Caeterum vel Graecanico etymo praestans nostra scriptura est; habent veteres Glossae, Ἐγκολπίζω, *insinuo.* Quod vere quidem de se potuit Petronius praedicare. callida enim & erudita morum suavitate se penitus in potentium animos insinuare consuevit, eorumque in sinu mira fuit acceptus benevolentia. Plane innuunt Taciti illa verba: *Inter paucos familiarium Neroni adsumptus est elegantiae ARBITER, dum nihil amoenum & molle adfluentia putat, nisi quod ei Petronius adprobavisset.* Ejusdem Encolpianae virtutis in Satyrico etiam vestigia reliqua sunt. Eo spectat Lycae & Tryphaenae haut semel erga ipsum repetita benignitas vel cum capitis periculo: Circes item, & Chrysidis adfectus; ut de Gytone taceam, Quartilla, aliisque. Ast in nominis hujusce significatione locum fors habet & illud Tibulli:

Quid hoc novi est? quid ira nunciat Deum?
Silente nocte candidus mihi puer
Tepente quem receperit additus SINU, &c.

Quo quid crebrius Encolpio contingit cum Gytone suo? Ἐγκολπίζειν vulgo est, *in sinu habere.*

AGAMEMNON] Rhetor est, & eloquentiae indubie praeceptor; ideo *Magistrum* vocat, ut mea est sententia, Trimalcio cap. I. v. Apte vero regis Agamemnonis illum adpellatione insignivit. Oratores namque & Sophistae *reges* olim nominabantur, quod observarunt jam viri eruditi. Lucianus, postquam bellum eloquentiae magistrum descripsit in Ῥητ. διδασκάλῳ, addidit: Τούτῳ τοίνυν προσελθὼν, καὶ παραδοὺς σεαυτὸν, αὐτίκα μάλα ῥήτωρ ἔσῃ, καὶ περίβλεπτος, καὶ, ὡς ὀνομάζει αὐτὸς, βασιλεὺς ἐν τοῖς λόγοις ἀπονητὶ καταστάς. *Ad hunc itaque si accesseris, teque ipsum tradideris, confestim Rhetor eris egregius ac conspicuus, &, ut ipse vocat, Rex in eloquentia citra laborem constitueris* Apte quidem, nam eorum natio superba nimis ac tumida, quod nemo nescit post eruditas Cressolii lucubrationes lib. V. cap. I. Theat. Rhet. Fastuosos autem quoslibet ut plurimum, & superbientes, nomine *regis* haut sine sale nigro notarunt antiqui: sic visum in potentioribus amicis, patronis, ac viris principibus, quos officiosi togatuli ita praedicabant, saepe Hispanus Epigrammatista docet. lib. II. Ep. 18.

Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regis.

Et lib. III. Ep. 7.

Regis superbi sportulae recesserunt.

Et lib. V. Ep. 20.

Luxuria est, tumidique vocant haec munera reges.

Sic ipsus Valerius Martialis, observo ego, ut Arbiter *Agamemnona* declamatorem suum, *Attalum* declamatorem quemdam & oratorem nuncupavit, quod regios exinde concepisset, ac veluti fastus Attalicos:

Declamas belle: caussas agis, Attale, belle.

Petronius vero haut sine exemplo rhetori suo dedit

dedit Agamemnonis nomen. nam prius M. Varro in Virgula divina itidem adpellavit *Agamemnona* similem rhetorem aut declamatorem, nimirum quia regem fecerit Agamemnona Homerus oratione adprime gravem ac vehementem, quod vir doctus Ausonius Popma etiam adnotavit.

ASCYLTOS] Encolpii *comes* est, *fraterque* nequiori sensu, si qua est verbis Gytonis, immo ejusdem Ascylti, fides. cap. IX. inquit puer: *Tuus iste frater, seu comes.* & cap. eod. Ascyltos: *Cujus eadem ratione in viridario frater fui*, &c. Encolpius autem suum *commilitonem* vocat cap. LXXX. Ast ejus nomenclatura uti Satyrici conveniat actioni, indicare necessum est. Ajunt veteres Glossae: *Ἄσκυλτος*, *infatigabilis.* Quod sane & opportunum erit interpretamentum verborum cap. XCII. *O juvenem laboriosum? puto illum pridie incipere, postero die finire.* Unde & error patescit cum adspiratione, *Aschyltos*, scribentium.

GITON] *Frater* Encolpii est ac deliciae, totaque in Satyra perpetuus comes, si paucos dies excipias, quos apud Ascylton, si qua est amantibus fides, exulavit invitus. Pannychidis etiam fuit mimicus conjunx; desiderium vero ac voluptas Quartillae, Ascylti, Eumolpi; item Lycae & Tryphenae. *Γείτων*, *vicinus*, *proximus* sonat, quod verbum amoris agnoscunt Critici; senseruntque, quibus vicina contigit pulcritudo. Veram sane scripturam ex priscis editionibus exhibuimus. Scaligeri autem F. *Gnython* libri aversantur scripti.

PSYCHE] *Ancilla* Quartillae, ipsa profante cap. XVI. Eidem toto actu adsidet fidissima, nequitiarumque ejus, uti ex superstitibus reliquiis cogitare licet, nec inferior, nec invenustior aemulatrix. Ideo ab *anima* habuit nomenclationem, quae Graecis ψυχὴ, estque amantium compellatio mellitissima. Juvenal. Sat. VI. 193.

------ *Quotiens lascivum intervenit illud*
ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ, *modo sub lodice relictis*
Uteris in turba.

Martialis lib. X. 68.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ *lascivum congeris usque.*

Apte ergo Amoris conjunx, deliciosissima ac formae emendatissimae puella, teste Fulgentio Mythologo, & Appulejo fabulatore, PSYCHE indigitata. Vocabulum etiam verum fuit feminarum pudicarum. Lapis Romanus:

DIS. MANIBVS. SACR.
CORNELIAE. Q. L. PSYCHES.
SER. MARTIVS. MARTIALIS
ET. SPATALVS. Q. CORNELI
FLACCI. DISP.
CONIVGI. FIDELISSIMAE
FECERVNT.

QUARTILLA] Non Priapi sacerdos est, potius victima. Carmen Ithyphallicum indicat, uti nos latiuscule in Commentis.

Quum sacrum fieret deo salaci,
Conducta est pretio puella parvo,
Communis satis omnibus futura &c.

Apte ideo *Quartilla* vocata, sive, ut arbitrium est viri docti, *Quadratilla*, ut apud Quinctilianum *Quadrantaria*: quibus adpellationibus eae significantur, quae ob quadrantem sui copiam videlicet facerent. *Quintiam* pariter parvi pretii scortillum suspicari licet, carmine devirginato.

Deliciae populi, magno notissima circo
Quintia &c.

Quartilla nomen Romanum est, cujus in vetustis lapidibus seges foecunda.

PANNYCHIS] Virguncula est septennis, cujus impudicae & praecoces cum Gytone nuptiae apud Quartillam celebrantur. Nomen aptum est prorsus cuilibet meritrici. Glossae interpretantur: Παννυχὶς, *hoc excubitum*, *pervigilium.* Nequitia autem, quae latet, palam erit cuicumque Commentum nostrum consulenti ad verba cap. XXI. *Quum sciatis Priapi Genio pervigilium deberi.* Arnobius lib. V. *pervigilia*, & *pannychia* conjunxit, & in vetustis inscriptionibus feminae reperiuntur *Pannychides*; & apud Lucianum meretrices. Satyrici autem est κωφὸν πρόσωπον, uti *Carpus*, *Fortunata*, *Menelaus*, *Lycurgus*, *Doris*, *Endymion*, *Gorgias*, quod hic satis sit monuisse.

EMBASICOETAS] Cinaedus erat vetusculus, molitor, immo tortor, Encolpii & Ascylti. Apte enim illi cinaedo impositum nomen. Nam, uti Josias Mercerus inquit notis ad ultimam Epistolam Aristaeneti, „ ἐμβατεύειν idem quod ἐμβαίνειν. unde Ἐμβασικοίτης, *Incubus*; quod nomen „ Cinaedi apud Petronium. „ quae recte omnino viro docto in mentem venerunt; nam licet Cinaedi alii sit ab Incubis plane, Cinaedus vero ille purus incubus ea scena fuit, ut nos ostendimus ad verba cap. XXIV. *Quaeso, inquam, domina, certe Embasicoetam jusseras dari.* Itaque jocum, quem ab eo ipse Mercerius petivit, quod promisso scilicet incubo repraesentaretur Cinaedus, ibidem non admisimus.

TRIMALCIO] Senex ille beatulus est, cujus lautitias, luxumque convivialem, graphice Petronius describit. Nomen certe ab nequam mollitie habet. Glossae: μαλακὸς, *mollis.* μαλάσσω, *subigo*, *mollio.* Vere omnino, ut ex narratiunculis Satyrici constat. cap. XXVIII. *In chiramaxio deliciae ejus ferebantur*, *puer vetulus* &c. & alias. *Trimalcio* ergo, id est, *termollis.* quod nimiam ejus mollitiem innuit, quippe ternarius numerus indeterminatus est, & multitudinem comprehendit. Plutarchus lib. I. de Plac. Philosoph. Ἡ δὲ τριὰς, πλῆθος, ἀφ' τρισμάκαρες Δαναοί. Non aspirandum igitur vocabulum esse, satis jam patet; simulque ex Neronis numismatis,

quae laudat Bourdelotius, mihi autem videre adhuc non contigit, in quorum parte reversa legitur TRIMALCIO, quo mire quidem, fides autem penes illum sit, Commentum infra nostrum juvatur, videlicet sub Trimalcionis persona latere Neronem.

CINNAMUS] *Dispensator* ille est Trimalcionis, qui, licet superciliosus ac superbus, exorari tamen ab peregrinis hominibus passus est. Fors autem Cinnamus ille dictus dispensator (ni aliud in amissis detur nobis hodie latere) quod in primoribus servis olim dispensatores censiti, haut secus atque inter frutices aromaticos pretiosum *cinnamum* habitum fuit, sive *cinnamomum*; quo & illud Arbitri spectat cap. XCIII.

------ *Rosa cinnamum veretur.*

Praeterquam quod & id nominis legitur in priscis servorum titulis. sic Romae:

CINNAMVS
TI. CAESARIS. AVG.
PEDISEQVVS
NYMPHAE. CONIVGI
FECIT.

CARPUS] *Scissor* ille est, qui ad symphoniam gesticulatus lacerabat obsonia; id *carpere* adpellabant antiqui; itaque quotiens, *carpe*, Trimalcio proferebat, servum vocabat, eumdemque munia obire sua jubebat. Eo autem lusui illi conviviali amplius quid inest leporis, quod & verum fuerit illud nomen hominum servilium, uti ex priscis inscriptionibus ostendimus in nostris Commentis; addimus, etiam inter ingenuorum cognomina reperiri. Romanum marmor:

D. M.
ALBIAE. THREPTAE
M. ALBIVS. CARPVS
PATRONVS
FECIT.

FORTUNATA] Fictum quoque vocabulum est, quod Trimalcionis *uxori* Arbiter dedit. Apte nimirum, quum Trimalcio ille plane Nero sit, uxor item liberta Acte, ut suo loco ostendimus. *Fortunatus* enim antiquis dicebatur, auctore Cornelio Frontone, qui cum opibus nomen accipiebat, quod mire Actae illi convenit; *Felix* namque, qui a natura habuit, ab ipsoque scilicet ortu. Revera autem pluribus feminis fuit & illud nomen. Vetus elogium Romanum:

D. M.
M. SEIO. DIOGENI
FORTVNATA
CONIVX
MARITO. BENE. MERENTI
FECIT.

Et saepe alias. Fuit etiam & cognomen. sic in inscriptione Romana:

D. M.
ANTONIA. FORTVNATA
FECIT. PATRONAE. SVAE
BENE. MERENTI
HERACLIAE
ET. SIBI. ET. SVIS.

MENELAUS] Ille Scholasticus est, *antescholanus* Petronio dictus cap. LXXXI. & praeterea haut exstat ejus memoria. Saepe enim Homerica vocabula personis suarum fabularum imposuerunt veteres. Repete autem hic, quae in AGAMEMNONE diximus: nam huc pariter spectant. Fulgentius Planciades lib. de Cont. Virgiliana, *Menelaus*, *virtus populi* interpretatur.

EUMOLPUS] *Poeta* est, ejusque sub persona adprime poëtarum ingenium depictum. Ejus certe partes ex potioribus sunt in reliquo Satyrico. Nomen vero ei sat bene opportunum. Εὔμολπος sonat *elegans cantor*. Sunt & in vetustis marmoribus, quum sileam historias, plures *Eumolpi*.

M. MANICIUS] *Dominus stabulariae insulae*, sive diversorii; & forsitam diversitor ipse, & stabularius, ut conjectura mea est, dicoque in Commentis; & tunc fortasse *Manicius*, quia manu strenus, cujus & facinora adhuc spectantur in Satyra: *Ille tot hospitum potionibus liberum urceolum fictilem in Eumolpi caput jaculatus est, solvitque clamantis frontem*, &c.

BARGATES] *Procurator* ille *stabuli* est, qui sedandis in eo rixis tempori adfuit opportunus. Proferam vocis originationem, quae adhuc puero mihi in mentem venerat, nimirum quasi *gravis catus* sat proprie diceretur Petronio, & pronus eram, ut *Barcatus*, aut *Barcattes*, scriberem. nam sic veteres lapides exhibent nomen, & alias *Barcathes*. C. & G. saepe invicem mutari notum est, & viri docti jam pridem observarunt. Apte enim *gravis*, quum pedibus aeger, ideoque adlatus lectica: *Catus* item quilibet diversorii praefectus, ministerve, scommate haut invenusto posset adpellari, quum satis ubique constet, catum animal esse furacissimum, unde & fures dicuntur cati, non paucis gentibus figurata videlicet locutione.

LYCAS] *Navigii dominus*, Tryphaenae conjux, an & leno? ego sic censeo, sic jubet & rerum ipsissima series. Ita etiam Plautinus leno *Lycus* dicitur in Poenulo, hoc est, *lupus*. Mire huc facit locus Appulei ex Apologia: *Domus ejus tota lenonia, tota familia contaminata; ipse propudiosus, uxor lupa.* Meretrices namque antiquis *Lupae* & vocatae, & *Lupanar* locus publicus. Recte igitur, si scorti apud Valerium nostrum nomen est Epigram. 72. lib. I.

Quinque Lycus, Lyde quatuor, Ida tribus.

Quae omnia sane praeclare congruunt Lycae Petroniano, ejusque universae familiae. Simul &

& vera scriptura ediscitur, nam varia nimis est. Sunt saepiuscule & in marmoribus P. AELIUS LUPUS, & P. AELIUS LYCUS, tituli que haut absimiles.

TRYPHAENA] Lycae audit [meritissima *uxor*; nam omnium quum foret feminarum formosissima, voluptatis nimirum causa, & plane robustae, huc atque illuc vectabatur à marito. Deliciosa inprimis erat femina, ac voluptuaria, qua propter illi quidem nomen obtigit sat bene conveniens. Τρυφὴ, deliciae sunt, voluptas, ac mollities; ideo & Lucianus ἐ ἑτ. διαλ. vocabulum id pariter meretrici dedit. Equidem autem haut invitus *Tryphena* scriberem. nam sic haut semel in priscis hodie visitur monumentis.

ARSIUS] Unus est ex *vectoribus*, qui nempe tonsorem notavit sibi in navigio Lycae Gytonem, & Ascylton radentem; quod quum postea aperiret, occasionem praebuit tot in navi turbellis. Unde, puto, *Aetius* contendit Bourdelotius, reponendum esse ex Etymologico, ubi: Αἴτιος, ὁ τὴν αἰτίαν, τȣ ἐςι, τὴν ἀρχὴν δȣ́ς. *Aetius, qui causam, hoc est, occasionem vel ansam, praebuit.* Aliter nos. nam *Aetius* ille ab rasura eorum auspicium sibi fecit, exsecratusque omen est, quod imitarentur naufragorum ultimum votum, quod nomini Αἴτιος convenit plane. Inde ἀστραπαί, βρονταί, αἐτός, ὄρνιθες αἴτιοι, *fulgura, tonitrua, aquila, aves augurium, auspiciumve facientes*, Graecis scriptoribus sunt, uti Budaeus observat, puerosque non latet. Ideo & inferius subdit opportune Eumolpus de re agens eadem: *Nec non idem futurus navigio, auspicium mihi feci*: ubi Barthii argutia admodum adridet scribentis, *auspicium nihili feci.*

LYCURGUS] *Dominus villae* est, quae a grassantibus, puto, Encolpio, & Ascylto expilata fuit; exinque raptas latrocinio vestes, & pretiosas manubias in usus suos diu adservarunt. Alibi hodie ejus mentio non est. Ille quippe cap. LXXXIII. memoratus longe diversus fuit, Satyricique nusquam exstitit interlocutor, persona, aut commilito, uti nos ibidem latiuscule. Fuit enim Thrax haut dubio Lycurgus ille, qui *heros* audiit apud antiquos haut sine honore. Exin & Arbiter *Lycurgum* vocavit toparcham istum, qui hospitio Petronianos socios liberaliter excepit, & cui eam retulerunt illi gratiam, scilicet rapinam.

CORAX] *Mercenarius* Eumolpi est, qui & *tonsor*; habuit namque proprium tonsorem poëta ille, uti Martialis noster, ac plures alii. Κόραξ, *corvus* est, quae avis edacissima; unde Plautus *corvitare* in Casina verbum conflavit, hoc est, instar corvorum tuburcinari, ac sese ingurgitare, quae omnis ministerii unica cura est, ut sat Comici testantur. Item, Κόραξ, *uncinus* est, aut *annulus*, quo hostium pulsatur; qui & *manus exterae* dicuntur Lucretio in I. haut aliter quam bene. nam manuum, quibus & pulsare fores solemus, munere illi funguntur. quod probe & famulo conveniet. Memini equidem multis abhinc annis me apud antiquum scriptorem offendisse, servitia pari ratione dominorum *manus ac pedes* indigitari. Unde species illa proverbii nostri originem duxit, *es mis pies i mis manos*, de sedulo nempe ac industrio famulitio usurpari solita.

POLYAENOS] *Idem*, *qui Encolpius* est, nomen vero Crotone mutavit (ubi divitem orbum Eumolpum finxerunt) ut nihil suorum praeteritorum facinorum fraudi inimicae obstaret, quominus captatores possent inretiri. Πολύαινος saepe apud Homerum Ulysses cognominatur, & interdum pro, *gloriosus*, *multum laudatus*, quod mire convenit Encolpio. Vide autem, quae infra in Circe dicimus.

CHRYSIS] *Ancilla Circes* impudicae est, & ipsa impudica. Haut invenustula forma fuisse praeditam, ex eo scilicet, quo Encolpium, sive Polyaenon, adoritur, licet cognoscere: *Quia nosti Venerem tuam, superbiam captas*; pariter namque, quod illa bene nota sibi foret, superbire videbatur. Huc faciunt longi logi, quos cum eodem Polyaeno confert cap. CXXVI. Merito ergo χρύσις adpellata, hoc est, aurea; quippe *ex forma nomen inditum est*, ut Plautus loquitur. Ea propter indubium, haut paucas hujusce nominis antiquas meretrices offendi. Cujusdam Timocles meminit apud Athenaeum lib. XIII. & Plutarchus alius, quae amica fuit Demetrii. Sed longum ipsas recensere. Rationi igitur jam consentaneum videbitur, si fictis etiam meretricibus suis id nomen scriptores indiderint. Sic apud Lucianum est Dial. Meretr. apud Terentium in Andria, & apud Persium Sat. v. In lapideis item monumentis nomen reperitur nonnunquam, pluries vero cognomen.

DORIS] *Amica Encolpii* est, quam nimirum posthabuit, postquam pulcherrimam Circem conspexit, amavitque. De ipsa enim plus hodie memoriae non superest. Δορὶς, culter est ad excoriandum, quod significatum à meretricis moribus non abhoret. Etiam apud Boissardum exstat sub stemmatis foeminae ac viri Doridis inscriptio:

AELIAE. DIVAE. AVG. L. DORIDI. ET.
ATIMETO. FECIT. MEROPE.

CIRCE] *Matrona* nobilis est, fama ob prostitutum pudorem profligatissima, forma autem emendatissima, de ipsius tamen toro, dum illum deperit, sine voluptate surrexit Encolpius. Nullo alio profecto nomine magis decenter matronam Arbiter notaret ingenuam, & impudicam. Utroque enim Circe exstitit insignis, ut pote

quae diis orta, proſtitit Aeaea in inſula libidini mancipata. Haut aliter quidem Ulyſſem illa pellexit, ac Petroniana Polyaenon; tu confer cum ſcena nuptiarum impudicarum Circes cap. CXXVII. librum X. Homeri Odyſſeae, illud vero potiſſimum, [vſ. 333.]

——— Νῶϊ δ' ἔπειτα
Εὐνῆς ἡμετέρης ἐπιβήσομεν, ὄφρα μιγέντε
Εὐνῇ, καὶ φιλότητι, πεποίθομεν ἀλλήλοισιν.
------ *Nos vero deinde*
Lectulum meum conſcendamus, ut commixti
In lecto, & amicitia confidamus invicem.

Unde perquam opportune Petroniana protulit: *Nec ſine cauſa Polyaenon Circe amat; ſemper inter haec nomina fax ſurgit.* Polyaenos namque Ulyſſes dictus, ut ſupra oſtendimus. Adde, quod minime vacarit veneficii ſuſpicione noſtra etiam Circe, quod vel famula ejus Proſelenos ſaga peritiſſima teſtatur haut illibenter.

PROSELENOS] *Anicula ſaga* eſt, Circes famula, quae Encolpii inertiam inguinum paralyſinque magicis artibus emendare tentavit. Anne ab Arcadia eſt anus oriunda, & ideo dicta *Proſelenos*, hoc eſt, *antelunaris?* Arcades ſcilicet cum luna ipſa de antiquitate certaverunt, eademque priores haberi totis viribus conati ſunt. Idcirco Προσέληνοι dicebantur, uti ex Ariſtotele Scholiaſtes Apollonii teſtatur ad illud IV. Argon. [263.]

——— ——— ——— Ἀρκάδες Ἀπιδανῆες,
Ἀρκάδες, οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται
Ζώειν.
Arcades, qui & ante lunam dicebantur
Vivere.

Idem docet Scholiaſtes Ariſtophanis ad Nubes [vſ. 397.] & Virgilii Servius ad II. Georg. & Statii Lactantius ad IV. Thebaid. Dixit etiam exſertim Ovidius lib. II. Faſt.

Ante Jovem genitum terras habuiſſe feruntur
Arcades: & luna gens prior illa fuit.

Aliunde vero, non ab Arcadia, jocum vocabuli vetuſtiſſimae aniculae ſat Petronius convenienter petivit; ab ipſa, inquam, annoſa vetuſtate, quaſi antiquior luna anus videretur Acheruntica; quae hyperbolicae exaggerationes haut infrequentes ſunt venuſtis ſcriptoribus. Referam hic conlationis ergo ſat lepida nonnulla epigrammata. Tale in Lesbiam Valerii noſtri eſt 39. lib. X.

Conſule te Bruto, quid juras, Lesbia, natam?
Mentiris, nata es, Lesbia, rege Numa.
Sic quoque mentiris, namque ut tua ſaecula narrant,
Ficta Prometheo diceris eſſe luto.

Similiter luſit in anus Plotiae Epitaphio, eodem libro Ep. 67.

Pyrrhae filia, Neſtoris noverca,
Quam vidit Niobe puella canam,
Laërtes aviam ſenex vocavit,
Nutricem Priamus, ſocrum Thyeſtes.
Jam cornicibus omnibus ſuperſtes,
Hoc tandem ſita prurit in ſepulcro,
Calvo Plotia cum Melanthione.

Sic vetus in Priapeis Epigrammatarius: Epigr. XII.

Quaedam ſerior Hectoris parente,
Cumaeae ſoror, ut puto, Sibyllae,
Aequalis tibi, quam domum revertens
Theſeus repperit in rogo jacentem &c.

Et alibi: Epigr. LVII.

Cornix & caries, vetuſque buſtum,
Turba & putrida facta ſaeculorum,
Quae forſan potuiſſet eſſe nutrix
Tithoni, Priamique, Neſtoriſque,
Illis ni pueris anus fuiſſet, &c.

Pariter & Graeculi Epigrammatiſtae ſupra fidem omnem vetularum aetatem extulere, quos nunc non exſcribo. Addo tamen in fine reſpectu hocce, Arbitrique noſtri haut ſine memoria, Barclaium ſcilicet politiſſimum *Argenidis* fabulae ſcriptorem, ejusdem Argenidis aniculam nutricem indubie *Seleniſſam* adpellaſſe. adcuratus ille valde artifex fuit nominum perſonarum.

ENDYMION] *Puer* eſt, cujus praeter illam, ENCOLPIUS DE ENDYMIONE PUERO, marginalem inſcriptionem, pluribus in editionibus adpictam ad fragmentum cap. CXXXII. *Ipſa corporis pulchritudine me ad ſe*, &c. nihil aliud ad nos contigit pervenire. Ibi indicamus ad Circem potius ſpectare fragmenti narratiunculam, ideoque nobis viſum de alio ſolo exulantem inſcriptionem detrudere. Apte vero ſpecioſus puer potuit Endymion nuncupari, reſpectu ſcilicet ad ſomniculoſum adoleſcentem ob pulcritudinem efflictim lunae quondam adamatum. pueri quidem ut plurimum ſomniculoſi valde ſunt.

ENOTHEA] Anus eſt *ſacerdos Priapi*, magaque inſignis, inde *Enthea* adriſit potius Bourdelotio. ἔνθεοι namque & magi dicuntur. Conveniret item appellatio vetulae ſacerdoti, & vati, quippe quae & numine adflari atque concipi ſoleret, quod genuinum vocis ſignificatum: ſed nihil neceſſum mutare; *Oenothea* enim, ſive *Enothea* diphtongo contracto, propritim valde adpellaretur bibaciſſima anicula, de qua Arbiter cap. CXXXVI. inquit: *Excuſare coepit moram, quod amica ſe non dimiſiſſet tribus niſi potionibus e lege ſiccatis*, repetitque haut ſemel ſubinde.

PHILUMENE] *Matrona* illa captatrix eſt, quae juniori aetate multas ſaepe hereditates formae lenocinio extorſerat; quum vero jam annis confecta anus, filiorum videlicet petulantia antiquum morem perſeverabat extendere. Φιλουμένη, *amabilis* ſonat, quod de illa adoleſcente vere dici poterat. Sic apud Terentium vocatur in Andria, & Hecyra, puella nobilis, honeſtaque facie decora. Item, in litteratis ſaxis nomen id reperitur, etiamque cognomen.

GOR-

Gorgias] *Captator Eumolpi* fuit, ut plures alii, delusus. Fragmenticulum tantum ejus nunc illud supereſt; *Gorgias paratus erat exſequi*; cujus ſenſus, paratum illum eſſe ad exſequendum monita Eumolpi, quibus ſumma erat: Quod omnes haeredipetae, qui in ſenis teſtamento legata habebant, corpus ſuum in partes conciderent, & adſtante populo comederent: nomen quoque in Romanis inſcriptionibus legitur.

Albucia] Ejus hodie memoria in Satirico non exſtat, meminit autem Fulgentius praefatione Lib. I. Mythologiarum, videturque innuere. & ſic quoque cenſuere jam olim viri eruditi, de ipſa noſtrum Arbitrum carmen amatorium luſiſſe. Eandem quoque cum illa faciunt, quam *Albucillam* Tacitus vocat Lib. VI. Annal. ac refert ſub Tiberio *multorum amoribus famoſam* fuiſſe. Quibus ſane facile ego ſubſcribam, quum eorum commentum nec temporum videatur rationi repugnare, nec multum nomini. Praecipue enim quam *Albucia*, non vero *Albutia*, conſtanter in vetuſtis inſcriptionibus exaratum invenerim. Itaque jam coacti non erunt in Tacito deinceps *Albutilla* reponere.

Hactenus de Perſonarum nominibus lubuit argutari. neſcio an alicubi, ubi divinandum nobis fuit, impoſuerimus theatro; certiori enim pede per avium ſolum & incultum incedere, cuilibet, arbitramur, haut licet. Plura autem de opertaneis hiſce, qui reſcire cupiverit, manes jubeo conſulat Petronii, quod aliquâ terrarum parte procuratum etiam, à viro docto cognovi. Equidem adeo curioſus non ſum, nec tanti mihi

------ *ſtultus labor eſt ineptiarum.*

Praeterea alii ſunt interlocutores Satirici, quorum reticentur vocabula: Iiſce autem Nomenclaturis eorum interlocutiones ad oram deſignavimus. Anus, Atriensis, Servus, Conviva, Miles, Diversitor, Nauta, Ancilla, Villicus.

DON JOSEPHI ANTONII GONSALII
DE SALAS
COMMENTA
IN
T. PETRONII ARBITRI SATYRICON.

Cap. I. *Num alio genere Furiarum declamatores inquietantur, qui clamant?*] Figurata omnino interrogatio est adseverantis, cui orationis generi vigoris plus, ardorisque inest excitando auditori, commovendo, quam si *pronuntiative*, ut ajunt Grammatici prisci, rectaque ac simplici oratione diceret, *Non alio genere Furiarum* &c. Frustra igitur sunt, qui emendant. Furiarum vero haud dubio genus secundum est, quo Declamatores inquit agitari. Tres namque illae fuere, *quarum prima Alecto:* Verba Fulgentii sunt, Mythol. lib. I. cap. 6. quae, rem opportune satis totam aperiunt. *Ἀληκτῶ enim Graece impausabilis dicitur. Alia Tisiphone: Τισιφώνη autem, quasi τούτων φωνὴ, id est, istarum VOX. Tertia Megaera: Megaera enim est, quasi μεγάλη ἔρις, id est, magna contentio. Primum est ergo, non pausando Furiam concipere. Secundum est, IN VOCEM ERUMPERE. Tertium, jurgium protelare.* Qui in vanas ergo, sensus est Satirici, declamationum voces erumpunt, num alio, quam Tisiphones, Furiarum genere inquietantur?

Declamatores] Satis superque interpretes jam pridem de declamatoriis exercitationibus ad Arbitri egerunt inlustrationem, quo circa, quum hac in parte, ut & nonnullis aliis, praeverterint nos, leviter loca, ne asymboli scilicet, indeque discedamus jejuni, nonnunquam adtingemus. Praecipua enim olim fuit, in scholis Rhetorum, & Sophistarum, declamationum exercitatio, eamque vario temporum lapsu varias induisse formas, jam dudum factum est, quum Viri eruditi monuerunt. *Thesibus* primitus, *locisque communibus* sese Scholastici, ipsique Sophistae exercebant, aliterque, & aliter, quousque ad *Suasorias* tandem, *Controversiasque* devenere. Sub *declamationum* autem nomine omnes nimirum exercitationum species illae apud Latinos comprehensae, uti μελετῶν apud Graecos. *Ficta* enim erant *certamina Rhetorica*, ut Priscianus ait, unde & πλάσματα dicta, & *figmenta Sophistarum*, item Auctori Dialogi de Orator. argute sane, *Scenae Scholasticorum*, & Ennodio *dicendi simulacra.* A. Gellius *decursus ludicros* vocavit, & *simulacra praeliorum voluptaria.* Eo autem, quod declamationes repraesentarunt perdiu litium fictas imagines, Ausonius *falsas* lites vocavit Epist. II. ad Paullum Rhetorem:

Vel falsas lites, quas schola vestra serit.

Quod S. Basilius mire verbis illis exposuit, L. II. cont. Eunom. Πρὸς κατηγόρους τε μάχη μὴ ὑφεστῶτας, καὶ ἀπολογία πρὸς κατηγορίαν οὐ προῤῥηθεῖσαν, καὶ λόγος πρὸς δικαστὰς τοὺς οὐδαμοῦ φαινομένους. *Est enim pugna adversus accusatores, qui nusquam sunt, & ad accusationem non praedictam responsio, & ad judices, qui nulli videntur, oratio.* Id vero postea fastidientes scholastici, ad mera nugamenta, quasi tempestate delati, adhaesere, tanquam ad saxum, diversaque prorsus à forensibus caussis tractare coeperunt, quo Arbitri spectat plane & illa indignatio hoc capite: *Et ideo ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil*

nihil ex his, quae in usu habemus, aut audiunt, aut vident, sed piratas, &c. eoque propter, *quum in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos*.

Inquietantur.] Ductum est ab spectris, nocturnisque terriculamentis, quae nimirum *inquietare*, hoc est, somnos impedire, consueta. Sic puer veneficae minatur apud Horatium Epod. v. vers. 91.

Quin, ubi perire jussus exspiravero,
Nocturnus occurram furor,
Petamque vultus umbra curvis unguibus,
(Quae vis Deorum est Manium)
Et INQUIETIS adsidens praecordiis,
Pavore somnos auferam.

Inquietari igitur, somno privari priscis. Ita apud ipsum Arbitrum Eumolpi illud est in soporem labentis, ab Encolpioque excitati, cap. c. *Inquietatus hic meus [illegible]: & [illegible]erit*, &c.

Succisi poplites membra non sustineant.] Parissime Lucanus noster, Petronio συγχρονος, in extremo Panegyrico ad Pisonem:

Et tremefacta cadunt SUCCISO POPLITE MEMBRA.

Nescio an, more suo, Lucani versum huncce, immerito tamen, carpat nunc Petronius. Isti porro *supernati* vocabantur antiquitus. Festus: *supernati dicuntur, quibus femina sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius:*

His pernas succidit iniqua superbia Poeni.

Haec ipsa tolerabilia essent, si ad eloquentiam ituris viam facerent.] Fecerunt omnino Ciceroni Christiano, Lactantio inquam. Ipsus profitetur, lib. I. cap. I. *Multum nobis exercitatio fictarum litium contulit, ut nunc majori copia, & facultate dicendi caussam veritatis peroremus.* Prolixe autem Arbiter, ut plures antiquorum, genus id exercitationis insectatus est.

Rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu.] Vide quae notantur inferius ad verba illa capitis II. *Levibus enim, atque inanibus sonis*, &c.

Sententiarum.] Plurimus usus *sententiarum* in declamationibus, & in Petronio plurima mentio. Illuc faciunt loca, quæ sequuntur: cap. VI. *Dum ergo juvenes sententias rident.* Et cap. X. *An videlicet audirem sententias, id est, vitrea fracta.* Et cap. CXVIII. *Quam controversiam sententiolis vibrantibus pictam*, & iterum ibidem. *Ne sententiae emineant extra corpus*, &c. Graecis autem sententiae illae γνῶμαι dictae, quarum differentias, exemplaque, tradidere ex Hermogene Priscianus, lib. *de Praeexercitamentis Rhetoricae*, & Aphthonius *in Progymnasmat.* cap. 6. De illis etiam loquitur Seneca Pater, praefat. Controvers. ad Filios, dum, in ipsis saepius fuisse exercitatum nostratem Porcium Latronem, Oratorum, ipsius Senecae sententia, facile principem, his verbis edocet: *Aliquo die nil praeter has translatitias scriberet, quas proprie Sententias dicimus; quae nihil habent cum ipsa Controversia implicitum, sed satis apte & alio transferuntur: tanquam quae de fortuna, & crudelitate, de saeculo, de deliciis dicuntur. Hoc genus sententiarum supellectilem vocabat.*

Ut, quum in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos.] Insigne exemplum Porcii Latronis hocce patefacit, quod refert Quinctilianus lib. x. cap. 5. Ego autem altiuscule repetam locum, quia hujusce declamationis Petronianae potissimam partem illustret mirifice, indicetque judicium, quod de id genus exercitationibus fecerit summus Oratorum Magister: *Sed, quemadmodum forensibus certaminibus exercitatos, & quasi militantes, reficit ac reparat haec velut sagina dicendi, sic adolescentes non debent nimium in falsa rerum imagine detineri, & inanibus simulacris: usque adeo, ut difficile ab his digressos sit adsuefacere, ne ab illa, in qua prope consenuerunt, umbra, vera discrimina, velut quendam solem, reformident. Quod accidisse etiam Porcio Latroni, qui primus clari nominis professor fuit, traditur: ut quum ei, summam in scholis opinionem obtinenti, caussa in foro esset oranda, impense petierit, uti subsellia in basilicam transferrentur, ita illi coelum novum fuit, ut omnis ejus eloquentia contineri tecto ac parietibus videretur.*

Quia nihil ex his, quae in usu habemus aut audiunt, aut vident.] Ideo ineptissimam judicavit Arbiter declamatoriam exercitationem, indeque ortum, *ut, quum in forum venerint adolescentes, putent se in alium terrarum orbem delatos.* Contra ex antica Plinius Nepos sensit de exercitatione Poëtica lib. VII. Ep. 9. qui locus, praeterquam quod sane eruditus est, venit etiam & huc satis opportune. *Itaque summi Oratores, summi etiam viri sic se, aut exercebant, aut delectabant; immo delectabant, exercebantque. Nam mirum est, ut his opusculis animus intendatur, remittaturque. recipiunt enim amores, odia, iras, misericordiam, urbanitatem, omnia denique, quae ad vitam pertinent, atque etiam in foro caussisque versantur.*

Cap. II. *Pace vestra.*] Formula veniam deprecantis. Tibullus lib. II. El. 5.

Pace tua, pereant arcus, pereantque sagittae.

Ovidius lib. III. Amor. El. 2.

Pace loquar Veneris, tu Dea major eris.

Pax pro *venia* usurpata antiquitus, & vicissim *venia*, pro *pace*; sic ad versum illum Virgilii III. Aeneid.

Sed votis, precibusque jubent exposcere Pacem:

Nonius *pacem* interpretatur *veniam*, & Servius ad huncce I. Aeneid.

Orantes veniam templum clamore petebant.

Veniam pro *pace*. Inde conjunxit Arnobius l. II. *Cum pace hoc ejus, & cum venia dixerim.*

Primi omnium eloquentiam perdidistis.] *Primi omnes*, aut *primi omnium*, fere idem; sed paucis hocce post Ciceronem usu venisse annis, disertissime

tiſſime omnium dixit Seneca Rhetor. præfat. Controv. l. I. *In deterius deinde*, agit tunc de Ciceronis aevo, *quotidie data res eſt: ſive luxu temporum, nihil eſt enim tam mortiferum ingeniis, quam luxuria; ſive, quum praemium pulcerrimae rei cecidiſſet, tranſlatum eſt omne certamen ad turpia, multo honore quaeſtuque vigentia: ſive fato quodam, cujus maligna perpetuaque in omnibus rebus lex eſt, ut ad ſummum perducta, rurſus ad infimum, velocius quidem, quam aſcenderunt, relabantur.* Alia vero Petronio cauſa eſt potior, videlicet, declamationum exercitatio, quae etiam & poſt Ciceronis conſtitit aetatem. Plane ipſus Seneca ibidem: *Scholaſtica controverſia multo recentior eſt, ſicut ipſa declamatio, apud nullum auctorem antiquum ante ipſum Ciceronem, & Calvum, inveniri poteſt, qui declamationem diſtinguit.* Additque de declamatione: *modo nomen hoc prodit: nam & ſtudium ipſum nuper celebrari coepit. Ideo facile] eſt mihi ab incunabulis noſſe rem poſt me natam.* Vide ergo, quam conſone Petronio adcinat.

Levibus enim atque inanibus ſonis ludibria quaedam excitando effeciſtis, ut corpus orationis enervaretur.] Plane enim hic fucatam declamationum elocutionem, turgidulaeque orationis ampullatas voces, *inanes ſonos, atque leves* vocavit, ut ſupra etiam cap. I. pariſſimo ſenſu: *nunc & rerum tumore, & ſententiarum vaniſſimo ſtrepitu:* & infra hoc capite, *nuper ventoſa iſthaec & enormis loquacitas:* & cap. CXVIII. *Controverſiam ſententiolis vibrantibus pictam.* Eodemque faciunt verba hoc capite, *pudica oratio non eſt maculoſa, nec TURGIDA.* * Elegans autem allegoria eſt, & conſonans dictis: *ut corpus orationis enervaretur.* Sic & Symmachus l. IV. Ep. 29. locutus. *Plures utilitatis & honeſtatis adſertiones in ipſo corpore orationis invenies.* Et Petronius cap. CXVIII. *Ne ſententiae emineant extra corpus orationis expreſſae.*

Declamationibus continebantur.] Vera haec eſt lectio. Continebantur juvenes declamationibus, detinebantur, Petronii aetate, priuſquam in forum venirent. Fruſtra hic Auctor Analector. eſt lib. II. cap. 9. & alii, qui pariter emendare conantur.

Quum Pindarus, novemque Lyrici.] Novum hocce Graecis, Latiniſque ſcriptoribus, quibus novem tantum Poëtae Lyrici cum Pindaro agnoſcuntur videlicet. Enumerant plane, nominantque Epigrammata Graecorum, Anthol. lib. II. cap. LXVII. Ep. 10.

Εἰς τοὺς ἐννέα Λυρικούς.

Πίνδαρε, Μουσάων ἱερὸν στόμα, καὶ λάλε Σειρὴν
Βακχυλίδη, Σαπφοῦς τ' Αἰολίδες χάριτες,
Γράμμα τ' Ἀνακρείοντος, Ὁμηρικὸν ὅς τ' ἀπὸ ῥεῦμα
Ἔσπάσας οἰκείοις Στησίχορ' ἐν καμάτοις,
Ἥ τε Σιμωνίδεω γλυκερὴ σελίς, ἡδύ τε Πειθοῦς
Ἴβυκε, καὶ παίδων ἄνθος ἀμησάμενε,
Καὶ ξίφος Ἀλκαίοιο, τὸ πολλάκις αἷμα τυράννων
Ἔσπεισεν, πάτρης θέσμια ῥυόμενον,
Θηλυμελεῖς τ' Ἀλκμᾶνος ἀηδόνες, ἵλατε. πάσης
Ἀρχὴν ὃ λυρικῆς καὶ πέρας ἐσπάσατε.

Vertit Megiſerus:

In novem Lyricos.

Pindare, Muſarum ſacrum os: facundaque Siren,
Bacchilides: Sapphus gratiaque Aeoliae:
Scripta ſenis Teji: quique ipſum imitatus Homerum,
Steſichore, eximium carmine nomen habes:
Muſa Simonidis inclita: tuque lepore ſuavis
Ibyce, gratus erat cui puerilis amor:
Quique tyrannorum Diis ſaepe cruore litaſti,
Alcaei mucro, jura tuens patriae:
Et vos Alcmanis cantus; eſtote benigni.
Principium & finem contrabitis Lyricae.

Et alias. Sic & Quinctilianus lib. X. cap. I. ubi & Pindari eximium elogium: *Novem vero Lyricorum longe Pindarus princeps*, &c. Innuit & Auſonius Ep. 32. quod in Sapphus ſimulacrum ſcriptum:

Εἰμ' ἐνάτη Λυρικῶν, Ἀονίδων δεκάτη.

Sum nona Lyricorum, Aonidum decima.

Petronio eſt igitur aliquod quaerendum effugium. Iſaacius enim, Lycophronis ſcholiaſtes, novem illis Lyricis Poëtis decimam neſcio quam *Ecyrrhinam* Poëtriam addidit, itaque ex decem illis ipſorum chorum conſtituere non dubitavit. Lilius autem Gyraldus, homo doctiſſimus, Dial. IX. de Poët. Hiſt. *Ecyrrhinam* pro *Corinnam* mendoſe exaratum pro certo habuit: quum & Hephaeſtion *Corrinnam*, duplici *r*, videatur enuntiare. Cui ſententiae Vinetus quoque, Auſonii eruditus interpres, ſubſcripſit haud cunctabundus. Itaque, quum cap. CXVIII. Lyrici tantum nominantur Petronio, indubie decem illi ſunt intelligendi. Unde etiam patet, qui mendacii jam olim inſimulavit Hyginum, (*ſeptem* quippe ſolum *Lyricorum* exſtat apud illum epigraphe capitis 222.) ſatis rem non vidiſſe: nam, praeter Pindarum, uti ex Arbitro liquet, praeterque Sappho, Corinnamque poëtrias, *ſeptem* olim celebrabantur ſeparatim Poëtae Lyrici.

Homericis verſibus canere timuerunt.] Daniel Heinſius, lib. de Tragoedia, legit, *canere non timuerunt.* Homericam quippe dicendi rationem, ait, Lyrici expreſſerunt, maſculam nempe & nervoſam

* *De tumida hacce Declamatorum dictione abunde egit noviſſime Lud. Creſollius Theat. Vet. Rhet. lib.* III. *cap.* 23.

ſam, minime vero corruptam & effeminatam. Docte vero Arbiter verbo, *Homericis verſibus*, epicum poëma ſignificavit, quod heroicis, ſive hexametris, verſibus condi debere, docuit in Poëtica Ariſtoteles. Sic Homerus fecit; exemplumque poſteris reliquit. Unde Horatius in Arte:

Res geſtae regumque, ducumque, & triſtia bella
Quo ſcribi poſſent numero, monſtravit Homerus.

Et Ovidius extremo lib. I. [de Remedio amoris:

Fortia Maeonio gaudent pede bella referri.

Maeonis pes Naſoni, quod noſtro *Homerici verſus.* Itaque Arbitri mens patet, ſcilicet non auſum Pindarum, & reliquam Lyricam cohortem Epopoeïam adgredi, & heroicum poëma, quod verius nos interpretamentum putamus.

Ad hoc genus exercitationis.] Nempe declamationum. frequenter olim *exercitatio* de omni declamatorio genere uſurpata. Vide quae dicuntur infra cap. CXVIII. ad verba: *Sic forenſibus miniſteriis exercitati.*

Nuper ventoſa iſthaec & enormis loquacitas Athenas ex Aſia commigravit.] Tale eſt judicium Ciceronis de Aſiaticis oratoribus in Bruto: *hinc Aſiatici oratores, non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia, ſed parum preſſi, & nimis redundantes.*

Ventoſa iſthaec & enormis loquacitas.] Supra hujuſce loci meminimus. Addimus & τῷ *loquacitas* ſuum fel quoque haut deeſſe. *Loqui* enim ἁπλῶς oratoribus priſcis incondite verba facere erat, cui oppoſitum *dicere.* Cicero ſaepe docet, & Quinctilianus; ſed hoc proletarium. Graeci idem obſervarunt in λαλεῖν, & διαλέγεσθαι, ſive λέγειν, ut Ammonius docet περὶ ὁμοίων, &c. quod & in Eupolidis verſu animadverſum:

Λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν.

Blatterare optimus, dicere ineptiſſimus.

Unde jam & Maximi Tyrii in Sophiſtas pateſcit ſcomma, quorum σοφίαν ait eſſe πολυῤῥήμονα καὶ λάλον, *verboſam nimium & loquacem*, Diſſert. XV. Et Luciani illud ſimile in Philoſophos, in Bis accuſat. quos quum δοξοσόφους deſcribit, eos pariter vocat λάλους, *loquaces.*

Animoſque juvenum ad magna ſurgentes veluti peſtilenti quodam ſidere adflavit.] Decens valde ab novellis arboribus tranſlatio. illae enim ſunt quae facilius ſiderantur. Clariſſime docet Theophraſtus adpoſitiſſimo loco, lib. V. de Cauſſ. Plant. cap. 10. Ἀστροβλῆτα δ' ἂν μάλιστα γίνεται τὰ φυτὰ, καὶ οἱ μόσχοι, διὰ τὴν ἀσθένειαν. Συμβαίνει δὲ τὸ πάθος, ὅταν ἡ γῆ ξηρανθῇ, καὶ μὴ ἔχωσιν ἕλκειν ὑγρότητα. διὸ καὶ ὑπὸ ἄστρον πλεῖστα. τὰ δὲ πρεσβύτερα διὰ τὴν ἰσχὺν ἀντέχει τε μᾶλλον, καὶ ἕλκει πόῤῥωθεν. *Siderantur praecipue plantae novellae, ac ſurculi, ſuae cauſſa imbecillitatis. Quod accidit, quum, ſiccata tellure, humorem trahere nequeant. quapropter plurima pereunt ſub ſidus. At majores aetate, utpote validiores, magis reſiſtunt, & alimentum eminus trahunt.* Etiam Plinius lib. XVII. cap. 24. *Proprium tamen ſiderationis eſt, ab ortu canis ſiccitatum vapor, quum inſitae novellae arbores moriuntur.* Haud aliter & tyrunculorum progreſſus facillime ſiſtuntur, ac, veluti ſideratione ſurculi, praeoccupantur.

Stetit, & obmutuit.] Manet adhuc in metaphora. Sideratio etiam motum tollit, & linguam, ut ex Medicis notum. Dixit etiam Martialis; & lib. VII. Ep. 91. firmat Petronii, *obmutuit:*

Hoc opus eſt, ſubito fias ut ſidere, mutus.

Et lib. XI. Ep. 86. ejuſdem, *ſtetit:*

Sidere percuſſa eſt ſubito tibi, Zoile, lingua,
Dum lingis cunnum, Zoile: nunc futues.

Quod neutiquam erat interpretibus praetermittendum.

Ac ne carmen quidem ſani coloris enituit.] Paullo poſt hocce ex Horatio confirmamus, ejuſque rationem reddimus.

Sani coloris.] Metonymia eſt, & elegans ad carmina tranſlatio. Non abſimilis eſt illa Symmachi ad leges Epiſt. 117. lib. IX. *Valeo, quantum ſinit aeger animus. Atque utinam leges aeque mecum valerent, quarum ſanitas ab ipſis plerumque conrumpitur, quibus curanda mandatur.* Sic & Cicero in Bruto, de eloquentia loquens varias regiones peragrante: *Omnemque illam SALUBRITATEM Atticae dictionis, quaſi SANITATEM, perderet*, & poſt pauca: *Rhodii SANIORES, & Atticorum ſimiliores.* Quod à D. Auguſtino videtur clarorem accipere, quum lib. III. contra Petilianum *ſano* opponit *tumidum.* Diſertim autem Seneca inluſtrat utrumque, praef. lib. V. Controverſ. *Muſa Rhetor multum habuit ingenii, nihil cordis, omnia uſque ad ultimum tumorem perducta, ut non extra SANITATEM, ſed extra naturam, eſſent.* Recte ergo *ſanus color* bene valentis dicitur. Unde jocus Martialis lib. I. Ep. 78.

Pulcre valet Charinus, & tamen pallet.

Exitum fecit.] Sic & plures locuti. Seneca Ep. 105. *Exſpectarent, viderentque, quem admirator auri exitum faceret.* Et Quinctilianus Declam. V. *Exitum faciam hominis, ad quem non venerit pater.* Et alias ſaepe, etiam Marcellus JCtus l. 3. Dig. De iis, quae in teſtamento delentur: *Credi poteſt ſatis ſe conſecuturum putaſſe, ut inteſtati exitum facerent.*

Poſtquam AEgyptiorum audacia tam magnae artis compendiariam invenit.] Quaenam illa compendiaria via eſt, quam AEgyptii ad picturam invenerunt?

runt? frustra, Hercules, petes ab interpretibus, frustra ab quolibet alio, qui palmari omnium consensu gloria litterarium stadium percurrerit. Dum haereo hic, parumque lucis mutuari aliunde posse confido, consulere tandem de pictura veterum decrevi prudentiorem. Obtulit sese inlustris vir, & omnifariam eruditione refertus, in primisque amicus, Don Joannes de Fonseca & Figueroa. Ille enim de pictura veteri, inter plura alia humanioris litteraturae monumenta, librum jam confectum adservat; unde mecum depromtam interpretationem perlibenter communicavit. Ecce ejus ipsamet verba, Lector, habe. Neronis enim aevo, pictura *ne minimum quidem sui vestigium reliquerat*, auctore Petronio. Hinc immanissima illa in emendis picturis pretia. Suetonius Tiberio, cap. XLIV. Dio, alii. Sed, quia Petronius addit, ideo picturam exitum fecisse, quia audacia AEgyptiorum tam magnae artis invenit compendium, quaerendum est, quid sit, per compendium pingere. Quid sit *compendium* in scriptis, pueri sciunt, & hoc est, quod à viris doctis ad hunc locum observatum invenio. Quid vero compendiare picturam, hoc opus, hic labor. Primus Nicomachus, Aristodemi filius, ac discipulus, in pingendo omnibus velocior, mira brevitate coepta opera absolvebat: ut contra ille, qui nunquam manum de tabula. Sed hoc pingere non est per compendium, immo brevitati consulere. Philoxenus Eretrius, Nicomachi discipulus, *celeritatem praeceptoris sequutus* (verba sunt Plinii) *breviores etiamnum quasdam picturae vias, & compendiarias invenit.* Non solum, inquit, celeritatem praeceptoris sequutus est: sed novo more vias, per quas pictura compendiaretur, invenit. An vero cum AEgyptiis conveniret, & illorum compendium sequutus esset, ignoramus. Verum enim vero, quid tandem per compendium pingere AEgyptiis sit, ex uno Plinio, de veteri pictura, plusquam reliqua omnium scriptorum, tum graecorum, tum latinorum, turba bene merito, discimus plane. Quae verba quia satis mendosa & conrupta, ex Codicibus Hispalensi, & regio, si non prorsus emaculata, non, ut hodie dolemus, lacera exscribam: ratio enim emendationum in nostris Plinianis perpetuis notis plene, σὺν θεῷ, tradetur. verba igitur doctissimi scriptoris sunt, lib. XXXV. cap. 16. *Pingunt & vestes in AEgypto, inter pauca mirabili genere, candida vela postquam adtrivere inlinentes non coloribus, sed colorem sorbentibus medicamentis. Hoc quum fecere, non adparet in velis, sed in cortina, pingi; in ferventes aquas mersa post momentum extrahuntur picta. Mirumque quum sit unus in cortina color, ex illo alius atque alius fit in veste, accipientis medicaminis qualitate mutatus. Nec postea ablui potest. ita cortina, non dubie confusura colores, si pictos acciperet, digerit eos ex uno, pingitque, dum coquit, & adustae vestes firmiores fiunt, quasi non urerentur.*

Compendiariam.] *Compendiaria*, sive *compendium* est via contractior, quae ad metam cujusque rei sine flexibus, nec diverticulis, tendit. Glossae: *Compendium*, *Compendiaria*, συντομία. Ovid. III. Metamorph.

Tardius exierant, sed per compendia montis
Praecipitata via est.

Et passim omnes. Magnae ergo artis pictoriae compendiaria, quam AEgyptii invenerunt, brevior indubie via erat, qua ad artis peritiam tyrunculi pervenire possent; neutiquam vero, uti ego existimo, ingeniosum illud artificium per compendium pingendi. Itaque compendiaria via discendi fuit, non vero pingendi.

Cap. III. *Amas bonam mentem.*] Omnium potissima habenda est semper interpretandi ratio, quae parium videlicet aevo constet scriptorum conlatione. Ideo Seneca noster saepius procedet subvenire Petronio, quum aetate enim haud secus parissimus scriptor sit, atque conruptissimorum sui temporis morum acerrima exagitatione. Apud utrumque ergo *bonae mentis* memoria frequentissima, licet parcissimus ejusdem fuerit in ipsorum aevo proventus. Quid autem *bona mens* antiquis foret, plane Seneca ipsus significavit, Ep. 10. quum inquit: *Votorum tuorum veterum licet Diis gratiam facias, alia de integro suscipe: roga BONAM MENTEM*, quod ut explicet, addit: *bonam valetudinem animi.* Est igitur sane mentem sanam habere, id est, non insanire. Id Horatius lib. I. Sat. IX. *mentem bene sanam* vocavit, & Juvenalis Sat. X. 356. Ceterum subdit Seneca, *deinde corporis* pro bona valetudine vota esse suscipienda, quo mire facit alius Petronii locus cap. LXXXVIII. ubi sub Eumolpi persona veterum vota insectatur. *Quis unquam venit in templum*, Petronius inquit, *& votum fecit, si ad eloquentiam pervenisset? quis, si Philosophiae fontem invenisset? ac ne bonam quidem mentem, aut bonam valetudinem petunt.* Nostra autem Siren plura tibi bonae mentis exhibebit exempla.

Exercitationibus.] Quae istae *exercitationes*, dicimus infra, ut jam monuimus.

Tanquam piscator.] Eloquentiae praeceptores, magistrive, ac Sophistae cum piscatoribus conlati olim haud semel. Inde Plato Sophisticen cum piscatione comparat, in Sophista. Sic & avidum Sophistam depingit Themistius Orat. I. Εἰ δὲ δὴ συμβαίη τῷ οὕτω φιλοχρηματῷ, καὶ ὁμιλητὰς προσφοιτᾶν, τριξὶν ὀλίγαις καθάπερ ἰχθῦς δελεασθέντας, ἰχθύων μὲν ἔσονται ἀναυδότεροι, μισθὸν δὲ ὅμως εἰσπράξεται ὁ διδάσκαλος τῆς ἀφωνίας. *Quod si adeo sordido & avaro homini discipulorum copia contigerit, quos paucis crinibus* (setis) *velut pisces inescarit, erunt illi quidem piscibus elinguiores, mercedem*

dem nihilominus taciturnitatis hujus praeceptor exiget. Inde apud Suidam sunt ἁλιεῖς σοφισταί, *piscatores Sophistae*, etsi alio videatur ibidem ipsos trahere.

Moratur in scopulo.] Ad vivum hic piscator repraesentatur, calamo suo super rupe aliqua, pisciculos nempe captans, morabundus. Quod super scopulis piscatores exercerent piscatum, jam dudum factum est, quum Meursius vidit. Porro nos nunc primum addimus, id potissimum de illo piscationis genere capiendum, quod *hamo* moliebantur, *calamoque*. Non dubie hocce primus Arbiter ipse palam faciet in istomet loco; ecce ejus integra verba: *Sic eloquentiae magister, nisi, tamquam piscator, eam imposuerit HAMIS escam, quam scierit adpetituros esse pisciculos, sine spe praedae morabitur in SCOPULO.* Nec magis obscure indicabit nobis Theocritus, Idyllio XXI. vers. 41. piscatoris somnium describens:

—— —— ἐδόκευν ἐμαυτὸν
Ἐν πέτρᾳ μεμαῶτα. καθεζόμενος δ' ἐδόκευον
Ἰχθύας. ἐκ καλάμων δὲ πλάνον κατέσειον ἐδωδάν.
Καί τις τῶν τραφερῶν ὠρέξατο. καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις
Πᾶσα κύων ἄρκτον μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών.
Χὡ μὲν τῷ γαμψῷ ποτεφύετο
- - - - - *Vidi me ipsum*
In rupe conantem pisces capere, sedens autem observabam
Pisces; ex ARUNDINE vero suspensam fallacem quati hanc escam,
Et unus ex grandibus adpetivit: nam & in somnis
Omnis canis offam auguratur; sic & ego pisces.
Et ille quidem HAMO adhaerescebat, &c.

Sic & Aristaenetus, lib. I. Ep. 7. Παρὰ τὴν ἀκτὴν ἑστῶτι μοι κατὰ πέτρας, καὶ τῷ ἀγκίστρῳ προσπεπηγότα κάλλιστον ἰχθὺν ἀνασπῶντι τῷ καλάμῳ κυρτουμένῳ τῷ βάρει; vertit Mercerius, *Dum ad littus in SCOPULO molior, haerentemque hamo pulcerrimum piscem traho curvato pondere CALAMO.* Unde jam & novam lucem Plauti loco conamur praeferre, perperam usque adhuc interpretibus accepto. Inquit in Rudente II. I. 10.

Post id piscatum HAMATILEM, ET SAXATILEM adgredimur.

Post id, id est, post aliud piscationis genus, quod praemiserat scilicet, *ostreorum* saxis ut plurimum adhaerescentium. Non ergo id voce *saxatilem* intellexit, quae interpretatio Criticorum est, diversum à piscatu *hamatali* facientium. Ast totus totus versus unici piscationis modi periphrasis est. Ex ipsa enim scena luce meridiana clarior tota res patet, quam paucis verbis sic percurrimus. Piscatores igitur vitae suae rationem reddentes, ex duobus piscationis generibus constare, plane satis ostendunt; Primum instrumentis designant, quae in illo versu:

Hice HAMI, atque hae ARUNDINES sunt nobis quaestu & cultu.

Alterum, testaceis ipsis, plura recensentes; ejus namque instrumenta praeter manus non memorantur. Atque adeo utrumque sese exercitare intimant; post ostreorum nimirum, alterum, ad quod praedictis hamis, & arundinibus, opus habent. Et Comicus quidem, ut perspicuo satis rem exponeret, videtur de industria extrema scena addidisse, ad concharum capturam piscatores necessario esse conversos, quum piscatui HAMATILI & SAXATILI ob maris tempestatem locus non esset.

Cap. IV. *Primum enim, sicut omnia, spes quoque suas, ambitioni donant.*] Sententia juxta ac locutio tam perspicuae, quam elegantes. vidi tamen hic implicatos Criticos nonnullos, sicut mures in pice. Mens ergo Petronii est, haud esse nimirum parentum curam, quum ad scholas liberos mittunt, ut ipsi vere docti efficiantur ibidem; imo potius, ut ex foro lucrum aucupentur. quocirca dum compendio inhiant, quae eorum vota sunt, ad quae properant, *cruda adhuc gnatorum studia in forum propellunt.* Isthaec enim praecipua est corruptae caussa eloquentiae, adtestante dialogi ejusdem argumenti scriptore cap. XII. *Nam lucrosae hujus, & sanguinantis* (sic legit Lipsius) *eloquentiae usus, recens, & malis moribus natus, atque, ut tu dicebas Aper, in locum teli repertus.* Idemmet & carmini obfuit, quo minus *sano colore eniteret*, ut supra dixit Petronius, cap. II. prius autem Horatius ad Pisones vers. 330.

- - - - *At haec animos aerugo, & cura peculi,*
Quum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, & laevi servanda cupressu?

Bourdelotius nuper edidit *arbitrimi*, prius autem Plantinus; & viris doctis jam olim non displicuit.

Sicut omnia.] Mirifice & hic aevi sui mores exprimit, cui saepius postea succinit Martialis, scite admodum, lib. IV. Ep. 56.

Sordidius nihil est, nihil est te spurcius uno.
Qui potes insidias dona vocare tuas?
Sic avidis fallax indulget piscibus hamus:
Callida sic stultas decipit esca feras.

Acutissime vero lib. V. Ep. 18.

Odi dolosas munerum & malas artes.
Imitantur hamos dona: namque quis nescit,
Avidum vorata decipi scarum musca?
Quoties amico diviti nihil donat,
O Quinctiane, liberalis est pauper.

Et passim alias. Adpositum erit potissimum hocce

ce Commentum, ſi τὸ *ambitioni*, quae proba lectio eſt, nempe praetuleris.

Quum ad vota properant.] Sic inferius in Trojae Haloſi cap. XXCIX. *In vota properant*, ubi fors plura.

Verba atroci ſtilo effoderent.] Atroci, id eſt, rigido ac cenſorio, lituriſque minime parcenti. De hacce autem veteri ſcribendi ratione, ſtilis nempe in tabellis ceratis, jam Turnebus. Paucula nos addimus abs re haud abhorrentia. *Graphium* ſtilus vocatur à Graeco γραφεῖον. Sic habet epigraphe AEnigmatis I. apud Sympoſium, ubi eleganter ejus forma, & uſus deſcriptus. Sic & Seneca utitur lib. IV. Quaeſt. Nat. cap. 6. Inde *Graphiarium* theca, aut vagina, graphiorum. Martialis lib. XIV. Ep. 21.

Haec tibi erunt armata ſuo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leve munus erit.

Tabellae vero dictae *pugillares*, & ἁπλῶς *cerae.* Plinius Junior lib. I. Epiſt. 6. totam rem confirmat: *Erant in proximo non venabulum aut lancea, ſed ſtilus & pugillares. Meditabar aliquid, enotabamque; ut, ſi manus vacuas, plenas tamen ceras, reportarem.* Erant à numero foliorum pugillares *duplices* vocati, *triplices*, *quincuplices*, &c. Martialis Apophor. Fuit etiam Graecis in uſu, obſervo ego, ipſe ſcribendi modus: Laërtius in in Antiſthene: Πρός τε το Ποντικὸν μειράκιον, μέλλοι φοιτᾶν αὐτῷ, καὶ πυνθανόμενον τινων αὐτῷ δεῖ, φησὶ, βιβλιαρίου καινοῦ, καὶ πινακιδίου καινοῦ, τὸν νοῦν παρεμφαίνων. *Pontico adoleſcenti, quum ſe illi in diſciplinam dare vellet, rogaretque, quanam re ſibi opus eſſet, libro, inquit, novo, & ſtilo novo, novaque tabella, animum ſignificans.* Sis autem videre expreſſa antiquorum graphia, apud Pignorium ſunt, opere de Servis, Urſinum, alios.

Ut, quod vellent imitari, diu audirent.] Praecipuum ferme imitationis praeceptum. Nam ſicut nemini cutis, aut color (quae viri docti ſimilitudo eſt) certave corporis conſtitutio ex epulis provenit, quas leviter adtingit, ſed ex quotidiano videlicet paſtu, quo longo tempore vegetatur & alitur? ſic niſi veſtigiis illius, quem aemulari inprimis cuique propoſitum eſt, quilibet inſtiterit diu, eidemque conſtanti adſiduaque opera adſueverit, ipſam omnino perdet, nec ejus habitum induet, quem repraeſentare conatus eſt. Sic enim docuere grammaticorum, ac rhetorum filii; ſic & plurimis exemplis, ſi ſatis non liqueret, facile utique nos palam facere poſſemus. Notum eſt Demoſthenem omnium, non ſolum decem, Oratorum facile principem, uti Thucydidem, Hiſtoricum eximium, effingere tandem aliqua in parte potis eſſet, octiens manu ſua deſcripſiſſe, Luciano, & Procopio teſtantibus. ſed nolumus in re clara diutius immorari.

Quid quiſquis perperam dixit, in ſenectute confiteri non vult.] Cicero in Lucullo: *Deinde infirmiſſimo tempore aetatis, aut obſequuti amico cuidam, aut una alicujus, quem primum audierunt, oratione capti, de rebus incognitis judicant: & ad quamcunque ſunt diſciplinam, quaſi tempeſtate, delati, ad eam, tanquam ad ſaxum, adhaereſcunt.* Sive de iis loquitur Petronius, qui, ut ne uſquam fateantur, quid neſcire, nequaquam à ſapientiore ſeſe erudiri unquam perpetientur. Ferum ſane illud pecus, impuriſſimum tamen, pro pudor! omnium viventium ex eorum grege fieri paſſus ſum ſat temporis mihi familiarem; ab ipſius autem ſtultitia, ac turpitudinis ſordibus tandem abhorruit animus, arcuitque longiſſimum.

Sed, ne me putes improbaſſe ſchedium Lucilianae humilitatis.] Mirum eſt, quantum negotii interpretibus Petronii locus iſte faceſſierit. Quod ſic autem ſit retinendus, vel Appulei ſimillimus alter poſſit ſatis convincere. inquit ergo in Floridis: *Sed, ut me omnifariàm noveritis, & in iſto, ut ait Lucilius, ſchedio incondito experimini, an idem ſim repentinus, qui & praeparatus.* Recte inſuper ad rem & Gloſſae veteres: Σχέδιον, *ex tempore dictum.* Tale Agamemnonis effinxit carmen. Huc facit & S. Iſidorus lib. VI. Orig. cap. 14. *Scheda eſt, quod adhuc emendatur, & necdum in libris redactum eſt.* Apertius autem Feſtus ore Paulli: *Scheda genus navigii inconditum, id eſt, trabibus tantum inter ſe nexis factum, unde mala poëmata ſchedia adpellantur.* Idem igitur *ſchedia*, *ſcheda*, & *ſchedium.* Caeterum & ad jamborum humilitatem itidem Lucilium deſcendiſſe, ex nonnullis ſcilicet, qui in priſcis Grammaticis reperiuntur, colligere eſt.

Cap. V. *Artis ſeverae ſi quis amat effectus.*] Verſiculorum horumce miſerum fatum. Nam haud ſecus, ac ſi ex argilla cerave ficti factique eſſent, quiſquis, ut ad illos acceſſit, denuo ad libitum ſuum effingere neutiquam cunctatus eſt. Contra nos, veteres ac vulgatas lectiones adſerentes, (quod inſtitutum toto fere in opere ſervandum propoſuimus) veram ex eis Petronii mentem elicere conabimur. *Artis ſeverae* omnino retinendum. plane enim ſupra, cap. IV. *ſeveram legem*, quam nunc *artem ſeveram*, adpellavit. verba ſunt: *Parentes objurgatione digni ſunt, qui nolunt liberos ſuos SEVERA lege proficere.* Ac deinde eodem capite *ſeveram lectionem* ſic illis inſtituit: *Quod ſi paterentur laborum gradus fieri, ut ſtudioſi juvenes lectione SEVERA mitigarentur.* Minime etiam τὸ *effectus* mutandum: *artis* quippe *ſeverae effectus* eſt, Arbitro ipſo auctore, *grandis illa oratio, quae majeſtatis ſuae pondus nimirum habet.* Quam autem ut perfecte juvenes conſequantur, tot erudita praecepta tradere, nunc adgreditur.

----- *Prius more*
Frugalitatis lege polleat exacta.]

Iſthacc

Isthaec prorsus est ex priscis scripturis concinnior. quam propter omnibus praetulimus: neutiquam tamen nobis permisimus in recentiorum commentationum prolixam segetem manum videlicet immittere. Richardi vero adridet interpretatio; facit, *prisco more* unum verbum, id est, more prisco, & veterum eruditorum consuetudine. Id genus junctorum vocabulorum in optimis scriptoribus exempla plura. Ceterum, *palleat*, *polleat* loco, quum ea itidem V. C. scriptura sit, decenti satis sensu recipi quoque potesset. In voce autem, *exacta*, latere mendum, jam olim suspicabar, quum *frugalitatis exactae* apud Senecam meum mentionem reperissem lib. de Brevitate vitae cap. XVIII. *Nec deerunt*, inquit, *& frugalitatis exactae homines*, &c. Mutationem sane committi, valde fuit pronum: *è* quippe diphthongi, facillimum fuit, obliterari, nondum tamen in textum admissi, ne, quum aliorum audaciam criminarer, ad eumdem lapidem viderer impingere.

Nec perditis addictus.] Videtur Henricus Stephanus primum reperisse: *Nec perditis abditus.* Unde, *nec in popinis abditus* fecit, quod nec nobis displicuit, ne minimo intervallo bis, *addictus*, repeteret.

Obruat vino mentis calorem] Quintilianus parissime lib. I. cap. II. *Qui corporis cura mentem obruerunt.*

Neve plausor in scena.] Ingenui namque etiam plaudendo addicti. Insignis est Suetonii locus in Nerone, unde & plausuum genera simul ediscimus. nescio, an alibi ipsorum exstet memoria. inquit ergo cap. XX. *Neque eo segnius adolescentulos equestris ordinis, & quinque amplius millia è plebe robustissimae juventutis undique elegit, qui divisi in factiones plausuum genera condiscerent, Bombos, & Imbrices, & Testas vocabant.* Tacitus autem eos plausores, *equites Augustanos*, adpellavit. Fuit & plaudendi genus aliud, quod, *scabellorum crepitum*, vocavere. Ipsum indicat factum Cicero pro M. Caelio, post mimi, aut fabulae, exitum: *Deinde scabella concrepant, aulaeum tollitur.* Meminit & Suetonius in Caligula cap. LIV. & Arnobius lib. II. Ceterum de plausus genere manibus inter se percussis, alibi plura.

Sed sive armigerae rident Tritonidis arces,
Seu Lacedaemonio tellus habitata colono,
Sirenumque domus.] Sensum istorum versuum cape:

Sed sive armigerae rident Tritonidis arces.

id est, si stylo Attico ille delectatur. Athenarum arcem à Tritonide Minerva conditam esse, ipsamque urbis tutelam audiisse, vulgaris res est. Et

Seu Lacedaemonio tellus habitata colono.

sive Laconico stylo. Lacedaemon urbs erat princeps regionis Laconicae.

---- - *Sirenumque domus* -----

sive stylo Siculorum oratorum. illi enim proprium habebant, & ab aliis distinctum: de quo Cic. in libb. de Oratore, aut, ni fallor, in Bruto. Sirenas autem Siculum mare littusque inhabitare, credebant antiqui. Statius lib. II. Syl. Epic. in Glauc. Melior.

Nec, si tergeminum Sicula de virgine carmen
Adfluat. ----

Hancce fuisse Petronii mentem, nullus ego dubito. nescio tamen. silent omnes interpretes alii, quidnam senserint. *Rident*, id est, adrident. Sic Plauto, Catullo, aliis.

Det primos versibus annos] *Laborum*, quos dixit supra, hosce designat *gradus*. Primus *poësis*, in quo Homero adsuefacere sese tyrunculum, exertim jubet. Dein *philosophia*, cujus quum variarum sectarum placita devorarit (id per *Socraticum gregem* innuit non oblique) discipulo mutandas habenas praecipit, ut totum videlicet sese *oratoriae* mancipet *exercitationi*, qua *Graecae*, qua *Latinae*, ita tamen Poëtices interdum delinimentis interspersis, ut ex forensis arenae labore, si forte oppressus, recreari animus possit, reficique. Illud est:

Interdum subducta foro det pagina cursum,
Et fortuna sonet celeri discincta meatu.
Dent epulas, & bella truci memorata canore.

Sic flumine larga
Plenus, Piërio defundes pectore verba.]

Eadem fluminis metaphora usus cap. CXVIII. poëtam instruens: *Neque concipere, aut edere partum mens potest, nisi ingenti flumine litterarum inundata.* Ratione haud absimili, paullo ante Homerum *Maeonium fontem* vocavit. Verborum,

------ *Pierio defundes pectore verba,*

eadem adhuc allegoria est; ait ergo, ex *pectore*, velut Musarum ex monte *Pierio* (unde ipsae *Pierides* dictae) verba defundes in perennis fluminis modum. ex montibus namque fundi flumina dicuntur. Sic fluvius Nonno ὀρεσίχυτος, *ex montibus fusus*, ὀρειτρεφὴς Tryphiodoro, & ipsi Arbitro cap. CXXIII.

----- *Mox flumina montibus altis*
Undabant modo nata. - ---

Cap. VI. *In hoc dictorum aestu.*] *Aestus* hic dubia mentis est fluctuatio, ducta ab mari metaphora. Parissime transfert Plinius Nepos, quum Suetonium Tranquillum consulit de suorum versuum recitatione: scilicet, an ea in re libertum suum experiatur, siquidem parum omnino fidat ipsusmet sibi: *Explica aestum meum, audio me male legere duntaxat versus.* Et postea iterum: *Iterum dicam, explica aestum meum, vereque rescribe, num sit melius, &c.* Virgil. lib. VIII. Aeneid.

---- *Magno curarum fluctuat aestu.*

Sic *falum* ufurpavit Appulejus initio lib. IV. Milef. *Ego igitur quum in iſto cogitationis ſalo fluctuarem*, & iterum lib. IX. Itidem & κλυδων Graeci transferunt. Euſtathius lib. VI. de Amorib. Iſm. & Iſm. plures.

Totus.] Haec probior lectio, uti Horatii illud, lib. I. Sat. IX. verſ. 2.

--- - *Totus in illis.*

Et lib. I. Epiſtol. I. verſ. II.

Quod verum atque decens curo, & rogo; & omnis in hoc ſum.

Sic paſſim ὅλος Euſtathio in Amor. Iſmen.

Ab extemporali declamatione.] Extemporalium declamationum ſtudium, veluti eximium ingenii prompti decus, magni priſcis oratoribus habitum. Earum ideo exercitationum crebra memoria eſt apud Graecos Rhetores, & Romanos. Αὐτοσχέδιον vocabant Graeci, & ἕτοιμον, aliterque & aliter. Praeparatae orationi opponebant *repentinam*. Celſus *ſubitariam dictionem* adpellat, Quinctilianus, ut Arbiter, *extemporalem*; Cicero *ſubitam & fortuitam orationem*; Martialis autem *Rhetorem* ipſum *extemporalem*. Eleganter Tacitus, ſive quiſquis eſt Auctor Dialogi de Oratoribus, cap. VI. *Sed extemporalis audaciae, atque ipſius temeritatis vel praecipua jucunditas eſt. Nam ingenio quoque, ſicut in agro, quamquam alia diu ſerantur, atque elaborentur, gratiora tamen, quae ſua ſponte naſcuntur.* Simularunt autem & pluries ſubdoli Sophiſtae, & quum parati ad dicendum venerant, videri tamen fatagebant ex tempore dicere, quod etiam indicat Hermogenes. Et Fabius Quinctilianus lib. X. cap. 7. *quemadmodum extemporalis facultas paretur*, docte tradit, fuſe vero ecce jam viri eruditi.

Qui Agamemnonis ſuaſoriam exceperat.] Id eſt, qui declamare inceperat, poſtquam Agamemnon deſierat. Uſus eſt haud inelegans verbi, *excipere.* Sic Cicero: *Hunc Labienus excepit*, hoc eſt, Labienus loqui coepit, ſimulac ille alter finem fecerat. Sic Virgilius lib. IV. Aeneid. verſ. 114. ubi poſt Veneris orationem incipit Juno:

----- *Tum ſic excepit regia Juno.*

Agamemnonis ſuaſoriam.] Non iſthaec de Agamemnone ſuaſoria, qui Iphigeniam filiam immolare recuſabat, ut voluit vir doctiſſimus, inſigniter deceptus. Argumentum ſane fuit, quo plures olim declamatores exercitati. Sed ipſus apud Petronium Agamemnon Rhetor eſt, qui ſuaſoriam declamaverat, cujus diſertim cap. II. mentio: *Non eſt paſſus Agamemnon me diutius declamare in porticu, quam ipſe in ſchola ſudaverat.* Enimvero poſtquam ſuaſoriae finem impoſuit, cum Encolpio de cauſſis conruptae eloquentiae, ut viſum eſt, ediſſertavit, interea vero perorans, qui ipſum excepit, ſubitaneam declamatiunculam; cujus videlicet ſententias, inquit Petronius, ridebant Scholaſtici, ordinemque dictionis infamabant. Quod utique minime etiam capiendum de ſuaſoria Agamemnonis, uti noviſſimus ſentit interpres. Intempeſtiva, quod ajunt, Minerva, Petronius in medium protuliſſet Scholaſticos antiquam jam, memoriaque obliteratam, carpentes declamationem; extemporaneae vero parcentes, recentique.

Cap. VII. *Et, rogo, inquam, mater.*] Comis, blandaque compellatio. pariter Appulejus itidem ad aniculam, lib. I. Metam. *Remoto, inquam, joco, parens optima, dic, oro*, &c. Idem lib. IV. Metam. *Parce, inquit, mi parens.*

Divinam ego putabam.] Hoc eſt, ſagam. Aperte Appulejus ipſus lib. I. Metamorph. *Saga, inquit, & divina, potens coelum deponere, terram ſuſpendere*, &c.

Centonem anus urbana rejecit.] Ego centonem iſtum jam pridem Encolpii faciebam, ut in hoc anicula inſuper peregrino imponeret, ejus in turpitudinis loco caput aperiens, ubi operiundum potius. Hocce fulcitur ſequentibus, quum Encolpius ait: *Exſecratus itaque aniculae inſidias, operui caput, & per medium lupanar fugere coepi in aliam partem.* Operuit ergo caput, à vetula quippe nudatum. Operiendi autem modum vide apud Lipſium de Amphith. cap. XX. Barthium poſtea hujuſce ſententiae ſuffragatorem animadverti acciri poteſſe. Ceteri namque hic nugipolyloquides mirifici.

Nudaſque meretrices.] Nudae proſtabant in cellis olim meretrices. Talis apud Horatium, lib. II. Sat. VII. meretricis periphraſis eſt:

----- *ſub clara NUDA lucerna*
Quaecunque excepit turgentis verbera caudae.

Juvenalis Sat. VI.

----- *tunc NUDA papillis*
Proſtitit auratis -----

Factum enim, ut commode inſpici amatoribus poſſent, ne qua labe deciperentur occulta. Plane P. Vinitius apud Senecam Rhetorem, lib. I. Controverſ. 2. *NUDA in littore ſtetit ad faſtidium emptoris: omnes partes corporis & inſpectae, & contrectatae ſunt.* Id autem eouſque in uſu fuit majoribus, ut inſpectionem illam paterentur honeſtae matronae. Suetonius ſic in Auguſto cap. LXIX. *Et conditiones quaeſitas per amicos, qui matresfamilias, & adultas aetate virgines denudarent, atque perſpicerent, tanquam Thoranio mangone vendente.* Fors autem *nudae*, quia indutae pellucidis veſtibus; diſertim videtur dicere Publius mimus:

Palam proſtare nudam nebula linea.

Ubi nos plura.

Operui caput.] Nam antea aperuerat anicula, jam ſupra nos ad verba: *Centonem anus urbana rejecit.* Tangit etiam hic ſcortatorum morem in lupanaribus. Ideo, ut novum, notatum illud

Plauti

Plauti Parasito Captiveis III. I. 15.

Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
Quam in tribu aperto capite sontes condemnant
reos.

Sed plura hic interpretes.

Atque lassus, ac moriens Ascyltos.] Adridet mihi admodum haec lectio; ait, *aeque lassus*, scilicet atque ego; paullo ante de se ipso Encolpius inquit: *Donec in cursu fatigatus, & sudore jam madens*, ac postea de Ascylto itidem: *sudorem manibus detersit*. Elegantissime dixit, *moriens*, ut anhelantem exprimeret. notum enim est, animam tunc temporis spissius duci. Parissime Propertius, El.. x. lib. I.

Quam te complexa morientem, Galle, puella,
Vidimus.

Nec longius abit idem Petronius, cap. XCVIII. *Ne morientes vellet occidere.*

Cap. VIII. *Per anfractus deinde obscurissimos egressus.*] Sic superius cap. praecedenti de eodem lupanari dixit Encolpius: *At subinde, ut in locum secretiorem venimus.* Utrumque etiam de domo lenonis, haud secus atque de lupanari, dixit Plautus Poenulo Act. IV. sc. 2.

------ *Itaque in totis aedibus*
Tenebrae, latebrae. ------

Remota igitur ut plurimum loca illa; nam scortatotes, & ganeones Aediles metuebant. Illud est etiam Petronii cap. praeced. *Video quosdam inter titulos, nudasque meretrices, FURTIM conspatiantes.*

Prolatoque peculio.] Hunc locum interpretes parum honeste capiunt, puto ego, & minimum vere. Plane enim antiquus Grammaticus convincit, cujus ex veteri Lexico testimonium profert Bongarsius; ubi, ad confirmandum, *peculii* voce *assem* vel *denarium* significari, itidemet Petronii locus Lexicographo laudatur Pecuniae etiam significatione utitur eo & alibi Arbiter: *Jovem*, inquit, *quoque peculio exorct.* A pecu: cujus effigie primum aes signatum, *pecuniam*, *peculium*, dictum, pueris est notum.

Jam pro cella meretrix assem exegerat.] Haec lectio optima est, non vero, si unica dictio, *procella*: sensus enim est narrationi convenientissimus, nimirum pullipremonem illum in meretricis cellulam Ascylton deduxisse; ipsam autem cellae poposcisse mercedem. Qui vero ad scorti capturam detorquent, mirifice ineptiunt.

Mihi injecerat manum.] Manum injicere, vulgare, sed hic ambigue positum. Nam *manus* verbum impurum est, ac penem significat. Plautus in Pseudolo Act. III. sc. I. 19.

Atque edepol nunc male eum metuo miser,
Si quispiam det, quoi manus gravior sit.

Ubi aeque anceps locutio, ibique plura Comici interpretes.

Et nisi valentior fuissem.] Plinius Ep. ult. lib. VIII. *Longeque valentior amor ad obtinendum, quod velis.* Sic Roma prius dicta *Valentia.* Solinus cap. II. & Festus in *Roma. Appellavisse à viribus regentis Valentium.* Inde Hispanorum, *Valiente.* Idem est cap. XCI. *fortior*, Petronio: ibi & huic loco facem praeferimus.

Satyrion bibisse.] Potio est ad venerem concitandam. Ideo cap. XX. vocavit *medicamentum.* Plinius sic, lib. XXVI. cap. 10. de Satyro Erythmico, inquit: *Venerem, etiamsi omnino manu teneatur radix, stimulat. magis adeo, si bibatur in vino austero. arietibus quoque, & hircis segnioribus in potu dari. Et à Sarmatis equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium prosedamum vocant.* Puto Satyrii *semen* etiam (ut de bulbis dicemus postea) Plinium ibidem inuere *simile testium esse.* Adjuvat enim partem, quam illud repraesentat. Alia vero apud Petronium potio est veneris languentis suscitabulum, nimirum *myrrhina*, teste Fulgentio lib. III. Mythol. ecce ejus verba: *Unde & Petronius Arbiter, ad libidinis concitamentum, myrrhinum se poculum bibisse refert.* Quod in fragmentis infra occurrit. Ubi quum ejus rationem reddat ab ipsa myrrhae natura petitam, nullus omnino Hadriani Junii emendationi relinquitur locus, substituentis *myrinum*, Animadvers. lib. V. cap. 19. quam etiam ipse Mythologicus scriptor altero insuper Sutrii Comici testimonio non leviter oppugnat. ibidem ipsum vide. Addimus vero ab eodem Plinio Secundo edocti, *Satyrii* nimirum nomine herbas etiam alias Graecis cognominari, quae veneris tamen procul dubio forent incentivae, ex quibus nominatim *Crategin*, & *Thelygonon* designat, additque: *In totum Graecos, quum concitationem hanc volunt significare, Satyrion appellare*; quae omnia Arbitri sunt interpretamenta, praeterquam quod certo certius sit, tunc temporis Romae insignem aliquam potionem frequenti admodum in usu fuisse, quae ab effectu suo *Satyrion* vocaretur, quod vel unus Petronius satis potest ostendere, cap. XX.

Junctis viribus molestum contempsimus.] Plane satis ex fragmenti hujusce, & superioris sententia cognoscitur, longas scilicet eventuum narratiunculas, qui Ascylto, diversorium quaerenti, contigerunt, nobis à malignitate temporis esse subreptas, nec uspiam modo (pro dolor!) comparere.

Cap. IX. *Quasi per caliginem.*] Proverbialis locutio, qua significatur aliquid haud perspicue videre. Cic. XII. Philip. cap. I. *Quod videbam equidem, sed quasi per caliginem.* Et lib. V. de Finibus *In infirma aetate, imbecillaque mente vis naturae per caliginem cernitur.* Idem erat, *per nebulam.* Plautus in Pseudolo Act. I. sc. ult.

Sunt quae te volumus percontari, quae quasi

Per

Per nebulam nosmet scimus, atque audivimus. Etiam, *per somnum*. Graecis καθ' ὕπνον, quo usus Plato lib. VII. de legibus. Latius vero Adagiographi.

Quum quaererem.] Hiatum hic, etsi non magnum, agnosco; minime enim cohaeret, puerum Gytona *in crepidine semitae stare*, & nulla interjecta mora, *super lectum sedere*: quod asterisco, defectus indice, (uti nos fecimus) debuit notari.

Manantes lacrimas pollice extersit] Prior lectio, *expressit*; nec loco erat inepta; nota enim ars ista pullorum veneris, qua soliti suppetiari lacrimarum defectui. illud Virgilii est lib. II. Aeneid.

----- *Captique dolis, lacrimisque coactis.*

Sic locum Servius legit, cui parilissime Juvenalis, Sat. XIII.

------ *Vexare oculos humore coacto.*

Item Ovidius VI. Metam.

Invitique oculi lacrimis maduere coactis.

Et Eleg. VIII. lib. I. Amor.

Quin etiam discant oculi lacrimare coacti.

Quae ideo adduxi, ut Scholiastae scripturam obiter firmarem, immerito paene ab omnibus sollicitatam; quum & plurimi sint in illa disciplina Poëtae omnes. In textu tamen, *extersit*, retinuimus; optime quippe ea voce mos puerorum lacrimantium exprimitur: eo etiam mirifice facit Nasonis locus lib. XIII. Metamorph.

Quas ubi marmoreo DETERSIT POLLICE VIRGO.

Et Epist. Heronis:

Dumque queror, LACRIMAE per amantia lumina MANANT,
POLLICE quas tremulo conscia siccat anus.

Plura autem interpretes. Novum vero illud est, nec absonum, Papinii in Lucani Genethl.

Sic fata est, leviterque decidentes
Abrasit lacrymas nitente plectro.

Muliebris patientiae scortum.] Scorti masculi periphrasis est, cujus simillima forma & cap. LXXXI. quum inquit: *Qui opus muliebre in ergastulo fecit*, utiturque eleganter tertium quoque eodem locutionis genere, cap XXV. *ut muliebris patientiae legem posset accipere.*

Gladiator obscoene, quem de ruina arena dimisit.] Triplex olim pegmatum genus; sic omnino distinguenda sunt, *Triumphale*, *Theatricum*, *Amphitheatricum*. *Triumphalia* pegmata fercula erant, non αὐτόματα. Machinis ergo illis triumphalibus imagines captarum urbium deportabantur, fluviorum, montium, & marium, pompaeque triumphalis erant non minimum ornamentum. Ipsas graphice describit Josephus lib. VII. de bell. Jud. cap. 24. *Theatralia*, sive *scenica*, in theatri scena machinabantur antiqui, tragicis actionibus ut plurimum deservientia, quorum apud Servium exstat accurata delineatio ad lib. III. Georg. Ast *Amphitheatralia*, de quibus Petronio impraesentia sermo est, prae omnibus sane erant insignia, qua magnitudine, qua inventis variis mirabilibusque, & lusibus ingeniorum stupendis; ea Seneca Ep. 91. conatur exprimere. Illae igitur mirae erant contabulationes, quae machinamentis occultis vel adtollebantur, vel deprimebantur. Iis insuper & facinorosi homines erant impositi, ut vel pugnam inibi inter se, uti gladiatores, committerent; vel, solutis mox compagibus pegmatis, in caveam, sive arenam, ubi aut ignis, aut ferae erant de industria positae, praecipites ruerent. Quae omnia, ex Strabone, Appulejo, Claudiano, & Suetonio satis superque firmarunt viri doctissimi Justus Lipsius, Josephus Scaliger, & Isaacus Casaubonus. Unde jam quisque animadvertet clarere Petronium, quum gladiatorem illi pegmarem, uti Tranquillus loquitur, Encolpium hic esse factum, palam jam sit. Ipsus enim in pegmate populo exhibitus, & cum femina aliqua omnium turpissima, ut *gladiator*, compositus, unde *obscoenus* jure adpellatus (non dissimili schemate, ait Lipsius, quo asinus Appulejanus) felici quodam sidere ruina pegmatis ex arena praeter spem evasit. Eodem utique pertinet locus, cap. LXXXI. *Ergo me non RUINA terra potuit haurire? Non iratum etiam innocentibus mare? Aufugi judicium, ARENAE imposui*, &c.

Quem de ruina arena dimisit.] Ὕστερον πρότερον in verbis est. Sunt autem, qui quavis sponsione adfirmare non dubitent, trajectis voculis locum sic esse scribendum: *quem de arena ruina dimisit.* Nobis vero, nihil mutare, visum.

Pugnasti.] Verbum etiam impudicum, *pugnare*, ut paene omnia alia, quae militiam spectant. Cornelius Gallus, sive quis ille est:

Fortis ad occasum ui pugnem solis ab ortu,
Detrahat ignavo protinus arma Venus.

Haud secus infra cap. XIX. illis praesertim, qui locum eum subturpiuscule cogitant: *Ut si depugnandum foret*, &c.

Cujus eadem ratione in viridario frater fui, qua nunc in diversorio puer est.] Vulgata haec lectio omnino servanda. Verba sunt Ascylti ad Encolpium. Itaque τὸ *cujus* ad ipsum Encolpium referendum, nequaquam ad mulierem. Recte quidem, nam ipsus Ascyltos praeposteram quoque patiebatur libidinem. sic paullo ante ad ipsum Encolpius: *Quid dicis, inquam, muliebris patientiae scortum.* Quo facit etiam & illud Gytonis ad Encolpium de Ascylto: *Tuus, inquit, iste frater, seu comes.* Ex occulta ergo libidinum conlatione, nempe sui, & Encolpii, suam minorem palam ostendere in praesentia Ascyltos conatur; utpote, qui Gytonem sollicitaret, Encolpius vero jam pridem Ascylton. Quod valde tempe-

tempestive Ascyltos hic proculdubio illi exprobrat. Elegans autem est illa circumlocutio, cui adfinem & Luciani dabo aliam in Gallo, quum de Pythagora, qui postea, ut aiebat ipse, Aspasia fuit meretrix, inquit sutor Micyllus: [illegible] Ἀσπασίαν [illegible] τῷ τυράννῳ. *Nam aiunt, te etiam tum, quum Pythagoras esses, venusta forma decorum, [illegible] fuisse tyranno.* Pariter etiam Ovidius loquutus in emendatissima Medeae Epistola:

Hoc illic Medea fui, nova nupta quod hic est.

Subduxisti te, inquam, à praeceptoris colloquio] Subintelligit, ut Gitonem quaereret, quae unica dividiarum origo. Itaque verba isthaec [illegible] praeferenda. mentem autem intimam Encolpii verbum *subducere* eruit, ostenditque nobis, quod ibi est, clanculum scilicet de loco discedere: qua notione saepe eo alias utitur Petronius. supra cap. VI. *[illegible] subduxi me.* Sed plura exempla exhibebit Siren. Ast vero Ascyltos vindicat se ab suspicione, ratione verisimili; telumque avertit, quod callide etiam non vult agnoscere, ideoque subdit cap. seq. *Multo me turpior es tu, hercule*, &c.

Cap. X. *Sententias, id est, vitrea fracta.*] Miro acumine *sententias* declamationum confert cum *vitreis fractis*, cui adstruendo, ac demonstrando, opera nostra neutiquam erit necessaria, si quae de illis apud Senecam Rhetorem Portius Latro supra scitissime protulit, utique & nunc opportune in memoriam verbatim revocentur. Sententias enim ipsas esse, veluti orationis membra divisa atque distincta, plane ibidem agnosces.

Et somniorum interpretamenta.] Nihil contemtius diceret Ethnicus homo, nedum quippe nauci habita illis somniorum interpretamenta. Audi ergo comparis hominis adsensum, ut vel inde discant, qui CHRISTUM DOMINUM induerunt, tandem resipiscere. Ennium, inquam, Tragicum Telamone, cujus aurei versus jure merito legantur pluribus in locis:

Non habeo denique nauci Marsum augurem,
Non vicanos haruspices, non de circo Astrologos,
Non Isiacos conjectores, non interpretes somniûm:
Non enim sunt ii, aut scientia, aut arte divinei:
Sed superstitiosi vates, impudentesque hariolei,
Aut inertes, aut insanei, aut quibus egestas imperat:
Qui sibei semitam non sapiunt, alteri monstrant viam:
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachmam ipsei petunt.
De his divitiis sibi deducant drachmam, reddant cetera.

Communes sarcinulas partiamur.] Adlusio mera est ad formulam repudii, de qua infra. Juvenalis Sat. VI.

Collige sarcinulas, dicet libertus.

Communium sarcinularum partitionem subindicavit Martialis verbis illis:

Quae tua sunt, tibi habe; quae mea, redde mihi.

Et Plautus in Amphitruone, Act. III. sc. II. Quo etiam & Petronii facit illud post cap. LXXIX. *Sed postquam optima fide partiti manubias sumus.*

Et tu litteras scis.] Quasnam *litteras* innuit Eumolpus, an *librariorum*? ipsi etiam audiebant *litterati*. Plane Cornelius Nepos in Attico: *Usus est familia, si utilitate judicandum est, optima: si forma, vix mediocri; namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi, & plurimi librarii, ut ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulcre facere posset.* Anne *Grammaticorum*? notissimum enim est, & illos *litteratos* esse dictos, & *litteratores* Inde petivit jocum Caesar, quem refert Tranquillus: *Sulla nescivit literas:* quasi dicat, nescivit quod Grammatici est, nempe *dictare*; id est, gerere dictaturam. Utut autem sit, Grammaticum omnino facit Arbiter Ascylton, nam librariorum professio & inter Grammaticae partes fuit olim recensita. Disertim D. Augustinus, & ad rem adpositissime II. de Mus & II. de Ord. *Grammatica Graece, Latine litteratura nominatur; & ipso nomine se profiteri litteras clamat: &, quicquid dignum litteris est, id sibi vindicat. Librariorum, & calculorum professio velut quaedam Grammaticae infantia est, quam Varro litterationem vocat. Graece autem quomodo adpelletur, non satis in praesentia recolo.*

Aliquid aliud promittam.] Profitebor. Horatius lib. II. Epist. I. vers. 115.

------ *Quod medicorum est,*
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

Et per totam urbem rumoribus different.] Nonius: *Differre, diffamare, divulgare*, & laudat Lucilium, lib. XXX. Sat.

Gaudes, quum de me ista foris sermonibus differs.

Iterum eodem in libro:

Et maledicendo multis sermonibus differs.

Sic etiam Varro lib. IV. de vita Pop. Rom. *Si [illegible] rationem [illegible], RUMORES [illegible] DIFFERANT, licebit, neque carpant.* Et Tertullianus c. Apologetici.

Ad coenam promisimus.] Plinius Junior Epist. 15. lib. I. *Heus tu, promittis ad coenam, nec venis.* Plautus Sticho IV. I. 8.

Et magis par fuerat, me dare vobis coenam advenientibus,
Quam me ad illam promittere.

Intelligunt, venire.

Non perdamus noctem.] Prisca formula. Titus Imperator apud Suetonium cap. VIII. *O amici, diem*

perdidi. Idem apud Aurelium Victorem *Amici*, ait, *perdidimus diem.* Martialis lib. v. Ep. 81.

Durum est, perdere ferias.

Alii.

Amoliri custodem molestum.] *Amoliri*, inquiunt veteres Grammatici, *dicuntur ea, quae cum magna difficultate, & molimine, summoventur, & tolluntur è medio.* Custos iste Ascyltos est, qui diligenter observabat, an luderet cum Gitone Encolpius, ut nactus sic vindictae occasionem, redditaque scordalo vice, eum increparet, quod ex sequentibus patet.

Cap XI. *Osculisque tandem bona fide exactis.*] Formula solennis, BONA FIDE, qua usi veteres in amicitiis ineundis, societatibusve; tempestive ergo addidit illam hic, quippe diffidia praecesserant. Indicat, plane nunc jam cum Gitone in gratiam Encolpium rediisse. Simillime, post civile illud in Licae navi bellum, omnibusque jam ad pacem revocatis, inquit cap. cx. *Tunc primum bona fide puero basium dedit Tryphaena.*

Fruorque votis.] Proprium *voti* significatum, sponsio scilicet est Deo facta, inde & alia pleraque propagata. Id enim, quod susceptis votis poscimus à Deo, vehementer optamus: exin igitur ortum, ut usurpetur *votum* pro re desiderata, etiamque pro ipsis desideriis. Recte hinc jam votum & ad nuptias significandas antiquis traductum: quod, uti autumo ego, nuptiae virginibus optatissimae sint. Sic M. Grunnius in Ludicro suo testamento locutus est: *Sorori meae Quirinae, ad cujus votum interesse non potui, do, lego dari hordei modios* xxx. S. Ambrosius Serm. 180. *Solent autem homines, sicut mos est, in suis votis, hoc est, nuptiis, praecipue saltare, & canere.* Appulejus in Florid. *Togam parari voto & funeri.* Hinc adluceo facem Claudiano, lib. I. de rap. Pros. de ipsa loquenti:

------ *Mistaque tremit formidine votum.*

Frequens est & Petronio vox variis significationibus, de quibus agimus suis in locis. Hic pro re optata sumendum.

Usque ad invidiam felicibus.] Magna semper & Amoris gaudia invidiae sunt obnoxia. Hinc & interpretandum illud eiusdem Petronii, cap. c. *Immo vero nolo habere bona, nisi quibus populus inviderit.* Eademque illius apud Propertium mens est, Eleg. XII. lib. I.

Invidiae fuimus. ------

Sed de hoc alias fortean latius.

Nec adhuc quidem omnia erant facta.] Extremae nequitiae verbum, *omnia.* Sic infra cap. LXXXI. *Et, proh pudor, tanquam mulier secutuleja, unius noctis pactu omnia vendidit.* Et cap. cxxx. *Forsitan dum omnia concupisco.* Eadem mens Senecae lib. de Divina Provid. cap. 3. *Quanto magis huic invidendum est, quam illis, quibus gemma ministratur, quibus exoletus omnia pati doctus*, &c. Nec forte aliunde petendus est jocus Martialis Ep. 97. lib. VII.

Omnia, Castor, emis; sic fiet, ut omnia vendas.

Ejusdem quoque notae est, *facta*, sed hocce vulgo jam notum.

Quid vesticoncubernium facis?] Valde mihi hoc in loco probatur, *vesticontubernium:* ad id nimirum verbum conflatum, ut sub eadem veste subindicet cubantes. praecesserat superius: *opertum me amiculo evolvit*, quod utriusque necessario esset tegmen, quum arctissimis essent complexibus adligati. Praeterea aliud est non dubium vesticontubernii specimen Petroniani, cap. CXIV. *Giton vestem deposuit, meaque tunica contectus exseruit ad osculum caput.* Sic in Ovidii Ep. Paris de Helena ac Menelao accubantibus:

Rumpor, & invideo, (quid nunc tamen omnia narrem?)
Membra superjecta quum tua veste fovet.

Et Socrates saepe facit, incorrupte tamen, ut alibi dicimus. Sic apud Lucianum in *vitarum auctione* idem Socrates profatur: τίς δ' ἂν ἐπιτηδειότερος ἐμοῦ γένοιτο συνεῖναι καλῷ; καὶ γὰρ οὐ τῶν σωμάτων ἐραστής εἰμι, τὴν ψυχὴν δ' ἡγοῦμαι καλήν. ἀμέλει κἂν ὑπὸ ταὐτὸν ἱμάτιόν μοι κατακέωνται, ἀκούσῃ αὐτῶν λεγόντων μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ δεινὸν παθεῖν. *Quis magis idoneus me esse queat, qui cum formoso puero versetur? Neque enim corporum amator sum: animam enim formosam esse existimo, & quamquam sub eodem palliolo mecum recumbant, audies illos, vel ipsis testibus, nihil grave à me perpeti.* Pariter & Sophocles, uti apud Athenaeum lib. XIII. Dipnosoph. [p. 604. D.] narrat Hieronymus Rhodius, quem adi sis. Frequentissime autem omnium Tyrrheni: de ipsis namque sic Heraclides: πάντες δὲ ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ μετὰ τῶν γυναικῶν κατάκεινται, κἂν παρῶσι τινες. *Omnes sub eadem veste cum uxoribus concumbunt, quicumque tandem adsint.*

Lorum de pera solvit.] *Lorum* ad adliganda vestium involucra aptissimum. sic cap. CII. inquit Eumolpus: *Ego vos in duas jam pelles conjiciam, vinctosque loris inter vestimenta pro sarcinis habebo.* Et ad verberandum; ita apud JCtos *lora* eidem usui frequentissime adhibentur, Plautum, & alios. Dignum sane de Sallustio Historico narrat ex Varrone A. Gellius, ut haud intempestive etiam hic legatur; inquit ergo cap. 18. lib. XVII. *M. Varro, in litteris, atque vita, fide homo multa, & gravis, in libro, quem inscripsit Pius, aut, de Pace, Cajum Sallustium scriptorem seriae illius, & severae orationis, in cujus historia notiones censorias fieri, atque exerceri videmus, in adulterio deprehensum ab Annio Milone loris bene caesum dicit, & quum dedisset pecuniam, dimissum.* Ast mendosus est plane uno verbo locus in omnibus exemplaribus, quae mihi videre contigit: alia habent, ut ex-

expressimus, alia *nationes*, alia *notatus*, ex omnibus vero verum lectionem elicimus, nimirum *notationes*, de quo jam neutiquam est ambigendum.

Sic dividere cum fratre nolito.] Si emendationi hic locus, ita equidem scriberem: *Sed dividere tu fratrem nolito.* Levissima omnium vulgatae scripturae mutatione, nequiori sensu apertissime ad sarcinularum partitionem adludens, quam supra expetivit Encolpius. *Itaque communes sarcinulas partiamur*, inquit, cap. x. Nam verba *furari*, & *dividere* unius & ejusdem sunt improbitatis, ut constat ex Plauto, observavitque Lipsius Ep. Quaest. lib. v. Ep. 14. Quaecumque autem scriptura sit, idem plane respectus est.

Cap. XII. *In forum.*] Κλοποπώλιον aperte innuit, sive *forum furinum*, ut loquitur Plautus. Graphice, me-Dius Fidius, hic exprimit Petronius morem apud nos usque adhuc prorsus inviolatum, cujus nescio an apud aliam nationem reliqua sint vestigia. Deficiente jam die mercatus incipit: quae nimirium ridicularia res est, oppido quam fallacibus mercibus numquam ibi emtores deficere. Forum, cujus Petronio mentio, dubio procul est, quod *vespertinum* adpellavit Horatius lib. I. Sat. VI. observavitque Casellius, contulitque primus cum Arbitri loco: unde postea Symbolae mutuatae sunt. Vulgus hominum nostratium vocat *Baratillo*.

Injecit contemplationem super humeros rustici emtoris.] Et hinc propriam vendentium consuetudinem animadvertere licet, illorum praecipue, qui merces, non quidem preciosas, novasque, venditabant, sed id genus spolia, quibus infima ex plebe emtores pellici consueverunt. Super humeros videlicet venales vestes imponebant, ut inde conspectui facilius apertiusve offerrentur; nos etiam passim videmus, apud quos mores non pauci ex prisco illo aevo desumti neutiquam quidem hucusque obsoleverunt. Res autem adeo est hic exsertim descripta, ut nec minimus jam dubitationi relictus sit locus. pergit igitur narrare Encolpius; *Detraxitque HUMERIS laciniam, & diligentius tenuit. O lusum fortunae mirabilem! Nam adhuc nec futurae quidem attulerat rusticus curiosas manus, sed tanquam mendici spolium etiam fastidisse VENDITABAT.*

Timeret fidem oculorum.] Eleganter dictum, miroque *fidei* usu. eodem quoque cap. XCI. locutus: *Quaeso, inquit, Encolpi, fidem memoriae tuae adpello.* Multifariam vero voce ea utitur Petronius hocce in Satirico.

Cap. XIII. *Nam adhuc nec futurae quidem adtulerat rusticus curiosas manus*] Plane tunica illa duplici panno constabat, recto & inverso: inter utrumque ergo per commissuram aureos immiserant, postea futuram probe consuentes: cui adhuc rusticus, inquit Petronius, non adtulerat curiosam manum. Ast quaenam illa rusticitas, ni stupor potius vocandus est, hominis, qui suspectum non habuit tuniculae pondus aureis videlicet plenae?

Depositum esse inviolatum vidit.] *Depositum* hoc aurei ipsi sunt, quos tunicae fidei crediderat, apud ipsamque deposuerat, non tunica, ut male quidam interpres. Hocce verum est. nam, quod nunc figurate *inviolatum depositum*, postea recta oratione *aureos intactos* adpellat. Etiam nobis, *deposito*, idem est, &, apud quem deponimus, cujusque fidei committimus, *depositario*.

Ad interdictum veniret.] Hoc est, in jus ad Praetorem Peregrinum. nam lis erat inter peregrinos & cives. Diversus ab Urbano erat praetor Peregrinus, qui inter cives & peregrinos jus dicebat. Testantur Pomponius Jureconsultus in l. 2. ff. de Orig. Jur. Fenestella de Magistrat. cap. 19. plures. Etiam veteres Lapides PRÆTORIS PEREGRINI meminere, qui PRÆTOR INTER CIVES ET PEREGRINOS, juri nimirum dicundo, ipsis quoque nominatur.

Cap. XIV. *Quid faciant leges, ubi sola pecunia regnat?*] Id ipsum de Augusti aevo Cornel. Tacitus I. Annal. *Invalido LEGUM auxilio, quae vi, ambitu, postremo PECUNIA, turbabantur.* Quid ergo de Neronis perditissimo sentiendum est?

Ipsi, qui Cynica traducunt tempora coena,
Nonnunquam numis vendere verba solent.]

Verbis, *qui Cynica traducunt tempora coena*, fictos denotat pecuniae contemtores: derisores namque opum fuisse Cynicae disciplinae sectatores, notissimum ex Luciano, Laërtio, pluribus. Sic Ausonius de Diogene, familiae ductore, Epig. 52.

Pera, polenta, tribon, baculus, scyphus, arcta suppellex
Ista fuit Cynici: sed putat hanc nimiam.
Namque cavis manibus cernens potare bubulcum,
Cur, scyphe, te, dixit, gesto supervacuum?

At, *vendere verba*, quod Plauto est, *logos vendere*, Sticho II. III. 59. de causidicis olim dictum, ut convincunt testimonia ab interpretibus adducta. Ast hic de judicibus omnino capiendum, vel ipso Petronio interprete, qui addit:

Ergo judicium nihil est, nisi publica merces,
Atque Eques, in causa qui sedet, emta probat.

Exin & cap. CXIX. dixit:

----- ------ *Emtique Quirites*
Ad praedam, strepitumque lucri suffragia vertunt.

Ergo judicium nihil est, nisi publica merces.] In Decretis Canonicis II. quaest. 2. sic scriptum legimus: *Licet advocato vendere justum patrocinium, & jurisconsulto rectum consilium, sed non licet judici vendere justum judicium.* Verum etiam adversus advocatos lex olim lata, quae Cincia cognominata est, *qua cavebatur antiquitus, nequis advocatus ob causam orandam pecuniam donumve acciperet.* Tacitus lib. II. Annal. & Livius lib. XXXIV. Sed

(N 2) postea

postea *Claudius*, verba sunt ejusdem Cornelii, *capiendis pecuniis posuit modum usque ad dena sestertia, quae egressi repetundarum tenerentur.* Ac deinde iterum sub Nerone Senatusconsulto cautum est, *nequis ad causam orandam mercede, aut donis, emeretur*, ut inquit Tacitus, lib. XVII. Annal. Puto id Senatusconsultum esse, quod in Nerone cap. XVII. inter alia refert Tranquillus, ecce illud; *Item, ut litigatores pro patrociniis certam justamque mercedem darent.* Ipsa dena sestertia fuisse, suspicari proclive est: nam pro justa mercede habita sunt pluribus principibus. Eademmet Trajanus advocatis quoque permisit, *peractis tamen negotiis*, uti ait Plinius Junior lib. V. Ep. ult. quae decreti sui fuit moderatio. nam id procul dubio prorsus vetabat aliquid accipere. Innuit Plinius ipse verbis illis Epist. 14. ejusdem lib. quibus clarissima lux ex dictis adfulget: *Pauci dies, & liber principis severus, & tamen moderatus.* Idemmet honorarium Ulpianus Patronis etiam adtribuit in singulas causas l. 1. de Var. & ext. cogn. Nota vero mihi munerum adpellationes, quibus patronos donatos, ostendit etiam Plinius; *quam me juvat, quod in causis agendis non modo pactione, dono, munere, verum etiam xeniis, semper abstinui.* Sed satis jam de his, quae in gratiam nostri aevi litigatorum dicta sint, misere à Patronis sanguisugis exsuctorum.

Atque Eques, in causa qui sedet.] Equites olim quoque judiciis adhibiti. Pomponius Laetus de Legibus: *Aurelia lege communicata summa judicia senatui, equitibusque Romanis, & tribunis aerariis. Eam tulit Aurelius Cotta praetor.* Quando id factum, refert Cassiodorus in Chronico: *His Coss.* scilicet, Q. SERVILIO & C. ATILIO SERRANO, *per Servilium Caepionem Consularem judicia equitibus, & senatoribus communicata.* Verbum autem, *sedere*, proprium est judicum. Cic. pro Rabirio: *modo vos iidem in A. Gabinium judices sedistis.* Sed hoc vulgare. Item, *in causa*, vel, *de causa*, *sedere*, priscis etiam dictum. Appulejus in Apologia: *quod si modo judices de CAUSA ista SEDERENT C. Fabricius, Cn. Pompejus.* Qui longius abeunt, errant. Saepius autem judicialis forma Romae immutata.

Recuperare potius thesaurum.] Recte. Nam ex Grammaticorum sententia, *recuperari* dicuntur amissa, quum ad eum, qui ea amisit, integra redeunt. Tunicula ergo, uti Ascylto videbatur, adhuc erat *intactis aureis plena.* Rusticus autem propritim diceret, pallium preciosum redemisse, nam à praedonibus illud recuperarat: quae vis verbi *redimere.* Exin *redimiae*, quas Glossae veteres interpretantur; *res à praedonibus redemptae.*

Praeter unum dipondium, sicilicumque.] Misere luxata periodus non minus quam sequens: sed quas interpretes, ex fide enim MSS. inquiunt, ut tolerari possint, concinnarunt. Sic eas amplexus est & Bourdelotius: itidem fecimus nos, quum meliora nunc praestare non possimus. *Sicilicum*, inquit Festus Pauli, *dictum, quod semunciam secet.* Pendebat igitur duas dachmas, quippe unciae octo, ut Priscianus docet. Sic Rhemnius Palaemon, de ponderibus & mensuris,

> *Drachmam si gemines, aderit, quem dicier audis*
> *Sicilicus.*

Sicilicum etiam vocabant antiqui Grammatici notam, *quam*, ut tradit Marius Victorinus, *super litteram, quam geminari oportebat, scilicet imponebant*, quod signum ἀπλῆν *aversam* alibi adpellat, autumo commatis notam fuisse, semicirculum nempe, sive punctum vocis caudatum. *Dipondius*, teste Varrone lib. VIII. *duo asses pendebat*; inde Prisciano de ponderibus *numus est bilibris.* erat enim *libralis As.* Itaque *as*, *libra*, & *pondo* idem; omnia clare ipsus Varro lib. IV. *Dupondius à duobus ponderibus, quod unum pondus Assipondium dicebatur, id ideo, quod as erat librae pondus.*

Lupinos.] *Lupini* olim vilissimum pauperum cibarium, & aliorum, frumenti inopia; Cynicorum vero adeo creberrimum, ut vix umquam à Cynici pera abesse lupinos contingeret. Diogenes ipsorum πρωτότυπος, quemdam uti Cynicum instruens apud Lucianum, in Vitarum Auctione inquit: Ἡ πήρα δέ σοι θέρμων ἔσται μεστὴ, καὶ ὀπισθογράφων βιβλίων. *Peram praeterea lupino, & libris opisthographis refertam habebis.* Et Mortuor. Dial. sic Charon ait Menippum Cynicum insignem: Δεῖξον τι ἐν τῇ πήρᾳ ἔχεις. Μεν. Θέρμους, εἰ θέλεις, &c. *Ostende quid habèas in pera. MEN. Lupinum, si velis*, &c. Inde Crates apud Aristotelem: οὐκ ἀκριβῶς γὰρ, Οὐκ οἶδα, φησὶν, πήρα δύναμιν ἡλίκην ἔχει θέρμων τε χοῖνιξ. *Non equidem perspicuo novi inquit, quantam vim pera habeat, ac lupinorum choenix.* Parcimus autem hic pluribus, quae de illis addere possemus. Miram tamen ipsorum historiam vide apud Theophrastum lib. VIII. Plinium variis in locis.

Itaque ne interim praeda discederet, &c.] Aut locus mendo laborat, aut insigni defectu. Ipsi vero in integrum restituendo hodie non sumus, tentabimus tamen sensum ex superstitibus verbis haud indecentem elicere, totam videlicet periodum sic interpretantes. *Itaque ne interim praeda discederet, vel minoris pallium addicere placuit*, id est, placuit preciosum pallium parvi vendere, *ut precium majoris compendii leviorem faceret jacturam*, hoc est, ut precium, etsi minimum foret, quo illud tunc venderetur, faceret jacturam leviorem illius majoris compendii, quo vendi aliter debuisset pallium ipsum preciosum: nam numis illis ex eodem pallio parvi vendito habitis emere

facile

facile possent sordidam tuniculam aureis tamen praedivitem. Adhuc tamen equidem haereo; ideo amplius de hocce loco censeo deliberandum.

Conciones.] *Conciones* homines sunt, qui ad clamorem veluti in concionem convenerant. Sic Cic. in Orat. *Conciones saepe exclamare vidi, quum apte verba cecidissent.* Figurata locutio est Petronio familiaris. Sic post pauca iterum: *Et nescio quis ex concionibus calvus*, & tertium: *ridere acumen non minus concionum*, &c. Sic cap. CXVII. *ministeria* dixit pro ministris, cap. CXXVI. *crucem* pro cruciariis, & cap. CVII. *servitia* pro notis servorum. Quod commune etiam aliis scriptoribus. Catullus mulierem prostituti pudoris vocavit *lupanar*. Lucillius, & Tertullianus, *carceres*, servos vinctos in carcere: *ergastula*, servos ergastularios: *metalla* in metalla damnatos: Ammianus Marcellinus *togam* viros togatos. Capitolinus, & Vulcatius, *affectus*, ipsas personas, quae affectu praecipuo amantur: & id genus alia, quae viris magnis jampridem animadversa. Idem prorsus locutionis genus, cap. XCI. quum ad Gitonem inquit Encolpius: *quid dicis peregrini amoris concessio?* ubi *concessio* pro eo dicitur, qui conceditur. Sic *Optio* pro eo, qui optatur, dictus antiquis, is nimirum erat, *qui adjutor dabatur*, auctore Festo, *centurioni a tribuno militum: & quem centurio optabat, sibi rerum privatarum ministrum.* Idem docet Vegetius lib. II. cap. 7. *optiones ab optando adpellati*, &c.

Pannuciam] Hujus verbi meminimus ad locum, cap. LXXXIII.

Risum discussit] Risum eorum, qui ad clamorem confluxerant. Paulio ante: *sed nullo genere par erit causa nostra, & conciones, quae ad clamorem confluxerant, nostram scilicet de more ridebant invidiam*, quo loci Hispanismum nota, *nullo genere*, sic & nos dicimus: *de ninguno genero.*

Cap. XV. *Advocati jam paene nocturni.*] Argute dictum, *paene nocturni*, de furibus non manifestariis. *Nocturni* autem de furibus apte dicitur, nam & illis nomen à *furvo*, qui noctis color; quippe, *noctem fur diligit*, ut verbum est vetus. *Et fures per noctem, quae atra sit, facilius furantur*, ut ait apud Agellium Varro. Propterea *tenebricolum* Plautus adpellavit furem, *lucifugam* Lucilius, Varro etiam *tenebrionem*. Hinc ergo originem duxisse miras voces Glossarum S. Isidori, jam claret: *furabula, tenebrae. Furfuraculum, tenebrae.* Major vero venustas & ideo inest verbo, *paene nocturni*, quod etiam ad diem jam senescentem, hoc est, ad noctis & lucis confinium, ibi quoque respectum sit. Recte igitur, homines, id temporis in publicum egredientes, *vespertiliones*, vocari Ulpiano, ac Varroni: avis namque vespertilio est, quae interdiu latet, noctu evolat; sic etiam furem, quod de die dormiat, ἡμερόκοιτον adpellavit Hesiodus.

Judex querelam inspiceret.] Forense verbum, *inspicere*, plane Valerius Max. ostendit lib. V. cap. 9. *Inspectaque diligentissime causa, absolvit eum.* Sic nos, *Ver el pleito, la Vista de el pleito.*

Sed longe aliud quaeri, in utra parte scilicet latrocinii suspicio haberetur. Isthaec simulatio erat advocatorum; nam quod unice in votis habebant, nimirum, quod subdit, erat: *ceterum adparebat nihil ALIUD QUAERI, nisi ut semel deposita vestis inter praedones strangularetur, & nos metu criminis non veniremus ad constitutum.* Itaque neutiquam illae duae sententiae inter se repugnant, uti magnum virum credere cognovi. Dicunt mihi, ipsum adserere: non sollicitos esse lucifugas illos advocatos de judicis in utrosque de furto suspectos animadversione, dummodo inter ipsos vestis strangularetur. Nec minus id nos pro certo habemus, qui prius Arbitrum audivimus, unicam ipsorum curam esse, *pallium lucrifacere.* Serio tamen simulabant, longe aliam sollicitudinem habere, *in utra parte scilicet latrocinii suspicio haberetur.*

Calvus tuberosissimae frontis.] Hujus loci interpretatio petenda est ab ipso Petronio, cap. CIX. quum in *calvos* Eumolpus exacuit stilum:

At tunc laevior aere, vel rotundo
Horti TUBERE, quod creavit unda.

Ridiculam ergo faciem exprimit recalvastri, cujus videlicet frons ad occipitium usque, instar magni tuberis glabra; depilataque, tumoribus hinc inde etiam-prominentibus, ipsummet reddebat prae caeteris conspicuum, atque illius nocturnae concionis veluti praesidem.

Nisi ut semel deposita vestis.] Pretiosa scilicet, unde claret, quod sequitur: *idem plane & nos volebamus.* Ascyltos, & Encolpius pannuciam tantum vindicare cupiebant, parum quidem de splendida veste solliciti.

Non veniremus ad constitutum.] Varro de Re Rust. lib. II. cap. 5. *Sed venisset ad constitutum.* Est ergo *ad constitutum venire*, adesse tempore promisso. Nec longius Arbitro petendum commentum. Idem Appulejo est, *ad condictum venire*, in Floridis, ubi de Philemone: Macrobio, *ex disposito convenire* l. I. Saturn. c. 7.

Votum casus adjuvit.] Simile illud cap. CII. *si nos descendentes adjuverit casus.* sic & locutus Symmachus lib. IV. Epist. 52. *Modo eventus adjuvet destinata.*

Nolo quod cupio, &c.] Hos duos versiculos hic exsulare, & illis adsuendos esse, quibus cap. XCIII. locus est, ibidem docebimus.

Cap. XVI. *Beneficio Gitonis praeparata nos implevimus coena.*] Id negotii Gitoni commissum, praecedentia illa argumento sunt, cap. IX. *Quum quaererem, numquid nobis in prandium frater parasset, consedit puer*, &c.

Nos implevimus coena.] Pariter locutus Plautus sub parasiti persona, Sticho I. III. 19.

Inanimentis explementum quaerito.

Infra rursus Arbiter cap. XCVI. *Et veluti quodam cibo me replebam.*

Ostium satis audaci strepitu impulsum exsonuit.] Grajus, sive Granius, Peliadibus:

Sonat impulsa regia cardo.

impulsum ergo *exsonuit*, hoc est, pulsante ancilla. infra cap. XCII. *Eumolpus ostium pulsat.* Addit, *satis audaci strepitu*, cui consonum veteris illud Comici:

Qui repens semipulsus onere gravi fores strepitu terret.

Character est hominis rustici, & inurbani. Aristophanes Nebulis act. I. sc. II. [vs. 135.]

Ἀμαθής γε νὴ Δί' ὅς τις ὑτωσὶ σφόδρα
Ἀπεριμερίμνως τὴν θύραν λελάκτικας.

Rudis, per Jovem, quicumque sic vehementer
Inconsiderate januam calcitrasti.

Etiam iracundi. Sic apud Appulejum lib. IX. furens *saxo fores verberat.* Urbanius Lacones, de quibus Plutarchus: Ἔθος ἦν αὐτοῖς μηδὲ κόπτειν τὰς αὐλείους θύρας, ἀλλ' ἔξωθεν βοᾶν. *Moris erat apud ipsos, non pulsare ostia, sed foris clamare.*

Aperi, jam scies.] Omnino est, quod nos dicimus: *abra y lo vera.* Ex Petronii autem eleganti locutione lucem praebeo splendidissimam formulae illi, qua usus vetus interpres biblicus in verbis D. Matthaei illis reddendis cap. XV. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι, κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. quae ad verbum latine sonant: *posterius vero veniunt & reliquae virgines dicentes, domine, domine, aperi nobis. Ille vero respondens ait: Amen dico vobis, non novi vos.* interpres autem postrema verba sic: *At ille respondens ait, Amen dico vobis, NESCIO VOS.* Parissime & usus Arnobius lib. I. *Et is habendus divinus est, qui aut summum imperatorem nescit; aut ignorat à nobis qnotidianis ei precibus supplicari.* Nescit, id est, non noscit. Et Arbiter ipse cap. XCI. *Scires non libenter servire.*

Dum loquimr.] Proverbii species. Sic Ovid. lib. III. Amor. El. VI.

Dum loquor, increvit latis spatiosus in undis.

Hispani, *mientras lo digo.*

Sera sua sponte delapsa cecidit.] *Sera*, inquit Varro lib. VII. *quibus remotis fores panduntur.* Optime ad mentem Petronii. A foribus ergo removebantur serae, quod vulgo jam notum; unde liquet, cur *appositítiae*, sive *appositae*, dicerentur, ut Ovidio in I. Fastor. Locus item claret Plauti in Curculione, quum pessulos, ut subsiliant, precatur Phaedromus Act. I. II.

Fite causa mea ludii Barbari,
Subsilite, obsecro, & mittite istanc foras.

Praeterea addimus, seras fuisse catenis prehensas, catenas vero januis ipsis adfixas: ne videlicet serae, quum januae recludendae forent, amitterentur. Id haud obscure videtur Propertius innuere ultima omnium Elegia:

Et jaceat tacita lapsa catena sera.

Alii vero antiquarii volunt, ut catenis ipsis fores occluderent, postibus eas inserentes, adpendentesque seras ad catenarum extremum, itaque, quum januae essent aperiendae, serae è catenis, quibus inhaerebant, eximerentur.

Sua sponte.] Sic apud Virgilium centum ostia patefacta lib. VI. divini operis:

Ostia jamque domus patuere ingentia centum
SPONTE SUA.

Julius Obsequens inter ostenta, quae mortem Caesaris praemonuere, illud memorat: *nocte, quum valvae * cubili clausae essent, SUA SPONTE apertae sunt*, & Suetonius de re eadem cap. LXXXI. *Ac subito cubiculi fores sponte patuerunt.* Etiam Macrobius de porta Viminali, quae postea Janualis dicta: *postquam clausa est, mox SPONTE patefacta est.* Sed nunc in Petronio magicae nescio quid disciplinae subolfacere mihi videor, uti apud Appulejum januae sunt itidem à saga reseratae lib. I. Metamorph. *At illae probae & fideles januae, quae SUA SPONTE deseratae nocte fuerant.*

Reclusaeque subito fores.] Praeclusae namque supra: *praeclusisque foribus ridere*, &c. τὸ *subito* suspicionem cantaminis adauget. ita apud Suetonium supra inter Julii mortis praesagia *subito*, & *sponte sua* apertae valvae.

Et, me derisisse, inquit, vos putabitis?] Haec ancilla Encolpium, & Ascylton, ad stabulum usque secuta est; ipsis autem prae gaudio recuperati thesauri haut animadvertentibus. illud est quod Encolpius dixit: *ergo, recuperato, ut putabamus, thesauro, in diversorium praecipites abimus.* Apte ergo nunc illos nihil minus cogitantes ingrediens adloquitur: *Et me derisisse vos putabitis?* sed longe aliud est. nam ego hospitium vestrum cognovi, Quartillae indicavi, & jam, ut vobiscum loquatur, ipsamet adest. Hoc certo certius est. nam per quietem ea erat Quartillae monstrata medicina; *illos perquirere.* Sic cap. seq. paullo post inquit: *Et ideo medicinam somno petii, jussaque sum vos perquirere, atque impetum morbi monstrata subtilitate lenire.*

Sacra ante cryptam turbastis.) Ego divinus non sum. hic autem adfirmare ausim, unum & idem cum hacce crypta sacellum illud Priapi esse cap. seq. memoratum: ubi quam opportune, quae arcana erant ac recondita sacra, possent celebrari, cuilibet patebit jam satis, modo, quidnam crypta sit, haud penitus ignoret. Sic, quae Bonae

* *An* cubiculi, *ut Suetonius.*

Deae

Deae erant abditissima sacra, & in quibus propudiosae libidines matronis committebantur, pariter agi & in antris solita fuisse, certum est: antris, inquam, hoc est, subterraneis fornicatisque sacellis. Plane Juvenalis indicat Sat. VI. ubi sermo est de sacris illis exsecrandis:

Tunc prurigo morae impatiens, tunc femina simplex;
Et toto pariter repetitus clamor ab antro:
Jam fas est, &c.

Priapi autem sacra, ne quid erres, scito duplicia fuisse. Prima in aperto ac propatulo loco peragi solita, quae & *ante cryptam* videlicet, & quorum exhibet luculentam imaginem Marmor illud Boisardi post pauca nobis describendum. Altera propudiosa magis, quae ideo abstrusa, in intimoque subterranei sacelli, cryptaeve, recessu impudenter commissa. De utrisque latiuscule nos loquimur infra. Ceterum, *turbastis*, Plautus exponit Pseud. I. I.

Scis tu quidem, hercle, mea si commovi sacra,
Quo pacto, & quantas soleam turbellas dare.

Cap. XVII. *Imber.*] Ipsus cap. CXXXVII.

- - - - - *oculis nec defuit imber.*

Plures sic usurparunt. Omnia sunt ad ostentationem doloris conficta. Eodem quoque spectat manuum illa extrema conlisio: *Et manibus inter se usque ad articulorum strepitum contritis.* Ubi optime Dousa P. neutiquam alii. Hujusce notae sunt & illa, cap. XXIII. *Qui ut infractis manibus congemuit*

Retexit superbum pallio caput.] Aperuit caput; opertum namque habebat, uti & ancilla. Hinc jam disces, feminas olim palliis capita obtegere solitas, quum vagarentur per urbem: quo, non inepte fortassis, Martialem traho lib. IX. Ep. 33.

Hanc volo, quae facilis, quae PALLIOLATA vagatur.

habitus namque erat parum pudicarum. Matronas autem honestas numquam credam ego foras obvelato capite progressas. Sed quaenam haec pallia? inquis, mihi in dubio est. Pallium antiquis & muliebre fuit vestimentum; sic docet JCtus Ulpianus in l. 23. D. de auro & argento leg. etiam Scaevola in l. 38. §. I. D. de auro & arg. leg. *muliebria sunt*, inquit, Ulpianus, *quae matrisfamiliae causa sunt comparata, quibus vir non facile uti potest sine vituperatione: veluti stolae, PALLIA*, &c. Habuere & alia communia, hoc est, quibus aut vir, aut femina, sine dedecore posset uti; addit ipsus Ulpianus: *communia sunt, quibus promiscue utitur mulier cum viro, veluti, si ejusmodi paenula, palliumve, est, & reliqua hujusmodi, quibus sine reprehensione vel vir, vel uxor, utatur.* Forsitan & illud *palliolum* feminis etiam commune, quod in deliciis erat delicatioribus, de quo suggillans Maecenatem sic Seneca meminit: *hunc esse, qui in tribunali, in rostris, in omni publico coetu, sic adparuerit, ut pallio velaretur caput*, &c. & Petronius habitum describens Trimalcionis, cap. XXXII. cui loco Lipsius bene jam adluxit, cap. XX. Amphith. En pallia tria. id vero vulgivagarum quodnam sit, dicat ille, qui laurum momordit.

Fabulas.] *Fabulam* rem gestam etiam notare, jam docuerunt Critici. Sic Plautus Persa V. II. II.

- - - - *Sed quid ego adspicio?*
Hoc vide, quae haec fabula est?

Vide Gruterum lib. XVIII. Suspp. cap. 3. quod hic Petronii interpretes haud cognoverunt. Pariter etiam cap. XX. ipsus Arbiter: *Ascyltos, jam deficiente fabularum contextu*, & cap. XCII. *utrumque tamen; tamquam non agnoscerem fabulam, tacui.*

Me-Dius Fidius.] Magnum hoc antiquis jusjurandum. Plautus Asinaria I. I. 8.

Per Dium fidium quaeris! Jurato mihi
Video necesse esse eloqui quicquid roges.

Recte; nam *Deus fidius* olim dictus, qui *fidei* praeerat, Jovisque erat quidam filius; idque valebat, ac si dicerent, *ita me dius fidius juvet.* sed plura addere inutile, quum acta res Hansenio jam sit de jurejur. vet. cap. IV. Argute Arbiter videtur usurpasse Circes codicillos cap. CXXIX. *medius fidius jam peristi.* Ubi Symbolae, habueruntque à Douza P.

Neque enim impune quisquam, quod non licuit, adspexit.] Propertius lib. IV. El. X. de occultis Bonae Deae sacris:

Femineae loca clausa deae, fontesque piandos,
Impune & nullis sacra retecta viris.

Sacra enim vetita qui vidissent, visu privari credebant antiqui. Cic. pro domo sua ad Pontif. *Quem unquam audisti majorum tuorum, qui & sacra privata coluerunt, & publicis sacerdotiis praefuerunt, quum sacrificium Bonae Deae fieret, interfuisse? neminem: ne illum quidem, qui caecus factus est.* Appium Claudium intelligit. Sic & Metellus Pontifex, quod, quum Palladium in Vestae templo repositum ab incendio, flammisque liberaret, inspexisset (erat enim, ut ait Lucanus, lib. IX.

- - - - *in abstruso pignus memorabile templo.*)

orbam luminibus, lib. VII. cap. 43. Plinius inquit, *exegit senectutem.* Quod etiam Placidus Luctatius ad Statii lib. II. Thebaid. verbis illis subindicavit: *Est Palladium, quo quidam quondam visu privatus est visu.* Insignis autem rei inlustrandae locus est Heliodori, quum se Charicleа orbatum ob similem noxam Charicles agnoscit lib. IV. καὶ ὁ Χαρικλῆς, περιττὸν μὲν ἴσως οἰκτρολογεῖσθαι πρὸς τὰ παρόντα. Συνίημι γὰρ ὡς ἐκ θεῶν μηνιθέντων ταυτηνὶ τίνω τὴν δίκην, ἥν, ἐξ ὅπερ

εἰς

εἰς τὸ ἄδυτον ἀωρὶ παρελθὼν εἶδον, ὀφθαλμοῖς, ἃ μὴ θέμις, ὁ θεός μοι προεῖπεν, ἀνθ' ὧν οὐ προσηκόντως εἶδον, τῆς τῶν φιλτάτων ὄψεως στερηθήσεσθαι. Charicles autem (inquit) *supervacaneum est fortassis deinceps certare cum praesenti fortuna. Intelligo enim, quod ob iram deorum luo hanc poenam: quam ab eo tempore, quo, intempestive in adytum ingressus, vidi, quae fas non fuerat, Deus mihi praedixit, propterea his, quae animo meo charissima essent, me privatum iri.* Experitur itidem & Priapi iram non semel Encolpius ob scelus commissum, ut notamus alibi. Non desunt tamen viri adprime docti, qui hic solemnia nugentur.

Praesentibus numinibus.] Valerius Maximus Tiberio adulans lib. IX. cap. 11. *Arae, pulvinaria, templa praesenti numine vallata sunt.* Horatius lib. II. Ep. 1.

- - - *Et praesentia numina sentit.*

Et quum Augusto blanditur Ode V. lib. III.

- - - - *Praesens divus habebitur*
Augustus - - -

Et Plautus apud Servium more suo jlocaliter usurpavit:

Vinum precemur; namque hic deus praesens adest.

Ast *praesentibus*, hoc est, potentibus. nam illud priscis potentius numen, quod praesentius, ligneumve illud foret, lapideumve. Hinc & Arnobio Phoebus oritur, quum de pristinis suis sic profatur erroribus lib. I. *Si quando conspexeram lubricatum lapidem, & ex olivi unguine ordinatum, tanquam inesset VIS PRAESENS, adulabar, affabar, & beneficia poscebam nihil sentiente de trunco*, &c. Isthaec etiam haud dubio & olim caussa exstitit deorum multitudinis, sive, ut S. Justinus loquitur, πολυθεότητος.

Ut facilius possis deum, quam hominem, invenire.] Disertim ipsissimum Plinius Major lib. II. cap. 7. quod *DE DEO* est: *quamobrem MAJOR COELITUM POPULUS etiam QUAM HOMINUM intelligi potest.* Et rationem subdit: *Quum singuli quoque ex semetipsis totidem deos faciant, Junones Geniosque adoptando sibi.*

AEtate magis vestra commoveor, quam injuria mea.] Parissimum est illud Ovidii X. Metamorph. quod de Hippomene inquit Atalanta:

Sed, quod adhuc puer est, non me movet ipse, sed aetas.

Et, quod de Jasone anterius Medea lib. VII.

- - - *Vivat, an ille*
Occidat, &c.

Imprudentes, addit, &c. ubi bene de imprudentia Erhardus, quem vide.

Ipsa quidem illa nocte vexata, tam periculoso inhorrui frigore.] Mirum illud sane, amoris in opere, ubi calor necessario suscitatur, frigere. Isthic sensu est hujusce loci. Unde, iratum esse numen, scortillum cognovit, seque ipsam morbo haud levidensi laborare. Omnia enim insigniter sunt ad augendam superstitionem comparata. *Vexare*, nuptum verbum, de quo alibi loquimur. Adpositum & hic valde illud erit Martialis lib. VIII. Ep. 46.

Felix, quae tenerum vexabit sponsa maritum.

En Priapi sacra, quae, quippe obscoenissima, nupta etiam, hoc est, obvelata, & occulta. *Illa nocte*, ait, fuisse vexatam, qua fecit sacrum, & turbellas dedere Encolpius, & Ascyltos.

Tam periculoso inhorrui frigore, ut tertianae etiam impetum timerem.] Frigus, quod febribus praecedit, triplex observatur medicorum filiis, ac διάψυξις, φρίκη, ῥῖγος adpellatur, id est, *frigus*, *horror*, *rigor*. Distant enim, differuntque intensione, remissione. nam *frigore* summa corporis tantum inalgescunt: *horrore* totum, sed leviter, concutitur, *rigore* autem usque eo corpus contremiscit, concutiturque, vix ut cohiberi possit. Alii vero scriptores has adpellationes confundunt.

Et ideo medicinam somno petii.] Est enim, quod Virgilius dixit, lib. VII.

- - - *somnosque petivit.*

Aegrotantes in Aesculapii templo. Plaut. Curcul. Act. I. 1.

Ideo fit, quia hic leno aegrotus incubat
In Aesculapii fano.

Sic & Act. II. sc. I. & II. Etiam in Isidis, ut docet Tibullus. Item Serapidis, ut Suetonius in Vespasiano, cap. VII. Vide autem Mercurialem de arte Gymnast. lib. I. statim sub initium, ubi & hujusce rei insignia monumenta. Tabellae videlicet sunt Romae in Aesculapii templo jampridem inventae, quae quidem curationum rationem disertim exhibent. Sed, cum miraculosae prorsus illae curationes sint, parum sane ex id genus tabellulis juvari poterat primo suo ortu rudis medicina, quod & monere necesse habuit eruditus vir. Porro & pictas tabellas, quae etiam Isidis fanis plurimae spectabatur suspensae (nam

- - - *Pictores, quis nescit, ab Iside pasci?*

ut ait Satyricus) ejusdemmet notae cum illis fuisse, innuunt non obscure Tibulli illa, lib. I. El. III.

Nunc, dea, nunc succurre mihi; nam posse mederi
Picta docet templis multa tabella tuis.

Nobis enim hoc intellectu facilius est, apud quos hujuscemodi ἀναθήματα parietibus templorum adpensa passim visuntur. Illud quippe colimus NUMEN, quod vere θαυματουργεῖν unicum potest.

Major enim in praecordiis dolor saevit.] Videtur hic illud Horatii ob oculos habuisse Epod. III.

Quid haec veneni saevit in praecordiis?

Vulgetis.] *Vulgetis, proferatis in populum, tradu*

ce

cere velitis, idem. Neutiquam enim hic erit intempestivum, quod de Numenio Philosopho scriptum Macrob. reliquit, lib. I. de Somnio Scipionis, cap. 2. *Numenio denique inter Philosophos occultorum curiosiori offensam numinum, quod Eleusinia sacra interpretando vulgaverit, somnia prodiderunt, visas sibi ipsas Eleusinias Deas habitu meretricio ante apertum lupanar ludere prostantes; admirantique, & causas non convenientis numinibus turpitudinis consulenti, respondisse iratas, ab ipso se adyto pudicitiae suae vi abstractas, & passim adeuntibus prostitutas.* Ideo & Alcibiades accusatus fuit, ut tradit Plutarchus, quod Cereris sacra parum reverenter evulgasset. Nuper autem latius hocce argumentum prosecutus Meursius in Eleusiniis, cap. XX.

Deorumque consilia.] Id est, arcana, mysteria. Videtur & Festus facem huic interpretationi praeferre, quum inquit: *Consilium, vel a consulendo dicitur, vel, quod in unam sententiam plurium mentes consiliant, & conveniant; sed A SILENTIO credibilius dictum putatur, quo maxime invenitur.* Et nunc ad rem maxime.

Protendo igitur ad genua vestra supinas manus.] Gestus est suppliciter deprecantis, qui saepius Petronio iteratur, videlicet cap. LXXX. XCVII. XCVIII. CI. Inde ergo veteres Glossae: Γονυπετὴς, *Genuarius*, *supplex*, & plures Graecorum, ex quibus paucorum loca solum designabo. Homerus saepissime, Diodorus Siculus lib. XVII. Plutarch. Rer. Rom. cap. XLIX. Heliodorus lib. V. aliasque, Tryphiodorus in Ilii Halosi, vers. 255. Euripides Supplicibus, Clytemnestra, & Iphigenia, Sophocles non semel, & saepius Synesius, Aristaenetus lib. I. Ep. 22. Onosander Strategici cap. XIV. Passim itidem & apud Latinos scriptores, quos longum recensere. Plinii autem locus, ubi moris videtur rationem reddere, haud reticendus. Isthaec ejus verba sunt lib. XI. cap. 45. *Hominis genubus quaedam & religio inest observatione gentium. Haec supplices attingunt: ad haec MANUS TENDUNT: haec, ut aras, adorant: fortassis, quia inest iis vitalitas. Namque in ipsa genu utriusque commissura, dextra laevaque priore parte gemina quaedam buccarum inanitas inest: qua perfossa, ceu jugulo, spiritus fugit:* Sive religio eis ideo exhibita, quod essent Deae Misericordiae consecrata. Servii referam eruditum testimonium ad illud Virgilii III. Aeneid.

Dixerat, & genua amplexus, genibusque volutans
Haerebat. -----

scribentis: *Physici dicunt, esse consecratas numinibus singulas corporis partes, ut aurem memoriae. Hinc est*, Cynthius aurem vellit, & admonuit. *Frontem Genio, unde venerantes Deum tangimus frontem. Dextram Fidei; unde paullo post:* Atque animum praesenti pignore firmat. *Genua Misericordiae, unde haec tangunt rogantes.* Etiam Quinctilianus lib. VI. cap. I. Exinde autem, quod carissima genua forent ob vitae in illis discrimen à natura conlocatum, obortum sane, ut merito obtestationes olim fierent *per genua*. Plautus saepe. sic Curculione V. II. 31.

----- *Per tua genua te obsecro,*
Ut nos facias certiores, &c.

Et Mostellaria III. II. 57. Milite II. VI. 61. Rudente IV. III. 13. Truculento IV. III. 15. & aliis. Verum enim vero eo usque ritus percrebuit, ut & ipsa Deorum genua, non hominum tantum, contrectarint. Arnobius lib. VI. *Ita enim non videtis spirantia haec signa, quorum & genua contingitis, & contrectatis orantes.* Videtur & Anacreon illud significasse.

Ὦ ἄναξ, δαμάλης Ἔρως,
Ὦ νύμφαι κυανώπιδες,
Πορφυρέη τε Ἀφροδίτη
Συμπαίζουσ', ἐπιστρέφεται δ'
Ὑψηλῶν ὀρέων κορυφάς,
Γουνοῦμαί σε, σὺ δ' εὐμενὴς
Ἔλθ' ἡμῖν, κεχαρισμένης δ'
Εὐχωλῆς ἐπακούειν,
Κλεοβούλῳ δ' ἀγαθὸς γενοῦ
Σύμβουλος, τὸν ἐμὸν δ' ἔρωτα ὦ Δεόνυσε δέχεσθαι.

O domitor rerum, & dux amor,
Qui cum Nymphae caeruleae
Et purpurea ludit Venus,
Et altorum juga montium,
En genua supplex amplector tua.
Tu propitius teneras exaudi preces,
Fave Cleobulo, suscipeque amorem meum.

Cui simillimum venit, etiam votorum sponsiones ipsis signari Deorum in genibus. Illud est Appuleji in Apologia: *Votum in alicujus statuae femore adsignasti.* Eo procul dubio cera illitae & illic statuae. unde nunc clarebit Juvenal. Sat. X. 55.

Propter quae fas est genua incerare Deorum.

ubi Scholiastes: *In signis insignare, vota facere.* Idem & Prudentius lib. I. contra Symmachum:

----- *Et saxa* (id est, statuas Deorum) *illita cera*
Viderat. -----

quo tabellae etiam interdum adhibitae, quibus quum vota suscepta essent exarata, ipsas deinde adfigebant genibus simulacrorum, quod notatum jam aliis.

Supinas manus, petoque.] Gestus precantis, *supinas manus porrigere.* sic & cap. CXIV. *Lycas trepidans ad me supinas porrigit manus.* Livius lib. VI. Bell. Pun. *Undique matronae, in publicum effusae, circa Deûm delubra discurrunt, crinibus passis aras verrentes, nixae genibus, supinas manus*

nus ad coelum, ad Deos, tendentes. Virgilius lib. III. Aeneid.

------ *Tendoque ſupinas*
Ad coelum cum voce manus.

Erant omnino ad coelum converſae palmae. Convincit Servius, quum illud enarans IV. Aeneid.

Multa Jovem manibus ſupplex oraſſe ſupinis,

docet, *Coeleſtes Deos manibus ad coelum ſupinis invocari*; aperitque manuum geſtum altero Maronis loco:

------ *Duplices tendens ad ſidera palmas.*

Ὑπτίαν χεῖρα vocat Galenus lib. I. de Uſu part. hoc eſt, *ſupinam manum*, ſurſum videlicet aquae continendae converſam.

Nocturnas religiones.] Priapi ſacra vocat *nocturnas religiones*, veluti noctu peractas. & apte quidem, quum eſſent abdita. Sacra enim, quae occulta olim, noctu fiebant. Rationem reddit Clemens Alexand. lib. IV. Stromat. Διὰ ταῦτ' ἄρα καὶ αἱ τελεταὶ γίνονται νύκτωρ μάλιστα, σημαίνουσαι τὴν ἐν νυκτὶ τῆς ψυχῆς συστολὴν ἀπὸ τοῦ σώματος. *Propterea ergo ſacra quoque myſteria maxime noctu fiunt, ſignificantia eam, quae noctu fit, animae à corpore contractionem.* Hinc Senecae in Medea lucem praebeo novam, quum Lunam noctis praeſidem ipſamet invocat, Act. I.

Tacitiſque praebens conſcium ſacris jubar,
Hecate triformis.

Tacitis, hoc eſt, occultis, arcanis; ſive, quod idem eſt, magicis lubet interpretari, cui mire adcinit & illud Horatii Epod. V. verſ. 49.

----- *O rebus meis*
Non infideles arbitrae,
Nox, & Diana, quae ſilentium regis,
Arcana quum fiunt ſacra.

Arcana, hic etiam magica. Sic in Hercule Furente inquit ad Cererem Megaera:

----- *Tibi, frugum parens,*
Secreta reddam ſacra, tibi multa fide
Longas Eleuſi tacita jactabo faces.

Eleuſinia quippe ſacra etiam abdita; quae, ut vel exinde liquet, & nocturna fuere. De ipſis in Hippolyto Phaedra loquitur:

Jactare tacitis conſcias ſacris faces.

Et in Troadibus mentio Act. III. Ideo & Statio illis reconditis ſacrorum myſteriis initiati, *taciti myſtae*, vocantur. Pariter & *Iſidis ſacra* recondita, & nocturna. Sic de ipſis Appulejus lib. II. *Quum primum*, inquit, *initiatus, nocte media, vidi ſolem candido coruſcantem lumine,* &c. Sic & *Bacobi Orgia*, ut Virgilius IV. Georg.

----- *Nocturnaque orgia Bacchi.*

Et IV. Aeneid. ac proinde *Nyctelia* dicta, ut aſſerit Servius, quae & occulta fuiſſe, nihil dubium. Sic Euripides in Bacchis: [vſ. 472.]

Ἄρρητ' ἀβακχεύτοισιν εἰδέναι βροτῶν.

Arcana non bacchantibus ſcire, haud licet.

Cujus & Clemens meminit lib. IV. Stromat. Itidem & *Bonae Deae ſacra*, de quorum flagitiis Juvenalis Sat. VI. Ita igitur & Priapi ſacra erant nocturna, quia arcana: merito quidem, quippe quae impudiciſſima. Hoc enim ſubodorari ex tota hac ſcena licebit cuique; minime vero prorſus ſecreta ea percipere, quae myſtae vix omnes noverunt, ut ait Arbiter: praeſertim, quum Petronianis ſociis interdictum ſit, in populum illa proferre. Equidem tamen vere initiatum producam, qui haud cunctanter nobis propalet. Ecce Epigrammatarius eſt Priapejorum, Ep. videlicet 34.

Quum ſacrum fieret Deo ſalaci,
Conducta eſt pretio puella parvo,
Communis, ſatis omnibus futura,
Quae, quot NOCTE viros peregit una,
Tot verpas tibi dedicat ſalignas.

En jam Quartillae *vexatio* penitus ut patet! Erant & his *Bacchanalia*, ſive *Liberalia*, ſacra quam ſimillima. Vide autem Priapi ſacrificalem pompam, quam ex marmore jampridem Boiſſardus expreſſam dedit, interque plura vetuſtatis monimenta viſitur part. II. ſuarum Antiquit. Eam ad propatula Priapi ſacra pertinere, ſupra monuimus. Ibi enim plurima puellarum turba in varia exercitamenta diſpertitur. Hic ſacrificulis pluribus hoſtia oppido conveniens mactatur, aſellus quippe eſt: illic canentium, tibiaſque inflantium chorus conſpicitur; alibi ſaltantium choreaſque ducentium: nonnullis tamen ex eis crotala ſimul, crepitaculave quatientibus, quae noſtratium prorſus referunt ſpeciem, *Sonaxas*, dictorum. Ubique vero longum agmen ſpargitur vimineis calathiſcis donaria adferentium, vaſculiſque liquorem Bacchi. Verecundiſſimis demum munus tributum eſt, rubens pondus venerandi, reverenterque pertractandi, florumque ſertis coronandi, quibusdam inſuper illud ſuccis fragrantiſſimis perfundentibus.

Jocum, riſumque.] Formula eſt, qua priſci utebantur frequenter. Cic. II. de lege Agraria: *Oppidorum autem finitimorum illam copiam cum hac per riſum ac per jocum comtemnent.* Sic etiam, *per ludum*, & *per jocum*, dicebant, uti paſſim Scriptores.

Cap. XVIII. *Gemitibuſque largis concuſſa, tota facie ac pectore.*] Varii hujus loci ſenſus erunt, ab diverſa cum interpungendi ratione. Sive ita diſtinguitur: *Gemitibus concuſſa facie, ac pectore*, & tunc conſonum habebit illud cap. XCI. *Nihil profuturo gemitu pectus diducere.* Sive pectus, faciemque, innuit, manibus percuſſiſſe, adhibitis inſuper largis gemitibus. ſic cap. CXV. *Non tenui igitur diutius lacrimas, immo percuſſi* [illegible] *manu pectus.* & cap. CXXXVII.

Conjecuitque genas, oculis nec defuit imber.

aut

aut denique fic interpungendus locus : *e mili-* [illegible] *conjuga* , [illegible] , *ac* [illegible] *rum meum* [illegible].

D[illegible] *ab aure capillos meos* [illegible] *duxit.*] Quot Protei funt formae , tot lectiones hujus vocis , [illegible] , variantes. hasce ego inveni : *tentata* , *temperata* , *lenata* , *temptata* , *tentante* , *lentata* , *lenta.* Lipfii vero inluftre fuit acumen , qui primus *dentata* fcripfit. Sed mihi femper longum placuit fententia (verior dubio procul eft) legentium *lenta*, quod R[illegible] dum autumo primum adinveniffe. fulcitur plane pluribus ejusdem Petronii parilibus locis. ut ut autem fit , mirifice Lucilius mentem Arbitri expreffit lib. XXIX. Sat. *Hic ubi me videt*, *fubblanditur* , *palpatur* , *caput fcabit* , *pedes legit :* nam Feftus inquit : *Pedes dicuntur* , *quod diminute dicimus Pediculos.* [illegible] Plautus in Moftellaria I. III. 69. praecipue vero fi locum , uti Turnebus, fcite interpreteris.

> *Soli* ([illegible]) [illegible] , *&*
> *capiundos crines.*

ubi , *Capere crines* , eft blandiri , & adfentari , [illegible] capillorum tactu ac mulcente [illegible] delinire. Quo faciant & Calliopes [illegible] illae apud Fulgentium lib. I. Mytholog. *Laudatorio palmulae tactu meam mulfit caefariem* , *percuffaque molius cervice quam decuit*, &c.

Quod fi non [illegible] Conftanter omnia , quae vidi , vulgata Petronii exemplaria habent , *annuiffetis.* Scaliger vero F. malebat *adjuviffetis* , conferens cum illo Catulliano ad Ipfithillam :

> *Jube* , *ad te veniam meridiatum :*
> *Qu*[illegible] ,
> [illegible]

Judicent ergo docti illi confcripti , quibus SENATUS de mutatione litterarum frequenter HABETUR.

Et dignitatem.] Cujufnam dignitas ? ego religionis pofthabitae interpretor. nequaquam enim de fe tam fuperbe fcortillum fentiret , ut poftquam de injuria fibi inlata fumpfiffet vindictam, in fe adhuc dignitatem infuper vindicandam agnofceret. De duobus plane cum illis querebatur , expoftulabatque ; nempe de injuria fua , ac de myfteriis numinis Lampfaceni violatis. ipfi poftea de utroque jubent eam effe fecuram ; ac denique ipfa utrumque etiam nunc jactat fuiffe vindicandum , nifi iidem de medicina , quam petebat , plene adnuiffent.

Legem donare.] Jam pridem in lib. Verifimil. Scioppius fcribere tentabat , *regem* , & ad oram libri mei etiam adpinxerat ; fed poftquam inter nos de Epigrammate ifto verba contulimus, refipuit, fuamque lectionem jugulavit ; adftruens [illegible] tam , fubnotamque , [illegible] effe , ut paullo inferius cap. XXV. *legem accipere* recte.

Hoc amo , *quod poffum qualibet ire via.*] Etiam hic doctiff. Scioppius fuam emendationem ex Verifimilibus in libri mei marginem protulerat , fcribens , *pr poffum.* Aft etiam illi

> ------ [illegible]
> *T*[illegible]

adlevit poftidea : nam meam huiufce verfus interpretationem tueri , habuit prorfus antiquum. Eccillam : *Hoc amo* , inquit Quartilla, id eft , hoc mihi placet , quod via , qua mihi libet , poffum ire , hoc eft, quod jus meum per pacem , & fine jurgio obtineo. Quod neque me contemnitis , neque mihi , ut vobifcum litigem , legefque praefcribam , neceffitatem imponitis. Diftichum autem fequens ex dictis nec minus claret.

N[illegible] *jurgia flectit.*] Mirum eft , quot monftra lectionum Conrectores hic comminifcantur , & quam impendio viris doctis adrideant. Senfus autem , qui ex vulgari fcriptura depromitur , adeo genuinus eft, ut quemvis alium , ut fpurium nothumve , fi Arbiter revivifceret , abdicaret , atque è confpectu fuo prorfus removeret. Ille ipfe quidem eft , quem expreffit Locmanus, homo inter Arabes doctiffimus, ἐπιμυθίῳ cujusdam Arabici Apologi Leonis & Vulpis , quod fic ad verbum Erpenius interpretatus eft : *Defpectionem* (contemtum) *SAPIENTI ipfa morte graviorem effe.* Scioppius, *flectit* , etiam in meo libro interpretatur , inflectit. Sed mihi valde placet , *nectit.* fic Ovid. lib. II. Amor. El. 9.

> - --- [illegible]

Quod & aliis , puto, jam olim probatum.

Et , *qui non jugulat* , *victor abire folet.*] Senfus totius Epigrammatis cohaerens , & perfpicuus. Turpe eft , inquit , contemni : leges imponere, & edicta praefcribere , fuperbum. Mediam vero inter utrumque viam tenere , ipfam difcupere : modo fic , quod optet , confequatur. Eidem infiftens fecundo difticho addit , adeo effe factu difficile contemtum pati , ut fapiens ipfe, cui omnia contemnere datum eft , contemni fefe , non patiatur. Minime vero effe neceffarium , ut compos fiat quilibet votorum fuorum , vim adhibere , nec alicui inferre. Mira enim concinnitate omnia procedunt , fi aliter iis non videtur , quibus omnia hic conturbantibus , nodum in fcirpo quaerere , immerito adlubuit.

Complofis deinde manibus.] Hoc eft, conlifis , & invicem percuffis , qui geftus plaudentium eft : [illegible] compofitum. *P*[illegible] rurfus idem cum plaudo , non duo diverfa, ut vulgo creditur. Plane docent Grammatici prifci. inquit Diomedes lib. I. *Plaudo frequens eft*, [illegible] . & poft teftimonia : *ea* [illegible]

 [illegible]

tudine, *qua*, *AU*, *syllaba cum*, *O*, *commercium habet*; *ut quum dicimus claustra*, *& clostra*; *& cauda*, *coda*; *& similia.* Frequens enim est haec commutatio, unde Priscianus in I. loquens de syllaba, aut diphthongo, *AU*, *transit*, ait, *in*, *O*, *productam more antiquo*, *ut lotus pro lautus*; *plostrum*, *pro plaustrum*; *cotes*, *pro cautes.* Hinc ergo pluribus in locis interpretandus Petronius. cap. xx. *Complosit manus.* cap. xxiv. *Complosit illa tenerius manus.* cap. xxxiv. *Complosit Trimalcio manus.* & cap. cxxxvii. *Complosis manibus.* Ast, quod praecipuum est, plaudentis gestum scilicet planius exprimere, operae erit pretium non inutile. Plausus igitur fere totus in manibus. Cic. ad Atticum: *Populus Romanus manus suas non in defendenda libertate*, *sed in plaudendo consumit.* Autumo ego & vocem comitem adhibuisse. Convincit Martialis l. vi. Ep. 34.

Quaeque sonant pleno vocesque manusque theatro,
Quum populus subiti Caesaris ora videt.

Manuum vero plaudentis figura, sonusque etiam, quem ex plausu ciebant, nescio an omnibus innotuit. Ego plene ex Philostrato didici in Comi imagine: μιμεῖται τινα ἡ γραφὴ καὶ κρότον, οὗ μάλιστα δεῖται ὁ Κῶμος. καὶ ἡ δεξιὰ τοῖς δακτύλοις ὑπεσταλμένη τὴν ἀριστερὰν πλήττει ἐς τὸ κοῖλον, ἵν' ὦσιν αἱ χεῖρες ξύμφωνοι, πληττόμεναι τρόπῳ κυμβάλων. *Plausum etiam quemdam imitatur pictura*, *cujus maxime indiget Comus. Nam dextera contractis digitis subjectam sinistram ad cavum plectit*, *ut manus*, *cymbalorum more percussae*, *consonae fiant.* Verbotenus videtur mutuatus esse Aristaenetus, Ep. 10. lib. I. quem alibi laudamus. Simillime etiam Corippus:

Ingeminantque cavos dulci modulamine plausus.

Cavae denique manus complosae illum sonum efficiunt, qui *poppysmus* vocatur, ficta omnino vox ad soni similitudinem. *Poppysmi* est & apud plures mentio, qua Graecos, qua Latinos. Mirifice etiam Martianus Felix lib. II. plausus sonum expressit, *bombos tympani*, vocans. Erant & alii plaudendi modi, de quibus jam diximus.

In tantum repente risum effusa est.] Paullo ante hoc capite de eadem Quartilla: *Et ex lacrimis in risum mota.* Mimicus ergo iste risus large effusus, vel ipso Petronio adtestante. Cave ideo credas, quid habuisse illum cum iratorum risu commune, quod miror erudito interpreti nuper in mentem venisse; nec minimum enim videbatur irae relictum loci post *inducias factas*, omnibusque jam ad pacem revocatis. Similis risus Jovis Olympici cujusdam simulacri fuit, sed magis, ut satis constat, mirus. Id videlicet Caligulae, (auctor est Tranquillus cap. LVII.) *quum dissolvi*, *transferrique Romam placuisset*, *TANTUM CACHINNUM REPENTE EDIDIT*, *ut machinis labefactis opifices diffugerint.* Loquutus item, ut Arbiter, Appulejus haud semel. inquit lib. II. Milef. *quum nos in clarum cachinnum videret effusos.* Et mox: *inlicentiosus cachinnus effunditur.*

Cap. XIX. *Omnia mimico risu exsonuerant.*] Mimi large risum concitabant. Appulejus in Floridis: *Si mimus est*, *riseris*; *si comoedia*, *faveris.* Infra etiam de mimo cap. LXXX.

Mox ubi ridendas inclusit pagina partes.

Simpliciter, *omnia.* Ipsus Appulejus VIII. Metamorph. *Latratibus fervidis*, *dissonisque miscent omnia.*

Et praecincti certe altius eramus.] Omnino iste de paratis ad praelium accipiendus est locus; ne autem hic quid ambigamus, facit ipse parationis contextus. Lege tute rursus adtente, & palam fateberis. Notissimum enim est, qui ad pugnam expediti forent, stetisse praecinctos. Inde, *cincti*, pro militaribus viris antiquorum quamplurimis usurpati; & contra, *discincti*, pro imbellibus, militiaeque inhabilibus. Sic Acro ad Horatii illud in Arte vers. 50.

------ *Cinctutis non exaudita Cethegis.*

Inquit: *Cinctutis*] *Antique dixit*, *id est*, *militaribus viris*, *& ad militiam paratis. Unde per contrarium dixit Poëta*, l. VIII. Aeneid.

------ *Discinctos Mulciber Afros.*

Id est, *imbelles ad militiam.* Parissimus item mos, observo ego, Judaeis dimicaturis. Sic Macchab. l. I. III. 58. Καὶ εἶπεν Ἰούδας, περιζώσασθε, καὶ γίνεσθε εἰς υἱοὺς δυνατοὺς, καὶ γίνεσθε ἕτοιμοι εἰς τὸ πρωῒ τοῦ πολεμῆσαι. reddit vulgatus Interpres: *Et ait Judas: Accingimini*, *& estote filii potentes*, *& estote parati in mane*, *ut pugnetis.* luceo ego & hinc jam Petronio cap. LXXXIII.

Qui pugnas & castra petit, *praecingitur auro.*

Sed hic latius Wouwerius. Fuere antiquitus plures praecincti alii, nos addimus, & hunc in modum in praesentia distinguimus. Signanter ego *venatores* inveni, *chirurgos*, *popas*, ac denique, *iter facturos.* Evinco testimoniis. *Venatores* quidem omnium maxime eo habitu indigebant; aliter enim vagari non possent per obliqua montium devexa, quae saxis asperrimis cinguntur, nec per cava convalium lacunosa, quae spinetis, & senticetis vastissimis aggerantur. Aristaeum primum venatorem primitus id adinvenisse, docuit Nonnus lib. v. Dionys. vers. 238.

——— Κυνοσσόον εἰς δρόμον ἄγρης
Πέπλα φαεινομένης ἐπιγουνίδος ἄχρι φορεῖται,
Μήποτε θηρητῆρος ἐπειγομένου ποδὸς ὁρμὴ
Ἂψ ἀνασειράζοιτο καθειμένοιο χιτῶνος.

------ *Canes agitantem in cursum venationis*,
Vela, *adparentia ad genua usque*, *ferre*, (docens)

Ne

Ne quando, dum venatoris [illegible]antis impetus
Retro tra[illegible] demissa veste.

Adeo ergo demissae vestes impedimento venationi forent, ut feminae ipsae non, nisi succinctae, feras persequerentur. Dianam sic fingunt Poëtae omnes. Ovid. lib. III. Amorum El. 2.

Talia pinguntur succinctae crura Dianae:
Quum sequitur fortes fortior ipsa feras.

Vetus Poëta:

Si succincta togam ritu pharetrata Dianae
Venatrix toto crine soluta fores.

Lege *ritu*, ut Ovidius infra. Minutius Felix Ethnicos deridens: *Diana interim est alte succincta venatrix.* Ita & in numis visitur. Valeriani quidam sic habent, cum inscriptione ΕΦΕΣΙΩΝ ΑΡΤΕΜΙΣ, quos Ephesi cusos esse, putant Antiquarii. Exhibent Deam cum cane venatico, arcu, & pharetra, ac proxime arborem: utpote sylvarum praesidem significantem; ipsius vero habitus est, caput detonsum, vestis autem eo alte succincta, ut genu nudum prorsus adpareat. Tale ergo, ut descripsi, numisma apud me servo. Similis Venus Ovidio est x. Metamorph. ubi Adonidis comes est venatoris & illa venatrix:

Per juga, per sylvas, dumos, & saxa vagatur,
Nuda genis, vestem ritu succincta Dianae:
Hortaturque canes, &c.

Ita etiam Rhodopis puella venatu gaudens apud Achillem Tatium lib. VIII. Παρθένος ἦν εὔμορφος, ὄνομα Ῥοδῶπις, κυνηγίων ἐρῶσα τε θήρας, πόδες ταχεῖς, εὔστοχοι χεῖρες, ζώνη τε μίτρα, τε ἀνεζωσμένη εἰς γόνυ χιτών, τε κατὰ ἄνδρα κουρὰ τριχῶν. *Virgo erat olim formosa Rhodopis nomine, venatu gaudens, pedum velocitate, jaculandique peritia insignis admodum, & cingulum, & mitram, veste genu tenus succincta, capilloque detonso, gestare consueta.* Sed jam ad *Chirurgos* transimus. Ipsi procul dubio & succincti, ne in artis suae exercitatione impedirentur. Virgilius plane XII. Aeneid. de Iapide chirurgo loquens:

------ *Ille retorto,*
Poeonium in morem, senior succinctus amictu,
Multa manu medica, Phoebique potentibus herbis, &c.

Item Papinius lib. I. Sylv. 4. quum parant se, qui Rutilium Gallicum erant curaturi:

------ *Ritu se cingit uterque*
Poeonio, &c.

Similiter *Popae*, hoc est, ministri sacrificaturi. Ovidius II. Fast.

Numinis esse potest succinctus causa minister,
Hostia coelitibus quo feriente cadit.

Suetonius Caligula cap. XXXII. *Admota altaribus victima, succinctus poparum habitu, elato alte malleo cultrarium mactavit.* Sic Propertius, Lucanus, alii, quos Brissonius laudat lib. I. de Form. De *iter* autem *facturis* nihil dubium, vel ipso Petronio teste: unde & eidem duobus in locis clarorem praebeo. Primus est cap. CXXVI. quum abeuntis Chrysidis exprimit habitum: *Procedentibus inde longius logis, rogavi ancillam, ut in platanona produceret dominam. Placuit puellae consilium. itaque collegit altius tunicam, flexitque se in eum daphnona, qui ambulationi haerebat.* Alter est cap. CXXXVI. *quum Polyaeni deinde convicium verens, abeundi formavi consilium: conlectoque cultu meo ire extra casam coepi.* Contra paullo post eodem capite manentis ut habitum ostendat, inquit: *Reduxi igitur gradum, PROJECTAQUE VESTE, tanquam expectarem morantem, in aditu steti.* Proinde ergo & Mercurius ἀνεσταλμένος, sive *alticinctus*, depingitur Capellae lib. I. Sat. utpote nuncius coelitum: *Ac jam pubescentes genae seminudum eum incedere, chlamydique indutum parva, invelatumque caetera, humerorum cacumen obnubere sine magno risu Cypridis non sinebant.* Passim id & in sacris Bibliis observatum. Exodi cap. XII. Aegypto nimirum profecturis Judaeis praecipit Dominus: *Si commedetis illum*, (agnum) *renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus*, &c. Ipsum Ezekielus Tragicus:

Οὕτω φάγεσθε ταῦτα περιεζωσμένοι,
Καὶ κοῖλα ποσσὶν ὑποδεδῆσθε, &c.
Tunc comedetis ea cincti,
Et calceos pedibus induetis, &c.

Sic Reg. IV. 4. *Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, vade.* Ex consuetudine ista orta indubie nostra proverbialis locutio, *poner fuldas en cinta*, pro, de discessu cogitare. Nominatim isti praecincti reperiuntur. Generatim vero omnes, qui quodlibet opus gnaviter essent adgressuri, *praecingi* dicebantur; pariterque strenui, prompti, & expediti homines vocati *praecincti.* Contra *discincti*, ignavi, molles, ac negligentes. In Scriptoribus natant testimonia. Sic de Maecenate Seneca Ep. 92. *Alte cinctum putes dixisse: habuit enim ingenium & grande, & virile, nisi illud ipse discinxisset.* Adlusit ad ipsius habitum. Discinctus quippe in publicum progrediebatur, uti & Julius Caesar; unde uterque non leviter notati.

Paria composueram.] Paria componere, comparare, & committere, propriae erant de gladiatoribus formulae. vide Justum Lipsium lib. II. Saturn. cap. 19. Nota insuper illud Terentii Adelph. Act. II. sc. II. de concertatione loquentis Aeschini, & lenonis:

------ *Numquam vidi iniquius*
Concertationem COMPARATAM, quam haec hodie inter nos fuit.

Ubi Donatus: *ET COMPARATAM ad dictum Syri refers, qui ait, concertationem fuisse, PARES FACIENS Aeschinum, & lenonem.* Traducitur etiam locutio ad Veneris flagitium, ad quod Petronium hic respexisse nonnulli volunt: signanter

ter vero cap. CXXVII. *In hoc gramine PARITER COMPOSITI mille osculis lusimus*, &c. cui & illud pariſſimum cujus cujus ſit veteris politiſſimi Poëtae:

Sit nox illa diu nobis dilecta, Nealce,
Quae te prima meo pectore COMPOSUIT.

Tunc vero excidit omnis constantia attonitis.] Martialis lib. VIII. Ep. 56. de Marone:

Excidit attonito pinguis Galatea poëtae.

Recte ergo Arbiter. nam ſupra dixerat cap. XVII. *Attoniti exſpectavimus lacrymas ad oſtentationem doloris paratas.* Verum enim vero nunc jam, quod imprimis praemonendum eſt, in Quartillae domo ſunt Encolpius, Aſcyltos, & Giton. patet. nam pavere miſeri incipiunt, qui prius in diverſorio quum eſſent, ubi neminem, qui ſuppetias adferre poſſet, timebant, praeter ancillam, & virgunculam, Quartillae comites, praeſenti erant animo ad pugnam. Aſt aliena in domo ſibi parari inſidias, ſuſpicari erat pronum. Erant igitur jam apud illam. Aliter enim abhinc, quae ad Trimalcionis uſque convivium acta ſunt, parum ſibi omnino conſtarent.

Cap. XX. *Si quid triſtius paras.*] Vide ergo quam ſuſpecti in praeſentia ſunt de inſidiis, quas neutiquam alibi, ut diximus, expaverant. quod ut conſtaret, vel Encolpii verba illa ſufficerent, in diverſorio adhuc ſtantis cap. praecedenti. *Sed NE QUID TRISTIUS exſpectarem, comitatus faciebat*, (Quartillae videlicet.)

Ut debeamus torti perire.] Immerito hic ſeſe torquent interpretes, quum mera meridie clarius ſit, verbis, *ut debeamus torti perire*, id ſignificari, ac ſi aliter diceret, ut debeamus diutiſſima morte torqueri, lentiſque cruciatibus ſenſim exanimari; quod opponitur verbis illis, *ſi quid triſtius paras, celerius conſice.*

Lodiculam in pavimento diligenter extendit.] *Lodices* inter lectorum ſuppellectilem recenſitae; erant nimirum opertoria. Martialis indicant Hendecaſyllabi l. XIV. Epig. 148. cujus lemma *Lodices*:

Nudo ſtragula ne toro paterent,
Junctae nos tibi venimus ſorores.

Plane etiam, meo animo, Juvenalis Sat. 6.

ΖΩΗ, ΚΑΙ ΨΥΧΗ *modo ſub lodice relictis*
Uteris in turba.

Gloſſae: *Lodex*, σισύρα. Etiam earum uſus in campo, gymnaſio, & in balneis frequens: uti quum ſe exercebat Auguſtus *involutus lodicula* erat, referente Suetonio cap. LXXXIII ubi plura Caſaubonus; qui habitus erat, autumo ego, delicatorum, ceu etiam *gauſapa*, ut Trimalcio gauſapatus exit è balneo paullo infra cap. XXVIII.

Sollicitavit inguina mea.] Verbum eſſe nuptum, *ſollicitare*, ſciunt jam omnes; ego autem inſuper obſervo, ſummam nequitiam ἁπλῶς eo verbo priſcos ſignificaſſe. Acute Martialis ſubindicat lib. VIII. Ep. 56.

Et libata dabat roſeis carcheſia labris,
Quae poterant ipſum ſollicitare Jovem.

Id eſt, Jovem reddere tentum. Planius lib. VI. Ep. 71.

Tendere quae tremulum Pelian, Hecubaeque maritum
Poſſet ad Hectoreos ſollicitare rogos.

Mille jam mortibus frigida.] Retinuimus conſtantem omnium vulgatorum ſcripturam. Locum autem infra cap. XXIX. cum alio conferimus, unde ei claror accedit. ipſum adi.

Operuerat Aſcyltos pallio caput, admonitus ſcilicet periculoſum eſſe alienis intervenire ſecretis.] Douza P. voluit, Arbitrum adludere hocce fragmento ad ſuperius Priapi ſacrum in crypta à Quartilla inſtitutum, profanorumque oculis, Aſcylti puta, & Encolpii, uſurpatum; forſitan non inepte. Sententia tamen communis eſt, de qua poſſet edoceri Aſcyltos pluribus eventibus. Notiſſimum Horatii praeceptum:

Arcanum neque tu ſcrutaberis illius unquam.

Porro, *ſecretis*, interpretaberis, turpitudinibus, ac flagitiis, quae in illa impudica ſcena apud Quartillam commiſſa. Noxium, turpeque viſu antiquos adpellaſſe *arcanum*, ac *ſecretum*, vulgaris res eſt. Occulte fiunt, quae bona non ſunt.

Duas inſtitas ancilla protulit de ſuris.] Hanc lectionem libentius amplector, quod eam vel veteris Gloſſarii tueatur teſtimonium. Quae vero *inſtitae* iſtae ſint, videtur Wouwerius etiam ſubolfeciſſe ad verba, *laciniam extremam* cap. XII. Nam procul dubio ex illis faſciis ſunt, quibus ad pedes, crura etiam, femoraque contegenda, conveſtiendaque utebantur antiqui, loco videlicet femoralium, & tibialium, braccarumque, quibus hodie nos utimur. Faſcias vero illas crurales, ſemper ego pro certo habui, proprie feminarum fuiſſe: Viris certe non ſine dedecore conceſſas. ideoque infamia notati, delicatique, molleſque omnino habiti; aegrotis tamen exceptis, qui videlicet muliebrem illum habitum non erubeſcerent. Sic P. Clodio objectae turpiter *faſciae* apud Ciceronem; ſic etiam Pompejo à Licinio Calvo, ſi conjecturae Joſ. Scaligeri lib. I. Auſon. Lect. cap. XXVII. manuducente tamen illum Ammiano Marcellino, fides habenda eſt.

Faſciola qui crura ligat, digito caput uno
Scalpit, quid credas hunc ſibi velle? virum.

Illo equidem inſignem locum jam pridem obſervaveram Ovidii II. de Arte, ubi puellis praecepta tradit illis haud contemnenda:

Pes malus in nivea ſemper celetur aluta,
Arida nec vinclis crura reſolve tuis.

Sed

Sed nos [illegible] de [illegible], quum copiose [illegible] ad [illegible] fit [illegible] vero Hieronymus Magius lib. III. Miscell. cap 3. [illegible] & isthaec demum [illegible] re.

Medicamentum.] Medicamentum hocce, & Satyrion, quod sequitur, idem. Vide quae supra adnotantur ad verba cap. VIII. [illegible]

Ebibisti ?] Hocce inter *bibere*, & *ebibere*, interesse docuerunt Grammatici prisci, *quod bibit, qui aliquid relinquit in poculo, ebibit, qui totum exhaurit.* Ea Petronii mens. Subdit plane Quartilla : *Quicquid Satyrii fuit Encolpius ebibit?*

Non indecenti risu latera commovit.] Non indecenti, hoc est, tempestivo. Eidemmet utebatur [illegible], ubi & [illegible] utitur translatione Epigr. XXVI.

[illegible]

Equidem quasi per caliginem memoria teneo, illi tempestivo risui me alibi legisse quid tempestivum, quod modo non occurrit. Hinc vero Martiali clarorem praebeo, Ep. 17. lib. VII.

Pedere te mallem : namque hoc nec inutile di-
[illegible]
S[illegible], & [illegible]
[illegible]

R[illegible] operi [illegible], tempestivus videlicet ob motum, quo illud juvatur, ut in[illegible] :

[illegible]

[illegible] fit, & non repugnanti puero innumerabilia oscula dedit.] Amplexans cervicem Gytonis, os ejus dissuaviata est, non cervicem. Plane indicat ipse Petronius loco parili cap. XCI. *Invado pe[illegible], & [illegible] os [illegible] meo contero.* Indicat & parissimo loco Aristaenetus lib. I. Ep. 16. qui perperam interpreti redditus, dum potius facit puellam cervicem oscu[illegible] : [illegible] Vertimus nos : *Q[illegible] lere labia liceret, osque mihi contrivit.*

Innumerabilia oscula dedit.] Opportune, *innumerabilia*, dixit de osculis. sic Martialis lib. VI. Ep. 34.

[illegible]
[illegible]

Sed Petronio sic dictum respectu ad veterum superstitionem, ut fascinum averteret. Credebant enim fascinationi esse obnoxium praeti[illegible] re non posse, quorum numerum, aut nomen non tenerent. inquit ergo Catullus Carm. 5. ad ad quod adlusit Martialis supra :

[illegible], deinde centum,
Dein mille altera, dein secunda centum,
Dein usque altera mille, deinde centum.
Dein quum millia multa fecerimus,.
Conturbabimus illa, ne sciamus,
Aut ne quis malus invidere possit,
Quum tantum sciat esse basiorum.

Unde & Martiali novam facem accendo Ep. 65. lib. III.

Hec tua, [illegible], basia fra-
grant.
Quid, si tota dares illa sine invidia?

Id est, si usque eo multa dares, ut numerari non possent ? Sic enim ab invidorum linguis liberae forent illae basitationes. Est vera proculdubio isthaec Valerii mens ; aliter constare sententiam non posse, quisquis animadvertet, qui cum caeteris ad Diadumenum epigrammatibus hocce contulerit. Cupit plane innumerabilia oscula Valerius,. etiamque ut totis labellis, non ut lib. II. Ep. 10. & 22. optabat, tantum *dimidio* ea Diadumenus imprimeret. *Totus*, verbum nequitiae est, de quo alibi loquimur. Iterum & Carm. 7. de basiis itidem dixit Catul[illegible] :

Q[illegible]
[illegible]

Quo [illegible] veteris Poëtae :

[illegible] & [illegible]

Cap. XXI. *Invocare Quiritum fidem.*] Livius lib. III. cap. 44. *Nutrix puellae FIDEM QUIRITIUM implorat.* Seneca Ep. 15. *Nemo statim QUIRITIUM FIDEM implorat.* Hoc erat, *Quiritare.* Varro lib. V. L. L. *QUIRITARE dici[illegible] QUIRITIUM FIDEM [illegible] rat.* & Nonius Marcellus ; *QUIRITARE, est [illegible] QUIRITES INVOCANT.* ubi testimonia. Inde nostrum, *Gritar*, fluxisse, autumant ex nostris viri docti, Sanctius, & Aldretus, quibus adsentior. alii vero dissentire videntur. Formula erat, PRO VESTRAM FIDEM QUIRITES. Livius lib. X. *Decurrit inde ad arma, &, pro vestram fidem Quirites, clamitans.* Etiam &, PORRO QUIRITES. Sic &, FIDEM PLEBIS [illegible] Con[illegible] Mili[illegible] *[illegible]mare*, huic destinata. Festus, & Servius docent; sed hae Grammaticorum quisquiliae sunt.

Malas pungebat.] Sunt qui & hic pingere tenta[illegible] Satyrographo non pinguntur, sed producuntur supercilia Sat. II. Pinguntur, sed non acu, etiam malae, quae *purpurissatae genae* Appulejo dicuntur [illegible] Tertulliano de

Cultu

Cultu feminarum: & *mendacio ruboris infectae* D. Cypriano de Habitu virgin. Ceterum bene etiam ibidem, *acu pingere*, ſcripſiſſet Petronius. nam *pingere ferro* antiquis erat, ſtigmatis notare. Claudianus ſic lib. I. in Rufinum verſ. 315.

Membraque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus.

Quod à Virgilio ſumtum, qui prius II. Georg. dixerat:

- - - *Pictoſque Gelonos.*

Quem locum Servius interpretatur: *Stigmata habentes.*

Penicillo.] Ex ſpongia procul dubio. Plinius lib. IX. cap. 45. *Spongiae genus tenue, denſumque, ex quo penicilli*, & lib. XXXI. cap. II. Gloſſarium vetus; *Penicillum*, σπογγεῖον, σπογγείδιον. Plurimus ejuſmodi penicillorum uſus veteribus. *Ad quaevis abſtergenda*, Plinius, ut plurimum *menſas*. Martialis lib. XIV. Ep. 144.

Haec tibi forte datur tergendis ſpongia menſis
Utilis, expreſſo quum levis imbre tumet.

Ad manum igitur *penicillum abſterſorium* haberet puella. Item *ad fricanda corpora* ſtrigilum vice, linteolorumque, etiam Plinius. Item ad *chirurgica opera*, quod notiſſimum. Et *ad pingendum*. Penicillis quippe ex ſpongia confectis olim pingi ſolitum; vel delebant ſaltem, quod diſpliceret. Plinius lib. XXXV. cap. 10. ubi de Protogene loquitur veram canis anhelantis ſpumam exprimere conante: *Abſterſerat ſaepius, mutaveratque penicillum nullo modo ſibi adprobans. Poſtremo iratus arti, quod intelligeretur, ſpongiam EAM impegit inviſo loco tabulae, & illa repoſuit ablatos colores, qualiter cura optabat.* Cuinam ſpongiae τὸ *Eam* referret, niſi ad praecedens *Penicillum*, quum nuſquam alia? Inquis, ad illam, qua ſubintelligitur *abſterſiſſe ſaepius* tabulam. Fors non male iſto ſenſu, quod illud *abſterſerat ſaepius* de ſpongia deletili accipiatur; &, *mutaveratque penicillum*, opportune videlicet de pictorio. Facit, ut pro certo habeamus, hocce in animo habuiſſe Secundum, pariſſimus eventus, quem Apelli equum pingenti uſu veniſſe, narrat Sextus Empiricus Pyrrhon. Hypoth. lib. I. cap. 12. Iſthaec ſunt ejus verba: φασὶ γὰρ, ὅτι ἐκεῖνος ἵππον γράφων, καὶ τὸν ἀφρὸν τοῦ ἵππου μιμήσασθαι τῇ γραφῇ βουληθεὶς, οὕ ως ἀπετύγχανεν, ὡς ἀπειπεῖν, καὶ τὴν σπογγιὰν, εἰς ἣν ἀπεμάσσε τὰ ἀπὸ τοῦ γραφείου χρώματα, προσρῖψαι εἰκόνι. τὴν ἣ προσαψαμένην ἵππῳ, ἀφροῦ ποιῆσαι μίμημα. Vertit Henricus Stephanus: *Ajunt enim de ipſo (Apelle) quum in pingendo equo ſpumam ejus pictura ſua repraeſentare voluiſſet, tam male ei rem ſucceſſiſſe, ut de ea omnino deſperaret, ideoque ſpongiam, in quam abſtergebat penicilli ſui colores, in illam imaginem impegiſſe. Spongiam autem, quum equum adtigiſſet, ſpumae ſimilitudinem expreſſiſſe.* Similis fuit & Nealcae pictoris ſucceſſus itidem in equi pictura, teſte eodemmet Plinio, quem prius Valerius Maximus retulerat lib. VIII. cap. II. ipſos vide.

Cinaedus ſupervenit myrtea ſubornatus gauſapila, cinguloque ſuccinctus.] Cinaedi variis coloribus muliebriter induti, ut infra cap. XXIII. ex Appulejo oſtendimus, ubi & iſtum locum inluſtramus. *Myrteus* color olim erat in precio. Sic Ovidius, quum de diverſis lanarum infectarum coloribus agit, lib. III. de Arte, inter alios, qui varias res imitantur, hujuſce meminit:

Hic Paphias myrtos.

Gauſapila.] Varii olim *Gauſaparum* uſus. & *menſis* tegendis erant, & *lectis* veſtiendis, & *hominibus*, uti ex Epigrammatis lib. XIV. Valerii Martialis 138. 145. 147. 152. & lib. VI. Ep. 59. Horatio, aliiſque conſtat, & variorum quoque colorum fuiſſe. *Myrtea* hic Petronio, item *coccinea* cap. XXVIII. Gloſſae D. Iſidori habent: *Gaunaca*, *Gauſapa*. Unde quid lucis mutuatus videtur Terentius Varro lib. IV. L. L. quem locum optime ſic edidit Auſ. Popma: *Quibus operiebantur, operimenta, & pallia, opercula dixerunt; in his multa peregrina, ut Sagum, Reno, Gallica: Gaunacum, majus ſagum, & Amphimallon, Graeca.*

Modo extortis nos clunibus caecidit.] Omnino id factum, quum Cinaedus, velut equis, Encolpio utebatur, & Aſcylto. planum hoc ex ſequentibus cap. XXIV. *Ab hac voce equum cinaedus mutavit, tranſituque ad comitem meum facto, clunibus eum baſiiſque diſtrivit*, ubi & nos plura. Utrobique autem propritim loquutus eſt. nam in ejuſcemodi inequitatione vix abeſſe poterit, quin clunium illam agitationem paterentur miſeri illi cinaedis ſuccumbentes, quod expreſſit Horatius alibi etiam laudandus:

Clunibus aut agitavit equum laſciva ſupinum.

Extortis clunibus.] Durum jam olim epitheton, *extortis*, mihi videbatur, *clunibus*. Proinde ego ſuſpicabar ſcribendum *cruribus*, quae extorſa ſaepenumero qua vara, qua varia videmus; & in Cinaedi inequitatione procul dubio caederent ſuccubantes. Faceto Epigrammate Phoebum quemdam inridet Martialis lib. II. Ep. 35. fors obtortis ſimiliter cruribus deformem. Aſt vulgaris lectio tolerari poteſt, ſumendo locum de inſigni Cinaedi macritudine.

Horribile ſecretum.] Adi quae ad verba illa obſervantur cap. LXXXIII. *non ſine horrore tractavi.*

Palaeſtricae.] Neſcio an figurate loquitur, ut Terentius Phormione Act. III. ſc. I. domum Leonis vocavit *Palaeſtram*, & Lucianus in Aſino Hipparchi ancillam, Veneriſque conluctationum magiſtram, ſatis opportune nomine *Palaeſtrae* inſignivit; inquit ergo eademmet ad Lucium: Τοῦτο μὲν πάνυ ὡς σοὶ σε μνημονεύειν, ὦ νεανίσκε, ὅτι εἰς Παλαίστραν ἐμπέπτωκας. καὶ χρή

σε

σε νῦν ἐπιδεῖξαι, εἰ γέγονας ἐν τοῖς [illegible] γοργὸς, καὶ παλαίσματα πολλὰ [illegible] ἀλλ' [illegible] [illegible], Φιλονεικεῖ μοι [illegible] τούτων [illegible] [illegible], καὶ [illegible] παλαίσωμεν. *Hoc prae caeteris, adolescens, meminisse oportet, te in Palaestram incidisse: nunc ostendas licet, an sis factus inter adolescentes [illegible], & hujusmodi certamina exercitatus. Cui tum ego, inquam, deprecatam hanc provocationem, ut jam luctari, & palaestrae exercitatione [illegible].* ac plura ibidem ejusmodi. Sic & Martialis lib. x. Ep. 55. *palaestram* usurpat. Plautus autem similiter valde meretricem in Cistellaria *Gymnasium* adpellavit. Oleis, unguentisque convivas olim ungi solitos, etiamque palaestritas, tonsoribus est notum. Unde jam hic satis clarere Petronium, quisquis animadvertet.

Coenatoria repetimus.] *Coenatoria*, vestes domesticae sunt accubitoriae. Vide Lipsium lib. I. Saturnalium cap. 2. Fallitur autem vir magnus, dum *pallium* illud Trimalchionis, quo cap. XXXII. *adrasum incluserat caput*, idem facit cum istis coenatoriis. nam longe aliud est, ut ibi constabit. Vide etiam Stuckium lib. II. Antiquit. Convival. cap. 26. quod est *de conviviali vestitu*.

Jussi ergo discubuimus.] Sive hoc urbanitati demus, nota est apud honestioris notae homines consuetudo: sive mori peculiari, scire oportet id negotii, scilicet gradum suum in conviviis adsignare unicuique, datum olim cuidam ministro, quem Ταξίαρχον Graeci vocabant, *Nomenclatorem* Latini. Ex Athenaeo ego didici lib. II. Dipnosoph. [illegible] *Pallium nos adjunximus, &, ut cuique libitum est, accubuimus, non exspectato nomenclatore, suum in coena cuique gradum & ordinem adsignaturo.* Insigni enim loco id genus nomenclatorum mentio est apud Ammianum Marcellinum lib. XIV. cap. 16. quum de praepostero agit convivarum delectu: *Et si digesto plene consilio id placuerit geri, is adhibetur, qui pro domibus excubat aurigarum, aut artem tesserariam profitetur, aut secretiora quaedam se nosse confingit. Homines enim eruditos & sobrios, ut infaustos & inutiles, vitant quoque: accedente, quod & nomenclatores adsueti haec & talia venditare mercede accepta, coenis quosdam & prandiis inserunt subditicios, & obscuros.* Et τῷ Δαιτρῷ munus istud nescio an tributum. Suidas: Δαιτρὸς, [illegible] τοῖς [illegible] τά τε [illegible], καὶ τὸν τόπον. *Divisor, distributor, qui minima frusta convivis aequa edendi. sic enim convivabantur, & oves, & LOCUM, dividentes.* Hoc est, unicuique suum locum adsignantes. Sunt & exempla jubentium accumbere, cum alias, tum apud Plautum Persa, v. I. 15.

> *Tu, Sagaristio, accumbe in summo.* SA. *Ego nihil moror.*

Qui fors eo non reluctatur, quod servi nempe rationem non habebant loci in accumbendo. Iterum v. II. 14.

> *Locus hic tuus est, hic accumbe.*

Gustatione mirifica initiati.] *Gustatio*, *gustus*, *gustulus*, *promulsis*, *prooemium*, *antecoena*, vel *antecoenium*, & *prandium*, pro coenae prima parte usurpari constat, sive primo missu: Portunianus, vetustissimus auctor, *paracoenium*, nuncupat. *Promulsidare* vero, vel *promulsidarium*, dicebatur promulsidis repositorium, quod infra palam facimus; nos unica voce *Principios*; *Antes* vulgo hominum usurpari quoque vidi. Plurima mentio est apud priscos auctores illorum vocabulorum, uti apud doctos viros observatio. Ipse Petronius explicat, *gustatione initiati*. Ad hancce etiam coenae partem referenda sunt & loca sequentia, cap. XXXI. *Adlata est tum gustatio valde lauta.* & cap. XXXIII. *Gustantibus adhuc nobis repositorium adlatum est*, quod repositorium in gustu quoque censendum. & cap. XXXIV. *Gustatoria pariter a choro cantante rapiuntur.* Iterumque cap. XXXI. *Ceterum in promulsidari asellus erat Corinthius*, &c. illud autem cap. XXIV. translative dictum: *Hoc, inquit, belle cras in promulside libidinis nostrae militabit.* Plura autem de his addere, foret quidem humanitate Lectoris abuti. ideo ad alia progredimur.

Vino etiam Falerno.] *Vinum Falernum*, à Falerno agro in Campania nobile. *Secunda nobilitas*, inquit Plinius lib. XIV. cap. 6. *Falerno agro erat.* Sic autem de illo ex Galeno tradidit Athenaeus lib. I. cap. 21. ὁ Φαλερῖνος [illegible] [illegible], καὶ ἀπὸ [illegible] μέχρις εἴκοσιν· ὁ δ' ὑπὲρ τοῦτον ἐκπίπτων τὸν χρόνον κεφαλαλγής, καὶ [illegible] [illegible]. *Falernum vinum potui anno decimo tempestivum est, & ab anno decimo quinto usque ad vigesimum: vetustius vero caput dolore adficit, & nervos tentat.* & plura, quae de ejus generibus subdit. Idem Cicero, & Plinius docuere.

Primi Genio.] *Genii Deorum* saepe antiquis memorati. Martianus Felix de Nupt. Philolog. lib. I. *Junonis vero Sospitae Genius accitus ex nona.* Minutius Felix Octavio: *Et est illis tutius per JOVIS GENIUM pejerare, quam regis.* Nam & illam invenit olim supparasitandi semitam antiquitas, *per Genium Principis* religiose jurare. Sic in marmoribus, ac numis reperiuntur hoc genus inscriptiones: GENIO AUGUSTI, GENIO CAESARIS, GENIO IMPERATORIS, & his similes. sed hoc protritum.

Pervigilium deberi.] Subdole dictum, in procl-

clivi ratio est, cur & *Priapo* pervigilium debeatur; amat enim hocce numen *opertis*, & *pervigilibus noctibus*, ut cum Appulejo loquar, creberrime coli. Ipse de se praedicat carmine libero:

Parum, quod acta sub laboribus luce,
Parem diebus pervigil trabo noctem.

Itidem etiam *Venus* atque *Amor*. Illa proinde *Noctuvigila* Plauto; *Noctiluca* Laevio, antiquissimo Poëtae, φιλοπαννυχίς, *pervigilium cupiens* Orpheo; & ejus palaestram Casinae Plautinae Prologographus vocavit *excubias*. Isti etiam, *Amori* inquam, ea propter *vigilandi vis* tribuitur ab Appulejo lib. de Deo Socratis: *Quorum è numero Somnus atque Amor diversam inter se vim possident; Amor vigilandi, Somnus soporandi.* Hinc jam & C. Plinii Epigrammati dies oritur:

Haec mibi vos largo spumantia pocula vino,
Ut cui festas Amor pervigilare velit.

Alioquin largius merum somnum conciliat. Hinc & *noctes* Amoris, ac Veneris ἁπλῶς *pervigiles* vocatae; ipsus Appulejus lib. II. fab. Miles. *Ut nocte pervigili & oleo lucerna, & vino calix abundet.* Lucianus quoque amatorium hocce pervigilium subindicat Διαλ. ἑταιρ. [illegible] παννυχίζεται. *Ille autem tota nocte osculatur, & solus intus est, & quoddam pervigilium tecum peragit.* Amica item Propertii simile prorsus, atque Quartilla, pervigilium postulabat nocte illa, quae *candidissima* vati. lib. II. El. 15.

Illa meos somno lassos patefecit ocellos
Ore suo, & dixit: Siccine, lente, jaces?

Exin & Papinius repulsum Somnum sibi evocat lib. I. Sylv.

At nunc, heus, aliquis longa sub nocte, puellae
Brachia nexa tenens, ultro te, Somne, repellit.
Inde veni.

Ast Catullus ad ipsum respicit pervigilium epigram. in Gellium:

Quid facit is, Gelli, qui cum matre atque sorore
Prurit, & abjectis pervigilat tunicis?

Inde & hasta scilicet, quae strenua exstitit in Veneris praelio, *pervigil* etiam dicta Maximiano:

Conscia secreti semper fidissima nostri,
Adstans in nostris pervigil obsequiis.

Contra vero, qui viduo cubabat toro, amicamque non habebat, *somnum* evocabat. Plane Martialis Ep. 72. lib. I.

Et quia nulla venit, tu mibi, Somne, veni.

Et Ep. 107.

Quid parcis tibi, Rufe, dormiendum est.

Erant & alia *in potu pervigilia*, quae serio insectatur Clemens Alexandrinus lib. II. Paedagog. cap. 4. illudque Graeci vocabant, ut ex Polluce ediscitur, [illegible], & [illegible], καὶ παννυχίσαι τὴν νύκτα ἐς τε πρὸς ἥλιον. Tale ergo illo in convivio pervigilium Liberi Genio deberi, merito admoneret quoque meretricula.

Cap. XXII. *Sopitionibus.*] Sic retinuimus, uti est in primis editionibus. Nam lectionem illam, quam praeferunt nuperi, *sopiti titionibus*, ex argute contracta voce Gruterus dissolvit. Appositissima est enim illa compositio ingenio Petronii, cujus generis & plures sunt antiquis, Satyrographis potissimum, excogitatae. Sic de illis Grammatici: *Componuntur autem nomina* (verba sunt Prisciani lib. V.) *modis quatuor, ex duobus integris, ut tribunusplebis, jusjurandum. Ex duobus corruptis, ut* [illegible]*,* [illegible]*. Ex integro & corrupto, ut inimicus, extorris. Ex corrupto & integro, ut efferus, impius.* Ipsummet docuere Donatus, Servius, Cledonius, & Quinctilianus.

Fatigatus gustum hauseram somni.] Eadem mens Terentii Eunucho Act. II. sc. I.

Opus faciam, ut defatiger usque ingratiis, ut dormiam.

Nam post laborem inviti dormire cogimur. Illud est, *ingratiis*, interpre Donato. Hispanice, *aunque no quiera.* Sic paullo ante: *Quum Ascyltos gravatus tot malis in somnum laberetur.* Porro ex loco Terentii non incommode fortassis mecum noviter interpreteris Propertii locum lib. III. El. 9. qua celebrat puellae natalem.

Dulciaque ingratos adimant convivia somnos.

Rem miram, novamque cupit Poëta, ut diei videlicet solenniis vacare largius possit; nam convivii proprium est, somnum conciliare. *Ingratos ergo somnos*, inquit, hoc est, coactos, & quodammodo necessarios.

Alii circa pedes, &c. *alii parietibus*, &c. *quidam in ipso limine*, &c.] Ubique pueri, servi; praecessit, *idem & tota intra forisque familia fecerat*, & subsequitur: *Et pueri detersis paulisper oculis redierant ad ministerium.* Adpositissime Ovidius lib. II. Amor. El. V.

Jamque frequens ierat mensa conviva relicta:
Compositi juvenes unus & alter erant.

Compositi sunt sepulti somno & vino, ut alibi dicimus.

Discumbentium.] Etiam soporatorum, quod in tricliniis frequenter factum, resque notissima est. Sic in Platonico convivio, licet παννύχιοι Socrates, Agathon, & Aristophanes, plures tamen somno indulserunt in diem usque inlucescentem. Sic infra etiam cap. LXXXV. in triclinio,

nio, ubi cum puero Eumolpus foleret, ipse somnum simulabat, pater stertebat. Infinita prope exempla adducere equidem possem, qua Graecorum, qua Latinorum.

Marcebant.] Translative pro *dormiebant.* sic Plinio Caecilio, *somno marcidi* sunt: quippe marcent, ac languent, qui edormiscunt. Languidi autem, & somniculosi potissimum ebrii: quorum effectissimam prorsus referebat imaginem illud [illegible]. Ita Papinius in lib. I. Sylv. VI. vers. 96.

------ *Tuoque Baccho*
In serum trahit ebrius soporem.

Ea propter Horatius *potorem* vocavit *marcentem.* Et *marcidum* ipsus Statius *Bacchum* lib. IV. Thebaid.

Marcidus edomito bellum referebat ab Aemo
Liber.

Et in Sylvis ipsa *vina marcida* μετωνυμικῶς, & [illegible].

Lucernae quoque humore defectae tenue & extremum lumen spargebant.] Plutarchus: [illegible]. Sed elegantissime omnium Ovidius extrema Epistola Heronis Leandro,

Namque sub aurora jam dormitante lucerna.

Huncce vero Petronii locum ad [illegible] auctor traxit Disquisitionum Magicarum. Unde autem viro doctissimo id venerit in mentem, ego prorsus ignoro: quum necessario siccis lucernis id luminis emarcentis contingat. Diversa longe ratio in Propertio lib. IV. El. 9. ab ipso etiam adducto:

Sed neque suppletis constabat flamma lucernis.

Ast apud Quartillam, postquam tricliniarches lucernis occidentibus oleum infudit, continuo *refectum convivium est.*

Duo Syri.] Duo servi. ex Syria nempe advecti plures, uti ex Cappadocia, regionibus natis servituti, ut ait Cicero Orat. de Provin. Cons. Inde *Cappadox*, & *Syrus*, simpliciter pro servo passim occurrunt. Persius Sat. VI.

------ *Ne sit praestantior alter*
Cappadocas rigida pingues pavisse catasta.

Juvenalis Sat. VI.

------ *Quae longorum vehitur cervice Syrorum.*

Sic *Syriscus* inter alios servos apud Terentium in Eunucho, nomen à Syro diminutum, auctore Donato. Vere, nam in ισκος terminantur diminutiva propria Graecorum; ab iisque Hispani acceperunt, & vernaculo sermone hodie conservant; ita & *Syrisca* Copa illa, de qua elegantissimum poëmation inter Virgilii Catalecta; & Ausonius Eunum liguritorem convicio vocavit *Syriscum.*

Expilaturi.] Lepide dictum. ad oram libri mei Scioppius interpretatur, praedaturi, furaturi. Nec defuit, qui *exsiccaturi* mavellet legere: recte si mentem Auctoris spectes, minime vero si lectionis veritatem. Revera enim, *expilare lagenam*, jlocaliter pro siccare dixit lepidissimus scriptor.

Lagenam.] Lagena vas fictile vinarium. Ventre fuisse protuberante ex Juvenale colligitur Sat. XII. 60. Cujus enim plurima extat apud priscos scriptores mentio. Lagena vinum ad mensam deferebatur, quod festo *Lagenophoriorum* nomen praebuit, in Bacchi nimirum honorem Alexandriae, Ptolomaeo inventore, instituto. Hocce ex Eratosthenis testimonio planum Athenaeus fecit principio lib. VII. [c. I. p. 276.] [illegible]. *Quod convivae discumberent in toris gramineis, & è lagena quisque sua, quam domo adtulisset, biberent.* Haud est absimilis ritus, qui & in Χόων festo Atheniensibus servabatur, ut in Acharnensibus testatur Aristophanes [Act. IV. Sc. IV. vs. 1000.] Non vero in lagenis bibebant; ineptum quippe vas illud ad potandum, sed ex ipsis vinum effundebant in pocula, quae inter nihilominus ab Jureconsultis recensentur *lagenae.* Fuit & mensurae genus apud Graecos *lagena*, auctore Athenaeo ipso lib. XI. [p. 499.] qua significatione commune trium generum nomen inveniri, pluribus ibidem testimoniis confirmat. Ceterum *lagenae* non tantum testaceae factae, verum etiam ex filis è radicibus arborum decerptis, uti & alia vasa, spectabiles conficiebantur olim. sic Plin. cap. 31. lib. XVI scriptum reliquit.

Inter argentum.] Et subdit, *cecidit etiam mensa cum argento.* Item cap. XXXIV. *Argentumque inter reliqua purgamenta scopis coepit verrere*, ubique μετωνυμικῶς pro argenteis patinis, quod *argentum factum* vocant Jurisconsulti, ac definit S. Isidorus lib. XVI. Orig. cap. 17. *Quod est in vasis, & signis.* Parissime & nos simpliciter, *Plata*, argenteam supellectilem vocamus.

Avidius rixantur.] Propter lagenam. de simili autem rixa non inepte fortassis Juvenalis capiendus Sat. V. immo potius, meo animo, valde concinne:

Inter vos quoties, libertorumque cohortem,
Pugna Saguntina fervet commissa lagena.

Figlina erant ex Hispania adducta vascula, non exiguo olim habita in precio.

Diductam fregerunt lagenam.] Id est, in duas partes ductam, quod non latuit Erhardum. nos vero rem amplius inlustramus. mirifice hoc Lucanus explicat lib. V. Pharf.

----- *Noton altera Phoebi,*
Altera pars Boream, diducta luce, vocabat.

Etiam Suetonius in Tiberio, ubi de Agrippina loquitur os suum obturante, cap. LIII. *Rursus mori inedia destinanti, per vim, ore diducto, infulciri cibum jussit.* Sciopphius autem ad oram

 libri

libri mei scripserat : *Forte legendum*, eductum, *id est*, *exhumidum*. Sed quum isthaec mea postidia illi adprobassem, subdidit: *placet*, diductam, *ut Patrocli cadaver apud Homerum*. Sic etiam Actaeon Doricus, adulescens pulcerrimus, apud Maximum Tyrium Dissertat. VIII. σπώμενον το [illegible] ἐν χερσιν αὐτων. *Adulescentulus utrinque in diversa diductus, violentiaque ipsa dilaceratus, in manibus eorum exspiravit*. Revera duo Syri hic ipsis oculis spectantur utrinque lagenam adprehensam tenentes, & alter avellere alteri conantes, quousque, illa in duas partes ducta, unusquisque suam deportarit.

Caput fregit.] Non sine horrore tractandae sunt purissimi sermonis elegantiae. pariter usus cap. CXXXIV. quod notatum aliis. parissime & nos dicimus : *quebrar la cabeza*. Eadem acceptione elegans alia Petronii locutio est, *solvere frontem*. inquit ergo cap. XCV. *Ille tot hospitum potionibus liberum urceolum fictilem in Eumolpi caput jaculatus est, rupitque clamantis frontem*. Quae ipsissima translatio cap. CXXI. locum praecedentem mirifice inlustrat :

----- *Rupto tellurem solvit hiatu.*

Et stertere tanquam olim dormientes coeperunt.] *Stertere* signum est quidem alti soporis. Diserte Plinius de avunculo stertente : *Tum se quieti dedit, & quievit verissimo quidem somno. Nam meatus animae, qui illi propter amplitudinem corporis gravior, & sonantior erat, ab iis, qui limini obversabantur, audiebatur*. lib. VI. Ep. 16. Omnino vere. nam sonantius stertunt, qui corpore ingenti sunt, pectoreque praediti obeso. Apte ergo qui somnum simulant, stertere eis inprimis curae est. plane his in Syris id visum : plane etiam in puero, cujus impudentiam Eumolpus infra exponit narratiunculam. Sic cap. LXXXV. de illo inquit : *Audito voluptatis pretio puer stertere coepit ; itaque aggressus simulantem*, &c. quod satis eleganter,

------ *Vigilanti stertere naso*,

dixit Juvenalis de marito lenone Sat. I. Ille vero nasi sonus ῥόγχος dicitur, per Onomatopoïam compositum vocabulum, quo & utuntur scriptores Latini, saepe Martialis, & Horatius, si bene memini, & Sidonius. Glossae Arabico-Latinae : *Runco*, *sonitum de naribus emitto*. scribe *Rhoncho*, sive *Rhonco* ; ῥογχέιν Graeci etiam habent, teste Hesychio. Exinde & Hispani, *Roncar*. Plautus autem dixit ; *Rhonchissat*, à ῥογχάζειν Graecorum.

Jam & tricliniarches experrectus lucernis occidentibus oleum infuderat.] Apte. nam *tricliniarches*, qui triclinii praefectus, id est, cui commissa potissimum est cura convivialis, & qui adparando praeerat convivio, triclinioque exornando. Idem Graecis dictus συμποσιάρχης, & ἀρχιτρίκλινος. Inter alia etiam, ut hoc ἐν παρόδῳ observem, ejus muneris erat, potionem praegustare, unde apud convivium illud nuptiale signorum primo, quo innotescere coepit JESUS DOMINUS, inlustre primum architriclino vinum adlatum, non vero ut biberet, sed ut gustaret tantum : *Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam*, ait D. Joannes cap. II. ubi indubie ejus indicatum fuisse officium animadvertent viri docti. Indeque jam & inscriptiones lapidum clarere :

A LAGVNA. TRICLINIARCHA.

& alibi :

VOTVM. SYLVANO. SOLVIT. LIBENS.
MERITO. T. F. DIADVMENVS. LVRVESIANVS.
PRAEGVSTATOR. AVGVSTI.

Lucernis occidentibus oleum infuderat.] Ut reviviscerent, non ut suffocarentur saturitate, uti quorundam est, nescio quae, observatio. satis liquet ex sequentibus. Praeterea apud Plutarchum quaestio est, in Quaest. Rom. qu. LXXX. cur Romani non fuerint soliti lucernam occidere, sed potius illam ultro consumi, atque extingui desinere, cujus plures edit ibidem rationes, & iterum lib. VII. Sympos. problem. 4. Inde fortassis illa lucerna, quae pernoctantibus, in potuque pervigilium agentibus luceret, dicta fuit λύχνος παννυχος, *lucerna pervigil*. illud est Horatii lib. III. Carm. VIII.

- - - *Et vigiles lucernas*
Perfer in lucem.

& Carm. XXI. lib. III. *vivam*.

Te Liber, &, si laeta aderit, Venus,
Segnesque nodum solvere Gratiae,
Vivaeque producent lucernae,
Dum rediens fugat astra Phoebus.

Martialis *seram* lib. X. Ep. 9.

Seras tutior ibis ad lucernas ;
Haec hora est tua, dum furit Lyaeus,
Quum regnat rosa, quum madent capilli.

Nam ipsum usque in Phoebum, quod obiter dicam, producebant convivia. sic etiam lib. VII. Ep. 9.

In lucem coenat Sertorius. -----

Hispani : *hasta la manana*. Eleganter Propertius lib. IV. Eleg. VI. vers. 85.

Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec
Injiciat radios in mea vina dies.

Plures alii.

Pueri redierant ad ministerium.] De *pueris* sic Paulus JCtus leg. 204. ff. de verb. sign. *Pueri adpellatio tres significationes habet : unam, quum omnes servos pueros adpellaremus : Alteram, quum puerum contrario nomine puellae diceremus. Tertiam, quum aetatem puerilem demonstraremus.* Nunc sigillatim : *Quum omnes servos pueros adpellaremus*. Est Graecorum imitatio, quibus aeque multiplex

plex significatus vocis παῖς, Denique illa, unde postmodum Latinis Puer. nam antiquae compositiones istae, Marcipor, [illegible], Quintipor, eandem ortae proculdubio, quae [illegible] erant nomina, ut Festus inquit voce Quintipor, à praenominibus Dominorum ducta, significantque Marci puerum, Pu[illegible], Quinti. Sic usus etiam Varro. *Quintiporis Clodii foria, ac poemata Gargaridiani*, &c sed postea interciderunt. Quintilianus lib. I. cap. 4. *In servis intercidit jam illud genus, quod ducebatur a domino, unde Marcipores, Publiporesque.* Τὸ *puer* hacce notione omnes usi. Cic. ad Atticum: *Eo die pueri tui mihi à te litteras reddiderunt.* Usurpatur passim & in sacris Bibliis. D. Augustinus in I. Locutionum ad locum: *Et nos erimus servi domini nostri*, inquit. *Etiam hic* παῖδες *Graeci habent, hoc est, pueri; quod tam assidue Scriptura pro servis ponit, ut difficile inveniatur, non isto nomine adpellari servos.* Et ad locum Geneseos: *Salvus est puer tuus, pater noster*, addit: *Hic evidentius ostenditur, pueri nomine servum solere significari. Nec enim in illo jam* (de Jacobo loquitur) *posset hoc esse nomen aetatis.* De his ergo capiendus nunc, & saepe alias, Petronius. Eadem ratione, observo ego, *juvenem* etiam vocavit servum Ovidius III. de Arte.

Ancillae, puerique manus ferat arte tabellas:
Pignora nec juveni credite vestra novo.

Et lib. II. Amor. El. V.

Jamque frequens ierat mensa conviva relicta:
Compositi juvenes unus & alter erant.

Sed deinde Lex: *Quum puerum contrario nomine puellae diceremus.* Hocce notum. Ovidius:

------ Sive puellae,
Sive dares puero.

Quanquam, *pueris legatis*, inquit Lex 81. ff. de leg. 3. *etiam puellae debentur; ut & servis legatis etiam ancillas quidam deberi recte putant: quasi commune nomen utrumque sexum contineat.* Et vere omnino. nam utroque sexu saepicule τὸ *puer* antiquis enunciari, observatum Grammaticis veteribus, Prisciano, & Charisio. Ait Naevius lib. II. Belli Punici:

Prima incedit Cereris
Proserpina puer.

At denique JC. *Quum aetatem puerilem demonstraremus.* Quod omnino vulgare. Sed notandum est, *puellae* nomine natu quoque grandiorem includi, uti, quae adulescens, aut, quae mater jam sit. Horat. lib. III. Od. XXII. ad Dianam:

Quae laborantes utero puellas
Ter vocata audis.

Et similiter Penelope, apud Ovidium in Epistola, se puellam vocat, quum Ulyssi jam pridem Telemachum peperisset. Ad[illegible] [illegible] [illegible] postea vero aliis etiam novimus animadversam: [illegible] pro aliis [illegible]. Horatius [illegible] lib. II. Od. XVIII.

------ Aequa tellus
Pauperi recluditur,
Regumque pueris.

Et alias plurics. Sed Donatus ad Terent. Andr. Act. III. sc. II. vers. I. [illegible]: *Omnis, quae peperit, puerpera, & non [illegible] puerum, sed quod filium pepererit, puerpera dicta est.* Sic Ovidius lib. II. de Ponto Eleg. VIII. ad Augustum:

Parce, puer, secli decus admirabile nostri.

Filium Caesaris vocabant adsentatores. Ita Procopio γήπαιδες, id est, *terrae filii*, ut Salviano *Gepidae*. Sic & *puera* pro filia, & puella, invenitur apud scriptores veterrimos; sicut *puerus* quoque pro *puer*.

Quum intrans cymbalistria, & concrepans aera.] Lubet hic de *cymbalis* & *cymbalistriis* facere digressiunculam haud inutili opera. Et primum praemittimus, bene Petronium in convivium cymbala intulisse. nam saepe antiquitus ad illa adhiberi solita, ex priscis non pauci indicavere. Plane sic Cicero in Pisonem: *Quum collegae tui domus cantu, & cymbalis, personaret: quumque ipse nudus in convivio saltaret.* Ita & Clemens Alexandrinus lib. II. Paedag. cap. 4. inter lasciva conviviorum musica instrumenta disertim *cymbala* recensuit. *Crotala*, quae simillima crepitacula sunt, comitibus adseclisque Comi, commessationum numinis, dedit Philostratus in Comi ejusdem imagine. Musicam autem, quam cymbalis edebant, *tinnitum* adpellarunt veteres. Ecce Appulei verba VIII. Metamorph. *Ibi vir principalis, & alias religiosus, tinnitu cymbalorum, & sonitu tympanorum*, &c. Etiam Virgilii IV. Georg.

Tinnitusque cie, & Matris quate cymbala circum.

Erudite ergo vulgatus interpres illud D. Pauli reddidit Ep. I. ad Corinthios cap. 13. Γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. *Factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens.* Hinc dubio procul *cymbala aerea* fuisse, facile colligere est. nam *aeris* proprium *tinnire*. Arnobius lib. VII. *Etiamne aeris tinnitibus.* Et Catullus de Nupt. Pelei & Thetidos:

Aut tereti tenues tinnitus aere ciebant.

Unde jam planum, cur Hispanus Epigrammatarius ἁπλῶς *aera* cymbala vocarit Epig. 204. Apophoretorum. Itidem hic Petronius: *& concrepans AERA.* Propertius *aera rotunda* lib. IV. Eleg. VII. 61. Et, *concava aera*, Ovidius IV. Metamorph. Sic ideo & Glossae veteres habent: *Aeneatores*, κυμβαλοκρόυσαι. Ex quibus abunde,

 puto,

puto, cuique jam patet eorum materia. Reliquum est, ut quaeramus formam. Haud obscure Servius expressit ad Virgilii versum illum supra adductum istis verbis: *Quae in ejus* (Matris Deorum) *tutela sunt cymbala, ideo quod similia sunt hemicyclis coeli, quibus cingitur terra, quae est Mater Deorum.* Sane eleganter; sed propius adhuc rem inspectemus. Scribonius Largus aliud agens ecce quomodo descripserit cap. LV. *Item mentastrum, vel radicem κοτυληδόνος, quae herba folia similia cymbalis habet.* Inde ergo *Cymbalion* planta ipsa nominata Dioscoridi lib. IV. cap. 88. Eandem vero Cotyledonem sic Plinius delineavit lib. XXV. cap. 13. *Cotyledon parvula herba, cauliculo tenero, pusillo, pingui folio, & concavo, ut coxendices.* Quales ergo *coxendices*, ut penitius exin Cymbalorum faciem percipiamus? Petenda omnino est illarum figura ab Anatomicorum filiis. Ipsi autem ostendunt perspicue, coxendicum ossa habere utrinque sinum cavum, profundumque, non secus ac si medius globus impressus fuisset eorum unicuique. Illae porro duae cavitates nimirum sunt, quibus femorum ossium capita sese articulant, & quas Medici antiqui, latiore coxendicis notione, adpellarunt *coxendices*, item *pyxides*, *bucellas*, *acceptabula*, & *acetabula*; uti cymbala etiam ipsa. S. Isidorus lib. III. Orig. cap. 22. *Cymbala acetabula quaedam sunt, quae percussa invicem se tangunt, & sonum faciunt.* Hinc & tangendi rationem elicimus, quae optime & cum Servii verbis consentit. Parissime & Amalarius Fortunatus lib. III. cap. 3. *Cymbala invicem tanguntur, ut sonent. ideo à quibusdam labiis nostris comparata sunt.* Idem totidem fere verbis & D. Augustinus ad Psalm. 150. Do insuper Philostratum, eadem Comi imagine; qui ritum plaudendi exprimens, & id quoque non expressit obscure: Καὶ ἡ δεξιὰ τοῖς δακτύλοις ὑπεσταλμένοις ὑποκειμένην τὴν ἀριστερὰν πλήττει ἐς τὸ κοῖλον, ἵν' ὦσιν αἱ χεῖρες ξύμφωνοι, πληττόμεναι τρόπῳ κυμβάλων. *Nam dextera contractis digitis subjectam sinistram ad cavum plectit, ut manus, cymbalorum more, percussae consonae fiant.* Eo manubriata erant, ansatave in convexitate exteriori, ut aptius sic manibus ambabus hinc & illinc apprehensa conliderentur. Ipsorum habes apud Pignorium imagines, quas ex Romanis Bacchanalium sacrorum scalpturis dedit haud inelegantes. Ipsas vide; ob oculos omnia, quae hic observavimus, habebis patentia. Sunt quoque & quadam in gemma chorum Dionysiacum, sacraque Bacchanalia, exhibente. Cujus ego duas picturas jam vidi graphice expressas: apud Casaubonum primam in Diatriba de Satirica Graecorum poësi; alteram apud Scaligerum F. Epistola Gallice scripta, & in Opusculis postumis edita. Verum enimvero ille videtur non satis rem vidisse, dum Baccham illam, quae Bacchum praecedit, instrumenta invicem concrepantem, incedentemque retrorsum, facit *tympanistriam*, *manibus videlicet*, verba ejus sunt, *tympanum quatientem.* Scaliger vero longe aliter, recteque sensit, quem tute vide. Nos autem, de tympanis nonnulla proferentes, palam omnino faciemus, ea cum Cymbalis nullo modo esse confundenda. *Tympanum* enim musicum erit instrumentum, cujus variis in ludicris usus, pompisque Deorum, nemini hodie, arbitror, ignotus est. Pelle erat superinductum, ut ex pluribus scriptorum locis, quae hic adferre possemus, constat abunde. unum tamen aut alterum adtingemus. Phaedrus sic extremo lib. III.

Detracta pelle sibi fecerunt tympana.

Ovidius cymbala, & tympana, ut saepe alias, denotans libr. IV. Fast.

Aera Deae comites, raucaque terga, movent.

Catullus de Atti, & Berecynthia:

Niveis citata cepit manibus leve tympanum,
Tympanum, tubam, Cybele tua mater initia:
Quatiensque terga tauri teneris cava digitis.

Cava igitur hinc tympana cognoscimus, *& digitis tangi solita*, non mutuo inter se instrumenta, ut de cymbalis dictum, gemmaque ipsa signantissime expressum. Rem magis confirmo. Lucretius lib. II.

TYMPANA TENTA sonant PALMIS.

Ecce *palmis*. *Manu* Ovidius in Ibin:

Et quatiens molli tympana rauca MANU.

Interdum & *bacillo*; unde apud Phaedrum joculariter asino, ex cujus pelle tympana facta, vel mortuo non defuerunt plagae:

Putabat se post mortem securum fore:
Ecce aliae plagae congeruntur mortuo.

Nostris, puto, similia prorsus fuere instrumenta vocatis *Panderos*, & *Aduffes*. Patet ergo aperte jam differentia, insigniterque Criticum illum virum à vero aberrasse. Habet autem eorum effigies ara marmorea, quam Boissardus exsculpsit Part. III. Román. Antiquit. fol. 47. Ibi enim Cybele visitur Deorum mater, sedens in curru, qui à leonibus trahitur, dextra spicas, ac milium tenens, sinistra vero *tympanum.* Stat & ibidem Attis puer innixus pinui, mitratus, braccatusque, *tympanum* etiam sinistra extollens, dextramque, ut quatiat videlicet, ad ipsum dirigens.

Cap. XXIII. *Infractis manibus congemuit.*] Idem aliter supra cap. XVII. *Et manibus inter se usque ad articulorum strepitum contritis*; quod à me jam dictum. Utrumque complexus est Seneca lib. III. de Ira cap. 4. *Adjice articulorum crepitum, quum se ipsae manus frangunt.* Qui gestus furentis potius sunt, quam sese ad dicendum componentis; ubi tot viri docti turpiter lapsi sunt, ut nos indicamus alibi.

Ejus-

Ejusmodi carmina effudit.] Cantio isthaec, quae Plauto *cinaedica* dicta, quod petulans, quod voluptaria, itidem Petronio, & insuper, quod à Cinaedo effusa. Parum tamen juxta Appulei sententiam foret blanda & suavis, quippe vocem tribuit monstris illi, *raucam & absonam*, licet *fracta* nihilominus, & *effoeminata* sit.

Spatali ma[illegible].] Equidem puer adhuc reponendum hic putabam *Batalocinaedi*, congrua satis compositione, quilibet sanatur acceptione Βάταλος. Atticis, teste Plutarcho, erat pars corporis, quae honeste satis nequit enuntiari: Δοκεῖ γὰρ καὶ τῶν ἀπορρήτων τι λεχθῆναι τοῦ σώματος μορίων παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις τότε καλεῖσθαι βάταλος. id est, *podicem*; unde & Cinaedi ipsi *Batali* vocati, ἀπὸ [illegible] τῷ [illegible], καὶ βαταλίζεσθαι. Fuit *Batalus* & Ephesius tibicen, de quo haec Libanius protulit: Ἱστορεῖται γὰρ τινα Βάταλον Ἐφέσιον αὐλητὴν γενέσθαι, ὃς πρῶτος ὑποδήμασι γυναικείοις ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐχρήσατο, καὶ μέλεσι κατεαγόσι, καὶ ὅλως τὴν τέχνην ἐμάλθαξεν. ἀπὸ τούτου [illegible] τοὺς ἀνάνδρους Βατάλους καλεῖν. *Narratur enim Batalum quendam Ephesium tibicinem, qui omnium primus in scena calceamentis usus est femineis, & fractis cantibus & artem tibiarum remollivisse primus dicitur: ab hoc exsolutos, & parum viros Batalos vocabant.* Inde ergo fracti, & remolliti *Batali*. sic eos Hermogenes vocat lib II. de Form. orat. Thomas Magister, Aeschines & alii. Sed latius jam isthaec Rhodigino acta. Verum enim vero, quum vulgaris scriptura non incommode possit tolerari, postquam isthaec conrectoribus designaverimus, eam omnino conservandam putamus.

Clune agili.] Describit cinaedicam saltationem verbis subturpiculis, pariter quae ad illam mirifice faciunt, atque Cinaedorum ad flagitia; quod & hic semel plene indicasse sufficiat. Utrumque ergo utrique convenire, *agilem clunem* inquam, & *femur facile*, indubium est. Disertim Juvenalis Sat. XI. vers. 164. saltatricibus Gaditanis dedit *tremulum clunem*, & itidem saepius Martialis, aliique. Ad obscoena quoque traduci motum clunium agilium, neminem fugit. *Cevere* id vocabant antiqui. Martialis lib. III. Ep. 95.

Sed pedicaris, sed pulcre, Naevole, ceves.

Persius Sat. I. 101.

- - - *An Romule ceves?*

ubi priscus Grammaticus: *mollescis? molles, &* [illegible] *significat.* Vides ergo plane datum Cinaedis, feminis vero saepius à pluribus, illudque vocarunt *Crissare.* Lucilius:

Crissatura, ut si frumentum clunibus vannat.

Carmen liberum de Telethusa:

Crissabit tibi fluctuante lumbo.

Et meus Ovidio de Sapphone Epistola ad Phaonem:

Tunc te plus solito lascivia nostra juvabat:
Crebraque mobilitas, aptaque verba joco.

Tibullo item Eleg. IX. lib. I.

- - - *Nec tu stultissime sentis;*
Quem tibi non pulla corpus ab arte movet.

Inde, venusta compositione, puellae ea insignes mobilitate vocatae *Recellecluniae.* Idem tu puta de *femore* esse quoque dictum.

Manu procaces.] Locum non capio de Cinaedi masturbatoribus, ut volunt nonnuli, nec, ut alii, de impudicis illis, quorum characterem Seneca delineat in Ep. 52. Ibi enim signanter Hispano Philosopho illi notantur,

Qui digito scalpunt uno caput.

uti ex Licinio Calvo Juvenalis dixit Sat. IX. 133. quae impurissimis illis valde erat levis nequitia: potius enim sollicitationem subindicat, ut Petronius loquitur, frigidorum inguinum, cui etiam & *manus* adhibitae. Sic Martialis ad Lesbiam lib. VI. Ep. 23.

Stare jubes nostrum semper tibi, Lesbia, penem,
Crede mihi, non est mentula, quod digitus.
Tu licet & manibus blandis, & vocibus instes, &c.

Ita & Juvenalis Sat. VI. 198.

- - - *Quod enim non excitat inguen*
Vox blanda, & nequam? Digitos habet, ut tamen omnes
Subsidant pennae.

Sive adjumentum ibi obscoeni operis Arbiter innuit, quod inter alia designatum reliquit Iberus Epigrammatarius lib. II. Ep. 105.

Nec motu dignaris opus, nec voce juvare,
Nec digitis.

Molles, veteres, Deliaci manu recisi.] Videtur hic locus à D. Augustino adumbrari lib. II. de Civit. Dei cap. 7. *Quanto melius & honestius in Platonis templo libri ejus legerentur, quam in templis daemonum Galli abscinderentur, molles consecrarentur, insani secarentur.* Galli namque sacerdotes secti, & obscoenissimi, ut ex Luciano notum, Appulejoque.

Molles.] *Mollis*, ait D. Isidorus lib. X. Etymolog. *quod vigorem sexus enervato corpore dedecoret, & quasi mulier molliatur.* Inde *molles* opponuntur *viris.* Cornelius Tacitus lib. II. Annal. sub princ. *Exin adulterium Poppaeae, ac postremo MOLLITIAM corporis objectare.* (Asiatico nempe) *Ad quod, victo silentio, prorupit reus: Et interroga, inquit, Suili, filios tuos, VIRUM me esse fatebuntur.*

Veteres.] Exoleti, vetuli cinaedi, & qui *pueri vetuli* argute Petronio ipsi dicuntur cap. XXVIII. *Et in Chiramaxio deliciae ejus ferebantur, puer vetulus, lippus,* &c. Evocat ergo compares suos, comitesque, nam de ipsomet cinaedo subdit Encol-

colpius: *Et inter rugas malarum*, &c.

Immundissimo me basio conspuit.] Babigerum hisce verbis facit Cinaedum. prorsus enim sputis perfundebat miserum, quem osculabatur. id ergo est, *basiis conspuere*, summa concisione, summa elegantia dictum. Talibus Martialis etiam dedit *nares caninas*. quippe adsiduo mucidae. Catullus in Acmen, deformi puellae, *os non siccum*. Immunditiae namque character est. item stultitiae. Nihil aliud vult S. Isidorus Glossographus, & Papias; *Babiger*, *stultus*, *Babigera*, *stulta*. Inde passime nos fatuos ac stultos adpellamus, *babecos*, *babieras*, *que se les cae la baba*.

Super inguina mea diu multumque frustra moluit.] Nunc Encolpius equus cinaedi, postea Ascyltos, quum *equum cinaedus mutavit*. Addit, *frustra*, id est, sine voluptate Encolpii robusta.

Moluit.] Bonae sunt, quas hic conferunt, symbolae. Addo insuper ego ex Bibliis sacris unum aut alterum. Jobo sic & verbum *molere* usurpatum cap. XXXI. 10. *Molat alteri uxor mea?* quod sic explicat D. Hieronymus: *Scortum sit alterius uxor mea*. Et Jeremias Thren. v. 12. *Juvenes ad molendum rapuere*. Et idem S. exponit: *Adolescentibus impudice abusi sunt*. Ceterum conlatio illa, quam ad verba cap. XCV. *Quid sibi vult tam furtiva molitio?* symbolae faciunt, omnino est ridicularia. Prorsus non viderunt, *molitionem* illam à verbo *molior*, non *molo*, duxisse originem. Est igitur ibi *molitio*, quaedam quasi machinatio, dictumque *ob grabatum erectum*. Epigrammate item 94. hic etiam nuperrime laudato, longe aliud Ausonium voluisse, cuilibet patebit legenti, sed si omnia ἀκαίρως adducta nobis indicanda forent, quam inficetum adgrederemur opus! & quam invidiosum nobis esset futurum! Verba autem illa *atque omni vi detexit recusantes*, mirifice rem ob oculos ponunt.

Perfluebant per frontem sudantis acaciae rivi.] Ad quid *Acacia* in caput cinaedo inducta, jam olim nos vidimus, uti sciunt non pauci, quibus primores nostras in Arbitrum notatiunculas communes fecimus. Postea apud Marcilium, Horatii interpretem, Commentum invenimus nostrum, unde nuper Bourdelotius protulit. *Acacia* ergo sudori immixta defluebat à capillis fucatis. Senex enim cinaedus canos tingebat, quibus malarum rugae mirifice consentiunt. Geminus est germanus ille, licet non fucatus, quem depinxit Appul. lib. VIII. fab. Miles. *Cinaedum & senem, calvum quidem, cincinnis semicanis, & pendulis capillatum.* Sic ab oculis sudantium calliblepharo oblitis manare, Eubulus ait in Stephanopolidibus, rivulos atramenti, apud Athen. libr. XIII. cap. I.

Κἂν ἐξίητε τοῦ θέρους, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑ-
δρορρόαι
Δύο ῥέουσι μέλανος. - - -

Si per aestatem vobis est progrediendum foras,
ab oculis continuo rivi
Duo fluunt atramenti. - - -

Et inter rugas malarum tantum erat cretae.] Insignis, & tempestiva cinaedorum descriptio apud Appul. lib. VIII. Metamorph. *Die sequenti variis coloribus indusiati, & deformiter quisque formati, facie coenoso pigmento delita, & oculis obunctis graphice, prodeunt: mitellis, & crocotis, & carbasinis, & bombycinis injecti. Quidam tunicas albas, in modum lanciolarum quoquoversum fluente purpura depictas, cingulo subligati.* Unde & Petronius claret supra cap. XXI. *ultimo cinaedus supervenit myrtea subornatus gausapila, cinguloque succinctus.* Mulicbriter enim variis coloribus induti.

Tantum erat cretae.] Facies quippe depicti cinaedi *creta*, usi potissimum more feminarum; quibus tantum ejus adhibitum (de deformibus sermo) ut forma velut sub larva omnino lateret; ea mens est Martialis lib. VI. Epig. 93. de Thaide:

- - - *Aut acida latet oblita creta*, &c.

Plura *cretae* genera. de *Selinusia* sic Plinius lib. XXXV. cap. 16. *usus ad mulierum maxime curam; lactei coloris est, & aqua dilui celerrima.* Ea propter summa cretatae cautio, ab quolibet humore declinare; exsertim Martialis ipsus lib. II. Ep. 41. & Horatius Epod. XII. Sudore igitur nunc cinaedi creta diluta. Alia praeterea & candori acquirendo olim fuere usurpata: uti *gypsum*. sic de Medea Cicero lib. VII. fam. Ep. 6. *Optimatibus matronis illa manibus gypsatissimis persuasit.* Item *cerussa*. Plautus Mostell. Act. I. sc. III.

PHIL. *Cedo cerussam.* SCA. *Quid cerussa opus est?* PHI. *Nam qui malas oblinam.*

Et Ciceroni, *cerussatae buccae*, dictae sunt; & Eubulo apud Athenaeum lib. XIII. cap. I. περιπεπλασμέναι ψιμμυθίοις, *cerussis oblitae* feminae, quo circa post paucos versus addit:

Ἐπὶ τῷ προσώπῳ δ᾽ αἱ τρίχες φορούμεναι
Εἴξασι πολιαῖς, ἀνάπλεῳ ψιμμυθίου.
Qui vero capillus in facie volitat
Cano similis, cerussa plenus est.

Cerussatam namque frontem adtingebat, non vero, quia cerussa foret capillus fucatus, quod insigne erratum fuit viri eruditi. Etiam *Melinum*. Ibidem Plautus. Vere autem *falsum candorem* illum adpellavit Propertius lib. I. El. II. Ast *creta* latius pro quavis terra candefaciente sumta auctoribus priscis invenitur. Glossae veteres: Λευκόγειος, *creta*, *cretifodina*. Sic & *cretatum* pro candido, uti *cretatum bovem* Juvenalis Sat. X. *candidum* interpretatur Scholiastes, & Persii Sat. V. *cretata ambitio* candidati sunt. Sed de fucis his alii quam insigniter hic nobis fucum faciunt!

Detectum parietem nimbo laborare.] Id est, parie-

rietis opus albarium nimbis esse dilutum. Id opus *tectorium* vocabatur; & ab ipsa albedine, *albarium*, etiam dictum, ex Vitruvio patet lib. VII. cap. 2. uti & conficiendi modus ipsum *albarium opus*, sive *tectorium*. Rem vero totam perspicue inlustrat Bernard. Baldus Opere de verbis Vitruvianis erudito, voce, *Albarium opus*. Nostra haec mens jam olim, puto, & Wouwerii. Bourdelotius tamen aliter locum interpretatur, nec inconcinne. ipsum vide. Haud infrequens metaphora est ab parietum tectoriis ad faciem variis offuciis coopertam, & incrustatam. sic Juvenalis Sat. VI. vers. 468.

Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit,
Incipit agnosci.

Qui locus omnino capiendus est de fucis illis, quibus domi apud maritos feminae faciem incrustabant, & removebant, ut moechis placerent, foras proditurae; puta, pane lacte asinino madido, & similibus, minime autem de cretae albedine, gypsive, quam subinde inducebant faciebus. nam isthaec sane, non *prima tectoria* dicerentur, potius secunda: quippe ipsa inducta, [illegible] reposi[illegible] prima. Vulgo hocce [illegible] hodie videmus. Ubi tamen ejus loci interpretes parum constantes video. Ratio dubio procul est, totius Juvenalis loci, ubi speciatim scelus illud perstringit mulierum, luxatio, ordoque versuum praeposterus, quod miror tot doctos viros non animadvertisse. Sic ergo vulgati leguntur nullo bono sensu, immo valde inconcinno, parumque cohaerenti:

Interea foeda aspectu, teterrima vultu,
Pane tumet facies, aut pinguia Poppaeana
Spirat. Et hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad moechum veniet lota cute. Quando videri
Vult formosa domi, moechis foliata parantur.
His emitur, quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit,
Incipit agnosci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod secum comites deduxit asellas,
Exul Hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quae mutatis inducitur, atque fovetur,
Tot medicaminibus, coctaeque siliginis offas
Accipit, & madidae, facies dicatur, an ulcus?

Ita autem reponendos cogitamus:

Interea foeda aspectu, teterrima vultu,
Pane tumet facies, aut pinguia Poppaeana
Spirat. Et hinc miseri viscantur labra mariti:
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit,
Incipit agnosci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod secum comites deduxit asellas,
Exul Hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quae mutatis inducitur, atque fovetur,
Tot medicaminibus, coctaeque siliginis offas
Accipit, & madidae, facies dicatur, an ulcus?
Ad moechum veniet lota cute. Quando videri
Vult formosa domi? Moechis foliata parantur.
His emitur, quicquid graciles huc mittitis Indi.

Mens sic Satyrici Poëtae, quam supra tetigimus, plane percipitur, remanetque clarior,

Quam Solis radii esse olim, quum sudum'st, solent.

Cap. XXIV. *Quaeso, inquam, domina, certe Embasicoetam jusseras dari.*] Valde hic viri eruditi notis ad Aristaenetum demiror incogitantiam, qui Embasicoetam incubum interpretatur. Nam praeterquam quod longius abit originatio, iniquissima insuper foret Encolpii querela. Si incubum enim promisit Quartilla, incubum praestitit. Neutiquam nos inficias imus, alios ab incubis esse cinaedos, sed in hacce propudiosae libidinis fabula cinaedus plane incubi partes agebat, ut nos sat pluribus. inquit de ipso Encolpius cap. praecedenti. *Super inguina mea diu multumque frustra moluit*, & paullo post: *Ab hac voce equum cinaedus mutavit.* Longe ergo alia fuit Arbitri mens. Nam poculi genus erat haud dubio *Embasicoetas*, cujus apud Athenaeum mentio lib. XI. Dipnosoph. [p. 469.] Ἐφηβὸν δὲ τὸ καλούμενον ποτήριον Ἐμβασικοίταν ὥς φησι καλεῖσθαι Φιλήμων ὁ Ἀθηναῖος. *Ephebum poculi genus, quod nunc Embasicoetam nominant.* Itaque quum, *Embasicoetas detur*, jussit Quartilla, poculum illud exhibendum, pro certo habuit Encolpius, mente autem Quartillae cinaedus erat, qui Embasicoetas, quod illa subdit: *Quid? tu non intellexeras, cinaedum Embasicoetam vocari?*

Per fidem, inquam, vestram.] Hic jusjurandum est, ut cap. C. *Per fidem, inquam, pater, cujus haec navis est?* &c. Encolpius sic Eumolpum obstringebat, ut verum diceret. Sic nos, *Por vuestra fe, Por mi fe.* Galli *par vostre foy, par ma foy.* Formula itidem erat in deprecationibus, & obtestationibus, usurpata. Exempla in Arbitrò non pauca. cap. XCIII. *Per fidem, saltem nobis fere, [illegible]mus.* Et cap. XCVIII. *Per fidem, Eumolpe, reduc puerum.* At cap. CXIV. *Per fidem, miserere, quemadmodum tu soles.* Sic Appulejus Miles. lib. II. *per fidem vestram [illegible]. Quirites, per pietatem publicam, peremto civi subsistite.* Quod etiam & Brissonius vidit in Formulis.

Equum cinaedus mutavit.] Nam usque huc, uti jam diximus, Encolpius erat equus cinaedi. Cap.

praecedenti ipsemet inquit: *Super inguina mea diu multumque frustra moluit.* De hocce nequam inequitandi modo etiam meminere alii scriptores. Horat. plane expressit Sat. VII. lib. II.

Clunibus aut agitavit equum lasciva supinum.

Martialis lib. XI. Ep. 105.

Hectoreo quoties sederat uxor equo.

Quem locum prae aliis libentius adduxi, ut, quam diversam Naso de Andromacha opinionem habuerit, obiter palam facere possem. inquit ergo lib. III. de Art.

Parva vehebatur equo: quod erat longissima, nunquam
Thebais Hectoreo nupta resedit equo.

Quod & anterius dixerat lib. II.

Omnibus Andromache visa est spatiosior aequo.

Hinc & *equitare*, verbum impuritatis. Juvenalis Sat. VI.

Inque vices equitant, & luna teste moventur.

Quod & cum Graecis habuere commune Latini, uti notatum pluribus. Ejusdem notae & illa Eumolpi molitio cap. CXL. qui nimirum *puellam exoravit, ut sederet supra commendatam bonitatem.* Et mulier apud Lucianum impudicissima, cujus videlicet nequissimus vector, & quo ipsa inequitare volupe habuit, asinus fuit, non equus. Ea vero Madaurensi scriptori *pendula venus* dicitur lib. II. Milesf. fab. Ast & cinaedis nec illud defuit, ut prorsus feminae vel ideo viderentur. Clare Petronius, cui suppetiatum venit Appulejus lib. VIII. Metamorph. de eisdemmet loquens: *Passimque circumfusi nudatum, supinatumque juvenem execrandis uredinibus flagitabant.* Ubi & alia non pauca hujus Petronianae scenae gemina germana. Item Arnobius lib. V. ubi Bacchi narrat propudiosum flagitium: *Et postica ex parte nudatus accedit, subdit, insidit,* &c.

Basiisque districuit.] Infra hanc locutionem cum aliis similibus conferimus. *Tero* notae turpitudinis verbum, hic non adeo profligatae est, uti aliis in locis. Parissime autem cap. XCI. *Perfusum os lacrimis vultu meo contero.* Barba dixit Juvenalis in re tamen longe turpissima, initio Sat. IX.

Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba.

Ceterum nequiori significatu Petronio alias, ubi & nos alia.

Et risu dissolvebat ilia sua.] Pueri namque & puellae in risum proni. ea propter, modicum ridere, filiam apud Lucianum anus erudit, quippe, ut ille ait,

------ *Discunt etiam ridere puellae,*
Quaeritur atque illis hac quoque parte decor.

inquit ergo διαλ. ἑταιρ. Κό. Πῶς δὲ ταῦτα ἐκτήσατο ἡ Λύρα; Κρω. Τὸ μὲν πρῶτον καταϰοσμοῦσα ἑαυτὴν εὐπρεπῶς, καὶ εὐσταλὴς οὖσα, καὶ φαιδρὰ πρὸς ἅπαντας, οὐκ ἄχρι τοῦ καγχάζειν ῥᾳδίως, καθάπερ σὺ εἴωθας, ἀλλὰ μειδιῶσα ἡδὺ καὶ ἐπαγωγόν. COR. *Quo pacto autem haec acquisivit Lyra? CRO. Principio quidem exornando seipsam eleganter, deinde facilem atque hilarem gerendo se erga cunctos; non eo quidem usque, ut in cachinnum facile solveretur, quemadmodum tu soles, sed adridendo suave ac blandum quiddam.* Sic Circe infra cap. CXXVII. *risit tam blandum*, ubi nos plura. Haud secus nequitiarum magistellus in lib. III. de Arte suas etiam puellas edocet, qui locus & Petronio nunc adpositissimus:

Sint modici rictus, parvaeque utrinque lacunae:
Et summos dentes ima labella tegant.
Nec SUA perpetuo contendant ILIA RISU:
Sed leve, nescio quid, femineumque sonet.

Cui facit & illud Varronis: *Rictus parvissimus, ut refrenatus risu roseo.* Arbiter, *dissolvebat*, inquit. sic Arnobius lib. I. *Atque in lasciviam dissolvamini cachinnorum.*

Cujus esset puer.] Puer hic ἀγνῶς accipiendus. nam Gitonis aetas puerilis demonstratur; quae una ex notionibus ejus, ut supra jam diximus. Planum hoc ex praeconio illo, quo Gitonem Ascyltos quaerit, cap. XCVII. nam ibi serio agitur, & inquit praeco: *Puer in balneo paullo ante oberravit annorum circa* XVI. &c. Itaque fere semper de Gitone dictum hoc in Satyrico.

Mox manum dimisit in sinum] Vicem subeat interpretamenti locus Senecae P. ex praefatione in lib. IV. Controvers. *Inter pueriles condiscipulorum sinus lasciva manu obscoena lusisti.* Sic, *turpia ludere* Juvenalis Sat. VII. Accinit & illi Rhetori Cicero Christianus, Lactantius inquam, lib. I. de Fals. Relig. cap. 20. *Et Mutinus, in cujus sinu pudendo nubentes resident, ut illarum pudicitiam prior deus delibasse videatur.* Apertius & morem istum refert S. Augustinus lib. VI. de Civit. Dei cap. 9. Feminarum autem *sinus* haud prorsus absimilis. ipsarum namque in sinum manum immittere, etiam inter contrectationes impudicas habitum. Terentius Heauton. Act. III. sc. III.

------- *Videsne ego te modo manum in sinum huic meretrici*
Inserere?

Quod Plauto omnino est, *papillam pertractare.* Unde & notior redit Catullus, quum ad Passerem Lesbiae:

Qui cum ludere, quem in sinu tenere.

Item Amalthaeus:

Fert nitido duo poma sinu formosa Lycoris:
Illa eadem nitido fert duo fraga sinu.

Et vetus quidam Poëta:

Sinus expansa profert cinnama.

Vasculo tam rudi.] Sic, *rudes lacernae*, sunt Martiali novae; uti &, *rudis toga.* unde jocum elegantem petivit Ep. 36. lib. III. Ita *rudes curae*, nuperrimae, nondumque per ora hominum evul-

vulgatae. Sic *rudis foetus capellae* eidem tenellus est, & Tertullianus parissime de infantis sanguine cap. 8. Apolog. dixit: *Fugientem animam novam festina, excipe rudem sanguinem.* & Appulejus lib. I. Milesf. *Quae vel auditu nova, vel visu rudia.* Sic & *filia rudis* ipsi Valerio est, immatura virguncula, pusilla. Et Ovidius IV. Fastor. simillime inquit de juvenca nondum marem experta:

------ Juvencam
Mutarunt operum, conjugiique, rudem.

Et Epistola Helenae:

Sum rudis ad Veneris furtum: nullaque fidelem
(Dii mihi sunt testes) lusimus arte virum.

Uti Arethusa apud Propertium lib. IV. El. III.

Quem rudis urgenti brachia victa dedi.

Quonam igitur pacto, adloquor virum doctum, inter *titulos* censendus est puer parvulissimi peniculi, nondumque Venereis initiati; si necessario *tituli* futuri sunt Cornuto immanibus pensilibus juvenes peculiati? Hocce adhuc planius fit ex sequentibus: *Hodie post asellum diaria non sumo.*

Hoc, inquit, belle cras in promulside libidinis nostrae, &c.] Hoc translative dictum, ut supra monitum est, ad verba cap. XXI. *Gustatione mirifica initiati.* Ait ergo scortillum, *in promulside libidinis nostrae*, id est, ac si diceret, loco mihi erit Venereae gustationis, & inritamenti libidinis. scite, nam in gustu, quae aviditatem cibi provocarent, exhibita.

Militavit.] Verbum amoris Ovid. lib. I. Amor. El. IX.

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido:
Attice, crede mihi, militat omnis amans.

Et in Epistola Didonis:

Frater, Amor, castris militet ille tuis.

Etiam Veneris, qui usus longe ab superiori diversus. nunc Petronius, perinde atque Appulejus lib. IX. Metamorph. *Commodum prima stipendia Veneri militabant novi, & nudi, milites.* Puto & Horatius lib. III. Carm. XXVI.

Vixi puellis nuper idoneus,
Et militavi non sine gloria.

Sic & *militiam* usurpavit Naso lib. III. Amor. El. VII.

Quae (membra) nunc ecce vigent intempestiva, valentque:
Nunc opus exposcunt; militiamque suam.

Itidem *praeliari* translatum. Appulejus lib. II. Milesf. *Tota enim nocte tecum fortiter & ex animo praeliabor.* Alibi: *Praeliare, & fortiter praeliare.* Item, *pugnare* Cornelio Gallo, sive quisquis ille sit:

Fortis ad occasum ni pugnem solis ab ortu,
Detrahat ignavo protinus arma Venus.

Ita & Petronius cap. IX. *Cum sura muliere pugnasti.* Primam autem velitationem, levemque pugnam innuit nunc Arbiter.

Hodie enim post asellum diaria non sumo.] Hunc locum licet infra adtingamus, loco proprio nunc magis inlustramus. Asini ingenti membro sunt praediti: unde & bene vasati homines *aselli* dicti. Plane Juvenalis Sat. IX. 92.

--- Atque bipedem sibi quaerit asellum.

Huc indubie meretricula adlusit, ludens scilicet ambiguitate vocis *asellus*, denotantis promulsidis gestatores, quorum inferius haud ambigua mentio cap. XXXI. *Ceterum in promulsidari asellus erat Corinthius cum bisaccio positus.* quem qui vas fecit toto coelo aberravit. ex Corinthio aere asellus erat effictus procul dubio, cui indicium facit indubitatae fidei impositum *bisaccium.* Sive ad *asellum piscem* respexit, qui valde olim pretiosus & gulonibus expetitus. Plinius lib. IX. cap. 17. post accipenserem *praecipuam auctoritatem fuisse lupo, & ASELLIS*, ex Cornelio Nepote, & Laberio, tradidit.

Diaria.] Lexicon vetus: Ὀψώνιον, *Opsonium, Diarium.* At *diarium* tenuissimum erat opsonium, nempe alimentum unius diei, exiguum tamen, utpote servorum, ancillarumque (Horat. lib. I. Ep. XIV.) eorum item, qui in carcere vincti. Sic Seneca Pater Controvers. 27. lib. IV. *Quum introductus esset e carcere in Senatum, postulaturus ut diaria acciperet.* Vinctorum autem victum ita tenuem fuisse, ut solum mortem prohiberet, minime autem augeret vires, notum, vel ipso Sallustio testante lib. III. Hist. *Namque ut illis* (alimentis carceris) *exiguitate mors prohibetur, senescunt vires.* Mulierculae igitur dicaculae mens cuinam jam satis non patebit?

Cap. XXV. *Ad aurem ejus*] *Ad aurem*, sive, *in aurem*, aliquid dicere, antiquis erat, secreto nimirum loqui. id nos *hablar al oido* dicimus. Ipse Petronius cap. XXVIII. *Et tanquam in aurem secreto aliquid diceret.* Sic & cap. LXXXVI. *Consurrexi ad aurem male dormientis.* Inde facetissime quendam Cinnam Valerius noster insectatur Ep. 90. lib. I.

Garris in aurem semper omnibus Cinna,
Garris & illud, teste quod licet turba.
Rides in aurem, quereris, arguis, ploras,
Cantas in aurem, judicas, taces, clamas.
Adeone penitus sedit hic tibi morbus,
Ut saepe in aurem, Cinna, Caesarem laudes.

Sed nondum Cinnarum genus exstinctum est, aures videlicet miserorum, quibus obviam fiunt, perpetuo obtundentium.

Devirginetur.] Glossae Isidori: *Devirginat, corrumpit.* Sed plura de hoc verbo interpretes. Ad ejus normam simili in re simile verbum conflavit Caecilius Comicus, nimirum *deintegrare.* inquit: *Novem virgines,* (sic satius est legere, quam *nomen virginis*) *nisi mirum est, deintegravit.* Bene ergo interpretatur Nonnius, *deminuit.* Minui enim dicebantur virgines, quum earum *virginitas interficiebatur*, ut Appulejus loquitur,

quod

quod itidem Livius, *expugnare decus muliebre*, vocavit.

Et quae non plus quam septem annos habere videbatur.] Sic nescio quae Dionysia apud Poëtam veterem (Martialem putant Scaliger, & Scriverius) octennis scilicet, sacris itidem Veneris initiata; tale ergo in ejus monumento elogium legi, finxit Epigrammatarius:

Hic jacet exutis Dionysia flebilis annis,
Extremum tenui quae pede rupit iter.
Cujus in octava lascivia surgere messe
Coeperat, & dulces fingere nequitias. &c.

Nec puellam ejus aetatis esse, ut muliebris patientiae legem posset accipere.] Hujusce sententiae elegans illa Allegoria Horat. lib. II. Carm. V.

Nondum subacta ferre jugum valet
Cervice: nondum munia comparis
Aequare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.

Ἄχαρις erat Psyche, Quartillae autem videbatur jam χαρίζεσθαι posse. inquit ergo Plutarchus in libello de Amore: Χάρις γὰρ, ὦ Πρωτόγενες, ἡ τοῦ θήλεος ὕπειξις τῷ ἄρρενι κέκληται πρὸς τῶν παλαιῶν· καὶ τὴν οὔπω γάμων ἔχουσαν ὥραν ἡ Σαπφὼ προσαγορεύουσα φησίν· ὀλ σμικρά μοι παῖ ἔμμεναι φαίνεαι κἄχαρις. *Charis enim, o Protogenes, à veteribus vocatum fuit obsequium, quod femina mari praestat, atque adeo Sappho quandam nondum viro maturam compellans, ait: parva mihi videris, & ἄχαρις*, hoc est, *Charitum Venerearum expers.* Idem & Scholiastes Pindari, Sapphone itidem laudata effert. Etiam Maximus Tyrius Dissert. VIII. sed κάλλους ὑπερβολὴ, inquit Heliodorus, καὶ εἰς μέγεθος ἔμφασιν φέρει προσθήκην. *Formae excellentia multum etiam addit ad proceritatis speciem.* Ideo Chariclia, ipso referente, Charicli videbatur, *jam matura viro*, etsi non *plenis nubilis annis.* Inquit ergo lib. II. Ἄγει με παρ' αὐτὸν, καὶ δείκνυσι κόρην, ἀμήχανόν τι καὶ δαιμόνιον κάλλος, ἣν αὐτὸς μὲν ἑπταετῆ γεγονέναι ἔλεγεν, ἐμοὶ δὲ καὶ ὥραν γάμου πλησιάζειν ἐῴκει. *Ducit me ad sese, & ostendit puellam, insigni & divina forma praeditam, quam ipse annos septem natam esse dicebat, mibi vero jam non procul abesse à tempore apto conjugio videbatur.* Septennis erat, ut Pannychis. Sed notandum etiam est, quod ille nimirum, qui istiusmodi puellarum potiretur immaturarum, Siculos, acerbas uvas decerpentes, imitari dicebatur. Aristaenetus lib. II. Ep. 7. Σικελὸς ὀμφακίζει Πεσόνλης παρὰ τρυγῶν παιδισκάριον, καὶ τὸ φίλημα τὸ ἀμαθές. *Siculos imitari videris, acerbas uvas legentes, quum puellam ante tempus decerpis, etiam basiorum imperitam:* quod postea apud Graecos abiit in Proverbium, referuntque Zenodotus, Diogenianus, & Suidas. Sic apud Eustathium ad Ismeniam, suae virginitatis florem praemature delibare satagentem, inquit Ismene. φεῖσαι παρθενίας ἐμῆς· μὴ πρὸ τοῦ θέρους ἐκτίλῃς τοὺς στάχυας, &c. μὴ τὴν σταφυλὴν τρυγήσῃς ὀμφακίζουσαν. *Parce virginitati meae, ne ante messem spicam evulseris,* &c. *ne acerbam uvam decerpseris.* Unde jam & splendida lux Horatio adfulget eodem in Carmine. nescio an ejus viderint interpretes:

-------- *Tolle cupidinem*
Immitis uvae. --------

Est omnino illi, *immitis uva*, quae Varroni, *virgo acerba*, in Satt. Sic Nicetas Choniates lib. I. Andronici: Καὶ παραγκαλιζόμενος ὁ πέπων τὴν ὀμφακίζουσαν. *Amplexatusque est maturus acerbam* (virginem). Pariter ergo ὀμφακίζουσαν usurpavit. nam supra Eustathius quoque dixit σταφυλὴν ὀμφακίζουσαν, uti & Glossae veteres: Ὄμφαξ βότρυς, *acerba uva, uva immatura.* Isthaec ego sic ad hujus Petronii loci inlustrationem jam pridem concinnaram. Sed postea quum in eruditi Bourdelotii Commentarium incideremus, paucula ex eis adtingentis, delendo, ut meum est institutum, calamus jam paratus erat. Sed continuo semel eis parcendum in praesentia decrevi, fors inde nonnihil gratiae à Lectore initurus: praecipue quum methodus hic mea modusque procedendi longissime alius mihi servatus olim sit.

Quum primum virum passa sum.] Ovidius V. Fast.
Virgineo nullum corpore passa virum.
Immerito hic in Scioppium invehuntur Symbolae.

Junonem meam iratam habeam.] Formula isthaec *exsecrationis* est, ut infra ad verba cap. CVIII. *Data ergo acceptaque patrio more fide*, dicimus. Nunc vero inquio in *imprecationibus* etiam *iratos deos* fuisse invocatos antiquis. Afranius Deposito:

------- *Dii sint tibi irati,*
Qui conciere cogites tantum mali.

Ovid. III. de Arte:

Crimina dicuntur, resonat clamoribus aether:
Invocat iratos & sibi quisque deos.

unde lux ipsi Arbitro cap. CXXXIV. ubi Proselenos anus enervatum profatur Encolpium; *Nec contentus ipse peccare, mibi deos iratos excitasti.*

Posse taurum tollere.] Nequiter proverbium traductum, de quo jam plus satis interpretes, de *taurique* significatione. addam tamen locum Horatii ipsis praetermissum Epod. XII.

----- *Pereat male, quae te*
Lesbia quaerenti taurum, monstravit inertem.

Ne majorem injuriam in secreto.] Elegans *injuriae* acceptio de stupro. saepius Petronius cap. LXXIX. *Volutatusque liberius cum fratre non suo, sive non sentiente injuriam, sive dissimulante.* Et cap. CXXXIII. *Usque in injuriam vigilavit.* Et cap. CXL. *Accessi tentaturus an pateretur injuriam.* Hinc etiam & locus ille cap. CVI. interpretandus: *Nec se minus grandi vexatam injuria.* Convincit impuritatis vox, *vexatam*, de qua alias. Similiter usus & Plautus Cistellaria I. III. 32.

Illa

Illa illi dicit, ejus ex injuria
P[illegible] gnatam, atque eam cum servo illico
D[illegible]ndam.

Itidem & N[illegible] Epist. Helenae:

[illegible] injuria passis.

Consurrexi ad officium nuptiale.] Hoc est, ut adessem ad nuptiarum celebrationem, & sollennitatem, meque comitantium nuptiali pompae immiscerem, videlicet *ne majorem injuriam frater in secreto acciperet.* Exorbitant enim, qui ad nequam magis officium deflectere locum istum conantur. Enim vero sic apud Tranquillum idem nuptiarum officium in Claudio cap. XXVI. *Ac vix uno interposito die confecit nuptias, non repertis qui sequerentur exemplum, excepto libertino quodam, & altero primipilari, cujus OFFICIUM NUPTIARUM & ipse cum Agrippina celebravit.* Et in Nerone cap. XXXVIII. de nefandis ejus cum puero Sporo nuptiis loquens: *C[illegible], & flammeo per solenne NUPTIARUM celeberrimo OFFICIO deductum ad sese* &c. Solemnitatem ergo pluribus rebus adhibitam, pompamque comitantium, notissimum est, priscos *officium* adpellasse. Sic Tertullianus cap. 16. de Idololatria nonnulla recensuit: *Circa OFFICIA vero privatarum, & communium, solemnitatum, ut togae purae, ut sponsalium, ut NUPTIALIUM, ut nominalium, nullum putem periculum observari de statu idololatriae, quae intervenit: causae enim sunt considerandae, quibus praestatur OFFICIUM.* Agimus de aliis nos Opere in isto. *Officium* ergo pompa erat, comitatus. plane cum Arbitro Appulejus lib. IV. Metam. *Consensu parentum tribulis etiam maritus nuncupatus ad nuptias, OFFICIO frequenti cognatorum & affinium stipatus.*

Cap. XXVI. *P[illegible] caput involverat flammeo.*] Trita res nuptiarum ritus hac, etsi ludicra, scena servati. Flammei munus, nuptarum vultus velare. Martialis:

------ *Velarunt flammea vultus.*

Velatae enim ubique gentium novae nuptae: & inde ab *nubendo*, id est, velando, dictae *nuptiae*; nobis exin *Velaciones*. Caper lib. de Orthograph. *Vir ducit, mulier nubit, quia pallio obnubit caput suum, genasque.* Illud Petronio, *involvere.* Flammeum dictum velum illud, aut vitta, quasi *Filameum.* Sive quia eo adsidue utebatur Flaminica, uxor Flaminis, auctore Festo, cui divortium facere non licuit; sive quia lutei coloris, qui flammae similis, ac floris calthae, & genistae, ovique vitelli, sed nonnihil purpurascens.

Praeferebat facem.] Nuptiale verbum, *praeferre.* Martial. lib. III. Ep. 93.

U[illegible]que taedas praeferat novae nuptae.

Seneca, sive quisquis auctor est Octaviae Act. II. sc. II.

Hic mihi jugales praeferat taedas Deus.

Alii. Idem, *Praelucere*, Graecis δαδουχεῖν. Servius ad illud IV. Aeneidos, *Fulsere ignes*, inquit: *unde hodieque & faces praelucent.* Festus: *R[illegible] fax, qua praelucente nova nupta [illegible] est.* Martialis lib. XII. Ep. 42.

Praeluxere faces.

Ipse autem, qui praelucebat, δᾳδοῦχος Philostrato in Epistol. Latine *praelucens.*

Facem.] Facibus istis nuptialibus, lucis quod satis est, dedere plures Poëtarum interpretes; & non pauci, qui de nuptiarum ritibus scripsere. Lis tamen adhuc est inter Criticos de ipsius nuptialis facis materie: an *pineam*, an *spineam* fecerint scriptores. Sed sic ego existimo: ex utraque arbore fuerunt indubie confectae; ita etiam Plinii aevo ex *carpino*, & *corylo*, ut ipse testatur *l. c. cerneas* & fuisse adserit Servius ad VIII. Eclog. Virg. *quae quasi diutissime luceant.* Eas quoque *odoriferas* fuisse factas, docuit me Aristaenetus Ep. 13. lib. 1. hastae nimirum pineae aromata inducebant, uti nos facibus nostris ceram; loquitur de nuptiis Acontii & Cydippae: Ἧπτον δὲ κατὰ [illegible] δᾷδες ἐκ λιβανωτοῦ συγκείμεναι, [illegible], καὶ θυμιῶσαι, καὶ παρέχειν τὸ φῶς μετ' εὐωδίας. *Ardere interea in aedibus taedae thure accensae, ut simul & arderent, & suffirent aedes, lumenque cum odore suavi praeberent.* Haud vero Varronis reticenda est facis nuptialis origo, Virgilii etiam Scholiaste eam referente: *Varro in Aetiis dicit, sponsas faces praeire, quod antea non nisi nocte ducebantur ab sponsis.*

Longum agmen.] Servatus hic & mos ille, qui hodie quoque omnino servatur. Satagebant igitur antiqui, ut ingenti comitantium frequentia domum sponsi nova nupta duceretur. Quinctilianus Declam. CVI. *Vis scire quid sint nuptiae? A[illegible] illam virginem, quam pater tradidit, [illegible]tem die celebri, comitante populo.* Plures. Id vocabant, *officium nuptiale*, uti jam dictum; &, *ad officium venire.* Suetonius Caligula cap. XXV.

Plaudentes] Hinc novimus, inter nuptiarum sollennia fuisse plausibus locum; quod à Graecis Romanos accepisse, observo ex Aristaeneto Ep. 10. lib. 1. ubi insigne rei testimonium, dum Acontii describit Cydippaeque nuptiarum celebritatem: Ἐκρότει δὲ τις [illegible], καὶ τὴν δεξιὰν τοῖς δακτύλοις ὑποστελλομένοις τὴν ἀριστερὰν ἔπληττεν εἰς τὸ κοῖλον, ἵν' αὗται αἱ χεῖρες σύμφωνοι συμπληττόμεναι τρόπον κυμβάλων. Qui locus male ab docto interprete habitus, dum τοῖς ὑποστελλομένοις δακτύλοις, reddit, *digitis diductis*: quum gestus plaudentis, verbumque ipsum omnino velint, *contractis.* Latine ergo sonat floridus scriptor: *Alius ad canticorum modulamina plaudebat, dexteraque manus contractis digitis subjectam sinistram feriebat in cavum, ut manus percussae instar cymbalorum modulatum sonum efficeret.* Vide quae nos de plausibus supra.

T[illegible] exornaverant veste.] Illud est Aristaeneti in eadem Epistola: καὶ δεύτερον

ὁ θάλαμος ἐκοσμεῖτο *thalamusque iterum exornari coepit.* Thalamus ergo eſt, quod poſt pauca *cubiculum* vocat: *correptumque Gitona in cubiculum traxit*, Quartilla nempe, quod erat pronubae officium. Cui ſimile eſt illud Luciani Dialog. Panop. & Galen. ἡ Θέτις καὶ ὁ Πηλεὺς ἀπεληλύθεισαν ἐς τὸν θάλαμον, ὑπὸ τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ τοῦ Ποσειδῶνος παραπεμφθέντες. *Thetis ac Peleus conceſſerant intro in thalamum, deducentibus eos Amphitrite ac Neptuno.*

Jacerent.] *Jaceo*, etiam verbum libidinis. ſic cap. LXXXI. *Jacent nunc amatores obligati noctibus totis.* cap. CXII. *Jacuerunt ergo una, non tantum illa nocte*, &c. Martialis XI. Ep. 23.

------ *Quod nudo cum Ganymede jaces.*

Per rimam applicuerat oculum curioſum, & libidinoſa ſpeculabatur diligentia.] Schema furtim ſpectantis. Sic cap. XCII. *Obiterque per rimam foris ſpeculari diligentiſſime coepi.* Appulejus lib. III. Mil. *Ipſa per rimam oſtiorum quampiam jubet ſpectare.* Et lib. IX *Ac de rima quidam proſpiciunt.*

Oculum curioſum.] *Subinde curioſos oculos, patente porta, ſpectaculi proſpectu gratiſſimo reficiens.* Appulejus lib. x. Metamorph. Sic & alias.

Commovebat valgiter labra.] Lamias turres, & pectines ſolis nobis hic exhibent Critici ſuis commentationibus. nos vero, quae noſtra ſunt, conſueto more, ſincere proferimus. Valga igitur illa labiorum commotio, oris eſt omnino conformatio oſculum laceſſentis; ea autem haud aliter, quam labio obtorquendo, foraſque vertendo, fit: quod antiquis *Valgire* dictum. oſtendant Grammatici. Inquit in Gloſſis S. Iſidorus: *Valgis, foras verſi, tumentibus.* Lege, *foras verſis*, & *labiis* intellige. Nec aliud Fulgentius vult, quum alterum Petronii fragmentum profert in Expoſitione ſermonum antiquorum ad Calcidium Grammaticum: *Valgia ſunt labellorum obtortiones in ſupinatione, ſicut & Petronius ait: O torto valgiter labello.* Apertius tamen Balbus Catholico: *Valgia à Volvo dicitur, quaſi Volvia, id eſt, Retortio.* Inde equidem rectius forſan deducere videor mihi vocem noſtram, *belſo*, ſcriboque *Velſo.* Graphice illum habitum oris expreſſit Hiſpanus Iſidorus: *foras verſis, tumentibus.* Porro & Graecis ſunt valga videlicet labra χείλεα λοξὰ dicta, uti ex Arinaei Epigrammate jam pridem ego obſervaram. Poſtea idemmet & Joſ. Scaligero in mentem veniſſe, ipſum ab eo Latine factum Epigramma fecit ut credam:

Ὄμματα δινεύεις κρυφίων ἰνδάλματα πυρσῶν,
Χείλεα δ' ἀκροβαφῆ λοξὰ παρεκτανύεις.

Vertit Scaliger:

Lumina diſtorques tacitas prodentia flammas,
Ductas purpurea valga labella roſa.

Effinxit & Anacreon in ſuae puellae imagine:

Γράφε χεῖλος, οἷα Πειθοῦς,
Προκαλούμενον φίλημα.
Facito labella Suadae,
Quibus oſculum laceſſat.

Ceterum ſubdit Balbus: *Proprie enim labiorum obtorſio eſt, quam facimus, quum aliquem deridemus: unde Valgire eſt retorquere.* Unde & dies omnino inluxit Principis Comici loco in Milite II. I. 16. qui toties viris doctiſſimis negotium faceſſiit. Ratio autem in proclivi eſt. eadem enim oris eſt conformatio contemnifica, ac baſiorum eſt invitabunda.

Et me tanquam furtivis oſculis verberabat.] Acute hic more ſuo Arbiter. Revera oſcula Qnartillae *furtiva* non erant, videbantur tamen, quum quicquid temporis à ſpectaculo vacaret, oſculationibus velut ſubriperet, ac furaretur. Ideo illud *tanquam*, opportune additum. Propritim autem vocarentur *oſcula furtiva*, quae praeſente patre, aut cuſtode, aliove, averſo tamen, atque, ut ſaepe fit, à tergo amanti imprimeret puella. Pari ratione Hiſpani haud inſcite vulgo id vocant, *à Hurtadillas.* Praeterea, *oſculis verberare*, dictum ut cap. XXIII. *baſio conſpuere.* & cap. XXIV. *baſiis diſterere.*

Cap. XXVII. *Videmus ſenem calvum.*] Incipit hinc Neronianae hujus fabulae Actus Trimalcionicus. Sub larva autem Trimalcionis ipſum Neronem Principem latere, alii jam ſubodorati ſunt. Longum vero eruditus ille vir aberravit, qui in Horatium edidit *Quotidiana*; dum ex Trimalcionis calvitie, ſive raſura, ut ille vult, ipſum conditione libertina, libertumve fuiſſe, auguratur. Paucis id palam hic facere in animo eſt, ſimulque rei toti adpoſitam Praefatiunculam. Primum equidem quaero, anne Libertus, ut Deus Mercurius, effingi nimirum auderet, quod Caligulae Principis, ut poſtea dicemus, fere omnibus fuit audacius deliramentum? inſuperque ab ipſa Minerva taeniis duci, quum ideo vel ſuo Jovi faſtus inſaniſſimi nota inureretur? Sed quid loci eſt ambigendi reliquum, quum plane ipſemet ſe praebeat denique divinandum, & in Deorum numerum à Mercurio referendum? quae omnia cap. XXVIII. parent. Praeterea addimus, quod etſi jam dicta removerentur, imo potius ingenuitatis indicia reperiri facile foret in de Trimalcione narratiunculis, quam ejus videlicet libertinitatis. Ingenuorum dignitatem totam in Praenominibus Romanos antiquitus poſitam habuiſſe, jam olim obſervavit Turnebus lib. II. Adverſ. cap. 19. adductiſque fulcivit teſtimoniis, illis quippe ſervi generis homines nimirum carerent. Quo & illud facit Horatii lib. II. Sat. v.

Quincte, puta, aut Publi (gaudent praenomine molles
Auriculae.) - - -

Et

Et Ciceronis Ep. 32. lib. VII. Fam. *Quod [illegible]* [illegible], &c. Amici namque, inter se [illegible] [illegible] continebant. [illegible] ipse [illegible], [illegible] post quadam in inscriptione [illegible] [illegible] non integritus. Unde [illegible] P. [illegible] inducente tamen illum eodem Turnebo, Trimalcionis nobilitas animadvertitur. Juvat & in eadem inscriptione [illegible], [illegible]. [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible]. Sed quid? quum nec [illegible] intermittebant [illegible] illis [illegible], & libertinitatis; [illegible] [illegible] insigniter reperiantur comati, cujus unico testimonio, inlustri tamen, erimus in praesentia contenti. Ecce superbus ille [illegible] graphice Martial. figuratus, qui, adhuc servili Epigrammate frontem quum haberet inscriptam, nihilominus tamen delicatissime capillatus memoratur eidem Ep. 29. lib. II.

Cujus et hoc toto pinguis coma Marcelliano.

Nec te remorari debet, quod *Procurator*, quod *Dispensator*, videatur quoque designari Trimalcio. nam simulate ea plane dicta sunt, ut quemadmodum ad summum Imperii fastigium evectus Princeps foret, vel ita commode à Satyrographo peracuto posset subindicari. Quod etiam ut insanissimus Princeps depingendum curasset, sapienti me Hercules maxime est proclive. Apte enim dispensator de Imperatore diceretur; quod equidem, si probatione indigeret, satis superque hic redderem manifestum. Deformem ergo, atque ridiculum senem quum vellet Petronius Trimalcionem proponere, opportune reapse calvum effixit, quae ultima deformitas, ut saepius in isto opere ostendemus. Nec te loquendi modi turbare debent. nam *rasus* pro calvo, vicissimque *calvus* pro raso Petronio, ut aliis parcam, usurpati videlicet, cujus Siren testimonia exhibebit. Juvenis vero Trimalcio erat depictus, ubi Mercurium induerat capillatus; quae omnia diligenter curiosus pictor cum inscriptione reddiderat. Addimus autem in fine, quod, licet toto in Satyrico Arbiter tangat Neronem, hic tamen mores ejus, ingenium, ac delicias signantissime exprimendas sumpsisse videatur.

Inter pueros capillatos.] Pueri, quibus impudice utebantur, capillati. Commendatiores plane crinibus vultus. Talis erat ficti divitis apud Martialem grex:

Quem grex togatus sequitur, & capillatus.

Et alibi ipsorum mentio:

[illegible], parce simplici turbae;
Sic te frequentes audiant capillati.

Sed hocce caprimulgis notum. Exin Ganymedes καλὸς, κομήτης, *formosus*, *capillatus* Luciano, pluribus.

Ludentem pila.] Pilae lusum parum seni opportunum, juvenum proprium esse, prima fronte videretur cuique. Sic Apollinaris lib. V. Ep. 17. de Filimatio sene:

Atque & ipse manu juvenum tentare laborem,
Sphaeristarum se turmalibus constanter immiscuit.

Ideo, inquit Savaro, seni Trimalcioni inludit Petronius. Sed omnia heic simulata. Verum enim vero saepius pila senes etiam exercitati. clare indicat illud Martialis lib. XIV. Ep. 47.

Ite procul juvenes, mitis mihi convenit aetas:
Folle decet pueros ludere, folle senes.

Et Spurina apud Plinium juniorem: *Movetur pila vehementer & diu: nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum senectute.* Pariter & in inscriptione antiqua apud Velserum Monum. August. *Ursus Togatus*, qui senex, ipso testante, primus vitrea lusit pila.

Qui soleatus pila sparsiva exercebatur.] Adsentior hic adserentibus, trigonali pila ludere Trimalcionem, ostendere nunc Petronium voluisse. Omnia enim quae de illa tradunt viri doctissimi, adprime verbis Arbitri conveniunt. nos singillatim testimoniis evincimus. Primum inquit, *soleatus*, aptissime. nam illo pilae genere inferiores ludentis partes firmae manebant, superiores vero agitabantur continuo. unde recte Mercurialis de illo cepit Celsum, quum cap. 6. lib. I. alvum lubricam medicatur: *Quem vero frequenter citata alvus exercet, huic opus est pila, similibusque superiores partes exercere.* Soleatus ergo: immotae quippe inferiores lusoris partes illo lusus genere; alio enim quolibet soleae forent impedimento, quo minus moveri posset expeditius. Nam, qui ait, aptatis soleis omnino indicari, post lotionem pila lusisse senem, ludos facit. plane enim paullo post, finito lusu, intrat balneum Trimalcio. Testimonio autem Martialis fulciri, fortassis alicui videatur, insolentiam illam lusus Trimalcionis jam loti, soleatique, Epig. 84. lib. XII.

Colliget, & referet lapsum de pulvere follem,
Et si jam lotus, jam soleatus erit.

Sed per jocum est, ac per risum dicta exaggeratio: nunquam enim factum, nisi à misero quodam coenae captatore. Soleatos autem non solum post lotionem exstitisse, haud dubium est, A. Gelliusque ostendit lib. XIII. cap. 20. Deinde inquit Petronius, *Pila sparsiva*; ubi & ludendi modum mirifice expressit: nam sic à lusore fallente mittebatur in proximum conlusorem pila, ut spargi videretur. nobis hoc notissimum. Addit Arbiter, *nec eam amplius repetebat*, *quae terram contigerat*; ubi & ad duo respexit, ad lautitias nempe hominis delicatissimi, de quibus infra

fra; etiamque ad ludi genus, quod postea clarius significat, quum ait: *Alter numerabat pilas, non quidem eas, quae inter manus lusu expellente vibrabant; sed eas, quae in terram decidebant.* nam perdebat illas. Trigonalis enim pilae maxima laus, ne unquam caderet; cui impediendo utraque manu utebantur lusores, uti ex pluribus Valerii Martialis locis docuit Mercurialis lib. II. Art. Gymn. cap. 5. Ideo ut decideret pila accipienti, astus omnino mittentis erat: cui plurima ad id fraus adhibita. Traho ego & ad lusum huncce novum inventum Ursi Togati, qui nimirum *vitrea pila* ludere, primus edocuit, ut periret, quum caderet. Sic apud nos ollis, aut id genus fictilibus vasculis, id factum. Elegantissima quidem inscriptione apud Velserum inter Augustana monumenta vitreae illius pilae exstat memoria:

VRSVS TOGATVS VITREA QVI PRIMVS PILA
LVSI DECENTER CVM MEIS LVSORIBVS, &c.

Nec eam amplius repetebat, quae terram contigerat.] Signanter hic ingenium exprimit Neronis, deridetque absque dubio. Illi enim valde in deliciis fuerunt deliciae similes. Sic de ipso Suetonius cap. XXX. *Nullam vestem bis induit.* Quidnam igitur jam mirum, si pilam haud iterarit post terrae contactum? Nec ambigendum, id in aliis servasse. nam Alagabalus, qui Imperator quum esset, *dicebat se Neronem imitari*, narrante Lampridio, *calceamentum nunquam iteravit: annulos etiam negatur iterasse.* Etiamque *linteamen lotum nunquam adtigit, mendicos dicens, qui linteis lotis uterentur.* Et, quod ridiculum magis est, eadem illi mens in Veneris voluptatibus: *Idem mulieres nunquam iteravit, praeter uxorem.*

Follem.] Lexicon vetus: Πήρα, *mantica, follis.* Vegetius de Re militari lib. II. cap. 20. *Denique decem folles, hoc est, decem sacci.*

Matellam tenebat argenteam] Vas reddendae urinae inserviens *matellam* adpellabant antiqui, etiam *matulam*, *lasanum*, *scaphium.* Hispani *Urinal* ab οὐράνη Graecorum. Qui autem *Metellio Corinthius* Ciceroni est v. Paradox. dubium. Et subsidii nihil à Varrone IV. L. L. ita variantes sunt lectiones. Quod tamen certius constat, Alagabalum, est, carius minxisse. Sic de illo Lampridius: *Onus ventris auro excepit: in myrrhinis & onychinis minxit.*

Quae inter manus lusu expellente vibrabant.] Non usque adeo improba haec lectio, ut egeat necessario emendari. *Vibrare* enim neutraliter sumitur, ut saepius alibi Auctoribus priscis.

Digitos concrepuit.] De hacce consuetudine consulendi interpretes. De ipsa & intelligendus Velius Longus de Orthograph. *Nam & digitorum sono pueros ad respondendum ciemus.* Fuit etiam, observo ego, inter signa amantium nocturna ille digitorum crepitus. Tib. lib. I. El. II.

Non mihi pigra nocent hibernae frigora noctis;
Non mihi, quum multa decidit imber aqua.
Non labor hic laedit, reseret modo Delia postes,
Et VOCET AD DIGITI ME TACITURNA SONUM.

Novo autem more Petronius, *concrepare digitos*, dixit. alii Latini auctores *digitis concrepare*, ut Plautus in Milite, Cic. III. de Officiis. At nos de aliis digitorum sonis alibi egimus.

In capite pueri tersit.] In coma pueri dependula linteoli vice. res mira, nova. nondum quid simile in antiquitate offendere mihi adhuc contigit, praeter illud Epigrammatistae nostri ad Theopompum formosum puerum:

- - - *Has unde poluit ungue comas?*

Taceo de capillis Mariae absterforiis pedum DOMINI apud Pharisaeum discumbentis, tantum veneror.

Cap. XXVIII. *Itaque intravimus balneum.*] Etiam de Trimalcione hocce capiendum, ut ex sequentibus liquet. & apte; nam pila se exercuerat senex. Post exercitationes enim lavandi à primis temporibus consuetudo percrebuit. Ideo, observo ego, Gymnasia olim prope mare constructa. Plane docet Aelianus de animalibus lib. VI. cap. 15. Τὸ γυμνάσιον τὸ τῶν Ἰασέων ἐπίκειται τῇ θαλάττῃ. καὶ οἵγε ἔφηβοι μετὰ τοὺς δρόμους, καὶ τὰς κονίστρας χωροῦντες ἐνταῦθα ἀπελούοντο κατά τι ἔθος ἀρχαῖον. *Jasensium igitur Gymnasium mari imminet: illic ephebi post cursus, & palestras mare ingressi, antiquitus recepto more, lavabant.* Jucundum sane saluberrimumque habebatur inprimis, pulverem ac sudorem aqua abluere. Ea propter itidem fuere & juxta flumina. Philostratus indicat in Apollonii vita cap. 18. lib. VI. Ἄγε μοι τοῦτον ἐπὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ ὄχθην ἐφ' ἧς αἱ παλαῖστραι. *Ipsum autem ducite* (canem scilicet) *ad fluminis ripam, ubi palaestrae exercentur.* Proinde sane & in Campo Martio, qui Romae secundum Tiberim erat, juventus Romana exercebatur. Diserte tradidit Livius lib. I. V. C. *Ager Tarquiniorum, qui inter Urbem & Tiberim fuit, consecratus Marti, & Martius deinde dictus, quia exercitia ibi fiebant: palaestritae in eo se exercebant, & jam fatigati ludo abluebant se in Tiberi, & natabant.* Quod etiam Vegetius lib. I. de re milit. cap. 10. ad exercendum militem videtur retulisse: *Ideoque Romani veteres, quos tot bella, & continuata pericula ad omnem rei militaris erudierant artem, Campum Martium vicinum Tiberi delegerunt, in quo juventus post exercitium armorum sudorem, pulveremque dilueret: ac lassitudinem cursus natandi labore deponeret.* Luculenta est ipsius Campi apud Stra-

Strabonem lib. v. ejusque exercitationum descriptio, quem vide. Innuit morem etiam Themistius Orat. I. ubi de Athletico ritu apud Eleos, & Pisatas, verba in hunc modum instituit: Ἀλλὰ τόνγε Φιλάμμονα ἐκεῖνον οὐκ ἄν ποτε ἠξίωσαν πρὸς τῷ Ἀλφειῷ κονίσασθαι, μὴ ξυμμαρτυρήσαντος Ἀριστοτέλους τῷ γένει, καὶ παῖδα ποιησαμένου. Vertit Petavius: *Verum Philammonem illum numquam ad ALPHEUM ASPERGI PULVERE sivissent, nisi testem se generis ejus professus esset Aristoteles, atque in filium adoptasset.* Ideo in thermis postea utraque conjuncta, gymnasia, & balnea; ut ab exercitiis irent protinus lavatum. Ostendit insignis Plinii Junioris locus Ep. 6. lib. v. describens Tusculanum suum: *Apodyterio superpositum est Sphaeristerium, quod plura genera exercitationis pluresque circulos capit.* Unde autem *Apodyterium*, dicimus infra hoc capite.

Et sudore calefacti momento temporis ad frigidam eximus.] Recte Laconico uti, ubi sudarent, quia non se illi exercuerant; eo autem Trimalcio, si lubuit, potuit abstinere; praevius necessario sudor lavationi, quod, puto, lippi jam viderunt. Sudoris autem excitandi varii modi: nam quibus exercitia defuissent, haud tantum subsidio sudatorium. Plures recensent Celsus lib. II. cap. 17. Aëtius Tetrab. I. Sect. III. cap. 9. Cella illa, ubi sudor eliciebatur, *Laconicum* vocata, *Sudatorium*, *Assum*, *Cella assa*, *Cella sudatoria*, & *Sudatio* Vitruvio. Eam jam olim ex Pisanis balneis descripsit Robortellus, quem vide. More vero Laconum à Laconico ad frigidariam transitum fecerunt, mediam, ubi calida lavabant, praetergredientes. expresse Martialis lib. VI. Ep. 42. de Hetrusci thermis:

Ritus si placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore,
Cruda virgine Martiaque mergi.

Vide Plutarchum in Alcibiadis vita. Sic de Plinio Nepos ejus Ep. 16. lib. VI. *Usus ille sole,* (sudatorii vice) *mox frigida, gustaverat jacens.* Hancce vero hujus loci veram esse scripturam, evincunt illa Ep. 5. lib. III. quae de avunculo quoque: *post solem plerumque frigida lavabatur, deinde gustabat.* Erat aetate Neronis id frequenter in usu. Carmis quippe, Massiliensis Medicus, valde probaret, suaderetque. Sic de Paconio Agrippino, quem in exilium egit Neronis saevitia, (ut narrat Tacitus extremo lib. XVI. Annal.) tradidit Epictetus, post exercitia quinta hora frigida lavari. ita & Seneca *psychrolutem* seipsum vocat, hoc est, lavatorem in frigida, Ep. 53. & 83. Ratio in proclivi est. nam ut docet Galenus in x. Method. sic membra, quae excalefacta sunt, sive in anterioribus soliis, sive in exercitiis refrigerantur; ac vires, densata cute, simul firmantur; ubi hocce latius persequitur. interdum (ut morem non protritum hic haut praetermitam) postquam sudorem excitaverant, antequam in frigidam descenderent, corpora siccis pulvisculis conspergebant; cutem sic aliquantulum constipantes, ne corpus sudore jam laxum, & transpirabile subita frigiditate rigorem pateretur, morbumque contraheret. Hocce ego ex Plinii didici insigni loco lib. XXI. cap. 19. sic de rosarum foliis loquentis: *Et aridis, & expressis, aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coercendos, ita ut a balneis inarescant corpora, dein frigida abluantur.* Retinui veterem scripturam, *inarescant corpora*, quae plane concinnior ad mentem auctoris. Huc etiam spectat & quod praemiserat cap. eodem: *Et siccis* (rosarum foliis) *femina asperguntur.* Disertim & *diapasmata* vocavit, hoc est, *consperforia.* Constabant ex aridis floribus, additis nonnunquam aromatibus. Innuit plane Theophrastus lib. de Odoribus: ὡς μὲν οἱ τὰ ἀρώματα, καὶ τὰ διαπάσματα, συντιθέντες, ξηροῖς πρὸς ξηρά. *Ut qui aromata, ac diapasmata, componunt, sicca siccis.* Unde Plinius lib. XIII. cap. 2. *Siccis odoribus constant, quae diapasmata vocantur.*

Jam Trimalcio unguento perfusus.] Eo usque luxus illius aevi. Plinius lib. XIII. cap. 3. *Linique jam non solum, PERFUNDI UNGUENTIS gaudent.* Sic ego distinguo locum, aliter confusum, minime tamen emendatione indigentem. Sed planius adhuc inlustrat, quid sit nimirum *unguentis perfundi*, quum inquit: *Vidimus etiam vestigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni Principi ferebant. Quaeso, ut qualiter sentiretur, juvaretque, ab ea parte corporis? Nec non aliquem ex privatis audivimus jussisse, spargi parietes balinearum unguento, atque C. Principem, solia temperari; ac ne * principale videatur hoc bonum, & postea quendam ex servis Neronis.* Unguentis ergo dilutis in balneari solio lavabant, & sic vere tunc illis *perfusi*, *madefactique.* Plane de Cajo ipso Caligula Tranquillus cap. XXXVII. *Commentus novum balnearum usum, portentosissima genera ciborum, atque coenarum: ut calidis frigidisque unguentis lavaretur.* Verum enimvero post Cajum eo deliciarum ventum, ut ad servos usque Neronis devoluta sit insignis luxuria. Quid igitur de Principe ipso sentiendum, cui id tribuit in praesentia Petronius? Dicat Eutropius lib. I. cap. 4. de ipso loquens: *insitatae luxuriae, sumtuumque, ut qui, exemplo C. Caligulae, in calidis frigidisque lavaret unguentis.* Item Eusebius in Chronico: *Nero tantae luxuriae fuit, ut frigidis, & calidis, lavaretur unguentis.* Signanter ergo admodum hic notat illum Arbiter sub Trimalcione. Ceteri vero interpretes veniunt galeati, prorsus esse Andabatas arbitraberis.

* Id est, *Principum.*

Tergebatur.] In Apodyterio, in quo Cornelius Celſus docet, *ſe noviſſime, qui ſe laviſſent, abſtergere, & ungere conſueviſſe.* Ita Galenus quoque lib. x. Method. In Apodyterio etiam, quod & *tepidarium* vocabatur, ad balneas ingreſſuri exuebant veſtes, unde ei nomen *ἀποδυτήριον*. Latine ſonat *ſpoliatorium*, ſive *ſpoliarium.* Veteres Gloſſae: *Ἀποδυτήριον, ſpoliarium.* & D. Iſidori Gloſſarium: *Spoliaria, exteriores balnearum cellulae.* ita Lexicon Arabico-Latinum: *Spoliarium, exterior balnei cellula.* Hinc juniori Plinio facem ſplendidam accendo lib. III. Ep. 5. ubi de avunculo: *In ſeceſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur, quum dico balinei, de interioribus loquor. nam dum diſtringitur, tergiturque, audiebat aliquid, aut dictabat.* Plane indicat in exteriori cella diſtringi, ac tergi, hoc eſt, in Apodyterio. Deſcribit ipſum Baccius lib. VII. de Thermis, praebetque ichnographiae icona. Veſtes igitur in Apodyterio deponebant, quum balneum intrabant; ac poſtquam laverant, eodem revertebantur; & ungebantur ibidem, & tergebantur, iterumque veſtes ſumebant.

Non linteis.] Vide quae dicimus ad verba capitis XCI. *cum linteis & ſtrigilibus*, quae huc pariter ſpectant

Sed palliis ex molliſſima lana factis.] Nihil de *palliis* iſtis interpretes, ſed manum, ut eſt in proverbio, ſub pallio continent. Ego ſuſpicabar jam olim *Endromidem* eſſe, ex illis nempe, quas *Tyrias* vocat Juvenalis Sat. VI. exponuntque interpretes, purpureas, molles, pretioſas, ac leves. Endromide enim ſudorem ceromate permixtum, in palaeſtra & curſu excitatum, abſtergebant, unde ei impoſitum nomen. recte igitur Trimalcioni unguento perfuſo & endromis abſtergendo adhibita. Nec obſtat, quod ipſam faciat Martialis *pinguem*, & *ſordidam*, quum leviſſimas, molliſſimaſque conquirere facile beatioribus. & utcunque res ſit, de endromide etiam ipſus Valerius effert lib. XIV. Ep. 126.

Pauperis eſt munus, ſed non eſt pauperis uſus.

Recentioreſque, à divitibus uſurpari ſolitam, palam fecerunt; ſicut & ad uſus balneares adhiberi, viri docti Rhenanus, Pamelius, & Salmaſius; praecipue autem poſt frigidam. Praeterea & Martialis teſtimonio mihi, quae nunc dixi, videor fulcire; mittit ad amicum endromidem, & poſteaquam, variis ejuſdem muniis recenſitis, multifariam laudaſſet, addidit lib. IV. Ep. 9.

Non ſic in Tyria ſindone tutus eris.

Hoc eſt, ſatius & tutius tibi erit, pallio iſto tegi & abſtergi, quam linteis aliis Tyriis videlicet. Sindonem enim, notum eſt ex Polluce lib. II. cap. 16. confici olim ex Aegyptiaco lino; & ſic vocatam credimus, quia primum, ut opinatur etiam Bayſius cap. 13. de re veſtiar. in Sidone urbe fieri coeperit: recteque Tyria ideo a Martiale dicta, quia vicinae erant urbes Tyrus & Sidon. quo etiam & id mire facit Marcelli: *Plagae, grande LINTEUM tegmen, quod nunc torale, vel lecticariam ſindonem, dicimus, quarum diminutivum eſt, Plagulae.*

Iatraliptae.] Frequens eſt iatraliptarum mentio in gymnaſiis; erant veluti medici athletarum, qui interdum *Gymnaſtae, Progymnaſtae, Paedotribae, & Aliptae* nuncupati. *Progymnaſii* à Seneca Ep. 83. de quibus plura Mercurialis, Turnebus, & Petr. Faber. Hic vero Petronio unctores ſunt, qui tamen, ut Principem delicioſiſſimum decebat, ſimul artis Medicae gnari quum eſſent, ſcite officio ſuo fungerentur, manibuſque doctiſſimis. *Medicunctores* haud incommode poſſent Latine nominari, ſive *Reunctores*, ut ex Plinio volunt nonnulli, meo autem animo non bene.

In conſpectu ejus falernum bibebant.] Potabant large & in balneis. nonnulla conſuetudinis proferam teſtimonia. Adpoſitiſſimum hocce Martialis eſt lib. XII. Ep. 71.

Lintea ferret Apro vacuus quum vernula nuper,
Et ſupra tegulam luſca ſederet anus;
Atque olei ſtiliam donaret Opelius unctor;
Nudorum tetricus cenſor, & aſper, erat.
Frangendos calices, effundendumque Falernum
Clamabat, biberet qui modo lotus eques.
A ſene ſed poſtquam numi venere trecenti,
Sobrius à thermis neſcit abire domum.
O quantum diatheca valent, & quinque comati!
Tunc, quum pauper erat, non ſitiebat Aper.

Falerni hic Valerius pariter meminit, itemque *unctoris*, quem Arbiter, ut diximus, vocat *iatraliptam.* Quinctiliani autem do aliud teſtimonium extremo cap. 6. lib. I. *Igitur ut velli, & comam in gradus frangere, & in balneis perpotare, quamlibet haec invaſerint civitatem, non erit conſuetudo, quia nihil horum caret reprehenſione.* Inter mores igitur corruptiſſimos & ille habitus olim, quapropter ipſum exagitat non ſemel Seneca F. Vide Epiſt. 122. & Plinium lib. XIV. cap. 22. & Arnobium, ut puto, lib. I. Potionem vero calidam in balneo quoque praeberi ſolitam, ex Plauto ego jam pridem obſervabam in Rudente II. III. 43.

Aedepol, Neptune, es balneator frigidus:
Cum veſtimentis poſtquam abs te abii, algeo.
Ne thermopolium quidem ullum ille inſtruit;
Ita ſalſam praebet potionem, & frigidam.

Videlicet uti balineator perverſus. Cauſſam autem, cur in conſpectu Principis, adpoſitiſſimam edit Bourdelotius, quem adi.

Hinc, involutus coccina gauſapa.] *Hinc*, id eſt, è balneo, exiit nimirum gauſapatus. Simile illud

lud Senecae Ep. 53. *Sed memor artificii mei veteris, mitto me in mare, quomodo psychrolutam decet, gausapatus.* Ibi etiam Lipsius notat. Nos vero de *Gausapis* jam cap. XXI. *Hinc ergo*, id est, ex balneo, *lecticae impositus est*, ait Arbiter. Ejuscemodi erant Trimalcionum deliciae. Increpat idem divinus Seneca loco inlustri cap. 12. de Brevitate vitae: *Audio quendam ex delicatis (si modo deliciae vocandae sunt, vitam, & consuetudinem humanam dediscere) quum ex balneo inter manus elatus, & in sella positus esset, dixisse interrogando, jam sedeo?*

Gausapa.] De *Gausapis* supra memoriam fecimus cap. XXI. ubi de ea meminit Petronius.

Lecticae impositus.] Viri docti plura jam de lecticis. Insuper tamen ego Luciani locum addam in Cynico rei inlustrandae opportunum: Ὑμεῖς οἱ τοῖς ἀνθρώποις ἅτε ὑποζυγίοις χρώμενοι, κελεύετε δὲ αὐτοὺς, ὥσπερ ἁμάξας, τὰς κλίνας τοῖς τραχήλοις ἄγειν, αὐτοὶ δ' ἄνω κατάκεισθε τρυφῶντες, κἀκεῖθεν, ὥσπερ ὄνους, ἡνιοχεῖτε τοὺς ἀνθρώπους, ταύτην, ἀλλὰ μὴ ταύτην, τρέπεσθαι κελεύοντες, καὶ οἱ ταῦτα μάλιστα ποιοῦντες μάλιστα μακαρίζεσθε. *Vos, inquam, qui hominibus tanquam jumentis utimini. Nam eos jubetis, ut lecticas tanquam currus in cervicibus ferant. Ipsi vero in sublimi residetis delicati, atque illinc homines, perinde tanquam asinos, aurigamini imperantes ut hac, non illac, eant. &, qui haec facitis maxime, iidem maxime beati videmini.* Ast magnus vir, dum Elect. lib. I. agit de lecticae forma, satis non vidit, quid asseres essent in illa. Lecticam enim ex asseribus compactis videtur formare: quod licet equidem non inficior, minime tamen hic adfirmare dubitem, ipsorum neutiquam esse, quam faciunt scriptores prisci, memoriam. Longe enim diverso usui in lecticas fuerunt asseres illi adhibiti, quod ego sic ostendo perspicue. Perfecta jam lectica oblongi nimirum inserebantur asseres per ejus latera, ipsi porro hinc inde foras scilicet ab illa progrediebantur, ac prominebant eo usque, ut illis, videlicet asserum extremitatibus, aut humeris, aut manibus, impositis, facile lecticarii servi tollere possent lecticam, loris tamen à collo pendentibus, ponderi nempe minori cum labore sublevando, super interdum additis. Huc procul dubio trahendus Martialis:

Quem grex togatus sequitur, & capillatus,
Recensque sella, linteisque, lorisque.

Nunc autem ipsissimet tantum testimoniis, quae doctus vir, invitis autoribus, ad suam deflectere conabatur sententiam, nostram, ut planius constet, stabilire proposui; quae paullo pensiculatius examinanda. Sic Juvenal. Sat. VII. vers. 132.

Perque forum juvenes LONGO premit assere
Medos.

Apertius adhuc Martialis lib. IX. Ep. 23.

Et canusinatus nostro Syrus assere sudet.

Erant enim, quod magis quidem rem convincit, asseres illi omnino exemtiles. Plane Juvenalis indicat Sat. III. 245.

- - - Ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter. - - -

Et Suetonius in Caligula cap. LVIII. *Ad primum tumultum lecticarii cum asseribus in auxilium adcurrerent.* Enim vero nobis haec cognitu prorsus faciliora sunt, qui hujuscemodi gestatorias sellas, exemptilibus asseribus, lorisque, à servis itidem deferri videmus passim.

Praecedentibus faleratis cursoribus quatuor.] Cursores isti diversi ab illis, quorum cap. sequenti mentio, de quibus & nos ibi. Symbolae autem inepte confundunt. Horum ministerium satis unico Seneca indicare Ep. 123. *Omnes jam sic peregrinantur, ut agmen cursorum antecedat. Turpe est nullos esse, qui occurrentes via dejiciant, qui honestum hominem venire magno pulvere ostendant.* Antecedebant ergo dominos, turbamque submovebant. *Faleratos* autem *cursores* suos fecit Trimalcio luxu insanissimo: *Phalerae* namque Equitum; ac nobilium erant ornamentum, ut vel sic intemperiem Principis innueret Arbiter. Idemmet notatum Tranquillo de ipso Nerone cap. XXX. ut jam, illum Imperatorem hic repraesentari, videret, qui inter Criticos clueret Tiresias: *Nunquam carrucis minus mille fecisse iter, traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armillata, & phalerata cum Mazacum turba, atque cursorum.* Praeterea *phalerae* sunt & equorum ornamenta. Quid si dicamus, eas dedisse cursoribus Neronem, uti *alas* Verus Imperator, Spartiano teste, *ventorumque vocabula*, ut illorum sic pernicitatem uterque significarent? Judicium penes doctos esto. Procul dubio vero servi, qui a pedibus, dicebantur, intelligendi cursores. Fortean & cursores *Anteambulones* vocati. nondum tamen mihi videre contigit locum ullum, unde conligere liceat, anteambulonum operam haud liberorum fuisse. nam disertim Martialis de seipso loquens lib. X. Ep. 74. ait:

- - - Quamdiu salutator,
Anteambulones, & togatulos inter,
Centum merebor plumbeos die toto.

Erant omnino officiosi illi togati, qui sportulae mercede officiive gratia potentiores comitabantur anteambulantes. Ipsus Valerius Ep. 18. lib. II.

Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regis:
Tu comes alterius; jam sumus ergo pares.

Et lib. III. Ep. 7.

Centum miselli jam valete quadrantes,
Anteambulonis congiarium lassi.

Item Suetonius in Vespasiano cap. II. Qua autem ratione, qui de Operis servorum scripserunt, ipsos in familiam urbanam intruserint,

ego prorſus ignoro. quod animadverſione dignum judicavi, ne juventus ſtudioſa deciperetur. Verum enimvero curſorum miniſterium plane ſervile, quod vulgo ſatis notum. qui velit tamen adeat Paulum JCtum leg. 99. §. ult. ff. de leg. 3. & de Curſoribus.

In quo delitiae ejus ferebantur.] Ad exemplar prorſus M. Antonii, cujus inter alia flagitium hocce exagitat Cicero Philipp. II. qui locus Petroniano ſimillimus: *Vehebatur in eſſedo Tribunus plebis*, (Antonius) *lictores laureati antecedebant: inter quos, aperta lectica, Mima portabatur*, &c.

Delitiae ejus.] Quos in delitiis habebant, *delitias* vocabant. Statius in Epicedio in filium lib. v. Sylv. v.

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
Delitias, doctumque ſui convicia Nili
Infantem, linguaque ſimul, ſalibuſque protervum
Dilexi. - - -

Virgilius Eclog. II.

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini.

Quo adluſit Propertius lib. II. Eleg. ult.

Felix, intactum Corydon qui tentat Alexin,
Agricolae domini carpere delitias.

Eleganter & noſter Quinctilianus lib. I. cap. 2. *Gaudemus, ſi quid licentius dixerint: verba ne Alexandrinis quidem permittenda delitiis, riſu & oſculo excipimus.* Sunt omnino, qui *pueri Alexandrini* Petronio infra cap. XXXI.

Puer vetulus.] Qui *pueri vetuli*, ſupra jam vidimus cap. XXII. Varro adpoſitiſſime Bajis: *Quod non ſolum innubae fiunt communes; ſed etiam VETERES PUERASCUNT, & multi pueri puellaſcunt.* Hoſce & apud divinum Senecam haut obſcure delineatos, mihi videre videor Epiſt. 122. nec non Eunuchos, qui ideo videlicet caſtrati, ut diutius itidem eorum abuterentur pueritia: *Non vivunt contra naturam, qui expetunt*, (ſic legit Lipſius) *ut pueritia ſplendeat tempore alieno? quid fieri vel crudelius, vel miſerius, poteſt, numquam vir erit, ut diu virum pati poſſit? & quum illum contumeliae ſexus eripuiſſe debuerat, ne aetas quidem eripiet?*

Cum minimis ſymphoniacis tibiis.] Inluſtris de tibiis locus. Verbatim nos perſequimur. *Tibiis*, duas quippe uno ſpiritu animabat. Inventum hocce Hyagnis eſt, Appulejo teſte in Floridis. Poſtea in uſu crebriter. Martialis lib. XIV. Epigr. 62. Lemmate *Tibiæ*. Plura ſic antiquorum ſimulacra duas inflando & hodie viſuntur. Progredior, *ſymphoniacis*, hoc eſt, concinentibus, conſonantibus. Ubi & genus expreſſit concentus, ex gravi ſcilicet, & acuto temperati. *Symphonia*, inquit D. Iſidorus, *modulationis eſt temperamentum, ex gravi & acuto concordantibus ſonis, ſive in voce, ſive in FLATU, ſive in pulſu.* Eandem ſymphoniae modulationem, pariſſime quoque in ſonorum triplici genere muſicorum, & Caſſiodorus agnovit: *Symphonia eſt ſonitus gravis cum acuto temperatus, modulationem efficiens in voce, vel in organis quae percutiuntur, aut INFLANTUR.* & iterum lib. de Muſica: *Symphonia eſt temperamentum ſonitus gravis ad acutum, vel acuti ad gravem, modulamen efficiens: ſive in voce, ſive in FLATU.* Signanter etiam melos illud ſymphoniacum, hoc eſt, ex gravi & acuto temperamentum, dedit & tibiis Appulejus: *Primus Hyagnis lævis & dextris foraminibus, acuto tinnitu, gravi bombo, concentum muſicum miſcuit.* & plures alii. Pythagoras autem ex impari tibiarum longitudine ſymphoniam quoque in ſonorum differentiis quaeſivit, quod large Cenſorinus oſtendit cap. 10. Addit demum, *minimis.* recte; nam tibiae olim aliae erant *breves*, ac *longae* aliae, & inter utraſque *mediae.* Ut plurimum *breves* pueriles erant, dictae ideo *puellatoriae*, ſive ob clariorem ſonum, uti voluit Solinus cap. 11. Polyhiſtoris. Pueri enim pariter, ac feminae, & ſpadones ὀξύφωνοι ſunt: anguſtior quippe illis arteria, ut docent Ariſtoteles de Hiſt. Animal. & Sect. 11. Problem. & Alexander Aphrodiſaeus Problem. lib. 1. Sed *puellatoriae* erant, quae Graecis παρθένιοι dictae: nam differre eas volunt nonnulli à *puerilibus*, quas Graeci παιδικοὺς vocabant. Athenaeus lib. IV. εἰσὶ δ' οἱ αὐτοὶ (ἡμίοποι) τοῖς παιδικοῖς καλουμένοις, οἷς, οὐκ οὖσιν ἐναγωνίοις, πρὸς τὰς εὐωχίας χρῶνται· διὸ καὶ τερείνας αὐτοὺς κέκληκεν ὁ Ἀνακρέων. *Sunt autem ipſae* (* Hemiopi) *eaedem cum puerilibus tibiis, quibus, quod ad canendi certamina minus idoneae, in conviviis utuntur. quamobrem & teneras vocavit Anacreon.* De hiſce omnino capiendus Epigrammatarius, ubi Turanium ad coenam invitat, Ep. 78. lib. v.

Parvi tibia condyli ſonabit.

Et eis haud puto abſimiles, quas rebus ſacris adhibuere poſtea Catholici, vocavitque *pueriles fiſtulas* Venantius lib. II. Carm. ad Clerum Pariſiacum. Utraſque igitur illas pueriles, & puellatorias, *minimas* agnoſcimus, & propritim eas puero Petronium tribuiſſe. Breves etiam fuere & *Gingrinae.* Feſtus: *Gingrire anſerum vocis proprium eſt. Unde genus quoddam tibiarum exiguarum, Gingrinae.* Eaſdem Solinus adpellat *breviores.* & Heſychius: Γιγγρίαι, αὐλοὶ μικροί. unde claret error ibi ſcribentium, μακροί. Latius autem eas ex Xenophonte deſcripſit Euſtathius in lib. XVII. Iliad. Homeri. Porro de *mediis* memoria apud Heſychium; de *longis* apud Dionem, ſive Xiphilinum, in Othone.

Praſinatus ceraſino ſuccinctus cingulo.] Certum eſt ſeſe medios cinxiſſe Romanos cingulis, baltheis,

* Semiplenae, *ſive*, *ſemitoniae.*

theis, zonis, semicinctiis, linteis, aliisque, de quibus plurima mentio aliis scriptoribus, etiamque Arbitro est. nunc hostiarium cinctum vides *cerasino cingulo*, quae fortassis nota pecularis servorum Neronis fuit, aeque ac *prasinus* color. notum Prasinae factioni favisse Principem. Servus autem illo cingulo etiam forte notatus, eo quod *cinguli* olim indices fuerint Magistratus, *dignitatis*, imperii. Suidas; ζώνη, τὸ ἀξίωμα. & in Jure Civili *cinguli honor*. l. 14. Cod. Theod. de privil. eorum. Et leg. 2. C. ut dignit. ordo. ut vel exin Neronis insania conjici quoque facile possit. Sed alias nos in isto opere de diversis cingulis latiuscule loquimur.

Prasinatus.] Notum & hinc jam in Neronem satyricum scoma. Ego autem magis adhuc confirmo. Nam Cajum Principem, quem penitus aemulari, gloriosum duxit inprimis ipsus Nero, (ut alibi dicimus) Suetonius testatur, nimis factioni Prasinae fuisse addictum. inquit ergo in Caligula cap. LV. *Prasinae factioni ita addictus, & deditus, ut coenaret in stabulo assidue, & maneret*, &c.

Cavea pendebat aurea, in qua pica.] Martialis Ep. 6. lib. III.

Ponitur in cavea mortua pica mihi.

Argentea autem cavea psittaci Melioris apud Statium lib. II. Sylv. ubi elegans perfectaque omnibus suis numeris id genus cavearum descriptio:

At tibi quanta domus rutila testudine fulgens?
Connexusque ebori virgarum argenteus ordo?

&c. ubi & *limina*, & *fores*.

Pica varia intrantes salutabat.] Firmata satis lectio *picae variae*, etsi scriptura altera, quam sua editione Bourdelotius ex nescio quis MSS. exhibuit, ferri & optime possit. nimirum, *pica varia intrantes salutabat.* nam eam non leviter tueri videtur id Nasonis in Philomela:

Pica loquax VARIAS modulatur gutture voces,
Scurriliter strepitu quicquid & audit, ait.

Vulgaris tamen semper a nobis praeferenda est. Variis enim velut ex centunculis pica vestita spectatur, nigerrimis, & candidis. Nobis avis est vulgatissima simili vocabulo *Picaça*, & aliter *Ceraca* dicta. Erant igitur doctae antiquitus, quae volucres erant vocales, potissimum salutare, χαῖρε, *ave*, *vale*, *salve*, dicentes, cujus innumera scriptoribus vetustis testimonia.

Cap. XXIX. *Non longe ab ostiarii cella canis ingens catena vinctus.*] Servi, qui aedium olim custodiae erant pro foribus adhibiti, *Ostiarii* vocabantur, *Janitores*, *Custodes*, *Claustritui*, & *Pueri à janua.* Notum jam hoc & iis, qui nondum aere lavantur. Praeterea erant & illis insuper additi *canes*, natura sua excubitores vigilantissimi, ut ab iis tandem ingressu arceretur ignotus ille, qui aliud videlicet agentem praefugisset janitorem. Adposite hic noster Columella recitandus lib. VII. cap. 12. *Nunc, ut exordio priore sum pollicitus, de mutis custodibus loquar: quanquam canis falso dicitur mutus custos. nam quis hominum clarius, aut tanta vociferatione, bestiam, vel furem, praedicat, quam iste latratu? quis famulus amantior domini? quis fidelior comes? quis custos incorruptior? quis excubitor inveniri potest vigilantior?* Trimalcionis vero canis mutus custos vere diceretur. Ceterum ad limina erant utrique janitores, ut à loco, videtur, discedere non possent, adligati, catenaque vincti. Hocce tamen videntur nonnulli ignorasse ex Petronii interpretibus, sed adeo res clara est ex pluribus locis utriusque Senecae, patris, & filii, Suetonio in Vitellio cap. XVI. & lib. de Claris Rhetor. Ovidio passim, perinde ac Tibullo, Plauto, Phaedro, Afranio, Naevio, aliisque innumeris, ut pudeat in eo diutius immorari. Unicum tamen ex Theodoro Metochita proferam testimonium, quia Neronis aevi est, lectuque sane dignum. Ἐπὶ δὲ Νέρωνος καὶ Σίμων ὁ μάγος ἦν. πρὸς ὃν ὁ κορυφαῖος ἐλθὼν, εὗρε κύνα δεδεμένον ἁλύσει ἐν τῷ πυλῶνι αὐτοῦ, κατεσθίοντα τοὺς ἄνευ προτροπῆς ἐπιχειροῦντας εἰσελθεῖν ἐπὶ τὸν Σίμωνα. ᾧ δὴ καὶ ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν, καὶ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ περὶ Πέτρου ἀπαγγεῖλαι. Vertit Meursius: *Sub Nerone etiam Simon magus erat, ad quem quum vir summus Petrus accessisset, canem invenit in vestibulo ad catenam alligatum, devorantem qui injussu ad Simonem intrare vellent. Hunc intrare ille jussit, & de Petro voce humana nuntiare.* Vincula illa *impedimenta* vocata invenimus, etiam & *compedes*. Porro canis iste Trimalcionicae domus custodiae joculariter erat adhibitus. Ast alibi apud Petronium ipsum catenarius est Molossus vivus, quem janitrix comes in Eumolpum instigat cap. XCV.

In pariete erat pictus.] Effícti ergo olim canes janitores per jocum ac per risum magnarum domorum vestibulis, sive vivorum vice, sive additi cum vivis. Ex auro, & argento sculpti in regis Alcinoi aula Homero sunt, VII. lib. Odysseæ. Ex marmore autem duo Anno 1558. reperti fuere prope Tiberim, via Vitellia ad laevam duobus passuum millibus ab Urbe. Antiqui omnino sunt illi, & artis industria, ac magnitudine, mirabiles. Fuisse autem in eum, quo de agimus, usum effigiatos, quum multa plane convincant, tum sedendi modus, ac totius corporis habitus, instar excubitorum formidabilis, nullum prorsus ambigendi locum reliquum faciunt. Habent praeterea & sua collaria, ut catenae eis insererentur, quibuscum adligabantur, uti jam diximus. Illos nobis jam dedit in suis Antiquitatibus Romanis Boissardus. ipsum adi.

Quadrata littera.] An *litterae* erant, quae *longae* Plauto bis aut ter dictae? an aliae ab illis, erantque olim litteræ diversæ *longae*, & *quadratae*?

tae? Vide ipsum Comicum Aulularia I. I. 39. Poenulo IV. II. 15. Rudente V. II. 27. Ego etiam olim per somnium cogitabam, an fors hacce aut simili forma litterae illae fuissent figuratæ? **CAVE CAVE CANEM,** uti in nonnullis numis antiquis literae similes hodie spectantur. Verum enimvero quum litteras minusculas, quibus hodie utimur, & olim in usu fuisse, certum sit; haud inepte ut maiusculas, aut capitales, denotaret, adderet signanter, *quadrata littera* fuisse titulum scriptum. Fidem nobis minuscularum litterarum faciunt veteres inscriptiones, quarum copia apud Gruterum non minima, observavitque Scaliger F. cap. 19. suorum ad ipsas indicum, quod est rerum Grammaticarum. Alias & aliae quoque reperiuntur inscriptiones nonnullae, quae adstruunt id ipsum. Non autem proculdubio, ut hocce insuper moneam, idem Josephus istud animadverterat, quando apud Wouwerium suasit, *quadratas litteras* omnino esse quaerendas. Ceterum quod ex Quinctiliano vir doctus comminiscitur, ego prorsus non capio, quum pariter Petronii aevo, & Quinctiliani, vel ipso adsertore, capitales, quadrataeve litterae fuerunt in usu: antiquissimae vero adeo obsoleverant, ut neutiquam Arbiter egeret, formam quadratarum designare, ut non vetustissimis characteribus illud fore descriptum, intelligeretur.

CAVE CAVE CANEM.] Per jocum etiam erat admonens inscriptio cani depicto addita; quod ex edicto Aedilium non liceret, canem mordacem ita habere, ut cuiquam nocere, vel damnum inferre posset. leg. 40. cum seq. de Aedilit. edict.

Venalitium titulis pictum.] Pictum in porticu *venalitium*, ut infra hoc capite *grex cursorum*. apte ut figurarum varietate spatiantes delectarentur, fallerentque tempus exspectantes. Sic in publicis porticibus depicta munera gladiatoria exponi solita, Plinius adserit cap. 7. Hist. Natur. lib. XXXV. quod videtur innuere inventum fuisse Neronis liberti, nisi C. Terentii Lucani esse mavis. Erat ergo apud Trimalcionem grex catastorum depictus, quibus (ut in foro, ubi venum expositi) *tituli* collis erant aptati. Quid tituli illi indicarent, novimus ex edicto Aedilium Curulium, ubi qua parte de mancipiis vendundis cautum est, scriptum sic fuit testante A. Gellio lib. IV. cap. 2. TITVLVS SERVORVM SINGVLORVM VT SCRIPTVS SIT CVRATO, ITA VT INTELLIGI RECTE POSSIT, QVID MORBI VITIIQVE CVIQVE SIT: QVIS FVGITIVUS ERROVE SIT: NOXAVE SOLVTVS NON SIT. Recte igitur à venalitio mango *Venalitiarius* dictus. Lexicon vetus: Μεταπράτης ἀνδραπόδων. *Mango, venalitiarius.*

Et ipse Trimalcio capillatus caduceum tenebat.] Nosce jam simiam Caligulae, quem typum sibi proposuit Nero penitus imitandum, ut alibi dicimus. inquit ergo de eodem Cajo Philo Judaeus legatione ad ipsum; Τοσαύτη δέ τις περὶ αὐτὸν ἦν λύττα καὶ παράφορος καὶ παράκοπος μανία, ὥστε καὶ τοὺς ἡμιθέους ὑπερβὰς ἐπανῄει, καὶ ἐπαπεδύετο τοῖς τῶν μειζόνων, καὶ ἀμφιθαλῶν εἶναι σεβασμοῖς, Ἑρμοῦ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἄρεος. Ἑρμοῦ τὸ πρῶτον κηρυκείοις, καὶ πεδίλοις, καὶ χλαμύσιν συσκευαζόμενος *Tantus autem ei inerat furor, tam insana vaecordia, ut non contentus se aequiparari semideis, ad majores Deos versus, aemulationem cum eis susciperet; cum Apolline, Marte, ac Mercurio. Mercurii primum caduceo, talaribus, chlamydeque ornatus.* Ipsummet & Tranquillus cap. LII.

Ratiocinari.] Ratiocinari de Procuratore olim dictum. recte, quum ipse *rationes acciperet*, ut ait Arbiter cap. seq. hic omnia simulate dicuntur, & aliud in titulo, ut ait proverbium, aliud in pyxide est.

Mercurius rapiebat.] Hic Trimalcio divinandus proponitur, cui Mercurius praeerat, ut docte hic notat Bourdelotius, quem vide.

Notavi etiam in porticu gregem cursorum cum magistro se exercentem.] Carpitur & hic dubio procul Nero. illum immodico currus agitandi studio deditum fuisse, palam faciunt, insectanturque simul, Suetonius, Dio, Tacitus, Philostratus, Constantinus Manasses, Plinius, Orosius, & alii. Nunc vero dissimulanter Principem tangit, abusive vocans *cursores*, qui revera *aurigae* erant. Aurigae enim circum metas currendo sese exercebant. Faciunt & huc *grex*, & *magister*, quorum ibi mentio. utrumque quippe de aurigis propritim. Sic *gregis* meminit Suetonius in Nerone cap. XXII. *Quare spectaculum multiplicatis missibus in serum protrahebatur, ne dominis quidem jam factionum dignantibus, nisi ad totius diei cursum, greges ducere.* Et *magistri* lapis Lanuvinus apud Gruter. CCCXXXVIII. 2.

M. AVRELIO LIBERO PATRI ET
MAGISTRO ET SOCIO DOMINO
ET AGITATORI FACTIONIS PRASI-
NAE
AVRELIVS CAECILIVS PLANETA
PROTOGENES OB III. PALMAR.
HOC DONVM VOVIT
NATIONE AFR.

Exarata à magistro quodam inscriptio factionis etiam Prasinae, conlega simul, socioque defuncti. Aurigationis tyrocinium est, quod ibi Petronius denotat: *rudimentum* Suetonius vocavit loco laudato. Vecti insuper & curribus aurigarum *cursores*, quod Athenienses, testante Dionysio Halicarn. extremo lib. VII. nuncupabant, ἀποβάτας, Poëtae παραιβάτας. Plures antiquitus & *cursores* alii, sed de quibus parum foret in prae-

praefentia opportunus fermo.

Grande armarium.] Armariis figna contineri, majorumque imagines, neutiquam novum. Id in animo Juvenali initio Sat. VIII quum *περιφραστικῶς*, *tabulam capacem*, vocat:

> *Quis fructus generis tabula jactare capaci*
> *Corvinum*, &c.

Loquitur de cereis avorum ftatuis, quae in atriis per ftemmata difpofitae. difertim vero Plinius lib. XXXV. Hist. Natur. cap. 2. *Expressi cera vultus singulis disponebantur armariis, ut essent imagines, quae comitarentur gentilicia funera.* Aft grandi illi armario plures aediculae fortaffis; ubi inter alias & illa fuit, quae Lararii vicem praeftabat. Ut ut autem fit, quod aptum ad fervandam imaginem, nec ineptum aliis etiam fignis continendis, *armarium* olim vocatum.

In cujus aedicula erant Lares argentei positi.] Lares antiquitus familiares Dii cujufque domus. Ipfus Lar in prologo Aululariae Plauti:

> *Ego Lar sum familiaris, ex hac familia,*
> *Unde exeuntem me aspexistis. hanc domum*
> *Jam multos annos est quum possideo, & colo.*

Majores cujufque familiae, eidem fuere Numina. Non tamen omnes, fed illi tantum, qui recte & honefte curriculum vivendi à natura datum confeciffent. Plane Appulejus de Deo Socratis, cujus locum rei toti aperiendae longiufculum recitare non gravabor: *Animum humanum emeritis stipendiis vitae, corpore suo abjurantem, vetere Latina lingua reperio LEMUREM dictitatum. Ex hisce ergo Lemuribus, qui posterorum suorum curam sortitus, placato & quieto nomine domum possidet, LAR dicitur FAMILIARIS. qui vero ob adversa vitae merita, nullis bonis sedibus, incerta vagatione, ceu quodam exilio, punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, ceterum noxium malis, id genus plerique LARVAS perhibent. Quum vero incertum est, quae cuique sortitio evenerit, utrum LAR sit, an LARVA, nomine MANEM deum nuncupant.* Ipfum, fed brevius, Martianus Felix lib. II. *LEMURES, si vitae prioris adjuti fuerint honestate, in LARES domorum, urbiumque, vertuntur. Si autem depravantur ex corpore, LARVAE perhibentur, ac MANIAE.* Ideo ipforum fimulacra vix abeffe contingeret à domo alicujus, fed Larariis impofita colebantur honoribus, fupplicabanturque *ture*, *vino*, & *coronis*. Plautus docuit. Aft, obfervo ego, *lucernis*, etiam ante aediculas pendentibus. Planum hoc fit ex bilychni lucerna aenea Lugduni reperta anno 1505. apud Gruter. 14. CVI. cujus catenis inferta tabella erat cum hac infcriptione:

LARIBVS
SACRVM
P. F. ROMAN.

Id eft, *Publicae Felicitati Romanorum.* Apud Guilielmum Choulium lib. de antiqua religione Romanorum hujufce lucernae imaginem videre eft. Confirmo infuper veteri infcriptione Praenefte in Latio inventa, apud Gruter. 3. LXXVII. ubi inter alia.

ET. CVPIDINES. II. CVM. SVIS
LYCHNVCHIS. ET. LVCERNA. LARVM.

Argentei haud infolenniter facti. Municipibus Rheginis T. TARFENIUM reperio inter alia legaffe LARES ARGENTEOS SEPTEM. Sic ex marmore conftat Calabriae civitatis apud Gruter. pag. CLXXIV. 7.

Veneris signum.] Lares non folum in illis Larariis, fed & aliorum numinum inibi habuere fimulacra. Lampridius in Alexandro Severo cap. XXIX. qui locus & fupra de Laribus dictis aderit opportunus: *Matutinis horis in Larario suo (in quo & Divos Principes, sed optimos electos, & animas sanctiores, in queis & Apollonium, &, quantum Scriptor suorum temporum dicit, CHRISTUM, Abraham, Orpheum, & hujuscemodi deos habebat, ac majorum effigies) rem divinam faciebat.*

Et pixis aurea non pusilla, in qua barbam ipsius.] Hic & digito Neronem indicat, ut ex Dione [feu Xiphilino] patet lib. LXI. pag. 698. Μετὰ δὲ ταῦτα ἑτέραν καινὴν ἑορτὴν ἤγαγεν (ἐπεκλήθη δὲ Ἰουβενάλια, ὡς ἐπὶ τῇ νεότητι ποιούμενα) ἐτελέσθη ἐπὶ τῷ γενείῳ αὐτοῦ· καὶ γὰρ τοῦτο τότε πρῶτον ἐξύρατο· καὶ τὰς τρίχας ἐς σφαιρίον τι χρυσοῦν ἐμβαλὼν ἀνέθηκε τῷ Διὶ τῷ Καπιτωλίνῳ. *Postbaec celebravit festa alterius generis, quae dicuntur Juvenalia. ea propter barbam ejus, quam tum primum rasi fuerat, facta sunt, cujus pilos in pixidem auream conjectos Jovi Capitolino consecravit.* Etiam Suetonius cap. XII. quem locum interpretes adferunt.

Atriensem.] Qui forent *atrienses*, M. Varro docet lib. VII. L. L. *Si ab aede & tuendo adituus est, cur ab atrio & tuendo non atrituus fit potius, quam atriensis?* Atrium ergo atrienfes tuebantur, hoc eft, atrio praefecti quum effent, alifque fervis praepofiti inferioribus (qui *atriarii* dicti) fedulo curabant, ne quid ex fignis, ftemmatibus, picturis, ac ceteris in atrio reponi folitis, deperiret. In atriis enim omnes cenfus, divitiafque fervarunt antiqui, ut oftendunt Plinius lib. XXXV. Histor. Natur. cap. 2. Vitruvius extremo cap. 4. lib. VI. Valerius Maximus lib. V. cap. 8. Servius in libb. I. & IX. Aeneid. Unde qui honoratiores erant, & integrae fidei, fervi atriorum obfervationi adhibiti, pariterque picturarum porticuum, quod ex Arbitro liquet. Ut autem promti magis excubare poffent, cellae atriis in ipfis erant atrienfibus adftructae, uti hoftiariis pro foribus. Suetonius indicat in Caligula cap. LVII. Plura adhuc infuper poffem de atrienfibus adferre, ni res jam pridem à viris doctis foret praeoccupata. Nota ergo nunc mihi, quam opportune de picturis atrienfem Encolpius interrogarit.

Quas

Quas in media porticu.] Sic hiatulum ſupplevi ex conſenſu fere omnium doctorum virorum, ibi *porticum* ſubintelligi, ubi frequenter olim picturae conlocatae, adfirmantium. Induxerunt peſſimo exemplo aſteriſcum nuperae editiones, ejus in locum haut quid ſubſtituentes idoneum. Commentum vero Scaligeri F. de Medica porticu longius putamus abire, quam poſſit convenire Petronio. Dempſterus vult *media* ſubſtantive eſſe poſitum, atriumque ſignificare, quod & nobis non diſpliceret, ſi conſtaret, ſic atrium adpellatum ab antiquis.

Cap. XXX. *Procurator rationes accipiebat.*] Plures procuratores fuere, quibus non hic tempeſtivus ſermo: nam de illo tantum nonnulla delibabimus, qui rationibus nimirum praeerat. Ipſiſſimi ergo ſunt, qui in antiquis monumentis PROCURATORES A RATIONIBUS vocantur. Sic in veteri lapide Lanuvino apud Gruter. 2. CCCLXXI.

T. AVRELIO
AVG. LIB.
APHRODISIO
PROC. AVG.
A RATIONIBVS

Rationes accipere, quod Hiſpanis, *tomar las quentas.* Sic Seneca Ep. 14. *Rationes accipit, forum conterit, Kalendarium verſat, fit ex domino procurator.* Et Ep. 122. de Sp. Papinio: *Audio circa horam tertiam noctis flagellorum ſonos: quaero, quid faciat? dicitur rationes accipere.* Iſtae enim rationes domeſticae erant, quae quotidie relegebantur, quod vel ex Seneca claret. nam diurnum Papinii vitae recenſet tunc ordinem. De iiſdem ergo rationibus Petronius loquitur: quas bene *Diurnum* vocavit ideo Juvenalis Sat. IV. 482.

----- *Longi relegit transverſa diurni.*

Non autem intelligendi ſunt Hiſpanus Philoſophus, & noſter Satyricus, de aliis rationibus, quas à diſpenſatoribus accipiebant domini, de quibus Cicero in Hortenſio apud Nonium: *Quid tu, inquam, ſoles, quum rationem à diſpenſatore accipis, ſi aera ſingula probaſti, ſummam, quae ex his confecta ſit, non probare?* Rationes enim iſtae non tam crebro accipiebantur, quod abunde conſtat ex diſpenſatoris munere, de quo infra. Viros autem principes, haud dubium eſt, habuiſſe id genus procuratores, qui diurnas domus rationes acciperent; non ita vero alii minoris fortunae homines, ſed ipſimet accipiebant, uti Sp. Papinius. Diſpenſatoris autem rationes vel ipſe imperator relegebat. Suetonius in Galba cap. XII. *Et ordinario quidem diſpenſatori breviarium rationum afferenti paropſidem leguminis pro ſedulitate ac diligentia porrexiſſe.* Hocce *breviarium rationum* ſummarium eſt acceptae expenſaeque pecuniae, minime vero quotidie imperatori exhibitum; neque in eo contentae expenſae domeſticae, ac minutae. Differitas etiam ſatis conſtat ex ipſo Petronio, qui diſpenſatorem aureos numerantem facit; procuratorem vero accipientem rationes. etſi ſcriptores (ut hoc item moneam) interdum confundant. Porro rationes illae vel immaniter exactae, ut & in Seneca viſum: nae tunc ſaepe vapulabant ſervi. Juvenalis itidem loco citato,

------- *Longi relegit transverſa diurni,*
Et caedit, donec laſſis caedentibus, &c.

Quod praecipue miratus ſum, in poſtibus triclinii faſces erant.] Luculenta hujuſce loci interpretatio petenda eſt à Lipſio lib. I. Elect. cap. 23. paullo ante finem. ipſum vide.

Quaſi embolum navis aeneum.] Gloſſarium vetus: Ἔμβολον. ἐπὶ νεώς. *Haec Roſtra, ſingularia non habet.* Non ergo *roſtrum* pro adunca illa navis parte proferrent emendati ſcriptores. Ferrea ſemper fuere roſtra, aeneave. unde Graecis vox conflata χαλκέμβολος, *aeneum embolum.* Plutarchus in Pompejo: ἐνενήκοντα δὲ χαλκεμβόλους παρέλαβε. *Nonaginta aereis roſtris armatas naves accepit.*

Lucerna.] *Triclinaris*, ſive *convivialis.* nam erant jam in triclinio. Talis eſt illa Martialis lib. XIV. Ep. 41.

Inluſtrem quum tota meis convivia flammis,
Totque geram mixtas, una lucerna vocor.

Diſcrimen enim lucernarum fuit haud ſecus ac lectorum. Erant namque *lucernae* aliae, quae *cubiculares.* Id genus illa, cujus Tibullus meminit lib. I. El. III.

Haec tibi fabellas referat, poſitaque lucerna,
Deducat pleno ſtamina longa colo.

Ejuſdem generis ſunt, quae nocturnis Veneris conluctationibus praeſunt, earumque eſt apud politos ſcriptores memoria haud inficeta. Martialis lib. X. Ep. 38.

O quae proelia! quas utrinque pugnas
Felix lectulus, & lucerna vidit!

Et lib. XIV. Ep. 39. ipſa loquitur cubicularia:

Dulcis conſcia lectuli lucerna,
Quicquid vis, facias licet, tacebo.

Quae Galieni Imp. mens eſt in Epithalamio:

Ludite, ſed vigiles nolite exſtinguere lychnos:
Omnia nocte vident, nil cras meminere lucernae.

Item Propertius inter alia voluptatum ſuarum ſpecimina illud memorat lib. II. Eleg. XV.

Quam multa adpoſita narramus verba lucerna?

Cauſſam autem, cur eam amatores in deliciis ſuis adhibuerint, Appulejus edidit opportunam lib. V. Fab. Mil. *Quum lucernam ſcilicet amator aliquis, ut dulcius cupitis etiam nocte potiretur, primus invenerit.* Aliter enim haud cederet deformis admodum vultus emendatiſſimo. Erant praeterea & *ſepulcrales lucernae*, de quibus alibi.

Bilychnis de camera pendebat.] Harum penſilium lucernarum ſupra meminimus, cap. praecedenti, & cujuſdam effigiem eſſe apud Guilielmum Choulium,

lium, etiam monuimus. Ipsae Lucretio lib. V.

Pendentes lychni

dictae. Similem eleganter descripsit S. Paullinus Natali 9. Felicis, Petroniumque illustrat hisce versibus:

Ecce vides quantus splendor, velut aede renata,
Rideat insculptum camera crispante lacunar.
In ligno mentitur ebur, tectoque superne
Pendentes lychni spiris retinentur ahenis.
Et medio in vacuo laxis vaga lumina nutant
Funibus. undantes flammas levis aura fatigat.

Lucerna bilychnis δίμυξος est, sed quam vocem alias ego nusquam offendi.

III. ET PRIDIE KAL. JAN.

G. NOSTER FORAS COENAT.] Hocce non oblique & de Nerone tradidit Suetonius cap. XXVII. *Coenitabatque nonnumquam & in publico, Naumachia praeclusa, vel Martio campo, vel Circo Maximo, inter scortorum totius urbis, ambubajarumque, ministeria.* Nonne jam vides, cur perditissimos homines, Encolpium puta ejusque socios, in Trimalcionis convivium intulerit Arbiter? Nec minus clare Tacitus lib XV. Annalium cap. 37. ubi & caussam reddit: *Ipse quo fidem acquireret, nihil usquam perinde laetum sibi, publicis locis struere convivia, totaque urbe quasi domo uti.* Et nec inconcinna Vertranii emendatio, *nihil usquam periculosum sibi*, scribentis. Aegyptiis olim isthoc commune. Sic de ipsis Mela noster lib. I. cap. 9. *Cibos palam & extra sua tecta capiunt.* Ita & Hispaniarum reges in publico (sic & nos dicimus) cibos bis, terve, capiunt in anno, non tamen extra regiam. Antiquiores autem Romani alio spectabant, quum in propatulo coenitarent. Ita S. Isidorus lib. XX. Orig. cap. 2. *Apud veteres enim solitum erat in propatulo vesci, & communiter epulari, ne singularitas luxuriam gigneret.* Quo de egregius est Val. Maximi locus lib. II. cap. 5. *Fuit enim illa simplicitas antiquorum in cibo capiendo, humanitatis simul, & continentiae, certissima index. Nam maximis viris prandere, & coenare, in propatulo, verecundiae non erat: nec sane ullas epulas habebant, quas populi oculis subjicere erubescerent.* Idem pluribus Salesburiensis in Polycratici lib. VIII. cap. 7. refertque leges olim latas fuisse, quae jubebant, ut patentibus hostiis coenitaretur. Ipsas VALVIPATAS & VALVIFRAGAS adpellari, auctor est Portunianus, antiquissimus scriptor.

Altera lunae cursum, stellarumque VII. imagines pictas.] Puto hic coenationem illam Neronis designari, (jam enim in triclinio erant) de qua sic Suetonius cap. XXXI. *Praecipua coenationum rotunda, quae perpetuo diebus ac noctibus vice mundi circumageretur.* Imitabatur omnino coelestem machinam. quapropter & planetarum imagines ibidem quoque necessario adessent, quorum mentio in hacce Trimalcionici triclinii descriptione nihil posset signantius aliud prae se ferre. Facit enim & huc ferculum illud XII. signorum. Conveniens namque omnino foret etiam ipsum illi coenationi.

Qui dies boni, quique incommodi essent.] Ex eventibus rerum secundis, & adversis, omnia observarunt veteres bona, vel tristia; cujus plura in Camillo Plutarchus recitat exempla, refertque ab Heraclito reprehensum fuisse Hesiodum, quod ἀγαθὰς constituisset ἡμέρας, & φαύλας, uti in ejus opere patet, cui titulus Ἡμέραι. Ejusdem fuere & superstitiosi admodum observatores Romani, & vix, puto, reperiri gentem posse, quae pura omnino evaserit ex simili contagione. Ex nomine apud nos jam solum reliquo dierum, *aciagos*, nuncupatorum conligere est, ejuscemodi nugarum rationem aliquando etiam Hispanos habuisse. Eosdem dies faciunt viri docti cum illis, quos *atros* antiqui vocarunt, dictosque putant esse quasi *atriagos*. Alii ab Aegyptiacis diebus deducunt, qui in decretis canonicis notati: *Non observetis dies, qui dicuntur Aegyptiaci, aut Kalendas.* Pessimi ominis habiti dies Agyptiaci respectu illorum, in quibus Aegyptus olim plagis adflicta. itaque *Aciagos* velut *Aegyciagos* vocarunt prisci. Sed nos de his hic non plura, quum loco proprio in de Antiquorum Calculis Diatriba nostra abunde egerimus.

Ceterum ut movimus dextros gressus.] Similiter paullo post: *Retulimus ergo dextros pedes.* Hispane dicimus: *[illegible] à mano derecha.*

Procubuit ante pedes] Supplicis gestus, precantisque. Arnobius lib. IV. *Et quia non supplices Mutuno procumbimus, atque Tutuno.* Ritus erat Persarum proprius, uti apud Curtium passim. Sic Alexander ad Sisigambim, Darii matrem, lib. V. *Procumbens saepe me venerari voluisti, inhibui.* Usque ad terrae contactum faciem demittebant procumbentes. indicat Ammianus lib. XVIII. cap. 19. de Antonino loquens, qui ad Saporem, regem Persarum, transfugerat. *Sublata tiara, quam capite summo ferebat honoris insigne, dissiluit equo; curvatisque membris, humum vultu pene contingens salutavit, patronum adpellans, & dominum.* Etiam Curtius lib. VIII. *Alexandrum venerantibus Persis, Polypercon, qui coenabat super regem, unum ex his mento contingentem humum, per ludibrium coepit hortari, ut vehementius id quateret ad terram,* &c.

Dispensatoremque in praetorio aureos numerantem.] Dispensator servus, qui domini pecuniae praepositus erat, ejusdemque jussu eam pro necessariis dispensabat, posteaque in sua breviaria accepti & expensi summas, ac rationes, inferebat. Unde apud Jurisconsultos merentur libertatem, si dominicas rationes ipsi tractaverint diligenter. Insignis enim locus est apud Suetonium in Vespa-

ſiano cap. XII. de diſpenſatoris cura in referendis in rationarium pecuniis Principis nomine expenſis : ſimulque de adſcribendo titulum ſummae, qui videlicet, modo ſic fieri poſſet, addebatur ſemper : *Expugnatus autem à quadam, quaſi amore ſui deperiret, quum perductae pro concubitu ſeſtertia quadraginta donaſſet : admonente diſpenſatore quemadmodum ſummam rationibus vellet referri? Veſpaſiano, inquit, adamato.* Petronius vero dixit *numerantem*, ut Macrob cap. 4. lib. II. Saturnal. ubi de Auguſto loquitur : *Secuto omnium riſu, diſpenſatorem Caeſar vocavit & ſeſtertia centum millia numerare Graeculo juſſit.* Sed novitio more; apud antiquiores enim diſpenſatores pecuniam appendebant, non numerabant; unde eis nomen. ſic Pompejus Feſtus : *Diſpenſatores dicti, qui aes penſantes expendebant, non adnumerabant.* Et in eandem ſententiam veniunt Plinius XXXIII. Hiſt. Natur. cap. 3. M. Varro extremo lib. IV. L. L. D. Iſidorus lib. X. Etymol. Cornutus, aut quiſquis eſt Perſii ille vetus interpres, Sat. II. Papias, alii. Nobis diſpenſatores dicuntur, *Theſereros*, & in Conſtitutionibus pariter vocantur diſpenſatores, qui Principum curant pecunias, theſaurorumque gerunt adminiſtrationem. *Diſpenſatio* diſpenſatoris functio eſt apud Suetonium in Veſpaſiano cap. XXIII. & Othone cap. V.

Non tam jactura me movet.] Sic cap. CXVII. *Nec illum jactura moveri.* pariter & Catullus Carm. 12. de linteo amiſſo.

Veſtimenta accubitoria - - - - Tyria.] Cubitotoria, vel accubitoria ſcribas, nihil prorſus intereſt. Facta igitur adcubitoria veſtimenta ex purpura. Plinius inquit lib. IX. Hiſtor. Natur. cap. 39. *Purpura dibapha quis jam non triclinaria facit?* Eadem igitur *tricliniaria*, *adcubitoria*, & *coenatoria*, quorum ſupra etiam cap. XXI. mentio. Sed in balneo, quaeris, ſubducta fuere veſtimenta coenatoria? haud inquam inepte. nam quum è balneo recta irent ad coenam, haud indecenter coenatoria jam induti irent etiam ad balneum.

Sed jam ſemel lota.] Aliter, *ſed tantum ſemel lota.* ſed longe abit à ductu litterarum. Qui vero interpretantur, *ſed jam ſemel*, pro *ſed tamen*, argute faciunt : aſt duriuſcula videtur locutio. Probior lectio mihi eſt, *ſed ea ſemel lota.* exaratum fors erat forma iſta, *ea ſemel.* unde facile ſtolidus librarius, *jam*, illud conflavit. In textum tamen recipere auſus non ſum. Plurima eſt ſcriptoribus mentio de veſtibus illis. Eleganti autem ambage bis tinctas concepit Ennodius Paneg. regi Theodorico dicto : *Exhibete, Seres, indumenta, pretioſo murice quae fucatis, & non uno aheno bibentia nobilitatem tegmina prorogate.* Eſt memoria & in Sacris Bibliis Numer. cap. XIX. 6. *Coccinumque bis tinctum ſacerdos mittet in flammam.* Suſpicor precioſiores purpuras pluries murice infectas. nam mihi Martialis haud oblique praeire videtur ad hancce conjecturam lib. II. Ep. 28.

Quaeque Tyron toties epotat aurea lacernae.

Et Epig. II. lib. X. qui locus unice Arbitro tempeſtivus quum ſit, miror tot interpretibus ſilentio fuiſſe praetervectum :

ET LOTAM, ut multum, terque quaterque togam.

Cap. XXXI. *Ad ſummam.*] Formulae hujuſce varius apud Arbitrum uſus. ſed quemadmodum in praeſentia, ſaepius alias uſurpat. Loca parallela iſthaec occurrunt. ſic cap. XXXVII. *Ad ſummam, mero meridie ſi dixerit illi tenebras eſſe, credet*, & cap. CV. *Ad ſummam, adhuc patrimonii mei reliquias olent.* & cap. CXXXIV. *Ad ſummam, qualem putas eſſe, qui de Circes toro ſine voluptate ſurrexit?* cap CXI. *Ad ſummam, relinquere ſe pueros in domo Eumolpi, ut illum loquentem audirent.* Idem eſt, ac ſi aliter diceret, ut ſummatim & ſine ambagibus dicam, ſive, demum, denique, & quod Hiſpani dicimus : *ien reſolucion, ien fin, i finalmente.* Sic & Vitruvius praefat. lib. VII. *Ad ſummam, mors ejus, ut parricidii damnati, varie memoratur.*

Vinum dominicum] Diverſum quippe erat à convivarum vino. qui neſcio an faſtus divitum antiquorum fuerit, an ſordes. ipſius autem apud ſcriptores tam Latinos, quam Graecos, querela eſt creberrima. Facete, more ſuo, ſaepe Martialis. Sic lib. IV. Ep. 86.

Nos bibimus vitro, tu myrrha, Pontice, quare?
Prodat perſpicuus ne duo vina calix.

Tali nunquam nos ſuſpicioni erimus obnoxii, qui abſtemii ſumus, frigidamque omni nectare potamus ſuaviorem. Et lib. VI. Ep. II.

Quod non ſit Pylades hoc tempore, non ſit Oreſtes,
Miraris? Pylades, Marce, bibebat idem.

Juvenalis etiam Sat. V. 51.

Non eadem vobis poni modo vina querebar.

Nec minus ſalſe eum morem inſectatur Lucianus, apud quem ita Saturnalium legumlator legem tulit : *Οἴνου τὸ αὐτοῦ πίνειν ἅπαντας. μηδ' ἔστω πρόφασις τῷ πλουσίῳ, ἢ στομάχου, ἢ κεφαλῆς, ὀδύνη, ὡς μόνον δι' αὐτὴν πίνειν τοῦ κρείττονος.* *Eodem de vino omnes bibunto : neque proſit diviti, ſi cauſetur vel ſtomachi, vel capitis, dolorem, ut ideo bibat de meliore.* Et rurſus in Epiſt. Saturnal. *Προειπεῖν δὲ καὶ τοῖς οἰνοχόοις, μὴ περιμένειν, ἔστ' ἂν ἑπτάκις αἰτήσῃ πιεῖν ὑμῶν ἕκαστος, ἀλλὰ ἢν ἅπαξ κελεύσῃ, αὐτίκα ἐγχέαι, καὶ ἀναδοῦναι μεγάλην κύλικα ἐμπλησαμένους, ὥσπερ τῷ δεσπότῃ. καὶ τὸν οἶνον δὲ αὐτὸν πᾶσι τοῖς συμπόταις ἕνα, καὶ τὸν αὐτὸν, εἶναι. ἢ ποῦ γὰρ γεγράφθαι τοῦτον τὸν νόμον, τὸν μὲν ἀνθοσμίου μεθύσκεσθαι, ἐμοὶ δὲ ὑπὸ τοῦ γλεύκους διαῤῥήγνυσθαι τὴν γαστέρα;* *Utque praemoneantur pincernae, ne cunctentur, donec unuſquiſque noſtrum ſepties po-*

ſcat

sciat bibere, sed semel jussi protinus infundant, & ingentem calicem impletum trahant, atque atque ipsi domino, utque unum, & idem vinum convivis sit omnibus. Alioqui unde tam ista lex scripta fuit, aut receptus mos, ut hic vino odorato generosoque temulentus sit, mihi contra musto disrumpatur alvus? Et tertio etiam ibidem. Idem & in cibis factum, quod magis adhuc spurcidicum. Unde omnium lepidissime à nescio quo Pontico quaesivit Epigrammatarius lib. III. Ep. 60.

Cur sine te coeno, quum tecum, Pontice, coenem?

Ministratoris gratia est.] Vere: nec fugit Lucianum. ideo cavit iisdem in legibus: οἱ διάκονοι πρὸς χάριν μηδενὶ μηδὲν. ἀλλὰ μηδὲ βραδυνέτωσαν, μηδὲ παραχωρείτωσαν. *Ministri ne cui quid favore danto, neque cunctantor, neque praetermittunto.*

Alexandrinis.] Argutuli Romam exinde adducti pueri, speciosique. Ovid. lib. I. Trist. Eleg. II.

Non ut Alexandri claram delatus in urbem
Delicias videam, Nile jocose, tuas.

Martialis lib. IV. Ep. 42.

Niliacis primum puer his nascatur in oris,
Nequitias tellus scit dare nulla magis.

Et supra Quinctilianus.

Aquam nivatam.] Notum jam, notari hic etiam Neronem, *cujus inventum decoquere aquam, vitroque demissam in nives refrigerare*, ut ait Plinius lib. XXXI. Histor. Natur. cap. 3. cujus & Juvenalis meminit Sat. V. & Suetonius cap. XLVIII. vocavitque *Neronis decoctam.* Fuit olim & potui nix ipsa decocta; aqua etiam ex nivibus dilutis; itemque aqua cum nive commista, sed quae parum ad Petronii interpretationem conducunt, itemque ad corporis valetudinem, uti apud Macrobium videre est lib. VII. Saturnal. cap. 12. Neronis autem decoctae *voluptas frigoris*, Plinius addit, *contingit sine vitiis nivis.* Subridet igitur opportune Arbiter, decocta illa uti in conviviis Principem ad pedum quoque lotionem, manuumque.

In manus infundentibus.] Plura hic ego congesseram, postea, quum animadverti, id laboris pridem convivialium rerum scriptoribus praeoccupatum, omisi consulto. Addam tamen, quod fortean non ita erit protritum, nimirum Romanos, aeque ac nos hodie, post epulas manus lavasse. Conligo ex divino Seneca, dum Lucilio vitae suae seriem exponit quotidianam Ep. 83. *Panis deinde siccus, & sine mensa in prandium: post quod non sunt lavandae manus.* Quia sordes videlicet non contraxerant cibo parcissimo: alias igitur non deforet ablutio. Confirmo insuper inlustri Suidae loco, qui & plura nos obiter edocebit: Ἀπόνιπτρον. Ἀριστοφάνης. ὥσπερ ἀπόνιπτρον ἐκχέοντες ἑσπέρας. εἰώθασι δὲ οἱ ἀρχαῖοι εἴποτε ἐκχέοιτο ἀπόνιπτρον ἀπὸ τῶν θυρίδων, ἵνα μή τις βραχῇ τῶν παριόντων, λέγειν· ἔξιστω καὶ ἀπονίψασθαι τὸ δεῖπνον ἔλεγον. πρὸ τοῦ δείπνου δὲ κατὰ χειρός. *Malluvium. Aristophanes* [Acharn. 616.] *Ut manuum, ac pedum ablutorum aquam, & sordes effundentes vesperi. Antiqui autem, si forte manuum, aut pedum, ablutorum aqua ex fenestris effunderetur, ne quis ea rigaretur, praetereuntibus dicere solebant, De via. Et* ἀπονίψασθαι, id est, *manus abluere, dicebant POST COENAM. Ante coenam vero dicebant,* κατὰ χειρὸς, id est, *in manum* (aquam funde.) Athenaeus autem has locutiones permutat lib. x. moremque lavandi manus post coenam satagit multis stabilire. Vide jam, quaeso, quam altam ducat originem vulgaris formula nostratium, *agua va*, praemonentium, quum aqua ex fenestris effunditur.

Aliisque insequentibus ad pedes.] Nota, quaeso, quod lavatio isthaec in mensa, licet in balneo loti jam satis illis convivae, ut supra visum. Quapropter omnino fallitur vir doctissimus, quum adserit, si in balneis prius fuissent, neutiquam antiquos lavare pedes in convivio solitos. quod Arbitri suffragio plane reluctantis conatur tueri, quum ex antica oppositum hic ostendat ipse Petronius. Sic etiam apud Planudem Xanthus è balneo rediens iterum ante coenam jubet, ut pedes suos Aesopus lavet. Ipsum adi, nos loco parcimus longiusculo. Necessario autem: vel ob hancce consuetudinem, pedibus nudis adcumberent veteres: quandoquidem, ne stragula conspurcarent, haud fuisset prorsus necessarium, quod vulgo jam satis superque notum.

Ad pedes.] Plautus in Persa v. II.

Locus hic tuus est, hic accumbe. Ferte aquam pedibus, praeben' tu puere?

Pelluvium adpellatum vas lavandis pedibus inserviens, ut *Malluvium* manibus: itemque *Malluviae*, & *Pelluviae*, auctore Festo. *Polubrum* quoque idem, teste Nonio. Modum indicat Livius: *Argenteo polubro, & aureo gutto.* Planius Fabius Pictor lib. XVI. *Aquam manibus, pedibusque dato, polubrum sinistra manu teneto, dextera vasum cum aqua.* Guttus, gutturnium est. sic etiam Varro lib. IV. L. L. *A Gutteis Guttum adpellarunt.* Festus: *Gutturnium vas, ex quo aqua in manus datur: ab eo quod propter oris angustiam guttatim fluat.* Etiam *urceolus manalis* à manando dictus: ut & *aqua manalis*, quam vocem nescio ubi memini legisse. Unde Hispanorum *Aquamanil* eidem usui. Sic & hodie visuntur in antiquis marmoribus, quae triclinia repraesentant, pueri sinistra manu malluvium tenentes, dexteraque urceolum manalem. Et apud Ursinum in append. ad Triclin. Ciaccon. cujusdam id genus cernitur depicta imago.

An tota familia cantaret.] Aptissime dictum de familia Principis usque ad dementiam cantoris,

nam ut eſt in proverbio: ὁποία ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες. *Qualis hera, tales & ancillae.* Ipſe autem eo videlicet inſaniae tandem devenerat, ut citharoedi habitu depingi amaret impendio numiſque excudi; quorum hodie nonnullos exſtare, nemo neſcit. Ejus item mortem ſibi conſciſcentis, noviſſimum fuit verbum, referente Conſtantino Manaſſe:

Οἷον, ὦ Ζεῦ, κιθαρῳδὸν ὁ βίος ζημιοῦται.
Qualem, ô Jupiter, citharoedum mortales amittunt!

Lege capp. XX XXI. XXII. Suetonii, ubi prorſus delirantem Imperatorem deprehendes, indeque locum iſtum luculenter inluſtrari. Eadem etiam multis Dio, ac Plinius, ſaepius inculcant, Lucianus in Nerone, Joan. Saresberienſis lib. I. Polycratici cap. 7. Julianus Imp. in Caeſarib. Eutropius lib. VII. Suidas.

Itaque potionem popoſci: paratiſſimus puer non minus me acido cantico excepit.] Hinc obſervo equidem, neſcio an uſquam quantum eſt Criticorum obſervarit alius, quod pueri antiquitus bibentibus, nec ſane intempeſtive tunc, ut alias, canere eſſent ſoliti. Plane etiam Horatius lib. II. Ep. II.

Quin etiam canet indoctum, ſed dulce, bibenti.

Traho huc & Manilium lib. V. Aſtron. verſ. 327. ubi oriente lyra fidicines & cantores naſci docet:

Ille dabit cantus inter convivia dulces,
MULCEBITQUE SONO BACCHUM, noctiſque tenebris.

Verbis autem, *noctiſque tenebris*, convivia deſignat antiquorum, quae in multam noctem protrahebantur, ut ſupra diximus. Haud abſonum eſt quod & Athenienſibus in feſto, quod *Choas* adpellabant, fuit antiquitus factum. Indicebatur per praeconem certamen bibendi ad tubae ſonitum. ſic Ariſtophanes in Acharnenſibus, [verſ. 999.] ubi praeco clamitans inducitur.

Ἀκούετε, λεῴ, κατὰ τὰ πάτρια τὰς Χόας
Πίνειν ὑπὸ τῆς σάλπιγγος. ὃς δ᾽ ἂν ἐκπίῃ
Πρώτιστος, &c.
Audi, populo, more patrio Choas
Bibendum ad tubam: qui vero ebiberit
Primus, &c.

Apud Suidam quoque memini me obſervaſſe huc conducentia, quae nunc non occurrunt.

Pantomimorum.] Qui *Pantomimi*, dicat nobis unicus Manilius lib. V. verſ. 473.

Externis tamen aptus erit nunc voce poëtis,
Nunc ſaturo geſtu, referetque affectibus ora,
Et ſua dicendo faciet, ſoluſque per omnes
Ibit perſonas, & turbam reddet in uno.

Plenius adhuc & planius Ariſtaenetus Ep. 26. lib. I. & Macrobius lib. II. Sat. cap. 7. quos vide. Ceterum in Neronem agnoſce parum aberrans telum. Adeo enim ſcenicis artibus fuit addictus ille princeps, ut *Paridem pantomimum occiſum ab eo, quaſi gravem adverſarium*, tradat Suetonius cap. LIV. Aeque, ac Petronius, illum etiam perſtringit Plinius Panegyrico: *Idem ergo populus ille aliquando ſcenici imperatoris ſpectator, & applauſor, nunc in pantomimis quoque averſatur & damnat effeminatas artes, & indecora ſaeculo ſtudia.* Latius vero Philoſtratus de vita Apollon. lib. V. Et Joan. Saresberienſis lib. I. de Nugis Curialium cap. 7. & caeteri jam ſupra laudati ſcriptores.

Cui locus novo more primus ſervabatur.] Vere, *novo more.* nam medius locus in conviviis honoratior erat Romanis, quod planum fecit ſcriptorum teſtimoniis inprimis eruditiſſimus noſter Ciaconius lib. de Triclinio, Manutius lib. IX. Ep. Famil. Ciceronis epiſt. 26. & Lipſius lib. III. Antiq. Lect. Quod autem ex Feſto proferunt interpretes non recte capiunt. neutiquam, *novo more*, primus locus Trimalcioni ſervaretur, ſi rex ſemper ſupra omnes accumberet. De Pontificalibus coenis tantum Grammaticus loquitur, aut de illis quibus Pontifices adhibiti. Nae talibus coenis ordo erat. Feſto ipſo auctore: *Rex, deinde Dialis, poſt hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto loco Pontifex Maximus.* Confirmatur Pontificalium librorum auctoritate, referente A. Gellio: *Super flaminem Dialem in convivio, niſi Rex Sacrificulus, haud quiſquam alius accumbit.* & Servius ad illud lib. II. divini operis verſ. 2.

Inde toro pater Aeneas ſic orſus ab alto.

Quod ſatis etiam non vidit vir doctiſſimus.

In promulſidari.] Supra de *promulſide* nos, quae jam ad Petronium poſt tot doctos viros ſufficere videbantur. Addere tamen in praeſentia lubuit, *promulſidare*, ſive *promulſidarium*, mihi eſſe promulſidis, ſive coenae primae partis ferculum, repoſitoriumve; Martiali *guſtatorium* dicitur Ep. 88. lib. XIV. Arbitroque inferius cap. XXXIV. in promulſide namque ſeu guſtatione & eſculenti quid fuit, & poculenti. Minime autem *promulſidare* vocari adſero vas continendae guſtationi deſtinatum, ut omnes voluere eruditi. Plane hic indicat Arbiter, inquiens, *in promulſidari eſſe aſellum Corinthium duabus lancibus tectum*, cui uſui repoſitoria aut fercula in convivium inferri ſolita fuiſſe, hoc eſt, ut lances, & ſtruices patinarias ſuſtinerent, infra dicimus. Plane etiam indicat Ulpianus leg. 19. §. 10. ff. de aur. & arg. leg. *Sed ſi cui vaſa ſint legata, non ſolum ea continentur, quae aliquid in ſe recipiant, edendi bibendique cauſſa paratum, ſed & quae aliquid SUSTINEANT. ET IDEO ſcutellas, vel PROMULSIDARIA, contineri.* Hinc vero neutiquam conligere eſt, quod *promulſis* neceſſario pro vaſe uſurpetur aut lance: Itemque pro guſtu aut antecoena minime uſurpari

poſſe

posse *promulsidem*, ut voluit nuper vir doctus ad Pallium Tertulliani, adseverans scilicet, nusquam de gustatione aut antecoenio *promulsis* dixisse priscum scriptorem. nam praeterquam quod suomet ipse gladio jugulatur, verba illa proferens Arbitri cap. XXIV. *Hoc belle cras in promulside libidinis nostrae militabit; hodie enim post asellum*, &c. omnemque adimit sententiae leporem, ibi asellum cum promulside confundens, quod, si diis placet, nunc in promulsidari artificiosi valde convivatoris asellum quoque vidit. plura praeterea testimonia obvia erunt cuique, ex quibus, ipsum falli, constabit manifesto. Adeat interim Ciceronis Epp. 16. 20. lib. IX. ad Familiares, ubi aperte *promulsidem* pro gustatione extulit Cicero.

Adlatus est Corinthius cum bisaccio.] Vera, quae hic Erhardus & Bourdelotius cogitant. Sed nemini ex nostris, certo scio, quod addam, in mentem venit; nisi ille, de cujus pravitate saepius in isto opere conqueror, postquam cum illo feci communes lucubrationes meas, pro suo, uti alia plura, hocce venditarit. Ecce originatio indubitatae fidei est, quam de Hispano nomine *Bisaças a Bisaccio* Romanorum duco haud cunctabundus. Vide Covarr. Thesaur. vocibus, *Biaças*, *Bicaças*. Sordebunt prae ista indubie quaelibet aliae Etymologos nostrates consulenti. Quod vero addit *tegebant asellum duae lances*, est videlicet inter duas lances esse illum constitutum.

[illegible] & tomacula [illegible] craticulam ferventia argenteam posita: infra craticulam Syriaca pruna cum granis Punici mali.] Primi nos hujusce loci sensum odorati sumus reconditiorem. in eo videlicet (quum ipse ex illis sit, qui ad Principis ingenium penitus exprimendum sunt compacti) plus aliud, quam verba sonant, necessario fuit requirendum. Sed jam ad rem. Primum sciendum est, quid sint *tomacula*. Verius enim, quod nos cognoverimus, adferemus in medium. *Tomacula* ergo ex variis plerumque carnium generibus olim fuisse confecta, indubium est. Carnes enim valde minutatim concidebant, unde eis nomen, [illegible], id est, *incisione*. Eas subinde condiebant cum ovis, aromatis, & oleribus, ex quibus omnibus in unum perfecte redactis globulos ad nucis magnitudinem efficiebant. Demum pilas, aut globulos illos omento involutos, aut in sartagine larido frigebant; aut, quod frequentius factum in craticula torrebant. Longum foret loca, unde isthaec depromsimus, referre. Bene igitur, qui idem cum tomaculis faciunt *offellas*, quod indicare mihi videtur & Martialis hexametro illo Ep. 221. lib. XIV.

Parva tibi curva craticula sudet ofella.

Quo & ille facit Ep. 48. lib. X.

Et, quae non egeant ferro structoris, ofellae.

Et alius lib. XII. Ep. 48.

[illegible] julitas [illegible]

Ubi, *julitas ofellas*, non subito [illegible] praetor, nam id non facile: sed illico, ut amicus adfuit conviva, super craticulam ad torrendum impositas, qui è fumo videlicet fuissent quamprimum detractae. Ibi enim, uti notatum aliis, durabantur, siccabunturque. Idem prorsus hodie parissime nobis usurpatum, variis potissimum in suum farciminibus. Verum enim vero quum tomacula, offellae, sive insitia ex porcinis constarent ut plurimum partibus pinguissimis, necessario in mensam producenda erant satis calentia palato atque stomacho consulentibus. Id autem fieri neutiquam poterat, nisi craticulis ipsis adferrentur, foculoque opportune iisdem subjecto. Aperte hocce innuit Petronius, quum *tomacula* illa facit *ferventia*: aperte quoque Martialis, quum *fumantia* lib. I. Ep. 42.

Quod fumantia qui tomacla raucus
Circumfert tepidis cocus popinis.

Ubi, id significare Valerium, & Raderus animadvertit. Ast numne, ais, ignis est subtus craticulam Trimalcionis argenteam injectus? Omnino, inquam ego: simulatus tamen & effictus, non verus. Ipsum indubie ut repraesentarent, Syriaca pruna infra craticulam posita fuere, & grana Punici mali. Aliter ineptissime profecto ferventibus eduliis adjungerentur. Quam proprie vero prunarum vicem pruna Damascena, & Punici mali grana possint subire, quisque animadvertet. Similes enim lusus insanientium fuere Principum delitiae, Neronis autem ingenio adpositissimi. Non alio abeunt, quae sequuntur cap. XXXIII. ligneae gallinae, in corbe ova ex farina figurata incumbentis, nugamenta, ut dicemus ibidem. Parissimae fuere & parissimis principibus insaniae. Sic Alagabalo Neronis simiae convivas suos ludificanti ipsissimus animus. Isthaec inter alia de ipso Aelius Lampridius scripta reliquit: *Pisum cum aureis, lentem cum cerauniis, fabam cum electris, & oryzam cum albis exhibens.* Cujus sane loci mentem penissime Casaubonus percepit, quicquid nuperus ejusdem Historici interpres incassum reluctetur. Nae ille miscebat aurum, gemmasque cum oleribus, aut natura aut arte iisdem adsimilantes, ut falleret sic etiam, perinde ut pluribus aliis, convivas suos, quum cibos adgrederentur. Inde prorsus Trimalcionicus concoena fatetur ingenue, cap. XXXIII. se suam fictorum ovorum partem voluisse abjicere; *nam videbatur illi jam in pullum coisse.*

Cap. XXXII. *Ad symphoniam adlatus est.*] Adferebantur in triclinium ad tibias, sed nimio tantum luxu profluentes. Sic Antiochus, referente Polybio lib. XXVI. Histor. apud Athenaeum lib. X. cap. II. ad symphoniam adlatus est: εἰ δὲ καὶ τῶν νεωτέρων, φησι, συναισθοιτό τινας εὐωχουμένους

ὅπου δή ποτε, παρῆν μετὰ κεραμίου, καὶ συμφωνίας. *Et sicubi convivari juvenes intelligeret, cum lagenis, & symphonia, illuc accedebat.* Pariter & domum deducebantur à coena praecedentibus quoque lucernis, facibusve. Cic. in Catone: *C. Duillium M. filium, qui Poenos primus classe devicerat, redeuntem à coena senem saepe videbam puer. delectabatur crebro funali, & tibicine, quae sibi nullo exemplo privatus sumserat: tantum licentiae dabat gloria.* Idem de C. Duillio plures referunt. *Adlatus*, nempe Chiramaxio, aliove sellae gestamine, vel cathedrae. Sed verius lectica, ut supra cap. XXVIII. *Lecticae impositus quum ergo adferretur.*

Ad symphoniam.] Sic instrumentum quoddam musicum, *symphonia* adpellatum, describit S. Isidorus lib. III. Orig. cap. 22. *Symphonia vulgo adpellatur lignum cavum ex utraque parte, pelle extenta, quam virgulis hinc & inde Musici feriunt. Fitque in ea ex concordia gravis & acuti suavissimus cantus.* Ejusdem enim formae sunt antiquorum *Sistris*, nostrisque *Panderos*. Etiam S. Hieronymus Epistola ad Damasum adfirmat, quosdam olim Latinorum, *symphoniam* genus fuisse organi Musici, existimasse. An ergo de simili quodam musico instrumento capiendus hic, & saepe alias Petronius, ubi de symphonia mentio? Doctiores viderint, nos vero progredimur.

In cervicalia minutissima.] *Cervicalibus* locum fuisse in lectis triclinaribus, jam Critici monuere. A cervice autem denominari, Priscianus docet lib. IV. & recte: nam delicatulorum cervices subfulciebantur cervicalibus. Eadem cum pulvinis facit Volaterranus lib. XXVIII. *Pluma* erant referta. plane Martialis lib. XIV. Ep. 146.

Tinge caput nardi folio: cervical olebit.
Perdidit unguentum quum coma, pluma tenet.

Inde Plinius jam claret, quum in Trimalciones ejusmodi invehitur lib. X. Histor. Nat. cap. 22. *Eoque deliciae processere, ut sine hoc INSTRUMENTO plumae durare jam ne virorum quidem CERVICES possint.* Loquitur ibi de lana anserum mollissima. *Cervicalia* nunc, *acericos*, nos adpellamus non magna vocis differentia si eraditur littera, *a*, in principio addita.

Expressit imprudentibus risum.] Id est, novitiis convivis, qui id nondum spectaverant. Sic cap. LXXIX. *imprudentiam locorum* tribuit eis nimirum, quibus, per ejusmodi anfractus egredi, non contigerat. Contra senem indigenam, suaeque rerum civitatis bene conscium, *prudentiorem* adpellat advena Encolpius cap. LXXXVIII. *Consulere prudentiorem coepi aetates tabularum* &c. De veteri autem conviva inquit cap. XXXVI. *At ille, qui saepius ejusmodi ludos spectaverat*, & cap. sequenti: *Deinde ut audivi veterem convivam.*

Pallio enim coccino.] Supra hunc locum, leviter tamen, tetigimus, ubi de palliis egimus. plene vero Lipsius cap. 23. Amphith. quem vide.

Circaque oneratas veste cervices laticlaviam immiserat mappam.] Et locus iste nominatim de Nerone accipiendus. Palam faciant Historici. Tranquillus sic prodidit in vita ejus cap. LI. ubi *mappam* istam *sudarium* vocat: *Ac plerumque synthesinam indutus, LIGATO CIRCA COLLUM SUDARIO prodierit in publicum, sine cinctu & discalceatus.* Habitus omnino est in triclinio discumbentis. ac proinde ego existimo mappis aut sudariis illis linteola omnino respondere, quae, *babadores*, vocamus, quibusque in mensa utuntur divites nonnulli, ac delicati homines. Dio σινδόνιον vertit, integrumque locum verbis illis concepit: Τὰς ἐκλεύτας χιτώνιόν τι ἐνδεδυκὼς ἀνθινὸν, καὶ σινδόνιον περὶ τὸν αὐχένα ἔχων, ἐς πάντας· καὶ γὰρ ἐν τούτοις ἤδη παρηνόμει, ὥστε καὶ ἀζώστους χιτῶνας ἐν τῷ δημοσίῳ ἐνδύεσθ. Notum est & mappis illis adsutos quoque *clavos* fuisse.

Veste.] Vestis haec mihi palliolum est, quo habebat delicatulus ille caput inclusum; fieri enim aliter non poterat, quin humeros illud necessario contingeret. Aliis vero doctis viris *Focal* est, quod itidem, ajunt, esse habitum in deliciis olim, non ad raucedinem solum, aut anginam, adhibitum. Sed praeclare nugantur, nec adferunt exemplum, quo opinionem suam conroboratam videri velint.

In minimo digito sinistrae manus.] Longa apud Macrobium lib. VII. cap. 13. disceptatio, cur praecipue sinistra annulorum gestamini destinata sit. Attejus autem Capito rationem reddit, quam unicam adferre, digna enim scitu est, nobis adlubuit. Agit de immodica antiquorum in gemmis luxuria, scalpturisque ipsarum, ac subdit: *Hinc factum est, ut usus annulorum exemtus dexterae, quae multum negotiorum gerit, in laevam relegaretur, quae otiosior est, ne crebro motu, & officio manus dextrae preciosi lapides frangerentur.* Plures aliae sunt rationes, quas brevitati consulentes reticemus. Pluribus exsequitur Plinius lib. XXXIII. cap. 2. Apion Aegyptius apud A. Gellium lib. X. cap. 11. & apud Macrobium alii. Inde Tertullianus ait extremo lib. de Habitu mulieb. *Et sinistra per singulos digitos de saccis singulis ludit.* Notaque est Sabinorum historia, à quibus Tarpei filia quod in sinistris manibus haberent postulavit, annulos intelligens: *illi vero scuta pro aureis donis fuere congesta*, tradente Livio lib. I. ab V. C. cap. 11. natantque testimonia auctorum voluminibus. Verum enim vero minimus digitus olim, ut medius, annuli honore privatus, quod plane Petronio, aliisque non paucis repugnare videtur. ipsus Capito: *Medium & minimum vitaverunt, ut ineptos, alterum magni*

gni

gentiliter, [illegible] alterum. Sed postea turbatum hocce, sicut omnia. aperte Seneca lib. VII. Nat. Quaest. Et Martialis Epig. 63. lib. v.

P[illegible] digitos [illegible] omnes.

Annulum gravem.] Magnorum annulorum gestationis originem ab ipsismet olim Sabinis transferre Romani potuere. sic Livius loco laudato: *Quod gemmatos magnae speciei annulos habuerint Sabini*, &c. Hinc & Martialis tibi lucis nonnihil mutuatur, qui *annulum gravem* vocavit; nam quia grandes annuli, erant & graves. Ideo *Dactyliotheca* excogitata ipsis reponendis. ita lib. XIV. Ep. 121. cujus Lemma *Dactyliotheca*.

Saepe gravis digitis elabitur annulus unctis:
Tuta mea fiet sed tua gemma fide.

Ea propter & inventum postea delicatum discrimen, annuli nempe aestivales, qui leviores: hiemales item, qui graviores forent. Id Juvenalis Sat. VII.

Semestri vatum digitos circumligat auro.

Et planius Sat. I. in Crispinum, quod jam Criticis puto esse notatum.

Extremo vero articulo digiti sequentis.] *Annularis* nempe, sive, ut vocat Macrobius *medicinalis*. apud quem & rationem videre est, quam ei praestitit Attejus Capito. Praeterea notandum, in singulis articulis à priscis gestatos annulos. ideo, *extremo*, expresse Petronius addidit. Aperte Seneca: *In omni articulo gemma disponitur.* Immo & in uno articulo plures. Martialis lib. v. Ep. 11.

Sardonychas, smaragdos, adamantas, jaspidas uno
Portat in articulo Stella, Severe, meus.

Nisi de annulo uno ridicularia hyperbole hocce dictum sit. Sed omnium maxime mirum est, quod ex dictis colligere licet, nimirum quod ipsismet in articulis annulos antiqui gestarunt. nam id summo manum impedimento foret procul dubio. Fateor me diu hic haesisse; nihilque crepera admodum in re adfirmare sum ausus, quousque in Clementis Alexandrini locum incidi, qui ut fugitivus mos denuo in lucem proferretur, vel solus quidem sufficeret. Inquit ergo lib. III. Paedagogi cap. II. *Ἀλλὰ καὶ τὸν δακτύλιον οὐκ ἐπ' ἄρθρου φορητέον τοῖς ἀνδράσι· γυναικεῖον γὰρ τοῦτο· εἰς δὲ τὸν μικρὸν δάκτυλον. καὶ τοῦτον εἰς τὴν ἔσχατον καθιέναι. ἔσται γὰρ οὕτως ἐνεργὸς ἡ χεὶρ, ἐν οἷς αὐτῆς δεόμεθα. καὶ οὐ ῥᾳδίως ὁ σημαντὴρ ἀποπεσεῖται, τῷ μείζονι τοῦ ἄρθρου συνδέσμῳ φυλαττόμενος.* *Sed neque à viris est annulus in articulo ferendus: hoc enim est muliebre: sed in parvo digito, atque adeo in extrema ejus parte est con[illegible]dus: ita enim erit manus ad operandum expedita in iis, in quibus ea egemus: neque facile excidet sigillum, quod majore articuli ligamento custoditur.*

Ferreis velut stellis ferruminatum.] Annulum aureum, ait, ferreis stellis ferruminatum, uti Jureconsultus, *scyphum argento ferruminare.* Innuit enim Petronius, auro ferreas stellulas fuisse inclusas, arte impressas, & infixas, de quo late Salmasius ad Claudium Trebellii Pollionis cap. XVII. Haud absimile hoc opus ab illo, quod *Vermiculatum* dicitur. *Atauxia*, Arabico nomine nos adpellamus. nam eo Mauri sunt artifices insignes. De hocce indubie & accipiendus Tranquil. in Aug. cap. VII. *Thurinum cognominatum, satis certa probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam ejus aeream veterem, ferreis ac paene jam exolescentibus litteris hoc nomine inscriptam.* ubi Casaub.

Dextrum nudavit lacertum armilla aurea cultum.] Clarius hic Neronem significare non potuit. Sic de ipso Suetonius cap. VI. *Exuvias serpentis AUREAE ARMILLAE inclusas DEXTRO BRACHIO gestavit.* Inde & notatus Caligula Neronis archetypus, referente ipso Tranquillo cap. LII.

Dextrum lacertum armilla aurea.] Proprie dixit *lacertum*, ubi armilla. nam *Armea* dicta ab armo suprema brachii parte in humeros, collumque vergente. Festus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis armos vocabant. Unde arma ab his dependentia sunt vocata.* Ab *armea* deinde diminutivum *armilla* factum est. Ea quoque suprema brachii pars vocata *lacertus.* Addit, *dextrum*, novo more: nam antiquiores brachiis laevis armillas gestavere. Livius lib. I. ab V. C. cap. II. ubi de ambiguo pacto Tarpejae virginis verba sunt: *Additur fabulae, quod vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis brachio laevo, gemmatosque magna specie annulos habuerint, pepigisse eam, quod in sinistris:* &c. Quod idem Dionysius Halicarnass. [Lib. II. p 105. 33.] enarrat. Proprius ergo ornatus fuit militum, ut supra etiam dixit Festus. Isidorus item lib. XIX. cap. 31. *Armillae autem proprie virorum sunt, collatae victoriae causa militibus ob armorum virtutem. Unde & quondam vulgo Viriolae dicebantur.* Glossae: ψέλιον. *Viriola, Armilla.* Est *Viriola*, deminutivum etiam à *Viria.* vocabant & *Calbeos*, sive *Galbeos.* etiam Festus: *Calbeos armillas dicebant, quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur.* Quia in brachiis ergo gestatae armillae, adpellatae & *Brachiales*; ipsae Glossae, Βραχιάλιον. *Viriola.* & quia in brachiis postea dextris, *Dextralia*, & *Dextrocheria*, ut S. Isidorus, ac plures indicant. Et *Spinther* item genus armillae, ut Festus in *Spinther*, & Priscan. lib. v. Erit igitur εἰρωνικὴ Neronis irrisio illa armillae ostentatio, utpote parum viri, quod satis notum: cujus haud secus mollitiem insectabitur, si vel armillas pro, uti etiam fuere, feminarum sumas ornamentis. Ipsarum autem imagines jam

An

antiquarii dedere, Chifletius in Vesontione urbe, & Pignorius de Servis. quibus non injucunde oculi pascuntur intuentium. pluresque statuae hodie spectantur antiquorum, armillis hisce conspicuae.

Et eboreo circulo lamina splendente connexum.] Eboreo circulo forte exuviae illae serpentis inclusae; Circulus autem ipse armillae indubie annexus. Erant enim armillae tessellis distinctae, gemmisque. quo pertinet illud Juvenalis Sat. IX.

- - - Cui succina mittas
Grandia.

Ubi Scholiastes vetus (Probum Birthium nonnulli nominant) *gemmata dextrocheria.*

Dentes perfodit.] *Perfodit*, ut Martial. lib. VI. Ep. 74.

Foditque tonsis ora laxa lentiscis.

Appulejus, *exscalpit.* At aliud est *Dentiscalpium*, nimirum quo dentes lavantur, scalpunturque: aliud *Dentifricium*, videlicet pulvisculi candidici, quibus dentes fricantur, Graecis ὀδοντότριμμα. Confudit tamen Appulejus in Apologia, quem vide.

Cap. XXXIII. *Cum tabula terebintina, & crystallinis tesseris.*] Aleatorius lusus talorum, tesserarum, & calculorum, res valde confusa est hodie, & implicata. Ea propter non pauci ex humanioris litteraturae candidatis hanc exornandam spartam susceperunt: sed tale horum ludorum fatum est, ut, contrario sibi quum plures opponantur docti viri, tamen de manifesto errore jure postulare neminem possis: tantis sunt scriptorum, qui laudantur, exempla involuta tenebris. Nos olim densam admodum caliginem illam discutere conabimur, & fortasse non ludemus operam. Interea, quod indubium est, & huc praesertim facit in praesentia, proferimus: nimirum similes ludos inter conviviorum oblectamenta antiquitus numerari, ac fere semper in ipsa inferri solitos. Auctores enim scatent testimoniis. Addimus & Neronem hic plane perstringi, de quo sic scriptum Suetonius reliquit in ejus vit. cap. XXX. *Quadringenis in punctum HS. aleam lusit*, quod de tesseris accipiendum, jam dudum est, quod probe censuit Calcagninus. Ceterum tolerabiliorem facit lusoriam tabulam terebintinam gemmea illa M. Pompei, cujus videlicet apud Plinium in Histor. Natur. cum admiratione mentio cap. 2. lib. XXXVII. *Transtulit alveum cum tesseris lusorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor. & ne quis ea de re dubitet, nulla gemmarum magnitudine hodie prope ad hanc amplitudinem accedente.* Latinis *alveus*, sive *alveolus* tabula lusoria dicta est, etiam *abacus:* Graecis τάβλα, πλινθίον. tesserae, *lepusculi, jacula, quadrantalia, numeri; item* κύβοι, ὀςᾶ ἐςιγμένα.

Pro calculis enim albis, aut nigris.] Quid eadem in tabula calculi cum tesseris? Ludus enim, quem finire cupiebat, calculorum fuit, uti satis liquet ex sequentibus. Quid ergo tesserae adhibitae eidem ludo? Latet adhuc ludi genus tenebris antiquitatis involutum, unde etiam & non pauca auctorum loca quadam quasi nocte offunduntur. Cedet forsitan diei aliquando caligo, lusumque locaque equidem, si Deus det, luce clara illucescam in Diatriba de antiquorum Calculis. Nunc autem, calculi, inquam, geminis coloribus erant distincti. Lucanus in Panegyrico ad Pisonem:

Callidiore modo tabula varietur aperta
Calculus, & vitreo peraguntur milite bella,
Ut niveus nigros, nunc & niger alliget albos.

Et Martialis lib. XIV. Ep. 17.

Hic mihi bisseno numeratur tessera puncto,
Calculus hic gemino discolor hoste perit.

Sidonius item Apollinaris Ep. 12. lib. VIII. *Hic tabula calculis strata bicoloribus.*

Interim dum ille omnium agmen testorum inter lusum consumit.] Locus iste ex illis est, de quibus bene praecipue nos opere in isto meritos esse, existimare possumus. Illum supplemus, & interpretamur, an vere, judicium tantum penes doctos esto. Τὸ *agmen*, ubi asteriscus erat, inseruimus, adeo concinno sensu, ut illud, aut simile quid, necesse habuerit scripsisse Petronius. quod ex peculiari ludi illius ratione (cujus nunc ea tantum, quae huc conducere videbuntur, adtingam) Phoebo fiet meridiano clarius. Ludus ergo ille belli omnino prae se ferebat imaginem, ut eleganter Martialis dixit lib. XIV. Ep. 20. quod est de calculis:

Insidiosorum si ludis bella latronum,
Gemmeus iste tibi miles, & hostis, erit.

Et Lucanus:

- - - Vitreo pugnantur milite bella.

Et crebriter omnes. Deinde, ars lusus erat, haud aliter ac in bello fit, calculum hostem inter duos milites, hinc & hinc domunculis tabulae conlocatos, ita comprehendere, ut neutiquam hosti illi subterfugiendi alius relinqueretur locus; itaque de medio, revera autem de tabula, velut devictis contingit, tolleretur. Omnia haec mira brevitate Julii Pollucis insignis locus manifesta reddit lib. IX. cap. 7. [Segm. 98.] Διῃρημένων ἢ εἰς δύο τῶν ψήφων κατὰ τὰς χρόας, ἡ τέχνη τῆς παιδιᾶς ἐςι, περιλήψει τῶν δύο ψήφων ὁμοχρόων τὴν ἑτερόχρουν ἀναιρεῖν. *Calculis autem bipartito secundum colorem divisis, ludi hujus ars est: duorum concolorum comprehensione, alterum discolorem tollere.* Inde pariter jam multi scriptorum loci lucem accipient. Nobis autem hic unum, aut alterum, designare tantum, adlubuit, quum plenius

nius alibi id simus praestituri. sic Ovidius lib. III. [illegible]:

C[illegible] stridis latronum pra[illegible] ludat:
Unus cum gemino calculus hoste perit.

Et lib. II. Trist. Eleg. I.

Discolor ut recto grassetur limite miles,
Q[illegible] perit.

Martialis item lib. XIV. Epigr. 17.

Calculus hic gemino discolor hoste perit.

Aliique. Inquit ergo Arbiter: *Dum consumit a-[illegible]*, hoc est, dum unusquisque calculus a gemino hoste circumventus perit, ac tollitur. Hinc jam obscurissima in re viros doctos caecutire, nihil erit mirum: modo ignara juventus, fidem illis habere, caveat omnino. Sic erit & à nupero Petronii interprete hic praecipue cavendum, qui locum istum restituere pariter conatus est. Non vidit vir eruditus, [illegible] tesserarum numerus illo in lusu nunquam consumatur, & terebintinas tesseras in Petronio non esse.

Testorum.] Calculorum intelligit. eadem ratio calculorum nominis, ac testorum. ut initio lapillis ludebant, ita & testis. Petronio autem magis, quam *testa*, videtur *testum* adrisisse, ut rursus infra cap. CXXXVI. *Animadverto Enotheam cum testo, ignis pleno.* Ita & *scrupi* vocati sunt calculi illi. Cicero lib. I. de Oratore: *Pila bene, & XII. scrupis, ludere.* Quintilianus lib. II. *An vero S[illegible] XII. [illegible]*, &c. Nuncupati etiam prifcis au-ctoribus *latr[illegible]* & *latrunculi*, & [illegible]: suos vero quisque lusor *milites*, alterius appellabat *hostes*: [illegible] Graecis dicti. Porro autem à materia varia, *gemmei*, Martiali: *vitrei*, Ovidio, Lucano, & Martiali: *aurei*, & *argentei*, Petronio.

Repositorium adlatum est cum corbe, in qua gallina erat lignea &c.] Repositorium istud etiam in gustatione. indicat clare Petronius, quum inquit: *gustantibus adhuc nobis.* ac postea cap. sequenti. *Et gustatoria pariter à choro cantante rapiuntur.* Adhuc ergo in antecoena illi convivae. Hinc autem animadvertere quoque licet Sybaritici patrisfamiliae exquisitum ingenium, apud quem voluptatis architectum omnia noviter machinabatur gula ingeniosissima. nam quum moris esset, coenam ab ovis tunc temporis frequenter auspicari, ut in eo etiam convivis suis imponeret, & insaniae suae specimen praeberet egregium, ova illa excogitavit Trojana, mira quidem novitate constructa, ipsaque cum rei veritate pugnantia. Ei tempestive sane corbis, gallina, & palea simul adhibita; & addita insuper simulatio illa convivatoris: *Amici, ait, pavonis [illegible] jussi supponi, & [illegible] jam concepta sint. tentemus tamen, si adhuc sorbilia sunt.* quae omnia denique effectissime erant conficta, adeoque ut deceptus Encolpius conviva fateri non erubesceret, se paene projecisse partem suam; nam videbatur illi jam in pullum coisse. Ova autem in coenae prooemio apponi solita fuisse, nihil, puto, magis protritum. inde est Horatianum illud, quod formam proverbii [illegible] lib. I. Sat. III.

- - - *Si [illegible], ab [illegible]*
U[illegible].

Ubi Acron: *O[illegible] erat, [illegible]pe quod in gustu statim à balneis offerebatur.* Sic Porphyrio, Athenaeus, Varro, Cicero, & plures alii.

Repositorium adlatum est.] Variae *repositorii* fuerunt scriptoribus priscis acceptiones, quod non animadvertisse, occasioni fuit viris doctis insigniter inter se diffidendi. Nobis vero, quaestiunculis omissis, quid Petronio *repositorium* sit, satis erit ostendere. Tabula nimirum illa, qua struices ciborum variae exstruebantur, sive ipsae struices imponebantur patinariae, hoc est, lances cum opsonio, Petronio vocatur *repositorium.* Huic usui illud destinatum, apud Athenaeum quoque videre est lib. IV. cap. 2. Καὶ μετὰ τὸν [illegible]. *P[illegible] diametro [illegible] in repositorio conlocata argenteo, assis piscibus omne genus congestis plena, adposita est.* Illa ergo ad mensam adferebatur à duobus vel pluribus servis, super ipsamque reponebatur: unde potuit etiam nomen invenire. Sic etiam auferebatur subinde, ut alteri sequenti locum relinqueret. Hoc plane Petronius indicat, quum cap. sequenti inquit: *Q[illegible]tur, & gustatoria pariter à choro cantante rapiuntur.* Et deinde cap. XXXV. *Laudationem FERCULUM insecutum est*, &c. Ferculum, & repositorium idem. Sic, quum ferculum ipsum incipit describere, ait: eodem cap. *REPOSITORIUM enim rotundum*, &c. & cap. XXXVI. *Ad symphoniam illi tripudiantes procurrerunt, superioremque partem REPOSITORII ABSTULERUNT*, (scilicet rotundi illius XII. signorum) *quo facto videmus infra, scilicet in altero FERCULO, altilia, & sumina*, &c. Id genus repositoriorum exstat apud Plinium, Athenaeum lib. IX. sub pr. & Plutarchum mentio, in Pelopidae vita, unde etiam Philander infert ad cap. 5. lib. VI. Vitruvii, mutari repositoria ista consuevisse. Plinium autem de ipsis quoque capio lib. XXXIII. cap. II. ubi inquit: *Re[illegible], Fenestella dicit, qui obiit novissimo Tiberii Caesaris prin[illegible]. A[illegible] ROTUNDA [illegible], nec multo majora, quam mensas, fuisse. Se quidem puero QUADRATA, & [illegible], aut [illegible], aut*

citro coepisse. Mox additum argentum in angulis, limbisque per coronam [illegible]. Erant igitur variis figuris fabrefacta, lancibus tamen potissimum convenientia. disertim Petronius ipse cap. XXXVI. *Repositorium enim rotundum duodecim habebat signa in orbe disposita.* Est infra etiam *quadratum* aliud, aut *quadrangulum*, de quo & nobis erit loquendi occasio. *Compostile* Ennodius vocavit Epig. 22. quod Arbiter *repositorium*, à compositis scilicet in eo lancibus obsoniorum. Septem paropsides gravatae conlocatae erant in illo Ennodii. ubi erudite Sirmondus.

Convertit ad hanc scenam vultum Trimalcio.] Istam veram esse hujus loci scripturam, censemus. Optime enim de quovis figmento *scena* dicitur, ducta origine ab eo, quod in scena res gestae, sed fictae ut plurimum, agerentur. Sic Senecae saepius est, passim Appulejo etiam, Tertulliano, & aliis pluribus, quod observarunt jam viri docti, & nos infra cap. CXVII. haud intempestive tangimus.

Cochlearia non minus sex libras pendentia.] Veterem hic exhibuimus lectionem, cujus sententiae fides non ut religiosae sub testibus orationis, sed potius uti exaggerationis jocularis, sumenda est. Id ergo non vidisse, novitiae scripturae hujus, *selibras pendentia*, ansam conrectoribus praebuit. *Cochleare* notum est convivialis supellectilis instrumentum, ad liquida capienda potissimum deserviens. Lexicon vetus: *Cochleare*; δοίδυξ. recte. nam ejusdem formae instrumenta coquinariis etiam usibus adhibita. Vide Aristophanem in Equitibus. [vers. 980.] In marmoribus antiquis reperiuntur ipsorum imagines expressae.

Partem meam.] *Pars* de cibi portione. sic Plautus Menaechmis III. II. 14.

Satur nunc loquitur de me, & de parti mea.

Sed plura jam interpretes.

Pinguissimam ficedulam.] Valde olim in deliciis habitae sunt ficedulae. sic Phavorinus Orator: *Is nunc flos coenae habeatur inter istos, quibus sumptus, & fastidium pro facetiis, procedit. Qui negant ullam avem, praeter ficedulam, totam comesse oportere.* Ficis fiebat pinguis ficedula, & inde ei nomen. salse Martialis lib. XIII. Ep. 49. ubi loquitur ficedula:

Quum me ficus alat, quum pascar dulcibus uvis,
Cur potius nomen non dedit uva mihi?

Pari ratione συκαλὶς dicta Graecis. Ast Becmannus in Originibus Ling. Lat. per auctumnum solum, ait, ei esse ficedulae nomen, quia tunc ficus edat; sed cetero anni tempore *Melancoryphus*, quod apicem capitis nigrum gestet, unde versus:

Sumque melancoryphus, quod mihi fuscus apex.

Res est prorsus ridicularia. Erant pingues oppido commendatae. ideo ἀγλααὶ Epicharmo συκαλίδες dictae apud Athenaeum lib. II. [p. 65.] Nitet enim, quod pingue est.

Ficedulam inveni.] Non improprie Trojana vocarentur illa ova. nam, ut adposite Sarisberiensis: *Et in hunc modum farciendo quam plurima, facimus esse Trojana.* Neutiquam absimilia, quae apud Martialem *ova* dicuntur *secta* lib. X. Ep. 48.

Secta coronabunt rutatos ova lacertos.

Et lib. V. Ep. 79. *divisa:*

Divisis cybium latebit ovis.

Quae pariter ei Epigrammatario in gustatione quoque sunt. Inclusus in illis ovis piscis vocatus Cybium, ut in Trimalcionicis ficedula. Platina vero illa conficere condireque edocet lib. IX. de tuend. valetud. De his ergo procul dubio erit, me interprete, Juvenalis capiendus Sat. V.

Sed tibi DIMIDIO constrictus Cammarus ovo
Ponitur.

Vide etiam quae de porcis Trojanis infra adnotamus.

Cap. XXXIV. *Si quis nostrum iterum vellet, mulsum sumeret.*] Primam sitim in coena, immo in promulside, mulso sedabant antiqui. Plane autem hic docet Petronius, si iterum in gustatione sitirent, mulsum & iterum procul dubio potabant. nunc Trimalcionis convivae adhuc erant in gustatione. & quia jam removere gustatoria proximum erat, clara voce praemonuit Trimalcio, Si quis iterum vellet, mulsum sumeret. Aperiunt clarius sequentia: *Quum SUBITO SIGNUM SYMPHONIA DATUR, & gustatoria pariter à choro cantante rapiuntur.* Haec vera est mens hujusce loci, eritque ex sententia illorum, qui aliter usque adhuc senserunt. Mulsa aqua & Turcae hodie utuntur adsidue. Marcilius autem de mulso plene ad Horatii lib. II. Sat. IV. ac plures alii.

Colaphisque objurgare.] Vel hinc discere posses, antiquis, *objurgare*, non tantum verbis fuisse, sed verberibus etiam, quod jam docti viri adnotarunt. Plato apud Senecam lib. III. de Ira, cap. 12. *Tu, inquit, Speusippe, servulum istum verberibus objurga, nam ego irascor.* Columella sic, *objurgare flagello.*

Insecutusque est supellecticarius.] Valde mihi hic suspectus *supellecticarius* cum *scopario* confusus, vilissimo mancipio: nisi hocce etiam deliciis Trimalcionis perinde tribuitur, ut in coelo munus ipsum Mercurio dedit facetissime Lucianus in Deorum Dialogis. inquit ergo Deus ille, ubi de laboribus suis cum Matre Maja conqueritur: Ἕωθεν μὲν γὰρ ἐξαναστάντα σαίρειν τὸ συμπόσιον δεῖ. *Nam mane protinus surgendum est mihi, statimque verrendum coenaculum, ubi Dii compotant.* Nec magis subsidii est in altera lectione, quam plures vul-

vulgati antiquiores praeferunt, *lecticarii*. ideo nobis, eam amandare in desertas insulas, visum, & illam videlicet amplecti, quam ceteris viri docti praeposuere. Illi autem *supellectiarii* sunt, qui in in veteribus inscriptionibus dicuntur A SUPELLECTILI.

Argentumque inter reliqua purgamenta scopis coepit verrere.] Simile illud Senecae Patris in Controvers. 25. *Inter PURGAMENTA, & jactus coenantium, & laceratas in convivio pugnas, [illegible] sanguis EVERRITUR.* Et paullo post: *Inter [illegible] EVERRITUR cruor.* Plato item Comicus apud Athenaeum lib. XV. jambicis istis:

[illegible]
Κἀγὼ [illegible].
Aquam lavandis manibus ut affundam, venio:
Ego vero EVERRAM.

Puto equidem per singulos missus officio suo functum esse supellecticarium, immo, quoties mutarentur repositoria. Verumenimvero inter novas Trimalcionis elegantias etiam videtur illud recensendum, hoc est, scopis verri preciosa pavimenta apud ipsum, quum potius illa leviter [illegible] spongiis extergerentur antiquitus, conlectis tamen prius, quae de mensa cecidissent, purgamentis, ut docet Ulpianus. quod de Asarotis vulgare est.

Equum Martis [illegible].] Proverbium sapit, ductum fortassis ab illa origine, à qua ortum etiam, ut Marti equus immolaretur apud Romanos Idib. Decemb. nimirum quod crederent, [illegible], *equo captam fuisse Trojam*, ut ait Plutarch. ἐν Ῥωμ. Sed quidnam *equus* habet cum illo commune, *mensam cuique suam adsignari*? Suspicabar ego, quod haud aliter, atque uno in equo tantum unico sessori sella paratur, quod & Martialis dixit lib. V. Ep. 40.

Uno credis equo posse sedere duos?

sic & in illis mensis factum, quum unicuique scilicet convivae mensa sua adsignaretur. quod igitur evitando aestui foret indubie potissimum remedium; in Heroumque conviviis fieri solitum, ex Homeri Odyssea lib. I. notat Athenaeus.

Additque, obvii & per dissessum [illegible] frequentia faciant.] Sic lacunam supplevi, & sic locum desperatissimum haud incommode restituere conatus sum, quo loci tantum nostrae emendationis est vox *obvii*, quae propius accedere visa ad monstrum illud dictionis *[illegible]*, quod in *[illegible]* vulgati nonnulli ineptissime mutarunt. Ceterum ex variantibus MSS. Codicum lectionibus concinniora seligentes integram periodum conflavimus, cujus sensus perspicuus. Aestum removere Trimalcioni satagenti duo venerunt in mentem. primum, convivarum cuique suam mensam adsignare: alterum, elevare frequentiam concursantium servorum, jussis videlicet ab triclinio nonnullis discedere: Haec ad unguem omnino cohaerent, ac dum alius meliora nobis exhibet, possunt tolerari.

FALERNUM OPIMIANUM ANNORUM CENTUM.] Cujusque generis vinum anno videlicet DC XXXIII. V. C. genitum (cujus tunc foecundissimus proventus) L. Opimio Consule, *Opimianum* fuit ab eo denominatum. Clare hoc Plinii indicant verba lib. XIV. cap. 14. *Apothecas fuisse, & diffundi solita vina anno* DC. XXXIII. *Urbis apparet indubitato Opimiani vini argumento, jam intelligente suum bonum Italia. Nondum tamen haec genera in claritate erant. Itaque omnia tunc genita unum habent Consulis nomen.* Id *tunc*, ipsum annum DC XXXIII. denotat, quo ipses Opimius Consul. Idem Plinius sibimet quidem interpres cap. 4. ejusdem libri: *Anno fuit omnium generum bonitas L. Opimio Consule* &c. ita & lib. II. Vellejus Paterculus cap. 7. *Hic est Opimius, à quo Consule celeberrimum Opimiani vini nomen: quod jam nullum esse spatio annorum colligi potest, quum ab eo sint ad te, M. Vinici, Consulem* CLI. Quo & procul dubio Martialis adlusit lib. VII. Ep. 78. quum ait, se *vinum Consulare* potasse, anniculum vero scoptice subintelligens. Sed major meHercules Falerni Trimalcionici aetas, si hominum aetates computamus. Anno videlicet DC XXXIII. Consul Opimius: ad mortem vero Petronius actas anno DCCCXIIX. medii ergo sunt inter utrumque CLXXXV. anni. Satyrici autem hujusce codicilli, ut primum dictum est, supremae tabulae fuere Arbitri testamenti. Parum igitur Petronii fides ex Vellejo constaret, nisi pro illa plane testimonio expresso staret Plinius Secundus oculatus testis, nimirum quum de opimo Opimiani Consulatu addit cap. 14. *Durantque adhuc vina ducentis fere annis.* Exsertim, *adbuc*, hoc est, sua aetate. Praeterea autem *[illegible]* aliud vinum apud Martialem lib. VIII. Ep. 48.

Amphora centeno Consule facta minor.

Ubi, *facta minor*, illud est, quod Hispani dicunt, *[illegible]*. Velut lib. XI. Ep. 27. ad suum Ganymedem:

[illegible] facta minora tuis.

Ait, ANNORUM CENTUM, subintelligiturque, ET QUOD EXCURRIT. id namque interdum non additum usque ad integrum saeculum.

Verum est, vivere O [illegible].] Isthaec antiqua est, & vulgata lectio, nostraque adpositissima interpunctione vera juxta atque clara. Facessant ergo hinc viri doctissimi cum suis emendationibus, quibus neutiquam jam hic concedendas locas. Illud autem, *verum est*, [illegible]

 pro-

proferendum, quod rem miram valde adferere videatur Trimalcio, hoc est, vivere vinum adhuc tam multae aetatis videlicet.

Larvam argenteam.] Explicet hic unus Seneca paucissimis verbis totum de larva locum, quem miror tot interpretes praetermisisse. Ecce sic Ep. 24. loquitur. *Nemo tam puer est, ut Cerberum timeat, & tenebras, & larvarum habitum nudis ossibus cohaerentium.* Est igitur, ut inde patet, σκελετός. Petronius etiam evincit postea illo versu:

Sic erimus cuncti, postquam nos auferet Orcus.

Verum enim vero quum apud varias gentes constet, mortis in conviviis memoriam fuisse haud infrequentem, non omnium videlicet finem eundem fuisse, certum est. quod adhuc non vidi observatum doctioribus. Perfunctorie nos rem adtingimus in praesentia, fortean alias plenius acturi. De Essedonibus memoriae prodidit noster Mela lib. II. cap. I. *Funera parentum laetos, & victimis, ac festo coitu familiarium, celebrare.* Ac postea addit: *Capita ubi fabre expolivere, cincta pro poculis gerunt.* Ipsis quidem τελευτὴ γλυκεῖα prorsus videbatur, ut Orpheus inquit, hoc est, *mors dulcis.* & vere, *quum finis multiplicis miseriae in morte sit*, teste Cicerone. Unde apud plures nationes morem servari scimus, ut lacrymis excipiantur nascentes, defunctis vero gaudio magnaque exsultatione parentetur. Essedonibus ergo, exhilarandi animi gratia, fati memoria in convivium tempestive injecta; locus namque ille hilaritudinis. De Scythis vero sic ipsus Mela; *Pocula, ut Essedones parentum, ita inimicissimorum capitibus expolire.* Idem Solinus cap. 25. Herodotus lib. IV. [62. 64.] Strabo lib. VII. [p. 298.] In mensam igitur sic Barbari isti mentionem inferebant hostium internecionis, ut vel exin delectationem caperent. Ita de Alboino, Longobardorum rege, conligere est apud Warnefridum lib. I. cap. 27. qui videlicet, postquam de Gepidis victor evasit, *in eo praelio*, addit, *Alboin Cunimundum occidit, caputque illius sublatum ad bibendum ex eo poculum fecit: quod genus poculi apud eos Scala dicitur: lingua vero Latina Patera vocitatur.* Ast quid de Aegyptiis dicendum, ad quos & ipsius consuetudinis origo videtur referri? Scriptores haud sane consentiunt. Herodoto omnino est Epicurea invitatiuncula, quo largius nimirum ideo perpotarent, & oblectarentur convivae. Ἐς τοῦτον ὁρέων, ait singulis conviva quidam, aut convivator, πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσεαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος [lib. II. cap. 78.] Sed Plutarcho longe mens alia in septem Sapientum convivio: Ὁ δὲ Αἰγύπτιος σκελετὸς, ὃν ἐπιεικῶς εἰσφέροντες εἰς τὰ συμπόσια προτίθενται, καὶ παρακαλοῦσι μεμνῆσθαι τάχα δὴ τοιούτους ἐσομένους, καίπερ ἄχαρις, καὶ ἄωρος ἐπίκωμος ἥκων, ὅμως ἔχει τινὰ καιρὸν, εἰ μὴ πρὸς τὸ πίνειν καὶ ἡδυπαθεῖν, ἀλλὰ πρὸς φιλίαν, καὶ ἀγάπησιν ἀλλήλων προτρέπεται, καὶ παρακαλεῖ τὸν βίον μὴ, τῷ χρόνῳ βραχὺν ὄντα, πράγμασι κακοῖς μακρὸν ποιεῖν. *Aegyptii inferre in convivia solent sceletum, hortarique convivas, ut meminerint sese non ita multo post tales fore. is quanquam ingratus, & intempestivus comessator, tamen suum habet locum, non ad potum & voluptates, sed mutuum amorem, dilectionemque cohortans: monensque vitam, breve tempus sortitam, non debere malis rebus longam reddi.* Petronius autem hic aperte adsentitur Herodoto, uti poëtarum fere chorus inlustrior.

Postquam nos auferet Orcus.] Nota genus loquendi poëtis elegantioribus familiare. Propertius lib. II. El. 20.

Ambos una fides auferet, una dies.

Et Eleg. II.

- - - *Tecum uno munera lecto*
Auferet extremi funeris atra dies.

Et Virgilius VI. Aeneid.

- - - *Et ab ubere raptos*
Abstulit atra dies.

Orcus. Horatius itidem lib. II. Sat. V.

- - - *Si quis casus puerum egerit Orco.*

Ergo vivamus.] Hic *vivere* ἁπλῶς, genialiter vivere est. Ita & cap. XCIX. *Ego sic semper, & ubique, vixi, ut ultimam quamque lucem tanquam non redituram consumerem.* Sed hic satis interpretes. Proprie nobis est illud *vivere*, *darse buena vida*, Scaligero F. *bolgar*, nam & Hispane nescire non passus est. Galli itidem, ut nos, inquiunt, *se donner bon temps.*

Dum licet esse bene.] Id est, dum vivimus. Manuduxit nos ad hancce interpretationem haud incerta via Maecenas quodam apud Senecam carmine:

Vita dum superest, BENE EST.

Et eadem Inscriptionis illius sententia;

AMICI, DUM VIVIMUS, vivamus.

Sic parissime ergo Petronius: *Ergo vivamus, DUM VIVIMUS*, sed, *Esse bene*, ductum ex formula illa bene precantum, *BENE SIT*, qua nihil crebrius in priscis scriptoribus, & in lapidibus. Persius Sat. IV.

Ingemit, hoc bene sit.

Marmor vetus:

BENE. SIT. FILIIS. FILIABUS. MEIS.
QUI. ME. BENE. COLUERUNT.

Usurpata itidem & veteri interpreti Psalm. 127.

- - - *Et bene tibi erit.*

Structor.] Alius à *Carptore* Petronio est, Martiali vero idem lib. X. Ep. 48.

Et quae non egeant ferro structoris ofellae.

Carptor enim Arbitro scissor est, sive cibicida, ut paullo infra dicimus. Qui vero *structores* Petronio sint, Wouwerius exponit. Nomen est à verbo *struere* ductum, quod est conviviale. Sic, *strue-*

ſtruere convivia, & epulas, Tacito, & Plauto, [illegible].

Super arietem cicer arietinum.] Et nomine, & formae ſimilitudine, aptum legumen hocce arietis ſigno. De ipſo ſic Plinius lib. XVIII. cap. 2. *Eſt enim arietino capiti ſimile cicer, unde ita adpellatur, album, nigrumque.* Etiam Columella cap. 10. lib. II. ejuſdem meminit. Nos autem hic tantum illa ſigna tetigimus, quae neglecta olim interpretibus fuere. cetera namque ab ipſis prorſus petenda ſunt.

Super geminos, teſticulos, ac renes.] Aptiſſime: nam *geminos* certe habent *renes* animalia, ac *geminos teſticulos.* Nec obſtat ſi quis forte objiciat ſciolus, *buteonibus ternos*, Plinio teſtante lib. XI. cap 49. [illegible] eſſe, unde *Triorches* dicti: & in Brileto, ac Tharne, *quaternos renes cervis*, ibid. cap. 37.

Super cancrum coronam.] An turdorum iſthaec corona? uti illa Martialis lib. III. Ep. 47.

Illic coronam pinguibus gravem turdis.

Et lib. XIII. Ep. 51. de qua forte capiendus Naſo lib. II. de Arte:

Quin etiam turdoque, licet, miſſique corona
Te memorem dominae teſtificere tuae.

Sed potius ad floream coronam, ego autumo, ibi reſpexiſſe Ovidium. An *Lucanicorum* farciminum erat Trimalcionica? de illa ſic ipſus Martialis lib. XIII. Epig. 35.

Filia Picenae venio Lucanica porcae.
Pultibus hinc niveis grata CORONA datur.

Aſt cujus cujus fuerit, quid *coronae* cum *cancro*, ut bene de ſtructore Encolpius ſenſerit? Equidem puto, rationem Aſtronomicam hic locum habere. Nam quum Cancer exoritur, Corona in occaſum vergit, ſic tamen conſtituta, ut media Coronae pars ſupra Horizontem emineat, altera media non apparente. Iſte ſenſus eſt illorum Ciceronis verſuum ex Arato Latinae conſuetudini redditorum:

Jam ſimul ut ſupero ſe toto lumine cancer
Extulit, extemplo cedit delapſa corona.
Et loca conviſit cauda tenus infera piſcis,
Dimidiam retinens ſtellis diſtincta corona
Partem etiam ſupera, atque alia de parte re-[illegible] eſt

Ipſum Feſtus Avienus dixit in Arateis Phoenomenis. Et Leontius Mechanicus in conſtructione Sphaerae: [illegible] *Veluti quod oriente cancro occidat dimidium coronae.* Bene igitur in ferculo praeit corona cancro, quum pariter & praeire videatur in coelo. Quod etiam Carolo Paſchalio, doctiſſimo viro, exiſtimo in mentem veniſſe.

Super virginem, ſtericulam.] Adcurata ex antiquis editio Lugdunenſis Joan. Tornaeſii hic ad marginem habet: *[illegible] Serotinam, quae Auguſto matureſcit.* Serotina intelligens poma, quorum apud priſcos agricultores mentio. notumque eſt, Auguſti menſe ſolem ingredi Virginis ſignum. Eadem editio Scorpionis defectum ſic reficit: *Super ſcorpium, ejuſdem nominis piſcem.*

Super aquarium, anſerem.] Longe abit viri docti ad hunc locum interpretatio, quam videre eſt apud Symbolas. Cur autem aquario anſer optime conveniat, ratio in proclivi eſt. In lacubus enim, amnibuſque anſeres continuo verſantur, ut notum eſt ſatis, ac docet Ariſtoteles lib. de Hiſt. Anim. VIII. cap. 3. Quapropter *aquoſus anſer* recte in Priapeis dixit vetus poëta.

In medio autem ceſpes cum herbis exciſus favum ſuſtinebat.] Recte in centro ſigniferi circuli ceſpes cum herbis conſtitutus. ibi enim ſedes propria terrae eſt. Eidem autem impoſitus *favus*, urbes ſatis opportune repraeſentat, quod elegantiſſime dictum Virgilio loquenti de apibus IV. Georg.

Solae communes natos, conſortia tecta
URBIS, habent.

Et paullo poſt:

Nec vero a ſtabulis pluvia impendente recedunt
Longius, aut credunt coelo, adventantibus Euris:
Sed circum tutae SUB MOENIBUS URBIS aquantur.

Quibus loco obſcuriſſimo facem accendimus, in tenebris uſque adhuc relicto ab interpretibus.

De Laſerpiciario mimo canticum extorquet.] Loci conruptiſſimi conrectionem à doctis viris praeſtitam libentius nos eo in praeſentia amplexi ſumus, quod concinna valde interpretatione fulcire ipſam poſſemus. nam omnino de tibia capiendus eſt locus è laſerpitii caule perforato confecta. Ubi etiam acu Neronem Petronius tetigit. Inluſtrem rei locum Plinii dabo lib. XIX. Hiſtor. Natur. cap. 3. *Ab his proximum dicetur autoritate clariſſimum laſerpitium, quod Graeci, Silphion, vocant; in Cyrenaica provincia repertum; cujus ſuccum vocant Laſer, magnificum in uſu, medicamentiſque, & ad pondus argentei denarii penſum. Multis jam annis in ea terra non invenitur: quoniam publicani, qui paſcua conducunt, majus ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo. Unus omnino caulis noſtra repertus memoria, Neroni Principi miſſus eſt.* Aptiſſimus enim erat caulis ad tibias: apud Botanicos autem ejus pictura hactenus non viſitur: aſt ego ex nummis Cyrenaeorum haſce delineavi.

Tales ergo numos Silphii nota signatos Cyrenensibus fuisse, auctor est Aristoteles, testante Aristophanis Scholiaste in Pluto [vs. 926.] & Equitibus [vs. 890.] Verum enimvero proferre quid obstat, quum jam emendationi sit concessus hic locus, longe mihi illam placere, quae αὐτοσχέδιος sub ipso stili acumine fuit? videlicet *de laserpitio mimico canticum exterquet*. Veteres Codices habent: *de laserpitio mineo*, &, *de laserpitio & minio*. qua enim, praeterquam quod veteris asterisci lacunula magis resarciri videtur, sensus quoque, quem ex verbis elicere necessarium est, exprimitur planius. Idem tamen bene significari lectione illa, quam in textum admisi, jam olim senserunt Scaliger F. & Erycius Puteanus.

Suadeo, inquit Trimalcio, coenemus; hoc est jus coenae.] Videtur hic innuere Petronius voluisse, vi quadam olim ad edendum urgeri solitos, potandumque, qui apud Principem decumberent coenaturi; illudque coenae quasi jus praesentissimum servari. Idemmet & iis hodie usu venire ferme solet, quibus molestum videlicet, ac pertinacissimum contingit habere convivatorem. Contendet usque adeo, pugnabitque amoris, & benivolentiae obtentu, donec, velis nolis, cibi jam tibi saturo, etiamque palato tuo ingratissimi, sumendi necessario sint. Jus vero illud hic apud Petronium Neronianum (si hodie uspiam gentium) inviolatum adhuc apud Phagesyposios conservatur Cimmerios. Protinus hancce gentem cognoscet, quem Erycii Puteani non fugerit Comus elegantissimus. Cum illis ergo cui datum est semel discumbere, nequicquam ipse sui manet deinceps juris, sed intemperantiae, sive, quod idem est, convivii domini: haud secus ac qui navem conscendit, in naucleri potestate, pelagique.

Cap. XXXVI *Superiorem partem repositorii.*] Ferculum hocce duobus constabat repositoriis, sive repositorium malis vocare, duobus ferculis; superiori nempe, & inferiore. In ipsis ergo, ut in cèteris, omnia erant ad vivum efficta. Ideo superius Zodiacum quippe orbem repraesentabat: apta enim rotunditate erat circinatum. Inferius autem, quoniam stagnum quoddam, Euripumve, tetragona, proculdubio, erat quadratum figuratione. planum id ex verbis: *Notavimus etiam circa angulos repositorii Marsyas IV.* Vix unquam est, ut fiant aliter stagna. Illas autem repositoriis formas fuisse, jam ex Plinio supra didicimus. Opportune etiam stagni in medio Pegasus, cujus ungula fontem aperuit Hippocrenen. sic apud nos mediis Euripis montes visuntur, castella, insulae, ac monstra varia.

Marsyas quatuor.] Signa olim fontibus imposita, ex quorum rostris, aliave corporis parte, aqua salire solita, varias potissimum Satyrorum species repraesentarunt. Inde ortum, ut *Sylvanorum* plurima mentio, ubi est fontium, qui postea injuria temporum in *Silanos* degenerarunt; quod pridem & docti viri animadverterunt, germanamque vocem restituere conati sunt. Marsyas quoque ex Semicaprorum turba fuit, unde & huc opportune adducti IV. illi. Plura hic docte Wouwerius, cujus & scriptura, *veretriculis*, mihi arridet valde. Eo autem, uti ego autumo, prae aliis Satyrorum simulacris fontes antiqui exornarunt, quod hortis viridariis, ubi fontes creberrimi, illa scilicet, amuleti loco, insuper forent adversus fascinum. In eum usum Satyrica signa posita olim, ego ex Plinio didici lib. XIX. Histor. Natur. cap. 4. *Contra invidentium effascinationes fuisse in hortis Satyrica signa.* Quae enim quam aptius & simulacris fontium ridiculariis accipiantur prae Phallis, & Ithyphallis, uti alii volunt, tute vides.

Garum piperatum.] Quid *garum*, hodie nemini ignotum; paucis tamen illud conficiendi modum Plinius tyrunculis tradat lib. XXXI. cap. 7. *Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garum vocavere, intestinis piscium, caeterisque, quae abjicienda essent, sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies.* Frequenter & *pipere* condiri garum consuevit. Apicius in Polytele. *Fungi faginei elixi calidi exsiccati in garo pipere accipiuntur, ita ut piper cum liquamine teras.* Id vocabant *piperatum*; ipsum vero garum κατ' ἐξοχὴν *liquorem*, & *liquamen*. Veteres Glossae: Γάρον, *liquamen.* Magni illud antiqui aestimarunt, valdeque in deliciis habuerunt.

Super pisces, qui in Euripo natabant.] Et hic nos elegantiam subodoramur haud cuilibet obviam. nam quum omnia ad vivum essent in convivio illo ingeniose effigiata, ut revera pisces viderentur *natare*, alio colore in Euripum non erant inferendi, etsi jam cocti, quam quo essent videlicet vivi. nam coquorum fuit & tale artificium olim. Didicit & inter alia deliramentum hocce à Nerone princeps Alagabalus, recensente Lampridio, qui locus certissimo nobis ansam praebuit hujusce commenti: *Pisces semper in*

in [illegible] aqua cum colore suo [illegible] Veneta [illegible].

In Euripo.] Euripi, hoc est, stagna olim erant in hortis, pariter ac hodie, [illegible] piscinas, ut hic Petronius denotat. Item ad [illegible]. Seneca Epist. 83. *In [illegible], qui Calendis Januariis in [illegible].* [illegible] vocamus, *Stanque*, verissima, auctore me, originatione: videlicet, quia in eo *stet aquae*. Ideo Plinio nepoti Ep. 3. lib. I. *Euripus viridis, & gemmeus*, qui omnino color aquae stagnantis est, non fluentis. Ceterum mirum est, quod Lampridio narratur, scilicet Algabalum *in Euripis vino plenis navales Circenses exhibuisse*.

Cujusmodi methodio.] *Methodium* hocce Tornaesiana editio ad [illegible] *transitum* interpretatur; & ferculi videtur subintelligere. Dousa P. impugnat, &, *metodium*, pro, *methodio*, hoc est fictione, seu ludificatione, dictum, contendit. Wouwerius, *Metodio*, legit, à μεταδείω, id est, interjecto cantico. Bourdelotius ad Scalig. F. Auson. Lectiones lectorem remittit, ubi, quid hic *Methodium* sit, ait, reperiri. Equidem tamen nondum cepi, quonam modo huc faciant, pertineantve Scaligeri illa. Isthaec videlicet sunt, quae huc usque excogitarunt interpretes: per me autem [illegible] omnino, ut

------ *[illegible] velustas.*

Scissor.] Carptor, Cibicida, Divisor, Diribitor, Cerodeta. Etiam Petronio *Carpus* localiter dictus, ut simul vocet, & imperet Trimalcio. Quod antiquis erat hac notione *scindere*, *dividere*, *carpere*, nos *Trinchar* dicimus, scissoremque, *Maestre sala*, *Trinchante*, sicut Galli *Tranchant*. Adde insuper, & acceptione ista verbo *secare* usos fuisse saepiuscule veteres. Juvenalis Sat. V.

------ *Nec minimo sane discrimine refert,*
Quo gestu lepores, & quo gallina secetur.

Et Sat. XI.

------ *Haud ideo pejor gallina secatur.*

Ad symphoniam gesticulatus laceravit obsonium.] Recte, quum olim ciborum divisores arte, & magistris fuerint edocti, ut ad numerum, velut Pantomimi, aptis gesticulationibus gladium inter concidendum moverent. prius in ulmea nimirum coena ligneaque versati, exercitatique. Qualis vero *symphonia* illa, alibi inquirimus.

Ut putares Darium hydraule cantante pugnare.] Indicat Darii exercitum ad Organica instrumenta pugnasse, haud secus ac Sybaritarum, de quibus sic Plinius lib. VIII. cap. 42. *Equorum docilitas tanta est, ut universus Sybaritarum exercitus equitatus, ad symphoniae cantum, saltatione quadam moveri solitus, inveniatur:* Sic ergo & cultelli omnes motus, & cibicidae Trimalcionis gestus apte omnino ad symphoniae respondebant modulationem.

Supra me accumbebat.] Id est, superiori loco. Cicer. lib. IX. Famil. Ep. ult. *Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui.* Sed quum jam enim omnibus innotuerit antiquorum discumbendi modus, quid *supra*, quid *infra*, accumbere sit, non erit obscurum. Hac in parte & marmora auxilio sunt; etiam antiquarii, qui rem jam pridem mirifice inlustrarunt. Vide Ciaconium de Triclinio, & ibi Ursinum, Lipsium lib. III. Antiquar. Lection. & Stuckium Antiq. Conviv. lib. II. cap. 34. 35.

Carpus vocatur.] Nam *Carpus* olim & verum nomen fuit; ejus memoriam bis, aut ter, in Lapidibus inveni. Sic in magno Inscriptionum opere pag. DCIX. 6. ex urna marmorea.

D. M.
CARPO. FILIO
DVLCISSIMO
VIX. ANN. II.
DIEBVS. XXVIIII.
CARPVS
CAESARIS. LIB.

Iterum ibidem num. 5. Sic & pag. DCXXII. 3. ex ara sepulcrali:

CARPVS. AVG. LIB.
PALLANTIANVS
&c.

Iterum pag. DCCCXLVI. & alias. Etiam apud Martialem nostrum lib. VI. Ep. 39.

Carpe, eodem verbo vocat, & imperat.] Vocat, quia Carpus vocatur; imperat, quia carpere est, scindere obsonia. *Carpere* enim verbum est conviviale, id etiam haud incommode significans. Martialis lib. III. Ep. 13.

Dum non vis leporem, dum non vis carpere mullum.

At vero illud Nasonis ex lib. III. de Arte ad huncce Martialis locum ab docto ejus Interprete adductum:

Carpe cibum digitis, est quidam gestus edendi,

parum me-Hercules erit opportunum. Verbis quippe istis Nasonianis longe quidem diversa inest elegantia; scilicet ne tota manu rustice & immunde cibos in os ingerat puella, immo potius primoribus tantum digitulis, ait Plautus, quod ex sequentibus planius:

Ora nec immunda tota perunge manu.

Hocce speciatim virginibus dedit Eustathius lib. V. de Ismene & Ismenia, praecipue in adripiendo calice. Ego autem miror, virum eruditum animadvertere non voluisse.

Cap. XXXVII. *Sed conversus ad eum, ut plurima exciperem.*] Qui ad mensam adcumbebant, in latera versus illum, quo cum volebant loqui, sese convertebant. adposite satis ad Petronium indicat

dicat Juvenalis Sat. IV. de conviva adulatore loquens:

> ------ *Nam plurima dixit*
> *In laevam conversus.*

Sic enim factum. nam dum sumebant cibos, aliter atque aliter discumbebant; nunc in ventrem proni, postea modice resupini, dorso nimirum pulvinis suffulto. ad summam, corporis habitum, situmque, varie quisque mutabat, modo jam superiori, inferiorique concoenae molestus non foret. Praeterea eleganti illa locutione, *ut plurima exciperem*, saepe usus est Cicero, aliique emendati sermonis architecti.

Arcessere fabulas coepi.] Sic cap. CXXXIX. *Quumque diu mecum esset locuta, & me accersito sermone lassasset.*

Uxor, inquit, Trimalcionis.] Mulierculam hancce, quam hic satyrico stylo describit Petronius, in Neronis historia oportet investigemus. Alibi enim quaerere prorsus esset, ut ajunt, lanam ab asino. Isthaec vero de illa prodit hic videlicet Petronius. Trimalcionis (Principis inquam) uxorem esse: Numos modio metiri: Et adeo ex humili origine ad magnam fortunam ascendisse, ut jure Fortunata posset adpellari: Itaque omni ex parte beata quum esset, merito videri in coelo jam esse conlocatam. Nec mirum hocce, quum ad libitum suum Imperatorem modificare, ipsi liceret. Equidem sane, ni Musae me omnino fallunt, ipsam reperi: adseroque Acten illam fuisse libertam ex Asia oriundam, de qua sic loquitur Dio lib. LXI. pag. 692. Ἦν γὰρ Ἀκτὴ ἐπεπρᾶτο μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας, ἀγαπηθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Νέρωνος, ἐς τε τὸ τοῦ Ἀττάλου γένος ἐσεποιήθη, καὶ πολὺ ὑπὲρ τὴν Ὀκταουίαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἠγαπᾶτο. *Fuerat autem Acte empta ex Asia, cujus amore Nero ita captus erat, ut eam retulerit in familiam Attali, & Octavia uxore multo chariorem habuerit.* Etiam Tacitus lib. XIII. Annal. *Caeterum infracta paullatim potentia matris, delapso Nerone in amorem libertae, cui vocabulum Acte fuit.* Et quid mirum si effrenatior hic fuerit tyrannus? quum *ne severioribus quidem*, addit post pauca ipsus Cornelius, *amicis adversantibus, muliercula, nulla cujusquam injuria, cupidines Principis explente, quando ab uxore Octavia, nobili quidem, & probitatis spectatae, fato quodam, an quia praevalent illicita, abhorrebat, metuebaturque ne in stupra feminarum inlustrium prorumperet, si illa libidine prohiberetur. Sed Agrippina libertam aemulam, NURUM ancillam, aliaque eundem in modum muliebriter fremere.* Ubi disertim Tacito *uxor* ejus vocata. Tranquillo tamen revera non fuit. sic ait cap. XXVIII. *Acten libertam, paullum absuit, quin justo matrimonio sibi conjungeret: submissis consularibus viris, qui regio genere ortam pejerarent.* Sed verum est enim, etsi nimium contemtae, ob nuptiarum spem regium ei splendorem adserere voluisse.

Numos modio metitur.] Habuit & magnam pecuniae vim Acte proculdubio, utpote acceptissima Principi effuso nimis amasia. Vestigia hujusce apud Tacitum remanent, adhuc de ipsa ita loquentem: *Ex cujus familiaribus Annaeus Serenus, simulatione amoris adversus eandem libertam primas adolescentis cupidines velaverat, praebueratque nomen, ut quae Princeps furtim mulierculae TRIBUEBAT, ille palam largiretur.* Proverbialis tamen ea Hyperbole est. sic habet Suidas: Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ τὸ τοῦ πατρὸς ἀργύριον. *Medimno paternam metior pecuniam.* & intelligit, ἐπὶ τῶν μεγάλην καὶ ἀθρόαν προσδοκώντων ὠφέλειαν, *de iis, qui magnum & confertum lucrum exspectant.* Falluntur autem omnino, qui putant, μέδιμνον esse Romanorum *modium*: nam, Suida ipso ibidem auctore, *modius* est pars sexta *medimni*. Sic etiam docent Fannius de Amphora loquens, Cornelius Nepos in vita Pomp. Attici, Budaeus de Asse lib. V. Georg. Agricola lib. II. qui est de mensuris Graecorum, & plures alii ex recentioribus. *Medimnus* enim antiquis erat, quod nobis hodie est *Fanega*, & sic *modius* Romanus continebat duos nostros *celemines*. Praeterea *modius* Romanus continebat duos nostros *celemines*. Praeterea *modius* lignea olim erat mensura, non fictilis. Disco ex Catone, quum cap. II. petit inter alia instrumenta *modium praeferreatum*, nos *barreado* dicimus. Ipse quidem, nisi ligneus esset, vix est, ut praeferreari potuisset, aut praeferreatione indigeret. Similis ergo erat his, quas hodie nos aridorum mensuras habemus, ut passim plures visuntur.

Trimalcionis tapanta est.] Satis superque interpretes hanc lectionem firmarunt. Insuper nos satis multa addere possemus, sed jam inutile. Conferimus tamen, ut symbolam, unicam Isidis inscriptionem eruditam, quae Capuae exstat ad S. Benedicti, in corpore Gruteriano 2. LXXXII.

TE. TIBI
VNA. QVAE. ES. OMNIA
DEA. ISIS
ARRIVS. BALBINVS
V. C.

Bene quidem, juxta Aegyptiorum mysteria, quibus Isis terra fuit, Nilus Osiris. Vide sis plura exempla apud Heraldum ad Epig. 69. lib. I. Martialis. Præterea tamen nefas duximus praeterire mellitam, & jaculatoriam orationem, crebiter Sancto Francisco, ut plures testantur, usurpatam: DEUS MEUS, ET OMNIA. Illi enim B. Ambrosius videtur non latuisse, qui Epist. 56. ait; *Sanctis OMNIA DEUS est.* Ceterum multiplici formula sententiae illud fuit antiquis enuntiatum. Sic Quinctilianus usurpavit: *Principes in Caesaris amicitia agunt, fueruntque CUNCTA.* Aliter Apollinaris Sidonius Carm. 7.

--- *Tum*

--------- *Tum respublica nostra*
TOTA Camillus erat.

Et aliter Phaedrus Fab. 58. [Lib. III. Fab. 19. vs. 1.]

Aesopus domino SOLUS quum esset familia.

Qui locus ibi Rigaltio sic desumtus acute.

Mero meridie si dixerit illi, tenebras esse, credat.] Videtur hocce & Senecae haud latuisse, quum scripsit Tacitus, contra illius monstri cum matre, proh pudor! nefarium concubitum, rem scilicet tanti momenti, omniumque gravissimam, *subsidium à femina hacce petivisse, ut ad illum deferret, pervulgatum esse incestum gloriante matre, nec toleraturos milites profani principis imperium.* Nullum igitur tunc ivit alium Seneca quaesitum, ut nonnihil metus Principi videlicet incuteret; nam bene satis noverat, summi apud ipsum mulierculam illam ponderis, ac potentiae, fuisse.

Coenam Trimalcionis.] Et locum hic dedimus isti de *porco Trojano*, quod apud Sarisberiensem lib. VIII. cap. 7. de Nug. Cur. exstat, Petronii monumento, ex hacce haud dubio celebri Trimalcionis coena desumto. Macrobius lib. II. Saturn. cap. 9. *Cincius in suasione legis Fanniae objicit seculo suo, quod porcum Trojanum mensis inferant, quem illi ideo sic vocabant, quasi aliis inclusis animalibus gravidum, ut ille Trojanus equus gravidus armatis fuit.* Hinc & sua hausit Sarisberiensis, cujus plura exscripsit Erhardus. Insigne porro exemplum est id genus porcorum apud Athenaeum l. IX. c. 5. [p. 376.] ille nempe, qui altera ex parte tostus, altera elixus, simulque habebat oppletam alvum multifariam lautitiis. de ipso ergo isthaec verba sunt coqui artificis: Καὶ γὰρ κίχλας ἐν ἑαυτῷ ἔχει, καὶ ἄλλα ὀρνίθια, ὑπογαστρίων τε μέρη χοίρων, καὶ μήτρας τόμους, καὶ τῶν ᾠῶν τὰ χρυσᾶ, ἔτι δὲ ὀρνίθων γαστέρες αὐταῖσι μήτραις, καὶ καλῶν ζωμῶν πλέως, καὶ τὰ ἐκ τῶν σαρκῶν εἰς λεπτὰ κατακνιζόμενα, ἃ μετὰ πεπερίδων συμπλαττόμενα. *Et turdis enim farctus est, & aliis aviculis, & portionibus quibusdam abdominis porcarum, & vulvae particulis concisis, & ovorum vitellis, & gallinis, quarum venter plenus est, tum vulvae frustris, tum lautis buxeis & lucanicis confectis ex carnibus minutim tritis, ac cum pipere subactis.*

Cap. LI. *Faber fuit* &c.] Injurios sane in Petronii manes se praebent ejus editores, qui narrationem hancce, simplici dictionis ambitu comprehensam, silentio praetermittere ausi sunt. praecipue quum viri docti fragmentum esse Satyrici genuinum, ex vetustatis nimirum parietinis eruderatum, jam pridem adserere non dubitarint. Intersperſi forsitan sunt, ut hoc item praemoneam, aliqui Britannici naevi pulcritudini Romanorum emendatissimae. Sed tamen ideo neutiquam solatium hocce invidendum est, quibus levis lacunulae supplementum auro contra gemmisque videlicet carum erit. Propterea equidem libenter admisi, illudque etiam pauculis notis inlustravi. Trimalcionis ergo isthaec verba sunt, ex ejusdem Sarisberiensis testimonio, lib. IV. cap. 5. apud quem ita initium narrationis habet: *Apud Petronium Trimalcio refert, fabrum fuisse, qui vitrea,* &c. Unde conligere jam facile cuique omnino est, quod non solum gulae epulum ille convivarum pararit, sed auribus etiam, quod est longe suavissimum.

Caesarem adiens admissus est.] Sic etiam S. Isidorus lib. XVI. Orig. cap. 15. eundemmet narrans eventum: *Dum admissus fuisset ad Caesarem,* &c. Esse hoc ex veteri more dictum, sciendum est. nam cuivis libere aditus non patebat ad Imperatorem, *nisi per admissionum magistrum*, ut Ammianus loquitur lib. XV. cap. 5. *accitus esset.* Inde hujusce *admissionis*, & *admittendi officii* plurima mentio in scriptoribus antiquis. Item, *Praefecti admissionum*, & *Magistri* & *Proximi:* qui etiam *Admissionales* vocati. Sed de his latius jam Bulengerus lib. II. de Imperat. cap. 22. quem adi.

Se coelum Jovis tenere, arbitratus.] Addenda est ista proverbialis locutio similibus ab Adagiographis jam congestis, *in coelum abire, in coelo esse,* &c. de homine supra modum felici usurpatis. sic supra ipse Petronius de uxore Trimalcionis, & infra de Encolpio, sive Polyaeno, cap. CXXXII. *ut me in coelo positum ad inferos traheres.* idem contigit misero illi artifici, sed quidem immerito. Sic principes Latini sermonis aevo illo loquebantur. inquit Seneca lib. I. de Benef. cap. 13. de Alexandro: *Tamquam coelum, quod mente vanissima complectebatur, teneret.*

Cap. LV. *Et poëtarum coepit esse mentio.*] *Facta in conviviis poëmatum mentione, dicit aliquis locuples,* &c. ait Persii vetus interpres. creberrima quippe inter pocula olim poëtarum memoria, qua in re nec feminae sibi temperarunt. Juvenalis scoptice carpit Sat. VI. vers. 35.

Illa tamen gravior, quae, quum discumbere coepit,
Laudat Virgilium, periturae ignoscit Elisae,
Committit vates, & comparat inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.

Rogo, inquit, Magister.] *Magister* erat, qui & *Praeceptor*, & *Doctor*, etiamque *Professor*. Exempla plura jam Alb. Gentilis congessit Lect. Virgil. cap. 4. ubi & plures *Magistri*, sed qui huc non faciunt. Equidem autem Agamemnona hic adloqui Trimalcionem, non inepte existimo nam & ipse in convivio aderat, uti ex illo cap. XXVIII. *& cum Agamemnone ad januam pervenimus*, &c. conligitur. Quam apte ipsi illius appellationis honor conveniret, Declamatio ipsius, eru-

eruditaque dissertatio initio fragmentorum habita aperte indicat.

Alterum disertiorem.] Ciceronem proculdubio, vel Catullo teste in gratiarum ad ipsum actione:

Disertissime Romuli nepotum.

Nec aliud voluit Martialis lib. III. Ep. 38.

Caussas, inquis, agam Cicerone disertius ipso.

Et Arnobius lib. III. *Et ante omnes Tullius Romani disertissimus generis.* Multus vero Quinctilianus de ejusdem genere dicendi.

Tuo palato clusus pavo pascitur.] Integra pavonum historia apud Varronem lib. III. de Re Rustica cap. 6. ubi, inter alia, prima eorum in coenam introductio, ac postea aestimatio: *Primus hos Q. Hortensius augurali adjiciali coena posuisse dicitur. quod protinus factum tam luxuriosi, quam severi, boni viri, laudabant. Quem cito secuti multi, extulerunt eorum pretia, ita ut ova eorum denariis veneant quinis* (id est, uno floreno) *ipsi facile quinquagenis*, hoc est, decem florenis. Notum, aves, ut pinguescerent, claudi consuevisse. nec aliter hodie fit, *quod motus earum, & lux, pinguitudini est inimica*, docente ipso Varrone. Laeva igitur eorum mens, qui, *clusus*, eunt mutatum. Ait Seneca Ep. 122. *Aves, quae conviviis parantur, ut immotae facile pinguescant, in obscuro continentur.*

Plumato amictus auro Babylonico.] Elegans lusus inest verbo, *plumato Babylonico.* Prisci namque *plumas* vocarunt, notas videlicet ex auro, vel purpura, aliave materia, aut colore, forma rotundas, & in modum plumarum factas, quibus intertexebantur vestes, variabanturque. Hinc *Plumarii* adpellati non solum textores, ejuscemodi vestium conficiendarum periti, sed etiam illi artifices, qui multifariam pictura, multiplicibusque coloribus ac figuris, variegatas vestes acu pingerent. & opus hocce *plumatum* etiam dictum. Idem & *Babylonicum* vocatum. Plures antiquorum edocent. nos unicum Martialem producimus, brevitati in nota isthac consulentes, quippe de his omnibus Salmasius egit abunde ad Carinum Fl. Vopisci cap. XX. ait ergo lib. VIII. Ep. 28.

Non ego praetulerim Babylonica picta superbe
Texta, Semiramica quae variantur acu.

Ludit igitur Mimus pavonis amictu, qui praeterquam quod perfecte imitaretur pictum illud opus plumatum Babylonicum, splendente notatum colore auri & purpurae; plumis insuper ille erat revera contextus. Omnia inlustri loco Achillis Tatii confirmo, in quem fors incidi novissime, cum nostra raptim conligerem commenta. Verba sunt lib. I. [p. 55. edit. Salmas.] ubi pavonis habitum floridissime describit: ὁ δὲ ταὼς λειμῶν εὐανθέστερος ἦν. πέφυτευται γὰρ αὐτῷ καὶ χρυσὸς ἐν τοῖς πτεροῖς. κύκλῳ δὲ τὸ ἁλουργὲς τὸν χρυσὸν περιθέει τὸ ἴσον κύκλον, καὶ ἔστιν ὀφθαλμὸς ἐν τῷ πτερῷ. *Sane que pavonis hoc pratum alio quovis longe floridius est. in ejus enim pennis oculorum serie distinctis, aurum omni ex parte purpura æqualiter convestitur.* Unde jam nescire non poterit, quam insigniter ineptiverit ille, qui, *aureo*, sollicitavit jam olim, & in *auleo* mutatum ivit.

Gallina tibi Numidica.] De Numidicis avibus infra loquimur ad verba cap. XCIII.

Atque Afrae volucres.

Gallus spado.] Capus est, quod jam viderunt interpretes. Varro edocet: *Ex gallo gallinaceo castrato fit capus.* Galli, quum castrati sunt, non jam galli, sed capi, nuncupantur. Contra sacerdotes Cybeles, qui Galli non dicuntur, quousque castrantur. de quo pluribus Symbolae.

Tollat pedes indomita.] Procul dubio quid sit, *tollere pedes*, ostendit versu illo Ovidius lib. III. de Arte:

Melanion humeris Atlantae crura ferebat.

Unde lucem accipiunt plures auctorum loci, qui negotii nonnihil Criticis facessivere. Aliud tamen, *tollere pedem*, est cap. CXVII. de re spurcidica.

Probitas.] Recte qui *pudorem* interpretantur, quod quum feminarum futilia recenseret ornamenta, illud praetulit verum, *pudicitiam*. adposite Seneca ad Helviam: *Maximum decus visa est pudicitia.* Et Pythagoras apud Justinum lib. XX. *vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse*, adfirmat.

Palam prostare nudam nebula linea.] En mulier cum veste nuda, adeo amicula olim fuere rara, adeo pellucida. Belle Athenaeus initio lib. IV. [p. 129.] Καὶ σαμβυκίστριαι τινὲς Ῥόδιαι, ἐμοὶ μὲν γυμναὶ δοκῶ, πλὴν ἔλεγόν τινες ἔχειν χιτῶνας. *Et sambucam pulsantes Rhodiae quædam mulieres, quæ mihi quidem videbantur nudae: ajebant tamen nonnulli, tunicis indutas fuisse.* Nemo autem, ut Varro, hoc expressit eleganter, ejusmodi vestem vocans *vitream togam*, Modio Satyra. Sic item Claudianus Panegyrico in Consul. Probini & Olybrii belle de Tiberi fluvio;

Palla graves humeros velat, quam neverat uxor
Illi, percurrens vitreas sub gurgite telas.

Sic & Martialis inter alias conlatione illa botri vase vitreo conditi lib. VIII. Ep. 68.

Femineum lucet sic per bombycina corpus.

Talis vestis antiquitus ἀραχνώδης dicebatur Graecis, id est, quae aranearum telas imitaretur. observo ego ad Eustathium, unde loca nonnulla huc transferam opportune. inquit ille lib. II. de amoribus Ismeniae & Ismenes, ubi temperantiae describit imaginem: Ἀραχνώδης ὁ χιτὼν τῇ παρθένῳ, τὸ χρῶμα λευκός. *Tunica erat virgini aranearum telas imitabunda, colore candida,* &c. Etiam lib.

lib. IV. Themistius item in oratione ad Nicomedienses. Ἀμφιέννοιτο δὲ λεπτ[illegible] τ[illegible]. Vertit Petavius : *Aranearum telis subtiliori [illegible] duatur.* Et Sanctus Asterius Homilia de Divite & Lazaro: Τὴν βύσσον ἐπιζητῆς, [illegible] Περσικῶν σκωλήκων νήματα, [illegible] ἀράχνης [illegible] ὑφαίνῃς. Rubenius vertit : *Ut byssum requiris, & Persicorum stamina vermium conquiris, unde [illegible], ut ita dicam, araneae tela contexatur.* Pro re autem tenuissima ubique *nebula* usurpatur. sic ipsus Valerius in lepidissimo Epigrammate de phiala nimis gracili lib. VIII. Epigr. 33.

> *Hac fuerat nuper NEBULA tibi pegma perunctum.*

Ait igitur nudas prostare vestibus illis, quod & meretricum fuisse vulgo notum est. unde veriorem interpretationem sumendam esse loco illi cap. VII. *nudarum meretricum*, reor in praesentia. *Tunicae rallae* similes & Plauto Epidic. II. II. 46. vocantur, unde & nos, *Ralas*, quoque vocamus.

Cap. LXXIX. *Nec fax ulla in praesidio erat, quae iter aperiret errantibus.*] Bernardinus Gomesius noster Opere, quod *de Sale* construxit, aptissime ad hunc Petronii locum interpretatur Horatii illud lib. I. Sat. V.

> ------ *Tectum*
> *Praebuit, & parochi quae debent, ligna, salemque.*

Per *ligna* scilicet non solum ignem ad focum intelligens, sed cereos etiam & funalia, quae peregrinis praeberent parochi ad pernoctandum, &, ut suspicari licet, commode etiam per urbem deambulandum. Quod itidem & in Urbe factum, nihil dubium est. Sic apud Athenienses coenantibus *Oenoptae* (genus erat magistratus) funalia praestabant, & ellychnia, ut postea luminis praesidio possent domum redire. quapropter & *Oculi* ipsi vocati, ut constat ex Philini Oratoris loco apud Athenaeum lib. X. Item ex Eustathio ad L. Z. Odyss. Οἱ τοῖς δειπνοῦσι λύχνους, καὶ θρυαλλίδας, παρέχοντες, Ὀφθαλμοί πρός τινων ἐκαλοῦντο. *Qui coenantibus candelas, aut lucernas exhibebant, oculi dicti nonnullis.*

Nec silentium noctis jam mediae.] Carpit etiam hic suum Imperatorem. Redibant ergo à Trimalcionis convivio media jam nocte. Eousque enim coenam protraxit gurges ille, testante Suetonio cap. XXVII. *Epulas medio die ad mediam noctem protrahebat.* Quo & illud Taciti facit lib. XIII. Annal. *Provecta nox erat, & Neroni per vinolentiam trahebatur.* Signantius vero Juvenalis Sat. IV. ubi de Montano sermo: [vs. 136.]

> ------ ------ *Noverat ille*
> *Luxuriam imperii veterem, noctesque Neronis*
> *Jam medias.*

Notatum insigniter illud, quia magis erat more receptum, veteres sub solis occasum, nocte jam imminente, convivia finire.

Promittebat occurrentium lumen.] A coena itidem, ut illi, redeuntium. Plurimis quippe lucernarum usus antiquitus fuit convivis domum redeuntibus, facumve, cereorum, candelarum, funaliorum, lampadum, aut laternarum, de quo late Athenaeus Dipnosophista opere extremo. Servi, qui ea praeferrent, λυχνοῦχοι, & λυχνοφόροι Graecis adpellati, etiam δᾳδοῦχοι: Latinis *Praelucentes.* sed hoc jam vulgare, notaque plura testimonia à Cicerone, Valerio Maximo, Livio, Floro, Appulejo, Juvenale, aliisque petita. apud Graecos quoque plura sunt, apud Athenaeum vero variis in locis plurima.

Accedebat huc ebrietas.] Ebrii redibant, destitutique ebriorum auxilio, nam & ei quoque provisum. Temulenti quum à mensa recedebant, praesidio servorum utebantur, qui eos titubantes sustinerent, & vix aliter reversuros, domum reducerent. Eo igitur ibant servi illi advorsum heris. Plautus Mostellaria IV. I. 23.

> ------ *Solus*
> *Nunc eo adversum hero ex plurimis servis.*

Terentius initio Adelphorum:

> *Storax, non rediit hac nocte à coena Aeschynus,*
> *Neque servolorum quisquam, qui adversum ierant.*

Exin vocati *Adversitores* ii servuli, ut ait ibidem Donatus. Parissime sane, atque illi, Propertius destitutus, ut ipse Eleg. 29. lib. II. narrat:

> *Hesterna, mea lux, quum potus nocte vagarer,*
> *Nec me servorum duceret ulla manus.*

Congruens item & S. Asterii elegantissimus locus Homilia, *An liceat homini dimittere uxorem quacumque ex causa.* Οὐ μὴν οὐδὲ ἐκ συμποσίου ἐλθοῦσά ποτε, ἢ οἰνωμένον καὶ ἔκφρονα ἀπέρριψε τῆς μέθης μισήσασα· ἀλλὰ καὶ ὑπεδέξατο μετὰ συγγνώμης ἀνθρωπικῆς, καὶ ἐχειραγώγησεν σε τὸν κολάζοντα, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐθεράπευσεν τοῖς ἀτμοῖς [illegible] τοῦ οἴνου, ἀδήγησεν δὲ ἐπὶ τὴν κοίτην τὴν γαμικὴν, μόνη συμπαθήσασα, τῶν οἰκετῶν γελώντων, καὶ ἐπιχλευαζόντων τὴν ἐκ τῆς μέθης παραφοράν. *Nec redeuntem à symposio, vino oneratum & insanientem, ebrietatis odio non admisit, aut rejecit; sed cum venia ac lenitate, qualis humanitatem nostram decet, te suscepit, & [illegible], ac verberantem, ad lectum manuduxit, caputque aegrum, ac meri vaporibus agitatum, sedulo curavit: sola nimirum tui miserta, quum famuli mentis ob errorem & agitationem herum deriderent, ac subsannarent.*

Per omnes scrupos, gastrorumque, &c.] Metram illam Erisichthonis filiam puta hic spectare, de qua Ovidius:

Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus, abibat.

Tot namque sunt hujusce loci μεταχηματισμοί. Ex MSS. Cod. primae editiones habuerunt: *Per omnes scirpos, grurumque.* inde ergo fecerunt postea *scriptos, scruptos, scrupos*: & *gastrarumque, caricumque, castrorumque, glarearumque, grumorumque*, ac denique *gastrorumque.* sed quid multis? plures hic cucurbitas pingunt. nos vero lectionem praestitimus, quae probior viris doctis olim fuit visa, quum nihili prorsus sint, quas manu exarati codices repraesentant. Nec aliter fieri debuit sequenti altero loco corruptissimo, *& nos per eandem terram admisit.* Ita Richardi emendationem ibi recipimus, quod & parili ea Virgilii loco stabiliri videbatur, &, utpote omnino concinniorem, praetulerunt ceteris viri hocce eruditionis genere singulares. Item sic loquutus Petronius in fragment.

- - - Cellaque capti
Deridet Festram, Romuleamque casam.

Inquit ergo Encolpius haud inlepido sensu: *Itaque quum hora paene tota per omnes scrupos, gastrorumque eminentium fragmenta traxissemus cruentos pedes.* Cui parissimus est Appuleji locus lib. II. Metamorph. *Sed quum primam plateam vidimus, vento repentino lumen, quo utebamur, exstinguitur: ut, vix improvidae noctis caligine liberati, digitis pedum detunsis ob lapides, hospitium defessi rediremus.* Item & Martialis Epigramma 75. lib. VIII. de Gallo Lingono:

Dum repetit sera conductos nocte penates
Lingonus à Tecta, Flaminiaque, recens.
Expulit offenso vitiatum pollice talum,
Et jacuit toto corpore fusus humi.

Ideo scite Alexis in Midone protulit apud Athenaeum [p. 700.]

Ὁ πρῶτος εὑρὼν μετὰ λυχνούχου περιπατεῖν
Τῆς νυκτός, ἦν τις κηδεμὼν τῶν δακτύλων.
Gestare primus qui lucernam repperit
Noctu, digitos curabat ille provide.

Et Ovidii Corinnae speciatim inde laus quoque petita, quod docte sciret videlicet

------ Impercussos nocte movere pedes.

Prudens enim pridie, quum luce etiam clara timeret errorem, omnes pilas columnasque notaverat.] Sic puella illa apud Poëtam veterem:

Intrepidos tenebris ponere docta pedes.

Ipsissimum enim de celebri anicula nomine *Celestina* memoratur ridiculi causa. cujus omnibus numeris absolutissimam fabulam, totoque orbe jam olim decantatissimam scripsit Hispanus eruditus. Multo quidem expedite magis noctu, quam interdiu cursitabat: observatis videlicet diligenter vicorum, ac viarum, obicibus, anfractibusque, quum adhuc lucesceret.

Anus enim ipsa &c.] Janitrix plane, de qua infra cap. XCV. *Anus praecipue lippa sordidissimo linteo praecincta, soleis ligneis imparibus imposita, canem ingentis magnitudinis catena traxit, instigatque in Eumolpum.* De ipsa autem nos non semel in hisce Commentis loquimur.

Et transfudimus hinc & hinc labellis
Errantes animas] Aliter hunc locum, quam copia interpretum, lubebat jam olim interpretari. *animas* hic de mutuo ac mixto amantium halitu, ac reciprocante inter basiandum spiritu, dictum esse, cogitabam. Sic Latissimi scriptores locuti, quod vel mediocriter doctos hodie non latet. nonnulla tamen exhibeo insignia loca. Caecilius comicus inquit Plotio:

------ Quae mihi ubi domum
Adveni, ac sedi, extemplo savium dat jejuna anima.

Sic Titianus Fullonibus:

Interea fetida anima nasum oppugnat.

Plautus Asinaria v. II.

Dic, amabo, an fetet anima uxoris tuae?

Et alias. Virgil. II. Georg. vers. 134.

------ Animas, & olentia Medi
Ora fovent illo.

Inde ventorum flatus eleganter *animae* dictae Lucretio pluries. sic lib. v.

Impellunt animae lintea Thraciae.

Item Horatio lib. IV. Od. XII.

Aurarumque leves animae.

Etiam Claudiano I. de Raptu Proserp. Virgil. lib. VIII. Aeneid. ac pluribus. Adposita satis est & isti interpretationi illa descriptio apud Achillem Tatium, amantium videlicet anhelitus suos commiscentium, lib. II. [p. 147]. Πρὸς δὲ τὸ τέρμα αὐτῆς τῆς Ἀφροδίτης ἡ γυνὴ γενομένη πέφυκεν ἀσθμαίνειν ὑπὸ καυματώδους ἡδονῆς· τὸ δὲ ἆσθμα σὺν πνεύματι ἐρωτικῷ μέχρι τῶν τοῦ στόματος χειλῶν ἀναθοροῦν, συντυγχάνει πλανωμένῳ τῷ φιλήματι, καὶ ζητοῦντι καταβῆναι κάτω, ἀναστρέφει δὲ σὺν τῷ ἄσθματι τὸ φίλημα καὶ μιχθὲν ἕπεται, καὶ βάλλει τὴν καρδίαν. Igne ergo isto amatorio faculam Martiali accendo, modo hic aliasve, ubi fortean παρθένειον pudorem violarim, veniam pudicae aures condonent. inquit ergo lib. XII. Ep. 55.

Nec clusis aditum neget labellis.

Neget aditum, inquit, scilicet halitui, quod necessario fit, si labellis clausis oscula impinguntur. Sed longe fateor ingenue, ardentior est amoris adfectus ille, quem ipsorum constare animorum per ora commercio, jam pridem monuerunt Critici. Vicem hic interpretis subeat Aristaenetus Ep. 19. lib. II. loquens in hunc modum: Οὐ μόνον στέρνῳ ἁρμόζοντες, ἀλλὰ καὶ φιλήμασιν ἐπισυνάπτοντες τὰς ψυχάς. τοῦτο γὰρ φίλημα δύναται. καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ βούλεται. σπεύδουσιν αἱ ψυχαὶ διὰ τῶν στομάτων πρὸς ἀλλήλας, καὶ περὶ τὰ χείλη συγκυντῶσιν. καὶ ἡ μῖξις αὐτὴ γλυκεῖα γίνεται τῶν ψυχῶν. Vertit Mercerus · *Non admo-*

motis solum pectoribus, sed junctis per oscula ipsis etiam animis hoc enim osculum potest, hoc petit. Festinant invicem ad sese animae per ora, concurruntque circum labia, fitque ibi coitus animarum dulcissimus. Quo & illud indubie Lucilii pertinet Sat. xx.

Eduxique ollis animam in primoribus labris.

Plane vero veteris Poëtae hocce in Catal.

Jungere & innumeras nexa per ora animas.

Valete curae.] Sic Martialis Epigrammate 7. lib. xi.

Pallentes procul hinc abite curae.

Et Anacreon [carm. xxiv.]

Μεθετέ με φροντίδες,

Μηδὲν μοι καὶ ὑμῖν ἔστω.

Tu vero abito cura,
Mecum tibi nihil sit.

Gaudio dispoliatum torum.] *Gaudium* hic adpellative de puero. ita pariter de amica Plautus Bacchidibus I. II.

------ *Quis istic habet?*

Pist. *Amor, voluptas, venus, venustas, GAUDIUM.*

Non satis rem viderunt interpretes Petroniani, qui hocce ejus confundere videlicet cum aliis gaudium.

Somnumque morti jungerem.] Vide quae infra notantur ad verba extrema Trojanae Halosis cap. LXXXIX.

---- ---- *Et continuat in mortem ultimam*
Somnos.

Res tuas ocius tolle.] Adlusive dictum, respectu scilicet ad solennia verba in divortiis faciendis usurpata. Liquido Lex edocet XII. Tabularum: Si Vir Ab Uxore Divortit, Uxori Res Suas Sibi Habere Jubeto, Eique Clavis Adimito. Transtulit etiam & simile Martialis lib. x. Epig. 51.

Dicere te lassum quoties ego credo Quirino,
Quae tua sunt, tibi habe; quae mea, redde mihi.

Plautus itidem in Trinumo Act. II. I.

---- *Apagesis amor.*
Tuas res tibi habe. Amor, mihi amicus ne fuas unquam.

Locum quem polluas.] Ludit dilogia. Isthunc autem locum Murrhedius Rhetor loco inlustrat insigni apud Senecam patrem lib. I. Cont. 2. *Novimus, inquit, istam maritorum abstinentiam, qui etiamsi primam virginibus timidis remisere noctem, vicinis tamen locis ludunt.* Est haec Martialis sententia lib. XI. Epig. 79.

Paedicare semel cupido dabit illa marito,
Dum metuit teli vulnera prima novi.

E libero mutuatus est carmine, nescio an viderint eorum interpretes. Sic Carm. III.

Quod virgo prima cupido dat nocte marito,
Dum times ALTERIUS vulnus inepta LOCI.

Sic & Quintus Serenus:

Obscoenos si pone locos nova vulnera carpent.

Pro femineo utero saepius apud Lucretium est etiam *locus.*

Quem polluas.] Admodum hic tempestivum illud Propertii Eleg. 34. lib. II.

Polluit ille deus (Amor) *cognatos, solvit amicos:*
Et bene concordes tristia ad arma vocat.

Et plura hujusce Elegiae, quam confer.

Partiti manubias sumus.] An istae manubiae, quarum apud Fulgentium memoria est, Libello de Prisco sermone? nam alterum Petronii citat ibi fragmentum: *Tot regum manubiae penes fugitivum repertae.* Ego sic censeo. Encolpius enim Ascyltosque plane *fugitivi.*

Age, inquit, nunc & puerum dividamus.] Ludit iterum in Gitonis divisione Ascyltos, ut cap. XI. Ibi enim ad sarcinarum divisionem respiciens, quae cap. x. praecesserat. hic vero ad nequissimam illam cap. XI. Ibi sane cum Encolpio, flagitiosissime Gitonem dividente, jocatus primum fuerat Ascyltos, ipsum Encolpium in hunc modum adloquens: *Sic dividere cum fratre nolito*, sive ut ibidem nos emendare conabamur: *sic dividere tu fratrem nolito.* Nunc vero rursus, quum manubiarum jam partitio esset facta, ambigua improbitate vult etiam idem Ascyltos particeps esse in Gitonis divisione.

Cap. LXXX. *Contentus.*] Interpretor, perseverans. A me Nonius plane; *Contentum, continuum, perseverans.* Cicero Tuscul. lib. v. *Socratem ferunt, quum usque ad vesperam CONTENTIUS ambularet, quaesitumque esset ab eo, cur id faceret.* Etiam Appulejus in Floridis de praecone loquens: *Et quidem perdiu stat, aut ambulat, aut plerumque CONTENTISSIME clamitat.* Cui opponit Proconsulem, qui *moderata voce RARENTER, & sedens loquitur, & plerumque de tabella legit.*

Intorto circa brachium pallio.] Laevum nempe, clypei loco. Sic Appianus Alexandrinus lib. II. de Bello Civil. pag. 503. habitum describens percussorum Caesaris post perpetratum scelus. Οἱ δὲ σφαγεῖς ἐβούλοντο μὲν τι εἰπεῖν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, οὐδενὸς δὲ παραμείναντος, τὰ ἱμάτια ταῖς λαιαῖς, ὥσπερ ἀσπίδας, περιελίξαντες, καὶ τὰ ξίφη μετὰ τοῦ αἵματος ἔχοντες, ἐβόων βασιλέα καὶ τύραννον ἀνελεῖν. *Percussores autem ejus voluerant quidem aliquid in senatu dicere: sed quum nemo ibi maneret, togis circum laevas manus obvolutis, vice clypei, cruentos gladios tenentes, currentesque vociferabantur, regem*, &c. Praeterea & lucis nonnihil videtur ex isthoc Arbitri loco sibi foenerari Donatus, ubi de vestitu comico agens sic loquitur: *Parasiti cum INTORTIS PALLIIS veniunt.* circa brachia nempe, aut circa corpora.

Tangebat utriusque genua.] Vide quae supra notantur ad verba cap. XVII. *Protendo igitur ad genua vestra supinas manus*, &c.

Thebanum par humilis taberna spectaret.] *Thebanum par* κατ' ἐξοχὴν dictum de Ethcocle & Polynice fratribus, Oedipi, regis Thebanorum, filiis, ex nefando scilicet Jocastae matris concubitu editis. illi nimirum ob regni sceptrum mutuis vulneribus confossi, ambo occubuere; simul mater, quae se mediam interponebat, ne pugnarent filii. quo etiam adlusit plane Propertius extrema elegia 9. lib. II.

Non ob regna magis diris cecidere sub armis
Thebani media non sine matre duces,
Quam mihi si media liceat pugnare puella:
Mortem ego confugiam morte subire tua.

Quem locum adumbrasse Petronium, parum abest ut credam. nam parissima omnia, nempe Propertius cum rivali pugnare volens, modo Cynthia sit media, ob quam videlicet consertum proelium. Tu autem nunc cum Arbitro facile conferas. Ipsummet Passeratio in mentem quoque venisse, videre videor. *Tabernam* itidem pro diversorio Plautus saepius posuit.

Nudo ecce jugulum, convertite huc manus.] Simile illud Encolpii cap. XCVII. *Praebeo ecce cervicem, funde sanguinem.* Pluribus id genus conlationibus parcimus, ne rebus nihili nos immorari, Critici mussitent delicatissimi.

Fulminatus.] Id est, fulmine veluti ictus. talis enim attonitus manet, stuporeque adfectus. quod nunc, ut Encolpio conveniat, quisquis jam videt. Plura autem huc conducentia supra jam praenotata sunt, ad verba cap. XVII. *sed attoniti*, quae rursus adire, haud abs re erit in praesentia.

Damnatas manus.] Explicet ipse Petronius, quae *damnatae manus* sint. inquit cap. LXXXIII. *Damnabat Apollo noxias manus. Noxias*, id est, sceleratas. Sic & Propertio sunt *damnatae manus* El. 7. lib. IV.

Egreditur superbus cum praemio Ascyltos.] Rivalis scilicet victoris more. Multus in eo exprimendo Aristaenetus tota Epistola 6. Lib. II. ad quem te remittere hic satis sit.

Nomen amicitiae.] Verbi hujus acumen non senserunt interpretes. Non hic amicitiam *nomine amicitiae*, ut volunt, auctor intelligit: immo potius, nihil aliud praeter nomen in amicitia esse. & vere: quum illius fidem homines tantum servent inter se, dum illis conducit, expeditque; postea vero turpi vertant ora fuga, ut Petronius loquitur. Plane hocce tuetur Ovidius lib. I. de Arte:

Nomen amicitia est, nomen inane fides.

Etiam Euripides:

Ὄνομα γὰρ, ἔργον δ' οὐκ ἔχουσιν οἱ φίλοι,
Οἱ μὴ 'πὶ ταῖσι συμφοραῖς ὄντες φίλοι.

Nomen quidem, sed remi psam amici non, habent,
Qui forte tristi non se amicos exhibent.

Idem de virtute in magno M. Bruti morientis verbo apud Dionem lib. LVII. [p. 406. Ed. Steph.]

Ὦ τλῆμον ἀρετὴ, λόγος ἄρ' ἦσθ'· ἐγὼ δέ σε
Ὡς ἔργον ἤσκουν· σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ.

O infelix virtus, itane quum nihil quam nomen esses, ego te
Tanquam rem aliquam exercui, quum tu fortunae servieris.

Si, quatenus expedit, haeret.] Eleganter divinus Seneca Ep. 9. *Hae sunt amicitiae, quas temporarias populus adpellat. Qui causa utilitatis adsumtus est, tamdiu placebit, quamdiu utilis fuerit.* Proinde addit Petronius:

Quum fortuna manet, vultum servatis amici:
Quum cecidit, turpi vertitis ora fuga.

Quod parissime dixit & Seneca: *Hac re florentes amicorum turba circumsedet, circa eversos ingens solitudo est: & inde amici fugiunt, ubi probantur.*

Calculus in tabula mobile ducit opus.] Sententia est. Quod si amicitia diutius non durat, quam utilitati videlicet inserviat, omnino calculorum ludum ipsam sic imitari, quo nimirum potissimum id artificium servatur, ut hinc & illinc alio libere moveantur, nec ulli tabulae regioni plus temporis inhaereant, quam illis nempe conducat, conveniatque. Neutiquam vero, ut doctissimus auctor Adversariorum lib. I. cap. 15. voluit, quia amicitiam calculi servarent inter se, quatenus ludo utile foret, quum quidam velut amici essent, quidam hostes. Quod viro omnia erudito ex ludi ignoratione indubie excidit. Calculi quippe, qui ab ludi initio erant hostes, ad finem usque tales habebantur, ipsissimumque de amicis intelligendum. nec pro ludi utilitate amicus, quem alibi *militem* adpellavimus, suae factionis commilitonibus unquam adversarius fuit. Quae supra jam de calculorum ludo perfunctorie edissertare nobis adlubuit, de nostra interpretatione, ac de magni viri errato ambigere in praesentia non sinunt, itemque de legitima scriptura, *mobile*, quam servant veteres libri, non vero quae primum cusos invasit, *nobile*, & Adversariis suis etiam ille amplexus est.

Grex agit in scena mimum.] *Grex* etiam de scenica caterva & familia, Graecis χόρος, uti apud Aristophanem. Inde nos vocavimus: *Compannia*, & histriones *Companneros.* Donatus Praefat. in Terentii Adelphos: *Haec sane acta est ludis Scenicis funebribus L. Aemilii Paulli, agentibus L. Ambivio & L. Turpione, qui cum suis gregibus etiam tum personati agebant.* sic etiam Plautus pluribus fabularum Prologis. Unde error cujusdam eruditi

diti Horatii interpretis, aliorumque jam claret, adferentium nimirum, in mimum ſaltem tandem ab uno ſolum agi ſemper antiquitus ſolitam. At ſi Petronius illis idem facere non potuit, quid pluribus aliis, quid ipſi Horatio ſuo poterunt reſpondere?

- - - *Vel partes mimum tractare ſecundas*,

inquit Ep. XVIII. lib. I. cui tot tum Graeci, tum Latini, ſcriptores accinunt, ut tantum nomina recenſere, eſſet importunum.

Mox ubi ridendas incluſit pagina partes &c.] Senſus eſt, poſt fabulae exodium auctores figmenta exuere, perſonaſque, & ſic oris ſui manifeſtam proferre veritatem. *Partes ridendas*, extremas interpretantur, quod non diſplicet, licet omnes Mimi partes ridendae erant, ut alibi diximus. *Pagina* hic [illegible], fabula eſt. inſigne dabo equidem teſtimonium aliud. Donati ecce verba ſunt ex argumento Adelphorum Terentii: *In dividendis Actibus fabulae identidem meminerimus: ſummam paginarum [illegible] rationem neque Graecos, neque Latinos, ſervaſſe, quum ejus diſtributio*, &c.

Cap. LXXXI. *Anteſcholanus*.] Quinam *anteſcholani* olim ex longa Profeſſorum natione? Puto adhuc viris litteratis non liquere. An fors *anteſcholanus* erat *Proſcholii* Praefectus, *Proſcholus* etiam appellatus. Doctiores viderint. *Proſcholium* enim locus erat in Schola velo tantum ab auditorio diſſeptus, ubi pueri, antequam ad Magiſtrum accederent, oris ſui totiuſque corporis componebant habitum, proſcholii videlicet adſtante praefecto omnium praemonitore. Haud enim vulgaris conſuetudo ex antiquis puerilibus conloquiis utraque lingua deſcriptis plane colligitur. ait ergo puer: Ὡς δὲ ἦλθον πρὸς τὴν κλίμακα ἀνέβην διὰ τῶν βαθμῶν ἀτρέμα, ὡς ἔδει, καὶ ἐν τῷ προσχολίῳ ἀπέθηκα βίῤῥιον, καὶ κατέψηξα τρίχας. καὶ ὡς ἡρμοσμένῳ κόσμῳ εἰσῆλθον καὶ πρῶτον ἠσπασάμην καθηγητὰς, συμμαθητάς. *Ut ergo veni ad ſcalam, aſcendi per gradus otio, ut oportebat, & in proſcholio depoſui birrum: & demulſi capillos, & ſic elevato cultu introivi, & primum ſalutavi praeceptores, condiſcipulos.* En vela, quae D. Auguſtino memorantur lib. I. Conf. cap. 13. *At enim vela pendent in liminibus grammaticarum ſcholarum*, &c.

Ergo me non ruina terra potuit haurire? non iratum etiam innocentibus mare?] Gemellus locus cap. XCVIII. *Utinam me ſolum inimicus ignis hauriret, utinam hibernum invaderet mare.* quae verba Gitonis ſunt. unius quippe ejuſdemque fortunae ſemper cum Encolpio fuit, nec ab ejus latere unquam diſceſſit transverſum unguem. Vide autem quae infra notamus ad ipſum locum. Hic autem inſuper addere, omnino neceſſum: nimirum hujuſce felicis Encolpii ſucceſſus ſupra jam meminiſſe Arbitrum cap. IX. nunc vero indubie eiſdem in verbis, *Ergo me non ruina terra potuit haurire?* ſpeciatim ad genus illud pegmatum reſpexiſſe, quae, quum ruinam ſubitaneam patiebantur, chaſmate abſorberentur. De iis ſic Appulejus lib. Metamorp. X. *Jamque tota ſuave fragrante cavea, medium illum aggerem TERRAE VORAGO decerpit.* Ubi cum pegmate neceſſario & homines, qui impoſiti, abſorbebantut. bene igitur, qui ibi, *recepit*, legunt, ut Arbitri, *haurire*, ita apertius exprimere poteſſet, quod inibi valet *devorare*. Sic eſt ipſi Mileſiarum ſcriptori lib. V. *Meminiſtis conſilium veſtrum, ſcilicet quo mihi ſuaſiſtis, ut beſtiam, quae mariti mentito nomine mecum quieſcebat, priuſquam ingluvie voraci me miſellam hauriret, ancipiti novacula perimerem.*

Graecae urbis.] Graeca urbs Parthenope eſt, poſtea *Neapolis* dicta, quaſi *nova civitas*. Ea enim quum eſſet à Longobardis everſa, ut in Conſtitutionibus Neapolitanis ſcriptum eſt, à Graecis poſtea fuit reſtaurata; & inde adpellata *nova civitas* inpoſterum, & *Graeca urbs* quoque optimo jure. Taciti autem teſtimonio à Lipſio indicato, addam inſuper & Papinii alterum non levidenſe, Parthenopen ſcilicet in Epicedio Patris adloquentis:

Si tu ſtirpe vetus, famaque obſcura, jaceres,
Nil gentile tenens, illo te cive probares
GRAIAM, atque Euboico majorum ſanguine, duci.

Adoleſcens.] Giton, ut voluit recte Douſa P. Eventuum certe, quos hic recenſet, ἀνακεφαλαιώσεις, ut fecerunt alii, aliter accipere non ſinunt. Pariter & ipſius acumini ſubſcribo, *exitio*, loco τῷ *exilio*, ſubſtituentis, quae praecedenti confeſſione nitens ipſius Gitonis cap. LXXX. emendatio veriſſima eſt. *Ego mori debeo*, &c.

Cujus anni ad teſſeram venerunt.] Leve ſcelus hoc ſummae Encolpii indignationi. ideo pro certo habeo, latere mendum. Odorati etiam ſunt Pithoeus, & Lipſius, repoſueruntque *venierunt*, haud perſpicuo ſenſu. Reor, annos ad teſſeram venire, illis eſſe, puerum primos agentem annos, ſimili amatoria lite, commiſſum ad teſſerarum ſortem ad amatoribus rivalibus. Itaque enim *in eligendo fratre ſalva illi tunc libertas non eſſet*, potius *judice fortuna*, ut ipſum Arbitrum uſurpem, *caderet alea*. Ea propter ad illum eventum poſtea reſpiciens, ut melius tunc puero ſuccederet, illi videlicet, voluit Aſcyltos, judicium committendum. Sed hic, equidem fateor, dubia lux eſt, parumque diſtans à tenebris.

Quid ille alter, o Dii! qui tanquam togae virilis ſtolam ſumſit.] De Aſcylto indubie hic incipit loqui. Verba autem etiam ſunt inprimis corrupta. quod MSS. repraeſentant, plane vitioſum eſt. Tornaeſius edidit: *Quid? ille altero die, qui tanquam togae virilis*, &c. quod quidem abſque ſua confeſſione dignum exſilio. Deinde editiones plures id praetulerunt: *Quid ille alter * die, qui tan-*

tanquam togae virilis, &c. unde Lipſius: *Quid ille alter, ô dii! qui tanquam togae*, &c. quod recentiores fere editiones occupavit. Criticorum autem nupera proles ad libitum poſtea refinxerunt. Ideo adhuc puer tentabam ego leviſſima omnium mutatione, & probo admodum ſenſu, *Quid ille alter? qui die, inquam, togae virilis, ſtolam ſumſit.* haud tamen hodie ſatisfacit valde. Adſit igitur cum ſuo tripode Apollo. nobis namque inſanire eſt, veritatem per divinationem quaerere. Utcumque vero ſit, mens claret. Aſcyltos ergo *ſtolam ſumſit*, quod proprium feminae. Ita Tertullianus de Achille in puellam transveſtito libro de Pallio cap. 4. quippe ne vir eſſet, à matre quoque perſuaſus eſt: *Adhuc ſuſtinet ſtolam fundere, comam ſtruere, cutem fingere, ſpeculum conſulere*, &c. Sic etiam de Antonio Appianus lib. v. Bell. Civil. [p. 677.] deliciante.

Qui poſtquam conturbavit.] *Conturbare*, decoquere, eſt, & pecuniam diſſipare. De ſervis etiam dicitur, qui rationibus dominicis paria non faciunt. Et de quibuslibet denique, qui expedire nomina, & aes alienum, quod contraxere, ſolvere non poſſunt. quod Hiſpani vocant, *Quebrar, faltar de ſu credito.*

Sic Pedo conturbat, Matho deficit,

dixit Juvenalis Sat. VII. 129. ut Terentius etiam, Martialis, Cicero, alii.

Et libidinis ſuae ſolum vertit.] Hoc eſt, commutavit locum, ubi prius libidinem vario erat perpeſſus. nam poſtquam conturbavit, ſe in pedes conjicere, illi fuit neceſſarium. Senſus iſte verus, perſpicuus, & quem vel ipſus Cicero tueatur, quum quid, *ſolum vertere*, ſit, exponit in Oratione pro A. Cecina paullo ante finem: *Exilium enim, non ſupplicium eſt, ſed perfugium, portuſque ſupplicii. Nam qui volunt poenam aliquam ſubterfugere, aut calamitatem, eo SOLUM VERTUNT, hoc eſt, ſedem ac locum mutant.* Et pariter pro domo ſua: *Quo vertendi, hoc eſt, mutandi ſoli cauſa venerant.* Et pro Pub. Quintio: *Qui exilii cauſa ſolum verterit.* Suffragatur nobis pariſſimus Juvenalis locus, ſententia, verbis, Sat. XI. verſ. 46.

Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romae,
Et coram dominis conſumitur. inde ubi paullum
Neſcio quid ſupereſt, & pallet foenoris auctor,
Qui vertere ſolum, Baias, & ad Oſtia currunt.

Ait ſcilicet, profuſos, & luxurioſos nepotes patriam mutare, quum alienam pecuniam conſumſere. Inde vocabulum *ſoliverſor* conflatum, uſurpatumque in ludicro Grunnii Corocottae teſtamento: *Magirus cocus dixit, veni huc everſor domi, ſoliverſor, fugitive porcelle, ego hodie tibi vitam adimo.* Graecis illud eſt, γῆν πρὸ γῆς, *terram pro terra.* Alciphron in Epiſtol. Ἀναστᾶσα ὁπόποτε γῆν πρὸ γῆς φεύξομαι μᾶλλον. *Demigrans quolibet fugiam potius, terram terra commutans.* Item Cicero ad Atticum.

Secutuleja.] Elegans, & ſcripto ſatyrico, quod ejuſmodi amat vocum inſolentiam, adpoſitiſſima dictionis compoſitio. Rem autem plures expreſſere ſcriptores, quorum apud interpretes teſtimonia. Iſthaec illis adde. Propertius Eleg. 5. lib. IV.

Non te Medeae delectant probra ſequacis.

Sabinus in Epiſtola Ulyſſis de Clytemneſtra, Agamemnonis uxore:

Tyndaris has illi laetas pro foedere poenas
Stuxerat, externos ipſa ſecuta viros.

Sed, ohe, jam ſatis eſt, tametſi plura poſſemus.

Unius noctis tactu omnia vendidit.] Veterem ſcripturam retinui, licet in novitiam, *pactu*, valde inclinarem. *Vendidit*, id eſt, poſthabuit. Hiſp. *aventuro todas ſus obligationes.*

Libidinibus attriti.] *Tero*, extremi flagitii verbum. pariſſime cap. LXXXVII. uſurpatur: *utcunque igitur inter anhelitus ſudoreſque tritus, quod voluerat, accepit.* Sic & Martiali lib. IX. Ep. 59.

Culus tritior Hedyli lacernis.

Plauto etiam Captivis IV. II. 108.

- - - Boius eſt, Boiam terit.
Liberorum quaerundorum cauſa ei, credo, uxor data eſt.

Argute ergo, qui exin Propertium interpretantur lib. III. El. 20.

Forſitan illi alio pectus amore terit.

Alio amore, id eſt, alia amica. Aſt ſatis exemplorum, quae ſatius ad morboniam mitterentur.

Cap. LXXXII. *Gladio latus cingor.*] Sic locutus Appulejus lib. II. Mileſ. *Nam gladio ſolito cinctus altrinſecus.* & Hiſpani dicimus, *Cenir la eſpada.* Haud aliter & Propertius dixit El. 13. lib. III.

- - - Niveum latus enſe revincit.

Sed quodnam latus innuit Petronius, dextrum an ſiniſtrum? me Caſtores dubium. Eandem & Lipſius lib. III. de Milit. Rom. Dial. 3. quaeſtionem movit; ipſum vide. *Gladius* vero procul dubio Hiſpanienſis foret, nam noſtrates illos à temporibus Annibalis, patrios gladios deponentes, adſumpſere Romani, ut docet apud Suidam anonymus ſcriptor. unde conjicere abunde licet, quampridem illi fuerint in precio. vide & Lipſium ibidem.

Phaecaſiati milites ambulant.] Mendacii miles ille arguit Encolpium opportune ab calceatu. nam milites olim Romani *caligati* incedebant, non *phaecaſiati.* vide Valtrinum lib. III. de re Milit. cap.

cap. 13. Et Balduinum *Calcei Antiqui* Auctorem cap. 19. *Phaecasium* autem calceamentum album fuiſſe, quo Athenienſes ſacerdotes, & Alexandrini utebantur, ex Appiano ego didici lib. v. Bell. Civ. ubi de Antonio ſermo eſt cum Cleopatra vitam degente.

Non bibit inter aquas, &c.] Difficile Epigramma, cuius mens interpretibus praeterita: an quod contemſerint, an vero quod non adſecuti ſint, me-Hercules dubium. Impotens dives, tyrannus hic cum Tantalo confertur, qui enim quid inter ſe ſimile habeant, neutiquam eſt facile viſu. Ille ſane, etſi obrutus curis, cupitis tamen fruitur indubie: quod alteri ſecus accidere, notum. Ciceronis autem duorum locorum conlatione, qui officio nunc fungitur interpretis, facile ex his anguſtiis educemur. Ecce primi verba ſunt ex lib. IV. Tuſcul. Quaeſt. *Cui miſeriae proximus eſt is, qui adpropinquans aliquod malum metuit, exanimatuſque pendet animi. quam vim ſignificantes mali, Poëtae, impendere apud inferos ſaxum Tantalo, faciunt ob ſcelera, animique impotentiam, & ſuperbiloquentiam.* Inſuper ergo additus ingens lapis Tantali imminens capiti, unde ortum, ut prae timore exanimatus poma quidem eſuriens non adtingeret, aquam & ſitiens itidem non guſtaret. Quod fuit dubio procul fabulae verum figmentum, expreſſum quoque pariſſime à Dionyſio tyranno aſtu illo, quo voluit indicare nihil eſſe ei beatum, cui ſemper aliquis terror impendeat. Id etiam narrat ipſe Cicero lib. v. Tuſcul. Quaeſt. ubi regias delicias pergit luculenter deſcribere, & inter ipſas conſtituere Damoclem, reges, qui ipſarum potiebantur, beatos cogitantem: *Aderant unguenta, coronae, incendebantur odores: menſae conquiſitiſſimis epulis exſtruebantur. fortunatus ſibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari ſeta equina adpenſum demitti Dionyſius juſſit, ut impenderet illius beati cervicibus. Itaque nec pulcros adminiſtratores adſpiciebat, nec plenum artis argentum, NEC MANUM PORRIGEBAT IN MENSAM.* Et eleganter Horatius:

> *Diſtrictus enſis cui ſuper impia*
> *Cervice pendet, non Siculae dapes*
> *Dulcem elaborarunt ſaporem.*

Nulla ergo aeque, ac Tantali imagine, tyranni principis potuit miſera repraeſentari beatitudo, de quo inquit nunc cum Cicerone Arbiter, *quod omnia cernens*, ſcilicet bona ſua, *illis frui prae timore non poteſt.* qui prorſus & plurium Poëtarum fuit ipſiſſimus animus. Fuit certe Lucretii verbis hiſce lib. III.

> *Atque ea nimirum, quaecumque Acherunte profundo*
> *Prodita ſunt eſſe, in vita ſunt omnia nobis.*
> *Nec miſer impendens magnum timet aëre ſaxum*
> *Tantalus (ut fama eſt) caſſa formidine torpens:*
> *Sed magis in vita Divûm metus urget inanis*
> *Mortales, caſumque timent, quemcumque ferat fors.*

Pindari quoque Od. I. Olymp.

> ——— κόρῳ δ' ἕλεν
> Ἄταν ὑπέροπλον,
> Τάν οἱ πατὴρ ὕπερ κρέμα-
> σε, καρτερὸν αὐτῷ λίθον.
> Τὸν αἰεὶ μενοινῶν κεφαλᾶς βαλεῖν
> Εὐφροσύνας ἀλᾶται.
> *Saturitate autem accepit* (Tantalus)
> *Damnum immenſum,*
> *Quod ipſi pater ſuperadpendit,*
> *Validum lapidem:*
> *Quem ſemper cupiens à capite depellere,*
> *A laetitia aberrat.*

Fuit & Euripidis in Oreſte. Sed mire enim à Suida commentum noſtrum juvatur, reſcire tamen valde diſcuperem, unde conlegerit: Τάνταλος, τοῦ Διὸς υἱός. ἀξιωθεὶς δὲ τραπέζης τῶν θεῶν, ἐδημοσίευσεν αὐτῶν τὰ μυστήρια, καὶ διὰ τοῦτο κολάζεται ἐν τοῖς ὑπὸ γῆν δικαστηρίοις, πέτρον ἔχων ἐφύπερθεν αὐτοῦ ἠρτημένον, καὶ κάτω ὕδωρ πολὺ, καὶ βλαστήματα καρποφόρα. ὅτε οὖν ἤθελε πιεῖν τοῦ ὕδατος, ἔπιπτεν ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, δίψῃ δ' ἐτήκετο, ὁρῶν μὲν ἀφ' ὧν ἔδει φαγεῖν, καὶ πιεῖν, μὴ δυνάμενος δέ. *Tantalus. Jovis filius fuit. Quum autem hunc Dii ſua menſa dignati fuiſſent, eorum arcana publicavit. Et propterea punitur in judiciis, quae ſunt ſub terra, ſaxum habens capiti ſuo impendens, & infra multam aquam, & fructiferas arbores. Quoties vero aquam bibere volebat, ſaxum cadebat in ipſum, & ſiti conficiebatur. Cernebat enim unde edendum, & bibendum eſſet; ſed edere, & bibere non poterat.* Non ergo ob cibi potuſque fugam jejunus ille; ſed edere, ac bibere lapidis caſus impediebat. Aſt ut ſemel conficiam negotium, prodeat Athenaeus, qui, quod primum ego conjectaram, quum aurem mihi pervelleret Cicero, proferat diſertim. Longam diſputationem *de voluptate* inſtituens lib. VII. Tantalum, narrat ex quodam ſcriptore, qui Atridarum in patriam reditum ſcripſit, voluptatibus admodum deditum fuiſſe: ſed poſtea quum in deorum conſortium perveniſſet, Jovem optionem ei dediſſe petendi quidquid vellet. à quo nimirum poſtulavit, ut ei ad eum modum jugiter inter epulas vivere concederetur. Tunc autem, addit, ἐφ' οἷς ἀγανακτήσαντα τὸν Δία τὴν μὲν εὐχὴν ἀποτελέσαι διὰ τὴν ὑπόσχεσιν· ὅπως δὲ μηδὲν ἀπολαύῃ τῶν παρακειμένων, ἀλλὰ διατελῇ ταραττόμενος, ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἐξήρτησεν αὐτῷ πέτρον, δι' ὃν οὐ δύναται τῶν παρακειμένων τυχεῖν οὐδενός. *Jovem indignatum ea de re, quia pollicitus eſſet, praeſtitiſſe quod optavit. At ne frueretur adpoſitis, verum moeſtus, & anxius ſemper eſſet, ſuper caput ſaxum appendiſſe, quod obſtat, ne quid eorum,*

rum,

rum, quae admota sunt, capere possit. Caecus ergo quidam post se in eandem foveam plures caecutientes praecipites dedit. Itaque inter aquas & poma puniendum ridicule Tantalum, potius sane, ut veluti oscillatione luderet, constituerunt. haud secus atque Eumolpum alibi conlocavit Petronius. Neroni igitur id Epigrammation, qui non sentiant propritim convenire, à me sciat ille, cor plumbeum prorsus habere. Caeterum, qui in avaritiam tradiderunt, factum id esse, decepti omnino sunt mendosis Codicibus, ubi sic admodum diverse invenerunt scriptum:

Nec bibit inter aquas, nec poma patentia carpit
Tantalus infelix, quem sua vota premunt.
Divitis haec magni facies erit, omnia late
Qui tenet, & sicco concoquit ore famem.

Ita Fulgentius, & Priscianus exhibent, & inter Catalecta veterum Poëtarum haud secus, nisi quod corruptius, reperitur. Cujus sententia, licet ineptissima, adstrui quippe insuper videbatur parili Horatii similitudine lib. I. Serm. Sat. I. nihil mirum, si viris doctis jam pridem imposuerit.

- - - *Quem sua vota premunt.*] Ex verbis Athenaei supra adductis lucis, quod satis est, capit hoc hemistichion. Ob insana namque sua & immodica vota Tantalum impendentis lapidis supplicium punit ac premit. Matth. Bergius aliter versum integrum distinxit, & sic parenthesi inclusit:

Tantalus (infelix, quem sua vota premunt!)

Quod postea & Rittershusio placuit. Nec nobis valde displicet, quod aliquot libri veteres repraesentant,

- - - *quem sua fata premunt.*

Divitis haec magni facies erit. &c.] Distichi hujus sensus est, Tantalum nempe imaginem esse tyranni, qui omnia quum cernit bona sua, illis frui prae timore non potest. quod mire facit, ut satis jam constat, ad fortunam tyranni. Si alteram vero lectionem liceret praeferri;

- - - *Omnia late*
Qui tenet,

ad avari ingenium.

Et sicco concoquit ore famem.] *Siccus* de jejuno. sic infra cap. CXI. *Itaque mulier aliquot dierum abstinentia sicca.* & Martialis lib. XII. Ep. 32.

- - - *fame siccus.*

& Tertullianus Apologet. cap. 40. *Nos vero jejuniis aridi.* Item de abstemio Lucilius Sat. VI.

Lanificam dici, siccam, atque abstemiam ubi audit.

Etiam de muliere vexata, sine adspergine tamen seminali, dixit ipsus Valerius eleganti Epigram. 82. lib. XI.

Cum sene communem vexat spado Dindymus Eglen,
Et jacet in medio sicca puella toro.

Sed omnes opertis oculis bona sua computant.] Caeci omnino, qui divitiis inhiant. Exprimit infra eleganter Petronius cap. CXLI. ubi de elusis Eumolpi captatoribus: *Excaecabat ingens fama oculos, animosque miserorum.* utrique loco Varro venit interpres *Andabatis*, qui gladiatores erant opertis capitibus, ne alter alterum cerneret, pugnantes: *Non mirum si caecutis. minus aurum enim non praestringit oculos, quam τὸ σὸ κράνος, tua galea.* Bona isthaec *fortunae* sunt, unde ipsa, quae dividit, *prorsus exoculata* efficta, uti Appulejus loquitur. Vere Tullius in Laelio: *Non ipsa solum fortuna caeca est, sed eos etiam plerumque efficit caecos, quos complexa est.* Eadem ratione & divitiarum deus *Plutus* itidem caecus antiquis habitus. Vide Aristophanem in cognomine fabula. Itidem *Phineus*, qui *in modum avaritiae positus*, auctore Fulgentio Mythologo ext. lib. III.

Bona sua computant.] Id est, cogitant, quomodo opes consequantur. Sic & simpliciter *computare* dictum antiquis. Magnus Seneca lib. V. de Benef. *Quotus quisque uxoris optimae mortem timet, ut non computet?* id est, ut lucrum, ex ejus morte eventurum, non sibi proponat. Et Ep. 14. *Nemo ad humanum sanguinem propter ipsum venit, aut admodum pauci: plures computant, quam oderunt.*

Quod hodie non est, cras erit.] Simile illud est vice oraculi olim habitum.

Tarpejo quondam sedit quae vertice cornix,
EST bene non potuit dicere, dixit ERIT.

Aliter viri docti accipiunt hunc locum, scribuntque: *Quod hodie non est, cras non erit: sic vita truditur.* Sententiam mire & acore illo suo Persius expressit Sat. V.

Cras hoc fiet. idem cras fiet, quid? quasi magnum
Nempe diem donas, sed quum lux altera venit,
Jam cras hesternum consumsimus: ecce aliud cras
Egerit hos annos, &c.

Semper in hac re qui vincitur, vincit.] Eadem ipsius Arbitri verbis illis cap. CXIX.

Pellitur à populo VICTUS Cato: tristior ille est
QUI VICIT.

Ubi & nos pluscula notamus.

Cap. LXXXIII. *Nam & Zeuxidos manus vidi nondum vetustatis injuria victas.*] Vere. nam de ejusdem Zeuxidos tabulis, quibus Crotoniatae templum Junonis magnifice exornarunt, sic etiam Cicero initio lib. II. de Inventione: *Is & ceteras tabulas complures pinxit, quarum nonnulla pars*

pars uſque ad noſtram memoriam, propter fani religionem, remanſit. Non poſt multum temporis vixit Petronius.

Cum ipſius naturae veritate certantia.] Eximia laus tabularum Protogenis, nimirum *cum naturae veritate certare:* nam vel Seneca Patre adſertore, *ſemper citra veritatem eſt ſimilitudo:* & Cicerone in Oratore: *Sine dubio in omni re vincit imitationem veritas.* Haud eſt illud Euſtathii abſimile, ubi virum in pictura expreſſum è balneo exeuntem anhelare, inquit, videri, lib. IV. de Iſmeniae & Iſmenes amoribus, Οὕτως ὁ τεχνίτης καὶ τὰς φύσεις αὐτὰς ἀπεμιμεῖτο τοῖς χρώμασι. *Adeo ipſius artifex eaſdemmet rerum naturas coloribus imitatus eſt.*

Non ſine horrore tractavi.] Non ſine religione, & reverentia. Sic docet Servius ad illud I. Aeneid.

----- *Horrentique atrum nemus imminet umbra.*] *Horror plerumque ad odium pertinet: plerumque ad venerationem, ut hoc loco. Sic Lucanus:*

Arboribus ſuus horror ineſt.

Hinc & locus, qui praeceſſit cap. XXI. interpretandus: *Inter nos peritarum eſſe tam horribile ſecretum.*

Quam Graeci monochromon adpellant.] Ego libentius legerem, *monochromaton*, uti inluſtres veteres loquebantur pictores. *Monochromata* enim picturae erant *unicolores*, ut vox indicat. Plinius inquit lib. XXXV. cap. 3. ubi de picturae gradibus ſermo eſt: *Itaque talem primam fuiſſe, ſecundam SINGULIS COLORIBUS, & Monochromaton dictam, poſtquam operoſior inventa erat: duratque talis etiam nunc.* Optime ad mentem Petronii, quum etiam, poſtquam facta eſſet pictoria ars abſolutiſſima, pinxerint & monochromata artifices eximii. De Apelle hic Petronius teſtatur, de Zeuxide Plinius extremo cap. 9. lib. XXXV. *Pinxit & monochromata ex albo.* Porro genus quoddam ineſt Antonomaſiae verbis illis: *Quam Graeci monochromon adpellant.* Longe vero diverſae ſunt picturae, quibus ſemel, aut pluries colores inducti, uti quater Ialyſi illi à Protogene, Plinio cap. lib. XXXV. mememoratae. quarum confuſione inſigniter erravit vir eruditus.

Tanta enim ſubtilitate extremitates imaginum erant ad ſimilitudinem praeciſae, &c.] Locus eſt ſubobſcurus illi praeſertim, cui de pictorio artificio haud quicquam innotuit. Nam verbis iſtis, *extremitates imaginum praeciſae*, me interprete, intelligit procul dubio Petronius, *lineas* illas *extremas*, quibus omnia includuntur depicta, extimumque cujuſque corporis eſt. Summa enim prorſus picturae eſt, corpora in tabula lineis illis *tanta ſubtilitate praecidere*, ut, quum deſinere ibi corpus ipſum, certum ſit, viſum tamen omnino fallat, & ambire ſeſe extremitas ipſa videatur, & alia poſt ſe promittere, hoc eſt, revera id corpus eminere, & quod in ſuperficie plana eſt, foras exſtare. Exactiſſime hocce tradidit Plinius cap. 10. lib. XXXV. qui locus rei, Petronioque, inluſtrandis unice quidem compactus eſt: *Primus* (Parrhaſius) *argutias vultus picturae dedit, elegantiam capilli, venuſtatem oris, confeſſione artificum in lineis EXTREMIS palmam adeptus. Haec eſt in pictura ſumma SUBTILITAS. Corpora enim pingere, & media rerum, eſt quidem magni operis; ſed in quo multi gloriam tulerunt, EXTREMA corporum facere, & DESINENTIS PICTURAE modum includere, rarum in ſucceſſu invenitur. Ambire enim debet ſe EXTREMITAS ipſa, & ſic deſinere, ut promittat alia poſt ſe: oſtendatque etiam, quae occultat.* Qui inſignes hodie pictores ſunt, idemmet quoque magni habere cognovi; contraque cane pejus & angue vitare *ſiccas*, ſic enim ipſi haud inepte vocant, *extremitates.* vulgari idiomate eſt, *ſecos perfiles.* Unde valde miror, artibus hiſce virum eruditum adeo ab ſcopo aberraſſe, ut intrepide adſerere non dubitarit, *Opticen* Plinio verbis illis eſſe deſcriptam.

Ut crederes etiam animorum eſſe picturam.] Magna enim haec laus ſemper in pictura fuit, ibique etiam fuit, artis labor & opus. Sic Antiochus Epigrammatarius dixit:

Ψυχὴν μὲν γράψαι χαλεπόν, μορφὴν δὲ χαράξαι
Ῥᾴδιον.

Pingere difficile eſt animum, depingere corpus
Hoc facile eſt.

Qui primus pinxerit, tradidit Plinius; & quid *animum pingere* ſit, exemplis patefecit. utrique indicando inſignem ejus referam locum ex cap. 10. lib. XXXV. *Aequalis ejus fuit Ariſtides Thebanus. Is omnium primus animum pinxit, & ſenſus omnes expreſſit, quos vocant Graeci* ἤθη: *item perturbationes, durior paullo in coloribus. Hujus pictura eſt, oppido capto ad matris morientis è vulnere mammam adrepens infans: intelligiturque ſentire mater, & timere, ne emortuo lacte ſanguinem infans lambat*, &c. Vide quae infra notamus ad verba cap. LXXXVIII. *qui paene hominum animas*, &c.

Hinc aquila ferebat ſublimis deum.] Omnia, quorum in praeſentia meminit, tabularum figmenta (quod etiam ſilentio haud erat praetereundum) ſtudio quidem ſunt ejus argumenti quaeſita, quae perfidis maxime hominum Gitoni & Aſcylto pugnarent ex antica. quod ſemel ſatis ſit, nunc indicaſſe. Vulgaris eſt *Ganymedis* fabula, Naſonique pluribus lib. X. Metam. deſcripta. Lege item lepidiſſimum Luciani dialogum, qui inſcribitur *Dearum judicium.* Nomen tamen *Dei* latius apud antiquos patebat, quam reſtricte neceſſum ſit capere de Ganymede nondum in deorum numerum recepto. unde incogitantiae Arbitrum perperam inſimulat novitius interpres. De

pulcerrimis saepius dictum, & Petronio ipsi iterum cap. CXXVII. *Libuit DEAE nomen quaerere.*

Illinc candidus Hylas repellebat improbam Najada.] Nec minus trita est de *Hyla* fabula, nam plures adhuc referunt, plene vero Idyllio Theocritus, *Hylas* cognominato. Ideo ergo Virgilius exclamat Georg. III.

Cui non dictus Hylas puer?

Najada, id est, fontis aut fluvii Nympham. nam aquatum ivisse, quum à Nymphis raptus, omnes scriptores uno ore proferunt: Zenobio tamen excepto, qui venatum tradidit. *Naiadas Eumenidas* ideo vocavit Ausonius Ep. 93. satis eleganter. nam quum puerum, ut potirentur, mergerent, quid nisi lethum illi peperit ipsarum amor?

Improbam Naiada.] Vide quantum venustatis, quantum leporis hic locus accipiat, si cum illo conferas cap. LXXXVII. *Nihil est tam arduum, quod non improbitas extorqueat.* Voluit ergo Petronius innuere, improbis lenociniis à Nympha puerum pellici, ut si fors tandem ab illo extorqueret amorem.

Damnabat Apollo noxias manus.] Nota fabula *Hyacinthi* interempti ab Apolline disco nimirum, quem flatu suo in pueri caput converterat Zephyrus contemtus amator, & zelotypus. Latius canit Orpheus apud Ovidium lib. X. Metamorph. Nicander Theriac. paullo ante finem, & Joannes Tzetzes Histor. II. Lucianus deridet duobus venustis Dialogis Mercurii, & Apollinis; Junonis, & Latonae. Pinxere item & uterque Philostratus eleganter in suis Imaginibus.

Lyramque resolutam modo nato flore honorabat.] *Honorabat*, id est, coronabat. ubi morem aperte tetigit citharoedorum. Ipsos nimirum finito carmine citharam redimire consuevisse, ex Papinio plane conligitur lib. VI. Thebaid. ubi de Apolline etiam sermo est, postquam canere desiisset, lyram laureo serto circumdante:

Finis erat, differt avidas audire sorores:
Dumque chelyn lauro, textumque insustre coronae
Subligat, & picto distinguit pectora limbo.

Ubi Luctatius, sive Lactantius ait: *Cytharoedorum disciplinam expressit, quibus moris est finito carmine coronam detractam citharae subligare.* Post luctum ergo fidicinis dei, mens est Arbitri, opportune enim lyra ejus redimiri videbatur. Ita rursus idem Statius chelyn coronat lib. IV. Sylvar. ad Jul. Menecratem:

------ *Quumque tibi vagiret tertius infans,*
Protinus ingenti non venit nuntia cursu
Littera, quae festos cumulare altaribus ignes,
Et redimire chelyn, postesque ornare juberet?

Addit, *modo nato flore.* ex Hyacinthino videlicet sanguine. qui flos & fidibus etiam, ut citharoedus ipse, gemitus suos ambibat temperare.

Ipse suos gemitus foliis inscribit, & ai, ai,
Flos habet inscriptum, funestaque littera dicta est.

Resolutum, denique inquam, hoc est, solutam, humique jacentem. Amans namque deus ille abjecerat prae moerore.

Ergo amor etiam deos tangit?] Sic pro certo habebant antiqni. Adposite Heliodorus lib. IV. Μέγιστος γὰρ θεῶν ὁ Ἔρως, καὶ ἤδη θεῶν αὐτῶν ποτὲ κρατεῖν λεγόμενος. *Maximus enim deorum est Amor, & ipsos etiam deos interdum tangere dicitur.* Id autem diis indecorum fuisse, satagit demonstrare Aphthonius in Ἀνασκευῆς exemplo, cantat tamen palinodiam in Κατασκευῆς. Eleganter vero de juvene amplius aequo placente sibi Ovidius in Arte:

Posse suo tangi credet amore deas.

Peccaturus.] *Peccare* hic scortari est, meretricari. Sic Ovidius ad amicam Eleg. XIII. lib. III.

Non ego ne pecces, quum sis formosa, recuso.

Et Martialis in Epigrammate ejusdem argumenti cum Nasonis Elegia, hoc est, ad Lesbiam, operam videlicet Veneri propriam navantem, lib. I. Ep. 55.

Incustoditis, & apertis, Lesbia, semper
Liminibus peccas, nec tua furta tegis.

Sed plura hic interpretes.

Sine aemulo.] Victore, uti Ascyltos, intellige. aliter fides auctoris non constaret.

Hospitem Lycurgo crudeliorem.] Lycurgum huncce diversum puta ab illo cap. CXVII. memoratum. Sic in Symbolis censet Scioppius, licet postea resipuit, novamque lectionem ad oram adpinxit mei exemplaris, *Hospite Lycurgo crudeliorem.* huc etiam deflectens id cap. LXXXI. *Hospitem occidi.* hocce scilicet animo, ut verbis illis cap. CXVII. *Et quicquid Lycurgi villa grassantibus praebuisset*, Arbiter significet, quod socii illi Lycurgi villam non solum spoliarint, sed ejus dominum, qui hospitio nempe illos humanissime exceperat, occiderint, quae fuit & Dousae P. sententia. Sed hisce sic constitutis ubinam, quaeso equidem, Lycurgi exstitit credulitas? immo potius humanus, amicus & hospitalis jure merito audiret. pro quibus meritis illam ei retulerunt gratiam, rapinam, mortem. Sed longe aliter est, quum sine dubio hic de Lycurgo sermo sit, quem merito veteres agnoverunt *crudelem*, vocaruntque. Alter vero particeps fuit Satyrici, ut claret. Plane nobis Virgilius adstipulatur lib. III. divini operis, ad quem signanter, puto, hic respexisse Petronium. Thraciam describere Poëta adgreditur, quo se primum Aeneas recepit, postquam Troja solvit. *Hospitium* quippe olim fuerat amicum Trojanis:

Ter-

Terra procul vastis colitur Mavortia campis.
Thraces arant: ACRI quondam regnata LYCURGO,
HOSPITIUM antiquum Trojae, sociique penates.

Unde *bipatite Lycurgo crudeliorem*, adsero, scripsisse Petronium, & huncce habuisse in mente, non alios, ut parum recte volunt alii.

Exercitati vultus.] Eleganter dictum de poëta, qui macer & pallidus. nam frequenter Apollinis id genus sacerdotes ex labore & meditatione pallorem contrahunt, quod Persius innuit Sat. III.

At te nocturnis juvat impallescere chartis.

Et venuste Martialis lib. VII. Ep. 3.

Esse, Castrice, quam mali coloris
Versus scribere coepit Oppianus.

Id ergo est *exercitatus vultus*, quod abunde prosequimur in *Collect. de Pallore Amantium & Poëtarum.*

Ego Poëta sum.] Scito & sub Eumolpi persona voluisse Arbitrum, quod delitesceret etiam haud incommode suus Princeps. Eum ad insaniam usque proclivem prodiderunt ad carmina Historici antiqui. Sic cap. LII. inquit Suetonius: *Itaque ad Poëticem pronus carmina libenter, ac sine labore composuit.* Et Cornelius Tacitus lib. XIV. cap. 16. *Carminum quoque studium affectavit, contractis quibus aliqua pangendi facultas.* Quod in Lucano visum. & alibi dixit: *Aliquando carminibus pangendis inesse sibi elementa doctrinae, ostendebat.* Iccirco carmina ejus à pluribus, saepius non sine elogio, memorata reperimus: Plinio ita nonnullis in locis, Seneca lib. I. Quaest. Natural. cui *disertissima:* Martiale lib. VIII. Epist. 70. cui *docta:* & lib. IX. Ep. 27. item Philostrato: Grammaticis etiam Servio, & Persii Scholiasta. Poëtices ergo valde laboravit prurigine, uti & alibi dicimus, eoque ineptiarum amens prorsus devenit, ut *recitaret carmina*, referente item Suetonio cap. X. *non domi, sed in theatro.* quod etiam sub Eumolpo signatissime expressum verbis illis paullo infra cap. XC. *Immo quotiens THEATRUM, ut RECITEM aliquid, intravi*, &c.

Non humillimi spiritus.] Immo grandis & alti. sic illud satis simile Propertii El. 7. lib. I. interpretatus est Passeratius:

Tunc me non humilem miraberere saepe poëtam.

Pariter etiam iterum lib. III. El. 15.

Haec ego non humili referam memoranda cothurno.

Contra Eleg. 10. lib. II.

Surge anima ex humili jam carmine. sumite vires
Pierides. magni nunc erit oris opus.

Quod & ideo libentius distichon adduxi, ut belle prorsus, immo vere, interpunctum exhiberem, quum aliter vulgatis omnibus, quos vidi, distinguatur. Illi praeterea & idemmet *anima* est, quod Petronio *spiritus.*

Si modo coronis aliquid credendum est.] De coronis Poëtarum si hic conlectanea facimus, non ludemus operam; quandoquidem id haud exacte praestiterint, quibus materies coronaria unicum fuit jamdudum, & potissimum, argumentum. Itaque nos continua jam interpretatione defessi, hocce haud inamoeno, utpote quod plusculis est arboribus consitum, diverticulo aliquantisper recreabimur. Poëtarum olim commissiones habitae sunt in Capitolinis Domitiani, ac Neroneis agonibus; in quibus qui coronas adeptus (ipsae namque praemia fuere Musicorum certaminum) coelum ipsum Apollinis tetigisse credebatur. Coronae autem illae tum pro commissionis, tum pro victoriae ratione variae fuerunt. *Querna* enim praemium exstitit Capitolini certaminis. nam quercus arbos Jovi Capitolino sacra, in cujus honorem ipse agon institutus. Martialis lib. IV. Ep. 54. ad Colinum:

O cui Tarpejas licuit contingere quercus,
Et meritas prima cingere fronde comas!

Et Statius Papinius in Epiced. Patris, dum reddit rationem, cur non victor quoque evaserit ex agone Capitolino:

Nam quod me mixta quercus non pressit oliva.

Unde equidem conligo, coronas Albani certaminis pari causa *Oleaceas* fuisse. nam hoc institutum etiam à Domitiano in honorem Matris Minervae, ut narrat Tranquillus cap. IV. Arbor enim Minervae fuit oliva, & in ejus certamine victor Statius ipse, uti infra dicimus. Itidem & *Palmae* rami Poëtarum capita circumplexi, interdum vero, non semper, *lemniscati.* Ausonius sic:

Et quae jam dudum tibi palma poëtica pollet,
Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.

Musae & ipsae sic *palma* coronabantur, uti ex Phornuto notum cap. XIV. περὶ τῶν Μουσῶν. *Lauro* item Poëtae redimiti. nam haud fuit solum Imperatoris coronamentum. Ideo eleganter Papinius Domitiani caput imperiali, & poëtica, lauru insignitum lib. I. Achill. celebravit:

At tu, quem longe primum stupet Itala virtus,
Graiaque, cui geminae florent, vatumque, ducumque,
Certatim laurus (olim dolet altera vinci.)

Unde & Ausonius claret, quum Epigr. I. de Valentiniano loquitur, aut Gratiano-

Come serenatam duplici diademate frontem,
Serta ferens, quae dona togae, quae praemia pugnae,
Bellandi, fandique potens Augustus. &c.

Nullum frequentius aliud fuit coronamentum Poëtarum, ratione à perenni ejus virore desumta. Eximium id ac sibi peculiare habet divina Poësis, hoc est, ipsum nimirum poëtam immortalem reddere; perinde atque illum, quem ver-

ſibus ſuis ſumſerit celebrandum. Primum diſertim effert in ſtatua Claudiani exarata inſcriptio:

LICET. AD. MEMORIAM. SEMPITERNAM CARMINA. AB. EODEM. SCRIPTA. SUFFICIANT.

Alterum Pindarus Pyth. extrema Od. 3.

—— γινωσκομένα
Δ' ἀρετὰ κλειναῖς ἀοιδαῖς,
Χρονία τελέθει.

Quae cognoſcitur virtus per inclytos cantus, diuturna eſt. Et plures paſſim. Ex *hedera* quoque factum Poëtarum coronamen. aperte Plinius lib. XVI. cap. 34. *Hederae & ſemen nigrum, alii crocatum: cujus coronis poëtae utuntur, foliis minus nigris.* Inde Ovidius, quum queritur, Poëtas ſine honore eſſe, inquit III. de Arte:

Nunc hederae ſine honore jacent. ------

Ceterum non Poëtae ſolum ipſi, ſed eorum *ſtatuae.* Perſius Satyrarum veſtibulo:

Heliconiadaſque, pallidamque Pirenen
Illis relinquo, quorum imagines lambunt
Hederae ſequaces.

Item & *Muſae.* Ovid. lib. V. Faſtor.

Tunc ſic neglectos hedera redimita capillos,
Prima ſui coepit Calliopea chori.

Alii. Inſuper *myrto* haud immerito honorati Poëtae, praecipue vero amatoria canentes, Venereaque, Elegiographi, Lyciri. Ovidius lib. I. Amor. Eleg. V.

Suſtineamque coma metuentem frigora myrtum:
Atque ita ſollicito multus amante legar.

Et Statius I. Sylv. II. verſ. 98.

------ *Mitiſque incedere vates*
Maluit, & noſtra laurum ſubtexere myrto.

Etiam *Muſae* ipſae. Naſo lib. I. Amor. El. I. quum Eraton adloquitur, quae Elegiographis praeeſt, &

------ *Nomen amoris habet.*

Ex *apio* denique plectebatur poëtis redimiculum. ita Virgilius Eclog. VI. de Lino Apollinis filio:

Ut Linus haec illi divino carmine paſtor,
Floribus, atque apio crines ornatus amaro,
Dixerit.

Ad quem locum exſertim Servius inquit, in Nemaeo agone, qui in honorem Archemori inſtitutus eſt, *ſpeciatim apio coronantur poëtae.* Quo etiam omnino facit & illud Juvenalis Sat. VIII. verſ. 224.

Haec opera, atque hae ſunt generoſi principis artes,
Gaudentis foedo peregrina ad pulpita cantu
Proſtitui, Graiaeque apium meruiſſe coronae.

Verum enim vero, qui praeſentiores novem ſenſerunt Deas, & aliquando plures contigit nanciſci coronas. Sic Papinius, ut teſtatur in Epic. patris & alibi, tres obtinuit certaminibus Albanis, & Eumolpus itidem, quas pruriens apud Arbitrum effert jactabundus. Praeterea ex dictis obſervare licet, non inconcinne, quum corone illae forent indices adprobatoriae ſententiae judicum, pro ipſa audientium adprobatione nonnunquam *coronam* uſurpari. Ita ſane apud Horatium eſt loco inſigni Poët. Art. quod neſcio an animadverterint ejus interpretes:

Nec, ſi quid fricti ciceris probat & nucis emtor,
Aequis accipiunt animis, donantve corona.

Hoc eſt, quod infima probat, neutiquam equites, & nobiles adprobant. Sed jam curſus ad metam, & ſextuplex, ajo, Poëtarum fuiſſe coronamen, ex quercu nimirum nexum, oliva, palma, lauru, hedera, myrto, & apio. Aliam, ſed unius tantum poëtae, principis enim, ſed per livorem ei traditam, contemtumque, coronam item invenimus: quapropter ipſam inter honorificas non accenſemus. *Lanea* videlicet eſt, qua Homerus poëta donatus à Platone in III. de Repub. De ea longa eſt & erudita diſſertatio apud Paſchalium lib. V. de Coronis cap. ultimo, quem, ſi vacat, adi.

Quas etiam ad imperitos deferre gratia ſolet.] Et iſte in Neronem ictus ſat rectus. Sic de ipſo cap. XII. Suetonius: *Et orationis quidem, carminiſque Latini coronam, de qua honeſtiſſimus quiſque contenderat, ipſorum conſenſu conceſſam ſibi recepit.* Adpoſitiſſimum rei exemplum eſt, quod refert A. Gellius lib. XVII. cap. 4. Menandri ſcilicet Comici à Philemone devicti: *Menander à Philemone, nequaquam pari ſcriptore, in certaminibus comoediarum, ambitu, GRATIAQUE, & factionibus ſaepenumero vincebatur.* Quippe & in ingenua hacce ingenii decertatione habuerere ſuum etiam locum ſumma poteſtas, divitiaeque corrumpendis judicum ſuffragiis, quo & iterum infra reſpectavit Petronius, quum cap. CXXXVII.

Quiſquis habet nummos &c. ------
Carmina componat,

inquit. Minoris tamen ejuſmodi victoriae fuere omnino factae. Fortunae namque caecutientis haud ſecus ac munera forent, &, uti Seneca dicit, *tanquam conſulatus praeturave* contingerent. Hujuſce argumenti exſtat venuſtiſſimum Polliani Epigramma ad Florum malum poëtam, adeptum tamen in certamine praemium, illi obſecundante fortuna prorſus immerito, lib. II. Anth. cap. XL. Epigr. I.

Εἰ μὴ χαίρω, Φλῶρε, γενοίμην δάκτυλος, ἢ πούς
Εἷς τῶν σῶν τούτων τῶν κατατεινομένων.
Χαίρω νὴ τὸν κλῆρον, ὃν εὐκλήρησας ἐν ἄθλοις
Ὡς περὶ χηρείας τοῦ στεφάνου μερίδος, &c.

Ejus ecce libera Caſauboni verſio, ſive potius, ſi

ſi ita vocare lubet, enarratio: prius namque peſſime fuit interpretibus acceptum. *Ego vero, ô Fure, niſi gaudeo, ſiam eorum dactylorum, aut pedum, unus, quos tu in tuis chartis torques miſere: Gaudeo inquam, idque ita eſſe, juro tibi per fortunam, & ſortem, qua favente tibi coronam poëticam ita nactus es, ut in diviſione haereditatis, quae parentum morte obtigiſſet, partem opimam,* &c.

Gratia.] Hic, munera, dona. Ita Salluſtins Criſpus de Bello Jugurthino: *Fautores legatorum, praeterea magna pars gratia depravata, Adherbalis dicta contemnere.* Innuit pecuniam à Jugurtha per legatos miſſam. Sic & Appulejus de Paride Dearum judice, Veneris promiſſis corrupto, lib. x. *Quum rerum exordio, inter deos & homines agitatum judicium corruperit gratia.*

Quare ergo, inquis, tam male veſtitus es? propter hoc ipſum.] Male Eumolpus veſtitus, quia Poëta bonus. aliter Martialis lib. VI. Ep. 82. quod erat interpretibus animadvertendum, ſed potius confundunt:

Subriſi modice levique motu,
Me, quem dixerat eſſe, non negavi.
Cur ergo, inquit, habes malas lacernas?
Reſpondi: Quia ſum malus Poëta.

Aſt Arbitri ſententia omnium gentium ſtabilita ſuffragiis omni aevo. in re clara immorari non licet. Latius id Lucianus declamat in Saturnalibus. Sed quid? quum olim & ſapientes fuerint viri, quibus ab attrita veſte petita vanitas. Inde ſuperbientem Antiſthenem perſtrinxit Socrates, referentibus Laërtio lib. VI. & Aeliano de varia Hiſt. lib. IX. cap. 35. An fors ambibant ſic male veſtiti ex nota litteratorum videri. An indicare, veros eſſe divitiarum contemtores.

Qui pelago credit &c.] Plenam ſententiam iſtorum verſuum verbis Senecae P. excipe conceptam, ubi pariter de eloquentia contemta loquitur, praefatione lib. I. Controverſ. *Sive quum praemium pulcerrimae rei ceciderit, tranſlatum eſt omne certamen ad turpia, MULTO HONORE QUAESTUQUE VIGENTIA.*

Qui pugnas & caſtra petit, praecingitur auro.] *Praecincti* milites ut ſupra notavimus. Recte autem *auro* dicit. nam in zonis pecuniam geſtabant milites. ſic C. Gracchus apud A. Gellium lib. XV. cap. 14. *Itaque Quirites, quum Roma profectus ſum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli.* Spartianus item in Feſcennio Nigro: *Idem juſſit, ne in zonis milites ad bellum aureos vel argenteos numos portarent, ſed publice commendarent, recepturi poſt praelia quod dederant.* Lampridius rationem reddit in Alexandro: *Miles non timet niſi veſtitus, armatus, calceatus, & ſatur, & habens aliquid in zona.* Hinc & D. Matthaeus x. 9. jam claret: ubi χαλκὸν ideo vulgatus interpres recte *pecuniam* reddidit. Ligamenta & habenas habebant cingula & zonae, quibus circa ventrem cingebantur milites, in medio tamen receptaculum erat, quo numi continebantur, haud ſecus ac ſinum funda habet, quo conlocantur lapides. Itaque cingula illa prorſus olim fundam referebant. Unde non dubio fuit ortum, ut cingulum etiam vocaretur ab antiquis *funda.* Plane indicant Gloſſae veteres: *Ventrale.* κοιλιόδεσμον, φοῦνδα. *Ventrale* etiam eſt genus zonae. Item alibi, *Ventrile*, φοῦνδαι. Sed φοῦνδα, ſcito, Latinum eſt, non Graecum vocabulum. *Funda* nempe, quae Graecis eſt σφενδόνη.

Jacet oſtro.] Nam divitum ſtragula purpurea olim, ſive cubiculares lecti eſſent, ſive diſcubitorii. Iberus Epigrammatographus lib. II. Epigr. 16. de Zoilo aegrotante:

Zoilus aegrotat, faciunt hanc ſtragula febrem,
Si fuerit ſanus, coccina quid facient?

Ac de eodem diſcumbente lib. III. Epigr. 82.

Cubitis trudit hinc & inde convivas,
Effultus oſtro, ſericiſque pulvinis.

Et qui ſollicitat nuptas ad praemia, peccat.] Adulteria & ſtupra Romanis prohibita, libidines aliae ferè permiſſae. Ecce D. Hieronymi locus id indicans plane in vita B. Fabiolae, ubi de Ethnicorum legibus verba facit: *Apud illos* (Romanos) *viris impudicitiae frena laxantur, & ſolo ſtupro atque adulterio condemnato, paſſim per lupanaria, & ancillulas libido permittitur, quaſi culpam dignitas faciat, non voluntas.* De poenis autem moechis irrogatis creberrima apud ſcriptores mentio. Ideo ergo nuptae mulieres emebant futuitiones, ſive, ut Martialis loquitur, *numerabant.* nimirum ut praemiorum ſpe, ubi voluptas defuiſſet, adulteri deliniti imminentia ſupplicia contemnerent. Illud eſt cap. CIV.

------ *Dat adultera munus.*

Ad praemia id eſt, *ob praemia*, ut Plautus loquitur.

Pruinoſis pannis.] Vel pannis ſolum ſufficeret: quum ſordidam veſtem, ac vilem *pannum* vocarent antiqui. Sic contemtim *pannuciam* vocavit viliſſimam veſtem cap. XIV. & vetus Lexicon *pannum* interpretatur pannuciam, teſtemque Petronium affert Grammaticus. Ea ſignificatione Seneca Ep. 20. bis ἁπλῶς utitur *panno*, dum illorum ſeſe ad paupertatem redigentium commendat ingenium: eorumque dicta, ſi factis tamen haud diſſentiunt, mirifice animis imprimi, item docet. *Munificentior (mihi crede) ſermo tuus in grabato videbitur, & in PANNO. non enim dicentur tantum illa, ſed probabuntur.* Et poſt pauca: *Alioquin leve argumentum eſt bonae voluntatis grabatus aut PANNUS; niſi apparuit aliquem illa non neceſſitate pati, ſed malle.* Unde interpretis cujuſpam error manifeſtarius, qui locum videlicet cap. CII. *Statuarum ritu patiemur pannos & vincula?* de amiculis Deorum pretioſiſſimis perperam

peram capit. nam ibi dubio procul intelligit Arbiter tegmina & involucra, quibus ſtatuae nimirum, quum aliquo forent deportandae, obvolvebantur, praeligabanturque, ne ullum ab itinere vitium damnumve contraherent. Viles namque ac parvi pretii centones ad id adhibiti.

Inopi lingua.] *Inops lingua*, hic diſerta eſt, facunda; nam, vel eo teſte,

------ *Pruinoſis horret facundia pannis.*

Ex diametro contrarium eſt Symmacho lib. IX. Ep. 88. *Tu tantum bona venia recipe obſequium linguae inopis.* Hoc eſt, rudis, & elegantiarum indigentis. Sic *pauper ingenium* eidem eadem in Epiſtola.

Cap. LXXXIV. *Vellem tam innocens eſſet*, &c.] Verba ſunt Encolpii, quae in hocce fragmento, querentis ſcilicet de Aſcylti fide ſcelere violata, ac de extremo item pueri ingrati flagitio. Cum Eumolpo loquitur: unde ei poſtea tempeſtive refert ſtuprator ſenex obſcoenam de diſcipulo ſuo narratiunculam.

Cap. LXXXV. *In Aſiam quum eſſem à Quaeſtore ſtipendio eductus.*] Recte. nam & illud fuit munus Quaeſtoris. Non ſolum pecuniam ex provinciis, aut hoſtium praedis exactam referri in aerarium curabant: ſed pecuniam etiam, quae ab aerario nimirum eſſet in exercitus uſum depromta, expendebant, ſtipendiumque militibus ex ea adnumerabant. in quem uſum à Tribunis Aerariis ipſam ex aerario deſumtam, qui Imperatorum Quaeſtores erant dicti, accipiebant. Aſconius diſerte adpoſiteque ad Petronii inluſtrationem ad Cicer. Verrin. *Pecunia adtributa, quae in ſtipendium militum de aerario à Tribunis Aerariis adnumerari Quaeſtori ſolet.* Hinc & obiter diſcis, Pecuniam illam *Adtributam* fuiſſe vocatam. Illi ergo muneri obeundo, cum ſingulis Imperatoribus ſinguli mittebantur Quaeſtores.

Tam ſevera triſtitia.] *Severa triſtitia*, Martiali *triſte ſupercilium* eſt lib. I. Ep. 24. &, *ſevera frons* lib. I. Ep. 2. Ipſe vero, qui ſimulat, *ambitioſe triſtis* in Epiſt. lib. I. Phaedrus etiam *ſeveritatem frontis* vocavit Fabul. 64.

Quum in triclinio jaceremus.] Locus etiam Veneris flagitiis fuit in triclinari accubitu. Notum hoc plane ex ultima hacce impudicitiae narratione, in qua nunc verſamur. notum etiam ex nonnullis ſcriptorum locis, quae in praeſentia operae pretium duximus adpingere. Non alio abit ſimulatio mariti lenonis eleganter apud Juvenalem expreſſa Sat. I.

Doctus & ad calicem vigilanti ſtertere naſo.

Somnum namque aucupabantur amantes obſtantium in triclinio. diſerte paullo infra cap. ſequenti ipſus Petronius: *ut intellexi ſtertere patrem, rogare coepi ephebum*, &c. Eadem Ovidii mens Eleg. IV. lib. I. Amor.

Vir bibat uſque roga: precibus tamen oſcula deſint,
Dumque libet, furtim (ſi potes) adde merum.
Si bene compoſitus ſomno, vinoque jacebit,
Conſilium nobis reſque LOCUSQUE dabunt.

Et Eleg. V. lib. II.

Ipſe miſer vidi, quum me dormire putares,
Sobrius adpoſito crimina veſtra mero.

Tempeſtiva & hic hiſtoria Galbae & Maecenatis apud Plutarchum Eroticis, & Cippii illius, qui Pararrhenchon dictus, apud Feſtum in proverbio, *Non omnibus dormio.* Et plura alia, quae praetermitto haud neſciens.

Jaceremus.] Soporati ſcilicet, ac de omnibus loquitur, qui in triclinio adcumbebant. Verbum eſt funerale, *jacere.* unde opportune ad ſomnum transfertur, qui mortis imago dictus. pariſſime Propertius lib. II. El. XV.

Illa meos ſomno laſſos patefecit ocellos
Ore ſuo, & dixit, Siccine, lente, jaces?

Annuit plane & id quod ſequitur: *Fere circa mediam noctem intellexi, puerum vigilare.* Sic *componere* acceptum, ut dicimus alibi.

Quia dies ſolemnis ludum artaverat.] Ἁπλῶς *ludus* pro literario. Plautus Perſa Act. II. ſc. I.

Cuculus, ſi in ludum iret, potuiſſet jam fieri,
ut probe literas ſciret.

Senſus ergo eſt, ſolemnitatem illam parum temporis ludo literario reliquiſſe. Sed bone Deus! quid *pigritia*, quae ſequitur, cum ingenuo litterarum otio Martialis in lib. XII. Ep. 4. habuit unquam ſimile, ut ea conferre Symbolis in mentem veniret? equidem nec per nebulam video, nec ipſe, qui conlegit, etſi Argus ipſe, potuit videre.

Cras illi par columbarum donabo.] Adpoſitum oppido votum. Venerem precatur, aves ſunt Veneris columbae. Aelianus de Animal. lib. IV. cap. 2. Porro conditio voti ſuſcepti, *ſi amaſium baſiaverit.* Columbae adſidue roſtris ſibi invicem morſicatim blandiuntur. belle Martialis lib. XII. Ep. 66.

------- *Baſioque tam longo*
Blandita, quam ſunt nuptiae columbarum.

Et lib. II. Ep. 105.

Baſia me capiunt blandas imitata columbas.

Quod plures etiam dixerunt alii.

Audito voluptatis precio puer, &c.] Nefaria etiam flagitia maſcula precio utique olim obnoxia. Adpoſitus & inſignis locus Ariſtophanis eſt in Pluto Act. I. ſc. 2. ubi pariſſimos, ac Romanorum ſunt, perſtrinxit Graecorum mores:

Χρ. Καὶ τάς γ' ἑταίρας φασὶ τὰς Κορινθίας,
Ὅταν μὲν αὐτάς τις πένης πειρῶν τύχῃ,
Οὐδὲ προσέχειν τὸν νοῦν· ἐὰν δὲ πλούσιος,
Τὸν πρωκτὸν αὐτὰς εὐθὺς ὡς τοῦτον τρέπειν.

Χρ.

Καρ. Καὶ τοὺς γε παῖδας φασὶ ταυτὸ τοῦτο δρᾷν,
Οὐ τῶν ἐραστῶν, ἀλλὰ τ' ἀργυρίου χάριν.
Χρ. Οὐ τοὺς γε χρηστοὺς, ἀλλὰ τοὺς πόρνους. ἐπεὶ
Αἰτοῦσιν οὐκ ἀργύριον οἱ χρηστοί. Καρ. Τί δαί;
Χρ. Ὁ μὲν ἵππον ἀγαθόν· ὁ δὲ κύνας θηρευτικάς.
Καρ. Αἰσχυνόμενοι γὰρ ἀργύριον αἰτεῖν ἴσως,
Ὀνόματι περιπέττουσι τὴν μοχθηρίαν.

Vertit Nicodemus Frifchlinus:

CH. *Etiam Corinthiacas ajunt meretriculas,*
Si quando pauper eas folicitando ambiat,
Nullam rationem ejus habere. At fi quispiam
Dives, ftatim illi facere copiam fui.
CA. *Hoc ipfum ajunt facere pueros tenellulos,*
Non propter amatores, fed quaeftus gratia.
CH. *At tu hoc non de bonis, fed meritoriis,*
Dici puta: nam frugi argentum haud expetunt.
CA. *Quid ergo petunt?* CH. *Alius quidem generofum equum,*
Alius vero expetit canes venaticos.
CA. *Fortaffe dum eos pecuniam expofcere pudet,*
Hoc praetextu fuam tegunt infamiam.

Cap. LXXXVI. *Gallos gallinaceos.*] Conveniens rei & voto fponfio ifthaec. Galli enim falaciffimi funt, ac de praepoftera libidine fufpecti. Vide Aelianum de Animal. lib. IV. cap. 16.

Coitum plenum.] Votum plenum vocavit Ovidius I. de Arte:

Quantum defuerat pleno poft ofcula voto?

Unde Arbiter & paulo inferius claret, ubi *unum* id κατ' ἐξοχὴν nuncupat *votum*: *Deinde in unum omnia vota conjunxi.*

Cras puero afturconem Macedonicum donabo.] Votum autem hocce prorfus hic ἀπροσδιόνυσον venit. nam quid cum fumma voluptate habent *afturcones* commune? Et quonam modo fufpicari puer certum quiverat munus, quod patri neutiquam latere poterat; cognitumque ab eo fi foret, omnino faceret fufpectam paedagogi liberalitatem, ut ipfe inquit poftea? Notum eft, *afturcones* effe Gallaïcos equulos, nobis *Acas Gallegas*, adpellatos, ab *Afturia* fcilicet Gallaïcae olim adcenfita regioni *Afturiones* dictos, & *Afturcones*. exftat & hodie de ipforum incedendi modo apud Martialem, & Plinium mentio. Ea propter, poftquam diu negotium feciffet nobis locus ifte, & mendum altius latere pro certo habuiffemus; tandem, anne, *afturcone* expuncto, ejus in locum fubftituendum effet *ftruthionem*, comminifcebamur. Quam vero apte ipfe conveniat rei, uti inquiramus licet. Alites fuere minorum votorum fponfiones, ipfas quafi per gradus augendo, quoufque ad fummum votum Eumolpus pervenit. cujus enim cenfus promiffus, quod omnium videlicet maxima ales futura effet, rectus omnino rerum ordo videbatur exigere. Ipfe autem *ftruthio* fine controverfia eft. Ita inquit Plinius initio lib. X. *Sequitur natura avium, quarum grandiffimi, & paene beftiarum generis, ftruthiocameli Africi, & Aethiopici, altitudinem equitis infidentis equo excedunt.* Inde eis magnitudinem immenfam tribuit Oppian. III. Κυνηγ.

Τῆς ἤτοι μέγεθος μὲν ὑπέρβιον.

Et *vafta ales* Claudiano dicitur lib. II. in Eutrop. Μεγάλη Ariftophani in Avibus, & Aeliano paffim. Praeterea fuere & infigniter falaces fuperiores aves illae, ut forent venereae velitationi mercedulae adpofitiffimae. Erat igitur & tertia avis futura falaciffima, nam commiffi jam profligatiffimi voti exftitit munus infigne. Struthio autem adeo falaci eft natura, ut vel exin in mimis vocari *Strutheum* obfcaenam partem virilem, nullum fit dubium. Sic dicit Feftus: *Strutheum in mimis praecipue vocant obfcaenam partem virilem, à falacitate videlicet paffcris, qui Graece* στρουθὸς *dicitur.* Quem locum Aldrovandus recte de *ftruthione* ifto, quo de agimus, cepit lib. IX. Ornithol. cap. 2. Ideo & Avicenna, carnem ftruthionis Medicis laudari, memorat, libidini coituique promovendo: nam calida quum fit, praeftare id poffe, rationi confentaneum eft. Ipfi quidem faepiffime coëunt, quod fat plurimum habent excrementi. Sed tu forte inquis, in quem ufum tam vehementer puer optaret promiffum ftruthiocamelum? Ego enim paucis aperiam, & inquam in duplicem. Sive ut condifcipulis inde convivium pararet, quod & verba illa haud infinuant invite in cap. fequenti. *Poftquam diu queftus eft, deceptum fe & derifum, traductumque inter condifcipulos, quibus jactaffet cenfum meum.* juvatque adpofitum, quod in voto praemiferat, *ftruthionem Macedonicum OPTIMUM*, ubi & forfitan fcriptum, OPIMUM. fed idem ibi *optimum* valet. Struthiones fane inter luxuriae inftrumenta olim non vulgaria. Lampridius auctor eft, Alagabalum in coenis aliquoties ftruthiones exhibuiffe; & fexcentorum capita quodam in convivio, ad edenda videlicet cerebella. Ipfum autem nonnullis diebus tantum eifdem vefci confueviffe, ficuti phafianis, & pullis. Sic etiam narrat & Heraclides, regi Perfarum inter caeteras animantes quotidie & *ftruthiones Arabicos* mactari. Ipfos vero condiendi rationem hifce verbis praebuit Apicius in Trophete cap. I. *In ftruthione elixo ufurpant piper, mentum, cuminum, porrum, apii femen, dactylos, vel caricas, mel, acetum, paffum, liquamen, & olei modicum. Quae in cacabo bulliunt, amylo obligant, atque ita partes*

ſtruthionis in lance perfundunt, ac piper deſuper adſpergunt. Si autem condituram volueris, alicam addes. Et rurſus: *Aliter ſic praeparatur: ſtruthione elixo, piper Liguſticum, thymum, aut ſaturejam, mel, ſinapi, acetum, liquamen, & oleum addes.* Unde conligere eſt, illos ab delicatiſſimis gulonibus nunquam afferri. Sive expetebat anxie ephebus impudicus ſtruthionem, ut illius ſpectaculum ederet condiſcipulis, interque ſe ſtruthiocamelum agitantes, haud inſolens iidem luderent. Antiquos nimirum Romae & ſpectacula ſtruthionum exhibuiſſe, ex Plauto equidem videor mihi oderari: nam in Perſa II. II. 17. quidam curriculo volare juſſus quum eſſet, haud inconcinne reſpondet:

Iſthuc marinus paſſer per Circum ſolet.

Marinus paſſer ſtruthio eſt, ut infra dicimus, ubi & nonnulla inſuper de illo opportune addimus. Ita Pergami, & Athenis *coturnicum*, & *gallinaceorum* fuiſſe, narrant Pollux, Lucianus, Aelianus, & Plinius. Firmat etiam Vopiſcus in Probo: *Immiſſi deinde* (in Circum) *per omnes aditus* (cavearum) *ſtruthiones mille, mille cervi, mille apri.* Ipſos & talibus ſpectaculis *miniari*, innuit Capitolinus in Gordiano cap. III. Verum enimvero auribus jamdudum noſtris tinnire moleſte ſenſimus, Ubinam tui *Struthionis Macedonici* memoria? Scrupulus enim eſt, nos ingenue fatemur, quem in praeſentia removere, ſatis non poſſumus. nam adhuc ego non reperi ſtruthionem Macedonicum: quum apud Xenophontem, Diodorum Siculum, Strabonem, & Lampridium *Arabici* ſint: *Lybici*, ſive *Africi* apud Ariſtotelem, & Plinium: & *Mauri* etiam apud Capitol. in Gord. cap. III. item apud Plinium *Aethiopici:* & apud Diodorum Siculum, *Syriaci.* Aſt ego interim ab ipſis quaererem, Ubinam eſt & *Aſturconis Macedonici* teſtimonium? Nuſquam me Hercules ſcriptorum, & ipſi aſturcones Macedonicarum nuſquam prorſus, ut urbitror, gentium. Itaque haud hinc ſuperior evadit ſcriptura ineptiſſima, & radicitus ex politiſſimo ſcriptore evulſa quum ſit, in Gemonias aeternum abjicienda.

Cap. LXXXVII. *Male repugnanti.*] Venuſtius adhuc plane iſtud eſt prae illo cap. XX. *non repugnanti.* Pariter Horatius Od. IX. lib. I.

Pignusque direptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

Sic & Sulpitius Servaſtus Junior, quum mollem ac levem illam, quam in alveo paullatim facit exiguus amnis, arroſionem exprimit eleganter:

Amnis inſueta ſolet ire valle;
Mutat & rectos via certa curſus,
Rupta quum cedit male pertinaci
Ripa fluento.

Gaudium,] Coitum. Tibullus lib. II. El. I.

------ *Diſcedat ab aris*
Cui tulit heſterna gaudia nocte venus.

Abiter ipſe cap. CXXXII.

Nam quis concubitus, veneris quis gaudia neſcit?

Et ſaepe alias.

Gaudio laſſus.] Iterum *gaudium* pro coitu, quem, ut indicat hic Petronius ſubſequitur *laſſitudo.* Sic etiam Ovid. lib I. Amor. El. 5. ſub finem:

Cetera quis neſcit? laſſi requievimus ambo.

Et in Sapphus Epiſtola:

Et quod, ubi amborum fuerat confuſa voluptas,
Plurimus in laſſo corpore languor erat.

Et alibi ſumma cum venuſtate:

Aut te trajectis Aeaea venefica ramis
Devovet, aut alio laſſus amore venis.

Item Tibullus lib. I. El. 9. de corruptoris uxore pueri ſui loquens:

Et quum furtivo juvenem laſſaverit uſu,
Tecum interpoſita languida veſte cubet.

Cujus rei Ariſtoteles rationem quaerit, redditque Problem. 22. ſect. 4. Unde & Petronius ſibi ipſi interpres cap. XXI. & cap. CXXXII.

Pungere me manu coepit, & dicere, quare non facimus?] Fateor me haud ſecus ſuſpenſis pedibus per hancce fabulam properanter inceſſiſſe, ac ſi per ignem, per ſpinas, aut per haſtae cuſpidem, ut ajunt, mihi contingeret progredi. Nimio plus charum & egomet hunc ſcriptorem, meDius Fidius, haberem, ſi abſque ultimae improbitatis ejuſcemodi narratiunculis Satyrici ſui funiculum produceret. Mutuo autem auxilio ſibi ſunt locus iſte & ille cap. CXXX. *ut timerem ne latus meum frater convelleret. Facere* notum veneris verbum. Unicum Senecam meum produco ep. 123. *Ubi felicitas eſt bonae vitae, facere, eſſe, bibere, frui patrimonio.*

Cap. LXXXVIII. *Haec tropica inſtituit.*] Senſus eſt, quod artes nimirum, quum ad ſummum perveniſſent cacumen, exin pecuniae cupiditas, quae medullitus poſtea homines invaſerat, deturbarit, ac omnino revertendi impoſuerit neceſſitudinem. haud aliter atque ſolis fax, quum circulos tetigit, qui *Tropici* ideo indigitantur, convertit ſeſe, ac reflectit curſum ſuum, ut docent cum Proclo Aſtronomorum filii. Paterculus enim diſertis verbis ſententiam ipſam protulit extremo lib. I. ubi & plura huic Eumolpi declamationi reperiuntur conſentanea. *Difficilis*, inquit, *in perfecto mora eſt: naturaliterque, quod procedere non poteſt, recedit.* Alii neſcio quas hic ſomniant umbrarum imagines, & incondita ac inania quaedam ſoporatorum deliramenta. Utebantur ſane, uti vernaculis, nonnullis voculis Graecis olim Romani, ob utriuſque nempe linguae commercium. Sic nos hodie pluſculis Latinis. Cape apud Arbitrium iſthaec, *Tropica*, *Phili*, *Logi*, *Daphnon.*

Omnium herbarum ſuccos Democritus expreſſit.]

Sic

Sic ipsum cum Pythagora composuit Plinius lib. xxv. cap. 2. *Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus volumen de herbarum effectu composuit, Apollini, Aesculapioque & in totum Diis immortalibus, inventione & origine adsignata. Composuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiae, Aethiopiae, Aegyptique Magis.* Nihil ergo mirum si de ipso Arbiter adfirmat, *aetatem inter experimenta consumsisse.* Diogenes etiam volumen illud Democriti, Plinio subintellectum, inter ejus recenset opera in vita ipsius.

Eudoxus.] Plures Eudoxi, omnium autem celeberrimus ille, cujus hic fit à Petronio mentio. Cnidius nimirum major ille est, cujusque vitam scripsit Diogenes lib. VIII. Quum vero coeli, astrorumque observationi motuum diutius vacasset, recte Ἀστρολογούμενα, ut Laërtius vocat, sive Φαινόμενα, ut Hipparchus in Aratum Comment. lib. I. & Anonymus in vita ejusdem Arati, scribere potuit. Plura ejusdem opera Meursius recenset, uti & ceteros Eudoxos, Commentario in Apollonii Dyscoli Historiam commentitiam, quem vide cap. 24. Si de ipso autem plura rescire lubido foret, consulendi videlicet erant Laërtius dicto jam loco, Suidas, & A. Gellius lib. XVII. cap. 21.

Ter helleboro animum detersit.] Apud Lucianum ait ipse Chrysippus in vitarum Auctione: Καὶ τὸ κεφάλαιον, οὐ θέμις γενέσθαι σοφὸν, ἢν μὴ τρὶς ἐφεξῆς τοῦ ἐλλεβόρου πίῃς. *In summa, nequaquam sapientem fieri prius, quam ter ex ordine belleborum bibas.* quem locum etiam indicavit Bourdelotius. Helleborum enim primum terribile habitum medicamentum, postea adeo familiare redditum, ut studiosi fere omnes epotaverint haud cunctabundi. Didici ex Plinio cap. 5. lib. xxv. *Candidum* (helleborum) *vomitione, causasque morborum extrabit, quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plerique studiorum gratia ad pervidenda acrius, quae commentabantur, saepius sumtitaverint.* Chrysippi autem decantati hellebori sic translative meminit Fulgentius Continentia Virgiliana: *Ego vero Chrysippi hellebori rancidulo acrore postposito, cum Musis aliquid blandius fabulor.*

Statuae unius lineamentis.] Infra & plastarum tangimus lineamenta, ubi de picturae lineamentis studiose inquirimus. Nunc autem in transcursu Valerii Maximi praemittimus locum, rei sane, qua de agimus, plurimi faciendum. Inquit ergo, ubi de Venere Gnidia loquitur, glorioso illo, inquam, Praxitelis marmoreo pervigilio, juvenis vero Deam ipsam depereuntis, amatorio, lib. VIII. cap. II. *Quid enim vacua rationis animalia arte decepta miremur, quum hominis sacrilegam cupiditatem muti lapidis LINEAMENTIS excitatam videamus?*

Myron, qui paene hominum animas ferarumque aere comprehenderat.] Sic ubi de statuariis Plinius lib. XXXIV. cap. 8. *Myronem Eleutheris natum, & ipsum Ageladis discipulum, bucula nobilitavit, celebratis versibus laudata: quando alieno ingenio plerique, quam suo, commendantur.* Ac subinde ejus recenset opera, ubi *ferae*, ubi *homines*. Superstites adhuc sunt, nescio an iidem sint, qui Plinio memorantur, versus inlustres, qua Graecorum, qua Latinorum, quibus bucula illa celebratur. Nobilitarunt item & statuarios plures signa videlicet, ubi animi mores, subtilitate quoque lineamentorum, ad vivum prorsus fuerunt expressi, quod & Plinio non latuit. Ea mens Callistrati est profantis de marmoreo Centauro: Τοιοῦτος δὲ ὢν ὁ τῆς σώματος, εἶδος αὐ θυμῶν ἐπιπλεονάζον τῷ τεχνήματι, καὶ ἠγριωμένον τὸ σῶμα, καὶ προσώπου θηριῶδες ἐπανθοῦν. *Porro quum tale sit corpus, videas iratum animum in artificio eminentem, & corpus efferatum, & vultui belluinum quiddam inefflorescens.*

Ac ne bonam quidem mentem, aut bonam valetudinem petunt.] Valetudinem innuit animi, & corporis, ut supra diximus ad verba cap. III. *amas bonam mentem.*

Alius donum promittit, si propinquum divitem extulerit, alius &c.] Vota haec sunt, quae arcano ore suscipiebantur, de quibus intelligendus Martialis lib. I. Ep. 40.

Et nihil arcano qui roget ore deos.

Cui opponitur; *aperto vivere voto*, ut ait Persius. Sed copiose de votis hisce plures jam Critici.

Capitolio promittere solet.] Nihil mutare necessum. *Capitolium* pro Jove Capitolino saepius positum. plane Suetonius in Nerone cap. XII. ubi audaces nimis ejus nuperi interpretes ad libitum suum locum refingunt. Prudentius Apotheosi titulo *adversus Judaeos*:

Ipsa suis CHRISTUM Capitolia Romula moerent,
Principibus lucere Deum.

Et Rycquius de Capitol. Rom. cap. 5. inter alias Capitolii notiones recensuit. *Promittere*, ait, quum vota scilicet à Senatu nuncupabantur, quorum plurima apud scriptores priscos exstant exempla. Quid ergo hocce cum donariis deorum, & auro eis dedicato, quae commiscuit Horatii interpres? Inconditi sane coqui sunt saepenumero viri eruditi, diversa jura confundentes.

Jovem quoque peculio exorat.] Hocce dictum ex Jovis Dodonaei oraculo:

Δῶρα θεοὺς πείθει, καὶ αἰδοίους βασιλῆας.
Munera deos placant, & venerandos reges.

Quod ore Hesiodi prolatum, refert Suidas, invenirique apud Platonem III. de Republica. Expressit item & Ovidius III. de Arte versu illo:

Placatur donis Juppiter ipse datis.

Quae eadem Euripidis sententia Medea:

—— Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς, λόγος

- - - *Donis vel ipſos dictitant flecti deos.*

Multiſque Ariſtophanes in Pluto. Hinc & illud Arbitri exponendum cap. CXXXVII. *Unde poſſitis & deos emere.*

Peculio.] Supra quid hic *peculium* ſit, jam diximus. Inſuper tamen addimus in praeſentia, dictum Petronii formam proverbialem referre eadem figura, uti illud cujuſdam poëtae eſt apud Pollucem lib. IX.

> Τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικῶντι χελῶναι.
> *Virtus teſtudinibus, & ſapientia cedit.*

Olim namque Graecorum in numis *teſtudinis* effigies inſculpta, uti & pecudum fuere Romanorum numiſmatis. Unde & Graecis ἁπλῶς *teſtudines* vocabantur numi.

Quum omnibus diis, hominibuſque formoſior videatur maſſa auri.] Pariſſimum illud Ovidi lib. III. de Arte:

> *Munera, crede mihi, capiunt homineſque deoſque.*

Eademque ſententia eſt oraculi Jovis Dodonaei ſupra adducti.

Cap. LXXXIX. *Quae Trojae haloſin oſtendit; itaque conabor opus verſibus pandere.*] Agnoſce & hic ſub Eumolpi figura imperatoris ad poëticen proclivitatem adumbratam. Inter inſigniora enim poëmata Neronis *Haloſis* exſtitit antiquitus *Trojana.* Ubi ſimul amaram carminis occaſionem indubie inſectatur Petronius. quae videlicet immaniſſimo principi ex Romae incendio fuit oblata. Omnia ſic veteres Hiſtorici convincunt. Suetonius cap. XXXVIII. quum urbis incendium deſcribit: *Hoc incendium è turri Maecenatiana proſpectans, laetuſque flammae, ut ajebat, pulcritudine* ἅλωσιν *Ilii decantavit in illo ſuo ſcenico habitu.* Tacitus pariter lib. XV. *Ipſo tempore flagrantis urbis, iniſſe eum domeſticam ſcenam, & ceciniſſe Trojanum EXCIDIUM, praeſentia mala vetuſtis cladibus adſimilantem.* Item Dio lib. LXII. pag. 709. Ὁ Νέρων ἔς τε τὸ ἄκρον τοῦ Παλατίου (ὅθεν μάλιστα σύνοπτα τὰ πολλὰ τῶν καιομένων ἦν) ἀνῆλθε, καὶ τὴν σκευὴν τὴν κιθαρῳδικὴν λαβὼν ᾖσεν ἅλωσιν, ὡς μὲν αὐτὸς ἔλεγεν, Ἰλίου. *Nero in ſummum Palatii, unde magna pars incendiorum videri poterat, conſcendit, ibique ornatu citharoedi HALOSIN Trojae, ut ipſe dicebat, cecinit.* Aſt revera urbis erat Romae. Scripſit praeterea TROICA, ut Juvenalis vocat Sat. VIII. 221. TROICON Perſii Scholiaſtes, & TROADOS LIBROS vetus interpres ejuſdem Juvenalis. Sed de illis latius nos in *de Neronis Operibus* Libro ſingulari. Exſtat hodie & Τρυφιοδώρου Αἰγυπτίου Γραμματικοῦ, καὶ Ἐποποιοῦ, Ἰλίου Ἅλωσις.

Jam decuma &c.] Ab equi fabrica, perinde ac Maro, conſulto Poëmation ſuum orditur Petronius. Praefatiuncula autem haecce de belli ſtatu praemittenda, longe enim multumque ſuperavit poëtam principem. quod ſat erit ex conlatione perſpicuum. Sic Virgilius canere coepit principio lib. II.

> - - - *Fracti bello, fatiſque repulſi,*
> *Ductores Danaûm, tot jam labentibus annis,*
> *Inſtar montis equum,* &c.

Ubi jejune Danaûm memor fuit tantum ſummus poëta, nulla facta Trojanorum mentione. Arbiter vero plenius utramque gentem commemorans, quod erat eo loci omnino neceſſarium, cultiori doctrina (ſi fas eſt, etſi vere, hic ita loqui) & mira, ac plena rerum, verborum parcitate ad equi deſcriptionem ſeſe adcinxit. Inquit ergo primis tribus elegantiſſimis verſibus:

> *Jam decuma moeſtos, inter ancipites metus,*
> *Phrygas obſidebat meſſis, & vatis fides*
> *Calchantis atro dubia pendebat metu.*
> *Quum* &c.

Ubi utroſque facit belli eventus ancipites, nempe Phrygios, & Graecos. omnibus vero longa obſidionis mora potiſſima occaſio. nam decennali praelio vires *Trojanis* prorſus fuerant exhauſtae. *Danais* autem Calchantis fides vaticinii, mora itidem, dubio conſtare videbatur.

- - - *Decuma meſſis.*] Notiſſima haec figura, *Metalepſis* dicta, qua gradatim itur ad illud, quod verbis tranſſumtis oſtendi amat poëta. Pariſſime uſus eſt Martialis lib. IV. Ep. 79.

> *Condita quum tibi ſit jam ſexageſima meſſis.*

Pariſſima exſtat & in veteri monumento puellae octuennis:

> *Cujus in octava laſcivia ſurgere meſſe*
> *Coeperat.*

Et alii aliter ſaepius. Aſt infra nos de obſidionis tempore.

Caeſi vertices Idae trahuntur.] Tryphiodorus:

> Καὶ δὴ τέμνετο δοῦρα, καὶ ἐς πεδίον κατέβαινεν
> Ἴδης ἐξ αὐτῆς.
> *Et cadebant ligna, & in campum defluebant*
> *Ex ipſa Ida.*

Obducti ſpecus.] Iſti ſunt *ſpecus*, qui obſtant, quo minus apte veterem ſcripturam retineamus eodem verſu:

> *Aperitur ingens antrum,*

& quae non ſatis mihi probata fuit, *clauſtrum* nimirum, aut *cloſtrum*, plures autem receperint, reliquerimus. Eadem de re dixit Virgilius:

> - - - *Penituſque cavernas*
> *Ingentes, uterumque armato milite complent.*

Poſtremum ſic & Petronius:

> *Qui caſtra caperent.*

Praeterea, *obducti*, ſunt, operti, tenebroſi. quod ita & Virgilius eleganter expreſſit:

> *Includunt caeco lateri.*

Tu

Tu confer, plura sunt, quae nostrum praetersugiunt obtutum.

- - - *Decenni.*] Supra *Decuma messis.* Haec est receptior sententia, utpote Platonis III. de Leg. Demosthenis, Tryphiodori, Messalae Corvini, Plauti Bacchidibus, ac deinde recentiorum. Alii augent spatium obsidionis, aut praelii. videsis Daretem Phrygium, & Thucydid. lib. I.

- - - *Et in voto latent.*] Variae hic sunt interpretum sententiae; nostram vero ingenii exercendi gratia reticere noluimus. *In voto latent*, inquimus, id est, in loco impendio cupito. sic paullo post interpretamur illud:

Et in vota properant.

Delecti enim fuere, ut includerentur in equo, qui robore, animique virtute forent insigniti. Disertim Virgilius lib. II. Aeneid. sub principium:

Huc delecta virûm sortiti corpora, furtim
Includunt caeco lateri.

Etiam Cicero II. Philipp. *In hujus me consilii societatem, tanquam in equum Trojanum, includi cum principibus non recuso.* Κατάλογον autem Cointus Smyrnaeus refert lib. XII. post quem addit:

Ἄλλοι δ' αὖ κατέβαινον, ὅσοι ἔσαν ἔξοχ' ἄριστοι.

Alii denique intrarunt, qui longe optimi erant.

Indubie ergo in equum includi optarint valde illi, utpote summae animi praestantiae argumentum, ac specimen inlustre. Ast quid tempus terimus argutiis, quum plane illud sit è Virgilio desumtum? ipsus sic de equo eodem lib. II. inquit:

Votum pro reditu simulant.

Unde postea Petronius ad illud respiciens,

- - - *Et in voto latent*,

dixit. Participium enim est, intelligiturque, in equo, quem voverant.

- - - *Pulsas mille credidimus rates.*] Tot fuere in expeditione illa testantibus scriptoribus priscis, Aeschylo Agamemn. Euripide Androm. Livio lib. V. Plauto Bacchid. Seneca Tragico, Propertio, Ovidio, pluribus. Sic itidem & Poëta antiquus:

Graecia conjurat repetendam mille carinis,
Jurata hanc ratibus Graecia mille petit.

Unde, uti ex Horatio quoque Od. XV. lib. I. Carm. & proba lectio illa, quod ἐν παρόδῳ inquam, firmior relinquitur,

Jurata virtus abditur.

Ast ex Homeri Catalogo II. Iliados constat, naves CIϽCLXXXVI. fuisse. Unde nonnulli volunt, numerum finitum pro infinito tot scriptoribus poni, nec desunt, qui hocce refellant. nam istae sunt Criticorum quaestiones.

- - - *Titulus fero Incisus.*] Talem, volunt, fuisse:

DANAI MINERVAE ILIADI DONO.

Sive, ut Actius in Deiphobo apud Servium Fuld.

MINERVAE DONUM ARMIPOTENTI
DANAI ABEUNTES DICANT.

- - - *Hoc ad fata compositus Sinon.*] *Compositus*, effictus. ubi etiam ejus innuit totius corporis habitum. Expressit Tryphiodorus vers. 211.

Μοῦνος δὲ πληγῇσιν ἑκούσια γυῖα χαραχθεὶς,
Αἰσιμίδης ἐλέλειπτο Σίνων, ἀπατήλιος ἥρως.

Solus vero sponte membra sauciatus plagis,
Relictus fuerat Aesimides Sinon, fraudulentus heros.

Et paucis intermissis vers. 219.

Ὣς τότε λωβητοῖσι περιστικτος μελέεσσι.

Sic tunc stigmatis notatus membris sauctis.

Additque:

- - - κὰδ δέ οἱ ὤμους
Ἕλκεσι ποιητοῖσιν ἐπέῤῥεε νήχυτον αἷμα.

- - - - *per humeros autem ipsi*
De vulneribus inflictis defluebat fluidus cruor.

Et iterum vers. 251.

Γυμνὸς ὑπὲρ πεδίοιο φάνη κεκακωμένος ἀνὴρ,
Αἵματι δὲ σμώδιγγες ἀεικέα βεβριθυῖαι
Ἴχνεα λωβήεντα θοῶν ἀνέφαινον ἱμάντων.

Per campum apparuit quispiam vir nudus, misereque affectus,
Sanguine vero vibices indecenter refertae
Ostendebant vestigia dira vehementium flagellorum.

Dolosum valde fuit hocce strategema, eoque dubiis itidem expeditionibus usi magni duces. ejus referam insigne quoddam exemplum ex duobus utriusque linguae probis sane scriptoribus depromtum, mirificeque hujusce loci inlustrationi conducens. Ecce primus Julius Frontinus est, qui lib. II. Strategematum cap. 3. in hunc modum inquit: *Cyrus, Persarum rex, suum comitem Zopyrum, explorata ejus fide, TRUNCATA DE INDUSTRIA FACIE ad hostes dimisit: ille, adsentante injuriarum fide, creditus inimicissimus Cyro, quum hanc persuasionem adjuvaret, procurrendo propius quotiens acie decertaretur, & in eum tela dirigendo, commissam sibi Babyloniorum urbem tradidit Cyro.* Plenius adhuc eandem historiam Polyaenus narrat lib. VII. Strat. cap. 12. Dario tamen verius adtribuens, ut Justinus extremo lib. I. quod Cyro Frontinus. Δαρεῖος πολιορκῶν Βαβυλῶνα, χρόνῳ μακρῷ τὴν πόλιν ἑλεῖν οὐχ οἷός τε ἦν· Ζώπυρος, Δαρείου σατράπης, ἀκρωτηριάσας τὸ πρόσωπον, ἧκεν αὐτόμολος, ὡς ταῦτα δὴ ὑπὸ Δαρείου παθών. Βαβυλώνιοι πιστεύουσι τῇ ὄψει τῆς συμφορᾶς, καὶ τῷ Ζωπύρῳ τὴν πόλιν ἐπιτρέπουσιν. ὁ δὲ νύκτωρ ἀνοίγει τὰς πύλας. καὶ Δαρεῖος κρατήσας Βαβυλῶνος, ἐκεῖνο δὴ τὸ λαμπρὸν ἐφθέγξατο· ἀλλ' οὐδὲ εἴκοσι Βαβυλῶνας ἔχειν ἐβουλόμην ἄν, ἐφ' ᾧτε ὁρᾷν

τοιαῦτα παθόντα Ζώπυρον. *Darius Babylonem oppugnans longo tempore civitatem capere non potuit. Zopyrus, Darii ſatrapa, mutilata facie, transfugae ſpecie ad hoſtes venit, quaſi his damnis à Dario adfectus. Babylonii vultus calamitati fidem adhibent, Zopyroque adminiſtrationem civitatis permittunt. Qui per noctem portas aperuit, & Darius Babylone potitus eſt.*

Et mendacium in damnum potens.] Qui, &, copulam recudunt, peſſimi pol litterarii fabri ſunt. Pulſas quippe eſſe Grajorum naves, ſolumque Trojanorum bello eſſe liberum, etiam *mendacium* in exitium Priamidum potens firmabat. Id autem mendacium, totum figmentum Sinonis eſt, egregie à Virgilio deſcriptum. Inquit ergo Petronius, quod Sinonis habitus ſimul ac mendacia ejuſdem ingenioſiſſime efficta, fugam Graecorum non leviter adſeruerint.

Jam turba portis libera, ac bello carens
In vota properant.] Similiter & ſupra locutus eſt cap. IV. *quum ad vota properant. In vota*, nunc ait, hoc eſt, in loca optata. Virgilius id aperit, ſignatque loca lib. II. verſ. 27.

Panduntur portae, juvat ire, & Dorica caſtra,
Deſertoſque videre locos, littuſque relictum.
Hic Dolopum manus, hic ſaevus tendebat Achilles,
Claſſibus hic locus, hic acies certare ſolebant.

Obſidione namque decennali oppreſſos Ilienſes valde cupiviſſe de urbe exire, certum eſt; nec non inſpicere locos, ubi ſua Graeci habuiſſent caſtra. quod, hoſtibus jam amotis, obſeſſis quidem valde foret jucundum. Id pariter indicavit de Trojanis ipſis Cointus Smyrnaeus lib. XII.

Γηθόσυνοι δ' ἄρα πάντες ἐπέδραμον αἰγιαλοῖσι.
Cuncti igitur hilares ad littus procurrunt.

Nihil dubium ergo, portas patere urbium, quando ſunt nempe obſidione liberatae. Sic & Tryphiodorus indicat de eadem Trojanorum civitate loquens:

Αὐτίκα δ' ἐξέθορον πυλάων πετάσαντες ὀχῆας.
Mox vero exſiliebant pandentes ſeras portarum.

- - - *Gaudium lacrymas habet.*] Vide quae infra nobis obſervantur ad verba cap. CX. *lacrymiſque turbata.* ubi de lacrymis è gaudio provenientibus verba facimus.

- - - *Neptuno ſacer.*] Laocoon Anchiſae frater primum Apollinis ſacerdos fuit. Aſt quum Neptuni ſacerdos deeſſet, *forte ductus eſt, ut ſacrum faceret Neptuno ad littus*, uti Hyginus ait cap. 135. & Euphorion infra laudandus.

Crinem ſolutus.] Sic Seneca Tragicus Medea, quum ipſa Eumenides evocat Tragoediae principio:

Adeſte, adeſte, ſceleris ultrices deae,
Crinem ſolutis ſqualidae ſerpentibus.

Tibullus El. III. lib. I.

Biſque die, reſoluta comas, tibi dicere laudes
Inſignis turba debeat in Pharia.

Crinem ſolutus, dictum ad normam συντάξεως Graecorum, ut vulgo notum.

- - - *Mox reducta cuſpide,*
Uterum notavit. - - -] Et paullo poſt:

ITERUM tamen confirmat invalidam manum,
Altaque bipenni latera pertentat.

Unde colligitur, bis fuiſſe equum à Laocoonte percuſſum, haſta, & bipenni; utero, ac latere. Inde autem & Virgilii loco ſimul inluxit dies, adeo in tenebris uſque adhuc verſanti, ut priſci putarint Grammatici, Servio referente, aliquid poëtae deeſſe; aut prorſus ipſum ſibi repugnantia adſtruxiſſe. Eſt nimirum locus ille lib. II. Aeneid. ubi de re eadem:

Sic fatus (Laocoon) *validis ingentem viribus haſtam*
In LATUS, inque feri curvam compagibus ALVUM,
Contorſit.

Ubi plane utramque ſcilicet equi percuſſionem expreſſit, conjunxitque divinus Poëta. Itaque ſecum neutiquam ipſum pugnare, haud difficile fit cuilibet modo animadvertere

- - - *Fata ſed tardant manus.*] Manus Trojanorum, ne aperirent, foedarentve, ut Maro loquitur, Durateum equum. nam ex periculo, quod Laocoon fecerat haſta ac bipenni, fatis admoneri poterant, niſi obſtitiſſent fata. Haec mens prorſus Arbitri eſt, cui praeivit Virgilius:

Et, ſi fata deûm, ſi mens non laeva fuiſſet,
Impulerat (Laocoon) *ferro Argolicas foedare latebras.*

Ibat juventus capta, dum Trojam capit.] Hocce de Graecis dictum. contra de Trojanis Virgilius, qui cum Aenea per ferrum & ignes evaſerunt, ſimili prorſus ὀξυμώρῳ ſub Junonis perſona dixit lib. VII. 295.

Num capti potuere capi?

Pares enim loquendi modi priſcis auctoribus frequentiſſimi.

Tenedos.] Inſula eſt; in qua Graeci ſeſe occultarunt, dum reditum in patriam ſimulavere. Virgilius lib. II. Aeneid. verſ. 21.

Eſt in conſpectu Tenedos, notiſſima fama
Inſula, dives opum, Priami dum regna manebant:
Nunc tantum ſinus, & ſtatio male fida carinis.
Huc ſe provecti deſerto in littore condunt:
Nos abiiſſe rati, & vento petiiſſe Mycenas.

Hinc

Hinc ergo prodiiſſe gemini illi angues Virgilio dicantur, ac deinde ipſum aemulanti Petronio. Inquit ergo divinus Maro verſ. 203.

Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues
Incumbunt pelago.

A Tenedo ergo venerunt angues, qui poenas à Laocoonte, & ejus filiis, repeterent; quod inde nempe erant poſtidea venturi, qui a tota Trojanorum natione. Subdit ipſus poëta princeps verſ. 254.

Et jam Argiva phalanx inſtructis navibus ibat
A Tenedo, tacitae per amica ſilentia lunae.

Niſi praemonitio fuit dei alicujus Trojanis propitii, de malo extremo, quod iiſdem ab eo loco proxime imminebat. Hyginus vero alio transfert parum tempeſtive.

Undaque reſultat ſciſſa tranquillo minor.] Obſcura ſententia eſt, neſcio equidem qui ceperint alii. Erit tamen perſpicua, modo in ordinem ſic redigantur verba, *Unda minor ſciſſa reſultat tranquillo*: id eſt, ſuper mare tranquillum. Abſolute *tranquillo* dixit Virgilium imitatus, ubi eadem de re:

Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta &c.

Mare igitur, quod prope Tenedon inſulam, pacatum erat, & tranquillum; ſed tunc temporis (quod mirum etiam) undae littoris ſaxis frangebantur repulſae, ac ſaliebant reſciſſae. Idque vel minori undae pariſſime contingebat; quae elegans eſt exaggeratio.

Pulſumque marmor.] Aequor ſatis poëtice. Avienus lib. de Oris maritimis:

Et ſi quae in illo marmore inſulae tument.

Paſſim poëtae omnes, ſciuntque lactantes. Inde Zenoni, Epiſcopo & Martyri Veronenſi, *marmoreus ſtupor*, poſitus pro mari in Sermone de Fide.

------ *Angues orbibus geminis.*] Haud dubie Hypallage eſt, pro, *angues gemini*, quod prius Virgilio dictum:

Ecce autem gemini à Tenedo &c.

Iterumque. *Porcem* & *Chariboeam* nominant Quinctus poëta, qui Homerum ſupplevit, interpreſque Lycophronis.

Liberae ponto jubae Conſentiunt luminibus. ------] Hunc deſperatum locum, ideoque ferro uſque adhuc expoſitum Criticorum, nunc a me expoſitum ſingulari ἐναργείᾳ impoſterum relinquam. Proba ejus antiqua lectio juxta atque vera eſt, itemque plana Virgilii imitatio; ut pleraque alia ſunt hujus poëmatii. Duo ejus loca paucis hiſce verbis eſt Arbiter imitatus, ubi pariter angues illos depingere, curae ſummo poëtae fuit. Ecce verba ejus ſunt:

Pectora quorum inter fluctus arrecta, jubaeque
Sanguineae exſuperant undas.

En *jubae*, (quae, nota, etiam *ſanguineae*) ut plane *liberae ponto* ſint. Aſt quomodo, inquis, *conſentiunt luminibus* ipſae jubae? Virgilius quoque aperiet, ubi poſt pauca ſubdit:

Ardentesque oculos ſuffecti ſanguine, & igni.

Quo & illud Arbitri, quod ſubſequitur, facit:

------ *Fulmineum jubar*
Incendit aequor.

Conſentient ergo, ſimile prorſus erunt, oculi *ſanguinei*, jubis illis nimirum, quae *ſanguineae* etiam ſunt. Quem ruborem *jubis* anguium ſimulque *oculis* non ſine exemplo uterque dederunt: nam prius fecere alii, quos plures deinceps ſecuti ſunt, eoſque largiter ad Virgilium ſuum retulerunt interpretes. *Conſentiunt*, venuſte admodum dixit. qua loquendi formula & alibi uſus, cap. ſcilicet cxxiv. *Conſenſitque fugae coeli timor.*

------ *Infulis ſtabant ſacri*] Aperte innuit Petronius etiam Laocoontis filios ſacrorum fuiſſe miniſtros. nam illos facit infulis redimitos, qui proprius plane fuit ſacerdotum olim habitus, uti ex Paſchalii erudita diſquiſitione ultimo capite lib. iv. de Re Coronar. abunde conſtat, quem vide.

------ *Mutuo metu*] Hoc eſt, unumquemque duorum fratrum periiſſe prae metu ingentium malorum fratri ſuo imminentium, quum parum de ſeipſo alteruter ſollicitus. quae ſententia apertius eſt & verbis illis praecedentibus expreſſa:

------ *Neuter auxilio ſibi,*
Uterque fratri tranſtulit pias vices.

Auxilii nempe vices. nam viciſſim alter alteri prorſus auxiliabatur ſuimet oblitus. Similis & pietas illa duorum ſimilium fratrum Saguntinorum à noſtro Silio ſat eleganter decantata lib. ii.

Accumulat ecce liberûm funus parens.] Phryges enim ideo putabant poenas Laocoontem luere, *quod haſtam nimirum*, verba ſunt Hygini, *in equum Trojanum miſiſſet.* Aliter vero alii ſenſerunt, ut ex Euphorione colligere licet. Quo circa ejus locum, latine vero ut ſonat, inpraeſentia referre, ad Arbitri inluſtrationem facere, cogitamus: *Poſt adventum Graecorum ſacerdos Neptuni lapidibus occiſus eſt: quia ſacrificiis eorum non velavit adventum. Poſt abſcedentibus Graecis, quum vellent ſacrificare Neptuno, Laocoon, Thymbraei Apollinis ſacerdos, ſorte ductus eſt, ut ſolet fieri, quum deeſt ſacerdos certus. Hic piaculum commiſerat ante ſimulacrum numinis cum Antiopa uxore ſua coëundo. Et ob hoc immiſſis draconibus cum ſuis filiis interemtus eſt.* Eadem fere Hyginus narrat cap. 135. quem vide.

Peritura Troja perdidit primum deos.] Virgilius lib. ii. Aen. verſ. 351.

Exceſſere omnes adytis, ariſque relictis,
Dii, quibus imperium hoc ſteterat. -----

Ubi multa interpretes, quae aeque ad Arbitrum faciunt.

Jam plena Phoebe. -----] Prolixae ſunt Scriptorum

rum dividiae de tempore ac lunae aetate, qua Troja capta. nos vero hic illas non tangimus, satis nostro fecisse instituto existimantes, si Arbitri sententiam suffultam nunc reliquerimus aliorum testimoniis. Sic Clemens Alexandrinus lib. I. Strom. ubi sententias recenset variorum auctorum super re eadem: Ἑλλάνικος γὰρ δωδεκάτῃ Θαργηλιῶνος μηνὸς, καὶ τινὲς τῶν τὰ Ἀττικὰ συγγραψαμένων, ὀγδόῃ φθίνοντος, βασιλεύοντος τὸ τελευταῖον ἔτος Μενεσθέως, πληθυούσης σελήνης. *Hellanicus duodecimo mensis Thargelionis, & nonnulli eorum, qui Attica scripserunt, octavo desinentis, postremo anno regnante Menestheo, in plenilunio.* Idem videtur & indicare parvae Iliadis auctor;

Νὺξ μὲν ἔην μέσσα τε, λαμπρὰ δ' ἐπέτελλε σελάνα.

Noctis erat medium, & splendebat lucida luna.

Juvat etiam quod Ludovicus de la Cerda, vir summa eruditione conspicuus, ad Virgilium observat, nimirum, Graecos nisi plena Luna, pugnare haud consuevisse, quod & testimonio Aristidis confirmat ex II. Platonica. Λακεδαιμόνιοι δὲ εἴτε ὑπὸ τοῦ πρὸς τοὺς Μεσσηνίους πολέμου, εἴτε καὶ τὴν πανσέληνον μένοντες, οὐδὲ αὐτοὶ βοηθεῖν εἶχον. *Lacedaemonii, sive quod cum Messeniis bellum gererent, sive quod exspectarent plenam lunam, auxiliari non poterant.*

------ *Sepultos Priamidas nocte & mero.*] Frequenter ducitur à morte ad somnum translatio. similiter inferius:

Turba sepulta mero.

Sic & Seneca Ep. 12. *Pacuvius, qui Syriam usu suam fecit, quum vino & illis funereis epulis se sepelisset, quasi sibi parentaret*, &c. Item Ovidius Eleg. IV. lib. I. Amor.

Si bene compositus somno vinoque jacebit.

Et lib. II. El. V.

Compositi juvenes unus & alter erant.

Verba *componere*, & *jacere*, funeralia sunt, quod nemo ignorat. Kirchmannus copiose lib. III. de Funer. cap. 8. Etiam Petronius ostendit cap. CXIV. *Imprudens arena componet.* & cap. CXI. *Jacentis corpus admonere debet, ut vivas.* & saepius alias. Rem autem sic narrat Hyginus cap. 108. *Equum in arcem quum statuissent, & ipsi noctu, lusu, atque vino, lassi obdormissent*, &c.

Gladios retrectant. ------] Sic Virgilius lib. VII. 694.

------ *Ferrumque retractat.*

Utrobique duces strinxisse gladios, equidem interpretari ausim, fecerimque verbum, *retracto*, frequentativum, à *retrabo*. Itaque *retractare* sit, foras trahere. Sive cum Festo, *retractant*, id est, *rursus tractant.* Sed primum potius est.

------ *Commovent orbes manu.*] *Orbes*, clypei sunt. Exsertim Papinius lib. II. Achilleid.

At ferus Aeacides radiantem ut comminus ORBEM

Caelatum pugnis saevis, &c.

Loquitur de armis ab Ulysse Achilli oblatis. Ita & Virgilius lib. XII. de Aeneae hasta loquens:

------ *Et clypei extremos septemplicis ORBES*

Per medium stridens transit femur.

In orbem erant enim ut plurimum formati. ideo Homero Iliad. E. [vs. 453.] ἀσπίς εὔκυκλος adpellatur: Callimacho σάκος εὔκυκλον [Hymn. in Dian. vs. 53. & in Del. 147.] δινωτὸν Apollonio: ἀμφιδίνητον Nonno. κυκλόεσσαν ἴτυν vocavit Poëtria Anyta: *rotundas parmas* Varro in Satyris. Liquet sat ergo aliter interpretantium supinitas.

------ *Et continuat in mortem ultimam somnos.*] Fateri debent, interpretes nondum ceperunt, cur Arbitro *mors ultima* hic dicta sit. Unde ortum, ut veluti Pentheum Bacchae, sic Critici hunc locum misere dilaniare, habuerint necesse. Me autem duo viri inlustres, & Petronio σύγχρονοι scriptores, jampridem docuerunt, quae priscis *mors ultima* diceretur videlicet. Lucilius primus est illo aureo versu:

Mors non una venit, sed quae rapit, ULTIMA MORS est.

Alter est magnum naturae miraculum Seneca F. qui dum versum illum interpretatur, inquit Epist. 24. *Malo te legas, quam epistolam meam. Apparebit enim tibi, hanc, quam timemus, mortem extremam esse, non solam.* Neutiquam & huic Horatius, quod admonere visum, repugnat sententiae inquiens:

------ *Sed omnes una manet mors.*

(Quae verissima loci scriptura est, perperam quippe alicubi *nox* exaratur.) Nam ibi *UNA MORS* Lyrico longe aliud est, scilicet semel mori, quod patefacit versus ille sequens:

Et calcanda semel via lethi.

Addimus praeterea, saepe & dormientibus contigisse, ut somnus scilicet jungeretur cum morte. Id adversus Ascylton in mentem Encolpio venerat cap. LXXIX. Itaque apud Heliodorum Thermuthis χάλκεόν τινα καὶ πύματον ὕπνον εἵλκυσεν, ἀσπίδος δήγματι, μοιρῶν τάχα βουλήσει, πρὸς οὐκ ἀνάρμοστον τοῦ τρόπου τὸ τέλος καταστρέψας. *Aeneum quendam & ultimum somnum dormivit, aspidis morsu, fatorum fortasse voluntate, non inconvenientem vitae finem sortitus.* Quem & ideo locum adduxi, ut simul indicarem, χάλκεον ὕπνον fatalem illum somnum antiquis vocari. Ita & Homerus lib. Λ. Iliad. [vs. 241.]

Ὣς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον.

Sic is quidem illic lapsus dormivit aereum somnum.

Quod cultius à Marone lib. XII. Aeneid. fuisse prolatum, Macrobius inquit lib. V. cap. II.

Olli dura quies oculos, & ferreus urget

Somnus: in aeternam clauduntur lumina noctem. Inde Hispanis haud absimilis somnus, *Suenno pesado*, apte vulgo dictus. Sive Petronium sic aliter interpretaberis haud incommode. Somnus, quod notum cuilibet, mortis imago quondam audiit, unde sat recte, qui soporati forent, dici potessent mortui. Sic Appulejus lib. II. Metam. de defuncto, ac de ejus custode somno oppresso, loquens: *Ut ne Deus quidem Delphicus facile discerneret, duobus nobis jacentibus, quis esset magis mortuus.* Ac deinde de eodem custode: *Hic, utpote vivus quidem, sed tamen sopore mortuus*, &c. Itaque *mors continuari* apte diceretur, quum occidi dormientes usu veniret. *Ultimaque* illa *mors* vocari probe poterat, respectu illius primae, videlicet somni. Quod interpretamentum admodum juvat verbum illud *continuat.* Item Euripides, qui somnum esse μικρὰ μυστήρια mortis, hoc est, informationem quandam ejus, & initiationem, uti minuscula mysteria majusculorum in arcanis sacris.

Ὕπνος ᾗ μικρὰ τὰ θανάτου μυστήρια.

Ab aris alius accendit faces] Pendet hinc & sequentium sententia:

Contraque Troas invocat Trojae sacra.

Nam quodammodo inservire videbatur ignis praecedentium sacrificiorum civium ruinae sacrificantium. Haec meo animo vera est & unica hujusce loci interpretatio. Gemina germana Phaedri sententia illa est Fab. 69.

Lucernam fur accendit ex ara Jovis,
Ipsumque compilavit ad lumen suum.

Cap. XC. *Lapides in Eumolpum recitantem miserunt.*] Scena recitationum Eumolpi lepidissima est, cui, longe tamen diverso modo, & quod Amphioni utique modulatori obveniebat omnino, apud Horat. in Arte.

Dictus & Amphion, Thebanae conditor arces,
Saxa movere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quo vellet.

Quae & Thebis ipsis condendis illi sat fuerint. Quippe ni & Eumolpo sufficerent in theatris videlicet, in balneis, & ubicumque carmen auspicaretur, lapidum adventitia frequentia prosecuto?

Saepius poëtice, quam humane locutus es.] Sic & S. Hieronymus adversus Jovianum lib. I. *Non est cothurnatus nostro, id est, HUMANO more loqui: ALTIUS QUIDDAM adgreditur.* Recte, nam verbis utuntur plerumque poëtae ampullatis, tumentibusque, ut stilus clare procedat, non humi repat, ut sermo hominum est familiaris, & quotidianus. Itaque huc facit ideo Ciceronis locus lib. II. de Divinatione: *Ut si quis medicus aegroto imperet, ut sumat,*

Terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam,

potius quam HOMINUM MORE, cochleam. vid. inf. ad verb. cap. CXVIII. *praecipitandus est liber spiritus*, &c. Argutissime ergo Arbiter opposuit, quum verum sit, fabulas enim & oracula (quibus potissimum constare poësim, constet aperte) contrario nimirum opponi nomine τοῖς ἀνθρωπίνοις λόγοις. Ita apud Aristophanem in Vespis, quum quidam plures ridiculas fabulas effutisset, ei alter respondet dicens [vs. 1174.]

Μὴ μοί γε μύθους, ἀλλὰ τῶν ἀνθρωπίνων,
Οἵους λέγουσιν μάλιστα τοὺς κατ' οἰκίαν.

Non mihi fabulas, sed humanos (sermones refer)
Quales dicimus inter domesticos.

A te exire.] Insanire. Adpositissimum ergo hic venit, quod de Nerone prodidit Scholiastes Juvenalis ad illud Sat. VIII. 121.

Troica non scripsit.

Hoc ideo, quia Nero Troados libros scripsit. Unde & maxime insanivit, quia poëta fuit. Passim enim illum acuto graphio pupugit, saepius nos non sensimus.

Quotiens theatrum, ut recitem aliquid, intravi.] Perplurimis exercitationibus & corporis, & ingenii, theatra olim praebuere locum: disertim Appulejus ostendit in Floridis: *Bono enim studio in theatrum convenistis: ut, qui sciatis, non locum auctoritatem derogare orationi: sed cumprimis hic spectandum esse, quid in theatro deprehendas. Nam, si mimus est, riseris; si funerepus, timueris; si comoedia est, faveris; si philosophus, didiceris.* Alias & Bulengerus recenset lib. I. de Theatro cap. 39. quem consule. nostrum enim non est, cujus plenum putamus jam indicium dedisse, aliena scrinia compilare.

Si ejuras hodiernam bilem, una coenabimus.] Nam post coenam vel temperantes moderatique poëtae carmina plura recitarunt; multi vero, quod omnes sciunt, ipsis conviviis emerunt auditores. Ideo Valerius Martialis lib. XI. Ep. 53. ad coenam quum invitasset Cerealem, pollicitusque esset cibos perplures, in fine carminis addit:

Plus ego polliceor: nil recitabo tibi.
Ipse tuos nobis relegas licet usque Gigantas,
Rura vel aeterno proxima Virgilio.

Plura sunt ejusdem argumenti epigrammata sat venusta, quae tantumdem signo. lib. III. Ep. 44. 45. 50. lib. V. Ep. 80. lib. VII. Ep. 50.

Bilem.] *Bilis* haec poëtica est, cujus purgatum sese quotannis, adfirmat Horatius in Arte:

------ *O ego laevus,*
Qui purger bilem sub verni temporis horam.

Si vero illam haud expelleret,

Non alius faceret meliora poëmata,

addit. Mutuum autem hic Petronius, & lib. VI. Ep. 64. Martialis sibi praestant clarorem. Ibi summa cum elegantia inquit:

At ſi quid noſtrae tibi bilis inuſſerit ardor,
Vivet, & haerebit, totoque legetur in orbe.

Acuere forſitan poſſunt Petronianum acumen Pompei Feſti verba: *Ejuratio ſignificat, id, quod deſideretur, non poſſe praeſtari.* Ideoque Arbiter inquit: *Si ejuras hodiernam bilem*, innuens videlicet, a poëta, etſi polliceatur ipſe, etſi valde diſcupiat carmina non evomere, revera praeſtari non poteſſe. Firmat & commentum noſtrum eventus ipſe. nam vix eſt paullo poſt in hoſpitium Encolpii receptus Eumolpus, quando nimirum, pauculis verbis interjectis, ad carmina ſua redire, deprehendes. Quapropter importunae jam recitationis pertaeſus Encolpius ad illum inquit cap. XCIII. *Hoc eſt, inquam, quod promiſeras, ne quem hodie verſum faceres? Per fidem, ſaltem nobis parce, qui te numquam lapidavimus*, &c.

Cap. XCI. *Cum linteis & ſtrigilibus.*] Horum uſus inſtrumentorum ita apud Plinium min. referuntur lib. III. Ep. 5. *nam dum diſtringitur tergiturque.* Conjunxerunt & illa ſaepe ſcriptores antiqui, quippe & uſu ipſo erant conjuncta. Ita Epictetus Arriani lib. IV. cap. II. inter cetera balinei utenſilia: διὰ τοῦτο ὕδωρ, ἔλαιον, χεῖρες, ὀθόνιον, ξύστρα, νίτρον. *Ideo praeſto eſt aqua, oleum, manus, LINTEVM, STRIGILIS, nitrum.* Plinius major lib. XXVIII. cap. 4. *Sicut linteorum ſtrigiliumque vehementia.* Linteis tergebantur. Idcirco *linteum exterſui* Plauto eſt Curculione Act. IV. IV. 22. & Ammianus dixit: *tenuiſſimis ſe terſerit linteis.* Inde *lintea* iſta M. Varro *termentaria* adpellat lib. IV. L. L. *Hinc linteum, quod teritur corpore, Termentarium.* Iſtud Gloſſographi veteres intelligunt: *Terſorium.* ἐκμαγεῖον. & Ἐκμαγεῖον. *Tergorium.* Lege *terſorium.* Etiam Jul. Pollux lib. VI. cap. 14. Τὸ δὲ ἐκμαγεῖον, καὶ χειρόμακτρον ἂν προσείποις. *Linteum vero detorſorium, etiam mantile adpellaris.* Et huc facit locus cap. XXVIII. *Tergebatur non linteis, ſed palliis.* Illa vero *lintea*, quorum apud Catullum mentio eſt Carm. 12. ab iſtis balnearibus diverſa prorſus ſunt. Erant quippe convivialia, *mappae* quoque nuncupatae, quas ſcilicet alienas epulas adituri ſecum domo adportare conſueverant. Mart. lib. XII. Ep. 29. Diſtringi autem ſtrigilibus, notum. Martialis lib. XIV. Ep. 15. cujus lemma *ſtrigiles:*

Pergamus has miſit curvo diſtringere ferro.

Seneca Ep. 122. *Ut ſudorem, quem moverunt potionibus* (in balneo) *crebris ac ferventibus, ſubinde diſtringant.* Quod igitur diſtringebant, *ſudor* erat. Appulejus in Florid. paullo poſt laudandus. Item Sympoſius Aenigm. 86. quod *Strigilis* eſt:

Dedita ſudori modico ſuccumbo labori.

Strigilibus] Et de ſtrigilum forma paucula hic addere, lubido fuit. Praeſertim quod ſic in Appulei difficilem locum nonnihil ſtudii operaeque conferrem. Ipſarum autem multiplicem materiam jam praeoccuparunt viri docti. Sic ergo Madaurenſis ſcriptor ſtrigilem deſcribit in Floridis: *Juxtaque honeſtam ſtrigileculam, recta faſtigiatione clauſulae, flexa tubulatione lingulae: ut & ipſa in manu capulo moraretur, & ſudor ex ea rivulo laberetur.* Plane in duas partes ſtrigilem dividit, in illam, quam *rectam faſtigiationem clauſulae* nuncupat, & ejus uſus eſt, *ut in manu capulo moraretur:* & in alteram, quam adpellat, *flexam ligulae tubulationem*, quapropter Martialis, *curvum ferrum*, vocavit, *curvam* Sympoſius. ejus autem uſus eſt, *ut ſudor ex ea rivulo laberetur.* Ejus prorſus imaginem figuravit, quae ex ruinis thermarum Trajani jamdudum effoſſa eſt, deditque depictam nobis Mercurialis lib. I. de Arte Gymnaſt. cap. 8. Habet omnino, quem *capulum* Appulejus vocat *rectum*, manubriatumque, non vero anſatum, ut plures aliae, quarum effigies nos apud diligentes antiquarios vidimus, Choulium, Boiſſardum, Pignorium. Praeterea Artemidoro lib. I. cap 66. *xyſtrophylax* eſt, ubi ſervabantur ſtrigiles. cujus neſcio an pictura illa ſit, quam Mercurialis praebuit cap. 10. ejuſdem lib. I. in cujuſdam lavacri delineatione. Ex ipſa enim plures clare adpenſae ſtrigiles viſuntur, ſed illae nempe, quae omnibus procul dubio forent publicis balneis communes. nam alia prorſus diverſa eſſet ratio pretioſas ſtrigiles ſervandi, puta, thecis, & capſulis. Exſtant adhuc & ſe & alios diſtringentium imagines exſculptae in vetuſtis marmoribus, quas & Mercurialis expreſſit in dicto jam opere.

Ut experimentum oculorum caperem] Hoc eſt, ut experirer ego, veram fuiſſe meorum oculorum fidem, deceptumque me non eſſe, quum illum libenter ſervire cognovi, Giton animum ſuum aperuit, & convertens ſolutum gaudio vultum, *miſerere inquit*, &c.

Eripe me latroni cruento.] Hinc nota ſyntaxis illius VI. Aeneid.

Eripe me his, invicte, malis.

Plinius itidem minor lib. VI. Ep. I. *Eripe me huic tormento.* Et Val. Flaccus operis initio ad Veſpaſianum,

Eripe me populis, & habenti nubila terrae.

Diu vocem neuter invenit.] Verus amantium adfectus. Eundem Propertius exprimere conatur, quod jam viri docti viderunt, lib. I. El. X.

Quum te complexa morientem, Galle, puella
Vidimus, & longa ducere verba mora.

Et in hoc pectore, quum vulnus ingens fuerit, cicatrix non eſt.] Elegans translatio. Eadem rurſus utitur inferius cap. XCIX. inluſtratque egregia ſimilitudine, quem locum vice interpretamenti hic addere, haud erit abs re. Blanditur ergo hiſce verbis poëta vetulo Encolpius: *Tantum omnem ſcabitudinem animo, tamquam bonarum*

rum artium magister, deleret sine cicatrice. Incultis asperisque regionibus diutius nives baerent. Ast ubi ex aratro domesacta tellus nitet, dum loqueris, levis pruina dilabitur. Similiter in pectoribus ira considit: feras quidem mentes obsidet, eruditas praelabitur. Contra Magnus Alexander frequenter dicere solitus erat testante Plutarcho, *ut maxime sanaretur vulnus, quod esset illatum, cicatricem tamen quoquomodo manere*, innuens videlicet, injuriae factae memoriam semper ob oculos versari.

Peregrini amoris concessio.] Nos supra hujusce loci meminimus, interpretamurque compluribus aliis ejusdem notae figuratis locutionibus, ideoque satis nunc erit, illuc te, Lector, remittere.

Supercilium.] De superbiente supercilio infra loquimur ad verba cap. CXIII. *Nec domini supercilium*, &c.

Quum duos armatos viderem, ad fortiorem confugi.] *Fortior* hic & *armati*, nupta sunt verba. Recte ergo armis illis dictus fortior Ascyltos, ut ex narratione proxime sequenti satis constabit. Sic supra cap. VIII. idemmet *valentior* à Petronio facit, propudioso illo cum patrefamilias congressu. Hacce item acceptione infra cap. CXXX. *arma* delanta elegantibus codicillis: *Paratus miles arma non babui.* ubi nos plura.

Cap. XCII. *Mulierque coenae mandata curaverat.*] Aedicularum custos. paullo ante cap. XC. *Mando aedicularum custodi coenulae officium.*

Ganymedem.] Pincernam, pocillatorem. subdit: *Et quum puer illi potionem dedisset.* Martialis lib. XI. Ep. 23.

------. *Quod nulo cum Ganymede jaces.*

Et alias saepe.

Malo te, inquit, &c.] *Malle*, & *velle*, amoris verba sunt: uti & *nolle*, odii. De illis infra agimus ad verba cap. CXXVII. *Quemadmodum ego te volo?* Ideo transitum nunc facimus ad alia.

Quam balneum totum.] Id est, quam pueros omnes, qui in balneum fratribus, aut dominis, utensilia adferunt.

Circa solium sedentibus.] *Solium* vas erat mobile in balneis lotioni inserviens, quo videlicet lavabant sedentes, unde ei nomen à *Sedeo*, auctoribus Festo, & Aspero. Formae autem vestigia extant verbis, *circa solium sedentibus.* nam hemicyclum sine dubio solium referebat. Probo ex Sidonio Ep. 2. lib. II. *Hinc aquarum surgit cella coctilium, quae consequenti unguentariae spatii parilitate conquadrat, excepto solii capacis bemicyclio.* Quapropter satis concinne ipsum adpellat *Sigma* paucis interjectis: *Hinc frigidaria dilatatur*, &c. *ita ut ministeriorum sese non impediente famulatu, tot possit recipere sellas, quot solii sigma personas.* Dixit ergo *circa* pro *circum*, ut plures etiam locuti, saepe Propertius, Virgilius, & Horatius, observaruntque jam Critici.

Carmen recitare.] Importuni namque recitatores in thermis lavantibus non pepercere. Pariter quoque notavit Horatius satyrico dente lib. I. Sat. IV.

------ *In medio qui*
Scripta foro recitent, sunt multi, quique lavantes.

Juvenis nudus, qui vestimenta perdiderat.] En ratio, cur ille, qui ex balneis furatus esset, morte plecteretur; qui autem ex domo privata, solum furti pretium duplum exsolveret, quam nimirum inter alias reddit Arist. Sect. 29. Probl. 14. Ἔτι δ', καὶ ὁ ἐξ οἰκίας τινὸς ἀπολέσας, ἐν τῷ τοιούτῳ τόπῳ τυγχάνει ἄν, ὅθεν ῥᾴδιον μήτε παθόντα, μήτε χλευασθέντα ὑπό τινων, οἴκοι ὄντα, τὸ ἀτύχημα φέρειν· τῷ δ' οὐκ ἔτι, ὅτι ἡ ἀποχώρησις ἐργώδης γεγυμνωμένῳ, πρόσεστι δὲ χλευάζεσθαι ὑπό τινων ὑπάρχει τοῖς πολλοῖς. ὃ πολὺ δυσχερέστερόν ἐστι τῆς ἀπωλείας. διὸ καὶ νομοθέτης μείζους αὐτοῖς ζημίας ἐνέγραψεν. *Item qui ex domo privata rem suam amiserit sine ulla contumeliosa affectione domi manens, suum perferat casum. At qui in balneis, aut alio id genus loco amisere, aegre inde nudi discedunt, & plerique omnes irridentur: quod longe molestius, quam rei jactura est. Qua de causa legumlator damna bis statuit graviora.*

Pueri imitatione petulantissima deriserunt.] Diverse prorsus excepti in balneo Eumolpus & Ascyltos, quorum videlicet conlationem exhinc facere coepit Petronius. Contentissime enim, *Encolpi*, *Encolpi*, Eumolpus proclamabat. Pueri sic & senem imitantes, clamitantesque petulantissime deridebant. quod unice sane dictum ad puerorum ingenium. Ascylto vero, qui *non minore clamoris indignatione Gitona flagitabat*, quid videlicet contigit? dicat ipsus Arbiter: *Frequentia ingens circumvenit cum plausu, & admiratione timidissima* &c. Et sic conferendo deinceps progreditur.

Habebat enim inguinum pondus tam grande, ut ipsum hominem laciniam fascini crederes.] Interpretamenti vice Arnobii hic locum exhibeo lib. VI. paullo ante finem: *Aut genitalibus propriis inferior Priapus.* Unde jam claret Catullus Carm. 116.

Non homo, sed vere mentula magna, minax.

Haud absimilis & jocus ille est Theodori Epigrammatarii nasum scilicet nescio cujus Hermocratis in hunc modum deridentis lib. II. Antholog.

Ἑρμοκράτης τῆς ῥινός ἐστι, τὴν ῥῖνα λέγοντες
Ἑρμοκράτους, μικροῖς μακρὰ χαριζόμεθα.

Sic verti licet:

Dicimus Hermocratem nasi. nam dicere nasum
Hermocratis, parvis grandia nempe dare est.

Utrumque enim ὑπερβολικῶς dictum. Invenies

tamen revera apud Herodotum Musa II. c. 48. simile ferme fascinum in effictis ab Aegyptiis statuis Bacchi quodam festo, τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὁρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χοίρων, κατὰ ταὐτὰ σχεδὸν πάντα Ἕλλησι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα σφι ἐστὶ ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὸν τοῦ ἄλλου σώματος· quae verba sic reddenda esse, monuerunt Rhodiginus lib. I. cap. 16. & Hospinianus lib. II. de Festis cap. II. *Quin & alium diem festum Baccho Aegyptii agunt sine porcis fere per omnia Graeco festo similem. Pro Phallis autem alia sunt eis inventa cubitalia simulacra nervis tractis sua sponte mobilia, quae circumferunt per vicos mulieres: mentula nutante, quae propemodum instar est reliqui corporis.* Meminit & Lucianus in de Dea Syria ejuscemodi imaguncularum, & itidem νευρόσπαστα vocavit. Hinc jam & Carminis liberi mens haud dubio patet:

Huic dixi, fer opem, Priape, parti,
Cujus tu pater ipse par videris.

Si *pars* vero hic scriberes, longe admodum augeres Epigrammatis argutiam, quam nunc indubie & expressisse Petronius videretur, etiamque Arnobius. Haud est etiam absimile quod de Panotiorum auribus tradit Solinus cap. 22. quem vide.

O juvenem laboriosum!] Et *labor* olim dictus de molesta coitus agitatione. Sic nunc usurpat Petronius. Sic & Martialis lib. XI. Ep. 82. de sene & spadone loquens:

Ergo sine effectu prurit uterque labor.

Aperit & Arbitri mentem id, quod subsequitur: *Puto illum pridie incipere, postero die finire.* Pari etiam nequitia usurpat Priapus Carmine libero:

Parum, quod acta sub laboribus luce,
Parum diebus pervigil trabo noctem.

Sic autem definit II. Tuscul. Cicero laborem: *Est functio animi, vel corporis, gravioris operis, vel muneris.*

Nescio quis enim eques Romanus, ut ajebant, infamis.] Plures Romae aevo illo corruptissimo equites forent Romani, qui auxilium id drauco juveni nudo libentissime praestarent. Nostra autem conjectura est, notare hic Afranium Quinctianum Romanum equitem, Arbitrum voluisse. Taciti quippe testimonio ejuscemodi infamia fuit ille notatus, Neronisque deinde Carmine satyrico famosus. Ipsum vero Cornelium audiamus, qui lib. XV. Annal. extremo cap. 49. dum Pisonianae conjurationis molitionem narrat, inquit in hunc modum: *At Flavius Scevinus, & Afranius Quinctianus, uterque senatorii ordinis, contra famam sui, principium tanti facinoris capessivere. Nam Scevino dissoluta luxu mens, & proinde vita somno languida. Quinctianus MOLLI CORPORE INFAMIS, & à Nerone probroso carmine diffamatus, contumelias ultum ibat.*

Ut tam magna fortuna solus uteretur.] Ab alio ipsius Arbitri loco petenda lux est & loco isti, pariterque & hinc ille vicissim mutuatur claritudinem. Deprecatione videlicet in illa, qua rebus suis adtritis petit ut subveniat Priapus, Polyaenus inquit cap. CXXXIII.

Et quandoque mihi FORTUNAE adriserit hora,
Non sine honore tuum patiar decus.

Hoc est, quando nervos meos tua benignitate recepero, & insigni marcescentium armorum tentigine me denuo praebebo Achillem, neutiquam tunc, inquam, ego praetermittam beneficiorum istiusmodi redhostimentum. Itidem *conditio* nonnullis scriptoribus accepta. Sic Capitolino de Faustina M. Antonini uxore loquenti. Sic & Lampridio non semel de Alagabalo. Adpositum vero rei exscribam unicum testimonium. *Lavacrum publicum in aedibus fecit; simul & palam populo exhibuit, ut ex eo conditiones bene vasatorum hominum conligeret.* Prorsus uti Petronianus eques. Idem de Hostio quodam Seneca refert lib. I. Natur. Quaest. cap. 26. Horatio etiam dictum, *fortuna uti*, sed alio sensu; transferri autem & huc illud optime posset. lib. I. Epist. V. ad Torquatum inquit:

Quo mihi FORTUNA, si non conceditur UTI?

Ubi pro divitiis accipi vulgare. Pari item ratione apud Arbitrum, *inops*, transfertur eodem carmine cap. CXXXIII.

----- *Sed INOPS, & rebus egenus*
Adtritis, facinus non toto corpore feci.

At ego ne mea quidem vestimenta ab officiosis recepissem, nisi notorem dedissem.] *Officiosum* hic vocat Arbiter balnearum servum capsarium, aut vestispicum. Innuit item & ipsa haec mancupia, quae vindicandis à furunculis in balneis vestibus erant praeposita, pravum quoque subripiendi studium dupla fraude exercuisse. nam quum servandas vestes à pluribus acciperent, postidea non omnibus reddere tentabant, homines illos se non agnoscere praetexentes, cui testes adhiberi solebant, qui notitiam rei aut personae profiterentur, *Notores* nempe dicti Senecae Ep. 39. Firmant autem hoc nostrum commentum verba Pauli JC. leg. 3. ff. de offic. praef. Vigil. *Adversus capsarios quoque, qui mercede servanda in balineis vestimenta suscipiunt, judex est constitutus; ut si quid in servandis vestimentis fraudulenter admiserint, ipse cognoscat.*

Tanto magis impedit inguina, quam ingenia fricare.] Antiqua isthaec scriptura tolerabilis est, si, *impedit*, [illegible] accipiatur. Venusta autem est in τῷ *inguina* & *ingenia* paronomasia.

Coenae ordinem explicui.] Ego interpretor, coenae obsonia ordine suo retuli, quod etiam convi-

vivatori fuerat tributum olim munus. Scite enim, ut sic conviva eduliorum praescius, ei, quod probasset gula, famem destinaret. Convivatori autem schedulam prius ideo tradebat coquus, quae obsonia descripta ordine, quo in mensam erant adferenda, habebat omnia. Sic Athenaeus docet lib. II. quum inquit: Ὅτι ἔθος ἦν ἐν τοῖς δείπνοις τῷ ἑστιάτορι καὶ ἀνακλιθέντι προσδίδοσθαι γραμματίδιόν τι, περιέχον ἀναγραφὴν τῶν παρεσκευασμένων, ἐφ' ᾧ εἰδέναι ὅ τι μέλλει ὄψον φέρειν ὁ μάγειρος. *In coenis prisco more convivatori, posteaquam accubuisset, tabella, in qua omnium ferculorum nomina descripta fuerint, tradebatur, ut sciret ille, quaenam obsonium adlaturus esset coquus.* Quod alii ad Martialem de loco isto argutantur, verba non dicunt. Postea vero equidem animadverti, me hic cum Wouwerio sensisse.

Cap. XCIII. *Vile est, quod licet, & animus errore lentus injurias diligit.*] Ita in re amoris ejus censent magistelli. Martialis lib. IV. Ep. 38. inquit:

Galla nega: satiatur amor nisi gaudia torquent.

Et prius Epig. 29.

Sic [illegible]ricem commendat fastus amicam:
Janua nec juvenem semper aperta tenet.

Et saepius Ovidius. sic lib. III. Amor. Eleg. 19.

Quod licet, ingratum est; quod non licet, acrius urit.

Eademque mens est horum locorum III. de Arte vers. 473.

------ Mora semper amantes
Incitat.

Ac deinde vers. 581.

Quod datur ex facili, longum male nutrit amorem;
Miscenda est laetis rara repulsa jocis.
Ante fores jaceant; crudelis janua, clament:
Multaque summisse, multa minanter, agant.
Dulcia non ferimus, succo renovamur amaro, &c.

Et post pauca vers. 597.

Quoslibet exstinctos INJURIA suscitat ignes:
En ego (confiteor) non nisi laesus amo.

Ausonius quoque Epig. 38.

Hanc volo, quae non volt, illam, quae volt, ego nolo.
Vincere volt animos, non satiare, Venus.

Non tamen praeter modum difficilem se praebere debet amasia, nam

Odimus immodicos, experto credite, fastus,

Ovidius addit vers. 511. & alibi:

Sed neque te facilem juveni promitte roganti:
Nec tamen e duro, quod petit ille, nega.

Et Martialis ubi supra hunc versus imparem addit;

Sed noli nimium, Galla, negare diu.

Eademque Epigrammatis 58. lib. I. sententia est:

Qualem, Flacce, velim quaeris, nolimve puellam?
Nolo nimis facilem, difficilemque nimis.
Illud, quod medium est, atque inter utrumque, probamus.
Nec volo, quod cruciat: nec volo, quod satiat.

Quod & Ausonius aemulatus est dicto jam loco. & Epigram. 82. lib. IV. dixit rursus Valerius:

Negare jussi, pernegare non jussi.

Abunde vero hocce Aristaenetus edifferit lib. II. Ep. 1. quem vide.

Nolo, quod cupio, statim tenere; &c.] Hos duos versiculos, quos hactenus alieno in loco, cap. scilicet XV. exsulare, & ab sequentibus hendecasyllabis dispesci, nescio quo fato, contigit, nunc demum mutare locum jussimus, & priscis, ut fas erat, fecimus connecti sodalibus. Cum fragmento superiori mire consonat totius carminis sententia. quae ubi disticho illo, quod devium retraximus, comprehensa fuit, apte pluribus exemplis, quae sequentibus continentur versiculis, confirmatur.

Atque Afrae volucres -- --] Sallustius: *Epulae vero exquisitissimae, neque per omnem modo provinciam, sed trans maria, ex Mauritania volucrum, & ferarum, incognita antea plura genera.* De ipsis sic & M. Varro lib. III. de Re Rust. *Gallinae Africanae sunt grandes, variae, gibberae, quas μελεαγρίδας adpellant Graeci. Hae novissimae in triclinium ganearium introierunt è culina, propter fastidium hominum. veneunt propter penuriam magno.* De eisdem, reor, capiendus quoque Manilius lib. V.

------ Numidarum pascimur oris.

Supra & Mimus Publianus meminit cap. LV.

Gallina tibi Numidica.

Quod non sunt faciles ------] Idem sic & meus exagitat Seneca Consolatione ad Helviam cap. 9. *O miserabiles, quorum palatum, nisi ad pretiosos cibos, non excitatur! Pretiosos autem, non eximius sapor, aut aliqua faucium dulcedo, SED RARITAS, ET DIFFICULTAS PARANDI facit.* Ipsummet pluribus & Lucianus in Cynico, quem vide, A. Gelliumque lib. VII. cap. 16.

------ Ultimis ab oris

Adtractus scarus ----] Scito, ne quid erres, aevo Petronii haud necessum fuisse maria longinqua petere, ut inde Romam scari adveherentur. Nam tunc temporis Italiae in littore frequentes jam capiebantur. Sati quippe illi in oris Italiae sub Tiberio, unde ingens ipsorum numerus ortus. Ne autem delirium putes, pisces feri, Plinium satis erit audire plene scarorum hancce historiam narrantem lib. IX. cap. 17. *Nunc scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisque vesci, non aliis piscibus, mari Carpathio maxime frequens. Promontorium*

 Troa-

Troadis Lecton sponte nunquam transit. Inde advectos Tiberio Claudio principe Optatus è libertis ejus praefectus classis inter Ostiensem & Campaniae oram sparsos disseminavit. Quinquennio fere cura est adhibita, ut capti redderentur mari. Postea frequentes inveniuntur Italiae in littore, non ante ibi capti. Admovitque sibi gula sapores, piscibus SATIS, & novum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aves Romae parere miretur. Plane hoc indicavit infra ipsus Arbiter, quum cap. CXIX. inquit:

------ *Siculo scarus aequore mersus*
Ad mensam vivus perducitur.

Nunc igitur scari originem omnino Petronius respexit, quum *ultimis ab oris*, dixit, fuisse Romam adlatum.

------ *Atque arata Syrtis*
Si quid naufragio dedit, probatur.] Plane ipse infra interpretatur cap. CXIX.

Ut renovent per damna famem. ------

Ubi vide quae adtingimus.

------ *Amica vincit*
Uxorem. ------] Parissimam victoriae hujus reddit, uti Arbiter, Naso item rationem lib. III. de Arte vers. 585.

Hoc est, uxores quod non patiatur amari:
Conveniant illas, quum voluere viri.

Et paullo post vers. 603.

Quae venit ex tuto, minus est accepta voluptas,
&c.

Aliunde vero amicae praestantiam Amphis in Athamante petivit versibus istis apud Athen. lib. XIII. cap. I. [p. 559.]

Εἶτ' οὐ γυναικός ἐστιν εὐνοϊκώτερον
Γαμετῆς ἑταίρα; πολύ γε καὶ μάλ' εἰκότως.
Ἡ μὲν νόμον γὰρ καταφρονοῦσ' ἔνδον μένει,
Ἡ δ' οἶδεν, ὅτι ἢ τοῖς τρόποις ὠνητέον
Ἄνθρωπός ἐστιν, ἢ πρὸς ἄλλον ἀπιτέον.

Nonne vero magis amica est,
Quam uxor, benevola, & facilis, idque merito?
Uxor namque lege cassa domi manet:
Amica vero probe novit, lenitate suavitateque morum
Esse hominem sibi emendum, vel abeundum alio.

------ *Rosa cinnamum veretur.*] Optime & hocce ad mentem carminis. nam cinnama in Italia non erant, uti rosae, vulgaria. Sic de Cinnamomo Martial. lib. IV. Ep. 13.

Tam bene RARA suo miscentur CINNAMA nardo.

Rosarum vero tanta erat copia, ut fuisse in Calabria oppidum, Servius ad IV. Georg. Virg. vers. 119. tradat, *in quo uno anno bis nasceretur rosa.* Erat nimirum *Pastum*, eaque propter Virgilio *biferum* vocatum, ac postea Martiali Ep. 31. lib. XII.

Oblitus officii.] Hoc est, humanitatis, probitatis, comitatis. Hacce notione saepe & Cicero utitur hac voce. Sic pro Roscio de Caecilia loquens matrona insigni: *In qua muliere, judices, etiam nunc, id quod omnes semper existimaverunt, quasi exempli causa, vestigia antiqui officii remanent.* Vicem interpretationis subeunt, quae subdit Arbiter: *Mensam quam humanitate posuissem, contumelia tollerem.*

Mensam, quam humanitate posuissem.] Formula convivialis, *ponere mensam.* Juvenalis Sat. XV.

------ *Nec magnae gaudia coenae*
Sentirent, positis ad templa & compita mensis.

Retinet adhuc mordicus politissimum Hispanorum idioma, quibus pariter, *Poner la mesa*, dicitur. Sic inter convivialia verba ei oppositum, *mensam tollere, auferre.* Addit Arbiter, *contumelia tollerem.* Plautus Amphitr. Act. II. sc. II.

AM. *Sine modo argumenta dicat, quid, postquam coenavimus?*
ALCV. *Te dormitare ajebas. Mensa ablata est.*

Etiam Hispani, *Quitar la mesa.*

Cap. XCIV. *Macte virtute esto.*] Id est, auctus, cumulatusque esto nova virtute, cujus & nunc verbis inlustre specimen praebuisti. Res jam vulgaris est. Locutionis id genus à sacrificiis tractum, ubi *τῷ mactum* utebantur prisci pro magis auctum, aeque atque, *adultum*, ut Nonius in *Adolere.* Sic, *macta hostia*, cum frugibus & mola erat. vix unquam nisi macta immolabatur, caedebaturque. unde postea *mactare* pro caedere usurpatum, praecipue in sacris *κατ' εὐφημισμὸν*, vocisque *caedere* ut ita averterent malum omen. Porro recta constructio erat *mactus virtute esto*, in casu recto, non *macte* in quinto; sed talis usus est Syntaxεως utriusque linguae, ut palam exemplis fecit Joseph. Scaliger lib. I. Ep. XX. ad Vertunianum Medicum, ubi latiuscule de *macte* etiam patrio casu ab antiquis scriptoribus usurpato, non solum sexto. Addo tamen insuper ego, junctum genitivo. Martialis lib. XII. Epigr. 6. vs. 7. inquit:

Macte animi.

Et Silius Italicus lib. XII.

------ *Macte ô virtutis avitae.*

Forma.] Pulcritudo. Donatus ad illud Andriae I. V. 50.

------ *Hujus formam, atque aetatem, vides,*

ait: *Formam enim dicendo pulcritudinem significat.* Sic antiquorum plures. Tacitus de Caji Pisonis uxore: *Testamentum foedis adversus Neronem adulationibus, amori uxoris dedit. Quam degenerem, & sola corporis forma commendatam, amici matrimonio abstulerat.* Ovid. lib. II. de Art. vers. 107.

------ *Ut ameris, amabilis esto:*
Quod tibi non facies, solave forma, dabit.

Saepius Petronius. cap. CV. *Jam Giton mirabili forma exarmaverat nautas.* Et cap. CXXVI. *Nulla*

vox

nox est, quae formam ejus possit comprehendere. Ast vide Sirenem.

Ego laudes tuas carminibus implebo.] *Poëtae quippe*, inquit Plato in Minoë, *vim maximam in utramque partem, & ad laudandum, & ad vituperandum, habent.* Sed latius infra. Sic & Anacreon Cleobulon puerum celebravit carminibus, teste Maximo Tyrio, & in deos suos, ita pueros indigitabat, Hymnos scripsit, Pindari Scholiaste referentibus. Primus vero Orpheus Thrax, uti ex Ovidio conligere est lib. x. Metam. aliisque non paucis.

Ego paedagogus & custos, etiam quo non jusseris, sequar.] Apte ludit in *paedagogi* antiqua acceptione. inquit Lexicon vetus: Παιδαγωγός. *Paedagogus*, *PEDISSEQUUS.* Sic & Gitonem nunc persequi pollicetur amator Eumolpus. Etiam & *magister* paedagogus vocatus. Donatus ad Scenam II. Act. I. Phormionis: *magistrum Latini, quem Graeci παιδαγωγὸν, adpellant.* Magister autem Eumolpus ipse dictus cap. XCIX. *tanquam bonarum artium magister.* Item *custos* pro paedagogo usurpatus. ita apud Plautum Pseudolo III. II. 76. Horatium de Arte, & alios. quapropter recte conjunxit Arbiter. Martialis ita ad Charidemum *paedagogum* suum lib. II. Ep. 40.

Cunarum fueras motor, Charideme, mearum:
Et pueri custos, adsiduusque comes.

Jam malo vel carminibus loquaris.] Hoc est, quod carmina, quicquid loquaris, videlicet sint. Ubi & locum habet illud Ovidii satis simile:

Quicquid conabar dicere, versus erat.

Hunc autem Arbitri locum alibi adtingimus.

Vide quam non conveniat his moribus.] Hunc locum supra jam cum altero pari contulimus cap. x. *Intelligo nobis convenire non posse.* quorum mens, & Syntaxeως forma, prorsus eadem est.

Et jam semicinctio stantem ad parietem spondam vinxeram.] Nostram istam emendationem in textum recepimus, quod stare recte sententia non posset *stanti semicinctio.* Praeterea quod nobis plane Sciopptius suffragaretur notulis manu sua scriptis in libri mei margine. Item quia eadem sit τῶν *junxeram*, & *vinxeram* scriptura, unde plures errores orti, ut alibi dicimus. Adde insuper illud diversitoris cap. seq. quum inquit: *Quis autem grabatum illum erexit?* & plura ex sequentibus. Encolpius igitur erexerat omnino, ut exin laqueo penderet. Ast vero si objicis, quomodo, erecta sponda, super lectum se à Gitone præcipitari, dicat ipsus Encolpius? Non ideo, etsi de laqueo locus, *ad restim*, ut ajunt, *res ista redit.* Nam ibi certe de stragulis, & lodicibus, quae de lecto tunc deciderant, loquitur Arbiter. Eundem porro mirifice inlustrat simillimi suspendii artificium, magis à Tacito descriptum perspicue in suprema Epicharis! actione, insignis, & constantissimi animi libertinae, lib. XV. Annal. cap. 57. *Postero quum ad eosdem cruciatus ei traheretur gestamine sellæ (nam dissolutis membris insistere nequibat) vinculo fasciae, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum sellae restricto, indidit cervicem; & corporis pondere connisa, tenuem jam spiritum expressit*

Semicinctio.] Munus *semicinctii* præcingere est. Martialis indicat lib. XIV. Ep. 153. cujus lemma *semicinctium*:

Det tunicam dives: ego te praecingere possem.
Essem si locuples, munus utrumque darem.

Heic ego Epigrammatarii interpretum commentationes non curo, Martialis vero sententiam sic plane confirmo. Inquit S. Isidorus lib. XIX. Orig. cap. 33. ubi agit de cingulis: *Cinctus est lata zona; & minus lata, semicinctium; & ex utrisque minima cingulum.* Cui adcinunt Glossae priscae: *Semicinctium.* ἡμιζώνιον. &, *Semicinctium.* ὑπόζωμα. Et iterum: Ὑπόζωμα. *Subcinctum.* Usi vero sunt & hac voce σιμικίνθια S. Cyrillus in Catechesi 18. Nicetas Paphlago in vita Ignatii, & D. Lucas Act. cap. XIX. vers. 12. Quum autem *semicinctia* cingula angusta omnino sint, quibus sese medios antiquos cinxisse constat perspicue, nescio, an pro pellibus artificum sumi alicubi possint, tinctorum puta, sutorum, aliorumque, quae usque ad poplites demissae undique tegerent hominis anteriora, ut voluit Epigrammatarii quidam interpres. Porro addunt Plinio *semicinctia* dici *ventralia*, quod ad nos & optime facit, quum *ventrale* procul dubio sit pariter cingulum. Conligo ex Glossis, quae sic habent: *Ventrile*, φοῦνδα; & alibi: *Ventrale*, κοιλόδεσμος, φοῦνδα. quibus in locis Glossographi veteres vocem Latinam, *ventrale*, alia Latina sunt interpretati. *Funda* enim Latinum nomen est, non Graecum: nam σφενδόνη Graecis est, quod Latinis *funda*. Fundis enim, certum est, majores usos cingulorum loco; quemadmodum apud nos hodie rusticorum mos est, funda lanea medium corpus præcingere. quod & Vulcanius jam pridem observavit, Hispanicae linguae, & consuetudinum haud imperitus. Puto & idem cum semicinctio Plauti *cincticulum* esse, Bacchidibus III. III. 28. nam illum adulescentis facit, cui proprie minus latum cingulum conveniret. Vocabantur & semicinctiorum confectores, *semizonarii.* Ipse Comicus in Aulularia nominat III. v. 42

Strophiarii adstant, adstant semizonarii.

Apte tunc ergo apud Arbitrum potuit, funis infausti officio fungi, Encolpii semicinctium.

In Ascylti hospitio gladium quaesivi.] Illud est ipsius

ipsius Gitonis cap. LXXX. *Quod si utique, proclamabat, facinore opus est, nudo ecce jugulum, convertite huc manus, imprimite mucrones: ego mori debeo, qui amicitiae sacramentum delevi.*

Non longe esse quaerentibus mortem.] Inlustratio hujus sententiae petenda est à divino Seneca sextremo libro de Providentia, & cap. 15. lib. III. de Ira. ubi opportuna ad hancce amantium fabulam obviam procedent, ac saepius alias.

Mercenario Eumolpi novaculam rapit.] Mercenarius iste *Corax* Satyrico vocatur. cap. CXVII. ejus memoria est: *Et mercenarius Corax detractator ministerii.* Erat nimirum tonsor, eaque propter plures habebat novaculas. sic constat ex cap. CIII. *Mercenarius meus, ut ex novacula comperistis, tonsor est.* & rursus cap. CVIII. Encolpius inquit: *Hinc mercenarius tonsor ferramenta sua nobis, & ipse armatus, distribuit.*

Mortem mimicam.] Vera isthaec aeque atque elegans lectio ex illa ineptissima, *mortem inimicam*, absque nulla mutatione jam olim facta. Quam nunc mortem mimicam adpellat, infra cap. CVIII. satis concinne vocat *tragoediam*, ubi nos denuo utriusque loci conlationem latiuscule facimus.

Cap. XCV. *Molitio.*] Dictum hoc ob grabatum erectum, ut supra jam monuimus ad verba cap. XXIII. *frustra moluit.*

Fugere nocte in publicum voluistis.] Cicero lib. V. in Verrem: *Cleomenes, quanquam NOX erat, tamen in PUBLICO esse non audet, includit se domi*, &. Id, quod nox praestat, nimirum eo temporis ipsos etiam noxios posse libere per civitatem vagari, classis Romanae imperator ille Cleomenes non audebat. Unde in Verrem tunc Cicero haud levidensem invidiam concitavit.

Non viduae.] Proverbialis species. Sic Terentius Heautont. V. I. 80.

> *Non, ita me Dii ament, auderet haec facere viduae mulieri,*
> *Quae in me fecit.*

Ubi Eugraphius, ejus vetus interpres, ait: *Facilis enim illusio est in eam, quae & mulier, & vidua est.*

Insulam esse.] Festus: *Insulae dictae proprie, quae non junguntur communibus parietibus cum vicinis, circuituque publico, aut privato, cinguntur.* Tacitus de German. morib. c. XVI. *suam quisque domum spatio circumdat, nullis cohaerentibus aedificiis, more insularum.* & Donatus ad illud Adelph. Terentii act. IV. sc. II.

> *Id quidem angiportum,*

ait: *domos, vel portus, vel insulas, veteres dixerunt.* Insula igitur stabulum illud fuit, nam Romae quidem longe plures ejusmodi *insulae* erant, quam domus, quae aliis contiguae intelliguntur in descriptionibus Urbis P. Victoris, & Sex. Rufi, quod vel exinde patet. Pariter nos hodie, *Islas*, vocamus similes prorsus aedes ab aliis distinctas. Item ecclesias Patres antiqui *insulas* adpellarunt, quod necessario ab omnibus aedibus separatae esse Ecclesiae debuerint. hoc est, οἰκίαι περιάμφοδοι, ut Durantus observat de Ecclesiae Catholicae ritibus lib. I. vid. S. Cyrillum in comment. Isai. cap. 24. S. Hieron. lib. XIII. in Isaiam cap. 49.

Sed M. Manicii.] An diversitor ipse, & stabularius, M. Manicius vocatus? fors non male, ut ipse de se sic magnifice loquatur. quod locutionis genus, ni fallor, apud Comicos scriptores, & Tragicos, observaram jam olim, uniceque ad vilium capitum effingitur ingenium.

Solvitque clamantis frontem.] Supra jam hunc locum inlustravimus ad verba illa cap. XXII. *caput fregit.* quod nunc, si tanti est, potes rursus adire.

Redditaque scordalo vice.] Prius Eumolpus in cella incluserat Encolpium, obductoque hostio, & ademta clave, ad Gitonem investigandum sine aemulo cucurrit. Nunc vice versa Encolpius foras Eumolpum excludit, ac praeclusis foribus sine aemulo itidem & cella utitur & nocte. Itaque sat tempestiviter nactus vindictae occasionem senis pruriginem ultus est parissimo eventu, quae mens est horumce verborum. *Scordalus, ferox* D. Isidoro Glossographo est, quod jam monuerunt interpretes. Alii interpretantur eum, qui sordes è balneo defert. quiquid autem sit, Encolpii verbum est Eumolpo conviciantis.

Et nocte.] Nequam dictum, uti pluribus nequioris notae scriptoribus. Sic tenebricosus Satyricus II. Sat. vers. 13.

> *Haec sancte ut poscas, Tiberino in gurgite mergit*
> *Mane caput bis, terque, & noctem flumine purgat.*

Ovidius lib. III. Amor. Eleg. II.

> *Protinus ut placuit, risi, noctemque rogavi.*

Et lib. III. de Arte vers. 609.

> *Sed miscenda tamen venus est secura timori,*
> *Ne tanti noctes non putet esse tuas.*

Juvenalis Sat. I.

> *Quum te submoveant, qui testamenta merentur*
> *Noctibus.*

Alii multi. *Noctibus uti* alio sensu Plinio juniori lib. III. Ep. 5. ubi de avunculo loquitur. *Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem. nam ille quoque noctibus utebatur.* Hoc est, quod de Petronio nostro Tacitus: *Nam illi dies per somnum, nox officiis, & oblectamentis vitae, transigebatur.* ubi plura nos de illa antipodum vitae perversa consuetudine.

Coctores, insulariique.] *Coctores*, coqui, uti inter-

terpretatur Doufa P. *infularis*, infulae cuftodes, funt. Pomponius JC. leg. 16. ff. de ufu, & habitat. *Dominus proprietatis, etiam invito ufufructuario, vel ufuario, fundum, vel aedes, per faltuarium, vel INSULARIUM, CUSTODIRE poteft.* De ipfis alias in Jure haud eft infrequens memoria.

Furca de carnario rapta.] Difce hinc *furcas* olim è carnariis adpenfas. Cui vero ufui, difce etiam ab Arbitro cap. CXXXV. *Simulque parvum de carnario detulit furca.* Ubi de carnariis loquimur. Et cap. CXXXVI. *Coaequale natalium fuorum finciput in carnarium furca reponit.* Rebus igitur fuperiori loco reponendis perinde, atque hodie fit, olim furcae funt adhibitae.

Anus praecipue lippa.] Venufte hic, more fuo, Arbiter, fummmaque infuper proprietate locutus. Vetulae namque propter fanguinis defectum admodum fitibundae funt, ideoque bibaciffimae. Unde *multibibae* dicuntur Plauto, & *Merobibae*, ac pari joco fimilis quaedam *Meroë* Aufonio, pariterque aliis. Merum igitur largiter potare, cauffa eft, cur aniculae faepenumero lippitudine laborent, ut ferme omnibus provenit, qui Patri Libero indulgent liberaliter. Ea nunc palam facere lubuit exemplis. Sic apud Ovidium eft anus fimilis infigniter lacrimofa, quae nomen, quum *Dipfas* vocaretur, *ex re habuit*, hoc eft, *Sitis* ipfa, lib. I. Amor. El. VIII. verf. III.

Quin album, raramque comam, lacrymofaque vina
Lumina, rugofas diftraherentque genas.

Ideo plane Heliodorus lib. V. inquit, ἐπίφοροι γάρ τι πρὸς δάκρυον οἶνος. *Vinum enim proclives quodammodo in lacrymas efficit.* Et Lucretius expreffit lib. III. dum inter alia, quae homini ebrio neceffario proveniunt, addit:

Nant oculi, clamor, &c.

Ita & Latinae lyrae princeps Horatius, qui vino nimium deditus fuit, lippum fe profitetur Sat. V. lib. I.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere.

Sed ohe, jam fatis haec lippis erunt, ut morbum adgnofcant.

Sordidiffimo linteo praecincta.] Perfii vetus interpres ad illud, *Difcincto vernae*, Sat. IV. inquit: *Praecincta tunica linteo amiciuntur vernae.* veriffime. Itaque fruftra eft, qui Scholiaftem emendabat, & *linteo* loco, *licio*, fubftituens. Erat omnino habitus ille miniftrantium. Sic DOMINUS JESUS pedes difcipulorum lavaturus apud D. Joannem cap. 13. τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον διέζωσεν. εἶτα βάλλει τὸ ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. Vulgatus Interpres: *Ponit veftimenta fua, &, quum accepiffet linteum, praecinxit fe. Deinde mifit aquam in pelvim, & coepit lavare pedes difcipulorum, & extergere linteo, quo erat praecinctus.* Aft, fi bene memini, negotium jam ifthoc eft praeoccupatum Criticis, ideoque plura teftimonia non addo, quum poffem fat multa.

Soleis ligneis imparibus impofita.] An quia clauda, cujus impar ingreffus? Prudentius fatis eleganter fimilem incedendi modum defcripfit in Hymno S. Laurentii:

Et clodus infracto genu,
Vel crure trunco femipes,
Breviorve planta ex altera,
Greffum trabebat imparem.

Sic ergo jam anus haud impariter incederet, nam ingreffus ferme jam factus aequalis effet, quum imparibus foleis crura imponerentur imparia. Aft ego exiftimo, potius fic aniculae fordidiffimum ingenium auctorem exprimere amaffe, quafi ei hinc inde adfumtae forent feorfim foleae impares. *Ligneae* autem *foleae* videlicet funt, quas Hifpani *Zuecos* vocant: & quibus inter ambulandum crepitus editur fatis ftridulus, unde claror Catullo Eleg. ad Manlium:

- - - *Arguta conftitit in folea.*

Hoc eft, *in lignea*, ideoque crepitanti. id *argutum* Virgil.

- - - - *Argutumque nemus, pinufque loquentes.*

Canem ingentis magnitudinis catena trabit.] Anicula janitrix comitem canem oftiarium fibi in auxilium adfert, de quo fupra meminimus. nam minifterio aditum obfervandi & feminae propofitae antiquitus, fed potiffimum aniculae. Plautus Curculione Act. I. fc. I.

Anus hic folet cubitare cuftos janitrix.

Cap. XCVI. *Caput miferantis ftricto acutoque articulo percuffit.*] Percuffit τῷ κονδύλῳ pueri Gitonis caput. Digitum fic complicatum *talitrum* olim Latini vocabant. Indicat clare Tranquillus Tiberio cap. LXVIII. *Siniftra manu agiliore ac validiore, articulis ita firmis, ut recens & integrum malum digito terebraret: caput pueri, vel etiam adolefcentis, talitro vulneraret.* Perperam igitur qui digitorum fic complicatorum percuffionem ibi *talitrum* interpretatur, quum potius fit articulus ipfe ftrictus & acutus. Planius adhuc Gloffae veteres evincunt: κόνδυλος ποδὸς ἢ χειρὸς. *Hoc talatrum,* lege ex Suetonio, *talitrum.* Praeterea Analectorum quidam conlector lib. I. cap. II. omnino fallitur, dum putat, percuffionem illam fummae ignominiae notam effe apud Petronium: quum vel ex ipfo quidem, quando Tranquillus abeffet, conftaret abunde, tantum fuiffe fupplicium puerile. id nobis hodie fatis frequens in ufu, *Capon*, vulgo à capite nuncupatum. five a verbo *cape*, quod identidem repetebat percutiens.

Injuriamque Eumolpo, advocationemque commendatam.]

bam.] Primum in M. S. repertum fuit: *Injuriamque Eumolpi*, *advocationemque.* unde postea Scaliger F. fecit: *Injuriaeque Eumolpi advocationem commodabam.* fors non male. nam ei omnino consonat, quod praecesserat: *favebamque vapulanti*. Alii vero, ut in textu repraesentavimus, cujus videtur sensus esse, advocationem illam, quam Eumolpo commodabat Encolpius, plus injuriae prorsus habere.

Et veluti quodam cibo me replebam.] Recte. nam cibus quodammodo oculorum videtur, quod cum voluptate spectatur. Inde antiquorum plures translativae locutiones abortae, scilicet *oculis comedere*, *devorare*, item *oculos reficere*, & *pascere*, quibus usus Martialis lib. IX. Ep. 6. lib. I. Ep. 97. Appulejus lib. X. Ovidius lib. III. Amor. El. II. Cicero non semel, Symmachus lib. V. Ep. 78. Praeterea nos unum aut alterum elegantiorem locum adtingimus. Facete, more suo, Ep. 78. lib. IV. lusit Martialis:

Tunc ego non oculos, sed ventrem, pascere veni.

Cui simile prorsus & illud Senecae est lib. III. Nat. Quaest. ubi de mullo loquitur: *Et oculos ante, quam gulam, pavit*, & post multa pariter concludit: *Non sunt ad popinam dentibus, & ventre, contenti, oculis quoque gulosi sunt.* Sic & Plautus Poenulo V. IV. 2. *oculis epulas dare*, dixit, ubi plura ejus interpretes, quae non exscribo. Addo tamen in fine nostrum egregium Poëtam Garsiam Lassum, qui Ecloga 2. usurpavit mirifice:

Sus ojos Mantenia de Pintura.

Procurator insulae.] Omnibus Urbis insulis id genus procuratores praefuisse, dementia est cogitare, sed illis tantum, in quibus ob convenientium hospitum frequentiam similes passim excitari rixas, foret proclive, puta cauponiis, stabulis, popinis, & ejusmodi aliis. Sive Major domus servus ille fuit, cui ceteri parerent. similium namque inprimis summa dignitas fuit etiam apud antiquos.

A duobus lecticariis perfertur.] Tenuiorum olim lecticae parvae erant, ut commode à duobus servis possent perferri. Talem nimirum optat sibi Juvenalis verbis illis Sat. IX.

- - - Et duo fortes
De grege Moesorum, qui me cervice locata
Securum jubeant clamoso insistere Circo.

Unde manifestarius ejusdem Satyrici poëtae error interpretis, negantis scilicet, lecticam ullam portari à duobus hominibus potuisse. Ampliores quidem divitum ac potentiorum nihil ambigendum à pluribus necessario gestari solitas, puta sex, aut octo mancipiis. Martialis lib. II. Ep. 81.

Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit.

Et lib. VI. Ep. 84.

Octophoro sanus portatur, &c.

Lecticariis.] Servis, qui lecticam portabant. Seneca de Constantia cap. 14. JCti, Suetonius Caligula cap. LVIII. Scholiastes Juvenalis ad vers. 142. Sat. IX. & saepe prisci lapides. *Bajuli* etiam, & *geruli* dicti. Tertullianus de Virg. veland. Seneca de Benef. lib. III. 28. Nonnulla autem de lecticis ad cap. XXVIII. supra retulimus. Ita à cathedra *cathedrarios servos* vocavit Sidonius Ep. II. lib. I.

Contubernalis mea mihi fastum facit, ita, si me amat, maledic illam &c.] Servile hocce prorsus verbum, & inurbanum, vilique mancupii ingenio adprime conveniens; qui personarum mores mire à Petronio servati. Sententia tamen, si non indecenter usurpetur, neutiquam sperni debet ab honestissimis adulescentibus. ignoscant modo superbientium puellarum emendatissimae formae, ipsarum quippe, si immodici sunt, fastus intolerabiles. Ita & Magister docuit III. de Arte vers. 509. quod supra jam fuse persecutus sum. repeto tamen hic opportunum locum:

Nec minus in vultu damnosa superbia vestro:
Comibus est oculis adliciendus amor.
Odimus immodicos (experto credite) FASTUS:
Saepe tacens odii semina vultus habet.

Ast hic nihil insuper addo, de fastu quippe hocce pluries opere in isto locuti sumus. *Contubernalis* vero haud incommode accipi potest de uxore Bargatae. Vulgo quippe notum est, uxores servorum *contubernales* in jure adpellari, connubium *contubernium*; idque sat multi veteres Jureconsulti testantur disertim, aliique optimae notae scriptores.

Maledic illam versibus, ut habeat pudorem, &c.] Infra hunc locum adtingimus ad verba cap. CXIII. *Et homo dicacissimus carminibus vindicaret.* Nemo autem, ut Celtiberus Epigrammatarius, expressit loco interpretibus jam designato, mihi etiam animadverso quoque jam pridem. Apte ergo inquit ad Fulgentium Calliope lib. I. Mytholog. *Nescis, Fulgenti, rudis accola Pieridum, quantum Satyram matronae formident.*

Cap. XCVII. *Cum servo publico.*] *Ministeria publica* vocat Labeo leg. II. de Serv. fug. Appulejus lib. X. Metam. Alii vero prorsus erant servi illi publici à lictoribus. licet eis quoque tribuat Arbiter *secures*. Aperte innuit antiquum Senatusconsultum apud Frontinum lib. de Aquaeductib. PLACERE SENATUI, EOS, QUI AQUIS PUBLICIS PRAEESSENT, QUUM EJUS REI CAUSA EXTRA URBEM ESSENT, LICTORES BINOS, ET SERVOS PUBLICOS TERNOS, &c. HABERE. Item Appulejus extremo lib. IX. qui locus & huic Petroniano parissimus; *Postremum magistratibus placuit, obstinate denegantem scrutinio detegere. Immissis itaque lictoribus, ceterisque publicis ministeriis, angulatim cuncta sedulo perlustrari jubent.* En quomodo servi publici rerum deperditarum con-

conquisitioni adhiberentur olim, quod auctoribus, qui de servis scripserunt, praetermissum fuit. Sic illos definivit Catanaeus, *reipublicae nomine emtos, & publicis usibus inservientes.* Titus Popma, *officium, & ministerium publicum sacerdotibus, magistratibus, & populo exhibentes.* Ea autem officia, & ministeria plures recensent, praesertim vero ipsus Popma, & Pignorius. Postea servum publicum *viatorem* adpellat Petronius. Itaque ex dictis conligere licet, lictoris, servi publici, ac viatoris, munia promiscua fuisse.

Facem quassant.] Martialis Ep. 43. lib. VIII.

Funeream que toris quassat uterque facem.

Propertius lib. I. El. 3.

Et quaterent sera nocte facem pueri.

Opportune vero Arbiter adhibet facem, nam plena nocte tota isthaec fabula acta. Ipse saepius testatur. supra cap. XCII. *Et jam plena nox erat, mulierque coenae mandata curaverat, quum Eumolpus balneum pulsat.* & cap. XCV. *Fugere nocte in publicum voluisti.* & post pauca: *Et cella utor & nocte.* Ac denique in fabulae exodio cap. XCIX. *Et moraris, inquit, Eumolpe, tanquam prope diem ignores.*

Haec proclamavit: Puer in balneo &c.] Duplex mos inquirendi amissa olim solennis, etiam hic ex Petronio ediscendus: Per praeconem nimirum, & per conquisitores à praetore impetratos. proclamationis, praeconiive, aut praedicationis antiquae eximium exemplum praesens hocce Petronii est, cui parissimum Appulejus habet lib. VI. Fabulae Milesiae, ubi Venus Psychem investigat Mercurio praecone, *qui sic mandatae praedicationis munus exsequebatur: Si quis à fuga retrahere, vel occultam demonstrare poterit fugitivam regis filiam, Veneris ancillam, nomine Psychen, conveniat retro metas Murtias Mercurium praedicatorem; accepturus indicii nomine ab ipsa Venere septem savia suavia, & unum blandientis adpulsu linguae longe mellitum.* Quod indicium haud semel à Venere promissum. Sic apud Moschum Amore fugitivo:

——— Ὁ μανυτὰς γέρας ἕξει.
Μισθός τοι τὸ φίλαμα τὸ Κύπριδος. ἢν δ' ἀγάγῃς νιν,
Οὐ γυμνὸν τὸ φίλαμα, τὺ δ', ὦ ξένε, καὶ πλέον ἕξεις.

------ *Dulce index munus habebit,*
Basiolum Veneris. quod si ipsum adduxeris, hospes,
Nan tibi basiolum simplex dabo; at amplius addam.

Per conquisitores autem investigationem haud dubio & Petronius subindicavit sequentibus paullo infra hoc capite, *Interim Ascyltos, ut pererravit omnes cum viatore cellas, venit ad meam,* &c. Planius vero Plautus expressit consuetudinem, simul primorem contingens, in Mercatore extrema Scena IV. Act. III.

Certum est praeconem jubere, jam quantum est conducier,
Qui illam investigent, qui inveniant. Post ad praetorem illico
Ibo, orabo, ut conquisitores det mihi in vicis omnibus.
Nam mihi nihil relicti quicquam aliud jam esse intelligo.

Porro & tertium quoque modum animadvertere licet ex Propertio, qui per scedulam erat alicui columnae adfixam. diserte enim edocet lib. III. extrema El. 23. tabellas quaerens amissas.

Crispus.] Crispitudo olim non leviter pulcritudinem augebat. facetissimus Martialis lib. V. Ep. 62.

Crispulus iste quis est, uxori semper adhaeret
Qui, Mariane, tuae? Crispulus iste quis est?

Sic & Theophylactus Simoc. in Epist. amat. loquens etiam de formoso juvene, & Moschus Idyll. de Amore fugitivo.

Indicium.] Praemium indicanti, Hispanis, *Hallatzgo.* Ulpianus leg. 4. de Cond. ob turp. cau. *Si tibi indicium dedero, ut fugitivum meum indices, vel furem rerum mearum,* &c. Supra Appulejus lib. VI. Metam. *Accepturus indicii nomine ab ipsa Venere septem savia,* &c.

Ut raptim grabatum subiret.] Idem infra cap. CXL. *Ut lectum, in quo ipse jacebat, subiret.* ubi iterum nos latiuscule loca conferimus.

Institis.] Pauperum lecti, grabatique, funibus tenti. Funes vero illi *institae* vocatae, *fasciae, restes, resticulae, fasciolae, vincula,* & *cadurca.* Sunt & apud nos usque adhuc tenuiorum similes lecti, qui vulgo hodie adpellantur, *Camas de Cordeles.*

Sicut olim Ulyxes pro ariete adhaesisset.] Si πρωτότυπος ἐπὶ τοῦ χρώματος Gitoniani Ulyxes olim exstitit in Cyclopis antro, quum gnaviter effugium suum comminiscebatur: ab Ulyxe ergo ipso petenda est ejusdem schematis ratio, ut apertius pateat ejus rei Petroniana descriptio. Idem autem Ulyxes apud Homerum expressit haud obscure lib. IX. Odysseae vers. 431. quod miror, obvium quum sit, & huc (quod caput rei est) maxime conducat, interpretes non retulisse:

——— Αὐτὰρ ἔγωγε
(Ἀρνειὸς γὰρ ἔην μήλων ὄχ' ἄριστος ἁπάντων)
Τοῦ κατὰ νῶτα λαβών, λασίην ὑπὸ γαστέρ' ἐλυσθεὶς
Κείμην· αὐτὰρ χερσὶν ἀώτου θεσπεσίοιο
Νωλεμέως στρεφθεὶς ἐχόμην τετληότι θυμῷ.

------ *Ceterum ego*
(*Aries enim erat pecudum longe optimus omnium*)
Hujus tergum adripiens (hoc est, *hunc supra dorsum* [scilicet meum] *aptans*, ut Volaterranus interpretatur) *villosum sub ventrem delapsus*
Pendebam: ceterum manibus lanam preciosissimam
Firmiter implicitus tenebam audaci animo.

Lectulum vestimentis implevi.] Id est, stragulis, & lodicibus, quae grabato erecto exciderant. Vere, nam anterius dixit diversitor: *Quis autem grabatum illum erexit?* Culcitrae enim, & stragula, quibus sternebantur tori, dictae olim *vestes*. Terentius in Heautontim. v. I.

Huc est intro latus lectus, vestimentis stratus est.

Horatius in politissimo murum apologo lib. II. Sat. VI. vers. 102.

------ *Rubro ubi cocco*
Tincta super lectos canderet vestis eburnos.

Et Ovidius ad puellam corpore pusillam lib. III. Art. Amor. vers. 265.

Hic quoque ne possit fieri mensura cubantis
Injecta lateant fac tibi veste pedes.

Loco illarum vestium, stragulorum, inquam, & culcitrarum, plumatis pulvinaribus hodie effarciuntur lecti.

Uniusque hominis vestigium.] Hoc est, unicum vestigium. quod apte dictum; nam duo in lectis vestigia remanentia signa voluptatis transfactae fuere habita priscis amatoribus, certaque haud viduarum, immo potius plane impudicarum, noctium indicia. sic sequentia testimonia ostendunt. Tibullus lib. I. El. 9.

Semper sint externa tuo vestigia lecto.

Quod & Livius similiter dixerat lib. I. *vestigia, Collatine, alieni viri in lecto sunt tuo.* Nec hujus Magister oblitus III. de Arte, & Eleg. VIII. lib. I. Amor.

Ille viri videat toto vestigia lecto.

Item Propertius lib. II. El. 9.

Nec domina ulla meo ponet vestigia lecto.

Amolitur Ascyltos invidiam.] Observo duobus in locis *invidiam* Petronio pro calumnia usurpari, hic, & cap. CI. *Inundatus hac Eumolpus invidia.* Inquit Nonius: *Est enim calumnia malitiosa & mendax infamatio.* Mendax ergo est & malitiosa, quam Ascylto Encolpius imponit; mendax, quam Eumolpo. Ideo uterque continuo se purgant ab ea, ille, *Et se vero nil aliud quam fugitivum suum dixit quaerere, mortem nec hominis concupisse*, &c. iste, *jurat per deos deasque se neque scire, quid acciderit, nec ullum dolum malum consilio adhibuisse*, &c. Parissime usus etiam hacce notione Symmachus lib. VII. Ep. 16. *Vicem sermonis mei desiderasse te, gaudeo: sed AMOLIOR INVIDIAM negligentiae.* & sequentia, quae excusationis sunt. Ita & Appulejus in Apologia: *Mihi jam dudum satis est, si non modo crimina objecta plenissime dilui, verum etiam radicem hujus judicii, id est, haereditatis quaesitae INVIDIAM, funditus substuli.*

Cap. XCVIII. *Sed raptam cauponi harundinem.*] Hic interpretes cauponem malis avibus cum janitore confundunt, ostiariove, cujus gestamen (quod *harundo* Petronio est, ut ex cap. CXXXIV. constat, *virga* Senecae cap. 15. de Constantia sapientis) nunc quoque ab ostio raptum tribuunt diversitori. Longe enim diversa fuit (de materie ego ejus, formave, non loquor) cauponis virga, aut harundo. Ejus namque illud insigne ejusdem puto notae fuisse cum illo, quod familiae praefectum gestasse, jampridem ego observabam apud Ammianum. Sic ergo inquit lib. XIV. cap. 17. dum sequioris aevi perstringit corruptos mores: *Utque praeliorum periti rectores, primo catervas densas opponunt, & fortes, deinde leves armaturas, post jaculatores, ultimasque subsidiales acies, si fors adegerit, invasuras: ita PRAEPOSITIS urbanae FAMILIAE suspensae digerentibus sollicite, QUOS INSIGNES FACIUNT VIRGAE DEXTRIS APTATAE, velut tessera data castrensi*, &c.

Ipsos cimices tangebat.] Libere hic ineptissimam vocem expunximus *Scyniphes*, ejus in locum verissimam substituentes, *cimices*, quos miror tot nasutos interpretes non subolfecisse, quum eminus gravi odore sese praebeant agnoscendos vel ipsis naribus simis. Scyniphes enim in lectorum lignis locum non habent, maxime vero cimices; in diversoriis potissimum, pauperumve grabatis. Facete innuit Martialis lib. XI. Ep. 33.

Nec toga, nec focus est, nec tritus cimice lectus, &c.

Et Epigr. 57.

Et teges, & cimex, & nudi sponda grabati.

Ut constantiam igitur extolleret Encolpius, animalcula foedissima, & dictu quoque fastidienda, ut Plinium usurpem, ab ipso puero, ait, ore adtingi, & nihilominus tamen non mussitare, vel tantillum hiscere. quae ingens est exaggeratio.

Ne morientes vellet occidere.] Nam *cui non est mors una satis?* uti ait Arbiter ipsus cap. CVIII. qui duo loci conlati invicem lucem accipiunt. Ideo igitur morientes (mens haec est Petronii) supervacaneum occidere, quia cuique mors una satis est. At, *morientem occidere*, volunt Paroemiographi proverbium sapere, ut θανόντ' ἐπικτανεῖν, *mortuum necare*, apud Sophoclem. Et τοὺς τεθνηκότας ἀποκτείνειν, *defuncto occidere*, apud Aristophanem ἐν Ὄρνισι. Et, *jugulare mortuos*, apud Laërtium.

Ut grabatum concuteret.] Eleganter dictum. Sic etiam Juvenalis dixit de lecti nequam motu Sat. VI.

Anti-

Antiquum & vetus est, alienum, Posthume, lectum
Concutere.

Salvere Gytona jubet.] Plus fatis interpretes de sternuentium salutatione, & nos insuper adducere possemus non pauca: omittimus tamen, quia pluribus acta res est. nuper vero latiuscule à Famiano Strada Romano lib. III. Prolusion. Academicar. Praelect. 4. Nae Aristoteles cuique fundus erit hujusce dissertationis. ipse enim variis in locis reddit rationes plures, cur sternuentes salutentur. vide Sect. 23. Problem. 7. & 9. & Sect. 33. Prob. 9. ac lib. I. de Hist. Animal. Lepido autem cum tetrasticho Ammiani, Graeci Epigrammatarii, hinc lubet discedere, quod in Proclum quemdam insigniter nasutum scriptum olim fuit, ex Anthol. Graec. lib. II. cap. XIII. Ep. II.

Οὐ δύναται τῇ χειρὶ Πρόκλος τὴν ῥῖν' ἀπομύσσειν·
Τῆς ῥινὸς γὰρ ἔχει τὴν χέρα μικροτέρην.
Οὐδὲ λέγει, Ζεῦ σῶσον, ἐὰν πταρῇ· οὐ γὰρ ἀκούει
Τῆς ῥινός· πολὺ γὰρ τῆς ἀκοῆς ἀπέχει.

Sic Henricus Stephanus Latinum fecit:

Haud manibus Proclus potis est emungere nasum,
Nam Procli nasus longior est manibus.
Invocat haudque Jovem, quum sternuit. auribus istum
Tam procul a naso non capit ille sonum.

Videt Ulyxem, cui vel esuriens Cyclops potuisset parcere.] Notum hocce totum ex Homero lib. IX. Odysseae, cujus & Petronius meminit cap. CI. *Et, fingite, inquit, nos antrum Cyclopis intrasse,* &c. ubi & nos leviter figmentum illud adtingimus.

Primum araneis.] De telis, dictum, ut passim omnibus. Afranius:

Tanne arcula tua plena est aranearum.

Quod cum Graecis habuere Latini commune. Medicina etiam vulgaris. Illud autem, inter alia Alagabali, deliramentum, non item. inquit de ipso Lampridius cap. XXVI. *Jocabatur sane ita cum servis, ut eos juberet millena pondo sibi aranearum deferre proposito praemio. collegissetque dicitur decem millia pondo aranearum, dicens, & hinc intelligendum, quam magna esset Roma.*

Utinam me solum inimicus ignis hauriret, utinam hibernum invaderet mare.] Parissimus est superior locus cap. LXXXI. *Ergo me non ruina terra potuit haurire? Non iratum innocentibus mare?* Mutuam enim lucem accipiunt uterque conlati. nam ignis ille indubie sub pegmate fuit, ubi uterque impositi Encolpius, & Giton, & cujus ruina utrique salutaris: De eademmet ergo machina duo loci haud dubitanter accipiendi, de illa, inquam, cujus & anterius cap. IX. jam meminit, ubi etiam nos mage abunde loquimur. Sequens evincit: *arenae imposui.* Nunc primum à nobis locus iste accepit clarorem.

Invaderet mare.] Id est, devoraret. Saepe hac notione sumtum olim verbum, *invadere.* Tertullianus de Pallio cap. 5. *Servos murenis invadendos objectabat Vedius Pollio.* ubi Claudius Salmasius plura contrahit exempla. Hocce in germano illo loco Arbiter palam facit: *Haurire me non potuit mare?*

Cap. XCIX. *Et ubique vixi, ut ultimam quamque lucem tanquam non redituram consumerem.*] Saepe contigit, ut idem placitum longe diverse caperetur à diversis Philosophis. Sic hocce, quod effert Eumolpus, aliter ab Epicureis sumebant Stoici. Utrorumque sententiam è Seneca cape Ep. 12. *Itaque sic ordinandus est dies omnis, tanquam cogat agmen, & consummet atque expleat vitam.* En Petroniana sententia aureis Philosophi verbis concepta. progreditur autem diversimode eam interpretari. *Pacuvius, qui Syriam usu suam fecit, quum vino & illis funereis epulis se sepelisset, quasi sibi parentaret, sic in cubiculum ferebatur à coena, ut inter plausus exoletorum hoc ad symphoniam caneretur, βεβίωκε, βεβίωκε. nullo non se die extulit. Hoc quod ille ex mala conscientia faciebat, nos ex bona faciamus, & in somnum ituri, laeti hilaresque dicamus:*

VIXI, &, quem dederat cursum fortuna, peregi.

Crastinum si adjecerit Deus, laeti recipiamus. Ille beatissimus est, & securus sui possessor, qui crastinum sine sollicitudine exspectat. Quorum autem agmen insequeretur Petronius, satis palam jam fecimus in Praeludiis. Ratio autem Eumolpi diversa prorsus in praesentia est. nam Neronem ille repraesentat; & facile, puto, cuique probabitur, eum Principem sectaneum fuisse Epicureae familiae, cujus insignis exstitit olim error existimantis, animas cum corporibus interire. Quid ergo aliud est, ultimum quemque diem tamquam supremum deliciosissime consumere, nisi exserte profiteri, reliquum in toto homine vitae quum nihil sit post corporis interitum, illud saltem vitalis aurae exiguum spatium summa esse cum voluptate transigendum. Hinc plures antiquorum, qua Graeci, qua Latini, saepissime monuerunt, quod in hacce dubiae fidei vita non essent deliciae procrastinandae. Duo ego tantum referam ex ipsis testimonia, quum possem sat plura. Facetissime omnium lib. V. Martialis Ep. 56. in hunc modum ad Posthumum inquit, ubi & ficto nomini suus lepor inest, illum vero usque adhuc non senserunt ejus interpretes:

Cras te victurum, cras dicis, Posthume, semper.
Dic mihi cras istud, Posthume, quando venit?

Quam longe cras iſtud ubi eſt, aut unde petendum?
Numquid apud Parthos, Armenioſque latet?
Jam cras iſtud habet Priami, vel Neſtoris, annos.
Cras iſtud quanti, dic mihi, poſſit emi?
Cras vives: hodie jam vivere, Poſthume, ſerum eſt.
Ille ſapit, quiſquis, Poſthume, VIXIT heri.

Et Anacreon pariter:

Τὸ σήμερον μέλει μοι,
Τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν;
Hodierna curo tantum:
Quis cras futura novit?

Lucem.] *Lux* pro die pluribus, ut *tenebrae* pariter pro nocte. Ipſe Arbiter cap. CIV.

Quicquid luce fuit, tenebris agit. ------

Aliis in re nota properantes parcimus. Item *lux* pro vita Petronius cap. XCIV. *Meque á fatali jam meta revocavit ad lucem.* Unde Rhetoris patet argutia, quae in vocis eſt ambiguitate, apud Calpurnium Flaccum Declam. 42. quae eſt de *Raptore excaecato: Erepta autem mihi lux eſt ante quam morerer.*

Tantum omnem ſcabitudinem animo, tanquam bonarum artium magiſter, deleret, ſine cicatrice, &c.] Eamdemmet ſententiam innuere voluiſſe Pythagoram quodam ſymbolo auctor eſt Clemens Alexandrinus lib. v. Stromat. Πάλιν ὁ Πυθαγόρας, τὴν χύτραν ἀρθεῖσαν ἀπὸ τοῦ πυρὸς, τὸν ἐν τῇ σποδῷ τύπον μὴ ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ συγχεῖν, προστέταχεν, καὶ ταράττειν ἀναστάντας ἐξ εὐνῆς τὰ στρώματα. οὐ γὰρ τὸν τῦφον ἀφανίζειν μόνον δεῖν ᾐνίττετο, ἀλλὰ μηδὲ ὀργῆς ἴχνος ἀπολιπεῖν. ἐπὰν δὲ ἀναζέσασα παύσηται, καταστεῖλαι αὐτὴν, καὶ πᾶσαν ἀπαλείφειν μνησικακίαν. *Rurſus Pythagoras, olla ab igne ſublata, praecipit, non relinquere figuram in cinere, ſed eam confundere: & qui ſurgunt e cubili, conturbare ſtragula. Tacite enim ſignificabat, non ſolum eſſe delendum faſtum, & ſuperbiam, ſed ne irae quidem relinquendum eſſe veſtigium. Quum autem ebullire ceſſaverit, eam eſſe componendam, & omnem eſſe delendam injuriae memoriam.* Refert etiam Plutarchus Quaeſtionibus Convivialibus. Mirifice autem locus facit ad Petronii inluſtrationem, de quo & ſupra locuti jam ſumus. Cicatrix hic Arbitro irae veſtigium eſt.

Tanquam bonarum artium magiſter.] Plinius lib. XX. cap. 14. *Cato omnium bonarum artium magiſter.* Addit, *deleret ſine cicatrice*, &c. quod ſcite dictum eſt ad poëtam eruditum, cujus animus cultiori ac placida doctrina excultus neſcit omnino difficiles ac tetricos mores. Ea mens Ovidii eſt III. de Arte verſ. 545. eleganter expreſſa de vatibus itidem loquentis:

Scilicet ingenium placida mollitur ab arte,
Et ſtudio mores convenienter eunt.

Ecce etiam oſculo iram finio.] *Oſculum* olim amicitiae habitum pignus ſolenne. adpoſitiſſime Plautus in Poenulo Act. I. ſcen. II.

Non ſum iratus. AG. Da ergo, ut credam, ſavium.

Nunc autem, ut iterum Eumolpus oſculetur Gitonem, amicitiae foedus oſculis ſancire diſſimulata nequitia adgreditur. Foedera enim quum paciſcebantur antiqui (ſaepius poſt bella id factum) ſeſe mutuo oſculantes obſtringebant. Sic Petronius cap. CIX. pacato jam civili illo in Licae navi bello. *In haec verba foederibus compoſitis arma deponimus: & ne reſidua in animis etiam poſt jusjurandum ira remaneret, praeterita aboleri oſculis placet.* Praeterea equidem apud Heliodorum obſervo, caput oſculari, blanditias fuiſſe gratias agentis, adſentantiſque. Ita lib. v. Calaſiridi blanditur Phoenicius mercator, quod illi Chariclíam deſponderat. Ὑπερήσθη τούτων ἀκούσας, καὶ, εὖγε ὦ πάτερ, ἔφη, καὶ ἅμα ἐφίλει προσιὼν τὴν κεφαλήν. *Vehementer eſt delectatus, his auditis: &, recte pater, inquit: ſimulque accedens caput oſculabatur.* Et paullo ante ubi Nauſicles Mitrani adſentatur, grateſque agit, ac ſimulat nimirum, ejuſdem Mitranis beneficio ſuam Thisben jam recuperaſſe: Τότε προσδραμὼν ἐφίλει τε πολλὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Μιτράνου, &c. *Tunc adcurrens ille* (Nauſicles) *oſculabatur diu Mitranis caput*, &c.

Itaque, quod bene eveniat, expedite, &c.] Fauſta omnibus fere rebus auſpicandis olim precatio iſthaec adhibita: *Quod bene eveniat.* Cato de re Ruſt. cap. 141. *Impera Suovitaurilia circumagi cum diis volentibus; quodque bene eveniat, mando tibi Mani.* Et Arbiter habet cap. CXVII. hiſce verbis: *His itaque ordinatis, Quod bene feliciterque eveniret, precati deos.* Ita & Cicero lib. IV. Ep. Fam. 14. ad Plancium: *Alteris dicebas, te velle, quae egiſſem, bene ac feliciter evenire.* Plura exempla Briſſonius congeſſit lib. I. de Form.

Expedite.] *Colligite*, Nonius.

Barbis horrentibus nauta.] Mire res Arbiter exprimit, ipſas omnino intueri, me-Hercules, facit. Habitus ille plane ruſticorum eſt, incultorumque, puta nautarum, agricolarum, &c. Martialis lib. III. Ep. 48. idem innuit:

Seras putator horridus refert uvas.

Idem Hippocentauro dedit D. Hieronymus in vita S. Paulli primi Eremitae: *Inter horrentia ora ſetis blandum quaeſivit eloquium.* Graphice Varro effinxit lib. v. de L. L. *In corpore pili, ut ariſta in ſpica hordei, horrent.* Tranſtulit & eleganter Dracontius in Hexaëmer. quum terram fecit rupibus horridam, ut pilis Petronius nautam.

Pars datur in tumulos, pars aſpera rupibus horret.

Praeterea, etiam qui macri, horripili ſunt, & ſquallidi. ideo Vegetius lib. I. de Re Veterinaria cap. 3.

cap. 3. *Fit gracilis horrentibus pilis*, inquit. Qui corporis habitus vel ideo sane convenit maligniter nautis, quod a marina salsugine semper illis fere macritudo proveniat. Mirifica vox id nobis exprimit, *Heriçado*, ducta ab *herizo* animalculo spinis horrido. *Barbis* pro *barba* Latinismus juxta ac Hispanismus est.

Et moraris, inquit, tanquam prope diem ignores.] Expressi hic mores nautarum, qui sive, ut paratos vectores habeant, simulant festinare; sive, *quaestus sui causa*, ut inquit Cic. Ep. 9. lib. XVI. Fam. Nemo autem ut Plautus id repraesentavit in Milite, ubi Pleusides nautam simulans ornatu exit nauclerico, urgetque Philocomatium Act. IV. scen. VII. Ibi plura in feminarum mores lepida convitia sunt, ac denique subdit:

- - - *Philocomasium quaerito,*
A matre illius venio: si itura est, eat:
Omnes moratur: navim cupimus solvere.

Ast, *prope diem*, jam olim emendarunt recte viri eruditi.

Mercenarium suum jam olim dormientem.] Tonsor enim est, alibi *Corax* vocatus, de quo in Satyrico, & in Commentis, haud semel mentio fit. Supra & de Syris illis somnum mentientibus pariter dixerat cap. XXII. *Et stertere tanquam olim dormientes coeperunt.*

In altum compono.] Alia scriptura, *in alutam*. nec inepte, uti infra cap. CII. *Ego vos in duas jam pelles conjiciam, vinctosque loris inter vestimenta pro sarcinis habebo.* Ubi & videndi interpretes. Id vero *inlatum compono*, quod litteratus vir comminiscitur, interpretaturque *inlatum*, id est, ἐμβόλαιον, non placet.

Et adoratis sideribus intro navigium.] Quae isthaec *sidera*? Equidem *Geminos* adfero filios Ledae, quos sic Statius precatur lib. III. Sylv. Propempt. Metii Celeris:

- - - *Proferte benigna*
SIDERA, & antennae gemino considite cornu,
&c.

Et Horatius cum aliis navigantium Diis Od. III. lib. I.

Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida SIDERA.

Quo & illud Plutarchi facit in Theseo, quaerentis nimirum, cur Tyndaridae ipsi *Anaces* adpellarentur: Εἰσὶ δὲ οἱ λέγοντες, διὰ τὴν τῶν ἀστέρων ἐπιφάνειαν Ἄνακας ὀνομάζεσθαι. τὸ γὰρ ἄνω τοὺς Ἀττικοὺς ἀνέκας ὀνομάζειν. *Sunt autem, qui dicunt, sic nuncupatos propter siderum splendorem, nam* ἄνω, *quod est sursum, sive supra, Athenienses* ἀνέκας *ajunt.* Ceterum *Veneris sidus* haud indigne potuit navigaturienti adorari, *quia sidus Veneris navigationi prosperum*, agnovit Acro. ex illo fortasse ortum, quod narrat Varro lib. II. Antiq. rerum divinar. *Aeneam Troja profectum, Veneris per diem stellam semper vidisse, donec in Laurentum agrum venit, ubi non est amplius visa.* Fuere praeterea nautis & plures quondam alii dii salutares. *Aeolus*, teste uti supra Horatio: *Apollo* Ἐμβάσιος Apollonio lib. I. vers. 359. Et Νηοσσόος *Apollo*, hoc est, *navium servator*, eodem Apollonio lib. II. Eidemque etiam dicitur ἄκτιος, & ἐπάκτιος, hoc est, *littoralis*. Etiam *Hercules*. nam, ut Hyginus refert, non defuit, qui Dioscuros Herculem, & Apollinem fecerit; non Castorem, & Pollucem: Item Isis, Luciano auctore Deorum Dialogis, & Juvenale Sat. XII. vers. 26. Tibulloque: *Nymphae* item *marinae*; quas precantur plures apud Sophoclem extremo Philoctete: Ac *Lares permarini* (qui θεοὶ διαπόντιοι in Glossis vocantur) Livio lib. XL. Et qui *Dii littorales* Catullo dicuntur Carm. 4. *Priapusque* ut infra ostendimus. Ac denique omnes *Dii marini*, quorum longa vulgatiorque progenies.

Cap. C. *Hospiti.*] Eumolpo. In animum namque Encolpii redierat morbus zelotypiae: nec mirum enim. amoris quippe ingenium tale omnino est, ideoque cap. praeced. ipse jam apte praedixerat, *Non esse in amantium potestate furiosam aemulationem.*

Sol omnibus lucet.] Id est, *in publico*, ut postea de aquis noster, & Seneca infra laudandus Natural. Quaest. Hinc lux Arnobio lib. I. *Quis, ut subjectas res cernere, ut contrectare, ut considerare possetis, publicum istud lumen dedit?* Vide autem Senecam de Beneficiis. Addit Arbiter: *Luna innumerabilibus comitata sideribus*, &c. cui integro loco consonum valde illud Martialis est Ep. 27. lib. IX.

Quid, rogo, quod scelus est, mollem spectare MINISTRUM?
Aspicimus SOLEM, SIDERA, templa, DEOS.

In publico tamen manant.] Sic parissime Seneca lib. IV. Natural. Quaest. cap. 13. *Neronis decoctum*, suppresso tamen nomine, insectans: *Hoc, quod illa* (natura) *fluere & patere omnibus voluit, cujus haustum vitae publicum fecit: hoc quod tam homini, quam feris, avibusque, & inertissimis animalibus, in usum large ac beate profudit, contra se ingeniosa luxuria redegit ad precium.*

Solus ergo amor furtum potius, quam praemium.] Acumen, quod hic ex *furti* & *praemii* oppositione quaesivit Janus Guilielmus cap. I. in Menaechmos Plauti, non parvi faciendum. eo enim mirifice induxit loco haud perspicuo. Symbolae quoque illius meminerunt. Nos insuper opportune addimus, *furtum* passim dici priscis scriptoribus de amoris opere, venerisque. ex potioribus nunc hosce adlubuit referre. Catullus. El. ad Mallium:

Quae

Quae tamen etsi uno non est contenta Catullo,
Rara verecundae furta feremus herae.

Eleganter Tibullus El. 2. lib. I.

Parcite luminibus, seu vir, seu femina fias
Obvia, celari vult sua furta Venus.

Propertius lib. II. 23.

- - - *Nolim furta pudica tori.*

Saepius Martialis Ep. 35. lib. I. ad Lesbiam:

- - - *Nec tua furta tegis.*

Ovidius Ep. Leandri ad Heronem:

Interea dum cuncta negant ventique fretumque,
Mente agito furti tempora prima mei.

Inde *furtivos amores* vocavit Catullus, *furtivam noctem* Ovidius, & *furtivos jocos.* Frustra autem erunt, qui dicunt de adulterio tantum dictum fuisse *furtum.* De ipsa namque veteribus concessa venere diserte Ovidius I. de Arte vers. 33.

Nos venerem tutam, concessaque furta, canemus,
Inque meo nullum carmine crimen erit.

Immo vero nolo habere bona, nisi quibus populus inviderit.] Alibi & hunc locum inlustramus. Hic vero, *bona*, pulcrum amasium equidem amasiamve interpretor. Sic Propertium capio lib. II. El. 3. ubi impense admodum Cynthiae dotes miratur.

Non, non humani sunt partus talia dona:
Ista decem menses non peperere bona.

Contraria autem ex diametro erat Tibullo mens, nolebat quippe omnino habere bona, quibus populus invideret. Sic lib. IV. ad amicam Carm. XIII. v. 6.

Atque utinam posses uni mihi bella videri:
Displiceas aliis, sic ego tutus ero.
Nil opus INVIDIA est, procul absit gloria VULGI: &c.

Planius adhuc mentis Tibulli rationem reddit Ausonius Epig. 70.

Deformem quidam te dicunt, Crispa, at ego istud
Nescio, mi pulcra es, judice me satis est.
Quin etiam cupio, junctus quia zelus amori est,
Ut videare aliis foeda, decora mihi.

Vietus, & senex.] Proba haec lectio. inquit Festi Epitomator: *Vietus, languidus, sine vi, & naturalibus privatus viribus.* Sic Terentius in Eunocho:

Hic est vetus, vietus, veternosus senex.

Ad quem locum ait Donatus: *Araneae vestem Lucretius vietam adpellat putri mollitie praeditam.* Plura Zinzerlingus cumulat cap. 6. Promulsid.

Diffidentem.] Jam dudum est, quum ego legerem hic *diffidentem.* mirifice enim ad mentem Encolpii, verbis praecedentibus conceptam, facit legitima scriptura. Omnino de senis frugalitate Encolpius diffidebat, pariterque de fide erga ipsum servanda: solatium tamen suspiciosae amoris sui sollicitudini quaerebat, dum, falso licet, ambibat sibi persuadere, prae senilis aetatis inertia minime injuriam Gitoni Eumolpum esse facturum. Id igitur prorsus est, *fraudare animum diffidentem.* nam cum Encolpius haberet animum de Eumolpi amicitiae fide plane diffidentem, fallebat se ad rem composito similis imbecillitatis solatio. Juvant & verba: *Hoc*, id est, Eumolpi imbecillitatem, *ut infra fiduciam posui.* quod est, ac si diceret, postquam de fide Eumolpi desperavi, solatium id ex ejus senecta petitum anxius amator aucupatus sum. Nostrae autem emendationis Douzam P. Meursiumque inveni approbatores: eaque propter, ac facile, quippe (quod caput est) commissum illud plane fuit mendum, novam lectionem in textum recepi haud cunctabundus. Janus vero Edoardus mordicus *diffidentem* retinebat, Jacobo Boevinio referente, interpretabaturque, diffidentem ab hac se animum.

Quam bene exsulem exciperet.] De se ipsa Tryphaena loquitur, & ait: Quam bene deus ille me exsulem exciperet! & quam propitium illum equidem deum experirer! Patet ex sequentibus, quum post pauca inquit Eumolpus: *Quid porro ad rem pertinet, si dixero Lycam Tarentinum esse dominum hujus navigii, qui Tryphaenam exsulem Tarentum ferat?*

Diu vocem conlegi.] Prae timore, apte. Sic apud Achillem Tatium inquit Leucippe lib. II. *Μηδὲ ἀνακραγεῖν διὰ τὸν φόβον δυναμένη. φόβος γὰρ γλώττης ἐστὶ δεσμός. Ut neque vocem prae timore mittere possem. linguae enim vinculum timor est.*

Per fidem, inquam, pater.] Jurisjurandi hic species est, *per fidem*, ut supra cap. XXIV. quod jam monuimus. Alias deprecationis fuit, & obtestationis, uti & nos ibidem.

Super constratum navis.] Super constratis navium olim navigantes dormisse, nil ambigendum, vel ipso Petronio teste. Nae *super constratum puppis* cubantem etiam ponit dominum navis Licam, in insomniisque (quod indubium est, ibi voluisse Petronium) loquentem. sic supra hoc capite: *Sed repente, quasi destruente fortuna constantiam meam, ejusmodi vox super constratum puppis congemuit.* Quum autem *constratae naves* procul dubio sint, quas Caesar saepius *tectas* vocat, cave autem credas, *constrata* illa Petronii, super quae cubilia erant, catastromata fuisse, pavimentaque superiora, quibuscum tecta nimirum foret navis illa constrata: nam loca illa parum enim opportuna forent nocte ad quiescendum. quapropter de aliis ergo tabulatis inferioribus Petronius capiendus, quae, quod in illis stragula consternerentur, dubio procul *constrata* nuncuparentur simpliciter, participio in nomen commutato.

Cap.

Cap. CI. *Post hoc fulmen attonitus.*] Apte, nam fulmine tacti manent *attoniti*, quod saepius adtingimus opere in isto. Plane hoc edocet S. Isidorus lib. x. Orig. *Attonitus veluti furore quodam instinctus atque stupefactus: Dictus autem attonitus à tonitrui strepitu, quasi tonitruo stupefactus, & vicino fulgure, aut à tactu proximus.* Idem Servius ad III. Aeneid. Inde, *Tonto*, Hispanis vocatus stupidus homo, stultusque, & ipse, qui adtonitus, Graecis ἐμβρόντητος. Quomodo autem fulmine icti stupeant, eleganter expressit Ovidius lib. I. Trist. El. III. vers. II.

Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus
Vivit, & est vitae nescius ipse suae.

Animum egit.] Hinc lusum petivit Seneca Ep. 26. *Quid egeris, tunc adparebit, quum animam ages.* Aptissimum similibus jocis verbum *agere*, quorum plena seges apud Martialem. Sic & ridicule transtulit Plautus Trinummo IV. III. 84.

- - - *Res quum animam agebat, tum esse offusam oportuit.*

Mors venit, quae, nisi per te licet, potest esse pro munere.] Sensus est, mors venit, quae si per te non licet, id est, si à te non impeditur, & omnia facis, quo minus moriamur, *potest esse pro munere*, hoc est, tandem nobis munus erit, Deorumque beneficium, utpote tot malorum finis ac meta. Ubi & Ovidium exprimit lib. I. Trist. Eleg. II. vers. 52. idem profitentem:

- - - MORS MIHI MUNUS ERIT.

Huc facit & fragmentum illud adulterinum hic insertum, & in Parisina editione vulgatum ann. 1585. *Et mortis hanc à te ineam gratiam.* Verba sunt desperantis, uti & illa: *Aliquando totum me fortuna vicisti.* Patrocinium autem ab Eumolpo petere, certum est: *Miserere*, inquit ad ipsum Encolpius, *morientium, id est, pro consortio studiorum commoda manum.* est ergo, *Nisi per te licet*, ἀρχαϊσμός. *Potest esse pro munere*, fortassis est, pro munere, quod tibi Licas dedit, ut nos in suam navem inferres. Itaque Eumolpi purgatio à calumnia illi objecta subsequitur tempestiva: *Inundatus hac Eumolpus invidia, jurat per deos deasque, se neque scire, quid acciderit, nec ullum dolum malum consilio adhibuisse.*

Inundatus hac Eumolpus invidia.] Huncce locum paullo ante interpretari conabamur, cum illo conferentes cap. XCVII. *Amolitur Ascyltos invidiam*, quem adi.

Et familiae negotiantis.] Nihil hic auxilii ab interpretibus. mihi autem res non adeo manifestaria *familia negotians* est visa, ut de illa nunc cogitare, duxerim prorsus inutile. Plures antiquis *familiae* memorantur, sed de illis in praesentia à nobis non instituitur sermo. hic vero adserimus, Licae illam familiam servorum haud dubio fuisse. Sic Ulpianus inquit: *Familiae adpellatione omnes, qui in servitio sunt, continentur.* At hoc vulgare: sed addis, Martianum JC. *servos negotiatores* designare, qualesque essent verbis istis exponere l. 65. de Leg. 3. *Legatis servis, exceptis negotiatoribus, Labeo scripsit, eos legato exceptos videri, qui praepositi essent, negotii exercendi caussa, veluti qui ad emendum, locandum, conducendum praepositi sunt.* De quibus ego & Senecam capio cap. 13. de Constant. Sapient. *Num moleste feram, si mihi non reddiderit nomen aliquis ex his, qui ad Castoris NEGOTIANTUR, &c.* nam de persona valde contemta sermo ibi est divino philosopho. Itaque de istis & Petronium accipiendum fors adfirmas. Mihi autem non placet. nam mens mea omnino est, Petronium significare, ex servorum commercio genus negotiationis Tarentinum Licam tractasse, exindeque lucrum fecisse, nimirum hic emendo servitia, & vendendo alibi. *Negotiatio enim ex emto & vendito constat*, ut ait Seneca lib. III. de Beneficiis cap. 38. Hoc enim planius fiet ex nostris quae *de negotiatione* infra observamus ad cap. CXVII.

Hic est Cyclops ille, & archipirata.] Hic Cyclopem Arbitro dici pro archipirata, monuit jampridem vir doctus, Polyphemum Cyclopum maximum intelligens proculdubio. mihi vero satis non constat, quam recte illud notatum sit. Nam, licet nonnihil quidem cum piratis monstrum illud Siculum habuerit commune, & huc faciat, quod de illo, Galateae pulcritudine capto, profert Ovidius lib. XIII. Metam. vers. 769.

- - - *Et tutae veniunt, abeuntque carinae:*

Nunc enim εἰρωνικῶς duo enunciat Eumolpus, innuens videlicet, nec dirum Cyclopem Polyphemum Licam esse, nec archipiratam; itaque ullas insidias ab ipso non parari, quae sane Cyclopi illi, piratisque vix unquam defuerunt. Ast vero, ubi instans periculum agnovit, resipuit senex, &, antrum Cyclopis illos intrasse, inquit. quaerendumque necessario esse aliquod effugium, si naufragium fors non contingeret, quae potissima est ab piratis evadendi ratio. Archipiratae cujusdam memoria exstat in fragmento Diarii antiquissimi, anni nempe post R. C. DXXCV. pridie K. Aprileis: DEMIPHON. ARCHIPIRATA. CAPTVS. A. CN. LICINIO. NERVA. LEGATO. IN. CRVCEM. ACTVS.

Fingite nos antrum Cyclopis intrasse, quaerendum est aliquod effugium.] Et *antrum Cyclopis*, memoratur Rufo, & P. Victori in 2. regione urbis Romae. Sed de illo Arbitro nunc non est sermo, nam plane ad Homerum adludit lib. IX. Odysseae, ubi Ulysses ingressum suum narrat in Polyphemi antrum: deinde quo astu excaecarit Cyclopem: ac demum ipse, & reliqui sex focii, omnes arietes induti, ex Orci cancellis liberi evaserint. Eo eleganter satis & supra respexit verbis

bis illis cap. XCVII. *sic ut olim Ulyxes pro ariete adhaesisset*, quod jam monuimus.

Languentem.] Aegrotantem. sic post pauca hoc capite: *& quis non dare manum languentibus volet?* Lexicon vetus: Νοσῶ. *Langueo*, *aegroto.* & Νοσερός. *Morbosus*, *languidus.* Ita Ausonius Epig. 74.

Languentem Cajum moriturum dixerat olim
Eunomus.

Opertis capitibus an nudis.] Observare hic plane ex Arbitro licet, aegrotantes, ac valetudinarios obtectis capitibus foras procedere consuevisse. aliter enim mollitie essent notati, qui velassent capita, ut alibi dicitur. Firmat & illum morem, quod de Claudio Imperatore refert Suetonius ejus vita cap. 11. *Ob hanc eandem valetudinem, & gladiatorio munere, quod simul cum fratre memoriae matris edebat, palliolatus novo more praesedit.* Qui locus non dubio capiendus de palliolis illis, quibus moris erat includere capita, idque Trimalcionem factitare, supra jam vidimus cap. XXXII. *Pallio enim coccineo adrasum incluserat caput.* Firmat omnia & Pelignus Poëta lib. I. de arte vers. 733.

Aegrum tu facito ut simules; nec turpe putaris,
Palliolum nitidis imposuisse comis.

Quem locum ex vetustissimis membranis sic restituit Salmasius, quum vulgati libri exhibeant: *Pileolum nitidis*, &c. Sed verum quoque est, diversis rebus antiqui quod caput tutati sint.

Et quis non dare manum languentibus volet.] Senem, valetudinariumve sublevare (quod obiter monebo) consuetudo non est, ut cuidam vocatur, sed homini, modo impius barbarusve non sit, ingenita miseratio. Sic de Antonino Pio Capitolinus in ejus vita cap. 2. *PIUS cognominatus est à senatu, vel quod socerum fessa jam aetate, manu, praesente senatu, levaverit: (quod quidem non satis magnae pietatis est argumentum, quum impius sit magis, qui ista non faciat, quam pius, qui debitum reddat,)* &c. Quid ergo jam nunc *quaerit* Criticus alius?

Cap. CII. *Et per funem lapsi descendimus in scapham, praecisoque vinculo.*) Funis ipse scaphae vinculum, quo navi ea adligabatur. Plane indicat paulo infra Arbiter ipse: *Per ipsa gubernacula dilabendum est, à quorum regione FUNIS descendit, qui SCAPHAE CUSTODIAM TENET.* ita & Achilles Tatius lib. III. p. 159. οἱ μὲν γὰρ ἐπιβάντες ἤδη τὸν κάλον ἔκοπτον, ὃς συνέδει τὴν ἐφολκίδα τῷ σκάφει. *Nautae enim jam funem, quo scapha navi adligabatur, praecidebant.* Sic & S. Paullinus Carm. 13. ad Cytherium de scapha loquens:

Ut fune rupto, quo cohaerebat rati,
Dimitteretur aequori.

Longis enim navigiis additae semper, ut illis subserviant, ejuscemodi naviculae parvae. Quod & ibidem Paullinus:

Scapham sequacem quadriremis machinae, &c.

Utique gubernator, qui pervigil nocte siderum quoque motus custodit.] Noctu ex siderum motu navigationem dirigebant antiqui. quod indubium, pluresque alii, & Petronius hic plane subindicant. Ast interdiu? Res est valde difficilis, quum magnetis vim, ac miram naturam, hoc est, pyxidis nauticae usum neutiquam habuerint cognitum prisci. Id nos aperte docuit Leontius Mechanicus in constructione Aratejae Sphaerae: Καὶ γὰρ καὶ οἱ πλωϊζόμενοι οὐ διὰ μηχανικῶν ὀργάνων, καὶ ἀκριβῶς, ἀλλὰ διὰ ψιλῆς ἀναβλέψεως, καὶ παχυμερῶς, τὴν τῶν ἀστέρων θέσιν ἔμελλον ἐπισκοπεῖν. *Navigantes enim non mechanicis instrumentis exquisite, sed simplici suspectu, & crasso modo, stellarum positum considerare solent.* Ego autem ex Apollonio didici, navigationem veteres interdiu è solis cursu moderari consuevisse. sic inquit Argon. I. vers. 107.

——— Ἐσθλὸς δ' ἀνέμοιο θυέλλας
Καὶ πλόον ἠελίῳ τε καὶ ἀστέρι τεκμήρασθαι.
- - - - *Egregius vero* (Typhis) *venti procellas*
Et navigationem A SOLE, & ASTRIS conjectare.

Ubi Scholiastes: Ἀγαθὸς μὲν καὶ ἡμέρας τῷ ἡλίῳ, νυκτὸς δὲ πρός τινα τῶν ἀστέρων, τὸν καιρὸν τοῦ πλοῦ τεκμήρασθαι. *Optimus INTERDIU quidem E SOLIS CURSU, NOCTU vero EX SIDERE aliquo, navigationis tempus praevidendi.* Ideo ergo quum coelum nubilum erat, minime ubi versarentur, sed per vastum pelagus errabundi vagabantur. Plane id ostendit Virgilius lib. III. divini operis vers. 203. quod, puto, non viderunt ejus interpretes:

Tres adeo incertos COECA CALIGINE SOLES
Erramus pelago, totidem SINE SIDERE NOCTES.

Necessario ergo navigationi *pervigilaret*, ut Arbiter ait, *nocte gubernator*, quod & D. Paullinus Carm. 13. pariter dixit:

Cunctis soporem suaserat tranquillitas,
Tantum gubernator vigil, &c.

Praecipitari viribus.] Nempe, in mare, ut paullo post inquit: *nocte servos praecipitasse se in mare.*

Spiritum.] Vitam Cicero: *Auferre spiritum sine sensu doloris.* saepius alias. Curtius lib. VI. *Nil est miseris mortalibus spiritu carius.* Alii. Non viderunt Lexicographi vulgares. Hinc & plures Petronii loci interpretandi. Sic itidem *anima.* Arnobius lib. I. *Morsu animam serpens tollit.*

Labris.] Scilicet pellium. parissima nos translatione, *boca de costal*, *boca de talego*, dicimus.

Conclamabo deinde nocte servos poenam, &c.] Apte

pte, ut vectorum absentivorum sic rationem redderet: aliter enim suspectus foret ipsorum discessus.

Quibus non soleat venter injuriam facere:] Omnino capiendus locus *de strepitu obscoeno*, cujus mentio cap. CXVII. convincunt & sequentes strepitus, *sternutantium* nimirum, & *stertentium*.

Hoc genus furti semel mihi feliciter cessit? Prisca scriptura erat: *An quia hoc genus furti semel mea feliciter cessit?* Unde Scioppius ad oram libri mei faciebat: *An quia hoc genus furti semel antea feliciter cessit?* & fors non male, ut simile ejus sit cap. XVII. *Aut ubi fabulas, & antecessura latrocinia didicistis?* Ubi autem id genus furti feliciter Encolpio cesserit, hodie non comparet.

Tranquillitas nos tenuerit.] Ipse explicat cap. CIX. *Et quia repentina tranquillitas intermiserat cursum.*

Statuarum ritu patiemur pannos & vincula?] Hunc locum haud infeliciter putamus supra jam enucleasse, quum sermo nobis super verbis illis esset cap. LXXXIII.

Sola pruinosis horret facundia pannis.

Tanquam litterarum studiosus utique atramentum habet.] Hocce *atramentum* est, quod Vitruvius vocat *librarium*, Cornelius Celsus *scriptorium*, id est, quo scribebant antiqui: nam atramenta habuere alia, nempe *tectoria*, sive *pictoria*, & *sutoria*. Membranis, quibus Eumolpus scribebat, ut infra patebit cap. CXV. illud erat omnino destinatum. Fuligine conficiebatur, cameris fumum non emittentibus adhaerescente, uti docet Plinius lib. XXXV. cap. 6. Vitruvius loco laudato, & Dioscorides lib. V. Plinius autem agens de atramentis inquit: *Adulteratur fornacum balinearumque fuligine, quo ad volumina scribenda utuntur.* Unde & Petronius cap. CVIII. recta oratione locutus est, non figurata: *Ut vero spongia uda facies plorantis detersa est, & liquefactum per totum os atramentum, omnia scilicet lineamenta fuliginea nube confudit*, &c.

Hoc ergo remedio mutemus colores.] Pari ratione mox ait, *medicamine*. Sic Commodianus MS. lib. II.

Nec non & inducis malis medicamina falsa.

Ac deinde:

Mala medicatis quodam superducto rubore.

Salmasius item observat ad Probum Flavii Vopisci, cap. ult. *colores mutare*, priscis dictum de re scilicet, quae unum tantum colorem haberet, ut Arbitro nunc, Horatio etiam lib. I. Ep. 16. & Vitruvio lib. VIII. cap. 7. Verum enim vero illud erat hic majori animadversione dignum. Nempe quod corporis colores saepe, haud secus ac Encolpius vult, veteribus quondam mutati. Corpora quidem ipsa infecti res simulabant varias. Insignis locus est ei patefaciendo apud Paterculum mihi jam dudum notatus lib. II. cap. 83. ubi de L. Planco loquitur vestito in numen maris. *Plancus quum COERULEATUS, ET NUDUS, caputque redimitus arundine, & caudam trahens, genibus innixus Glaucum saltasset in convivio.* Plane etiam inquit, quod nudum corpus referebat coeruleum colorem, fucis nimirum ac pigmentis ei accersitis.

A capillis usque ad ungues.] Proverbialis locutio est omni ratione familiaris. Hispani dicunt: *De los pies ala cabeza.* sic Galli, Itali hodie, alii. Cic. pro Rosc. Comoedo: *Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum*, &c. Sed hoc protritum.

Et increta facies, ut suos Gallia cives putet.] Non, quod infici creta consueverint Galli, sed quod albi colore, patet. inficias namque it, ut Aethiopes habeantur, sat fore atramento inlini. Praeterea Gallos à niveo *lactis* candore dictos olim, opinio vetus obtinuit. *Lac* enim Graecis γάλα est. Sic Mantuanus:

Ignea mens Gallis, & LACTEA corpora, nomen
A candore datum.

Unde & Virgilius splendet lib. VIII. AEneid. vers. 600.

Virgatis lucent sagulis, tum LACTEA colla
Auro innectuntur.

Nec vestem atramento adhaesuram.] Hypallage enim est, pro, *nec vesti atramentum adhaesurum.* quod plane & ostendunt sequentia.

Non accersito ferrumine.] Quod genus istud ferruminis prorsus, ego existimo, hodie ignotum est. licet ex Arbitro conligere liceat, qualis ejus effectus, & cuinam usui adhiberetur olim. Liquet enim, insuper addi fuisse indubie solitum illis depictis rebus, quibus, aqua dilui & oblitterari, proclive foret. Ast vero eodem supra inducto, minime inposterum obliterationi picturae illae relinquebantur obnoxiae. Erat igitur gluten quoddam, bitumenve factitium, simile prorsus illis, quae apud nos, *barnizes*, vocantur, & Germanos *Fürnis.*

Numquid labra possumus tumore teterrimo implere? numquid & crines calamistro convertere?] Parissime Aethiopem graphiceque describit auctor Moreti:

Afra genas, tota patriam testante figura,
Torta comam, labrique tumens, & fusca colore,
Pectore lata, &c.

Ubi fuit, qui tentaret, *tota* illud in *tosta* convertere, ineptissime sane quum subdat, *fusca colore*, & id esset ταυτολογεῖν Potius summa elegantia inquit, *tota figura* Aethiopem patriam testari. nam, ut recte Petronius docet, color non sufficit.

Numquid & crines calamistro convertere?] Auctor Phallicorum Carm. 45.

 Quum

Quum quendam rigidus deus videret,
Ferventi caput ustulare ferro,
Ut Maurae similis foret puellae.

Fervens ferrum calamistrum est.

Numquid barbam peregrinatione figurare.] Isthaec antiquior lectio juxta ac probior. Tuetur valide illam Tranquillus in Nerone cap. LI. *Circa cultum habitumque adeo pudendus, ut comam semper in gradus formatam, PEREGRINATIONE Achaica etiam pone verticem summiserit.* Praeterea Satyrici genio & peregrinationem vocabulorum quis nescit convenire? Scioppius tamen in meo libro emendabat, *peregri ratione*, id est, exotico more. sed prima scriptura indubia magis est.

Color arte compositus inquinat corpus, non mutat.] Speciem proverbii habet, & dici poterit aptissime de iis, quae, quum in facie fucanda nimium quantum temporis consumant, nihil proficiunt, immo potius & operam perdunt, & faciem, transferreturque haud incommode ad alia. Eadem omnino & veteris Poëtae sententia est, hocce disticho comprehensa:

Dum sumit cretam in faciem Sertoria, cretam
Perdidit illa simul, perdidit & faciem.

Parum ergo fucum prodesse, hoc est, ut Petronius loquitur, *corpus non mutare*, vel elegans Lucilii Poëtae Graeci Epigrammation possit satis adstruere ex Antholog. Graec. lib. II. cap. IX. Epigr. 9.

Τὴν κεφαλὴν βάπτεις. γῆρας δὲ σὸν οὔποτε βάψεις,
Οὐδὲ παρειῶν ῥυτίδας ἐκτανύσεις.
Μὴ τοίνυν τὸ πρόσωπον ἅπαν ψιμύθῳ καταπλάττε,
Ὥστε προσωπεῖον, κοὐχὶ πρόσωπον, ἔχειν.
Οὐδὲν γὰρ πλέον ἐστί. τί μαίνεαι; οὔποτε φῦκος
Καὶ ψίμυθος τεύξει τὴν Ἑκάβην Ἑλένην.

Saepe caput tingis nunquam, tinctura senectam,
Aut tensura, genis quae tibi ruga tuis.
Parce igitur faciem cerussa condere totam,
Pro facie ne sic larva tibi maneat.
Ecquid adhuc restat? quid quaeris fallere? numquam
Ex Hecuba fucus reddiderit te Helenam.

Cap. CIII. *Hic continuo radat.*] Novacula: ea quippe rasura fiebat. Varii namque antiquis depilandi erant modi. Tres disticho uno comprehendit Martialis lib. VIII. Ep. 87. ubi sane & omnes complexus, qui à nuperis additi:

Pars maxillarum tonsa est tibi, pars tibi rasa est,
Pars vulsa est; unum quis putet esse caput?

Forfice ergo, sive forficula, *tondebant*, nos vocamus *Tiseras*. ideoque bene ex nostris, qui, *Tiseras*, quasi *tonsorias* dici autumant. *Novacula radebant*, cujus haud infrequens apud Petronium mentio. *Volsellis* vero, aut *medicamentis vellebant.* Praeterea forficulis *per pectinem* attondebant, *strictim* novacula. Insignis locus Plauti est Captivis II. II. allegorice loquentis de tonsoribus:

Nunc senex est in tonstrina: nunc jam cultros adtinet,
Ne id quidem involucre injicere voluit, vestem ut ne inquinet.
Sed utrum strictimne attonsurum dicam esse, an per pectinem,
Nescio. Verum si frugi est, usque admutilavit probe.

Nota etiam & verbum *admutilare*, quo non semel ea notione usus Comicus ille, & *ad cutem admutilare.* Unde nostrum, *motilar*, fluxit indubie.

Sed etiam supercilia.] Capitis rasura servis omnibus semper fuit communis. at superciliorum, tantum servi nequam, seditiosi, fugitivi. Inde & mores C. Fanni Chaereae colligit eleganter Cicero pro Roscio Comoedo: *Nonne ipsum caput, & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quam conjecturam adfert hominibus tacita corporis figura) ex fraude, fallaciis, mendaciis, constare totus videtur? qui idcirco capite, & superciliis semper est rasis, ne ullum pilum viri boni habere dicatur.* Habet & illa ab utero proles, ideo antiquitus non licuit alii cuivis abradere. Sic Pollux erudite cap. 4. lib. II. segm. 50. Καλοῦνται δὲ τῶν ὀφρύων κεφαλαὶ μὲν τὰ πρὸς τῇ ῥινὶ μέρη. οὐραὶ δὲ τὰ πρὸς τοῖς κροτάφοις. παραφυλακτέον δὲ, ὅτι καὶ συναποτίκτεσθαι αὐταῖς αἱ τρίχες, ὥσπερ καὶ αἱ ἐν βλεφάροις, ὅθεν μόνων ἀπέχονται ξυρούμενοι τὰς ἄλλας τρίχας οἱ τῶν Αἰγυπτίων ἱερεῖς. *Superciliorum autem capita dicuntur partes hae, quae circa nares sunt; caudae vero, quae circa tempora. Observandum vero est, quod hi pili una nobiscum nascuntur, sicut & hi, qui in palpebris sunt. unde ab his solis, quum reliquos omnes radant, Aegyptiorum sacerdotes abstinent.* Ast Polluci (quod mirum est, minimeque praetermittendum) adversatur plane Synesius in Calvitii encomio: Ἤδη δὲ ἐγὼ κατενόηκα καὶ τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ θεραπευτὰς τοῦ θεοῦ μηδὲ τῶν ἐπιβλεφαριδίων ἀνεχομένους τριχῶν. *Ego vero etiam sacerdotes in Aegypto vel ipsis ex palpebris prominentibus pilis non pepersisse, intelligo.* Ideoque in Aegypto Eudoxum una cum sacerdotibus degentem ξυρώμενον τε ἥβην, καὶ ὀφρῦς facit Laërtius extremo lib. VIII. hoc est, *pube, superciliisque rasum.* Itaque supercilia radere, infame apud quosdam non fuisse, Lucianus prodidit in Dial. de Dea Syria: Ἀνὴρ εἶτ' ἂν ἐς τὴν ἱρὴν πόλιν πρῶτον ἀπικνέεται, κεφαλὴν μὲν ὅδε, καὶ ὀφρύας ἐξύρατο. *Vir quispiam quando primum in sacram civitatem abit, caput ille quidem, & supercilia tondere solet.* Sic factum & in

in luctu, Artemidorus adserit lib. I. Oneirocrit. cap. 2. 7. ἔθος γὰρ τελέσαι ἐστι πενθοῦσι τὰς ὀφρύας ψιλοῦν. *Vetus enim mos est, in luctu supercilia radere.* Aliquando fuit & mollitiei specimen. Sic Scipio Africanus Paulli F. inter pleraque alia, quae P. Sulpitio Gallo objectare solebat, id quoque probro dedit, ferente A. Gellio lib. VII. cap. 12. Ecce verba ipsa Scipionis: *Nam qui quotidie unguentatus adversum speculum ornetur; CUJUS SUPERCILIA RADANTUR; qui barba vulsa, feminibusque subvulsis ambulet; qui in conviviis adulescentulus* (lege, *adulescentulo*) *cum amatore, cum chiridota tunica, inferior adcubuerit; qui non modo vinosus, sed virosus quoque: eumne quisquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinaedi facere solent?*

Frontes notans inscriptione solerti, &c.] Inscripti servi olim, praecipue nequam, fugitivi, hoc est, litteris, notisque per totam faciem puncti. Sed nihil hocce inculcatum magis, quo de plura Baronius Cardinalis notis ad Martyrol. Hieron. Alexander Comm. in Inst. Canon. Franc. Connanus secundo Commentario Jur. Civil. Elias Vinetus ad Ausonium, Heraldus ad Martialem, copiose & Lipsius, & postea Pignorius opere de Servis.

Umbra supplicii.] Umbram supplicii vocat, quod reapse non erat, etsi aliquid esse videbatur. sic usurpat eleganter Circe codicillis cap. CXXIX. *In umbra voluptatis diutius lusi.* ubi nos plura. Ipsum mimicum supplicium *adumbratam inscriptionem* vocat cap. CVI. *Nunc mimicis artibus petiti sumus, & adumbrata inscriptione derisi.*

Et notum fugitivorum epigramma.] Quale ergo illud fuit? Nobis hodie non adeo notum. Lipsius autumat, litteras fuisse, aut plura verba, quae crimen continerent, suppliciique caussam: velut, *Cave a fure*, *Cave a fugitivo:* Pignorius vero ipsammet inscriptionem, quam in eorumdem fugitivorum collariis, & aereis lamellis incidi, moris erat. Nam quum Constantinus humaniter vetuisset, in facie noxiorum scribi, quod non liceret faciem maculari, quae ad pulcritudinis coelestis imaginem esset effigiata, oris ideo contumelia in collaria translata fuit. Se autem Romae collare vidisse, testatur ipse Pignorius in libro de Servis cum tali inscriptione: TENE ME, QUIA FUGI, ET REVOCA ME DOMINO MEO BONIFACIO LINARIO A ☧ Ω X. Ubi apud illum plura id genus Epigrammata. Hic autem de amanuensi fugitivo elegans tantum Ausonii unum, duove, nam Scaliger ipsum dividit, adscribere adlubuit:

I.

Tam segnis scriptor, quam lentus, Pergame, cursor,
Fugisti; & primo captus es in stadio.
Ergo notas scripti tolerasti, Pergame, vultu,
Et quas neglexit dextera, frons patitur.

II.

Pergame, non recte punitus, fronte subisti
Supplicium, lentae quod meruere manus.
At tu, qui dominus, peccantia membra coërce:
Injustum falsos excruciare reos.
Aut inscribe ipsam, quae non vult scribere, dextram,
Aut profugos ferri pondere necte pedes.

Geminus isti est & Martialis jocus, re tamen absimili, lib. III. Ep. 85. quem vide; plures vero Graecorum Epigrammatum.

Epigramma.] Sic etiam ab Aristotele in Rhetoricis inscriptiones reorum & tituli adpellantur *Epigrammata.* Sic & Jurisconsulti nominant, observatque ad Martialem Raderus in Analectis. Ast Petronio cap. CXV. *Dum epigramma mortuo facit*, sepulcralis inscriptio est.

Stomachum nausea gravem.] *Gravem*, id est, morbo adfectum. Sic divinus Seneca usurpavit lib. VI. de Benef. cap. 38. *Medicis gravis annus in quaestu est.* Sive, quia gravis nausea, exonerabat vomitione. *Nauseam* autem, quae plerumque mari commeantibus accidit, odoratus inprimis insuetus, deinde timor Punicae maris fidei, adserentibus priscis Medicinae doctoribus, solent concitare.

Exsecratusque omen, quod imitaretur naufragorum ultimum votum.] Cap. sequenti, quod sequitur, planius hocce explicat: *Audio enim, non licere cuiquam mortalium in nave neque ungues, neque capillos deponere, nisi quum pelago ventus irascitur.* Nescio an unus, idemque ritus iste cum illo sit, cujus haud infrequens exstat apud veteres scriptores memoria, naufragos nempe, postquam ex procellarum discrimine evasere, diis marinis consuevisse crines consecrare. Ejus unicum tantum huc adscribam testimonium, Lucianique Epigrammation erit, si Lucillii non est, ut mavult Brodaeus:

Γλαύκῳ καὶ Νηρεῖ, καὶ Ἰνοῖ, καὶ Μελικέρτῃ,
Καὶ βυθίῳ Κρονίδῃ, καὶ Σαμόθραξι θεοῖς,
Σωθεὶς ἐκ πελάγους Λουκίλλιος, ὧδε κέκαρμαι
Τὰς τρίχας ἐκ κεφαλῆς. ἄλλο γὰρ οὐδὲν ἔχω.

Latinum sic reddidit Ursinus Velius.

Glauce tibi, & Nereo, Inoque tibi, & Melicertae,
Et, Neptune, tibi, & quos Samothraces habent,
Servatus pelago Lucillius, hanc ego tonsus,
Quum sit nil aliud, dedico caesariem

Nos vero hic amplius non addimus, nostrum quip-

quippe laborem praeoccupaverunt jam eruditi interpretes.

Cap. CIV. *Videbatur mihi secundum quietem Priapus dicere.*] Quinque somniorum genera Macrobius designat lib. I. de Somn. Scip. cap. 3. quod & in praesenti adire operae foret pretium non inutile. Porro isthaec Lycae, & Tryphaenae somnia omnino *ad tertium genus*, quod χρηματισμὸν ille vocat, id est, *oraculum*, debent referri. Sic de eo inquit ipse Macrobius: *Est oraculum quidem, quum in somnis parens, vel alia sancta gravisque persona, seu sacerdos, vel etiam deus, aperte eventurum quid, aut non eventurum, faciendum, vitandumve, denunciat.* Eumolpus autem *ad quartum genus* trahere nitebatur, quod ἐνύπνιον, sive *insomnium*, nuncupatur. de eo sic concinne satis ipsus addit scriptor: *Est enim ἐνύπνιον, quotiens cura oppressi animi corporisve, sive fortunae, qualis vigilantem fatigaverat, talem se ingerit dormienti.* ac deinde pluribus. Eadem est & versuum sequentium sententia. Subdit ergo Eumolpus:

Quicquid luce fuit, tenebris agit,

exemplisque confirmat. Similia pene sunt, quae de somniorum differentiis Artemidorus Oneirocrit. lib. I. cap. I.

Secundum quietem.] Cicero I. de Divinat. *Quae ei secundum quietem visa sunt.* Nam Minutio Felice adsertore: *Etiam per quietem deos videmus, audimus, agnoscimus.*

Scito à me in navem tuam esse perductum.] Plene inferius caussam edimus, cur sibi infensum hic, & ubique, Priapum experiatur Encolpius. Nunc vero insuper addimus, apte à Petronio fingi, quod nauticam istam vindictam sumat etiam Priapus, utpote qui marinum numen antiquis fuit quoque habitus, navigantiumque praeses. Plures Graecorum poëtarum evincunt, quorum pauca, adposita tamen, nunc loca afferimus. M. Argentarius inquit in Epigrammate:

——— Τῷ σὺ Πριήπῳ
Πειθόμενος, πάσης ἅπτεο ναυτιλίης.
------ *Hoc tu Priapo*
Credens, omnem tange navigationem.

Item Leonidas etiam Epigrammatarius:

Ταῦθ' ὁ Πρίηπος ἐγὼν ἐπιτέλλομαι, ὁ λιμενίτης.
Hoc ego Priapus impero, portubus praefectus.

Ita & Antipater Sidonius:

Λαίφεα δ' εὐύφεα προτονίζετε, ταῦθ' ὁ Πρίηπος
Ὑμῖν ἐνορμίταις παῖς ἐνέπω Βρομίου.
Vela bene texta extendite, haec Priapus
Vobis in portu consistentibus puer dico Bacchi.

Et mihi simulacrum Neptuni, quo deo nuncupata vota *Bajis ter. stylo notaveram, videbatur dicere.*] Fortassis nusquam melius de laceris fuimus meriti Petronianis reliquiis: loco enim ubi potissimum Arbitro defuit salutaris manus. Et primo sane mihi audaciae interpretum subit admiratio, qui demta exinde asterisci nota, hoc est, defectus indice, monstrum lectionis continuo ductu primi nobis nec quid, nec quare intrepide adpingere, ausi sint. Omnes quidem MSS. Codices, editionesque, nuperis una vel duabus exceptis, habent concordes: *Nam & mihi simulacrum Neptuni, quod * Baistor asylo notaveram,* &c. Explere igitur simul vindicis erat, non solum emendare. utrumque, ut vides, nos fecimus; an recte, judicium tantum penes doctiores esse jubemus. Reliquum autem est, ut inlustremus ipsum locum. Neptuno ergo vota ter, ait Arbiter, nuncupasse Tryphaenam, eaque ejus in simulacro, more antiquo, exarasse. quod vide mihi, quam opportune dictum de femina, cui, mari continuo oberrare, valde erat jucundum. Adpositissimus & hic Appulejus venit initio Floridorum, ut feliciter tamen à Rutgersio lib. v. Var. lect. cap. 5. est restitutus, duarum vocum tantum inversione: *Ut religiosis viantium moris est, quum aliquis lucus, aut aliquis locus sanctus, in via oblatus est, votum adponere, portum postulare, paulisper adsidere,* &c. Praeterea difficili in mari si adversa tempestate jactarentur, inibi haud raro vota itidem Neptuno nuncupabant antiqui, soluturi, quum in portum adpulissent. Disertim indicat vetus arae inscriptio Capuae in Campania inventae, cujus isthaec verba legi adhunc possunt:

NEPTUNO
SACRUM

Tres lineae hic studio erasae sunt.

VOTUM. IN. SICULO. FRETO
SUSCEPTUM. SOLVIT

Hoc est, inter Charybdim, & Scyllam. Porro quod Deorum statuis cera inlitis voti sponsiones exararint veteres, vulgo notissimum est, nosque supra tetigimus, quae & nunc iterum legas tempestive, Rutgersiumque supra laudatum. Styli item cuspide solitum in ceratis scribi, etiam protritum; ac nos alibi diximus. Potius *nuncupata deo vota*, prae, *facta, suscepta, adposita* malumus, nam sic alibi & Petronius locutus est.

Somnia, quae mentes ludunt.] Id est, decipiunt, ac deludunt. parissime cap. CXXVIII.

Nocte soporifera veluti quum somnia ludunt
Errantes oculos.

Utrobique videtur illud Tibulli aemulari lib. III. El. 3.

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pavidas mentes falsa timere jubent.

Explicat D. Hieronymus Epist. ad Eustochium Virginem: *Nec vero inanis sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus saepe deludimur.* Eustathius itidem in initio lib. v. Amor. Καὶ δή με κατακοιμώμενον χορὸς ὀνείρων περιεστοίχισε. καί μοι συνέπαιζε, καὶ κατέπαιζεν, ὅσα παίζουσιν ὄνειροι. *Dormi-*

tan-

tentem vero chorus integer somniorum me circumsepsit, mihique, qua conlusit, qua inlusit, quotcunque modis ludunt somnia.

Non delubra deum, nec ab aethere numina mittunt.] Vere hoc certe dictum de *insomniis*, quorum jam mentionem fecimus. Vere, inquam: isthaec quippe *insomnia* mendacia sunt, & ab inferis missa. Virgilius sic extremo lib. VI. Aeneid.

Sed falsa ad coelum mittunt insomnia manes.

De illius autem somnii genere, quod dictum *oraculum*, nullo enim modo. Delubris quidem deorum ea venire, autumabant, in ipsisque esse captanda. Cic. lib. I. de Divinat. *Qui praeerant Lacedaemoniis Ephori, non contenti vigilantibus curis, in Pasiphaës fano, quod est in agro propter urbem, somniandi causa incubabant, quia vera quietis oracula ducebant.* auctoribus exempla natant. Id genus quoque sunt & aegrotantium in templis somnia, medicinam petentium, de quibus alibi loquimur.

Quicquid luce fuit, tenebris agit.] Idem docet Nonnus Dionysiacῶn lib. XLII. vers. 324. parissimisque pene exemplis confirmat.

——— ἀντίτυπον γὰρ
Ἔργον, ὅπερ τελέει τις ἐν ἤματι, νυκτὶ δοκεύει.
Βουκόλος ὑπνώων κεραοὺς βόας εἰς νομὸν ἕλκει,
Δίκτυα θηρητῆρι φαείνεται ὄψις ὀνείρου.
Γειοπόνοι δ' εὕδοντες ἀροτρεύουσιν ἀρούρας,
Αὔλακα δὲ σπείρουσι φερέσταχυν. ἀζαλέη δὲ
Ἄνδρα μεσημβριάζοντα καὶ ἄχρειον αἴθοπι δίψη
Εἰς ῥόον, εἰς ἄνυδρον, ἀπατήλιος ὕπνος ἐλαύνει.

----- *Imaginem enim*
Operis, quod facit quis in die, nocte cernit.
Pastor dormiens cornutos boves in pascuum trahit:
Retia venatori offert imago somnii:
Rustici vero dormientes arant terras,
Sulcum vero seminant spiciferum. Arida vero
Virum meridiantem occupatum ardenti siti
In fluctum, in aquam, ductum fallax somnus propellit.

Etiam Claudianus in 6. Honorii Consul. Praefatione:

Omnia, quae sensu volvuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator, defessa toro quum membra reponit,
Mens tamen ad sylvas, & sua lustra, redit.
Judicibus lites, aurigae somnia currus,
Vanaque nocturnis meta cavetur equis.
Furto gaudet amans, permutat navita merces:
Et vigil elapsas quaerit avarus opes.
Blandaque largitur frustra sitientibus aegris
Irriguus gelido pocula fonte sopor.
Me quoque Musarum studium sub nocte silenti
Artibus adsuetis sollicitare solet.

Sic & Attius in Bruto, Seneca in Octavia, Lucret. lib. IV. Isid. Pelusiota ep. II. lib. I. S. Ambros. lib. I. de Virginib. Eustathius lib. V. de Amor. Ism. & Ism. & prope innumeri.

----- *Defossumque invenit aurum.*] *Auri sacra fames*, quae avarum excruciat vigilantem, nec requiem soporato concedit. multis id exprimit Petronius versibus cap. CXXVIII.

------ *effossaque protulit aurum*
In lucem tellus, &c.

Ubi & nos plura.

Dat adultera munus.] Huic jam inluxit Petronius versu illo cap. LXXXIII.

Et qui sollicitat nuptas, ad praemia peccat.

quem & nos latius suo loco interpretamur.

Somnium expiavit.] *Expiare*, est sacris mala, quae protenduntur, religiose deprecari, & arcere. Variis fiebat rebus expiatio, ac vario more; cujus tractatio pluribus jam praeoccupata est, nos unico Martialis venusto satis Epigrammate, ad remque faciente mirifice, erimus in praesentia contenti, lib. VII. Ep. 53.

Semper mane mihi de me mera somnia narras,
Quae moneant animum sollicitentque meum.
Jam prior ad fecem, sed & haec, vindemia venit,
Exorat noctes dum mihi saga tuas.
Consumsi salsasque molas, & thuris acervos:
Decrevere greges, dum cadit agna frequens.
Non porcus, non cortis aves, non ova supersunt:
Aut vigila, aut dormi, Nasidiane, tibi.

Plura refert piacularia, sed plura adhuc supersunt. In eo etiam *exorare*, expiare est, ut *procurare* Tibullo lib. I. El. 5. & *placare* lib. III. El. 5. Praeterea addo ego, in mare expiationum purgamenta antiquos injicere consuevisse. Plane Homerus Iliad. I. vers. 313.

Λαοὺς δ' Ἀτρείδης ἀπολυμαίνεσθαι ἄνωγεν.
Οἱ δ' ἀπελυμαίνοντο, καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον.

Populos autem Atrides lustrari jussit,
Illi autem lustrabantur, & in mare sordes jaciebant.

Unde Tibullo facem accendo lib. IV. El. 3. dum Phoebum pro Sulpitia sua aegrotante precatur:

Et quodcunque mali est, & quicquid triste timemus,
In pelagus rapidis evehat amnis aquis.

Neque ungues, neque capillos deponere.] Utrumque erat antiquitus tonsoris officium, ut jam ex Plauto in Aulularia Act. II. sc. IV. Tibullo lib. I. El. 8. Martiale Epigr. 74. lib. II. notum. Divitum tamen illae erant deliciae, pauperes namque *proprios ungues*, ut ait Horatius

tius lib. I. Epist. subsecabant. quod nec fugit inibi Marcilium, novitii vero Critici non viderunt. Cur autem id in nave non liceret, plures jam ex ruderibus vetustatis eruere conati sunt.

Cap. CV. *Et hoc nocte intempesta?*] An *intempesta*, sine tempestate, & procella? inquit M. Varro lib. VI. L.L. *Intempesta nox dicta ab tempestate.* Fors non mendax istud commentum, ut hic quoque Licas respiciat ad navigantium omen, cujus mentio cap. superiori. *Audio enim, non licere cuiquam mortalium in nave neque ungues, neque capillos deponere, nisi quum pelago ventus irascitur.* Aliter enim nihil superstitioni adderet, quod rasura fieret nocte intempesta, id est, concubia, non vero gallicinio, ut id exaggerationis non praetermitteret, *Et hoc nocte intempesta?* Nae *in* illud privativum omnino est, quaeque illa sit intempestae noctis acceptio.

Simul ut notae quoque litterarum, non adumbratae comarum praesidio, totae ad oculos legentium accederent.] Ut libertus ille apud Martialem Ep. 29. lib. II. qui stellantibus spleniis stigmata velabat litterarum. sic Valerius illud claudit Epigramma:

Ignoras quid sit? splenia tolle, leges.

Notae.] Sic illas adpellavit forsitan, quod verba videlicet, quibus epigramma illud esset conceptum, primis tantum litteris forent descripta. Illae namque primae olim litterae *notae* dicebantur. Sic Valerius Probus, & P. Diaconus docent in Praefationibus Notarum.

Inter cetera apud communem amicam consumserunt pecuniam meam.] Bene ad rem commentum Eumolpi, nam id dispensatoribus, quorum officium pecuniam domini habere, ut supra vidimus, saepius contigit. Sic Alfenus JConsultus l. 16. De Serv. Corr. *Dominus servum dispensatorem manumisit, postea rationes ab eo accepit, & quum de iis non constaret, comperit apud quandam mulierculam pecuniam eum consumsisse*, quod etiam adnotavit Pignorius de Serv. Martialis:

Dispensatorem fallax spoliabit amica.

Unde simile scortum alibi, *spoliatricem amicam*, vocavit.

Apud communem amicam.] Interpretem hic praebeo Martialem. nam plane, quae *communis amica* sit, indicat lib. XI. Ep. 82.

Cum sene COMMUNEM vexat spado Dindymus Eglem,
Et jacet in medio sicca puella toro.

Optime & hic Valerius ad mentem Luciani, cui in Eunucho sunt spadones & senes ἀμφήριστοι, *viribus pares.* Fuere igitur quondam *communes amicae.* quod & Lysias docet, & quo item modo fierent communes, inquit oratione περὶ τραύματος ἐκ προνοίας, &c. Αὕτη δὲ ὑπῆρχε κοινὴ, ὁμοίως ἀμφοτέρων ἀργύριον καταθεικότων. *At ipsa utrique communis exsistit, ut cui aequam pecuniae summam uterque nostrum impenderit.*

Ut tutela navis expiaretur.] Hoc est, numen, cujus simulacrum in navis puppe impositum, & cujus tutelae sese navigiumque commiserant. Plura hic de navigiorum tutelis interpretes, & nos nonnulla adtingimus ad verba illa cap. CVIII. *Protendit ramum oleae à tutela navigii raptum.*

Tres plagas Spartana nobilitate concoxi.] Nemo hic Cicerone melior interpres adsit II. Tuscul. *Spartae vero pueri ad aram sic verberibus accipiuntur, ut multus è visceribus sanguis exeat: nonnunquam etiam, ut, quum ibi essem, audiebam, ad necem; quorum non modo nemo exclamavit umquam, sed ne ingemuit quidem.* Et rursus Tusc. V. *Pueri Spartiatae non ingemiscunt, verberum dolore laniati.* Patientia inde Laconum, sive Spartiatarum (eadem quae Lacedaemon Sparta urbs olim) celebris. Unde venusta illa vocabuli Plautina conflatio, *Laconas Plagipatidas*, in Captiveis Act. III. sc. I. Sed multis hic turba interpretum, plene autem Meursius lib. II. Graeciae Feriat. festo Διαμαστίγωσις, quibus & isthaec paucula adpendere lubuit.

Jam Giton mirabili forma exarmaverat nautas.] Itidem apud Aristophanem Lysistrata, & apud Cointum Smyrnaeum lib. XIII. Helena Menelaum exarmavit:

Τῷ δ' ἄρα θάμβος ἄελπτον ἐπήλυθεν, οὐδ' ἄρα ἔτλη,
Κάλλος ἰδὼν ἀρίζηλον, ἐπὶ ξίφος αὐχένι κῦρσαι.

Insperatus ergo stupor eum (Menelaum) *invasit, nec sustinuit,*
Ubi inlustre formae decus conspexit, gladium cervici admovere.

Itidem & eos, qui lapidibus ipsammet erant obruturi, uti ex Stesichoro protulit Euripidis Scholiastes, quem locum Franc. Pithoeus retulit innominato auctore. Itidem denique & sua Ovidium amica. lib. VIII. Amor. Eleg. 5.

Ut faciem vidi, fortes cecidere lacerti:
Defensa est armis nostra puella suis.

Deflectit aures Triphaena.] Mire hic gestum auscultantis exprimit calami pictor princeps Arbiter. Nam creberrime etiam contingit, ut caput leviter deflectendo, auresque propius admovendo, avidi sermonem aucupemur. Haud secus, atque Arbiter, id Terentius repraesentavit in Phormione, dum sic Getam producit loquentem V. VI. 26.

----- *Hoc ubi ego audivi, ad fores*
Suspenso gradu placide ire perrexi: accessi: adstiti:

Ani-

Animam compreſſi. AUREM ADMOVI: ita animum coepi adtendere,
Hoc modo ſermonem captans.

Sic prorſus fit, & quum aliquid adtente inſpectamus, nempe, quod oculos deflectimus, ac propius admovemus. quod pariter in Lica expreſſit Petronius paucis interjectis: *Sed continuo ad inguina mea LUMINIBUS DEFLEXIS*, &c.

Jam ſua ſponte credentes.] Mirus non hic adfectus, ſed locutio. Ancillae dicebant, Gitonem eſſe; Credebant jam ſua ſponte Triphaenae aures, quia *notiſſima* jampridem *voce* erant *repletae.*

Ad inguina mea.] Quippe ibi indicium Licae abunde cognitum. id plane ſuſpicari licet ex formula illa foederis cap. cix. ubi cavetur, *Ne Licas quaerat, ubi nocte dormiat Encolpius.* ſolens namque quaeſierat vir pudentiſſimus.

Movit officioſam manum.] Latet nequitia, & adverſus Licam morſus non ſine veneno. Interpretem hic Senecam Rhetorem praebeo Praefat. lib. iv. Epitom. Controverſ. ubi loquitur de Q. Haterio oratore eximio: *Memini illum (quum libertinum reum defenderet, cui objiciebatur, quod patroni concubinus fuiſſet) dixiſſe: Impudicitia in ingenuo crimen eſt, in ſervo neceſſitas, in liberto officium. Res in jocos abiit: Non facis mihi officium, &, Multum ille & hic in officiis verſatur. ex eo impudici, & obſcoeni aliquamdiu officioſi vocati ſunt.* Quam concinna ſit ad Petronii mentem iſthaec *officioſae manus* acceptio, conligere quoque licet ex Lycae nequitia haud obſcure expreſſa in tabulis videlicet foederum cap. cix.

Ulyxis nutricem poſt viceſimum annum cicatricem inveniſſe originis indicem.] Finxerat apud Penelopem redux Ulyxes, hoſpitem ſe è Creta eſſe oriundum: aſt quum poſtea lavaret ipſum Euryclea nutrix plane agnovit ex cicatrice, quae genu ſuper ex vulnere remanſerat, ei ab apro, dum venaretur, inflicto. Eleganter hocce ab Homero poëta ſummo decantatur Odyſſ. lib. xix.

Quum homo prudentiſſimus.] Puto genio ſatyrici, & Petronii magis convenire, *pudentiſſimus*, perinde atque alium ſimilem locum Arnobii emendavit Godeſc. Stewechius lib. v. ubi de Ocriſia legebatur: *Ocriſiam prudentiſſimam feminam divos inſeruiſſe genitali.* Ut in re impudentiſſima Lycam *ignorare pudentiſſimum*; Ocriſiam etiam *pudentiſſimam* indigitaverint. aliter enim mire frigerent orationes, licet cap. cxl. vulgatam lectionem nitamur tueri.

Confuſis omnibus corporis indiciorumque lineamentis.] Haec ſunt ipſamet *corporis lineamenta*, quorum cap. cviii. iterum ſumma cum elegantia meminit. De ipſo Encolpio loquitur etiam: *Ut vero ſpongia uda facies plorantis deterſa eſt, & liquefactum per totum os atramentum, omnia ſcilicet lineamenta fuliginea nube confudit*, &c. Verba alibi de lineamentis copioſe fecimus.

Quod ergaſtulum intercepiſſet errantes.] Locus iſte ex illis eſt, quos adtingere eruditiſſimi interpretes dedignati ſunt, nobis autem, qui tam delicate non ſapimus, eos cum tyrunculis communicare, ſaepicule adlubeſcit. *Ergaſtulum* ſervorum carcerem fuiſſe, ubi vincti operabantur, nemo neſcit. Ibi enim, qui noxii detruſi erant, & plerumque, qui innoxii, velut viliores ſervi, & agreſtes, ac ſolum ad opus faciendum apti. Aſt, qui, quaeſo, ergaſtulum intercepiſſet liberos, ingenuoſque, quod Tryphaena ſuſpicatur? Dicat Suetonius in Auguſto cap. xxxii. *Rapti per agros viatores ſine diſcrimine, liberi, ſervique, ergaſtulis poſſeſſorum ſupprimebantur.* In illa igitur liberi immitti ſoliti, per vim tamen, aut fraudem, quod & Lipſius jam vidit. *Viatores* Tranquillus adpellat, quos Petronius, *errantes.* Sic iterum in Tiberio cap. viii. *Curam ſuſtinuit repurgandorum tota Italia ergaſtulorum, quorum domini in invidiam venerant, quaſi exceptos ſupprimerent, non ſolum viatores, ſed & quos ſacramenti metus ad hujuſmodi latebras compuliſſet.* Exceptos ita illos, credidit Tryphaena, & in ergaſtulum fuiſſe conjectos. ubi qui vincti, & ſcripti etiam: unde eleganter Juvenalis, *inſcripta ergaſtula*, dixit Sat. xiv. Inde ergo, & *vera eſſe ſtigmata, credebat Tryphaena*, ut inquit Petronius: cui toti firmando adpoſitum inſuper Scribonii Largi referam locum ex cap. 231. *Quatenus acrium & exulceratorum medicamentorum habita eſt mentio, ponemus quo ſtigmata tolluntur indignis. Etenim multis haec calamitas ex tranſverſo accidit, ut diſpenſatori Sabini Calvi naufragio in ergaſtulo deprehenſo: quem Tryphon multis deluſum, & ne caſu quidem notas confuſas habentem, uno medicamento liberavit.*

Aut cujus tam crudeles manus in hoc ſupplicium duraſſent.] Variae ſunt verbi *durare* notiones, quae nobis in praeſentia non faciunt, & plures confuderunt. Ea autem, qua nunc illud uſurpavit Petronius, palam fit Quintiliani ex Declamatione 279. loco: *Non omnium animos maritorum durare ad ſanguinem: eſſe quoſdam mitiores, qui ne conſpicere quidem cruorem ſufficerent.* Quaerit ergo Tryphaena: Quiſnam adeo immiti ferreoque corde inveniri potuit praeditus, qui in puniendis amabilibus formis eo uſque perſeverarit?

Quibus in odium bona ſua veniſſent.] De ſe nunc loquitur Tryphaena, ſenſuſque verborum eſt, eos nempe, qui ejuſdem Tryphaenae odiſſent delicias, pulcritudinem, veneres, elegantias, ac demum ejuſmet erga ipſos gratiam, ac benivolentiam adeo ut, tot amoris poſthabitis bonis, furtim ſe ſubduxiſſent, *aliquam* (quod modeſte, de ſe quippe, dictum) *contumeliam* quidem *meruiſſe.* Conſtat

ſtat enim ex ſequentibus, hancce eſſe Tryphaenae mentem: *Sed Lycas memor adhuc uxoris corruptae.* Et ex illo, quod ipſa profert cap. CVIII. *Sed contemtus amor vires habet.* Sic, *bona*, rurſus accipit cap. CXXXIV. ubi de evirato Encolpio fatur Proſelenos: *O, inquit, ô Enothea, hunc adulescentem quem vides, malo aſtro natus eſt: nam neque puero, neque puellae BONA SUA vendere poteſt.*

Cap. CVI. *Haberemus nos extremum ſolatium.*] Hocce juxta Ethnicorum dogma videtur dictum. longe aliter nos, qui CHRISTIANI cluimus. Diſertim illud expreſſum reliquit inluſtris femina Gracchorum mater Cornelia, de qua nobile exſtat Ciceronis elogium in Bruto. Illa ergo in quadam Epiſtola inquit: *Dicis, pulcrum eſſe inimicos ulciſci, id neque majus, neque pulcrius cuiquam, atque mihi, eſſe videtur.* Id *extremum ſolatium*, minimum, Scioppius in Symbolis interpretatur.

Et adumbrata inſcriptione.] Id eſt, ſimulata, non vera. quod, *umbram ſupplicii*, vocavit ſupra, ut jam diximus.

Nec ſe minus grandi vexatam injuria.] Subdole hic facit Petronius loqui Tryphaenam. nam longe aliud quidem, ac prima fronte verba innuere videntur, receſſu continent abſtruſiori, uti ſupra ad verba cap. XXV. *ne majorem injuriam*, &c. jam voluimus monitum eſſe lectorem.

Cujus pudoris dignitas.] Qui provocabulum *cujus* ad Tryphaenam referri ajunt, divinitus loquuntur: aliter num qui ſcirent, quae in abſentivis Petronii prioribus fragmentis continebantur? inde enim ejus notitiam conſtare, indubitabile eſt.

Cap. CVII. *Me, utpote hominem non ignotum* &c.] Hinc oratoris munere Eumolpus fungi incipit, quem ideo *legatum* Licas adpellat ſubinde hoc capite, *Si gratiam à legato moliebantur.* Haec autem gratia erat, ut noxios reconciliaret Eumolpus aliquando amiciſſimis, nempe Licae, & Tryphaenae. nam & ipſis haud erat ignotus ſenex, immo valde amicus: qua fiducia Encolpium & Gitonem Licae navi ſeſe *ultro* commiſiſſe, non vero *caſu* incidiſſe, ſatagit nunc Eumolpus adſtruere.

Niſi forte putatis juvenes caſu in has plagas incidiſſe.] Quaeſtionis ergo potiſſima pars, an *caſu* Encolpius & Giton in navem venerint, an *ultro*. Eumolpus patronus negat, *caſu incidiſſe*, ut non cura, ac ſtudium videretur illud fuiſſe Deorum, qua praecipue ratione illi periclitabantur: immo potius ſponte ſua Licae ſeſe crediſſe, *Quum omnis vector nihil prius quaerat, quam, cujus ſe diligentiae credat.* Opponit ergo Petronius inter ſe, *caſu incidiſſe*, & *ultro veniſſe.* Paullo infra ait Licas hoc capite, *Ac primum omnium, SI ULTRO venerunt, cur nudavere crinibus capita?* & inferius: *Ex quo apparet, CASU incidiſſe noxios in plagas.* Pariter Cicero *caſu* & *ſponte* in Part. Orat. *Si imprudenter, aut neceſſitate, aut caſu, quidpiam fecerit: quod non concederetur iis, qui ſua ſponte & voluntate feciſſent.* Fortaſſe Arbiter etiam opponere amavit, *caſu veniſſe*, & *divinitus*: nam id curae Diis fuiſſe, pluribus palam facere conatur Licas. Sic inquit capite praecedenti: *Deos immortales rerum humanarum agere curam, puto, intellexiſti, ô Tryphaena. nam imprudentes noxios in noſtrum induxere navigium, &, quid feciſſet, admonuerunt pari ſomniorum conſenſu. Ita vide, ut proſit, illis ignoſci, quos ad poenam ipſe Deus adduxit.* Ita etiam Cicero oppoſuit expreſſe lib. II. de Divinat. *Horum quum nihil fieri potuerit, ſine aliquo motu, quid eſt, cur divinitus ea potius, quam caſu, facta eſſe dicamus.*

Quam cujus ſe diligentiae credat.] Eadem utitur & Horatius allegoria Ode politiſſima III. lib. I. Carm. in re pariſſima, ubi & tota crediti ratio exactiſſime expreſſa:

Navis, quae tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumen, precor.

Servitia ecce in frontibus cernitis.] Id eſt, notas ſerviles, abſtractum pro concreto, ut ſaepe alias. Sive *ſervitia* ſervos interpreteris. Nam ex frontium ſtigmatis ſervi ab omnibus omnino haberentur. Sic Seneca uſurpavit de Tranquill. cap. II. *Huic itaque primum rei pretium detrahendum eſt, & ſpiritus inter ſervitia numerandus.* Hoc eſt, *inter ſervos.* Itidem Plautus Curculione II. III. 21.

Proſcriptos.] Palam, ac plane ſcriptos, ſimplici ac primigenia ſua ſignificatione.

Omnia feciſti.] Formula eſt proverbialis, *omnia facere*, de illis videlicet uſurpata, qui ad aliquid efficiendum nil intentatum, nil inauſum, linquunt. Sic Arbiter ipſe cap. CXV. *Quae ergo dementia eſt, omnia facere, ne quid è nobis relinquat ſepultura?* Sic & ſaepe Seneca F. Similis & illa eſt, cujus meminerunt Adagiographi, *omnia experiri*, de qua conſulendus Eraſmus.

Ex quo adparet, caſu incidiſſe noxios in plagas.] Quod factum Deorum conſiliis. Supra cap. CVI. Licas ipſe: *nam IMPRUDENTES NOXIOS in noſtrum induxere navigium.* Imprudentes ergo caſu inciderunt. Illis autem ignoſci, quos ad poenam Deus deduxiſſet, foret religio. Hinc plane, quod omnino obeſſet miſeris, conligitur. Illud vero diluere, & elevare, totis viribus Eumolpus molitur.

Tam candide ad veſtras aures perveniat, quam ſimpliciter geſtum eſt.] Plane ergo, *candide*, & *ſimpliciter* idem. Eleganter conjunxit Epigrammatarius noſter lib. VIII. Ep. 73.

In-

Instanti, quo nec sincerior alter habetur
Pectore, nec NIVEA SIMPLICITATE prior.

Et Arbiter iterum cap. cxxxiii. *Ubi novae SIMPLICITATIS opus CANDIDA lingua refert.* Saepe & Symmachus Arbitri peculiares formulas facere suas conatus fuit. ita illud est Epist. 73. lib. vi. *Sed, ne major ad vestras aures fama perveniat.* Vide Sirenem voc. *Candidus.*

Nec tamen putaverunt, &c.] Locus male usque adhuc ab interpunctione habitus: ideo, ut perspicuitati ejus foret consultum, juvandus distinctione fuit, illum in modum, ut edi curavimus.

Nisi forte miserabiliores calvi solent esse.] Hoc est, magis miseratione digni. haec vera est Petronii mens. nam rasura, & calvities certissimum erat miseriarum ac calamitatum indicium. quod nescio an interpretes viderint, certo tamen scio, ἀπροσδιόνυσα prorsus esse, quae hic producunt. Equidem vero uno aut altero exemplo sententiam Arbitri subfulcio, nihil quippe hodie magis est pervulgatum, quam cum omni in luctu, tum potissimum funebri, antiquis fuisse abrasos capillos. Herodotus Musa ii. inquit: Τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι νόμος ἅμα κήδει κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἱκνέεται. *Apud alios homines more receptum est, ut in luctu statim capita tondeantur ab iis, quos potissimum is adtingit.* Idem & Seneca indicat lib. v. de Benef. cap. 6. de Archelao rege loquens: *Usque eo ignarum, ut, quo die solis defectio fuit, regiam clauderet, & filium (quod in luctu, ac rebus adversis moris est) tonderet.* Vide autem mihi, quam apte id Petronio dictum de illis, qui cum capitibus & supercilia habebant denudata: Artemidoro namque teste lib. i. Onirocr. cap. 27. Ἔθος γὰρ παλαιὸν ἐπὶ πένθει τὰς ὀφρῦας ψιλοῦσθαι. *Vetus mos est in luctu supercilia nudari.*

Per interpretem.] Id est, ab Eumolpo. ideo convertit orationem ad Encolpium inquiens: *Quid dicis tu latro?* &c.

Quae salamandra, &c.] Exculcavimus voculam inveteratam, *sola*, clanculum enim alienum in locum importune inrepserat, ex repetito nimirum principio vocabuli sequentis orta, hunc in modum, *Sala salamandra.* quod passim fit, adeoque facile commissu est, ut ipsi protoplastae Satyrici fortuito excidere potuerit, quum raptim illud in ipso pene limine mortis exararet, ut ad Neronem mitteret. Primus originem adulterinae vocis animadvertit Christoph. Richardus, cui lubentes postea subscripserunt viri inprimis eruditione conspicui.

Cui Deo crinem vovisti?] Quaerit, *Cui Deo?* nam pluribus moris erat comam sacrare. *Apollini, Herculi, Baccho, Aesculapio:* Deabus etiam, *Junoni, Dianae; Hygiae.* & non tantum, quum praesecarentur crines, sed, quod mirum, quum & pascerentur. Sic Censorinus cap. i. *Quidam etiam pro cetera bona corporis valetudine crinem deo sacrum pascebant.* Ubi late Lindenbrogius, & interpretes Virgilii in id vii. Aeneid.

- - - Sacrum tibi pascere crinem.

Ἐν παρόδῳ autem ab Apolline Delphico placuit Thesei comam vindicare, cui ejus anteriorem partem consecrasse, ait Plutarchus in ejus vita. nam, Polyaeno teste lib. i. Strateg. cap. 4. Θησεὺς ἐν ταῖς μάχαις τὰ πρῶτα τῆς κεφαλῆς ἀπεκείρατο, τῶν τριχῶν τὴν ἀντίληψιν ἀφαιρούμενος. *Theseus in pugnis anteriores capitis crines abradere solebat, prae parans se, ne quis eum adprehendere ac tenere posset.* Cui facit historia de comatis militibus Alexandri ex Ptolomaeo Lagi filio ab Synesio prodita in Calvitii encomio. Sed utrumque ego puto verum fuisse. nam comae sane partem illam, ne adprehenderetur, resecavit Theseus, ipsam vero subinde, more antiquo, dono dedit Apollini.

Pharmace.] Φαρμακὸς, inquit Suidas, μυρεψὸς, καὶ ὁ σκευάζων δηλητήρια φάρμακα. *Pharmacus, unguentarius. Et ille, qui venenata medicamenta componit.* Vide ergo, quam apte *Pharmacus* vocatur ille, qui eximius technarum ac fraudum artifex habebatur. Sive aliter: Φαρμακὸς, rursus ait Suidas, ὁ ἐπὶ καθαρμῷ τινι πόλεως ἀναιρούμενος, ὃν λέγουσι κάθαρμα. *pharmacus, qui propter aliquam urbis lustrationem interficitur, quem vocant* κάθαρμα, id est, *piaculum.* Multis Tzetzes Chil. iv. Hist. 23. Itaque ipsum vocavit *pharmacum*, ut indicaret, in animo habere, ejus capite navem lustrare. Valde enim hocce concinnum est ei, quod Licas ipse praedixerat: *Adtrahite ocius nocentes in medium, ut sciam, quorum capitibus debeat navigium lustrari.* Utraque interpretatio adeo est bona, ut vix discernere liceat, quaenam praeferenda sit.

Cap. CVIII. *Turbatus, & deformis*, &c.] Periodo in ista aperte hiat sententia, verbi alicujus defectu laborans, quod miror tot eruditos homines non sensisse.

Spoliati capitis dedecus.] Recte capitis *dedecus* calvities dicitur, si formae *decus* audiunt capilli. Arbiter capite sequenti:

Quod summum formae decus est, cecidere capilli.

Ut vero spongia uda facies plorantis detersa est, & liquefactum per totum os atramentum, &c.] Apta ei spongia, & in usu olim, uti hinc discimus. Ego lepido Martialis Epigrammate amplius confirmo l. vi. 57.

Mentiris fictos unguento, Phoebe, capillos,
Et tegitur pictis sordida calva comis.
Tonsorem capiti non est adhibere necessum:
Radere te melius spongia, Phoebe, potest.

Phoebum autem huncce adpellat per ironiam E-

 pi-

pigrammatarius. nam *pulcricomi*, *auricomi*, &c. cognomine paſſim numen illud decoratum antiquitus. Quod non animadverterunt uſque adhuc interpretes.

Fuliginea nube.] Quomodo hoc accipiendum ſit, ſupra jam indicavimus ad verba cap. CII. *Tamquam litterarum ſtudioſus, utique atramentum habet.*

Ac ne ancillarum quidem clamor aciem deſtituit, uno tantum gubernatore, &c. Senſus eſt, quod, licet gubernator regimen navis relicturum ſe minaretur, nihilominus tamen ancillae Tryphaenae acutum tollebant clamorem, vocibuſque aciem inceſſebant alias inermes. *Illinc Tryphaenae familia*, ait Arbiter, *nudas expedit manus.* Quod mire dictum de ſequiori illo ſexu, quem nimirum, natura comparatum eſt, verbis tantum contra arma gerere bellum poteſſe. nam *mulierum verbalibus undis*, inquit Fulgentius l. I. Mytholog. *& cauſſidici cedunt, nec grammatici mutiunt, rhetor tacet, & clamorem praeco compeſcit.*

Nobis pro vita pugnantibus.] Minus ſemper invidioſum praelium habitum, quod pro vita commiſſum. Item pro vita pugnare, excitandis militibus eſt efficax admodum ratio. Quapropter ipſius, modo id foret, non obliti duces in orationibus pugnarum praeviis. Sic Thyamis apud Heliodorum lib. I. paulo ante finem, & Judas, dux maximus, l. x. Machabaeorum cap. 3. 21. Ἡμεῖς δὲ πολεμοῦμεν περὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ τῶν νομίμων ἡμῶν. quod ſic reddit vetus interpres: *Nos vero pugnabimus pro animabus noſtris, & legibus noſtris.* Anima enim pro vita in ſacris libris paſſim eſt. Jonas cap. 4. 3. *Aufer nunc animam meam.* Job. cap. 2. 4. *Pellem pro pelle, &, quidquid habet homo, dabit pro anima ſua.* Ac profani ſcriptores, ut Druſius jam obſervavit lib. v. Obſervat. cap. 10. Sic & Criſpinus ſtrenuus dux apud Herodianum lib. VIII. ubi Aquilejenſes erigit, & confirmat.

Abſciſſurum tot miſeriarum cauſſam.] Res perridicula eſt, me Dius Fidius, hic proferre, verbis illis quid ſpurci latere: vero namque verius eſt, patere palam. Encolpius ſane Latine dicit: *Giton ad virilia ſua*, &c. & ſine ambagibus quoque gubernator: *ſi non deſinat rabies libidine perditorum conlecta.*

Non diſſimulata miſſione.] Id eſt, clara & manifeſta inhibitione. ubi, abjecta jam larva ſaevitiae, occultus Tryphaenae erga Gitonem adfectus detegitur plane.

Tragoediam implebat.] Eleganter *tragoediam* uſurpavit pro mimicis caedibus. ſic omnino in Tragoediis ſimulatae. Ipſe Petronius explicat verbis illis cap. XCIV. ubi de eademmet novacula ſermo: *Nec Eumolpus interpellaverat mortem mimicam.* Etiam pro quovis uſurpatur figmento. ſic Arbiter cap. CXL. ubi de ficto illo divite ſermo eſt. *Et ſi non ſervaſſet integram ſimulationem, periclitabatur totam paene tragoediam evertere.*

Stlatarium.] Sic habent V. C. nobiſque probatur lectio ipſa vocis peregrinatione. qui naevi Satyrica in forma diſperſi ſaepius ipſa deformitate delectant. Chriſt. vero Richardus enucleat dictionem, ipſum adi.

Ut caduceatoris more Tryphaena inducias faceret.] Quippe id munus olim caduceatoris erat. Curtius lib. IV. cap. 7. *Alexander, quum & claſſem procul haberet, & longam obſidionem magno ſibi ad cetera impedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, miſit.* More item caduceatoris ramum oleagineum praetendit Tryphaenae, nam cum caduceo ſimul & illum geſtabant caduceatores, & interdum oliva ipſa caduceum coronatum. Suidas, alii.

Data ergo acceptaque patrio more fide.] Sic factum quum foedera icere contingebat. Id etiam inter Romulum & Tatium interceſſiſſe, ex Ennio conſtat I. Annal. quum inquit:

> *Accipe, daque fidem, foeduſque feri bene firmum.*

Quod & Virgilium mutuum inde ſumſiſſe, Macrobius monuit lib. VI. cap. I. quum petentem inducit Aeneam ab Euandro pacem lib. VIII. verſ. 150.

> *Accipe, daque fidem; ſunt nobis fortia bello*
> *Pectora.*

Porro Cicero lib. v. in Verrem res illas videtur referre, quae viciſſim accipiebantur, & quibus foederum fuit fides obſtricta: *Ubi exſecrationes? ubi dextrae? complexuſque?* Oſcula etiam nonnumquam adhibita fuere, ut alias notamus. Mactabant & interdum. Sunt autem Ciceronis *exſecrationes* jurisjurandi genus, quibus deos iratos fallenti imprecabantur. Formula exſtat exſecrationis etiam apud Petronium cap. XXV. *Junonem meam iratam habeam, ſi memini*, &c. Et Plutarchus docet in Αἰτίοις, omne jusjurandum finiri olim exſecratione ſolitum. πᾶς ὅρκος εἰς καταρὰν τελευτᾷ τῆς ἐπιορκίας, *omne jusjurandum exſecratione perjurii abſolvitur.*

Protendit ramum oleae à tutela navigii raptum.] *Praetendit* (quod idem eſt) ſaepe Virgilius dixit ſimili in re. Etiam Plinius de lauro lib. XV. cap. *Laurus pacifera, ut quam praetendi etiam inter armatos hoſtes, quietis ſit indicium.* Aſt de tutelis navium ſatis jam interpretes ad illa: *ut tutela navis expiaretur.* Cave autem credas, in proris impoſita ſimulacra illa, quae erant in navium tutelam. quum nihil adeo notum ſit, ut ea in puppibus ſtetiſſe. Interpretum autem teſtimoniis, quae & hocce pariter convincunt, addere poteris & iſthaec. Heſychius: Πάταικοι. θεοὶ Φοίνικες, οὓς ἱστᾶσι κατὰ τὰς πρύμνας τῶν νεῶν. *Pataeci. Dii Phaenicum,*

quos

quos ſtatuunt in puppibus navium. Virgilius lib. x.

. - - *Et aurato fulgebat Apolline puppis.*

D. Gregorius Nazianzenus:

Νῆα δὲ ποντοπόρειαν ἐπῄνεσα, ȣ̓ παρασήμοις
Καλλείην, ȣ̓ πρύμνης ἄνθεσι λαμπομένην.

Navem vero undivagam laudavi, non inſignibus
Ornamentis, non puppis picturis, expolitam.

Ovidius in Ep. Paridis:

Accipit & pictos puppis adunca deos.

Nec voluit aliud Horatius:

Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit.

Et alii prope innumeri. Mos quidem adhuc non obſolevit. Divi quippe conlocantur tutelares hodie itidem in puppibus, unde & naves etiam denominantur. Bene autem qui *ex oleae ramo*, quem in manu, aut capite, haberet in ſertum compactum, Palladem augurantur navigii illius fuiſſe tutelam. Tutelarem enim illam fecerunt plures navitae puppibus ſuis, unde *Tritoniae naves*, & illa Naſonis:

Eſt mihi, ſitque precor, flavae tutela Minervae
Navis, & à picta caſſide nomen habet.

Nec Medea furens fraterno ſanguine.] Abſyrtum intelligit, quem ſoror Medea necavit, & articulatim diſcerpſit ea gratia, ut, dum *ſparſum ponto corpus* pater conligere ſtudet, *ipſa interim effugeret* cum ſuo Jaſone. Μηνίσας δὲ Ζεὺς ὑπὲρ τȣ̃ φονευθέντ☉ Ἀψύρτȣ, χειμῶνα λάβρον ἐπιπέμψα. ἐμβάλλει πλάνην, inquit Apollodorus lib. I. *At Jupiter, ob Abſyrti caedem iratus, ingente immiſſa tempeſtate Argonautis errores injicit.* Quod periculum, quum Medea abeſſet, haud imminere, nunc Tryphaena innuit. Verum enim vero in his diutius immorari non lubet. nam tragoedias veteres non curamus, aut nomina faeculis nota, praecipue, quum tyronibus ſaepe conſulere, Critici, qui palato delicatiſſimo praediti ſunt, non patiantur libenter.

Cui non eſt mors una ſatis?] Ideo labor ſupervacuus *morientes occidere*, ut inquit cap. XCVIII. ſed vide quae ibi dicimus. Nunc vero alio exemplo patefacit:

- - - *Ne vincite pontum,*
Gurgitibuſque feris altos immittite fluctus.

Cap. CIX. *Tabulas foederis ſignat.*] An *ſignat* hic eſt ſcribit? Feſto *ſignare* ſcribere eſt. Non incommode autem de *obſignatione* interpreteris tabularum, quibus foedera, conventaque, erant exarata. Inquit ergo Arbiter, Eumolpum videlicet tabulas illas pactorum obſignaſſe, poſtquam formulae ſequentes forent in illis deſcriptae: ut plane ſic opportune adluderet ad morem illum noviſſime aetate ſua repertum, de quo ita Seneca, Petronio coaevus, lib. III. de Beneficiis cap. 15. inquit: *Utinam nec pacta, conventaque, impreſſis SIGNIS cuſtodirentur: fides potius illa ſervaret, & aequum ſolens animus.* Recte igitur uterque ſcriptor, quum hocce in Nerone retulerit Tranquillus cap. XVII. *Adverſus falſarios tunc primum repertum, ne tabulae niſi pertuſae, ac ter lino per foramina trajecto, OBSIGNARENTUR.* In quibuslibet ergo tabulis ſolennibus & id prorſus indubie ſervatum. Plenius vero illum obſignandi ritum Jul. Paullus edocuit Sent. lib. 5. Tit. 25. ad L. Cornel. teſtam. *Ampliſſimus ordo decrevit, eas tabulas, quae publici aut privati contractus ſcripturam continent, adhibitis teſtibus ita SIGNARI, ut in ſumma marginis ad mediam partem perforatae triplici lino conſtringantur, atque impoſitum ſupra linum cerae SIGNA imprimantur, ut exteriores ſcripturae fidem interiori ſervent. Aliter tabulae prolatae nihil momenti habent.*

Ex tui animi ſententia.] Formula eſt in foederibus ac juramentis adhiberi ſolita, cujus interpretationem Quinctilianus exhibet initio cap 5. lib. VIII. Sed de ipſa multis egerunt, primum Cujacius lib. XV. Obſervat. cap. 21. & poſtea Briſſonius lib. VIII. Formularum, ac demum Hanſenius de Jurejurando veterum, cap. 12.

Ut tu, Tryphaena.] Iſtud malo aſtro expungunt poſtremae editiones, quum potius, ſi abeſſet, addendum neceſſario foret, ut duarum formularum ratio foederum, Licae, puta, & Tryphaenae, ſatis conſtare poſſet.

Niſi pro quaque re.] Sic intrepedi nunc primum edimus. nam ante, *niſi pro qua re*, omnes libenter amplexi ſunt, & tot emunctae nares, mendum latere, non ſubolfecerunt. quum aurem cuique vellere poſſet ſequentis formulae ſimilis omnino clauſula: *PRO SINGULIS injuriis numerabis, &c.*

Praeſentes numeraveris.] Infra hunc locum interpretamur ad illud cap. CXVII. *nominibuſque depoſitum.* Ideo nunc illuc te remittere, ſatis ſit.

Neque quaeret, ubi nocte dormiat.] Supra hoc tetigimus; cujus & ſimile eſt illud Poëtae Celtiberi lib. III. Ep. 91.

- - *Qua parte cubaret,*
Quaerunt.

Praeterita aboleri oſculis placet.] De more iſto ſupra egimus ad cap. XCIX. *Ecce etiam oſculo iram finio.* Ipſum ſis adi locum.

Conciliant hilaritate convivium.] Ταυτολογίαν committunt, qui ſcribunt hic *conciliant concilium.* Itaque nos, *convivium*, velut ab exilio revocatum in contextum recepimus. praeſertim, quum ambigendi jus prorſus de medio tollerent illae *epulae ad certamen prolatae.* Ubi, *ad certamen*, me interprete, certatim eſt. *A porfia*, nos dicimus, locutionis id genus puro puto Hiſpaniſmo utique exprimentes.

Alius exsultantes quaerebat fuscina pisces.] Quatuor piscationis insigniora genera tradiderunt scriptores prisci. Sic ea Aelianus memorat lib. XII. de Natur. Anim. cap. 43. Δικτύϊα, κόντωσις, καὶ κυρτία, καὶ ἀγκιστρία προτέτι. *Fit enim vel reti, vel conto, vel nassa, vel hamo.* Habuit ab illo, uti plura alia, Oppianus Ἁλιευτ. IV.

Τὰς δ' ἄλλας ξύμπαντας ὁμοίιος αἶσα κιχάνει
Κύρτων τ', ἀγκίστρων τε, βαθυπλεκέος τε λίνοιο,
Ῥιπῆς τε τριόδοντος.

Reliquos vero omnes simile fatum adprehendit
Nassarumque, hamorumque, & late plexi lini,
Ictusque tridentis.

Qui vero Aeliano *contus*, τριόδους, *tridens*, Oppiano est, Polluci lib. X. cap. 30. τρίαινα, & hic Petronio *fuscina.* Rationem autem cum ipsa fuscina piscandi eleganter Oppiani dedere aurea carmina.

Alius hamis blandientibus convellebat praedam repugnantem.] Aliud piscandi hocce genus inter superius adducta recensitum. *Hamis blandientibus* dixit figurate, pro harundine, virgave, calamove, à quo blandiente pendet hamus. Similis est Martialis locus lib. I. Ep. 56.

Et piscem tremula salientem ducere seta.

Ubi eadem omnino ratio est *tremulae setae*, ac *blandientium hamorum.* Itemque *praedae repugnantis*, ac *piscis salientis.*

Pelagiae consederant volucres.] Marinæ aves. Sic, *pelagiae purpurae*, magno Plinio dictae, quod purpura ex marinis conchis conficeretur olim. Late Gesnerus lib. IV. de animalibus. & *Pelagiae falerae* Mimographo supra cap. LV. Aliter Plinius aves illas, *aquaticas volucres*, vocat extremo lib. XVIII. Earum autem multiplex genus est Aristoteli lib. VIII. de Histor. Animal. cap. 3. Sextuplex Oppiano lib. I. Ἁλιευτ. Nempe *lari*, *halcyones*, *aquilae marinae*, *lolligines*, *accipitres*, *hirundinesque marinae.* Ast Aeliano lib. XIX. de Animal. cap. 52. triplex tantum, quae eadem cum tribus Oppiani ultimis. Necessario altiuscule volitantes per antennam consederant navis. nam de accipitribus inquit Oppianus lib. I. vers. 435.

Ἴρηκες δ' αὐτῆς ἅλμης σχεδὸν ἠερέθονται,
Ἄκρην ἐπιψαύοντες ἁλὸς πόρον, ὅσσον ἰδέσθαι
Ἀμφω νηχομένοισι, καὶ ἱπταμένοισιν, ὁμοῖοι.

Accipitres vero ipsi proxime maris spumae superimminent,
Supremum adtingentes maris fluxum, ut videantur
Simul natantibus, & volantibus similes.

Et Aelianus itidem: Οἱ γε μὴν ἱέρακες ὑπὲρ τὴν ἅλμην φέρονται ὀλίγον, ὡς μόλις ὅτι μὴ νήχονται, ἀλλὰ πέτονται καταγνῶναι. *Accipitres denique paullo supra summam aquam maris tolli solent, ut ad judicandum sit difficile natentne, an volitent.* Alte vero hirundines, lolliginesque. Idem Oppianus lib. I. vers. 431.

Ἀλλ' αἱ μὲν καὶ τῆλε καὶ ὑψόθι ταρσὸν ἱεῖσαι
Τευθίδες, οὐδέ κεν ὄρνιν ὀΐσσεαι, οὐδέ κεν ἰχθὺν,
Εἰσορόων, ἀγεληδὸν ὅθ' ὁρμήσωσι πέτεσθαι.
Αἱ δ' ἄρα τῶν ὑπένερθε χελιδόνες οἶμον ἔχουσιν.

Sed lolligines quidem & procul & alte alas mittentes.
Neque avem esse putares, neque piscem,
Si intuearis, gregatim quando ruunt ad volandum.
At infra has hirundines viam tenent.

Isthaec autem, ne existimes, ἀκαίρως nos protulisse, scire oportet, tempestatis, ob religionis contemtum imminentis, Deos sic indubie voluisse, Licam commonefacere; sciteque & consulto signa illa Arbitrum praemisisse. Diserte Plinius, tempestatum ac ventorum recensens praesagia, inquit: *Ceteraeque aquaticae aves concursantes.* Item Artemidorus lib. II. cap. 17. Λάροι, καὶ αἴθυιαι καὶ ὅσα τοιαῦτα θαλάσσιά ἐστιν ὄρνεα, τοὺς πλέοντας εἰς ἔσχατον κατάγει κίνδυνον· ἀλλ' οὐκ ἀπολλύουσι. καταδύεται μὲν γὰρ ταῦτα, ἀλλ' οὐκ ἀποπνίγεται τῇ θαλάσσῃ. *Lari, & mergi, & quaecunque ejusmodi marinae aves, navigantes in extremum periculum inducunt, sed non perdunt. Merguntur enim tales aves omnes, sed in mari non suffocantur.* Idem Olaus Magnus de septentrionalibus volucribus tradit lib. I. cap. 7. Sed iterum ecce de lolliginibus speciatim idem Plinius, *LOLLIGO VOLITANS, conchae adhaerescentes, echini adfigentes sese, aut harena saburrantes, TEMPESTATIS SIGNA sunt.* Etiam Plutarch. in Quaest. Nat. quum Problema proponit: Διὰ τί τευθὶς φανεῖσα σημεῖόν ἐστι μεγάλου χειμῶνος; *Curnam LOLLIGINE sese ostentante magnae fiat TEMPESTATIS praesagium?* causamque pluribus reddit.

Quas tectis harundinibus peritus artifex tetigit.] Aucupio etiam harundines adhibitae, non solum ad piscationem. Appulejus lib. XI. Metamorph. *Nec qui, diversis harundinibus, alter aucupem cum visco, alter piscatorem cum hamo, induceret.* Plinius etiam lib. XVI. cap. 36. Aucupio est δόναξ ἰξοφόρος apud Oppianum, *harundo viscum ferens*, seu *visco illita.* Item Erycio in Anthologiae IV. cap. 12. δόναξ ἰξευτὴς, *harundo viscosa.* ubi & λαθροβόλος adpellata, id est, *occulte conjecta*, quam *tectam* dixit Petronius, hoc est, obtectam, & occultatam. ait ergo Erycius;

Οἵ τε λίνοις βαίνοιτε πεποιθότες, οἵ τε σιδήρῳ,
Οἵ τε καὶ ἰξευτῇ λαθροβόλῳ δονάκι.

Quod

Quod diſtichon perperam ab interprete acceptum, cujus haec verſio:

Quique linis confidentes incedi tis, quique ferro;
Et qui viſ. atore aucupatorio calamo.

Pentametrum enim reddere ita debuerat:

Et qui viſcoſa occulte juncta harundine.

Martialis item lib. XIV. Ep. 218. de harundine procul dubio intelligendus aucupatoria.

Paluda dum tacita creſcit harundo manu.

Sic etiam Silius:

Sublimem calamo ſequitur creſcente volucrem.

Et plures alii. Vidimus & nos ſaepe hocce genus aucupii. Cave autem confundas illud cum alio verbis, non re, ſimili. Erat nimirum, quod calamis conficiebatur jaculatoriis arcu emiſſis: de quo plane Propertius lib. II. El. 19.

- - - *Et ſtricto figere avem calamo.*

Aperte autem magis marmoris titulus:

DVM. ACCVMBITVR. PVER. E. PROXIMA. VICINIA. ARVNDINE. (QVA. IN. ADIACENTIS. HORTVLI. ARBORE. CONSIDENTEM. AVEM. ADIPISCITVR.) PER. FENESTRAM. INTRORSVM. ARCV. ADACTA. &c.

Et Synefius Calvitii encomio. Porro quod ſequitur: *Illae* (pelagiae volucres) *viſcatis illigatae viminibus defersbantur ad manus*, elegans eſt primi aucupii deſcriptio.

Tum et ſpeciosa aura volitantes, pinnaſque per maris inutiles torquebat.] Expreſſum hic aliud etiam tempeſtatis praenuntium. Iſthaec enim ex illis prorſus ſunt, quae neutiquam erudito interpreti contemnenda. Sic Plinius extremo lib. ubi ſupra, ſigna tempeſtatem praeſagientia referens, ſubdit: *Lanugo populi, aut ſpina volitans, aquiſque PLUMAE innatantes.*

Extrema parte poculi ſpargebat.] Forſitan hic Cottabi luſum Arbiter innuere diſcupiit, de quo Athenaeus initio lib. XV. ſive jocum illum pervetuſtum, Romanis conviviis frequenter uſurpatum, ſpargendi nimirum circumſtantes poculo reſiduo. quem & elephantos didiciſſe, praecipue qui ad ſpectacula eſſent deſtinati, narrat Aelianus lib. II. de Animal. cap. II. Illud tamen prae omnibus magis adriſit nobis, ſcilicet, Gitoni feminam porrexiſſe praeguſtatum poculum, quod indicium amoris haud fallax. Apud Curium Fortunatianum antiquam queruntur amantes: *Meretrix ex tribus amantibus, a lium oſculata eſt, alii RESIDUUM POCULUM dedit, alium coronavit: contendunt, quem magis diligat.* Illud Graecis προπίνειν dicebatur, & Romanis exin *propinare*. Gloſſae, Προπίνω. *Propino, probibo.* lege *Praebibo.* unde Petronius claret cap. CXIII. *Nec Giton me aut tralatitia propinatione dignum judicabat.* Quod de illa amatoria propinatione recte capiendum. Lucianus autem cauſam edit, cur ea amatoribus magno ſit in precio, Dialogo Junonis, & Jovis ita inquiens: Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ διψῶν πολλάκις αἰτεῖς πιεῖν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπογευσάμενος μόνον, ἐδωκας ἐκείνῳ, καὶ πιόντος ἀπολαβὼν τὴν κύλικα, ὅσον ὑπόλοιπον ἐν αὐτῇ, πίνεις, ὅθεν καὶ αὐτὸς ἔπιε, καὶ ἔνθα προσήρμοσε τὰ χείλη, ἵνα καὶ πίνῃς ἅμα καὶ φιλῇς. *Atque ob id ſaepenumero neque ſitiens petis bibere. Interdum autem etiam ubi deguſtaſti ſolum porrigere ipſi* (innuit Ganymedem) *ſoles: deinde bibente ipſo arripis calicem, & quantum in illo reliquum reſtat, omne ebibis, ea etiam parte, unde ipſe bibit, & ubi adplicuit labia, ut & bibas ſimul, & oſculeris.* Nec Ovidius illud praetermiſit in praeceptis ſuis amatoriis I. de Arte.

Fac primus rapias illius tacta labellis
Pocula: quaque bibit parte puella, bibas.

Omnium vero elegantiſſime Euſtathius lib. V. de Iſmenia & Iſmene, ubi, poſtquam viciſſim calices inter ſe commutaſſent amantes, inquit Iſmenias: Καὶ μοι παρέσχε τὸ ἔκπωμα. καὶ νὴ τὸν Ἔρωτα τὴν παρθένον ἐδόκουν πίνειν αὐτήν. τὰ χείλη ταύτης κατεφίλουν ἐρωτικῶς, καὶ φιλῶν ὑπέκλεπτον τὰ φιλήματα. ὑπηρέτην εἶχον τὸ ἔκπωμα, τῆς ἐμῆς φίλης Ἰσμήνης τὰ χείλη μετακομίζον μοι. *Et calicem mibi praebuit, &, Amorem teſtor, virginem videbar ipſam baurire. Labellorum veſtigia ipſius amabiliter diſſuaviabar, atque oſculabundus ſuffurabar baſium, poculo abutens velut famulo cariſſimae mibi Iſmenes labia perferente.* Et poſt pauca: Καὶ περιεργότερον ὅλον ἐπέβλεπον τὸ ποτήριον, μή τι τοῦ χείλους τῆς κόρης τῷ χείλει τοῦ ποτηρίου κεκόλληται. *Et totum poculum curioſius inſpiciebam. num quid è puellae labellis poculi adbaeſiſſet labro.* ac ſubinde pluribus. Similes in re amoris haud inficetas nugas priſci uſurparunt alias. Eleganter ſic Lucianus de pomis. Ἑταιρ. διαλ. Τέλος δὲ τοῦ μήλου ἀποδακοῦσα, ὁπότε τὸν Δίφιλον εἶδες ἀσχολούμενον, ἐλάλει γὰρ Θράσωνι, προκύψασά πως, εὐστόχως προσηκόντισας ἐς τὸν κόλπον αὐτῆς, οὐδὲ λαθεῖν γε πειρώμενος ἐμέ. ἡ δὲ φιλήσασα, μεταξὺ τῶν μαστῶν ὑπὸ τῷ ἀποδέσμῳ παρεβύσατο. *Poſtremo autem etiam demorſo malo, quando Diphilum alias res agere videbas (loquebatur enim cum Thraſone tum) inclinans te quodammodo, collimate adeo jaculabaris illud in ſinum ipſius, ne latere quidem me cupiens. Illa autem exoſculata inter mamillas ſub faſcia inſertabat illud.* Quae apud nos adhuc neutiquam obſoluerunt ejuſcemodi deliciae.

Quum Eumolpus & ipſe vino ſolutus dicta voluit in calvos ſtigmoſoſque jaculari.] Joculi olim in conviviis mordaculi fuere, dicteria, ſcommata. Ita Appulejus lib. II. Mileſiar. *Jam illatis luminibus epularis ſermo percrebuit; jam riſus adfluens, & joci liberales, & cavilli binc inde.* Et Plautus in Milite:

Vel cavillator facetus, vel conviva commodus
Item ero.

Lucianus quoque in Cronoſolone hancce inter leges

ges conviviales recenset: Ἔξεστιν, ἤν τις ἐθέλῃ, σκώμματι χρῆσθαι, καὶ μέτρον ἴστω, τὸ ἄλυπον. *Quod si cui libeat dicteriis uti, liceat: sed hactenus adhibeatur modus, ut ne sint molesta.* Et iterum in Epist. Saturn. Οἱ πρῶτα μὲν οὐ κωφὸν καὶ ἄφωνον τὸ συμπόσιον ἐάσουσιν εἶναι, ἀλλ' ἐν μύθοις συμποτικοῖς, καὶ σκώμμασιν ἀνεπαχθέσι, καὶ φιλοφροσύναις ποικίλαις συνέσονται. *Qui primum non sinent convivium surdum, aut mutum, esse, verum consuetudine sua fabulas conviviis aptas, dicteriaque minime molesta, variasque voluptates adferent.* Ubi urbani viri notanda moderatio, quae salibus illis necessario adhibenda est; *praecipue*, ait Macrobius lib. VII. Saturn. cap. 3. *inter mensas & pocula, ubi facilis est ad iracundiam provocatio. nam, sicuti in praecipiti stantem vel levis tactus impellit, ita vino vel infusum, vel aspersum, parvus quoque dolor incitat in furorem.* Depromsit ex Plutarcho, ut totum fere caput illud, lib. II. Sympos. Quaest. I. Cujus & Arbiter conscius dicteriorum hic amaritudinem vitavit, fecitque, ut morsus dicacis Poëtae prorsus edentuli forent, commodaque utique scommata convivio. Talia *sunt illa*, addidit ipse Macrobius, *de nonnullis corporeis vitiis, aut parum, aut nihil gignentia doloris, ut, si in CALVITIUM cujusquam dicas, vel in nasum, seu curvam erectionem, seu Socraticam depressionem.* Et Synesius in Calvitii encomio: Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔτνους προκειμένου μετώπων ἐξέτασις γένηται. Vertit Petavius: *ut quum pulmentario adposito in convivarum frontes inquiritur.* Sic & Plutarchus ibidem: Καὶ πάλιν εἰς φαλακρότητα πρᾴως φέρουσιν. *Rursum calvitiei non curant notationem.* Lege, suadeo, cap. 7. Clementis Alexandrini lib. II. Paedagogi.

In calvos.] Vel ipsa solum *calvi* adpellatio convitium olim erat. Persius Sat. I. vers. 56.

- - - *Quum tibi, calve,*
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede exstet.

Sic non semel Pomponius, Poëta comicus vetustissimus: ut in Praecone posteriore dixit:

At te dii omnes cum consilio, calve, mactassint tuo.

Et iterum:

- - - *Calve, adportas nuncium*
Nobis disparem, divisum.

Et in Piscatoribus:

Quid habes in sirpiculis, calve? omne piscati genus.

At ibi, respectu etiam ad calvitiem lenonum, ac parasitorum, fuit dictum: nam in scenam illos recalvastros prodiisse, docent Festus & Pollux. Uti & *calvi mimi*, qui, auctore Nonio in *Calvit*, ideo *erant omnibus frustratui.* Aliquod ergo ex illius dictis Eumolpi hocce sine dubio.

Elegidarion.] Idem quod *Elegidion*, hoc est, minuta Elegia, ac non magni momenti opusculum. Elegis constat Eumolpi hocce, & Hendecasyllabis. utrosque sane apte vocavit *Elegidion* sive *Elegidarion.* Etiam Plinius Junior lib. IV. Epist. 14. quosdam Hendecasyllabos *Elegidia* adpellavit, quae illius loci verior omnino lectio est.

Quod summum formae decus est.] Hocce verum est, & Arbiter scripsit, quoque veteres codices sic retinent. Aliud vero, quod invito auctore intruserunt, *Quid solum formae*, &c. falsum est, nam pluribus aliis indiget formae pulcritudo. A nobis plane Synesius est initio Calvitii encomii. Φύσει δὲ ἅπαντες ἐθέλομεν εἶναι καλοί, πρὸς ὃ μέρος αἱ τρίχες συμβάλλονται. *Natura enim omnes formae ac pulchritudinis desiderio tenemur, ad quam magna ex capillorum honore fit accessio.*

Nunc umbra nudata sua jam tempora.] Manet adhuc in hyemis, ac veris metaphora. nam quum hyems arborum abegit frondes, umbra sua, & opacitate sylvae privantur. Praeterquam quod haud semel crines capitis humerorumque *umbella* audierunt quondam. sic Synesius in Calvitii encomio: Οὐκοῦν ἅπαντές οἴονταί τε, καὶ λέγουσιν αὐτοφυὲς εἶναι σκιάδιον τὴν κόμην. Vertit Petavius: *Comam igitur nativam quandam, ac congenitam quasi, umbellam esse, perinde omnes, ut sentiunt, ita profitentur.* quod ut adstruat, subinde advocat Archilochum hunc in modum canentem:

——— ἡ δέ οἱ κόμη
Ὤμους κατασκιάζει, καὶ μετάφρενα.

- - - *Huic ipsi quidem*
Humeros obumbrat tergaque incumbens coma.

Frustra autem in *adedit* interpres exsultat, quum translationi longe magis conveniat *abegit*, quod retinuimus.

Ridet.] Valde hic mihi probatur τὸ *ridet*, ut elegantiam sic & ab antithesi peterem. praecesserat namque:

Nunc umbra nudata sua jam tempora moerent.
O fallax natura deûm, quae prima dedisti
Aetati nostrae gaudia, prima rapis.] Simile est illud, quod in *Libello*, *quem de cura capillorum ad amicum Domitianus edidit*, scripsisse dicitur, referente Suetonio cap. XVIII. *Scias, nec gratius quidquam decore, nec brevius.* Adnotavit & Casaubonus.

Infelix modo crinibus nitebas,
Phoebo pulcrior, & sorore Phoebi.] Concinna conlatio cum insigniter crinitis, hoc est, Cynthia, & Apolline. Iste ideo *intonsus* vocatus, *auricomus*, *comatus*, *pulcricomus*, *comosus*, *criniger*, *ignocomus*: Graecis Ἀκερσεκόμης, Εὐχαίτης, Χρυσοκόμης, Χρυσοχαίτης, Χαιτήεις, Ἀβροχαίτης. Illa *radians*, hoc est, capillos effundes, spargensve; Ἑκοὺς, Εὐπλόκαμος, *pulcros cincinnos habens.*

Ut mortem citius venire credas,
Scito jam capitis perisse partem.] Respicit hic ad

ad veterum ſuperſtitionem exiſtimantium: eos, qui morti propinqui forent, à Proſerpina tonderi; itaque primum Orco probe initiatos fato ſuo fungi. Nondum enim oculis animadverſiones Wouwerii luſtraveram, quum hocce notatum mihi fuerat in palimpſeſto, pluraque ei firmando congeſſeram teſtimonia, quae eadem ipſemet jamprimum plene retulerat. Iſthaec vero, quae ipſi praetermiſſa, dein cumuli loco placuit ſubjungere. Horat. lib. I. Carm. 28. inquit:

Miſta ſenum ac juvenum denſantur funera: nullum
Saeva caput Proſerpina fugit.

Item facetiſſimus Martialis Epig. in canos fucantem lib. III. Epigr. 43.

Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis;
Tam ſubito corvus, qui modo cygnus eras.
Non omnes fallis: ſcit te Proſerpina canum,
Perſonam capiti detrabet illa tuo.

Proinde ergo apud Euripidem Θάνατος, quaſi quidam Proſerpinae miniſter, ſecans Alceſtidis comam, introducitur.

Cap. CX. *Corymbioque dominae.*] *Corymbion* latine *capillamentum* interpretatur idem Petronius, ubi poſt pauca inquit: *Sevocatumque me non minus decoro exornavit capillamento: immo commendatior vultus enituit, quia flavum corymbion erat.* Quo viri doctiſſimi videtur diſcrimen excludi diſtinguentis, *corymbion capillamentum* virorum. Euſtathius indubie ei impoſuit ſic diſcriminans: πλέγμα τριχῶν εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον, ὃ ἐπὶ ἀνδρῶν κρώβυλος, ἐπὶ γυναικῶν κόρυμβος, ἐπὶ παίδων σκορπίος, ἐκαλεῖτο. *Capillorum contextus tendens in acutum, CROBYLUS virorum, feminarum CORYMBUS, puerorum SCORPIUS vocatur.* Idemmet & Thucydidis Scholiaſtes tradidit ad lib. I. Sed quid, quum *crobylum*, quem ſpeciatim virorum illi faciunt, indiſcriminatim Pollux promiſcuum praedicet lib. II. cap. 3.? Κορύμβη δ' οὐκ Ἀττικόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ κρώβυλος· ἐκαλεῖτο δέ τι καὶ πλοκίον, καὶ προκόμιον προσθετόν, οὐ γυναιξὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνδρῶν, οἱ ἐνδεῶς τριχῶν ἔχοντες εἰς κόμης λόγον προσετίθεντο. *Coſymbe Atticum non eſt, ſed Crobylus potius. Vocatur etiam quaedam coma adpoſititia, quae non modo mulierum, ſed & virorum eſt, qua raros pilos habentes, inſtar capillorum utuntur.* Sed magis adhuc Euſtathio adverſatur S. Aſterius, dum *crobyli* uſum hominibus aufert, tribuit vero mulieribus. Verba ejus referam ex Homilia in Feſtum Kalendarum, ubi parum honeſta ſugillat praeſtantium militum exercitia: Καὶ τὸν χιτῶνα μέχρι τῶν σφυρῶν ἀφίησι, καὶ τοῖς στέρνοις περιελίττει τὴν ζώνην, καὶ ὑποδήμασι κέχρηται γυναικείοις, καὶ τὸν κρώβυλον ἐπιτίθησι τῇ κεφαλῇ, ἢ γυναιξὶ νόμος. vertit Rubenius: *Tunicam ad talos demittit, zonam pectori circumvolvit, calceamenta muliebria ſumit, &, more feminarum, capiti crobylum imponit.* Crobylon autem aliquando Graeci, ut Pollux tradit, vocarunt ἔνθριχον, Cyprii, ut Creon Rhetoricor. L. I. κορδύλην, Perſae κιδάριον. Nam, comis Perſas adſcititiis etiam uſos, Xenophon prodidit Παιδ. L. I. itemque à Medis didiciſſe. Puto equidem, vix uſpiam reperiri nationem poſſe, modo foret mediocri elegantiarum artificio exculta, quae nimirum comarum defectui adſcititiis crinibus ſuppetias non tulerit. Unde multiplex orta adpellationum varietas, haut ſecus ac figurarum, quibus & nunc pauliſper immorari, lubido eſt. Tertullianus ſic duarum ſpecies exprimit c. 7. de Cultu Femin. *Adfigitis praeterea neſcio quas enormitates futilium atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quaſi vaginam capitis, & operculum verticis; nunc in cervicem retro ſuggeſtum.* Ultimam videtur & S. Hieronymus his verbis etiam deſcribere Lib. II. Ep. 18. *Ornare crinem, & alienis capillis turritum verticem ſtruere.* Etenim *turritum* hic, quod ille *ſuggeſtum* adpellavit. Firmat Papinius in Stellae Epithalamio:

------ *Celſae procul adſpice frontis honores,*
Suggeſtumque comae.

Aſt S. Hieronymum Lucanus mirifice inluſtrat, etſi dubium an de adpoſititia loquatur:

Turritaque gerens frontem matrona corona.

Plane vero Prudentius, quum eam ſuperbiae imponit in Pſychomachia:

Turritum tortis caput adcumulatur in altum
Crinibus, exſtructos augeret ut addita cirros
Congeries, celſumque apicem frons ardua ferret.

Conſtructionem vero iſtam capillorum per *gradus* faſtigiabant, quod plures dixere ſcriptores, obſervaruntque jam alii. Juvenalis Sat. VI. 500. *ordines* nuncupavit. Fuit etiam capillitii habitus iſte & viris uſurpatus, parum tamen pudicis. Sic de Nerone Suetonius cap. LI. *Circa cultum habitumque adeo pudendus, ut comam ſemper in gradus formatam peregrinatione Achaïca etiam pone verticem ſubmiſerit.* Porro altera exſtructio, cujus ſupra meminit Tertullianus, cognitu prorſus erit facilior. Verba ejus ſunt: *Nunc in galeri modum, quaſi vaginam capitis, & operculum verticis.* Ubi ſimplicem, ſimilemque ei, qui à natura conſtitutus habitus eſt, haud dubio verbis illis expreſſit, & quo crinium defectui, potiſſimum autem viri, ſubveniebant, infimaque feminarum capita. Diſertim Tranquillus de Othone cap. XII. *Vulſo corpore, GALERICULO capiti propter raritatem capillorum adaptato, & annexo, ut nemo dignoſceret.* Sic etiam nos fatiſcenti paullulum naturae ſubvenimus. Et Juvenalis plane de Meſſalina meretricem ſimulante in fornice Sat. VI. 120. inquit:

Sed nigrum flavo crinem abſcondente GALERO.

Ubi *flavo* epitheton ſatis rem, puto, aperuit jam

olim. Neutiquam dubium eſt, diobolaribus illis proſtibulis, quibuſcum imperatrix illa proſtabat, haud in uſu olim fuiſſe eximias elegantias. Simili prorſus & Caligula diſſimulatus plura perpetrabat flagitia. Ita etiam de illo Tranquillus cap. XI. *Et ganeas, atque adulteria, capillamento celatus, & veſte longa, noctibus obiret.* Sed alibi de his forſitan plenius. Interea tamen adpoſititiarum conligimus hic adpellationes, quae in praeſentia ſuccurrunt, qua Graecas, qua Latinas. Graeci κεκρύφαλον vocant, κορυμβόν, σκέπτιον, κορυμβίλω, ἐνίσιχον, κεκρουλίω, κιδάριον, πηνίκην, Libanius φενάκην, Aelianus προσθετὸν κόμην & προσθετόν, Pollux προκόμιον Latini *capillamentum*, *galerum*, & *galericulum*, Plinius, *reticulum*, & argute, ut Martialis, *perſonam capitis*, Porphyrio, *caliendrum*. Item, *comam adulterinam*, adpellant, *adoptivam*, *adſcititiam*, *adpoſitam*, & *adpoſititiam*; Item Propertius *externam*, Martialis *abſentem*.

Immo ſupercilia etiam profert de pyxide.] Superciliorum quippe illi erat aequalis cum fronte calvities. Ἀναφαλάντωμα & Ἀναφαλαντίασιν vocant Graeci calvitiem ſuperciliorum. Duplex olim, obſervo ego, effuciarum genus fuit in oculorum emendatione. Primum, *ſupercilia producere*, praeſertim, ſi in confinio luminum non erant permixta, de quo latius alibi. Atque ad hocce indubium eſt referendum in praeſentia Petronium, quippe calliblepharo, quo Circe ad producenda ſupercilia utebatur, ancilla delineavit & Gitonis ſupercilia. Alterum erat, *oculos pingere*. Utrumque Juvenalis conjunxit Sat. II. 93. hiſce verbis:

Ille ſupercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu, pingitque trementes
Adtollens oculos.

Videtur & eademmet Pollux innuere: τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπογράφει, τὰς ὀφρῦς μελαίνει. *Oculos pingit, ſupercilia denigrat.* Sed quidnam, quaeris, *oculos pingere*, antiquis erat? Ego proferam, nam ex Plinio cognovi lib. II. cap. 37. *Palpebrae, inquit, in genis homini utrimque. Mulieribus vero etiam infectae quotidiano. Tanta eſt decoris adfectatio, ut tingantur quoque oculi.* Fruſtra prorſus ſunt, qui contendunt ibi, *pingantur*, eſſe pingendum. pariter quidem utrumque verbum idem illud ſignificat. Itaque erat igitur, *oculos pingere*, extremitates genarum, quas *cilia* Latini vocant, pilorum videlicet carentes vallo, conlinere medicamine: interdum etiam palpebras ipſas inficere coloris ergo permutandi. Hocce Tertullianus de Cultu Femin. cap. 5. *oculos fuligine conlinere*, vocavit, Arnob. lib. II. *fuligine oculos obumbrare*, & D. Cyprianus Serm. 5. de Lapſis, *Nigro pulvere lineamenta oculorum pingere*: & de Habit. Virg. *Oculos circumducto nigrore fucare*, & lib. de Pudicitia, *Oculorum extremitates ſuffuſcare*, & Commodianus, nondum editus ſcriptor, *Oculos nigro relinere.* Praecipue autem fucatio iſthaec meretricibus crebra. Nam, *defluere*, addit Plinius, *palpebras haud immerito Venere abundantibus tradunt.* Idemque adſerit Ariſtoteles Problemat. Sect. 4. Quaeſt. 19. ubi & cauſam reddit. Μαδάρωσις & μίλφωσις iſthaec adfectio dicta. Ideo feminae, quae ejuſmodi medicamentis neutiquam indigerent, eximie ab antiquis commendatae. Inde eleganter Marcus Varro elogium petivit inſigne, formoſiſſimae puellae verbis iſtis:

Quos calliblepharo naturali palpebrae
Tinctae vallatos mobili ſepto tenent.

Sic Paſſeratius in numeros redegit Conjectaneis ſuis. Summa enim cum elegantia togatorum doctiſſimus *calliblepharon* vocavit *naturale*, oculorum genuinos pilos, quod ipſis medicina fucandis adhiberi ſolita eſſet, nimirum καλλιβλέφαρον adpellata. Conſtabat illa ex uſtis roſarum foliis, nucleis palmarum, ampeliti, & aliis, quae apud Plinium ſparſim. Ejus in locum *favilla* ſuccedere interdum ſolebat, &, ſi flavedo captabatur, *crocus*. Diſertim Ovidius III. de Arte:

Nec pudor eſt oculos tenui ſignaſſe favilla:
Vel prope te nato, lucide Cydne, croco.

Sic & Lucianus, Herodianus, Athenaeus, & alii. Sed nos plus ſatis hic verborum de fucis iſtis.

Sciteque jacturae lineamenta ſequuta.] *Lineae*, ac *lineamenta*, in pictura dicebantur ductus illi, qui primi ducebantur in tabula, antequam adhiberentur colores. Ipſos autem poſtea coloribus pictores ſequebantur. De ipſis indubie, meo animo, capiendus Cicero in Bruto; *Similis in pictura ratio eſt, in qua Zeuxim, & Polygnotum, & Timantem, & eorum, qui non ſunt uſi pluſquam quatuor coloribus, formas, & LINEAMENTA laudamus.* Sunt omnino *formae* iſtae ac *lineamenta*, quae Hiſpani pictores *Dibuxos* adpellant. Erant igitur in hacce picturae parte inſignes artifices illi, quum rudis adhuc ars, pauperque colorum foret. *Graphice* dictum fuit priſcis Graecis hocce genus picturae, Latinis *pictura linearis*, uti apud Plinium videre eſt lib. XXXV. cap. 10. Ibi & *lineamentorum*, quibus de agimus, inſignis memoria exſtat, quum de Veneris imagine nondum, quia morte praeventus, ab Apelle perfecta loquitur: *Invidit mors peracta parte, nec qui ſuccederet operi ad praeſcripta lineamenta inventus eſt.* Iſthaec eadem lineamenta Appulejus ſatis argute *fila* vocavit in de Deo Socratis: *Sed fila corporum poſſident rara, & ſplendida, & tenuia.* Inde eadem nobis ſcite dicta, *perfiles*. Praeterea autem hancce linearis picturae adumbrationem operae duximus precium egregio inſuper magni philoſophi teſtimonio inluſtrare, Ariſtotelis inquam

quam lib. de Poëtica cap. vi. ubi sic picturam cum tragoediae fabula moribusque confert satis adposite. Haud perfunctorie locus legendus est: *Ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας, δεύτερον δὲ τὰ ἤθη. παραπλήσιον γάρ ἐστιν ἐπὶ τῆς γραφικῆς. εἰ γάρ τις ἐναλείψειε τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνειεν, καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα. Praecipuum igitur & quasi anima tragoediae est fabula. Proximum vero mores. Idem quoque in pictura evenire solet. Nam, si quis confundat colores licet pulcherrimos, non ita delectabit, ac si creta certam delineet imaginem.* Parilli-me quidem, ait Aristoteles, uti ad tragoediam se habent mores, ita prorsus colores ad picturam: uti vero ad tragoediam fabula, sic & ad picturam se habent lineamenta. Per se quidem solum lineamenta genus quoddam faciunt picturae, uti fabula quodammodo tragoediam, etsi mores non adhibeantur. Sed misti temere colores, haud prius lineamentorum praemissa adumbratione, nullam figurabunt speciem, uti nec mores tantum sine fabula tragoediam. Sed jam ad Petronium, cujus gratia isthaec adduximus. Nuda erant honore suo Gitonis supercilia, sed vestigia quaedam necessario remanserant, quae primis illis picturae lineamentis prorsus similia forent. Ipsamet ergo Tryphaenae ancilla fuligine sequuta. sic & pictores scilicet haud improprie imitari videbatur. In *plastice* etiam *lineamenta* sunt non admodum diversa significatione, ut apud Petronium ipsum cap. lxxxviii. *Lysippum statuae unius lineamentis inhaerentem inopia exstinxit.*

Lacrimisque turbata.] Nam prae laetitia quoque profunduntur lacrimae. Appulejus: *Nam & lacrumae nonnunquam gaudio proveniunt.* Quinctilianus lib. xi. cap. 3. *Quin etiam lacrumas iis natura mentis indices dedit, quae aut erumpunt dolore, aut laetitia manant.* Eleganter etiam Petronius in Trojae Halosi id patefecit cap. lxxxix.

---- *Fletibus manant genae,*
Mentisque pavidae gaudium lacrimas habet,
Quas metus abegit.

Lacrimis turbata, dicit Petronius, unde lux est Juvenali sumenda Sat. vi. de Lesbia loquenti, sive Claudia, ut voluit Apologia Appulejus, amica Catulli:

--- - *Nec tibi, cujus*
Turbavit nitidos exstinctus passer ocellos.

Turbavit ergo *ocellos*, nempe *lacrimis*.

Quia flavicomum corymbion erat.] Hancce lectionem amplector, quam & scriptos codices adserere, adserit Bourdelotius. licet valde inclinarer in illam, quam viri docti praeferunt, *flavum corymbion.* nam quae in pluribus MS. custoditur, *flaucorum corymbion*, ex temere repetito dictionis sequentis initio *corymbion* videtur nata, quum *flavum* prius pinxisset librarius. Ut ut autem sit, capillamenti flavedinem Encolpius commendat. nam magno fuit aliquando antiquis in pretio. Totius rei fulcimento nullum potest aptius testimonium adduci, quam quod ex Ovidii Eleg. xiv. lib. i. Amor. proferemus in medium: tum, quod de adulterina coma est, tum, quod de flava. Quos habuit poëtae amasia illa proprios capillos, medium ac mixtum colorem referebant ex nigro & aureo; ast, quum externis uti necessum illi erat, flaventes praeferebat omnibus:

Nunc tibi captivos mittet Germania crines,
Culta triumphatae munere gentis eris.
O, quam saepe comas aliquo mirante rubebis!
Et dices, empta nunc ego merce probor.
Nescio quam pro me laudat nunc iste Sicambram,
Fama tamen memini quum fuit ista mea.

Verum enim vero Tertullianus lib. de Cultu Feminar. cap. 6. multis insectatur mulieres, comas, ut flavescerent, inficientes medicaminibus. Ubi (ut hoc obiter dicam) in voce illa, *velatro*, quam ejus interpres voluit novam esse, deductamque à *velare* verbo, ac capillorum velamen significare, à vero prorsus aberravit vir eruditus. Sunt enim dictiones duae, quod ex ipsomet loco liquebit clarius: *Sed enim Dominus ait, Quis vestrum potest capillum atrum ex albo facere, aut album ex atro? Hae, quae revincunt Deum, ecce, inquiunt, pro albo vel atro flavum facimus gratiae faciliorem: quamvis & atrum ex albo conantur facere, quas poenituit ad senectam usque vixisse.* Nae verba, *pro albo vel atro flavum facimus*, procul dubio ad superiora referuntur: *Quis vestrum potest capillum atrum ex albo facere*, &c.

Ne sileret sine fabulis hilaritas.] Conviviis olim lepidae quoque, ac simplices, fabulae inserebantur saepicule. De istis & Papinius loquitur lib. viii. Thebaid. 236.

----- *nullis jam deest sua fabula mensis.*

Quales autem id temporis habendae sint, ex M. Varrone A. Gellius edocet lib. xiii. cap. 11. pluribus aliis scientes nos parcimus.

Multa in muliebrem levitatem coepit jactare.] Leve animal mulier est, quodque, haud secus ac mare, continuam mutationem molitur. Simile illud mutilum fragmentum est Cornelii Galli poëtae non mediocris, ac Virgilii amicitia insignis, in quadam Elegia, quae ejus nomine circumfertur:

Femina natura varium & mutabile semper:
Diligat, ambiguum est, oderit anne magis.
Nil adeo medium ----
Et tantum constans in LEVITATE SUA.

Cap. CXI. *Passis crinibus.*] *Dispersis, solutis.*

(Dd 2

tis. ſic interpretantur Nonius, & A. Gellius lib. xv. cap. 15. Papinius VII. Thebaïd. eleganter dixit de Atalanta Parthenopaei matre:

Crine dato paſſim.

Characteriſmus eſt illius adfectionis animi, quae *adflictatio* Ciceroni dicitur, animaeque aegritudo habebatur cum corporis vexatione. Ita apud Virgilium in ſummo diſcrimine ad templum Paladis ibant

Crinibus Iliades paſſis.

Et Terentius Heautontim. Act. II. ſc. III. puellae deſcribens lugubrem habitum inquit:

Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter.

Sed paſſim obvia ſunt exempla in ſcriptoribus Graecis & Latinis. Vide tamen Plutarchum ἐν Ῥωμ. ubi inquirit, cur filiae, quum parentes efferuntur, ſint γυμναῖς ταῖς κεφαλαῖς, ϛ ταῖς κόμαις λελυμέναις, *intectis capitibus, & crinibus paſſis?*

Proſequi.] Funerale verbum. ita poſt pauca: *in conditorium etiam proſequuta eſt defunctum.* Eleganter Seneca Ep. 30. de Baſſo ſene in ipſo jam conſpectu mortis exſpectante exitum ſuum intrepide, ſibique velut parentante: *Baſſus noſter videtur mihi proſequi ſe, & componere, & vivere, tamquam ſuperſtes ſibi.* Cui conſonum (ut obiter moneam) illud Anchiſae apud Virgilium eſt lib. II. Aeneid.

Sic, ô, ſic poſitum adfati diſcedite corpus.

Graeci, *proſequi*, προπέμπειν, & παραπέμπειν, & ἐκπέμπειν. quod latius Kirchmannus proſequitur lib. II. de Funeribus.

Nudatum pectus.] Nudatum, nam prius ſane, more antiquo, veſtes ſciderat. quod non video magnos viros obſervaſſe, quum adeo frequens ſit memoria apud ſcriptores priſcos *nudorum pectorum* in funeribus, *uberum*, ſive *papillarum*, & *humerorum*: pariterque dolori creberrime majores indulſiſſe id genus vexationibus, Kirchm. extremo cap. 17. lib. II. Qui omnes *adflictationis* quoque characteriſmi ſunt juxta ac ſequentes: *ſic adflictantem ſe, ac mortem inedia proſequentem*, &c. & ſubinde: *Faciemque unguibus ſectam.* & rurſus inferius: *Laceravit vehementius pectus, ruptoſque crines ſuper pectus jacentis impoſuit*, &c. Abſciderat ergo indubie veſtem matrona, ut poſſet ſcilicet *pectus nudum plangere.* diſertim Ovidius Medeae Epiſtola:

Protinus abſciſſa planxi mea pectora veſte.

In conditorium.] Quod Latinis *conditorium*, *Hypogaeum* eſt Graecis, *conditivum* Senecae Epiſt. 60. *Vivit is, qui ſe utitur; qui vero latitant, & torpent, ſic in domo ſunt, tamquam in conditivo.* Et 28. *Multum intereſt inter otium, & conditivum.*

In hypogaeo.] *Hypogaea* Graecis erant aedificia ſubterranea fornicataque, Romanis *conditoria* dicta, ut ſententia eſt eruditorum, ac prorſus eadem cum illis, quae Hiſpanis noſtris, *Bobedas*, dicuntur. Tales quoque fuere & antiquorum oleariae cellae, vinariae, & ejuſmodi, uti & noſtrates. Vocanturque pariter nobis, quae ſubterranea monumenta ſunt condendis cadaveribus inſervientia, ita etiam *Bobedas.*

Graeco more corpus cuſtodire.] Aliter nos, quam vulgus interpretum, hunc locum interpunximus, & interpretamur, ut illud, *Graeco more*, referatur ad verba *corpus cuſtodire*; non vero ad verba, *poſitus in hypogaeo.* Haud dubium eſt, Graecos olim cuſtodes cadaveribus adhibuiſſe, ut ſic ea ab demorſicationibus ſagarum integra vindicarent. Graecorum enim plures inſigniter fuere ſuperſtitioſi, ac venefici, Theſſali autem in primis. Sic Appulejus inſigni loco omnia palam facit lib. II. Metamorph. *Conſpicor medio foro procerum quemdam ſenem; inſiſtebat lapidem, claraque voce praedicabat, SI QUI MORTUUM SERVARE VELLET, DE PRETIO LICERETUR. Et ad quempiam praetereuntium, Quid hoc, inquam, comperior? hiccine mortui ſolent aufugere? Tace, reſpondit ille; nam oppido puer, & ſatis peregrinus es, meritoque ignoras, Theſſaliae te conſiſtere, ubi ſagae mulieres ora mortuorum paſſim demorſicant: eaque ſunt illis artis magicae ſupplementa.* Alii prorſus erant (ut hoc inſuper notem) qui monumentorum cuſtodes dicerentur. De quibus illud eſt l. 71. §. 2. *D. de cond. & dem. Titio centum relicta ſunt, ita ut à monimento meo non recedat.* Eorum munus, fores claudere, aperire, à furibus cavere, floribus ac corollis ſepulcrum ornare. Poſtremum hocce ex Propertio didici, nam cetera nota ſunt. ecce verba ex lib. III. El. 16.

Adferet huc unguenta mihi, ſertiſque ſepulcrum
Ornabit cuſtos, ad mea buſta ſedens.

Parum igitur locus iſte, utpote de ſepulcrorum cuſtode, hic Petronio erit opportunus, quod non vidit quidam interpres. Pluris vero commentum hoc noſtrum faciet eruditus lector, qui prius jejunas de ferali cuſtodia obſervationes conſuluerit apud ſcriptores de Funeribus.

Et, quotiens defuerat poſitum in monumento lumen, renovabat.] Vix abſque lucerna ſepulcrali olim monumentum, cujus paſſim veterum memoria, recentiorumque. Addimus, ideo repertum olei miraculum incombuſtibilis, quod quum necquicquam conſumeretur, raro ſic & exſtingui contingebat ſepulcrales lucernas. Ipſae aevo noſtro teſtantur manifeſto, quum paucis abhinc annis in Tulliae ſepulcro, Ciceronis filiae, inventa ſit ardens lucerna, quae plus minus duraverat annos 1550. Item Maximi Olivii altera in agro Patavino eruta, quam itidem arſiſſe ſupra mille & quingentos annos, nullum ſit

sit dubium. Item tertia, quae effossa fuit ex Pallantis monumento, quem lancea Turnus occidit, auctore Virgilio in x. Ipsa enim, si Bonsinio fides habenda est, neque vento, neque aqua, vel quovis alio liquore, exstingui potuit. postea vero, subacto stylo, & per illud foramen ingruente aëre, lumen evanuit. Harumce autem lucernarum & vicem subire posset lapis ille, cujus apud Lucianum mentio in de Dea Syria. nimirum Λυχνὶς καλέεται, οὔνομα δέ οἱ τὸ ἔργον ἡ συντυχίη. ἀπὸ τούτου ἐν νυκτὶ σέλας πολλὸν ἀπολάμπεται, ὑπὸ δέ οἱ καὶ ὁ νηὸς ἅπας οἷον ὑπὸ λύχνοισι φαείνεται, ἐν ἡμέρῃ δὲ, τὸ μὲν φέγγος ἀσθενέει, ἰδέην δὲ ἔχει κάρτα πυρώδεα. *Qui lychnis ab effectu vocatur, quum vice lychni sit, quoniam ab hac multus fulgor noctu resplendet, totaque aedes ab eo, perinde atque lucernis conlucet. Interdiu vero* (quod & verae lucernae patiuntur) *ipsum quidem lumen marcescit, speciem autem prae se fert admodum igneam.*

Una igitur in tota civitate fabula erat.] Id est, nihil aliud universi omnes in civitate fabulabantur, alia de re nullus erat sermo. Varro lib. v. L. L. *A verbo fari, fabulae.* Fabulam ergo pro sermone usurpari, notum tonsoribus est, inconditis fabulatoribus. Sed videor mihi pro rumorum sermonumque ipsa materie transferri Petronio in praesentia, quo animadvertere haud pudet verum discrimen, idque exemplis confirmare. sic plane Terentius Hecyra:

Jam nos fabula sumus, Pamphile, senex, atque anus.

Ovidius El. I. lib. III. Amor.

Fabula, nec sentis, tota jactaris in urbe.

Tibullus lib. II. El. 3.

Fabula nunc ille est: sed cui sua cura puella est,
Fabula sit, mavult, quam sine amore Deus.

Horatius Epod. II.

Heu me per urbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui!

Italis item hocce commune. Petrarcha ita:

Ma ben veggio hor, si come al popol tutto
Fabola fui gran tempo: onde sovente
Di me medesmo meco mi vergogno.

Ne quis ad sepulturam corpus detraheret.] Nam crux suffixorum sepulchrum. Illud est Senecae Patris lib. VIII. Contr. 4. *Suffixorum corpora crucibus in sepulturam suam defluunt.* Sic & Plautus in Milite II. IV. 19.

----- *Scio, crucem futuram mihi sepulcrum.*
Ibi mei majores sunt siti, pater, avus, proavus, abavus.

Alias cruciariorum mores pervulgati.

Descendit igitur, &c.] Quippe subterranea aedificia monumenta erant. Nihilominus tamen tolerabilem habitationem haud infrequenter vivis praestiterunt, quod vel ex Arbitro hic (alii si deforent) satis constare posset. Id vero scriptores de funeribus, nescio an plene, suove loco, notare meminerint. eaque propter inlustriora ejusce rei exempla adjungere, nobis in praesentia visum haud inutile. Abunde Suetonius in Nerone significat, quum de Urbis incendio agit cap. XXXVIII. *Per sex dies, septemque noctes ea clade saevitum est, AD MONUMENTORUM, BUSTORUMQUE, DIVERSORIA plebe compulsa.* Et Tacitus XV. Annal. eadem de re loquens, *sed solatium*, inquit, *populo exturbato, & profugo Campum Martis* (ubi plura conditoria) *ac monumenta Agrippae.* Mirum autem, quod de Julio Sabino prodidit Dio lib. LXVI. pag. 745. Ἡττηθεὶς δὲ μάχαις τισὶν, ἔφυγεν εἰς ἀγρόν τινα, κἀνταῦθα εἰς μνημεῖον ὑπόγειον, προκαταπρήσας αὐτὸ, κατέδυ. καὶ οἱ μὲν ᾤοντο κἀκεῖνον ἀπολωλέναι, ὁ δὲ ἐκρύφθη τε ἐν αὐτῷ ἐννέα ἔτη μετὰ τῆς γυναικὸς, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς δύο ἄῤῥενας ἐκύησε. *Ipse deinde praeliis aliquot victus, ius abiit, ibique in sepulcrum subterraneum, quod ipse prius incenderat, ingressus est: quumque constans esset opinio, illum interiisse, in eo novem annos cum uxore delituit, ex eaque duos filios suscepit.* Nec absonum huic est, quod de Democrito, philosopho insigni, narrat Lucianus in Philopseude: ac de B. Paulo cum Onesiphoro, & ejus uxore, ac liberis, in Iconiensi monumento delitescente Basilius, Seleuciae Episcopus, in vita S. Theclae, pariterque Simon Metaphrastes. Sic & S. Antonius ad sepulchrum secessit, ibique quid temporis placuit morari, auctore S. Athanasio in ejus vita. *Sepulchrum* vero μνῆμα ei dicitur, & vertit Euagrius presbyter, *memoria.* Apte quidem, nam sic & Latinis *memoria* usurpatur, potissimum scriptoribus sacris, jamque observatum Rosweido, viro docto. S. Augustinus lib. XII. de Civit. Dei cap. 8. de D. Stephani sepulchro loquens: *Ad ejus memoriam veniebat magnae multitudinis concursus.* Videsis, unde apud nostros Hispanos *memoria* pariter pium monumentum significet. Id autem adeo subinde percrebuit, ut infimae sortis scorticula monumentis in ipsis prostiterint. Eae *bustuariae moechae* dicuntur Martiali lib. III. Epigr. 93. eadem ratione qua *submoenianae uxores* Epigr. 82. & lib. XII. Ep. 32. nempe quod in Urbis pomoeriis suas quondam habuerint celliculas. Planius adhuc Epig. 34. lib. I. inquit:

Abscondunt spurcas & monumenta lupas.

Desiderium extincti, &c.] Bis hujusce loci inferius recordamur. Primo mox hoc capite ad verba illa: *Ruptosque crines super pectus jacentis imposuit.* Et tum ad illud cap. CXL. *Me gratiosiorem esse quam Protesilaum.* illa adi, ibi namque haud proletariam hujus loci inlustrationem foeneratur Petronius.

Dolore supervacuo, & nihil profuturo gemitu.] Pariſſimum illud Sophoclis Electra verſ. 136. quum ad ipſam Chorus:

Ἀλλ' οὔτοι τόν γ' ἐξ ἀΐδα
Παγκοίνου λίμνας πατέρ' ἀν-
στάσεις, οὔτε γόοισιν, οὐ λιταῖς,
Ἀλλ' ἀπὸ τῶν μετρίων ἐπ' ἀμήχανον
Ἄλγος ἀεὶ στενάχουσα διόλλυσαι,
Ἐν οἷς ἀνάλυσίς ἐστιν
Οὐδεμία κακῶν.
Sed tamen ab inferorum
Communi palude patrem
Nullo luctu, nullis precibus, revocare poteris,
Sed ex mediocribus malis in insanabilem
Moerorem delapsa te ipsam perdis.

NEQUE ILLIS TAMEN MALIS LUCTU MEDERI POTES.

Raptosque crines super pectus jacentis imposuit.] Tibull. El. 1. lib. 1.

Tu manes ne laede meos, sed parce solutis
Crinibus, & teneris, Delia, parce genis.

Id etiam prae *exſtincti deſiderio*, ut dixit, paullo ante: *Deinde ut, & corpus jacentis conſpexit, & lacrimas conſideravit, faciemque unguibus ſectam, ratus ſcilicet, quod erat, deſiderium exſtincti non poſſe feminam pati.* Suffulcio commenti argutiam inſigni loco Jamblichi, ſcriptoris vetuſti hiſtoriae eroticae, ut conjectura eſt, non inelegantis, ſic tamen verbis Photii concepto: Ὅτι οἱ περὶ Ῥοδάνην καὶ Σινωνίδα φεύγοντες ἅμα Σοραίχῳ, καταίρουσιν εἰς γεωργοῦ. τῷ δ' ἦν κόρη (θυγάτηρ) καλὴ τὴν ὄψιν, ἄρτι χηρωθεῖσα, καὶ τῇ πρὸς τὸν ἄνδρα εὐνοίᾳ τὰς τρίχας περικειραμένη. *Rhodanes interim & Sinonis una cum Soraecho in fugam verſi agricolae tugurium ſubeunt, cui filia erat eleganti forma, nuper admodum viduata viro, ejuſque deſiderio crines adtonſa.* Cepit id omnino & catus miles, ideoque ſubdidit Arbiter: *Nec receſſit tamen miles, ſed*, &c. Alioqui mos ille ſectilis comae protritus.

Donec ancilla vini certe ab eo odore corrupta.] Aeque atque lena à Phaedromo apud Plautum, ancilla iſthaec à milite vini odore corrupta. inquit ergo in Curculione Act 1. ſc. 1.

Eaque extempulo, ubi vino has conſperſi foreis,
De odore adeſſe me ſcit, aperit illico.

Ac deinde per plures verſus. Bourdelotii emendatio, *vini cibique ab eo odore*, &c. haud diſplicet.

Si ſoluta inedia fuerit? ſi te vivam ſepelieris? ſi, antequam fata poſcant, indemnatum ſpiritum effuderis.] Omnino videtur ad hunc locum reſpexiſſe Appulejus lib. VIII. Metamorph. quum de Thraſylo loquitur, Tlepolemi peremptore, mori pariter in monumento deliberante: *Valvis ſuper ſeſe diligenter obſeratis, inedia ſtatuit elidere ſua ſententia damnatum ſpiritum.* Sic & in Marmore proxime laudando: DAMNATAM DEDO ANIMAM, &c.

Si te vivam ſepelieris?] Nam & olim fuere, quae id etiam prae moerore facerent. Inſigne exemplum proferam ego ex cujusdam inſcriptione monumenti depromtum, jamque pridem Camerti Umbrorum in Picentinis montibus reperta, quam & ſolertiſſimum Gruterum non fugiſſe puto:

Ↄ. TIBVL. C. SEMPRONII F. MAM.
L. NEP. INFERNO PLOTONI TRICORPORI.
OXORI CARIS. TRICIPITIQVE.
CERBERO MVNVS MEVM FERENS
DAMNATAM DEDO ANIMAM. ɅI-ɅAMQVE
HOC ME CONDO MONIMENTO
NE OBRVTIS DOMVS LAPSV FILIIS SEX,
QVOS P. SCIPIO PATRIIS
CAMERTIBVS A SALO ET LIBYA
INCOLVMES RESTITVERAT,
IN DESOLATA ORBITATE SVPERSIM
MISERA Ʌ. ANN. L. M. I. D. I.
HOR. SCIT NEMO. QVIETEM
POSTERI NON INVIDEANT.
QI SECOS. › ANES
SENTVAT IRATOS. ɅALE ɅITA
IN FR. P. XX. IN AGRO P. XXXIX.

Sic & Thraſylus Appulejanus, ut ſupra vidimus. Sic & Polemon Sophiſta; auctore Philoſtrato.

Si, antequam fata poſcant, indemnatum ſpiritum effuderis.] Iſtum locum interpretes omnes ſilentio praetereunt haud ſecus, atque ipſus

----- *Harpocrates, digito qui ſignificat ST.*

Nos autem, illum diligentius inſpectare, haud abs re duximus. Cicer. in 1. Antonianarum ſcriptum reliquit: *Multa enim impendere videntur praeter naturam etiam, praeterque fatum.* In quem locum quum incideret A. Gellius, ipſummet negotii illi faceſſit, ac mihi Petronianus. Nam id maxime requirendum exiſtimarim, qua ratione Arbiter dixerit, violentiam ſcilicet atque praematuram Epheſinae mortem praeter fatum omnino ei eſſe futuram, *Quando ſic ratio, & ordo, & inſuperabilis quaedam neceſſitas fati conſtituitur, ut omnia intra fatum claudenda ſint*, uti priſci antiquitus putarunt philoſophi. Virgilius autem id ipſum, quod Cicero, Petroniuſque, de fato opinatus eſt, dum in IV. divini operis verſ. 696. protulit de Elyſa, quae mortem itidem per vim potita eſt.

Nam

Nam quia nec fato, merita nec morte, peribat.

Quem locum quum A. Gellius inlustrat, ut vel exin Ciceronis supra adducto praeferat facem, in hunc profatur modum lib. XIII. cap. I. *Tanquam in faciendo fine vitae, quae violentia sunt, non videantur è fato venire*, &c. Eamdem quaestiunculam movit Marcellus in de doctorum indagine, ubi quaerit, an sit ineluctabile fatum. Etiam Macrobius lib. I. de Somn. Scip. cap. 13. quos vide. Hinc ergo dies oritur Senecae Tragico Hercule Oetaeo in Choro Act. I.

Quota pars moritur tempore fati?

Etiam Phalaridi Tyranno Epist. 144. ad Nicodem. Εἰθε ἐν τοιέτῳ ἐτυχομεν μοναρχίας, ἐχ ὅπως ἑαυτῶν ἀπωσαίμεθα τὸς μόρες· ἡμᾶς μὲν γὰρ ἴσως ἐκ τῆς μοίρας ἀξίες φαίη τις ἂν εἶναι ἀπολέσθαι· κὴ πρὸς ταύτην τὴν ἀξίωσιν ἐδ' αὐτοὶ ἐναντιέμεθα· ἀλλ' ἵνα τ' ἐπιεικεστάτων, κὴ ὡς ἐπὶ μέγιστον ἄξιον ζῆν, ἐπέχωμεν τὰ τέλη. *Utinam autem tali conditione monarchiam adepti essemus, non ut à nobis ipsis mortem repellamus (nam nos fortasse quispiam dignos censet, etiam ante fatum perire, neque nos ipsi huic censurae adversamur) sed ut honestissimorum, dignorumque hominum longissima vita, retinere possemus obitus.* Recte igitur, qui *naturalem & fatalem* mortem eamdem faciunt, uti Demosthenes τὴν πεπρωμένην, κὴ αὐτόματον θάνατον. Violenter ergo, hoc est, inedia ac moerore, animam de corpore videbatur extrudere velle matrona illa Ephesina, ideoque praeter fatum interire dicebatur. Tempestiviter etiam hic Paterculi locum recitabo, itidem prorsus de quibusdam insignibus viris loquentis lib. II. *Qui, quum sine invidia in republica floruissent, eminuissentque sine periculo, quieta, aut certe non praecipitata, fatali ante initium bellorum civilium morte functi sunt.* Nec abludit Tacitus lib. II. Annal. de rege Archelao: *Finem vitae sponte, an fato, implevit.* Inde jam patet, cur scilicet illos, quibus de vita sic exire contingeret, *mortem non suam* obire, antiqui adfirmarent. Suetonius in Caesaris ultimo capite: *Percussorum autem fere, neque triennio quisquam amplius supervixit, neque sua morte defunctus est.* Nobis Hispanis id etiam familiare, *no morir a su muerte.* Quod locutionis genus & Graecis non defuit, hacce utique non dubio doctrina fretis. Plane Eustathius lib. VII. de Ismen. & Ismen. amor. Insignis enim locus est, ubi puella cum Ismenia suo periclitatur in mari: Οὕτω μὲν ἐν ἡμεῖς, ἐκ πρὸ τ' θανάτε συναποθνήσκομεν, ἐκ τὰς ψυχὰς ᾅδην μεταβιβάζομεν. *Sic igitur & nos ante mortem morimur, & animas ipsas ad inferos transmittimus.* Id Virgilio, supra adducto loco vers. 697. est, *ante diem perire.* Violenta autem isthaec animae eductio valde & ab antiquissimis sapientibus interdicta. Zoroaster, Magorum princeps, sic in carminibus, quae oraculorum adpellatione decorantur, praecepisse jam olim mortalibus videtur: Μὴ ἐξάξῃς, ἵνα μὴ ἐξιοῦσα ἔχῃ τι. *Ne educas animam, ne exiens è corpore habeat aliquid periculi.* quod Psellus, & Plethon, Scholiis in ipsa Oracula, latius prosequuntur, plenius vero Plotinus Ennead. I. lib. IX. Plato etiam in Phaedone eleganter rem disputat sub Socratis persona, & Philolai Pythagorei suffragio retinendam sententiam subfulcit.

Vis tu reviviscere exstinctum?] Arbitri hic patefacit mentem illa D. Pauli sententia ad Corinth. I. Epist. cap. 15. 29. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τ' νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. *Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt?* Ubi, *baptizari*, adfligi est, ut SS. edocent Patres, observavitque Joan. Gagnaejus.

Vis, discusso muliebri errore, &c.] In antiquioribus vulgaribus legitur, *visne discusso*, &c. unde deesse aliquid animadvertitur tale, *ergo*, *jam*, isto modo, *vis ergo*, *discusso*, &c. vel *vis jam*, *discusso*, &c. quod exigere omnino videtur illarum interrogationum diversa natura.

Vivere.] Inficetissimus sane illorum genius, qui, *bibere*, hic reponere contendunt, totis viribus Petronio reluctante. Ne autem illud somniarent, vel hocce, quod proxime praeit, satis evinceret: *Ipsum te jacentis corpus admonere debet, ut vivas.* Quid ergo, quum subdit? *Quibus blanditiis impetraverat miles, ut matrona vivere vellet, iisdem etiam*, &c. Sic & Martialis lib. XI. Ep. 72.

Vir rogat, ut vivat.

Unice vero Tacitus lib. XV. Annal. ad mentem Petronii ait, de Senecae uxore, quae pariter etiam vivere cogebatur, *blandimentis vitae evictam* fuisse.

Sicca.] Supra de hoc verbo ad illud cap. LXXXII.

------ *Et sicco concoquit ore famem.*

Commentum id vide.

Cap. CXII. *Caeterum scitis, quid tentare plerumque soleat humanam satietatem.*] Dicit Euripides apud Athenaeum lib. VI.

Ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' ἔ.

Saturo Venus adest, famelico nequaquam adest.

Et lib. I. Dipnosoph. cujusdam Distichi eadem est sententia:

Ἐν πλησμονῇ γὰρ Κύπρις, &c.

Saturis Venus adest.

Et omnino vere,

Ἐν τῇ κενῇ γαστρὶ τ' καλῶν ἔρως
Οὐκ ἔστι, πεινῶσιν γὰρ ἡ Κύπρις πικρά.

Nam ventri inani non inest formarum amor.
Amara Venus est, dira quos premit fames.

Qua

Qua nuptias fecerunt.] *Nuptias* hic dictum de venereo concubitu. sic & cap. xxv. *Plaudentibus ergo universis, & postulantibus, nuptias fecerunt.* Auctor Rhet. ad Herenn. iv. videtur locutionis rationem reddere: *Translatio obscoenitatis vitandae: Cujus mater quotidianis nuptiis delectatur.* Usurparunt & plures alii. Congessit testimonia plura Alb. Gentilis lib. II. de Nuptiis cap. 3. & de verbo *nubere* non pauca; unde ortum, quod *verba nupta*, pro impudicis, & obscoenis acciperentur, quod vulgare est. Eodem pertinet, quod libido paullo constantior, unoque amore contenta, *matrimonium* Ciceroni dicatur Philip. II. Item, quod *dos* meretricum captura. Et quod desertus amator *viduus* vocetur. Ac denique, quod *divortium* dicta sit amantium divisio, quod observavit ad Martialem Gruterus, à quo & poterunt peti abunde testimonia.

Supremoque mandaverunt officio.] Hoc est, justa solverunt. Id vocatum *supremum officium*, & *officium* ἁπλῶς. Ipsius Arbiter cap. CXVI. *Hoc peracto* (in Lycam) *libenter officio, destinatum carpimus iter.* Sic quoque facetissimus Martialis lib. VIII. Ep. 57. quod de Picente est, qui, quum tridens esset, eosque tandem dentes secundum tumulum exspuisset, conlegit miser, inibique ipsus humavit:

Ossa licet quondam defuncti non legat heres,
Hoc sibi jam Picens praestitit officium.

Sed haecce de vitae exodio. Protasis quoque celebritatem, hoc est, diei natalis, pariter & *officium* adpellarunt antiqui. Ipsus Valerius lib. II. Ep. 66.

Lucis ad officium, quae tibi prima fuit.

Sed alias plenius de variis *officiorum* generibus.

At miles, dum residet.] Germanum illud est Plauti Captiveis III. I. 8.

Itaque venter gutturque resident.

Hic periodum ex MSS. ponit Gruterus, dictumque illud esse videtur per jocum de ventre guttureque quiescentibus ab edendo, & bibendo, cessantibusque. Sed nihil est, an *residet* in Petronio legas, *desidet*ve. Utrumque plane significat à rebus agendis supersedere.

Veritus supplicium] Quodnam scilicet? silent interpretes. Mihi enim jampridem lubuit inquirere. Talionis puto poena illa, sive supplicium, fuit, hoc est, ut in crucem substitueretur custos ignavus ac delusus. Mire enim moribus Graecorum id supplicii conveniens est, apud quos & alia quondam viguerunt similia, custodum vero cadaverum potissimum. Belle de Thessalis defunctis Appulejus lib. II. Fabulae asini, quibus propter sagarum demorsicationes & custodes, ut paullo ante ajebam, adhibiti: *Ehem, &, quod paene praeterieram, si qui* (custos) *non integrum corpus mane restituerit, quidquid inde decerptum, diminutumque fuerit, id omne de facie sua defectum sarcire compellitur.* Innuit & supplicii acerbitatem desperatio illa militis: *Nec se exspectaturum judicis sententiam, sed gladio jus dicturum ignaviae suae.*

Locum.] Morticinum ac sepulcrale verbum etiam *locus*. Vetus monumentum Tibure inter alia:

HVNC. LOCVM. VTI. ME. VIVA.
DETERMINAVI.

Et passim similes tituli. Pro eodem *locus* & *conditorium* usurpantur, uti & interdum *arca*. Disertim Petronius addit: *Et fatale conditorium familiari, ac viro, faceret.* & post pauca: *Jubet corpus mariti sui tolli ex arca.* Inde etiam *loculi* vocati *loci* illi. Plinius lib. VII. cap. 2. quum de Pyrrhi regis pollice in dextro pede loquitur: *Quem cremari cum reliquo corpore non potuisse, tradunt, conditumque loculo in templo.* Symphosius interpres Historiae Apollonii Tyrii: *Pro meritis fabricant loculum ex aere collato, & scripserunt,* &c. Paulus Diaconus *locellum* nuncupavit in Narsete: *Cujus corpus positum in locello plumbeo cum omnibus ejusdem divitiis Constantinopolin est perlatum.* Inde *loculatus*, sepulcro conditus dicitur S. Zenoni Martyri in sermone de Lazaro. Etiam, *capulus*, pro eodem invenitur. Appulejus lib. x. Miles. *Ecce pater suus ipse manibus cooperculo capuli remoto*, &c. & aliis in locis. Dedit & Gutherius imaginem jam id genus *locorum* in de Jure Manium II. quem vide. puto & pridem Gruterus. Praeterea *loculus* antiquis non solum arca, qua defuncti conditi, sed etiam feretrum, quo elati. Fulgentius de Prisco serm. *Sandapilam antiqui dici voluerunt feretrum mortuorum: id est, loculum, non, in quo nobilium corpora, sed in quo plebejorum, atque damnatorum, cadavera portantur.* Unde haud inepte conligere est, ipsismet arcis & saepius portatos, uti apud nos capulis, quos, *Ataudes*, vocamus, & portantur mortui, & conduntur.

Isset in crucem.] Sic infra loquitur cap. CXXXVII. *Si magistratus hoc scierit, ibis in crucem.*

Cap. CXIII. *Erubescente non mediocriter Tryphaena, vultumque suum super cervicem*, &c.] Hunc locum infra opportune inlustramus ad verba cap. CXXI. *Ramum super oculos meos posuit*, &c. illum locum adi.

Expilatumque libidinosa migratione navigium.] Vide quae hic notat doctis Scioppius Symbolis suis: nam, praeter quam quod callentissime locum ibi interpretatus est, commode viam quoque praemuniunt rebus non paucis, quae inferius à nobis sparsim observandae sunt.

Concinnabat spoliatum crinibus vultum.] Verus iste amoris characterismus est, indiciumque non leve. Ejus & supra jam Arbiter insigne specimen praebuit cap. XVIII. verbis illis: *Hilarior post hanc pollicitationem facta mulier basiavit me spissius,*

ſius, & ex lacrumis in riſum mota deſcendentes ab aure capillos meos dentata manu duxit. ubi nos opportuna adduximus.

Foederis novi.] Hoc eſt, gratiae amoriſque denuo coëuntis inter Tryphaenam, & Gitonem.

Sed obliquis oculis.] Sic, *oculo obliquo*, dixit Horatius Ep. XIV. lib. I.

> *Non iſtic obliquo oculo mea commoda quiſquam*
> *Limat.*

Et, *invido*, interpretatur recte Poryphyrio. Unde *Invidia* dea eſt apud Ovidium lib. II. Metamorph.

> - - - *Obliquo lumine cernens.*

Contra oculus *irretortus* Horatio rectus eſt, non obliquus, non invidus Od. II. lib. II. *Invidentis* ergo ille geſtus eſt. invidia enim plane laborabat Encolpius. Etiam *inridentis*. Scholiaſtes Apollonii Rhodii verſum illum I. Arg. enarrans, [vſ. 486.]

> Καὶ μιν ἐπιλλίζων ἠμείβετο κερτομίοισιν,
> *Ipſumque inridens excepit cavillatoriis,*

inquit: Ἐπιλλίζων δὲ, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπιμωκώμενος. Ἐπιλλοὶ γὰρ οἱ στραβοί. *Oculis diſtortis, ſive obliquis, ſubſannans.* ἔπιλλοι *enim dicuntur, qui diſtortis ſunt oculis.* Item *iraſcentis* eſt. quod & Arbitro mire convenit. inquit enim: *Sed obliquis trucibuſque oculis utrumque ſpectabam.* Sic apud noſtrum Italicum lib. II. quidam *turbidus ira, & rabie*

> *Obliquos verſat materna per ubera viſus.*

Et apud Claudianum de Bel. Getico Alaricus:

> *Obliquiſque tuens oculis non pertulit ultra,* &c.

Obliquat oculos, quod in Thyeſte dixit Seneca Chor. I. aliud innuit, hoc eſt, avertit. ſed Act. IV.

> - - *torvum, & obliquum intuens,*

Arbitrum nunc exprimit: *ſed obliquis trucibuſque.* &c.

Tamquam familiarem.] Amicum, adulterum, ut paullo ante cap. praecedenti: *Et fatale conditorium familiari, ac viro, faceret.* Nunc Arbiter ipſe interpretatur, quum ſubdit: *Et aliquando gratum ſibi amatorem.*

Tralatitia propinatione] Iſthaec haud tralatitia olim inter amatorias elegantias deliciaſque, nempe praeguſtatum poculum amatori porrigere, de qua indubie capiendus eſt nunc Arbiter; itaque ſupra monuimus ad verba cap. CIX. *Jam Tryphaena Gitona extrema parte potionis ſpargebat.* ubi largiter egimus de more iſto.

In partem voluptatis tentabat admitti, nec domini ſupercilium.] De Lica fragmentum iſtud. *Domini ſupercilium*, non, ut alibi, *triſte eſt*, ſed ſuperbum. ſic & cap. XCI. *Poſtquam ſe amari ſenſit, ſupercilium altius ſuſtulit.* Item Seneca lib. II. de Benef. cap. 4. *At plerique ſunt, qui beneficia aſperitate verborum, & ſupercilio, in odium adducunt; eo ſermone uſi, ea ſuperbia, ut impetraſſe poeniteat.* Ubi *ſuperbia* ad *ſupercilium* refertur, τὸ *eo ſermone uſi*, ad *aſperitatem verborum.*

Dum ancilla reſtitans in haec erupit.] Subleſtae, ut puto, fidei iſtud fragmentum Pariſinae editionis, mihi jam ſupra laudatae, hic haud importune inſeri paſſi ſumus. quod deinceps & aliis condonare, in animo habemus; illis praecipue, quae priſci ſenſus nimirum praebeant aliquod, etſi levidenſe, veſtigium. Quod ſemel hic (nam ſupra aliis locum uſque adhuc non fecimus) lectorem commonere ſatis ſit, praeterquam quod ipſa characterum differitas ſignanter abundeque propalet ſpurium ipſorum genus.

Quam ſportam. Si vir fueris non ibis ad ſputam.] Diſcerpti corporis minuta neſcire fruſta, quis non fatebitur humano chirurgo fore neceſſum? Epidaurius igitur adſit cum ſuis, Machaone, & Podalirio, illis internoſcendis, compingendis, coagmentandis. Nos enim homines ſumus, non Dii. Qui aliter periclitantur, monſtra ſpiſſius progenerant, quam illis procurandis ſatis ſit tota me-Hercules aruſpicum diſciplina. Teſtes ipſa ſint capita hic lectionum pullulantia, quarum Critico ferro ſi Bonae Mentis igniculum addi non patimur, in prolixam, ac malignam, ſegetem productum iri, dubio non ſit. Eccilla ergo, quae in praeſentia ſuccurrunt: *Quam ſportam*, *ſpuriam*, *ſcortum*: &, *ibis ad ſputam*, *ſpurcam*, *ſpintbriam*, *ſportam.* Quibus nugaciſſimi polyloquidori ſit cumulare deliria.

Et homo dicaciſſimus carminibus vindicaret.] Ea cauſſa eſt, quapropter ſuadet Socrates apud Platonem in Minoë, meritis ac benivolentia gratos Poëtas omnino eſſe reddendos. ſed ſatius erit, quam me, eumdem audire: Διὸ καὶ σύ, ὦ βέλτιστε, ἐὰν σωφρονῇς, εὐλαβὴς εἴης, καὶ ἄλλος πᾶς ἀνήρ, ὅτῳ μέλει τοῦ εὐδόκιμον εἶναι, μηδέποτε ἀπεχθάνεσθαι ἀνδρὶ ποιητικῷ μηδενί. οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται ἐς δόξαν, ἐφ' ὁπότερ' ἂν ποιῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εὐλογοῦντες, ἢ κατηγοροῦντες. *Quam ob cauſſam & tu, ô vir optime, & unuſquiſque alius, cui bona exiſtimatio curae eſt, ſi modo ſapitis, diligenter cavere debetis, ne poëticum hominem infenſum aliquem habeatis. Poëtae quippe vim maximam in utramque partem, & ad laudandum, & ad vituperandum, habent.* Quo item facit illud cap. XCVI. *Maledic illam verſibus, ut habeat pudorem.*

Jurat Eumolpus verbis conceptiſſimis.] Arbiter cap. CXXXIII. *Tetigit puer oculos ſuos, conceptiſſimiſque juravit verbis.* Ubique eſt, dictatis verbis à deferente jusjurandum. Id Silii Italici eſt lib. X.

> - - - *Dictataque jurant*
> *Sacramenta Deis.* - - -

Exemplum autem inſigne exſtat ejuſcemodi jurisjuran-

 ran-

randi apud Plautum Rudente v. III. Sed de his abunde jam Briſſonius lib. VIII. de Formulis, Cognatus in Adag. & Budaeus in adnotat. ad Pandectas.

Cap. CXIV. *Velaque tempeſtati ſubducunt.*] *Vela ſubducere*, nauticum eſt. Julius Caeſar lib. IV. de Bello Alexandr. *Quod ubi conſpexit, celeriter vela ſubduci, demittique antennas, jubet.* Quod itaque factum tunc potiſſimum, quum ventus pelago iraſcebatur. Sic etiam Ovidius lib. II. Metamorph. qui locus ſic probe ſcribendus:

Ardua jam dudum dimittite cornua, rector
Clamat, & antennis totum ſubducite velum.

Poſtquam ſpes omnis manifeſto evolavit.] Fidem hic Bourdelotio habuimus, ita ex neſcio quis MSS. codd. locum reponenti. iccirco neceſſario duximus, praeferendam fore ſcripturam prae altera haud indecenti, quae tamen emendatione tantum Franc. Pithoei nitebatur, *poſtquam maris aeſtus convaluit*, in qua etiam & hocce inſuper incommodi, quod non ſcilicet contextus repleretur hiatus.

Supinas porrigit manus.] Quae *ſupinae manus*, ſupra jam patefacimus ad verba cap. XVII. *Protendo igitur ad genua veſtra ſupinas manus.* quod vide.

Veſtem illam divinam.] Ipſius nempe Iſidis, cujus indubie ſimulacrum in puppi navis ei ſacrae. Ubi neſcio quid ego jam pridem comminiſcebar de peplo illo, cujus apud Lutatium, Statii Scholiaſtem, mentio verbis iſtis ad X. Thebaid. verſ. 56. *Peplum eſt veſtis candida, aureis clavis picta, ſine manicis, quod ſimulacris fiebat. Sed hoc peplum primum ab Athenienſibus inſtitutum, quod matronae ſuis manibus faciebant, & inter triennium numinibus offerebant.* videlicet Minervae, ut puto, primitus Panathenaeis. Et pariter haud incommode Arbitri locum capi poſſe exiſtimabam de peplo eo, quem Panathenaica navis, Minervae adparata, pro velo habebat. de ipſo ſic Suidas ſcriptum reliquit: Ἰδίως παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις πέπλος τὸ ἄρμενον τῆς Παναθηναϊκῆς νεώς. ἣν οἱ Ἀθηναῖοι κατεσκεύαζον τῇ Ἀθηνᾷ διὰ τετραετηρίας. *Apud Athenienſes peplus proprie dicebatur velum Panathenaicae navis, quam Athenienſes quarto quoque anno inſtruebant Minervae.* & Philoſtratus lib. II. de vit. Sophiſt. in Herode. Κἀκεῖνα τῶν Παναθηναίων τούτων ἤκουον, πέπλον μὲν ἀνῆφθαι τῆς νεὼς, ἡδίω γραφῆς, σὺν οὐρίῳ τῷ κόλπῳ· δραμεῖν δὲ τὴν ναῦν οὐχ' ὑποζυγίων ἀγόντων. *Illa de Panathenaeis audivi velum è navi eſſe ſuſpenſum, jucundius pictura, cum ſinu proſpero, navimque, nullis trahentibus jumentis, incurriſſe.* Nec ea illa Minerva reluctabitur, abhorrebitque ab hocce cum Iſide commercio. Multiplex namque Iſidis numen quondam habitum: eaque propter *deorum* ei, *dearumque faciem uniformem* dedit Appulejus; ipſamque *multiformi ſpecie, ritu vario, nomine multijugo, totus venerabatur orbis.* quo facit & MYRIONYMA ISIS, in titulo marmoreo; & illud alibi laudatum, UNA QUAE ES OMNIA DEA ISIS. Unde & ad illam pertinere ſimulacrum illud, quod in de Dea Syria deſcribit Lucianus, licet animadvertere. Ejus verba ſunt: Καὶ τὰ ξυμπαντα, ἀτρεκέει λόγῳ, Ἥρη ἐστι· ἔχει δέ τι καὶ Ἀθηναίης, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Σεληναίης, καὶ Ῥέης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Νεμέσιος, καὶ Μοιρέων. *Nam in univerſum quidem, quod vere dixeris, Juno eſt: caeterum habet quippiam & MINERVAE, & Veneris, & Lunae, & Rheae, & Dianae, & Nemeſis, & Parcarum.* Exſertim autem apud eumdem Appulejum de ſe ipſa Iſis magnifice profatur: *Hinc autochthones ATTICI me Cecropiam MINERVAM nominant.* Nec tempore conſecrationis navigia illa differre, conſtabit conferenti. De Iſiaco ita ipſe Mileſiarum ſcriptor: *Diem, qui dies ex iſta nocte naſcetur, aeterna mihi nuncupavit religio: quo, ſedatis hibernis tempeſtatibus, & lenitis procelloſis fluctibus, navigabili jam pelago, rudem dedicantes carinam, primitias commeatuum libant mei ſacerdotes.* De Palladio vero ſic in Ciri Virgilius:

Quum levis alterno Zephyrus concrebuit Euro,
Et prono gravidum provexit pondere curſum.

Quod ſignanter de pariſſima anni tempeſtate ſuſcepit Turnebus lib. XXVIII. Adverſ. cap. 5. quum nimirum, hyeme jam exacta, flare incipit Favonius, ac mare, quod ante clauſum erat, aperitur, incipitque navigatio exerceri. Praeterea pretioſum plane fuit & velum illud, ac plures in eo erant intertextae picturae, acuque varia Palladis exprimebantur facinora, ut Virgilius opere laudato oſtendit, ac plures, quos in Panathenaeis retulit Meurſius cap. XXVIII. Nec diverſum ab eo prorſus velum Iſiacum, (*carbaſum* Appulejus adpellat,) in quo & litterae intextae agnoſcuntur, *votique* navigii rationem reddentes. Sed forte inquis, obſtare noſtro commento, quo minus ejuſdem numinis ſit utrumque navigium, quod Iſidis ſingulis annis redderetur pelago, Panathenaicum vero, quod proprio veluti jure ſibi vindicat peplum, quinto tantum anno, hoc eſt, majoribus Panathenaeis. Sed me Hercules, inquam ego, perridiculum eſt, diverſis in regionibus velle, licet *unicum numen* ſit, ut ait Appulejus, quum id tamen ſub diverſis nominibus colatur, ut ejuſdem & ipſimet prorſus ritus exactiſſime ſerventur. Quod quamquam ſatis ſuperque foret delicatiſſimo ſcrupulo removendo, proferam inſuper diſertum mihi teſtem, qui minoribus Panathenaeis, hoc eſt, quotannis, aperte prodat, ſolitum peplum deduci. Is eſt Scholiaſtes Ariſtophanis, in hunc modum adfirmans in Equitibus [v. 563.] Ἐπεσκευάζετο οὖν ὁ πέπλος καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, καὶ ἐπομπεύετο ἐν τοῖς Παναθηναίοις. *Conficiebantur igitur quotannis peplus, & in Panathe-*

thenaeis deducebatur. Si vera ergo isthaec mens Arbitri fuit, tunc enim καταχρηστικῶς *divinam vestem* vocavit velum illud pretiosum, Isidique consecratum.

Sistrumque.] Vel hinc Scioppii opinationi accederet non leve tutamen. nam Isis olim sistrum in dextra gerens effingebatur, pariterque ejusdem sacerdotes ipsum in pompa gestabant, quatiebantque, unde dicti *sistrati.* Formam autem ejus ex Appulei descriptione licet intelligere lib. XI. ubi Isidem è mari emergentem depingit floridissime: *Nam dextera quidem ferebat aereum crepitaculum, cujus per angustam laminam in modum balthei recurvatam trajectae mediae paucae virgulae, crispante brachio tergeminos jactus, reddebant argutum sonorem.* Mirifice enim isthaec descriptio cum sistri imagine convenit, quae apud Gruterum est, inscriptionum in opere pag. 82. num. 3. & 4. tu confer, & sistri antiquorum formam penitissime percipies. Materiam vero nec minus clare praebebit ipsus Madaurensis scriptor ibid. *Magnae religionis terrena sidera, aereis, & argenteis, immo vero aureis etiam, sistris argutum tinnitum constrepentes.* Haud igitur Encolpio *sistrum* quoque praeda contemnenda, quum suspicari proclive sit, neutiquam navigio Isidis, *muneribus largis*, ut inquit Appulejus, onusto, aurea, argenteaque sistra defuisse. Itaque nihil jam mirum, si paullo post incontanter polliceatur, *numos in praesentem* illum *usum Deûm Matrem pro fide sua reddituram.* quorum mentem verborum nos suo loco explicamus.

Redde navigio.] Cave autem confundas navigium illud, quod expilatum fuisse prodidit Licas cap. praeced. cum hocce, de quo nunc sermo. diversa quippe plane sunt, ut ex dictis sat constat. hocce viri Tarentini est, illud Isidis erat. Religione vero haud prorsus absimilia fuere; Licae namque istud sacrum erat Minervae, ut ex ejus tutela jam vidimus, quod numen cum Iside promiscuum.

Et illum quidem vociferantem in mare ventus excussit, repetitumque infesto gurgite procella circumegit, atque hausit.] Non sine horrido religionis respectu hocce prolatum à Petronio, qui plusquam anili superstitione imbutum exhibet sese toto in Satyrico. Tale ejus ingenium fuit, qui istiusmodi deorum originationem mortalibus adseruit in fragmentis.

Primus in orbe deos fecit timor.

Repetendum ergo illud cap. CVI. ut clareat commentum: *Ita vide ut prosit*, verba Licae sunt, *illis ignosci, quos ad poenam ipse Deus deduxit. Quod ad me adtinet, non sum crudelis*, SED VEREOR NE, QUOD REMISERO, PATIAR.

Repetitumque infesto gurgite procella circumegit, atque hausit.] Vortice, sive marina vertigine, Licam haustum, Arbiter innuit, nam. ut Quinctilianus inquit lib. VIII. cap. 2. *Vortex est contorta in se aqua, vel quidquid aliud similiter vertitur.* Τυφῶν Graecis dicitur, *praecipua navigantium pestis*, Plinio auctore lib. II. cap. 48. Vide ut transferat D. August. lib. IV. Confess. cap. 14. Hinc veram originationem duco vocis nostrae, nemini usque adhuc animadversam. Cincinnulos nempe ante aures dependulos, ingenioque suo, vel arte, anulatim contortos, circumactosque pari ratione non dubio, *Tuphos*, vocamus. Ast elegantem insuper Silii nostri imaginem adpingo parissimae vertiginis, de flumine canentis Druentia lib. III.

------ *Correpta sub armis*
Corpora multa virûm spumanti vertice torquens
Immersit fundo.

Et ultimum hoc gaudium, fatis properantibus, rape.] Epicurea isthaec παραίνεσις est, quae pluribus adeo antiquorum adrisit, ut eo potissimum scilicet, quod in vicinia mortis essent constituti, largiuscule genio indulgendum esse, existimarent. Eadem Anacreontis mens in istis versiculis.

Ἐγὼ δὲ τὰς κόμας μὲν,
Εἴτ' εἰσὶν, εἴτ' ἀπῆλθον,
Οὐκ οἶδα· τοῦτο δ' οἶδα,
Ὡς τῷ γέροντι μᾶλλον
Πρέπει τὸ τερπνὰ παίζειν,
Ὅσῳ πέλας τὰ μοίρης.
At, an comae supersint,
Defluxerint an omnes,
Hoc nescio; sed illud
Certo scio, decere
Senem, hoc magis vacare
Amoribus, jocisque,
Quo mors magis propinquat.

Ea causa ergo est, quod *ultima* illa *gaudia* velut *rapi* viderentur. Plane hic Petronius, & planius adhuc Martialis lib. VII. Ep. 46.

Vive velut rapto, fugitivaque gaudia carpe.

Item, quod illae, quae rapiuntur, voluptates gratiores interdum judicentur. Exin Leander sic apud Ovidium Boream adfatur in Epistola ad Heronem:

GAUDIA RAPTURO si quis tibi claudere vellet
Aërios aditus, quo paterere modo?

Plinius itidem, *rapere vitam*, pro deliciosissime aetatem exigere, dixit lib. XIV. cap. 22. de potantibus loquens in venientem usque diem: *Rapere se ita vitam praedicant, quum priorem diem quotidie perdant, immo vero & venientem.*

Fatis properantibus.] Itidem est in priscis marmoribus: FATIS URGENTIBUS. *Properare* tamen *fatum*, dictum de illo antiquis scriptoribus invenio, qui, quum esset in mortis vicinia constitutus, ipsam quasi accersere videtur.

detur. Sic Seneca tragicus in Hercule furente:

Quid juvat durum properare fatum.

Ovidius Halieutico:

------ *Atque suo properat sibi robore fatum.*

Etiam & ipsa *fata properare* dicebantur, uti nunc Arbitro, pariter ac Lapidi veteri:

HEIC VIRIDIS AETAS CUM FLORERET ARTIBUS,
CRESCENTI ET AEVO GLORIAM CONSCENDERET,
PROPERAVIT HORA TRISTIS FATALIS MEA.

Festinata itidem *fata* Martiali sunt Epig. 88. lib. IX.

Festinata sui gemeret quum fata Severi
Silius.

Contra Horatius de Maecenate ab inclementia Saturni Jovis benignitate servato lib. II. Carm. 17. dixit:

------ *Volucrisque fati*
Tardavit alas.

Meaque tunica contectus.] En quod cap. XI. *vesticontubernium* vocavit. ubi nos ejus consortii pluscula exempla congessimus.

Exseruit ad osculum caput.] Id est, ad os rejecit usque tunicam à capite, qua totus erat contectus. *Osculum* parvum os est, nam diminitivum ab ore. sic de ipso Gitonis ore infra cap. CXXVII. *Ex cujus osculo pendes?* Elegans vox est, elegantioribusque scriptoribus haud infrequens. Pluries ea utitur Petronius, nec abfuit in emendatissimae illa Circes descriptione cap. CXXVI. *Osculum, quale Praxiteles habere Dianam credidit.* Plene vero in nostra Sirene. Sic Plinius etiam lib. XXVIII. cap. 2. *In adorando dexteram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus.* Id Appulejus ita in Apologia protulit: *Adorandi gratia manum labris admovere.* Hinc ergo disces, quanta Martialis proprietate locutus, quum labia, sive labella, puellae septennis *oscula* adpellavit lib. XI. Ep. 92.

Ipsaque crudeles ederunt oscula morbi,
Nec data sunt nigris tota labella rogis.

Eadem ratione & Caelius Aurelianus Medicus lib. V. Tardar. Pass. cap. 6. *osculum vesicae*, dixit, pluresque usurparunt alii. Ast postea pro savio crebriter sumtum fuit *osculum*, uti vicissim *savium* pro ore parvo, elegantique. Plautus Rudente Act. II. sc. II.

----- *Tum quae indoles in savio est?*

Sic & Appulejus lib. III. Metamorph. & Virg in Catal.

Aut praeteriens aliquis tralatitia humanitate lapidabit.] Inhumanum quippe prorsus habitum, inhumatum corpus praeterire, quod saepius repetitum, vulgoque notum, caussae non item. Plures ego invenio, itaque conligo, & refero. Prima vulgatior est, ab Homeroque petita, ac non semel, ut puto, ab ejus interpretibus, Virgiliique, qui ab ipso mutuatus est, in librumque VI. divini operis transscripsit, memorata. Animas enim eorum, qui sepulti non erant, Charon portitor transmittere non quiverat, sed vagari credebantur in ripa, ac diris interea modis misere torqueri. Plane hoc ex Homero constat lib. Ψ. Iliad. ubi dormientem Achillem adloquitur Patrocli anima. Virgilius autem pluries tetigit, apertius vero VI. lib. quum ad Aeneam profatur Sibylla:

Haec omnis, quam cernis, inops, inhumataque
turba est. &c.

Addam insuper & Heliodori locum elegantem ex lib. II. pag. 67. Ed. Bourdel. pluresque praetermittam ob fastidium. Verba Theagenis sunt, vocem Charicliae animam defunctae errantem esse suspicantis: Ὁ δὲ οὐδὲν ταραχθεὶς ὑπήκουσέ τε, καὶ ἥξω, φιλτάτη ψυχὴ, ἔλεγεν. εὔδηλος εἶ περιγῆς ἔτι φερομένη. τὸ μὲν, διότι τοιούτου σώματος, οὗ πρὸς βίαν ἐξηλάθης, ἀποστατεῖν οὐ φέρουσα· τὸ δὲ, διὰ τὸ ἄταφον ἴσως ὑπὸ νερτερίων εἰδώλων εἰργομένη. *Ille autem nil territus audivit, & : veniam, carissima anima, dicebat. Manifestum praebes argumentum, te adbuc supra terram ferri: partim quod à tali corpore, ex quo per vim expulsa es, discedere sine molestia non possis: partim quod, quia sepulta non es, fortassis ab infernalibus umbris arcearis.* Sed de caussa isthac satis. Aliam vero prodidit Onosander Strategici cap. 36. quae potissimum ad imperatores spectat, qui tam gnaviter olim defunctorum corpora sepulturae mandarunt: Ὁσία μὲν γὰρ καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀποιχομένους εὐσέβεια, ἀναγκαία δὲ καὶ ἡ πρὸς τοὺς ζῶντας ἀπόδειξις. ἕκαστος γὰρ τῶν στρατιωτῶν ὡς αὐτὸς ἀμελούμενος, εἰ πεσὼν ἔτυχε, παρ' ὀφθαλμοῖς ὁρῶν τὴν τύχην, καὶ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος καταμαντευόμενος, ὡς οὐδ' αὐτὸς εἰ τεθναίη ταφησόμενος, ἐπαχθῶς φέρει τὴν ἀτιμασθεῖσαν ἱερὰν. *Sancta enim haec, & religiosa circa eos, qui sic obierunt, pietas est, ejusque necessaria inter superstites demonstratio. Etenim unusquisque militum sibi ante oculos ponit, eodem modo se, si forte in bello ceciderit, ludibrio despectuique fore; & insepultum se remansurum praesagiens, mortis honore carere, non ferendam putat contumeliam.* Aliam & Seneca in fragmentis: *Non enim defunctorum caussa, sed vivorum, inventa est sepultura; ut corpora, & visu & odore foeda amoverentur; alios terra obruit, alios flamma consumsit, alios lapis ossa redditurus inclusit. Non defunctis, sed nostris oculis, parcimus.* Verum enim vero, *humanae conditionis consortium est*, quae potior mihi religiosae illius necessitudinis caussa semper fuit visa. exindeque obortum, ut, illud officium exhibere, adpelletur *humanitas.* Quum cadaver enim inspicimus, nostrum necessario ineluctabile fatum refricatur; itaque propritim nostrae videmur sorti consulere, quum al-

alteri nimirum illam praestamus pietatem, cujus & ferae non raro mira specimina praebuere. De elephantis sic Aelianus lib. V. de animal. tradidit cap. 49. *Οὐ μὴν ἐλέφαντα νεκρὸν ἐλέφας παρέλθοι, οὐκ ἂν παρέλθοι μὴ τῇ προβοσκίδι γῆν ἀρυσάμενος καὶ ἐπιβαλὼν, ὥσπερ οὖν ἱερουργῶν ὑπὲρ τῆς κοινῆς φύσεως τελετὴν, καὶ φεύγων ἄγος· εἶναι γὰρ τὸ μὴ δρᾶσαι τοῦτο ἐναγές. Elephantus, quum alterum perspexerit mortuum, non praeterit, quin humum proboscide haustam, veluti sancta, & mystica quadam ceremonia, injiciat,* COMMUNEM NATURAM *miseratus mortuo parentans, ut ne aliquid impie committat: nam, hoc quidem ipsum non facere, execrabile ducit.* Ideo, *justa persolvere*, jure id antiqui vocarunt. quippe redderetur enim sic, quod necessario communi naturae deberi videbatur. Curtius ita lib. IV. loquitur: *Alexander corpori uxoris ejus justis persolutis*, &c. D. Ambrosius in laudatione Theodosii: *Theodosio patri justa persolvit.* Ac plures alii.

Tralatitia humanitate] Inhumanitate vero non tralatitia lectionem hunc sollicitant, qui scribere tentant, *tralatitia humatione.* ubi jam, *lapidabit*, abundaret. Adlusit in *tralatitia* ad genus funeris, *tralatitium* vocatum. quod *ἀδιάφορον* erat, & perfunctorie exhibitum, ceu *lapidatio* est. de illo Kirchmannus lib. I. de Funer. Rom. cap. 4. & Gutherius lib. I. de Jure Manium cap. 20.

Iratis etiam fluctibus imprudens arena componet.] Explicat Quinctilianus Declam. VI. *Corporis projecti: Non sepelies? vide, quaeso, ne dum litigas, ARENAM FLUCTUS AGGERET.* Plura ibidem opportuna.

Patior ego vinculum extremum.] Adlusit etiam hic dubie procul ad morem veterum, quibus, morti nimirum proximos amplecti, consuetum. Cic. Orat. V. in Verrem: *Matresque miserae pernoctabant ad ostium carceris, ab extremo complexu liberorum exclusae.* Hocce Romanis in usu fuisse notarunt jam alii. Observo ego itidem & Graecis. Theagenes sic apud Heliodorum deflet Charicliam lib. II. pag. 63. dum defunctam esse autumat: Προαφῄρηταί με καὶ τὰ τελευταῖα περιβαλεῖν. ἐσχάτων τῶν λοισθίων, καὶ ἀψύχων, ἀπεστερήθην. *Erepta est mihi facultas extremi complexus: ultimisque osculis & exanimibus orbatus sum.* Juvant plane & sequentia commentum: *Et veluti lecto funebri aptatus*, &c.

Veluti lecto funebri.] Propritim, nam pheretri genus *lectica* & *lectus*; honestiorum tamen cadaverum. Seneca P. lib. VI. Cont. 6. *Versae sunt in exsequias nuptiae, genialisque lectus mutatus in funebrem.* Propertius *mortiferum* vocavit lib. III. El. 13.

Namque ubi mortifero jacta est fax ultima lecto.

Et saepius alias. Sic & *torus* usurpatur passim. ipse Elegiographus lib. II. El. 13.

Nec sit in Attalico mors mea nixa toro.

Ovid. lib. VIII. Metam. Virgilius, plures.

Exspecto mortem jam non molestam.] Immo potius, juxta Ethnicorum errorem longe turpissimum, exoptandam maxime. Enimvero animam in amatoriis amplexibus exhalare, ut summum videlicet bonum à suis diis impetrabant olim. Sic exsertim de Pindaro, Graecorum Lyricorum principe, memoriae prodidit Hesychius Milesius: Πίνδαρος ὁ λυρικὸς αἰτήσας τὸ κάλλιστον αὐτῷ δοθῆναι τῶν ἐν τῷ βίῳ, ἀθρόον ἀπέθανεν ἐν θεάτρῳ, ἀνακεκλιμένος εἰς τὰ τοῦ ἐρωμένου αὐτοῦ Θεοξένου γόνατα. *Pindarus Lyricus precatus deos, ut quod in vita maxime optandum sit, sibi darent, in theatro repentina morte exstinctus est, reclivi capite super amasii Theoxenis genua.* Quod ipsum tradiderunt Suidas, & Valerius Maximus.

Cap. CXV. *Audimus murmur insolitum.*] Sic Fulgentius lib. de Virgiliana Continentia: *Nam ecce ad me etiam ipse* (Virgilius) *Ascraei fontis bractamento saturior advenit; quales vatum imagines esse solent, dum, adsumtis ad opus conficiendum tabulis, stupida fronte arcanum quoddam latranti intrinsecus tractu submurmurant.* Hunc locum pridem Wouwerius laudavit, & Bourdelotius novissime; nihilominus tamen nos etiam exscripsimus, ut ejus inveterato morbo (laborat enim insigni) medicas adhiberemus manus. Ineptissimo, immo nullo, sensu, *latranti intrinsecus tractu*, omnes editi retinent. tu scribe, *rictu*, quae mira loco illi vox, & ingenio scriptoris, & scripti, adpositissima. Emendatio, libere dicam, certissima est; pariterque, me hic esse de fide plagiarii mei vehementer suspectum.

Et sub diaeta magistri.] De *diaetis*, sive *zetis* multi. Apud nullum autem Petronii interpretem memoria de navium diaetis, de quibus nunc Arbitro nostro sermo. Insigne vero exemplum est, quod de Hieronis navi profert Athenaeus lib. V. Dipnosoph. In ipsa enim ἦσαν δίαιται τετράκλινοι τοῖς ἀνδράσι, τριάκοντα τὸ πλῆθος. *Diaetae erant numero triginta viriles quatuor lectis stratae*, praeter plures nautarum. Dicebantur, quibus & diaetarum custodia erat commissa, exinde *diaetarii.* Sic Ulpianus l. 12. §. 42. D. de Instruct. vel instrum. leg. *Sunt quidam in navibus, qui custodiae gratia navibus praeponuntur. ut* ναυφύλακες, *& diaetarii.* Ceterum, ut inquit Ovidius:

Carmina secessum scribentis, & otia, quaerunt.

Et Phaedrus de Simonide, inlustri poëta:

Victoris laudem cuidam pyctae ut scriberet,
------ ------ secretum petit.

Unde apte jam igitur, si inter navis strepitus, secessum quaesiverit Eumolpus. nam, ut recte dixit Horatius lib. II. Ep. II.

Tu me inter ſtrepitus nocturnos, atque diurnos,
Vis canere, & contracta ſequi veſtigia vatum?

Quaſi cupientis exire belluae gemitum.] Ut prorſus ſpuriam rejiciendam eſſe lectionem iſtam, cenſebat Frid. Lindenbruchius, & ejus loco ſubſtituendam, *Quaſi rugientis ex ira belluae gemitum.* perperam, & omnino edita ſcriptura retineri debet. Imprudentibus namque murmur illud poëticum gemitus belluae alicubi clauſae videbatur, ac proinde exire cupientis.

Perſequuti igitur ſonum.] Summa cum elegantia expreſſit hoc Valerius Flaccus, de Alcide & Telamone loquens in Argon. lib. II. verſ. 454.

Adtoniti preſſere gradum: vacuumque ſequuntur
Vocis iter: jam certa ſonat, &c.

Sic Virgilius de Polyphemo caecutiente, inter undaſque auditu claſſis Trojanae curſum captante lib. III. verſ. 669.

Senſit, & ad ſonitum vocis veſtigia torſit.

Plautus item Rudente Act. I. ſc. IV. 32.

Conſequamur gradu vocem. ubi es?

Membranaeque ingenti verſus ingerentem.] Videtur nunc Arbiter exprimere voluiſſe totum poëtam illum in eo poëmatio conficiendo. Licet fortaſſe haud incommode locus poſſit intelligi de ipſo in mundum jam referente verſus illos ex ceratis tabellis, aut palimpſeſto, ubi prius notarat, ac deleverat, quae diſplicuiſſent. Moris namque illud fuit atrocis ſtili ſcriptoribus, in tabulis nempe ceratis, quae facile deleri poterant, tunc primum, quum opera meditabantur, tumultuario ſcribere. Exinde poſtea, quando nimirum erant in lucem proferenda, effere in membranas, quae plane mundo erant aptiores. Totum hocce perſpicue docet Horatius principio Sat. III. lib. II.

Sic raro ſcribis, ut toto non quater anno
Membranam poſcas, ſcriptorum quaeque retexens,
Iratus tibi, quod vini ſomnique benignus
Nil dignum ſermone canas, &c.

Unde & Catullo illuxit Torrentius Carm. 22.

Puto eſſe ego illi millia, aut decem, aut plura,
Perſcripta: nec ſic, ut fit, in palimpſeſto
Relata; chartae regiae, novi libri,
Non umbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, &c.

Fallitur autem omnino, qui de librorum tegmine hunc cepit locum. notiſſimum enim nobis eſt, quid *membrana directa plumbo*, quando & pueris auxilio ſimiles ſunt primas litteras formantibus. Habuere praeterea & Poëtae antiqui ad parietes, & grabatorum pluteos, ceratas tabellas, in quas, confeſtim ac offerrentur, repentinas effunderent commentationes, ne laberentur memoria. Quod Horatius ibidem docet, & alii, quos jam olim in adverſariis congeſſeram. Recte autem, me-Hercules excogitatum illud. lecti quippe meditationibus poëticis gratum ſaepe praebuere receſſum. Ea mens Ovidii eſt III. de Arte, neſcio an alicubi notarint quantum eſt criticorum:

Nec nos ambitio, nec nos amor urget habendi:
Contempto colitur lectus & umbra foro.

Itemque Perſii Sat. I. 120.

Nec pluteum cedit, &c.

Aſt pluteus aptiſſimus denique dicto jam uſui, quippe qui tabula erecta erat ad unum latus lecti cubicularis, nam ad alterum ſponda nuda erat. Aperte hocce ex Martiale colligitur Epig. 91. lib. III.

Exciduntque ſenem, ſpondae qui parte jacebat,
Namque puer pluteo vindice tutus erat.

Ad cujus inluſtrationem nimis quam adpoſitum eſt illud veteris interpretis Perſii ad Satyr. I. *Sponda eſt exterior pars lecti, pluteus interior.*

Mirati ergo, quod illi vacaret in vicinia mortis poëma facere.] Graphice & hic prurientium poëtarum ingenium repraeſentat, ubi & Ovidii vere poëticum ſignanter effinxiſſe, illum ob oculos tenens, quum haec ſcriberet Arbiter, facile probabitur illi, qui vel primoribus labris delibaverit tantum ejus Triſtium libros. Confer nunc inter alios huncce pariſſimum locum lib. I. El. X.

Littera, quaecumque eſt toto tibi lecta libello,
Eſt mihi ſollicito tempore facta viae.
Aut haec me, gelido tremerem quum menſe Decembri,
Scribentem mediis Adria vidit aquis.
Aut, poſtquam bimarem curſu ſuperavimus Iſthmon,
Alteraque eſt noſtrae ſumta carina fugae.
Quod facerem verſus inter fera murmura ponti,
Cycladas Aegaeas obſtupuiſſe puto.
Ipſe ego nunc miror, tantis animique mariſque
Fluctibus ingenium non cecidiſſe meum.
Seu ſtupor huic ſtudio, ſive eſt inſania, nomen:
Omnis ab hac cura mens relevata mea eſt.
Saepe ego nimboſis dubius jactabar ab baedis:
Saepe minax Steropes ſidere pontus erat.
Fuſcabatque diem cuſtos Erymanthidos urſae:
Aut Hyadas ſeris hauſerat auſter aquis.
Saepe maris pars intus erat: tamen ipſe trementi
Carmina ducebam qualiacumque manu.

Or-

Orcam mugientem.] *Orcam*, aut *poëtam*, mugientem potius eſt indubie, quam *porcam*. Porcis namque ullis nemo unquam mugitum dedit. *Quirritare* ipſorum proprium eſt, & *grunnire*, auctore Ovidio, ſive quisquis ille eſt auctor Philomelae: etiam *grundire*, Claudio lib. xv. Annal. Juvenal. Sat. xv. Quod autem editio illa Pariſienſis, ſaepius laudata, hic addit, *mugientem, cui & adjungatur freneticus*, nihil prorſus faciendum. eique fragmenticulo ideo pepercimus.

Utcumque curati triſtiſſimam exegimus noctem.] Pariſſimus eſt Plinii Junioris locus, cui & ſuppetiatum venit nunc Arbiter, ut veram tandem lectionem tueri poſſit Ep. 2. lib. VI. *Curatis utcumque corporibus, ſuſpenſam dubiamque noctem ſpe ac metu exegimus.* In nonnullis editionibus male, *mentem*, legitur. Rurſus Petronius cap. XXVI. ſimiliter locutus: *Abjecti in lectis ſine metu reliquam exegimus noctem.*

Viventibus oculis.] Haec eſt antiqua ſcriptura, & vulgatior, quapropter & pluris habenda. *Viventibus* ergo, hoc eſt, vividis, & adtente acuteque intuentibus. Plures vario ſcripſerunt, *niventibus*, *diligentibus*, *liventibus*, *nictantibus*. aſt, ſi mutationi locus, principem ſibi vendicaret indubitanter, *humentibus*. Sic Ovidius 11. Metam. verſ. 463. locutus:

----- *Suſtulit illa*
Humentes oculos. -----

ac plures alii. Inde & contrarium memorabile quoque ſcriptoribus antiquis, uti Papinio in Epicedio patris:

Nunc etiam labente manu, nunc lumine ſicco.

Haec vota magnarum cogitationum.] Sic *vota* ſupra uſurpavit cap. XCIV. *Eumolpe, jam malo vel carminibus loquaris, quam ejusmodi tibi vota proponas.* Bona illa videlicet ſunt, quae ſibi promittunt homines, animoque concipiunt. Hiſpani vocant *Intentos*, *Propoſitos*. Tota autem iſthaec eſt, (quod ſemel hic moneam) paraenetica ad tyrannum principem ſuum declamatio, apta vero ſub impotente Lica ſimulatione. Plane enim, ut ipſam proxime premeret, illa addidit: *ſed non ſola mortalibus maria hanc fidem praeſtant, illum* &c.

En homo quemadmodum natat.] Supinus indubie, ex doctrina Plinii cap. 7. lib. XVII. magni operis: *Virorum cadavera ſupina fluitare, feminarum prona: velut pudori defunctarum parcente natura.* Idem etiam Solinus cap. Polyhiſtoris 5. Et Arbiter id innuere videtur, quum agnitum Licam Encolpio inquit, ſimulac ad terram cadaver adplicuit: *Adhuc tamquam ignotum deflebam, quum inviolatum os*, &c. Cur autem poſt quid temporis cadavera aquis innarent, quaeſierunt plures. tu vero inprimis adi Cardanum de Variet. lib. VIII. cap. 44. & Lemnium de Miraculis naturae cap. 6. lib. II.

Adhuc tanquam ignotum deflebam, quum inviolatum os fluctus convertit in terram.] Germanus Ovidii locus de re gemina germana, nimirum de fluitante Ceyce 11. Metamorph. verſ. 719.

Quis foret ignorans, quia naufragus, omine mota eſt.
Et TAMQUAM IGNOTO LACRIMAS DARET, heu miſer, inquit,
Quiſquis es, & ſi qua eſt conjux tibi! fluctibus actum
Fit propius corpus, &c.

Non tenui igitur diutius lacrimas.] Pariſſime ſupra cap. XXIV. *Non tenui ego diutius lacrimas.* Addo inſuper, & iſtud fulcimento eſſe ſupra *humentibus oculis.* nam, quum leviter Encolpii animum miſera tetigiſſet naufragi fortuna, humentibus tantum oculis maris fidem quiverat inſpicere; minime vero, quum Licam eſſe cognovit: immo lacrimas largiter effudiſſe, nunc Arbiter inquit.

Ubi iracundia tua, ubi impotentia tua?] Utrumque etiam Boëtius conjunxit inluſtri illa ſententia Met. 4. lib. I. de Conſolat.

Nec ſperes aliquid, nec extimeſcas;
Exarmaveris impotentis iram.

Culte admodum ad maria tranſtulit Catullus elegantiſſimo Phaſeli carmine:

Et inde tot per impotentia freta
Herum tuliſſe.

Aſt apud Valerium Maximum lib. 9. *de Superbia & Impotenia* caput eſt, ubi plura continentur exempla.

Ite nunc, &c.] Εἰρωνικῶς hocce dictum eſt, non παραινετικῶς. qui figuratus loquendi modus myſtis purioris idiomatis haud olim infrequens. Sic apud Ovidium Dejanira Herculem adloquitur in Heroid.

I nunc, tolle animos, & fortia facta recenſe.

Sic & Juvenalis Sat. VI.

I nunc, & dubita, qua ſorbeat aëra ſanna Tullia.

Et ſententia illa inluſtri Sat. XII. verſ. 57. quam, quod & materiae opportuna eſt, refero libens:

I nunc, & ventis animam committe, dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quattuor, aut ſeptem, ſi ſit latiſſima taeda.

Ita & alias, nec non & plures alii.

Patrimonii ſui rationes inſpexit.] Seneca Conſol. ad Helviam cap. X. de Apicio famoſo gulone inquit: *Quum ſeſtertium millies in culinam congeſſiſſet, quum tot congiaria principum, & ingens Capitolii vectigal, ſingulis comeſſationibus hauſiſſet,*

fiſſet , aere alieno oppreſſus rationes ſuas tunc primum coactus inſpexit. Hiſpanis inde , *La cuenta, y Raçon*, dicitur.

Illum diis vota reddentem penatum ſuorum ruina ſepelit.] Sex fratrum prorſus videtur fatum deſignare , qui , quum domum ex longa peregrinatione belloque rediſſent , aedium lapſu obruti ſunt , vota, uti ſuſpicari omnino conſentaneum eſt , Diis Tutelaribus reddentes. Eventus enim inſignis titulus exſtat , quem quod ſupra cap. cxi. integrum exſcripſimus, nunc tantum, quae huc ſpectant , excerpere viſum eſt.

QVAE (mater) HOC ME CONDO MONIMENTO
NE OBRVTIS DOMVS LAPSV FILIIS SEX,
QVOS P. SCIPIO PATRIIS
CAMERTIBVS A SALO ET LIBYA
INCOLVMES RESTITVERAT ,
IN DESOLATA ORBITATE SVPERSIM.

Ille vehiculo lapſus properantem ſpiritum excuſſit.] Elegans monumentum antiquum in vinea Julii III. Pont. Max. hocce teſtatur :

AEMILIA FELICITAS PIA
VIXIT ANNIS XXXV. EX HIS
PERTVLIT CVM AEMILIO
PARNASO ANNO Ñ XXIII.
PEREGRINATIONIBVS
VARIIS ET CREBRIS FIDE
ADFECTIONE INCOMPARABILI. HAEC VEHICVLO
EVERSA VIA HOSTIENSI
III. KAL. FEBR. OBIIT.
HVNC TITVLVM
POSVERVNT
L. AEMILIVS PARNASVS
MARITVS EIVS ET IVNIVS
NICERO FRATER EIVS.

At enim fluctibus obruto non contingit ſepultura.] Hinc jam de multiplici cadaverum ſepultura ſermo eſt , quum modum Arbiter fecerit mortis generibus. injuria tamen interpretes confundunt. Aſt locus iſte amplectitur utrumque, & interitus acerbum genus , & inhumanum ſepulturae. De utroque ergo audi ſententiam Ciceron. in Tuſc. Quaeſt. lib. i. cap. 44. *Exſecratur luculentis ſane verſibus apud Ennium Thyeſtes, primum ut naufragio pereat Atreus. durum hoc ſane: talis enim interitus non eſt ſine gravi ſenſu. Illa inania:*

----- Ipſe ſummis ſaxis fixus aſperis,
Eviſceratus , latere pendens , ſaxa ſpargens tabo ,
Sanie , & ſanguine atro.

Non ipſa ſaxa magis ſenſu omni vacabunt , quam ille latere pendens. Idem quoque ſenſerunt alii. Sic Vegetius lib. v. de Re Milit. *Inter tanta tamen mortium genera , qui acerbiſſimus caſus eſt, abſumenda piſcibus inſepulta ſunt corpora.* Idemmet Ovidio animus eſt lib. i. Triſt. El. ii. aliiſque non paucis. Non vulgaris vero ratio eſt, cur videlicet in aquis interire vehementer ex antiquis nonnulli formidarunt ; ipſamque ex Homeri ſchola profluxiſſe , adſerrit Syneſius Epiſtola ad Euoptium fratrem. Animam ignem eſſe , credebant. ſic apud Varronem Zenon Citieus ſentit lib. iv. L. L. *Animalium ſemen ignis, qui anima , & mens.* Ea propter exſtingui inter undas & anima credebatur , ipſoſque admodum & corporis terrebat , & animae interitus. Perſpicue Syneſius rem aperit : locum ideo , etſi longiuſculum , non gravabor adſcribere : Ἐμὲ δὲ ἐν τοῖς δεινοῖς , ὄμνυμί σοι θεὸν , ὃν φιλοσοφία πρεσβεύει, τὸ Ὁμηρικὸν ἐθορύβει ἐκεῖνο, μὴ ἄρα ἀληθὲς εἴη , τὸν καθ' ὕδατος θάνατον ὄλεθρον εἶναι καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς. λέγει γάρ ἐστιν ὅπου τῶν ἐπῶν·

Αἴας δ' ἐξαπόλωλεν , ἐπεὶ πίεν ἁλμυρὸν ὕδωρ·

τὴν ἐν θαλάττῃ ἀκριβεστάτην ἀπώλειαν εἶναι τιθέμενος. οὐδένα γοῦν ἄλλον ἐξαπολωλέναι φησὶν , ἀλλ' ἕκαστος ἀποθνήσκων,

—— ἄϊδος δ' ἐβεβήκει.

Ταῦτ' ἄρα καὶ ἐν δυοῖν νεκύοιν ὁ μικρὸς Αἴας οὐδαμοῦ τοῦ δράματος εἰσενήνεκται , ὡς τῆς ψυχῆς οὐκ οὔσης ἐν ᾅδου. καὶ Ἀχιλλεὺς , ἀνὴρ εὐψυχότατός τε καὶ φιλοκινδυνότατος, ἀποδειλιᾷ πρὸς τὸν ἐν ὕδατι θάνατον , ὅν γε καὶ λευγαλέον καλεῖ. τούτους ἑλίττων τοὺς λογισμοὺς , ὁρῶ τοὺς στρατιώτας ἅπαντας ἐσπασμένους μαχαίρας· καὶ πυθόμενος ἐμάνθανον παρ' αὐτῶν, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὄντας ἐστὶ πρὸς τὸν ἀέρα τὴν ψυχὴν ἐρυγεῖν. *Me vero in hiſce malis , juro tibi per deum illum , quem philoſophia veneratur , Homericum illud terrefaciebat ; ne forte verum eſſet , mortem ſub aqua animae quoque interitum eſſe. dicit enim aliquo poëmatis loco :*

Interiit ſalſas Ajax quando ebibit undas.

Mortem in mari exitium eſſe acerbiſſimum , ſignificans. Nullum enim alium , ait, interiiſſe ; ſed unuſquiſque moriens

----- migravit ad Orcum.

Adeoque duabus inferiis minor Ajax nuſquam tota fabula introducitur, quaſi ipſius apud inferos anima non exſiſtat. Et Achilles animi vir excelſiſſimi, & ad pericula ſubeunda projectiſſimi , mortem in aqua perhorreſcit , quam & pernicioſam vocat. Has ego verſans cogitationes , video milites omnes ſtringentes gladios : percontatuſque ex ipſis didici , optimum eſſe , dum adhuc in foris conſiſtant , animam in auras eructare. Ceterum ſepulturam plures parvi fecerunt. unus nobis pro multis Seneca ſit , qui inſuper Virgilium addit ſibi ſuffragatorem in Fortuit. Remed. *Inſepultus jacebis ; quid aliud reſpon-*

respondeam, quam illud Maronis?

----- *Facilis jactura sepulcri.*

Si nihil sentio, non pertinet ad me jactura corporis insepulti: si sentio, omnis sepultura tormentum est.

An mora.] Nec *naturalem mortem* hic Arbiter intellexit, nec *mire* loco & *mora* scripsit, uti voluerunt docti. *Fluctuum* quippe jam memor fuit, nuncque de sepulturae, uti jam diximus, non mortium, differentiis agit. Docuit autem me, quae isthaec Petronii *mora*, Seneca meus gemino germano operis laudati loco: *Quid interest, ignis me, an fera consumat, an TEMPUS omnium sepultura?* Idem & Epist. 93. innuit illis verbis: *Quem saevitia projecerit, DIES condet.* Traho & huc Maecenatis versiculum:

Nec tumulum curo, sepelit natura relictos.

Plane vero in Octavio Minutius: *Quasi non omne corpus, etsi flammis subtrahatur, ANNIS tamen, & AETATIBUS, in terram resolvatur.*

Quicquid feceris, omnia haec eodem ventura sunt.] Scilicet, ut corpus possint sic penitus consumere, ut nihil ex ipso jam reliquum sit, vel levis nimirum pulvisculus. Unde jam vera constat inductio. *Ergo nihil interest, quae ratio periturum corpus consumat*, sive ignis, sive fluctus, sive tempus sit.

Ferae tamen corpus lacerabunt, tanquam melius ignis accipiat.] Ipsissimum de hac re Epicureorum aeque, atque Stoicorum, Cynicorumque, fuit quondam placitum. Petronius, ac Seneca plane sunt utrorumque secutulei. Itidem Diogenes, Cynici chori praecentor, haud sine joco, more suo, ac lepore apud Ciceronem in I. Tusculanar. cap. 43. *Durior Diogenes, & id quidem sentiens, sed ut Cynicus asperius, projici se jussit inhumatum. tum amici. volucribusne, & feris? Minime vero, inquit: sed bacillum prope me, quo abigam, ponitote. Qui poteris? illi: non enim senties. Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit, nihil sentienti?* Vulgo tamen ignis prae aliis expetitus, & semicombustio adhuc praelata. Isthaec Ciceronis mens obscuro in loco ibidem cap. 44.

------ *Priusquam ferae, volucresque.*

Metuit (Poëta ille, ex quo ipsi testimonia prolata Camerarius facit Pacuvii) *ne laceratis membris minus bene utatur: ne combustis, non extimescit:*

Heu relliquias semiassi regis, denudatis ossibus,
Per terram sanie delibutas foede divexarier.

Rogus conlatus.] Antiqua haec lectio. Ast, nescio ex quis MSS. & editionibus inrepsit in nuperam Bourdelotii, *conlectus.* Hactenus equidem uspiam non reperi. *rogus* est lignorum strues, sive congeries, ad comburendum cadaver constructa, *pyra* etiam vocata, quia in pyrae modum surgebat. *Exstructionem lignorum* adpellat Servius. Numum Gutherus habet lib. I. de Jure Man. cap. 26. unde hoc claret, rogique forma edifcitur. Saepe tamen in modum *arae* constructus. Servius ad illud VI. Aeneid.

---- *Aramque sepulcri,*

inquit: *Pyram dicit, quae in modum arae construi lignis solebat*, quod jam & Kirchmanno late observatum in Funeribus.

Cap. CXVI. *Destinatum carpimus iter.*] *Carpere* verbum multiplicis usus. nos de illo alibi egimus. Nunc vero *iter* proprie *carpi* dicitur, quod ambulando minuitur, ut lana apud Plautum nendo. Sic Menaechmis V. II. 46.

Inter ancillas sedere jubeas, lanam carpere.

Et Virgilius IV. Georg.

------ *Milesia vellera Nymphae*
Carpebant.

Unde, qui Plautum emendatum ivit, potius ivit perditum. Sic *carpere pedibus terras, viam; remis pontum*, dictum Ovidio, Propertio, aliis. Sed de his mirum, si non dictum jam aliis.

Crotona esse cognovimus.] Croton Tyrrheniae urbs est, auctore Stephano. Sed in Satyrico simulata omnia, itidemque illa civitas, sub cujus nomine Romam Arbiter intelligit, & sub narratiunculis ejus mores repraesentat.

Non frugalitas, sanctique mores, laudibus ad fructum perveniunt.] Sensus est, quod, quum frugalitas, sanctique mores apud Crotoniatas laudi non sint, minime etiam, qui ipsas virtutes colunt, praemiis, aut honoribus, remunerantur. *Fructum* pro praemiis passim usurpant scriptores. Cicero: *Repetere officii praemium, & fructum.* Sive aliter, *ad fructum*, id est, ad summam perfectionem ipsae virtutes, contemti quippe cultores, non perveniunt.

In hac urbe nemo liberos tollit, quia quisquis suos heredes habet, nec ad coenas, nec ad spectacula, admittitur.] Juvenalis Sat. VI. vers. 29.

----- *Tollere dulcem*
Cogitat heredem, cariturus turture magno,
Mullorumque jubis, & captatore macello.

Et Ammianus Marcellinus lib. XIV. *Nec credi potest, qua obsequiorum diversitate coluntur homines sine liberis Romae.* Ita in Eumolpum heredipetae certatim munera congerunt cap CXXIV. Observo tamen, Principem olim heredem nuncupatum ab illis etiam, qui filios haberent. Sic Tacitus in vita Julii Agricolae cap. XLIII. *Satis constabat, lecto testamento, quo coheredem optimae uxori, & piissimae filiae, Domitianum scripsit, laetatum eum, velut honore judicioque.* Adrianus vero, Spartiano auctore ejus vit. cap. XVIII. *Ignotorum hereditates repudiavit; nec notorum accepit, si filios haberent.* Et Antonius Pius, Capitolino ejus vita cap. VIII. *Heredi-*

tates

tates eorum, qui filios habebant, repudiavit. Idemque refert de Pertinace in ejus vita cap. VII.

Nemo liberos tollit] Dictum hoc ex prisco ritu. nam infans humi deponebatur, simul ac in lucem editus, exinque *tollere* patris munus erat, auctore Donato ad illud Andriae Terentii III. I. 6.

Nam quod peperisset, jussit tolli.

Eos vero, quos nollent alere, vario exponebant. Sed de his institutis abunde multi, Pareus autem plene in Elect. Plaut. licet oblitus Arbitri sit, apud ipsumque expositorum liberorum caussae, quae scilicet, ut parentes ab heredipetis captarentur. ille autem plures recenset.

Tanquam in pestilentia campos, &c.] Non vulgare hocce est quod hic profert Petronius, quum placitum potius fuerit medicorum veterum, cadaver nempe peste extinctorum ab alitibus ut plurimum non adtingi, minime vero vulture, & corvo. Sic Livius docet, pestem quandam describens Dec. V. lib. I. *Cadavera intacta à canibus & vulturibus tabes absumebat.* Et Thucydides de peste Atheniensium: τὰ γὰρ ὄρνεα, καὶ τετράποδα, ὅσα ἀνθρώπων ἅπτεται, πολλῶν ἀτάφων γιγνομένων ἢ οὐ προσῄει, &c. *Aves enim, & quadrupedes, quaecunque hominum carnes adtingunt, quum multa essent insepulta cadavera, vel ad ea non accedebant*, &c. Quae eadem omnino ratio est cadaverum veneno sublatorum, praecipue, inquam, si à serpentibus fuerint demorsa. De ictis à Basilisco sic Nicander cecinit in Theriaca vers. 405.

Οὐδέ τις οὐδ' οἰωνὸς ὑπὲρ νέκυν ἴχνια τείνας,
Αἰγυπιοί, γῦπές τε, κόραξ τ' ὀμβρήρεα κράζων,
Οὐδὲ μὲν ὅσσα τε φῦλ' ὀνομάζεται οὔρεσι θηρῶν
Δαίνυνται, τοῖόν περ ἀϋτμὴ δεινὸν ἐφείη.

Vertit noster Jacobus Steve Medicus eruditus:

Nulla rapax animas audet tractare cadaver;
Non aquila, aut vultur, non corvus nuncius imbris.
Nec, quotquot montes lustrant armenta ferarum,
Gustabunt carnes, tanta est violentia odoris.

Quod sane eo magis mirum est, quod Phile de ipsis prodit versibus illis:

Πλὴν μαντικὴν ἔχουσιν οἱ γῦπες φύσιν.
Καὶ γὰρ συνεκδημοῦσι τοῖς μαχουμένοις,
Τῶν σωμάτων ἐλπίδι πεσουμένων τότε.
Μεμήνυσι δὲ τὴν φορὰν τῶν λειψάνων.
Sed quis futuri praescios ipsos neget?
Quod expeditos prosequuntur milites,
Praesensione stragis, atque corporum
Bello jacentum conciti improba fame.

Et Plinius lib. X. cap. 6. Hist. Natur. triduo ante, aut biduo, volare, ubi cadavera futura sunt.

Aut corvi, qui lacerant.] Ab Horatio mutuabor loco isti clarorem, vicissimque ab Arbitro mutuabitur sibi Poëta ille Venusinus Sat. V. lib. II. quum, captatorem delusum ab astuto divite Corano, vellet indicare:

---- *Plerumque recoctus*
Scriba ex quinqueviro CORVUM deludit hiantem,
Captatorque dabit risus Nasica Corano.

Nam qui ad apologum ducunt vulpis, & corvi, mirifice ineptiunt. Ibi enim potius vulpes captator est, & corvus captatur. Eadem ratione saepius vetustis scriptoribus heredipetae captatores *vultures* vocantur. pariter namque ab corvis & vulturibus depascuntur cadavera; quocirca *animata sepulcra* illos nuncupavit Gorgias Leontinus apud Dionysium Longinum περὶ ὕψους.

Cap. CXVII. *Genusque divinationis.*] Veterem scripturam retinui, quae vel sensu ipso praeferenda. *Genus divinationis*, hoc est, apotheosis, & in coelum abeundi, me inteprete; uti supra de uxore Trimalcionis, felicissima muliere, quae numos modio metiebatur: *nec quid, nec quare, in coelum abiit*, ubi plura interpretes de similibus felicitatis proverbialibus formulis, & nos haud semel opere in isto. *Divinum* fieri, tollique in coelum, de beatis, ac summe felicibus, usurpatum olim. Emendationis autem argutia, *divitationis*, in coelum quoque merito efferenda.

Vestis rapinae comes.] Vestis nimirum illa divina, cujus cap. CXIV. jam meminit, quum Licas precabatur Encolpion, vellet tandem navigio restituere; nam ob ejus rapinam suspicabatur, horribili omnes tempestate jactari. *Et, tu, inquit, Encolpi, succurre periclitantibus, id est, vestem illam divinam, sistrumque, redde navigio.*

Et quicquid Lycurgi villa, &c.] Lycurgi hujus uspiam Satyrici memoria rursus non est; nam longe diversus ille, de quo cap. LXXXIII. mentio, ut ibi jam lectorem praemonuimus, ac pluribus ibidem de utroque loqui fuit opportunum.

Nam numos in praesentem usum Deûm Matrem pro fide sua reddituram.] Isis, cujus numen multiplex priscis habitum, & *Deûm Mater* adpellata non semel. sic Appulejus lib. XI. Metam. *Me primigenii Phryges Pessinuntiam nominant Deûm Matrem.* Sed multis supra hocce persequimur. nunc autem innuit Petronius, quod si praedam ac manubias Isiaci navigii vendidissent, neutiquam mimo componendo potesse pecuniam defore.

Si

Si negotiatio placet.] *Negotiari* est, quod Graecis τρακτευτὰς, & τρακτεύειν, verba à Latino *tractare* detorta. & in constitutionibus Graecis Imperatorum passim occurrit vox τρακτευτῶν, hoc est, *tractantium*, sive, *negotiatorum*. Quod Scaliger F. ad Festum, & Vulcanius ad vetera Glossaria, observarunt jam olim. exin quoque verba nostra aperte duxere originationem, *tratar*, *tratantes*, &, *la caja dela contratacion*, ubi negotia Indica Hispali tractantur. Ita & *negotiatores* Romanis erant, qui nobis hodie, *Hombres de negocios*, dicuntur. Juvat & illud D. Isidori lib. XVIII. cap. 15. *Negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur.* Ludit ergo opportune senex, nam artus ille plane est captatorum. Unde & sententia legentium *genusque divitationis*, &c. haud leviter adseritur.

In verba Eumolpi juravimus.] Id est, Eumolpo praeeunte; sive, ut Priscianus lib. XVIII. formulam eam interpretatur, *quomodo illis dictaret* Eumolpus. Sic Horatius Epod. 15.

Quum tu magnorum numen laesura deorum
In verba jurabas mea.

Et Tacitus lib. I. Histor. *Sext. Pompejus, & Sext. Appulejus COSS. primi in verba Tiberii Caesaris juravere.* Suetonius item, Seneca, plures. Idem erat, *conceptis verbis jurare*, ut suo loco dicimus. & *verbis praeire*, ut ibidem Priscianus.

Uri, vinciri, (verberari,) ferroque necari.] Verba sunt auctoramenti gladiatorii, quod notum. libenter vero spuriam vocem expungerem, *verberari*, quae glossema indubie sapit, interpretamentumque scioli fuit ad marginem adpictum verbi *vinciri*, posteaque ab imperito librario in contextum receptum. Inibi enim *vinciri*, pro verberari, usurpabant veteres, quod ita equidem testimoniis evinco. Divinus Seneca inhumanum gladiatorum munus insectans Epist. 7. inquit: *Tu quid meruisti, miser, ut hoc spectes? occide, ure, VERBERA.* quod Epistol. 37. protulit ut Arbiter verbotenus: *Eadem honestissimi hujus, & illius turpissimi auctoramenti verba sunt, uri, VINCIRI, ferroque necari.* Epistol. autem 71. pari translatione accepit *adligari*, uti vinciri, scilicet pro verberari, idemmet plane auctoramenti respiciens: *Quid miraris, si uri, occidi, ADLIGARI juvat?* Aperiam tamen translationis rationem, ut fides commento nostro clarior, ac certior, constet. Virgis olim Romani verberabant nocentes, eoque desumtae, quae tenues flexilesque forent; quapropter, uti fasces lictorum, ut plurimum ex betulla confectae; ut Plinius tradit lib. XVI. cap. 18. Circumvinciri ergo, adligarique quodammodo corpora viderentur virgis illis, quum caederentur, quod exsertim nobis enunciavit Plautus in Rudente III. IV. 27.

Quasi murteta juncis, item ego vos VIRGIS CIRCUMVINCIAM.

Cui & id mirifice facit S. Isidori lib. V. Orig. cap. 27. *Virga si nodosa est, vel aculeata, scorpio rectissimo nomine vocatur, quia arcuato vulnere in corpus infigitur.*

Juvenem ingentis spei.] Id est, de quo omnes spem ingentem conceperant. venustissima locutio est. sic Cicero Philipp. II. *Patri persuasi, ut aes alienum dissolveret: redimeret adolescentem summa spe & animi & ingenii praeditum.* Et in Orat. *Adolescens, non tam re & voluntate, quam spe & exspectatione laudatus.* Etiam Appulejus in Apologia: *Nemo est hodie, quantum opinio fert, alicujus in eloquentia laudis ac spei.* Parissime & nos usurpamus: *Un mancebo de grandes esperanzas.*

Ideoque de civitate sua miserrimum senem exiisse, ne, aut clientes sodalesque filii sui, aut sepulcrum quotidie caussam lacrymarum, cerneret.] Eadem prorsus occasione exsul apud Heliodorum Charicles. patriam ille, amissa filia, reliquit, & varias errabundus regiones peragravit. sic ipsusmet lib. II. profatur: Ὑπεξάγω δὲ τῆς ἐνεγκούσης, καὶ τὴν ἐρημίαν τῆς οἰκίας ἀποδιδράσκω. Μέγα γὰρ εἰς λήθην κακῶν ἡ δι' ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς ὑπόμνησις ἀμαυρουμένη. *Expello vero me patria clam, & solitudinem domus procul fugio. Magnum est enim adiumentum ad oblivionem malorum recordatio animi, oculorum amotione obscurata.* Parissimo & D. Augustinus usus remedio, quum vitam cum morte commutasset amicus, quem unice diligebat. Sic lib. IV Confess. cap. 7. inquit: *Et tamen fugi de patria. Minus enim eum quaerebant oculi mei, ubi videre non solebant; atque à Tagastensi oppido veni Carthaginem.* Unde optime Phaedrus lib. I.

Habere in Africa trecenties sestertium fundis, &c.] Opes haud contemnendae, nam septingentorum & quinquaginta millium Philippaeorum summam conficiunt. Et recte ait, *fundis in Africa*, nam plures ibi agri feracissimi, adeo, ut si Romae annona deficeret, exinde peteretur. Plures antiquorum tradidere. vide autem Claudianum de bello Gildonico, & Symmachum lib. III. Ep. 55. & lib. IV. Ep. 54.

Nominibusque.] Creditores Calendariis suis debitorum nomina inferebant, summa insuper creditae pecuniae addita. Inde *nominis* adpellatione omnis obligationis contractusque debitorum venit significatio. Unde Furius Bibaculus jocum haud inficetum petivit eleganti Epigrammate, quod, pluribus aliis omissis, lubentes referimus:

Catonis modo, Galle, Tusculanum
Tota creditor urbe venditabat.
Mirati sumus, unicum magistrum,

Summum Grammaticum, optimum Poëtam,
Omnes solvere posse quaestiones;
Unum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en jecur Cratetis.

In nominibus ergo pecuniam habere omnino erat, quod Hispani, *En deudas, en obligaciones*, dicunt. cui ex antica opponebatur, *pecuniam numeratam habere*, &, *in numerato*, Hisp. *de contado.* plane Cicero v. in Verrem. *Ille clamare, quum caperetur, nihil se miserum fecisse, nihil commisisse: Pecuniam sibi esse in nominibus: numeratam in praesentia non habere.* Unde & Petronii loca sumunt splendorem, pacta videlicet Licae recensentis cap. CIX. *Nisi pro quaque re PRAESENTES NUMERAVERIS denarios centum.* Et iterum eodem capite. *Pro singulis injuriis NUMERABIS PRAESENTES denarios ducentos.* Hinc & Augustus venustam transtulit locutionem, quum L. Vinitium oratorem eximium *ingenium in numerato habere* dixit, quia quicquid longa cogitatio aliis praestabat, praesto illi adesset prima animi duntaxat intentione.

Ut plurimum tussiat.] Apte, ut captatoribus foret vicinae mortis indicium. Ideo & Maronillae nuptiae valde apud Martialem expetitae lib. I. Ep. II.

Petit Gemellus nuptias Maronillae,
Et cupit, & instat, & precatur & donat.
Adeone pulcra est? immo foedius nil est.
Quid ergo in illa petitur, & placet? tussit.

Tussientes enim proximos esse morti, omnino credebant. sic ipsus Valerius Ep. 26. lib. II.

Quod querulum spirat, quod acerbum Naevia tussit,
Inque suos mittit sputa subinde sinus:
Jam te rem factam, Bithynice, credis habere?
Erras, blanditur Naevia, non moritur.

Et lib. v. Ep. 41. quod totam hancce scenam Petronianam adpositissime omnium inlustrat.

Solutioris stomachi.] An hic frequentem vomitum innuit? inquit Cornelius Celsus lib. I. cap. 8. *Stomachum autem infirmum indicant, pallor, macies, praecordiorum dolor, nausea, & nolentium vomitus.* An stomachi solutionem illam, ῥευματισμὸν Graecis adpellatam? Inquit namque Caelius Aurelianus lib. III. de morbis diuturnis cap. I. *At si solutio fuerit stomachi, quam rheumatismum vocaverunt, sequitur salivarum fluor, & quibusdam jugis sputus, & oris humectatio nauseabilis.* Quae adfectiones tussi, sed *humectae sputa*, cujus & nunc meminit, haud prorsus absonae sunt; & mire consonant ciborum aversioni, quam subdit: *cibosque omnes palam damnet.* quod & argute accipiendum de delicatissimi palati divite. Quisquis autem morbus sit solutioris stomachi, Senecae enim coaetanei scriptoris sententiam manifestariam Arbiter circumvolvit, dum cap. 7. de Brevitate vitae in hunc modum quaerit ille sine fine laudandus: *Quot* (dies abstulit) *ille ad irritandam avaritiam captantium simulatus aeger?*

Fundosque mendaces.] Horatius lib. III. Carm. I.

Fundusque mendax.

Ubi vetus commentator: *Infructuosus, quia agricolae spem nil ferendo deceperit.* Suadent ergo, quod loquatur Eumolpus *fundos mendaces, & perpetuam terrarum sterilitatem.* quod dubium an sumendum sit de agris in Africa simulatis, ut commode sic caussari potesset, pecuniam exin haud properanter ideo non adferri. sive de illis Crotoniatarum, Romanorumve, apud quos diversabatur: uti eorum damnatio aliorum absentium plane induceret ubertatem ingentem.

Tabulasque testamenti omnibus diebus *renovet.*] Sic retinuimus, ut lacunula expleretur. *Renovet*, id est, resignet: nam hocce testatori permissum, legataque permutare, ac novos heredes instituere per l. 29. D. Qui testamenta fac. poss. Inde *primae & ultimae cerae* vocatae, quae priorem & extremam testatoris continerent voluntatem. Astus vero ille creber olim fuit orbis divitibus, uti & priscis scriptoribus ejus exagitatio.

Et, nequid scenae deesset.] Placidus in Glossis MS. *Scena vocatur compositio alicujus criminis, quae digna sit agi in theatro exclamationibus tragicis.* sic locum emendavi alias conruptissimum. Inde pro fraudibus ac technis usurpata *scena* invenitur passim apud auctores antiquos. Quinctilianus lib. VI. cap. I. *Discutiendae tamen oratione hujusmodi scenae.* Appulejus: *Scenam propudiosae mulieris patefecit.* & plures alii. Unde & lectio illa cap. XXXIII. valide fulcitur: *Convertit ad hanc scenam vultum Trimalcio.* pariterque supra hoc capite: *utinam quidem sufficeret largior scena.*

Precati deos viam ingredimur.] Quosnam videlicet? an *semitales*, ut pote qui iter quamprimum facturi? haud sane indecenter. Virgilius sic de mulione in Catalectis:

Neque ulla vota semitalibus deis
Sibi esse facta.

Erant *Mercurius*, & *Hecate.* Pariter etiam possent & *viales lares*, de quibus ista Arnobius lib. III. *Possumus, si videtur, summatim aliquid de laribus dicere, quos arbitratur vulgus vicorum atque itinerum deos esse.* Plautus Mercatore Act. v. scen. II. quum Charinus ad viam se adcingit:

----- *Invoco*
Vos, lares viales, ut me bene juvetis.

Hercules erat Romanis vialis. Festus: *Propter viam*

viam fit sacrificium, quod est proficiscendi gratia, Herculi, aut Sanco, qui scilicet idem est deus. Quapropter in aediculis Herculis culinae erant, ad quas peregre abituri sacrificabant. patet ex illa Herculis Saxani inscriptione toties ab eruditis repetita, & quam videre est apud Gruterum magno antiquitatis in penu pag. 49. 3. Credo Romae & *Mercurium* coluisse peregrinantes. Vide Scalig. F. ad Catal. Virg. pag. 241.

Corax detrectator ministerii.] Frequens olim famulorum querela de iniquis ponderibus: nam jumentorum vice eis utebantnr iter facientes. *Gangabas* eos Persae vocabant, testante Curtio lib. III. Histor. Inde & Comicis Graecis saepius risus petitus in suis fabulis, quum inducebatur servus, qui prae onere clamaret, θλίβομαι, πιέζομαι. Conligitur plane ex Aristophane, dum Bacchum introducit in Ranarum principio inculcatam toties querimoniam fastidientem: ubi & ceteros insectari Comoediarum scriptores, haud dubium est:

Εἴπω τι τῶν εἰωθότων, ὦ δέσποτα,
Ἐφ' οἷς ἀεὶ γελῶσιν οἱ θεώμενοι;
Δι. Νὴ τὸν Δί', ὅ, τι βούλει γε, πλὴν, πιέζομαι.
Τοῦτο δὲ φύλαξαι. πάνυ γάρ ἐστ' ἤδη χολή·
Ξανθ. Μὴ δ' ἕτερόν τι; Διόν. πλήν γ', ὡς θλίβομαι.
Ξανθ. Τί δαί, τὸ πάνυ γέλοιον εἴπω; Διόν. νὴ Δία
Θαῤῥῶν γ'· ἐκεῖνο μόνον ὅπως μὴ 'ρεῖς. Ξανθ. τὸ τί;
Διόν. Μεταβαλλόμενος τ' ἀνάφορον ὅτι χεζητιᾷς.

Sic vertit Nicodemus Frischlinus:

Loquarne here usitata, & quorum gratia
Risum subinde edere spectatores solent?
BA. *Immo ut iubet: modo ne istud proferas,*
Premor.
Cave istud dixis: est enim tritum nimis.
XA. *At neque aliud quiddam urbanum?* BA. *modo ne, Ut premor!*
Cave isthoc. XA. *Quid igitur? annon eloquar quod maxime*
Sit ridiculum? BA. *Imo loquere audacter per Jovem.*
Illud duntaxat ne mihi, quaeso, dixeris.
XA. *Quid illud?* BB. *Nempe ne sportam dum fers super*
Humerum, & crebro reiicis ex uno in alterum,
Dicas cacaturire te.

Iste ergo mercenarius Eumolpi est, de quo cap. XCIX. mentio: *& Eumolpus quidem mercenarium suum jam olim dormientem exire cum sarcinis jubet.*

Lapidariam navem.] Alibi nusquam, quod sciam, de lapidariis hisce navibus exstat memoria. Illae autem, me interprete, haud dubio erant lapidibus nempe marmoribusque ferendis idoneae, quae omnium maximae fuerunt, ex illis scilicet, quae *onerariae* dicuntur. Conligo ex Plinio, quum cap. I. lib. XXXVI. agens de ingentium marmorum luxuria in haec verba prorupit: *Evehimus ea, quae separandis gentibus pro terminis constituta erant: navesque marmorum causa fiunt: ac per fluctus, saevissimam rerum naturae partem, huc illuc portantur juga montium.* & cap. 40. lib. XVI. *Abies admirationis praecipuae visa est in navi, quae ex Aegypto, Caji principis jussu, obeliscum in Vaticano circo statutum, quatuorque truncos lapidis ejusdem ad sustinendum eum, adduxit. qua nave nihil admirabilius visum in mari, certum est.* Qualis nam ergo ejus foret magnitudo, cui *CXX. M. modiûm lentis*, etiam Plinii verba sunt, *pro saburra fuere; longitudo spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus latere laevo?*

Operas.] Inquit Paulus Jureconsultus l. I. D. de Oper. Libert. *Operae sunt diurnum officium*, id est, quae per singulos dies dantur. Et l. I. D. de Oper. Serv. *Opera in actu consistit, nec ante in rerum natura est, quam is dies venit, quo praestanda est.* Sed plura de illis Titus Popma, libro singulari *de Operis Servorum.*

Et strepitu obscoeno.] Id strepitus, observo ego, supra modum oneratis dederunt scriptores antiqui. Parissime & apud Aristophanem in pari prorsus Ranarum loco, quem supra laudavi, famulus ipsus gravi onere pressus ab hero suo nimis vulgaria fastidiente sic iterum quaerit:

Ξανθ Μηδ' ὅτι τοσοῦτον ἄχθος ἐπ' ἐμαυτῷ φέρων
Εἰ μὴ καθαιρήσει τις, ἀποπαρδήσομαι;
XA. *Neque quod tantum onus in me ipse ferens,*
Nisi deposuerit aliquis, pedam?

Ceterum illum *strepitum obscoenum*, etiam observo, antiquis scilicet *flagitium* vocari. Cic. lib. IX. Epist. ad Paetum: *Suppedit, flagitium est.* Plautus jlocalariter in Poenulo III. II. 32.

Hae fores fecerunt magnum flagitium modo.
AD. *Quid flagitii est?* Co. *Crepuerunt clare.*

Pari clangore prosequebatur.] An imitationem innuit obscoenorum strepituum? forsitan non male, nam mire ad puerorum ingenium faciunt ejusmodi petulantes imitationes, ut alibi diximus. Aut fors indicat jocularem & opportunum plausum rei spurcidicae. Cui, & tute videris, uti supplementum conveniat editionis Parisinae, *olfactui officeret*; sequens vero mirum in modum, *sed & hic ad ingenium*, &c.

Cap. CXVIII. *Putavit, se continuo in Heliconem venisse.*] Ubi praecipua Musarum sedes. Aristides Hymno in Jovem ipsas adloquens: Εἴτε ἐν Ἑλικῶνι τῷ Βοιωτίῳ χορεύετε. *Sive in Boeotio Helicone choreas ducitis.* Finxere antiqui, Musas sem-

femper montes incolere, uti ibidem ipfus indicat orator Adrianenfis. Quod omnino erat, ego reor, ut illi oftenderent, viam poëfeos adfcenfu effe difficilem. Qui vero, fuperata adfcenfus afperitudine, ad fumma eorum montium cacumina perveniffet, Mufas cum Apolline fuo offendere, hoc eft, poëticam facultatem tandem adipifci. Facit huc mirifice fragmentum quoddam Ennii ex lib. I. Annal. quod, ut eft à Merula compactum, habet ita, Petroniumque fplendide inluftrat:

------ *Scripfere aliei rem*
Vorfibus, quos olim Faunei vatefque canebant,
Quom neque Mufarum fcopulos quifquam fuperarat,
Nec dictei ftudiofus erat.

Item illud noftri politiffimi Poëtae Garfiae Laffi Epig. 24.

Por vos mel levara mi ofado paſſo
A la CUMBERE DIFFICIL DE HELICONA.

Ceterum videtur Arbiter & ad fuperftitionem antiquorum refpexiffe, exiftimantium, eos, qui montem Heliconem, aut vicinum Parnaffum, confcendiffent, vel inibi fomniaffent, repente poëtas prodire. Praebuit enim fabulae ifti primus anfam Hefiodus, quum adfereret, fe ideo factum poëtam fuiffe, quod oves nimirum paviffet in Helicone. Hancce autem infequentes poëtae adeo funt poftea amplexi opinationem, ut pro certo habuerint, poëtam fieri vel rufticum quemquam poffe, fi femel fcilicet veniffet in Heliconem, id vero folo adflatu fuo montis illius numine praeftante. Aperte hoc Perfius edocet in prologo, commentumque noftrum confirmat:

Nec in bicipiti fomniaffe Parnaffo
Memini, ut repente fic poëta prodirem.

Parnaffus in duo juga difpefcitur, quae *Cithero-nem* & *Heliconem* Servius haud femel nominat. Idem ergo prorfus eft, *repente poëtam prodire*, qui in Parnaffum veniffet; ac *putare, continuo fe poëtam effe*, qui in Heliconem, quae mens indubie Petronii eft.

Sic forenfibus miniſteriis exercitati, frequenter ad carminis tranquillitatem, tamquam ad portum faciliorem fugiunt.] Plures fecerunt olim. exftat & hodie aliquorum memoria. De *Silio Italico* teftatum reliquit Martialis lib. VII. Epigr. 62. monueruntque Symbolae. De *Plinio Juniore* Sentius Augurinus eidem σύγχρονος poëta Hendecafyllaborum:

------ *Priores*
Mavult verficulos foro relicto.

Lucanum autem, volunt eruditi, notare hic Petronium, quod vel fuo ipfius teftimonio poffent firmare illis praetermiffo. Sic inquit extremo in Panegyrico ad Pifonem:

Quare age Calliope, pofita gravitate forenfi,
Limina Pifonis mecum pete.

Et huc facit illud Epigrammatiftae lib. III.

Si nihil hinc (ex foro) *veniet, pangentur carmina nobis.*

Sic forenfibus miniſteriis exercitati.] Viros doctos & hic caecutire vidi. Verum enimvero Arbiter, *miniſteria forenfia*, vocat omne declamatorium genus, ubi fuaforiae, ubi controverfiae. Innuit haud obfcure τὸ *exercitatio*. Rhetoribus namque antiquis id *exercitatio* dicebatur. Parco hic fexcentis fcriptorum locis, nonnullis tantum Petronii defignatis. fic cap. II. *Certe neque Platona, neque Demofthenem, ad hoc genus exercitationis acceffiffe video.* Et cap. III. *Minimum in his exercitationibus doctores peccant.* Nae illa declamationum exercitatio foro fubminiftrare, fubfervireque recte diceretur.

Nifi ingenti flumine litterarum inundata.] Simili metaphora & fupra ufus, quod notavimus cap. V.

------ *Sic flumine largo*
Plenus.

Cupit ergo nunc multifcium prorfus effe poëtam, quod & iterum optat inferius hoc capite: *Nifi plenus litteris*, &c. Nec alio fpectat Horatius in illo Artis verfu:

Scribendi recte fapere eft & principium & fons.

Et fumendae voces à plebe fubmotae.] Satis hic eft pro magni fpiritus poëtis declamationis elegantiffimae, fatis itidem in noftrates ridicularios cenfores invectivae. Quicquid non audire ifti, ceperuntve mifelli homunciones, peccatum eft, ac praeter tricas quifquiliafque fuas nihil fine baubatu praetereunt, edentuli ad morfum, & imbecilles. Tales ergo videlicet funt, de quibus olim vir doctus dictitare folebat, prae Panos ceratis arundinibus Apollinis citharam illis veluti fiftulam effe Polyphemi. Apud nos necquicquam defunt & hujufcemodi Midae. unum autem paucis abhinc diebus novimus perridiculum, cujus haud inlepidam narratiunculam proferre, neutiquam in praefentia duximus importunum. * Apud virum inluftrem & amicum, quum proxima aeftate plures conveniffemus poft meridiem, tunc etiam adfuere (quippe inter alia praeclariffima animi ornamenta litteratorum confabulationibus mirifice delectabatur) & amoenioris litteraturae candidati, ex fimulato vero eruditorum grege etiam nonnulli. Aft quidam prae omnibus corporis habitu infignis primo fefe intuitu offerebat cunctorum obtutui. Facies enim ejus multo fanguine rubebat, rotundaque omnino imitabatur os lunae plenum: cetera porro pinguis, adeps, ventricofus, ac totus denique ἐρυθρὸς ὑπ᾽ οἴνου (prae vino rubicundus.) Neutiquam ille pallorem umquam ex pyrene contraxerat, hoc eft, ex noctibus infomnibus, eruditif-que

* *De Petro Ferreo narratiuncula.*

que pervigiliis. potius Hercules comeſſationum aliquod habere numen, ſive luxuriae genium, praeſidemve, adſpectu foret proclive. Poſtquam autem vario eſſet ſermone garritum, quidam è corona honeſtiſſimus adoleſcens carmen nativi idiomatis recitavit, & ſublimis ſpiritus. Argumentum erat è media Stoicorum ſchola deſumtum: aſt, quia ſcriptum altae eruditionis ad virum, auſteri tamen ingenii, tetricique, qui ſoccum faſtoſe contemnebat, incedebat cothurno. Primus, poſt carminis finem, gurges ille nil cunctatus ſententiam ferre, clamoſiſſime voces parum illi familiares increpare coepit, locutionumque ambages ſententiarumque tormenta prorſus infamare. Alius ſtatim argute ſimulans illi ſubſcribere, neſcio unde, ſatis tamen opportune, protulit humaniſſimos verſiculos, quorum voculae in trivio natae pannoſae veſtes erant ſententiae ſordidiſſimae. Laudat igitur Boreas ille Criticus, miratur, in coelum tollit haud ſine adſtantium cachinnis. Quidam vero etſi male veſtitus, minime tamen publici ſaporis homunculus, ſtultitiae impatiens in hunc ſermonem prorupit: Dic ſodes, mi homo, ſive uter es, quaſnam auriculas habes, aſellin', hominiſve? Nec ſe ſolum intra verba continuit, at galerum ejus amovens aures ſic repugnantis utraque manu tenaciſſime adprehendit, ut ex miſera clamantis vociferatione putaremus, unam aut alteram penitus avulſiſſe.

Odi profanum vulgus &c.] Initium eſt od. 1. lib. 3. Horatii, transfertque hic opportune Petronius. *Profanum* namque *vulgus* loquitur *humane*, non *poëtice*, quod *divine* eſt, ut cap. XC. dixit: *Saepius poëtice quam humane locutus es.* Ubi commentum noſtrum vide. Apte ergo profanum nunc adpellat vulgus. Numen quippe ſuum cum illo Deae illae novem haud communicant, conferuntque.

Ne ſententiae emineant extra corpus orationis] De illo *ſententiarum* genere ac metaphora iſta ſupra locuti ſumus ad verba cap. 1. *Sententiarum vaniſſimo*, &c. Et cap. 11. *Ut corpus orationis enervaretur*, &c. quae vide. Planius vero ſententiam Arbitri exprimit auctor Dialogi de Oratoribus: *Oratio autem ſicut corpus hominis, ea demum pulchra eſt, in qua non eminent venae, nec oſſa numerantur, ſed temperatus ac bonus ſanguis implet membra, & exſurgit toris, ipſos quoque nervos rubore tegit, & decore commendat.*

Ceteri aut non viderunt viam, qua iretur ad carmen, aut viſam timuerunt calcare.] Nec mirum, quum nimis anguſta ſit via, quae Heliconem adſcendentibus patet. Satis hic ad Petronium opportunus Propertius Eleg. 1. lib. III.

Quid fruſtra miſſis in me certatis habenis?
Non datur ad Muſas currere lata via.

Ac pariter Horatius lib. II. Ep. 2.

Tu me inter ſtrepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, & contracta ſequi veſtigia vatum?

Poëſeos tandem, Rupicones poëtaſtri, dignitatem agnoſcite. Muſae quidem in ſummis montium faſtigiis conlocantur; via autem, qua adſcenditur, tanto eſt contractior ac difficilior.

Non enim res geſtae verſibus comprehendendae ſunt, quod longe melius hiſtorici faciunt.] *Res geſtae*, & ſubintelligitur, *ut ſunt.* Praeterea, *res geſtae*, veteri Horatii Scholiaſtae Artis illud enarranti:

Res geſtae regumque, ducumque, & triſtia bella,

nimirum *hiſtoriae ſunt.* Meram igitur hiſtoriam canere, eoque ordine res, quo geſtae ſunt, deſcribere, à poëtae omnino eſſe munere alienum, edocet in praeſentia Petronius, & latius in 1. Iliad. Euſtathius, quem vide. Minime vero innuit Arbiter, quod Poëma ex hiſtoria non ſit conficiendum. tale namque delirium in mentem hominis eruditiſſimi cadere non potuit, quum nemo neſciat, omnibus Epicis poëtis *res geſtas*, ſive hiſtoriam, eſſe pro argumento. Quod & Tragicis commune quoque eſt. Unde poëta ab Scaligero Patre adſertus Lucanus, vindicatuſque ab nugatorum calumniis, Grammaticorum objicientium videlicet, illum hiſtoriam conſcripſiſſe, non poëma. Ipſummet itidem volunt hic Arbitrum ſugillare, conarique ideo de ſacris Muſarum, adſcenſuque difficilibus ſedibus illum, invito tamen Apolline, deturbare. Equidem autem prorſus ignoro, uti Pharſaliae ſcriptori convenire poteſſit rigida ſane, aliaſque erudita, iſthaec Petronii declamatio. Scriptori inquam, qui eximia quum eſſet eruditione inſigniter inſtructus, ſpiritu inſuper termaximo, ſive, ut ille aliter, pluſquam poëtico, bellum illud funeſtiſſimum ſcribere adgreſſus eſt. Itaque ego potius exiſtimo, magno ipſum in precio fuiſſe noſtro Petronio, praeſertim, quum neque antiquius habuerit quidquam, quam eum ſcilicet, tum rebus, tum verbis, penitus toto in proximo poëmatio imitari, uti ex ſequenti haud nimis adcurata conlatione liquido patefcet.

Quod longe melius hiſtorici faciunt.] Ita Ovidius de poëſi loquens lib. 3. Amor. El. 11.

Obligat hiſtorica nec ſua verba fide.

Deorumque miniſteria.] Nemo ut Phaedrus expreſſit, hocceque unice interpretatus eſt Fab. 81. de Simonide loquens poëta famigerabili, laudibus tunc nempe cujuſdam pugilis victoris conducto:

Exigua quum frenaret materia impetum,
Uſus poëtae, ut moris eſt, licentia,
Atque interpoſuit gemina Ledae ſidera.

Et per fabuloſum ſententiarum tormentum praecipi-

pi.

pitandus est liber spiritus, ut potius furentis animi vaticinatio adpareat.] Isthaec prorsus aperte est Horatii imitatio, cujus paullo ante meminit non sine elogio. Parissimam sententiam paribus fere verbis ita expressit in Arte:

Et tulit eloquium insolitum facundia praeceps,
Utiliumque sagax rerum, & divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

Innuunt plane Poëtarum ἐνθουσιασμὸν, de quo innumeri antiquorum, recentiorumque. Unde Arbiter *poëtice* pro *divine* usurpavit cap. xc. *Et saepius poëtice quam humane loquutus es.*

Quam religiosae orationis sub testibus fides.] *Sub testibus*, hoc est, instar testium, qui vere ac nude res proferunt. Ita etiam Ovidius lib. 3. Amor. El. 11.

Nec tamen, ut testes, mos est audire poëtas.

Etiamsi nondum recepit ultimam manum.] Proprium poëtarum, hocce, aut simili προλήψεως genere, puta, *Adhuc sub spongia esse*, *In incude versari*, *Αὐτοσχεδίως esse conscripta, & effutita*, praeoccupare auditorum animos, ut si, quae nondum exacta numeris suis & perfecta sunt, elegantiam habeant exspectatam, aaresque impleant, majus sic merito laudis choragium aucupentur; vel etiam, si fortasse aliquid occurrerit minus elegans, minus consonum, minusve politum, calumniandi jam ante habeant ansam praereptam. Fateor me tale quid de Aeneide, ac Metamorphosi magnorum vatum jam olim conjectare. Ultimam autem manum recipere Graecis est, *addere colophonem. colophonem imponere.* Sed hocce protritum. Pro eodem *summa manus* Ovidio est lib. I. de Trist. El. 6. ubi de suis Metamorphoseon libris loquitur:

Non tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
Nesciat his summam si quis abesse manum.

Et III. de Arte, quum argute docet puellam, quando liceat fucum inducere:

Tu faciem cura, dum te dormire putemus:
Aptius à summa conspiciere manu.

Etiam, *extrema manus*, passim reperitur, quod *ultimam limam* adpellat ipsus Naso:

Ablatum mediis opus est incudibus illud:
Absfuit & scriptis ultima lima meis.

Cap. CXIX. *Assyria concham laudabat miles in unda.*] Prae hacce scriptura versiculi hujus omnes aliae putidae prorsus habentur Musico senatui. Nobilis valde in Assyria olim purpura. Virgilius in Ciri:

Nec Libys Assyrio sternetur lectulus ostro.

Quaesitus tellure nitor certaverat ostro.] Capio de variis lanarum tincturis, colores tamen terra quaesitos bibentium; quos Arbiter cum ostro componit, qui color ex mari. Inde, *Pelagiae purpurae*, dictae Plinio, quod nobis observatum alibi. Recte omnino cum superiore conjungitur, consentitque nostrum hocce interpretamentum, alii vero hic ingeniose ineptiunt. Multiplici quidem colore (haud secus atque hodie fit) intinctae antiquitus lanae. Ovidius postquam plures recensuit, subdit in III. de Arte:

Quot nova terra parit flores, quum vere tepenti
Vitis agit gemmas, pigraque fugit hyems:
Lana tot, aut plures succos bibit, &c.

- - - *Nova vellera Seres.*] Seneca Tragicus Thyeste:

Seres vellere nobiles.

Lanuginem quandam Seres petebant ex arboribus, quam postea nentes *sericum*, sic ab illis denominatum, conficiebant. Ipse Hercule Oetaeo:

Nec Maeonia distinguit acu,
Quae Phoebeis subditus Euris
Legit Eois Ser arboribus.

Vide Ammianum Marcellinum lib. XXIII. ubi latius de serici confectura. Puto *nova* Petronio vocari, quae Senecae coaevo scriptori heic, *acu distincta*, sunt, tunc primum beatioribus inventa. Id autem dubium non est, primitus *sericum* arboribus depecti; *byssum* vero (quod & per saturam refero) instar lini è terra edi, *bombycinum* à vermiculis gigni, quod sciunt jam docti.

Atque Arabum populus sua despoliaverat arva.] Ut Romam odores mitteret, fruticesque aromaticos. Disertim Tibullus, quum die natali sacrificium parat lib. II. El. 2.

Urantur pia thura focis, urantur odores,
Quos tener è terra divite mittit Arabs.

Statius lib. I. Sylva 4. vs. 105.

- - - - *Odoriferis Arabum quod doctus in arvis*
- - - - *Carpsi.*

Ideo Ovidius *thurilegas Arabas* vocavit lib. IV. Fastor.

- - - *Ne desit bellua dente*
Ad mortes preciosa suas. - - -] Preciosa dente plaudenti nempe populo, ut animadvertitur ex sequentibus:

Ut bibat humanum populo plaudente cruorem.

Quod ita Salvianus inlustrat lib. VI. *In spectaculis primum deliciarum genus est, mori homines, impleri ferarum alvos humanis carnibus cum circumstantium voluptate.* Recte omnino se habet nostrum interpretamentum. dentes namque feras olim venationibus commendarunt. Vetus inscriptio inter alia:

AEDILITATEM LAVDABILITER ADMINISTRAVIT. ET
DIEM FELICISSIMVM III. IDVS JANVAR. NATALEM

DEI

DEI PATRIS NOSTRI VENATIONE
PASSERIS. DENIS
BESTIIS. ET IV. FERIS DENTATIS,
ET IV. PARIB.
FERRO DIMICANTIBVS. CETEROQVE
HONESTISSIMO
APPARATV LARGITER EXHIBVIT.

- - - *Premit advena claſſes*
Tigris, & aurata gradiens vectatur in aula.] Plerumque quippe Romam ferae advehebantur ratibus. multis indicat Claudianus lib. III. Stiliconis, cujus & alicubi elegans illa clauſula eſt:

- - - *Exſanguis dextera torpet*
Remigis, & propriam metuebat navita mercem.

Praeterea hic, *auratam aulam*, clauſtrum, aut caveam, interpretor, quibus advehi ferae conſueverant, quod notum, nec ſane inepte, quum clauſtra illa quaſi ὕπαιθρα ſint, & ſubdialia, quae loca Homero ſaepius *aulae* proprie nuncupantur, ut Rhodiginus fuſe obſervavit lib. XII. Ferreae, & ligneae primitus, eae caveae fuere, ſed poſtea inaurari coeptae ſub profuſis admodum principibus, potiſſimum Nerone. Vide Lipſium lib. de Ampith. cap. 9. & de Magnitud. Rom. lib. II. cap. II. Bulengerum de Venation. cap. 17. Aliter ut Symbolae locum ceperunt, turpis error in ſyllabae quantitate committebatur.

Perſarum ritu.] Perſarum mos, pueris virilitatem exſecare, ac praecipue forma praeſtantibus. Hocce vero Semiramidis inventum, quae poſt Ninum tota, exceptis Indis, regnavit Aſiâ. Clare Ammianus Marcellinus lib. XIV. cap. 17. *Poſtrema multitudo ſpadonum, à ſenibus in pueros deſinens, coloris obluridi, diſtortaque lineamentorum compage deformis: ut quaqua inceſſerit quiſquam, cernens mutilorum hominum agmina, deteſtetur memoriam Semiramidis reginae veteris, quae teneros mares caſtravit omnium prima, velut vim injectans naturae.* Ab ipſa poſtea didicerunt Aſſyrii, Medi, Perſae. Cur autem apud Perſas latius ſit conſuetudo propagata, rationem reddit Dio Pruſenſis adpoſitiſſimam Orat. de Pulcritudine [i. e. XXI. p. 270.] ſtatim à principio: Οἱ δὲ Πέρσαι πῶς ἐνόμιζον; οὐ γὰρ φανερὸν, ὅτε εὐνούχους ἐποίουν τοὺς καλοὺς, ὅπως αὐτοῖς ὡς κάλλιστοι ὦσι, τοσοῦτον διαφέρειν ᾤοντο πρὸς κάλλος, τὸ θῆλυ· σχεδὸν καὶ πάντες οἱ βάρβαροι, οἵπερ τὰ ἄλλα ζῶα, διὰ τὸ, μόνον τὰ ἀφροδίσια ἐννοεῖν; ὡς οὖν λέγεται Δαίδαλος ποιῆσαι, τὸν ταῦρον ἐξαπατῶν περιθεῖναι τῷ ξύλῳ δέρμα βοός· κἀκεῖνοι γυναικὸς εἶδος περιτιθέασι τοῖς ἄρρεσιν, ἄλλως δὲ οὐκ ἐπίστανται ἐρᾷν. *Perſae vero quomodo exiſtimabant? An non manifeſto, quum eunuchos faciebant ex formoſis, ut ipſis quam pulcerrimi eſſent, tantum differre putabant femineam formam, quod ad pulcritudinem adtinet? Ita fere & omnes barbari, qui & cetera animalia, veneream duntaxat rem cogitantes. Ut igitur dicitur feciſſe Daedalus, taurum decipiens, ligno circumdato tergore bovis: ita & illi mulieris ſpeciem circumponunt maribus, aliter autem neſciunt amare.* Τρυφὴν vero illis cauſam fuiſſe moris immaniſſimi, Athenaeus adſerit. ſed planius mollitiem illam Seneca P. exprimit Controv. 33. lib. V. qui locus mirifice hic Petronium inluſtrat. *Principes viri contra naturam divitias ſuas exercent. Exciſorum greges habent, exoletos ſuos, ut ad longiorem patientiam impudicitiae idonei ſint, amputant.* Sic & D. Hieronymus lib. I. adverſus Jovian. *Et in longam ſecuramque libidinem exſectus ſpado.* Etiam Plutarchus de Herodoti malignitate.

- - - *Viros.*] Genitalia. Catullus carmine de Berecynthia & Aty.

Itaque ut relicta ſenſit ſibi membra ſine viro.

Plaut. Aſin. I. 3. 84.

Quin, ſi tu voles, domi ſervi qui ſunt, caſtrabo viros.

- - - *Exſectaque viſcera ferro.*] Vel *exſectos* ἁπλῶς ſufficeret. nam ſic locuti politiſſimi ſcriptores. Cic. lib. II. de Natura Deor. *Nam vetus haec opinio Graeciam opplevit, exſectum Coelum à filio Saturno, vinctum autem Saturnum à filio Jove.* De viſceribus vide quae notamus ad verba illa cap. CXLI. *Et finge te non humana viſcera.*

In Venerem fregere. -----] Id eſt, fecerunt, ut exſecti illi, & impudici omnino venerem, ac femineum ingenium induerent, & imitarentur. Haec vera eſt interpretatio, quam & D. Hieronymus tueri plane videtur Epiſt. ad Marcellam. *In theatralibus ſcenis idem hiſtrio nunc Herculem robuſtus oſtendit, nunc mollis in Venerem frangitur.* Et Epiſt. de Hilarione: *In ſcenis theatralibus unus atque idem hiſtrio nunc mollis in Venerem frangitur, nunc tremulus in Cybelen.*

Quaerit ſe natura, nec invenit. -----] Plane huc facit illud Manilii:

Naturae pudet. -----

Utrumque & Firmicus interpretatur: *Eos poenitebit, quod viri nati ſunt.* Et ipſe Manilius paullo anterius dixerat:

Atque odiſſe virum.

----- *Fractique enervi corpore greſſus.*] Viros petit hocce jaculum, quibus id mollitiei indicium dedecori datum. feminis namque ſemper fuit ejuſcemodi elegantiarum permiſſum ſtudium, uti infra latiuſcule patefacimus ad verba cap. CXXVI. *Quo inceſſus compoſitus*, &c. Argute enim *fractos greſſus* effeminatorum vocavit, vir quippe velut frangi videtur, ubi, quicquid feminae eſt, nimirum imitatur. Quo facit & id, quod proxime praeceſſit: *In venerem fregere*, & quae ibi notavimus. Similiter prorſus, ut Arbiter, locutus Quinctilianus lib. V. cap. 9. *Ut fortaſſe corpus vulſum, FRACTUM INCESSUM, veſtem muliebrem, dixerit aliquis mollis & parum viri ſigna.*

Quod & D. Hieronymus adverſus Helvid. *greſſum frangere* dixit. & ad Euſtochium: *ſolutis genibus fractum inceſſum.*

Et laxi crines.] Mollitiei etiam nota, *laxi crines.* Cicero in Pisonem: *Erant illi compti capilli, & madentes cincinnorum fimbriae, & fluentes.* Appulejus de ſuo capillitio in Apologia: *Capillus ipſe, quem iſti aperto mendacio ad lenocinium decoris promiſſum dixere*, &c.

----- *Ecce Afris eruta terris*

Citrea menſa. -----] Menſas è citro intelligit ex Mauritania, Africae regione, magno precio Romam adlatas, quae & eburneis pedibus fulciebantur. Sic Martialis lib. 11. Ep. 43.

Tu Libycos Indis ſuſpendis dentibus orbes.

Et lib. IX. Ep. 22. Res eſt jam multis inculcata, eoque plura non addimus. Id autem ſilentio praetereundum non eſt, quod de Seneca philoſopho tradidit Dio lib. LXI. quingentos nimirum tripodas illum habuiſſe de ligno cedrino, pedibus eburneis ſubfultos, ſimiles prorſus & pares inter ſe, ſuper quibus epulari conſueverat. qui nimius quidem, ſi verus, fatendum eſt, Stoici philoſophi luxus. Singulorum vero precium ex illis Tertulliani l. de Pallio cap. 5. cognoſcere licet. Plinius namque, à quo habuit, mire hic corruptus eſt: *Adigo caute rem ambitioni, qua M. Tullius quingentis millibus nummûm orbem citri emit, qua bis tantum Aſinius Gallus pro menſa ejuſdem Mauritaniae numerat.*

----- *Greges ſervorum.* -- --] Plinius *legiones* vocavit; *agmina* Ammianus eleganter lib. XIV. *Familiarum agmina, tamquam praedatorios globos, poſt terga trahentes.* Seneca *turbam* Conſol. ad Helviam: *Turbam, quae quamvis magnam domum anguſtet.* Sed quid mirum, ſi unus Pedanius Secundus *quingentos ſervos* domi habuerit, teſtante Cornelio Tacito XIV. Annal. immo *millenos* plurimi, ſed, ut mireris, ſemel audi Athenaeum lib. VI. cap. 20. Μυρίους καὶ δισμυρίους (οἰκέτας) καὶ ἔτι πλείους οἱ παμπολλοι κέκτηνται. οὐκ ἐπὶ προσόδοις δὲ, ὥσπερ ὁ τῶν Ἑλλήνων ζάπλουτος Νικίας· ἀλλ' οἱ πλείους τῶν Ῥωμαίων συμπροιόντας ἔχουσι τοὺς πλείστους. *Decem, immo viginti mille, & plures quoque ſervos habent, non quaeſtus cauſa, ut ille Graecorum ditiſſimus Nicias, ſed pleroſque in publicum comitantes.* Recte ergo jam Plinius, quum adferit, *ſervorum quoque cauſa nomenclatorem adhibendum.* Nunc vero Arbiter de pueris in triclinio miniſtrantibus haud dubitanter capiendus.

Ac maculis imitatur vilibus aurum] Deſultorii Critici ſunt, qui maculas iſtas volunt ad *citreas menſas* referri, nulla habiti *oſtri* proxime praecedentis ratione, quae mira inconcinnitas eſt, ordoque turpe praepoſterus. Et, quod magis mireris, nec nobis ullum exemplum exhibent rubrarum macularum, quae eo in ligno aurum imitentur. Indubium enim eſt, Arbitrum nunc tricliniaris ſupellectilis luxum exagitare, ut ſubinde ciborum. Purpura autem Romanos ſtraviſſe lectos diſcubitorios, nemo neſcit, poſt tot de ritibus convivialibus eruditas lucubrationes. Item ſcilicet, quod gliſcente luxuria purpuram vario diſtinxerint aureis maculis, hoc eſt, clavis, ſtellulis, aut palmis, quae tamquam emblemata veſtibus inſuerentur, insererenturve. qui mos, addo ego, late aevo Neronis (quem nunc Petronius inſectatur) percrebuit: idque jam pridem ex Plinio conjeceram, ubi de marmorum inſitione agit lib. XXXV. *Neronis vero inventum, maculas, quae non eſſent, in cruſtis inſerendo unitatem variare, ut ovatus eſſet Numidicus, UT PURPURA diſtingueretur Synnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciae.* Sic locus interpungendus neceſſario. aliter quidem ex eo, praecipue ut Dalecampius edidit, neutiquam elici proba ſententia poſſet. Ait ergo Plinius: Numidicum marmor ovatis figuris tantum fuiſſe diſtinctum, Synnadicum vero multiplici forma, ut purpura nimirum diſtinguebatur, variegari ſolitum. Purpurae igitur luxuriem illam carpere hic voluiſſe Petronium, mero meridie clarius jam eſt.

Ad menſam vivus perducitur. ----] Aptius de mullo hoc proderet, de quo ſic Seneca lib. III. Natur. Quaeſt. *Parum videtur recens mullus, niſi qui in convivae manu emoritur.* quod ſubinde pluribus perſequitur. ejuſque & rationem reddit Plinius lib. XIX. cap. 17. quid autem de ſcaris dicendum? equidem reor, recentium exaggerationem eſſe. recentiores namque ſcaros antiquis in optatis fuiſſe, equidem obſervo; eo ſcilicet, quod inteſtina, viſceraque eorum prae caeteris praeferrentur, immo caetera haberentur deſpicatui. Aperte Epigrammatiſta noſter dicit in Xeniis:

Hic ſcarus, aequoreis qui venit obeſus ab undis,
Viſceribus bonus eſt: cetera vile ſapit.

Viſcera vero ut ſint brevi corruptioni obnoxia, liquido conſtat.

- --- *Inque Lucrinis*
Eruta littoribus vendunt conchylia coenas.] Ex Lucrino lacu advecta Romam conchylia plurimi fecerunt antiqui. Sic & Horatius Od. 2. Epod.

Non me Lucrina juverint conchylia
Magis ---- &c.

Sic & Martialis in Xeniis Ep. 82.

Ut renovent per damna famem. ----] Idem metaliter cap. XCIII. dixit:

---- *Atque arata Syrtis,*
Si quid naufragio dedit, probatur.

Quod etiam Latinus Pacatus innuit loco interpre-

pretibus alibi laudato. Plane autem Manilius lib. v. verf. 370.

----- *Numidarum pafcimur oris*,

Phafidos & damnis. -----

Quae vera indubie lectio eft, quicquid reluctetur Franc. Junius, placuitque jam olim valde Scaligero.

----- *Jam Phafidos unda*

Orbata eft avibus ----] Vere *jam*, licet de tempore ipfo fpeciatim loquatur belli civilis. Colchos namque, apud quos eft Phafis, à Pompejo Magno demum fuiffe penetratos, auctor eft Vellejus Paterculus lib. II. Inde poftea Romam adlatae aves Phafianae funt. Itaque ibi particula *jam* recentem illum luxum indicat fignanter.

----- *Mutoque in littore.*] Eleganter, quafi *mutum* effet *littus* Phafidos fluvii jam fine avibus. Sic Nonno Panopolitae ἀκτὴ ἄψοφος, *littus filens.*

Nec minor in campo furor eft, emtique Quirites, &c.] Confer hofce pecunia conrupti fenatus, populique, verfus cum illis Lucani lib. I.

Hinc rapti precio fafces, fectorque favoris
Ipfe fui populus, letalifque ambitus urbi,
Annua venali referens certamina Campo.

Labes autem illa eo ufque urbem invafit, ut candidati, referente in Caefare Plutarcho, palam in comitiis numarias menfas ponere confueverint, uti populi videlicet fic fuffragia poffent impudice redimere. Idem & Appianus lib. II. Bellor. Civil. additque: Ὤφθη δέ ποτε καὶ μεσεγγύημα ταλάντων ὀκτακοσίων ὑπὲρ τῆς ἐπωνυμίας γενόμενον ἀρχῆς. *Denique inventus eft, qui* $\overline{DCCC}$. *talenta per ambitionem apud fequeftros deponeret.*

Pellitur à populo victus Cato -----] Saepius id contigit Catoni, publicae ergo tuendae libertatis. Infignior vero, & effrenatior tum plane fuit feditioforum audacia, quum Metellum Tribunum plebis legem promulgantem, cujus fumma erat, ut Pompejo ab Afia cum magno exercitu in Italiam venire permitteretur, inluftri illo praetextu, nempe ut urbem à Catilina in periculum conjectam fervaret, animus vero ejufdem Metelli effet, ut principatus ac refpublica in manus Pompejo traderentur, acriter afpernatus eft. Latius in Catonis vita narrat Plutarchus, fubditque: Πάντων διασκεδασθέντων, ὑποστάντα μόνον τὸν Κάτωνα, καὶ βαλλόμενον λίθοις καὶ ξύλοις ἄνωθεν, οὐ περιεῖδε Μουρήνας ὁ τὴν δίκην φεύγων ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατηγορηθεὶς, ἀλλὰ τὴν τήβεννον προϊσχόμενος, καὶ βοῶν ἀνασχεῖν τοῖς βάλλουσι, καὶ τέλος αὐτὸν τὸν Κάτωνα πείθων καὶ περιπτύσσων εἰς τὸν νεὼν τῶν Διοσκούρων ἀπήγαγεν. *Omnes ergo quum effent diffipati, Catonem folum fubfiftentem, ac defuper faxis & lignis impetitum, haud neglexit Muraena, is qui pridem ab eo in jus fuerat tractus: fed togam fuam ei praetendens, vociferandoque jacientes, ut ceffarent, monens, vix tandem monitis fuis concedentem Catonem vefte fua involvit, inque Caftoris abduxit.* De re eadem verba Senecae, nil dubium, quin capienda fint cap. I. de Conftantia. Inquit ergo ad Serenum: *Et tibi indignum videbatur, quod illi diffuafuro legem, toga in foro effet erepta; quodque à roftris ufque ad arcum Fabianum per feditiofae factionis manus tractus, voces improbas, & fputa, & omnes alias infanae multitudinis contumelias pertuliffet.* Quod etiam epift. 14. tetigit.

------ *VICTUS Cato, triftior ille eft,*

Qui VICIT ------] Cadmaea ifthaec victoria fuit, de qua Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς ac poftea Paroemiographi. Mirifice autem Petronio facem praetulit Ariftaenetus Ep. 6. lib. II. Ἀλλ' ἔγωγέ σοι ἥδιστον ἐπιχαίρω, ὅτι σε νῦν ἔνδον εἰσβέβληκα παρ' ἐκείνην, καὶ ἧτταν ὑπέστην ἐγὼ τῆς φασὶν Καδμείας νίκης ἀμείνω. Φανερὸν γὰρ ὡς ἐν πονηραῖς ἁμίλλαις ἀθλιώτερος ὁ νικήσας. *Sed ego tibi infulto jucundius, quod te intro ad eam impuli, repulfamque tuli Cadmaea tua victoria meliorem. Certum quippe in malis certaminibus, infeliciorem effe, qui vicit:* Nec aliud innuere videtur fragmenti illud cap. LIX. *Semper hac in re qui vincitur, vincit.* quod de *Ofculana pugna* tradidit etiam Titinius Setina apud Feftum. Porro fententia depromta eft hic tempeftiviter è Stoicorum fchola, ejus quippe familiae & Cato fecutulejus. Ad rem fatis opportune Seneca nofter laudato jam libro: *Catoni tu putas injuriam fieri potuiffe à populo, quod aut praeturam illi detraxit, aut togam? quod facrum illud caput purgamentis oris adfperfit? Tutus eft fapiens, nec ulla adfici aut injuria, aut contumelia, poteft.*

------ *Fafcefque pudet rapuiffe Catoni.*] Bis enim repulfam tulit Cato, fcilicet in petitione praeturae, quum ei praelatus Vatinius; & in confulatus, uti Plutarchus tradidit. Locus autem ifte omnino de praetura capiendus. facinus quippe illud Romonis civibus turpiffimum fuit. de quo & opportune confulendus Seneca eft Ep. 71. & de Conftantia cap. I. 2. Praetorum autem honori lictores cum fafcibus fuis fuiffe conceffos, criticaftri haud nefciverint.

----- *Sed in uno victa poteftas.*] *Poteftas* hic libertatem interpretor, & à me plane Seneca eft adpofitiffimo loco cap. 2. *Simulque exftincta funt, quae nefas erat dividi.* cujus fequentia funt interpretamentum. *Neque enim Cato poft libertatem vixit, nec libertas poft Catonem.* Addit Arbiter:

Romanumque decus;

Quod & interpretatio eft praedictae *poteftatis*, noftramque mirifice juvat: Romanae namque reipubl. fummum decus habitum *libertas*. Item & illa opitulantur:

------ *Quare tam perdita Roma*
Ipsa sui merces erat. ------

Amissa quippe libertate, Urbs futura erat necessario praemium victori. *Merces* ibi praemium est, uti jam interpretes.

Ipsa sui merces erat.] Appianum hic interpretem exhibeo de re parissima loquentem, hoc est, de civili bello Syllae & Marii lib. I. Bell. Civil. Μετὰ δὲ τοῦτο στασίαρχοι πολέμου νόμῳ συνεπλέκοντο ἀλλήλοις, καὶ ἡ πατρὶς ἆθλον ἔκειτο ἐν μέσῳ. *Post haec factionum principes justis exercitibus, ut in bello mos est, rem gesserunt adversus se invicem: ET VICTORIAE PRAEMIUM PETEBATUR PATRIA.* Ast Dio exsertim de bello hocce Caesaris & Pompei agens lib. XLI. inquit: Ἆθλόν τε γὰρ αὐτὴν (Ῥώμην) ᾔδει τοῖς κρατήσουσι προκειμένην. *Nam Romam IN PRAEMIUM VICTORI propositam noverat.* Addit Arbiter:

------ *Et sine vindice praeda.*] Nam reliquus deinceps non erat futurus vindex adsertorque libertatis.

Praeterea gemino deprensam gurgite praedam.] Quaenam maria *geminum gurgitem* hic Petronius adpellat? an ea, quae Florus in civili hoc bello *intestinum*, & *externum*, hoc est, *Mediterraneum*, & *Oceanum*? sic enim fuere nuncupata olim. illud Plinio & *internum* dicitur, Straboni ἐντὸς, hocce *exterius* Lucano, ἐκτὸς Ptolemaeo. An illa, quae sub nominibus *superi*, & *inferi* insignita exstiterunt olim? ita passim classicis scriptoribus indigitata offenduntur maria, auctoribus Plinio, & Mela *Adriaticum*, & *Tyrrhenum.* An denique, Geographiae illi adsentiens Graecorum, universum quantum maris est toto in orbe bifariam dividentium, sub *gemini gurgitis* adpellatione integrum Thetidos Neptunique vastum imperium voluit subintelligi? Audi Musam primam Herodoti cap. 102. ut certior fias hujusce divisionis, ubi de Araxis nempe fluvii loquitur ostiis: Τὸ δὲ ἓν τῶν στομάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην θάλασσαν. Ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα ἐστὶ ἐπ᾽ ἑωυτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἑτέρῃ θαλάσσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἕλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θάλασσα, ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία τυγχάνει ἐοῦσα. ἡ δὲ Κασπίη ἐστὶ ἑτέρη ἐπ᾽ ἑωυτῆς. *Reliquum illud per apertum fluit in mare Caspium, quod mare per sese est, nec ullo cum alio commiscetur. Nam & illud, quod Graeci omne pernavigant* (Mediterraneum indicat) *& id, quod extra columnas est* (Oceanum innuit) *Atlanticum dictum, & rubrum, idem est mare. Caspium vero est alterum, ac per seipsum*, &c. Docti, inquam, viderint, modo scruteris, quaerasque ab illis, genii nimirum ergo tantum exhilarandi, qui *geminum* illum deorum vitiorum *gurgitem* meditantur, quamnam integro loco concinnam, immo haud repugnantem, sententiam eliciant?

Foenoris ingluvies, ususque exederat aeris.] Ne bis idem repeteret, *ujus* hic jam olim non pro usura capiebam, ut concors interpretum senatus; sed usum opus profusum interpretabar, quod aliter Petronius dicit paullo post:

------ *Detritaque commoda luxu*, &c.

Et inferius de praedis quoque:

------ *Aspice late*
Luxuriam spoliorum.

Ast postea in Lucani incidens locum, quem exprimere videtur optasse noster Arbiter, mutavi consilium, illud interea magnopere demirans, videlicet illius vestigia quomodo premat, quem carmine isto, velut Apollinis jaculo, confodere, ajunt in votis habuisse. inquit ergo Pharsaliae praecentor lib. I. ejusdem aevi exagitans pariter morum conruptelam:

Hinc usura vorax, avidumque in tempore foenus.

------ *Detritaque commoda luxu*
Vulneribus reparantur. ------] Amara nimis ironia hocce prolatum, nam praecedit:

Arma placent miseris. ------

sensusque est, illis bellum placere, velut si exin exhaustae opes resarcirentur. quod interpretamentum prae quovis alio magis nobis adridet. praeda namque, ullaeve divitiae ex sociis, concivibusque minime additae. quod & Lucanus sic operis initio:

Bella geri placuit nullos habitura triumphos.

Eo autem libere magis audebant discrimina adire, quod ipsi aere alieno oppressi (quod & Arbiter dicit:

Nulla est certa domus, nullum sine pignore corpus)

bona jam, quibus consulerent, non haberent. unde & illud etiam, quod subsequitur, claret.

------ *Inops audacia tuta est.*

Tres tulerat fortuna duces, &c.] Florus in Bello hocce Civili lib. IV. cap. II. *Forte tunc Crassus genere, divitiis, dignitate, florebat: vellet tamen auctiores opes. Cajus Caesar eloquentia & spiritu, & jam consulatu adlevabatur. Pompejus tamen super utrumque eminebat. Sic igitur Caesari dignitatem comparare, Crasso augere, Pompejo retinere cupientibus, omnibusque pariter potentiae cupidis, de invadenda republica facile convenit. Ergo, quum mutuis viribus in suum quisque decus niteretur, Galliam Caesar invadit, Crassus Asiam, Pompejus Hispaniam, tres maximos exercitus: & jam sic orbis imperium societate trium principum occupatur.*

Cap. CXX. *Feralis Enyo.*] Proba lectio. *Enyo*, Bellona Latinis est, quae Dea belli, & Martis *aurigatrix* Virgilio. Sic *civilis*, & *navalis* Martiali: *Thressa virago* Ausonio: & pluribus de ea mentio.

Crassum Parthus habet ------] De M. Crassi interitu

teritu sic Obsequens: Anno Urbis DCC. *GN. DOMITIO & APPIO CLAUDIO COSS. M. Crassus ad Parthos profectus, quum Eufratem transiret, multa prodigia neglexit. Quum etiam coorta tempestas, signifero signum arreptum mersisset gurgiti, & offendente nimborum caligine prohiberentur transire, pertinaciter perseverans cum filio & exercitu interiit.* Scripsere plures. vide Florum lib. IV. cap. 4. & Appianum Alexandrinum de Bell. Parth.

----- *Libyco jacet aequore Magnus.*] Magnus Pompeius in Aegypto occisus. *Aequor Lybicum* vocat abusive Aegyptium pelagus, quia vicina haec maria, quia contermina. *In Pelusiaco littore*, ait Florus, *fuisse trucidatum*, hoc est, juxta Pelusium Aegypti civitatem, sed antequam in terram exscenderet. Caedem ejus scripsere Plutarchus, Dio, Paterculus, Lucanus, alii. Funus vero ex Appiani lib. II. Bellor. Civil. lubet referre. Πομπηίου δὲ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ περὶ Ποθεινὸν ἐφύλασσον Καίσαρι, ὡς ἐπὶ μεγίσταις ἀμοιβαῖς. ὁ δὲ αὐτοὺς ἠμύνατο ἀξίως τῆς ἀθεμιστίας. τὸ δὲ λοιπὸν σῶμά τις ἔθαψεν ἐπὶ τῆς ἠϊόνος, καὶ τάφον ἤγειρεν εὐτελῆ, καὶ ἐπίγραμμα ἄλλος ἐπέγραψε,

Τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου.

Pompeji caput, per ministros Photini resectum, servatum est in adventum Caesaris, exspectatione maximi praemii. Sed ille nefarium scelus pro merito ultus est. Reliquum truncum in littore quidam sepeliit, aggesto exiguo tumulo: cui alius quispiam hanc inscriptionem addidit:

Paene caret tumulo, cui tot modo templa fuerunt.

Julius ingratam perfudit sanguine Romam.] Vere *ingratam Romam.* Florus lib. IV. cap. II. *Itaque non ingratis civibus, omnes unum in principem congesti honores.* quos subinde recenset. Tunc enim non ingrata Roma: ast, ubi parricidarum ei manus inlatae sunt, *ingrata* procul dubio jure merito audiret. De republica sane, & universo civium ordine, egregie meritum miris laudibus illum tantum virum prosequuntur historici omnes. Fateor & mihi semper diligendum vehementer esse suspiciendumque invictum illum, clementemque admodum spiritum, & cum ipso Magnum nostrum Imperatorem Carolum V. unice conferendum, utrumque vero cum magno Alexandro. Trium maximorum Imperatorum ingenium exhibet nobis Appianus, dum Romanum & Macedonicum componit in II. Bell. Civil. [p.524.] φιλονεικότατοι δὲ τοῖς ἐξεργαζομένοις ὄντες, ἀγχίστατοι πρὸς διαλύσεις ἦσαν, καὶ συγγνώμονες τοῖς ἁλοῦσι, ἐπὶ δὲ τῇ συγγνώμῃ καὶ εὐεργέται, καὶ οὐδὲν ἢ κρατῆσαι μόνον ἐνθυμούμενοι. *Quum contentiosi essent erga adversarios, tamen erga victos erant faciles ad veniam, & gratiam, & insuper benefici, sola contenti victoria.* Audi tamen fortissimi Romani ducis vocem lenissimam, simulque de ingrata illa urbe Paterculi lib. II. aliud testimonium: *Laudandum experientia consilium est Pansae, atque Hirtii, qui semper praedixerant Caesari, ut principatum armis teneret, ille dictitans, MORI SE, QUAM TIMERI, MALLE, dum clementiam, quam praestiterat, exspectat, incautus ab ingratis occupatus est.*

Parthenopen inter magnaeque Dicarchidos arva.] Hoc est, inter Neapolin & Puteolos. Campaniae urbs Puteoli, vicina Neapoli, *Dicarchaea* Silio Italico dicta lib. XII. & hic Petronio *Dicarchis*, Plinio vero & Festo *Dicaearchia colonia.* Ast maxime illud mirum est, interpretes nempe non animadvertisse, Vesuvii montis summum hiatum hic Petronium describere. audi, ut Plinius ibi eum conlocet plane lib. III. cap. 5. *Dein Puteoli colonia Dicaearchia dicti: postque Phlegraei campi, Acherusia palus Cumis vicina. Littore autem Neapolis Chalcidensium, & ipsa Parthenope à tumulo Sirenis adpellata.* Inter Neapolim ergo & Puteolos *Phlegraeos campos* sitos Plinius facit. Phlegraei autem campi Vesuvii montis sunt. Diodorus lib. IV. Ὠνομάσθαι δὲ καὶ τὸ πεδίον τοῦτο Φλεγραῖον, ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ τὸ παλαιὸν ἄπλετον πῦρ ἐκφυσῶντος, παραπλησίως τῇ κατὰ τὴν Σικελίαν Αἴτνῃ. καλεῖται δὲ νῦν ὁ τόπος Οὐέσουιος, ἔχων πολλὰ σημεῖα τοῦ κεκαῦσθαι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. *Phlegraeus quoque campus is locus adpellatur, à colle nimirum, qui Aetnae instar Siculae magnam vim ignis eructabat: nunc Vesuvius nominatur, multa inflammationis pristinae vestigia reservans.* Adderem, nisi dicta sufficerent, Melam nostrum lib. II. cap. 4. Vitruvium l. II. c. 6. Dionem l. LXVI. Cassiodorum l. IV. Variar. Ep. 50. Referam tamen ipsius montis topographiam ex l. V. Strabonis ad rem haud parum conducentem: Ὑπέρκειται δὲ τῶν τόπων τούτων ὄρος τὸ Οὐεσούιον ἀγροῖς περιοικούμενος παγκάλοις, πλὴν τῆς κορυφῆς. Αὕτη δ' ἐπίπεδος μὲν πολὺ μέρος ἐστὶν, ἄκαρπος δ' ὅλη, ἐκ δὲ τῆς ὄψεως τεφρώδης, καὶ κοιλάδας φαίνει σηραγγώδεις πετρῶν αἰθαλωδῶν κατὰ τὴν χρόαν, ὡς ἂν ἐκβεβρωμένων ὑπὸ πυρός. *Supra locos hos Vesuvius mons est pulcerrimis arvis circumquaque habitatus, praeterquam in vertice: hic magnam partem planus est, ac totus infructuosus, adspectantibus cineream faciem objicit, & cava antris persimilia, fumosarum instar rupium ab igne depastarum.* Postremum vero Dio expressit, inquiens, Amphitheatri formam totum montem referre. Ibidem, hoc est, circa Lucrinum lacum, constituunt Geographi fluvium *Cocytum*, cujus & Arbiter hic meminit. Ita & Silius lib. XII.

Ast hic Lucrino mansisse vocabula quondam
Cocyti memorat.

----- *Et nigro squalentia pumice saxa.*] Plinius ju-

junior de Vesuvii loquens incendio, quo suus avunculus periit: *Jam navibus cinis incidebat, quo propius accederent, calidior ac densior; jam pumices etiam nigrique, & ambusti, & fracti igne lapides.* ac saepe alias. plurima est & in priscis scriptoribus pumicis Vesuvii memoria.

Ecquid Romano, &c.] Ut illam Urbem gentemque deprimere non possis? nec ulterius jam extollere? quod sequitur:

Nec posse ulterius perituram extollere molem?

quae deae illi caecae jucundae sunt vicissitudines, praedixitque jam & Arbiter:

Quae nova semper amas, & mox possessa relinquis.

Aedificant auro.] Auream hic Neronis domum Arbitrum insectari, palam est, cujus plurima apud priscos scriptores mentio. Suetonium vide cap. XXXI. Cornel. lib. XV. Annal. Plinium lib. XXXIII. cap. 3. lib. XXXVI. cap. 35.

Expelluntur aquae saxis. ------] Cum Papinio interpretor Epithalamio Stellae lib. I. Sylv. 2.

------ *Perspicui vivunt in marmore fontes.*

Alii nescio quid senserint, nam, quae modo laudant, parum Arbitro conducunt. Haec jam olim in adversariis consignaram, nunc autem, quum commenta hinc inde conligerem, plurima vero, quae mihi non probarentur, expungerem, longe aliud Arbitrum voluisse, omnino cognovi. addit enim:

------ *Mare nascitur arvis.*

& ex utroque praemisso inducit subinde:

Et permutata rerum statione rebellant.

Non videntur certe rerum stationes permutari primori illo nostro interpretamento. Aculei ergo isti quum pungant aperte Neronem, puto primum hemistichium ejus delirium designare, sic proditum in XV. Annal. à Cornelio, quum de Urbis restauratione agit post Neronis incendium: *Ruderi accipiendo Hostienses paludes destinabat, utque naves, quae frumentum Tiberi subvectassent, onustae rudere decurrerent.* Hemistichion vero alterum plura ejus admiranda opera: quae refert Tranquillus in ejus vita cap. XXXI. primum ubi de insana ejus loquitur domo: *Item stagnum maris instar, circumseptum aedificiis ad urbium speciem:* & mox: *Praeterea incohoabat piscinam à Miseno ad Avernum lacum, contectam, porticibus conclusam, quo, quicquid totis Bajis calidarum esset, committeretur. Fossam ab Averno Hostiam usque, ut navibus, nec tamen mari, iretur, longitudinis per CLX. milliaria*, &c. *Rebellant* igitur *aqua*, & *arva:* minime vero Romani luxuria capti, ut ad Gratium vir doctus.

------ *Jam montibus haustis*

Antra gemunt.] Spiritu enim plusquam poëtico hocce prolatum. Sensus, montes, dum perfoderentur, ut exin aedificiis eruerentur marmora, in antra prorsus abiisse, quae voces gemitusque possent reddere. Monendum ideo hic maxime duxi lectorem, ne viro inprimis erudito fortean contingeret fidem habere, *antra gemunt*, exponenti, sub mole scilicet & pondere montium. Ubinam pondus illud, aut moles, si exhausti jam montes inibi sunt *molibus* aedificiorum *insanis*, uti ipsemet dicit Arbiter?

-- --- *Coelum sperare.*] Valde mihi jam dudum erat cordi hic legere, *coelum spectare*, nimirum qua

------ *PERFOSSA DEHISCIT*

Molibus insanis TELLUS.

uti Petronius jam dixerat.

Ex quo Sullanus bibit ensis.] Id est, ex quo tot bella pariter civilia à Cornelio Sylla incepta, & usque ad ejus Dictaturam producta, exstincta sunt, ubi scilicet tot millia hominum cecidere. De his fuse Appianus agit lib. I. Bell. Civil. & Lucanus lib. II. quos vide.

Cap. CXXI. ------ *Dextrae conjungere dextram Conatus.*] Uti in feriundis foederibus factum, ad quae adlusit Petronius. Pactum enim volebat icere Ditis pater cum Fortuna de populo Romano perdundo. Moris autem quam plurima hodie exstant exempla. Tacitus Annalium lib. II. *Juravere amici dextram contingentes.* Statius lib. I. Thebaid.

Jam pariter coëant amborum in pignora dextrae.

Sic Cicero lib. V. in Verrem, Virgilius non semel, & Graecorum non pauci, quorum apud Hansenium memoria in de Jurejurando cap. 9. Sunt & in sacris Bibliis insignia moris hujus specimina, potissimum Machabeorum.

Vota tibi cedent.] Hoc est, tuorum eris compos votorum. Oppositum est illud cap. LXXXII. ubi de Tantalo sermo:

------ *Quem sua vota premunt.*

Quippe quae optat non adipiscitur.

Muneribusque meis irascor: destruet istas

Idem, qui posuit, moles deus.] De seipsa fortuna loquitur, sententiam Florus expressit: *Itaque invidens fortuna principi gentium populo, ipsum illum in exitium suum armavit.*

Cerno equidem &c.] Vates hic velut futura praedicit numine plenus. quo & illud facit praeceptum supra à Petronio memoratum cap. CXVIII. *Ut potius furentis animi vaticinatio adpareat.* Sic & pluribus Lucanus lib. I.

------ *Video Pangaea nivosis*

Cana jugis, latosque Aemi sub rupe Philippos, &c.

------ *Gemina jam stratos morte Philippos.*] Designat *campos Philippicos*, qui juxta Philippos Thraciae urbem fuere, ubi Octavius Caesar, & Antonius confixerunt cum Cassio & Bruto, & hi duo tandem magni duces mortem sibi consciVere, quod Arbiter dicit, *gemina jam stratos morte*, &c.

te, &c. Fuse vero Appianus lib. IV. Bel. Civil.

> *Thessaliaeque rogos, & funera gentis Iberae,*
> *Et Lybiae cerno, & tua, Nile, gementia claustra.*]

Florus etiam loca recenset: *Si locum, & spatium, ubi commissum est* (bellum civile) *intra Italiam, inde se in Galliam HISPANIAMQUE deflexit, reversumque ab occasu, totis viribus in Epiro THESSALIAQUE capulit? hinc in AEGYPTUM subito transiit; inde respexit Asiam, inde AFRICAE incubuit, postremo in HISPANIAM regyravit, & ibi aliquando defecit.*

Et Libyae &c.] Claustra Libyae *Mauritania.* Ait *gementia* quoque, nempe ob interitum ejus regis Jubae, Pompejanarum partium fautoris. Ipse, quum foret à Caesarianis victus, in certamine ad Thapson Africae oppidum, in regiam se recepit, magnificeque epulatus super mensas & pocula interniciendum se praebuit Petrejo fugae comiti, Floro lib. IV. cap. 2. & Appiano lib. II. auctoribus.

----- *Et tua, Nile, gementia claustra.*] *Alexandriam* & *Pelusium* urbes intelligit, quae Nili claudunt ostia. Proprie igitur *Nili claustra* illae vocantur Petronio. Ita & *Pelusium* ipsum κλεὶς τῆς Αἰγύπτου, *clavis Aegypti* dicitur Suidae, & sic pari ratione *Alexandria* potesset adpellari. In Alexandria autem apud Ptolemaeum Cleopatrae fratrem in summum vitae discrimen adductus Caesar fuit. Appianus lib. II. Florus lib. IV. Lucanus lib. X. In Pelusiaco item littore Pompejus trucidatus est, ut supra vidimus. An, *gementia*, ob illa inibi patrata facinora? fors non male. Pariter de incrementis Nili agens Plinius lib. V. cap. 9. inquit: *Minimumque* (incrementum) *Pharsalico bello, veluti necem Magni prodigio quodam flumine aversante.*

Actiacosque sinus.] Pugnam innuit navalem ad Actium Caesaris Augusti cum Actium Caesaris Augusti cum Antonio & Cleopatro Aegypti regina. Memoriae prodidere Plutarchus in Antonio, Dio lib. L. Virgilius lib. VIII. Propertius lib. IV. El. 6. Memorabile enim inprimis bellum hocce civile, qua ultimum, qua ingens.

---- *Et Apollinis arma timentes.*] Mirum quot res inlustrationis indigas praetereant interpretes, vel quantum alias tenebrarum ipsa inlustratione rebus offundant. *Ambracios*, *Actiacosve*, & nunc indicat sinus, ubi Actiaca illa pugna commissa. ratio autem, quod Apollo tunc suppetias venit Augusto arcu suo & sagittis. Plane Virgilius extremo lib. VIII. vers. 704. quem hic indubie respexit Petronius:

> *ACTIUS haec cernens arcum intendebat Apollo*
> *Desuper: omnis eo terrore Aegyptus*, &c.

Plene & Propertius Eleg. 6. lib. IV. ubi ad Augustum Apollo:

> *Vince mari: jam terra tua est; tibi militat arcus,*
> *Et favet ex humeris hoc onus omne meis.*

Et subinde:

> *Dixerat: & pharetrae pondus consumit in arcus.*

Et mox:

> *ACTIUS hinc traxit Phoebus monimenta, quod ejus*
> *Una decem vicit missa SAGITTA rates.*

Tutelare numen continuo Augustus agnovit Apollinem, praecipue eo in praelio, eaque propter, Dione teste initio lib. LI. καὶ ἐπ' αὐτῇ τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἀκτίῳ τριήρη τε καὶ τετρήρη, τά τε ἄλλα τὰ ἑξῆς, μέχρι δεκήρους, ἐκ τῶν αἰχμαλώτων νεῶν ἀνέθηκε. καὶ ναὸν μείζω ᾠκοδόμησεν. ἀγῶνά τε τινὰ καὶ μουσικὸν, καὶ γυμνικὸν, ἱπποδρομίας τε πεντετηρικὸν ἱερὸν κατέδειξεν, Ἄκτια αὐτὸν προσαγορεύσας. πόλιν τε τινὰ ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου τόπῳ, τοὺς μὲν συναγείρας, τοὺς δ' ἀναστήσας, τῶν πλησιοχώρων, συνῴκισε. *Eadem die Caesar Apollini, qui apud Actium colitur, triremem, quadriremem, ac alia navium genera usque ad deciremem, ex captis navibus consecravit: templum majus exstruxit, ludos musicos, ac gymnicos, & certamen equestre cum sacro quinquennali constituit, Actios illos ludos dicens, urbemque eo loco, ubi castra habuerat, effecit, partim conlectis ad eam incolendam hominibus, partim eo translatis finitimis.*

----- *Sitientia regna.*] Eo quod ipse Dis pater protulerat supra cap. praecedenti:

> *Jam pridem nullo perfundimus ora cruore,*
> *Nec mea Tisiphone sitientes perluit artus.*

Ideoque & nunc subjungit:

> ----- *Tuque ingenti satiare ruina*
> *Pallida Tisiphone.*

Orta hinc venusta illa translatio Juvenalis Satyr. X.

> *Ad generum Cereris sine caede & vulnere pauci*
> *Descendunt Reges & SICCA MORTE tyranni.*

---- *Simulacra virûm.*] Summa dictum elegantia, sed habuit ab inlustribus prius animis, primum puta Lucretio in I. si Ennii non, ut volunt critici nonnulli, versus iste est.

> *Sed quaedam simulacra modis pallentia miris.*

Sed postea saepe alias. Et deinde à principe poëtarum omnium, qui itidem pluries. duo tantum loca designo. in VII. Aeneid. vers. 89.

> *Multa modis simulacra videt volitantia miris.*

In

In 1. autem Georg. verf. 476. iifdem ac Lucretius verbis :

---- *Et fimulacra modis pallentia miris.*

----- *Gremioque reducto*

Telluris.] Id eft, claufo hiatu, quem fupra cap. cxx. eleganter defcripfit :

Eft locus excifo penitus demerfus hiatu &c.

---- *Fraternos palluit ictus.*] Hoc eft, timuit Pluto fulmina à fratre Jove miffa, quorum fat culta praecedit periphrafis.

Aufpiciis patuere deûm.] Pleraque tamen ex illis poëtica fide prolata, Virgilium prorfus aemulatus extremo lib. 1. Georgicon, neutiquam vero veritatis religiofa oratione, ut ipfe Arbiter loquitur. Alia ferme funt ab iis, quae Julius Obfequens, diligens Prodigiorum fcriptor, bellum nempe illud civile praefagientia, memoriae prodidit Anno ab V. C. ɪↃcc. ɪv. Operae autem pretium erit hic conferre nonnulla, quae fignanter ipfum portenderint, alia namque in praefentia congerere (facile enim innumera nobis) prorfus, me Hercules, foret, patientia auditoris mei abuti.

---- *Namque ore cruento*, &c.] Pariffime defectus illos folis & lunae defcripfit Lucanus in 1. verf. 537.

----- *Cornuque coacto*

Jam Phoebe toto fratrem quum redderet orbe,
Terrarum fubita percuffa expalluit umbra.
Ipfe caput medio Titan quum ferret Olympo,
Condidit ardentes atra caligine curfus,
Involvitque orbem tenebris, gentefque coëgit
Defperare diem.

Tetigit Florus : *interdiu tenebrae.* Item Dio lib. XXXI. Ὅ τε ἥλιος σύμπας ἐξέλιπε. *Sol totus deliquium pertulit.*

---- *Rupta tonabant*

Verticibus lapfis montis juga.] Ejusdem belli oftentum, montium tremores ac motus. Lucanus & hic haud inferiori verf. 553.

----- *Veteremque jugis nutantibus Alpes*
Difcuffere nivem.

Et Virgil. in fine lib. 1. Georg. verf. 474. licet ibi aperte portenta narret, quae praeceſſerint fecundum bellum civile apud Philippos, fed poëtae illa faepe confundunt :

------ *Infolitis tremuerunt motibus Alpes.*

Rem autem Dio fignanter tradidit : Καὶ σεισμοὶ συνεχεῖς μετὰ μυκηθμῶν ἐγένοντο. *Et terrae motus crebri cum mugitibus editi funt.*

---- *Nec vaga paffim*

Flumina per notas ibant morientia ripas.] Veterem fcripturam expreffi. *Nec vaga*, quia jam *paffim morientia.* quod mirifice & Virgilius dicto jam loco verf. 478. fignificavit verbo uno :

----- *Siftunt amnes.*

Huic fenfui bene, qui *per latas ripas* hic reponunt. Joan. Ludovicus de la Cerda aliter capit, fcilicet, *nec ibant per notas ripas*, cui fimile & illud inter prodigia Papinii fit VII. Thebaid. verf. 405.

------ *Averfique fuis de curfibus amnes.*

Sed fic opponuntur plane *vaga* & *morientia.* Utut autem ergo olim fcriptum fuit, five *notas*, five *latas*, mens noftra, ordoque verborum indubie praeferendus. Helenopolitana vero editio habet, *orientia.* Sed tunc ex antica pugnans foret fenfus, eique lectioni firmandae effent fubfidio, quae Chr. Richardus congerit, ubi, *torrentia*, fcripfiffe Petronium opinatur intrepide.

Armorum ftrepitu coelum furit.] Idem & Lucanus verf. 569.

Tum fragor armorum (auditus.)

Sed oftentum hocce fpeciatim alii recenfent inter illa, quae pridie, eodemve die, cladem Pharfalicam portenderunt. Sic Jul. Obfequens: *Clamorem, crepitumque armorum Antiochia, bis ut curreretur in muros, auditum; indeque fonum tympanorum Pergami.* Iifdem paene verbis Valerius Maximus lib. 1. cap. de Prodigiis, & Dio lib. XLII.

---- *Et tuba Martem*

Sideribus tremefacta ciet] Puto hic & Arbitrum Lucani oftentum id optaffe oftendere verf. 578.

Infonuere tubae, &, quanto clamore cohortes
Mifcentur, tantum nox atra filentibus auris
Edidit, &c.

--- --- *Jamque Aetna voratur*

Ignibus infolitis, & in aethera fulmina mittit.] *Infolitis*; folitis quippe & quotidianis majores fuere, five violentiores. Differitas autem aliunde Lucano petita, quae & eo animadvertenda, quod ex diametro pugnet cum Petroniana. inquit ergo Cordubenfis poëta verf. 545.

Ora ferox Siculae laxavit Mulciber Aetnae,
Nec tulit in coelum flammas, fed vertice prono
Ignis in Hefperium cecidit latus.

Quod *undantem Aetnam* Virgilius dicto loco verf. 471. vocavit. Aliter igitur Arbiter, qui dixit, *Et in aethera*, &c. Cerda, *rotatur*, mavult, non *voratur.* Aliorum autem interpretamenta (eorum pace dictum fit) videntur fomniorum.

Umbrarum facies diro ftridore minantur.] Duplex Lucani portentum complexus hic Arbiter. primum verf. 568.

Compofitis plenae gemuerunt offibus urnae.

Alterum verf. 570.

-- *Et*

------ *Et venientes comminus umbrae.*

Ast equidem jam dudum factum est, quum locum caperem de ostento, quod pugnam ipsam Caesaris & Pompeji antecessit. ejus sic Obsequens meminit: *Nocturni terrores in exercitu fuere.* Sic & Valerius Maximus, item Lucanus lib. VII. inter plura alia vers. 179.

Defunctosque patres & cunctas sanguinis umbras
Ante oculos volitare suos.

Movit me elegans illa exercitus periphrasis:

Ecce inter tumulos, atque ossa carentia bustis.

---- - *Stridore.*] *Stridor*, & *stridere* propritim de umbris manium. noster etiam Lucanus in VI. vers. 623.

Auribus incertum feralis strideat umbra.

Item Papinius IX. Thebaid. vers. 299.

Stridebit vestros Tydeus inhumatus ad ignes.

Unde lucem mutuati sunt Accio in Alcestide, primum noster Delrio, postea Ger. Joann. Vossius:

Quum strideret retracta rursus inferis.

Quod de umbra Alcestidis dictum, conligere est.

Fax stellis comitata novis incendia ducit.] Ipsum Lucanus lib. I. vers. 526.

Ignota obscurae viderunt sidera noctes.

Ac deinde per plures versus facum, flammarum, cometarum, fulgurum, lampadum, ac denique ignium variarum formarum longam contexit descriptionem.

Sanguineoque recens descendit Juppiter imbre.] Appianus, qui istorum fuit parcus prodigiorum recensor, hujusce meminit, quod aliis fuit praetermissum. inquit in II. Bell. Civil. Αἷμά τε γὰρ ἔδοξεν ὁ θεὸς ὗσαι. *Alicubi sanguinem pluisse.* Ait ergo Arbiter, pluviam sanguinearum guttarum cecidisse. ubi eleganter *Jovem* usurpavit pro pluvia. Sic etiam Lucanus de Aegypto loquens lib. VIII. vers. 446.

Terra suis contenta bonis, non indiga mercis,
Aut Jovis.

Sic & alibi iterum.

Gallica projecit.] Notum ex historia, & ipse Arbiter inferius cap. sequenti masculo spiritu:

----- *Dum Rhenum sanguine tingo,*
Dum Gallos iterum Capitolia nostra petentes
Alpibus excludo, &c.

Alpibus aëreis, ubi Grajo nomine.] Expressit Poëtam principem in III. Georg. vers. 474.

Tum sciat aëreas Alpes. -----

Aëreae celsae sunt: sed sat ei vel *Alpes* simpliciter sufficerent, nam Gallica lingua *Alti montes Alpes vocantur*, teste hic Philargyrio. Non longe Lucanus abit extremo lib. I. vers. 688.

------ *Nunc desuper Alpis*
Nubiferae colles, atque aëriam Pyrenen.

Signanter autem *Alpes* illas Arbiter designat, saepius *Grajas* priscis nuncupatas scriptoribus, ab Hercule videlicet Grajo, qui illas primus cum exercitu transiit. Silius lib. III. Cornel. Nepos in Annibale, alii. Nam, quae *Poeninae* dicebantur *Alpes*, ab Hannibale denominatae fuere, qui eas secundum superavit cum amplissimo exercitu. Plinius lib. III. cap. 17. Paul. Warnefridus de gestis Longob. lib. II. cap. 18. Celebris autem tertius memoratur Caesaris transitus, sed qua primum scilicet Hercules exercitum duxerat, quas & ideo (Grajas inquam) *Julias* deinde *Alpes* adpellatas fuisse, mea conjectura est, de quibus plurima exstat apud Marcellinum memoria, Sextum Rufum cap. VII. Breviar. & Paul. Warnefridum lib. II. de gest. Longob. cap. 13. easque Messalla Corvinus lib. de Augusta progenie videtur *Romanas* nuncupasse, nisi illae fortean sunt, per quas iter Pompejus Magnus adgressus, ad aemulationem quoque Annibalis, alias fauces aperuit, medio scilicet inter Padi Rhodanique fontes spatio, ut testatur in I. Bell. Civil. Appianus. Qui aliter vero Alpes confundunt, priscos scriptores satis non viderunt, sed Plinium, & quos ego hic tetigi, potissimum.

------ *Vulsae*
Descendunt rupes, nec se patiuntur adiri.]

Haud inepte de rupibus interpreteris imminentibus, praecipitiumque minitantibus. Juvat animose Appianus Anibal. [p. 315.] Ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ Ἀλπια ὄρη, καὶ μηδεμίαν, μήτε δίοδον, μήτε ἄνοδον εὑρὼν (ἀπόκρημνα γάρ ἐστιν ἰσχυρῶς) &c. *Quum autem Hannibal ad Alpes pervenisset, neque ullum vel transitum, vel adscensum reperisset (sunt enim mirum in modum omni ex parte praecipites)* &c. Sic & Ammianus de quodam Alpium jugo loquens lib. XV. cap. 25. *Pendentium saxorum altrinsecus visu terribile est.*

Est locus Herculeis aris sacer.] Nihil ergo dubium, monumentum aliquod insigne relictum olim Grajis in Alpibus, Herculi scilicet sacrum, in ejus ea facti difficilis itineris memoriam. Ea autem (moneo equidem, ne ad illam auriculae tenerrimae pateant) mirifica est adserentium Geographia, nempe, hic Dyrrachium Epidamnumve denotari, quibus sine sagarum cantamine translatum fuit in Alpium cacumen Graecorum oppidum maritimum.

------ *Hunc nive dura*
Claudit biems.] De ipsis Alpibus pariter Silius noster lib. III.

----- *Clausae nivibus rupes,*

dixit. Sed de fabulosa Alpinarum nivium altitudine glacieque plura nos, ubi multis Arbiter.

Totum ferre potest humeris minitantibus orbem.] Apte ex praecedentibus :

------ *Canoque ad sidera vertice tollit.*

Utrobique id videtur expressum esse Silii Italici itidem de summitate Alpium canentis :

------ *Suppostaque coelo*
Saxa

Quod bene Dausquejus cum illo Apollinaris contulit Carm. 5.

Alpes marmoreas , atque occurrentia juncto
Saxa polo.

------ *Summo de vertice montis*

Hesperiae campos late prospexit.] Opportuna oppido specula ad subjectam Italiam prospiciendam. Annibalis hic apud Livium conlatio adpositum suggeret Caesaris Italiam prospectantis repraesentationem. De Alpinis montibus sic loquitur lib. xxi. cap. 35. *Per omnia nive oppleta quum signis prima luce motis segniter agmen incederet, pigritiaque & desperatio in omnium vultu emineret, praegressus signa Annibal , in promontorio quodam, unde longe & late prospectus erat , consistere jussis militibus , Italiam ostentat , subjectosque Alpinis montibus circumpadanos campos.* Vere ergo Polybius lib. III. [p. 287.] Οὕτω γὰρ ὑποπέπτωκε τοῖς προειρημένοις ὄρεσιν, ὥστε , συνθεωρουμένων ἀμφοῖν , ἀκροπόλεως φαίνεσθαι διάθεσιν ἔχειν τὰς Ἄλπεις τῆς ὅλης Ἰταλίας. *Ita enim subjecta erat Italia montibus illis , quos supra commemoravi , ut , quum Italia & Alpes una spectarentur, viderentur ad totam Italiam arcis rationem & similitudinem obtinere.*

------ *Et ambas*

Intentans cum voce manus ad sidera.] Loci hujusce argutia satis ex parilibus locis constabit conferenti , hebes modo prorsus non sit. inquit Encolpius cap. IX. *Quibus ego auditis , intentavi in oculos Ascylti manus.* & cap. XCV. *Et alius veru extis stridentibus plenum in oculos ejus intentat.* ac denique cap. CVIII. *Sed intentans in oculos Tryphaenae manus.* Sic & Senecae mens divina in Epist. 71. *In oculos nunc mihi manus intentat ille.* Quid ni ergo potesset Caesar manus ad sidera, veluti in hominis parissimi oculos, intentare , summo nimirum in illo rupis cacumine constitutus ? quod mire & hyperbolae consonat superiori :

---- *Canoque ad sidera vertice tollit.*
Coelum illinc cecidisse putes, &c.

Cap. CXXII. *Testor ad has acies invitum arcessere Martem,*

Invitas me ferre manus.] Testantur & plures , inquit Paterculus lib. II. cap. XLIX. *Nihil relictum à Caesare , quod , servandae pacis caussa , tentari posset. nihil receptum à Pompejanis.* Latius Appianus lib. II.

Dum Gallos iterum Capitolia nostra petentes
Alpibus excludo.] Interpositae quippe Alpes munimenti arcisque rationem ad totam Italiam obtinere viderentur. Opportune Cicero Orat. de Prov. Consul. *Alpibus Italiam munierat ante natura , non sine aliquo divino numine : nam , si ille aditus Gallorum immanitati multitudinique patuisset , numquam haec urbs summo imperio domicilium ac sedem praebuisset.*

---- *Mercedibus emtae,*

Ac viles operae.] Mercenarii milites , & auxiliares. Appianus lib. II. ait , jussisse Senatum , scilicet Pompejum ξενολογεῖν καὶ ἐκ τῶν περιοίκων ἐθνῶν ὅτα ἄλκιμα. *conducere ex circumvicinis fortibusque nationibus mercenarios.* At de auxiliaribus apud ipsum ibidem Caesar & ita contemtim loquitur. [p. 474.] Καὶ τάδε μοι περὶ μόνων ἐστὶ τῶν Ἰταλῶν, ἐπεὶ τῶν γε συμμάχων μηδὲ φροντίζετε, μηδ' ἐν λόγῳ τίθεσθε , μηδὲ μάχεσθε ὅλως ἐκείνοις. ἀνδράποδα ταῦτ' ἐστὶ Σύρα καὶ Φρύγια, καὶ Λύδια, φεύγειν αἰεὶ καὶ δουλεύειν ἕτοιμα. *Et hactenus de solis loquor Italis. nam de auxiliaribus nolo vos esse sollicitos , aut ullo eos in numero ponere , aut armis invadere. Mancipia Syra Lydiaque & Phrygia, ad fugam tantum & servitutem nata.* Fuse recenset lib. III. Lucanus.

------ *Quorum est mea Roma noverca.*] Mater namque solum Italorum jure diceretur. Ast hic & Italorum (ex quibus robur constitit exercitus Pompejani) vult Caesar Romam quoque videri *novercam* , quum illos in manifestum capitis periculum acerbe projiceret : nam victoriam sibi certo augurabatur Caesar. disertim subdit:

Ut reor , haud impune ; nec hanc sine vindice dextram
Vinciet ignavus.

ac subinde :

Inter tot fortes armatus nescio vinci.

Ex nostra autem ista interpretatione fortasse lucis accipiet usuram vox illa Scipionis Africani apud Paterculum lib. II. cap. 4. Nam , ubi de Ti. Gracchi caede sententiam suam dixisset, & tunc omnis concio obclamasset , *Hostium* , inquit , *armatorum toties clamore non territus , qui possum vestro moveri, quorum noverca est Italia ?* Hoc est , qui duriter , veluti à noverca, à matre Italia accepti estis ?

---- *Furentes.*] Sic ego conjectaram , postea edidit Bourdelot. Sed adhuc penitus non placet , ceteris tamen praeferenda. vulgaris, *ferentes* , alii *frequentes* , *nocentes*, *sequentes.*

Namque omnes unum crimen vocat.] *Crimen* εἰρωνικῶς. communes namque facit anteactas suas *victorias* , *triumphos*, eoque militem captat, & excitat , iteratque ideo non semel. eo spectant :

---- *Victores ite furentes*,

Item : -- *Omni-*

----- *omnibus una*
Impendet clades.

nempe victoriae, nam prius Caeſar dixerat:

----- *Vincendo certior exſul.*

quod & anterius :

----- *Sed vulnere cogor*
Pulſus ab urbe mea.]

Item :

Non ſolus vici.

Ac denique :

----- *Et ſordes meruit victoria noſtra.*
----- *Quia poena tropaeis*
Imminet, & ſordes meruit victoria noſtra, &c.
----- *Sumite bellum,*

Et tentate manum.] Probe Caſaubonus cenſuit, exprimere hic Caeſaris verba, Petronium amiſſe, quae cap. xxx. refert Suetonius : *Tantis rebus geſtis & Caeſar condemnatus eſſem, niſi ab exercitu auxilium petiiſſem.*

Judice fortuna cedat alea.] Manifeſto & hic Petronium ad Caeſaris verba conſtat reſpexiſſe, quae apud Tranquillum cap. xxxii. ubi multus Caſaubonus. Apte item judicem fortunam facit in cauſa, quae ferro dicenda. Ipſe anterius :

----- *Et cauſſam dicite ferro.*

Haec ubi perſonuit, de coelo Delphicus ales, &c.] Pariſſimus carminis contextus ille Poëtae ter maximi lib. vi. Aeneid.

Vix ea fatus erat, gemino quum forte columbae, &c.

Sed Homeri aperta imitatio eſt, ut infra oſtendimus.

----- *Delphicus ales.*] *Aquilam* hic Apollinis alitem agnovit unus alterve interpres, ſed rationem non reddunt. Praebeam ego interea ſatis idoneam, dum plures forte ſuppetunt aliis. Naturalis hiſtoriae adſerunt architecti, aquilam ſcilicet adverſos ſolis radios intueri ſine nictatione poteſſe. eoque indice legitimam experiri pullorum ſuorum ingenuitatem. Legitimo ergo & jure ejus numinis audiret ales, quae eouſque eſſet oculatiſſima. uti idcirco *accipiter* audiit, ut poſtea ex Aeliano pateſcet. Vide autem Ariſtotelem, & Aelianum de Animal. Plinium lib. x. cap. 13. Antigonum cap. lii. D. Auguſtinum, Lucanum lib. ix. Opitulatur autem iis, qui aquilam hic interpretantur, auguſtus ſemper fortunatiſſimuſque ejus in auguriis volatus. quo facit & illud Senecae lib. ii. Nat. Quaeſt. cap. 32. *Cur ergo aquilae hic honor datus eſt, ut magnarum rerum faceret auſpicia?* Cujus & apud ſcriptores priſcos exſtant innumera exempla. Opitulatur item Antonini Liberalis de Periphante narratiuncula Metamorph. 6. qui, quum plurima ſcilicet Apollini templa condidiſſet, Jovem autem ſibi reddidiſſet valde infenſum, eoque ſtatuiſſet, totam ejus domum fulmine comburere, Apollo extremam familiae ejus perniciem deprecatus eſt, tandemque in *aquilam* Periphantem commutavit. Haec ego jampridem pro loci hujus interpretatione conceperam. noviſſime autem & ipſi Apollini adlubuit, verum ſuum ad nos mittere alitem, ut, poſtea quam de Arbitri mente ille nos feciſſet certiores, ei viciſſim vindicaremus decus ſingulare. Is enim *accipiter* eſt Apollini ſacer. Vide Aelianum de Anim. lib. ii. cap. 43. lib. vii. cap. 9. lib. xii. cap. 4. quem συνοικεῖν τῷ θεῷ (ait Aelianus lib. x. de Animal. cap. 14.) τῷ προειρημένῳ φασιν· ὁρῶσι γὰρ ἱέρακες ὀρνίθων μόνοι ἀεὶ ἐν ταῖς ἀκτῖσι τοῦ ἡλίου ῥᾳδίως καὶ ἀπερισκέπτως βλέποντες. *Cum deo illo idcirco convenientiam habere ajunt, quod de avibus ſoli accipitres ſemper nullo negotio adverſus ſolis radios intuentur.* Ipſe & *nuncius Apollinis* dictus eſt, & auſpiciis praemittendis à fatidico deo illo prae omnibus praepoſita volucris. Quapropter Homerus fecit, ipſam loquenti itidem Telemacho laetum omen ab Apolline adferre; & nunc Arbiter, Homerum indubie exprimens, Caeſari. Ecce inquit lib. xv. Odyſſ.

Ὣς ἄρα οἱ εἰπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις
Κίρκος, Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος, &c.
Sic igitur ei locuto volavit dextra avis
Accipiter, Apollinis velox nuncius, &c.

Immo, uti ab Apolline ipſo tradita, auguria acciperent ab accipitre, quandoquidem in ipſum transfigurari Apollinem conſueviſſe, pro certo habuerint antiqui. Sic tradit Ovidius lib. vi. Metamorph. & Antoninus Liberalis Metamorph. 28.

Omina laeta dedit.] Dextra ex parte nimirum volans, quod hic ſubindicari videor mihi toto meridie clarius videre, quum *partis ſiniſtrae* verſu ſequenti ſignanter facit mentionem. *Aquila* enim, ſi dextra ex parte venit, felix omen fecit, & magnarum rerum auſpicia, ut ex augurum diſciplina compertum jam olim equidem habui. Sic Homerus ſaepe in Iliados libris oſtendit, praeſertim lib. xii. & extremo xiii. aliaſque, ad quos properans lectorem remitto. Sic & Romani ſenſere, ut ex Suetonio ego obſervo in Vitellio cap. ix. *Praemiſſo agmini laetum evenit auſpicium: ſiquidem à parte dextra repente aquila advolavit: luſtratiſque ſignis,* &c. Juvatque quod in Claudio refert cap. vii. Idem de *accipitre* cenſendum, quum exſertim bis Homero δεξιὸς ὄρνις ibi dicatur, hoc eſt, *volans ad dextram*, proſperamque fortunam portendens. Hoc autem eo potiſſimum animadverſione dignum judicavi, quod ſemper aves, qua *Oſcines*, qua *Praepetes*, ſiniſtrae augurium quidem ſecundiſſimum portenderint antiquitus.

------ *Pepulitque meatibus auras.*] Fauſtum aliud *aquilarum* omen & hic denotari, olim au-

(Hh 2) tem,

tem, si *stridentibus*, quod Arbiter nunc innuere mihi etiam videbatur. Locus item & de *accipitris* volatu haud incommode capiendus, qui ἐλαφρότατος πετεηνῶν, *citissimus volucrum*, Homero dicitur lib. XIII. Odyss. ταχὺς, *velox*, *celer*, extremo XV. ὠκυπέτης, *celeriter volans* Hesiodo lib. I. Ejus autem pernicitas *igni* ab Aeliano comparatur lib. x. cap. 24. *sagittae* lib. XII. cap. 4.

---- *De parte sinistra*

Insolitae voces flamma sonuere sequenti.] Laetum & istud quoque omen. in auguriis namque, quae sinistra sunt, bene eventura putantur. Donatus in illud II. Aeneid.

------ *Subitoque fragore*

Intonuit laevum.

inquit: *Quod dixit laevum, debet hoc prosperum intelligi, nam ejus in hac caussa est ratio. Laeva in aliis contraria significantur. In sacris autem ideirco prospera accipiuntur, quae sunt laeva, quia sacrificantis, vel precantis, latus laevum dexterum est ejus, qui postulata largitur.* Sciens praetereo alios innumeros. Ast *voces*, addit, *flamma* sequuta est, itidem nempe à parte sinistra emicans. quod etiam inprimis creditum prosperum augurium, auctore Dionysio Halicarnasseo lib. II. paullo post principium: Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ἀστραπὴ διῆλθεν ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά. τιθενται δὲ Ῥωμαῖοι τὰς ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἀστραπὰς αἰσίους. *Peractis precibus fulgur à sinistris ad dextram emicuit. Habent autem Romani talia pro faustis*, &c.

Ipse nitor Phoebi vulgato laetior orbe

Crevit.] Supra, obscurari solem, ejusque lumen diminui, adversum fuit habitum ostentum: nam semper illud miseri eventus sequuti sunt, ut Jul. Obsequens observat capp. 31. 45. 48. 127. Ast nunc contra, Phoebeum orbem augeri, auratoque fulgore praecingi, rationi videtur esse consentaneum, fortunata portendere.

Cap. CXXIII. -- --- *Et insolitos gressus prior occupat ausu.*] Sic Annibalis transitum canens Silius lib. III. ubi & Alpium descriptio & ducis intrepidi virtus mire adpositae, ut cum integro hocce Petroniano loco ab solerti conferantur lectore. Ecce illis parilia verba Italici vers. 516.

Rumpit inaccessos aditus, atque ardua primus
Exsuperat.

------ *Et cana vincta pruina*

Non pugnavit humus, &c.] *Vincta*, vere Arbiter scripsit, in codices nonnullos postea clanculum inrepsit, *juncta*, mendax indubie scriptura, sed in eam potuit degenerare nobilis illa primaeva absque ulla mutatione, ut supra dicebamus ad verba cap. XCIV. *Et jam semicinctio stantem ad parietem spondam vinxeram.* Vincta ergo cana pruina humus tunc primum non pugnavit, hoc est, haud contendit cum primis hominum gressibus, immo potius contemsit, *quievitque; duratas* namque *nesciebat mollire pruinas*, ut loquitur Silius ibidem vers. 482. Ast, postquam turmae processere universae, amplissimusque equitatus, ingenti cessit ponderi, ligatique nimbi fracti sunt, ac rupta undarum vincula, ipsae autem nives liquefactae montibus altis, instar justorum fluminum, undabant. Id tamen haud diutule torrentibus iis concessum, nam vincti illicò stetere rursus, geluque obriguere. &, quae paullò ante aqua soluta erat, repente in pruinam glaciemque concrevit, cujus rigor ferro frangendus esset. Ubi vero id omissum temere, adeo vestigia progredientium delusit, ut prolabentium militum armorumque passim congererentur acervi. Integram sic difficiliorum versuum sententiam veluti παραφραστικῶς contexere adlubuit, eo potissimum, quod hic viros eruditos caecutientes haud semel animadverteram. Quam hic *humum vinctam cana pruina*, post pauca vocat *horrida arva*.

----- *Sed haec quoque justa putares.*] Probior scriptura, & quam adstruit scriptus liber. Pridem vulgatim placebat, *jussa*, & coacta interpretabar, ut Ovidii est illud in 3. Epist.

Nec tibi magnificum femina jussa mori.

hoc sensu; flumina modo nata coacta videbantur fluere, nam simul ac nata perstringi gelu erat necessum, quod adprime sequenti consonat:

Vinctaque mox stabant.

hoc est, post quid temporis. Ast magis tamen est, *justa*, cum Richardi interpretamento. Aliorum autem, *missa*, *spissa*, & *stare*, gerrae gerrae.

Tum vero malefida prius vestigia lusit,

Decepitque pedes, &c.] Lubrica glacie gressus fraudari, quis non expertus? Prolapsio exin casusque simplex frequentius provenit, at membrorum insuper abscissio nonnumquam. id Arbiter sequentibus designat:

------ *Passim turmaeque, virique,*
Armaque, congesta strue deplorata jacebant.

Hocce eleganter Silius nostras loco laudato vers. 552.

Nec pestis lapsus simplex, abscissa relinquunt
Membra gelu, fractosque asper rigor amputat artus.

Qui verus horumce versuum sensus. nam, quid hic cum pedum lapsu admutilatio illa mortuorum prae frigoris pervicacia membrorum? Exprimunt item haud indecenter mentem, quam enucleamus, hujus Poëtae, venusta duo Epigrammata Graeca, quae exstant in Antholog. lib. I. cap. 23. lib. III. cap. 22. quae sic & C. Caesar Germanicus transtulit haud inficete:

Thrax

Thrax puer adstricto glacie dum luderet Ebro,
Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumque imae partes rapido traherentur ab amne,
Praesecuit tenerum lubrica testa caput.
Orba quod inventum mater dum conderet urna,
Hoc peperi flammis, cetera, dixit, aquis.

Item saltatriculae fatum Nicephoro Calixto memoriae proditum lib. 1. Hist. Eccles. cap. 20. *Mulgias*, lues scilicet, quod lubrica, rursus quippe constricta & concreta. quid autem hic *lues*, jam Turnebus docuit, contuleruntque Symbolae.

Qualis Caucasea, &c.] Quando scilicet Hercules κατετόξευσεν ἐπὶ τῷ Καυκάσῳ τὸν ἐσθίοντα τὸ τοῦ Προμηθέως ἧπαρ ἀετὸν ὄντα Ἐχίδνης καὶ Τυφῶνος. ἔσχε τὸν Προμηθέα δ' ἔλυσεν ἑλόμενος τῆς ἐλαίας. *Aquilam Typhonis & Echidnae filiam, Promethei jecur in Caucaso monte depascentem, sagittis confecit; & Prometheum, detracto [illegible] vinculo, solutum liberavit*, ut inquit Apollodorus lib. 2. Bibliothec.

Amphitryoniades.] Sic Hercules ab Amphitryone dictus, cujus filius existimatus, revera Jovi erat trinoctio concubitu progenitus. Unde *falsiparens Amphitryoniades* adpellatus Catullo Eleg. ad Mallium.

------ *Tela Gigantum.*] Hui tela in coelum emissa? maxime. Sic Apollodorus lib. 1. de Gigantibus agens: Ἠκόντιζον δὲ εἰς οὐρανοὺς πέτρας καὶ δρῦς ἡμμένας. *In coelum saxa atque accensas arbores jaculabantur.* Non ergo tela sunt machinamenta, ut exponunt alii.

------ *Arces.*] Alpinas, ut supra de monte Caucaso:

Qualis Caucasea decurrens arduus arce.

Signanter vero Alpes Italiae *arx* pluribus dictae.

Interea volucer, &c.] Premit & hic prorsus Lucani vestigia lib. 1. Arbiter, eademque comminiscitur de Caesaris adventus sparsis per famam rumoribus; item de animis civium vario perculsis, ac ipsorum fuga. tute confer, nobis satis sit, digitum aliquoties ad fontem intendisse.

------ *Juga celsa Palati.*] Montis nempe, qui *Palatium* dictus. Varro lib. IV. L. L. & plures. Inter omnes Romanos colles praecipuus ille, ubi & sedes Romani imperii, & domus imperatorum, jure ergo hic positus pro tota urbe Roma.

Fervere Germano perfusas sanguine turmas.] Nam Germaniam quoque cum Gallia debellavit Caesar, & tandem bellis Germanicis finem imposuit. Vide Caesarem lib. IV. Bell. Gall. Appianum in Epitome Bellor. Gall. Lucanum lib. 1.

------ *Per dubias caussas.*] Dubii quippe, cuinam fortunae committerent sese; exilio, an bello? Pariter Lucanus lib. 1. vers. 490.

Tum, quae tuta petant, & quae metuenda relinquant,
Incerti, quo quemque fugae tulit impetus, urgent
Praecipitem populum.

Multus hic prae ceteris Dio lib. XLI. haud nimis longe ab initio.

Gaudet Roma fuga.] Historica fide hocce totum de civium fuga prolatum est, itaque omnes memorant, sed fuse Dio lib. XLI. Arbitro vero Lucanus praeivit, cujus semper cordi habuit, uti jam vidimus,

------ *contracta sequi vestigia vatis.*

------ *Et absentem votis interficit hostem.*] Votis, id est, desideriis. Sic etiam Scaliger ad Tibullum. perperam alii.

Sunt, qui conjugibus maerentia pectora jungant,

Grandaevosque patres.] Idem Lucanus, sed majori τὸν πατέρα lib. 1. vers. 504.

------ *Nullum jam languidus aevo*
Evaluit revocare parens, conjuxve maritum
Fletibus.

------ *Tantum trahit.*] Humeris innuit. quapropter & fuere, qui reponerent loco *oneris*, *humeris*, non invenuste. Haud aliter, ac illi facerent, de quibus Strabo lib. VI. Οἱ τοὺς γονέας ἐπὶ τῶν ὤμων ἀράμενοι. *Hi parentes humeris sustulerunt.* Et, uti depingi olim solitum Aeneam, nempe humeris patrem Anchisen gestantem, memini me legisse apud Appianum. Si vero, *humeris*, reponis, *ignara juventus*, imprudens interpretaberis, ipso manuducente Arbitro, quum subdit.

------ *Omnia secum*
Hic vehit imprudens.

Eo autem ignara ac imprudens, quod praedam scilicet in praelia ducerent.

Ac velut ex alto quum magnus inhorruit Auster, &c.] Arbiter parissimum locum pari quoque similitudine ac Lucanus exornare non erubuit libr. 1. vers. 448.

------ *Qualis quum turbidus Auster*
Reppulit à Libycis, &c.

Dispeream & nisi hic major noster Annaeus est, & nisi ego facile probaverim cuiquam.

------ *Ligat alter pondere pinus.*] Nugantur Symbolae. Lucanus interpretatur pari illa in similitudine vers. 500.

Fractaque veliferi sonuerunt pondera mali.

Pinus hic plane pro malo navis, ut etiam Lucanus lib. II. vers. 695.

------ *Dumque ardua pinus*
Erigitur.

(Hh 3) Pon-

Pondera igitur mali antennae sunt, *juga* ibidem Lucano dictae:

Dum juga curvantur mali.

Et *vela*, quae antennis adligantur, & hoc est scilicet, quod Arbiter nunc aperte inquit.

Alter tuta sinu, tranquillaque littora quaerit.] Hoc est, nando vitae consulit. Exprimit indubie illud Lucani dicto jam simili lib. I. vers. 501.

Desilit in fluctus deserta puppe magister,
Navitaque.

Sinu Arbiter, *pectore* Virgilius inquit in IX. vers. 103.

------ *Secant spumantem pectore pontum.*

------ *Gemino cum Consule Magnus*
------ *Imperii deserto nomine fugit.*] Vix tibi temperes à risu, si Symbolas hic consulis. efferunt: *Pompejus bis consul*, & nihil amplius addunt. immo ter, si bene calculum ponunt. Esto tamen bis, quidnam illud in praesentia fecerit Arbitro? ne hilum. Rem autem ego sic pandam. Consules C. Claudius Marcellus & L. Cornelius Lentulus anno ab V. C. si Fastorum Capit. & Dionis stat fides 705. si Annaei Flori 704. si Paterculi 703. postquam ab illis Pompejo bellum contra Caesarem mandatum est, omnes una cum majori senatus populique parte, deserta Urbe, in fugam se dederunt. Inquit Vellejus lib. II. *Cn. Pompejus consulesque, & major pars senatus, relicta Urbe, ac deinde Italia, transmisere Dyrrhachium.* Sic & Appianus lib. II. de Pompejo loquens: Ἐξῄει τῆς τε βουλῆς καὶ τῆς πόλεως αὐτίκα ἐς τὴν ἐν Καπύῃ στρατιάν· καὶ οἱ ὕπατοι συνείποντο αὐτῷ. *Curiam exivit, ac mox Urbem quoque, petens exercitum ad Capuam, quem confestim secuti sunt consules.* Item Florus lib. IV. *Nec Pompejus ab Italia, quam senatus ab Urbe, fugatur prior,* &c. Sed, plures quid referam, quum plus satis rem jam patescere, ire possit inficias nemo. Vide tamen, si lubet, Plutarchum in Pompejo, Dionem lib. XLI. Lucanum lib. I.

Ille tremor Ponti.] *Pontus* hic Asiae regio est, sic Ptolomaeo vocata; regnumque Mithridatis Lucano in X. Ipsam Pompejum subjecisse, ex eaque tertium triumphum duxisse, tradit Plutarchus in Pompejo, Appianus lib. de Bell. Mithrid.

------ *Saevi quoque terror Hydaspis.*] Hydaspes Indiae flumen, per quod Arbiter populos designat plurimos orientis, quos Pompejus subegit: ac veluti adpendiculae fuere belli Mithridatici, ut loquitur Plutarchus in Pompejo. Pariter & Lucanus memorat in VIII. vers. 227.

Qua rapidus Ganges, & qua Nysaeus Hydaspes
Accedunt pelago, &c.

Et piratarum scopulus.] Piraticum innuit bellum, quod admodum difficile magnique momenti P. R. fuit. Innumeri namque piratae continuis incursationibus plures vexabant Romani imperii provincias, agrisque eorum à cultoribus desertis, urbanam jam multitudinem fames premebat. Formidabilius adhuc eo, magisque exstiterat Pompejo gloriosum, quod prius Muraena hos praedones adgressus, nec quicquam effecerat memorabile, nec post eum Servilius Isauricus. Tandem vero Magno decretum mira dexteritate, celeritateque confectum fuit. Fuse narrant Appianus Bell. Mithrid. Plutarchus in Pompejo, & Dio lib. XXXVI. Lucanus autem tetigit saepe.

------ *Modo quem ter ovantem.*] Sic etiam cap. CXXXIII.

------ *Et ter ovantem*
Circa delubrum gressum feret ebria pubes.

Ubi *laetabundum* gressum Arbiter significat, uti haud semel interpretatur Servius, Virgilii Scholiastes: nunc vero Pompejum *triumphantem.* ter namque triumphavit ille, singulos scilicet triumphos de singulis orbis partibus, tum temporis cognitis, ducens. Hocce Plutarchus in hunc modum extollit in Pompejo: Ἐπεὶ τρεῖς γε καὶ πρότερον ἦσαν ἕτεροι τεθριαμβευκότες· ἐκεῖνος δὲ τὸν μὲν πρῶτον ἐκ Λιβύης, τὸν δὲ δεύτερον ἐξ Εὐρώπης, τοῦτον δὲ τὸν τελευταῖον ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰσαγαγὼν, τρόπον τινὰ τὴν οἰκουμένην ἐδόκει τοῖς τρισὶν ἐπῆχθαι θριάμβοις. vertit Xylander. *Quippe ante ipsum quoque inventi sunt, qui ter triumpharent. Sed Pompejus, qui primum ex Africa, secundum ex Europa, tertium ex Asia, adtulisset triumphum, de toto orbe terrrarum quodammodo videbatur triumphasse.* Plures memorant, Lucanus passim tangit.

------ *Quem fracto in gurgite Pontus,* &c.] Nam *Pontum* Euxinum circumquaque, *Bosporumque* Thracium frequenter Magnus Pompejus adiit, dum Mithridatem debellaret. *Fractum gurgitem* vocat, vel quod boreae vi, & caeterorum violentissimorum ventorum septentrionalium ferocia mare illud agitari, atque turbari creberrime solet, ut in ejus Periplo docet Arrianus. De ipso etenim sic & Pomponius Mela lib. I. cap. 19. *Brevibus atrox, nebulosum, raris stationibus, non molli, neque arenoso, circumdatum littore, vicinum aquilonibus, &, quia non profundum est, fluctuosum, atque fervens.* Vel quod medium frangi velut videatur, quum per terras sese ingerens effundit. Audi Plinium ejus figuram formamve delineantem lib. IV. cap. 12. *Deinde* (post Bosporum Thracium) *vastum mare Pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longe refugientes occupat terras, magnoque littorum flexu retro curvatus in cornua, ab his utrimque porrigitur, ut sit plane arcus Scythici forma. Medio flexu jungitur ostio Maeotici lacus. Cimmerius Bosporus id os vocatur.* Itidem pror-

prorsus & Mela dicto jam loco, Dionysius Alexandrinus lib. de Situ Orbis, & Eustathius, ejus Scholiastes. Id enim, *frangi*, *scindi se undas*, &c. dicitur ex quibus [illegible]. Dictum [illegible] vates in topographia portus Carthaginiensis lib. I. Aeneid. verf. 160.

----- *Quibus omnis ab alto*
Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos.

Et veneratus erat submissa Bosporus unda.] Apposite *submissa unda*, uti gestum habitumque venerantium adorantiumque vel aequor sic referret quoque: licet nunc tandem, & situs hic Bospori Thracii haberi rationem, mihi venit in mentem. Inferiorem namque loco illum esse Ponto videlicet Euxino, Pontum item palude Maeotide, eruditorum fuit verior quondam sententia. inquit Plinius lib. IV. cap. 13. *Non est omittenda multorum opinio, qui, maria omnia interiora illo capite nasci, non Gaditano freto, existimavere, haud improbabili argumento: Quoniam aestus semper e Ponto profluens, numquam reciprocatur.* quod & lib. II. dixit, & Strabo lib. I. aliasque pluribus ostendit. Juvat item & Macrobii observatio hujusmodi lib. VII. Sat. cap. 12. *Si in Pontum vel paleas, vel ligna, seu quaecumque alia natantia, projeceris, foras extra Pontum feruntur in Propontidem.* Nuperum autem hocce nostrum commentum ex illis tamen est, quae, quum adposite scriptorum verbis convenire videatur, eorumque reconditiores sensus enucleare, revera imputant eisdem falso prorsus interpretes. Quid autem dicam *Bosporum*, quem hic designat, *Thracium*, (nequaquam *Cimmerium*) angustias illas vocari faucesque, quae inter Propontidem & Pontum Euxinum intersunt? haec sane nemo nescit.

Cap. CXXIV. *Tergo tanta lues Divûm quoque numina vidit.*] Sic edidimus nos post Bourdelotium, adsentientem quoque verissimae eruditorum emendationi. Tergo igitur numina vidit, quod vidit fugientia, idque novissime Dii facere credebantur, ubi aderat rerum desperatio. Spectat huc & illud Petronii cap. LXXXIX.

Peritura Troja perdidit primum Deos.

Ubi nos opportuna adtingimus. Latiuscule nunc depingit Arbiter:

----- *Ecce per orbem*
Mitis turba deûm, &c.

Consensitque fugae coeli timor.] Fugae, scilicet Pompeji, hoc sensu: Coelicolarum fuga omnino videbatur cum fuga Pompeji convenire. quod in gratiam illius magnifice dictum. Nostrum commentum evincit id prorsus simile, Trojanae Haloseos cap. LXXXIX.

------ *Liberae ponto jubae*
Consentiunt luminibus.

Quod & nos unice interpretamur. Fulcit item, quod dictum est, & τὸ *tergo* emendationem. nam praemitti necesse erat, terga Magni fugientis fuisse visa, ac divorum quoque terga fugientium, ut inductionis clausula sat tempestiviter addatur: *Consensitque*, &c. Itaque sic omnia optime cohaerent.

------ *Et crine soluto Justitia.*] In hacce Justitiae hypotyposi habitum illi dedit Arbiter eo temporis convenientem, alioquin vero prorsus improprium. Quum enim Mars imperat, belloque ardent omnia, Justitiae vinculis, quibus nempe adstringuntur, solvuntur homines civili doctrina vel egregie instituti. Quod indubie per crinem nunc Justitiae solutum significavit Petronius.

------ *Ac moerens lacera Concordia palla.*] Vide ut hocce etiam proxime superius fulciat commentum. Nunc enim Arbiter, ut ruptum ostendat scissumque amicitiae foedus inter Pompejum & Caesarem, rupta scissaque palla *Concordiam* fugientem inducit, parissime ac Virgilius *Discordiam*, ubi innuere vult inter Octavium & Antonium disruptum quoque esse foedus. quem locum plane hic Arbiter aemulatus est. Ecce ait VIII. Aeneidos verf. 702.

Et scissa gaudens vadit Discordia palla.

Scissa enim palla, utpote habitu proprio, *gaudens* Discordia Maroni fuit: unde simile palla lacera ac scissa, utpote improprie, contra *moerens* Concordia apte Arbitro postea depicta est. Sic rursus & paullo infra de Discordia pariter inquit Petronius:

Atque intertorto laceratam pectore vestem.

Perfidiae pariter & ideo tribuuntur, opinor ego, à Claudiano *fracta* videlicet *arma*: fractae videlicet Fidei ut sic imaginem praeberet. Ita de felici Manlii Theodori loquitur Consulatu verf. 166.

Nonne vides, ------
------ *fractis ut lugeat armis*
Perfidia?

------ *Sedes Erebi qua rupta dehiscit.*] Hiatum certe illum designat, culte admodum superius descriptum cap. CXX.

Est locus exciso penitus demersus hiatu,
Parthenopen inter, &c.

Et Bellona minax.] Nempe flagello. id ei plures dedere, noster Lucanus lib. VII. verf. 568.

Sanguineum veluti quatiens Bellona flagello.

Sic &

Falce minax -----

numen impudicum est Carmine impudico 30. & *furoris* hic paucis interjectis describitur

------ *Flagranti*
Stipite dextra minax.

------ *Facibusque armata Megaera.*] Seneca Tragicus Thyeste verf. 251.

--- *Et*

------ *Et geminas faces*
Megaera quatiens.

Alii. & alias aliis gestaminibus à poëtis donatur.

Quas inter Furor, abreptis ceu liber habenis.] Hîc ubi imminent arma, bellaque praeparantur, apte depingit *Furorem* Arbiter solutum vinculis & catenis. Ubi vero felicitatem pacemque Augusti aevi praedicit Juppiter, vinctum, religatumque finxit maximus poëta lib. I. Aeneid. vers. 293.

------ *dirae ferro & compagibus arctis*
Claudentur belli portae: Furor impius intus
Saeva sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

Innumerabilibus telis gravis.] Uti Caesaris ille adversus juniorem Pompejum in Hispania dimicantis, quo scilicet tela ducenta, mirum! excepisse testatur Appianus lib. II. Bell. Civil. Minutium vero strenuum militem ejusdem Caesaris apud Dyrrachium uno itidem clypeo centum & triginta, ibidem quoque ipsus scriptor.

------ *Mutataque sidera pondus*
Quaesivere suum.] Mutatione locus non eget, ut sibi constet; hypallagen namque Arbiter hic commisit. dictum enim,

Mutataque sidera pondus.

pro *mutatum pondus.* Mutaverant plane locum dii, nam in terram descenderant. exsertim Arbiter:

Sentit terra deos.

Et mox:

------ *Namque omnis regia coeli*
In partes diducta ruit.

Pondus certe deorum grave apud scriptores veteres animadvertitur, quod Adrianus Behotius observavit Apophoret. lib. I. cap. 9. Sat autem amice Juvenalis Sat. XIII. Arbitrum comitatur.

------ *Nec turba deorum*
Talis, ut est hodie; contentaque sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere.

Ubi pariter, *sidera*, pro coelum, uti Arbitro, Satyrographo est.

In partes diducta.] Ita Petronius supra cap. CVIII. *Totiusque navigii turbam diducit in partes.* Utrobique *τὸ partes* militari notione accipiendum, cujus vocabuli usum Paterculus indicavit lib. II. *Ut primum C. Caesar inclinatam vidit Pompejanorum aciem, neque prius, neque antiquius quicquam habuit, quam ut* (sic legit Lipsius, meo animo, recte) *omnes partes* (*ut militari & verbo & consuetudine utar*) *dimitteret.*

Magnum cum Phoebo soror.] Veram loci hujusce lectionem Casp. Gevartio debemus viro politissimo. Ego quidem, statim atque ejus emendationem vidi, haud cunctanter in textum recepi. Universa deorum natio, inquit Arbiter, in duas erat partes divisa. hinc Caesari favebant dii isti, illinc Pompejo illi. Sed, postquam particulatim illos enumeraret, qui à cujusque partibus stabant, ut prius conceptus locus erat, tantum ipsorum meminisse videbatur, qui à Caesaris erant partibus, nulla facta eorum mentione, qui à Pompeji. Sic locus habebat:

Magnaque cum Phoebo soror, &c.

Prorsus ineptissime. Nunc autem, ut emendatus est ab erudito viro, sibi mirifice constat Petronii sententia. nam innuit aperte, Caesari *Venerem* favisse, *Palladem*, & *Martem*: Pompejo vero *Phoebum*, *Dianam*, *Mercurium*, & *Herculem.* Ex Venere, & Marte Caesarem originem ducere, creditum; itaque illos habere propitios, rationi erat omnino consentaneum. Ita & Phoebum pariter haberet Pompejus, cui templum erexerat, Dianam item venationum amphitheatralium praesidem, ipsis idem deditissimus; & *Herculem* denique cui *totis actis similem* Arbiter nunc facit ipsum Pompejum. Hocce sane conlatio illa, quam Plinius instituit Herculis & Pompeji lib. VII. cap. 26. firmat non leviter: *Ad decus imperii Romani, non solum ad viri unius pertinet, victorias POMPEI MAGNI, titulos omnes, triumphosque hoc in loco nuncupari: aequato non modo Alexandri Magni rerum fulgore, sed etiam HERCULIS prope, ac Liberi patris.* Porro Pompejum *magni* cognomento insignitum olim fuisse, adeo vulgare est, ut ignoret nemo, ex ipsoque isto poëmatio satis superque liquet, Lucanoque passim. Sed plenius apud ipsum Gevartium dictorum fulcimenta videri poterunt lib. I. Elect. cap. 6.

Intremuere tubae.] Varians isthaec lectio est. Alii, ut hinc comam Discordiae Arbiter describere incipiat, *intremuere jubae*, legunt. Aliae editiones habent, *infremuere tubae.* Est &, qui emendet, *intonuere.* Ad oram vero cujusdam mei exemplaris manu Germani non ineruditi exaratum reperi: *legendum potius insonuere tubae, vel ingemuere.*

----- *Hujus in ore*
Concretus sanguis.] Aristides, oratione de Concordia ad Rhodienses, Στάσιν, quae eadem cum *Discordia*, sat depingit similiter. nobis sic placuit conferre:

----- *In ore*
Concretus sanguis,

Oratori illi est, τὰ δὲ χείλη πελιδνὴ, *labris livida.*

----- *Contusaque lumina flebant.*] Ibidem Aristides: Τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς διεστραμμένη, δάκρυσι νεοῤ-

ῥάν-

ῥάντοις ἀεὶ συνεχομένη. *Distorta oculis, recentibus perfusa semper lacrimis.*

---- *Objessa draconibus ora*] Hoc est, anguineo capillamento frons redimita. A me plane est Virgilius in VI. Aeneid. vers. 280.

-- -- Et Discordia demens
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

Sanguineam lampada.] Ovidius explicat in IV. Transform. vers. 480.

Nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem.

Unde jam veram illam lectionem poterunt emendatores concoquere.

----- *Non femina cesset*, &c.] Ex ore nempe Discordiae opportune valde verba prolata. inter omnes enim cupit venenum suum disseminari.

----- *Tecta rebellent.*] Hoc est, nutent, vacillent, quod passim visitur, quum *tremit tellus*, ut ait Arbiter. nam *quasi emota sedibus suis nunc huc, nunc illuc abire, aut referri, tunc tecta videntur*, adferente Juniore Plinio lib. VI. Ep. 16. Quod & in seditionibus, quas amat nutrix illa bellorum Discordia, parissime plerumque contingit. idque Arbiter supra cap. praecedenti dixit, & potissimum est hujus difficilis loci interpretamentum:

----- Ergo pulsata tumultu
Pectora per dubias scinduntur territa caussas.

Nam *tecta* ibi μετωνυμικῶς pro civibus sumenda.

Tu legem Marcelle tene.] De mittendis scilicet in Galliam Caesari ante tempus successoribus, quod in primis dissidium illud intestinum excitavit. Consul tunc temporis erat C. Claudius Marcellus, qui Pompeji partes sequebatur, Caesari vehementer infensus. Vide Dionem lib. XL. Tranquillum in Julio cap. XXVIII. Florum lib. IV. cap. 2. Appianum lib. II. Bell. Civil.

---- *Tu concute plebem*

Curio.] Nam Curio eo anno Tribunus erat plebis, & ipsi commovendae aptissimus, qui καὶ ἐς τὸν δῆμον εὐχαριστότατος καὶ εἰπεῖν ἱκανώτατος, *& apud plebem gratiosissimus & simul eloquentissimus foret*, Appiano teste lib. II. Bell. Civil. [p. 443.] Ipse autem quum primum esset valde Caesari adversus, postea muneribus largis inductus est, ut eidem tandem faveret. Appianus quoque, alii.

---- *Ne supprime Lentule Martem.*] Immo excita, quod haud semel Cornelium Lentulum conlegam Claudii Marcelli anno sequenti, & ultimo libertatis Romanae, fecisse, historici tradunt. Ecce inquit Plutarchus in Caesare: Καὶ Λέντλου δὲ τοῦ ὑπάτου βοῶντος ὅπλων δεῖν πρὸς ἄνδρα λῃστὴν, οὐ ψήφων. *Ac Lentulus consul armis, non suffragiis, contra latronem* (Caesarem) *opus esse vociferans*, &c. & sic alias. Exstat & apud Lucanum initio lib. V. Lentuli oratio, qua senatores, Pompejanumque exhortatur exercitum, magnis scilicet animis adversus Caesarem esse decertandum. ipsam si lubet, adi.

Quid porro tu, Dive, tuis cunctaris in armis?] Paterculus interpretatur: *Nihil relictum à Caesare, quod servandae pacis caussa tentari posset.* quod idem multis alii prosequuntur.

Non frangis portas?] Juvat capere de Caesare, portas aerarii Romani effringi jubente. Plutarchus in ejus vita: Ταῦτα πρὸς τὸν Μέτελλον εἰπὼν ἐβάδιζε πρὸς τὰς θύρας τοῦ ταμιείου. μὴ φαινομένων δὲ τῶν κλειδῶν, χαλκεῖς μεταπεμψάμενος, ἐκκόπτειν ἐκέλευεν. *Sic fatus ad Metellum, profectus est ad fores aerarii. non comparentibus clavibus, fabros accivit, rumpi jubens eas.* Sic Dio lib. XLI. Appianus lib. II. Bell. Civil. Florus item lib. IV. cap. 2. *Aerarium quoque sanctum, quia tardius aperiebant tribuni, jussit effringi: censumque & patrimonium populi Romani ante rapuit, quam imperium.* ideo addidit:

Thesaurosque rapis?
---- Nescis, tu Magne, tueri

Romanas arces?] Dicit, quod, adpropinquante Caesare, urbem Pompejus deseruerit, quod supra plene jam ostendimus.

---- *Epidauria moenia quaere.*] Equidem apud censores jurem, mendacem istam scripturam esse, quod & interpretes nonnulli subodorari videntur: id autem praesertim animadvertitur, quod vicina admodum sit meliori prorsus illi, nempe *Epidamnia*. Epidamnus civitas Epiri est, eadem scilicet, quae & Dyrrhachium, etsi aliter Appianus videtur sentire, lib. II. Bell. Civil. duas faciens illas, sed vicinas inter se, reluctantibus tamen priscis aliis scriptoribus. Ad Dyrrhachium ergo adpulerunt consules cum Pompejano exercitu, ut primum Italia solverunt; ad quod & pugna quoque celebris, unde superior Pompejus evasit. apte igitur illum hortatur, dea, ut *quaerat* felicem sibi regionem futuram.

Thessalicosque sinus, &c.] Thessalia Graeciae regio est, Macedoniae propinqua, ubi Pharsalici campi conflictu illo maximo Caesaris & Pompeji oppido famigerabiles. Sic *Thessalicae clades, ruinae, caedes, dies, pugna*, &c. pro Pharsalicis passim Lucano sunt. eo autem praelio victus tandem Pompejus. idque, quum illum adloquitur Discordia, jubetque, humano tingi sanguine eos sinus, intelligendum omnino est.

Heredipetarum.] Notum vocabuli connubium, cui & similia alia, apud Nonium, *coenipeta*; apud Ciceronem, *agripetae*; apud Plautum & Apulejum, *lucripetae* sunt.

Opes suas summo cum certamine in Eumolpum congesserunt. certatim omnes muneribus, &c.] Supra & hujusce meminimus. Sic apud Plautum ait Periplectomenes in Milite Act. III. sc. I.

Illi inter se certant donis, ego haec mecum mussito:
Bona mea inhiant, certatim dona mittunt & munera.

Apud Lucianum item in Dialogis mortuor. Polystratus senex orbus, & dives: Οἱ δὲ ἡμιλλῶντο, καὶ ἀλλήλους ὑπερεβάλλοντο ἐν τῇ περὶ ἐμὲ φιλοτιμίᾳ. *Interim illi inter sese decertabant, & in ambiendis primis apud me partibus alium alius anteire nitebatur.* Et pluribus ibidem.

Cap. CXXV. *Removisse vultum fortunam.*] *Vultum*, id est, conspectum. Sic Lucanus lib. VI. *Caesaris in vultu*, dixit, pro, in conspectu. Horatius itidem vultum Fortunae dedit lib. I. Ep. II.

---- *Et vultum servat Fortuna benignum.*

Consuetudinem meam.] Praesentem, ac felicem.

Cap. CXXVI. *Qui nosti venerem tuam, superbiam captas.*] Nae superbiam jam olim peperit ingentem pulcritudo. Adposite Veneris pullus lib. III. de Arte:

Forma Dei munus, forma quota quaeque superbit.

Juvenalis item Sat. V.

----- *Sed forma, sed aetas*
Digna supercilio.

Ubi Scholiastes: *Quia pulcer, & juvenis, ideo superbit.* Verum enim vero omnino hic est, *superbiam captare*, quod cap. XCVI. *fastum facere.* Ipsus Naso in Fastis:

Fastus inest pulcris, sequiturque superbia formam.

Et lib. II. Amor. El. 17.

Dat facies animos, facie violenta Corinna est:
Me miserum! cur est tam bene nota sibi?
Scilicet à speculi sumuntur imagine fastus:
Nec nisi compositam se videt illa prius.

Mire & huic consonat fastus puellae in codicillis cap. CXXIX. *Non timeo, ne quis inveniatur, cui minus placeam. nec speculum mihi, nec fama mentitur.*

Venerem tuam.] Seneca lib. II. de Benef. cap. 28. *Ille non est mihi par virtutibus, nec officiis; sed habuit suam venerem.* Plinius vero sat commode interpretatur cap. 10. lib. XXXV. de Apelle loquens: *Pictorum opera quum admiraretur, conlaudatis omnibus, deesse iis unam illam Venerem dicebat, quam Graeci Charita vocant.*

Vendisque amplexus.] Tale namque est superbientium ingenium, sciuntque miseri, qui Veneris fastigatissimae numen precio expiare didicerunt.

Flexae pectine comae?] Paullulum intortae ac crispatae. Id magni olim factum tam viris, quam mulieribus. Martialis lib. III. Ep. 63.

Bellus homo est, flexo qui digerit ordine crines.

Et lib. X. Ep. 65.

Tu flexa nitidus coma vagaris.

Propterea, ubi natura deforet, ad id ars erat adhibita. Major igitur laus illa Circes inferius hoc cap. *crines ingenio suo flexi*, ubi nos plura. Artis vero subsidium *pecten* erat. Sic, ut Arbiter, Spartianus de Adriano imperatore, ejus vita cap. XXVI. *Forma comtus, flexo ad pectinem capillo.* Item *calamistrum.* Arnobius lib. II. *Calamistris vibrare caesariem.* & Auctor Phallicorum Ep. 45. Hinc Cicero interpretandus de Pisone: *Erant illi comti capilli.* Cui oppositum Appulejus II. Metam. *inaffectatum capillitium* vocavit.

Facit medicamine adtrita.] Sumendus videtur locus de volsura pilorum. facit, ut credam, Martialis lib. II. Ep. 29.

Et splendent VULSO brachia TRITA PILO.

Nam id frequenter in usu viris impudicis. Ipse saepe Valerius, & signanter lib. III. Ep. 74.

Psilothro faciem levas.

En *medicamen.* Arnobius, ut Petronius, conjunxit cum ementita crispitudine dicto jam loco, *cutem corporis levigare.* & passim plures. Insignem tamen locum Lampridii referam de Alagabalo mire commento nostro facientem, in ejus vit. cap. XXI. *In balneis semper cum mulieribus fuit, ita ut eas ipse psilothro curaret: ipse quoque barbam psilothro adcurans. quodque pudendum dictu est, eodem, quo mulieres, adcurabatur, & eadem hora.* Insuper vero, post volsuram, & fucus additus. illud est Ciceronis superiori etiam loco: *Cerussataeque buccae, dignae Capua.* Et Petronius supra cap. XXXIII. *& inter rugas malarum tantum erat cretae.*

Et oculorum quoque mobilis petulantia.] Indicium de Polyaeni moribus Chrysidi datum etiam ex oculis. *Oculi nimis arguti*, inquit Cicero I. de Leg. *quemadmodum animo adfecti simus, loquuntur.* Sunt enim *oculi arguti*, loquaces, mobiles, petulantes. Sic apud Ovidium etiam El. II. lib. III. Amor.

Risit, & argutis quiddam promisit ocellis.

Petulantes vocavit iterum Petronius oculos formosissimae feminae cap. CXXXVIXI. *Ipse Paris dearum lividinantium judex, si hanc in comparatione vidisset tam petulantibus oculis.* Eustathio lib. III. id est, ὄμμα γοργὸν, *oculus mobilis, petulans.* Et Luciano in Imaginibus, τῶν ὀφθαλμῶν δὲ τὸ ὑγρὸν ἅμα τῷ φαιδρῷ, καὶ κεχαρισμένῳ. *Oculorum mobilitas cum hilaritate, & gratia conjuncta.* Alias *mollis petulantia*, nec improbandum.

Quo incessus tute compositus, & ne vestigia quidem

dem extra mensuram aberrantia ?] Carpit in viro mollitiem ſane intolerabilem, qui morbus frequens inrepſit aevo ſuo conruptiſſimo, uti ex creberrima cenſura conligere eſt Senecae Filii, ſcriptoris ſynchroni. Sic rurſus cap. CXIX. Arbiter.

---- Omnibus ergo
Scorta placent, fractique enervi corpore greſſus.

Unde apud Phaedrum Fab. 82. patet, qui *greſſus languidus* ſit, & *delicatus*. Feminae autem veniam mereri videbantur, ut pote quibus ſine dedecore fuit omnium elegantiarum permiſſum ſemper ſtudium. Ideo inter alias hancce non praetermiſit nequitiarum magiſter in III. de Arte verſ. 297.

Omnibus bis, quando proſunt, impendite curam,
Diſcite femineo corpora ferre gradu.
Eſt & in inceſſu pars non temnenda decoris:
Adlicit ignotos illa fugatque viros.
Haec movet arte latus: tunicisque fluentibus auras
Excipit, extenſos fertque ſuperba pedes.
Illa, velut conjux Umbri rubicunda mariti,
Ambulat, ingentes varica fertque gradus.
Sed ſit, ut in multis, modus bic quoque: ruſticus alter
Motus in inceſſu, mollior alter erit.

Hinc ergo diſcimus, & modum hic vel feminis ipſis eſſe ſervandum. nimis namque turpe compoſitus inceſſus faſtidio erit haud ſecus ſpectantibus, atque ruſticus videlicet & incompoſitus. *Molliorem* argute vocat illum nunc Naſo, quem condemnat; nam, qui *mollis* tantum, omnino commendatus antiquis. Sic Brutus laudat, referente Cicerone apud Quinctilianum lib. VI. cap. 4. *Nae illi ſunt pedes faceti, ac deliciis ingredienti molles.* Sic & Propertius, quum puellae ait, Muſam ſuam celebrare elegantem inceſſum Eleg. 12. lib. II.

Et canit, ut ſoleant MOLLITER ire pedes.

Ita & alii, plures vero floride deſcribunt, nec deſunt, qui exagitent.

Tute.] Variant Critici, ſtudio, arte, fuco. ſed fucum faciunt. *Tute* vulgati omnes, quos viderim, retinent, ac nos amplectimur. Si mutationi autem locus, *turpe*, cum Catullo reponerem. quae ſcriptura ad vulgatam & proxime accedit. inquit Carm. 42.

----- Illa, quam videtis
Turpe incedere, mimice, ac moleſte.

Vides me ?] Mire vilis ſic capitis expreſſum ingenium. infimae namque ſortis feminis dicaculis id genus formulae inſunt peculiares, quas improprie admodum facias ab inluſtribus mulieribus uſurpari. Ex illis iſthaec omnino eſt, *Vides me?* nobis itidem familiaris, *Veyme? ſues*, &c.

Ex vultibus tamen hominum mores conligo.] Cicero I. de Leg. *Et is, qui adpellatur vultus, qui nullo in animante eſſe praeter hominem poteſt, indicat mores.* Inde eleganter quidem Orat. in Piſonem, *vultum mentis ſermonem* vocavit. ſic in princ. ait: *Oculi, ſupercilia, frons, vultus denique totus, qui ſermo quidam tacitus mentis eſt, hic in errorem homines impulit*, &c. Hinc ergo diſce, quid propritim *vultus* erat antiquis Romanis.

Aut ſtatores altius cinctos.] Matronas, ait, nonnullas ad libidinem haud concitari, niſi ſtatorum altius cinctorum ſpectaculo. *Stator* ſervus eſt carceris cuſtos, aut alibi janicularius, qua voce latet hic, reor, nequitia: *ſtatorque* ſcortillo nunc eſt, cui *ſtaret* ſcilicet mentula opportune. ſic ἁπλῶς ſumtum *ſtare* priſcis frequenter, pro, tam rigidum ſtare, quam cornu. Appulejus lib. II. Luſus Aſini: *Steterunt & membra, quae jacebant ante.* Martialis lib. II. Ep. 45.

Quae tibi non ſtabat praeciſa eſt mentula, Glypte.

Et Ep. 75. lib. III.

Stare, Luperce, tibi jam pridem mentula deſit.

Quod Epigramma lepido joco claudit ad ambiguitate *& ſtare* petito:

Mirari ſatis hoc quiſquam, vel credere, poſſit,
Quae non ſtat, magno ſtare, Luperce, tibi ?

Et alias ſaepe, nec non alii. Commentum etiam noſtrum & illud oppido juvat, *altius cinctos.* quod, paratos ad opus, veneris nempe, interpretari cum pluribus proclive eſt, uti & illud alibi Petronii interpretantur: *& praecincti certe altius eramus.* Similis prorſus fuit & Fauſtinae M. Antonini uxoris libido, de qua ſic cap. XIX. vide Rigaltium ad Phaedrum Fab. 36. Capitolinus in M. Antonino Philoſ. cap. XIX. *Multi autem ferunt, Commodum omnino ex adulterio natum: ſiquidem Fauſtinam ſatis conſtat apud Cajetam conditiones ſibi & nauticas, & gladiatorias, elegiſſe.* Cauſſam reddit Lampridius in Alagabalo: & cap. VIII. *Idque diligenter curatum eſt, ut ex tota penitus urbe, atque ex nauticis monobelos quaererent: ſic eos appellabant qui viriliores videbantur.* Alii legunt, *onobelos.* notum inter obſcoena aſinus, ſive Petronio teſte cap. XXIV. *hodie enim poſt aſellum*, &c. Alioqui & *ſtatores* tabellarii ſunt, ut ex Cicerone, aliiſque conſtat. Ideoque ut pote qui iter facturi, *altius cincti.* Et ſic quoque argute Arbiter ludere

ret dilogia. Ridicularii ergo hic prorſus illi, quibus *diſcinctos*, placet.

Harenarius aliquas accendit.] Haud dubio multae olim inluſtres feminae & gladiatoribus caluere. memoria enim inſignes, Fauſtina eadem M. Antonini conjunx, & Hippia Fabritii Vejentonis ſenatoris viri, & conſiliarii Caeſaris. De illa jam Capitolinum teſtem adſcivimus in M. Antonino Philoſ. In hanc autem Juvenalis pluribus invehitur Sat. VI. ubi ejus cum Sergio gladiatore in Aegyptum fugam deſcribit: ac demum rationem reddit, cur omnia reliquerit facta tandem nobiliſſima matrona harenarii ſecutuleja. ipſam ergo, inquit Satyricus, non ludii eximia pulchritudo movit, nec aetas juvenilis; nam admodum deformis ille erat, jamque grandaevus:

Sed gladiator erat: facit hoc illos Hyacinthos:
Hoc pueris, patriaeque, hoc praetulit illa ſorori,
Atque viro; ferrum eſt, quod amant.

Huc etiam opportune facit Tertulliani locus, ut eſt tamen à Lipſio ſatis bene emendatus lib. de Amphith. cap 3. *ſcenicos, xyſticos, harenarios illos amentiſſimos, quibus viri animas, feminae autem illis etiam corpora ſua ſubſternunt.* Sunt etiam & venatores dicti *harenarii.*

Aut perfuſus pulvere mulio.] Quid habent cum luctatoribus muliones commune, ut hic confundant interpretes? ego quidem prorſus ignoro. Utrique haud dubio pulverulenti, ſed diverſa admodum ratione. Proinde ergo (niſi parum fortaſſis tempeſtivus alicui venire mulio videretur inter ſcenicos nimirum ludios, & harenarios, quod perridiculum foret) concinne ſatis de mulorum ductoribus acciperem locum. animadvertere namque obvium cuique eſt, quantum ab itinere pulveris contrahant neceſſario muliones. Sic de amaſio fugitivo dixit Tibullus lib. I. Eleg. 9.

Jam mihi perſolvet poenas, pulviſque decorem
Detrahet.

Aut hiſtrio ſcenae oſtentatione traductus.] *Oſtentatio* frequenter Ciceroni *ſimulatio* eſt. *Traductus*, infamia notatus, adfectus, ut tonſoribus notum. Sermo hic de contemtiſſima faece hominum eſt. Faciunt & huc mirifice illa Juvenalis in VI.

Urbicus exodio riſum movet Attellanae
Geſtibus Autonoës: hunc diligit Aelia pauper.
Solvitur his magno comoedi fibula: ſunt, quae
Chryſogonum cantare vetent: Hiſpulla tragoedo
Gaudet.

Ac deinde pluribus.

Uſque ab orcheſtra quatuordecim tranſilit.] Elegans & multiplex eſt uſus particulae, *uſque*, hujuſmodi amplificationis triplex. *A loco*, uti nunc Arbiter, & paſſim Cicero. *A perſona* item Tullius I. de Nat. deor. *uſque Thalete*, &c. Ac denique *à tempore.* Idem lib. VII. Ep. ad Atticum Epiſt. 8. *Habebamus autem in manibus Antonii concionem, habitam X. Kal. Jan. in qua erat accuſatio Pompei uſque à toga pura.* Ceterum *orcheſtra* Graecis ἀπὸ τῆς ὀρχήσεως, *à ſaltatione.* S. Iſidorus lib. XVIII. Orig. cap. 44. *Orcheſtra autem pulpitum erat ſcenae, ubi ſaltator agere poſſet, aut duo inter ſe diſputare.* Et Scholiaſtes Juvenalis ad illud Sat. VII.

Quaeque reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.

Ait: *Orcheſtram ſpatium in theatro dicit eſſe, quod pantomimo ſaltanti vacat. Ejuſmodi autem & poëtae legitur, in quo ſtans recitet.* Sic viri docti iſthaec emacularunt verba antea conrupta. Item ſenatui ſedes deſtinata in theatris, & amphitheatris *orcheſtra* dicta, puto, quod pantomimorum alteri proxima foret. Habebat primos nimirum, proximoſque ſcenae, & arenae uſque ab podio gradus quatuor, aut quinque. Ita Vitruvius de orcheſtra theatrali loquitur lib. V. cap. 16. *In orcheſtra autem ſenatorum ſunt ſedibus loca deſignata, & ejus pulpiti altitudo ne ſit plus pedum quinque, ut qui in orcheſtra ſederint, ſpectare poſſint omnium agentium geſtus.* De iſta loquitur in praeſentia Petronius orcheſtra. Poſt illam ſtatim *equeſtria* erant, quae quatuordecim gradibus conſtabant. Deinde plebi ſpatium magnum, gradus plures, ubi hera Chriſidis, quos deperiret, aucupatur. Latius autem de *orcheſtra*, alii jam in theatris ſuis, & amphitheatris.

Quatuordecim.] Sic *quatuordecim*, ſine adjectione Suetonius in Auguſto cap. XL. *Quum autem plerique equitum, attrito bellis civilibus patrimonio, ſpectare ludos è quatuordecim non auderent, metu poenae theatralis.* Macrobius etiam cap. 3. lib. II. Saturnal. *Deinde quum Laberius in fine ludorum anulo aureo honoratus à Caeſare, è veſtigio in quatuordecim ad ſpectandum tranſiit.*

Et in extrema plebe quaerit, quod diligat.] Sic Sentius Augurinus:

Et quaerit, quod amet.

In extrema plebe, hoc eſt in loco tertio, & ſumma cavea, ubi extremi gradus populo adtributi, unde *popularia* vocata. Suetonius in Claudio cap. XXV. & in Domitiano cap. IV. *Dieque proximo omne genus rerum miſſilia ſparſit: & quia pars major intra popularia deciderat, quinquagenas teſſeras in ſingulos cuneos equeſtris & ſenatorii ordinis pronunciavit.* Diſpertita ergo tria loca, *orcheſtra, equeſtria, popularia*, tribus populi Romani ordinibus, *ſenatui, equiti, plebi*, ſcilicet.

Nolo tibi tam valde placeas.] Illud Ovidii eſt III. de Arte de comtis adoleſcentibus loquentis:

Praecipue, ſi cultus erit, ſpeculoque placebit.

Pariſſime, ut Arbiter, Martialis item lib. III. Ep. 55.

NO-

NOLO, peregrinis PLACEAS TIBI, Gellia, nugis.

Et lib. v. Ep. 59.

------ *NOLI TIBI. Cinna, PLACERE.*

Terentius Prologo Heautont. belle usurpavit:

------ *Ut adulescentuli*

Vobis placere studeant potius, quam sibi.

Glossae veteres: *Sibi placens.* Αὐθάδης, Αὐθαίρετος. Cornelia Gracchorum mater heroina facundissima in quadam epistola: *Et, si perseveras, vereor, ne in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere possis.*

In crucem mittam.] Venuste sane dictum. *Crux* hic pro cruciario, ut superius diximus. inquit dicacula numquam succubuisse servo, eumve amplexam. Vere nam supplicium servile *crux.* Vide, ut distinxit Caesar militum ac servorum supplicia, referente Hirtio de Bello Hispan. *Ea nocte speculatores prehensi servi tres, & unus ex legione vernacula: Servi sunt in crucem sublati, militi cervices abscissae.*

Flagellorum vestigia.] Et hocce de servis quoque accipiendum. Itaque adversus genuinam lectionem frustra est Criticorum pruritus. Rursus ad libidinem sordidam redit ingenuarum, effertque mira exaggeratione. nam quum prae verberum immanitate stigmatici servi necessario relinquerentur, aliter fieri non poterat, quin saepicule oscularentur ea vestigia impudicae matronae. Flagris ac loris caedi, inliberale ac servile fuisse, nemo nescit. Unde sat hic opportunus Plauti festivus jocus Poenulo II. I. 186. *tergum* servi flagellis secti *ostreatum* vocantis, hoc est, stigmatis verberum, ac vibicibus, duratum, ut testae sunt ostreorum. Sciens autem sexcentos alios praetermitto.

Etiamsi ancilla sum, &c.] Fuere olim & id genus superbientes ancillae, quae & fuere nobiles, qui ejusmodi sordibus calerent. Eleganter Romanae lyrae princeps Horat. lib. I. Carm. 33.

Ipsum me melior quum peteret venus,
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriae
Curvantis Calabros sinus.

Luget plane suam sortem, factus quippe, licet non ingratiis, ipsusmet mancipium libertinae. Id etiam Agathias Scholasticus ut intolerabile inter amorum recenset incommoda lib. VII. Anthol. Epigr. 80.

Ἢν δὲ μιγῇς ἰδίῃ θεραπαινίδι, τλῆθι καὶ αὐτὸς
Δοῦλος ἐναλλάγδην δμωΐδι γιγνόμενος.

Si vero miscearis propriae ancillae, perfer & ipse
Servus alternatim servae fieri.

Tali ergo libidine flagrantes *ancillariolos* antiqui vocabant, ut Seneca docet lib. I. de Benef. cap. 9. & Martialis lib. XII. Ep. 58.

Numquam tamen, nisi in equestribus, sedeo.] Manet adhuc in metaphora scortillum, lepidumque schema exhibet ingeniorum illa disparitas. *Equestria* sunt loca equitibus destinata. eis videlicet Leges Roscia & Julia XIV. gradus adsignarunt in theatris & amphitheatris. In ipsis tamen sedere non licebat equitibus illis, qui sive suo, sive fortunae, vitio decoxissent. Sed hocce protritum. *Equestria* ἁπλῶς saepius scriptores prisci dixerunt. Sic Seneca Rhetor. Contr. 18. *D. Julius ludis suis mimum produxit, deinde equestri illum ordini redditum jussit ire sessum in equestria.* Sic & Philosophus Seneca lib. VII. de Benef. cap. 12. Suetonius in Caligula cap. XXVI. & plures alii.

Inter monstra numerare.] Quicquid natura suâ degenerans est, propritim *monstrum* nuncupatur. Cornelius Fronto: *In monstro rectus ordo naturae vertitur.* Recte ergo nimirum nunc Arbiter, quum utraque à natura sua tam longe diversam haberet libidinem.

Procedentibus deinde longius logis.] Valde haec lectio mihi probatur. nam formula erat Romanis, velut vernacula, familiaris, *longi logi.* Hispani dicunt, *Cuentos largos.* Plautus Menaechm. Act. V. sc. II.

Loquere, uter meruistis culpam, paucis: non longos logos.

Alia vero Arbitri exemplaria praeferunt, *locis.* quod idem prorsus est. Nonius: *Logi, à Graeco* λόγοι, *sermones, vel dicta ridicula, & contemnenda.* Etiam usurpabant, ut *nugae.* Persius Sat. II. Turpilius Canephoro:

Testamentum ergo celabis? logi.

Terentius Phormione Act. III. sc. II.

PRAE. *Foeneratum istuc beneficium tibi pulcre dices.* DO. *Logi.*

In platanona.] Id est, platanetum, locum ubi plures platani. Seneca Ep. 55. *Platanona medius rivus, & à mari, & ab Acherusio lacu receptus, Euripi modo dividit.* Sic & Martialis lib III. Ep. 19. Platanus arbor ad opacandum locum tantum idonea est, unde ei nomen ἀπὸ τοῦ πλατύνειν. De illa & ideo Plinius sic lib. XII. cap. I. *Quis non jure miretur arborem umbrae gratia tantùm ex alieno petitam orbe?* Adeo ergo *tantum*, ut vel maritandis vitibus utilis non sit. Propterea Horatio *coelebs* haud invenuste nuncupata, & *vidua* Martiali. Umbra tamen admodum celebris fuit. Petronius ita cap. CXXXI.

Nobilis aestivas platanus diffuderat umbras.

Plures. idcirco sub platanis, opacitate quidem earum mirifice adlectante, crebriter convivabantur veteres. Virgilius IV. Georg.

Jamque ministrantem platanum potantibus umbram.

Etiam Horat. lib. II. Carm. II. Unde *genialis*

Ovidio adpellata x. Metam. & pluribus mirum in modum in delitiis habita. Macrobius refert lib. II. Sat. cap. 9. *Q. Hortenſium platanos ſuas vino irrigare conſueviſſe.* Et, *Xerxem aliam in Lydia adamaſſe*, Aelianus lib. II. de Var. Hiſt. cap. 14.

Itaque conlegit altius tunicam.] Mire geſtum exprimit abire parantis, ut ſupra jam notabamus ad verba cap. XIX. *Et praecincti certe altius eramus.*

In eum daphnona, qui ambulationi haerebat.] Δαφνὼν, *lauretum*, vel *loretum*. Martialis lib. X. Ep. 79.

Diſpoſuit daphnona ſuo Torquatus in agro.

Et Ep. 92. *laureum nemus* vocavit. Laurus infructuoſa quoque arbor eſt, ſed quae pariter ornatui faciat, amoenitatique. Ea de, ac platano, aliiſque ſimilibus Ulpianus de uſufructu capiendus, Petronio inluſtrando adpoſitiſſimo loco: *Etſi forte voluptare fuit praedium, viridaria, vel geſtationes, vel DEAMBULATIONES, arboribus infructuoſis opacas, atque amoenas, non debebit dejicere.* Et Appulejus lib. XI. *Quaeque arbores earum tantum umbra contentae, & ſteriles, auſtrinis laxatae flatibus*, &c.

Laterique adplicat meo mulierem.] Minus nequitiae hic quam alias τῷ *lateri*, quippe enim acu Ovidium tetigit El. 10. lib. III.

Quando ego non fixus lateri ſpatiantis adhaeſi?

Unde & Martialem interpretor Epigr. 68. lib. VI.

----- *Ille tuum, Caſtrice, dulce latus.*
Hic tibi curarum ſocius, &c.

Ibi ergo adſiduum itidem tantum comitem equidem agnoſco. uti apud Catullum Carm. 21.

Haeres ad latus, omnia experiris.

Omnibus ſimulacris emendatiorem, nulla vox eſt, quae formam ejus poſſit comprehendere.] Utrumque pariter conjunxit Simocatus quadam epiſtola amatoria hiſce nempe verbis: Τῷ δὲ θέαν οὔτε λόγος ἐκφράσειεν, οὔτε ζωγράφου χεῖρες μιμήσαιντο. *Spectaculum vero neque ſermo expreſſerit, neque pictoris manus facile fuerint imitatae.* Porro cum ſimulacris conlatae olim formae emendatiſſimae cultis ſcriptoribus. Sic de Epheſina Melite amore percita Achilles Tatius inquit lib. V. Γυναῖκα γὰρ ἐξέμηνεν ἐπ' αὐτὸν πάνυ καλὴν, ὥς τε ἂν ἰδὼν αὐτὴν εἴποις ἄγαλμα. *Feminam enim ipſius amore uſque ad furorem incendit formoſiſſimam, adeoque ut, quum videas, quoddam judices ſimulacrum.* Sic & Philoſtratus de formoſo adoleſcente loquens lib. V. Καθάπερ τῶν Ἑρμῶν οἱ γεγυμνασμένοι. *Non ſecus atque artificioſe fabricata Mercurii ſimulacra.* Princeps vero Lucianus hic, dum in imaginibus Pantheae abſolutiſſimam formam cum pluribus confert praeclarorum artificum inſignioribus ſimulacris, immo potius ſumens quod in quaque imaginum fecit artifex eximium, unicam conficit longe omnium praeſtantiſſimam. quae videtur & Arbiter adumbrare voluiſſe, quum paulo poſt os Circes verbis illis depingit. *Et oſculum, quale Praxiteles habere Dianam credidit.* Lucianum, moneo, adi, operam haud ludes. Barthium item ad Cyneget. Gratii, ubi de tranſlatione & *emendatiorem.*

Formam.] Pulcritudinem, uti ſupra jam diximus, Arbiterque pluries uſurpavit.

Crines ingenio ſuo flexi per totos, &c.] Duae ſunt hic laudes eximiae. prima ſcilicet, crines natura ſua, haud ullo artificio, criſpulos eſſe; alterea, ita nempe à natura fuiſſe levidenſi criſpitudine inflexos, ut neutiquam id foret impedimento, quo minus per humeros libere fluitarent. Similem comae habitum graphice Appulejus deſcripſit lib. III. Fab. Mileſ. patefecitque perſpicue Petronii animum: *Uberes enim crines, leniter emiſſos, & cervice dependulos, ac deinde per colla diſpoſitos, ſenſimque ſinuato patagio reſidentes, PAULISPER AD FINEM CONGLOBATOS, in ſummum verticem nodus adſtrinxerat.* Sic rurſus, breviuſcule tamen, lib. I. *Jamque primum crines uberrimi, prolixique, & SENSIM INTORTI, per divina colla paſſive diſperſi, molliter defluebant.* Eadem prorſus & Manilii mens verbis illis lib. V.

----- *Tortos in fluctum ponere crines.*

Ita etiam Euſtathius in Prudentiae imagine lib. II. Ὁ πλόκαμος εὐφυῶς περὶ τοὺς ὤμους ἥπλωται τῆς παρθένου, καὶ βοστρυχοῦται μὲν ὡς εἰκός. Vertimus: *Capillus in cincinnulos decenter converſus per totos virginis humeros eleganter effuſus eſt.* Aelianus quoque de Aſpaſia lib. XII. de varia Hiſtoria cap. I.

Ingenio ſuo.] Id eſt, ſponte ſua, vel natura. Nonius: *Ingenium veteres dixerunt, & ſua ſponte, vel natura. Naevius Lycurgo*, &c. Pariter Donatus ad illud Andriae Terentii: *Bonum ingenium narras adoleſcentis.* Nec aliud fors Calliſtratus voluit in Cupidinis imagine: θελούσῃ τῇ τριχὶ σκεδὸν κατὰ νώτου χεῖσθαι. *ſpontaneo crine per terga fuſo.*

Per totos ſeſe humeros effuderant.] Aſpectu iſtud jucundum. ideoque aeque olim frequenter conſpiciendas ſic ſeſe praebuerunt puellae formoſae, ac ipſas exin ſcriptores politi commendarunt. Heliodorus in formoſiſſimae Charicliae deſcriptione lib. I. Καὶ τῆς κόμης ὑπὸ τῷ στεφάνῳ βακχικὸν σοβουμένης, καὶ τοῖς νώτοις πλεῖστον ὅσον ὑποτρεχούσης. *Coma ſub corona bacchico more jactata, & totum per tergum ſeſe effundente.* Paſſim Euſtathius, & plures Graecorum. Ita & vetus Latii poëta Ledam depinxit:

Leda per albentes humeros fluitante capillo.

Tra-

Tradiditque ut summum lenocinium Naso III. de Arte:

Alterius crines humero jactentur utroque:
Talis es adjuncta, Phoebe canore, lyra.

Numeratque inter eximia Tertullianus, descripseruntque prope innumeri. Appulejus autem eo unice prae aliis delectatus est, ut ex ejus ad Fotidem verbis conligere licet lib. II. Milef. *Sed, ut mihi morem plenius gesseris, in effusum laxa crinem, & capillo fluenter undante, ede complexus amabiles.*

Frons minima.] Et frontes breves antiquis, haud secus ac nobis hodie, fuere laudatissimae. Res jam occupata est aliis. Addimus tamen nos ex nostro penu magni convivii haud incondita adpendicula. Laudem exin petitam nescit nemo. è contrario autem equidem praebeo convicium. Sic meretrix comparem insectatur apud Lucianum. Ἑταιρικ. Διάλογ. Ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμάζω, εἰ καὶ ἐπῄνεσεν αὐτῆς ὁ στρατιώτης οὖς, ἐστὶς εἰ μὴ παντάπασι τυφλός ἐστιν, ὃς οὐχ' ἑώρακεν ὡς μὲν τρίχας αὐτὴν ἀραιὰς ἔχουσαν, καὶ ἐπὶ πολὺ τοῦ μετώπου ἀπηγμένας. *Caeterum illud miror, quidnam adeo laudet in ea miles iste, nisi, si omnino caecus est, qui non viderit, capillitium illam rarum habere, & in multam usque frontem reductum.* Id autem magis mihi jam olim fuit dignum observatione, videlicet, naturae illi defectui priscos, parissime ut nos, suppetitas quondam ivisse: Feminae calamistris in annulos cincinnosque illud comae convertunt, quod potissimum totam frontem circumdat; minuunt & sic, obumbrantque id latitudinis illis scilicet visum minus decorum. Simillime & suo aevo factum ostendit Lucianus in Amoribus hisce verbis: Σιδηρᾶ δὲ ὄργανα πυρὸς ἀμβλείῳ φλογὶ λιανθέντα, βίᾳ τὴν ἑλίκων οὐλότητα διαπλέκει. καὶ περίεργοι μὲν αἱ μέχρι τῶν ὀφρύων ἐφελκυσμέναι κόμαι βραχὺ τοῦ μετώπου μεταίχμιον ἀφιᾶσι. *Et ferrea instrmenta ignis modica flamma calefacta cincinnorum flexus inter se vi quadam implicant. At curiosius quidem compositae illae, & ad supercilia usque adtractae comae, breve interstitium fronti relinquunt.* Idemmet omnino insinuavit Commodianus, poëta vetus, & nondum typis excusus, verbis illis:

------ *Et ad speculum cincinnos fronte reflexos.*

Sic locum Gaulminus, vir doctus, emendavit notis ad Eustathium, quum, *ad spelum*, inveniret exaratum. Et alibi ipsus scriptor:

Lavatis comulas gratulatim fronte reflexas.

Ubi, *granulatim*, haud inepte legit idem Gaulminus.

Et quae radices capillorum retro flexerat.] En crinium Circes tertia & insignis commendatio, licet cum fronte quoque isthaec communis sit. Retroflexerat enim puella capillos antependulos: itaque aliter esse non poterat, quam eorum, modo adscititii ne forent, conspicerentur radices, eorum saltem inquam, qui à fronte circumcirca pullulascerent. Id autem maximi haberi, ideo animadvertitur plane, quod adulterinarum comarum usus esset quondam creberrimus. Eaque propter ab Arbitro hic notatum signanter, immeritoque ab interpretibus praetermissum. Ovidius inquit III. de Arte:

Femina procedit densissima crinibus emtis:
Proque suis alios efficit aere suos.
Nec pudor est emisse. palam vaenire videmus
Herculis ante oculos, Virgineumque chorum.

Aperte & Petronius supra cap. cx. meminit, passim Martialis, & Graeci Epigrammatarii, Lucianus Dialogis meretriciis, Aelianus de Var. Hist. & innumeri alii.

Et rursus confinio luminum paene permixta.] Commendatae olim, quae pulcritudine insignes, à superciliorum quoque commixtione. hoc est, brevi adeo intercapedine ea habere disjuncta, ut anceps in confinio luminum divortium relinqueretur. Sic elegantissime Venus hocce Mariae dedit novae nuptae Honorii, ejus formam extollens apud Claudianum vers. 167. hisce verbis:

Quam juncto leviter sese discrimine confert
Umbra supercilii.

Μίξοφρυν & Cratinus vocavit sic *supercilia miscentem*, uti testatur Pollux. Splendidum jam & hinc clarorem mutuatur Ovidius lib. III. de Arte:

Arte supercilii CONFINIA NUDA repletis.

Unde & pretium id genus superciliorum cognoscere sat licet: fuco igitur ea feminis quaesita, quibus natura scilicet haud concesserat. Itidem & parum viris, quod &, *supercilia producere*, dicebatur. Juvenal. Sat. II.

Ille supercilium madida fuligine factum
Obliqua producit acu.

Fuligine igitur productum supercilium, aliisque, quae absque dubio haud defuissent, medicaminibus. Tertullianus de Hab. Mul. cap. 2. *Et illum ipsum nigrum pulverem, quo oculorum exordia producuntur.* Inibi ergo, scilicet in confinio luminum, *notam* quamdam habuisse Helenam feminarum pulcerrimam, Dares Phrygius memoriae prodidit in characteribus.

Oculi clariores stellis.] Oculi cum stellis conlati omni genti, omni aevo. Vetus Poëta:

Pande puella stellatos oculos.

Et Martialis Ep. 42. lib. IV.

Lumina sideribus certent.

Sic Aristaenetus vernans scriptor extrema Ep. 10. lib. I. passimque omnes, & nos alibi.

Nares paullulum inflexae.] Etiam oris elegantia, aduncus leviter nasus. Notarunt jam alii. Γρυπὸς Graecis est. ita apud Aelianum Aspasia ὀλίγον γρυπός, quemadmodum apud Petronium Circes,

Circes *nares paullulum inflexae.* Inde Demetrius Syriae regis filius *Grypus* ab naribus est cognominatus. Habitum etiam & physiognomis id nasi genus in pretio, nobile quiddam quasi ac regium prae se ferens. Aquila namque, à qua trahit similitudinem, regina avium censetur. Fuit itidem magni & apud Persas factum, sicut de Cyro memorant Plutarchus, & Xenophon. Idem ego etiam in Faustinae imaginibus animadverti, numis praecipue, feminae sane, quantum est memoriae historicorum, formosissimae.

Osculum.] Osculi hujus supra jam meminimus. Addimus nunc insuper, eximium hic ab ore parvo petiisse pulcritudinis encomium, uti fecerunt alii. magni quippe & id fecerunt antiqui. Ostendit aperte Plautus in Poenulo v. II. 153. dum, inter alias, illam quoque oris elegantiam recenset.

Specie venusta, ore parvo, atque oculis pernigris.

Itidem Varro: *Sed & oculi subpaetuli nigellis pupillis quandam hilaritatem significantes animis, rictus parvissimus.* Et alibi: *At rictus oris candidi parvissimus.*

Jam pedum candor intra auri gracile vinculum positus.] Calcei hoc genus fenestrari perforatique frequenter quondam in usu habitum Graecis, & Romanis; feminis tamen potissimum, quod vix eo uti, excepto remissionis tempore (puta, conviviis, & spectaculis destinato) sine dedecore viri possent. Tales igitur erant *soleae*, *sandalia*, *crepidae*, *Gallicae*, *Tyrrhenici*, *Baxeae*, *Obstrigilli*. Inutile jam exempla aggerere, quum res in aperto sit, actaque viris doctis, qui de antiquorum calciamentis scripsere. Leviter tamen, quae ad Petronii inlustrationem faciunt, hinc inde excerpsimus. Sic Glossae: Σανδάλιον. *Gallicula.* & *Solea.* σανδάλιον. Sunt & A. Gellio lib. x. cap. 20. *crepidae*, sive *crepidulae*, soleae vocatae, & Cicero II. Philipp. *Gallicas* pro crepidis usurpavit. Idem ergo *solea*, *sandalium*; *crepida*, & *Gallica*, sive *Gallicula*. Mirifice autem ad rem Pollux lib. VII. cap. 22. de Tyrrhenicis loquens: Τυῤῥηνικὰ, τὸ κάττυμα ξύλινον τετραδάκτυλον. οἱ δὲ ἱμάντες ἐπίχρυσοι. σανδάλιον γὰρ ἦν, ὑπέδησε δ' αὐτὸ Φειδίας τὴν Ἀθηνᾶν. *Tyrrhenici, quorum solea lignea, quatuor digitorum latitudinis: lora autem inaurata, erat enim sandalium: hoc Minervam induit Phidias.* Prorsus ferme Circes describit calceatum. Tyrrhenici omnino sunt, quae *Tyrrhena vincula* Virgilio in VIII. Sic pariter & Cephisodorus Comicus in Trophonio:

——— Σανδάλιά τε τῶν λεπτοσχιδῶν,
Ἐφ' οἷς τὰ χρυσᾶ ταῦτ' ἔπεστιν ἄνθεμα.

----- *Sandalia vero ex tenuiter perforatis,*
Quibus aurei flores insunt.

Λεπτοσχιδεῖς, vocat *calceos fenestratos* ac *superne apertos*, uti Pollux eodem in loco interpretatur. Σχισταὶ, πολυτελὲς ὑπόδημα, καὶ τρυπητικά. [illegible] δὲ καὶ λεπτοσχιδεῖς ὠνόμαζον. *Fenestrati, pretiosi calcei, & perforati, quos etiam* λεπτοσχιδεῖς *nominaverunt.* Addit etiam Comicus χρυσᾶ ἄνθεμα, *flores aurei*, nempe, qui superiore erant pedis parte, ubi vincula in nodos complicabantur. Parissime nos eadem in calceis vinculorum ornamenta adpellamus, *flores*, *rosas*, *rosetas*. Vidimus ergo jam aurea illa calceorum ligamina, quibus Circen induit Petronius, Polluci laudata, & Cephisodoro. De ipsis quoque & accipiendus Clemens Alexandrinus lib. II. Paedag. cap. II. Χαίρειν ἐατέον τὰς ἐπιχρύσους τῶν σανδαλίων ματαιοτεχνίας. *Valedicendum est inanibus sandaliorum aureis artificiis.* Et saepe alias. Fallitur ergo scriptor *de Calceo antiquo*, dum adseverat, *sandalia* ex calceamentis fuisse pedem omnimodo obtegentibus. quod miror valde, viro docto excidisse. Simillimi quoque erant *obstrigilli*, & *Baxeae*, quas & à *Crepedis* parum aut nihil distinguunt antiquarii, adseruntque calceamenta fuisse philosophorum, & sacerdotum, Appulejus autem evincit lib. II. & XI. Metamorph. Sed *crepidatos* quis illos nescit?

Vinculum.] Et *vinculum* propritim dictum de ejuscemodi calceamentis, minime vero de pedem undequaque munientibus: & apte quidem, nihil quippe praeter illorum vincula superiori pedis parte visitur. De ipsis ergo capiendus Manilius lib. V. Astron.

----- *Nec insunt tegmina plantis.*

Quod ejus non vidit interpres, quum locum emendare conabatur, immo perdere. Inde ἀπλαῖ *vincula* ipsi calcei pluribus scriptoribus, aeque ac Petronio, vocati. Ovidius lib. II. Fast. loquens de Hercule ornamentis muliebribus induto:

Fregerat armillas non illa ad brachia factas:
Scindebant magni vincula parva pedes.

Et 5.

----- *Habent gemini vincula nulla pedes.*

Ac saepius alias. Itidem Tibullus lib. I. Eleg. 5.

Vinclaque de niveo detrahet ipse pede.

Saepe etiam Virgilius, & plures alii. Praebeo & hinc lucidam facem nostro poëtae principi Garsiae Lasso, dum calceum sic Hymenaei stylo depingit limatissimo Eclog. 2.

Estaba el Hymeneo alli pintado,
El diestro pie calçado EN LAZOS DE ORO.

Graphice expressit idemmet Petronianae Circes calceamentum, perinde atque adpellationem, *auri vinculum*, reddens, *Lazos de oro.* Equidem tamen autumo, Arbitrum vati eximio haud inno-

notuisse; ast Manilium, qui *vincla* pariter illa vocavit *aurea*, aliosque ex antiquis saepius vidisse, totus adsero. Adstruo magis adhuc Hymenaei calciamenta subitanea nostra observatiuncula. Haud prorsus absimilia fuisse *vincula* & *soccos*, exin conligere est, quod, quum exsertim Ovidius supra Herculi *vincula* dederit, ubi amatorie induto postea Seneca in Hippolyto fascias crurales, nimirum & *soccos* Chor. Act. I. istis versiculis:

Crura distincto religavit auro,
Luteo plantas cohibente socco.

Scite igitur sic & Lassus noster *vinculis* calceatum fecit Hymenaeum, quum *socco* fecerit Catullus:

Huc veni niveo gerens
Luteum pede soccum.

Adrisit & erudito Garsiae novissimo interpreti commentum nostrum, Doct. Dn. Thomae Tamalo de Vargas inquam, quem de ipso monui jam libens. Ipsus quidem Hesperiae nostrae decus & ornamentum singulare post Herrerii Sanctiique lucubrationes illud addidit sat tempestiviter quo potissimum indigere Poëta videbatur, nimirum ferrum Criticum, quum, haud secus atque omnes scriptores prisci, exstiterit obnoxius & librariorum oscitantiae, & temporum injuriae.

Parium marmor exstinxerat.] Elegans summe translatio. Quemadmodum adstante sole ac luna stellae veluti exstinguuntur, perinde ac lucernarum artificialium lumen; sic enim coram majori candore marmor candidissimum. Hinc jam & illud proxime superius claret: *Oculi clariores stellis extra lunam fulgentibus.* Notum est, ab eximia marmor Parium albedine plurimum antiquis commendari. Vide Plinium lib. XXXVI. cap. 5. Posthaec incidi in Epistolam elegantem Philostrati, ubi eadem prorsus atque ego commentus est, quum rosis arescere contigisse coram suis roseis deliciis finxit ludibundus: Οὐκ ἤνεγκε (τὰ ῥόδα) παρευδοκιμούμενα· οὐ δὲ ἠνέσχετο τῆς πρός σε ἁμίλλης. ἀλλ' ἐμοῦ τι ἔθιγεν εὐωδεστέρου χρωτὸς, καὶ ἀπώλετο. οὕτω καὶ λύχνος πίπτει πυρὸς ἡττηθεὶς μείζονος. καὶ ἄστρα δὲ, ὅταν ἀντιβλέπειν ἡλίῳ μὴ δύνηται. *Non tulerunt* (rosae) *improbationem, neque ferre potuerunt certamen tecum initum: sed, simul ac fragrantiorem cutem adtigerunt, suam vim perdidere. Sic etiam lucerna interit, victa ab igne copiosiore: & astra, quum solem adversum intueri non possunt.*

Inter coelicolas fabula muta taces? Quod idem est, ac si diceret, quum prius libidinem tuam sermonibus differrent coelicolae, nunc jam sane otium istud tuum, & amorum vacuitatem insectantur, exagitant, & fabulantur. Agnosce autem elegans antitheton, *fabula muta.* Inquit S. Isidorus lib. I. Etymol. cap. 40. *Fabulas poëtae a fando nominaverunt.* Et M. Varro lib. V. L. L. ac S. Isidorus lib. I. Etymol. cap. 40. Inde *fabulor*, exinque nostrum *Fablar* antiquum, postea mutata *f.* in *h. Hablar.* ut sexcentis vocibus contigit.

Nunc erat à torva summittere cornua fronte:
Nunc pluma canos dissimulare tuos.

Haec vera est Danaë.] Prae aliis saepius tres hasce Jovis μεταμορφώσεις scriptores plures retulerunt. Sat Palladae simillimum Epigrammation testatur lib. VII Antholog. cap. Ep. 82.

Νῦν καταγινώσκω καὶ τοῦ Διὸς ὡς ἀνεράστου
Μὴ μεταβαλλομένου τῆς σοβαρᾶς ἕνεκεν.
Οὔτε γὰρ Εὐρώπης, οὐ τῆς Δανάης, περὶ κάλλους,
Οὔθ' ἁπαλῆς Λήδης ἔστ' ἀπολειπομένη, &c.

Vertit Scaliger:

Mirum, quod non mutet ob hanc se Juppiter, olli
Irascor, rudis est: nil in amore videt.
De forma non Europae, Danaaeva puellae,
Non ea concedat, candida Leda, tibi, &c.

Sic & Aristaenetus lib. II. 2. Φίλος γὰρ Πυθιάδος τις, εἰ μή γε Ζεὺς ταῦρος, ἢ χρυσὸς, ἢ κύκνος γινόμενος διὰ σέ. *Quis enim amicus Pythiadi, nisi Jupiter propter te factus taurus, aut aurum, aut cygnus?* Statius item Stellae epithalamio lib. I. Sylv. 2.

Falsas huic pennas, & cornua sumeret aethrae
Rector, in hanc vero cecidisset Juppiter auro.

Ita & alii.

Jam tua flammifero membra calore fluent.] Occultatur & hic extrema nequitia. prima namque fronte Jovis aureum stillicidium prae se fert Arbiter, clanculum videlicet profluens in sinum Danaës, in recessu vero profluvium potius (licet de Jove sermo sit) subintelligit Priapi. Opitulantur & illa *membra*, impudica vox, commenti argutiae. Petronius ipse inferius cap. CXXXII.

Quis vetat in tepido membra calere toro?

Pariter Carmen liberum haud semel. Item & id Artemidori lib. II. cap. 6. Οὐδὲν οὕτως τὰ σώματα θερμαίνει, ὥσπερ πῦρ καὶ γυνή. *Nihil tam corpora calefacit, quam ignis ac femina.*

Cap. CXXVII. *Risit tam blandum.*] Et supra hujusce meminimus loci. Sic lib. V. de Isinene dixit Eustathius: ἐρωτικῶς ἐμειδία *Amatorium risit*. Id autem arte quadam, ei etiam adhibitis magistris. Quod innuit Ovidius:

------ *Discunt etiam ridere puellae*, &c.

Praecepta plures antiquorum dedere, quae occurrunt passim. Monebant item & nequitiarum doctores, ut ipsae tantum scilicet riderent, quae scirent probe: aliae vero risum vitarent cane pe-

jus & angue. Id quoque praecepisse Nasonem, indicio est lepidissimum Martialis Epigramma 41. lib. II. ubi ejusdem refert carmen Phaleucium, ex quo autem opere illud sit, dubium. Ast sic apud Valerium est:

RIDE, SI SAPIS, O PUELA, RIDE.
Pelignus, puto, dixerat Poëta.
Sed non dixerat omnibus puellis.

Nam, quibus picei buxeique forent dentes, etiam si ridere doctissime saperent, ridendi facultas prorsus erat interdicta. scio illud, SI SAPIS, aliter capi haud indecenter posse; sed longe prae alio quovis adrisit in praesentia nostrum commentum novissimum.

Ut videretur mihi plenum os extra nubem luna proferre.] Deformis namque luna, quum pallens latet sub nube. ea Lucani mens est lib. v. Pharf.

----- *Tum lurida* (luna) *pallens*
Ora tulit vultu sub nubem tristis ituro.

Virgilii item lib. III. Aeneid.

Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.

Ast vero quum os extra nubem profert, pulcriorem adhuc sese conspiciendam praebet, quam quum sudum est, quod hic indubie Arbiter voluit. Addidit *os plenum*, id est;

------ *Postquam plenissima*,

&

------ *suos ignes coeunte cornu*
Junxit.

Quod scite dictum, nam tunc longe pulcerrima. Seneca in Hippolyto:

Clarior quanto micat orbe pleno.

Corippus lib. II. loquens de filia Justini imperatoris:

Luce sua plenam quae possit vincere lunam.

Mox digitis gubernantibus vocem.] Gestus iste loquentis optime illas decet puellas, quae elegantissimis manibus praeditae sunt. Sic Cicero lib. VII. Fam. Ep. 6. ubi de Medea loquitur Corinthiacis persuadente matronis, ne scilicet suum exilium vitio veterent: *Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignoverunt Medeae, quae Corinthi arcem altam habebant, matronae opulentae, optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illae vitio verterent, quod abesset à patria.* Contra vero, quibus deformes manus sunt, omnino ille vitandus est purgamento pejus & cadavere. Argute nequitiarum praeceptor in III. de Arte:

Exiguo signet gestu quodcumque loquatur,
Cui digiti pingues, & scaber unguis erit.

Ceterum nota mihi illa Ciceronis verba, *manibus persuasit.* Num ergo, quaeso, manus ad persuadendum valent? maxime, inquio; tunc nimirum maxime, quum *vocem gubernant*, ut ait Petronius. Uterque enim *actionem* miram illarum feminarum subintellexerunt, quae recte admodum, ut infra dicimus, quasi corporis quaedam eloquentia fuit habita. Illa quidem ars erat, quam Quinctilianus *chironomiam* adpellat, quod manuum praecipue commotionem edoceret ipsis verbis convenienter temperandam. haud secus atque is, qui choreas agit, sono sese adcommodat.

Feminam ornatam.] Hic interpretis vicem obit Tertullianus de Hab. Mul. cap. 4. nam ibi, quid feminarum *ornatus* sit, in hunc modum exponit, & ab *cultu* distinguit: *Habitus feminae duplicem speciem circumfert, cultum, & ornatum. Cultum dicimus, quem mundum muliebrem vocant: Ornatum, quem immundum muliebrem convenit dici. Ille in auro, & gemmis, & vestibus deputatur: iste in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis, quae oculos trahunt.* Cum Varrone consentit, qui lib. IV. L. L. deducit *ornatum, quasi ab ore natum.* Sed saepe Afer ipsus alias confundit vocabula.

Concilio tibi, ô juvenis, sororem. habes tu quidem & fratrem.] *Frater*, & *soror*, inter verba ἐρωτικὰ fuere olim, quo de jam plures. Argute Martialis lib. x. Ep. 65.

Quare desine me vocare fratrem,
Ne te, Carmenion, vocem sororem.

Habe tu quidem & fratrem, neque enim me piguit inquirere.] Curiosam hancce amantium diligentiam nescio an satis ceperint interpretes. Id enim inprimis cordi amantibus semper fuit, initio videlicet coëuntis cujuslibet gratiae sedulo inquirere, an pectus illius, quem depereant, alio num intempestiviter teneatur amore. Nam illud sane cogitant, quo minus unice diligantur, potissimo fore impedimento. Isthaec plane est apud Ovidium Helenae maxima sollicitudo, tunc primum quum Paridis exstitit amore saucia; indeque pernovit, prius Oenonem amatam, ac postea illi fuisse destitutam. Inquit ergo Epist. ad Paridem:

Tu quoque dilectam multos, infide, per annos
Diceris Oenonem deseruisse tuam.
Nec tamen ipse negas, & nobis omnia de te
Quaerere, si nescis, maxima cura fuit.

Eodem gradu venio.] Et magnos viros olim cepit immanis jugulandi scripturas insontes libido. hic vir summus scribebat, *eodem gradu veniae.* perperam. sic prorsus sententiae leporem adimeret, qui nunc totus est in amoris cognatione nequissima.

Ad hoc templum amoris gratis accedere.] Argute sane, ut Circes hic eximiam pulcritudinem extollat, ipsam *templum Amoris* adpellat. feminae quippe formosae, & ad amorem conciliandum praestantes, Amoris jure merito poterunt viventia templa vocari, quum nusquam alias majori

jori cum reverentia Amor colatur. Ipſae enim omnino poſſunt medullitus amari, & ille cultus Amoris potiſſimus eſt.

Sine quo non potes vivere, &c.] Sic Appulejus lib. x. Fabulae Mileſiae: *Amo, & cupio, & te ſolum diligo, & ſine te jam vivere nequeo.* Propertius El. 28. lib. II.

Si non unius, quaeſo miſerere duorum,
Vivam, ſi vivet: ſi cadet illa, cadam.

Nec aliud vult Eleg. II. lib. I.

Aut ſine te vitae cura ſit ulla meae?

Quemadmodum ego te volo.] *Velle*, ἁπλῶς, amare eſt. ſic S. Proſperus docet lib. I. de vocat. Gent. cap. 3. *Quid autem eſt amare, niſi velle? aut, quid eſt odiſſe, niſi nolle?* Diſertim Ovidius El. 19. lib. II. Amor.

Si tibi non opus eſt ſervata, ſtulte, puella:
At mihi fac ſerves, quo magis ipſe velim.

Ita & vetus interpres Bibliorum Geneſ. cap. XXXIV. 19. *Quia volebat filiam Jacob.* id eſt, eam amabat. Nos etiam ſimpliciter uſurpamus: *Como io te quiero*, & cum adjectione, ut *Bene Vello*, *Querer bien.* Catullus Carm. 76.

Ut jam nec bene velle queam tibi, ſi optima fias.

Ita & *malle* uſurpat Petronius cap. XCII. *Malo te, inquam, quam balneum totum.*

Tanta gratia conciliabat vocem loquentis.] Et hic quoque commendat *actionem*, quae vita & ſpiritus orationis Ciceroni eſt in Oratore, & *quaſi corporis quaedam eloquentia.* Recte ergo Petronius *gratiam* adpellavit ſummam hancce in dicendo virtutem. Ita Ovidius XIII. Metamorph.

---- *Nec abeſt facundis gratia dictis.*

Item Propertius lib. I. El. 2.

Unica nec deſit jucundis gratia verbis.

Quod & ejus eruditus interpres Paſſeratius vidit.

Conciliabat vocem.] Sic uſurpavit ſupra cap. CIX. *Epulaeque ad certamen prolatae conciliant hilaritate convivium.*

Inter auras canere Sirenum concordiam.] Proba iſthaec, immo vera mihi lectio eſt, itaque illam ſollicitare, injurium. Qui autem, *intus canere*, malunt ſcribere, quid de *auras* cogitant, ſive *aures*, faciendum, nam vocem iſtam retinet & librorum concordia? Ceterum frequens fuit quondam Sirenum ſuavi cum puellarum voce conlatio. Heliodorus de Chariclia loquens lib. I. Ὑπὸ δὲ τῶν λόγων, ὥσπερ τινὸς Σειρῆνος, κεκηλημένος. *Rurſus autem illius oratione tamquam alicujus Sirenis cantu demulcebatur.* Aelianus de Aſpaſia lib. XII. ποικιλ. ἱστορ. cap. I. Φώνημα δὲ εἶχεν ἡδὺ, καὶ ἁπαλὸν, εἶπεν ἄν τις λαλούσης αὐτῆς ἀκούειν Σειρῆνος. *Vocem habebat ſuavem, & teneram, ita ut, ipſa loquente, Sirenem audire te diceres.* Princeps autem hic Pauſanias, quum in Atticis inquit: Εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἐκ ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. Vertit Amaſaeus: *Obtinuit certe conſuetudo, ut nunc etiam, poëmata, & orationum quodvis genus, in quo inſit ſuaviloquentia, cum Sirenis cantu conferatur.*

Deae nomen.] Puellas olim pulcerrimas, non aliter ac deas, venerabantur, dearumque adpellatione ac reverentia priſci colebant. Huc omnino referri debet, quod paullo ante dixit ipſe Polyaenos: *Immo, inquam ego, per formam tuam te rogo, ne faſtidias hominem peregrinum inter cultores admittere: invenies religioſum, ſi te adorari permiſeris. Ac, ne me judices ad hoc templum Amoris gratis accedere*, &c. Haud leviter hocce Appulejus firmabit fabulae initio Pſyches & Cupidinis, potiſſimum, ubi de illa loquens lib. IV. inquit: *Puellae ſupplicatur, & in humanis vultibus Deae tantae numina placantur: & in matutino progreſſu virginis victimis*, &c. per plures lineas. Inde paſſim cum deabus ſimplex pulcerrimarum conlatio, & additis quoque dearum nominibus, apud ſcriptores veteres reperitur. Pati autem cum illis componi, & olim fuit quibusdam religio; ideoque vehementer id lenocinium averſatae ſunt. Sic Panthea illa pulcerrima feminarum à Luciano nempe talem adſentationem aſpernata eſt. Ipſus vero, haud noviter indecenterve illud feciſſe, evincere conatur in de Imaginibus, quem vide ſat adpoſitum Dialogum. Audax quoque & Arbiter eſt in ejusmodi conlationibus. inluſtris enim locus ille cap. CXXXVIII. *Quid huic formae aut Ariadne habuit, aut Leda ſimile? quid contra hanc Helene, quid Venus, poſſet? Ipſe Paris dearum lividinantium judex*, &c.

Nec mea mater, dum placet, labentis mundi curſum detinuit.] Ad matrem Circes veneficae, Solis progeniei, Perſem nuncupatam, adludit indubie: minime vero ad ipſam Circem, uti nonnulli volunt dormitantes interpretes. Efflictim amatam Soli, conſtat, Perſem fuiſſe; ideoque, dum illi pulcerrima placet, quid mirum, ſi curſum ſuum detinere, in coeloque diutius haerere, feciſſet? Sic τὸ *dum placet* debet interpretari, uti & Arbitro ſaepius eſt. Ita in Polyaeni codicillis cap. CXXX. ſat impudice: *Placebo tibi, ſi me culpam emendare permiſeris.* & alias, tandem vero in fragmentis:

-- --- *Tu ſola placere*
Vel ſpoliata potes.

Verba autem, *labentis mundi curſum*, de ſole, mundi anima & vita, coelove, commode capienda. Orpheus Hymno in Solem:

Χρυσόλυρος, κόσμου τὸν ἐναρμόνιον δρόμον ἕλκων.

Auream lyram habens, concinnum mundi curſum trahens.

Et Macrobius in II. de Som. cap. II. de anno agens mundano inquit: *Unde & mundanus dicitur, quia mundus proprie coelum vocatur.* Et noster Mela initio operis: *Omne igitur hoc, quicquid id est, cui mundi, coelique nomen indidimus.* Itaque plures poëtae usurparunt. *Detinuit* ergo solis curium, ut Leucothoë quoque apud Ovidium in IV. Metamorph.

Habebo tamen, quod coelo imputem.] Tamquam beneficium. Sic verbo *imputare* usi veteres. Suetonius in Tiberio cap. LIII. *Imputavit etiam, quod non laqueo strangulatam in Gemonias abjecerit.* Similiter Tacitus, Plinius, Juvenalis, Quinctilianus & alii inferioris aevi scriptores.

Curiosum.] Zelotypum interpretor, quod subsequentibus vel Arbiter adstruat; subdit: *Longe ab hoc loco frater est.* Apte oppido. Zelotypi namque admodum curiosi sunt, omniaque occulta, clandestinoque peracta cupiunt pernoscere, quod genuinum est *curiosi* significatum. unde id Appulejanum in limine Metamorphoseon jam notescet: *Non quidem curio sum, sed qui velim scire cuncta, vel certe plurima.* Ubi *curio* pro curiosus est, mens autem isthaec: equidem curiosus non sum, hoc est, qui res occultas cognoscere velim; cupiam tamen particeps fieri cujuscumque sermonis, modo propalam inter vos agitetur. Longe vero à nobis Petroniani & Appulejani interpretes absunt. Inde ergo *curiosae artes*, magicae, & *curiosi*, magi dicuntur, quippe qui res occultas pernoscere satagunt. Ex dictis autem & Catullo nova lux oritur, qui pariter & zelotypos significavit ad Lesbiam:

Quae nec pernumerare curiosi
Possint, nec mala fascinare lingua.

Fascino namque potissimum invidi nocent, & zelotypi livore plane laborant.

Brachiis mollioribus pluma.] Floride, more suo, Appulejus lib. III. Miles. de Fotide: *Tuam plumeam lacteamque contingit cutem.*

Idaeo quales fudit, &c.] Homerum hic plane exprimit, concubitum describentem Jovis & Junonis lib. XIV. Iliados. quod enim haud indecore posset interpretibus praemoneri. Referam equidem Homeri locum, faculamque ita admovebo versibus elegantissimis. Jovi sane in monte Ida copiam sui recusaverat Juno, caussans videlicet, ibi προπέφανται ἅπαντα, *patentia esse omnia.* Sed postquam de nebula aurea nescio quid Jupiter cogitasset, certioremque fecisset uxorem, subdit magnus Poëta vers. 346.

Ἦ ῥα, καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς τὴν πα-
ρακοίτην,
Τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην,
Λωτόν θ' ἑρσήεντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ' ὑάκιν-
θον
Πυκνὸν καὶ μαλακὸν, ὃς ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἔερ-
γε.
Τῷ ἔνι λεξάσθην, ἐπὶ δὲ νεφέλην ἕσσαντο
Καλὴν, χρυσείην. στιλπναὶ δ' ἀπέπιπτον ἔερ-
σαι.
Ὣς ὁ μὲν ἀτρέμας εὗδε πατὴρ ἀνὰ Γαργάρῳ
ἄκρῳ,
Ὕπνῳ καὶ φιλότητι δαμεὶς, ἔχε δ' ἀγκὰς
ἄκοιτιν.

Dixit sane, & ulnis complexus est Saturni filius suam uxorem.
Hos autem subter tellus divina produxit recentem herbam,
Lotumque roscidum, & crocum, & hyacinthum
Densum & mollem, qui à terra in altum elevabat eos.
Hoc thoro indormierunt: insuper autem nebulam induerunt
Pulcram, auream: lucidi autem decidebant rores.
Sic hic quidem quiete dormiebat pater in Gargaro summo,
Somno & amore domitus: tenebat autem in ulnis uxorem. *

Fallitur autem, qui in eadem historia eadem descriptione uti Valerium Catonem in Diris adserit, quum alia prorsum in historia sit. idque magis admiratione dignum, quod ipse animadverterit, adlusisse ibidem Valerium ad primum Jovis cum uxore concubitum, scilicet,

----- *Prius conjux quam dictus uterque est.*

Quod & Homerus ibidem tetigit vers. 295. quum inquit:

Οἷον ὅτε πρώτιστον ἐμισγέσθην φιλότητι
Εἰς εὐνὴν φοιτῶντε, φίλους λήθοντε τοκῆας.
Στῆ δ' αὐτῆς προπάροιθεν, ἔπος τ' ἔφατ'
ἔκ τ' ὀνόμαζεν.

Proinde ac quando primum misti sunt amore
In cubile ascendentes, dilectis clam parentibus.
Stetit autem ipsam ante, verbumque dixit, & elocutus est.

Idaeo vertice dixit, Homerus quippe, Ἴδης ἐν κορυφῇσι.

Candidiorque dies.] Felicior, jucundior. Apud Suidam est: Λευκὴ ἡμέρα, *alba dies*, ἡ ἀγαθὴ ἐπ' εὐφροσύνῃ, *pro bona & hilari.* Et apud Hesychium: Λευκὴ ἡμέρα. ἀγαθή. *Candidus dies, laetus, jucundus.* Sed hac de re multa nos in *Antiquorum Calculorum Diatriba* cap. I. ubi & origo

* *Vide Philostrati Epistolam amatoriam, cujus initium:* Καὶ τῷ Διῒ, ὅτε ἐκοιμᾶτο ἐν τῇ Ἴδῃ τῷ ὄρει, &c.

origo etiam, unde, qui felix dies, *candidus* vocaretur.

In hoc gramine pariter compositi.] Clitophon apud Achillem Tatium extremo lib. V. Οὔτε στρωμνῆς ἡμῶν δεηθέντων, οὔτε ἄλλης τινὸς τῶν εἰς παρασκευὴν ἀφροδισίων. αὐτουργὸς γὰρ ὁ ἔρως, καὶ αὐτοσχέδιος σοφιστής, καὶ πάντα τόπον αὐτοῦ τιθέμενος μυστήριον. *Nobis neque stratum, neque alium ullum ad venerem adparatum requirentibus. Amor enim sui ipsius artifex est, & quae opus sunt ex tempore adferens, ad sua ipsius arcana quemvis adcommodat locum.* Faciunt huc & quae paullo infra nobis proferuntur ad verba illa cap. seq. *Excussit vexatam solo vestem.*

Compositi.] Gladiatorium ac militare verbum est, *compono*, transferturque ad veneris rem, ut prope omnia verba militaria, exemplaque supra protulimus ad verba cap. XIX. *Paria composueram.*

Cap. CXXIIX. *Numquid spiritus jejunio macer?*] Levicula vox hic videtur *macer*. puto scribendum *acer*. nam eo temporis oppido gravis halitus esse solet. Iccirco Ovidius praecipit in III. de Arte:

> *Cui gravis oris odor, numquam jejuna loquatur:*
> *Et semper spatio distet ab ore viri.*

Et iterum ibidem:

> *Quid, si praecipiam, ne fuscet inertia dentes?*
> *Oraque suscepta mane laventur aqua?*

Bourdelot. edidit, *acet*, quod ego non improbo.

Numquid alarum negligens sudor?] *Negligens*, id est, foetidus, μεθυνμικῶς· nam qui munditiam negligunt, haud aliter quam foetidos esse, necessum est. Conjunxit, ut Arbiter, Ovidius cum teterrima osculi anima lib. I. de Arte:

> *Nec male odorati sit tristis anhelitus oris,*
> *Nec laedat nares virque paterque gregis.*

Et rursus in III. olidum caprum cavere jubet:

> *Quam saepe admonui, ne trux caper iret in alas.*

Perfusus ergo rubore manifesto, etiam, si quid habueram virium, perdidi.] Veneris languentis causa isthaec saepius ferme potissima. parissime Ovidius in parissimi argumenti Elegia, lib. III. Amor. Eleg. 6.

> *Huc pudor accessit facti, pudor ipse nocebat:*
> *Ille fuit vitii causa secunda mei.*

Maximianus itidem:

> *Erubui, stupuique, omnes verecundia motus*
> *Abstulit, & blandum terror ademit opus.*

Quaeso, inquam, regina.] Urbana olim amatorum compellatio, *regina*. Sic nobis hodie prorsus est, *mi Reina*. Martial. lib. X. Ep. 64. Pollam adloquens:

> *Contigeris regina meos si, Polla, libellos.*

Sic & *dominam* compellabant amasiam. Arbiter haud semel: *fateor me, domina*, &c. &, *Curro ruens ad dominam.* Ita Polyphemus apud Ovidium lib. XIII. Transformat.

> *Inveni, & dixi, dominae servabimus istos.*

Veneficio contactus sum.] Enervatorum & hocce refugium. Ovidius in Elegia laudata:

> *Quid vetat & nervos magicas torpere per artes?*
> *Forsitan impatiens sit latus inde meum.*

Numquid indecens sum? numquid incomta?] Utrumque complexus est Ovidius in principio ejusdem Elegiae:

> *Aut non formosa est, aut non bene culta, puella.*

Indecens, deformis est, sine lepore, nec partium inter se convenientia. Naso ipse El. 3.

> *Longa, decensque fuit, longa, decensque manet.*

De Circes autem pulcritudine multis jam vel ipsus Arbiter. Non *incomtam* esse, supra cap. praecedenti, eademmet de se praedicat: *Si non fastidis foeminam ornatam.* Utramque etiam ex illis elegantissimis codicillis subodorari licet cap. sequenti: *Nam, quod ad me adtinet, non timeo, ne quis inveniatur, cui minus placeam. nec speculum mihi, nec fama, mentitur.* Videtur ergo hinc ironica fuisse Circes interrogatio.

Rapuit deinde tacenti speculum.] Hic forsitan haud inepte quaeris, undenam eo loci ad manum speculum comtissimae puellae? pusillum, inquam, indubie eadem, aut ancilla, gestarunt, quod moris erat. Conligo equidem ex Appulejo, qui pluscula in Apologia de speculis edisserit. ubi inter alia: *Quod tamen crimen est, imaginem suam nosse? eamque non uno loco conditam, sed quoquo velis parvo speculo promtam gestare?* Alias vero, domi scilicet, *Specula totis paria corporibus*, ut inquit Seneca L. I. Nat. Quaest. cap. 17. habuere profusae admodum feminae, *auro argentoque caelata, & gemmis adornata.*

Et postquam omnes vultus temtavit.] Mentem Arbitri exprimit Tertullianus de Veland. Virg. verbis hisce: *Jam & consilium formae à speculo petunt.* Quod à Martiale potuit mutuari lib. IX. Ep. 17.

> *Consilium famae speculum.*

Nec aliud Claudianus voluit Epithalam. Honor. & Mariae, ubi eleganter inquit:

> ---- *Speculi nec vultus egebat*
> *Judicio.*

Quo loci videtur adumbrare voluisse illud ejusdem Epigrammatarii eodem lib. Epig. 18.

Addidit & nitidum sacratis crinibus orbem,
Quo felix facies judice tuta fuit.

Id autem lib. VIII. Ep. 52. *censuram speculi* vocavit. Pariter oratori speculum consulendum, monet Quinctilianus lib. II. quippe qui totius corporis motus ac vultus debeat moderari, modulaminique adcommodare verborum.

Excussit vexatam solo vestem.] Agi res ipsa hic prorsus videtur, haud referri. Verbum est veteris *vexare*, qua notione saepius eo usus est Petronius, capp. scilicet 17. 106. 132. 139. quibus in locis & nos eo de loquimur. Vexata enim Circes erat vestis, subinjecta namque fuit veneris conluctationi, qui lectus haud amantibus insuavis. Sic Ovidius Eleg. 4. lib. I. Amor.

Saepe mihi dominaeque meae properata voluptas
Veste sub injecta dulce peregit opus.

Propertius lib. I. Eleg. 4.

------ *Et quae*
Gaudia sub tacita ducere veste libet.

Et Eleg. 7. lib. IV.

Saepe Venus trivio commista est pectore misto:
Fecerunt tepidas pallia nostra vias.

Ipsum Aristaenetus acute vocavit θάλαμον αὐτοσχέδιον Ep. 2. lib. I. Simili etiam cubili, pallio, inquam, usum fuisse Sophoclem in re amoris, memoriae prodidit apud Athenaeum Hieron. Rhodius, quem vise lib. XIII. Dipnosoph.

Raptimque aedem Veneris intravit.] Videtur, ut vota susciperet, aut sacra faceret pro valetudine Polyaeni nervorum. Sic apud Plautum Curculione Act. I. sc. I. Phoedromus adulescens amore percitus vovit, se prima luce sacra facturum Veneri:

Nunc ara Veneris haec est ante horum fores,
Me inferre Veneri vovi jam jentaculum.

Amantes ergo ejuscemodi vota Veneri nuncupasse, haud dubium est. Ita & Priapo. sic profert is ipse de anicula:

Ne desit sibi, me rogat, fututor.

Et alibi:

Ne desit sibi, mentulam rogare.

Et puella quoque.

Pro quibus, ut semper placeat spectantibus, orat:
Tentaque ad exemplum sit sua turba dei.

Quae adposite omnino ad mentem Petronii. eaque propter & Priapi fuere ejuscemodi minae:

Quaeque haec proterva carpserit manu poma
Puella, nullum inveniat fututorem.

Opportune autem in horto illo sacellum Veneris foret, nam & *Venerem hortensem* ethnici coluerunt. plane M. Varro lib. I. de re rust. sub principium. Sed omnium facetissime Lucianus quodam meretricio dialogo, qui locus rem totam mirifice inlustrat. Loquitur mater εἰρωνικῶς ad Musarium filiam: Ἂν εὕρωμεν τοιοῦτον ἐραστὴν, ὦ Μουσάριον, οἷος ὁ Χαιρέας ἐστὶ, θῦσαι μὲν τῇ πανδήμῳ δεήσει λευκὴν μηκάδα, τῇ δ' οὐρανίᾳ, καὶ τῇ ἐν κήποις, δάμαλιν ἑκατέρᾳ, &c. *Ergo si talem amatorem posthac inveniamus, Musarium, qualis Chaerea hic est, immolare oportebit nos, publicae quidem Veneri capram candidam, coelesti autem, & ei, quae in hortis est, juvencam utrique*, &c.

------ *Effossaque protulit aurum*
In lucem tellus.] Lucianus in *Somnio* sive *Gallo*: Ἐμοὶ δὲ διὰ χρυσῶν τινῶν πυλῶν ὁ ἥδιστος ἀφίκετο, χρυσοῦς καὶ αὐτὸς, καὶ χρυσᾶ πάντα, καὶ πολὺ ἐπαγόμενος χρυσίον. *Mihi vero per aureas quasdam portas dulcissimum hoc advenit somnium, & ipsum aureum undique, & aureis circumamictum, & auri plurimum secum adducens.* Luculentus enim illis versibus interpres ibi Samosatensis Philosophus, quem confer. Ipse Petronius supra cap. CIV. carmine haud absimilis argumenti:

------ *Defessumque invenit aurum.*

------ *Animus quod perdidit optat,*
Atque in praeterita se totus imagine versat.] Mirifice istud Lucianus multis in Micyllo exprimit, Somnio jam laudato. In id usque adeo sutor prolabitur, ut necesse habeat vel Gallus ipse eum increpare in hunc modum; Ἔτι γὰρ σὺ ἀναπεμπάζῃ τὸν ὄνειρον, ὅστις ποτὲ ὁ φανείς σοι ἦν, καί τινα ἰνδάλματα μάταια διαφυλάττεις, κενὴν, καὶ, ὡς ὁ ποιητικὸς λόγος, ἀμενηνήν τινα εὐδαιμονίαν τῇ μνήμῃ μεταδιώκων; *Etiamnum tu somnium illud, quod dudum tibi visum est, in animum revocas, & inania quaedam observas simulachra, atque (uti loquitur poëta) evanidam quandam felicitatem memoria consectaris?* Ad quem tamen Micyllus: Ἀλλ' οὐδ' ἐπιλήσομαί ποτε, ὦ Ἀλεκτρυὼν, εὖ ἴσθι, τῆς ὄψεως ἐκείνης. οὕτω μοι πολὺ τὸ μέλι ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁ ὄνειρος καταλιπὼν ᾤχετο. *Immo illud scias, Galle, ne ullo quidem tempore umquam visi illius mihi venturam oblivionem: tantum mellis somnium aufugiens in oculis mihi reliquit.*

Quod me Socratica fide diligis.] *Socratica fide*, hoc est, honesta, verecunda. animi namque pulchritudinem sectabatur verecunditer Socrates: corporis vero eo tantum, quod ipsi non lateret, egregiam quandam virtutis ac praeclaram indolem prae se ferre formae quoque praestantiam. Prolixe Maximus Tyrius pluribus Dissertationibus hocce evincere conatur, Philosophumque ab calumniis vindicare. nobis autem satis sit ex IX. locum proferre, qui totam rem inlustret insignite. Τῷ δὲ Σωκράτει ὁ ἔρως ἦν κατὰ μὲν τὴν σπουδὴν τοῖς ἄλλοις ὅμοιος, κατὰ δὲ τὴν ἐπιθυμίαν διαφέρων, κατὰ δὲ τὴν ἡδονὴν σωφρονέστερος, κατὰ δὲ τὴν ἀρετὴν εὐστοχώτερος. ἀρχὴ δὲ αὐτοῦ, ψυχῆς ἄνθος ἐν σώματι διαφαινόμενον, οἷον εἰ ξυνιείης ποταμοῦ κάλλος λειμῶνι ἐπιρρέον. καλὰ μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἄνθη, λαμπρυνόμενα δὲ ὑπὸ τοῦ ὕδατος πρὸς τὴν ὄψιν. τοῦτο

δύναται

δύναται καὶ ψυχῆς ἄνθος ἐμπεφυτευμένον σώματι καλῷ· ἐκλαμπρύνεται ὑπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐκλάμπει, καὶ διαφαίνεται. καὶ ἔστι σωμάτων ὥρα οὐδὲν ἄλλο, ἢ μελλούσης ἀρετῆς ἄνθος, καὶ οἱονεὶ προοίμιον κάλλους ὡραιοτέρου. ὥσπερ γὰρ τοῦ ἡλίου προανίσχει τις αὐγὴ ὑπὲρ ἄκρων ὀρῶν, ἀγαπητὸν ὀφθαλμοῖς θέαμα διὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος· οὕτω καὶ τῆς λαμπρᾶς ψυχῆς προανίσχει τις ὥρα ὑπὲρ ἄκρων τῶν σωμάτων, ἀγαπητὸν φιλοσόφοις θέαμα διὰ τὴν προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος. Ita Heinsius reddit: *At vero amor Socratis diligentia ſtudioque conſequendi ſimilis erat reliquis, libidinis differebat. Si voluptatem ſpectes, temperantior; ſi virtutem, ſolertior: cujus fons & origo erat pulcbritudo animi, quae corpore elucebat. Ut, ſi fluvium pulcrum cogites, qui pratulum irrigat: flores enim, quamvis pulcri ſint, qui ſub aqua ſunt, pulcriores tamen aquae cauſſa videntur. Idem poteſt flos animae, pulcro innatus corpori: illuſtratur ab eo, elucet, ſplendorem ſuum transfundit. Ut nibil aliud ſit pulcbritudo corporis, quam futurae virtutis flos, & majoris quaſi pulcritudinis praeludium. Sicut enim ſolis exortum praecedit fulgor quidam in ſummitate montium, quo vebementer delectantur oculi, quod aliud exſpectant: Ita animae ſplendorem ſplendor aliquis in extremis corporis partibus praecedit, quo plurimum delectantur pbiloſopbi, quia aliud mox venturum vident.* Hunc prorſus fuiſſe Petronii ſenſum de Socrate, convincunt ſequentia: *non tam intactus Alcibiades in praeceptoris ſui lectulo jacuit.* quae ſic & Plutarchus confirmat in Sermone primo de Virtut. Alex. paullo ante finem: Σωκράτης ἠνείχετο συγκοιμηθέντος Ἀλκιβιάδου. *Socrates ſe continebat Alcibiade una dormiente.*

Cap. CXXIX. *Funerata eſt pars illa corporis.*] Sic Maximianus:

> *Aſt ubi dilecti perſenſit funera membri.*

Et alibi:

> *Hac me defunctum vivere parte puto.*

Sic & Martialis lib. XIII. Ep. 34.

> *Quum ſit anus conjux, & ſint tibi mortua membra.*

Ovidius item lib. III. Amor. Eleg. 7.

> *Noſtra tamen jacuere velut praemortua membra.*

Ipſus Petronius cap. XX. *Sollicitavit inguina mea mille jam mortibus frigida.* cui conſonum illud etiam Martialis lib. XI. Ep. 47.

> *Nec levat exſtinctum ſollicitata caput.*

Clauditque Epigramma.

> *Summa petas, illic mentula vivit anus.*

Et cap. CXXXII. cui mire hinc acumen accedit:

> *Sed furciferae MORTIFERO timore luſus.*

Pars illa corporis.] Sic cap. CXXXII. *Cum ea parte corporis verba contulerim.* & ſaepe alias. Carmen obſcoenum:

> *Falce minax, & parte tui majore, Priape.*

Et alias paſſim. Etiam videtur de feminco arvo uſurpare Petronius cap. CXII. *Ne banc quidem partem corporis abſtinuit.*

Codicilloſque mibi dominae ſuae reddidit.] *Codicilli* hic ſcripti genus ſolitum ad praeſentes mitti. Plane indicat Seneca extrema epiſtola LV. *Video te, mi Lucili, quum maxime audio: adeo tecum ſum, ut dubitem, an incipiam non epiſtolas, ſed codicillos, tibi ſcribere.* Item Tacitus lib. IV. Annal. de Sejano loquens: *Componit ad Caeſarem codicillos. moris quippe tum erat, quamquam praeſentem, ſcripto adire.* Morem autem iſtum, *praeſentem* videlicet *ſcripto adeundi*, primus excogitavit Caeſar, Plutarcho referente, ejuſque rationem reddente. Λέγεται δὲ καὶ τὸ διὰ γραμματίων τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν, Καίσαρα πρῶτον μεμηχανῆσθαι, τὴν κατὰ πρόσωπον ἔντευξιν ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων τοῦ καιροῦ, διά τε πλῆθος ἀσχολιῶν, καὶ τῆς πόλεως τὸ μέγεθος, μὴ περιμένοντος. *Memorant eum praeterea rationem cum amicis per litteras agendi primum excogitaſſe Caeſarem, quum conloquendi coram de rebus neceſſaris tempus propter occupationum multitudinem, atque Urbis laxitatem, ſpatium non daret.* Ipſum poſtea uſurpare Auguſtum, & Tiberium, notum ex Suetonio, Macrobio, & Tacito. Infra hoc capite Polyaenos: *verbaque in codicillis talia impoſui.* Hiſpani vocant, *Villetes.* an à *villa* deducta vox, noſtrates docti viderint.

CIRCE POLYAENO SALUTEM.] Vulgaris iſthaec olim epiſtolarum ἐπιγραφή, ſalutatione nempe numquam contemta. Plauti non piget exemplum referre ex Pſeudolo I. I. 39.

> *Pboenicium Calidoro amatori ſuo*
> *Per ceram, & linum, litteraſque interpretes,*
> *Salutem mittit.*

Valde autem, quippe cum receptus eſſet mos iſte, impudens velut habebatur epiſtola, quae carebat ſalute. Plane ipſe Plautus Bacchidibus IV. IX. 83. ubi quod in Mneſilochi litteris ſalus initio ſcripta non erat, ſubdit Chryſalus:

> *Inde à principio jam impudens epiſtola eſt.*

Lenones tamen indigni prorſus habiti, ad quos illa mitteretur ſalutatio. Sic Pſeudolo IV. II. 56. ubi, Polymachaeroplacides miles Ballioni lenoni ſcribit:

> *Salutem ſcriptam dignum eſt dignis mittere:*
> *Te ſi arbitrarer dignum, miſiſſem tibi.*

Nunc etiam languori, &c.] Hoc eſt, tantum abeſt, ut querar, quin potius languori tuo gratias ago.

In umbra voluptatis diutius luſi.] Argutiſſime ſane *umbram voluptatis* adpellat, levem illam initio venerei conflictus velitationem. Fungitur interpretis munere nec minori cum elegantia Achilles Tatius lib. V. ubi de Clitophontis frigiditate Melite queritur: Ἀλλὰ τὸ πάντων οὐρανι-

καν-

κύταζον, προτακτόμενος καταφιλῶν οὕτως ἀνίστης, ὡς ἄλλη γυνή. τίς αὕτη τῶν γάμων ἡ σκιά; *Quin immo (quod omnium contumeliosissimum est) complexu meo, ex ipsis dissuaviationibus aeque discedis, atque alia mulier. At quid hoc est, nisi nuptiarum umbra?* Venit & Nonnus hic adpositus adsecla, quum lib. XLII. gaudium in somniis venereum σκιεροὺς γάμους vocat, hoc est, *umbratiles nuptias.* Convenit item rei mirifice & verbum *ludere*, quod & superius cap. CXXVII. pariter usurpat: *Mille osculis lusimus quaerentes voluptatem robustam.*

Negant enim medici, sine nervis homines ambulare posse.] Notum est hoc satis ex Medicorum filiis, & eorum parente Hippocrate lib. II. Praedictorum. Ludit autem haud invenuste in ambigua *nervorum* acceptione. nam saepe pro parte illa corporis, qua homines sumus, *nervus* accipitur. fors, quia, ut tradit ipsus Hippocrates, φλέβες καὶ νεῦρα ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος τείνουσιν ἐς τὸ αἰδοῖον. *Ex toto corpore venae, & nervi in pudendum procedunt.* Plane expedit se post pauca argutula puella: *Recipies, inquam, NERVOS tuos, si triduo sine fratre dormieris.* Sic & Arbiter pluries: cap. CXXXI. *Dicto citius NERVI paruerunt imperio.* & eodem capite:

------ *Et NERVIS tente Priape fave.*

Ac cap. CXXXIV. *Quae striges comederunt NERVOS tuos?* Ita & Horatius Epod. 12.

Cujus in indomito constantior inguine nervus.

Et Appulejus lib. II. Metamorph. & plures alii. Ast elegans est, & ambiguus itidem apud poëtam liberum Carm. 69. de Penelope lusus ille, nullum scilicet, conjunx ut Ulysses, sui arcus nervum tetendisse, jactante. de quo Homerus Odyss. Φ. Ubi & nequiter illa ad nervum genitalem aperte adludit. loquitur ad ipsam Priapus:

E quibus (procis) *ut scires, quicumque valentior esset,*
Haec es ad arrectos verba locuta procos.
Nemo meo melius NERVUM tendebat Ulysse,
Sive illi laterum, seu fuit artis, opus.
Qui quoniam periit, modo vos intendite: qualem
Esse virum sciero, vir sit ut ille meus.
Hac ego Penelope potui tibi lege placere:
Illo sed nondum tempore factus eram.

Sic & Ludovicus Ariostus usurpavit ad antiquos Poëtas, ut conjicere est, respectu. Adloquitur Bradmantem viraginem pulcerrimam Rodomontius Cant. 35.

Io son di tal valor, son ti tal NERBO,
C'haver non dei d'audar di sotto à sdegno.

Dilogia ludit.

Tentavit.] *Tentare* dicitur de morbis leviter corpora tangentibus. Plane Caelius Aurelianus lib. I. Morb. Diuturn. cap. 3. ubi de Incubone profatur: *Est autem supradicta passio Epilepsiae tentatio*, hoc est, praecursor, & principium. Hispani parissime usurpamus: *Otra vezo me hatentado este mal.* Claret jam, puto, argutia puellae, quum frigescentium valde nervorum illa sit exaggeratio.

Ad tubicines mittas.] Nihil refert hic *tubicines*, an *tibicines* legas; frequens quippe utrorumque, ac paene promiscuus in funeribus usus, quod satis jam liquet. Ideo autem ad lugubrem pompam plures forsitan accersiti, quod dulci ac blando musicae concentu fletus caussa mitior redderetur ac lenior. quod Boëthium in Prooemio artis Musicae, puto, tradidisse. Funerum tibicines peculiari adpellatione *siticines* dicebantur, & *monumentarii ceraulae*, Graecis τυμβαῦλαι. Plura vero de iis acta jam olim eruditis hominibus, obviaque apud scriptores de Funeribus, & Bulengerum de Theatro.

Homini tamen misero non invideo medicinam.] En *miser* pro aegroto etiam Arbitro, nam Plauto sic acceptum jam pridem observavit Franc. Floridus lib. II. Lectionum Subsivivar. cap. 23. ita in Poenulo habet v. II. 43.

------ *Miseram esse praedicat buccam sibi:*
Fortasse medicos non esse arbitrarier.

Non timeo, ne quis inveniatur, cui minus placeam.] Isthaec superbientium feminarum fiducia quamnam non tetigit? Ovid. etiam novit I. de Arte:

------ *Sibi quaequae videtur amanda:*
Pessima sit, nulli non sua forma placet.

Circes autem emendatissima erat pulcritudo, itaque ejus, ut Helenae apud ipsum Nasonem, fastus tolerabilis. sic ad Persidem suum inquit in Epist.

Hoc quoque enim dubito, non quod fiducia desit,
Aut mea sit facies non bene nota mihi.

Nota vero pessime plerisque, unde & fiducia falsa. Ita ad amicam Propertius resipiscens lib. IV. El. 23.

Falsa est ista tuae, mulier, fiducia formae.

Nec speculum mihi, nec fama mentitur.] Audi, ut *speculum* & *famam* pariter Martialis conjunxerit Ep. 41. lib. II.

Quare si speculo mihique credis.

Utrumque tamen mendax olim audiit. *Speculum*, quod ei, verax quum semper sit, aniculae ac deformes non crederent. nam, ut Ovidius ait paullo post laudandus:

Pessima sit, nulli non sua forma placet.

Ideo Graecis etiam haud semel δόλον vocatum. *Famae* vero, quod natura sua fallax semper exstiterit. Abunde Tertullianus quem unicum referam. Ipse dum illud interpretatur Virgilii.

Fa-

Fama malum, quo non aliud velocius ullum, inquit in Apologetico: *Cur Fama malum? quia velox? quia index? an quia plurimum mendax? quae ne tunc quidem, quum aliquid veri adfert, sine mendacii vitio est, detrahens, adjiciens, demutans de veritate. Quid? quod ea illic conditio est, ut non nisi quum mentitur, persuaderet; & tam diu vivit, quam diu non probet.* Martiali tamen nonnumquam verax est, quapropter lib. VII. Ep. 5. inquit:

Credo tibi, verum dicere, Fama, soles.

Fieri.] Sic habent plerique veteres codices, alii vero, *frater*, quam lectionem praetulit editio Helenopolitana. unde subit suspicari, utrumque scripsisse Petronium. Chrysis ancilla hic Polyaenon adloquitur, & post convicium dominae, opportune ei adsentari adgreditur. cui & *fratris* compellatio satis adposita, blandientium namque illa fuit olim amicorum. Sic & Quinctilianus edocet declamat. 321. *Certe quoties blandiri volumus his, qui esse amici videntur, nulla adulatio procedere ultra hoc nomen potest, quam ut FRATRES vocemus.* Sic apud Symmachum passim est *frater* pro amico, ac familiari. Et ad Esther Assuerus rex cap. 15. *Quid habes Esther: ego sum frater tuus, noli metuere.* Ubi Joseph Ben Gorion *amicus* interpretatur. Blandientis hic quoque mulierculae & ille veneficii respectus erit: summa quippe excusationis Polyaeni anterius illa fuit: *veneficio contactus sum.*

Lunam deducunt.] Sagarum isthic potissimus conatus. inferius rursus cap. CXXXIV.

------ *Lunae descendit imago*
Carminibus deducta meis.

Ubi & nos plura.

Cap. CXXX. *Fateor me, domina, saepe peccasse, nam & homo sum, & adhuc juvenis.*] Duplex hic Polyaeno praesidium est. primum, quod homo sit, cujus natura erroribus obnoxia. Ipsus cap. LXXV. *Nemo nostrum non peccat, homines sumus, non dii.* Alterum, quod junior; inquit namque Cassiodorus: *Gloriosa supplicatio est, quae veniam quaerit aetatis,* lib. VII. Formula 41. quae de *aetatis venia* est. Sic & Aristaenetus lib. II. Ep. 1.

Proditionem feci, hominem occidi, templum violavi.] Speciem habent proverbialem locutiones istae; in summis flagitiis usurpandae.. non tamen referendae sunt ad ullum Polyaeni facinus, cujus in Satyrico mentio; nec, ut volunt interpretes, ad *audaciae nomina*, hoc est, specimina, cap. LXXXI. Encolpio recensita, qui idem nunc cum Polyaeno est. In praesentia enim ad nihil aliud opportune magis verbis illis respiceret, quam ad multiplex crimen illud enervati corpusculi. uti, ni fallor, non neminis quoque fuit, nescio tamen ubi, argutum commentum.

Non me, sed instrumenta, peccasse.] Acute satis, tanquam habeant instrumenta illa suum proprium arbitrium. Vide quae observamus ad verba cap. CXXXII. *Naturali convicio exoneravi.*

Paratus miles, &c.] Mens, *nec potui cupiens*, quod simili in re dixit Ovidius lib. III. Amor. El. 6. *miles*, Veneris nempe. nam *miles* etiam impudice usurpatur. Appulejus lib. IX. *commodum prima stipendia Veneri militabant novi & nudi milites.* Eadem ratione, qua *militare*, *militia*, &c. nos alibi.

Arma.] De Marte ad Venerem multiformis translatio, ast armorum creberrima. passim pro membro usurpantur genitali. Sutrius Comicus: *Myrrhinum mihi adfer, quo virilibus armis occursem fortiuscula.* Propertius lib. IV. El. 9.

------ *Et toto solvimus arma toro.*

Et alias saepe. Cornelius Gallus hypobolimaeus:

Fortis ad occasum ni pugnem solis ab ortu,
Detrahat ignavo protinus arma Venus.

Maximianus item ad amasiam:

En longo confecta situ tibi tradimus arma;
Arma ministeriis quippe dicata tuis.

Plures. Hinc ergo & subodorari jam licet Arbitri nequitiam, ubi de Ascylto sermo est cap. XCI. *Quum duos armatos viderem, ad fortiorem confugi.* quae mire sequentibus consonant, adhuc Arbitro de ipsomet loquente cap. XCII. *Habebat enim inguinum pondus tam grande, ut ipsum hominem laciniam fascini crederes.* Pariter etiam Hispanis, *Armado*, & *Armar*, inter obscoena.

Forsitan animus antecessit corporis moram.] Forsitan & hic Petronii animus haud erit cuiquam pervius, vera autem philosophia ille innititur. ejus enim placitis constitutum est, verum ac plenum veneris gaudium animi corporisque commotione constare. Sic & Appulejus indicat lib. II. Metamorph. *Quum ergo jam vino madens, nec ANIMO tantum, verum etiam CORPORE ipso ad libidinem inquietus alioquin, & petulans.* Idemmet & Arbiter saepe innuit, adpositis vero verborum involucris subdit hic in codicillis: *Non me sed instrumenta peccasse.* &: *Paratus miles arma non habui.* & cap. CXXXI. *Postero die quum sine offensa corporis, & animi consurrexissem.* & postea eod. cap. *Ecquid hodie totus venisti?* Unde jam isthaec loca nova luce clarent. Verum enim vero sic natura comparatum est, primorum scilicet parentum noxia, ut si animus, id est, animi adpetitus, corporis moram antecedat, & urgeat, tunc maxime repugnet corpus, adverseturque, quae in praesentia mens est Petronii proculdubio. Fulcit mire sententiam magnus August. & penitus Arbitri sensum propalat lib. XIV. de Civ. Dei cap. 16. *Sed neque ipsi amatores hujus voluptatis, sive ad concubitus conjugales, sive ad immunditias flagitiorum, quum voluerint, commoventur: sed aliquando motus ille importunus est nullo poscente, ali-*

liquando autem destituit inbiantem, & quum in ANIMO concupiscentia ferveat, friget in CORPORE: atque ita mirum in modum, non solum generandi voluntati, verum etiam lasciviendi libidini libido non servit: & quum TOTA plerumque menti cohibenti adversetur, nonnumquam & adversus se ipsam DIVIDITUR, commotoque ANIMO, in commovendo CORPORE se ipsa sequitur. Plura non addimus, post ferculum namque adeo opiparum ex penu nostro necessario sorderent diaria.

Omnia.] Nuptum hic verbum, ut supra jam vidimus ad verba cap. XI. *Nec adhuc quidem omnia erant facta*, quem locum licet adire.

Tempore.] Hoc est, mature adverbium enim est, *tempori*, & *tempore*; ut *vesperi* & *vespere*; *heri* & *here*; *mini* & *mine*, ac similia. quo & opportune magis spectat Vulcani fabella lib. 2. Fab. 166. quam alias Symbolae ἀ·καίρως ex Hygino referunt. Ego hic possem ex Fulgentio Mythologo.

Per quod te habere potui.] Nemo jam non novit verbi *habere* minus honestam notionem. Discedimus nos ideo hinc elegante Aristippi dicto apud Ciceronem lib. IX. Epist. *Sed tamen Aristippus ille quidem Socraticus erubuit, quum esset objectum, habere eum Laida: Habeo, inquit, Laida; non habeor ab illa.* Optime ad mentem Petronii.

Summa tamen excusationis meae.] Diversa prorsus ab aliis *summae* acceptio isthaec. haud secus & Seneca usus lib. I. de Beneficiis cap. 10. *Haec est enim injuriae summa: beneficium perdidisti.*

Curavi diligentius noxiosissimum corpus.] Sic Plinius Ep. 20. lib. V. *Curatis utcunque corporibus.* Docet ibidem Petronius, quid, *corpus curare*, sit. nimirum ungi, pasci, & adcumbere, ac uno verbo, genio indulgere. Quo facit & illud ejusdem Arbitri cap. CXV. *Cibisque naufragio corruptis utcumque curati, tristissimam exigimus noctem.* Idque Maronis in III. divini operis:

---- *Passimque in littore sicco*
Corpora curamus.

Noxiosissimum corpus] Partem, qua homines sumus. Vidit & jam pridem Rigaltius ad illud Phaedri de Eunucho:

Damnum insectatus est amissi corporis.

Unde etiam haud inconcinne exponendus Ovidius lib. II. Amor. El. 10.

Saepe ego lascivae consumsi tempora noctis,
Utilis & forti corpore mane fui.

Apertius tamen hacce *corporis* notione usus El. 7. l. III.

Num mea Thessalico languent devota veneno
Corpora?

Bulbis, cochlearumque sine jure cervicibus.] Veneri quidem suscitandae pari vi ac virtute videntur veteres agnovisse *bulbos*, & *cochleas*, quum & saepius conjunxerint ex compacto, ubi suscitabula nimirum libidinis languentis pararint. Sic Alexis apud Athenaeum lib. II. cap. 23.

—— Πίννας, καράβον,
Βολβοὺς, κοχλίας, κήρυκας, ὠὰ, ἀκρωκώλια.
Τοσαῦτα τούτων ἄν τις εὕροι φάρμακα.

---- *Pinnas, locustam,*
Bulbos, cochleas, cerycas, ova, extremos pecudum artus.
Tam multa ex his invenias remedia.

Heraclides item Tarentinus in convivio ibid. ubi & rationem reddere videtur: Βολβὸς, καὶ ὠὸν, καὶ τὰ ὅμοια, δοκεῖ σπερματικὰ εἶναι ποιητικὰ, διὰ τὸ ὁμοειδεῖς ἔχειν τὰς πρώτας φύσεις, καὶ τὰς αὐτὰς δυνάμεις τῷ σπέρματι. *Bulbus, cochlea, ova, & similia gignere semen videntur, quia prima illorum natura eandem cum genitura speciem & potestatem habet.* Item Theocritus Idyll. XIV. quum epulum struit amatorium.

Βολβός τις κοχλίας ἐξῃρέθη.
Bulbus & cochlea promebantur.

Sed satis jam locorum, innumeri namque scriptores sunt, qui in re veneris prodiderunt eorum usum. Haud semel Athenaeus, etiam Dioscorides, Naevius, Ovidius, Juvenalis, Apicius, M. Varro, Plinius, Columella, Appulejus & alii. Verum enimvero mirum admodum est, quod de bulborum radicibus scribunt naturalium rerum doctores: nempe ab similitudine ὄρχιας ipsas vocari, hoc est, *testiculos*, quia omni ex parte humanorum testiculorum figuram exhibeant; itemque in pube pilos fibrillae capillaceae quam plurimae, quae circa caulis principium insunt per ambitum. ut vel sic etiam virtutem bulborum ac potestatem artifex natura palam indicare satageret. Ipsorum videre licet apud Portam schemata lib. III. Phytognom. cap. 44. *Cervices* autem *cochlearum* expetitas gulonibus fuisse, jam viderunt alii.

Hausi parcius merum.] Unus Flaccus Argonaut. lib. II. inlustris Petronio interpres:

---- *Lapsas*
Restituunt (Argonautae) *vires, & parco corpora Baccho.*

Alii vero Arbitri interpretes sibi constant parum.

Ne latus frater meum convelleret.] Oppido nequiter dictum. Idem aliter supra de simili fratre cap. LXXXVII. *Pungere me manu coepit, & dicere, quare non facimus?* Et dilogia potuit hic quoque ludere. nam *latus* praetextatum vocabulum est, ac persaepe antiqui pro sede libidinis usurparunt. Plin. lib. XXII. cap. 13. de urticae semine agens: *Et lateri medetur cum semine lini.* Et Ovidius lib. III. Amor. Eleg. 10.

Vidi

Vidi ego, quum foribus lassus prodiret amator,
Invalidum referens emeritumque latus.

Item Phyllidis Epistola:

------ *Et lateri conseruisse latus.*

Cap. CXXXI. *Etiamsi locum inauspicatum timebam.*] *Nam movemur enim*, ait Cicero II. de Leg. *nescio quo pacto locis ipsis, in quibus eorum, quos diligimus, aut admiramur, adsunt vestigia.* Vim quippe magnam habent loca ad rerum memoriam revocandam. Eadem mens Plinii Junioris est lib. VI. Epist. *Ipsa loca, in quibus esse una solemus, acrius me tui commonent.* Item Senecae Ep. 50. *Repositum in animo nostro desiderium loca interdum familiaria evocant.* Propterea ejusmodi loca valde esse amanti cavenda, si amasiam cupit oblivisci, monet Ovidius in II. de Remed. Amor.

Et loca saepe nocent: fugito loca conscia vestri
Concubitus, caussas illa doloris habent.
Hic fuit, hic cubuit, thalamo dormivimus illo:
Hic mihi lasciva gaudia nocte dedit.

Faciunt & huc quae anterius notavi ad verba cap. CXVII. *Ideoque de civitate sua miserrimum senem exiisse*, &c.

Fastose.] Superbe. Convincunt plane ejusdem Chrysidis verba cap. CXXVI. ubi ipsummet affatur Polyaenon. *Quia nosti venerem tuam, SUPERBIAM captas.* Ita & Agraetius: *fastus de superbia, & facit genitivum fastuum.* Elegans est in re amoris vox illa, *fastose.* Sic politissimus Martialis lib. X. Ep. 13.

Ad nocturna jaces fastosae limina moechae;
Et madet, heu! lacrimis janua surda tuis.

Et Bargates supra ad Eumolpum cap. XCVI. *Contubernalis mea mihi fastum facit.* Ac plures alii. Sic & *fastidium* usurpat Tibullus Eleg. 8. lib. I.

Licium protulit varii coloris filis intortum.] *Licia*, quae filis varii coloris variique numeri constarent, solita fuisse veneficiis adhiberi, protritum. neutiquam vero, id licium, quod fuisset quadam religione ac artificio contortum, in magicis habuisse vim longe majorem. Innuit indubie Petronius, *Licium filis intortum*, inquiens. Plane autem indicat Lucanus lib. VI.

Traxerunt torti magica vertigine fili.

Ubi *magica vertigo* mihi *rhombus* Ovidii est, & Horatii *turbo*, & Propertii *rota.* Unde, quod arte quadam venefica licia torquerentur, quodque inter in orbem vertendum carmina quaedam insusurrarent, conligere est.

Magico torti sub carmine rhombi,

dixit Propertius. Sic item Laelius, poëta vetustus, petens ad philtra licia isthaec inter alia (si vera tamen est Josephi Scaligeri & Gilberti Gaulmini emendatio)

Trochiscili, ungues, teniae
Aureae, illices, bitortilae.

Quo etiam facere Plutarchi *in* περὶ προσώπ. *in Plasi*, πλεκτὸν ἔριον, id est, *tortilis lana*, qua Saturnus à Jove ligatus in Tartarumque detrusus est, haud ambigit ipse Gaulminus. Nec secus Scipio Gentilis in Appul. Apolog. τὸ ποικίλον in lancis coronis apud Artemidorum lib. I. cap. 79. censet, non solum ad varietatem colorum, sed ad *intortam lanam*, esse referendum. Ideoque ipsas coronas in somniis visas veneficia ac vincula portendere.

Carmine.] Incantamento, aut *cantamine*, ut loquitur Appulejus. *Percantatione*, ut S. Augustinus: Sic Juvenalis Sat. VI.

Hippomanes carmenque loquar, coctumque venenum.

Arnobius lib. I. *Qui sine ulla vi carminum, sine herbarum & graminum succis.* Sed latius alibi. Vir autem eruditus Doct. Don Thomas Tamajus de Vargas putabat hocce carmen distichon esse, cui pagina proxime sequenti exsulare contigit, ac proinde hic esse inserendum.

Dum vivis sperare licet, tu rustice custos
Huc ades, & nervis tente Priape fave.

Argute enim. aliud vero noluit Petronius, quam quod dictum anterius.

Ter me jussit exspuere.] Virgilius in Ciri:

------ *Ter in gremium mecum, inquit, despue virgo,*
Despue ter virgo, numero deus impare gaudet.

Sed hic fuse omnes. Addam tamen, sic apud Lucianum Chaldaeum incantatorem ter in faciem Menippi conspuere, quum ipsum, ut ad inferos descenderet, incantabat.

Purpura involverat.] *Purpuram* hic viris doctis negotium vidi facessere: quod pariter & Bourdelotius videtur sensisse. equidem vero sic me ex objectis laqueis expedio. Biceps sacrum hocce fuit aniculae sagae, & *magicum* propulsando veneficio, quo contactus Polyaenos, ut dixit cap. CXXVIII. & *piaculare* placando numini Lampsaceno, hoc est, Priapo. Primum re ipsa patet; alterum quoque ac praecipue ex pluribus nostris actus hujusce notatiunculis, versiculisque subsequentibus:

Dum vivis. sperare licet, &c.

ubi nempe doctis viris illos conlocare visum. Isti ergo *purpura* hic adhibita, nam, ut inquit Plinius lib. IX. cap. 36. *Purpura diis advocatur placandis.* Et Servius Aeneid. lib. XII. *Purpura maris vicem ad piandum praebet.* & Clemens Alexandrinus in Protrept. inter piacula ταινιῶν τινῶν ἐρίῳ καὶ πορφύρᾳ πεποικιλμένων meminit, id est, *quorundam sertorum ex lana & purpura variatorum.* Potuit & priori *purpura* adhiberi, sacro, in-

quam, magico. nam ejus tinctura hominis lotio conficiebatur, teste etiam Plinio eodem lib. cap. 39. *Lotio* autem praestigiatoris artem deleri, ut Sarisberiensis loquitur, ideoque veneficas lotio etiam magia enervatis mederi, vulgo notum est. Itaque *purpura* lotii vicem hic praebere posset, ut maris in expiationibus, ceu Servius supra protulit.

Ingenti tumore repleverunt.] Sic ego primus edidi, & sic Arbiter haud dubio scripsit. in scriptura vero, quae huc usque regnavit, scilicet, *ingenti motu repleverunt*, mendum sane facile committi agnoscitur, quippe quod ex duarum syllabarum trajectione ortum, & alius praetermissa repetitione. *Tumorem* parti ei rigidae dedit itidem Tibullus in Priapeis:

Et inquietus inguina adrigat tumor.

Unde & qui, *inquieti motu*, emendabat, nihilum profecit. minime namque ibi oberat sententiae τὸ *ingenti*, sed potius *motus* ille, qui aniculae manus replere ineptissime conabatur. ac praeterea *ingens motus*, & *inquietus*, anne differunt?

Vides, quod alis leporem excitavi.] Hancce scripturam sartam tectamque conservare, mihi semper in animo fuit. Nam verba omnia ad aniculae mentem sunt adpositissima. Dividiae autem Criticorum de voce, *alis*, olim exstitere: pluresque parum recte amplectuntur, *aliis.* Pinnae enim excitato peni neutiquam tribuerentur improprie, quod plane tuetur Juvenalis Sat. VI.

----- *Quod enim non excitet inguen*
Vox blanda & nequam? digitos habet, ut tamen omnes
Subsidant pennae.

Licet ergo, inquit Satyricus, inguina labascant, improbis tamen verbis, veluti digitis, sollicitata excitantur. Non aliter illi dedit *pennas* Ludovicus Ariostus loco haud vulgari. loquitur de Rugiero nudam Angelicam conspicante, & inire cupiente, extremo Cant. 10.

Quivi il bramoso Cavalier ritenne
L'audace corso, e nel pratel discese,
E se raccorre al suo destrier le Penne,
Ma non à tal, che piu le havea distese.

Non semel & *Equum* partem illam, ut hic, adpellavit. Sic Cant. 8.

Ma ne l' incontro il suo Destrier trabocca,
Ch' al desio non risponde il corpo infermo.

Et iterum:

Tutte le vie, tutti li modi tenta,
Ma quel pigro Rozzon non pero salta, &c.

Lepus enim etiam inter obscoena, vel uno Plauto teste Casina. I. I. 50.

Meus pullus passer, mea columba, mi lepus.

Pariter ac nobis, *gaçapo*, vox plane fornice nata. *Excitare*, itidem. Juvenalis supra, Martialis passim, Tibullus, alii. *Alatus* etiam & *lepus* alius apud Petronium cap. XXXVI. sed absimili sensu. Hui! quid si picatas manus plagiarii mei & hic contingeret agnoscere?

----- *Et nervis tente Priape fave.*] Id saepe à Priapo precabantur Ethnici. passim in Priapeïs, ac nos alibi dicimus. at usque eo dementiae devenere, ut vota ei facere haud dubitarit, qui se nimirum cuperet sat rigidum praebere. Eo spectat Carmen illud cap. CXXXIII.

Nympharum Bacchique comes, &c.

Tentus autem millies ille audiit, quippe qui

Tormento citharaque tensiorem

suum penem extollat. inde & *tentigo*, & *penitentia*, &c. inter impudica.

Nobilis aestivas platanus diffuderat umbras.] Plura Hermogenes περὶ γλυκύτητος orationis, ac de *descriptionibus* agens, huic conducentia congerit, quem vide. De *platanis* supra nonnulla tetigimus. *Nobilis* hic Arbitro vocatur, quia viri principes valde in deliciis habuerint, & usque eo sane magni platanos fecerint, ut sub ipsis consueverint convivari: etiamque cum amasiis concumbere. vid. Plinium. quod decus vel Jupiter ipse platanis noluit invidere, nam poëtae fabulantur sub platano scilicet cum Europa concubuisse.

Et circumtonsae trepidanti vertice pinus.] Et *pinus* olim arbor umbrifera censita, ideoque cum platano, ut Arbiter, sociarunt poëtae alii. Horatius lib. II. Carm. II. qui locus & praedictis subvenit:

Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu jacentes sic temere, & rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo
Potamus uncti?

Et saepius cum populo. speciem vero mire expressit Petronius, Ovidium quoque indubie exprimens X. Transform.

Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus.

De *lauro* autem, quae subsequitur, & superius meminimus.

----- *Cupressus.*] Inter deliciosas namque arbores, faustas, laetas etiam recensita. Martialis in descriptione amoenarum aedium lib. XII. Ep. 50.

Daphnonas, platanos, ac aërias cyparissos.

Alii.

----- *Testis silvester Aëdon,*

Atque urbana Progne. -----] Haec est verissima scriptura, quae inter variantes MSS. repraesentatur. *Iasdon* autem vox nihili unde inrepsit in plures vulgatos libros, puto Criticorum filios haud subodorari. Aperta est Ovidii imitatio VI. Metam. Ibi enim postquam extremo libro Philomelae & Prognes fabulam pluribus persecutus esset,

ſet, tandemque ipſas abiiſſe in aves, dixiſſet, addidit;

----- Quarum petit altera SILVAS:

nempe Philomela:

Altera tecta ſubit.

ſcilicet Progne. Iſthaec mero meridie clariora: Philomela namque luſcinia eſt, quam Graeci ἀηδόνα adpellant; neutiquam tamen Graecam vocem poëtae Latini adſpernati ſunt. Ea & uſus pariſſimo loco Seneca in Agamemnone verſ. 666. quem aemulari, licet poetae adhuc in vivis agentis, haud indecore Arbiter potuit:

Non quae verno nobile carmen
Ramo cantat querula Edonis,
Ityn in varios modulata ſonos:
Non quae tectis Biſtonis ales,
Reſidens ſummis, impia diri
Furta mariti garrula deflet.

Sic & auctor Octaviae, verſ. 898.

----- Quae lacrimis nos bis queſtus
Reddet Aëdon? cujus pinnas, &c.

Lucanus in fine Panegyrici ad Piſonem:

Sic & Aëdonia ſuperantur voce cicadae.

Luſcinia autem ſilvarum arborumque incola eſt, unde adpoſitiſſime Arbitro *ſilveſter* nuncupatur. Ita ipſus Naſo Conſolat. ad Liviam: verſ. 105.

Talis in umbroſis mitis nunc denique SILVIS
Deflet Threïcium Daulias ales Ityn.

Ita & ἀηδὼν Homero χλωρηῒς dicta Odyſſ. T. hoc eſt, interprete Euſtathio, ἡ ἐν χλωροῖς τόποις διατρίβουσα, *quae in locis virentibus habitat.* Virgilio IV. Georg.

----- Populea moerens Philomela ſub umbra.

Progne vero hirundo eſt, quae *domeſtica* Latinis pluries vocata; uti Graecis οἰκεία, Nonno μερόπεσσι συνέστιος, *hominibus contubernalis.* Porro *ſilveſter*, & *urbana*, ſatis eleganter opponuntur.

Reſoluta.] Hoc eſt, corpus ſoluta. recte omnino, nam qui in lectulum projiciunt ſe dormituri, membra reſolvunt. ſic dixit de Cerbero Virgilius VI. Aeneid.

---- Atque immania terga reſolvit
Fuſus humi.

Sic etiam & illud Propertii interpretatus eſt Paſſeratius lib. II. El. 34.

Deſine, & ad molles membra reſolve toros.

Aſt nemo planius expreſſit Curtio elegantiſſimo ſcriptore lib. VI. ubi de Philota ſermo eſt ſuſpecto de conjuratione in Alexandrum, nihilominus tamen in utramque aurem, ut ajunt, dormiente: *Illum ſive ſecuritate animi, ſive fatigatione RESOLUTUM ſomnus oppreſſerat.*

Marmoreis cervicibus.] Videtur hocce à Virgilio mutuatus IV. Georg. de Orpheo diſcerpto loquente:

Tum quoque MARMOREA caput à CERVICE revulſum.

Conſonum eſt illud Naevii in Iliad. Cyp. lib. I.

Collum marmoreum torques gemmata coronat.

Sic *pectus marmoreum* dixit Lucilius. *Marmoreis* ergo, id eſt, candidis. plane Martialis in eleganti antitheto lib. VIII. Ep. 56.

Marmorea fundens nigra falerna manu.

Aureum torum.] Καλὸν interpretantur. mihi vero revera *aureus* eſt. nec id valde eo temporis mirum. nam Plinius lib. XXXIII. cap. II. inquit: *Lectos vero mulierum jam pridem totos operiri argento*, &c. & poſt pauca addit de Carvilio Pollione equite Romano: *Idem & aureos* (lectos) *fecit.* Quum de Julio Caeſare ſileam, quem, teſtis eſt Suetonius, *in aureo lecto veſte purpurea decubuiſſe.*

Myrtoque florenti quietum verberabat.] Myrtus Veneris arbor. & merito in deliciis illa habuerit, vim namque à natura obtinuit libidinis promovendae. Quam igitur & hoc nomine venerit hic myrtus tempeſtiva, haud neceſſe indicare. Potuit & id temporis puella ad manum habere muſcis ſcilicet abigendis, quod olim fieri ſolitum. Martialis lib. III. Ep. 82.

Fugatque muſcas myrtea puer virga.

Quietum.] Ipſum torum. Sic Lucretius cubilia ferarum vocavit, *quietes*, lib. I.

Namque canes ut montivagae perſaepe feraï
Naribus inveniunt intectas fronde quietes.

Homerum imitatur, qui κοῖτον etiam ἀντὶ τῆς κοίτης uſurpat Odyſſ. II.

——— Κοίτου δὲ μέδηται.

----- Lecti curam habuerit.

quod obſervat Giſanius. Pari ratione in priſcis marmoribus *quietorium* & *requietorium* inveniunt, pro ſepulcretis. *Quieſcere*, hoc eſt, dormire, in ſepulcris defuncti exiſtimantur. unde & κοιμητήρια, id eſt, *dormitoria*, eadem loca vocari, notum eſt.

Ramum ſuper oculos meos poſuit, & quaſi pariete interjecto audacior facta.] Ramum myrri. Qui prae pudore loqui non audent, multum animo confirmantur, ſi arte quadam praeſentium poſſunt fugere obtutum. Recte ſane, quum verum ſit, quod inquit Ariſtoteles lib. II. Rhetoricor. τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ, *pudorem eſſe in oculis.* Nec non Euripides, ex quo refertur hic verſus:

Αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖσι γίγνεται, τέκνον.
Mea gnata, in oculis naſcitur hominum pudor.

Quod illud Sapphus ſpectat:

Αἰ δ' ἦχες ἐσθλῶν ἵμερον ἢ καλῶν,
Καὶ μηδὲν εἰπῆν γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν·
Αἰδώς κεν οὐχὶ σ' εἶχεν ὄμματα.
At ſi te cepiſſet bonarum rerum, aut boneſtarum, deſiderium,

Nec lingua tua trepidasset aliquid improbum prolatura,
Pudor profecto oculos tuos non occupasset.

Huic igitur adstruendo, Petronioque inlustrando, nonnulla exempla adlubet referre. Socratis insigne est apud Platonem, quod imitatus Hispanus Rhetor apud A. Gellium lib. XIX. cap. 9. sic profatur: *Permittite mihi quaeso, operiri pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse ajunt.* Sic & noverca apud Appulejum lib. X. Milesf. dum privignum amatorie adloquitur: *Et ubertim adlacrimans, laciniaque contegens faciem, voce trepida sic eum breviter adfatur.* Itidem myrrha sceleftum amorem apud Ovidium lib. X. Metam. narrare volens:

----- *Pudibundaque vestibus ora*
Texit, & ô, dixit, felicem conjuge matrem! &c.

Hinc jam & alius locus Petronii clarorem mutuatur cap. CXIII. *Risu excepere fabulam nautae, erubescente non mediocriter Tryphaena, vultumque suum super cervicem Gitonis amabiliter ponente.* omnino ut obtegeret.

Ecquid hodie totus venisti?] Lucem à se sibi hic Arbiter mutuatur, ut supra jam vidimus. *Totus* ergo, hoc est, sine corporis offensa, animique, ut Petronius loquitur. Pariterque animo corporeque ad libidinem excitatus. Firmiter vel unicus Cicero adstruat nostrum interpretamentum 2. Academ. Quaest. *Qui se TOTOS & ANIMIS & CORPORIBUS in salutem reipublicae contulerunt.* Huc spectant quoque verba ejusdem Polyaeni prorsus gemina germana cap. CXL. *Dii majores sunt, qui me restituerunt in integrum.*

Usque ad satietatem.] Hoc sane si ad urbanitatis stateram exigeretur, sui oblitus Polyaenos foret rusticatim loquutus. Placitis vero Homeri subscribens, ac postea Aristotelis, qui amoris quoque, haud secus atque aliarum rerum, experiri humanum genus satietatem, docuerunt jam olim, inustam maculam delebit. Heliodorus tamen post homines natos homo politissimi ac venustissimi ingenii illis haud adsentit, immo potius sub Cnemonis persona principem illum vatem ita lib. IV. reprehendit: Ἐγὼ καὶ Ὁμήρῳ μέμφομαι, ὦ πάτερ, ἄλλων τε καὶ φιλότητος κόρον εἶναι φήσαντι, πράγματος, ὃ καί γ' ἐμὲ κρατῆν, οὐδεμίαν φέρει πλησμονὴν, οὔτε τὸ καθ' ἡδονὴν ἀνυόμενον, οὔτε εἰς ἀκοὴν ἐρχόμενον. *Ego vero & Homerum reprehendo, qui quum aliarum rerum, tum amoris satietatem esse dixerit. quae res, me judice, nullam satietatem admittit, neque quum fruitur quispiam, neque quum auditu percipit.*

Cap. CXXXII. *Ipsa corporis pulcritudine.*] Ad oram fragmenti hujusce in pluribus editionibus adpingitur isthaec inscriptio: ENCOLPIUS DE ENDYMIONE PUERO. Perperam, nam aptissimum fragmentum est praecedenti de Circe narratiunculae, ac subsequenti. quos videlicet discerptos centones nunc sarcit Polyaenos. Itaque aut à germano loco exsulat fragmetum, aut prorsus est sublestae fidei illa inscriptio, quod verius ego prorsus existimo. Τὸ *ipsa* ergo ad Circem referri, haud dubium est. Nescio autem, unde in marginem inrepserit ἐπιγραφὴ ὑποβολιμαῖα, nos ideo expunximus.

Me ad se vocante.] Eleganter, pro, provocante. Nescio quid simile subodoror apud Theocritum Idyl. III.

——— Τί μ' οὐκέτι τοῦτο κατ' ἄντρον
Παρκύπτοισα καλεῖς τὸν ἐρωτύλον;
----- *Quare me non amplius prope hoc antrum*
Prospectans vocas amatorculum tuum?

Quasi spectando vocet, nam sic amantes loqui consueverunt, unde eorum oculi *arguti* dicti, ut memini alias. Καλεῖν enim pariter usurparunt Graeci, & Anacreon, ni fallor, saepe usus.

Jam pluribus osculis collisa labra crepitabant.] Videntur plane osculorum subindicari *popysmata.* Juvenalis Scholiastes adposite ad illud Sat. VI.

----- *Frontemque manumque*
Praebebit vati crebrum popysma roganti.

inquit: *Popysma.*] *Oris pressi sonus, ut LABIORUM in se COLLISORUM strepitus.* Contra illa Tibulli oscula tacita sunt lib. I. El. 8.

Nota Venus furtiva mihi est, ut lenis agatur
Spiritus, ut nec dent oscula rapta sonum.

Jam adligata ambitu corpora.] Illud est Heliodori lib. II. de Chariclia & Theagene. εἴχοντο ἀλλήλων, *mutuo ambitu cohaerebant.* Et iterum lib. V. ipsimet εἴχοντο ἐπιπλεῖστον ἀλλήλων οἱονεὶ συμπεφυκότες. *In amplexu mutuo diutissime haerebant, veluti in unum corpus coaluissent.* Ita & Eustathius lib. V. de Ismenes & Ismeniae amoribus: Καὶ περιπλακέντες τοῖς δάκρυσιν ἐβρεχόμεθα. *Et mutuo nos amplexantes lacrimis perfundebamur.*

Animarum quoque mixturam fecerant.] Repetenda hic quoque sunt lectori meo, quae ad verba cap. LXXIX. comminiscor:

Et transfudimus hinc & hinc, &c.

Modo vero subindicem, mire nunc adstrictam illam, ambitiosamque implicationem exprimi verbis hisce. quasi dicat, amantium corpora adeo mutua adligari connexione, ut animae quoque viderentur prorsus commisceri, quod unice Heliodorus anterius.

Vocatque cubicularios.] Apte quippe ejus supplicio adhiberentur servi illi, quorum ingenium semper difficile fuit, & invenustum. Aperuit Seneca etiam, dum plurimum meminit cap. 14.

14. de Constantia Sapientis : *Quidam se à cinerario infuscari moleste ferunt, & contumeliam vocant ostiarii difficultatem, nomenclatoris superbiam, cubicularii supercilium.* Latius de eisdem Bulengerus in suo Romano Imperio.

Et me jubet catorogare.] Mentem hic Arbitri ego indubie adsequor. nimirum, jussisse matronam, ut verberarent Polyaenon. duo quippe ejus fuere supplicii genera, *verbera* & *sputa*, quae nunc primum effert. addit, *ac me conspui jubet.* postea vero rursus exsertim refert : *Verberibus, sputisque extra januam ejectus sum.* Ea tamen mens (quod miror valde) quum palam ante oculos obversetur, fere fugit interpretes. Verum enim vero hodie vaticinari, qua videlicet voce eam protulerit auctor, vel Semonibus deis prorsus non liceat. Maxime autem mihi conjectare ex constanti hacce omnibus in codicibus scriptura vestigium genuinae haud levidense, in Veteri Glossario Arabico-Latino exaratum offendi, *Catomum. Cervix*, apta quidem originatione, nam κατ' *super*, & ὦμος, *humerus*, est. ibi enim cervix, hoc est, supra humeros. Hinc equidem vere, ut autumo, Bedam interpretor, & Adonin in Martyrolog. de Romano Martyre die 18. Novembris loquentes: *Indignatus Asclepiades Catomo suspendi eum ac verberari jussit*, non per *catomum* intelligens quoddam vinculum, quo Martyr ad verbera suspensus esset, ut voluit Baronius Cardinalis, sed *cervicem* : ut verbis illis, *Catomo suspendi*, *ac verberari*, illud exprimeret, quod fieri solet à ludimagistris, quum in puerorum nates verbera infligunt, cervici alicujus ipsis adpensis pueris. Ut sic Sancto Martyri etiam in flagellationis modo esset quid ignominiae. Idemnet & Encolpio accidisse nullus ego dubito. Ita apud Hippocratem lib. 1. de Articul. κατωμίζειν est, *in humeros aliquem levare*, quo etiam nostrum aperte fulcitur commentum. An ergo scripsit Petronius, *Et me jubet catomissari ?* Haud inepte, vere autem, juxta scio cum ignarissimis. Hispani dicerent : *Immdo me tomassen acuestas* Ast dii vostram fidem ! quae hic intemperiae agunt Criticorum familiam ?

Quasillarias.] Bene hic Douza P. ceteri, dicam, mentis desipiunt. quidnam in domum matronae ingenuae mendicas ancillas, quaestuarias obtrudunt, & alias id genus ? *Quasillariae* enim sunt, quas nos vocamus *bilanderas* : quae familiae semper sordidissima pars.

Familiaeque sordidissimam partem.] Eamdem familiae sordem memorat Naso Eleg. 2. lib. 11. Amor. quum de Eunucho loquitur, qui puellae custodiam laxarit:

Ille placet, versatque domum, nec verbera sentit :
Ille potens dominae, sordida turba jacet.

Itaque perfusis vibicibus animosior verberum notas arte contexi.] Omnino *vibicibus*, non *vicibus*, legendum, vel ipso Festo, aut Paullo, indicante : *Vibices, plagae verberum in corpore humano, dictae, quod vi fiunt.*

Ferrum timui.] Bipennem. Aliter *bipennem* ubique interpretari, desipere est Varro in Parmenone vocavit *ferream bipennem*, *securim.*

----- *Mile operta rugis.*] Sic est, quum languorem patitur. Contra illa quae exprimitur devirginato in Carmine :

Versibus obscoenis offendi desine : non est
Mentula subducti nostra supercilii.

Tenta quippe illa perpetuo olim effícta est. ideoque absque rugis, quae in supercilio cogi ac subduci solent.

Ita non potui supplicio caput aperire.] Capite intecto Romani vulgo incedebant antiquitus : minime autem, ut nos, pileati, aut petasati. At vero contra ventum, aut aestum, laciniam togae in caput saepe rejiciebant. Quum autem in honorati alicujus occursu eam togae laciniam à capite removebant, id, *aperire caput*, vocabant. Observatum jam hocce viris doctissimis, addam unum tamen aut alterum exemplum. Seneca Ep. 65. inquit : *Si consulem videro, aut praetorem, omnia, quibus honor haberi solet, faciam : equo desiliam, CAPUT APERIAM,* &c. Sallustius quodam fragmento : *Quibus de causis Sullam in victoria dictatorem, equo descendere Pompejo uni, adsurgere de sella, CAPUT APERIRE solitum.* Caput ergo aperire, denudare omnino erat. unde Petronius jocum nequam petivit. Nam parti illi, de qua in praesentia queritur, & *caput* tributum, quod cum Hispanis etiam Latini habuerunt commune. Illi autem aperiendo requiri enim videbatur tumor ejus sat rigidus, *confugerat* namque *in viscera mille OPERTA rugis.* Voluit igitur Polyaenos joculariter nunc illam bipenne decollare, Graeci dicunt, κεφαλοτομεῖν, sive ut Phrynicus, κεφαλοτομεῖν. Ei igitur supplicio necessario caput denudari aut aperiri debebat. quod quum fieri nequisset, supplicii quoque exsecutio pariter non potuit. res tota prorsus ridicularia est.

Caput.] Quod in virili membro *glandem* Medici, Philologi prisci *caput* vocarunt. Sic saepe Tibullus uno in carmine, ubi de inertia inguinis :

----- *Nec viriliter*
Iners senile penis extulit caput.

Et iterum :

Tibi haec paratur : ut tuum ter & quater
Voret profunda fossa lubricum caput.

Et tertio :

----- *Simul*
Vagum sonante merserit caput luto.

Mar-

Martialis lib. XI. Ep. 47.

Traditur & digitis pannucea mentula laſſis,
Nec levat exſtinctum ſollicitata caput.

Plures.

Sed furciferae mortifero timore.] *Furciferae*, acute. quippe quae egeat furca, qua ſublevetur. nam

--- *Languidior illa coliculi tepente thyrſo.*

Et:

Quam lentae ſalices, laſſove papavera collo.

Illum autem *mortiferum timorem* mirifice id explicat cap. XX. *Mille jam mortibus frigida.*

Namque illa METU FRIGIDIOR rigente bruma.

Et prae timore *frigidior hyeme Gallica factus* ſupra Encolpius, ut innumeros praeteream. Vide autem quae paullo anterius congeſſi ad verba cap. CXXIX. *Funerata eſt pars illa corporis*, &c. nam & huc pariter ſpectant.

Nam nec nominare quidem te inter res ſerias fas eſt.] Arnobius lib. V. *Objectanturque partes illae.* ---- *quas inter aures caſtas ſine venia nefas eſt ac ſine honoribus adpellare praefatis.* Et Rutilius Lupus lib. I. de Fig. ſentent. ſic loquentem facit Lycurgum: *Virilis naturae membra, quae non poſſumus honeſte adpellare.*

ROGO TE, MIHI APODIXIN defunctoriam REDDE.] Agnoſco ego nunc primum hic veterem debitoris formulam petentis à creditore ſoluti jam debiti profeſſionem, quam priſci Jureconſulti *Apocham* vocarunt. *Apodixis defunctoria* libellus eſt, quo oſtenditur ſcilicet, quempiam jam defunctum eſſe, vitaeque debito liberatum, quod videtur hic (utcumque tamen protulerit) etiam Wouwerius monuiſſe. Joculariter autem iſthaec nunc Petronio tranſlata.

Oculos.] Martialis lib. IX. Ep. 38. luſcam facit:

Et ſit luſca licet, te tamen illa videt.

Et lib. XI. Ep. 74.

Umbellam luſcae, Lygde, feras dominae.

Sic & lib. II. Ep. 33. Satis enim conſtat, illam de coelitum eſſe proſapia.

Poenitentiam agere ſermonis mei coepi.] Sic verbotenus Auctor Dialogi de Oratoribus: *Neque illius, inquit* (Meſſala) *ſermonis mei poenitentiam ago.*

Secretoque rubore perfundi.] Contra paullo ante cap. CXXVIII. *Perfuſus ego rubore manifeſto.* apte, nam ſuis nunc, tunc vero puellae, verbis erubuit. *Rubor* μετωνυμικῶς verecundia eſt; & vice verſa *verecundia* rubor non ſemel. Sic Horatius lib. I. Carm. 27. *Bacchum verecundum* vocavit, hoc eſt, rubentem, quod ebrietatis proprium, uti apud Nonnum videre licet. itaque Bacchum ideo rubicundum plures effinxere. Et *Comus* deus, quem cum Baccho etiam confuderunt Graecorum plures, & *Hyalium Dionyſium* Heſychius adpellat, ἐρυθρὸς ὑπὸ οἴνου, *prae vino rubicundus* Philoſtrato eſt lib. I. Iconum. Sic & Naevius *rubentem auroram*, *pudoricolorem*, adpellavit, ut obſervat A. Gellius lib. XIX. cap. 7.

Mox perfricata diutius fronte.] In fronte, ajunt, pudorem ſedere, unde qui eam perfricant, videntur à fronte manu velut pudorem abſtergere. Hinc utriuſque linguae id genus proverbia exorta, quorum exempla plures congeſſere, & nobis haud difficile, ſat inſuper multa addere. Liquet & hinc jam *adtrita frons* illa ſurunculi apud Martialem Ep. 59. lib. VIII.

Naturali convicio.] Puta inobedientiae, nam id à natura pars illa corporis quam primum habuit. Exprimit manifeſto naturale convicium illud Naſo Elegia Amorum ſaepius hic laudata:

Noſtra tamen jacuere velut praemortua membra,
Turpiter heſterna languidiora roſa,
Quae nunc ecce vigent intempeſtiva, valentque:
Nunc opus expoſcunt, militiamque ſuam.
Quin iſthic pudibunda jace pars peſſima noſtri:
Sic ſim polliticis captus, ut ante, tuis.
Tu dominum fallis, per te deprenſus inermis
Triſtia cum magno damna pudore tuli.

Non & Ulixes cum corde litigat ſuo?] Ad lib. XX. Homeri Odyſſeae ſignanter reſpexit, ubi ſtatim in principio animi pendet Ulixes, agitatque in corde, quonam modo de ancillis procis ſe immiſcentibus ſumat ſupplicium:

—— Κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει.
Ὡς δὲ κύων ἀμαλῇσι περὶ σκυλάκεσσι βεβῶσα,
Ἄνδρ' ἀγνοιήσασ' ὑλάει, μέμονέν τε μάχεσθαι.
Ὥς ῥα τοῦ ἔνδον ὑλάκτει ἀγαιομένου κακὰ ἔργα.
Στῆθος δὲ πλήξας, κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ,
Τέτλαθι δὴ κραδίη. καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης,
Ἤματι τῷ, ὅτε τοι μένος ἄσχετος ἤσθιε Κύκλωψ
Ἰφθίμους ἑτάρους. σὺ δ' ἐτόλμας, ὄφρα σε μῆτις
Ἐξάγαγ' ἐξ ἄντροιο, ὀϊόμενον θανέεσθαι.

—— *Cor autem ei intus latrabat.*
Sicut autem canis teneros circum catulos iens,
Virum ignorans latrat, & eſt promta ad pugnandum:
Sic hujus intus latrabant indignantis mala opera.
Pectore autem percuſſo cor increpuit verbo:

Tole-

Tolera utique cor, & pejus aliud aliquando tolerasti
Die illo, quo tibi robore insuperabilis comedit
Cyclops
Fortes socios. Tu autem, &c.

Ac subinde:

Ὣς ἔφατ᾽ ἐν στήθεσσι καθαπτόμενος φίλον ἦτορ.
Τῷ δὲ μάλ᾽ ἐν πείσῃ κραδίη μένε τετληυῖα, &c.
Sic dixit, in pectoribus incessens dilectumcor.
Huic valde in illo aestu cor manebat tolerans, &c.

Et quidem Tragici oculos suos tanquam audientes castigant.] Adlusit & hic Petronius ad loca olim Tragicorum insignia, ubi cum oculis suis Heroes jurgia consererent, *litigarentque*, ut *Ulixes cum corde*. Juvat valde id Timoclis Pontici: [apud Athenaeum Dipnosoph. VI. c. I. p. 223.]

Τοὺς γὰρ τραγῳδοὺς πρῶτον, εἰ βούλει, σκόπει,
Ὡς ὠφελοῦσι πάντας· ὁ μὲν γὰρ ὢν πένης,
Πτωχότερον αὐτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
Γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει.
Ὁ νοσῶν δὲ μανικῶς, Ἀλκμαίων᾽ ἐσκέψατο.
Ὀφθαλμιᾷ τις; εἰσὶ Φινεΐδαι τυφλοί.
Nam Tragoedos, si libet, primum considera,
Quam sint utiles omnibus. Pauper enim aliquis
Pauperiorem se cognoscens Telephum
Fuisse, facilius ita paupertatem fert.
Qui morbum aliquem furiosum patitur, Alcmaeonem contemplatur.
Lippiens alius Isyphum coecum videt, &c.

Si aliud non latet, quod nobis adhuc subodorari non licet. Sunt &, qui *Tragici* interpretentur hircosi; *oculos* autem in *loculos* mutent, intelligentes subalares. Sed raro illi, puto, maledicunt axillis suis, immo nec putidum acorem sentiunt. Addam & quod novissime succurrit. *Tragici* Graecis libidinosi etiam dicebantur, eo quia malus ille odor homini numquam fere provenit, quousque rem cum mulieribus habere per aetatem queat: aut, quoniam tum maxime foetent hirci, quum adpetunt coitum. quod notum, notatumque jam viris eruditis. Quemadmodum autem oculi eorum adficiantur pessime, qui rei venereae immodice operam impendunt, sat sciunt lippi, tonsoresve, ac nos dicimus infra ad verba cap. CXL. *Lumborumque solutorum*, &c. Facit ut credam, veram esse hanc interpretationem, quod ad verba illa Eclogae III. Virg.

----- *Transversa tuentibus hircis*,

producit Servius: *Alii legunt hirquis. Hirqui autem sunt oculorum anguli, secundum Suetonium Tranquillum, in vitiis corporalibus: ut sit sensus, novimus qui te corruperit, hirquis transversa tuentibus. & est hypallage, pro, oculis in hirquos retortis, quam rem solet libido perficere.*

Quid me, &c.] Parilis prorsus argumenti est & Epigrammatistae nostratis prima liminaris epistola, ut conferenti constabit; & haud absona plusculа habet in Apologia scriptor venustissimus ex Madaura.

----- *Constricta spectatis fronte Catones.*] Martialis, *adstricta fronte*, dixit lib. XI. Ep. 40. Et germanum illud Ep. 2.

Triste supercilium, durique severa Catonis
Frons.

Ovidius *rugam*, adpellavit, *frontis* in I. de Arte.

----- *Novae simplicitatis opus.*] Cum Martiale interpretor Epistola eadem: *Et probetur in me novissimum ingenium.* Est igitur eorum *novum*, aut *opus*, aut *ingenium*, conlata scilicet cum operibus, cum ingeniis, veterum scriptorum, puta Catulli, Marsi, Pedonis, Getulici, & aliorum, qui libere, ac licentiose valde, primitus scripserunt, id est, longe majori cum simplicitate.

Sermonis puri non tristis gratia ridet.] Id est, Placet enim mihi libera venustas Latini sermonis. *Non tristis*, hoc est, non severa, vel ipso Martiale interprete, loco, quem ante retuli:

TRISTE SUPERCILIUM, durique SEVERA Catonis
FRONS.

Ridet, hoc est, adridet, ut cap. V.

Sed, sive armigerae RIDENT Tritonidis arces.

Quis vetat in tepido membra calere toro?] *In tepido*, id est, in calido, ut passim invenitur. Sic Appulejus lib. II. Fab. Mil. *Torum tepentem adultero mancipavi.* Valde autem Casp. Scioppio probatur sua emendatio:

Quis putat in calido membra tepere toro?

nam, quum prius prodidisset in Stoica Philosophia, ad oram postea libri mei adpinxit. Ubi quum *tepere* frigescere sit, eadem prorsus ejus scripturae sententia est, ac illius, quam nos excudimus, praelataque est viris eruditis.

Ipse pater veri doctus Epicurus in arte.] Ordo prae ceteris probior, *Ipse pater Epicurus doctus in arte veri*, &c. Recte, juxta Epicureorum tamen opinionem, ipso scilicet parente Epicuro fidejubente. sic tradidit Cleomedes: Οὗτος δὲ (Epicurus) ὑπὸ πολλῆς τῆς σοφίας, καὶ ἐπιστήμης, μόνος εὑρηκέναι τὴν ἀλήθειαν διαβεβαιοῦται. *At iste, multa sapientia & scientia fretus, se solum veritatem reperisse, adseverat.* Et L. Torquatus apud Ciceronem lib. I. de Finib. *Quem* (Epicurum) *ego arbitror unum vidisse verum.* Et Lucretius initio lib. VI.

Omnia veridico qui quondam ex ore profudit.

Et paucis versibus interjectis:

Veridicis igitur purgavit pectora dictis.

Juſſit, & hanc vitam dixit habere telos.] Aliter etiam MSS. repraeſentant, *Deos*, & utrique lectioni fundus ſuus haud deërit, dogma, inquam, Epicureum. Qui *telos* amplectuntur, de interitu, quem Epicurus adſeruit, animarum, locum capere, habent neceſſum. Vide Arnobium lib. II. *Juſſit* ergo, minimi faciendos eſſe tetricos Catones illos, & ambitioſe ſeveros, non ſolum morum, ſed verborum etiam, cenſores, apud quos ſuis nominibus res exprimere fas non ſit. nam, ſi periturae animae ſunt, merito, dum licet, voluptatibus, quoquomodo poſſimus, inſervire, rationi conſentaneum videatur. Quibus autem *Deos* potius adridet, pariter *juſſit* illud accipient, neutiquam quippe hominibus curari cenſoriam gravitatem oportere, quum vel Deus ipſe, ut amens ille adteſtatur Lactantii verbis, de Ira Dei, *ex hoc beatus, & incorruptus eſt, quia nihil curet*, ſed in altiſſima quiete parum de aliis ſollicitus eſt.

Ficta ſeveritate.] Id eſt, qui ficte ac ſimulate ſeveri ſunt. Martiali *ambitioſe triſtes* dicuntur. Graphice ipſe ὑποκελ[ιὰς] illos depingit lib. I. Epig. 25. ad Decianum:

Adſpicis incomtis illum, Deciane, capillis,
Cujus & ipſe times triſte ſupercilium?
Quos loquitur Curios, adſertoreſque Camillos?
Nolito fronti credere, nupſit heri.

Cap. CXXXIII. *Tetigit puer oculos ſuos.*] Ut per eos juraret. addit: *Conceptiſſimiſque juravit verbis.* Amatorium, *per oculos*, jusjurandum, creberrimumque rerum eroticarum ſcriptoribus. Laudabimus conlationis gratia nonnullos diſtinguemuſque. Per oculos ipſiuſmet jurantis saepiuſcule. Tibullus Eleg. ult. lib. III.

Etſi perque ſuos fallax juravit ocellos.

Ovid. lib. II. Amor. Eleg. 16.

At mihi te comitem jurabas uſque futuram,
Per me, perque oculos, ſidera noſtra, tuos.

Propert. El. 16. lib. I. addit Thyeſteam hercule execrationem:

Quamve mihi viles iſti videantur ocelli,
Per quos ſaepe mihi credita perfidia eſt.
Hos tu jurabas, ſi quid mentita fuiſſes,
Ut tibi ſuppoſitis exciderent manibus.

Jurabant item per ſuos, & amaſiae, aut amantis, oculos. Ovidius lib. III. Amor. El. 2.

Perque ſuos illam nuper juraſſe recordor,
Perque meos oculos.

Tenerrimum erat, ac deliciosum valde juramentum; neutiquam tamen ideo levidenſe: Oculi namque res cariſſima eſt. ſic Catullus:

Ambobus mihi quae carior eſt oculis.

Et alibi:

Quinti, ſi tibi vis oculos debere Catullum,
Aut aliud, ſi quid carius eſt oculis,
Eripere ei noli, multo quod carius illi
Eſt oculis, ſeu quid carius eſt oculis.

Ea propter & Plauto *oculiſſimum oſtium*, cariſſimum eſt.

Nympharum Bacchique comes, quem pulcra Dione, &c.] *Priapus* Jovis, ſeu Bacchi, filius ex Venere, ſylvarum incola, hortorum cuſtos, quem Sileni, & *Bacchi comitem*, ebriorum nempe numinum, ac ſalacium, facit Euſtathius. Rationem Suidas reddit opportunam: Οὕτω καὶ ὁ Κωμικὸς, ἐκεῖθεν λαβὼν τὰς ἀφορμὰς, Διονύσου Φαλλὸν ἑταῖρον εἶναί φησι. ἀκόλουθα γὰρ Διονυσιακῶν τὰ Ἀφροδίσια. *Sic & Comicus, occaſione inde ſumta, Priapum Bacchi ſocium eſſe, inquit: Nam Bacchicum potum ſequitur res venerea.* Sic & in fine carminis hujuſce, *ebria pubes*, ſacrificialis pompa Priapi eſt.

---- *Viridiſque Thaſos.*] Adpoſitum epitheton, dives namque inſula *Thaſos* ſylvarum & nemorum. unde *nemoroſa Thaſos* dicta Papinio lib. V. Thebaidos. Et ea propter fors cultus ibi deus ille,

------ *quem pulcra Dione*
Divitibus ſilvis numen dedit.

Sic Virgilius in III. Aeneid. *viridemque Donyſam*, &, *niveamque Paron*, ob colores marmorum.

------ *Quem Lydus adorat*

Veſtifluus.] Recte, ſi *Lydus* hic, leges *veſtifluus.* Sic Propertius de Baccho Lydio habitu induto inquit lib. III. El. 17.

Et feries nudos veſte fluente pedes.

Si autem *ſeptifluus* placet, neceſſario *Nilus* repones.

------ *Dryadumque voluptas.*] Priapeja:

Najadas antiqui, Dryadeſque habuere Priapi:
Et, quo tenta dei vena ſubiret, erat.

------ *Et rebus egenus*

Adtritis ------] Hoc nequiter dictum, nec aliter ſumi poteſt. ratio in proclivi eſt, adtingimuſque ad cap. XCII. *Ut tam magna fortuna*, &c. *Res* inter obſcoena, quod nemini hodie latet, Arnobius ſatis ſimiliter lib. V. *Artificii curas tum rebus adhibuiſſe perituris.* id eſt, genitalibus. Ludit ergo plane verborum ambiguitate, quod & ex illis pateſit cap. CXVI. *Poſt ADTRITAS bellis frequentibus OPES.*

Exonera mentem.] Placari patere. ſic ſuperiori proxime capite. *Si dolorem meum naturali convicio exoneravi.*

------ *Mihi fortunae adriſerit hora.*] Ubi, nempe dives ego jam rerum ſim & opulentus, minime vero, ut nunc, me quum

Helleſpontiaci ſequitur gravis ira Priapi,

inops, & rebus egenus adtritis. Patet omnino tranſlationis nequitia conlatione nimirum germani loci cap. XCII. *Ut tam magna fortuna ſolus uteretur.* ubi nos etiam iſthaec jam compoſuimus.

---- *Ibis*

------ *Ibit ad aras,*
Sancte, tuas hircus.] *Hircus*, etsi salacissimum animal, ac proinde Priapo sacrum, haud tamen adeo fuit ipsi frequens hostia, sed Baccho potius, qui aliquibus idem cum Priapo deus. sic Virgilius II. Georg.

------ *Baccho caper omnibus aris*
Caeditur.

Propria autem Priapi victima *asinus.* inquit Ovidius I. Fastor.

Caeditur & rigido custodi ruris asellus.

Et pluribus caussam persequitur. aliis vero variae sunt, verior tamen quae apud Lactantium lib. I. cap. 21. *quia magnitudo membri virilis enormis est; non potuit ei monstro aptior victima reperiri, quam quae ipsum, cui mactatur, posset imitari.* unde & ipsi Arbitro lux oritur cap. XXIV. *Hodie enim post asellum diaria non sumo.* Exstat & inter monimenta, quae ex vetustate reliqua sunt, à Boissardo edita, è marmore quodam depromtum, delineatumque Priapi sacrificium, ubi hostia, quae immolatur, asinus est; universaque insuper sacrificii pompa, & luculenta exprimitur celebratio.

------ *Et querulae fetus suis hostia lactens.*] Sic Carmen liberum ad Priapum:

Hic tibi, qui rostro crescentia lilia mersit,
Caeditur è tepida victima porcus hara.

Ideo & puellae, quae Priapi sacra videlicet curarent, nonnumquam suillis pellibus praecingebantur, uti palam videre est in marmore sacrificii Priapi nobis laudato. Victima enim ei satis erat conveniens. nam *ea pecude*, ut ait Cicero, *nihil genuit natura foecundius.* Hic autem porculum lactentem vovet, inquiens, *hostia lactens.* diversa namque victimarum ratio constabat etiam aetate. Sic Cicero docet lib. II. de Leg. *Jam illud ex institutis pontificum, & haruspicum, non mutandum est; quibus hostiis immolandum cuique deo, cui majoribus, cui lactentibus*, &c.

Spumabit pateris hornus liquor.] Vini libationem innuit, ut ea quoque iratum numen redderet propitium. Apte *spumabit* de vino novello dixit. Sic Propertius El. 17. lib. III.

Dummodo purpureo spument mihi dolia musto.

Illud namque haud infrequenter diis libabant. Ecce, Horatius inquit sat simili loco lib. I. Carm. 81.

------ *Quid orat*, DE PATERA NOVUM
Fundens LIQUOREM?

Huc etiam facit, *Ebria pubes*, ut dicebam paullo ante.

------ *Et ter ovantem*
Circa delubrum gressum feret ebria pubes.] Autumo equidem, ad morem nunc adlusisse veterum, quibus in usu, dum sacra fiebant, hostiaeque cremarentur, circum aras saltare. Sic docet Etymologici auctor: *Ὑπορχήματα δὲ, ἅτινα πάλιν ἔλεγον ὀρχούμενοι, καὶ τρέχοντες κύκλῳ τοῦ βωμοῦ, καιομένων τῶν ἱερείων. Hyporchemata autem, quae denuo canebant tripudiantes, & circumcursantes altare ardentibus victimis.* Etiam Virgilius lib. VIII. divini operis vers. 285.

Tunc Salii ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt evincti tempora ramis.

Nam ibi *Salii* saltatores sunt, inquit Servius ibidem: *Salii sunt, qui tripudiantes aras circumibant.* Quam consuetudinem jampridem tetigit & Meursius in Orchestra. Apte ergo saltationem illam, ac tripudium, *gressum ovantem*, id est, laetabundum, Petronius vocaret, ut supra interpretabamur ad verba cap. CXXIII.

------ *Modo quem ter ovantem*, &c.

Eum locum videre licet.

Solertique cura deposito meo caveo.] Ait hic novissimus Petronii interpres, hacce mente Claudianum dixisse lib. III. de Rapt. Proserp. vers. 118.

------ *Leviusque meum Trinacria celet*
Depositum.

Claudiani autem mens est, Cererem timere, quod negligenter Sicilia Proserpinam servarit, ubi eam *depositam* reliquerat. Ac simul observat, ita Tranquillo in Othone cap. III. Poppaeam Sabinam, quam apud Othonem Nero *deposuerat, donec Octaviam amoliretur*, ut Tacitus refert, pariter & *depositum* adpellari. Addereque posset, ita Achillem, apud Statium à Thetide occultatum, bis quoque *depositum* vocari lib. I. & II. Achill. Sed nondum hacce mente ullum apud Petronium inveni depositum, à quo Polyaenos cum solertia caveret. Enimvero nos ecce aliter interpretamur, an probe, doctiores viderint. *Deponi* olim dicebantur aegri jam prorsus desperati: aut etiam recens mortui, quando de sublimiori lectulo humi conlocabantur. Primum loco S. Isidori planissime probare mihi videor, ex lib. X. Orig. *Desperatus vulgo vocatur malus ac perditus, nec jam ullius prosperae spei. Dicitur autem per similitudinem aegrorum, qui adfecti & sine spe* DEPONUNTUR, &c. quibus plenius patefacit morem. Sic etiam Nonius: *Deponere est desperare, unde & depositi desperati dicuntur.* Ubi & Lucilium laudat. III. Sat.

Symmachus praeterea jam tum DEPOSTUS
bubulcus,
Exhalans animam, pulmonibus aeger agebat.

ac plura congerit exempla. Alterum loca isthaec Ovidii convincunt lib. III. Trist. El. 3.

Depositum nec me qui fleat ullus erit?

Et lib. II. de Ponto El. 2.

Jam prope DEPOSITUS, *certe jam frigidus, aeger.*

Ac passim in monumentis, DEPOSITI, qui humati sepultique sunt. Sed jam ad rem: patet

(M m 2) tet

tet ergo *depositum* apte vocari membrum illud, de cujus valetudine jam prope desperaverat, quod ingenti laboraret paralysi, uti ad ipsum Polyaenon Circe in Codicillis scripsit: *Narrabo tibi, adulescens, paralysin cave. numquam ego aegrum tam magno periculo vidi: me dius fidius, jam peristi. Quod si idem frigus genua manusque tentaverit tuas, licet ad tubicines mittas.* & sequentia. quo facit & venefica curatio, cujus cap. CXXXI. descriptio. ea quippe numquam, nisi in magno salutis discrimine, adhibita. Sive eo, quod jam illud membrum haberet demortuum, *depositum* haud inconcinne nuncuparet. Id enim veluti jam *funeratum* idem Polyaenos haud cunctanter agnoscit cap. CXXIX. *Funerata est pars illa corporis, qua quondam Achilles eram.* Quod genus sermonis Petronio singulare non fuisse, & ibi ostendimus. Verborum igitur, *solertique cura deposito meo caveo*, eadem sententia est, ac praecedentium cap. CXXXI. *Postero die, quum sine offensa corporis animique consurrexissem*, &c. hoc est, sine libidinis dispendio. Arbitro igitur huncce animum fuisse, vel juratus equidem adfirmare paratus sum.

Cap. CXXXIV. *Cadaver.*] Satis hic interpretes. Addam tamen, omen ab Hebraeis Graecos sumsisse; ab his, ut plurima alia, Latinos. Hebraeis ergo, mortuum tetigisse, piaculum. ipse itaque, qui tetigit, manebat pollutus, expiationeque necessario indigebat. Num. cap. 19. 11. *Qui tetigit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur.* & deinceps pluribus.

Tamquam caballus in clivo.] *Caballus* antiquis dicebatur equus aerumnosus, debilis, parumque jam utilis aetate multa. Lucilius apud Nonium:

Succussatoris tetri, tardique caballi.

Tales propemodum olitorum sunt, uti apud Horatium lib. 1. ep. 18. pistorum, uti apud Ausonium Epist. 21. Frugalissimorum hominum, uti apud Senecam Epist. 77. & omnino, qui Hispanis *Rocines* dicuntur. Formam ergo habet proverbialem Petronii locus, illi Nasonis haud absimilis Epist. Acontii:

------ *Clivo sudamus in uno.*

uti nescio cui Critico memini notari.

Harundinem ab hostio rapuit.] Vide quae adducunt interpretes ad verba illa cap. XCVIII. *Sed raptam cauponi harundinem.* ea namque magis huc pertinent plane. sed nondum hic, proferre liceat, equidem adquiesco.

Ingemui ego, utique propter mascarpionem.] Necessario hic sententia exigit negationem, certoque magis certum est, scripsisse Petronium, *ne ingemui ego*, &c. similes namque syllabarum repetitiones praeterire vel sedulum librarium, factu oppido facile est, uti supra diximus. Mens enim Arbitri ex superioribus liquet cap. CXXXII. ubi pariter se Polyaenos ipse inficiari conatur plagipatidam: *Itaque pensatis vibicibus animosior verberum notas contexi, ne aut Eumolpus contumelia mea hilarior fieret*, &c. Utique ex sequentibus: *Lacrymisque ubertim manantibus, obscuratum dextra caput super pulvinum inclinavi.* Ubique ergo contumelias occultat, ne hilarior eis fieret Eumolpus. De *Mascarpione* autem interpretes consulendi, mireque ejus acceptio Eumolpo convenit.

Quid vos in cellam meam tamquam ante recens bustum venistis?] Quam misere locus iste viros doctos exercuerit, indicio possunt esse praeclara illa nugamenta, quae hic intempestiva, ut ajunt, Minerva comminiscuntur interpretes. Arbitri autem mens per se ipsa patet. ait, *tamquam ante recens bustum*, quippe atrati, *atraque veste deformes*, inquit; quo in funeribus usi colore Romani. quippe largiter *laceratis crinibus* lugentes: *lacrymisque ubertim manantibus*, &c. *nec minus illa fletu confusa*, &c. Quem scilicet nemo nescit jam feralem habitum.

Bona sua vendere potest.] *Vendere*, prostituere. Sic Tibullus El. 9. lib. 1.

Blanditiasne meas alii tu vendere es ausus?

Interpretamenti vice illud est ipsius Arbitri cap. CXXVI. *Nisi quod formam prostituis, ut vendas.*

Lorum in aqua, non inguina, habet.] Hinc claret Martialis illud lib. 11. Ep. 61.

------ *Priami quod tendere posset alutam.*

Nec absonum est hocce Ep. 47.

Traditur & digitis pannucea mentula lassis.

Nisi illud tam rigidum reddidero, quam cornu.] Venusta aposiopesis, cujus exempla non congero. De corneis mentulis alii. addo Demetrium Apameum antiquissimum Medicum in Libro Signorum: *Tensionem autem fuisse veretri nimiam, cum parvo dolore, ut CORNU putaretur.*

Quum volo.] Repetitque. ab Ovidio habuit pariter de maga El. 8. lib. 1. Amor.

Quum voluit, toto glomerantur nubila coelo:
Quum voluit, puro fulget in orbe dies.

Sic & Tibullus El. 2. lib. 1.

Niliacas.] Optimas, κατ᾽ ἐξοχὴν dictum. Aquae Niliacae praestantiam plures tradidere antiquorum; ac proinde inde eam tantum potasse Aegyptios reges, & Babylonios inter gazas servasse.

------ *Et jussi stare dracones.*] Sistunt carminibus sagae serpentum ingressum. Tibullus lib. 1. El. 3.

Cantus & iratae detinet anguis iter.

Seneca Tragicus Medea:

Hic fera serpens corpus immensum trahit,
Trifidamque linguam exsertat, & quaerens, quibus
Mortifera veniat, carmine audito stupet.

No-

Nota res, angues incantari.

------ *Lunae descendit imago,*
Carminibus deducta meis, trepidusque furentes
Flectere Phoebus equos revoluto cogitur orbe.] Utrumque etiam Ovidius dixit El. I. lib. II. Amor.

Carmina sanguineae deducunt cornua lunae:
Et revocant niveos solis euntis equos.

Conjunxit & fratres illos Appulejus lib. Milef. *Magico susurramine solem inbiberi, lunam despumari.* nempe in herbas, quum de coelo jam descendisset. quod Lucanus docet in VI. magicaeque illius spumae meminit scriptor de Fluminibus in Inacho. Frequentior tamen lunae in magicis carminibus memoria est, sagarum quippe praeses, ac praecipuum numen, semper habita. Vix umquam magicae disciplinae quid molitum fuit, absentiva videlicet luna, invocatave. Ea propter veneficae haud dubio totis viribus deducere satagebant, ut propior suis cantaminibus adstaret. Supra jam & Arbiter meminit: *Solent*, *inquit*, *haec, frater, & praecipue in hac civitate, in qua mulieres lunam deducunt.* Innumera hic exempla praetermitto, qua Graecorum, qua Latinorum. Id autem ei contingere creditum, quum eclipsin perpetiebatur. Me jam olim Livius docuit lib. XXVI. cap. 15. *Disposita in muris Campanorum imbellis multitudo tantum aeris crepitu, qualis in defectu lunae silenti nocte cieri solet, edidit clamorem, ut averteret*, &c. Lunae namque laboranti subvenire majores consueverant aenea crepantes instrumenta, ut, obstante tinnitu, ad aures ejus incantationes pervenire non possent. Hanc rationem prodidit Petr. Apollonius, quam frustra alibi hucusque quaesivi, quum adeo creberrima ubique fit illorum mentio auxiliantium crepitaculorum. inquit lib. I. Excid. Hierosol.

------ *Quantum pavidae succurrere lunae*
Certantes populi tinnitibus aeris acuti
Ingeminant, surdasque deae nituntur ad aures
Thessalicum ne carmen eat, detractaque coelo, &c.

------ *Taurorum flamma quiescit*

Virginis sacris.] Hinc jam exemplis sagarum insignium vim magicam extollit. & primo loco de Medea sermo est, quae flammivomos tauros,

Forma percita quum ducis Pelasgi

fuit, arte sua mollit. Plene hoc Apollonius Rhodius, Valerius Flaccus, Euripides, tangunt pene omnes, quot scriptis nomina sua immortalitati commendarunt.

Et rursus fluvios in summo vertice ponam.] Carminis clausulam hancce haud obliti praevii Musarum sacerdotes. Ovidius El. I. lib. 2. Amor.

Inque suos fontes versa recurrit aqua.

Et lib. I. Eleg. 8. ubi *caput* vocavit, quod Petronius *verticem*:

Inque caput liquidas arte recurvat aquas.

Tibullus item lib. I. El. 2.

Fluminis haec rapidi carmine vertit iter.

Cap. CXXXV. *Detersisque curiose manibus.*] Dictum juxta veterum religionem, quibus, absque manuum ablutione, rem sacram auspicari, piaculum erat. Inquit Hesiodus [vs. 722.] Ἔργ. & Ἡμ.

Μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Χερσὶν ἀνίπτοισιν, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισιν.
Ne umquam mane Jovi vinum libaveris ardens
Illotis manibus, neque divûm praeterea ulli.

Idem Homerus lib. VI. Iliados. unde in proverbium abiit, ἀνίπτοις χερσὶν, *illotis manibus*, quod in eos inquit Diogenianus usurpari, qui profanis manibus sacra contrectarent, ἐπὶ τῶν βεβήλοις χερσὶ τοῖς ἱεροῖς ἐγχειρούντων. Sic in Odyssea Telemachus manus lavat, antequam deo supplicet, cujus & in auctoribus Latinis exempla passim. Ideo pro foribus templorum marmorea vasa praefigere mos erat aquae continendae lustrali, qua prius videlicet lavarent sacrificaturi. Eorum jam pridem vasculorum dederunt imagines antiquarii. tute vide Choulium.

Mensam veterem posuit in medio altari.] Festus: *Mensae in aedibus sacris ararum vicem obtinebant.* Sed ibi vel *altare* sufficeret. illud namque quasi *alta ara* fuit dictum. Ast dii fuere, quibus sacra in aris facerent, aliis vero in altaribus, aliis in altaribus & aris. Sed forte de his fuse alias. Iterum Festus alibi: *Anclabris mensa ministeriis divinis apta.* Ab *anculare* indubie verbo antiquo, quod prisci pro ministrare dicebant, teste eodem Festo, aut Paullo. *Ligneam* autem agnoscere licet mensam illam vetusculam. nec mirum id in templo foret opulentissimo, primae quippe frugalitatis remanserant ejuscemodi reliquiae. Sic Dionysius Halicarnasseus memoriae prodidit Antiq. Rom. lib. II. ubi post alia subdit: Ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς ἐν τραπέζαις ξυλίναις ἀρχαϊκαῖς. *Ipse certe spectavi in sacris aedibus coenas diis adpositas in mensis ligneis antiqui operis*, &c.

Quam vivis implevit carbonibus.] Vix absque igne olim ullum sacrum, nedum magicum, peractum. ideo subdit cap. sequenti. *Statimque, ne res aliqua sacrificium moraretur, ad reficiendum ignem in vicinia cucurrit.* Unde nonnullis, *ara*, quasi *ardea*, est ab ardendo; vel quasi *ura* ab urendo. Videtur & religione quadam, *vivis carbonibus*, dixisse, quo & fors sat bene illud Plinii spectare cogites lib. XVI. cap. cap. 6. *Hoc quoque inter*

ter reliqua neglectae religionis est, quod emortuo carbone sacrificatur.

Camellam] *Camella*, nonnulli volunt, dicta quasi *camura*, quod vas incurvum inflexumque foret, ac in modum camerae effigiatum; qua voce, etsi peregrina, usus Virgilius, ut Macrobius observat lib. VI. Saturn. meminitque Festus. Alii, vas illud apud Pollucem lib. X. cap. 24. *scamella* dictum, cujus propriam facit Romanorum adpellationem, ablato videlicet sibilo. nos in medium relinquimus. Vasculum autem est non ita, uti Petronio, priscis aliis scriptoribus familiare.

Incincta quadrato pallio] *Pallium quadratum* promiscua vestis fuit, hoc est, communis viro & feminae. nam hic Enotheam eo Arbiter induit, & Tertullianus cap. I. de Pallio inquit: *In viris autem, pallii extrinsecus habitus, & ipse quadrangulus.* Videtur & feminarum quadratum pallium vocari olim etiam *palla*, aut haec satis similis fuisse. S. Isidorus lib. XIX. Orig. cap. 25. *Palla, est quadratum pallium muliebris vestis, deductum usque ad vestigia.* Habuit à Servio ad II. Aeneid. quo facit & illud Tibulli:

Fusa sed ad teneros lutea palla pedes.

Videntur & fuisse alia vestimenta, praeter pallium, quadrata, & *recinia* vocari, auctore Festo. sic ait: *Recinium omne vestimentum quadratum*, &c. Idem de *rica* tradit Paullus; quae & Festo, *Parvum ricinium, vel palliolum ad usum capitis factum*, dicitur, & Granium advocat, qui ait, *esse muliebre CINGULUM capitis.* Rica ergo quadratum palliolum est, quo feminae cingere caput consueverant; & fors, ricinio, sive majori quadrato pallio, lumbos, aut renes, ut Enotheam nunc videre est. Sed tamen haereo, similis prorsus per tenebras incedere conanti. Id autem certo adfirmare possum, scilicet incingi quadratis palliis, aut pallis, sagas quondam solitas, quum sacris suis vellent operari. Sicut Arbiter, Horatius Canidiam vidisse adferit, ac describit luculenter lib. I. Sat. 8.

Vidi egomet nigra succinctum vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, &c. -----

Cucumam ingentem.] Capite proximo: *Frangitur ergo cervix cucumae.* Sic nos edidimus, nam *ingens* & *cucumula*, uti nonnullis editionibus insedit, contrario nomine sibi opponi videbantur. *Magna est fornacula*, dixit Juvenalis Sat. X. sed huc illud non facit. Cervice ergo supra ignem suspensa cucuma erat. quam ut annis putridam quoque Arbiter ostenderet, id non praeteriit: *Frangitur ergo cervix cucumae.* Praesertim in rusticorum focis catenae visuntur & uncini, quibus commode aenea vasa haud aliter adpenduntur hodie.

De carnario detulit furca.] *Carnarium* tabula erat cum pluribus uncinis, quibus succidiae, ac quaevis alia ad victum necessaria, suspendi consueverant: parietique adfixa erat juxta focum in culina. Auctor Moreti omnia plane indicat, & plene Arbitrum inlustrat:

Non illi suspensa focum carnaria juxta,
Durati sale terga suis, truncique rigebant:
Trajectus medio sparto sed caseus orbem,
Et vetus adstricti fascis pendebat anethi.

M. Varro lib. II. de R. R. cap. 4. *Et qui non audierit patres nostros dicere, ignavum & sumtuosum esse, qui succidiam in carnario suspenderit potius ab laniario quam ex domestico fundo?* Plautus item Curculione II. III. aliasque. sequenti cap. itidem Petronius: *Sinciput in carnario furca reponit.* Minime autem obsolevit adhuc id genus tabularum usus, immo potius apud nos manet hodie creberrimus.

Faba erat ad usum reposita, & sincipitis vetustissima particula.] Ad victum aniculae reposita faba, & sinciput suillum. oleribus namque & salsamentis tenuiores victitabant. Persius Sat. VI. vers. 69.

----- *Mihi festa luce coquatur*
Urtica, & fissa fumosum sinciput aure.

Uterque cibus aeque interdictus Philosophis. Athenaeus lib. 2. Diphnosoph. Ἐγκέφαλοι χοίρειοι. τούτων ἡμᾶς ἐσθίειν οὐκ εἴων οἱ φιλόσοφοι, φάσκοντες τοὺς αὐτῶν μεταλαμβάνοντας ἴσον, καὶ κυάμους τρώγειν. *Suillum cerebrum. Eo vesci nos philosophi non sinebant, asserentes, si quis id gustaret, par flagitium committi, ac si roderet fabam.*

Ut solvit ergo licio pannum.] *Licium*, hoc est, stamen pluribus filis constans, & in unum contortis, quod nobis à torquendo, *tarçal*, dicitur. diserte Arbiter supra ostendit: *Illa de sinu licium protulit varii coloris filis intortum.* Ait nunc ergo Petronius, funiculum anum solvisse, quo sacculus erat ligatus.

Partem leguminis super mensam effudit.] Nam ad veneficia, & sortes, adhibitae olim *fabae*. quam vero opportune adhiberentur ei sacrificio, quo, subvenire aegrotantibus nervis, cordi illis erat, perspicuum reddet Pythagoras, sic apud Lucianum de fabis differens in Vitarum Auctione: πρῶτον μὲν γὰρ τὸ πᾶν γονή εἰσι, καὶ ἢν ἀποδύσῃς κύαμον, ἔτι χλωρὸν ἐόντα, ὄψεαι ἀνδρείοισι μορίοισιν ἐμφερέα τὴν φυὴν, ἑψηθέντα δὲ ἢν ἐπαφῇς ἐς τὴν σεληναίην, νυξὶ μεμετρημένῃσιν, αἷμα ποιήσεις. *Primum quidem plane genitales sunt, & si fabam adhuc viridem exuas, videbis, eam omnino virilibus membris similem naturam habere: elixam autem si deponas, certis noctibus sanguinem feceris.* De ejus flore hoc postremum prodidit Juvenalis Scholiastes ad penultimam Satyr. En liquet etiam plane, cur spoliarit folliculis, denudaritque, fabas sacrificula.

Improba.] Hoc est, non sine convicio, nec intra verba fortean se continens.

Mi-

Mirabile quidem paupertatis ingenium, ſingularumque rerum quaſdam artes fames edocuit.] Sic ego ſententiae hiatulum ſupplevi, manuducente tamen divino Seneca Ep. 15. *Quod ſi velis deinde, quemadmodum ambules, diſcere, admittes iſtos, quos nova ARTIFICIA DOCUIT FAMES. Erit, qui gradus tuos temperet, & buccas edentis obſervet.* Aliique magiſtelli eſurientes. Ipſamet Plauti ſententia eſt Sticho II. I.

------ *Illa* (paupertas) *omnes ARTES PERDOCET.*

Et Appulei; *Omnium artium repertrix paupertas.* Aliter vero editione Pariſina periodus expletur, ſcilicet: *Mirabile quidem paupertatis ingenium*, quae opibus oblectatur, *ſingularumqne rerum quaſdam artes* ſuis prodit.

Non Indum fulgebat ebur, quod inhaeſerat auro.] Indubie de lacunaribus capiendus verſus, de quibus diſerte in Paradoxis Cicero inquit: *Tecta ebore & auro fulgentia.* Ennius Andromacha loquens de Priami domo:

Vidi ego te, adſtante ope Barbarica,
Tectis caelatis, laqueatis
Auro, ebore.

Propertius item El. II. lib. 9.

Quod non Taenariis domus eſt mihi fulta columnis
Nec camera auratas inter eburna trabes.

Nec jam calcato radiabat marmore terra] Pavimenta cum tectis conjunxit, ut Tibullus lib. III. Eleg. 3.

Aurataeque trabes, marmoreumque ſolum.

Sic etiam Seneca Ep. 114. *Ut lacunaribus pavimentorum reſpondeat nitor.* Marmore olim ſtrata, nemo neſcit. ſatis adpoſite Seneca ipſe: *Ut terram marmoribus abſcondas, & non tantum habere tibi liceat, ſed calcare, divitias.* Et Martialis Ep. 50. lib. XII.

Calcatuſque tuo ſub pede lucet onyx.

Ubi obſerva, *lucet*, quod Arbiter dixit, *radiabat.* Ibi enim mire accinit & divino Senecae Ep. 86. *Eo deliciarum pervenimus, ut, niſi gemmas, calcare nolimus.* Plures non refero.

------ *Sed crate ſaligna*

Impoſitum Cereris vacuae nemus.] Deſcriptio eſt ruſticorum tectorum rudis aevi ac ſimplicis. Erant nimirum ex lignis impolitis, & inter ſe connexis, exſtrui ſolita, paleaque ad imbres arcendos inſuper abdita; nobis, *techos pagizos*, hodie dicuntur. *Cererem* adpellavit *vacuam*, quod poſtea, *inanem paleam*, ut Virgilius III. Georg.

Surgentem ad zephyrum paleae jactantur inanes.

Horumce ex culmo tectorum & Vitruvius meminit lib. II. cap. I. graphice autem deſcripſit Seneca Epiſt. 90. uniceque facem Arbitro luxit: *Quid ergo? Non quamlibet virgeam cratem texuerunt manu, & vili obleverunt luto, deinde ſtipula, aliiſque ſilveſtribus, operuere faſtigium, & pluviis per devexa labentibus, hiemem tranſiere ſecuri?*

------ *Et nova terrae*

Pocula, quae facili vilis rota finxerat actu.] Simillime Tibullus El. I. lib. I.

FICTILIA ANTIQUUS PRIMUM ſibi fecit agreſtis
POCULA, DE FACILI compoſuitque luto.

Hinc mollis ſtillae lacus.] Carpit & hic inſana Neronis opera, *ſtagna* puta *inſtar maris*, *piſcinas*, *foſſas*, quae & tetigit alibi:

------ *Mare naſcitur arvis.*

de quibus plura nos ad verba cap. LXXXI.

Expelluntur aquae ſaxis,

quae viſe.

------ *Et de caudice lento*

Vimineae lances.] Anne lances ligneas intelligit? Vaſculorum quippe ligneorum frequens quondam uſus, & priſcae frugalitatis ſpecimen habitum fuit. Fors ſimiles alias concepit animo illis, de quibus Plinius ait lib. XVI. cap. 31. *Minutis haec* (ficus) *capillamentis hirſuta, ut abies, multaeque ſylveſtrium, è quibus montani praetenuia fila decerpentes, ſpectabiles lagenas, & alia vaſa, nectunt.* Quaeque autem ſint, *adigit* indubie *cauterem ambitioni*, ut verbis Tertulliani dicam, de Pallio cap. 5. *qua lances centenarii ponderis Sylla molitur: ſive, qua Druſillanus, & quidem ſervus Claudii, quingenariam promulſidem aedificat.* Idem Plinius refert lib. XXXIII. cap. II. & quod *ei fabricandae officina prius exaedificata fuerat.*

------ *Clavis numerabat agreſtis.*] Haec eſt ſcriptura veteris M. S. ac pene eadem cum illis, quas antiqui vulgati repraeſentant. quapropter & nos praetulimus. *Agreſtis* ſubſtantive poſitum, ut ſaepius priſci. Tibullus ſupra adductus El. I, lib. I. & El. 2.

Dii patrii, purgamus agros, purgamus agreſtes.

ſic *ruſtica* Ovid. lib. 2. Faſt.

Ara fit hic, ignem curva fert ruſtica teſta.

Et *montani.* Plinius lib. XVI. cap. 31. & ſic plura alia.

Et viridi junco gracilis pendebat harundo.] Loquitur, ni fallor, de agreſti ſtructura, haud omnino abſimili cameris canniciis Palladii lib. I. Tit. 13. Ibi, poſtquam docuit aſſeres diſponere, perticaſque ad tecti concamerationem, addit: *poſtea paluſtrem cannam, vel hanc craſſiorem, quae in uſu eſt, contuſam, facta & ſtrictim juncta crate, ſubnectimus, & per omne ſpatium cum ipſis aſſeribus & perticis adligamus.* Juncis nimirum adligabant, vel tomicibus, ut paullo ante ait ipſe Palladius. & Columellae *tomex* ipſa *juncea* eſt lib. XII, cap. 32. Sicuti Naſoni IV. Faſtorum *juncea vincla.* Et Plinius libr. XIX. cap. 2. ait: *junco Graecos ad funes uſos, nomini credamus, quo herbam*

eam

eam adpellant. Nam σχοῖνος & *juncum* significat, & *funem.* Apte *viridi* addidit, tunc quippe maxime ad ligandum aptus, quidve ex illo conficiendum. inde Pontanus:

Dum tibi de viridi fiscellam vimine texo.

Id genus tectorum & Vitruvius meminit lib. II. cap. I. *Vitandoque imbres, & aestus, tegebant harundinibus & fronde.* Et Plautus Rudente I. II. 34.

Quin tu in paludem is, exsiccasque arundines,
Quis pertegamus villam, dum sudum'st?

Indicat hic Petronius tectorium opus nondum fornici fuisse inductum.

------ *Quae fumoso suspensa tigillo.*] Haud displicebat jam olim Dousae P. levicula emendatio, *e* & *quae* in *s* commutantis. Proprius & ille character casae paupertinae, *fumosum tigillum.* quod eleganter Juvenalis Sat. I patefacit, *fumumque domi* vocans, quod noster Epigrammatista lib. III. Ep 30. *fuscae pensionem cellae.* Fumosae autem nigredini obnoxia valde lignea contabulata, ex quibus exstructae domunculae primaevae: quod utrumque hic innuit Petronius oppido breviter. inquit Scholiastes Apollonii ad vers. 170. lib. I. Argon. ξυλίναις γὰρ ἐχρῶντο τὸ παλαιὸν οἰκίαις, λίθων μηδέπω ἐπινοηθέντων. *Ligneis enim domibus olim utebantur, lapideis nondum inventis.* Popinae pariter fusco colore ex fumo obtectae. Unde ejusdem Epigrammatarii lucet versus ille lib. XII. Ep. 62.

Nigri fornicis ebrium poëtam.

Ubi interpretes mirum miras agere nugas, quum Martialis ipse praetulisset facem ejus caligini, quum inquit Ep. 60. lib. VII.

Occupat aut totas nigra popina vias.

------ *Mitia sorba*

Inter odoratas pendebant texta coronas, &c.] En opes. Suspensos igitur in orbem interpretor fructus inter flores, & herbas odoratissimas, ut omnino coronas referre viderentur. Favet haud leviter mihi Appulejus in imagine numinis multiplicis lib. XI. *Quaqua tamen insignis illius pallae perfluebat ambitus, individuo nexu corona totis floribus, totisque constructa pomis, adhaerebat.* Ubi pariter in ambitu extimo pallae fructus inter flores contexti, qui, licet revera in coronam haud nexi forent, ejus tamen speciem prorsus referebant. *Sorba* etiam pensilia olim servabantur, ut ex Varrone constat proxime laudando. *Mitia* adposite, ut Virgilio, & Senecae Trag. Choro I. Thyest. *mitia poma* matura; & Horatio, *immitis uva*, acerba est.

Et thymbrae veteres] Plurima *thymbrae*, sive *saturejae*, mentio est apud Theophrastum, Dioscoridem, & Plinium, quos adire poteris Inde θυμβροφαγεῖν de parcis ac frugalibus dictum proverbium, de quo Hesychius, & Suidas, usurpatque Aristophanes in Nubibus, *Veteres* aridae interpretor, nam Columella de eadem herba inquit lib. II. cap. ult. *Nam & viridis esui est jucunda, nec arida inutilis ad pulmentaria condienda.*

------ *Et passis uva racemis.*] Uvae pensiles sunt. de quibus lib. XIV. cap. I. *Durant aliae uvae per hiemen, pensili concameratae nodo.* Sed Plautus perspicue in Poenulo Act. I. sc. II. vers. 99. innuens suspendium adolescentis:

Siquidem tu es mecum futurus pro UVA PASSA PENSILIS.

Item Varro lib. I. de. R. R. cap. 68. *Pensilia, ut uvae, sorba, ipsa ostendunt, quando ad usum oporteat promi.* Non ergo de passa, *sole*, *fumove*; aut in *ollis*, sive in *sapa*, *mustove*, condita.

Qualis in Actaea, &c.] Hic quid deesse, hians sententia cuilibet indicio esse poterit, & monuit jam olim Hadrianus Junius. Ex duplici autem lectione *Hecates* & *Hecale* elicere haud inconcinnum sensum possumus. *Digna sacris Hecates*; Hecale etiam scilicet, quippe quae pauperrima, *digna* videbatur *sacris*, hoc est, coena Hecates, quae à pauperibus rapiebatur, ut Aristophanes in Pluto docet, ubi Scholiastes. Κατὰ γὰρ νουμηνίαν οἱ πλούσιοι δεῖπνον ἑσπέρας, ὡς θυσίαν τῇ Ἑκάτῃ προσάγοντες ἐπὶ ταῖς τριόδοις ἐτίθουν· οἱ δὲ πένητες ἥρπαζον πεινῶντες, καὶ ἤσθιον αὐτά, καὶ ἔλεγον ὅτι Ἑκάτη ἔφαγεν αὐτά. *In novilunio divites coenam vespere, velut sacrificium Hecatae, offerentes, in triviis ponebant. Pauperes autem veniebant, & comedebant, dicebantque ipsam Hecatem comedisse.* Sic Lucianus variis in locis. Hecales vero paupertatem vel illud Ovidii II. de Rem. Am. possit adstruere:

Cur nemo est Hecalem, nulla est, quae ceperit Irum?
Nempe, quod alter egens, altera pauper erat.

Dicitur *hospita*, qnod Theseum hospitio exceperit. Sic de eadem Statius ultimo Thebaid. libro:

------ *Nec fudit vanos anus hospita fletus.*

Praeter Plutarchum autem, infra laudandum, audi Appulejum adposite profantem lib. I. Fab. Miles. *Et tibi specimen gloriosum adrogaris, si, contentus lare parvulo, Thesei illius cognominis patris tui virtutes aemulaveris, qui non est adspernatus Hecales anus hospitium tenue.* immo, si Callimacho credimus poëmatio ab anu *Hecale* inscripto, habuit illa φιλοξενίης στέγος ἀκλήιστον, *hospitii lares omnibus patentes.* Verum enim vero si, *digna sacris Hecale*, mavis scripsisse Petronium, ad sacrum Hecalesium ibi respexisse, haud erit dubium. Id Iovi ab anu Hecalo dicto posteritas instituit, non sine ipsius Hecales honoribus. Itaque suam propter hospitalitatem digna sacris habita olim fuit.

fuit. Sic Plutarchus rem totam in Theseo prodidit: Ἡ δὲ Ἑκάλη, καὶ τὸ περὶ αὐτὴν μυθολόγημα τοῦ ξενισμοῦ, καὶ τῆς ὑποδοχῆς, ἔοικε μὴ πάσης ἀμοιρεῖν ἀληθείας. ἔθυον γὰρ Ἑκαλήσιον οἱ πέριξ δῆμοι συνιόντες Ἑκαλῷ Διῒ, καὶ τὴν Ἑκάλην ἐτίμων, Ἑκαλίνην ὑποκοριζόμενοι, διὰ τὸ κἀκείνην, νέον ὄντα κομιδῇ τὸν Θησέα ξενίζουσαν, ἀσπάζεσθαι πρεσβυτικῶς, καὶ φιλοφρονεῖσθαι τοιούτοις ὑποκορισμοῖς. ἐπεὶ δὲ ηὔξατο μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Διῒ βαδίζοντος ἐπὶ τὴν μάχην, εἰ σῶς παραγένοιτο, θύσειν, ἀπέθανε δὲ, πρὶν ἐκεῖνον ἐπανελθεῖν, ἔσχε τὰς εἰρημένας ἀμοιβὰς τῆς φιλοξενίας, τοῦ Θησέως κελεύσαντος, ὡς Φιλόχορος ἱστόρηκεν. *Hecale, & quae de illa fabula hospitii & convivii memoratur, non omnino apparet ex vano esse. Sacrum Hecalesium circumjecti populi, concilio indicto, Jovi Hecalo faciebant, & Hecalem colebant, diminutivo nomine Hecalenen appellantes: quod illa quoque juvenem admodum hospitio excipiens Thesea senum more salutasset, & blandita fuisset ei diminutis nominibus. Quae, quia pro eo ad pugnam progrediente, si sospes revertisset, Jovi voverat hostias, diem autem suum ante illius reditum obierat, haec retulit hospitalitatis jussu Thesei praemia, ut Philochorus tradidit.*

----- *Quam Musa loquentibus annis*

Battiadae veteris, &c.] Nam poëma *Hecalem* dictum condidit Callimachus, quod haud semel Plinius laudat, *Battiades* vocatus, filius quippe Batti fuit, ut plures volunt.

Cap. CXXXVI. *Quae staturae altitudinem adjecerat.*] Plane necessum, nam mensa, ubi paratum sacrificium, super altare imposita erat, ut supra visum.

Ignemque modo convalescentem exstinguit.] Aqua scilicet effusa, pariterque subinde aniculae *faciem totam excitato cinere perfudit.*

Tres anseres sacri.] Videlicet Priapo, rationem vero paullo post inquirimus. Fuere & Diis aliis anseres consecrati, quorum in fanis etiam alebantur. *Junoni* apud Livium sunt lib. v. ubi de ipsorum excubiis sermo est omnino canum praeferendis: *Anseres Galli non fefellere: quibus sacris Junoni in summa inopia cibi tamen abstinebant.* Sic in Camillo Plutarchus, & in de Fortuna Romanorum: Χῆνες ἱεροὶ περὶ τὸν ναὸν τῆς Ἥρας ἐτρέφοντο θεραπεύοντες τὴν θεόν. *Anseres sacri circa fanum Junonis alebantur ad cultum Deae.* Habuit & Juno ipsa *pavones* sacros in Samio templo, uti narrat apud Athenaeum Menodotus. *Isidi* fuere quoque anseres ejus in templis sacri. ex Aristide conligo Sacr. Sermonum 3. Ἐτεθύκειν τῇ Ἴσιδι καὶ τῷ Σαράπιδι ἐν τῷ τῆς Ἴσιδος ἱερῷ, λέγω τοῦτο ἐν Σμύρνῃ γενόμενον. ἐξιόντι δέ μοι τὰ προπύλαια περιεῤῥύησαν χῆνες δύο τῶν ἱερῶν. *Quum Isidi & Serapidi quondam in Isidis templo Smyrnae sacra fecissem, vestibulum egresso anseres duo sacri occurrerunt.*

Ab anu diaria exigere.] Martialis extremo lib. XI.

----- *Puerique diaria poscunt.*

Hic μνημονικὸν ἁμάρτημα Rittershusii est, tribuentis Horatio id Epigrammatistae. At hoc, nemo est, cui saepius non contingat. Nec exemti sunt ab hac labe scriptores prisci, apud quos equidem observavi non semel. Veniam igitur non ambigam à quovis quin sim impetraturus, si alicubi quid tale mihi imprudenter exciderit. *Diarium* proprie Hispanis dicitur, *La racion.* sed nos anterius plura.

Rabioso stridore.] Eleganter dictum, licet anserum *clangere* proprium sit. Sed fuse nos de anserum voce paullo infra.

Alius vincula calceamentorum resolvit.] Diversa longe *vincula* ista ab illis, de quibus supra sermo fuit ad verba cap. CXXVI. *intra auri gracile vinculum.* misere tamen interpretes confundunt. Hic enim ligamina sunt, quae calceos vinciunt, adstringuntque, *corrigiae* Ciceroni dictae lib. II. de Divinat. ubi earum *abruptio* inter omina adversa recensetur. *Retinacula*, ut puto, Apollinari Carm. 2. Habuere enim antiquorum nonnulla calceamenta, ut nostratia, hoc genus vincula; etiamque brachiola, quae *ansae* adpellabantur. Aperte Tibullus Eleg. 8. lib. I.

Ansaque compressos conligat arcta pedes.

Tales Herculea Stymphalidas, &c.] Confert anserum clangorem ingentem cum eo, quem cierunt *Stymphalides*, quum ipsas fugavit Hercules, & *Harpyjae*, quum duo Boreae filii, Zetes & Calais. Stymphalides Herculi conterritae fuere, & dispulsae, χάλκεα κρόταλα, Palladis munere accepta, quatienti, ut refert Apollodorus lib. II. Biblioth. Pariter fere & Hyginus fabulam narrat Fab. 20. at Argonautis, non Herculi, id contigisse effert. Postea vero Fab. 30. inter Herculis athla Stymphalidum internecionem recenset.

------ *Sanieque fluentes Harpyjas.*] Aliter atque aliter mutant conrectores, nempe, *poenasque luentes*, *pennaque fluentes*; primitus autem editi ex MSS. *peneque*, aut *poenaeque fluentes.* Ast, *sanieque fluentes*, retineri potest, ac idem cum *veneno*, quod sequitur, *saniem* interpretari.

----- *Quum Phineo maduere veneno*

Fallaces epulae.] Suspectam indubie semper lectionem fecit codicum varietas, quod hic voci *Phineo* accidit, aliter *furtivo* exaratae. sed latet adhuc, quae sani coloris eniteat. Mens tamen auctoris dubio procul percipitur. Epulas namque illas subindicat, quae fuere Harpyjis apud Phineum extremae; nam eae *fallaces* fuere, insidio-

ſidioſeque paratae ; ut ipſas nimirum volucres ſic ad menſam adcerſerent , & illico Boreae filii profluunt. Didici ego ex Apollonio , qui mihi prorſus aditum ad Arbitri cognitionem patefecit. inquit lib. II. Argonaut. verſ. 263.

> Αἶψα δὲ κουρότεροι πεπονήατο δαῖτα γέροντι,
> Λοίσθιον Ἁρπυίῃσιν ἑλώριον. ἐγγύθι δ' ἄμφω
> Στῆσαν, ἵνα ξιφέεσσιν ἐπεσσυμένας ἐλάσειαν, &c.

> *Statim autem juvenes inſtuxerant coenam ſeni ,*
> *Noviſſimam Harpyjis praedam : propeque ambo* (Zetes & Calais)
> *Conſtiterunt , ut enſibus inruentes profligarent* , &c.

Quod Valerius , veſtigia ejus perſequens , ſic multis IV. expreſſit :

> ----- *Et durae commovit* (Phineus) *imagine poenae.*
> *Inſtituere thoros , mediisque tapetibus ipſum*
> *Accipiunt* , &c.

Ac denique :

> *Emicat hic ſubito , ſeſeque Aquilonia proles*
> *Cum clamore levat* , &c.

Pariter & Apollodorus narrat lib. I. puto, edoctus ab Apollonio. Hic vero *epulis* illis *veneno madidis* interpretamenti vice plane ſunt & iſthaec ejusdem Valerii de Harpyjis etiam ibidem loquentis verſ. 497.

> *Tum ſola colluvie , atque inluſis ſtramina menſis*
> *Foeda rigant.*

Reſtat autem , ut *Phyneo* (ſic in MS. exaratum) eamus mutatum , & res nobis haud infeliciter cedet , ſi ejus loco *Typhaeo* repoſuerimus. *Typhoïdes* enim *Harpyjae* ibidem Valerio dicuntur, hoc eſt , Plutonis filiae , quem dicunt litteratores Typhonem adpellari. Profecto ſic optime ſententia ſe habet , alioqui parum ſibi conſtans, & mire caligans. ita delibero , licet mihi non lateat , *Phyneas aves* Senecae in Thyeſte Harpyjas nuncupari.

Conlectoque cultu meo ire , &c.] En habitus per urbem incedentis expreſſus. & contra manentis : *Projectaque veſte tamquam exſpectarem morantem, in aditu ſteti.* Sed ſupra de his pleno modio ad verba cap. XIX. *Et praecincti certe altius eramus.*

Cum teſto ignis pleno.] *Teſto* , aut *teſta* , utroque modo inflectitur , ignem in vicinia petebant. Supra Petronius hoc capite : *Ad reficiendum ignem in vicinia cucurrit.* Ex fragmentis vaſculorum fictilium quondam , ut hodie , teſta ut plurimum illa. Sic Iſaias cap. 30. 14. *Et comminuetur , ſicut conteritur lagena figuli contritione pervalida : & non invenietur de fragmentis ejus teſta , in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquae de fovea.* Et Ovidius innuit lib. II. Faſt. ubi agricolae ſacrificium deo Termino parant :

> *Ara fit hic. ignem curva fert ruſtica teſta*
> *Sumtum de tepidis ipſa colona focis.*

Ingeſtiſque ſuper pluribus lignis.] Auctor Moreti :

> ----- *Atque arſura focis imponere ligna*
> *Imperat.*

Praeceſſerat :

> *Parvulus exuſto remanebat ſtipite fumus.*

Prius enim arida materia , facilique , uti & ſemper moris fuit , ignem excipiebant. illud eſt : *Conlocavit illa ignem caſſis harundinibus conlectum.*

Tribus niſi potionibus è lege ſiccatis.] Apud Eubulum Bacchus ipſus legem jubens :

> Τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω
> Τοῖς εὖ φρονοῦσι, τὸν μὲν ὑγιείας ἕνα,
> Ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι, τὸν δὲ δεύτερον
> Ἔρωτος ἡδονῆς τε, τὸν τρίτον δ' ὕπνου,
> Ὃν εἰσπιόντες οἱ σοφοὶ κεκλημένοι
> Οἴκαδε βαδίζουσιν.

Vertit Florens Chriſtianus :

> *Nam terna tantum temperari pocula*
> *Catis jubebo : Sanitatis gratia*
> *Primum hauriatur , alterum oblectaminis*
> *Et amoris ergo , deinde ſomni tertium.*
> *Ubi iſtud ebibêre , quis pectus ſapit ,*
> *Domum redibunt.*

Paruit ergo vetuſcula ſacerdos. Obſervo equidem ex celebri hocce ternario potionum numero ortum indubie olim , poculum , quod Bacchi diceretur , fuiſſe *tripodem* , cujus apud Athenaeum plurima memoria eſt lib. II. &, ni fallor , X. ſed plures , puto , hanc myſticam potandi rationem ſibi exornandam ſumſerunt , qua propter manum de tabula , ne videamus , quod longe enim ab ingenio noſtro abeſt , aliorum ſcrinia compilare. *Siccatis* , ſic cap. XCII. *Siccatoque avide poculo.* Sic & plures veterum loquuti , & Juvenalis dixit , *ubera ſiccare.*

Ut putares iterum anſeres limen intraſſe.] Nam, quum primum venerant , ingentem ediderant clangorem , ſtridoremque. ſic paullo ante hoc cap. *Ac veluti rabioſo ſtridore circumſiſtunt trepidantem.* Anſerum autem proprium eſt *clangere* , ut docet Columella , ut Feſtus vero , *gingrire.* ait : *Gingrire , anſerum vocis proprium eſt. Unde genus quoddam tibiarum exiguarum , Gingrinae.* Ita γιγγρίζειν Graeci dicebant de tibia canentibus. Item Arnobius lib. VI. anſeribus dedit *gingritus.* Sed auctor Philomelae *gratitare* , unde noſtrum *Graznar* videtur fluxiſſe. Illud autem

tem mirum eſt, quod de anſeribus Aelianus, Philes, & Plutarchus referunt, praecipue ut pateat, quam proclives illi ſint ad gratitandum. Videlicet, quod Taurum montem, ubi ingens aquilarum multitudo eſt, quum ipſi tranſmittunt, ſinguli mordicus lapidem tenent, ne clangorem fundant; parum quippe ſuae taciturnitati aliter fidunt. Itaque, ab aquilis non praeſenſi, tractum illum ſaepenumero transvolant innoxii. En igitur cur Poëtis pluries vocentur *arguti*, *garruli*, &c.

Cap. CXXXVII. *At illa complosis manibus.*] Geſtus omnino eſt *plaudentis*, ut ſupra oſtendimus ad verba cap. XVIII. *Complosis deinde manibus.* quae viſe. Uſurpant quoque eum *adflicti*, & *iracundi*, exemplaque apud Arbitrum non deſunt.

Neſcis, quam magnum flagitium admiſeris.] Veſtigium videtur & aliquod hujuſce flagitii eſſe apud Livium ſupra adductum. Nam, ſi anſeres ſacros nondum de republica bene meritos nefas occidere, poſtea enim, quum patriae cuſtodes haberentur, & ſervatores, jure merito magnum putaretur ſacrilegium, ac teterrimum parricidium.

Occidiſti Priapi delicias, anſerem omnibus matronis acceptiſſimum.] Sacratos hinc Priapo anſeres diſcimus, ipſius in templo diverſari, alique, eorum ſcilicet cura ſacerdoti commiſſa, rationem vero hucuſque nobis iuterpretes invidere. Commodam equidem in praeſentia proferam, dum alia ſeſe obtulerit adpoſitior. Cuſtodibus quibuslibet, & excubiarum praeſidibus, animalia ſenſu acerrima, & excubantia, adjungi, nemo neſcit. Sic janitoribus canes adhibebantur, ut nos multis ſupra patefecimus. Priapo ergo, qui hortorum vigili cuſtodiae deſtinatus fuit deus, tute vides, ut anſeres conſecrarentur opportune ,de quibus prodidit Plinius cap. 22. lib. x. *Eſt & anſeri vigil cura, Capitolio teſtata defenſo, per id tempus canum ſilentio proditis rebus.* Et Aelianus lib. XII. de Anim. cap. 33. Φυλάττειν δὲ ἄρα χηνῶν κύνες ἀχρειότεροι. καὶ τοῦτο κατεφώρασαν Ῥωμαῖοι. *Anſeres ad cuſtodiam praeferendi ſunt canibus, quod Romanorum periclitatione conſtat.* Et Cicero item infra laudandus. Iſtud autem commentum noſtrum illis procul dubio adridebit potiſſimum, qui vel labris primoribus liberos in numen illud poëtarum jocos libaverint. Sed, curnam, inquis, ille *matronis acceptiſſimus?* fors propter ipſum Priapum, quem haud perfunctorie ſibi propitium reddere matronae ſtudebant. Aut propter Junonem, quam imprimis colebant feminae, ei nempe animis & corporibus addictae, cui & anſeres utique à primis temporibus fuerant etiam ſacri, ut ex Livio, & Plutarcho ſupra jam vidimus. Speciatim vero de occiſo anſere anum non loqui, nullus ego dubito, niſi id exaggerationis ingenio turbulentae mulierculae detur ſat tempeſtivum.

Ibis in crucem.] Sic loquutus cap. CXII. *qua ratione mortuus iſſet in crucem.* Nec aliter Horatius lib. II. Satyr. *Ibis ſub furcam.* Fori erant indubie formulae, unde illa Comicis familiaris, *Ire in malam crucem.* quod puto, formularum ſcriptores non tetigere.

Haec ait: & tremulo deduxit vertice canos, &c.] Viſum doctis & verſiculos hoſce, divulſos indubie jam olim ab integra Satyra, & inter rudera veteris monumenti hucuſque haud ſine religione adſervatos, nunc denuo eidem adnectere, & hic ſat inſerere tempeſtiviter, ubi hiantem lacunulam prae ſe MSS. ferebant. Quod etiam nos haud aegre paſſi ſumus. Perſpicui admodum ſunt & elegantes, omniaque habent ad oſtentationem doloris comparandam inprimis neceſſaria, crinium evulſionem, planctus, ſuſpiria, ac denique fletum largum. quibus loca parallela plura in Arbitro, pariterque ſunt omnibus ſcriptorum in paginis.

Struthiocamelum reddam.] Hoc eſt, omnium maximum volucrem pendam. Talis ſtruthiocamelus, ut ſupra oſtenſum. prae pondere enim alis ſublevari non poteſt, quod inquit Pauſanias in Boeoticis: Καὶ Ἀρσινόης ἐστὶν ἐν Ἑλικῶνι εἰκὼν, ἣν Πτολεμαῖος ἔγημεν ἀδελφὸς ὤν. ταύτην δὲ Ἀρσινόην στρουθὸς φέρει χαλκῆ τῶν ἀπτήνων. Πτερὰ μὲν γε καὶ αὗται κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλαις φύουσιν, ὑπὸ δὲ βάρους καὶ διὰ μέγεθος οὐχ οἷά τέ ἐστιν ἀνέχειν σφᾶς ἐς τὸν ἀέρα τὰ πτερά. *Et Arſinoës in Helicone eſt imago, quam Ptolemaeus frater uxorem duxit. Arſinoës autem ſtatua aeneo inſidet ſtruthiocamelo ex involucrum genere. Habent hi quidem alas, uti alites ceteri, ſed prae corporis mole humo ſe in ſublime nequeunt adtollere.* Ideo argute, more ſuo, ei Plautus in Perſa II. III. dedit, *volare curriculo.* quod *volitare* haud inconcinne Flavius Vopiſcus dixit Firmo: *Et ſedentem ingentibus ſtruthionibus vectam eſſe, & quaſi volitaſſe.* quod minus eſt quam volaſſe. *Struthio*, ergo etiam dicebatur, *paſſer marinus*, & κατ᾽ ἐξοχὴν στρουθὸς Graecis ſimpliciter, & *paſſer* Latinis. Vetus inſcriptio: AEDILITATEM LAUDABILITER ADMINISTRAVIT. ET DIEM FELICISSIMUM III. IDUS JANUAR. NATALEM DEI PATRIS NOSTRI VENATIONE PASSERIS, DENIS BESTIIS, &c.

Non publicum anſerem.] An *publicum*, quia è publico paſtus, ut docet Cicero Oratione pro Roſcio Amerino? *Anſeribus cibaria publice locantur, & canes aluntur in Capitolio, ut ſignificent, ſi fures venerint.* Sed mihi hic, fateor, aqua haeret; ſumque, ut dicam cum magno vate,

Μεσσηγὺς γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

Unde possitis & deos emere.] Mens plane ex illis superioribus liquet cap. LXXXVIII. *Mille pondo auri Capitolio promittere solet: & ne quis dubitet pecuniam concupiscere, Jovem quoque peculio exorat.* ac subinde: *Quum omnibus diis hominibusque formosior videatur massa auri*, &c. ad quae loca vide quae notamus.

------ *Secura naviget aura.*] De vulgi ac *fortunae* favore capiendus plane locus, quae frequens allegoria est scriptoribus priscis. Insignis vero ac parilis prorsus Horatii illa Ep. 18. lib. I.

------ *Tu, dum tua navis in alto est,*
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.

Uxorem ducat Danaën, ipsumque licebit
Acrisium jubeat credere, quod Danaën.] *Quod Danaën*, scilicet jussi credere. hoc est, nihil auro esse inaccessum. nam

Aurum per medios ire satellites
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo.

Canente Latino Lyricine pariter de Danaë & Acrisio lib. III. Carm. *Ipsum Acrisium*, ἐμφατικῶς.

Carmina componat.] Ergo *parum coronis credendum est, quas ad imperitos deferre gratia solet*, ut supra Arbiter dixit cap. LXXXIII. & nos pluscula ibidem.

------ *Sitque Catone prior.*] Plures Catones inlustres, quos haud importune hic memoraret Petronius. illum autem arbitror prae omnibus magis tempestiviter nunc innuere, de quo hocce elogium Plinius lib. VII. cap. 17, nobis reliquit: *Cato, primus Porciae gentis, tres summas in homine res praestitisse existimatus est, optimus orator, optimus imperator, optimus senator.* & subinde: *Itaque: si proprium Catonis, quater & quadragies caussam dixisse, nec quemquam saepius postulatum, & semper absolutum.*

Jurisconsultus PARET, NON PARET.] Nam Jurisconsulti ex illis plane sunt, qui frigidam efflant uno ore & calidam animam. Ast solennem formulam, in judiciis frequenter usurpari solitam, agnoscunt hic & viri jureconsultissimi, videlicet, *Si paret*, quam & Festus interpretatur. *si inveniatur, si comparet, si adparet.* Nobis est, *si parece, si parreciere*, Graeci εἰ φαίνεται. Claret ergo Arbitri mens, ac praecipue similis loci conlatione cap. XIV. qui pariter de judicibus capiendus, ut ibi monitum est:

Nonnumquam numis vendere verba solent.

Videntur enim judicibus jurisconsulti olim fuisse adhibiti, *quibus à Caesare*, inquit Justinianus lib. I. Instit. Tit. 2. *jus respondendi datum est, & quorum sententiae & opiniones eam auctoritatem tenebant, ut judici recedere à responso eorum non liceret, ut est constitutum.* Inprimis ergo & principes illi, quorum hic etiam memoria, Servius & Labeo.

Et, quum digitos pariter extensos porris apioque lustrasset.] Polluti quippe erant anseris caede. Expiatio vero potius videtur coquinaria, ad anserisque condimentum pertinere, quam ad ejus sanguinis lustrationem. *Porris* enim *apioque* constitit, quae ex oleribus principem fere in condimentis obtinent locum. *Apium* namque illud est vulgare, & quod ad manum habuit sacerdos, nobis, *peregil*, dictum. De quo sic Plinius lib. XX. cap. 11. *Apio gratia vulgo est, namque rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent.* Itaque hic etiam more suo forte Arbiter lusit, quippe ad Satyrici ingenium mire faciunt & lusus similes.

Avellanas nuces.] Ipsarum memoria etiam in Carmine libero:

Nucemve longam, quam vocant Avellanam.

De ipsis quoque sic Macrobius lib. II. Saturn. cap. 14. *Nux haec Avellana, seu Praenestina, quae est eadem, ex arbore est, quae dicitur Corylos.*

Recluso pectore extraxit fortissimum jecur, & inde mihi futura praedixit.] Sic Virgilius lib. IV. Aeneid.

------ *Pecudumque reclusis*
Pectoribus inhians spirantia consulit extra.

Signanter ἡπατοσκοπίαν protulit Arbiter, quae princeps species haruspicinae. inquit apud Philostratum Apollonius lib. VIII. τὸ ἧπαρ, ἐν ᾧ φασὶ τὸν τῆς αὐτῶν μαντικῆς εἶναι τρίποδα οἱ δεινοὶ ταῦτα. *Jecur, in quo vaticinii sedem esse, dicunt ejus artis periti.* Consulebant & tota viscera, hepatis autem exploratio potissima erat. Sed ubertim de his juxta ac erudite jam magni viri, inprimis Brissonius lib. I. de Form. Stuckius de sacrif. Gent. & noster Delrius lib. IV. Disquis. Mag. Ἀποθοσιόνυσα vero, quae hic interpretes nonnulli.

Epulasque etiam lautas.] Nam anseres olim in deliciis valde gulonibus fuere, eorum autem praecipue jecinora. Indicat Athenaeus lib. IX. Plin. lib. X. cap. 22. Martialis lib. XIII. Epig. 58. & alias, Horat. Sat. ult. lib. II. Persius Sat. VI. & plures alii. Alagabalus apud Lampridium insana prodigalitate *canes jecinoribus anserum pavit*, ita, *ut psittacis atque fasianis leones*, & Aristides, difficili in morbo, diutinaque ciborum aversione, nihil paene praeter hepar anserinum edere potuit, ipso testante Ἱερῶν λόγ. δ'.

Cap. CXXXVIII. *Scorteum fascinum.*] Hoc est, rubrum penem coriaceum, ut Suidas exsertim tradit voce Φαλλοί. Indubie eum in modum effictum membrum illud, ut sic ad veritatem utcumque accederet. Nec aliter Priapi simulacris figurari consuevisse, indicio esse potest toties repetita ejus mentio. Catullus:

Sedet revinctus cum rubenti fascino.

Tibullus:

Soles,

Stes, revinctus ſacrum pampino caput,
Ruber ſedere cum rubente faſcino.

Carmen liberum:

Rubro, Priape, furibus minare mutino.

Et paſſim alias. Unde dies oritur improbo Martialis Epigrammati lib. II. 33.

Cur non baſio te Philaeni? calva es.
Cur non baſio te Philaeni? RUFA es.
Cur non baſio te Philaeni? luſca es.
Te qui baſiat, hic, Philaeni, fellat.

Rufus & *ruber* idem color, ut prolixe apud A. Gellium diſceptatur lib. II. cap. 26. Confecti & ex varia materie varios in uſus olim phalli, ex ligno, *ficu* potiſſimum, qui *ficulnei* ſaepius adpellati, ex *ebore*, ex *auro*, ex *ſerico*, & ex *lineo panno*, quibus Lesbiae tribades abutebantur. Item ex *vitro*, qui *Phallovitroboli*, aut *Phallovitroboli* Capitolino, ſi mendax ſcriptura non eſt, dicuntur. Erant videlicet vitrea pocula in obſcoenam pudendi figuram effigiata. Unde Juvenalis Sat. II.

------ *Vitreo bibit ille Priapo.*

Ubi Scholiaſtes: *In vitreum ſenem, quos adpellant Drillopotas.* Pocillatorum icunculas, manibus illos Priapos extollentium, Pignorius opere de Servis exhibuit. Ceterum non ſolum per obſcoenitates bibebant, ut ait Plinius; immo ipſas edebant obſcoenitates. Placentarum namque genus habuere in deliciis, pudendi quoque virilis ſpeciem omnino referentium, & *ſiligne Priapi* vocabantur. Sic Martialis edocet Ep. 69. lib. XIV. Item placentae fuere aliae in muliebria inguina. Sed ohe, nonne ſatis eſt impudicitiarum? ſat plura, nec vulgaria quidem, addere poſſemus, aſt pudor non ſinit.

Quod ut oleo, & minuto pipere, atque urticae trito circumdedit ſemine.] Omnia inritant venerem languentem. Ita qui Aemilii Macri nomine circumfertur de urtica loquens:

Cum vino bibitum venerem ſemen movet ejus,
Et melius tritae ſi jungas melque piperque.

Lege *trito*, & ad ſemen referto, quod & tuetur Petronius, & Ovid. III. de Arte. Idem docet Plinius ubi de urticae ſemine lib. XXII. cap. 13. *Et lateri medetur cum ſemine lini, addunt hyſſopum, & piperis aliquid.*

Naſturtii ſuccum cum abrotono miſcet.] Veneficio contactus Polyaenos, ineptus ad venerem prorſus erat relictus, veraque voluptate omnino fraudatus erat, cui morbo, ut viſum eſt, omne curationis genus à miſero juvene adhibitum. Nunc vero ecce quam opportunum medicamen *abrotonum* ſcilicet cum naſturtio miſtum. De abrotono namque Plinius inquit lib. XXI. cap. 21. *Ramo ejus, ſi ſubjiciatur pulvino, venerem ſtimulari, ajunt. efficaciſſimamque eſſe herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.* Quod Aemilius Macer hypobolimaeus ad verbum mutuatus eſt:

Haec etiam venerem pulvino ſubdita tantum
Incitat, & veneris nocuis potata reſiſtit.

Nulliuſque adverſus nos momenti erit Plinii teſtimonium, adſerentis, *naſturtium venerem inhibere.* nam ibi mens ejus eſt, generationi officere, ſi ſumatur frequenter. herba quippe natura ſua fervida eſt, deſiccanſque valde. itaque eadem prorſus ejus ratio eſt ac rutae, cujus fervens pariter natura. ideoque de ruta ipſa inquit ibidem etiam Plinius lib. XX. cap. 13. *Itemque generationes impediri hoc cibo, ideo pro fluvio genitali datur, & venerem crebro per ſomnia imaginantibus.* Unde ipſe Macer de naſturtio loquens:

------ *Hac re venerem ceu ruta coërcet,*
Siccando ſemen, fuerit ſi ſumta frequenter.

quae unice Plinium interpretantur. Aſt in linimentis longe diverſa ratio cenſetur, praeſertim ſi admiſtum ſit cum aliis naſturtium, quibus quum vim ſuam calidam praeſtiterit, frigidis & maleficiatis proderit haud leviter. creberrima namque in re medica ſunt ejuſcemodi connubia medicamentorum.

Viridis urticae faſcem comprehendit.] Apte etiam, ut titillationem veneream excitaret, pruritu ſcilicet mordacium urticae foliorum. Et additum opportune, *coepit lenta manu caedere.* ita namque major pruritus, ut conſtat, incenditur. quod & Plinius innuit lib. XXI. cap. 15. *Mirum, ſine ullis ſpinarum aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam, & tactu tantum leni pruritum.* Nec multum abludit id veteris Lexici: *Aca, & Acicla*, ἀκαλύφη. hoc eſt, *urtica*, quod ut ferri nimirum acies ulceret.

Quid huic formae habuit Leda ſimile? quid contra hanc Helene?] Similis illa veteris Poëtae comparatio in feminae pulcerrimae deſcriptione:

Non Helenae mater, nec par tibi filia Ledae,
Quamvis haec Paridem moverit, illa Jovem.

Ipſe Paris dearum lividinantium judex.] Cur videlicet,

Electus Paris arbiter eſſet eis,
* Ὄφρα καὶ ἀθανάτοισι θεμιστεύωσι νομῆες,
Ut immortalibus etiam redderent jus paſtores.

opportune docet Lucianus Θεῶν κρίσ. Alii fere non tangunt. quippe καλός τε αὐτὸς, καὶ σοφὸς τὰ ἐρωτικά. *formoſus ipſus, & rerum amatoriarum doctus.* Et Dialog. marin. quia φιλόκαλος ὢν, καὶ οὐκ ἂν ἐκεῖνος κρῖναι κακῶς *elegantiae ſtudioſus & ipſe quum ſit, male judicare non poterit.* Argute autem, qui hic à *livore* primus excogitavit,

* *Coluthus.*

tavit, *lividinantium.* Sic Varro similis Satirae antesignanus Agathone *Virgidemiam* excudit.

Cap. CXXXIX. *Torum frequenti tractatione vexavi, amoris mei quasi quandam imaginem.*] Vexatio isthaec juxta ac Cynicorum nequissima, quorum audiere culcitrae uxores Martial. lib. IV. Ep. 53. & saepe alias. *Amoris mei*, id est, amicae meae, quod Propertio familiare. sic El. 2. lib. III.

At tu stulta deos, tu fingis inania verba:
Forsitan ille alio pectus amore terit.

Alio amore, id est, alia amica: & El. 3. lib. II.

His saltem ut tenear jam finibus, aut, mihi si quis,
Acrius ut moriar, venerit alter amor.

Hoc est, altera amasia. & sic alias. Eleganter etiam Catullus Epig. X. mero quodam Hispanismo.

Varrus me meus ad suos amores
Visum duxerat è foro otiosum.

Plautus sic, & alii.

------ *Prius Inachia Tirynthius ira*, &c.] Solamen sibi quaerit Polyaenos ab exemplis pluribus mortalium, qui pariter prius numina sibi senserunt vehementer infensa. & primitus Herculis meminit, cui maxime omnium viventium, fama est, Junonem infensam & inimicam fuisse, quod è pellice Jovis Alcmena natus foret. eaque propter ingentia ille pericula subiit, quae ei perdendo Juno per dolum proposuerat. *Inachia* ergo, id est, Juniona. *Inachia* enim Juno dicta, quod non vulgare est. ab *Inacho* indubie fluvio Argivae Junoni consecrato, ut tradit Pausanias, de eoque fuse Plutarchus, εἰ γνήσιος, de fluminibus. Ita Ἰναχὶς Ἥρη dicitur Nonno initio libri ultimi Dionysiacôn, hoc est, *Argiva*, ut *Inachides mulieres*, & *Inachia fora*, &c. pro Argivis eidem usurpantur.

------ *Onus coeli tulit.*] Quomodo hoc capiendum sit, Apollodorus edocet lib. II. Biblioth. Undecima Herculis aerumna fuit, aurea mala ab Hesperiis reportare. Ast, quum praemonitus à Prometheo foret, ne ad Hesperidum hortos ipse accederet, sed ad ea accipienda Atlantem mitteret, necesse habuit, Atlantis interea subire vices, eique in coelo sustinendo succedere. Itaque laboris illud minime ei Juno, Eurystheusve, primiter imposuere, sed ei ex illo undecimo fuit ortum.

------ *Ante profanam*
Junonem Pelias sensit.] Pelias Neptuni filius ex Tyrone, qui quum primum adultus novercam matris occidit, superque ipsam Junonis aram jugulavit. καὶ καθόλου διετέλει τὴν Ἥραν ἀτιμάζων, ἐστασίαζον δὲ ὕστερον πρὸς ἀλλήλους. *Eamque ob rem nullo unquam honore Junonem adfecisse memoratur, atqui postea inter se discordiam excercere non desierunt*, inquit Apollodorus lib. I. Unde patet, nauci non esse lectionem illam, *profanus.* immo recte illi omnino, qui praeferunt.

------ *Tulit inscius arma Laomedon.*] Laomedon scilicet Trojanorum rex. Ipse valde sibi infensum habuit Neptunum, quapropter cetum cum inundatione in regionem suam immisit, quod, quicquid offendebat in campis, corripiebat. Hercules illud occidit, pacta cum Laomedonte mercede, quam postea non solvit. Quod facinus vindicaturus Hercules, finita jam Jasonis expeditione, ad Troadem adpulit. *Inscius*, ergo Arbiter inquit, nam improvisus & inopinatus Hercules adfuit Ilio tunc expugnando. Ejus mentem patefacit Diodorus lib. IV. Λαομέδων δὲ, ἀπροσδοκήτου τῆς παρουσίας τῶν πολεμίων γεγενημένης, δύναμιν ἀξιόλογον συναγαγεῖν ἐξεκλείσθη διὰ τὴν ὀξύτητα τῶν καιρῶν· ἀθροίσας δὲ ὅσους ἐδύνατο, μετὰ τούτων ἦλθεν εἰς τὰς ναῦς. *Interim Laomedon inexspectato hostis adventu perculsus, dum justum exercitum nequit, quas per angustias temporis potest copias, tumultuario conligit, easque adversus classem educit*, &c. Apollodorus item fuse narrat lib. II.

------ *Gemini satiavit numinis iram Telephus.*] *Gemini numinis*, Minervae interpretor, qua artium omnium, qua bellorum, deae. *Telephus* Herculis filius fuit, quem ex Auge suscepit. Eum odio Minerva habuit, quod in ejus templo à matre fuisset expositus, eaque propter vi pestilentiae ingenti suam adfecit regionem, quousque Aleus pueri avus eum in Parthenium montem deferendum exponendumque dedit, ubi est à cerva nutritus, exinque *Telephus* vocitatus. Apollodorus etiam tradit lib. II.

Satiavit.] Pariter ut Ovidius usurpavit lib. VI. Transform. ubi Latonam Niobe indignabunda adfatur:

Pascere crudelis nostro, Latona, dolore,
Pascere, ait; satiaque meo tua pectora luctu,
Corque ferum satia.

------ *Et regnum Neptuni pavit Ulyxes.*] Plene Homerus in Odyssea, decantatumque satis in scholis Grammaticulorum.

Me quoque per terras, per cani Nereos aequor,
Hellespontiaci sequitur gravis ira Priapi.] Ex pluribus enim locis (autumo & alias nos dixisse) superstitiosam nimis Petronii religionem licet observare. quo & versuum horumce sententia omnino referenda est. Vehementer Priapi numen, ille fecit, sibi iratum Encolpium exinde agnoscere, ex quo mysteriis ejus profanus interfuit, turbavitque. Id ergo, quippe *inexpiabile scelus* admiserat, illi Quartilla minatur cap. XVII. *Non enim impune quisquam, quod non licuit, adspexit.* Hujus postea facinoris non semel aut iterum poenas luit, sed passim. Eventuum enim, quos memoria suggeret, indicium faciemus. Capite XCV. Licae verba sunt: *Videbatur mihi*

mihi ſecundum quietem Priapus dicere, Encolpion, quem quaeris, ſcito à me in navem tuam eſſe perductum. Poſtidea bis à Circes congreſſu, & fors haud ſemel à pueri, diſceſſit ſine voluptate. Quo etiam & indubie facit illud cap. ſequenti. *Nec ſe rejiciebat à blanditiis doctiſſimus puer, ſed me numen inimicum ibi quoque invenit.* Ea propter ſibi conſcius Encolpius, ſive Polyaenos, numinis genium lenire ſaepe conatur. cap. CXXXI. inquit, nam ibi diſtichon hocce inſerendum eſſe, recte cenſuerunt olim viri eruditi:

------ *Tu ruſtice cuſtos*
Huc ades, & nervis tente Priape fave.]

Pluribus autem verſibus cap. CXXXVIII.

Nympharum Bacchique comes, &c.

Et tandem in praeſentia exclamat:

Me quoque per terras, &c.

Helleſpontiaci Priapi.] Sic Virgilius lib. IV. Georgicor.

Helleſpontiaci ſervet tutela Priapi.

Ubi Servius: *Hic autem Priapus fuit de Lampſaco civitate Helleſponti, de qua pulſus propter virilis membri magnitudinem, poſt in Deorum numerum receptus, meruit numen eſſe hortorum.* Strabo autem lib. XIII. urbem maritimam cum portu in Helleſponto memorat, *Priapum* nomine, quod à Priapo habuit, qui ibi colitur.

Te noxam meruiſſe.] Viri docti jam olim de *noxa* ac *noxia* diſſertarunt. Id autem certius hic proferre poſſumus, *noxiam* peccatum eſſe, *noxam* poenam peccati. Cornelius Fronto diſertim: *Noxia eſt culpa, id eſt, peccatum, noxa poena.* Feſtus latiuſcule. Ita & hic Petronius plane. Symmachus item lib. I. Ep. 49. *Ne NOXAM MERUISSE videatur.* Sic item Ep. 59. Sic & plures alii.

Chryſis intervenit, amplexuque effuſiſſimo me invaſit.] Amabat namque illum, quae prius oderat cap. CXXXVIII. *Chryſis, quae priorem fortunam tuam oderat*, &c. & pluribus anterius cap. CXXVI. *Nolo, inquit, tibi tam valde placeas*, &c. Adulterum enim dominae deperire, ſaepius ancillis contigit. Elegans eſt hujus argumenti Ariſtaeneti epiſtola lib. II. cujus principium. Θεράπαινά τις παρθένος τοῦ μοιχοῦ τῆς δεσποίνης ἠράσθη.

Tu deſiderium meum.] Cicero ad uxorem lib. XIV. Ep. 2. *Hem mea lux, meum deſiderium.* & iterum, epiſtolae clauſula, uxorem & filios adloquens: *Valete mea deſideria, valete.* Sed de his copioſa aliis jam meſſis.

Numquam finies hunc ignem, niſi ſanguine exſtinxeris.] Haud abludunt verſus illi limatiſſimi Valerii aeditui:

Quid faculam praefers Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus; hic lucet pectore flamma ſatis.
Iſtam non potis eſt vis ſaeva exſtinguere venti,
Aut imber coeli candidus praecipitans.
At contra hunc ignem veneris, ſi non Venus ipſa,
Nulla eſt, quae poſſit, vis alia opprimere.

In Arbitri vero verbis ſumma latet nequitia, frequentiori namque coïtu ſanguis emittitur, cujus ratio manifeſtaria ex medicorum filiis, didicique ex Avicenna jam olim. purus putuſque ſanguis ſemen eſt in teſticulis dealbatus, conſtatque plane, in creberrimo coïtu dealbari non poſſe. Quae haud dubio ſententia Juvenalis eſt Sat. I.

Partes quiſque ſuas ad menſuram inguinis haeres
Accipiat, ſane mercedem ſanguinis. ------

Unus ex novitiis ſervulis.] Crotone ſcilicet habitis, qui nequicquam erant conſcii mimicae ſimulationis, ac technarum. Sic & loquutus Cicero in Piſonem: *Nemo queritur, Syrum neſcio quem de grege novitiorum factum eſſe conſulem.*

Cap. CXL. *Quae multas ſaepe haereditates officio aetatis extorſerat.*] Innuit Philumenem ex illis fuiſſe,

------ *Quae teſtamenta merentur*
Noctibus.

ut ait Juvenalis Sat. I. *Officium* autem verbum eſt nequam, quod ſatis jam ex Seneca Patre notum lib. IV. Contr. Pari autem notione, atque hic Arbiter, prius uſus Ovidius lib. III. Amor. El. 7.

At nuper bis flava Chlide, ter candida Pitho,
Ter Libas officio continuata meo eſt.

Quod autem *officium* hocce, exſertim prodidit Etruſcus Maximianus:

Carnis ad officium carnea membra placent.

Et floris exſtincti.] Simili prorſus figura Veſprucius Spurina Poëta vetuſtus & elegans dixit *tepidum florem* Ode I. de Contemtu ſeculi:

Soli qui ſapientiae,
Poſt florem tepidum, nec ſtabilem gradum
Aetatis, ſenium dicat.

Sic nos, *en la flor de ſu edad.* Sic & Appulejus in Apologia:

Aetatis florem floribus ut decores.

Ad Pygiciaca ſacra.] A *pyga* indubie, quae cauda ſalax antiquis erat, unde & nuptum noſtrum vocabulum deductum. Sic & impudicis numinibus *ſacra* fieri olim ſolita, vidimus ſupra, quum de opertaneis Priapi ſacris loquuti ſumus; produximusque ſat adpoſitum Epigramma illud:

Quum ſacrum fieret deo ſalaci,
Conducta eſt pretio puella parvo,
Communis ſatis omnibus futura, &c.

Lumborumque ſolutorum.] Hoc eſt, elumbem, parumque jam rei venereae idoneum. libidinis namque ſedes lumbi ſunt, & ab ipſa libidine denominatos, crediderunt non contemnendi Grammatici. Pariter uſurpavit Perſius Sat. I.

------ *Quum carmina lumbum*
Intrant, & tremulo ſcalpuntur ubi intima verſu.

Ubi

Ubi Scholiastes: *Dicitur enim libido lumbis immorari.* Idem prorsus senserunt Graeci. apud Lucianum in Asino inquit Palaestra: Ὀσφῦς ἡμῖν ὑγρῶς ἐπικινεῖται. μακάριος ὅστις ἐνταῦθα ἐνεβάψατο. *Lumbis meis paullum humoris superabundat, ex quo, beatus erit, si quis paullulum degustarit.* & iterum ibidem, & saepe alias. Unde quaestio illa Varronis περὶ ἐξαγωγῆς luce jam claret meridiana: *Quam sympathiam lumbi ad oculos haberent.* Nam Aristoteles Problem. 2. Sect. 4. quod est, Διὰ τί τῶν πλειστιν ἀφροδισίοις χρωμένων ἐπιδηλότατα συνδίδωσι τὰ ὄμματα καὶ τὰ ἰσχία; *Cur iis, qui rem veneream immodice agunt, oculi & clunes manifeste subsideant,* inquit: ὅτι δὲ μεγάλην ἔχουσι τὰ ὄμματα τὴν δύναμιν, καὶ ὁ τόπος αὐτῶν πρὸς γένεσιν, &c. *Oculos vero, & locum his proximum, vim ad procreationem maximam obtinere,* &c. quae huc mirifice faciunt. Sic & lib. II. de Generat. Animal. cap. 7. Ἅτε γὰρ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τόπος σπερματικώτατος τῶν περὶ τὴν κεφαλήν ἐστι. δηλοῖ δ' ἐν μὲν ταῖς ὁμιλίαις μετασχηματιζόμενος ἐπιδήλως μόνος. καὶ τοῖς χρωμένοις πλείοσιν ἀφροδισίοις, ἐνδιδόασι τὰ ὄμματα φανερῶς. *Sedes enim oculorum maxime omnium locorum capitis seminalis est. Quod patet, quum sola ipsa per coitum venereum manifeste immutentur, & usu immodico rei venereae oculi aperte langueant, & subsideant.*

Ut sederet supra commendatam bonitatem.] De hacce Elephantidos tabella supra jam ad verba cap. XXIV. *Equum cinaedus mutavit*, quae hic haud importune memoranda. Referendum item, *supra commendatam bonitatem*, scilicet ad veneris illam, quam Eumolpus simulaverat, inepitudinem.

Coraci autem imperavit, ut lectum, in quo ipse jacebat, subiret.] Parissimus locus cap. XCVII. unde & nunc recipit clarorem Petronius: *Imperavi Gitoni, ut raptim grabatum subiret, annecteretque pedes & manus institis, quibus sponda culcitam ferebat: ac, sicut olim Ulysses pro ariete adhaesisset, extentus infra grabatum scrutantium eluderet manus.* Sub lectum ergo ingreditur Corax *quadrupes*, ut dixit de Nerone Tranquillus.

Ad effectum spectaret.] Parilis τῷ *effectus* apud Martialem usus lib. II. Ep. 82.

Ergo sine effectu prurit uterque labor.

Ut spissaret officium.] Non Venerium, ut perperam hic interpretes accipiunt, & alias alii. Motus quippe Coracis officium est, quod spissandum, nam prius ille lente senem commovebat, parique motus lentitudine puella eundem reciprobat. Acute ideo Scioppius *lente*, non *lento parebat imperio*, in Symbolis, & in libro meo, scripsit. ni fors *lento* adverbialiter positum sit, ut *vario*, *manifesto*, *dubio*, &c.

Sic inter mercenarium amicamque positus senex.] Injurius hic valde in Eumolpum nuperus interpres, qui medius quippe inter puellam & Coraca, cum illo confundit Ausonii Epigr. 112. --- *qui facit, & patitur.* quum nihil adeo in re simili excogitari possit diversum. Mire autem Epigramma illud *triplicem* illam Suetonii *connexionem*, cujus spectaculo delectabatur Tiberius, inlustrat ac exprimit. vid. ejus vit. cap. 43.

Veluti oscillatione ludebat.] Nota jam res, *oscillum*, & *oscillatio*, & quam apte dictum de sene hinc inde ab amica mercenarioque motu reciprocante pulso. Lusus originationem Hyginus Fabula 131. tradit, & iterum Astronomicis in Arctophylace, paucis immutatis. Philargyrus potissimum ad Oscos trahit in Georg. Virg. At Bulengerus latius persequitur Theatro suo, exprimitque, ni fallor, icunculis in Arte Gymnastica.

Sororis suae automata.] Plane adlusio est ad illa pegmata, quae machinamentis occultis attollebantur, & deprimebantur, de quibus nos supra. Id autem ut puellae hic penitus conveniat, ostendere haud necessum, nec aliter cum doctis nugari.

Doctissimus puer] *Doctus*, dictum de nequitiarum peritia. Sic de aeque improba puella vetus quidam Epigrammatarius:

Hic jacet exutis Dionysia flebilis annis;
Extremum tenui quae pede rupit iter.
Cujus in octavo lascivia surgere messe
Coeperat, & dulces fingere nequitias.
*Quod si longa * tuae mansissent tempora vitae,*
DOCTIOR in terris nulla puella foret.

Lege *suae*, nam marmor ibi de illa loquitur. Hinc jam patet *docto* epitheton adpositissimum *archimimo* in Senecae fragmento apud D. Augustinum de Civit. Dei lib. VI. cap. 10. & frustra esse, qui emendare satagunt. Claret itidem alius Petroniani loci improbitas cap. CV. ubi de Lyca sermo ex inguinibus, tanquam ex ungue leonem, pernoscente Encolpium: *Quum homo prudentissimus, confusis omnibus corporis indiciorumque lineamentis, ad unicum fugitivi argumentum tam DOCTE pervenit.* Sic eleganter Catullus Carm. 12. *disertus* usurpavit:

------ Est enim leporum
DISERTUS puer, ac facetiarum.

Quod de nequam moribus pueri procul dubio capiendum, uti Martialis illud lib. XI. Ep. 20.

Quaeris, cur nolim te ducere, Galla? DISERTA es:
Saepe soloecismum mentula nostra facit.

Dii majores sunt.] Θεοὶ μεγάλοι, & qui *dii majorum gentium* dicti, Enniano disticho comprehensi: *Juno, Vesta*, &c. inter quos & *Mercurius* recensitus, nominatimque & hic Petronio memoratus. Principes enim illi dei olim habiti, *Consulesque* cum Jove, ac *Conlegae*, dicti, uti notatum Marciano Felici, D. Augustino, & aliis.

Con-

Contra, *dii minores*, *dii minuti* nominantur Plauto in Casina II. v.

Me restituerunt in integrum.] Supra loci hujusce meminimus ad verba cap. CXXXI. *Ecquid hodie totus venisti?* Mutilatus esse censebatur Polyaenos parte, *quam manus irata praeciderat*, hoc est, cujus usum ademerat sagae nequitia. Eam autem quum jam Mercurius ei, diique majores, reddidissent, id est, ejus usuram, jure merito in integrum nunc adserit esse restitutum.

Mercurius enim, qui animas ducere, & reducere solet.] Complexus duo haec Mercurii munia etiam Lucianus Deorum dialog. Ὑποπτέρος δ' ἐστὶ, καὶ ῥάβδον τινὰ πεποίηται θαυματίαν τὴν δύναμιν, ᾗ ψυχαγωγεῖ, καὶ κατάγει τοὺς νεκρούς. *Alatus autem quoque est, ac virgam quandam adparavit, mirificam potestatem ac vim habentem, qua animas evocat, & deducit mortuos.* Prudentius quoque lib. I. contra Symmachum:

Nec non Thessalicae doctissimus ille magiae
Traditur exstinctas, sumtae moderamine virgae,
In lucem revocasse animas, Cocytia lethi
Jura resignasse, sursum revolantibus umbris.
Ast alias damnasse neci, penitusque latenti
Immersisse Chao.

Ceterum longe aliud est, quod nos hic quaerimus, ubinam scilicet munere fungeretur animas revehendi satelles Orci, quum illuc duceret, unde negant videlicet redire quemquam? Nam illud nequicquam sufficit, quod de Protesilao fabulator reliquit scriptum Hyginus Fab. 80. *Uxor Laodamia Acasti filia, quum audisset Protesilaum perisse, flens petit à diis, ut sibi cum eo tres horas conloqui liceret, quo impetrato, à Mercurio reductus, tres horas cum eo conlocuta est. Quod iterum quum obisset Protesilaus, dolorem pati non potuit Laodamia.* Unde Papinius in Genethliaco Lucani dixit:

----- *Solet hoc patere limen*
Ad nuptas redeuntibus maritis.

Tres vero, Alcestim, Theseum, & Ulyssem, quos in de Luctu addit Lucianus, Mercurius non reduxit. Praeterquam quod id genus exempla,

Quando haec rara avis est,

negotium non conficiunt. Aliud ergo necessario quaestiunculae effugium requirendum est. Ego autem non effugium proferam, sed rectam ejus solutionem; hoc est, haccе in re ipsummet antiquorum arbitrium. Insigne olim exstitit Pythagoreorum dogma illud adserentium, animarum omnino esse μετεμψύχωσιν. Hac enim ratione migrare animae in alia corpora credebantur. Anima scilicet, defuncto jam homine, ibat in infernum, usque dum poenis purgaretur. postea vero ad Elysium transmissa, per multa saecula ibidem detinebatur, donec à Deo, constituto annorum curriculo perfecto, lethaeisque potatis subinde aquis, omnium praeteritorum prorsus oblita, novum jam informare corpus adpeteret. Non tamen, omnibus alia corpora deberi, arbitrabantur; sed nonnullis tantum; neque iis fortuito, sed fato. Latius omnia haec Anchises apud Virgilium exponit summa elegantia VI. lib. Aeneid. hisce verbis:

------ *Animae, quibus altera fato*
Corpora debentur.

Per plures versus. Animas ergo ex tenebris in lucem istam evasuras, reversurasque denuo ad corpora, Mercurius ab Orco reducere existimabatur. quae mens indubie ejusdem poëtae principis est, quum subdit:

Has omnes, ubi mille rotam volvere per annos,
Lethaeum ad fluvium Deus evocat agmine magno,
Scilicet immemores supera ut convexa revisant,
Rursus & incipiant in corpora velle reverti.

Sic Servio placuit, quo trahit & illud IV. Aeneid.

------ *Animas ille evocat Orco*
Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit.

Adstruxere itidem animarum reditum illum & Mathematici plures, quorum Varro meminit, retulitque in de Civit. Dei XXII. cap. 28. S. Augustinus in hunc modum: *Genethliaci quidam scripserunt, esse in renascendis hominibus, quam adpellant* παλιγγενεσίαν *Graeci. Hanc scripserunt confici in annis numero quadringentis quadraginta, ut idem corpus, & eadem anima, quae fuerant conjuncta in homine, aliquando eandem rursus redeant in conjunctionem.* Eadem fuit & Chrysippi philosophi sententia, adtestante Lactantio lib. VII. Divin. Instit. cap. 23.

Me gratiosiorem esse, quam Protesilaum.] Quippe jam nervos suos receperat Encolpius. Hocce ex Martiale unice elucidandum lib. I. Ep. 36.

Tamquam conjugibus suis mariti
Non possunt sine mentula placere.

Laodamiae autem placuit adeo Protesilaus, ut, absentivus quum esset, ab imaginis ejus cereae complexibus sibi non temperarit, nec, quum mortuus, quin à diis peteret, ut diem unum, (Luciano auctore) vel tres horas (Hygino) reviviſceret; ipsoque frui sibi liceret. Huc & mirifice facit illud Arbitri de matrona Ephesina cap. CXI. *Deinde, ut & corpus jacentis conspexit, & lacrymas consideravit, faciemque unguibus sectam; ratus scilicet, quod erat, desiderium exstincti non posse feminam pati*, &c.

Deorum beneficia.] Dixerat namque prius: *Dii majores sunt, qui me restituerunt in integrum*, &c.

Tractat.] Impudice. Sic verbum obscoeni scriptores usurpant. Carmen Ithyphallicum:

At non longa satis, non stat bene mentula crassa,
Et, quam si tractes, crescere posse putes.

Socrates deorum, hominumque judicio sapientissimus.] Sic jam olim locum suppleveram ex Apollinis illo nemini ignoto oraculo, quod & Vitruvius initio lib. III. refert paribus verbis. Sic postea & Bourdelotius edidit. Parisiana autem editio habet, *vere sapientissimus.*

Quod numquam neque in tabernam conspexerat, nec ullius turbae frequentioris concilio, &c.] Ne sacellis pecunia sonantibus, pro hamis à levatoribus, & planis in turbam injectis, ut pisciculus inescaretur; quod frequenter furibus contingebat, ut docet paullo post Arbiter, totiusque fragmenti hujusce sententia mire sic sibi constat, & cohaeret. Furacissimum natura sua Socratem memorant monumenta veterum, omniumque viventium impurissimum caput. Diogenes, Cicero de Fato, Alexander Aphrod. περὶ εἱμαρμένης, Aristophanes Nebulis, & alias, plures alii. at ille naturae vitia rationis ac virtutis norma conrexit, ut nunc etiam ex Arbitro ediscimus, mireque id verbum, *crediderat*, exprimit.

Unde plani autem, unde levatores, &c.] *Plani* hic & *levatores* impostores sunt illi, qui, haud aliter ac piscatores: hamis videlicet eam imponentes escam, quam sciunt adpetituros esse pisciculos, in turbam sonantes aere sacellos projiciebant ad inescandos fures. Ea utitur similitudine Arbiter, ut astum illorum ostendat: *Sicut muta animalia cibo inescantur*, &c. Apte enim illi *plani* vocantur, hoc est, fallaces. nam Festus inquit: *Ἄλην Graeci τὴν πλάνην, id est, fallentem, adpellant.* & Glossarium Vetus MS. *Implanavit, seduxit; Implanat, seducit.* Nec illud Acronis abludit: *Planus nomen est hominis, qui solebat multos sic fallere, in quorum vehicula voluisset tolli, ut fingeret, se crus fregisse.* Pariter & *levatores* dicebantur, uti ex Arbitro liquet, quod & veteres Glossae videntur adnuere: *Planare, Levare.* inquit, *viverent*, id est, victum quaererent, qui purus purus Hispanismus est, *de esso viven.*

Muta animalia.] Pisces. Lucanus,

Mutas squamigerûm pecudes,

vocavit, & passim omnes Latinae locutionis magistri. Eumelus, sive Aretinus est, Titanomachiae scriptor, pisces sic ἔλλως adpellavit; alii ἔλλοπας, ab aliis autem aliter atque aliter dicti, puta ἄναυδοι, ἄφθογγοι, ἀφώνητοι, λιπόφθογγοι &c.

Cap. CXLI. *Apud quasdam gentes scimus adhuc legem servari, ut à propinquis suis consumantur defuncti.*] Anthropophagi plures. Sidones parentibus ipsis non perpercere. Zenobius: Οἱ Σιδῶνες τοὺς γονεῖς ἐσθίουσι, χωρὶς τῆς κεφαλῆς, τὴν δὲ κεφαλὴν χρυσοῦσι. *Sidones parentes devorant, excepto, quod inaurare solent, capite.* Alii regum tantummodo capita inaurabant, alii pro poculis habebant. Vide autem, ut Arbitro additum scite, *à propinquis suis.* Sed de his non plura.

Quibus animis devoverunt spiritum meum.] Exsecraverunt, & diris imprecationibus vitam meam prosecuti sunt. Sic Naso in Ibin:

Nunc, quo Battiades inimicum devovet Ibin,
Hoc ego devoveo teque tuosque malo.

Spiritus pro vita, saepe scriptores boni, uti alibi dicimus, usurparunt. Recte habet interpretatio, nam captatores illi, qui testamento Eumolpi legata habebant, avide discessum ejus exoptabant.

Excaecabat ingens fama oculos, &c.] Fama divitiarum Eumolpi. Caeci namque avari prorsus efficiuntur, ubi avida eos pecuniae cupiditas invasit. Supra hoc latiuscule patefecimus ad verba fragmenticuli cap. LXXXII. *Sed omnes opertis oculis bona sua computant.* quae vide.

Viscera.] Id est, membra, uti saepe prisci. Cicer. Tuscul. II. *Spartae vero pueri ad aram sic verberibus accipiuntur, ut multus è visceribus sanguis exeat.* Solinus cap. 22. *Esse illic & Panotiorum gentem, quorum aures adeo in effusam magnitudinem dilatentur, ut viscerum illis reliqua contegant: nec amiculum aliud sit, quam ut membra membranis aurium vestiant.* Iterum cap. 25. *Regionem partim timent barbari, quibus per artifices plagarum figuras jam inde à pueris variae animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus, hominis incremento pigmenti notae crescunt.* Et Seneca in Thyeste Act. 4. Sic Beatus Eugenius, Episcopus Toletanus, & pius Poëta, in Crapulam:

Propense stomachum qui farcit dape ciborum,
Viscera crassa vehit, sed macra corda gerit.
Decrescit sensu, grandescit corporis auctu,
Carnea fit moles membra caduca ferens.

Et alibi de morte loquens:

Omnia vitali privantur viscera motu,
Clauduntur oculi, garrula lingua tacet.

Quod autem Eumolpus paullo ante praemiserat, neutiquam hîc nos sinit ambigere: *Omnes, qui in testamento meo legata habent, praeter liberos meos, hac conditione percipient, quae dedi, si CORPUS MEUM IN PARTES CONCIDERINT, & astante populo comederint.*

Sed centies sestertium comesse.] Quod quum antiquitus insolitum non foret, solatium quoque delusis captatoribus esset tempestivum; *multorum* quippe *bonorum*, scilicet largitorum, veluti *pensatio* sic fieret. nam ut Juvenalis insectatur Sat. I.

---- *Una comedunt patrimonia mensa.*

Et plura congerunt, qui de luxu Romano-

rum

rem memoriae eruditas lucubrationes prodiderunt.

Quod aliqua inveniemus blandimenta, quibus fastidium movemus.] Clemens Alexandrinus lib. II. Paedagogi cap. I. postquam varia recensuit piscium & avium genera, subdit: Ταῦτα τοῖς ἀρτύμασιν ἐξαλλάσσοντες οἱ γαστρίμαργοι τοῖς ὄψοις ἐπιτεχνῶσιν. *Haec condimentis immutantes, ii, qui sunt gulae dediti, obsoniis inhiant.* & subinde pluribus. Hujusce artis insignis apud Graecos *Mithaecus* fuit, ut retulit Maximus Tyrius Dissert. VI. uti apud Romanus *Apicius*, ut Plinius, & alii; exstatque, si verum est, adhuc ejus gulae ingeniosum specimen.

Et stomacho conciliatur averso.] Parissime Arnobius, quum lib. VII. quaerit ab gentibus, an Dii sui *aversionibus stomachorum laborant? & ad expellenda fastidia saporum varietas quaeritur*, &c. Aversionem illam stomachi ἀπεψίαν Galenus vocat VIII. de composit. medicament. cap. 3.

Saguntini, &c.] Longa Sagunti obsidio fuit, unde omnium rerum inopiam oboriri necessum erat, ut ait Livius lib. XXI. cap. II. Cum Arbitro autem D. Augustinus lib. III. de Civit. Dei cap. 20. *Primo fame contabuit, nam etiam suorum cadaveribus à nonnullis pasta perhibetur.* Inde in proverbium venit *Saguntina fames*, de quo consulendi Adagiographi.

Petavii.] Forte legendum, *Petavonii*, ab urbe Petavonio Hispaniae Tarraconensis, teste Antonino, Πεζαόνιον Ptolemaeo lib. II. Geograph. cap. 6. quos cum Saguntinis conjunxisse, valde enim verosimile est, quum utrique Hispanici populi sint, & animi virtute ac robore etiam pares. Haud infelicem equidem judico emendationem istam, quum *Petaviorum* sedes nusquam gentium compareant, nisi Plato conlocet in sua Republica, aut in Utopia Martyr Thomas Morus. *Petovium* autem oppidum prisca marmora exhibent apud Gruterum pag. 608. 5. & alib. vide & Ortelii Thesaurum voce *Petovio.* Eorum autem, qui *Petillini* scribunt, haud est parvi habenda emendatio.

Quum esset Numantia à Scipione capta.] A Scipione nempe Africano minore, qui sic nuncupatus ad discrimen Scipionis Africani avi sui. Minor ergo Scipio tertio bello Punico tandem magnam Carthaginem incendit, evertitque penitus, quum prius secundo Punico bello concussisset avus. Adposite ergo Florus Bello Numantino lib. II. *Ceterum duce Scipione Carthaginis incendiis ad excidia urbium imbuto, tandem etiam in ultionem se convertit.* In ultionem scilicet ignominiarum, quibus Numantini adfecerant Romanos.

Semesa in sinu corpora.] Fuse Appianus in Hispanicis narrat extremas Numantinorum aerumnas, rabiosamque famem. Signanter vero ad Arbitri inlustrationem faciunt illa Valerii Maximi: *Quapropter capta jam urbe, complures inventi sunt, artus & membra trucidatorum corporum sinu suo gestantes.*

Massilienses, quotiens pestilentia laborabant, &c.] Fragmentum hocce, quod à Petronio habuisse, Servius disertim prodidit ad illud III. Aeneid. *Auri sacra fames*, veluti genuinum discerpti corporis frustulum, admisimus nunc in calce reliquorum superstitum. nec aliter viris doctis jam visum. Morem autem illum alii scriptores prisci retulerunt.

Verbenis.] Herba est *verbena* in lustrationibus adhiberi solita, quapropter ab Appulejo, ni fallor, *lustrago*, vocatur. Hoc enim lustrale sacrificium est, quod & *amburbale*, & *amburbium* dicebatur, quum urbes lustrarentur. Ideo verbena Graecis olim nobili adpellatione insignita, quae nempe erat ἱεροβοτάνη conjunctim, sive divulse ἱερὰ βοτάνη, ut vocatur Dioscoridi, hoc est, *herba sacra.* Abusive tamen verbenae adpellabantur omnes herbae sacratae, unde nonnulli volunt ideo dictas esse *verbenas*, quasi *herbenas.* Sed de his toto flumine viri jam docti.

Et vestibus sacris.] Bene qui de *infulis* capiunt, quippe quae, juxta ac sacerdotum, exstiterint hostiarum quoque ornamentum olim. Festus: *Infulae sunt filamenta lanea, quibus sacerdotes, & hostiae, templaque velabantur.* Plane & illa erat victima lustralis.

Circumducebatur per totam civitatem.] Sic factum in urbium lustrationibus, sacrumque ideo *amburbium* vocatum, Servio doctore, quod urbem scilicet circuiret, & ambiret hostia. Exsertim Appulejus initio lib. III. *Tandem pererratis plateis omnibus, & in modum eorum, qui lustralibus piamentis minas portentorum hostiis circumforaneis expiant, CIRCUMDUCTUS angulatim forum, ejusque tribunal adstituor.*

Cum execrationibus.] Unde *anathema* à Graecis sacri illi homines dicebantur, quo & D. Paullut adlusit, quum scripsit ad Romanos, *se optare anathema esse.*

Plaudite.

N E R O

Ad Judices, postquam canere desisset:

OMNIA, QUAE FACIENDA, EQUIDEM FECI; SED EVENTUS EST IN MANU FORTUNAE.

Arriani Epictetus.

TAN ἀγωνιῶντα ἴδω ἄνθρωπον, λέγω, οὗτος τί ποτε θέλει; εἰ μὴ τῶν οὐκ ἐφ' αὐτῷ τι ἤθελε, πῶς ἂν ἔτι ἠγωνία; διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαρῳδὸς μόνος μὲν ᾄδων, οὐκ ἀγωνιᾷ· εἰς θέατρον δ' εἰσερχόμενος, κἂν λίαν εὔφωνος ᾖ, καὶ καλῶς κιθαρίζῃ. οὐ γὰρ ᾆσαι μόνον θέλει καλῶς, ἀλλὰ καὶ εὐδοκιμῆσαι. τοῦτο δ' οὐκέτι ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ.

Quum aliquem angi video, dico: Quid iste sibi vult? Nisi aliquid earum rerum, quae penes ipsum non sunt, vellet, num angeretur? Qua propter CITHAROEDUS, etiam quum solus cantat, non angitur: sed theatrum ingressus, licet admodum vocalis sit, & citharam bene pulset, tum vero angitur. Neque enim tantum bene cantare vult, sed laudari etiam: id quod jam penes ipsum non est.

DIS-

DISSERTATIONES ET PRAEFATIONES VARIAE, DE VITA ET SCRIPTIS TITI PETRONII ARBITRI.

D. JOAN. LISTHIO, SECRETARIO ET CONSILIARIO CAESAREAE MAJESTATIS, AMICO VETERI SUO

JOAN. SAMBUCUS PAN.

SYLVULAM hanc Satyricam, eruditam, & variam, adeoque ob fictas narratiunculas, nec vulgaria imitationis poeticae quaedam exempla, insignem, restitutam, ac paene integram ad te mitto. Nam cum ante annos XLV. de unico exemplari manuscripto Lutetiae impressa esset, & nulla linea sine mendis, aut aliquo defectu legeretur: hortatu Pulmani, viri doctissimi, qui aliquot Hadriani Junii, (quem honoris & amicitiae causa, eruditionisque, nomino) observationes, atque etiam suas mihi ostenderat, cum vetusto meo codice diligenter contuli, integras paginas addidi, loca praeter alios plus quam quinquaginta restitui, ut nihil ad sensum, & auctoris probitatem in his reliquiis lector sit requisiturus. Hanc opellam tibi vovi, meque, ut facis, redamare ne desinas. Viennae, 1564. in festo Martini.

PETRONII ARBITRI VITA.

PEtronii Arbitri vitam describere in tanta temporum obscuritate perdifficile est. Ne tamen nihil dicamus, Petroniam gentem Romae inlustrem invenio. Nam Petronius Volusianus consul fuit imperante Gallieno, anno Christi 262. Eodem aut paullo ante tempore floruisse nostrum non dubito. Nam ex hoc fragmento satis apparet reip. Rom. à Christianis principibus nullam dum factam fuisse mutationem. Meminit *crucis* & etiam *judicum ex equestri ordine* sumptorum; ridet & *formulas judiciorum*. Deinde testimonia ex eo proferunt Terentianus & Macrobius. Illum ego cum Gyraldo Cypriani; hunc Prudentii facio aequalem. Aliorum autem argumenta refellere non est locus. *Disertum* vocat Petronium Maurus; nam & ex libello hoc videtur versatus in declamationibus; posteaque se contulisse ad hoc Satyricum scri-

scribendi genus, Lucianum, seu potius Lucium Apuleium imitatus. Nam & *Lucianae improbitatis*, & *Psyches* (de qua Apuleius) meminit. Scripsisse etiam de Massiliensibus, ait Servius; & his versiculis indicat Sidonius:

------ *Et Massiliensium per hortos*
Sacri stipitis Arbiter colonum,
Hellespontiaco parem Priapo.

Quibus locis confirmari videtur vulgi opinio, hunc Massiliensem existimantis fuisse: quanquam, ut dixi, Petronia gens Romae fuerit nobilissima, cum & Turpiliani, Mamertini, Septimiani, & Volusiani, omnes ex hac gente fuerint consules: quicquid sit, nos vulgarem opinionem secuti sumus. De isto autem opere, lector, ipse sis arbiter, & vale.

IO. TORNESIUS D. LEBEO JC. S.

ANNO superiori, cum per aliquot menses hic subsisteres, & me semel atque iterum Petronium, quem typis jam tum destinabam, legere atque relegere summo studio videres, quae tua facilitas humanissima est, haud gravate me occupatissimum in eo negotio, & de illo te officio rogantem, adjuvisti in conferendo ejus Satyrico cum sex exemplaribus, quae tum ad manum fuerunt. Horum primarium & vetustissimum in membranis descriptum nactus sum à * clarissimo viro, cui nos, & quotquot Musas, Musarumve filios & alumnos in honore habent, tantum debemus, quantum vix dici potest. Alterum, quod imitandum meis operis tradidi, fuit † hominis doctissimi, & amicitia mihi conjunctissimi, cujus vigiliis si nos aliquando fruemur, innotescet ejus singulare judicium ac doctrina, praesertim si, quae in Plinium ac Theophrastum incredibili diligentia commentatus est, in lucem exire patiatur. Tertium fuit Antverpiense, quod Sambucus publico donavit. Quartum, editio Parisiensis jam olim vulgata. Ad me illam quidem misit insignis hujus aetatis ‡ Jurisconsultus, quem ob eximiam erga me benevolentiam diligo, & ob raram omnium scientiarum cognitionem veneror. Caetera, fragmenta fuerunt. Meum quoque laborem valde levarunt Josephi Scaligeri Catalecta, viri proculdubio eruditione praestantissimi, à quo praeclara multa speramus, vel ingeniis felicissimis nondum comperta, quamvis amplissimam jam gloriam consecutus sit ob ea perspicacissimi judicii sui monumenta, quae diutius latere noluit. Usum etiam me fragmentis veterum Poëtarum ingenue profiteor, quae collegit Henricus Stephanus, typographorum nostri temporis citra controversiam & invidiam princeps. Caeterum, prioribus hujus Satyrae foliis jam formis excussis, priusquam obtinuissem exemplar, cujus primo loco supra mentionem feci, gnaviter illud conferendum putavi cum iis, quae jam expressa fuerant: & quae nobis praetermissa digna visa sunt oculis studiosorum, in calce libri judicanda & adnotanda censui: & ne quid desideraretur, quod industria fidesque mea praestare posset, quae in Catalectis Josephi Scaligeri legi praeter ea, quae habebantur in nostris exemplaribus, ea proximo folio exhibui. Cum autem maxime cuperem nostram editionem alicujus nomine patrocinioque tutam prodire, te unum elegi, cui dicarem; haud totam quidem: nam ea tui juris pars est, in qua castiganda & purganda, operam sedulo navasti: sed reliquum illud, quod mihi vindicare non immerito liceret, ob molestissimam operam, quam in eo restituendo & emaculando suscepi ac pertuli. Hoc ergo qualecumque est; tibi nuncupo, & ut ab amico hilari fronte accipias, obnixe precor. Vale. Lugduni, a. d. 11. Kal. Maij. Anno 1575.

* *Jacobus Cujacius, JC.*
† *Jacobus Dalecampius, Medicus.*
‡ *Franciscus Roardus, JC.*

LILIUS GREGORIUS GYRALDUS FERRARIENSIS

DE

PETRONII ARBITRI VITA.

Ab Eudaemone & Libanio non longe aberrat Petronius, Arbiter dictus, & Massiliensis à plerisque existimatus. Hic Satyricum opus varium, & (ut sic dicam) miscellum composuit. Cujus licet fragmenta ad nos tantum pervenerint, eademque parum castigata, multae tamen eruditionis hominem fuisse facile cognoscimus: nam in taxandis moribus cum acrem, tum festivum maxime, & jocis seria miscentem videmus. Quo tempore vixerit, quodve institutum vitae sectatus fuerit, haud sane compertum: in declamationibus tamen versatum, ex iis, quae extant, elicimus. In Quintiliani quidem enarrationibus, literatores * quidam ante Quintilianum floruisse fu-

* *Quinam isti Enarratores; Legitur Raphael Regius Volaterranus* Enarrationes, *Laurent. Valla* Castigationes, *Bartholinus Pinus Lusitanus* Enarrationes, *Jodoc. Badius Ascensius* Explanationes, *Petr. Mosellanus* Annotationes, *Johan. Sichardus* Varias lectiones, *Joach. Camerarius* Recognitiones, *Petrus Gelandius* Argumenta Capitum, *in Quintiliani Institutiones edidisse, antequam Gyraldus haec scriberet. Nam caeteri Enarratores eo fue-*

ſuſpicantur. Sed Placidus Lactantius illum vult Statio poſteriorem, ut a quo verſus ſumpſerit, & ſuis inſeruerit, ut illum,

Primus in orbe Deos fecit timor.

Petronii certe verſus in teſtimonium à Grammaticis veteribus afferuntur, Terentiano, Servio, Fulgentio, aliis. Non parum, mea quidem ſententia, hi à veritate abſunt, qui hunc ipſum Petronium eum eſſe non modo putarunt, ſed literarum etiam monumentis mandarunt, qui Bononienſium ſanctiſſimus fuerit Antiſtes, cujus praeclara pietatis monumenta in re Chriſtiana noſtris in annalibus traduntur. Talis ſunt ignorantiae, ut ſic dicam, ſipario recentes noſtri ſcriptores obtecti, ut pro ſanctiſſimo & integerrimo, impium & nefarium Deorum cultorem aliquando nominent. Non alium, quam Petronium Arbitrum, ſignificari putarim illis Appollinaris hendecaſyllabis:

Et te Maſſilienſium per hortos
Sacri ſtipitis Arbiter colonium,
Helleſpontiaco parem Priapo.

Scripſit etenim Petronius laſcive admodum & impudice, ut ex ipſis fragmentis facile cognoſcimus. Sed & de Maſſilienſibus eum ſcripſiſſe, teſtis eſt Servius Maurus. Quin & eum, Macrobius ait, fictis caſibus amatorum argumenta fabulaſque ſcriptitaſſe.

P. GUIRANDI ALOSIANI JC.

EPISTOLA.

ARNAUDO GUIRANDUS.

Scripſit Anno 1590.

VENIT Petronius novae editionis in manus. Tu petis, ut mittam: & quaſi querendo, quaeris quid de Arbitro arbitrer. Placet, & taedet dicere. Placet, quia multa placent: nam ſive defaecati ſermonis puritiam ſpectes, merus lepos: ſive priſcas negotiorum formulas, multae & elegantes. Taedet, quia pleraque quorum me taedet: ſeu quae abominor prorſus. Vis enim illas venerandae antiquitatis gemmas legere? Has neceſſe eſt quaeras in pætore, ſeu ſtercore rabidi & nefandi illius Cupidinis: cujus foediſſimae faces, imo faeces, in ejuſmodi quaeſtu tibi elucebunt. Proh Chriſtiani pudoris candorem! Et hoc vidit Lipſianus * Douſa, † hoc Richardus: illius Praecidanea, hujus notae librum exornant? At improbanda non approbant. Eſto. Sed quid vetabat, turpia expungere? Haec ſi demas, dicent, quid reliqui fiet? Verum, inquam, quid impediebat, pro Gitone Gitonam reponere? Hei mihi! quam peſſimo exemplo talia luce donantur: & quam cariſſimo precio hae vetuſtatis reliquiae, & cineres nobis emuntur. Quotus enim quiſque eſt, qui ejuſmodi ne quidem antea cogitata, ſemel tamen lecta ſtupefactus non admiretur: & inter admirationem & incrudelitatem fluctuans ad aliquid turpe caeca quadam cogitatione ebrius non pelliciatur? Erubeſcant igitur, qui talia legenda exhibent. In exercentes inſurgant leges, armentur jura gladio ultore. Vel potius, ô

Flamine qui terras terres & fulmine torres,
Fulmine fac ſubito talia monſtra peti.

Modeſtius ibi ** Linocerius poſt phaleucos longe minus turpes, addit: *Caetera, niſi eloquenti Timantis ſilentio, dicere pudor non ſuſtinuit.* Quid tandem? ais. Amica ſermonis elegantia, amici ſales, amica veterum monumenta: ſed amicior naturae honos, quem Chriſtianus pudor aemulatur. Priſci noſtrae fidei lumine quaſi hoc ſibi ſuo quaſi jure arrogabant. Nos alio utimur: & cum naturam, tum rationem optimas ſequimur duces.

Hoc etiam te moveat, Arnaude, quod in eodem codice extat *Luſus in puellae lacrymas:* iſque adhuc incerto autore. Extant oculi, non flammeoli, & ſereni: ſed nubili, lippi, & parum priſtini honoris retinentes. Extant: ſed ita pro derelicto, ut eos nullus commendatione vel tantilla dignetur. In re natura ſua foediſſima non tam detergenda, qnam detegenda toti lincei: rem caſu deturpatam, alioqui mundiſſimam, neſcio quo faſtidio delicatuli contemnunt. Quales quales attamen mitto, ut eos conferas cum illis a ſe multis in locis reſtitutis. Num au-

fuerunt poſteriores, nempe Guilielmus Philander, qui Caſtigationes, *Jacob. Lodoicius Strebaeus* Compendium, *Jonas Philologus* Epitomen, *Stephan. Riccius* Annotationes ex doctorum virorum ſcriptis collectas *(cujuſmodi nuper dedit Daniel Pareus Philippi F. Davidis nepos, juvenis doctiſſimus, patre avoque dignus,) Petr. Ramus* Diſtinctiones, *Adrian. Turnebus (ut putatur)* notas, *in eaſdem Quintiliani Inſtitutiones, concinnarunt. At Pet. Pithoeus* Praefationes, *Perſevaldus Bellingenius Caecinatus* Adnotatiunculas, *Petr. Aerodius Andegavenſis* Scholia, *in ſolas Declamationes fecerunt. Quem autem ex iſtis omnibus innuat Gyraldus, non queo decernere, cum nullus nunc ſit ad manum. Quae cauſſa eſt, cur verba eorum, quibus Petronii faciunt mentionem, non licuerit inter haec teſtimonia referre.* LUNDOR.

* *Janus Douſa Nordovix.*
† *Chriſtophorus Richardus Biturix.*
** *Goefredus Linocerius Vivarienſis.*

autem distinctione nostra cum principium, tum caetera aliquantillum elucidentur, tu videbis. Vale.

EX ROBERTI TITII BURGENSIS

Praelectione II. in Catullum, superiori Epistolae opponenda.

Quod eundem obscoenitatis insimulant, aevi culpa ea fuit, in quod ille incidit, velut ex Horatio, Tibullo, Propertio, Catullo, aliisque sciri potest. Verum haec obscoenitas nulli prorsus impedimento esse debet, quo minus hunc Poëtam plurimum diligamus, atque ipsius plerasque scriptiones frequenter lectitemus, ac, quantum possumus, imitari conemur. Pluribus enim atque iis quidem nitidissimis ingenii, venustatis, elegantiae, doctrinae luminibus interlitae sunt atque persperfae. Nihil autem prohibet, quo minus bonos medicos imitemur, qui ex venenatis etiam vel herbis vel animalibus utilia pharmaca persaepe conficiunt, &, quod optimum sit, secernunt è singulis, ac vel insigniter perniciosa temperamentorum beneficio sanitati perquam commoda reddunt. Quinetiam virtus magis adhuc elucet è vitiorum quasi tenebris evoluta. Unde factum fuisse reor, ut Homerus, qui prudentem atque omnibus virtutibus exaggeratum Ulyssem fingere voluit, illi & Phaeacum delitias, & Circes delinimenta objecerit, & Cyclopum pericula proposuerit. Memorant Psyllos in Africa, Marsos in Italia, & qui Ophiogenes vocantur in insula Cypro, cum quidam eorum arbitrantur suppositum esse aliquem in stirpe, admovere consuevisse, ut pungat colubra; si non sit, mori, cum pupugerit; si de gente sit, vivere: atque Exagonem quendam ex familia Ophiogenum, cum Romae legati munere fungeretur, à consulibus in dolium serpentium conjectum experimenti causa, circummulgentibus linguis miraculum praebuisse. Hujuscemodi pericula atque experimenta, velut lapis Lydius aurum, ita solida virtute praeditorum virorum animos indubitanter explorant. Sed nos fucato quodam virtutis colore leviter aspersi causas undique aucupamur nostram culpam in alios derivandi, & consulto quasdam rationes, quae veritatis levem modo speciem atque imaginem prae se ferunt, ita complectimur, ut ab eis nullo pacto nos divelli patiamur. Petronius tamen hanc falsam quorundam persuasionem jampridem confutavit, cum cecinit;

Quid me constricta spectatis fronte Catones,
Damnatisque novae simplicitatis opus?
Sermonis puri non tristis gratia ridet:
Quodque facit populus, candida lingua refert.

Et, quoniam fortasse non magnam in ejus testimonio, qui crimen aliquod à se amoliri studet, subesse auctoritatem quispiam exstimaverit, operae precium fuerit Catullum audire ita loquentem;

Nam castum decet esse pium poëtam
Ipsum, versiculos nihil necesse est.

Et Ovidium de eadem re;

Crede mihi, distant mores à carmine nostri,
Vita verecunda est, Musa iocosa mihi.

Sed & Martialis inquit;

Lasciva est nobis pagina, vita proba.

Ausonius quoque vir consularis, & antiquorum morum, priscaeque gravitatis, ac Divi Paulini amicitia in primis clarus, ait in eandem sententiam;

Nostra simul certant variis epigrammata nugis,
Stoicus has partes, has Epicurus agit.
Salva mihi veterum maneat modo regula morum,
Ludat permissis sobria Musa jocis.

Quod argumentum pluribus deinde prosequitur epistola ad Paulinum, cum Centone nuptiali conjuncta; neque non item L. Apulejus Apologia pro se ipso priore. Ac notum est illud D. Adriani in Voconium suum;

Lascivus versu, mente pudicus erat.

Denique si quid bonis moribus non consentaneum scripsit Petronius, illud certe mihi non scripsit, qui ab eo, tanquam à scopulo, diligenter cavebo. Neque tamen par est, ut paucorum gratia, tam bellae scriptiones penitus abjiciantur, quomodo nec messores quidem manipulos omnes protinus abjiciunt, propterea quod avena, lolium, atque alia hujuscemodi frugum vitia spicis admista sint: alioqui nec Lucretius legeretur, nec Horatius, nec Ovidius, nec Martialis, nec ullus denique Poëta, qui hactenus summo in honore habitus sit. Sed nec Oratores quidem attingere fas erit, cum vix quemquam reperias, qui non aliquid, quod bonis moribus utcumque officiat, suis scriptis inseruerit. &c.

IN PETRI PITHOEI J. C. CONJECTANEA

De Petronio Arbitro

PATISSONII PRAEFATIO.

†. *P. S.*

Scripsit Anno 1575.

Remitto ad te Petronium tuum, immo nostrum, immo jam omnium. Adjeci etiam, ut iracundia tua ingratissimo isto cumulo expleri posset, * Notulas tuas. Perfide inquies, & loqueris? Pone tu potius supercilium, atque audi. Non meministi quae magnus Basilius de utilitate ex hujusmodi scriptoribus capienda monet? Memini, ais, & probo: Sed Petronii obscoenitas, spurcities, &, ut uno verbo dixerim, nequitia ea est, ut ne Lampsaci quidem ferri publice posse videatur. At tu, ô bone vir, & Anacreontem, & Catullum, & Val. Martialem Coquum, caeterosque ejus ordinis etiam à pueris in schola decantari audis, nec irasceris. Hos tibi, credo, communis jam usus tolerabiliores fecit, faciet hunc quoque caeteris aliquando minus improbum videri. Quanquam ego quidem nec spurcitiem istam tam accuratam laudo, & ut ab hac religiose omnes caveant, serio moneo, &, quantum possum, magna voce denuncio. Utantur modo fruanturque viri boni arbitratu, dum ne quid eorum culpa deterius fiat. Quod ad me attinet, hoc testor, hoc adfirmo, id mihi potius animi fuisse, Latinae elegantiae Arbitrum, quam aut Neronis, aut Siliae Petronium edere. Atque utinam tam salacem, & Venereum hominem omnibus post hac infibulare liceat, quod forsitan ausuri sunt illi, qui, ut Plauti verbis dicam,

Petroni nomen induunt verveci-sectario.

Mihi quidem certe castrare non libuit, ne quod imperitis istis sectoribus & mangonibus accidit, simul & evirarem & occiderem. Bene vale, atque irasci tandem desine. Cal. Maji M. D. LXXV.

DE PETRONIO ET EJUS SCRIPTIS, VETERUM AUCTORUM LOCI.

Aut valde me conjectura fallit, aut hic ipse est Petronius, de quo Tacitus lib. XVI. Annal. sic scribit:

† *Pithoeo Salutem.*
* *Varietatem lectionum.*

C. Suetonio, L. Telesino Coss. *intra paucos dies eodem agmine Annaeus Mella, Cerialis Anicius, Rufus Crispinus, C. Petronius cecidere.* Et cum de caeteris dixisset, de Petronio subjicit: *Illi dies per somnum, nox officiis & oblectamentis vitae transigebatur, utque alios industria, ita hunc ignavia ad famam protulerat: habebaturque non ganeo & profligator, ut plerique sua haurientium, sed erudito luxu. Ac dicta, factaque ejus quanto solutiora, & quandam sui negligentiam praeferentia, tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamen Bithyniae, & mox Consul vigentem se ac parem negotiis ostendit: dein revolutus ad vitia seu vitiorum imitationem inter paucos familiarium Neroni assumptus est elegantiae ARBITER, dum nihil amoenum & molle affluentia putat, nisi quod ei Petronius approbavisset. Unde invidia Tigillini, quasi adversus aemulum & scientia voluptatum potiorem. Ergo crudelitatem Principis, cui caeterae libidines cedebant, adgreditur, amicitiam Scevini Petronio objectans, corrupto ad indicium servo, ademptaque defensione, & majori parte familiae in vincula rapta. Forte illis diebus Campaniam petiverat Caesar & Cumas usque progressus, Petronius illic attinebatur. Nec tulit ultra timoris aut spei moras: neque tamen praeceps vitam expulit, sed incisas venas, ut libitum, obligatas, aperire rursus, & alloqui amicos non per seria, aut quibus constantiae gloriam peteret. Audiebatque referentes, nihil de immortalitate animae & sapientium placitis, sed levia carmina & faciles versus. Servorum alios largitione, quosdam verberibus, affecit. Iniit & vias, somno indulsit, ut, quanquam coacta mors, fortuitae similis esset. Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem, aut Tigillinum, aut quem alium potentium adulatus est: sed flagitia Principis sub nominibus exoletorum foeminarumque & novitate cujusque stupri perscripsit, atque obsignata misit Neroni, fregitque annulum, ne mox usui esset ad facienda pericula. Ambigenti Neroni quonam modo noctium suarum ingenia notescerent, offertur Silia matrimonio senatoris haud ignota, & ipsi ad omnem libidinem adscita, ac Petronio perquam familiaris. Agitur in exilium, tanquam non siluisset quae viderat, pertuleratque, proprio odio.* Hactenus Cornelius.

Atqui C. Plinii codices quidam, ut & Plutarch. in lib. de discr. amic. & adulat. *Titum* vocat. Sic in lib. XXXVII. Nat. hist. scriptum est; *T. Petronius Consularis moriturus, invidia Neronis principis, ut mensam ejus exheredaret, trullam murrhinam CCC. H-S. emptam, fregit.*

Petronius alius, cujus Tacitus idem meminit libris XIV. & XV. est *Petronius Turpillianus.* Sic enim apud ipsum legendum est lib. XV. Ann. ex Plutarcho. Eum vero non sub Nerone, sed sub Galba periisse certum est ex lib. I. Hist. Petroniorum familia equestris fuit. meminitque Plini-

nius lib. VI. P. Petronii equestris ordinis & praefecti Augustalis sub Augusto ipso. Ex qua etiam familia fuisse verisimile est Petronios, quorum Gennadius presbyter Massiliensis honorifice meminit in libro de viris illustribus. Sed & Flavium, Sabinum, Probum, Maximum, Primulum, aliosque, quorum non apud scriptores modo, sed in ipsis lapidibus monumenta restant: itemque illum, qui jussu Caracallae ante templum Divi Pii occisus à Spartiano traditur. Sed & jureconsultum Petronium, ad quem leguntur Sollii Sidonii Epistolae plures.

Sane Petronium Arbitrum Domitiani tempora praecessisse ex eo etiam intelligitur, quod ejus Terentianus Maurus meminerit: si modo Terentianus is est, quem suo tempore Sienem rexisse Martialis testatur. Is igitur, quisquis tandem fuit, Petronii sic meminit, cum de dimetro jambico claudo agit:

Horatium videmus
Versus tenoris hujus
Nusquam locasse juges.
At Arbiter disertus
Libris suis frequentat.

Et paulo post de sexta tome Hendecasyllabi:

Nunc divisio, quam loquemur, edet
Metrum, quo memorant Anacreonta
Dulces composuisse cantilenas.
Hoc Petronius invenitur usus,
Et plures alii: sed iste versus
Quali compositus tome sit, edam.
Juverunt segetes meum laborem.

Aurel. Macrobius Theodosius lib. I. Commentat. in Somnium Scipionis: *Fabulae, quarum nomen indicat falsi professionem, tantum conciliandae auribus voluptatis, aut adhortationis quoque in bonam frugem, repertae sunt. Auditum mulcent, velut comoediae, quales Menander ejusve imitatores agendas dederunt: vel argumenta fictis casibus amatorum referta, in quibus vel multum esse Arbitrum, vel Apulejum nonnunquam lusisse, miramur. Hoc totum fabularum genus, quod solas aurium delicias profitetur, è sacrario suo in nutricum cunas sapientiae tractatus eliminat.*

C. Sidonius Apollinaris Arvernorum Episcopus in carmine ad Magnum Felicem:

Non Licinius hic Lucretiusque est,
Non Turnus, Memor, Ennius, Catullus,
Stella, & Septimius, Petroniusque.

Idem in Narbone:

Et te Massiliensium per hortos
Sacri stipitis Arbiter colonum
Hellespontiaco parem Priapo.

Ubi illi *Massiliensium horti* (ut hoc obiter dicam) non tam mihi Arbitri patriam significare videntur, quam mores, qui ex Plautino proverbio, & Athenaei historia notati sunt.

Fabius Planciades Fulgentius libro I. Mytholog. *Licet mulierum verbalibus undis & causidici cedant, nec grammatici mutiant, rhetor taceat, & clamorem praeco compescat, sola est satyra quae modum imponit furentibus. Scilicet Petroniana subit Albutia: hac enim adludente & Plautinae Saureae dominatus obdormit, & Sulpicillae Ausonianae loquacitas deperit, Sallustianaeque Semproniae, quamvis praesens sit, melos raucescit.*

In veteri libro Defloratorum, qui fuit Johan. Biturigum ducis, non usque adeo vetusto, Petronii frusta hanc inscriptionem habent: *Petronii Arbitri Afranii Satyrici.* quod probare non possum. Nam ut, quae de Afranio Quintilianus scribit, inquinasse eum argumenta foedis puerorum amoribus, mores suos fassum, de hoc quoque Petronio dici posse videatur, longe tamen alium ab Afranio fuisse certum est.

Sunt & qui de Petronio dictum illud scribant:

Lascivus versu, mente pudicus erat.

Quod tamen D. Adrianum de Voconio poëta amico suo scripsisse, testis est Apulejus Apologia. Caeterum nihil puto ad hunc Petronium pertinere, quod Rhaphaël Volaterr. lib. XVIII. Comm. sic scribit: *Petronius Arbiter Poëta, cujus aliqua de medicina versibus conscripta ad nos pervenerunt.*

Sane Petronium quendam Diodotum de Medicina scripsisse, Plin. auctor lib. XX. cap. 8.

In veteri exemplari bibliothecae Vaticanae sequens Epigramma Petronii fragmentis quibusdam praefixum dicitur, Julio Romano auctore.

Petronii carmen divino pondere currit,
Quo juvenum mores arguit atque senum.
*Quare ille * praesaga gaudet lasciva puella,*
At quoque delicias frigida sentit anus.
*Nam * iter diri scripsitque Neronis amictu*
Arbiter arbitrio dictus & ipse suo.

PETRI DANIELIS AURELII, JC.

PRAEFATIO.

Mirum est, qui Petronium in lucem emiserunt, nihil dum certi de illius aetate prodidisse; ante quos Lilius Giraldus hac in re valde allucinatus est, secutus Placidum Lactantium Statii interpretem, qui Statio posteriorem facit Petronium, ut à quo sumpserit hoc hemistichium, & suis versibus inseruerit;

Primus in orbe Deos fecit timor.

Sed jam constat Neronis temporibus vixisse è Corn. Tacito, qui in Nerone vitam ejus describit: cui addendum, quod scribit Plinius Natur. hist. lib. XXXVII. cap. 2. *Petronium virum consularem Neronis invidia moriturum, ut mensam ejus exheredaret, trullam murrhinam CCC sestertiis emptam confregisse.* Taciti autem beneficio restitutum

tum eſt Petronio GAII praenomen, TURPILIANI cognomen, ARBITRI agnomen: denique ejus aetas, ſtudium, dignitas & mors innoteſcit. Quidam tamen putant eundem Petronium Neronis *Arbitrum* ab officio ſic appellatum & notitiae atque dignitatis nomen in aula principis fuiſſe, quod ut credam ſine auctore adduci adhuc non potui. *Turpiliani* vero cognomen & Taciti, & aliorum auctorum, teſtimoniis ſatis clarum eſt. Unde & Senatuſconſulti Turpiliani quidam auctorem volunt Petronium, quum Neronis temporibus conſulatum geſſit, cum C. Junio Caeſonio Paeto. Certe eo tempore legem Juniam Petroniam de libertate tulere C. Junius Caeſonius & Petronius Turpilianus COSS. Anno videlicet DCCCXIII. ut ſi diſſonantes pares judicum exiſterent ſententiae, pro libertate pronunciaretur, l. XXIV. D. de manumiſſionibus. Petroniam quoque de ſervis tuliſſe fertur idem Petronius Turpilianus COSS. eodem anno DCCCXIII. ne dominis poteſtas eſſet ad beſtias depugnandas ſuo arbitratu ſervos tradere: ut ei, qui jure viri delatum adulterium non peregiſſet, nunquam poſtea deferre hoc crimen permitteretur. Filiam reliquit Petroniam, cujus in Vitellio meminit Suetonius, Vitellii ſcilicet uxorem, ex qua & filium Petronianum altero captum oculo ſuſcepit.

De ſcriptis ejus fragmentum tantum ad nos pervenit ex Satyrarum opere, quod in libros diviſum fuiſſe credibile eſt; niſi fallunt veteres Gloſſarii, qui ſubinde Petronii teſtimonia citant & advocant *è libro primo Satyrarum.* Sic citatur in verbo, *excelſiſſimus:* ſic etiam in hoc verſu,

Et thymbrae veteres, & paſſis uva racemis.

Quin & in veteri Gloſſario S. Benedicti Floriacenſis habetur hic locus deſumptus è Petronio Arbitro libro XV. *Sed video te totum in illa haerere tabula, quae Trojae haleſin oſtendit:* qui tamen in excuſis extat fragmentis. Ex quo apparet, Petronii ſcripta magna ex parte concidiſſe: quae, ut opinor, multa erant in mulierum ineptiis levitateque ridenda & exprimenda, utpote qui argumentis (ut ait Macrobius) fictis amatorum caſibus refertis multum ſe exercuerant. Puto etiam ſuppreſſa fuiſſe propter nimiam obſcoenitatem & argumenta laſciviis plena. Flagitia enim Neronis ſub nominibus exoletorum faeminarumque, & novitate cujuſque ſtupri perſcripſiſſe, & obſignata miſiſſe Neroni, ex ſupra citato Taciti loco & auctoritate conſtat: putantque nonnulli ea eſſe ipſa, tam quae nunc extant, quam quae ampliora quibuſdam doctis & antiquitatis ſtudioſis videre licuit: ſed an ea ſint, valde addubito. Ejuſmodi quidem ſcripta Mimos appellare vetuſtas conſuevit, quod magna ex parte ſtuprorum actus contineant; & Petronium ipſum Mimographum fuiſſe non praeter fidem eſt, licet hoc nomen ſpeciali privilegio Laberio tributum ſit. Veroſimile tamen eſt, huic operi Satyrarum nomen impoſitum ob maledicentiam & carpta Neronis vitia, tum etiam propter variorum poenas, tum quaſi per Satyram aſperſionem, rerumque ridicularum & pudendarum narrationem. Hujus etiam Arbitri eſſe pleraque, quae de Priapo extant Epigrammata, mihi probabile eſt.

Fertur & alter Petronius (ne quem forte fallat) de re Grammatica nonnihil ſcripſiſſe, cujus auctoritate utitur Sergius in commentariis ad editionem ſecundam Donati, itemque alter grammaticus: hic, dum *Quirites* & *Quiritem* nominativo & accuſativo ſingularibus, recte dici, ille, dum *claſſica a calando, id eſt, vocando* dicta eſſe tradit.

Ad extremum hoc praetereundum non puto, quid hac editione à nobis praeſtitum ſit. Pleraque Petronii non tantum emendata & conlata cum veteri codice eruditi cujuſdam amici noſtri, cujus ope & beneficio magna ex parte reſtituta & aucta ſunt haec fragmenta, ſed & ſparſos undique Petronii locos diligenti opera in unum coactos exhibemus. Atque utinam, qui plura habent magna ſtudioſorum fraude inviſa, ſpecioſis quamlibet coloribus non tamdiu retineant, aut Catullum (ſi poſſunt) & Martialem cum caeteris quoque eodem carcere damnent. Verum ne diutius querer, facit M. Anton. Muretus, vir undecumque doctiſſimus, quem audio ex vetuſtiſſimo & integerrimo codice Petronii editionem omnium abſolutiſſimam publice parare, quo nomine ſtudioſi omnes illi merito plurimum, ut à quo benigne & liberaliter in communem Reipubl. litterariae utilitatem erogatum ſit, quod ab aliis invidioſe ſuppreſſum fuerat, debebunt.

CLAUDII BINETI BELLOVACENCIS JC.

PRAEFATIO

CL. BINETUS LECTORI S.

SCite L. Gyraldus eorum putidam opinionem arguit, qui Petronium, laſcivioris nequitiae auctorem, Bononienſium ſanctiſſimum antiſtitem ſomniant.. Nec diſſimili fere periculo hallucinantur, mea ſententia, qui Auſonio conſulari cognominem quendam Burdigalenſium Epiſcopum ſubſtituunt. Nae vero omnium ſcitiſſime vir noſtrae aetatis quam plurimis peritis antiſtes, qui Petronium non quidem antiſtitem (niſi, qui veneris libidinumque pervigilis

liis & facris praeeffet, fic appelles) fed ex Tacito conceptiffimis verbis Neroni elegantiae arbitrum fuiffe adfcitum oftendit, veriffima conjectura. Ego & illius fententiam confirmabo epigrammate Julii cujufdam, quod Romae in Vaticana Bibliotheca cum Petronii fragmento defcriptum legi. Illud corruptum licet & inelegans, ut hiftoricum tamen teftimonium, adfcribam.

Petroni carmen divino pondere currit,
Quo juvenum mores arguit atque fenum.
* *Quare ille praefa gaudet lafciva puella,*
At quoque delicias frigida fentit anus.
*Nam * rbter diri fcripfitque Neronis amictu*
Arbiter, arbitrio dictus & ipfe fuo.

Ubi pro, *amictu*, quis non videt, vel caecus, fi modo aures & mentem habeat, legendum effe, *amicus?* At ne quid diffimulem, Petronii Arbitri aliorumque Epigrammatum bonam partem ex bibliotheca Ecclefiae Bellovacenfis habui: quae cum veteri Ifidori Etymologico connexa erant. Unde patet, Goveanum alicubi illud ad Juliam, cujus initium eft,

Me nive candenti, &c. ------

legiffe, &, ut inauditum aliis, duobus verfibus minus, quibufdam commutatis, audaci nimium parodia imitatum effe. Inveni & illud Florentiae inter ἄδηλα quaedam, ut jam cujus non fit dubitare non debeam. Auctorem non adfirmo, judicabunt docti. Caeterum judicio amicorum illa cum apud neminem hactenus reperiri poffe, nifi precario à me poffideat, crederem: ut teftes mihi funt clariffimi viri, Jac. Cujacius, Jof. Scaliger, Ludovicus Caftaneus prudentiffimus juxta & doctiffimus Regis ad fummum Pontificem Orator, M. Antonius Muretus, Achilles Statius, & Aldus Manutius, quibus ea ifto ordine oftendi. Has, inquam, delicias, eorum confilium fequutus, diutius fitum & tineas pati non permifi, plura editurus, fi, quae depofita apud me jacent, medicum inveniant. Et haec bona fide omnia. At perfide nunc, inquis, qui † aes tuum cum his puris nummis in folutum obtrudis. Fateor, fed fcis incontinentiffimum poëtarum genus in morbo periculum quaerentium. fallor, nec enim poëta dici velim, ne, ut Eumolpus Petronii, alio quam Orphei miraculo in caput meum moveam, & concitem lapides iracundiae tuae. Verum & hos aloës & abfynthi bolos, fi vis, ut aegrotis fit, deglutire facillimo negotio poteris, quos prius veteris elegantiae melle, & priorum epigrammatum fapore involvas & contingas. Bene vale.

† Id eft, tua Epigrammata, (quae fc. in fine fuae editionis adjecerat.)

PROLEGOMENA

CAP. I.

ὉΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ

Sive de

T. PETRONIO ARBITRO

Elogia & Teftimonia.

Plutarchus Chaeroneus lib. Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου;

Ἢ τοὺς ἀσώτους καὶ πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ ῥυπαρίαν ὀνειδίζωσιν, ὥσπερ Νέρωνα Τίτος Πετρώνιος.

Servius Maurus Honoratus Commentar. in lib. III. Aeneid.

Hoc autem in Petronio lectum eft.

Idem Comment. in XII. Aeneid.

Nomina in Tor communia funt, ut hic & haec balneator: licet Petronius ufurpaverit, balneatricem dicens.

Luctatius Placidus Comment. in Statii Thebaid. lib. II.

Primus in orbe Deos] Ut Lucanus; quae finxere timent. Et Petronius Arbiter iftum fecutus, &c.

B. Hieronymus Stridonenfis epift. ad Demetr.

Concinnatulos pueros & calamiftratos, & peregrini muris olentes pelliculas, de quibus illud Arbitri eft: Non bene olet, qui bene femper olet, quafi quafdam peftes & venena pudicitiae virgo devitet.

Furius Publicus Fulgentius l. I. *Mytholog.*

Denique hujus rei non immemor Petronius ait.

Idem lib. II. in Tantalo.

Hanc fabulam Petronius breviter exponit, dicens, &c.

Idem lib. de Continentia Virgiliana.

Unde & Petronius in Eufcio ait.

Cl. Marius Victorinus Afer Artis Grammat. lib. III. de duobus Ionicis Sotadeo & Sotadico.

Hujus tenoris ac formae quofdam verfus poëtas Lyricos carminibus fuis indidiffe cognovimus, ut & apud Arbitrum invenimus, cujus exemplum, &c.

Idem lib. IV.

Metrum erit Anacreontion; fiquidem eo frequentiffime ufus fit, fed & apud nos plerique, inter quos Arbiter Satyrico ita: &c.

Fa-

Fabius Fulgentius Planciades de Prisco sermone.

Unde & Petronius Arbiter ait, &c.

Isidorus Episcopus Hispalensis Etymolog. lib. V. cap. XXXVII.

Petronius aliter existimat, dicens, &c.

Diomedes Artis Grammat. lib. III.

Et illud hinc est comma, quod Arbiter fecit tale: &c.

Sergius in Donati Artem secund.

Cujus nominativus erit hic Quirites, ut dicit Petronius.

Priscianus Caesariensis lib. VIII.

Communia vero esse defendit, tum natura ipsius sensus, tum veterum non improbanda auctoritas: à qua quae potuimus è diversis colligere libris, exempla proferamus. Petronius, &c.

Idem lib. XI.

Multa ex hujusmodi verbis inveniuntur apud antiquissimos participia praeteriti temporis, tam activam quam passivam significationem habentia, ut meditor, &c. Sic etiam amplector, amplexus. Petronius, &c.

Helenius Acron Comment. in Horatii Epod. V.

Petronius, ut monstraret furentem: Pollice, ait, &c.

Pompejus in Arte.

Ait Petronius, hic Quirites, numero singulari.

Joannes Episcopus Saresberiensis in Policrat. sive de Nugis Curial. lib. III. cap. VII.

Hoc ipsum Arbiter noster ingemiscit, etsi alterius videatur induisse personam.

Idem eod. lib. cap. VIII.

Fere totus mundus ex Arbitri nostri sententia mimum videtur implere, ad * comoediam suam quodammodo respiciens.

Idem lib. VIII. cap. XI.

Non quidem solus est in mulierum ineptiis ridendis aut exprimendis Petronius. Scribit B. Hieronymus, quia totae Euripidis tragoediae in mulieres maledicta sunt, &c.

M. Conradus de Mure Canonicus Turicensis in Fabulario.

Philosophus est sapientiae amator, naturaliumque rerum & secretorum delectator, &c. Hic quoque poëtarum scriptoribus historiarum, nomina multorum quoque misces Philosophorum, &c. Plautus, Pedius, Pedo, Pherecides, Periander, Persius, Petronius, &c.

* An Satyricam hanc?

B. Vincentius Episcopus Beluacensis, specul. histor lib. †. XX. cap. XXV.

Eodem tempore fuit Petronius Bononiensis ‡. Italiae Ecclesiae Episcopus, vir sanctae vitae & monachorum studiis ab adolescentia ** excitatus. Hic scripsisse putatur vitas Patrum monachorum Aegypti, quem velut speculum ac normam professionis suae monachi amplectuntur. Legi, inquit Gennadius, sub ejus nomine in ordinatione Episcopi ratione & humilitate plenum tractatum, quem lingua eleganter ostendit non ipsius esse, sed, ut quidam dicunt, patris ejus Petronii, eloquentissimi & eruditissimi in secularibus litteris viri. Nam & praefectum praetorii se fuisse in ipso tractatu designat. Mortuus est Theodosio & Placido Valentiniano regnantibus. ††. Actor. De quodam libro Petronii partim metrico, partim prosaico, pauca haec moralia, quae sequuntur, excerpta notavi. Petronius.

Quid faciunt leges, ubi sola pecunia regnat,
Aut ubi paupertas vincere nulla potest?
Jam nunc judicium nihil est nisi publica merces.

Tutius est parvo aere rem perditam recuperare, quam in ambiguam litem descendere.

Periculosum est alienis interesse secretis.
Non bibit inter aquas, poma aut pendentia carpit,
Tantalus infelix, quem sua vota premunt.
Divitis haec magni facies erit, omnia cernens
Qui tenet, & sicco conquirit ore famem.
Heu heu nos miseros, quam totus homuncio nil est,
Nil erimus cuncti, postquam nos auferet orcus.
Ergo vivamus, dum licet esse bene.

Omnes opertis oculis bona sua computant.

Cum fortuna manet, vultum servatis amici,
Cum cecidit, turpi vertitis ora fuga.

Raram facit mixturam cum sapientia forma. Ego sic semper & ubique vixi, ut ultimam quamque lucem, tanquam non redituram, consumerem. Quid non commune est, quod natura optimum fecerit? Nescio quo modo bonae mentis est soror paupertas. Nihil tam arduum est, quod non improbitas extorqueat. Ingeniosa gula est.

Ad

† Vet. edit. XXI.
‡ For. *Galliae.*
** For. *exercitatus.*
†† Pro, AUCTOR, id est, ipse Vincentius, ut ex operis ejus praefatione patet.

Ad praedam strepitumque lucri suffragia vertet
Venalis populus, venalis curia primum,
Ipsaque majestas auro corrupta jacebit.
Quaerit se natura, nec invenit, omnibus ergo
Scorta placent, fractique enervi serpere gressu,
Et laxi crines & tot nova nomina vestis.
Quisquis habet nummos, secura navigat aura,
Fortunamque suo temperat arbitrio.
Carmina componit, declamat, concrepat, omnes
Et peragit causas, sitque Catone prior.
Parva loquor, quidvis nummos praebentibus opto,
Eveniet. clausum possidet arca Jovem.
------ O maxima rerum.
Et merito pietas homini mitissima virtus.

B. Antoninus Archiepiscopus Florentinus in Summa Historiar.

Hujus liber ad manum non est. Adducit & ipse Petronium, sed in eo lapsus, quod Bononiensem Episcopum cum Vincentio constituerit.

Jacobus Magni Eremita S. Augustini Autisiodorensis Sophotog. lib. V. cap. XIII. lib. VI. cap. XVIII

Juxta illud Petronii.

Idem lib. VI. cap. XII.

Nam, teste Petronio; *Ingeniosa gula est.*

Pomponius Sabinus Comment. in Virgilii Cirin.

Post eum Divus Claudius quatuor mansuefactas (scil. tigres) in caveis aureis, in circo: quarum meminit Petronius, cum ait: &c.

L. Domitius Brusonius Lucanus Rer. memorabil. lib. IV. cap. I.

Quartilla apud Arbitrum Petronium ait; &c.

Editor Lipsiensis in frontispicio.

Petronius Arbiter Poëta Satyricus.

Et deinde.

Petronii Arbitri Satura, in qua vitia Romanorum reprehenduntur, incipit.

In fine.

Finis Petronii Arbitri in Satyra integra. Impressum Liptzgk per Jacobum Thanner Herbipolensem, Anno salutis nostrae 1500.

Petrus Crinitus de Honest. disciрl. lib. IV. cap. XIII.

Legebamus nuper Venetiis ego & Joannes Venetus Petronii Arbitri Satyricon opus contra declamatores: in quo cum alia multa nos magnopere affecerunt, tum illud praecipue carmen, in quo de pavone & ciconia ludens, &c.

Joannes Baptista Pius Commentar. in Fulgentii Mytholog.

Petronius festivus poëta elegantissimusque Satyras Varronis more scripsit, quarum fragmentum, vorsa & prosa oratione scriptum, nostro in armario continetur.

Idem Annotat. Posterior. cap. XLVIII.

Petronii Arbitri opusculum aureum manus eruditiorum versant, imo fragmenta operis aurei, in quo contendit Petronius effugere ab omni verborum vilitate, sumereque satagit voces à plebe semotas, ut fiat illud,

Odi profanum vulgus & arceo.

Hunc autorem plura scripsisse, quam exstent, ostendit Fulgentius Placiades, quaedam in Mythologiis suis advocans, quae non comparent. In his, Dii boni, reliquiis quanta sit librariorum incuria, quivis vel mediocriter eruditus, noscere potest.

Editor Parisiensis Reginaldus Chalderius in frontispicio.

Petronii Arbitri, quatenus extare comperitur, Satyrae fragmentum, cujus vel hoc unum distichon, quod nemini doctiorum non est in ore, aestimationem indicat & pretium.

Quisquis habet nummos, secura naviget aura,
Fortunamque suo temperet arbitrio.

Et in calce.

Haec ad * exemplar, quod unicum habuimus, excusa sunt. Quisque pro suo arbitrio & eruditione, quod sibi displicet, restituat. Parisiis pridie Cal. Majas. Anno M. D. XX.

Conradus Gesnerus Tigurinus, Medicus ac Philosophus, in Bibliotheca.

Petronius Arbiter, Massiliensis à plerisque existimatur, Satyricum opus varium composuit, cujus licet fragmenta ad nos tantum pervenerint, eademque parum castigata, multae tamen eruditionis hominem fuisse facile cognoscimus, &c. Vide plura apud Lil. Gyraldum de Poëtis Latinis. Joannes Alexander Brassicanus emendavit, & annotationibus illustravit, pauloque antea, quam obiret, Joanni Oporino excudendum transmisit.

Idem ibidem.

Joannes Alexander Brassicanus, vir de bonis literis optime meritus, multos ante id tempus nusquam excusos auctores typographis publicandos exhibuit, quorum plerisque praefationes suas ad-

* An Mediolanense, quod hanc & Germanicam editionem praecessit.

adjunxit: ut, opera Eucherii, Graeca Geoponica Constantini, Salviani Episcopi librum de vero judicio & providentia Dei, Petronii Arbitri Satyras, quibus etiam Scholia adjecit.

Adrianus Turnebus Adversarior. lib. II. cap. XX.

Haec ego è Petronio Memmii V. C. descripsi, quem domi sub sera & claustro habet, ne quam foris obscoenus & lascivus scriptor impura sua petulantia contaminet.

Idem lib. XIX. cap. VI.

Petronius Arbiter venustatem orationis suae inquinavit spurcissimis amoribus.

Idem lib. XXVI. cap. V.

Expurgare mendas Petronii, id esset, omnes litoris algas legere, omniaque maris ejectamenta.

Gerartus Falkenburgius Noviomagus Epist. ad Dousam.

Pulmanus remittit tibi Petronium cum foenore, quem quando Plantino visum erit recudere, fiet in eo honorifica tui mentio: interea de carmine illi praefigendo cogitabis. Antverpiae, IV. Kal. April. CIↃ. IↃ. LXIX.

Janus Dousa P. ad Falkenburgium Responsione.

Ad Petronium quod attinet, gratulor nobis aliquod fuisse opellae illius pretium; ita eum pulchre mihi & quidem cum foenore remisit Pulmannus tuus, ut nihil jam ultra ipsi ad summum felicitatis cumulum deesse existimem, praeter typos Plantini nostri & Gallicanum Memmianae Bibliothecae exemplar, quod utinam Pithoeus nobis invidere abstineat diutius: Interim de carmine illi, uti postulas, praefigendo operam dabimus, ne editionem moretur.

Obertus Gifanius JC. Ind. Lucretian. in CASUS.

Proferam unum ex Petronio, in quo superioribus mensibus operam aliquam posuimus, non eam tamen, quam cuperemus; in eo igitur, ut alia multa, ita & hoc restituendum puto.

Jacobus Durantius Casellius JC. Variar. lect. lib. I. cap. V.

Apud Petronium Arbitrum multa sunt impudica, fateor, & quae ipse iniquis oculis animoque legeres iniquo. At ipsum idcirco dari aeternis tenebris, oblivioni sempiternae, qui fieri potest? Illum, Venus, ab oblivionis periculo sarctum tectumque facias, qui in te ornanda nullas dicendi veneres, nullas praetermisit elegantias. Vae Gothico saeculo! quo non modo capite minutum est Romanum imperium, verum etiam litterae ad internecionem occisae. Per hocce tempus liberales artes velut nube quadam obductae sunt, non solum Bibliothecae, ritu sepulchrorum, clausae, verum etiam incendio flammisque consumptae. Vae quoque Cassianis quibusdam Monachis! qui, cum sine tentigine ac prurigine Petronio dare operam non possent, illi lascivienti & luxurianti penem sustulerunt. Vellem quidem, ipse praetextatis verbis abstinuisset, & rebus aliis conscribendis capitale ingenium, & graphicam eloquentiam occupasset, sane disertorum apud Latinos familiam duceret. At Neronis saevitiae id ascribo, cujus ulciscendi causa sub exoletorum & cinaedorum spurcis figmentis incoestas & exsecrabiles libidines palam fecit. Qui hoc non intellexere, illi velut impudico & propudioso nebuloni fibulam imposuerunt, quasi ille Juvenale fuerit impudicitior, qui easdem res eodem ore prosequutus est. Desiderabatur ipse non ita diu, sed P. Pithoeus & Cl. Binetus Romanae majestatis optimi vindices fecere, ne ipsum vel amissum desideraremus, vel corruptum & inquinatum contemneremus, &c.

M. Antonius Delrio Jesuita Commentar. in Senecae Medeam, vers. 14.

Petronius Arbiter obscoenus alioquin & paganus; quem nollem Div. Antoninus in Summ. Histor. & alii quidam cum S. Petronio Episcopo confudissent: nam refellit Satyra Arbitri, Sambuci & Pithoei studio edita, in qua versus illi, quos homini huic beato adscribunt errore gravi.

Josephus Scaliger Commentar. in Priapeia.

Hoc distichon est singulare epigramma. Neque dubito, quin ex Satyrico Menippeo Petronii acceptum fuerit. Nam alia ad hujus intelligentiam opus sunt, quae, ut verisimile est, in prosa sua tractabat Petronius.

Josias Simlerus Canonicus Tigurinus in Additionibus ad Biblioth. Gesneri.

Petronii Arbitri Massiliensis Satyrici fragmenta restituta & aucta è Bibliotheca Joannis Sambuci Antverpiae Plantinus. Extant etiam ejus Satyrarum fragmenta in Bibliotheca Petri Pithoei.

Janus Gulielmus Plautin. quaest. in Epidic. cap. 4.

Non de nihilo Petronium amas, P. Pithoee, vernulae & Latinae urbanitatis purissimum fontem. Nam floralia sacra quod celebrat sine fuco atque fallaciis, more Romano, non tam severi esse debemus, ut, quod in aliis ferimus, quia necesse est, in hoc uno damnemus, qui illis apertior fortassis est, at non inhonestior. Recte tu, qui huic Arbitro aequissimus arbiter fuisti, & sententia tua vitam illi salutemque reddidisti, &c.

Idem in Mostellar. cap. IV.

Te consulo, A. Oisele, quem Arbitri studiosum

sum opinor, vel quia mundissimi in sermone nitoris est, vel quia ab amicissimo tibi homine (scil. P. Pithoeo) in lucem & cognitionem eruditorum retractus.

Justus Lipsius Antiquar. lect. lib. I. cap. VIII.

Petronii Arbitri fragmenta pauca habemus, scriptoris tersi & venusti, &, nisi quod in re illa voluptatum nimis Latine interdum loquatur, caetera laudati. Ejus pro parte emendandi caput hoc scripsimus.

Idem Epistolic. quaestion. lib. III. Epist. II.

Ut in vita, sic in studiis juvat severitati adspersa comitas. Ea caussa frequenter soleo à gravioribus libris animum, quasi in ludum, mittere ad scriptores amoeniores. Quo in numero Petronium repono; quidquid dicant isti frontis severae. Et tua fide, P. Pythoee, vidistin' quidnam venustius, argutius, post natas Musas? Non ego; abesset tantum nuda illa nequitia: qua tamen nihil offendor; joci me delectant, urbanitas capit: caetera nec in animo, nec in moribus meis, magis labem relinquunt, quam olim in flumine vestigium cymba. Ut vina apposita vinosum movent; invinium, ut antiqui loquebantur, non movent: Sic ista animum jam ante improbum fortasse incitent; casto & castigato non adhaerent. Et sunt tamen intra Musaeos homines, qui hunc scriptorem fugisse velint; à quibus nos certe, mi Pithoee, dissentimus. Meae sententiae testes has notas do; quae cuicuimodi illae, non nisi ab eo, qui cum cura legerit, eruantur.

Idem lib. V. Epist. XIX.

Immensum tibi, Pithoee, Petronius debet: liceat & mihi, si fas est, venire in partem nominis tui, &c.

Robertus Titius Brugensis Assertionum lib. VII. cap. IV.

Nam Petronius, multo potior auctor, inquit.

Joannes Jacobus Frisius Canonicus Tigurinus in Biblioth. Chronolog. A. D. 490.

Terentianus Maurus contemporaneus Alphio Avito, Septimio, Petronio, & Aurelio Apollinari.

Hieronymus Commelinus Catalogo suorum libror. manuscript.

Petronius de Mida Rege, & * aenigmata versibus conscripta.

Conradus Ritterhusius JC. notis in Phaedrum.

Eadem caussa, &c. Petronii Arbitri elegantissimum Satyricon ita nobis laceravit, ac detruncavit, ut vix Orpheum mulieres Thraciae, vel Pentheum Bacchae discerpserint miserabilius.

Ulysses Aldrovandus Medicus Ornitholog. lib. XIV. cap. XVII.

Haud me latet, capum à Petronio Poëta antiquissimo Gallum dici.

Albericus Gentilis JC. in Virgilian. lect. locum ex Petronio citans ad filium ait.

Audi virum acrem, & stomachi Lycidae nostri.

Isaacus Casaubonus de Satyra lib. II. cap. II.

Petronius Arbiter cur opusculum suum, quo Neronis & aliorum procerum flagitia horrenda, non minore flagitio publicavit, Satyricon potius, quam Satyram inscribere maluerit, frustra fortasse quaesierimus: neque est tanti.

Idem lib. II. cap. IV.

Petronii libellus mera est Satura Varroniana, ut suo loco dictum; ipse tamen Saturicum sive Satyricum maluit inscribere: quomodo Commentarium dicitur pro Commentario libro; Apologeticus pro Apologetico libro: at qui Satyricon titulum Petronii libris imposuerunt, ii sine dubio Graecam vocis Satyrae originem spectant; cujus rei nunquam auctori venisse in mentem pro certo habeo.

Guilhelmus Barclaius Pater in Euphormionis Lusinini Satyrico.

His elementis instructus adolescens, ut primum ingrata Romanae linguae initia evasit, statim ad amoenitatem Ciceronis traducendus est. Mox in omnes passim authores evagetur licentius studium, nec Petronio, Livio, Sallustio, &c. pigeat miscuisse Ciceronianam dictionem.

Franciscus Raphelengius junior, in praefat. suae editionis Petronianae.

Nos commoditati tuae consulendum rati, persuaderi nos passi sumus, ac proinde tantum non justum commentarium in amoenissimae eruditionis, & eruditissimae festivitatis auctorem tibi damus.

Michaël Piccartus Philosophus Altorphinus Periculor. Criticor. cap. 17.

Vere arbiter elegantiarum est Petronius, quicquid Catones contradicant, & bonorum manibus terendus, licet Hellespontiaco par sit Priapo, ut ille cecinit.

I. R. in Confutatione Fabulae Bourdonianae, pag. 305.

* Forte Petronii Afranii.

Primum illud in numerum procedit: Petronium Josephi delitias. Magnum fane crimen; quod tamen adeo verum eft, ut Jofephus poftquam ab hinc annos XXXVII. Valentiae Cavarum illum auctorem ex membranis Cujacii defcripfit, vix unam paginam illius infpexerit. Quo modo ergo delitiae ejus liber ille fuerit, quem poft tam longinquum tempus revifere dignatus non fit? Et tamen eum ifti amphitheatrici latratus non adeo deterrent, ut, fi totus Petronius in membranis exftaret, pigeret eum defcribere. Si enim is fcriptor indignus eft, qui tenerae aetati committatur, at non dignus, qui pereat tamen. Quare non objecerunt Martialem, Catullum, alios, apud quos

Nomen adeft rebus, nominibufque pudor?

Quis veterum poëtarum plus obfcoenitatis, impuritatis, flagitiorum profeffus eft, quam docet POENITENTIALE BURCHARDI? Quot funt, qui ignorarent multa, quae ibi leguntur, nifi ex ipfo didiciffent? Ridicula magis, an impudens contumelia? Quot poffent huc adferri, nifi haec rideremus potius, quam in illis confutandis vel momentum temporis terere vellemus?

Erycius Puteanus Melchiori Haimensfeldio Goldafto, ferio amico, S. D.

.... In Petronio quoque cum fructu publico eris: emacula, & florem illum Latini oris purum putumque repraefenta. Scena quaedam fcelerum, non nego, in hoc fcripto: fed quam intueri cum fructu, certae virtutis fit; vibex ipfe titulus, quo tam enormem eluviem feverus Arbiter profcribit. Plerumque mortales ab oculis auribufque removemus, quae peccamus. Atque ifta alieni aevi vitia funt, tunc quoque reprehenfa: quid fi & noftri? Morum maculas Chriftiani videant, ad quas redierunt: fi reprehendi nolint, faltem in fchemate corrigantur. Ego fic cenfeo.

CAP. II.

ʼΑΝΤΙΛΕΓΟΜΕΝΑ,

SIVE

AUCTORITATUM, QUAE PETRONIANIS EDITORIBUS OBJECTARI SOLENT, RESOLUTIO.

Produximus teftimonia, quibus Petronius non tam veniam meretur, quam innocentiam ab intentatis criminibus vindicat. neque nos advocationem ejus apud quemvis competentem judicem porro fubterfugimus. Quanta enim putes in illo confidentia fit, in quem illud elogium unicum complurima confentiunt hominum faecula, & omnium gentium confcifcunt erudita oracula, elegantiae Latinae primarium fuiffe arbitrum, & morum Romanorum difertiffimum cenforem? At propter immemorabilem obfcoenitatem, inquiunt ifti fimulatores, viri graviffimi eum damnandum judicarunt. Quinam autem ifti? Auguftinus, ajunt, Patres Concilii Tridenti, Beza, Guirandus, alii. Agite, fultis, quamvis jam & priores editores, viri nec ipfi non graviffimi, Sambucus, Pithoeus, Binetus, Douza, Wouwerius; & quos modo in teftimonia citavimus, abunde refponderint, nominatos tamen teftes, Praetore fic volente, propius examinemus.

D. Auguftini verba funt lib. I. Confeffion. c. XVI. *Non omnino per hanc turpitudinem verba ifta commodius difcuntur, fed per haec verba turpitudo ifta confidentius perpetratur. Non accufo verba quafi vafa electa atque pretiofa, fed vinum erroris, quod in eis nobis propinabatur ab ebriis doctoribus*, &c. Haec puriffimus ille Pater poft bene multam in lafcivos Poëtas invectivam: quibus non tam Petronium petit, quem mihi unquam in fcholis praelectum non quifquam evicerit, quam Plautum, Terentium, Ovidium, Juvenalem, Perfium, Statium, quos pueris proponi ab impuris magiftris non ferendum effe ait. Ite nunc, fimulatores, & fidite judicio veftro impuri, qui hos Poëtas, quos fanctiffimus ifte doctor perpetuo exfilio à fcholis relegavit, pueris veftris adhuc nafcentibus inftillare confueviftis.

Concilii Tridentini decretum nihil aliud vult, quam id genus fcripta pueris effe interdicenda. Idem & nos volumus; quin jubemus, ac decernimus. Quid enim pueris cum Petronio? cujus illi fcopum non magis attendent, quam plebejus idiota Ariftotelis Metaphyfica. Et ad vitia haec aetas quam virtutes pronior, non ducenda eft ad hos fcopulos, ne temere & infrunite illifa à Sirenibus fuffocetur. Equidem fceleftiffimus fit, opportet, qui Petronium pueris fumat interpretandum: nequiffimus, qui proponat legendum: pharmacus, cujus magifterio pudor illorum periclitetur. Nec injuriâ Edmundus Richerius, Sorbonae Theologus, in Obftetrice animorum, cap. IV. num. 4. conqueritur: *Ut jam non mirari oporteat, quare juventus ad libidinem prona, fed quamobrem non longe vitiofior fit: quippe quae Poëtarum quorundam carminibus, & Petronii operibus igni aeterno devovendis, quafi divorum Pauli Epiftolis, Ambrofii Officiis, vel Auguftini Confeffionibus, impune, libere, gloriofe utatur.* Verum oportune commodeque fubjicit: *Sed me cenfere dico, Poëtas illos & auctores emungendos, non mutilandos: mundandos, non evirandos: velandos, non caftrandos, effe: hoc eft, ut à Concilio Tridentino eft fanctiffime conftitutum, viris ad legendum, non pueris ad interpretandum, effe concedendos*, &c.

Petri Guirandi JC. haec sunt verba: *Hei mihi! quam pessimo exemplo talia luce donantur: & quam carissimo precio hae vetustatis reliquiae, & cineres nobis emuntur. Quotus enim quisque est, qui ejusmodi ne quidem antea cogitata, semel tantum lecta, stupefactus non admiretur, & inter admirationem & incrudelitatem fluctuans ad aliquid turpe, caeca quadam cogitatione ebrius, non pelliciatur? Erubescant igitur, qui talia legenda exhibent.* Cui meam vicem respondeat vir & judicio & verecundiâ Guirando multo praestantior. Is est Just. Lipsius, qui super Petronio in haec verba, quae tamen, etsi supra posuimus, placet heic repetere, P. Pithoeo JC. rescripsit; *Nuda illa nequitia nihil offendor; joci me delectant, urbanitas capit: caetera nec in animo, nec in moribus meis, magis labem relinquunt, quam olim in flumine vestigium cymba. Ut vina apposita vinosum movent, invinium non movent: sic ista animum jam ante improbum fortasse incitent; casto & castigato non adhaerent. Et sunt tamen inter Musaeos homines, qui hunc scriptorem fugisse velint; à quibus nos certe dissentimus.*

Theodorus Beza Vezelius praefat. Homil. de Resurrect. Domini, ad Ordines Belgii scribit: *Duo sunt, de quibus peto etiam atque etiam, ut mihi fas sit pro animi vestri aequitate vobiscum agere. Unum, ut in tanta & nunquam satis laudanda cura, quam excitandis Ecclesiae seminariis impenditis, diligenter prospicere velitis, ut quam accuratissime fieri poterit, maxima cum fide & diligentia lingua illa sancta doceatur. Deinde ut impurissimorum illorum & abominandorum spurcissimorum scriptorum, veterum & recentium, lectio severissime interdicatur, & in omnibus vestris ditionibus quam longissime a bonarum artium & disciplinarum scholis repellatur. Sunt enim illae juventuti, in vera pietate erudiendae, & sanitati morum, à teneris etiam annis hauriendae, proprie consecratae. Constat autem, & experientia ipsa jam pridem ostendit, illorum scriptorum turpissimorum lectione, quibus vel ipsa virtus contaminatur, juventutem ad turpissima quaevis cogitanda excitari, & ita sensim ad ea tandem exercenda impelli, haud secus ac si in ganeis & mediis luparum lustris educarentur: & fortasse nulla re magis ira Dei in Christianum orbem excitatur, quam hujusmodi sordium impurissima tractatione: & tamen istud tam turpe dictu & factu, longo jam abusu passim non invaluit modo, sed etiam maxime excolitur, & commendatur, nescio quo pervestigandae omnis antiquitatis praetextu: cum tamen earum rerum memoriam, quae non modo nihil nos adiuvant, sed è contrario deteriores nos efficiunt, jam pridem obductam, obsitam & abolitam esse oportuerit.* Quibus verbis sunt qui putent Scaligerum & Douzam designari; quorum ille amatorios poëtas, hic etiam Petronium, notis illustrarunt. Sed ignoscant mihi verecundissimi viri manes, nonne ipsus Beza est, [qui Martialem, Petronio nihil castiorem poëtam, *mel merum* dictitare solitus est? asserit Raphaël Eglinus ejus discipulus in ea, quam selectis Catulli carminibus praefixit, epistola. Et quam avide lubenterque mel illud linxerit, res eloquitur. Nemo enim existimatur ad honestatem carminis Bilbilitani propius accessisse. Unde liquido constare videtur, non aliam Bezae mentem fuisse, quam istis, quos minus dudum diximus, nimirum Milesios auctores, ut viris permissos, ita adolescentulos eorum lectione esse prohibendos.

Nec aliud D. Basilii judicium fuit de scriptis gentilium; quae in nostrum usum quomodo vertenda, tanquam spolia Aegyptiaca, vel. D. Augustinus recte riteque te monuerit. Et oppido quam eleganter D. Hieronymus in ea ad Oratorem Roman. *Quaeris*, inquit, *cur in opusculis nostris saecularium interdum literarum exempla ponamus, candoremque ecclesiae ethnicorum sordibus polluamus? responsum breviter habeto. Nunquam haec quaereres, nisi te Tullius totum possideret: si scripturas sanctas legeres, & earum interpretes obmisso Vulcacio evolveres. Nam & in Moyse, & in Prophetarum voluminibus, & epistolis Pauli quaedam de libris gentilium assumpta sunt. In Deuteronomio quoque Domini voce praecipitur, mulieris captivae radendum esse caput & supercilia, omnesque pilos & ungues corporis amputandos, & sic eam habendam conjugio. Quid ergo mirum, si ego etiam sapientiam propter eloquii venustatem & membrorum pulcritudinem de ancilla atque captiva Israëlitidem facere cupio? Et si quod mortiferum est idololatriae, vel voluptatis, erroris & libidinum, praecido & abrado, mixtusque purissimo corpori immaculatos Domino Sabbaoth filios ex ea genero?* Cui Joan. Saresberiensis Episcopus, congruentissimis hisce verbis insigniter acclamat: *. *Quod sic hoc ipsum patienter admittitur, ea, quae à Philosophis gentium publicae utilitatis gratiâ scripta sunt, audiri quid prohibet? Quaecunque enim scripta sunt, inquit Apostolus, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.* Similiter Martin. Bucerus, vir singularis pietatis, ingenii unici, & dexterrimi judicii, Enarration. in D. Matthaei Euangel. extremo cap. XI. *De ea parte prophetiae, quae per omnia secula, & apud quaslibet identidem sese exeruit gentes, tum per insomnia, tum per portenta, tum per instinctum quendam & afflatum divinum, denique de imposturis & fallaciis in his, tam hominum, quam daemonum, praeteriit legere M. Tullii libros de divinatione. nihil enim negligendum, quod Domini donum esse liquido constat. Eximia autem Dei dona esse tot egregios libros, quibus multa adeo rerum, hoc est, operum Domini, cognitio continetur, qui dubitat, is par-*

* Policrat. lib. III. c. I.

vam

vam indubie rationem habet providentiae Dei: sine cujus singulari beneficio haud factum est, quod hi libri per tot secula, & infinitos casus servati ad usque nos pervenere. Et iterum Comment. in Psal. 1. *Neque profana omne genus scripta, quum locus & tempus fuerit, lectione dedignabimur. Si enim vere ille scripsit, non esse librum tam malum, ex quo non possit aliquis fructus percipi, & fructum nullum nisi Dei verba adferant: certe Dei verba contempserit, qui vel ethnicorum poëtarum scripta in totum repudiet: quanquam utiliora ex his deligi conveniat, quae nimirum Dei in creaturis suis bonitatem certius indicant, & de virtutibus purius praecipiunt.* Audin' tu harum Satyrarum indemnatum fructum? & quae ex illis delibanda, excerptaque ad Christianam institutionem conferenda sint? At enimvero objicient illi rursum, Petronium non de virtutibus pure, sed de vitiis impure, spurcidice & flagitiose praecipere. Bona verba, quaeso. Petronius Satyricus flagitia atque facinora hominum satyrice perstrinxit.

Id isti vituperant factum; atque in eo disputant;
Contaminari non decere fabulas:
Faciunt nae intelligendo ut nihil intellegant,
Qui, cum hunc accusant, -----

Lucilium, Varronem, Horatium, Juvenalem, Persium, Sulpitium, Lucianum, Apulejum, accusant, quos hic noster partim auctores habuit, alios aemulatores. Veruntamen *quas illi nobis obscoenitates narrant?*

Utinam ne in nemore Edeno, obscoenitatibus
Infectum ab imo, humanum cecidisset genus.

Utinam ne in vita, in hominum usu ac consuetudine universa, in aedibus, in vicis, in compitis nostris, obscoenitatum plena omnia! Utinam ne in animis, in praecordiis omnium obscoenitatum stabulum! cur non lernam potius dico & sentinam perennem? Hic, hic, expurgato opus est. Hic plenis cadis exhausto opus. Nam quid politura, quaeso te, speculi agas, ubi in facie foeditas insedit? Speculum expurgas: ab ore maculas, verrucas, lentiginem, lepram quin amoves? Inspiciendo in speculum temet, ut es, vides: formosus formosum, deformis deformem. Spectari, audire talis, qualis es, non vis? Deformitatem è corpore elue; foeditatem expelle animo. Haec magistrorum honestissimi simul atque doctissimi ad mascarpiones Jesuitarum non inidonea responsio fuit: quam hoc loco repeteremus. Cui paribus fere tibiis concinit Laurentius Ramirez de Prado nobilis Hispanus, in Hypomnemat. ad Martialis Amphitheat. epigr. XXV. ad Raderum Jesuitam ejus poetae castratorem; *Age, vir honestissime, qui sciebas ea esse inhonesta? quod legeram, inquis. cur legisti, vir tantae sanctimoniae? & : si legisti, cur nobis invides eam lectionem? Ego vero pati non possum superciliosos istos censores, qui nequitias Martialis nobis adimunt, sibi relinquunt. Satius fuisset, sanctissime vir, ut totum Martialem intactum reliquisses, ne scilicet purissimae manus deligendis epigrammatibus & interpretandis inquinarentur.* Et Joannes Gerson, Cancellarius Parisiensis, & in Sanctis à nonnullis repositus, quum in sermone, * habito in Concil. Remensi, de impudicitia perorans in haec exclamat: *Credite, quia providendum esse omnino cum effectu & discretione contra tantam familiaritatem in cubilibus, & alibi, quam exercent parentes utrique cum utraque progenie, & affines cum affinibus in adolescentia, senesque cum junioribus, tam in † religione, quam in scholis, & alibi. Dubitaverim prorsus, si non deteriores mores trahunt aliquando pueri & puellae hac occasione in parentum domiciliis, & religionum & scholarum contuberniis, quam facturi erant in prostibulis lenonum vel meretricum.* Sed quae obscoenitates in Petronio? Meretricemne ductare? ad scortumne alludere? aut heram adulterari? anne medium puerum amplecti? an virginem deflorare? Credo hae sunt obscoenitates istae; quas, vulgo fieri solitas, ita pudenter, nude, & simpliciter reprehendit Petronius, ut mihi videatur quasi poenitentiam agere sermonis sui, secretoque rubore perfundi, quod ea vitia insectetur, quae ne ad cogitationem quidem admittere severioris notae homines debeant: ita studiose & cum industria cavit, ne oblitus verecundiae suae non abstineret à spurcis & turpibus earum partium appellationibus, quas ne nominare quidem inter res serias fas est. Quid ergo peccavit, si pravos populi mores & consuetudines vitio turpissimi domini foedas & inquinatas redarguit? Numnam non praeoccupavit ipse, & sagacissimo ingenio contumelias vestras odoratus his elegantissimis verbus elusit?

Quid me constricta spectatis fronte Catones,
Damnatisque meae simplicitatis opus?
Sermonis puri non tristis gratia ridet:
Quodque facit populus, candida lingua refert.

An Neronis, Domitiani, Eliogabali facinora honestioribus verbis circumloquuntur Suetonius, Dio Cassius, Lampridius, P. Orosius, Xiphilinus, Patriarcha Constantinopolitanus? ‡. *De vitiis dissertio sive disputatio duplex est. Una, qua ad vitia bo-*

* Verba sunt Martini Haynecci in epist. Terentio praeposita.

* Dominica secunda post Pascha partit. 2. considerat. 3. provis. 4.

† Id est, Monasteriis.

‡ Verba sunt Henrici Loriti Glareani praefat. in Sueton.

homines allicimus suasionibus, exhortationibus ac lenociniis: ut qui amare docent nostra aetate, pro dolor! etiam potare, qui amatoria ludunt, ut juvenum mentes veluti inebrient, quales impudici poëtae. Ea dissertio vitiosa ac detestanda, maxime homini Christiano, plus etiam illis, qui juventuti ut magistri praesunt. Altera est dissertio de vitiis: ut ea detestemur ac execremur: imo quoties de eis fit mentio, ut ab iis dehortemur, ab iis abstineamus, & execremur. Haec dissertio neutiquam reprehendenda est. multi enim sancti viri ac doctores, quemadmodum de virtutibus scripserunt, ita è regione de vitiis copiose disseruerunt. Itaque Caesarum refert vitia Suetonius, in odium illorum monstrorum id facit, ut ea scilicet fugiamus ac evitemus: imo cogitemus in quanta caecitate fuerint perditi illi nebulones: & multo magis in quanta stupiditate mundus, qui talia portenta dignatus est ullo honore: cum nihil illis tetrius ac magis abominabile fuerit. Haec Glareanus pro Suetonio, qui Caesarum flagitia libero dicendi genere exsecutus est. Cur non nos eadem pro Petronio, qui gemina παιδικητία Neronianorum turpitudines insecutus est? Cur non pro ipso D. Paulo Apostolo, qui eadem pari libertate commemorat & inculpat? Joannes Saresberiensis Episcopus de Nugis Curial. lib. III. cap. XIII. longum de lenonibus ac mollibus, usuque formosorum, sermonem his verbis excusat: *Verum haec abominatio, non tam ostendenda est, quam conspuenda, puderetque eam Nugis nostris esse insertam, nisi eandem Apostolus, Romanis scribens, verbis manifestius expressisset, dicens; quia foeminae eorum immutaverunt naturalem usum in eum, qui est contra naturam, & masculi, relicto usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, ut darentur in sensum reprobum, facerentque quod minime conveniret, & vitiis universis obnoxii indignationem Dei, & omnium poenarum in se aculeos provocarent. Et tunc quidem in auribus Romanorum hoc tuba Apostolica conclamabat, quando impiissimus imperator Nero luxuriae saevientis puerum Sporum exectis testiculis in muliebrem naturam transformare conatus est.* Et Fratres Ordinis Praedicatorum, qui eum apud Christianos locum invaserunt, quem olim apud gentiles obtinuerant poëtae & Satyrici, in tractat. de Turcis: *Quaesitum extitit de gravi infectione populi Christiani, quoad praedicta vitia (Sodomitica) an videlicet tam gravis infectio, ex negligentia officii praedicationis contingeret, dum ipsi praedicatores gravitatem hujus vitii fidelibus non proponerent? Quaesitumque ulterius extitit, an propter simplices & innocentes expediret praedicatoribus, sub silentio pertransire de hujusmodi vitiis disserendo? Responsum fuit, quod quia officium praedicationis est praecipuum in ecclesia ad extirpationem vitiorum & plantationem virtutum, si gravitas hujus vitii fidelibus ardenter proponeretur, ut quia videlicet pro vindicta clamat ad coelum,* &c. *Ad secundum quaesitum responsum fuit, quod omnino sub silentio pertransire non expediret, etiam propter quoscunque innocentes, multiplici ratione. Primo, quia videmus, quod tales innocentes etiam ex Diabolica suggestione continuo seducuntur absque auditione verbi Dei, & declaratione illorum vitiorum. Unde utrisque, tam reis, quam innocentibus expedit, talis declaratio verbi Dei. Secundo ad hoc admonet scriptura, prout est illud: Si non annunciaveris iniquo iniquitatem ejus, sanguinem ejus de manu tua requiram. Et iterum; Clama, ne cesses; annuncia populo meo scelera eorum. Ratione etiam concludebatur. Nam Apostolus Paulus expressissime loquitur ad Roman.* 1. *de hujusmodi vitiis, & sicut cuncta alia scripta ipsius necessario praedicantur, ita & praesens haec materia, cum non sit data distinctio inter suas doctrinas, quare videlicet una magis debeat esse praedicabilis quam altera. Ad hoc est Gregorius in Moralibus; Sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium in errore relinquit.* Et haec pro Petronio brevis quaedam veluti apologia esto, quae necessario praemunienda fuit, ut & judicii praecipitationi caveremus, & malevolorum simul maledictis responderemus. Nunc videamus, cujus Philosophi rationem opinionemque Petronius sit secutus.

CAP. III.

CUI SAPIENTIAE STUDIO PETRONIUS DEDITUS FUERIT.

SUnt qui Petronium adferant disciplinae Stoicae sectaneum fuisse; quibus cum haec fragmenta, tum alia, quae memoraturus sum, bonâ fide refragantur. Quid enim sibi velle dicent illos versus, quos in Stoicorum avaritiam aperte fudit?

Ipsi, qui Cynica traducunt tempora scena,
Nonnunquam nummis vendere verba solent.

Mihi videtur non oblique Senecam carpere, cujus suspectum in gubernatione Caesaris regimen, tanquam venale & ambitioni pervium, sed aulicorum, uti fas existimare, calumniis. Quis enim has in tanta potentia unquam effugit? Nec ambigo, quin frigusculum ex invidia inter utrosque exstiterit, quod Petronii mentionem in suis officiosis Seneca scriptis, nec illiberalis aut parcus in amicis collaudandis, suppresserit. Ego existimo, nec opinione fallor, Petronium sectâ Epicureum fuisse. Idque ita esse, uti autumo, rebus necessariis evincam. Principio dum Epicurum vocat *patrem veri*, id est, auctorem & doctorem veritatis, seu verae justaeque rationis & disciplinae institutorem.

Ipse

Ipſe pater veri doctus Epicurus in arte
Juſſit, & hanc vitam dixit habere Deos.

quam adoream, niſi diſcipulus & ſectator, haud temere Epicuro tribuiſſet. Tum deinde ex praeceptis atque doctrinis Epicureis paſſim interſperſis, quod genus dogmatis amplexus fuerit, affatim eluceſcit. Contende ſis Epicuri dicta, quae ab Diogene Laërtio & auctore vitae Philoſophorum referuntur, cum Petronianis iſtis fragmentis, & dices me verum dicere. Ego verba pono ad compendium, & longiores logos alibi caedam. Quos vero errores accepit

------ Epicuri de grege porci,

nobiſque imbibendos propinavit, conſilium eſt ſilentio non praeterire. Notavi mihi tria praecipue, quae in erroribus Epicuri recenſentur. Primum eſt, Deos res humanas non curare, ſed otioſos reſidere in coelis, valde occupatos in nihil agendo, ut ille ait. Hinc ab Epicureis falſe ridentur ſuperſtitioſi, qui Deûm timore, tanquam pueri nocturnis terriculamentis & occurſaculis afficiantur. In quos ſuperſtitioſos & Petronius panxit epigramma non illepidum;

Primus in orbe Deos fecit timor: ardua coelo
Fulmina cum caderent. -----

Alterum, in voluptate ſummum bonum eſſe ſitum. Quo pertinet illud;

Ergo vivamus, dum licet eſſe bene.

& huic ſimilia. Tertium, animas cum corporibus interire. Cujus erroris quamvis non supereſt ullum in his fragmentis manifeſtum veſtigium, ſatis in morituro apparuit. Nulla ei cura animae, nullum à ſophorum placitis alloquium, ſed contra ea immortalitatis irriſio & contemtus. Capio & interpretor ita Tacitum exſertim ſcribentem: *Audiebatque referentes, nihil de immortalitate animae, & ſapientium placitis, ſed levia carmina & faciles verſus.* Scilicet ut ſe maſculum Epicureum eſſe probaret, motus illos & aegritudinem temperans, conſtantem animi quietem & voluptatem, in qua ſummum bonum collocaſſe modo memoravimus, diſſimulavit. Et haec tibi ex tripode dicta puto. Atque nunc mea comitate ac virtute fiat, ut T. Petronius Arbiter T. Lucretio Caro in civitate Epicurea, quam uſque ſolus oberravit in Latio, comes & inquilinus civis ex decreto detur. Nos de ſumma Satyrici porro videamus.

CAP. IV.

ARGUMENTUM ET MYTHOLOGIA HUJUS SATYRICI.

Petronius, auctore Tacito, in his Satyris vitia gentis togatae ſub nominibus exoletorum feminarumque perſcripſit & notavit; praecipue autem flagitia Neronis imperatoris inceſſit, cujus ad exemplum orbis tum Romanus erat compoſitus, ut verum experiamur, quod vulgo dici amat; *Qualis rex, talis grex.* Petronio, qui praecipuum in aula Caeſaris inter domeſticos principis locum tenuit, coaevus exſtitit (haud ſcio an non & notus) D. Paulus Apoſtolus, admirandae illius & diviniſſimae epiſtolae ad Romanos auctor, ex cujus principio, quae verba videntur ſummam totius hujus Satyrici complecti, ea verba juvat appingere. *Feminae eorum* (inquit) *immutaverunt naturalem uſum in eum, qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi, relicto naturali uſu feminae, exarſerunt in deſideriis ſuis in invicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes. Et ſicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut faciant ea, quae non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſitos, ſine affectione, atque foedere, ſine miſericordia. Qui cum juſtitiam Dei cognoviſſent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: & non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Haec ille: quibus verbis qui volet planum & perſpicuum habere interpretem, ei ego unicum hunc Petronium dedero: nec omnino vanum eſt magni cujusdam Theologi dictum, *caput primum ad Romanos ſine Petronii Satyra intelligi non poſſe.* Addo etiam caput XIII. in quo à commemoratis vitiis Romanos in hunc modum dehortatur: *Nox praeceſſit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honeſte ambulemus; non in commeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & aemulatione: Sed induimini Dominum Jeſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Nec Romanorum tantum ſcelera Petronius, ſed & Graecorum tangit & exagitat, dum more palliatorum comicorum, pleraque in Graeca urbe geſta confingit. Etiam idem Apoſtolus eadem quoque ipſiſſima in Graecis notavit. Sic enim ad Galat. cap. 5. ſcribit; *Manifeſta ſunt opera carnis, quae ſunt fornicatio, impudicitia, luxuria, idolorum ſervitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, diſſenſiones, ſectae, invidiae, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quae praedico vobis, ſicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Et I. epiſt. ad Corinth. cap. VI. *Jam quidem omnino delictum*

eſt in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injurias accipitis? quare non magis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis & fraudatis: & hoc fratribus. An neſcitis, quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei poſſidebunt. Et haec quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri. Porro in fragmentis (nam optimam partem deſideramus) primum bonarum artium profeſſores mordet, tanquam ingenuae & liberalis juventutis corruptores. Dein procuratorum forenſium & advocatorum calumnias & rapacitatem taxat. Tum in ſacerdotum infandas libidines invectus, tranſitum ad luxum conviviorum facit, quem ſub Trimalchionis nomine ac lautitiis perſtringit. Hinc de ſcelerata paedagogorum nequitia parentes ſerio monens, accuſata artificum inertia prehendit publicarum balnearum turpitudinem. Poſtmodum negotiatorum mercatorumque, hoc eſt, eorum, qui ſolas exſtruere divitias curant, fortunas exponens, obiter animadvertit in feminarum levitatem. Tandem caſtigato laſcivarum mulierum inſano amore, quo peregrinos adoleſcentes ambire ultro, & donis conſueſcunt laceſſere, in impoſturas ac fraudes exulum, & natale ſolum vertentium, quibus hoſpites ſuos & creditores, dum amplos peregri cenſus & patria jactitant vectigalia, circumſcribunt, ſtilum exacuit. Inſaniam denique teſtatorum notat, qui turpes, impudentes & nefarias teſtamentis adjiciunt conditiones, quorum flagitii flagrantia à Jureconſultis etiam improbatùr. Et haec tantum reliqua ſunt hujus Satyrici capita: cetera injuria temporum nobis invidit.

CAP. V.

SATYRARUM INTERLOCUTORES.

Encolpius,	ἐγκόλπιος,	fabularum dux.
Aſcyltos,	ἄσκυλτος,	euleſcens.
Agamemnon,	ἀγαμέμνων,	ſcholaſticus.
Gnithon,	γνήθων,	puer.
Quartilla,	*	Priapi ſacerdos.
Pſyche,	ψυχὴ,	ancilla.
Pannychis,	παννυχὶς,	puella.
Embaſicoetas,	ἐμβασικοίτης,	cinaedus.
Trimalchio,	τριμαλχίων,	dives.
Carpus,	*	ſervus.
Menelaus,	μενέλαος,	ſcholaſticus.
Lycurgus,	λυκοῦργος,	
Eumolpus,	εὔμολπος,	poëta.
M. Manicius,	*	
Bargates,	βαργάτης,	ſervus.
Licas,	λυκὰς,	mercator.
Tryphaena,	τρύφαινα,	uxor.
Aeſius,	αἴσιος,	
Corax,	κόραξ,	tonſor.
Chryſis,	χρύσις,	ancilla.
Circe,	κίρκη,	amica.
Doris,	δωρὶς,	amica.
Proſelenos,	προσέληνος,	anus.
Polyaenus,	πολύαινος,	idem qui Encolpius.
Enothea,	οἰνόθεα,	Priapi ſacerdos.
Endymio,	ἐνδύμιων,	puer.
Philumena,	φιλουμένη,	meretrix.
Gorgias,	γόργιας,	advocatus.
Albutia,	*	amica.

Nominum rationes in notis traduntur. Id enim quam ſtudioſiſſime obſervavit Petronius, ut quas perſonas introduxit, earundem convenientes exprimeret mores, notaſque ſimilitudines, &, ut Rhetores vocant, τὸ πρέπον diligenter ubique perſequeretur. Porro quae in his fragmentis nullas dicendi partes habent, non puto fuiſſe πρόσωπα κωφὰ, ſed earum interlocutiones temporum injuria periiſſe.

JOANNIS A WOUWEREN HAMBURGII DEDICATIO.

VIRO ILLUSTRI

JOSEPHO SCALIGERO Jul. Caeſaris Fil.

JOANN. A WOUWEREN.

S. D.

Fama ſublimis, eruditione nobilis, nobilitate illuſtris Joſephe Scaliger, Ariſtippum ſaltare coactum in purpura, dixiſſe ſcribit Laërtius: καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν οὖσ' ἥγε σώφρων οὐ διαφθαρήσεται. Putabat nimirum probum & virtuti addictum nullis lenociniis delectari, aut corrumpi poſſe. Quam vellem hanc vocem preſſius advertiſſent triſtiores iſti, qui hunc ſcriptorem, quem damus, non tantum infamem fecerant, ſed perpetuis tenebris aeternaeque oblivioni damnarant,

rant, praepostero mehercles pietatis obtentu. Atqui utinam ille ignis intepuisset! nunc gravius est incendium per omnes regiones sparsum diffusumque, ut nec mare huic exstinguendo: sunt enim severioris notae homines, quibus satis non est, ne quidem ad cognitionem hunc scriptorem admittere; sed renatum ex parte, nonnulli monstrum clamare, more majorum comburendum, aut diis sacrandum; alii porro proscribere, vinctum in ergastulum & carnificinam dare, imo quem evirarant, prorsus occidere, adeo ut plura parata supplicia, quam membra. Periisti, miser, periisti, vel judicio, tuo, vel illorum praejudicio. Jacet praeterea atque occisa est libertas. Quis enim quaeso tantis cervicibus qui contra tendat? Quis tantis humeris Atlas, qui tot malorum montes sustineat, ut saltem tralaticia humanitate languentem erigat? Quamquam praeclari viri, postquam convertissent mentem ad arbitrum omnis elegantiae, nullum recusarunt periculum, quod salutis spem ostenderet; itaque in carcerem & ergastulum datum vindice dextra verae libertati asseruerunt, confossum togatorum spiculis, velut ex inferis reduxerunt; equidem, denuo audere facinus dignum censorum nota, imo tunica molesta merito est: nunquam enim inauditum & indefensum Petronium dirissima tristiorum conspiratione damnari patiar. Itaque ut decretoriis armis pugnem, quid in eo accusent, dicant, quaeso, clarius. Opus novae simplicitatis, seu, ut illi malunt, nequitias & accuratam spurcitiem? Velim sane tam candide ad mentem admittant, quam simpliciter ab eo scriptum sit, magisque accusent libidinem principis, cujus flagitia sub nominibus exoletorum foeminarumque perscripsit. Demodocus apud Phaeacas Martis & Veneris collusiones cantabat, non quod vitiis adularetur, sed ut cauterium adhiberet libidini, similia eorum moribus ingerebat; credo vel solo recogitatu improbos mores erubuisse. Atque quid caussae cur Juvenalem, diligentissimum luxuriae interpretem, non accusent, qui eadem & saepe gravius prosecutus? Quid dicam? hunc non solum legi, sed in sinu gestari, ne irascuntur quidem. Aristophanem, Anacreontem, Catullum, Martialem, totamque illam cohortem publice prostitui, tum pueris in ipsis Minervae sacrariis praecantari, patiuntur. Quae ergo dementia est huic salutem negare, cum iis vitam concedamus? Sane nescio quis fatalis morbus veteres tenuerit, ut pudicitiae sacra multoties profanare ipsis suave: taceo quam frequentes scopuli in poëtarum scriptis, quos castae mentes facile declinant, improbae minime: taceo quam obviae cantiones, haud dissimiles illis, quas Ulisses nisi alligatus praetervehi noluit, ad quas jam olim proborum aures occalluerunt; improbi vero non facile sonum istum excutiunt, (imo prosequitur & diutius haeret) haut aliter affecti, quam ii, qui symphoniam audierunt, in quorum animis durat illa modulatio, atque ex intervallo recurrit. Solonem petulantes versus scripsisse, Platonem amatorie lusisse, D. Hadrianum versu lascivum fuisse, refert Madaurensis Philosophus, qui, cum ejusdem criminis insimulatus, ajebat se in vita philosophum, in epigrammatis amatorem. At arguunt & urgent, judiciorum spiculis reum Petronium, ejus nequitiam palam prostare nudam; facinus me hercles dignum proscriptione. Sed crimen excuso, ut ille olim Platonis versus petulantiores, scilicet tanto pudicitius composuisse, quanto apertius; *Namque id genus omnia occultare peccantis, promulgare ludentis est.* Quanquam quid attinet veritatem per interpretem quaerere? Si verum amamus, multa in his scriptis, quae menti impudicae proluvium ad omne genus nefandae libidinis. Sed ut apes ex omnium arborum satorumque floribus liquamen confingunt dulcissimum, araneae venenum: ita probis, in quorum animis ne minimum quidem sui vestigium relinquit haec scriptio, mel, improbis, quibus inhaeret, venenum. Quid utilitatis ex hujusmodi scriptoribus capiendum, viri sancti jam olim monuerunt. Viderit si forte qui hic omnino nudas ineptias putabat, quas proprias poëtarum affirmat philosophia, qui solas aurium delicias profitentur, & dulces nectere fabulas, anne frustra sit. Sane in scurrilibus his jocis praecepta sapientiae, non solum in vita utilia, sed necessaria. Jam vero quis tam superciliosus, quem tot amabiles lusus, joci, & urbanitas tota non flectat? *Magna pars*, ait Plinius, *studiorum amoenitates quaerimus.* Suadeo deduce oculos, atque huc diverte, peream nisi omnia tam venuste docta, ut non tantum ingenium alant, sed infinitam voluptatem & jucundissimum adferant oblectamentum. Denique quem non capiet oratio ista pudica, non maculosa, non turgida, sed naturali pulcritudine exsurgens, ornata hoc ipso, quod ornamenta neglexit, quam tam facilem, tam probe temperatam in toto Latio frustra quaeras, is mihi omnino mortuus, aut elephanti corio circumtectus videtur. Dicam, ne ejus manes obmussitent. Quam alti sublimisque spiritus poëta, specimen reliquit, cupiens probare posteritati, se novisse viam, qua iretur ad carmen, imo se in Heliconem venisse ingenti flumine literarum inundatum. Sed ut in gemmis & lapidibus saepe naevi, nec proinde omnino viles: ita in hoc scriptore labes haud paucae, quae tamen totum minime deturpant. Bene olim Naso, qui ajebat decentiorem esse faciem, in qua aliquis naevus. Caeterum dic mihi, quis tam improbae men-

mentis, qui ſpurcitiem iſtam non palam damnet? ego ſane hoc ajo, hoc teſtor, id potius animi cum aliis fuiſſe, elegantiae & omnis leporis, non Neronis nequitiae, arbitrum edere: tantum ut omnes religioſe caveant, ne quod deliquium morum integritas ex frequenti hujus tractatione pariatur, ſerio hortor. Sed profecto nimis multa oratio eſt. Neoptolemus Ennianus malebat paucis philoſophari. Quidquid ergo eſt, tibi Vir Illuſtr. Joſephe Scaliger, cujus incomparabilem eruditionem, ingenium ſupra mortales prius defeſſi ſunt homines laudando (uſurpabo illud Saluſtii ad Caeſarem) quam ipſe gloria digna faciundo, Petronium Arbitrum à me recognitum, & animadverſionibus illuſtratum dicare libuit. Pompejus, cui ex virtute cognomentum Magni acceſſerat, cum theatrum, arcem turpitudinum, extruxiſſet, veritus memoriae ſuae cenſoriam animadverſionem, Veneris aedem ſuperpoſuit: ita ego illuſtris nominis tui titulo damnatum hoc opus praetexui; atque haud fallit augurium; vivat, vivat diutius per aeternum hoc nomen. Tu vero Vir Illuſtr. patere, exiles quaſdam ſtricturas tui ſplendoris Petronium illuminare: nam & ſol radios ſuos in loca deformia defert, nec inquinatur. Te quidem in excelſo faſtigio generis & eruditionis poſitum, religioſe adiri debere ſcio. Verum & Diis lacte ſit, nec putem ulli vitio fuiſſe eos colere, quoquo modo poſſet. Itaque ne toties ad hoc templum gratis accedam, laborem tenuem & exiguum obſero, veri legitimique muneris obſidem, quod meae quidem temeritati haud recuſo accedere; tamen ſi non prorſus faſtidias votoriam hanc tabellam, nominis tui templo dicatam, in coelum abire videor. Vale Vir Illuſtr. Lugduni Batavorum CIƆ IƆ XCV.

PRAEFATIO

AD LECTOREM.

CUranti mihi novam Petronii editionem, animus principio fuit haud pauca adjicere, quo nova luce hunc auctorem ſuffunderem, neſcio qua levi ductus inſania; cum jam laboraret in fine opus, contenderemque, quid alii ante me (nam Pariſienſis Edit. ſero nimis in manus meas venerat) nihil mihi reſidui, praeter exiles quaſdam ineptias, quae vel cuivis in facili congerere: continuo ſevera objurgatione me reprehendens, coepi velle refragari, conſilium mutare, imo prorſus abjicere; tum demum illam vocem oraculi exiſtimans, quam toties alii inſuſurraſſent; actum me ſcilicet acturum, commentaturus in ſcriptorem traductum tot tantorumque ingeniis. Equidem fatebor tibi ſimpliciter, ſerio poenituit ſtultitiae meae; tandem nonnulli inſtantia urgere, exſolverem, quod inconſulta pollicitatione promiſiſſem; compulſus denuo adgredi, quod ex deſperatione deſerueram. Itaque * *quod adſolet apud prudentes viros eſſe, in operibus elaboratis judicatio reſtrictior, in ſubitariis vena prolixior:* idem hic ſpero; totum enim hoc proxima & repentina foetura natum, quod vereor, monſtrum Tethys ipſa jurabit haud ablui poſſe omnibus undis. Caeterum nullius hortamina tantum apud me potuiſſent, ut auderem hoc facinus, niſi dulce cum pleriſque, qui ante me in hoc campo *difficiles habuere nugas.* dicam quod ſentio, in quibuſdam illorum vix riſum, in quibuſdam vix ſomnum teneo: ſatis non fuit illis nihil dicere, ſed etiam lacera pleraque, & diſrupta religare, pro nefas! infeliciſſima & fallaci manu; adtexere praeterea neſcio quas carminum quiſquilias, ne ineptiſſimis dignas; pro quis me hercles, ſi in auctione venirent, neque Afranius nauci daret; ea Petronii adſeverare, quid aliud quis dixerit, quam inſaniam? tamen parum abeſt, quin audeant pallidi iſti & jejuni concinnatores. Credite, hoc artificium vobis periit. Lector, ignoſce ridenti. Atqui utinam vere errarent; qui calumniantur hoc ſcriptionis genus. Pace quorundam liceat dixiſſe, ſtudii hujus dignitatem perdiderunt; miris enim artibus ſuis effecerunt, ut totum enervaretur & caderet. Primum genus illorum, qui circa litterarum apices digladiantur, quibus litterulae immutatio triumphus, faſtidioſa natio; ſi quid tale etiam aliis in mente, clamant furta, plagia, & tot nomina criminum graviorum; ſi quid forte imprudentius exciderit (ut maxime lubricum hoc ſcribendi genus, nec ſcio an quis unquam ſine lapſu evaſerit) conqueruntur ut de vi publica, delictum uſque ad mortem; ſi quid in medio relinquas, ne vel hac via offenſam incurras, quod omnia praeripueris, protinus paratum illud Velleji: *Quid aliud quam nimium occupatum dicam, quem vel mendum vocis fefellit, aut hoc vel illo loco ſomnus obrepſit?* Jam tot ambitus ſermonum per ſententiarum tormenta, verba ipſa calamiſtrata tam apte poſita, ut jurares de ſingulis illos iviſſe in conſilium. Dic mihi, anne fanaticus iſte medicus, qui, dum urit & ſecat, lentis ductibus agit? ſimplex illa mundicia, quae ſine ceruſſa & fuco, tum conſtricta brevitas propria hujus materiae, ubi res contenta doceri. Si qua nota melior, quanto prae-fa-

* Apuleji verba initio de Deo ſunt. Similiter loquitur Mellerus ſpicileg. 10. praefat.

famine illa exprimitur, parturiunt quod peperere, *habent artificium, quo prius persuadeant, quam edoceant*; primo cum audieris, haud ante gnarus quid nafcatur, grande aliquid animo volvas: at cum offenderis, deus bone, ridebis illico fattum: litterulae mutatio eft, aut fyllabae tranfpofitio. Sunt qui diaria texunt actuum, qui eloquentiam oftentant in alienis laudibus. Porro in profligandis adverfariis ufque ad faftidium & invidiam nimii; non tanti conftitit Pompejo victoria; de fubattrectatione alienae fcientiae, ut ait Plinius, famam fibi aucupantur; quibus inftar mortis, fi videant alibi clarum oriri fidus, plerofque figuratis perftringunt laudibus: novum maliciae genus, laudare quod accufes, haud oftendunt vulnera, fed infligunt: fcriptorem, cui manus commodabunt, fi alius tangat, injuriam fuam putant, cum ipfi vix decem annis abortum faciant: miramur, quod horum libri lectorem inveniant: nam legentium contumelia funt, quos putant optimi cujufque conviтiis gaudere. Reliqua fino praeterfluere, ne in faftidium adducta videantur; fatiufque mea tegere, quam aliorum vitia indagare. *Accufamus faepe quod facimus, & contra nos diferti in vitia noftra invehimur*, ait D. Hieronymus. Sane his moribus medicinas dicere, cum ventis litigare arbitror: Hippocratis potius fomentis, quam monitis aliorum indigent. Nos exfequemur reliqua propofiti. Plerifque is morbus familiaris, ut tanta in operibus fuis promittant, propter quae merito vadimonium deferi poffet. At cum intraveris, dii deaeque, quam nihil in medio invenies. Non eft quod te ante rem fufpenfum teneam, aut vana fpe ductem: nihil damus nifi frivola quaeque & levia, aliis contempta potius, quam non vifa. Ita fane oportuit poft tam curiofae diligentiae viros, qui uberem meffem ex hoc agro collegerunt; idem nos voluiffe, licet non adfecuti, abunde pulcrum atque magnificum; omnis hic triumphus illorum, nos armillis & hafta donari ferio recufamus. Itaque legendi modum hic ponas licet, aut huic

------ *exarationi*

Diftrictum bonus applicare theta.

Vulnera coacta prorfus, quae ut fcopuli aliorum quoque acumina fregerunt, refcindere non libuit, ne novas plagas incuterem. Quae ordini obftreperent, lectorifque intentionem difpargerent, malui differre, dum plenius in hunc fcriptorem, melius nactus exemplar; Itaque fraudi non erit, fi intacta multa relinquam, equidem *fi bonus eft Lector, quae omifi non oblita nobis, fed praeterita, exiftimet.* At mihi nunc aggreffuro venia opus erit (faeva enim & infefta virtutibus tempora) quam ut benigne indulgeas obteftor. Indubie faepius peccaturus, quippe qui homo & adhuc juvenis. Caeterum *placebo tibi, fi me culpam emendare permiferis.* Hoc te rogo, lector.

EJUSDEM PRAEFATIO IN VARIORUM IN P. ARBITRUM OBSERVATIONES AB SE DIGESTAS.

Scripta eft haec epiftola Anno 1595.

ANni fere LXXXIV. poftquam renatus Petronius, fed pro nefas tam ruptus, & multifariam truncatus, ut potius informe pecus ex matris vifceribus excifum, quam legitimus foetus. Itaque docti viri, publico bono nati, continuo dilaniata & difperfa ejus membra cum cura conquifiverunt, fracta & luxata obligarunt, quorum acumen, & feliciter curiofas manus expertus Arbiter, ut anguis, convertit corium & aevum. Quam damus, editio feptima eft, ea ut purior & amplior prodiret, imo ne quid omnino deeffet, votum & animus mihi fuit. Quidquid igitur emendationum & explicationum ad Petronium pertinentium, apud noftri aevi praeclaros viros fparfum, excerpfimus, digeffimus & hoc fafciculo comprehendimus, quo in promptu effent, & velut fub uno oculorum ictu. Selegimus autem neceffaria; nam omnia adjicere nec libuit, nec per formam libelli licuit.

CASP. BARTHIUS

Nob. Clariffimoque Melchiori

GOLDASTO AB HEIMENSFELT.

PEtronium Arbitrum gaudeo tandem à te percenfitum Vir Clar. & amiciffime. Multa in eo olim ego difputavi, multa in aliorum animadverfiones animadverti. Omnia nunc difpunxi ufque ad mancas has notas, quas tibi jugulandas mitto, potius ne promiffo meo defim, quam ut operaepretium in iis me feciffe arbitrer. Gratulor autem & tibi famam, & juventuti egregium donum, quod genuino nitori tandem abs te reftitutus lepidiffimus fcriptor in ora virûm exibit. Ego nihil pro tempore quaero, nifi ut nomen meum expungam, quod in tabulas relatum, & à claritate nominis tui fplendorem adolefcentiae meae mutuer. De reliquis tu videris, qui ab immortali hoc Charitum pullo nunquam perituram famam habebis. Salve ab eo qui tibi commendatus effe cupit, teque admiratur.

T. PETRONII ARBITRI

VITA,

LOTICHII.

IN tanta temporum obſcuritate, vitam PETRONII ſcribere difficile eſt, partim, quod quidam eundem *Romanum* fuiſſe adſerunt, quod *Petronia gens* illuſtris *Romae* extiterit, è qua PETRONIUS *Voluſianus* Conſul fuit, imperante *Gallieno*, anno Chriſti CCLXII. quo eodem tempore, aut paulo ante, floruiſſe hic PETRONIUS putatur: partim, quod alii eundem *Maſſilienſem* fuiſſe ſcribunt: è quorum catalogo videtur eſſe *Apollinaris*, *Geſnerus*, & alii. Plures autem, quoad nomen, fuerunt PETRONII, ſcil. PETRONIUS hic ARBITER; PETRONIUS Rhetor; PETRONIUS, Epiſcopus Bononienſis, alias Grammaticus; PETRONIUS Aſcanius; PETRONIUS Indicius; PETRONIUS Venuſtianus; PETRONIUS Antigonus Piſaurenſis; PETRONIUS Hilarius Piſaurenſis; PETRONIUS Apollodorus, Pontif. Rom. &c. Sed, inter caeteros, *Plinius* libr. Hiſtor. natur. XXXVII. cap. II. PETRONII ARBITRI in ſequentibus commeminit: T. PETRONIUS (ait) *Conſularis moriturus*, *invidia* NERONIS *Principis*, *ut menſam ejus exhaeredaret*, *trullam murrhinam trecentis ſeſtertiis emptam fregit.* *Taciti* vero beneficio reſtitutum eſt PETRONIO *Caji* praenomen; *Turpiliani* cognomen; *Arbitri* agnomen. Quidam contra putant, eundem PETRONIUM NERONIS *Arbitrum*, ab officio ſic appellatum, & dignitatis nomen in aula *principis* fuiſſe, quod tamen auctores vix putant credibile. PETRONIUS interim *Turpilianus* temporibus NERONIS, cum *C. Junio Caeſonio Paeto*, conſulatum geſſit: unde *Lex Junia Petronia*, itemque *Senatusconſultum Turpilianum.* Praeterea *Epicureae ſectae*, quoad vitae ſtudiique genus, PETRONIUS hic ARBITER diſcipulus magis fuiſſe perhibetur, quam *Stoicae*, cum ita invehatur in *Stoicos:*

Ipſi qui Cynica traducunt tempora coena,
Nonnunquam nummis vendere verba ſolent.

Contra ſic idem *Epicurum*, *patrem veri*, pronunciat.

Ipſe pater veri doctus Epicurus in arte
Juſſit, *& hanc vitam dixit habere Deos.*

Tres autem *Epicuri* iſtius cardinales memorantur errores; quorum primus eſt hic: *Deos res humanas non curare*, *ſed otioſos in coelis ſtertere*, *valde occupatos in nihil agendo.* Hinc apud *Epicureos* ridentur ſuperſtitioſi, qui quidem DEûM timore ita terreantur, tanquam pueri nocturnis terriculamentis, aut ſpectris. Cujus ſententiae ipſe PETRONIUS fuit, ſicut è ſequentibus innoteſcit:

Primus in orbe Deos fecit timor, *ardua coelo*
Fulmina cum caderent. ------

Alter erat iſte: *In voluptate ſummum bonum verſari*, ut hinc evidens:

Ergo vivamus, *dum licet*, *eſtque bene.*

Tertius his accedit: *Animas cum corporibus ſimul perire:* qui quidem error inſignis moribundo in PETRONIO conſpicuus fuit, dum, referente *Tacito*, *audiebat ille referentes nihil de immortalitate animae*, *& ſapientum placitis*, *ſed levia carmina*, *& faciles verſus:* quaſi dicat, eundem PETRONIUM immortalitatem animae ludibrio potius habuiſſe, quam credidiſſe.

Et haec de PETRONII hujus Satyrici vita, non niſi multa obſcuritate involuta. Qui plura deſiderat, adeat ipſos auctores, qui paſſim in Satyricum noſtrum commentati ſunt. Sequens autem *Tetraſtichon* vitae ARBITRI in *Bibliotheca* noſtra *poëtica* deſtinavimus, quod hic aſſcribere non pigeat:

Polluit obſcoenos PETRONIUS inter amores
Doctiloquum venae proſperioris opus.
Nomine ſic Citherae vates fuit ARBITER & re;
Turpes tolle jocos; caetera purus erit.

MICHAELIS CASPARIS LUNDORPII

Francofordiani-Moenigenae, *Hiſtorici & Philologi*

ὉΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ,

ID EST,

Elogia, *teſtimonia*, *& judicia veterum recentiumque ſcriptorum*

DE

T. PETRONIO ARBITRO,

& ejus ſcriptis.

B. Hieronymus Stridonenſis Epiſt. ad Demetriad.

Cincinnatulos pueros, & calamiſtratos, & peregrini muris olentes pelliculas, de quibus illud Arbitri eſt; *Non bene olet*, &c.

B. Benedicti Abbatis Floriacenſis Gloſſarium.

Excelſiſſimus dicitur à Petronio I. Satyrarum.

B. An-

B. Antoninus Archiepiscopus Florentinus in Summa Historiali, sive Chronicor. part. 2. tit. 11. c. 2. §. 5. ubi de S. Petronio Bononiensi.

Vincentius in speculo historial. lib. XXI. cap. 25. sic ait: De quodam libro Petronii partim metrico, partim prosaico, haec moralia excerpta notavi.

Quid faciunt leges, &c.

Joannes Trithemius Abbas Spanhaimensis de Scriptoribus Ecclesiastic.

* Petronius Episcopus Bononiensis, conversatione Monachus, in divinis scripturis valde doctus & eloquens, & non minus sanctitate quam scientia reverendus, qui multis in vita & post mortem miraculis coruscavit, sicut in ejus historia legitur, scripsit inter caetera *de Vita Sanctorum Patrum lib.* I. de *Ordinatione Episcopi lib.* I. & alia nobis incognita. Moritur sub Theodosio & Valentiniano, anno Domini CCCLXXXV. indictione XIII.

Janus Parrhasius Neapolitanus Commentar. in Claudian. de Raptu Proserp. lib. I. *p.* 67.

Eumolpus apud Arbitrum ait; *Non verno persona cantu* &c.

Editio Veneta, cujus primum folium in meo exemplari abscissum est, in calce habet.

Impressum Venetiis per Bernardinum Venetum de Vitalibus, anno Domini MCCCCXCIX. die XXIII. mensis Julii.

Philippus Beroaldus, Commentar. in Cicer Tusculan. quaest. lib. V.

De qua est Petronii Arbitri ille versus dignus memoratu.

Franciscus Floridus Sabinus.

* * *

Quotusquisque hodie vivit, qui non sibi censuram in scriptores, quasi à Diis immortalibus demandatam, arbitretur? Ut enim de aliquibus toleretur judicium, quisnam hoc tempore de Cicerone, Livio, Salustio, Tacito, Varrone, Corn. Celso, Plauto, Terentio, Virgilio, Horatio, Lucretio, Ovidio, Catullo, Tibullo, Propertio, Petronio, caeterisque similibus, aliquid in sinistram partem, sine magno scelere decernere audeat? Quorum scripta orbi probatissima semper fuere, & a nullo adhuc satis digne laudata.

Joannes Alexander Brassicanus JC. & eques auratus, exemplar, quod manu ejus propria exaratum habemus, ita inscripsit:

Petronii Arbitri, scriptoris antiqui & valde boni, quae quidem extant reliqua, recens à pluribus mendis, beneficio vetustissimi exempli, vindicata, & quoad ejus fieri potuit, restituta; adjectis scholiis utilibus, nec minus eruditis.

Ἀναγνώστῃ.

Μικρὰ μὲν ἔργα τάδ᾽ ἐστίν· ἔχει δ᾽ ἡδεῖαν ὀπωπὴν
ὡς ῥόδον ἐν κήποις, ὡς ἴον ἐν ταλάροις.

Concilium Tridentinum in Regula Indicis librorum prohibitorum.

Libri antiqui, qui res lascivas seu obscoenas ex professo tractant, narrant, aut docent, ab ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam & proprietatem permittuntur: nulla tamen ratione pueris praelegendi erunt. Deinde in ipso Indice inter libros vetitos reponitur:

Petronius Arbiter in Satyra.

Ptolemaeus Flavius Anconitanus in Conjectaneor. & observationum Centuria, cap. XC.

Dulcis Poëta usurpat Petronius Arbiter.

Petrus Nannius Alcmarianus lib. IV. *Miscellaneor. cap. ult.*

Est adhuc aliud genus Satyrae, à Petronio Arbitro frequentatum, quod partim carmine, partim soluta oratione constat.

Joachimus Camerarius Senior in Epistol. ad Brassicanum.

Petronii Satyricon elegans est: sed flagitia & turpitudinem nefariam proponit, ad cujus cognitionem terreri debent animi piorum, consideratione horribilis irae divinae, qui contemtum & neglectionem veritatis tam atrociter ultus fuit, ut in tantos errores, & talia peccata homi-

* De hoc Episcopo, qui diversus longe est ab Arbitro nostro, videri possunt Eucherius Lugdunens. in *Paraenetic. ad Valerian.* Gennadius Massiliensis *de Scriptoribus ecclesiastic. cap.* 41. Leo Magnus *Epist.* 52. Honorius Altisidorens. *de scriptor. ecclesiast. c.* 41. Antoninus Florentinus *Chronicor. part.* 2. *tit.* 11. §. 5. Non recte Cardinal. Baronius in *Not. ad Martyrolog. Roman.* IV. *Non. Octob.* cum confundit cum Petronio Jureconsulto, cujus non semel, meminit Sidonius Apollinaris in *Epistol.* Videatur *Vita S. Petronii* ab Sigonio restituta apud Laur. Surium *de Probat. Sanctor. vitis tom.* 5. ipse Sigonius in *Commentar. de Reb. Bononiens.* Sixtus Senensis in *Bibliothec. Sanct. libr.* 4. Erasmus Roterodam. in *Schol. ad Eucherii Paraenetic.* Possevinus Soc. Jes. in *Apparatu sacro*, verb. *Hieronymus*, Rosweydus in *Not. ad Vitas Patrum*, Andr. Rivetus *l.* 4. *Critici Sacri cap.* 8. LUNDORP.

homines delabi fineret : in quorum mores haec tanta & tam foeda immemorabilia vitia invaderent, quibus quidem civitates & imperia tandem interierunt

Michael Neander Soraviensis Physicae Philosoph. part. II. *pag.* 358.

Petronii Arbitri elegantes verfus, quos nuper Guilhelmus Canterus è fchedis antiquis protulit, tales funt, &c.

Adrianus Turnebus Adverfar. lib. VIII. *cap.* 18.

Verfus fane quam amoeni & elegantes extant Petronii Arbitri de ciconia : fed, quod inter nos dicere liceat, *coralistria*, in eis quid fibi velit, nullo modo affequor.

Josephus Justus Scaliger Comes a Burden, lib. I. *epist.* XXXI. *ad Pet. Pithoeum.*

Illud etiam te rogo, Sotadicum illud Petronii, ut apponas in fine Catalectorum noftrorum, fub titulo MISCELLA PETRONII : ubi fpatium ei reliquimus : &, fi me amas, addes aliquid commentatiunculae tuae ad lectorem &c. Carmen longum Petronii, ftatim poft epiftolam Lucani collocari volumus. *Et mox ibidem :* De Petronio tuo etiam aliquid exfpecto.

Et epist. XXXII. *ad eundem :*

Auximus Catalecta noftra plus quam centum poëmatiis, quae antehac nunquam excufa fuerunt, & quorum multa funt Petronii. Id quod judicatum prius è ftilo, poftea verfibus quibusdam, qui jam editi funt, confirmatum fuit. Tantum fumus φίλαυτοι in judiciis noftris : & ignofces philautiae five ftultitiae meae.

Idem Commentar. in Priapeja diverfor. Poëtar.

Scripferunt hujus argumenti poëmatia plures veterum, Catullus, Tibullus, Ovidius, Petronius Arbiter, alii. Itaque ex illorum epigrammatis totus hic liber concinnatus eft, & conflatus ab eo, qui epigramma libro praepofuit &c. Sane Petronium hujufce argumenti & nominis quaedam lufiffe auctor Sidonius.

Jacobus Nicolaus Loënsis Medicus, Mifcellan. Epiphyllid. lib. IV. *cap.* I.

Ne quis ab Ifidoro confictum putet, fciat Petronium Arbitrum ante eum hoc litteris mandatum reliquiffe. Quod etfi in his fragmentis, quae hodie circumferuntur, Petronii non exftat, citante tamen Joanne Salesberienfi (quem vulgo Architrenium vocant) in opere fuo, quod Polycraticum appellat, Petronius hujufmodi tradidit. Verba ejus auctoris, etfi hominis docti magis, quam diferti, non veritus fum apponere.

Petrus Maturus Presbyter Societatis Jesu Lugdunensis, in Annotation. ad B. Antonini Florentini Chronic. part. 2. *tit.* I. *cap.* II. §. 5.

Ex Petronio Arbitro haec defumta funt, quae habet Vincent. lib. XX. cap. 25.

Justus Lipsius Iscanius, Commentar. in Taciti Annal. lib. XVI.

De C. Petronio.] Quem viri docti eum cenfent, cujus fragmenta hodie puriffimae impuritatis. De quo etiam delibero ; ficut & de praenomine, quod apud Plinium lib. XXXVII. cap. 2. *Titus* eft, itemque Plutarchum libello πῶς ἄν τις διακρίνειε τ κόλακα τ φίλου.

Christophori Richardi Bituricis JC. Praefatio. Patiffonio S.

Petronii Arbitri Satyricon, fane eruditiffimum, relegi, ac tuae imprimis voluntati fatis facere dum cupio, nonnulla obiter adnotavi, quae, fi tibi digna praelo tuo videbuntur, excudes. Memineris tamen me conjecturis ejufmodi non plus tribuere quam fomniis, quae neque natura fua, neque conjectoris ingenio, fed cafu aliquando vera folent evadere. Vale. Cal. Decemb.

* *Carolus Scribanius Societ. Jesu in Amphitheatro honor. libr.* III. *cap.* 5.

Audi alterum coeli terraeque contemptorem † Capaneum, (*Primus in orbe Deos fecit timor*) provocantemque non jam reges, fed Deum ipfum, &c.

Marcus Velferus Duumvir Augustanus Rer. Augustanar. lib. V.

Petronii arbitrarias fecures facile hebetamus; nec enim Auguftalitatis infigne, fed ad oftendendum mirificum Trimalcionis nomen regium, aut triregium verius, &c.

Georgius Thomfonus Andreapolitanus Scotus in Vindice veritatis adverfus Justum Lipsium lib. XI. *cap.* II. *pag.* 108.

‡ Sanctiffimi viri opufculum pietate refertum forte habebat in pera Epifcopus, Petronii Satyricon ; quo educto, & aperto obtulit fe hemiftichium :

------ *Placitone etiam pugnabis amori ?* &c.

Janus Doufa Fil. Conjectaneor. & Notar. in Catull. cap. I.

Sed ab *ultima nocte* ad *viduam* tranfeamus, quam

* Alias Clarus Bonarfcius.

† Qui fulmine ictus ob Deorum contemptum periit.

‡ Ironice fic vocat Petronium.

quam ex ſequenti carmine (Catulli) in Satyricon ſuum tranſtulit idem ille eruditae luxuriae arbiter.

Marcellus Donatus Medicus, Dilucidation. in Spartiani Adrian. pag. 1081.

Petronius deſcribens accubitum molliſſimum omnium Malchionum &c.

Iſaacus Caſaubonus Commentar. in Perſii Prolog.

Petronius Arbiter Perſio aequalis.

Joannes à Wouwer Hamburgius in tract. de Polymathia cap. 1. de ſua Petronii editione ſcribit.

Nuper exactis pueritiae annis, ductus amabili inſania, paſſus ſum frangi famae meae florem editione abortivi libelli, qui mihi quaſi tentanti vadum futuri ſavoris praemiſſus, infelicibus auſpiciis praeluſit. Quibus ſtudiis exceptus fuerit non ſcio, neque ſcire magni feci, cum in ejus editione non meam ambitionem, aut gloriolae aucupium, ſed commune rei litterariae commodum ſpectarim: Equidem jam ſecurus famae quaſi in ſoporem lapſus requieſcebam, ſed turbant conſtantiam meam perverſa quorundam judicia, quibus ſi ſtamus, profecto intererat infelicem foetum nunquam naſci. Sed cum mihi excidit, illa aetate, quae capere non poteſt, quam grave poſteritatis judicium, & alioquin parum ſollicita, quid triſtiores iſti probent, vel ſupercilio ſuo proſcribant, jacta jam alea ſatius duxi tollere deformem foetum, quam alienae miſericordiae impie exponere; praeſertim cum ji, qui nos laceſſunt, plumbeis pugionibus pugnent; quos recte, ſi quid ſentio, deſcripſit Ariſtides in orat. περὶ τοῦ παραφθέγματος. cujus verba ideo libentius uſurpo, quod ea tot ſaeculis ante de hujusmodi hominibus, non tam praemeditata oratione dixiſſe, quam ſacro inſtinctu agitatus, velut vaticinio, effudiſſe videatur: οἱ πλείω μὲν, inquit, σολοικίζουσιν, ἢ φθέγγονται· ὑπερορῶσι δὲ τῶν ἄλλων ὅσον αὐτοῖς ὑπερορᾶσθαι προσῆκε, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐξετάζουσιν, αὐτοὺς δὲ οὐδεπώποτε ἠξίωσαν, καὶ σεμνύνουσι μὲν τὴν ἀρετὴν, ἀσκοῦσι δὲ οὐ πάνυ· ὀνειδίζουσι δὲ τοῖς ἄλλοις, οὐ τῶν πραγμάτων καταγνωκότες, ἀλλὰ φθονοῦντες ὅτι αὐτοὶ ποιεῖν οὐ δύνανται. *Qui ſaepius incondite loquuntur, quàm os aperiunt; alios contemnunt ipſi maxime deſpiciendi; in alios ſollicite inquirunt, in ſe vero nunquam. Virtutem, quam non exercent, commendant. In aliis improbant ea, quae ipſi quidem non damnant, ſed quod paria facere non poſſunt, invident.*

Omnes interim Veneres & Gratias, quae ipſos ut infoecunda ſenticeta deſeruerunt, laſciviam & errorem appellant, quorum ferreo ori nullae fidiculae pudorem extorquebunt, in aliis accuſantes, quod ſuum vellent, ſi per naturae genium liceret. Praevaricatores aliorum peccata abdita & latentia infami elogio ventilant, & minus cautae ac ſimplici innocentiae vitiorum praeconem conducunt; cum ipſos proprii pudoris decoctores ulceribus & porrigine obſitos foeda flagitiorum ſcabies jam olim depaſcat. Stultitia eſt ex verborum propinquitate de ipſis rebus conjecturam facere. Sed arguenda erant verba illorum, qui factorum ſunt innocentes. At te fugere potuit, ais, illud Plinii: *Narrantem ſimilem facienti.* Ergo tam difficilis venia levis errati. Admonere nos debuerat lenitatis humanitas majorum, quos prope Mercurii ſtatuam Gratiarum imagines collocaſſe Plutarchus prodit. Favendum ſcilicet delictis illorum arbitrabantur, quos ingenii amore lapſos conſtabat. Quanto enim hi proniores errori, tanto paratior iis apud omnes venia, & ignoſcendi ſtudium eſſe debet. Sed profecto oblitus ſum mei, qui haec verba tam indigne perdam, cum ineptiſſimos homines mores ſui ſatis ulciſcantur.

Gaſp. Sciopius Francus, Conſiliarius Pontificius & Caeſareus, &c. Veriſimil. lib. 1. cap. 4.

Multa eſſe apud auctores non protrita vulgo loquendi genera, & quae, cum nobis minus familiaria accidunt, & ſtupor noſter elegantiam illorum non adſequitur, ſtatim in medicinam rapiamus, pridem ab aliis demonſtratum eſt, & ipſe nunc duobus Petronii Arbitri locis, ſcriptoris elegantis, Jupiter! & terſi, oſtendere conabor.

Ibidem ibid. lib. XI. cap. 14.

Otioſi ſuperioribus hebdomadis, ego inquam & V. CL. Ignatius Hanniel cum nobiliſſimo juvene Joanne de * Bredow Eq. Marchico, Petronii Satyricon temporis cauſſa legebamus. In eo ut quicque nobis in mentem venerat, ad oram editionis Douſicae, quam beneficio CL. Rittershuſii Altorphio habebamus utendam, (nec enim ejus notae libri ad has oras ſe penetrare ſolent) adnotavimus. Et earum quidem conjecturarum, quae tunc in ſolidum miſi, nonnulla heic proponere volui.

Idem in Admonition. ad lector. in calce eorund. Veriſimil.

Neque etiam diſſimulare debui, cum jam ad exodium opus hoc ſpectaret, adlatam ad me fuiſſe novam Petronii Arbitri editionem, omnium illam multo emendatiſſimam & pulcherrimam, cujus architectus Joannes à Wouweren, ju-

* Cui Petronium expoſuit in Academia Altorphina, & phraſes dictavit elegantiores.

juvenis, ut apparet, ingeniosissimus, in uno atque altero loco idem pene mecum cogitavit. *Rursum ibid.* Reperio in Petronio vicinam, in Catullo vero eandem plane, emendationem cum illa, quam multo ante ipsi Giphanio, & generoso juveni Gundaccaro Baroni à *Tannberg* &c. amico meo suavissimo, forte mecum in Museo meo coenantibus, † proposueram. &c.

Idem in Scaligero Hypobolimaeo pag. 12. *b. de Theodoro Beza.*

Parisiis Genevam pervolavit, & ad Calvinum *Totus* se recepit, eique mox rebus ipsis, *ut plurimum sibi crederet*, *Totum se approbavit*; quo pacto possent ea, quae inquinatissimis, sive, ut vos Arbitri Sacricolae loqui consuestis, *officiosis illis suis manibus* in Novum Testamentum exaravit, hanc nefariam ejus impudicitiam non redolere?

Et pag. 9. *b.* Sed Aristoteles quoque in VII. Politicor. cum turpia omnia, & in quibus vel obscoenitas vel improbitas inest, cujusmodi ‡ jambos & comoedias esse ait, procul à conspectu puerorum, & adolescentum removere jubet, quod ex loquendo, audiendo & videndo turpia, turpiter quoque faciendi licentiam consequi dicat.

Pag. 22. *b.* Existimabam prius te fato tantum esse Polyaeni illius Petroniani, quod his ille versiculis complorat; *Me quoque per terras, per cani Nereos aequor* &c.

Pag. 183. Sed pluris esse tibi video unum Petronium, quam mille Tullios.

Pag. 298. Sed tu gratus scilicet in Dousam esse voluisti, qui non solum praeclaras illas in Petronium notas ediderit, quibus paederastian non minus, quam ex ipso Petronio, discere adolescentes possint.

Denique pag. 282. Cum pater tuus obscoenos & immemorabiles Ausonii, Martialis, Petronii similiumque poëtarum versus negarit à Critico censendos, atque adeo ne legendos quidem omnino, aut audiendos, sed detestandos & flammis expiandos, & pro signis Priapi, atque adeo pro libris honori ejus scriptis, Sanctorum imagines à nobis habendas esse contenderit: tu exortus es, homo sanctissimus, & castitatis ac pudicitiae exemplar, atque specimen, qui non modo illum ipsum censura patris tui notatum Ausonium, sed hoc etiam Burdigalensi Triphallo nihilo deterius mutoniatos. Catullum, Tibullum, Propertium, & Priapejorum versuum scriptores, magna temporis curaeque impensa à te recensitos, castigatos, nec poenitendis (ut gloriaris) commentariis illustratos emittere, & adolescentibus commendare auderes. Hoc, satis scio, nullo modo patri tuo probare posses. &c.

† Petronianae lectiones in convivio propositae.
‡ Id est, mimos.

Arnoldus Clapmarius, Bremensis Saxo JC. in Nobili triennio, p. 28.

Hunc (Homerum) leges, & releges cum Theocrito & Virgilio, Horatium cum Pindaro. Lucretium & Manilium, cum Arato & Musaeo, Hesiodo & Oppiano, Catullum & Propertium cum Callimacho & Anacreonte, Senecam cum Euripide, Aeschylo, & Sophocle, & reliquos veteres Poëtas, ante aliquot annos à Stephano editos, Ennium, Lucilium, Laberium, Afranium, Pacuvium, Petronium, Varronem &c.

*Ludovicus ** Dorleans Parisiensis JC. in Cogitationibus ad Taciti Annales libr.* V. *pag.* 831. *col.* 1.

CAJO PETRONIO.] Qui dictus est Arbiter Neronianae eloquentiae; interversor naturae, & lucernarius. Vivebat enim ad lucernas, de die dormiebat. Quod hodie multi faciunt castrenses bardocuculi. Est de eo epigramma, tractum ex bibliotheca Vaticana. Caeterum non idem est C. Petronius, & T. Petronius, de quo Plinius lib. XXXVII. c. II. Nam T. Petronius mori non est jussus, sed C. Petronius, qui heic moriturus sub Nerone ostenditur. SUPRA PAUCA REPETENDA SUNT] De C. Petronio supra pauca repetenda sunt; id est, scribendum est de Petronio paulo amplius, quam paucitas expetat. PROCONSUL TAMEN BITHYNIAE] Qualis fuerat ante eum Catullus poëta, uterque vitae mollioris.

Idem ad lib. II. *Annal. pag.* 231. *col.* 2.

Inter Romanos elegans scriptor, Petronius Arbiter, illam vestem sericam vocat eleganter *ventum textilem. Rursum pag.* 317. *col.* 2. Sic Arbiter ille nequitiarum. *Iterum pag.* 316. *col.* 2. Sed magis Arbiter ille prostibulatis. *Denique ad libr.* XI. *pag.* 604. *col.* 1. Petronius Arbiter hoc eleganti versu describit tempus istud.

Fridericus Taubmannus Francus, notis in Plauti Truculent. act. III. *sc.* III.

Elegantes sunt Publii Mimi versus apud Petronium Arbitrum, quos appingam.

Matthaeus Raderus Societatis Jesu, Comment. in Martial. lib. VIII. *Epigram.* III.

Musa ad Martialem:

At tu Romano lepidos sale tinge libellos,
Agnoscat mores vita legatque suos.

quos tamen ita describit, ut parcat personis, expo-

** Alias Aurelianus dictus.

exponat vitia. Hoc Petronius facit, petulantius tamen.

Thomas Dempsterus à Muresk Baro Scotus JC. in Paralipomen. ad Rosini Antiquit. Roman.

Petronius Arbiter candidus, tersus, suavis, in omnibus mirandus, modo absit obscoenitas.

Joannes Savaro Arvernus JC. & Praeses, in notis ad Sidonii Carm. IX. *vers.* 264.

De Petronio plura congesserunt veterum elogia, qui in eum notas texuerunt, quas consule.

*Janus Gruterus in * Explanation. in Plauti Amphitruon. Prolog.*

Festivissimus Poëta Petronius Arbiter Satyrico.

Christophorus Beysius Parisiensis, in sua editione Petroniana de anno MDCI. *pag.* 135.

Quandoquidem video inter eruditos convenire, ex iis, quae in Priapum leguntur inter Catalecta veterum Poëtarum, nonnulla hujus esse Petronii, visum est ea adiicere, simul & alia quaedam non dissimilis argumenti.

Martinus de Roa, Hispanus Societatis Jesu, Singularium locor. lib. VI. *cap.* 17. *de Petronio scribit.*

Sed ego nec tam religiosus sum in auctore non tam religioso, nec tam sacrosancta duco illius scripta, ut non putem licere, quod in sanctioribus licuit, mutare syllabam, aut etiam dictionem, modo probabili conjectura id fiat, & lux auctoribus afferatur.

Emundus Richerius, Sorbonae Theologus, in Obstetrice animor. cap. IV. *num.* 4.

Utinam non mirari oporteat, quare juventus ad libidinem prona, sed quamobrem non longe vitiosior sit; quippe quae poëtarum quorundam carminibus, & Petronii operibus igni aeterno devovendis, quasi Divorum Pauli epistolis, Ambrosii officiis, vel Augustini confessionibus, impune, libere, gloriose utatur. *Mox subjicit.* † Sed me censere dico poëtas illos & auctores emungendos, non mutilandos; mundandos, non evirandos; velandos, non castrandos esse: hoc est, ut à Concilio Tridentino est sanctissime constitutum, viris ad legendum, non pueris ad interpretandum esse concedendos &c.

Daniel Heinsius Praefat. ad Lector. in Maximi Tyrii Dissertationes.

Plautus aut Petronius aetatem occupant, Philosophia sordet & squalet. ‡

Eusthatius Swertius Bavaro-Palatinus, Analector. lib. II. *cap.* 9.

Juvat & unico praestantissimoque elegantiarum Arbitro horam, & in antecessum levicula quaedam dare, (dum ultimam recipiat manum, quam cum indice operosissimo adornamus, nova editio) cum hodie fere nullum placeat ingenium, quod in eo non fategerit.

Petrus Scriverius Lugdunensis Belga, Prolegomen. ad Senecam Tragic.

Video Epigrammata quaedam de exsilio, quod Seneca primo imperii Claudiani anno subiit, ex schedis Pithoeanis deprompta, &c. Quaedam Senecae, quaedam Petronii, aut alius possunt videri.

Johannes Norwegus Synglesiensis Hassus in Promtuario Grammatico, in Nomenclatore varior. autor.

Petronius Arbiter, Massiliensis à plerisque existimatus, Satyricon opus varium composuit; cujus licet fragmenta ad nos tantum pervenerint, eademque parum castigata, multae tamen eruditionis hominem fuisse, facile cognoscimus, &c. Vide plura apud Gyraldum de Latinis Poetis. Alexander Brassicanus fragmenta illa emendavit, & annotatiunculis illustravit, pauloque antequam obiret, Joan. Oporino excudenda transmisit. Petronii Arbitri Massiliensis Satyrici fragmenta restituta, & aucta è Bibliotheca Joannis Sambuci, Antverpiae, Plantinus, &c.

Fridericus Lindenbrogius JC. Hamburgius notis in Catalecta ad Lucani Panegyricum:

Apud Petronium in convivio Trimalcionis chrystallinae sunt tesserae, cujus verba digna sunt, quae adscribantur.

Sethus Calvisius Lipsiensis in Chronologic. Anno Christi LXVI.

Inde in Tacito longa series recensetur clarissimo-

* Exstant manuscr. apud v. CL. Suffrid. Sixtinum Amstelrodamens.

† Videatur Julius Nigronus Societ. Jes. *in Dissertat. de Lectione librorum amatorior.* Franc. Sacchinus Soc. Jes. in *Orat. de Ratione libror. cum profectu legendor. & de vitand. morib. nox. lect.* Laurent. Gambara *de perfect. poëseos rat. & cur abstinendum sit à script. poëmatum turp. aut falsor.*, &c. Savaro *Not. ad Sidon. lib.* III. *epist.* 13. *in fin.*

‡ *Invehitur in eos, qui omne suum studium in legendo, emendando & interpretando Plauto aut Petronio consumunt.*

morum virorum, quos Nero occidit; inter quos etiam eſt Petronius poëta, qui voluptatibus plerumque totus merſus fuit. Interdum tamen ſe vigentem & negotiis parem oſtendit; ideo etiam proconſul in Bithynia fuit.

Chriſtophorus Beſoldus JC. in Diſſertat. de Republ. curand. cap. in princ.

Adde elegans Petronii carmen de mutatione Reipublicae Romanae.

Idem in Diſſert. de Educatione, ſtudiis literarum, peregrinatione, &c. *cap.* V. *num.* III. *in fine.*

Sic & contra declamatores, ac pro naturali eloquentia, feſtive pugnat Petronius in princ. Satyr.

Caſpar. Barthius eques Saxo, Adverſarior. lib. VII. *cap.* V.

Obſcoeniſſima atque impuriſſima meretrix Quartilla apud Petronium introducitur de ſe loquens, ut vitia ſeculi illius narrationibus fictarum perſonarum vera proponuntur in eo Satyrico. *Et ſtatim*; ſunt vero, qui poëtica levitate, aut ſatyrica licentia Petronium tale quid finxiſſe potius, quam verae rei geſtae narrationem propoſuiſſe opinentur: quibus ego penitus ſeorſum ſentio. Talia enim erant ſecreta illa noctium Neronianarum, quae literis prodidit Arbiter, ad quae depingenda ingenio illo luculento perperam abuſus eſt, & nefario inſtituto, niſi quod vituperat potius & deteſtatur, quam deſcribit, quae narrationis jucundae effigie proponit: *Rurſum ibidem*: Idem diſertiſſimus ſcriptor, Petronius nimirum, (nam quae turpia in eo ſunt, adeo nuda omni ambitu, ut ipſamet ſe condamnent) aevi Illatini magnis ingeniis adeo familiaris fuit, ut nonnullorum ſcripta vel ſolus, vel cum paucis aliis latiniora feciſſe ſit credendus. In his eſt ſacratiſſimus Epiſcopus, prudentiſſimus princeps, & ingenio memoriaque admirabilis diſſertator Joannes, Saresberienſis cognomine; cujus phraſis cum aliquando adeo ſimilis hujus Arbitri ſtylo atque acumini ſit, merito nos ſuſpicio habet, plurima ſubeſſe propoſito Epiſcopi ſervientia, quae revera non ab ipſo, ſed à Neronianae aulae ſecretario ſint concepta.

Idem lib. XLVI. *cap.* 18.

Is ſcriptor ſpurcus & obſcoenus, ſcripſit turpes libidines, inceſtaque facinora Neronis ſub perſonis adſcititiis, ita tamen, ut mores etiam Quiritium per figuras & hiſtorias tangat.

Idem Commentar. in Auguſtin. de Civit. Dei lib. I. *cap.* 9. *ad verb.* Facinorum immanitatem, *pag.* 2919. *col.* 2.

Alia facinora libidinis, multis recenſet Seneca, multis abominatur Salvianus, & Satyrici veteres, inter quos Petronius Arbiter ſcelerate ingenii ſui felicitate abuſus, Neronis flagitia mixto genere utroque dicendi, non minore licentia ſcripſit, quam ille patravit. Qui ſcriptor non video, cur tanti ſit, ut juventuti non modo non è manibus excutiatur, ſed laudetur inſuper, & imitatione dignus habeatur, à viris gravitatem adeo etiam ſtricte profeſſis, ut ex aliis ſcriptoribus demant, ad quae in iſto legenda & evolvenda lectores ſuo ablegant; alii vero, horum alioquin velut adverſarii, etiam Commentariis inſuper illuſtrent; in quorum ſecta & me fuiſſe, ſane egregie nunc poenitet. Quid enim eſt abſurdius, quam vel propter monita, ſententiasque unam & alteram, talem peſtem in ſinu gerere, in qua non tam verbis, quam ipſo argumento blaſphemetur Deus, & ethnica flagitia fiant Chriſtianis familiariora. Non, ajunt, ſcripſit hoc fine. At vereor, ne multis eo fine legatur. At non ſolus. Verum caeteris blandior & nequior. Quod quantumvis ſecus etiam ſeſe haberet, ſcandali tamen immanis occaſio vel in ſordidiſſimis verbis ſpernenda eſt, ne dum in fuco eloquentiae, obductis venenoſis, & plane perditorum hominum talibus ſcriptis. Fateor & hoc ipſo me Commentario iſtum nequitiae magiſtrum pro teſte producere. Sed ideo haec ſcribo, ut, quo fine id faciam, notum ſit: minime equidem, ut eum commendatiorem faciam, ſed ut utar tanquam eo, quem malim è memoria omni ſublatum, quam per me factum notiorem.

Anonymus in Reſolutionib. magiſtralib. quaeſtion. quodlibeticar. Cardinali Richelieu dedicatar. anno MDCXXV. *Septemb.* 17. *quaeſt.* 2.

Author libelli, *Miroir du temps paſſé*, eſtne Petronii Arbitri pronepos, an * Aſinus aureus, an Luciani Charon, an Eraſmi Dialogiſta, an ſpiritus Calvini?

Janus Rutgerſius, Regiae Suecor. Majeſtatis legatus apud ordines Hollandiae, &c. *in Confutatione Fabulae Burdonianae, pag.* 305.

Primum illud in numerum procedat; Petronium Joſephi delitias. Magnum ſane crimen, quod tamen adeo verum eſt, ut Joſephus poſtquam abhinc annos XXXVII. Valentiae Cavarum

* Apuleji ſcil.

rum illum auctorem ex membranis Cujacii descripsit, vix unam paginam illius inspexerit. Quo modo ergo delitiae ejus liber ille fuerit, quem post tam longinquum tempus revisere dignatus non sit? Et tamen cum isti amphitheatrici latratus non adeo deterrent, ut, si totus Petronius in membranis exstaret, pigeret eum describere. Si enim is scriptor indignus est, qui tenerae aetati committatur, at non dignus, qui pereat tamen. Quare non objecerunt Martialem, Catullum, alios, apud quos

Nomen adest rebus, nominibusque pudor?

Quis veterum Poëtarum plus obscoenitatis, impuritatis, flagitiorum, professus est, quam docet POENITENTIALE BURCHARDI? * Quot sunt, qui ignorarent multa, quae ibi leguntur, nisi ex ipso didicissent? Ridicula magis an impudens contumelia? Quot possent huc adferri, nisi haec rideremus potius, quam in illis confutandis vel momentum temporis terere vellemus?

Bartholomaeus Schobinger Sanctigallensis JC. in Epistol. ad Goldastum de anno MDCIII.

Petronii Satyricon accepi, & lubenter avideque perlegi. Rursum mihi in memoriam revocavit ea, quae, flagitiosum eundem ad modum, in Italia geri tum audivi, cum eam frequentarem. Renata Petronii tempora dicas, atque adeo ipsos revixisse Encolpios & Ascyltos, si, quae Romae gesta scio, commemorem. Sed pudor vetat, quamvis testes advocare possim Gemmingenum & Rottenstenium, quorum ille postea in Vindelicum, hic Vangionum praesulem ac principem electus fuit, olim uterque sociennus & familiaris meus in Italia, & ipsa adeo Roma. Heu quanta ibi labes, & corruptela castae nostrae juventuti! quanta injuria aetati tenellae! O quanta objurgatione digni sunt parentes, qui puros suos pueros in id lupanar detrudunt. Praestaret potius universos Germanos obmutescere, quam ut tanto cum periculo, hoc est, animae corporisque dispendio, non valde necessaria illa lingua ab iis comparetur: Nec fortassis de nihilo est, Antichristi tempora in Neroniano illo schemate nobis adumbrari. Jam tum Ablavius Consul Romanus de suorum temporum nequitia querebatur,

Saturni aurea saecla quis requirat?
Sunt haec gemmea, sed Neroniana, &c.

Joannes Philippus Pareus in Oda ad Goldast.

Quae dira, amabo, pestilitas luis
Petronianam vexat urnam?
Arbiter heu maculis onustus
Nunc virginalem paene licentiam
Salesque castae nequitiae aemulos
Occultat, haud ulli legendus,
Tu nisi Philyrides peritus
Sinceriores particulas ope
Pravis recisis pervigili tua
Integritati tradidisses
Depositae modo & invenustae, &c.

M. Gothardus Arthusius Dantiscanus, Scholae Francofordianae ad Moenum conrector, in Eleg. ad Goldast.

Melpomene ut vidit Goldastum scripta Petroni
Apta legi doctis reddere velle viris, &c.

Caspar Conradus Silesius, Philosophus & Medicus Vratislaviensis, Prosopograph. Melicae millenar. III.

Petronius Arbiter Massiliensis, Poëta Satyricus.
Arbiter arbitrio vulgi lascivior audit,
At juvenum hic mores arguit atque senum.

Joan. Petrus Lotichius Medicus Francofordianus ad Moenum, Bibliothecae Poëtic. part. IV. *in princ.*

Polluit obscoenos Petronius inter amores
Doctiloquum venae prosperioris opus.
Nomine sic Citherae vates fuit Arbiter & re:
Turpes tolle jocos, caetera purus erit.

Laurentius Pignorius Presbyter Patavinus, Symbolar. epistolicar. libro, ep. XLII.

Supersedeo à citandis Varronis, Plinii, Petroniique verbis; qui sane pauculis versibus Graecorum in describenda tabularum elegantia conatibus palmam eripuit.

Et Epistol. XLIV.

Benio ego suas voces (ut cum Petronio dicam) reddere decrevi.

Felix Osius Professor Patavinus, in Notis ad Albertini Mussati Histor. de vita Henrici

* In quam rem videndus Bernardin. Ochinus I. *Apologor. cap.* 8. & Pet. Molinaeus *de Monarch. temporal. Pontif. Rom. lib.* I. *cap.* 4. *num.* 17. ubi de Thomae Sanchez Disputation. *de Matrimonio*, & Cardin. Toleti *Instruct. Sacerdotum*, &c.

rici VII. Imp. lib. I. *rub.* II. *pag.* 51. *col.* I.

Senecae adstipulatur ejus aequalis Petronius Arbiter in Satyrico.

M. Georgius Draudius Ecclesiastes Ortenbergensis in Weteravgia, in Bibliotheca Classica, sive Catalogo Catalogorum nundinali, in Libris historicis, tit. Romanorum vitia, *p.* 1256. *postremae editionis.*

T. Petronii Arbitri, Historici Romani, Satyricon, sive de vitiis Romanorum, nunc adjectis omnibus, quotquot reperiri potuerunt, doctissimorum virorum Notis & Observationibus. Francofurti, apud Aubrios in 8.

Ibidem tit. Satyrica. T. Petronii Arbitri, Equitis Romani, Satyricon, cum Petroniorum fragmentis, noviter recensitum, interpolatum, auctum. Lugduni apud Paul. Frellon, 1615. in 8. & ibid. apud Jacob. Marcum 1618. in 12. & Francofurti apud Wechel. in 8.

Idem in Libris Poëticis, tit. Fragmenta, pag. 1538. Petronii Arbitri Satyrici Fragmenta ab Alexandro Brassicano emendata & illustrata annotationibus, Basileae apud Oporin. & Antverpiae apud Plantin. & ex ejusdem officina cum variorum notis, anno 1591. in 12.

Ibid. tit. Poëmata, pag. 1574. Petronius Arbiter ex Bibliotheca Theodori Pulmanni, apud Hieronym Commelin. in 8.

Ibid. tit. Satyrae, pag. 1589. Petronii Arbitri Satyrici, ejusdemque fragmentorum nova editio, Lugduni Batavorum apud Elzevier, & apud Joan. Maire, 1622. Cum uberioribus Commentariorum instar Notis apud Raphelengium 1602. in 12. Accessit Sulpitiae Satyra de Edicto Domitiani ex recognitione Jani Dousae, Lugduni Batav. 1585. Antverpiae apud Plantin. 1596. in 12.

Jani Dousae pro Satyrico Petronii Arbitri Praecidaneorum libri tres: Lugduni Batav. 1587. in 8.

T. Petronii Arbitri, Equitis Romani, Satyricon cum Petroniorum Fragmentis, noviter recensitum, interpolatum & auctum. Accesserunt seorsim doctorum Annotationes, Scholia, Observationes, Conjecturae, Notae, &c. Francofurti apud Aubrios & Clementem Schleich. 1621. in 8.

TESTIMONIA DE PETRONIO ARBITRO,

Ejus vita, scriptis, &c. quae in Lundorpianis omissa sunt.

Fasti Capitolini A. V. C. 812. Olymp. 210. C. N. 62.

C. Caesonius Paetus, * C. Petronius Turpilianus.

* Tres sub Nerone Augusto Petronii vixisse memorantur, omnes Consulares, T. Petronius, C. Petronius Arbiter, & Petronius Sabinus Turpilianus; quorum postremus tantum in Fastis Consulum legitur, ceteri duo praetermissi sunt, non modo in Capitolinis ab Onuphrio Panvinio, Carolo Sigonio, Anton. Contio, &c. verum etiam Siculis Fastis à Sylburgio editis, nec non in Cassiodoro, Mariano Scoto, Temporario, caeteris Chronographis. Inde factum est, ut a plerisque Petronii isti confunderentur, & uni Turpiliano adscriberentur, quae tribus diversis assignanda erant. Quamquam & praeter hos eodem tempore vixerit Petronius Aristocrates Magnes Philosophus, Aulo Persio, Poëtae Satyrico, familiaris, ut testantur Annaeus Cornutus, Eilhard. Lubinus, & caeteri Persiani Scholiastae.

Joannes Cuspinianus Medicus, Orator & Consiliarius Maximiliani I. Imp. in Comment. in Cassiodori Chron. A. V. C. 813. *Olymp.* 210. *C. N.* 62. *Imp. Neronis* 7.

Pius Et Turpilianus] A Tacito in XIII. appellantur Coss. *Caesonius Paetus & Petronius Turpilianus.* Sub quibus Consulibus idem scribit copiose, gravissimam cladem in Britannia acceptam; quae quo pacto facta sit, illinc require. Post duo recenset insignia scelera, alterum senatorum, alterum servi. De hoc C. Petronio Turpiliano, qui cum in indignationem Neronis incidisset, moriturus testamentum conscripsit, * quo omnia flagitia Neronis continebantur, multa scribit Tacitus lib. XVI. lege diligenter.

* Confundit & iste Petronium Arbitrum cum Turpiliano. Quem errorem à Cuspiniano hausit Petrus Daniel JC. in Notis ad Petron.

Onu-

Onuphrius Panvinius Veronensis, Ordinis Eremitarum D. Augustini, lib. II. *Fastorum, A. V. C.* DCCCXIV. *An. Ch.* LXIII.

CAjus Caesonius Paetus, Cajus Petronius C. F. Sabinus Turpilianus.

Idem in Comment. lib. II. *Fastor. Anno* DCCCXIV.

TAcitus lib. XIV. Caesonium Paetum, & Petronium Turpilianum Cos. subjicit. Liber Cuspiniani, & Cassiodorus Paetum & Turpilianum. De hoc ipso C. Petronio Turpiliano multa scripsit idem Tacitus lib. XVI. & Plinius. Extat antiquus Nummus ita inscriptus: SABINUS. TURPILIANUS. III. VIR. C. Caesonii Paeti Plinius & Dio meminerunt: utrorumque vero haec vetus Inscriptio.

SILVANO. SANCTO. ET MERCVRIO.
ET. LIBERO PATRI. SACRVM.
M. VAGVNTEIVS. M. F. PAL. AVGVRINVS.
SVA. PECVNIA. D. D. III. IDVS. AVGVST.
PETRONIO. TVRPILIANO. ET CAESONIO PAETO. COS.

Desiderius Erasmus Roterodamus in Annotationib. ad D. Hieronymi Epist. ad Demetriad. de Virginit. servanda.

AUt memoria lapsus est Hieronymus, aut versum hunc Martialis ab Arbitro Petronio mutuatus est. Extat enim apud Martialem in Naevolum.

Johannes Glandorpius Monasteriensis in Onomastico historiae Romanae.

* P. PETRONIUS, Praefectus Aegypti, missus ab Augusto successor Cornelio Gallo, bellum gessit adversus Aethiopas. De eo complura Strabo lib. XVII. Dion lib. LIV. Volaterranus in Anthropolog.

* Qui non Publius, sed Cajus Petronius praenominatur à Dione lib. LIV. & Xiphilino in Epitom. qui ait; Γαΐϗ ϗ Πετρωνίϗ ϗ τ Αἰγύπτϗ ἄρχοντ☉, &c.

† P. PETRONIUS, missus à Caligula successor Vitellio in Syria, teste Josepho lib. XVIII. cap. 15. postea Legatus Claudii. Seneca in libello de morte Claudii, *veterem Claudii convictorem* vocat, & *hominem Claudiana lingua disertum*, nisi forte is Praesidis Syriae pater fuit. Nam ante Claudium obiisse mortem, indicat Seneca. Filium arbitror fuisse, qui *moriturus, invidia Neronis, ut exhaeredaret mensam ejus, trullam murrbinam CCC. sestertiis emptam fregit.* Plinius lib. XXXVII. cap. 16. De eodem Tacitus lib. XVI. Plutarchus in libel. πῶς ἄν τις διακρίνειε τ κόλακα ϗ φίλϗ. Philo de legatione ad Cajum.

† Etiam iste non Publius, sed Cajus Petronius vocatur Jornando de Regnor. & tempor. success. cap. 68.

PETRONIUS PRISCUS exactus urbe sub Nerone. Tacitus lib. XV. Annalium.

‡ T. PETRONIUS TURPILIANUS Consul sub Nerone anno Urbis conditae DCCCXIII. caesus ut dux Neronis sub Galbae in urbem ingressum. Tacitus lib. XVIII. & aliquot superioribus libris.

‡ Aliis est C. Petronius Turpilianus.

PETRONIUS SECUNDUS (ita enim vocatur ** ab Eutropio & Paeanio) Praefectus Praetorio sub Domitiano, collega Norbani, caedis illius conscius fuit, occisus postea à militibus.

** Lib. VIII. Xiphilinus in Domitiano, Victorinus in Epitom. Caesar. cap. 12. Diaconus lib. X. Hist. miscell. cap. I.

PETRONIUS ARBITER Poëta, Massiliensis à plerisque existimatur. Scripsit Satyras, opus varium & eruditum, cujus tantum fragmenta quaedam ad nos pervenerunt. Lactantius Placidus Statio illum posteriorem vixisse tradit, ut ex quo quaedam sumpserit, ut est illud;

Primus in orbe Deos fecit timor. ----

Gyraldus. Advocatur à Terentiano, Servio & Macrobio, item ab Hieronymo in Epistol. ad Demetriad. de Virginitate servanda. Emendatiorem & locupletiorem fragmentorum Petronii editionem debemus Henrico Stephano; & longe melius operae precium factum à Jano Dousa. Ibidem è CL. Bineti & ipsius Dousae sententia de auctoris hujus aetate paulo aliter: quippe qua Neronis imperium astruatur, ut eundem cum P. Petronio, de quo supra, intelligas.

PETRONIUS MAMERTINUS & PETRONIUS SURA, caesi sub Commodo. Lamprid. in Commodo.

PETRONIUS SEPTIMIANUS Consul sub Commodo anno V. C. DCCCCLII.

PETRONIUS JUNIOR occisus à Severo. Spartianus in Vita Severi.

PETRONIUS DIDIUS SEVERUS, pater Didii Juliani Imperatoris, qui Pertinaci successit. Spartian.

PETRONIUS occisus jussu Caracallae ante templum Divi Pii. Spartian.

PETRONIUS MAGNUS Praetor Urbis, citatur à Triphonino, Pandect. 23. de Pact. dotalib.

P. PETRONIUS P. F. PAL. RUFUS cum

Sallustia Phoebe filia, refertur in Memorabilib. Roman. p. 317.

M. PETRONIUS ONESIMUS pater, M. PETRONIUS LICINIANUS F. referuntur in Vetustis Inscriptionib. Urbis Romae p. 291.

M. PETRONIUS PRIMULUS VI. vir Augustalis cum Petronia conjuge, in Memorabil. Italiae p. 346.

M. PETRONIUS HERASMIDICUS cum Petronia Primitiva, pag. 49.

PETRONIUS ANTIGENIDES, ibid. pag. 148.

C. PETRONIUS FABIUS FRONTO cum Quintia Restituta, pag. 65.

PETRONIUS THALLUS fidejussor cum aliis pro Aurelio Romulo; Pand. 46. L. 68. ex Paulo.

PETRONIUS PROBIANUS Praefectus Urbis sub Constantino, successit in Proconsulatu Africae Aeliano, cui apud D. Augustinum in Epistolis à Constantino & Licinio Augg. rescribitur.

PETRONIUS socer Valentis Imperatoris apud Ammianum lib. XXVI.

PETRONIUS PERPENNA MAGNUS QUADRATIANUS V. C. & inlustris, Praefectus Urbis, Constantinianas thermas refecit, ut indicat inscriptio, quae extat apud Volaterranum, & similiter apud Marlianum lib. V.

PETRONIUS Praefectus praetorio Theodosii Junioris, vir doctus.

PETRONIUS ejus filius, Praesul BONONIENSIS, studiis & sanctitate clarus. Hujus ferebatur olim opus *de Vita Monachorum*, & aliud *de Ordinatione Episcopi*, sed eruditius, quam ut ipsius esse videretur. Proinde patri ejus asscripserunt, maxime cum in eo opere testetur se Praefectum praetorio fuisse. Certe Episcopo filio nobilitatem tribuit Eucherius Lugdunensis Episcopus in Epist. ad Valerianum. Vide Gennadium.

PETRONIUS MAXIMUS V. C. Praefecturam Urbis curavit. Haec inscriptio extat Romae, Inscription. antiq. pag. 223. Hujus ex filia nepos MAXIMUS Valentinianum III. Imp. occidit anno V. C. MCCVIII. vicissim caesus à Genserico Rege. Nicephor. Callistus 29.

PETRONIUS DIODOTUS & PETRONIUS NIGER quaerantur in * Chronologia Medicorum. Diodotus Ἀντιλεγόμενα scripsit. Citatur à C. Plinio lib. XX. cap. 8. & Dioscoride.

* Mich. Neander in Biblioth. universali, Paschalis Gallus Picto in Biblioth. Medica, Israël Spachius in Nomenclat. Scriptor. Medicor. Joan. Georg. Schenkius in Bibliis Iatric.

PETRONIO Patre Consule natus est Honorius Pontifex.

C. PETRONIUS THREICION. Inscription. antiq. p. 56.

Richardus Montacutius Anglus in Analectis Exercitation. ecclesiastic. exercit. VIII. *sect.* 2.

SUccessit (Vitellio Syriae Praesidi) † Petronius: an idem, de quo multa Tacitus Annal. XVI. sane dubito. Missus est cum exercitu contra Judaeos, anno Caji secundo, ut gentem illam stirpitus deleret, quod imagines non admitterent imperatorias. Multiplex hujus mentio apud Philonem in Legatione, & apud Josephum in Historiis. Ubi venit in Provinciam, & Caesaris adimplere mandata cogitabat, Judaei se lamentis & luctui dedidere, agrorum cultura intermissa, neglectis rebus omnibus, jugula postremo offerebant ferienda. Quibus visis, Petronium Josephus ait in haec verba prorupisse; *Vel Deo adjuvante, persuaso Caesare, vobis & mihi vitam procurabo & salutem: vel si noluerit placari, libenter equidem vitam ipse meam pro tot millibus oppignorabo.* Sed cum dilatum hoc negotium ferret aegerrime Cajus, scripsit ad Petronium, *mortem illi minitans*, Cajus, *quod ipsius mandata executioni tradere tardasset. Sed contigit ut, qui literas istas portabant, treis integros menses violentia tempestatum detinerentur; alii interim, Caji interitum nuntiantes prosperrima navigatione usi, illos praevenirent.* Haec Josephus: qui Petronio Marsum successorem dat, Antiquitatum Judaic. lib. XIX. cap. 6.

† De hoc Petronio plura narrat Georg. Fabricius lib. X. Virorum illustr. cap. 426. Torniellus in Annalib. ecclesiastic.

Janus Antonius Saracenus Lugdunaeus, Medicus Genevensis, in Scholiis in Dioscoridem lib. I. *de Materia Medica, ad praefat.*

DIoscorides Petronium & Diodotum, tanquam ‡ diversos rei herbariae scriptores commemorat. At Plinius tum lib. XX. cap. 8. tum etiam XXV. cap. 9. unum & eundem Petronii Diodoti nomine designare videtur.

Hen-

‡ Verba Dioscoridis sunt: Πετρώνιος, Νίγερτε καὶ Διόδοτος, *Petronius Nigerque & Diodotus*: id est, uterque tam Niger, quam Diodotus. Non ergo duos diversos auctores Dioscorides facit Petronium & Diodotum, sed duos diversos Petronios; scilicet Petronium Nigrum, & Petronium Diodotum. Nec minus quam Saracenus, etiam Hermolaus Barbarus in hoc loco falsus fuit. Et forte ad alterutrum horum duorum Petroniorum spectant carmina illa *de Medicina*, quae se vidisse Volaterranus testatur. Nam Petronii Arbitri esse nemo mihi unquam persuaserit.

Henricus Oraeus Assenheimensis Wedderavus in Nomenclatore scriptorum Ecclesiasticor.

PEtronius Episcopus Bononiensis, anno 427. al. 386. al. 370.

Petronius Abbas in Monte Cassino, anno 713. al. Petronaii.

Johannes Gualtherius Belga in Chronico Chronicor. lib. II. in Bibliotheca Philosophor. anno Domini 490. Zenone imperatore, pag. 911.

TErentianus Maurus contemporaneus Alphio Avito, Septimio, Petronio Arbitro, & Aurelio Apollinari.

Idem in Bibliotheca Patrum, anno 370. pag. 697.

PEtronius Bononiensis, Italicae ecclesiae Episcopus, scripsisse putatur Vitas Patrum Aegypti Monachorum. Gennadius. Et Trithemius scribit, Historiam ejus adhuc se legisse. Obiit anno Domini 385.

Janus Laurembergius in Antiquario verb. Duo.

EX tumulo: quod posuit Petronio Antigenidi Hiarus.

Johannes Meursius Professor Lugdunensis Animadversionum miscellar. lib. III. cap. 18.

PEtronii & ante temporibus, jam inventae erant aliae literarum formae, teste Quintiliano lib. I. cap. 7. inter quem & Petronium non adeo multum aevi interfuit, ut non earundem literarum formis uti potuerint.

Janus Gruterus JC. in Asini Cumani Fraterculo è Plauti Electis electo per Eustath. Suartium Palat. n. 101.

VIx offam istam canibus tuis objecisti, cum in continenti subnectis ex Petronio, lupanar Ascylti. O coelum! ò terra! Sed amitto verba. Erubescit enim ad ista nefanda ipse calamus.

Anonymus in orat. de Vulpe Scholastica, apud Casparum Dornavium Philosoph. ac Medicum, in Theatro Sapientiae Socraticae, pag. 556.

VEnio ad ultimam Scholasticorum nationem in Oratorum & Rhetorum disciplinis, quos *juventutis cymbalum* satis ignominiose compellavit Appion Grammaticus, quod certo furiarum genere inquietati, in scholis suis adolescentes stultissimos fecerint, nihiloque sapientiores, quam ii bene olent, qui in culina habitant. Quorum tyrones cum in scholasticis exercitiis, & fictitiis declamationum causis, in forum producti essent, clamorem, silentium, risum, coelum ipsum pati non potuerunt. Horum igitur collegia, ut ludus impudentiae, L. Crasso & Domitio Censoribus, explosa & claudi jussa sunt: Gellius lib. XV. cap. II. Ipsi vero homines habiti sunt abjectissimi & vilissimi mortalium: Turneb. lib. II. Adversarior. cap. 5. Et fastidita est eorum disciplinae ratio, cum diversa esset à forensibus causis, omninoque pro nugarum lerna eliminata est: Fabius lib. II. cap. 10. lib. V. cap. 2. Seneca lib. IX. Controversiar. prooem. Antoninus Imp. in Vita sua. Et haec in nostris hominibus vix aliter geri observarunt, Caselius in Prodidascal. * Melch. Goldastus in Notis ad Hieroclem, Georg. Erhardus in † Symbol. ad Petron.

* Idem tamen auctor in eadem Orat. pag. 555. col. 2. *Notas in Hieroclis Facetias* non Goldasto, sed Alberto Molnari adscribit.

† Harum *Symbolarum* verus auctor est Michael Caspar Lundorpius, qui, quod esset praeceptor classicus in schola hujus urbis, invidiam scholarcharum collegarumque suorum veritus, maluit more multorum nomen fingere, studiorum suorum honestati conveniens, quam famae simul & functionis scholasticae periculum subire; quod eum scriptorem illustrandum, licet summorum virorum consilio atque auctoritate, suscepisset, qui discipulis suis & Scholasticis adolescentibus, propter scholasticas leges non permitteretur. Id quod ipsemet in iterata editione, quam triplo jam auctiorem redditam adornabat, publice testaturus erat, ni eum pestis saeva in ipso conatu & operis ἀκμῇ subito nuper sustulisset.

Melchior Goldastus Haiminsfeldius in Dissert. de Scriptis Petronii Arbitri cap. 2. pag. 27.

COncilii Tridentini Decretum nihil aliud vult, quam id genus scripta pueris esse interdicenda. Idem & nos volumus, quin jubemus ac decernimus. Quid enim pueris cum Petronio? cujus illi scopum non magis attendent, quam plebejus idiota Aristotelis Metaphysica. Et ad vitia haec aetas, quam virtutes, pronior non ducenda est ad hos scopulos, ne temere & infrunite illisa à Sirenibus suffocetur. Equidem scelestissimus sit oportet, qui Petronium pueris sumat interpretandum: nequissimus, qui proponat legendum: pharmacus, cujus magisterio pudor illorum periclitetur. &c.

Theodosius Berenicus Noricus, sive Matthias Berneggerus Historicus & Professor Argentinensis, in Tuba pacis pag. 360. in fin.

PLures (hoc elegantiarum Arbitri est) quae perperam in juventute didicere, in senectute confiteri &c.

Caspar Barthius Hallensis Saxo in Notis ad T. Calpurnii Siculi Bucolica eclog. 2. vers. 32.

OPtimus & singularis judicii poëta Petronius.

Idem Adversarior. lib. VI. *cap.* I.

ARbiter noctium voluptatumque Neronis.

Idem lib. XI. *cap.* 20.

SPurcus & obscoenus, sed ad pios etiam castosque illustrandos utilis auctor.

Tobias Magirus Angermundanus Marchicus, Professor Francofordiae ad Oderam, in Polymnemone, seu Florilegio loc. commun. in Onomatologo Critico.

T. PETRONIUS ARBITER Eques Romanus, inter paucos familiarium Neroni assumtus est, ELEGANTIARUM ARBITER, dum nihil amoenum & molle affluentia putat, nisi quod ei Petronius approbavisset. Tacitus XVI. Annal. cap. 18.

Franciscus Torreblanca Villalpandus Cordubensis JC. in Granatensi curia regius Advocatus lib. II. *de Magia cap.* 13. *n.* 18.

UT non male apud Petronium magus gloriatur: &c. Perite quidem, & ex arte. Et lib. I. cap. 25. n. 14. Unde recte in hunc modum Petronius Arbiter.

Jos. Anton. Gonsalius de Salas in Praeludio II.

FUlcitur haut leviter haec veritas divina illa D. Paulli Epistola ad Romanos, ubi, compar quum ille fuerit aetate Neroni, & Petronio, pariter adeo eademmet vitia exagitat ac recenset, ut capita I. & 13. ejusdem Epistolae, ex sententia quorundam eruditorum Theologorum, fere sine Petronii Satira non possint intelligi.

Haec Illustris Dominus Gonsalius transscripsit ex Goldasti Dissertat. de Scriptis Petronii Arbitri, cap. 4. in quo, prolatis D. Pauli Apostoli verbis, Goldastus subjicit: *Quibus verbis qui volet planum & perspicuum habere interpretem, ei ego unicum hunc Petronium dedero. Nec omnino vanum est magni cujusdam Theologi dictum, caput* I. *ad Romanos sine Petronii Satyra intelligi non posse. Addo etiam caput* 13. *in quo à commemoratis vitiis Romanos dehortatur.*

Idem in Praeludio I. in fin. de Petronio scribit.

MOrtem obiit anno post Romam conditam DCCCXVIII. C. Suetonio Paullino, L. Pontio Telesino Coss. post Christum natum anno LXVII. biennio antequam Petrus & Paullus, Apostolorum coryphaei, Romae paterentur.

Quae & ipsa verba ex dicti Goldasti Inscriptione mutuatus est, quam ad priscorum imitationem memoriae T. Petronii Arbitri composuit, & Georg. Erhardus sive Mich. Casp. Lundorpius in limine suae editionis posuit; quam inde Lotichius quoque & Theodorus de Juges mutuatam suis editionibus inseruerunt.

Daniel Otto JC. Consiliarius Baronis ac Domini Geroltzeckii, in Discurs. politic. de Majest. Imperii & Imperant. cap. I. *num.* 16.

QUod vel maxime de Imperatore dicendum videtur, utpote qui dominus orbis dicitur, sicut Petronius canit: *Orbem jam totum* &c.

Theodorus de Juges JC. Genevensis in Praefat. ad Petronii Satyricon in capita ab se disjectum.

ECqua enim respublica, quod regnum, quod imperium foelicitatem tantam, quantam imperium Romanum sub Neronis quinquennio tantopere celebrato jugiter obtinuit. At enim tantum beneficium cum primis Senecae Philosopho imputandum, quamdiu is Neronis praeceptorem egit; & Burrho ejusdem Neronis Praefecto Praetorio: vice versa, ut hoc sublato, ita Senecae potentia infracta, & bene gubernandi ratio simul infracta ad Tigellinum aliosque Tiberianae & Cajanae aulae reliquias, pervenit, Nerone ad eos converso & transfuga. Quare videre est, quantum intersit Principem fidos & virtutum amantes habere consiliorum participes, qui extrema potius pati non abnuant, quam à virtute descifcant. Quo sane in censu fuit Seneca noster, fuit & Papinianus: addere ausim & Petronium nostrum; qui, licet Neronis deliciarum Arbiter assumptus, tamen bene administratae Provinciae gloriam reportavit, paremque se negotiis ostendit.

Hunc Petronium C. Plinius, naturalis historiae scriptor, *Titum;* Tacitus lib. XVI. Annal. cap. 19. *Cajum* nuncupat: ut isti potius subscribam, validissimo hoc inter caetera argumento innitor; quod scilicet ex professo Tacitus Petronii vitam & obitum accurate descripserit, ut verosimile non fiat, Tacitum errasse in ejus praenomine, cujus vitam, mores, & obitum tam accurate referre instituit. Sic enim loco supra citato; *De C. Petronio pauca repetenda. Forte illis diebus Caesar Campaniam petiverat, & Cumas usque progressus, Petronius illic attinebatur: nec tulit ultra timoris aut spei moras,* &c. Quin imo hoc ipsum Petronii Satyricum his verbis indicavit: *Ne codicillis, (quod plerique persuntium) Neronem, aut Tigellinum, aut quem alium potentium adulatus est, sed flagitia principis sub nominibus exoletorum foeminarumque, & novitate cujusque stupri praescripsit, atque obsignata misit Neroni, fregitque annulum, ne mox usui esset ad facienda pericula.* His, inquam, verbis indubie Tacitus Satyricon hoc Petronii indicare voluit.

Quod

Quod quidem ad se missum per codicillos, promptum fuerat Neroni flammis abolere: nihilominus tamen ad nos illi Codicilli pervenere, vel potius eorum fragmenta, quibus vitia aulae Neronianae perstringit Petronius. Neque enim, ut artifex voluptatum illos scripsit codicillos, vel ut mangnarius vel mango voluptatum, vel leno impurissimus, Gaditanas aut Memphitides puellas, aut quales media prostabant suburra, oculis libidinantium subjiceret, ad excitandas & inflammandas libidines: sed Venusina lucerna, satyrice tractare instituit exoletos, & spinthrias Neronianos: sicut & Seneca noster lib. I. Natural. quaestion. cap. 16. proponit spurcissimum infandae libidinis hominem, hostium nomine, non imitandum, sed detestandum. Ideoque dixit Seneca: *Occidendus & ad speculum immolandus*. Sic enim locus ille restituendus est. Itaque cum Petronius aulam Neronianam infamem & spurcissimam describat, detestandam, non imitandam, proponit: Sybaritarum ferme more, qui servos ex industria vino obruebant, liberisque ostendebant, ut ita ebrietatem detestari discerent. Ingens interim est haec Petronii, & laudanda libertas, qui principis ipsius flagitia proscribere in animum induxerit; haud absimilis Agesilao, qui privatorum errata modeste tulit, principum maxima omnia existimavit: quia ut principes melius virtutem in populos proprio exemplo sanciunt, quam vinculis, pedicis, manicis, ergastulis, legum sanctionibus & poenis: ita contra propriis flagitiis populum quam brevissime corrumpunt. Et ad summam non Petronius unus tantum, sed & alii quoque vitia satyrice tetigerunt. Horatius, Seneca, Juvenalis, Persius, Martialis, hoc unum agere voluerunt, ut per hoc vitia & impurissimae impuritatis homines, tanquam periculosissimos scopulos fugeremus. Neque audiendi Catones quidam, & Sabinae frontis homines, qui dicant; *Quaerere aliud debebas, quod ageres; crimen addijcitur, dum videtur.* His enim ex epist. 14. lib. IV. Epistolar. Plinii Secundi respondere promptum est: *Erit eruditionis vestrae cogitare, gravissimos & summos viros non modo lascivia rerum, sed ne verbis quidem abstinuisse.* Verum malo, ut ipse Petronius pro se respondeat: *Si vir fueris, non abibis ad spinthriam.* Sic enim legendum, non (ut vulgo legitur) *ad spurcam.* Si bene natus, bonis artibus imbutus, & verae philosophiae placitis instructus fueris, tanquam murex, purissimae castitatis piscis, non patieris corruptelam. Et ut Socrates ingressu suo carcerem purgavit, ita si quid à virtute alienum, & vitio adfine, purgabit tua felix & bona indoles, candide lector.

CASPARIS BARTHII
EQUITIS SAXONIS
*DISSERTATIO**
DE
PETRONIO,

An ejus tolerabilis sit lectio, an vero abjicienda, ut volunt quidam de virtute locuti.

PRAEFATIO.

Non recipiam in me defensionem Dissertatiunculae paene puerilis alicujus meae, quam hoc capite proponam, de Petronio Arbitro, ea aetate judicium meum interrogatus, qua alios sequi debebam. Non quod magnopere me errasse in veritate tuenda existimem, sed quia omnino piget id defendere, quod tum temporis placuit. Proponam autem ea hic eam solum de caussa, ut ne excidat aliquando mihi, quid tenerrima aetate senserim de talibus; quae quidem ipsa excusare omnia facile poterit; nondum enim decimum quartum aetatis annum attigeram, cum eam describerem. Sic autem sonat ad verbum Dissertatiuncula.

DISSERTATIUNCULA.

Varia de PETRONIO ARBITRO censorum hodiernorum esse judicia, Amicissime.... quotidiana evolutione libellorum non possum ignorare. Nihil enim editur, quod ad lectionem nostram, cum primum potest fieri potestas, non rapiatur. Qui scriptor si solus hoc infortunii seculo nostro ferret, sane meruisse videri poterat, cum elegantioris urbaniorisque nequitiae nemo ullus ab omni antiquitate ad nos venerit: iste autem adeo lacer & diffractus, ut tam miserabilis tam delicati hominis facies, si non excutere judicis rigorem, tamen inclementiam differre, & suspendere debuisse hactenus videatur. Verum cum eadem illum pati videamus, quae alii infiniti scriptores passi ante ipsum sunt hactenus, & nunc etiam pati non desinunt, uni quidem isti non comparandi, caeteris vero, de suo cuique genere, etiam praeferen-

* Scripta anno Christi 1608. excerpta ex ejus lib. XLIX. Adversar. cap. II.

ferendi, communem ferens cum sodalibus suis sententiam, eorum deinceps censui mihi accensendus, vel hoc infortunii nomine deinceps vi debitur. Illi vero omnes cum optima quaeque de posteritate promeriti fuerint, adsueti tamen jam sunt id praemii tolerare, quod stupori potius aut malignitati judicantium, quam ipsorum culpis adscribendum intra conscientiam suam, idonei sibi testes, probaverunt. Ego vero, quid in tanto talium numero PETRONIO ejusque felicitati officere possit, nondum video, nisi quod nostra potissimum aetate tenebras plurimorum annorum evasit, & quodammodo de noctis mortisque ipsius mancipio, libertati redditus atque renatus est. Eam enim invidiam elegantiarum suarum impunitus luci restituere non potuit, quam magistri vulgarium ingeniorum nulli umquam generoso ignoverunt. Et in eo quidem, ut id potissimum adspiciam, quo illi decore maxime se magnos faciunt, & populo displicere omnes fabulas laborant, praeter eas, quas ipsi aliquando finxerint. Itaque sanctitatem, ante caeteras virtutes, suam strictis in scriptores petulantioris argumenti stilis demonstrare satagant; quam quidem & nos admirari aeque atque unice suspicere libet, non enim aliter licet. At, joco semoto, talibus illi censuris, castitatem meram spirantibus, nec vero arbitrario jure, sed strictissimo, efficiunt, ut arbitremur nos, obtusioris quidem ingenii, & naris non paullo, quam decet, obesioris, non tam ambitiose eos quaerere opinionem perpetuae sanctitatis, quam fortassis nobis aliae caussae persuasurae fuissent. Simpliciter enim nos docent, longe plus ipsos de auctoritate existimationis suae imbibisse, quam ante eos fecerint ii homines, quorum familiaritati admissum olim fuisse Petronium animadvertimus. Et Hieronymi quidem, non suo tantum, sed omni Christiano aevo, manibus quod fuerit sanctius, ex lectione famave scriptorum, memoriam meam nihil subire potuit hactenus. Illae etenim exclusae coetu caeterorum mortalium, ne quid erranti vulgo expositum attingerent, sacrarumque litterarum tractationem diurnam atque nocturnam rerum caducarum usu atque contactu conspurcarent, tamen ad ipsa Christi praesepia, locum omnibus locis toto mundo venerabiliorem, immo in ipsis externati & Deo recedentis animi speculationibus atque meditationibus, Arbitri hujus jactare sententiam, & chartae aeternum (quatenus durabunt mortalia) victurae insigere minime dubitarunt. Quam quidem sanctissimi viri audaciam, vel, ut isti nostri vociferantur, impietatem, tot sanctae & Christum medullitus amplexae animae imitari, & pro exemplo sequi non dubitaverunt: ignari videlicet fuerunt simplices illorum hominum animi, secuturum aliquando seculum illud, longo prius tempore à Prophetis vaticiniis praedictum, quo omni culpae suspicione majora censorum hodiernorum collegia, damnatura exactissimo illo suo, & provocationis nescio, judicio forent veterum Paganorum non satis atque sancta monumenta; quorum tamen scribendorum finis non alius fuit, quam ut ostensa mortalibus vitia in abominationem eorum venirent.

Nemo enim, qui exstet quidem, satyricus scriptor, quorum quidem hic solum scripta sentimus & loquimur, umquam alia intentione mentis sales suos mordaces commendavit memoriae, quam ut mortalibus ea ratione horrorem malorum morum incuteret. Lacedaemonios ajunt, illos bonae cordataeque vitae antistites primarios, singulis annis diem unum servis suis libertatem plenam indulsisse, eoque illos studio adegisse, ut eum diem non alio quoquam opere, quam effusis compotationibus insumerent. Cum tot tam varia natione ingenioque mancipia vino jam turgerent, patefecisse campum spatiosum ebriis, ut quo quisque vellet modo, corpus agitaret, vocem intenderet, gestus differret, denique faceret & diceret quicquid liberet. Hoc spectaculo gliscente, & nemine non furias vini, medullas mentis expugnantis, mirificis & absurdis, & abominabilibus gestibus factisque & dictis excutere volente, & secundum easdem omnia faciente, admisisse liberos suos, ut quid vino virium in humanum ingenium foret, non dictis praeceptisve audirent, sed visu & exemplo cernerent; & sobrietatem inde amare, ingurgitationes barbaras odisse discerent. Non alia ratione prudentissimi, & sapientiae studiis plene pectora instructi, homines, cum ipsi procul ex arce mentis compositae errores, & vitia mortalitatem vexantia, & differentia cernerent, neque non ipsi pars quondam eorum fuissent, licentia autem meliore potiti, velut ex alto & tuto loco palantia miserorum deliria inspicerent; monitis salubribus quodam nectare tinctis, talia scripta ediderunt, quae vitam perditorum non tam dictis, quam exemplis exprimerent, nominibus fictis ad usum verorum inductis atque compositis; non raro ipsorum etiam regum & principum sceleratis actionibus non parcentes. Talis fuit veterum Graecorum Comoedia, ex qua prognata satyrica poësis, Romanam tandem gravitatem salibus Atticis miscere instititit.

Nec in poësi hoc sapientium institutum stetit, venere in medium homines cordati excultique doctrinis, qui prosam quoque orationem vitiis, ut per ea tempora gerebantur, describendis commodarent. Horum cum omni aevo exi-

exiguus fuerit numerus, comparatione quidem caeterorum, viris etiam sanctis, Christianae antiquitatis horum studium adeo fuit gratum, ut dicta eorum crebro mediis sanctis suis orationibus & commentationibus insererent. Scilicet quod ipsi quoque abominarentur vitia illa horribilia ex animo, & pectora omni genere nobilium, & honestarum disciplinarum adeo exculta haberent, ut de facili perspicerent, intentio hominum eorum tantum abesse ut mereretur incessi, ut maxima etiam commendatione merito afficeretur, ut dicta ipsorum pro testimoniis solida auctoritate usurparentur.

Utrumque horum, quae doctissimis & sanctissimis horum hominum animis adfuisse, modo declaravi, abesse mihi videntur longissime ab illis, qui, nulla ratione idonea in consilium adhibita, tale genus auctorum veterum non vituperant solum, sed prorsus abolendum arbitrantur, quoniam nudo sermone de vitiis loquantur.

Et de PETRONIO quidem eo liberius judicare consueverunt isti censores, quod & ille solus exstet de iis, qui vitiorum immanitatem supra enarrata ratione, non carmine, sed proso dicendi genere spectandam exhibuit, & ipsi etiam consueverint de eo sine omni consideratione dominium censendi sibi sumere, quod vulgo facile approbaturos sese sibi persuadent. Loquuntur ergo & scribunt de hoc scriptore, abominabilem ideo & merito abolendum esse, quod omnia impuritatis priscae velut secreta, coram oculis spectanda exhibeat. His nos de fine atque instituto auctoris sufficere posse existimo, quae modo allata sunt.

Quod si alios contra se censores stare doceri non abnuunt, eccum ipsis Hieronymum, modo à nobis productum, qui non solum non abhorruit lectionem Arbitri, sed castissimo sermone, Christi virginibus morum, & vitae universae praecepta praescribens, hujus ejusdem testimonio, contra malos mores uti voluit. Non producam porro ad defensionem hujus vitio facti rei alios majorum temporum scriptores: media ipsa aetas, omnibus scholis jam sophistis servientibus, omni jam liberaliori disciplina, sub tenebras syllogisticationum redacta, hoc tali scriptore tantopere capta est, ut tot spretis aliis, Hieronymi nimirum auctoritatem secuta libenter, hujus & ipsa, ceu egregii testis, dictis contra vitiorum foeditates pugnare quandoque voluerit: Non producam instar talium Joannem Carnotensem, quem Salisburiensem vocant, Episcopum, Fulgentium, Isidorum, Vincentium, aliosque, quorum scripta ceu gemmis Petronianis sunt Christianitatem suam intersita. Sidonium, Macrobium, Terentianum, tacebo; quorum tamen auctoritas Arbitri testimonio utitur. Horum enim scripta à viris doctissimis jamdudum rabularum latratibus objecta sunt. Et quid volunt sibi larvae umbratiles illae, tot seculis etiam prae aliis probatum ab sanctissimis & eruditissimis mortalium scriptorem, quam primum ipsorum ingratiis publicum vidit, castraturi, aut prorsus terminis vitalibus eliminaturi? Hoc ergo adhuc unum facinus, ad consummationem suae sanctitatis reliquum habent, post tot praeclara aliorum scriptorum monumenta, miserrimis modis dilancinata atque decurtata, Petronium videlicet etiam ex viro tot seculis superstite, ignavissimum, & prorsus omnibus ignotum conficere; dum virtutibus nimirum suis, hujus vitia exstirpaturi sunt? Caveant enim vero, cavillis omnium dignissimi, tanta ambitione stoliditatis suae secretum mundo litteratiori patefacere; seque omnibus ipsos pro fatuis velle vendere? Nemo certe visurus non est, quid sub hoc lapide scorpionis delitescat.

Cum enim diversa duo sint omnino hominum piorum genera, alterum quod dolo atque fraude sanctitatem quampiam prae se ferat, atque ostentet; alterum candoris plenum, atque constanti mente verae pietatis ardens, immobile ab allatrantibus undique vitiis, adeoque sine teste cupiens virtutis: ostendant rogati nobis, in utro horum genere censendos sese opinentur, qui inducti ea caussa, ut hominibus glaucomam suae sanctitatis ob oculos obfundant, omnibus ostentandae virtutis articulis imminent, & per emissarios suos occulta ei rei quaeque expiscantur. Quae quidem res ut in confesso est, ita nulla porro probatione indiget: probari tamen ex re nata facile posset, si quo pacto id nunc ageretur. Ipsi autem vel minima nos negatione inducere poterunt, ut liquido ipsis universam probemus.

Jam vero altera illa, de qua verba modo fecimus, hominum secta, quam penitus has talium nugas non moretur, eo aperte testata est, quod optima quaeque ex famoso scripto seligens, contemnat caetera in eorum numero habere, quae quacunque ratione animum laedere, aut mores impuritate narrationum possit attaminare; eadem vero ea, quae selectissima esse videt, prorsus ita familiaria sibi iterata lectione faciat, ut jam ipsa familiaritate cum gravibus & cordatis viris opus ante damnabile etiam, si tale quidem foret, omnem videatur amisisse turpitudinem. Qua quidem in re, vel ipsos perduelles nostros testes nuncupare non trepidamus, siquidem tantum tribuere poterunt sanctissimis viris, quorumque beata nomina quotidie sanctitatis celebrant, ut iis aliquid judicii etiam in hac re fuisse confiteantur. Et haec, puto, satis poterant esse absol-

vendo ab igne vel impuriſſimo ſcripto, quodque in eum finem conditum ſit, ut lectores opere ipſo in nequitiae retia intricet.

De ipſo hoc Petronio noſtro, & ejus infeliciſſimo fragmento, aliquid addere, non fuerit fortaſſis omnino extra oleas, quandoquidem à paucis commendatus liber ejus eſt, qui non aculeum aliquem in ejus invidiam ipſi laudationi injecerint: veriti videlicet cenſoriam tantorum heroum auſteritatem, quos modo non ipſo nomine nunc attigimus. Ego vero fateor, & ipſum me minime omnium delectari adeo nuda obſcoenitate, nec in eum umquam talia finem legiſſe, ut inde aliqua mihi vernilitatis ſtimuli moverentur. Si enim tale quid animi cui foret, ſane plurimorum Chriſtianorum exſtant libri, & ſane non minus magno ſupercilio, ſi frontem videas, quam eſſe volunt vel hi ipſi, qui tantas miſerabili Petronio dividias faciunt, ex quibus poſſis, vel ſemel perlectis, multo fieri nequior, quam ſi Satyricum hoc ſcriptum totum didiceris. Nec de recentis memoriae ſolis auctoribus loquor. Unum mihi, inter veteres Chriſtiani nominis defenſores, Arnobium lege, ſcriptorem, quoad verba & phraſim, prorſus inuſitatae & reconditae doctrinae, & ex quo infinita diſcas, vix ullibi praeter ipſum exſtantia. Male utatur oculis ſuis, qui, Petronio & iſto collatis, videre non poſſit, numquam tam nude locutum eſſe Arbitrum, vitiorum exempla devitanda proponentem, quam Afer ille faciat, ob oculos ferens apertam eorundem confutationem. Liber ſane Arnobii quintus de libidinum variis generibus, & ſecretis hiſtoriis, ſine circuitu & praefatione, ſatis copioſe & detracta omni veſte, loquitur, ut Matris Deûm obſcoeniſſimi famuli, & ſcenici agyrtae, libidines non egerint planius, atque apertius exſecuti ſint, quam iſte earum hoſtis easdem deſcribat. Et de caetero hic mos eſt omnium fere eorum, qui minime timent à vitiis inquinari, ut ea ſine velo aut operimento, ſuis nominibus deteſtentur: ii autem contra, qui ſibi ipſis vel experientia, vel ſuſpicione non credunt, ſeque impares ducunt reſiſtendi criminibus, ii extemplo ignes atque arma inclamant, ſeſquipedalibus convitiis proſcindentes eos, qui ſectae ipſorum ſubſcribere renuunt. Quod ſi hoc genus hominum vitia certo ſe effugere, aut illis reſiſtere poſſe confideret, minime tantopere ab illis ſibi metueret; nec ut inſuperabilibus ſeſe ipſo exceſſu timoris ſubmitteret. Quod ſi omnino aliquis, non ſatis rebus neceſſariis inſtructus, tantae molliciei futurum ſe metuit, ut ab talibus Paganorum ſcriptis pectus ſuum conſpurcatum iri perſuaſum habeat; age ſibi caveat, ut libet, eo nomine, neque moliatur exitium contrariis, ut habeat, quae etiam fugere & deteſtari poſſit. Boni vero & conſtantis ea ſolet eſſe natura, ut opponi ſibi gaudeat exercendae bonitatis & conſtantiae ſuae materiem, ne laſſeſcat & flacceſcat vigor virtutis ipſo in uſu, velut hoſte oppoſito ſtrenuitas ſe in pectoribus militum acuit, & ſubjicit. Itaque, qui firmo ſe animo continet, cauſſam neque ipſe habet, ut delere velit criminum genus, quo internecione ſublato, ejus etiam robur in bonis moribus viluerit, neque tantopere celebrabitur. Sic neque imbellis contra vitiorum inſultationem pectus velit deleta talia ſcripta; neque conſtantia pectus munitus tanti illa faciat, uti ipſius nomine minus ſint celebria, minuſque legantur à curioſis. Virtus nimirum ipſa, ſi ſpoliata fuerit oppoſitorum duello, nec quid malum ſit, cuique inferenda contra tela, agnoverit, nec quo pacto ea ipſius boni in ſe excellentiam agnoverit. Nullum eſt, nedum ut glorioſum ſit, ſine adverſario praelium. Iners victor, qui ſine ſudore triumphat. Fortunae aleam fortitudo ſuperare non poteſt, ſi ejus adverſam vim experta non fuerit, ſi eius iratae vultum non viderit. Multum prodeſt ingenuae pietati, aliorum ſcelera iudicare poſſe. Exercentur nefaria in ſeculo cum juſtis, ut eniteſcat electione proborum mens juſtifica, atque caſtis manibus virtutibus operata. Coactae enim, & non ſtudio ſuo confirmatae virtutis nulla eſt gloria.

Haud dubie Dei omnipotentis ſingulari permiſſione atque indultu, extremo aevo in lucem reducta ſunt talia ſcripta, per tot ſeculorum calamitates non exſtincta, ut diſcere poſteritas poſſit, quanta in nocte Dei timorem contemnens mortalitas quondam vixerit. Noſtrae quidem aetatis poſteritas noctem praeteritorum incuſare minime cupit, claudit enim ſponte ſua, & claudere pugnat oculos, diei velut nimiae pertaeſa, nec in veſtigiis perditorum mortalium curſum infelicitatis ſuae ſiſtit; ultra omnia priorum exempla peccare, & obſcoenitatem pro laude ducere, pleriſque gloriae putatur. Carent enim ut plurimum hodie viventes homines fundamento verae pietatis, nec cor ſolide intus munitum timore Dei, & veritatis amore habent: ſed in diem ſolis opibus parandis intenti vivunt, Deum & virtutem procul habent: hanc inane nomen, neque extra utilitatem quippiam valere autumant, illum nec eſſe credunt, aut omnino curam rerum terreſtrium, & humanarum infra ſeſe exiſtimare. Stulti, qui non videant curam apud Deum nullam eſſe, ſed gubernare omnia ſola Deitate ſua numen illud, quod omnia miris rerum interventibus, ad recti tamen ordinem, dirigat. Nobis ſane, apertis paullum cordis oculis, etiam à ſcopo ipſo talium ſcriptorum, ad emendandos nimirum mores, recedere licet, & ex vitiorum ipſis etiam narra-

narrationibus emaculandae vitae monita & praecepta petere.

Quod si omnino fateamur, Paganorum multos, immemorabilia multa, atque scelesta condidisse litteris, & ornata floribus eloquentiae, etiam eo fine in lucem dedisse publicam, ut corrumperent animos simplicium: sane perierint isti tales, ob haec talia facinora. Ideo vero ego scripta ipsorum legere non abhorream, ut sciam propter quid tanto ingenio homines interierint, ut me instruam, mihi caveam, mihi exinde carior fiam, quam ut magistris vitiorum obsecundem, etiam minus doctis & eloquentibus, quoniam nec instructis tot copiis bonarum rerum credere me debeam. Adde quod pericula eorum, qui perierunt, prudentiorem me facere debeant ad vitanda mea; cum nemo sit, qui per se cavere sibi satis possit; melius autem prudentia nemini comparetur, quam ab exemplis male rebus suis utentium. Exempla itaque damnatorum impiorum, praeceptorum mihi loco sint, ad emendandam vitam meam, & saluti necessaria praestruenda. Quo alium merito damnatum esse duco, id ego numquam equidem commissurus sum, quamdiu quidem mihi constitero, & sanae mentis fuero. Profecto vero scripta talia specula sunt clarissima poenarum, quibus inspectis admoneri debemus, vitiorum obsequia quantam vim suppliciorum trahant. Singula enim & universa tantae impietatis facinora, certum est impunita à Deo evadere non posse. De cujus sanctitate & voluntate, si praecepta animo & confirmata est scientia nobis, impossibile certe futurum est, non corrigi mores, etiam satis antea castos, vel ex his foedis & turpibus historiis, qualibus fortuna, hoc est malitia mortalium, ludit in executione malignitatum suarum. Quod si animus, infestus criminibus, Dei judicia non cognoverit, is sane vel à castissimis facilius ad facinus impelletur, quam ab hujus generis scriptoribus. Odio enim habet utique monita salutaria, quae cum invitus leget, omnino vel contemnet, vel ad opprobrium eorum in vetitum nitetur. Quod quidem in dubio futurum duplex est de simplice peccato. At mens & nata & educata ad virtutem, generositate quadam ad gloriam & decus enitens, tum conscientia etiam roboratae usu virtutis non adspernabitur, nec poterit naturam vitiorum penitus cognoscere, ut, cum quibus monstris confligat, inspicere eo possit accuratius. Invidiosum igitur erit subducere infandum hostem explorationi melioris. Nemo imperator bellum parat, qui non cupiat, quatenus possit, vel cogitationes ipsas, nedum consilia, adversi hostis rescíscere: nec sumptibus ei rei, nec labori parcet, nec ingenio, ad exploranda omnia, ut ipse damnum aliquod inferat, & inferri cogitatum ingenio avertat atque amoliatur. Nobis autem, qui in cognitione malorum eorundem detestationem, atque adeo debellationem etiam, habemus, subducentur adversariorum subtilissimi, ut ne eorum valeamus explorare calliditatem; quorum si semel in manus pari tempore veniremus, actum utique longo & dubio tempore de nostra foret incolumitate.

His omnibus nec trepide, nec obscure permotus, fateor & prae me fero, PETRONIUM non alio dignum esse supplicii genere, quam quo habentur sodales ipsius, ejusdem census scriptores alii, quorum praecipui à viris aeque piis ac doctis ubique terrarum hodie leguntur. Etsi cum istis dictis auctor esse nolim ignarae juventuti, & immeditatae, scriptorum hujus notae quippiam, vel ad linguae cultum, vel ad sapientiae instructionem, proponi. Tenella enim aetas satis habet in Dei cognitione, & linguae usibus mediocribus addiscendis, sese occupare, ad quae ipsa etiam raro sine vi quadam & praecipientium importunitate summa adigi potest: in deteriora vero quavis cera fluxior, longe praevenit ad nequitiam ingenia defendentium. Naturam quippe solam sequens, nec usu adhuc experta, quantillam dulcedinem voluptatum quam immensa sequatur amarities. Sed ideo tamen penitus elidi extra fines vitae vitalis spiritus tot secula natos, non erit ingenui animi probare. Multa sunt in talibus, immo plurima omnino, quae ignorare turpe sit viro erudito, quique antiquitatis notitiam talem profiteatur, quali sit opus ad declaranda, quae in successionibus temporum, & versionibus eruditiorum, spinosa atque duriora occurrunt.

Hoc vero longe consultius rear futurum, si non omnibus, tamen multis, si arcere studeant à conversatione eorum adolescentes, qui talia cum ipsi patrant, tum in libris scripta, diris omnibus detestationibus exsecrantur. Quod genus mortalium sane perquam crebrum atque densum hodie invenire est. Nam quotusquisque est, qui auctoritatem aliquam habere velit, quin in iis * regionibus vitam aliquando egerit, ubi & quotidie haec talia fiunt, & palam tamen atque vulgo pessimis omnino modis ex libris veterum exsculpuntur auctorum, in vita autem relinquuntur; quoniam à majoribus descendunt perpetuo ordine ad liberos, qui parentum vestigiis insistentes, id demum liberum & licitum factu non esse censent, quod nesciunt fecisse alios. Ignorare autem non possunt, vitia fere nulla puniri, quoniam omnia quotidie patrari vident: rideri insuper eos, qui prudentiam & pieta-

* Italiam atque Hispaniam intelligit.

pietatem in libris quaerunt: iis autem vitiorum memoriam eximunt, qui ab aliis commissa diris incessunt, ut illudant simplicibus animis, absterrendo eos, velut à vetitis rebus, iis, quorum ipsi magistri exercitiis insenuerunt. At multo sane, mea quidem persuasione, & pro sapientia consultius, & pro vita beata sanctius, institutum foret, ordinem morum emendare prius, & ab rerum turpium usu abstractum animum exercendis justitiae & innocentiae addicere, quam persequi velle per maria & terras, stabula & cubilia foedarum nequitiarum, earundemque ad vanam sanctimoniae tumorem, & inanem castitatis ostentationem, memoriam eradere ex libris antiquorum. Sed, quae perfidia hodiernorum morum est, sceleratissime illud peccatur, quod sub ambitu pietatis committitur. Fatentur enim, qui sub hujus umbra facinoribus flagitiosis indulgent, conscientiam repugnare factis ipsorum, & turpitudini inhumanae non sponte velum praebere virtutem. Quare etiam duplex reatus eos perturbat, flagitiorum videlicet prosecutio, & veritatis justitiaeque agnitarum contemtus atque illusio. In omnibus rebus primum ad innocentiam gradum facit simplicitas. Neque ulli ignoscitur aequius & facilius, quam qui candore suo deceptus, aliena culpa erravit. Sic etiam, qui naturae ductum sequens, ignarus quid contra justitiae vigor postulet, impegit aliquando, quoniam peccare necesse est hominem natum, facilius veniam à communi necessitatis lege impetrat. Qui vero cognitam habens malitiam vitiorum, iis tamen non abstinet, sed eo libentius peccat, quo magis invitus debebat, quoniam perspectum habeat ingenium criminum, ei utique optimo jure gravior poena incumbit: praecipue si ad haec ejus auctoritatis est, ut exemplo ipsius ducantur alii. Hoc genere vereor, ne sint plerique magistrorum, qui scriptis vernilioribus ideo infesti sunt, quoniam tam prolixum usum habent malarum rerum, ut summa earum dulcedine afficiantur, eamque porro ipsam etiam invideant aliis. Quo plerumque ordine peccant, qui ita sese vitiis ingurgitarunt, ut retro pedem ferre non possint. Generosa vero & candida mens, neque ullius obstinationis in humanitatis erroribus vel conscia sibi, vel imperium umquam passura, nequaquam eo admittet veterum libidinum recensiones, atque historias, ut ad earum exempla peccare velit ipsa, sed tenorem perpetuum bonitatis, & generositatis suae secum servans, ideo & malorum hominum scripta legere non fastidit, ut quanta etiam in eruditis pectoribus vitia regnent, perspicere valeat; neque satis esse disciplinis mentem instruere, sed usu ipso etiam servandam virtutis legem, neque dissonam vitam bonis praeceptis vivendam; neque praecepta minus consistere in vitiorum fuga, quam virtutum obsequio, gnara, ideoque ad nil sese foedum inclinans, omnia sese inferiora censens, quae constantiam captae virtutis convellere audeant.

Hanc ipsam autem, ut ad institutae orationis finem veniamus, mentis excelsitatem, ignara veritatis coelitus manifestandae, eruditorum priscorum sapientia etiam in contemptu omnium mortalium, & quidem non immerito, collocavit. Omnia enim ad finem eundem festinare videns: gloriam, ambitionem, opes, potentiam, voluptates, poenitentiam, curas aerumnasque in vita perpetuas sequi: his deditos, omnibus momentis pendere; nullo non tempore agi, & ferri à domina instabili eorum bonorum, quae ipsis utenda, ad incertum tempus tradita sint; instituit vota, & curas, & libidines omnis vitae contemnere, & pro nullius precii rebus aestimare. Ut vero eandem hanc suam aestimationem pluribus ostenderent, &, miseratione generalis illius erroris, docerent velut de plano genus humanum, in quantis versaretur tenebris, libellos composuerunt, quibus, fictis & excogitatis personis, repraesentarent & expingerent velut potentium & fortunatorum in rebus humanis vecordiam, eamque, velut in tabella publice suspensam, omni posteritati ostenderent.

Horum in genere fuisse PETRONIUM, ipsa ipsius mors testatur. Tam enim omnia mortalia contemsit, & pro ridiculis vanisque habuit, ut in ipsa etiam mortis vicinia jocaretur & cantillaret, velut in theatro, ludis spectandis exstructo, hactenus moratus, jam vero memoria ludicrarum rerum haerente adhuc, cantillans, & animum praeteritis fabulis reminiscendis oblectans. Et haec quidem cum summa sit sapientiae humanae, neque altius ejus curae umquam subierint, quis nos jubebit solam eorum hominum auctoritatem potius sequi, qui scripta tanti viri aboleri cupiunt, quam rationem ipsam, quae utique nemini non persuadebit; alio omnino honore dignum esse hominem, tam bene de posteris mereri cupientem, ut ipso etiam vitae suae periculo non dubitarit evulgare, saevissimi & libidinosissimi omnium mortalium Neronis flagitia: ut nimirum in suavi ipsius & eloquentia admirabili scriptione, velut in speculo, cernere potuerit aetas sequens, quousque bacchari valeat malitia humanae naturae, ubi in summo rerum fastigio fuerit aliquando collocata. Nos vero tanto intervallo abest, ut tam preciosum scriptum legere possimus integrum, ut vix centesimam ejus partem ad nos pervenisse, conjectura possimus adsequi: hanc vero ipsam etiam aboleri velle, cui tot barbara secula pepercerunt, quae furialis, rogo, futura sit

ſit barbariae immanitas? Praecipue tantillo iſti fragmento, cum tot tamque ex mediis vitae negociis hauſtae inſint ſententiae, tam ſuavia dicta, tam venuſta, tam gravia etiam & concinnae venuſtatis carmina, ut cum nobiliſſimis omnis aetatis ingeniis contendere hunc ſcriptorem merito omnes fateantur. Immenſa ſit materies, ſi diducere ſingula velim. Neque ego alium ordinem totius commentationis fuiſſe exiſtimo, quam ut recenſita aliqua hiſtoria, ejus fuerit utilitas quopiam epigrammate, aut alioquin carmine, demonſtrata. Caetera non patitur nobilitas ſcripti alio, quam ei rei deſtinato opere exſequi. Nos vero à diſcendis multis inſigniter bonis, quorundam craſſe obſcoenorum malignitas non deterreat.

PRAEFATIO,

Quae praefigitur editioni Pariſinae, anni 1677.

CANDIDO AC BENEVOLO

LECTORI SALUTEM.

Inter omnes, quotquot Satyras ſcripſere, Lector benevole, vix quemquam lepidius rem aggreſſum, majorique ſtudio & animi candore pertractaſſe, quam hunc noſtrum Titum Petronium Arbitrum, quidquid etiam ejus hodie ſupereſt, ſerio deprehendo, Hic enim adoleſcens (quem ſeipſe auctor fingit) ſenili inſtructus prudentia, omnium pererrans cubilia, ſcholas atque pulpita, forum, curiam, templa, convivantium triclinia, peregrinantium denique navigia atque itinera, ſpeculator ſagaciſſimus, tandem nobis quid ubivis locorum in grandi orbis theatro obſervaverit, in quas perſonas & exempla inciderit, ea ingenii amoenitate, fide & infucata verborum ſimplicitate refert, ut in ipſummet, ceu primarum partium in hac fabula actorem, omnis redundet invidia, confeſſum nimirum qualis ex mundi contagione evaſerit, quidque pertulerit. Qui cum ſit principalis ſcopus hujus operis, ut ut à paucis obſervatus, quin potius aureum hoc ſcriptum pro neſcio quo purgamento, ipſeque auctor pro maleſano Epicureo, ex cujus ore & calamo nil niſi obſcoena & turbida fluerent, magno errore à praecipuis quibusdam viris habitus, age hic prima ſtatio eſto. Deinceps viſuri, *an quid certi indagari poſſit de aetate, qua hic noſter Petronius vixerit*; & *qua ratione ſit cum fructu legendus.*

Certum eſt auctorem noſtrum eſſe Petronium Arbitrum, ſolum de praenomine, Titusne an Cajus, & aetate variant. Lil. Gregorius Gyraldus Ferrarienſis de Petronii vita: Ab Eudemone & Libanio non longe aberat Petronius, Arbiter dictus, & Maſſilienſis à pleriſque exiſtimatus. Quo tempore vixerit, quodve inſtitutum vitae ſectatus fuerit, haud ſane compertum: in declamationibus tamen verſatum, ex iis, quae extant, elicimus. Litteratores quidam eum ante Quintilianum floruiſſe ſuſpicantur, ſed Placidus Lactantius illum vult Statio poſteriorem, quod ab eo verſus ſumpſerit, ſuiſque inſeruerit, ut illud,

Primus in orbe Deos fecit timor.

Non alium quam Petronium Arbitrum ſignificari putarim illis Apollinaris hendecaſyllabis.

Et te Maſſilienſium per hortos
Sacri ſtipitis Arbiter colonum,
Helleſpontiaco parem Priapo.

Quidam C. Plinii codices, ut & Plutarchus in lib. de diſcr. amic. & adulat. *Titum* vocant: ſic in lib. XXXVII. Nat. hiſt. ſcriptum eſt: *Titus Petronius Conſularis moriturus invidia Neronis Principis, ut menſam ejus exheredaret, trullam murrhinam* CCC. HS. *emptam fregit.* Petronius alius, cujus Tacitus meminit libris XIV. & XV. eſt *Petronius Turpillianus.* Sic enim apud ipſum legendum eſt lib. XV. Ann. ex Plutarcho. Eum vero non ſub Nerone, ſed ſub Galba periiſſe, certum eſt ex lib. I. Hiſt. Petroniorum familia equeſtris fuit, meminitque Plinius lib. VI. P. Petronii equeſtris ordinis & Praefecti Auguſtalis ſub Auguſto ipſo. Ex qua etiam familia fuiſſe veriſimile eſt Petronios, quorum Gennadius Presbyter Maſſilienſis honorifice meminit in libro de Viris illuſtribus: ſed & Flavium, Sabinum, Probum, Maximum, Primulum, alioſque, quorum non apud ſcriptores modo, ſed in ipſis lapidibus monumenta reſtant: itemque illum, qui juſſu Caracallae ante templum Divi Pii occiſus à Spartiano traditur. Sed & jureconſultum Petronium, ad quem leguntur Sollii Sidonii epiſtolae plures. Sane Petronium Arbitrum Domitiani tempora praeceſſiſſe, ex eo etiam intelligitur, quod ejus Terentianus (is eſt, quem ſuo tempore Sienen rexiſſe Martialis teſtatur.) Is igitur, quiſquis tandem fuit, Petronii ſic meminit, cum de dimetro Jambico claudo agit:

Horatium videmus
Verſus tenoris hujus
Nuſquam locaſſe juges.
At Arbiter diſertus
Libris ſuis frequentat.

C. Sidonius Apollinaris Arvernorum Epiſcopus Narbone:

Et te Massiliensium per hortos.
Ubi illi *Massiliensium horti* (ut hoc obiter dicam) non tam mihi Arbitri patriam significare videntur, quam mores, qui ex Plautino proverbio, & Athenaei historia notati sunt. In veteri libro Defloratorum, qui fuit Joannis Biturigum Ducis, non usque adeo vetusto, Petronii frusta hanc inscriptionem habent: *Petronii Arbitri Afranii Satyrici*, quod probare non possum. Nam ut, quae de Afranio Quintilianus scribit, inquinasse eum argumenta foedis puerorum amoribus, mores suos fassum, de hoc quoque Petronio dici posse videantur, longe tamen alium ab Afranio fuisse certum est.

Quod ad Petronium nostrum pertinet, jure meritoque de ejus aetate dubitavit Lipsius, & Petronium qui fuit *aequalis Neronis*, cum Petronio Satyricorum auctore confundere timuit: cum animadverteret à Cornelio Tacito in lib. XVI. Annalium relata de Petronio, haudquaquam Petronio Satyrici scriptori majore ex parte convenire. Certe ambo & nominibus discrepant. Prior dictus est *Cajus Petronius*, aut ut Plinius & Plutarchus vocant, *Titus Petronius*, *& inter paucos familiarium Neroni assumptus est elegantiae arbiter*, quod doctos viros in errorem induxit, sed *Arbitri* nomen non tulit: posterior seu Satyricorum auctor, propriis nominibus appellatus est *Petronius Arbiter*, quemadmodum à Fulgentio in lib. II. & III. Mythologiae vocatur: & nunc sub *Petronii*, nunc sub *Arbitri* nomine à Terentiano Mauro, à Diomede, à Servio Honorato, à Macrobio Theodosio, à Mario Victorino, ab Hieronymo, & à Sidonio aliisque laudatur.

Praeterea Cajus Petronius, si qua Tacito fides, Proconsul Bithyniae, & mox Consul extraordinarius fuit, *inter paucos* Neroni Aug. *familiarissimus:* magnas opes, magnam familiam habuit: homo ignavus & deses, & otio & mollitiis fluens, erudito luxu ac scientia voluptatum acceptissimus vitioso principi. Ac Petronium Arbitrum cum multi laudent scriptores Latini, veteres ac recentiores: nemo tamen magistratus eum ullos gessisse, nemo divitem, nemo amicum imperatoris Neronis fuisse, aut jussu ejus periisse, memoriae prodidit. Bibliotheca quidem Vaticana quaedam Petroniana in codice scripta servat, & his Julii cujusdam epigramma praefixum, in quo Petronius *diri Neronis amicus* vocatur, & *Arbiter arbitrio suo dictus ipse* fertur. Sed hoc hexastichon ut incultum est, corruptum, ac recens, ita nullius apud doctos in historia auctoritatis.

Denique Cajus Petronius paulo ante mortem coactam *flagitia Principis*, *sub nominibus exoletorum feminarumque & novitate cujusque stupri*, *perscripsit*, *atque obsignata misit Neroni:* ut Cornelius Tacitus in lib. XVI. Annalium tradit. Quid habent ista cum Petronii Arbitri opere commune. Caji Petronii famosus libellus brevissimus fuit: at Petronii Arbitri Satyra grandis atque verbosa, vel justum potius opus extitit: Libellus Caji Petronii pro codicillis haberi poterat, & noctes ac stupra domini Neronis, & in eum coetum admissorum atque ad omnem libidinem adscitorum exoletorum feminarumque nomina, quid quisque ibi novissime fecissent, quid passi essent, paucis exponebat. Ficti nihil, omnia vera. Contra Petronius Arbiter M. Varronem in Satyris Menippeis imitatus ex parte, prosa oratione variis carminibus mista, sub falsis nominibus, tanquam sub persona, mores hominum notavit, ac vera aetatis suae vitia carpsit, modo eloquentiam, picturam, Dialecticam, & defecisse queritur: modo Trojae Halosim versibus jambicis describit: navigantium etiam rixas, naufragium, fabellamque de matrona Ephesina narrat: interdum regulas carminis exponit. Sequuntur versus de bello Civili fere 300. & elusi captores. Qui non videt ista singula ac universa nihil ad Caji Petronii libellum, nihil ad Neronis flagitia noctesque pertinere, sed meram esse nudamque ac simplicem vitiorum & desidiae humanae reprehensionem, sale & mordaci aceto conditam: is plane nec in litteris nec in ulla alia re quidquam videt aut judicat.

Janus Dousa, ut Petri Pithoei conjecturam de aetate Petronii confirmet, scribit duas sententias aut paroemias, videlicet. *Non bene olet*, *qui bene semper olet*, & *ingeniosa gula est*, à Martiale & à Petronio ex aequo usurpari: aliam item gnomen, *primus in orbe Deos fecit timor*, Statio in libro III. Thebaïdos cum Petronio communem: ex quibus tamen sententia primam Hieronymus in epistola ad Demetriadem, postremam Fabius Planciades Fulgentius in libro I. Mythologiae (vere, an falso nescio) Petronio tribuant. Quid tum? Ideone credemus Petronium Arbitrum Neronis Aug. aequalem, & Statio atque Martiale vetustiorem fuisse, ambosque haec hemistichia Petronio potius, quam Petronium ambobus debere? Nonne Placidius Lutatius putat & disertis verbis ait, Arbitrum hemistichion supra laudatum de origine superstitionis à Papinio Statio accepisse? Idem plane dicendum de versu, quem Hieronymus ad Demetriadem affirmat apud Arbitrum reperiri. Igitur hemistichium de odoribus Hieronymus non Martiali primo auctori, sed Petronio; hemistichium alterum de superstitione Fabius Fulgentius non Statio uti facere oportebat, sed eidem Petronio asseruit, propterea quod utrique haec apud Petronium legerant & legisse meminerant; apud Statium & Martialem aut non invenerant, aut saltem invenisse non recordabantur, nec

multum

multum curabant, an ab aliis scriptoribus prius quam à Petronio fuissent usurpata. Quare facile & libenter accedo Henrici Valesii fratris mei sententiae, qui Petronium Arbitrum principatu Neronis multo recentiorem, ac natione Gallum fuisse, atque in provincia Viennensi, finibusque Massiliensium Graecorum habitavisse credit, adductus hisce Apollinaris Sidonii versibus, haut satis hactenus examinatis intellectisque, in carmine XXIII. quod inscribitur Narbo.

Et te Massiliensium per hortos
Graii cespitis Arbiter colonum
Hellespontiaco parem Priapo.

Ita enim emendandum versum medium frater existimat, cum legatur in editis Sidonii exemplaribus,

Sacri stipitis Arbiter colonum;

Nec dubitat in priscis Sidonii codicibus scriptum fuisse *GraI cespitis* seu *Graji cespitis*: quod cum non intelligeretur à legentibus in *sacri stipitis* perperam mutatum sit. Quae vulgata lectio haud dubie vitiosa est, ac ferri nullo modo potest. Quippe si *sacri stipitis* nomine Priapum ligneum designare voluisset Sidonius (simulachra enim Priapi custodis hortorum ad eorum ostia collocari consueverant) Priapi in hortis Massiliensium positi *colonum* Petronium Arbitrum vocaturus non fuit, sed cultorem, &c.

Hic virum doctissimum Petrum Pithoeum admodum miror, qui sibi *videri* ait, à Sidonio tribus versibus supra laudatis *non tam Arbitri patriam quam mores designari*, Massiliensium moribus *Plautino proverbio & Athenaei historiae notatis* simillimos. Quasi horti Massiliensium mores eorum corruptos, atque degeneres indicare potius apud Sidonium valeant aut debeant, quam Petronii Arbitri domicilium, ibi voluptatibus vacantis, ac in hortis otiantis, &c. Praeterea Petronii stilus non Romae natum, sed Transalpinum hominem sapit. Quando igitur Petronius Arbiter floruit? quaeret aliquis. Equidem existimo eum potius circa Antoninorum principatum vixisse, quam (ut frater meus arbitratur) Gallieni Augusti aequalem fuisse: cum quod elegantia Petronii in aetatem Gallieni, hoc est, in senectutem Imperii Romani, ac velut in faecem linguae Latinae cadere mihi non videtur. Petronium paulo ante Constantini Augusti tempora, certe longa infra Severum colloco. Hoc mihi persuadet altissimum de illo silentium in scriptis vetustiorum auctorum, Quintiliani, Suetonii, Plinii; Prisciano demum, Diomedi, Victorino & S. Hieronymo memoratus. Nec spernendum testimonium ipsius auctoris *picturae ne vestigium quidem reliquum esse dolentis*, cui ego crimini seculo Neronis nullum omnino locum reperio, cum ad usque Commodi principatum statuas egregio artificio perfectas adhuc extare in Urbe audiam. Optassem similiter, qui Pithoeum secuti, pro sua sententia causas adduxisse, nec solam nominis umbram hic nobis reliquisse. Mihi quidem quae D. Valesius de stilo tangit, vix, quae D. Statilius affert, praesertim de pictura, cum Arbiter idem de eloquentia atque poësi afferat, plane tanti non videntur, ut à communi recedam, quin potius pro hac confirmanda facere videntur verba haec, *Ecce belli civilis ingens opus*, &, *In Asiam cum à quaestore stipendio essem reductus. Zeuxidos manus vidi nondum vetustatis injuria victas. Inaudito more pueri pedes recumbentium unxerunt.* Quae si expendantur, ad antiquitatem auctoris spectant: hoc solum dico me in toto Satyrico, quantum hodie quidem ejus extat, nihil tale invenire, quod Neronem & ipsius noctes prodat. Ajunt Neronem sub nomine Trimalchionis tegi: sed Trimalchio ab Arbitro mitis, senex, calvus, deformis, servus quondam, ex Asia oriundus, qui domino tot annos ad delicias fuerit, mercator deinde & conjux Fortunatae, ambubaiae, quam de mactra sustulit, inducitur; qui, quaeso haec naturae, aetati, statui, & uxoribus (Poppaeae, ac priori) Neronis congruunt? Noctem quidem seu nocturnam delectationem habemus in Satyrico unam, sed cui non praefuit Nero, si Nero est Trimalchio, nec nocturnus grassator noctem ambiit, sed Quartilla juvenes Encolpium & Ascylton in stabulo ultro accessit. Haec rursus ab ingenio & ratione agendi Neronis longissime absunt.

Accedo nunc ad alterum membrum, *Qua ratione Arbiter cum fructu legendus.* Ubi praeprimis eximendus scrupulus, qui multos torsit, multos eo redegit, ut in sola amoenitate, hunc auctorem volvendo, acquiescerent: nimirum Petronium opinatos sectae addictum fuisse Epicureae, negasse cum Epicuro providentiam Dei, immortalitatem animae, tum finem, tum summum bonum hominis in voluptate, quae sensu percipitur, collocasse, adducentes pro sua sententia verba Satyrici atque fragmenti.

Primus in orbe Deos fecit timor.
Ergo vivamus dum licet esse bene.
Ipse pater veri doctus Epicurus in arte
Jussit, &c.

Nolo me ego hic immittere, quae vera Epicuri fuerit mens, inprimis de *voluptate*, cum legam apud Laërtium in ejus vita circa finem haec: Ὁ δ' Ἐπίκουρος καὶ ἀχώριστόν φησι τῆς ἡδονῆς τὴν ἀρετὴν μόνην· τὰ δ' ἄλλα χωρίζεσθαι, οἷον βρωτά. *Epicurus autem solam ait virtutem à voluptate separari non posse; reliqua vero separari, ut mortalia.*

lia. Et paulo poſt: Οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν ἄνευ τοῦ φρονίμως καὶ καλῶς. *Non licet jucunde, niſi prudenter atque boneſte vivere.* Breviter ſolum repono, ad primum, ceu fulcrum reliquorum, allegatum nimirum contra providentiam epigramma: *Primus in orbe Deos*, &c. Potius perlecto toto carmine Arbitrum dicendum, ſuperſtitionem & multitudinem deorum pro acumine ingenii ſui exagitare, quam ſuperos negare rerum humanarum curam gerere: ſuadet id ultimus verſus:

Jam ſibi quiſque deos avido certamine fecit.

Mireque conſonant haec verba. *Noſtra regio tam praeſentibus plena eſt numinibus, ut facilius poſſis deum quam hominem invenire. Ecce duos aureos pono, unde poſſitis & deos & anſeres emere.* Contra immortalitatem animae nihil objicientibus Satyricon ſuppeditat. trahunt huc verba Taciti: *Audiebatque* (*moriturus*) *referentes, nihil de immortalitate animae & ſapientium placitis, ſed levia carmina & faciles verſus.* Qui nihil aliud probant, quam quid Petronius (ſive ille noſtri operis auctor, ſive alius) tunc egerit, non quid revera ſenſerit de voluptate: O miſerandam jucunditatem, quae tot amaritudines & perpetuas poenas, eaſque in dies ſaeviores, ſecum trahit! jam juventus ludens loris caeditur, jam amaſium inquirens diſpoliatur, eundem infeliciſſimum praedicat, ipſe ad ſuſpendii neceſſitatem redigitur, Tryphaenam ſuam damnatam mulierem, & in toto navigio ſolam verberandam clara liberaque voce pronuntiat, hoccine voluptatis praemium, Epicurei ſummi boni, in quo ii vivere & mori cupiant? Vix mihi perſuadeo, ullum tam dementem inter mortales unquam extitiſſe, qui in momentanea corporis voluptate finem hominis collocarit. In talibus igitur auctoris fictio agnoſcenda, cum ſub ſcemate hic omnia agantur, Epos ſi excipias belli civilis, Haloſin Trojae, & ſi quae hujuſmodi, ac ſententioſa per totum ſcriptum ſparſa, quae quo ſpectent, continuo liquet, in aliis mimum componit: nunc ex perſona ficto ſemper gaudens nomine, nunc ex utroque, ut quo collineet, ſaltem in circumſtantiis, non perinde obvium ſit. Laudat quoque Epicurum ſomnia condemnantem, non ceu magiſtrum & ex animi ſui ſententia, ſed argumento inſerviens, quemadmodum ſaepiſſime etiam Seneca eundem Epicurum pro ſuis placitis ſtabiliendis adducit, cui tamen de caetero non adhaeſit. Ut vero uno quaſi ictu cadat Epicureiſmi objectio, & lector ab hac frivola opinione minime praeoccupetur, ecce verba Satyrici noſtri pro Deorum providentia. *Ni Deus quidam humanarum rerum arbiter pendenti excuſſiſſet indicium. Deos immortales curam humanarum rerum agere, puto intellexiſti.*

Rerum humanarum divinarumque poteſtas
Fors cui nulla placet nimium ſecura poteſtas,
Quare age fors, muta pacatum in proelia vultum,
Romanoſque cie, ac noſtris da funera regnis.

Haec Pluto, ſeu Dis pater, de caſtiganda luxuria Romanorum ad Fortunam, quam Epicurus plane non admittit: ut vel ex hoc uno appareat, Arbitrum ab Epicuri dogmate alieniſſimum fuiſſe. Caeſar ad Jovem.

Juppiter omnipotens, & tu Saturnia tellus
Armis laeta meis ----- Teſtor -----
Haec ubi perſonuit de coelo Delphicus ales
Omnia laeta dedit, &c.

Pro immortalitate animae Fortuna ad Ditem,

Pande age terrarum ſitientia regna tuarum,
Atque animas arceſſe novas: vix navita Porthmeus
Sufficiet ſimulacra virûm traducere cymba,
Claſſe opus eſt.

Pro fine & ſumma hominis felicitate in actione conſiſtere virtutes, invicto argumento ex contrario ſenſu, ex ore ipſius Encolpii, (qui ibi Polyaenos audit) ſeu auctoris: *Dii, deaeque, quam male eſt extra legem viventibus! quidquid meruerunt, ſemper exſpectant*; ut ſileam haec: *O maxima rerum pietas*, &c.

Habes, mi Lector, metam operis & cynoſuram lectionis. Supereſt modo, ut paucis evolvam, quid caetera praeter principalem hunc ſcopum in Satyrico tractetur, occaſione nempe perſonarum & locorum, in quae Encolpius incidit. Primum itaque in hiſce fragmentis (nam maximam partem deſideramus) enormem morum proluviem ſeverus Arbiter noſter proſcripturus, quomodo de eo loquitur Puteanus loco paulo ante allegato, in bonarum artium profeſſores, ipſoſque adeo parentes ob pravam educationem, & inſtitutionem invehitur. Mox procuratorum forenſium & advocatorum calumnias, judicumque juſtitiam taxat. Tum in ſacerdotum infandas libidines atque hypocriſin invectus, tranſitum ad luxum conviviorum facit, quem ſub Trimalchionis nomine ac lautitiis prolixe perſtringit. Hinc de ſcelerata paedagogorum nequitia & philoſophorum hypocriſi parentes atque amicos ſerio monet: accuſat literatorum, & artificum ſocordiam: reprehendit publicarum balnearum turpitudinem. Poſtmodum maritorum & negotiatorum quorundam ſive fortunam, ſive ingenium tangens, acerrime in levitatem feminarum animadvertit, quam facile adament, & peregrinos quidem juvenes ultro ambiant. Porro in impoſturas ac fraudes exulum & natale ſolum vertentium, quibus hoſpites ſuos & creditores, dum amplos alibi cenſus jactitant, circumſcribunt, ſtylum exacuit. Inſaniam denique teſtatorum & captatorum, nefariis conditionibus ſibi invicem inſidiantium, no-

notat. Et haec tantum reliqua sunt hujus Satyrici capita: caetera injuria temporum nobis invidit. Hicque quod interpretes monent, meminisse juvabit, Epist. ad Rom. cap. 1. & 13. tum ad Galat. cap. 5. & Epist. 1. ad Cor. cap. 6. quibus locis Apostolus de flagitiis Romanorum & Graecorum agit, non melius, quam perlecto hoc Satyrico, intelligi posse.

Superest, ut *quid hac in editione praestitum* edisseram: Satyricon damus vetus, simul & fragmentum ejusdem. Deinde P. Petronii Rhetoris declamationem & Petronii Grammatici fragmenta adjungimus. Postea plerumque tum Petronii nomine insignitorum, tum aliorum, quos recensere labor foret inutilis ac plane frustraneus, subjicimus Epigrammata, & Sulpiciae Satyricon carmen. Joannis Bourdelotii notas criticas, quae ad Petronii Satyricon intelligendum maximae erunt utilitati, ac pariter ipsiusmet Petronii glossarium (quo nil lucidius) aptissimum ad verba Latino sermoni penitus ignota, graecumque potius redolentia, quod non mediocre afferet commodum, explananda perscrutandaque: omissis denique variorum interpretum commentariis, transvolamus ad Priapeia seu diversorum poëtarum in Priapum lusus, cui succedunt veterum poëtarum Errones Venerei, Pervigilium Veneris, Floridi de Qualitate vitae, Epigramma Valerii Aeditui, Ausonii Cento nuptialis, Cupido cruci affixus, ejusdem Rosae, Priapismus cum Ecloga Tobiae Gutberleth. Haec satis sint. & priusquam te, mi Lector, deseram, unum moneo, nimirum supplenda suppleas benignus, omniaque legitime ac honesto fine legas. Quibus sic indicatis, vale, & studiis nostris fave.

PRAEFATIO,

Quam sub Typographi nomine praemiserunt Traguriensi fragmento, qui id primum Patavii edidere.

M*Arinus Statileus Traguriensis*, vir diligens, & eruditus, cum olim post absolutum jurisprudentiae studium, Patavio reversus in patriam, offendisset in Bibliotheca Nicolai Cippici, amici omnibus officiis conjuncti sibi, antiquum volumen, in eoque, una cum carminibus Horatii vulgaris exempli, Satyricon Petronii Arbitri, in quo praeter ea, quae de operis hujus auctore circumferuntur, plurima notasset nova, neque in impressis legi solita: deliberare apud se coepit de scripto publicae literatorum delectationi non invidendo, cum praeter antiquitatem codicis, ad pretium inventi conferre plurimum videretur, quod liber Hectori quondam Cippico possessus putabatur, hujus Nicolai abavo, viro longe doctissimo, magnaeque inter suos auctoritatis, & famae, quemque tradunt literis & optimarum artium gloria proximum floruisse *Coriolano Cippico*, consobrino suo scriptori elegantis historiae de bello Asiatico, quod Veneti cum Mahomete Secundo Turcarum Principe gessere Petri Mocenici ductu; cujus quidem scriptoris honorifica mentio extat apud Palladium Fuscum in opusculo de situ orae Illyrici, & apud M. Ant. Sabellicum de antiquae linguae reparatione: cumque idcirco satis causae habere se crederet, ne, quod invenerat contemnendum putaret, cum doctioribus quibusque suum consilium, primo in patria, deinde Venetiis, ac Batavii communcavit; sed inprimis cum *Johanne Rhodio*, profundae eruditionis, & solidi judicii viro. Et quia res visa omnibus est magni inprimis momenti, propter singulare auctoris de puritate & elegantia linguae Latinae meritum, cujus germanum hunc partum ut crederet, multis atque indubiis argumentis adducebatur: destinavit commodiori meditationi curam vulgandi scripti, & castigationibus illustrandi; sed quoniam suum propositum aliis occupationibus distentus exequi differebat, cruciabatque ea mora multorum doctorum hominum commotos exspectatione animos, Venetus ad Summum Pontificem Orator suum ei rei studium, auctoritatemque commodavit. Quamvis enim gravissimis urgeatur negotiis, intentaque & assidua mentis agatione opus habeat, & ut suo amplissimo muneri, ea, quam omnes in eo admirantur, prudentia, consilio, dexteritate respondeat, studia tamen optimarum artium pulcherrimum sapienti viro molestis a curis laxamentum existimat: utque est amantissimus literarum, reique literariae promovendae maxime cupidus, egit cum Statileo vehementer, ut saltem exemplum ejus partis libri, qua Petronius hic Traguriensis ab exemplaribus vulgatis diversus est, Romam ad se mitteret, quod non tarde, nec operose obtinuit. Itaque tanti legati beneficio doctissimi cujusque in urbe censurae subjectus liber, opinionem sui, quam è Dalmatia, Venetiisque ac Patavio attulerat, facile retinere est visus. Primo, quia antiquitas scripturae ducentorum amplius annorum, quam illi nemo, non tribuit, omni illum suspicione suppositionis liberat, quod eo seculo non adhuc adeo subtiliter saperent sermonis Romani lautitiae, ut hujus auctoris non alia re, quam elegantia, commendati, famam anxie ac laboriose astruere voluerint lucubrationibus suis eruditi viri: Deinde, quod lacunae pleraeque, & hiatus, quibus laborant vulgati codices, egregie per haec scripta explentur, &

complanantur, & ficubi in ipfis lacunis verba aliqua pauca, nec integrae fententiae extant, hoc fupplemento fuis locis aptata, & fuo fenfui reftituta leguntur, idemque accidit de narratione cafus infelicis illius vaforum artificis quam à Johanne Sarisberienfi accepimus Petronianam effe: cujufmodi etiam eft eodem auctore porcus Trimalcionis aliis animalibus, atque efcis, gravidus qui in hoc fragmento lepidiffime defcribitur. Accedit res omnium graviffima, ftilus non abhorrens à Petronii charactere: Verum quia hoc ipfum nequaquam perpetuum eft, nec paucae dictiones occurrunt infolentes Romanis auribus, ac fententiae etiam quaedam non usquequaque Petroniani faporis, non nemo eft qui dubitat, ne id accidat fcripturae vitio non ex omni parte germanae: aliis librariorum culpa effe videtur, qui exfcribendo alia ex aliis exemplaria errores erroribus accumularint, notafque fortaffe in margine librorum inventas auctoris verbis immifcuerint. Nobis rem in medio ponere confilium eft, & judicio legentium integram relinquere. Itaque fragmentum ipfum Statilei, ejus inventoris, manu diligenter à fuo veteri exemplari defcriptum, nudum, & quale ab eodem impetratum accepimus, correctis dumtaxat nonnullis gravioribus orthographiae mendis, publici juris facere decrevimus; quo materia praebeatur decoris ingeniis, & hujufmodi linguae Latinae munditiarum intelligentibus, in hoc fe pulvere exercendi, fcriptoremque omnium lepidiffimum hac etiam fui parte à temporis injuriis vindicandi. Accipe igitur, humaniffime Lector, hunc noftrum, qualifcunque eft, laborem, & conatum promovendi pro virili parte Latinas literas boni confule; operisque elegantiffimi integritati, quantum licuit, confultum effe pro tuo erga bonas artes ftudio gratulare.

Sereniffimo Principi

LUDOVICO BORBONIO,

PRINCIPI CONDAEO, &c.

Sereniffime Princeps,

CUm fragmentum Petronii Arbitri fuperioribus annis apud Tragurium Dalmatiae civitatem repertum acceptaque Patavii publica luce Parifios advectum ftudia doctorum virorum in partes non leviter diftraxiffet, aliis illud fcriptum pro legitimo & genuino fui auctoris foetu agnofcentibus, aliis adulterinum & fuppofititium quovis pignore effe certantibus; accidit illi perhonorifice, ut nequaquam indigna res videretur, quae tuum, Princeps Sereniffime, afpectum fubiret, tuumque judicium experiretur. Summa namque humanitate (ut rumor eft) codicem Patavio allatum in tuam Bibliothecam admififti, & ad graviffimarum curarum, quae coeleftem mentem tuam affidue intentam & exercitam habent, laxamentum, lectionem & cognitionem ejus adhibere non femel dignatus es. Ne autem temere de illius ftatu pronuntiares, viros doctrina & eruditione praeftantes in confilium advocafti, qui propofitis in utramque partem rationibus & argumentis hanc literariam caufam coram te diligenter ac ferio difceptarent. Huic ego rumori, fummo cum plaufu atque approbatione doctiffimi cujufque excepto, quin fidem haberem, minime, Princeps Sereniffime, dubitavi. Veniebat enim in mentem divini ingenii tui nobilitas, cujus immenfo captu non folum adminiftrandae Reip. & rei militaris exercendae, & copiarum ducendarum rationes, quas Viris tui faftigii convenientes etiam vulgus putat, fed etiam haec amoeniora Mufarum ftudia complecteris, & inter caeteras regias artes recenfendas exiftimas. Nec injuria; earum namque beneficium eft, ne animus humanus, ferendo feriarum cogitationum continenter oneri impar, ad otia ignava refpiciat, fed confultius ad vires reficiendas in curarum varietate, quam in fupino torpore, momentum pofitum effe ducat. Cum autem ea difceptatio manca quodammodo videri poffit ob nondum infpectum à viris doctis codicem manufcriptum, quo fragmentum continebatur, à quo praecipue petendae erant neceffariae ad inftruendum judicium conjecturae, nec multum temporis interceffiffet, ut is codex adnitentibus fummis viris Antonio Grimano, Veneto ad Pont. Max. Legato, & Antonio Priolo, Dalmatiae Praefecto, Romam mitteretur, & publice vifendus & examinandus proponeretur, effentque mihi fub praelo omnes hujus auctoris reliquiae, cum notis & commentariis paulo, quam alias editae, inftructiores, ornatioresque: mearum partium effe putavi, codicem ipfum Tragurio allatum, ficut eft mendofum & a veterum librariorum imperitia male mulctatum meis typis publice legendum proponere, unaque novam Marini Statilii, ejus domini, Apologiam, quo haberent literarum ftudiofi collectum in unum veluti corpus totum hujus caufae confpectum; & quid cuique de ea pronuntiandum effet, facilius apud fe quifque ftatuere poffet. Et quoniam te, Sereniffime Princeps, arbitro & quafi confilii praefide quaeftio haec verbis exerceri coepta eft, abfurdum prorfus & à judiciorum confuetudine alienum fuerit, fi eundem te caeterae quoque ejufdem judicii partes, quae fcripto confignatae funt, difceptato-

rem

rem non haberent. Prodit itaque liber tuo potissimum inscriptus nomine, tuaeque summae dignitatis splendore conspicuus, quo illum frui & in luce fulgentissima literarum gloriosum incedere, quae tua humanitas est, & in literas & bonas artes studium, facile patiere Serenissime Princeps, minime detrectaturum fortunam, quam huic causae gravissimus judicii tui calculus esse volet.

Serenissimae tuae celsitudinis devotissimus

J. BLAEU.

D. D. GULIELMO ET PETRO FRATRIBUS BLAEU
JOANNES LUCIUS
Salutem.

CUm praeteritis hisce annis allatum esset in Urbem fragmentum T. Petronii Arbitri, integram coenae Trimalchionis fabulam continens, quae trunca, & mutila hactenus legebatur, exscriptum à vetusto codice Traguriensi Bibliothecae Cippicorum, in quo plurima alia Petroniani Satyrici cum jam editis congruentia descripta sunt: cumque res visa esset eruditorum oculis, & cognitione non indigna, exemplum ejus ad vos, viri Clarissimi, ut perveniret efficere conatus sum, quorum opera publicam lucem acciperet; sed intervenit casus, ut alio, quam quo erat destinatus, litterarum mearum fasciculus abiret, qui tamen post varios errores incidit commodum in manus (ut audio) Viri summae dignitatis, summaeque doctrinae apud Parisios, ejusque cura doctorum hominum judiciis commissa est: nata extemplo nobilis inter ejus lectores controversia, germanusne parentis, quem praeferebat, foetus, an spurius & suppostitius videretur. Et quando codex antiquus, quem dixi, nusquam comparebat, nullique satis idonei testes proferebantur, qui scripturam vidissent, deque ea judicare possent, si qui ejus causae favebant (quos quidem plurimos, & fere doctissimum quemque fuisse accepi) non nisi cunctanter & timide tanta de re pronunciare visi sunt. Quamvis autem ipse hunc codicem, cum essem Tragurii, saepe inspexissem, ac perlegissem, & cum exemplo typis vestris impresso, quod apud me est, contulissem, & utriusque locos, tum congruentes, tum discrepantes in margine ejusdem editi adnotassem, vobisque, dum in Urbe eratis, ostendissem, aetatemque manuscripti saltem ducentorum annorum productiorem esse indicassem: tamen testimonium hac de re meum, nec apud me ipsum tanti feci, nec in aliorum animis tanto in pretio futurum judicavi, ut prolato ipso codice, & in loco celebri palam inspecto, ad fidem ejus antiquitatis asserendam opus non esset. Eoque magis, quod idem fragmentum Patavii interim editum est, nequaquam satis accurate, & dimissa passim ejus exemplaria & studia & stilum hominum eruditorum excivere in utramque controversiae partem prolixe disputandi. Itaque & ipse, quantum in me fuit, & plerique alii, quibus abstersa à provinciae nostrae nomine hac tam foeda macula opus erat, summa ope contendimus, ne Marinus Statilius, codicis possessor, in suo proposito hujus scripti occulte habendi perseveraret, sed Romae conspici, & judicari pateretur: donec summorum virorum interventu *Antonii Prini, Dalmatiae Praesidis, & Antonii Grimani, Veneti apud Urbem Legati*, confecta res est, eoque facultas summa fuit codicis per otium legendi, & pertractandi; agnitaque est ab amicis meis in hoc codice cum Amstelodamensi, quam dixi, collatio; & sicubi ab illo discrepabat, aut cum illo congruebat adnotatio ductis lineis, & appositis numeris paginarum designata, simul autem totum scriptum describi commode potuit: quod quidem ut fieret, curatum diligenter est, summo adhibito studio, ut editio ejus prodire posset quam fidelissima, una cum adnotationibus marginalibus eadem manu, qua contextus exaratus est, appositis (aliae vero quae recentiores visae sunt consulto omissae fuerunt) Item cum suis mendis quantumvis enormibus, & manifestis: nam non solum corruptae plurimae voces, sed etiam peccata orthographiae in diphthongis tum omittendis, tum perperam collocandis, in litteris majusculis non adhibendis, in negligendis interpunctionibus, & si quae alia vitiosam scriptionem faciunt, intacta relicta sunt. Qua quidem in re diversum consilium meum fuit ab editoris Patavini diligentia, quae nequaquam (ut mea fert opinio) satis opportune, & sine dubio multo quam opus erat remissius, in adornanda ejus correctione versata est. Hoc itaque exemplum ut quam exactissime typis vestris expressum appareat, magni interest proposito hujus editionis, & rationibus causae à Statilio susceptae: cujus defensionem ad vos mitto una cum hoc exemplo imprimendam. Eruditis autem doctorum virorum laboribus, si quis hac de re scribere praeterea volet, alia editione opus erit, vel si placet hac ipsa uti poterit: Ita tamen, ut quae quis de suo his scriptionibus adjicienda putaverit, omnino separatim adjiciat, quo ipsae integrae & propria cum specie visendae, & judicandae legentium oculis subjiciantur.

Romae die 14. Novemb. an. Domini MDCLXVIII.

JO. CAJI TILEBOMENI

DE TRAGURIENSI FRAGMENTO

PETRONII

Judicium ad Typographum.

Di boni! vir amicissime, quam delinitum is apte, quam bene permulsum animos eorum, quibus adhuc cordi sunt Romanae Musae venustiores; tersa de more, quam paras, editione novorum veterum quantivis pretii, Fragmentorum Petronii, quae Tragurii reperta sunt, nuper in rara & ad invidiam usque felici librorum inibi suppellectile Cippicorum illustrium. Quid enim felicem non appellem illam, quae talem, ut ita dicam, aspergit aquam indies deficientibus ac sensim pereuntibus literis amoenioribus: unde vires ipsae nonnullas valeant resumere? Nec poteras certe, Vir optime, quidquam jucundius, vel gratius adornare sapientibus ac patricii gustus hominibus, quam reticentia sepultam huc usque secretioris historiae portiunculam illam, in apricum proferre: & spurcae Neronis aulae flagitia, quae, sub exoletorum foeminarumque personis, perurbane in scenam traduxit ac una perstrinxit Petronius, omnium oculis & odio subjicere. Ubi subit abominari maxime facinus indignum prorsus illorum hominum, qui desideratissimi jure merito Satirici Caji Petronii, Arbitri inquam illius sui nequitiarum Principis, integrum corpus celant ac posteris invident. Macte igitur hac nova virtute, Vir ornatissime, perge tuis alacriter typis beare hanc ipsam, quam per amicos illustres faustis avibus ex Italia es nactus, mellitissimam partem comoediae hujus (ita vocat hoc opus Policraticus Joannis Sarisberiensis, cui aeque ac Ciceroni Terentius, familiaris fuisse videtur Petronius.) Nec vero, an illa sit perlepidi, ut erat prorsus, ingenii Arbitri nostri genuina proles, ullus dubito: cum id satis superque conficiant & probent, tum constans ac nihil turbata narrationis series ejusce literariae auctionis, cujus interventu, cupientissimo sane, vulgatorum jampridem Petronii fragmentorum hiatus & lacunas expleri: peregrina, quae irrepserant, verba, migrare: contraque propria in eorum locum redire, ac postliminii quasi jure, plane mireris revertere: Tum etiam suavis, ac nulli cum illa communis, nitor & concinnitas orationis: ut alia praeteream argumenta, non minoris addicenda. Sed objiciet quis forte, multa notari in illa, quae vix audiant Latine: multas voces insolitas ac ita obscuras, ut vel ipsi Oedipo negotium facesserent; adeo ut tam purum, tam nitidum tamque politum scriptorem minus redoleant. Cedam equidem: sed ille quoque concedat necesse est, (si quid illi saporis ac solertiae bonis in literis) Petroniani sermonis leporem, gratiam atque venustatem, haec inter micare, &, ut stellas inter luna minores, clarius refulgere, ut isthaec proinde aut male nitenti, vel deficienti αὐτογράφῳ, aut amanuensi non satis perito imputari debeant. Neque mehercule haec impudens dico; cum noverim probe, id infortunii genus accidisse huic ipsi Petronio, cum primum Venetiis anno millesimo undequingentesimo, praelo commissum est, atque publicatum Satiricum illius

------ lacerum crudeliter ora,
Ora manusque ambas, populataque tempora raptis
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nares.

Verum enim vero bono politiorum literarum fato, tempore ex illo poene nullus, cui paulo blandius arriserint ipsae Musae, non annisus est ei ferre suppetias ac medicinam facere; imprimisque Hermanus Buschius, inde Johannes Alexander Brassicanus: ac ita deinceps, ordine commentationis cujusque, Joannes Auratus: Henricus Memmius: Alphonsus Delbenius: Claudius Puteanus: Joannes Sambucus, Pannonius ille doctissimus, qui MS. Codicis longe amplioris meliorisque, quam qui tum editi erant, opera, Petronium in multis perfectiorem, & paginis etiam solidis auctiorem reddidit Antverpiae centum abhinc annis minus uno: Joannes Tornaesius, qui suam editionem Lugduni, paulo post instruxit, sane praestabilem: Henricus Stephanus: Petrus Daniel, qui, sub Pierii Aureliani nomine, eruditissimas suas in Petronium notas in vulgus exire, si vixisset, constituerat: Pithoeus uterque: Mamertus Patissonius, qui, praeter varietatem lectionum, quas elegantibus quidem formis, cum ipso Petronio Lutetiae chartis illevit perpulchris anno M. D. LXXVII. Aliam insuper tam magis nitentem, quam esse potest, locupletioremque authoris illius editionem perfecit ibidem, annos post decem, Joannes Passeratius, cujus exemplar & id suffertum manu propria lectionibus variis notisque innumeris, quin & felicibus conjecturis ditatum ac illustratum asservat Parisiis I. Jacobus Mentelius, Vir Nobilis. Michaël Gaspar Lundorpius, qui ὁμολογούμενα de Petronio praeclara collegit, falso Erhardi nomine alias edita. Germanus Coladonius; Janus Dousa Pater, in quo perfecta semper eruditio certavit cum ingenii pulchritudine: quique inter caetera de Petronio Arbitro, hoc etiam est promeritus, ut insignia duo loca ipsius: alterum de ductili vitro, alterum de coena Trimalcionis, quae sibi quon-

quondam assumserat Joannes ille Sarisberiensis, in Satirici ordinem authoris ejusdem, primus ipse redegerit. Petrus Guirandus: Joannes Ricardus: Gulielmus Dupeyratius: Claudius Binetus: Janus Dousa, Filius: Conradus Rittershusius: Jacobus Bongarsius: Joannes à Wouweren, & ille quid utique non praestitit? quos pluteos non excussit, ut Petronium nova luce suffunderet? Gasper Scioppius: Josephus Antonius Gonsalius à Salas, qui suis in Petronium Commentis, iisque selectis Juppiter! & amussitatis exacte, curavit ad Sirenem Latinam seu purissimarum vocum illius quasi promptuarium, nulli ni fallor, qui Romane loquendi amat veneres, non valde gratum, ac propemodum necessarium. Joannes Bourdelotius: qui Commentario, illoque brevi ac mire diserto atque accurato, eundem enucleavit. Renatus Morellus; Joannes Petrus Lotichius, qui notis ad Petronii verba ἰατροφυσικὰ ζητήματα praemisit, curiosa omni doctrina referta atque ad miraculum erudita: Thomas de Judicibus: aliique adeo sunt multi, ut enumerando vix sustineas. Qui omnes invicem fecere Animadversionibus & Collectaneis, Castigationibus & Schediasmatis, Racemationibus & Scholiis, Observationibus & Symbolis, Excursibus, & Conjectaneis, Notulis, Dissertationibus ac Spicilegiis: ut, quem quondam turpi ubique scatentem stribiligine, mutilum, dederat vetus editio, Venetiis: vel ex ipsa postmodum Calderiana, Parisiis: emaculatum nunc tandem, ac tantum non restitutum feliciter habeamus. Quod certe cum tuo, Vir eximie, novo hocce fragmento, quod e vetustissimo (ne quid fraudis in eo subesse quis putet) simul & integerrimo Mureti Codice Manuscripto, cujus meminit Petrus Daniel in notis, describi fortean sibi olim curaverat Venetiis, dum doctis quibusque percharus juvenis hic commoraretur Muretus, Hector Cepio seu Cipicus, civis Tragurianus, vir apud suos magnificus, & optimarum artium gloria laudatissimus: similiter actum iri, mihi facile persuadeo, statim atque secundo artis tuae munere dimiseris, publicaveris; illiusque salutem τῶν ἰατρῶν χαριέντεσι adposite commendaveris. Sed interim, Vale.

JOHANNI CAPELLANO

Illustri viro, & Christianissimi Regis Consiliario,

JOH. CHRISTOPHORUS WAGENSEIL

Salutem & observantiam dico.

SI fatendum, quod res est: oritur utique frequenter amicitia ex occulto quodam animi impetu, & intus latente inexplicabili causa. Neque enim alio referre possum summam benevolentiam, qua me hominem peregrinum & ignotum, necdum ullius in studiis nominis, omnium omnino meritorum expertem, atque adeo à nemine commendatum, ubi primum inter cultores tuos admitti poposci, ilico complexus es, quamque mirifico in me studio perpetuo comprobasti. Nempe patuere mihi assidue aedes tuae: licuit è tuis dictis, factis, ac institutis sanctioris philosophiae monita haurire, & ea ediscere, ad quae si non admissus fuissem, non erat operae pretium ad excolendum ingenium meum, noscendosque hominum mores totam fere Europam lustravisse. Enimvero uti haec beneficia tanti, quanti bonam mentem, aestimo: ita testimonium ac judicium tuum, quo ipsius OPTIMI MAXIMI REGIS Numen, Majestatem, divinamque liberalitatem mihi propitiasti, nec ullis verbis exprimere valeo, ac ne satis quidem mente concipere. Cui tantae benignitati tuae quando aliam referre gratiam nequeo, ejus me tota vita memorem futurum polliceor. Has ergo litteras confessoriae tabellae, ac velut pignoris loco, te habere quaeso, & simul aequi bonique consulere munus, quod adjunxi. Etsi enim quae de meo contuli, levia & non satis digna sunt in cujusquam manus, nedum in tuum conspectum venire, quippe quae petasatus in ipso Hispanicae peregrinationibus procinctu, multas inter occupationes celeriter effudi: quia tamen Summi Viri HADRIANI VALESII insignem Dissertationem elicuerunt, ideo quam à se non habent, auctoritatem & lucem ab ea mutuantur, & cum tibi, tum Reipublicae litterariae, nonnihil se isto nomine commendabunt. Nam sine illa fuisset, meae profecto nugae, ad amicum majori fiducia quam cura privatim scriptae, numquam prodiissent in publicum. Valesianum autem acre de novo Petronii fragmento judicium ex Hispania reversus supprimere diutius sine flagitio non potui. Tam perspicue enim (audacter dico) omnem errorem nobis dissolvit,

Ut contra si quis sentiat, nil sentiat. Vale Illustris Vir. Data Luteciae VI. Id. Januarii Ann. M. DC. LXVI.

JOH. CHRISTOPHORI WAGENSEILII

DE

CENA TRIMALCIONIS

Nuper ſub Petronii nomine vulgata

AD

CHRISTOPH. ARNOLDUM V. C.

DISSERTATIO.

CHRISTOPHORO ARNOLDO V. C.

JOH. CHRISTOPH. WAGENSEIL

Salutem dico.

ANTE hoc biennium cum Romae commorarer, convenit me aliquando eruditus vir, qui nunc fato functus eſt, *Abrahamus Ecchellenſis:* cumque vario ſermone inter cetera de Italorum recens editis, ac poſtmodum edendis ingenii fetibus colloqueremur, mentionem injecit Petroniani nequaquam mutili codicis, quem in Dalmatia repertum Venetus ad Pontificem legatus poſſideret, & poſt ſuum in patriam, quem maturabat, reditum, eſſet facturus publici juris. Cumque eo nuntio vehementer me gaudere animadverteret, recipiebat pro ſua erga me humanitate, acturum ſeſe hoc gnaviter, ut ipſius libri legendi mihi faceret copiam. Convaſaverat autem jamtum ſua Ampliſſimus Orator domum rediturus. Quare etſi illius opera, meumque eluſum deſiderium, nihilo tamen minus emolumento reip. litterariae, & mihi quoque, quem Petroniana venuſtas ſerium ſemper habuit amatorem, tacite gratulabar: neque me continui, quin ilico eos qui affectu benevolentiaque mihi junguntur, (quos inter Te V. C. tuo erga me merito praecipue numero) ingentis meae voluptatis redderem participes: Enimvero hanc animo conceptam laetitiam paullo poſt apud Taurinos degenti mihi, Venetorum litterae non parum imminuerunt, quod haudquaquam totum Petronium, ſed inſigne tantum fragmentum ab interitu vindicatum memorarent. Imminuerunt autem, non tamen abſtulerunt funditus. Quippe perſpectum habeo non vilius coli ab eruditis librorum, quam ab antiquariis ſtatuarum, fragmina,

Et Curios jam dimidios, naſoque minorem
Corvinum, & Galbam auriculis naſoque carentem.

Erutus fuerat quondam Romae fortuito e ruderibus truncus ſine pedibus, capite & brachiis. Ei nihilominus quotquot in Urbe ſunt ſignorum principatum detulit immortalis Michael Angelus, & illius lineamentis inhaerendo, ſummae ſuae arti, cujus rudimenta cum ipſius naturae veritate certantia, animorum etiam picturam monſtrabant, multum contulit: ideoque inter toto orbe nota antiquitatis ſpecimina ultimoſque humanae induſtriae conatus, Venerem nimirum pudicam, Antinoum, Nilum cum ſeptemdecim puerulis, & trium (quod non tam Plinio, quam oculis, credimus) artificum divinum illud opus, Laocoontem, ſimulacrum hoc in Vaticanis hortis honoratiore loco repoſuit. Similis Petroniani foedum in modum laceri corporis hactenus apud litteratos ſors fuit. Idem ergo novo huic membro ominabar, proindeque ſummopere optabam, expleret aeſtuantium cupidinem graviſſimus Senator, neque nimis diu ſpes noſtras moraretur. Ex eo deinde tempore Gallicum iter ingreſſo mihi, nihil de Petronio amplius reſcire licuit: donec hiſce diebus eruditorum conſeſſui, qui in celeberrimi *Menagii* muſeo ſingulis hebdomadibus habetur, interveniens non prodiiſſe ſolum comperio in Italia Petronianum fragmentum, ſed etiam Luteciae novam editionem ad ejus exemplum adornatam. Quaeſito itaque Bibliopolae nomine & domicilio, celeri gradu ad illum me confero: & pretio quod poſcebat exſoluto, domum repetens, librumque in manus ſumens, curioſos oculos admoveo. Cum vero initia pridem aliunde nos habere animadverterem, his praetermiſſis, novitate animum oblectare unice deſiderabam. Vix autem unam & alteram pagellam perlegeram, & ſtatim moto diutius capite, ſpondere (intra memet inquam) auſim, hunc ſermonem non eſſe Petroniani ſaporis. Quare cum dicente hactenus noſtro, *nequaquam recte faciat, qui cito credit:* judicio ad hoc agendum evocato, veritatem explorare, totumque libellum cum annexis praefationibus ſollicite evolvere inſtitui. Cui operi dum defixus incumbo, bene multa ultro ſeſe mihi offerebant, ex quibus confictum eſſe a plano quodam iſtud Trimalcionis convivii ſupplementum, non ſuſpicari, ſed citra trepidationem affirmare poſſe exiſtimabam. Quod num bene, num ſecus abs me factum ſit, ut dijudices, rationum quae ſuccurrebant momenta inter feſtinandum in chartam conjicere, & ad te, *Arnolde clariſſime*, perſcribere viſum eſt: ut pro ea qua polles ſingulari doctrina, hiſce vel addas vel demas fidem, atque ſi & tu pedibus in no-

noſtram ſententiam iveris, popularium juvenum animos ad magna ſurgentes a peſtilenti hoc ſidere cavere ſibi jubeas, nec iſtam laciniam Petronianae purpurae apud nos quoque aſſui patiaris. Qui enim talibus nutriuntur, non magis ſapere poſſunt, quam bene olere qui in culina habitant. Equidem nullus ignoro, periculoſae plenum opus aleae eſſe, de aliquo ſcripto, num genuinum aut adulterinum ſit, velle pronuntiare. Nec longe quaerenda magnorum virorum exempla, qui toto hic coelo miſere aberrarunt. Opus multa eruditione, limato judicio, accurata circumſpectione, & familiari, ut ita loquar, cum ſcriptoribus neceſſitudine: quo quem non tam cum vulgo ad alloquium, quam ad intima arcana admiſſum appareat. Quae omnia etſi in me perexigua eſſe ſentio, ac praeterea in hac longiore peregrinatione mihi libri nulli praeſidio ſunt: non tamen coram Te, tam benigno rerum aeſtimatore, hanc cauſſam agere reformido. Hic enim Judaei mei mihi obverſantur, quorum in Talmudicis Digeſtis cum a τοῖς ἔξω prolata argumenta ſunt, ſaepe mulier aut ſervus magiſtro reſponſum praeripit, cauſaeque bonitatis fiducia, ſecum adverſarium committi depoſcit. Eadem & mihi mens: aut ſi mavis, jure bono utor Quiritium, quod cum lex Cornelia de Falſis violata eſt, perſecutionem criminis etiam cuivis e populo indulget. Prius autem quam rem ipſam aggredior, geminis qui contra me dicunt teſtibus aurem nonnihil porrigam. Etſi enim repellere eos poſſem tanquam minus idoneos, quod alter pro amico Typographo ex compacto, alter Typographus pro ſe ſe, atque ſic ambo in rem ſuam loquuntur: ne tamen habeant quod querantur, age tantiſper audiamus, quo nobis commendent modo Deorum hoc munus ſcilicet.

Sunt in ipſo ſtatim limine aliqua, quae me offendunt, quibus tamen neutiquam vacare conſtitui. Nolo enim operoſe diſquirere, quae vocabuli Ἀνέκδοτος germana vis ſit. Tolerabo quoque illum Euripidis verſum etſi (quod fateor) aegerrime, cum certum ſit Chriſtiani eum hominis pietatem fere laceſſere. Poſtquam enim ſancto Spiritui Menandri effatum in divini oraculi dignitatem evehere, omneſque fideles graviter hortari placuit: Μὴ πλανᾶσθε, φθείρουσιν ἤθη χρηστ' ὁμιλίαι κακαί· iſtud adverſa fronte pugnans Euripidis: Ἤθους δικαίου φαῦλος οὐ ψαύει λόγος, non putarim nude & ſimpliciter laudare, eoque librorum frontes exornare cuiquam eſſe integrum. Eſto, commoda molliri queat interpretatione: ſed nobis caſte ſobrieque non ſentiendum ſolum, ſed & loquendum. Alioquin uti nihil tam probe dictum, quod perverſa ingenia in pravum ſenſum detorquere non queant: ita quoque haud ullae tam exſecrabiles voces, quae bonum ſenſum ſibi affingi non patiantur. Adde, quod Euripidis dictum prorſus οὐδὲν πρὸς ἔπος. Satis enim honeſte pleraque peraguntur in hoc convivio, ita ut nullius animus moreſque ex hujus fragmenti lectione noxam ſint contracturi. Haec autem, uti dixi, late nunc non proſequor. Illud vero quod porro ibidem exprimitur *praefixo judicio de ſtili ratione ipſius*, condonari nullatenus poteſt. Quis enim alius ita loquutus? Et quam miſera eſt haec innocentis pronominis è ſua ſede in aliam deportatio? Immo quorſum quaeſo de ſtili ratione judicium? Si enim omnino Petronii eſt hoc fragmentum, haud ultra de ſtilo admodum laboramus, ſatiſque conſtat, quo cenſu ſit habendum. At longe melius *Cajus Tilebomenus* ſuam Epiſtolam *de Tragurienſi fragmento Petronii judicium* inſcripſit. Ad eum autem nunc noſtra pergit oratio, libratura rationum illius pondera, ob quas fragmentum hoc nobis obtrudere molitur.

Principio urget *conſtantem ac nihil turbatam narrationis ſeriem; quodque hoc auctario vulgatorum pridem Petronii fragmentorum hiatus & lacunae expleantur.* Convenienter profecto ex Rhetorum praecepto hoc argumentum primo loco poſuit. Tam leve enim eſt, ut nihil ſupra. Ecquis adeo hoſpes eſt in bonis litteris, ut neſciat omnem aetatem tuliſſe ineptos ſycophantas, qui otio & ingenio ſuo abuſi, ingratis Gratiis ab aliis ſcripta incruſtrare & pro ſuo arbitro interpolare ſategerunt, ſervato utcumque ordine rerum? Quin ſi iſta valet collectio, tum quidem Livii aut Curtii ſupplementa illis ipſis auctoribus tribuamus licet, ob retentam ſane ſeriem rerum geſtarum, & utcunque expletas, quibus illi ſcriptores laborabant, lacunas. At vero praeterquam quod vetera & recentia in hoc fragmento ante cohaerere dicuntur, Petronianum inſuper genium, *ac nulli cum illo communem nitorem & concinnitatem orationis*, offendi, urgetur. Ingenue fateor majoris hanc rationem eſſe ponderis, ſi idonee probari queat, ſed an quiſquam id ſit praeſtiturus, vehementer etiam atque etiam dubito: mihi enim rem recte penſitanti contraria omnia veriſimilia apparent, & clarum certumque diſcrimen inter veri & ſimulati Arbitri orationem indicare me poſſe mihimet videor. De hoc autem in progreſſu erimus ſolliciti, illud interim verbo indicandum, Tilebomeni conjecturam qua ſuſpicatur, fieri potuiſſe, ut Hector Cepio novum hoc fragmentum è Mureti vetuſtiſſimo & integerrimo codice deſcripſerit, non ſatis (ſi quid ego proſpicio) rem acu tangere: nec enim plane conſtat Muretum unquam talem habuiſſe codicem, & Petrus Daniel, qui ſolus illius meminit, ita rem narrat, ut facile appareat, è vagis ac incertis rumoribus eam hauſtam, quales

les ſaepe viris etiam doctis imponere, nemo tam rerum humanarum ignarus eſt, qui neſciat: & longe probabilius eſt, credere, ipſum Muretum palam jactaturum fuiſſe, ſi tale quid ei obtigiſſet. Sed eſto, habuerit Petronii optimum codicem Muretus, quia tamen Traguerienſe exemplar ducentos amplius annos agere volunt, utique nullo modo fieri poteſt, ut ex Mureti libro ſit expreſſum. Ceterum quae adverſus Tilebomenum diſſeruimus, faciunt eadem ad impugnandum Patavinum typographum, qui ſupra typos ſapere auſus eſt, & non imprimendi tantum, ſed & judicandi partes citra Quiritium ſuffragium ſibi praepoſtere arrogavit. Nempe idem alta voce crepat, *lacunas pleraſqae & hiatus, quibus vulgati laborant codices, egregie hoc fragmento expleri; quin & ſtilum à Petroniano charactere non abhorrere.* Ad quae quia pridem Tilebomeno aut ſatisfecimus, aut de ſatisfaciendo fidem oppigneravimus, non eſt cur idem bis repetamus. Tantum quaedam circa ea, quae alter non indicavit, monere operae eſt pretium. Poſtulat nimirum is homo, ut ei credamus Marinum Statileum codicem ſuum *primo in patria, deinde Venetiis & Patavii cum doctoribus quibusque, inprimis autem cum Johanne Rhodio, profundae eruditionis, & ſolidi judicii viro, communicaſſe*, qui omnes quantum indicant ſequentia, plurimum ei detulerint. Haec autem ſi ita ſunt, quare nihil ex his quae maxime opus habemus, aut videmus? Quare tantorum virorum judicia ſupprimunt? Cur gravi & perenni ſe opprobrio exponere, quam illa fragmento annectendo, eidem ſibique auctoritatem conciliare malunt? Quid tergiverſantur? Quid nos ſuſpenſos tenent? Quando igitur tam ſubdole, tam inique; nobiſcum agitur, condonabit nobis typographus, ſi in eam deveniamus opinionem, nihil eum praeter atram ſuam fuliginem nobis vendere, omniaque turpiter eſſe confiċta. Eccur enim alioquin, obſecro, ex bene multis Venetis & Patavinis, egregiis viris, unum tantummodo nominaſſet Rhodium, niſi quod is rebus humanis exemptus, ἐν μακάρων νήσοισι degens, de tanta contumelia, quae per flagitium nomini atque doctrinae ipſius infertur, agere non poteſt? Claret inter Patavinos profundae elegantiorum litterarum cognitionis vir *Octavius Ferrarius*. Quare huic non exhibitus liber? aut quare ne tum quidem cum iſta ederentur, rogatus praefaretur aliqua, & quo gratioſius eſſet ignotum fragmentum, haut gravatim efficacem ejus commendationem ſuſciperet? Ea re aut totus fallor, aut vappam hanc indignam judicavit, cui ederam ſuam appenderet; eoque ire juſſit, quo Voluſi Annales à Catullo ablegantur. Interim certum eſt cum ego Patavii degerem, nihil Ferrarium de Petroniano fragmento habuiſſe perſpectum. Secus enim non id clam me habere voluiſſet, quem inter cariores admiſit, & non privatim tantum, ſed & publice propenſi favoris crebris teſtimoniis eſt proſequutus, adeo ut & varias lectiones, quas ex optimo Apuleii M. S. excerpſit, nec non alia quae in pretio habeo, ultro communicarit. Quomodo autem latere poterat optimum Virum Petronii hoc fragmentum, ſi cuiquam Venetiis aut Patavii, in primis Johanni Rhodio, cum quo arctam, quoad Deus & fata ſiverant, coluerat amicitiam, cujuſque defuncti etiam funus ſupremo humanitatis officio curavit, vel minimum innotuiſſet? Quemadmodum vero clavus clavum, ſic nugae hic trudunt nugas. Venetorum enim & Patavinorum litteratis derelictis, Romam mox pergit noſter, atque nobiliſſimum legatum fragmentum, quod impetraverant, doctorum in Urbe cenſurae ſubjeciſſe, obque ducentorum in primis annorum aetatem, pro libri bonitate judicatum fuiſſe perhibet. Elumbis eſt autem haec collectio eorum; nam nemo unus cordatus Romae (uti mihi perſuadeo) potuit πρὸς ἑαυτὸν συλλογίζειν. Nam ſi poſtremis temporibus fraus haudquaquam facta, ideone confeſtim umquam admiſſa? Atqui non heri, aut nudius demum tertius nati, cum qui πλαγίως aliorum ſcrinia compilant, tum qui à ſe confictis vel antiquitatis, vel magni alicujus nominis auctoritatem tribuunt: immo vero cum ipſis litteris, nec prius deſinent, quam omnia in priſcum chaos relabantur. Plautina auctaria, Ciceronis contra Salluſtium, & hujus adverſus illum declamationes, Senecae ad Paulum Epiſtolae, aliaque ejus farinae, duorum ſaeculorum facile aetatem agunt, neque tamen ea propter fidem male ambulantem obtegunt. Sed deſeramus haec, quia notiora ſunt, quam ut verbis opus ſit: & potius miremur os frontemque typographi, qui quantum apparet, reliquos mortales fungos credidit, dum incogitanter temereque quidvis effutit. Praemiſit enim *ſaltem* (tantum dicendum erat) *exemplum ejus partis libri, qua Petronius Traguerienſis ab exemplaribus vulgatis diverſus eſt, Romam ad illuſtrem Legatum miſſum:* ſub finem itidem diſerte fragmentum hoc Statilei manu diligenter è ſuo veteri exemplari deſcriptum profitetur. Ergo ſi Statileus veterem ſuum codicem retinuit, quomodo viri docti Romae de illius aetate tulere judicium? Si autem omnino tulere, qui fragmentum ſua manu deſcripſit? Quamprimum iſta inter ſe conciliaverit Frambottus, tum non amplius typothetes, ſed confeſtim

erit mihi magnus Apollo.

Nunc vero miſſos tandem faciam geminos praecones, atque adverſus ipſum depugnabo fragmentum decretoriis armis: & injuriam inquam Arbitri vindicabo, & dignitatem: evincamque *malae & adulterinae notae eſſe hoc fragmentum*,

ita

ita manifeſtum facientibus indicium tam VERBIS *quam* REBUS. Ad quae digito monſtranda dum me accingo, illud interea arbitrandum relinquo, annon ſuſpectus merito nobis eſſe debeat Statileus, quod ſolum hoc fragmentum protulerit, reliqua autem, quae in ſuo codice leguntur ſuppreſſerit. Nam cum in aliquibus locis non tralaticia deformitate Petronius adhuc ſit inſignitus, ſaltem quidquid erat lectionum varietatis, indicare debuiſſet: ut haberent unde tentarent Philologi, num totam illi formam ſuam reddere, & omnem ſcabitudinem ſine cicatrice delere poſſent. Proinde jam ſtatim conjiciat quis, prorſus nihil praeter hoc fragmentum illum poſſidere in univerſo ſuo cenſu. Jurabat tamen ſimulate, Petroniano codici haec eſſe inſerta; ne ſi nuda & ſeparata tantum diceret inventa, de fuco ejus moveretur ilico ſuſpicio.

Praeterea & illud mirum videri queat, quod commodum Trimalcionis cenam fragmentum perſequitur. Nam ſi rem recte penſitamus, nullibi facilius planus aliquis dolum & verſutias exercere poterat. In ceteris majoris operis laboriſque res fuiſſet, vel ad ſpeciem aliquid ſubornare: hanc autem telam ſemel coeptam valde pronum erat pertexere. Praeparato ſic duplici dubitatione animo, nunc denique majoris momenti rationes inculcare satagemus. Igitur quod ad Verba attinet, ajo illa barbara, monſtroſa, immo ne humana quidem, quae adeo frequenter hic offendere eſt, impoſturam prodere. E multis quaedam per ſaturam proferam in medium. Scilicet habemus *babaecalis*, *credrae*, *culuſta*, *bacaluſias*, *pataracina*, *mulſipultarium*, *caldicer*, *mixcix*, *burdubaſta*, *conſtreinum*, *neſapium*, *cromataricas*, *offla colaris*, *aecrophragiae*, *ſeledatae*, *mu nec ma*, *dignitoſſo*, *merculia genge*, *mataritata*, *copo copilatus*, *cbiam*, *ipim*, *cacritus*, *minuciolum*, *vaccatonem*, *ſaucunbulum*, *gizeria*, *excattariſſaſti*, *artiſſelium*, *coricillum*, & qui alii occurrunt horribiles ſoni, ſive, ut ille ait, lapides cerebrum excutientes. Atque hic nemo mihi regerat, occurriſſe jamdudum huic dubio utrumque hujus fabulae prologum, cauſando & ſcripturae vitio, & librariorum imperitia iſta potuiſſe accidere: talem etiam reliquorum, quae de Petronio ſuperſunt, & aeque ſordidam fuiſſe olim faciem: exſpectare nunc Ariſtarchos noſtros, ut in hoc pulvere ſeſe exerceant, ac palmam in medio poſitam conſequi laborent. Nulla ſubiit animum oblivio: jam haec teneo memoriter: immo quod iſti tam inſtanter flagitant, ego ambabus ultro largior; non tamen ideo meum eludent ictum. Ingenue fateor undecumque potius, quam ex Latio ortos fuiſſe librarios, qui talia ſcripſerint: nec fieri poſſe, ut homo paucula Latinorum edoctus vocabula, tam inhoneſte dictiones deturpet. Bonum factum! Si tales erant, quare ſui ſemper non exſtitere ſimiles? Quare bene multae illae, quae de Trimalcionis cena ad nos paſcendos remanſerunt verae reliquiae, adeo immunes eſſe potuere ab omni fere labe? Nam prout iſtac hic exprimuntur, certant cum emendatiſſima, quotquot exſtant, editionum: in ceteris autem nulla non pagella enormibus ſcatet mendis. Quod ergo iſtud quaeſo praepoſterum fatum, ut tantum quae aliunde victura, aliunde edita dudum erant, incolumia & compta ad nos è codice Traguriensi pervenirent? Quare, inquam, librarii nullam exordio rubiginem affricuere, ſed fidem ac peritiam ſuam nobis comprobant? Quomodo autem tam repente oeſtro perciti ea membranis illinunt, quae non hominum verba, ſed pecudum mugitus, videantur? Nempe hic quidem manifeſte tenemus planum, qui non ſatis ex Arbitro noſtro didicerat, *multa oportere una conſentiant, ut mendacium aliquod conſiſtat.* Idcirco dum γνήσια Petronii fragmenta pulchra atque ornata, ſua autem affectato ſitu rancoreque ſqualentia in hoc theatrum educit, prodit ſe miſer ſorex, & captus eſt: habet. Nondum argumentum de Verbis me dimittit: & quamvis inductione earum phraſium, quas Petronius in deliciis habuit, ac frequentiſſime ingeminavit, noſter verſa vice planus vel rarius, quam par erat, vel nunquam per ſuum ſtuporem adhibuit, ἀπόδειξιν formandi ſeſe offerat occaſio: ſciens tamen, cum aliunde ſatis probationum ſuppetat, iſta praetergredior. Quin potius ſuas impoſtori voces reddam, & uti ab omnibus ceteris mortalibus diſtinctum (perfrictum tamen) vultum vocemque habet: ita & peculiarem ei eſſe loquendi idiotiſmum, cum quo Petronius nihil commune habeat, eum quod forſitan in ſe ipſo non agnovit, edocebo.

Ne autem nimietate faſtidio ſim legentibus, delectu inſtituto *quatuor* inprimis *loquendi modos*, quibus ipſe Petronius nec ſemel uſus deprehenditur, ſignabo. *Primus eſt, quando toties ineptiſſime humanitatem aliquibus hominibus adimit, & neſcio quid in locum reponit.* Dixit quidem diſertiſſimus noſter Arbiter, *Quid vos me jumentum putatis eſſe, aut lapidariam navem? Hominis operas locavi, non caballi: nec minus liber ſum, quam vos.* Dixerat quoque alibi: *Lorum in aqua, non inguina habet:* quibus ſane nihil excogitari potuit argutius. Sed Pſeudo-Arbiter, ſervum pecus, ineptus imitator, longe aliter & per ſummam vilitatem ἐπιφωνηματικῶς c. 38. *Plus vini ſub menſa effundebatur, quam aliquis in cella habet: phantaſia, non homo.* item c. 43. *Durae buccae fuit, linguoſus; diſcordia, non homo.* item c. 43. *Durae buccae fuit, linguoſus; diſcordia, non homo.* iterum c. 44. *Sed memini Safinium. Tunc habitabat ad Arcum veterem me puero; piper, non homo.* iterumque c. 74. *At inflat ſe tanquam rana, &*

& in sinum suum conspuit; codex, non mulier. Adde quod c. 58. *Bella res iste qui te haec docet, Mufrius, non magister.* Proxime inculco phrasin aliam, nimirum *plusquam*, quam rei augendae causa plusquam par est, aut oportet, usurpat falsus Arbiter, verus non usurpat. c. 38. *Plus vini sub mensa effundebatur, quam aliquis in cella habet.* c. 37. *Argenti in ostiarii illius cella plus jacet; quam quisquam in fortunis habet.* sic c. 34. *Hereditatem accipit, ex qua plus involavit, quam illi relictum est,* cap. quoque 44. *Plus in die nummorum accipit, quam alter patrimonium habet.* denique cap. 57. *Cujus pluris erat unguis, quam tu totus es.* Tertio nimis saepe *dejerare* mihi videtur Pseudo-Petronius. Putares ex natione fuisse, quae pravam tertio cuique verbo jusjurandum interjiciendi contraxit consuetudinem. Genuinus Arbiter, etsi non omnino abstinuit, rariuscule tamen & vix semel aut iterum in universo, quale exstat, Satyrico ad sacras obtestationes delapsus est. Subditicius autem in tam brevi fragmento passim jurat. cap. 44. *Ita meos fruniscar, ut ego puto omnia illa Aedilibus fieri.* cap. 57. *Ita tutelam hujus loci habeam propitiam, ut ego, si secundum illum discumberem, jam illi balatum duxissem.* cap. 58. *Ita satur pane fiam, ut ego istud cum liberto meo dono.* c. eod. *Ita lucrum faciam, & ita bene moriar, aut populus per exitum meum juret: nisi te toga ubique perversa fuero persecutus.* cap. 61. *Omne me, inquit, lucrum transeat, nisi jamdudum gaudimonio dissilio, quod te talem video.* cap. 59. *Sic me salvum habeatis, ut ego sic solebam ipsam Ammeam debatuere.* cap. 70. *Ita crescam patrimonio, non corpore: ut ista coquus meus de porco fecit.* cap. 72. *Sic vos felices videam: conjiciamus nos in balneum.* cap. 74. *Sic genium meum propitium habeam; curabo domata sit.* Postremo etsi constat reperiri quandoque apud primae classis auctores vel in eadem, vel in simili dictione lusus: parcissime tamen, & tamquam sale ad condiendum, non ad vitiandum, sermonem, talibus sunt usi. Nostri certe Arbitri generosior spiritus grandem & pudicam orationem, non vero vanitatem amans, indelectatus his est, nec umquam (nisi memoria me fallit) verborum sectatus argutias: Is econtra, qui sub nomine ejus irrepit, longe aliter animatus fuit. Nam enormiter hic impingit, atque adeo manifeste εἰς ψυχρολογίαν καὶ ἀκυρολογίαν ἐμπίπτει. Ecce tibi testimonia: cap. 37. *Quem amat, amat: quem non amat, non amat.* cap. 38. *Vides illum, qui in imo imus recumbit?* cap. 39. *Qui me hominem inter homines esse voluit.* cap. 43. *Crevit quidquid crevit, tanquam favus.* Ibidem. *Frater ejus fortis fuit, amicus amico.* &, *Longe fugit, quisquis suos fugit.* cap. 44. *Serva me, servabo te.* Ibidem. *Illos leones, quos ego hic inveni, cum primum ex Asia veni.* Ibidem. *Amicus amico: cum quo audacter posses in tenebris micare.* cap. 45. *Modo sic, inquit, modo sic.* ibid. *Mortuus pro mortuo.* cap. 46. *Tu qui potes loqui, non loquere.* ibid. *Crede mihi, quidquid discis, tibi discis.* cap. 48. *Si factum est, controversia non est: Si controversia non est, nihil est.* cap. 57. *Homo inter homines vos capite aperto ambulo.* ibid. *Spero sic moriar, ut mortuus non erubescam.* cap. 58. *Ecce quidem vobis longe venio, late venio: solve me.* cap. 61. *Satius est rideri quam derideri.* cap. 71. *Facies & totum populum sibi suaviter facientem.* cap. 74. *Hominem inter homines feci.* cap. 77. *Hospitium hospites capit.* ibid. *Habes; habeberis.* Huc revoco ejusdem dictionis, quam Rhethores appellant, ἐπίζευξιν: à qua similiter elegantiarum Arbitrum, tamquam à vehementiore figura, consulto abstinuisse non animadvertit is, qui pro eo supparasitari nobis decrevit. Quare more suo inscienter cap. 44. *Hei, hei, quotidie haec colonia retroversus crescit; tamquam coda vituli.* Inde cap. 46. *Modo, modo, collo suo circumferebat onera venalia.* hinc cap. 49. *Quid? Quid? porcus hic non est exenteratus?* cap. 67. *An, an, illa proclamavit, aberrante tunica super genua composita.* Profecto si quis ista insubida & insipida, quae hactenus recensuimus, pro Petronianis accipit, bonam mentem non amat, neque viam vidit, qua itur ad Latinitatem.

Pugnavit fortassis non perfunctorie prima mea legio, nondum tamen cano receptui. In insidiis enim quamdam ejus cohortem collocavi, quae fugienti hosti omnem elabendi praecludit viam. Quaero enim, an verus Arbiter sacras litteras legerit; an hodiernam linguam Italam fuerit edoctus? Legit enim Pseudo-Arbiter, fuit edoctus iste suppositicius. Videlicet verba cap. 37. *Ipse Trimalcio fundos habet, qua mihi volant, nummorum nummos*, Hebraismum & sacrae scripturae loquendi modum sapiunt; magis illa cap. 44. *Nomina omnium reddere, tamquam unus de nobis.* Videntur enim ex divinis, *Ecce Adam factus tamquam unus ex nobis*, per scelus detorta: sed manifestissime omnium quae cap. 60. *Deductus è lacunaribus subito circulus ingens, de cupa videlicet grandi excussus demittitur; cujus per totum orbem coronae aureae cum alabastris unguenti pendebant.* Hem! fieri-ne potest, ut phrasis *Alabastris unguenti* aliunde, quam è Lucae cap. 7. deprompta sit? Hellenistica enim & Evangelistae peculiaris est, neque ejus exemplum apud profanos auctores ullibi reperitur cap. 46. *Scimus te prae litteris fatuum esse:* haud dubie desumptum est, ex his Festi Praesidis ad Paulum Apostolum verbis: *Insanis Paule: multae litterae te ad insaniam convertunt.* Atque hujus quidem argumenti tantum robur est, ut si nihil praeterea occurreret, solum per sese ad Pseudo-Petronium confundendem abunde sufficiat. Statueram Italae linguae gnarum fuisse planum nostrum,

ſtrum, & confido omnes idem opinaturos, ubi primum hos loquendi modos perpenderint. cap. 27. *Unus ſervus Agamemnonis interpellavit.* cap. 76. *Non mehercules mi haec jactura guſti fuit.* paullo poſt: *Mi centum aureos in manu poſuit.* Denique cap. 47. *Multis jam diebus venter mihi non reſpondit: nec Medici ſe inveniunt.* Extra controverſiam eſt, nequidquam ad barbariſmos hoſce defendendos idoneam quaeri auctoritatem. Purum enim putum Italorum redolent idioma, quo dicunt, *Un ſervidore d'Agamemnon ci interruppe. Jo non n'hebbi guſto di queſta perdita. Mi miſe cento ſcudi d'oro nella mano. Gli medici non ſi trovano.* Quin & in cap. 44. *plovebat* pro *pluebat* ſcriptum eſt: in quo Italorum pronuntiationem ſtatim agnoſcas, pro u *ou* proferentium. Quam in phraſibus hucusque oſtendi deformitatem, nunc de toto quoque ſermonis probare debebam contextu, atque oſtendere, quam naturali pulchritudine exſurgens, ſatiſque ſibi conſtans Arbitri oratio, numquam in unum corpus coaleſcere poſſit cum altera maculoſa, hiulca, ſententiolis vibrantibus picta, nec magis cohaerente, quam male teſſellata ſolent eſſe pavimenta. Hoc autem tam perſpicuum eſt, ut non ulterius quam verbo id tetigiſſe, & ad cujusvis attenti lectoris aſſenſum provocare opus ſit.

De Verbis plus ſatis dimicatum: adverſus RES nunc ordines inſtruam, ac ſigna movebo. Atque hic ante omnia illud mihi concedi poſtulo, de quo inter eruditos propemodum convenit, eſſe hoc in Neronem ſcriptum Satyricon, eoque illius mores & vitam turpiſſimam traduci: hoc eſt, non de alio, quam de noſtro, loqui Tacitum, cum in 16. Annalium, *Petronius*, inquit, *ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tigillinum, aut quem alium potentium adulatus eſt: ſed flagitia principis ſub nominibus exoletorum feminarumque & novitate cujusque ſtupri perſcripſit, atque obſignata miſit Neroni.* Lipſius quidem in notis videtur fuiſſe ambiguus. Quid autem cauſae habuerit, non liquet. Mihi enim Arbitrum cum Suetonio comparanti, nulla dubitandi relinquitur occaſio, & veriſimile fit, inſignem hunc ſcriptorem multis in Petronio, & praecipue his, quae de Trimalcione, hoc eſt de Nerone recenſentur, plus lucis conferre, quam quidquid in eum congeſtum eſt Commentariorum: ut valde mirer, a nemine interpretum Petronii, quos mihi videre contigit, (uſus autem ſum Lugdunenſi editione,) id fuiſſe animadverſum. Paucis itaque aſſertioni meae fidem faciam. Inducitur a Petronio Trimalcio ludens pila inter pueros capillatos forma conſpicuos: hinc in unius ex eis capite, poſtquam aquam popoſciſſet ad manus, digitos paullulum adſperſos tergit: mox diſcubituris pueri Alexandrini aquam in manus nivatam infundunt, ſuaviter inter miniſteria ſua cantantes. Ad haec illuſtranda mire facit Suetonii locus in Neronis ſui cap. 20. *Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo commeatu Neapolin confluxerant; plures Alexandria evocavit. Neque eo ſegnius adoleſcentulos equeſtris ordinis, & quinque amplius millia è plebe robuſtiſſimae juventutis undique elegit, qui diviſi in factiones plauſuum genera condiſcerent, (bombos & imbrices & teſtas vocabant) operamque navarent cantanti ſibi, inſignes pinguiſſima coma & excellentiſſimo cultu pueri.* Petronianus Trimalcio balneis delectatus: delectatus & Nero, de quo idem cap. 27. *Refotus ſaepius calidis piſcinis, ac tempore aeſtivo nivatis.* Bene lotus Trimalcio lecticae impoſitus eſt, praecedentibus phaleratis curſoribus quatuor, & chiramaxio, in quo deliciae ejus vehebantur, puer vetulus, lippus. Sic Suetonius cap. 44. *In praeparanda expeditione primam curam habuit deligendi vehicula portandis ſcenicis organis, concubinisque, quas ſecum educeret.* Oſtiarius praſinatus, qui in aditu ſtabat, arguit Trimalcionem fuiſſe praſinae factionis, in quam propendiſſe quoque Neronem e cap. 22. colligere eſt. Trimalcionis ſplendida domus, porticibus & picturis, quae vitae anteactae rationem reddebant ornata, Encolpium ex admiratione rapiebat in ſtuporem: & quem non illa Neronis domus aurea depraedicata hunc in modum Sueton. cap. 31? *Domum à Palatio Eſquilias usque fecit, quam primo tranſitoriam, mox incendio abſumptam reſtitutamque auream nominavit. De cujus ſpatio atque cultu ſuffecerit hoc retuliſſe. Veſtibulum ejus fuit, in quo coloſſus centum triginta pedum ſtaret ipſius effigie: tanta laxitas, ut porticus triplices millenarias haberet, item ſtagnum maris inſtar, circumſeptum aedificiis ad urbium ſpeciem:* & quae ſequuntur. Trimalcionis grande armarium, praeter Lares argenteos Veneriſque ſignum marmoreum, etiam in pyxide aurea non puſilla barbam ipſius aſſervabat. Suetonius de Nerone cap. 12. *Barbam primam* (inquit) *poſuit, conditamque in auream pyxidem & pretioſiſſimis margaritis adornatam, Jovi Capitolino conſecravit.* Trimalcioni *Cnaei* praenomen (hoc enim indubie reſtituendum) Petronius in inſcriptione tribuit, nec ſine cauſa! Nam ita ſcribente Suetonio in cap. 1. *Qui ex Neronis familia fuerunt, nulla praenomina praeter Cnaei & Lucii uſurparunt.* Lepide teſſerarum luſum in Trimalcione Petronius perſtringit, prorſus uti Suetonius in Nerone cap. 30. dum eum *quadringenis in punctum ſeſtertiis aleam luſiſſe* memorat. Fortunata uxor & topanta Trimalcionis, quae numos modio metiebatur, & ex nihilo in coelum abierat, aut valde fallor, aut eſt illa *Acta liberta*, quam (uti habetur in cap. 28. & 50.) *paullum abfuit, quin juſto matrimonio ſibi conjungeret,*

geret, submissis Consularibus viris, qui regio genere ortam pejerarent: quaeque mortui Neronis *reliquias monumento Domitiorum condidit.* Trimalcio poësin adamavit: quare inter epulandum arcessito inde sermone se suosque convivas exhilarare coepit. Nero, fidem faciente Suetonio c. 10. *recitavit carmina non modo domi, sed in theatro tanta universorum laetitia, ut ob recitationem supplicatio decreta sit, eaque pars carminum aureis litteris Jovi Capitolino dicata.* Denique Trimalcionis cena inter exoletos ad mediam noctem protracta: uti saepe saepius fecisse Neronem patet è cap. 27. nec abludit Tacitus loco supra indicato. Sic ergo abunde constat, nihil eorum, quae Trimalcioni à Petronio tribuuntur, temere confictum esse, sed vivam ad amussim in eo expressam Neronis imaginem. Revertamur nunc è diverticulo ad planum nostrum: discutiamus parumper, num is nobis idem praestiterit, Neronisque vitia pariter satyrico sale perfricuerit. Minime gentium: & alia omnia potius quam hoc egisse videtur. Putares ex eis esse, qui inter elegantiarum Arbitrum & Bononiensem Episcopum discrimen facere non valuerunt: adeo supinam suam oscitantiam, hebesque ingenium omnium oculis ingerit. Non longe quaerenda argumenta: statim aberrat à janua, dum ad postes aedium Trimalcionis libellum cum hac inscriptione defigit: QUISQUIS SERVUS SINE DOMINICO JUSSU FORAS EXIERIT, ACCIPIET PLAGAS CENTUM. Pauperis (quod ajunt) est, numerare pecus: ideo iste titulus vel ipsum Crassum ἀγέλαστον in cachinum solvere queat. An enim aliquid indignius erat, quam Trimalchionem, qui greges puerorum, exoletorumque per nationes coloresque descripta agmina possidebat, ita delineare, ut nemo ex abjectissimis mancipiis sine ejus expresso jussu pedem domo efferre posset? Ipse Pseudo-Petronius cap. 37. familiae Trimalcionis ne decimam quidem partem dominum suum nosse, sancte nobis jurat, & cap. 47. solorum coquorum decurias numerat quadraginta. At si plano cap. 53. fides est, Mithridates servus sine dominico jussu etiam in crucem actus est. Nempe ad capitis supplicium, de servis sumendum, Trimalcionis jussu nullatenus; ad foras prodeundum, plane opus fuit. Lepidum vidimus initium: suaviora sunt quae cap. 40. succedunt. Allatus fuit in mensam aper primae magnitudinis, cujus latus cum quidam, ad hoc subornatus, venatorio cultro vehementer percussisset, ex ejus plaga turdi evolaverunt, quos parati cum arundinibus aucupes momento exceperunt, & inter convivas diviserunt. Euge! Sic ea tempestate crudis homines vescebantur volucribus: vel quod credibilius, jam assae, ut in Utopia, per auras circumvolitabant. Nam etiam cap. 45. porcorum coctorum ambulantium fit mentio. Quae de strepitu obscoeno (ut noster honeste circumscripsit Arbiter) cap. 47. garrientem facit Trimalcionem, nihil ad Bacchum, minus quoque ad Neronem pertinent, sed è Suetonii Claudio videntur accepta. Pariter Apuleji asino vectus est planus, cum historiam de Cappadoce cap. 63. compilavit. Obruit me errorum multitudo. Interim tamen majora & clariora fraudis sunt ostendenda κριτήρια. Cap. 50. jactitat Trimalcio se solum possidere vasa Corinthia, & causam addit, quia aerarius à quo ea emat, Corinthus vocetur. Scio: vult traducere Trimalcionis imperitiam. Hoc ergo tantisper transeat: illud nunc urgeo, apertam in verbis esse contradictionem. Etenim si publice prostabant Corinthia, qua ratione eorum possessione solus gloriari poterat Trimalcio? Habebat utique vasa Corinthia & non unus mercator; habebant & divites alii complures, quos haec merx emptores similiter invenerat. Sequitur ibidem. *Valde bene scio, unde primum Corinthia nata sint. Cum Ilium captum est, Hannibal, homo vafer & magnus scelio, omnes statuas aeneas & aureas & argenteas in unum rogum congessit, & eas incendit. Factae sunt in unum aera miscellanea. Ita ex hac massa fabri sustulerunt, & fecerunt catilla & paropsides, statuncula: sic Corinthia nata sunt.* Ain vero? Siccine tanta ignorantia Trimalcionis aut Neronis animum obsederat, ut nec Trojam prae Corintho, nec Achillem nosset prae Hannibale? Sed haec cras credemus, hodie non item. Auscultamus enim Tacito Suetonioque, qui Neronem omnibus liberalibus disciplinis, Philosophia excepta, probe imbutum esse diserte perhibent; atque etiam Trojanas res didicisse ad unguem. Sic enim de eo Tacitus XII. Annal. *Ut studiis honestis & eloquentiae gloria nitesceret, causa Iliensium suscepta, Romanum Troja demissum, & Juliae stirpis auctorem Aeneam, aliaque haud procul fabulis vetera facunde exsecutus, impetravit ut Ilienses omni publico munere solverentur.* Suetonius vero cap. 7. *Tener adhuc, necdum matura pueritia, Circensibus ludis Trojam constantissime favorabiliterque lusit.* Et iterum cap. 38. *Incendium Urbis è turri Maecenatiana prospectans, latusque flammae, ut ajebat, pulchritudine ἄλωσιν Ilii in illo suo scenico habitu decantavit.* Atque ex his etsi intelligitur, quam male Trimalcio histrioniam exerceat, dum cap. 52. *Habeo*, inquit, *capidem, quam reliquit patronus meus, ubi Daedalus Nioben in equum Trojanum includit:* possum tamen insuper singulare & proprium istis opponere testimonium Suetonii cap. 21. *Utque constitit, peracto principio Nioben se cantaturum per Cluvium Rufum consularem pronuntiavit, & in horam fere decimam perseveravit.* Piget me pudetque insulsi impostoris. Sed ta-

tamen ne vel ſic quidem finem facit affaniarum.. Narrat cap. 59. Homeriſtas cenaculum intrantes Graeca recitaſſe carmina: quae cum ſimul diſcumbentes non aſſequerentur, Trimalcio ſumpto ſibi interpretis munere, *Scitis*, inquit, *quam fabulam agant. Diomedes & Ganymedes duo fratres fuerunt. Horum ſoror erat Helena: Agamemnon illam rapuit, & Dianae cervam ſubjecit. Ita nunc Homerus dicit, quemadmodum inter ſe pugnent Trojani & Parentini. Vicit ſcilicet, & Iphigeniam filiam ſuam Achilli dedit uxorem. Ob eam rem Ajax inſanit, & ſtatim argumentum explicavit.* Ob ea quae modo dixi, nullum dubium relinquitur, laboraſſe impoſtorem illa inſania, quam Trimalcioni imputatum it. Ne tamen vel in hoc fortuito rem acu tetigiſſe quis putet, quod Trimalcionem Graecae linguae expertem facit, ecce iterum Suetonius in 7. & 46. capitibus contrarium diſerte teſtatur, Neronemque Graeca cum ſoluta tum ligata oratione excelluiſſe obſervat. Poſſem plura ejus notae afferre in medium, niſi videretur futilium affaniarum plus ſatis eſſe. Quare id unum adhuc reſtat, ut quando evicimus peſſimo conſilio à veteratore quodam Petronium eſſe interpolatum: nunc, quo tempore id factum videatur, diſquiramus. Etſi enim tanti id non eſt momenti, ſuperaddam tamen iſtam veluti mantiſſam. Paucis autem me expediam. Recentiſſimum enim hunc eſſe inepti alicujus homuncionis abortum ſuſpicor, idque inde colligo, quod verum Petronii textum tam caſtigatum reſtitutumque exhibuit ex conjecturis noviſſimorum Criticorum. Nam quod legit cap. 33. *Accipimus nos cochlearia non minus ſelibras pendentia*, id ex Gruteri, Duſae, & Erhardi hauſit emendationibus. In textu eſt, *ſex libras:* quamvis, ut verum fatear, de hujus correctionis bonitate adhuc dubitem. Ibidem habemus. *Gallina erat lignea, petentibus in orbem alis, quales quae incubant ova. Incumbunt* vulgo excuſum, cujus in locum *incubant* Tornaeſius ſubſtituit. Porro cap. 35. *Obiter & foediſſimi ſervi minorem nobis aeſtum infrequentia ſua faciunt:* ita reſcribere nos jubet Gruterus. Vulgo imprimunt: *Obiter ei perditiſſimi ſervi minorem nobis aeſtum ſua frequentia facient.* Illa tamen correctio neutiquam arridet. Quare pridem legendum cenſueram. *Obiter & perditiſſimi ſervi majorem nobis aeſtum frequentia ſua faciunt*, ſenſu plano & facili. Habita eſt Trimalcionis cena aeſtate, quia aqua nivata manibus infuſa. Invehitur ideo Trimalcio in miniſtrorum turbam, quae circumſtans aeſtum jam aliunde ſatis magnum augebat. Deinde pag. 11. *Super taurum bubulae fruſtum.* Quondam erat *bubale*, quod correxere Tornaeſius, Scaliger, Caſaubonus. Eodem capite. *Super piſces duos mullos:* quomodo legendum monuit Wouwerius pro veteri *mulos*. Noto mihi inſuper novas quaſdam, & ante hunc diem inauditas correctiones, probas tamen, & quo ſolo nomine machinator horum apud me gratiam iniit. Talis eſt illa loci depravatiſſimi emendatio cap. 29. *Ipſe Trimalcio capillatus caduceum tenebat, Minervaque ducente Romam intrabat.* Nam *tenia intrabat* quid eſſet, nemo explicare poterat. Item cap. 33. *Pinguiſſimam ficedulam inveni piperato vitello circumdatam:* καλῶς καὶ σοφῶς. Hactenus legimus *piperato vitellio piperatam*. Amplius cap. 34. *Larvam argenteam attulit ſervus ſic aptatam, ut articuli ejus vertebraeque laxatae in omnem partem verterentur.* Collaudo & hanc emendationem tamquam eruditam, multiſque nominibus praeferendam lectioni, quae codices inſedit: *Larvam argenteam attulit ſervus ſic aptam, ut articuli ejus vertebraeque locatae in omnem partem flecterentur.* Denique cap. 27. *Ipſe paterfamiliae, qui ſoleatus pila praſina exercebatur.* Editiones noſtras occupat *pila ſparſiva.* Verum enimvero hujus poſtremi loci morbum equidem probe perſpectum habeo, quis Aeſculapius curaverit. Fuit is ſine dubio laudatus *Octavius Ferrarius*, qui mihi ipſi aliquando ſuam hanc conjecturam ſuggeſſit, inductus, tum quod in aliquibus MSS. eſſet *ſparſina*, tum quod Trimalcio inter praſinos nomen profeſſus erat. Jurare itaque auſim ſuperiores caſtigationes quoque *Marinum Statileum Traguerienſem, cum olim Patavii juriſprudentiae ſtudium abſolveret*, ab eodem magiſtro accepiſſe. Tot ergo rationibus inductus, ſi poſſem, in aurem Statileo inſuſurrarem, *videri mihi ipſum totum Arbitri fragmentum ex ſe finxiſſe tamquam araneum, & bene facturum, ſi grave crimen, quo ſeſe commaculavit, apud reipublicae litterariae patres conſcriptos, & illuſtriſſimum Venetum Senatorem deprecetur.* Certe cap. 59. ſine ulla cauſſa mentio fit Parentinorum, quos conſtat à Tragurio inſula & urbe Statilei patria parum abeſſe.

Ad te nunc tandem redeo, *Arnolde Clariſſime*, longiorique diſſertationi, qua te ſum moratus, ignoſcere te obſecro. Crevit tamquam herba irrigua ſub manibus, & urceum cum pararem, exivit amphora. Quidquid autem ejus eſt, non tam docendi quam emendandi cauſa memineris tibi eſſe transmiſſum. Finio argumento, quod omnibus meis potentius duco: nempe viros ſummos, quos ex animo veneror, *Valeſios fratres* idem penitus de hoc fragmento judicare: judicare & illuſtrem virum *Johannem Capellanum Chriſtianiſſimi Regis Conſiliarium:* cujus ſingularem erga me propenſionem, propter magnitudinem gaudii, quo delibutus ſum, non me contineo, quin apud te depraedicem. Numero enim eam inter prima munera, quae bona fortuna mihi largita eſt: nec ipſum aliter ſuſpicio,

quam almae ſapientiae ſacerdotem, qui foco ſuo, tamquam arae aſſidens, ſemper ſacra facere, & oracula conſulentibus effundere videtur. Itaque ſi nullum alium longinquae meae peregrinationis fructum perciperem, abunde mihi ſufficeret dulcis cum tanto viro converſatio: à quo numquam diſcedo, quin altum ac praeclarum aliquod reconditae illius doctrinae, ingenuaeque virtutis monitum mecum referam, utile ac ſalutare futurum tota deinde vita. Vale, Vir Clariſſime, & me, quod te facere confido, ama. Deus te ſervet ſoſpitetque, cum urbis noſtrae columine *Dilherro*, cujus benevolentiae, ut me commendes, vehementer te rogo. Scr. Luteciae Kal. Febr. Anno MDCLXV.

HADRIANI VALESII HISTOR. REGII

De cena Trimalcionis, nuper ſub Petronii nomine vulgata,

DISSERTATIO,

& de aetate patriaque Petronii, ac ejus operis inſcriptione.

HADRIANUS VALESIUS JOH. CHRIST. WAGENSEILIO Suo S.

QUaeſiſti a me, doctiſſime WAGENSEILI, an pro Petronianis habenda exiſtimarem, quae anno MDCLXIII. exeunte Patavii, ac iterum Luteciae nuper, eſſent ſub Petronii Arbitri nomine vulgata. Cum Petroniana eſſe prolatis quibuſdam argumentis negarem: rogaſti ut ea mandarem literis, atque idem tibi videri dixiſti, ac tuam de tota re ſententiam in Diſſertatione ad Chriſtophorum Arnoldum te fuſe aperuiſſe. Qua ego perlecta, etſi intelligebam ſufficere, quae docte ac magno cum judicio ſcripſiſſes: tamen tumultuarias obſervationes meas raptim tibi aperire, breviterque exponere conſtitui, ut & deſiderio tuo ſatisfacerem, promiſſoque me ſolverem, &, ſi qua tibi excidiſſent ac diligentiam tuam fugiſſent, in Diſſertatione mea lector inveniret.

Ac primum ſolent codici ſcripto, atque è bibliothecae latebris recens eruto auctoritatem dare claritas & dignitas inventoris, magnitudo urbis, in qua inventus dicitur, ejus, apud quem repertus eſt, fama, & doctorum hominum de codicis vetuſtate favorabile judicium. Nunc repertor voluminis, de quo ſermo eſt, inducitur à Paulo Frambottio Typographo Patavino Marinus Statileus Dalmata, juvenis ignotus poſtquam Patavii jus didicerat, reverſus domum: locus, in quo repertum fertur, bibliotheca Nicolai Cippici, hominis obſcuri, in urbe ignobili Dalmatiae Tragurio. Denique ex omnibus, qui Venetiae, Patavii, Romae judicium de codice iſto apocrypho tuliſſe dicuntur, unus Johannes Rhodius natione Danus laudatur, vir doctus quidem, & in evolvendis dignoſcendiſque veteribus codicibus diu multumque verſatus: ſed qui ante editionem cenae Trimalcionis Patavii deceſſit: ita ut, quid de codice Tragurienſi ſenſerit, jam ex ipſo ſcire non poſſimus. Sed quid opus eſt, quemquam de codice conſulere, cum ejus partum editionem Patavinam habeamus, cujus in ſingulis paginis tot indiciis ſuppoſitio ſe prodit & impoſtura?

Petronius verbis utitur uſitatis. At heic occurrunt portenta verborum: *ſaplutus*, *lupatria*, *matus*, vel *mattus*, id eſt animo defectus & languens, triſtis & maceratus, & velut contuſi contritique cordis, Picardis noſtris atque etiam Germanis, ut audio, notiſſimum vocabulum. Dicunt enim illi de ſe, quum languent, *je ſuis mate:* hi ſimiliter, quum laſſi ſunt, defeſſi atque fatigati, *Ich bin mat*, ego ſum matus. Occurrunt *abſtinax*, pro abſtinens; *caldicerebrius*, pro iracundo & calido; *neſapius* hoc eſt (ni fallor) inſipiens, rudis, ignarus; *madeia*, *perimadeia*, verba, ut arbitror, Syriaca; *homo dignitoſus*; *occupo*, nomen ſubſtantivum; *gaudimonium* pro gaudium, *triſtimonium* pro tritiſtia; *baciballum*; *corporaliter*: *Orcus apoculanius*, vel *aboculanius*, id eſt caecus: recentiores aboculum & abocellum, ac nonnumquam, ab oculis, dixere, ut infra, *librum ab oculo legit*, id eſt, clauſis oculis legit, *aveuglette*: *exopiniſſent* pro opinentur: *Ego me apoculo*, pro diſcedo è convivio, pocula relinquo: *Palamedes*, quo nomine pelamydes ab Italis appellantur: *ſtrubonus* pro ſtrabo; *monſtruoſum* pro monſtroſum; *coricillum* pro corculum. Quae monſtra ſi quis Petronio tribuere poteſt, ne quid gravius dicam, Petronium & linguam Latinam non novit. His adde nomina propria virorum ac mulierum *Mammia*, *Cicara*, *Satuna Dea*, *Gavilla*, *Plocrimus*, *Habinna*, ac ſimilia: quae cujus linguae ſint, ignorare me fateor: cum apud Petronium, qualem editum habemus, nomina propria omnia, uno excepto *Bargatis* nomine, aut Graeca ſint, aut Latina.

Sunt heic & nonnulla verba recentiora ac minime Latina, quae Petronii aetate nondum in uſu

uſu erant. Qualia *frons expudorata* pro inverecunda & attrita: *bonatus*; *porcus ſilvaticus* pro apro vel ſue fero; ſicuti apud Paulum Langobardum *equus ſilvaticus*; *minutiolus* pro infantulo; *amaſiuncula*; *ſulcipedia*; *ſtaminatas*; *berbex* ſeu berbix, quod eſt in gloſſariis vervecis nomen; *moleſtare* pro vexare; *adjutare* pro adjuvare; *oricularii porci* vel auricularii; *roſtrum barbatum* pro labris & ore hominis: nomen Hiſpanis in faciei ſignificatione hodieque uſitatum. Contra aliqua heic reperias vocabula veterrima & rancida, quae ante Arbitri natalem dudum exoleverant: ut *fruniſci* pro frui, quod Catonis majoris eſt; *Jovis* non ſemel pro Jupiter, quod Ennii; ſimiliter *bovis* pro bos: *praefiſcini*, aliaque. At *adjuvare*, *frui*, *Jupiter*, Petroniana ſunt. Quis ergo ſanus putet Petronium, in ſcribendo tam varium, tam inaequalem, tam ſui diſſimilem eſſe voluiſſe, ut nunc *frui*, nunc *fruniſci* diceret; modo *adjuvare*, modo *adjutare*; nonnumquam *Jupiter*, interdum & *Jovis*?

Jam vero in Arbitro, qui *diſertus* à Terentiano Mauro merito appellatur, quis ferat mutationes generum & declinationum & caſuum in nominibus, quales nobis codex iſte Tragurienſis obtrulit? *Balneus*; *Caelus* non ſemel; *malus fatus* ter & amplius; *ille ſtips* pro ſtipes; *ſolida* pro ſolidos in IV. caſu plurali; *ſtatuncula* pro ſtatunculas; *lactem* pro lac; *vaſum* pro vas; *ſorus*, *reticulus*, *candelabrus*: *ſtrigae*, & *nervia* in accuſativo plurali, cum & *ſtriges* veteri terminatione, & *nervos*, ſincerus Petronius dicat his verbis: *Quae ſtriges comederunt nervos tuos?* Item alibi. *Recipies, inquam, nervos tuos, ſi triduo ſine fratre dormieris.* Quamquam dici poteſt ſtriges à ſtrigis diſtingui oportere, cum ſtrix avem nocturnam quamdam ignotam & fabuloſam; ſtriga vero mulierem veneficam in lege Salica, & in legibus Langobardorum ac veteribus Gloſſariis ſignificet. Striges porro aves ut hominum inteſtina exedere, ac praeſertim infantium viſcera carpere, dicuntur à Plauto & Ovidio Poëtica fide: ita ſtrigae ſive ſtriae, quae & maſcae, mulieres maleficae vivos homines intrinſecus comedere, falſo ac ridicule credebantur à plebe etiam Chriſtiana. Omitto ſoloeciſmum inſignem: *Ego puto medicum & numularium: medicus qui ſcit*, pro medicum: item alium ei ſimilem, *aerumnoſi, quibus prae mala ſua cornua naſcuntur*, id eſt, prae malis ſuis: nec non *nummos in publico effundere*, *in ſolio deſcendere*, *vocare cocum in medio*; pro *in publicum*, *in ſolium*, *in medium*. Quis in Arbitro toleret, aut potius quis aequus arbiter Arbitri eſſe putet, verba activa ex paſſivis facta, paſſiva ex activis, aut in eis mutatas perperam conjugationes: *Aedes non ſomniatur*, pro ſomniat: *quid iſte argutat moleſtus?* pro argutatur: *convivare* pro convivari: *dum mater amplexaret corpus filii ſui*, pro amplexaretur: *nihil nos delectaris*, pro delectas: *nihil ſibi defraudit*, pro defraudat: *ſcias oportet hunc vinciturum*, pro victurum: *fefellitus ſum*, pro falſus ſum, deceptus ſum: *effrangi* pro effringi.

Quis praeterea tales Arbitro phraſes aſſignet? *Toralia praepoſuerunt toris*, pro impoſuerunt: *planctus eſt optime*, pro magnum ſui deſiderium reliquit: quod noſtri ſimiliter dicerent, *il a eſté bien plaint & regreté*. *Pullarius erat, omnis Minervae homo*, pro omnium virginum vir & corruptor, aut ſaltem amator. *Admiſſus erga Caeſarem eſt cum ſuo munere: deinde ferit reporrigere Caeſari.* Admitti ad aliquem, vel ad videndum ſalutandumque aliquem, dicunt Latini ſcriptores; *erga aliquem admitti*, non dicunt. *Tu beatior es: bis prandebis cena.* Sic apud nos plebs hominem divitiis ſuperbum irridere conſuevit, ac bis prandere jubet. *S'il eſt riche, qu'il diſne deux fois.* Sed prandium & cena male confunduntur. Nec enim magis dici quis poteſt, *cena prandere*, quam prandio cenare. *Habuimus in primo porcum*, pro habuimus primum. Sic vulgo diceremus: *Nous avons en premier lieu un cochon.* *Quinque naves aedificavi, oneravi vinum:* & paullo inferius, *oneravi vinum, lardum*, pro oneravi naves vino, lardo: vinum, lardum in naves impoſui. Sic vulgo noſtri mercatores loquuntur. *J'ai chargé du vin, du cotton, du poivre.* *Mei coci etiam vitulos aheno coctos ſolent facere*; item *Gallus allatus eſt, quem Trimalcio juſſit ut aheno coctus fieret.* Coctum facere pro coquere barbarum eſt. *Libertorum, qui omnia ad ſe fecerunt*; pro in ſinum ſuum omnia domini bona conjecerunt. *Nemini nihil boni facere oportet*; item *Nec ſurſum nec deorſum non creſce.* Utrubique duae negationes ſunt, quarum altera ſupervacanea. *Si quis noſtrum voluerit ſua rem cauſa facere, non eſt quod illum pudeat.* Ibidem neſcio quis de pane autopyro ait. *Et vires facit; & cum mea rem cauſa facio, non ploro:* id eſt (honos auribus ſit) alvum ſolutam habeo, nec nitor aut durum caco. Cui, praeterquam huic Pſeudo-Petronio, *ſua rem cauſſa facere* idem fuit, quod flatus crepitusve alvi emittere, vel cacare? Nos quidem Franci honeſta circumlocutione *eum*, qui alvum exonerat, *res ſuas agere* dicimus, *faire ſes affaires*; Latini non item, multo minus, *rem ſua cauſa facere*. *Quare tangomenas faciamus. Vita vinum eſt*: iterum, *Itaque tangomenas faciamus, & uſque in lucem cenemus.* *Tangomenas faciamus*, id eſt laute epulemur, vivamus, gaudeamus. Utrubique *tango minas* disjunctim legendum & emendandum puto, & ex Plauti male intellecto verſu hoc loquendi genus eſſe deſumtum. *Sentin' ſenem tactum eſſe triginta minis?* Nam juvenes qui pecuniam recens acceperunt, eamque habent in

mani-

manibus, digitisque contrectant & tangunt, laeti opipare convivari gaudent.

Interdum impostor ut fucum legentibus faciat, & nugis suis auctoritatem aliquam conciliet, Persium; aliquando etiam Martialem imitatur. *Meum enim intelligere nulla pecunia vendo:* ex Persii Satyra I. petitum est.

Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi vendo
Iliade.

Aut non deridebis, licet barbam auream habeas, Persii Sat. II.

Nam fratres inter ahenos
Somnia pituita qui purgatissima mittunt
Praecipui sunto, sitque illis aurea barba.

Ipse Trimalcio fundos habet, qua milvi volant: ex hocce versu Persii Sat. IV.

Dives arat Curibus, quantum non milvus oberret.

Si nos coleos haberemus, non tantum sibi placeret; ex Persii Sat. I.

Haec fierent, si testiculi vena ulla paterni
Viveret in nobis?

Frigori laecasim dico. *Laecazin* seu λαικάζειν emendandum est, quod fellare significat. Notus Martialis versus.

------ *Sed lota mentula lana*
Λαικάζειν cupidae dicet avaritiae.

Λαικάζειν dicere alicui, metaphorice est, aliquem irridere ac illudere.

Quid, quod praeter plurimas mendas leviores, quarum pleraeque sunt à nobis inter legendum restitutae, graves aliquas ac (si ita loqui licet) capitales & insanabiles de industria sparsit impostor, ut se vetusto quidem, sed corrupto codice usum esse, lectori persuaderet, & ut quaecumque alia Petronio indigna ac damnanda occurrerent, vitio exemplaris, aut librariorum transscribentium negligentiae inscitiaeque possent imputari. Tales sunt in cap. XLIV. *Similia Sicilia interiores & larvas sic istos peridopabant:* ibidem, *Puto enim nescio quid Asiadis* (vel potius *à Siadis*) *habuisse.* Item cap. XLV. *Adeo de magna turba adhebete acceperant.* cap. LII. *Nam Hemerotis pugnassent petraitis in poculis.* In cap. LXII. *Et omnia vestimenta secundum jam posuit mihi in animo in naso esse.* In cap. LXIII. *Cum adhuc capillatus essem (nam à puero vitam chiam gessi) ioim mostri delicatus decessit, mehercules margaritum cacritus, & omnium numerum.* Quae forte sic emendanda sunt. (*Nam à puero vitam Tyanis-gessi*) *ibi infans magistri delicatus decessit, mehercules margaritum Charitos, & omnium numorum.*

An commemorem è foro piscario petita convicia, non modo Arbitro, sed etiam quovis scriptore ingenuo indignissima? Fortunata uxor Trimalcionis vocatur *malae linguae pica pulvinaris*. *mulier milvinum genus*; moecha obsceno vocabulo *matella* dicitur; alius *berbex & bellum pomum*; *Larifuga nocturnus*, *qui non valet lotium suum.* Giton *cepa cirrata* ob capillos crispos & densos; *crucis offa*, *corvorum cibaria*, *terrae tuber*, id est terrae filius, *volpi suda*, id est vulpes sudans. Fortunata ipsa furiis incensa virum suum praesentibus convivis *canem* appellat; Trimalcio invicem eam *codicem* ob hebes & stupidum ingenium, & *ambubajam* nomine Syriaco, *milvam* à rapacitate & avaritia, *sterteram* à stertendo, etiam *viperam.*

Pudet pigetque me diutius hisce Grammaticis quisquiliis immorari. Tempus est jam, à verbis & a stilo ad res ipsas transire: ut clare omnibus appareat, à vero Petronio suppositicium istum in utroque ex aequo discedere. Ac primum videtur dedisse operam impostor, ut Trimalcionem in cunctis ridiculum legentibus exhiberet. Sed dum sine modo ac delectu nugas nugis adjungit atque superstruit, dum ineptiarum genus omne consuit: imposturam suam ipsemet aperit, nugacem se ac ineptum, Petroniique infelicissimum imitatorem prodit, ridendum denique se universis praebet. Nunc *aper pileatus* infertur, circa se porcellos habens, cujus è dentibus duae sportellae dependent, & cujus è latere percusso turdi evolant, mox ab aucupibus excipiendi: aper, inquam, pileatus, ceu libertate donatus ac manumissus, quod à convivis pridie totus & integer esset remissus. Nunc postquam surrexit Trimalcio, sermones habent inter se convivae ineptos, humiles, ac demissos, solis fatuis & sensus communis expertibus convenientes. Ganymedes quidam de annonae caritate queritur more modoque mendicorum: ait se *jam annum esurire*; negat se *ea die buccam panis invenire potuisse.* Trimalcio qui surrexerat, ut obscenis naturae desideriis indulgeret, reversus ad mensam, dat convivis eadem omnia vel in triclinio faciendi libertatem, quod Imper. Claudius edicto statuere voluerat, multisque verbis, usque ad nauseam ac risum audientium, in continentes invehitur. Coquus propterea, quod porcum non exenteraverat, nudatur in convivio, & inter duos tortores constitit: at idem, mox secto ventre porci, argentea corona donatur à Trimalcione, & in lance Corinthia potat: quasi lances tam vina quam cibos caperent, seu vasa potoria simul ac escaria essent. Sequuntur de vasis Corinthiis fabellae relatu indignae, nulla temporum habita ratione, Ilii halosis Hannibalis aetate & opera: scyphorum & capidis emblemata, Cassandrae virginis filii, & Niobe à Daedalo equo Trojano inclusa. Pro acroamate *Homeristae* inducuntur Graecis versibus colloquentes. Trimalcio vero dum fabulam, quam agunt, vult exponere, res, homines, tempora ac loca misere

ſere confundit, ita ut ipſe fabula fiat. Interea *vitulus* affertur *galeatus*: quem unus ex Homeriſtis Aiax furens gladio concidit, partiturque convivis. Quis haec legens riſum teneat? aut potius quis non indignetur, talia & tam putida Petronio tribui? Jam vero fabulae aniles de homine verſipelli in lupum mutato, & de veſtibus ejus lapideis factis, nec non de ſtrigis ſeu nocturnis maleficiſque mulieribus, quae infantem mortuum rapuiſſent ad comedendum, & pro eo ſtramentum ſuppoſuiſſent, Apuleio conveniunt magis, quam Arbitro. Quamque iſta fabella poſterior de ſtrigis ex hiſce veri Petronii Arbitri verbis mihi videtur deſumta. *Quae ſtriges comederunt nervos tuos?* In codice Bibliothecae Vaticanae, qui Palatinae olim fuit, reperitur *Indiculus ſuperſtitionum & paganiarum*, in quo haec de ſtrigis verba legimus. *De eo, quod credunt, quod feminae lunam comedant, & quod poſſint corda hominum tollere juxta paganos.*

Taedet talia fuſius perſequi. Pergendum eſt tamen. Juſſu Trimalcionis ingens canis catena vinctus adducitur in triclinium ab oſtiario. Quid agreſtius, quid indignius tanto convivio, & tam divite convivatore poteſt excogitari? Trimalcionis juſſu puer mollis & dorſum ejus inſcendit, & ſcapulas plana manu pulſat. Quid indecentius? Jubet idem in cap. LXIV. *potiones dividi inter omnes ſervos, qui ad pedes ſedebant.* Quid indulgentius? immo vero quid minus Romanum? Bibere famulos domino praeſente ac epulante; *ſedere ad pedes* ſervos, domino diſcumbente. An ſedens famulus miniſtrare poteſt? More Romanorum, aut potius more omnium gentium, ſuccincti in conviviis ſtabant famuli, ut eſſent ad ea, quae poſcebantur, quaerenda ac convivis porrigenda paratiores & expeditiores: quemadmodum vetera marmora ac picturae docent. Sufficiant ad id probandum vel duo Juvenalis verſiculi è Satyra V.

Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quodque aliquid poſcas, & quod ſe ſtante recumbas.

Tamen impoſtor eadem in re iterum erravit: quum in cap. LXVIII. *ſervum ad pedes Habinnae ſedentem* fecit: Nec umquam aut uſquam memini legere, *ad pedes ſediſſe pueros*, niſi ingenuos in conſpectu parentum convivarumque diſcumbentium. Apud Suetonium invenio, Claudium Aug. *adhibuiſſe omni cenae & liberos ſuos cum pueris puelliſque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur.* Hunc morem non ignoravit Arbiter: Arbitri corruptor ignoravit. Sed quid ego *ſedentes ad pedes* famulos Trimalcionis tantopere miror, quos paullo poſt viſurus ſum recumbentes? Quippe in cap. LXX. Trimalcio famulis ſuis, etiam cocis, permiſſit ut diſcumberent. Itaque *totum triclinium familia occupat, & convivae paene de lectis dejiciuntur.* Credas Saturnalia celebrari. Permiſit, inquam, id ſtulte & novo more Trimalcio, is, qui initio cenae adeo timuerat, ne *ſervi* ſui convivis *aeſtum frequentia ſua facerent*, & ob id *ſuam cuique menſam juſſerat aſſignari.* Unde ille ſui tantopere diſſimilis tam repente factus? Unde tam cito oblitus diſpoſitionum ſuarum? An ebrius erat? An non jam fatuus ſtultusve, ſed plane demens?

In cap. LXVII. Fortunatae uxoris Trimalcionis *periſcelides tortae*, quales in uſu nobis ſunt matroniſque noſtris, & quas vulgo à poplite, cui ſubligantur, *arrectarias* vel *jarretarias* vocamus, nec moris Romani ſunt, nec Graecanici. Nam Graecorum Romanorumque periſcelides erant faſciae, quibus crura involvebantur, ac tegebantur.

In cap. eodem Fortunata diſcubitura poſteaquam manus lavit, *tergit eas ſudario, quod in collo habet.* Verba Pſeudo-Arbitri ſeu impoſtoris ſunt. *Tunc ſudario manus tergens, quod in collo habebat, applicat ſe illi toro, in quo Scintilla Habinnae diſcumbebat uxor.* At erant quidem Romanis (ut Catullus, Suetonius in Nerone, aliique docent) ſudaria è lino, ſed ad detergendum oris ſudorem, unde & appellationem traxere: ſudarium circa collum nullum umquam matronis Romanis fuit. Atque ut gratis concedam fuiſſe: an Fortunata Trimalcionis, ditiſſimi & nitoris ac elegantiae amantiſſimi viri uxor, tam ſordida eſſe potuit ac immunda, ut eo linteo, quo collum velaverat, velut mantili in triclinio, tergeret manus? Omnino exiſtimavit impoſtor, uti ſuae ac noſtrae aetatis matronae collum haberent ſudario lineo circumdatum & tectum, quod vulgo *muſcarium colli* (*Mouchoir de col*) appellatur, quia collum tegit & defendit à muſcis: ſic & olim matronas Romanas habuiſſe. Haec tanta moris Romani ignorantia non in Petronium, ſed in impoſtorem cadit totius antiquitatis ignarum.

Jam enim ſuum teſtamentum in convivio recitari jubet Trimalcio, quo ſervis omnibus dat libertatem: & quale monumentum ſibi fieri, quidque ei inſcribi velit, exponit. Nec contentus his, funebrem veſtem, quam *vitalia* vocat, unguentum nardinum, & cetera inferri triclinio praecipit, conviviſque oſtentat: ac demum tamquam in funere ſuo cornicines canere jubet, atque ad balneum ſaturos convivas invitat. Quid his ineptius? O ſermones conviviales! O ſpectacula feſtivis epulis convenientia! Etiam heic ignarum moris Romani ſeſe prodit

Pseudo-Petronius, qui cornicines pro tubicinibus funeribus adhibeat. Mortui enim efferebantur ad tubam, aut etiam ad tibiam: ut post Ovidium in lib. VI. Fastorum, post Persium in Satira IV. & Agellium in lib. XX. cap. II. verus Petronius vel solus satis docet his verbis. *Quod si idem frigus genua manusque tentaverit tuas, licet ad tubicines mittas.* Ubi *tibicines* sine caussa legi vult Petrus Pithoeus.

Dare operam saltem debuit impostor, ut finis cenae Trimalcionis cum sequentibus, hoc est, ut falsa & ficta cum veris cohaererent, nec falsa haberi possent, neu fraus facile deprehenderetur. Finis cenae Patavinae talis est. Cum cornicines insonuissent, vigiles regionis proximae rati ardere Trimalcionis domum, cum aqua & securibus accurrunt, & januam effringunt. Encolpius, idem & Polyaenus alio nomine dictus, Ascyltus & Giton laeti oblata occasione discedunt. *Nos occasionem opportunissimam nacti, Agamemnoni verba dedimus, raptimque plane tamquam ex incendio fugimus.* Contra apud verum Petronium, qualem dudum editum habemus, Encolpius, cujus sub persona tota fabula narratur, nec cornicinum, nec vigilum, ullam mentionem facit: aitque, cum post cenam ex aedibus Trimalcionis ipse & Ascyltus ac Giton vellent discedere, & per amplissimas longissimasque porticus, media jam nocte sine lumine, hora paene tota hac illacque erravissent ebrii, & locorum etiam interdiu obscurorum ignari; se tamquam filo Ariadnes *Gitonis acumine explicitos tandem esse, qui omnes pilas columnasque pridie notaverat creta: quae lineamenta evicerint spississimam noctem, & notabili candore ostenderint errantibus viam.*

Anno MDCLXIII. ineunte edidi Panegyricum de laudibus Berengarii Augusti, quem ante annos aliquot ex urbis Patavii Bibliotheca Monastica à Johanne Rhodio Dano & à Nicolao Heinsio, viris clarissimis, erutum acceperam. In meis in Panegyricum illum notis, quid esset apud Gregorium Turonicum Episcopum *barbatorias celebrare*, & quid *barbatoria* significaret, fuse docui pag. 191. & sequentibus. Missus est statim Berengarius meus in Italiam: missus in primis Patavium, unde venerat, & lectus à Patavinis. Placuit observatio mea impostori, homini Italo è provincia Venetia, vel Dalmatae, qui (si qua fides) Johanni Rhodio Pseudo-Petronianas quisquilias suas approbaverat. Itaque digna ei visa, quam suae cenae Trimalcionis insereret. *Tum Trimalcio: Amici (inquit) hodie servus meus barbatoriam facit, homo frugi & micarius. Itaque tangomenas faciamus, & usque in lucem cenemus.* Sed tamen mos hic quidem aetate Petronii multo vetustior: nomen autem ipsum, *barbatoria* ejusdem aetate (ni fallor) recentius. Sic idem impostor, qui de cena libera aliqua ab Henrico Valesio fratre meo observata esse didicerat, voluit & liberae cenae meminisse, atque ab ea suam suppositiciam cenam auspicari. *Venerat jam dies tertius: id est exspectatio liberae cenae.*

Sic igitur judico, nova omnia, quae sub Petronii Arbitri nomine primum Patavii, deinde Luteciae publicata sunt, falsa, ficta, suppositiciaque esse, barbara, futilia, judicii doctrinaeque vacua, ac plane omni ex parte ridicula ac rejicienda: eademque tam in verbis, quam in rebus, ab Arbitri genio, elegantia, ac nitore longe recedere.

In uno tamen, mi WAGENSEILI, à te dissentire cogor, quod miraris Justum Lipsium, virum magni in literis nominis summique judicii, de Petronio nostro dubitavisse, ac *deliberavisse*, an is esset C. Petronius, Tacito memoratus in rebus Neronis: audacterque sequeris tenui fultam tibicine opinionem, vel potius conjecturam Petri Pithoei, Claudii Bineti, Jani Dousae, & insequentium plerorumque Petronii commentatorum, qui Neronis Augusti aequalem faciunt, ac putas Trimalcionis nomine Neronem à Petronio designari. Atqui Trimalcio inter servos venales advectus est Romam: ubi *ratiocinari didicit, deinde dispensator factus est:* uti Petronius ipsemet verus ac pridem editus docet. An ista in imperatorem Neronem conveniunt, paterno genere nobilissimum, materno etiam familiae Caesarum adnexum? Jam uxor Trimalcionis fortunata re & nomine fuit: femina viri sui simillima, ex egente locuples facta, adeo ut *nummos modio metiretur:* sicuti Petronius indicat hisce verbis. *Et modo quid fuit? Ignoscet mihi genius tuus: noluisses de manu ejus panem accipere.* At Neroni Aug. uxores non aliae fuere quam nobiles & clarae, Octavia & Poppaea: è quibus Octavia etiam Claudii Aug. filia exstitit. Nam Acten libertam pellicis habuit, non justae uxoris loco. Praeterea jam senex erat Trimalcio: at imperator Nero annum aetatis XXXII. non excessit. Trimalcio illitteratus & fatuus inducitur à Petronio; quales multi divites, qui obscurissima initia habuere; Nero Aug. & eloquentiae & historiae studuit, ac poëticae. Trimalcioni *in deliciis* fuit *puer vetulus, lippus, domino Trimalcione deformior*, si Arbitro credimus. At Neroni tot & tam lectae cum aetate, tum forma, deliciae erant, ut Juvenalis de eo delectu sic referat in Sat. X.

Nec praetextatum rapuit Nero loripedem, vel
Strumosum, atque utero pariter gibboque tumentem.

Quod ad Petronium nostrum pertinet, jure meritoque de ejus aetate dubitavit Lipsius, & Petro-

tronium, qui fuit *aequalis Neronis*, cum Petronio Satyricorum auctore confundere timuit: cum animadverteret ab Cornelio Tacito in lib. XVI. Annalium relata de Petronio, haudquaquam Satyrici scriptori majore ex parte convenire. Certe ambo & nominibus discrepant. Prior dictus est *Cajus Petronius*, aut, ut Plinius & Plutarchus vocant, *Titus Petronius*, *& inter paucos familiarium Neroni assumptus est elegantiae arbiter*, quod doctos viros in errorem induxit: sed *Arbitri* nomen non tulit: posterior, seu Satyricorum auctor, propriis nominibus appellatus est *Petronius Arbiter*, quemadmodum à Fulgentio in lib. II. & III. Mythologiae vocatur: & nunc sub *Petronii*, nunc sub *Arbitri* nomine, à Terentiano Mauro, à Diomede, à Servio Honorato, à Macrobio Theodosio, à Mario Victorino, ab Hieronymo, & Sidonio, aliisque laudatur. Praeterea Cajus Petronius, si qua Tacito fides, Proconsul Bithyniae, & mox Consul extraordinarius fuit; *inter paucos* Neroni Aug. *familiarissimus*: magnas opes, magnam familiam habuit: homo ignavus & deses, & otio ac mollitiis fluens, erudito luxu ac scientia voluptatum acceptissimus vitioso Principi. At Petronium Arbitrum cum multi laudent scriptores Latini, veteres ac recentiores: nemo tamen magistratus eum ullos gessisse, nemo divitem, nemo amicum imper. Neronis fuisse, aut jussu ejus periisse, memoriae prodidit. Bibliotheca quidem Vaticana quaedam Petroniana in codice scripto servat, & his Julii cujusdam epigramma praefixum, in quo Petronius *diri Neronis amicus* vocatur, & *Arbiter arbitrio suo dictus ipse* fertur. Sed hoc exastichon ut incultum est, corruptum, ac recens; ita nullius apud doctos in historia auctoritatis. Denique Cajus Petronius paullo ante mortem coactam *flagitia principis, sub nominibus exoletorum feminarumque, & novitate cujusque stupri, perscripsit, atque obsignata misit Neroni*: ut Cornelius Tacitus in lib. XVI. Annalium tradit. Quid habent ista cum Petronii Arbitri opere commune? Caji Petronii famosus libellus brevissimus fuit: at Petronii Arbitri Satyra grandis atque verbosa, vel justum potius opus exstitit: ut ex Petronianis quae supersunt, & ex his, quae laudantur à variis auctoribus, desiderantur que, facile intelligi potest: adeo ut jure forsitan queratur Dousa simul & affirmet, decimam totius operis partem ad nos pervenisse. Immo & plures erant Petronii libri, non *Satyricon* in recto singulari, sed *Satyricôn*, hoc est, Satyrarum, in secundo casu plurali inscripti; ut Ciceronis Rhetoricôn, Virgilii Maronis Bucolicôn & Georgicôn, Valeri Sorani Epopticôn, Aurelii Nemesiani Cynegeticôn, Marciani Felicis Capellae Afri Carthaginensis Satyricôn lib. VII. de nuptiis philologiae. Certe Terentianus Maurus de dimetro jambico claudo sic ait,

Et Arbiter disertus
Libris suis frequentat.

Et à Mario Victorino de Metris Arbiter *Satyricôn* laudatur, non *Satyrico*, aut *in Satyricon*. In veteri quoque Glossario Petri Danielis haec verba reperio. *Exc[illegible]ssimus dicitur à Petronio in primo Satyrarum*: quod idem est, atque *in primo libro Satyricôn*. Missum facio Fabium Planciadem Fulgentium in libro Continentiae Virgilianae, à quo *Petronius in Euscio* laudatur. Libellus Caji Petronii pro codicillis haberi poterat, & noctes ac stupra Domitii Neronis, & in eum coetum admissorum, atque ad omnem libidinem adscitorum exoletorum feminarumque nomina, quid quisque ibi novissime fecissent, quid passi essent, paucis exponebat. Ficti nihil; omnia vera. Contra Petronius Arbiter M. Varronem in Satyris Menippeis imitatus ex parte, prosa oratione variis carminibus mista, sub falsis nominibus, tamquam sub persona, mores hominum notavit, ac vera aetatis suae vitia carpsit: atque uti ipsemet ait, *in opere novae simplicitatis*

Sermonis puri non tristis gratia ridet:
Quodque facit populus, candida lingua refert.

Si, *quod faciebat populus, retulit* Arbiter, ut ipse affirmat; de Neronis stupris ne cogitavit quidem. Non igitur sua Neroni flagitia, sed sua populo, sua juventuti ac senibus, vitia Arbiter, & corruptos mores exprobravit: ac sicuti vere asserit epigramma Vaticanum, (cur enim ejus testimonio in re apertissima & omnibus patente uti mihi non liceat;)

Petroni carmen divino pondere currit:
Quo juvenum mores arguit atque senum.

Nimirum fictos casus amatorum opus Petronii Arbitri continebat: veri nihil; omnia ficta. De quo opere Macrobii Theodosii in lib. I. Commentariorum in Somnium Scipionis verba sunt haec. *Fabulae, quarum nomen indicat falsi professionem, aut tantum conciliandae auribus voluptati, aut adhortationi quoque in bonam frugem repertae sunt. Auditum mulcent, velut comoediae, quales Menander ejusve imitatores agendas dederunt: vel argumenta fictis casibus amatorum referta, in quibus multum esse Arbitrum, vel Apulejum nonnumquam lusisse, miramur.* Denique nunc in declamationes umbratiles, & scholasticas invehitur Petronius Arbiter: nunc Poëtas deridet carmina sua in theatro, in balneo, in pinacotheca populo intempestive recitantes: modo picturam, statuariam, dialecticam, philosophiam, astronomiam, eloquentiam, ceterasque artes ingenuas defecisse, queritur: modo Trojae halosin versibus jambicis describit:

 navi-

navigantium etiam rixas, reconciliationem & naufragium, bellamque de matrona Ephesia fabellam enarrat: interdum regulas carminis exponit. Sequuntur de bello civili Caesaris & Pompeji versus heroici fere trecenti, & de captatoribus aut heredipetis elusis non pauca. Qui non videt ista singula ac universa nihil ad Caji Petronii libellum, nihil ad Neronis flagitia noctesque pertinere, sed meram esse nudamque ac simplicem vitiorum, & desidiae humanae reprehensionem, sale & mordaci aceto conditam: is plane nec in literis, nec in ulla alia re quidquam videt aut judicat. Janus Dousa, ut Petri Pithoei conjecturam de aetate Petronii confirmet, scribit duas sententias aut paroemias, videlicet *non bene olet, qui bene semper olet*, & *ingeniosa gula est*, à Martiale & à Petronio ex aequo usurpari: aliam item gnomen, *primus in orbe Deos fecit timor*, Statio in lib. III. Thebaidos cum Petronio esse communem: ex quibus tamen sententiis primam Hieronymus in epistola ad Demetriadem, postremam Fabius Planciades Fulgentius in libro I. Mythologiae (vere an falso nescio) Petronio tribuant. Quid tum? Ideone credemus Petronium Arbitrum Neronis Aug. aequalem, & Statio atque Martiale vetustiorem fuisse, ambosque haec hemistichia Petronio potius, quam Petronium ambobus, debere? Nonne Placidius Lutatius putat, & disertis verbis ait, Arbitrum hemistichion supra laudatum de origine superstitionis, à Papinio Statio accepisse? Idem plane dicendum de versu, quem Hieronymus ad Demetriadem affirmat apud Arbitrum reperiri. Igitur hemistichium de odoribus Hieronymus non Martiali primo auctori, sed Petronio: hemistichium alterum de superstitione Fabius Fulgentius non Statio, uti facere oportebat, sed eidem Petronio asseruit, propterea quod utrique haec apud Petronium legerant, & legisse meminerant; apud Statium & Martialem aut non invenerant, aut saltem invenisse non recordabantur, nec multum curabant an ab aliis scriptoribus prius, quam à Petronio, fuissent usurpata.

Quare facile & libenter accedo Henrici Valesii fratris mei sententiae, qui Petronium Arbitrum principatu Neronis multo recentiorem, ac natione Gallum fuisse, atque in provincia Viennensi, finibusque Massiliensium Graecorum habitavisse credit, adductus hisce Apollinaris Sidonii versibus, haut satis hactenus examinatis intellectisque, in carmine XXIII. quod inscribitur Narbo.

Et te Massiliensium per hortos
Graji cespitis Arbiter colonum,
Hellespontiaco parem Priapo.

Ita enim emendandum versum medium frater existimat, cum legatur in editis Sidonii exemplaribus,

Sacri stipitis Arbiter colonum,

nec dubitat in priscis Sidonii codicibus scriptum fuisse *Gral cespitis*, seu *Grai cespitis:* quod cum non intelligeretur à legentibus, in *sacri stipitis* perperam mutatum sit. Quae vulgata lectio haud dubie vitiosa est, ac ferri nullo modo potest. Quippe si *sacri stipitis* nomine, Priapum ligneum designare voluisset Sidonius, (simulacra enim Priapi, custodis hortorum, ad eorum ostia collocari consueverant) *Priapi* in hortis Massiliensium positi, *colonum* Petronium Arbitrum vocaturus non fuit, sed *cultorem*. Deorum enim vel simulacrorum cultores Latini scriptores dixere: *colonos Deorum* aut statuarum nequaquam dixere. Praeterea etiamsi gratis concessero, *colonum Priapi* pro cultore & veneratore Latine dici posse: tamen nec vel tum suus tribus hisce versiculis sensus constabit: fatendumque erit Sidonium his duobus in versibus continuis Priapi sine caussa bis meminisse. *Te Arbiter per hortos Massiliensium sacri stipitis*, seu Priapi lignei *cultorem*, *Priapo Hellespontiaco parem*. Quo quid frigidius scribi, quid etiam ineptius excogitari potest? Sidonius igitur scriptor Gallus in suo Narbone apertissimis verbis Arbitrum Gallum agnoscit: quem propter obscoenitatem, & ob amorem hortorum Priapo comparat, & in hortis Massiliensium spatiantem, ac delicate desidentem nobis exhibet. Quae Petronii in hortis mora, & judicium ejus de Epicuro, quem *patrem doctum in arte veri*, id est in Philosophia vocat, & *hominem esse divinum* ait, *qui* somnia, & *ejusmodi ludibria facetissima ratione condemnet;* turpis quoque flagitiorum, adulteriorumque relatio cum impietate conjuncta mihi persuadet, ipsum secta simul ac vita Epicureum fuisse, summum bonum in voluptatibus corporis ponentem. Heic virum doctissimum Petrum Pithoeum admodum miror, qui sibi *videri* ait, ab Sidonio tribus versibus supra laudatis, *non tam Arbitri patriam quam mores designari*, Massiliensium moribus *Plautino proverbio, & Athenaei historia notatis* simillimos. Quasi *horti Massiliensium*, mores eorum corruptos, atque degeneres indicare potius apud Sidonium valeant aut debeant, quam Petronii Arbitri domicilium, ibi voluptatibus vacantis, ac in hortis otiantis.

Certe ipse Arbiter moris cujusdam Massiliensium mentionem fecit, tamquam sibi notissimorum: quoties pestilentia laborarent, unum è pauperibus, qui se sponte obtulisset, per annum sumtu publico delicate alentium, ac postea ornatum verbenis & vestibus sacris per urbem circumducentium cum exsecrationibus, ut in ipsum mala civitatis reciderent, atque ita demum

mum praecipitantium in mare. *Quod in Petronio ſibi lectum eſſe*, ſcribit Servius Honoratus in illud libri III. Aeneidos hemiſtichium, *Auri ſacra fames.* Sed nunc in Petronii opere manco ac mutilo, quale habemus, de more isto Gallicano Maſſilienſium, homines pro ſalute publica devoventium, nihil reperitur. Proinde non miror Petronium Maſſilienſis agri cultorem, patria quidem Gallum, ſed domicilio ſemigraeculum, libenter Graeca nomina uſurpare, ut *ſcedium* pro malo & extemporali poëmate; *tropica*; *embolum navis* pro roſtro; *methodium*, *paronychia*, *corymbion*, pro capillamento ſeu galericulo, *hypogeum* vel *hypogaeum* pro conditorio, ſeu monumento caſulave ſubterranea; τα πανυ, *ſchema*, pro figura orationis; *apodixin*, *telos*, *automata*, pro motu corporis voluntario; *planos*, *parapſidem*, *triclinarchem*, *chiramaxium*, *ſymphoniam*, *hydraulem*, *pinacothecam*, *diaetam*, & ſimilia. Non miror eum Graecis in nominibus, Graecas terminationes fere ſemper retinere: v. g. *Aſcyltos*, *Polyaenos*, *Giton*; *Aſcylton* in IV. caſu, *Encolpion*, *Polyaenon*, *ſatyrion*; *aëra*, *platanona*, *daphnona*, *Coraca*, *Crotona*, *Platona*, *Gitona*, *Iliada*, *Naiada*, *Dorida*. Non demum miror, ab Arbitro tranſitum Alpium maritimarum Alpibus Graiis confinium viginti verſibus, ac portum Herculis Monoeci exacte deſcribi his verbis,

> *Alpibus aëriis, ubi Grajo nomine pulſo*
> *Deſcendunt rupes, & ſe patiuntur adiri,*
> *Eſt locus Herculeis aris ſacer. Hunc nive dura*
> *Claudit hiems, canoque ad ſidera vertice tollit*, &c.

Abeſt enim ab urbe Maſſilia Graecorum portus, vel ſtatio Herculis Monoeci, in Alpibus maritimis, ſive Liguſticis, millia paſſuum non amplius CCLXXXVI: ſicuti in itinerario maritimo portuum, & poſitionum navium ab Urbe Arelatum uſque Ethicus docet. Idem Petronius Arbiter ut Maſſilienſium Graecorum, ſic & Gallorum, nimirum popularium ſuorum, non ſemel meminit. *Increta facies, ut ſuos Gallia cives putet*: item, *Ego autem frigidior hieme Gallica factus.* Ex quo apparet Arbitrum hiemes ac frigora in Gallia tuliſſe, & candorem Gallorum notum habuiſſe. Praeterea quivis linguae Latinae peritus in Petronio cothurnum Gallicanum prima fronte ſtatim agnoſcat. Ejus enim ſtilus non Romanum ſeu Romae natum, ſed plane Gallum & Tranſalpinum hominem ſapit, & Antoninorum tempora potius quam Domitii Neronis: cujus principatus ſimiles Arbitri ſcriptores non habuit. *Diſertus* quidem Arbiter vocatur a Terentiano Mauro: & eſt ſane diſertus: ſed nec Senecae, Quintiliano, nec ambobus Pliniis, ac ne vel Tacito quidem aut Suetonio comparandus: cum ad inferiora tempora pertineat. Interdum lutulentus fluit, nec ubique purus, nitidus eſt ac illimis.

Quando igitur Petronius Arbiter floruit? quaeret aliquis. Equidem exiſtimo eum potius circa Antoninorum principatum vixiſſe, quam (ut frater meus arbitratur) Gallieni Aug. aequalem fuiſſe: cum quod elegantia Petronii in aetatem Gallieni, hoc eſt, in ſenectutem imperii Rom. ac velut in faecem linguae Latinae, tot undique gentium barbararum incurſionibus corruptae atque depravatae, cadere mihi non videtur: tum quod Macrobius in Somnium Scipionis Arbitrum Apulejo non conjungit modo, ſed velut aequalem aut etiam vetuſtiorem praeponit, prioremque appellat hiſce verbis jam ſupra laudatis. *Auditum mulcent argumenta fictis caſibus amatorum referta: in quibus vel multum eſſe Arbitrum, vel Apulejum nonnumquam luſiſſe, miramur.* Conſtat autem Apulejum ante Septimium Severum Pertinacem Aug. nimirum imperante Marco Aurelio Antonino nituiſſe. Unus ex editoribus Petronii Janus Douſa ſcribit, quoſdam *Petronium Luciano poſteriorem*, hoc eſt recentiorem, *crediſſe*: qui mecum de aetate Petronii plane conveniunt. Nam & Lucianus Antoninorum temporibus viguit.

Ne quis autem forſitan putet gratis me ſcripſiſſe, Petronii Arbitri ſermonem (quidquid ipſe de ſe dicat) *non ubique purum*, ſed quandoque inelegantem ac incultum eſſe: omiſſis Petronianis verſibus, quorum & ſtructura plerumque vitioſa, & obſcura ac intricata ſententia eſt; in ſoluta oratione Arbitri, pauca de pluribus Neroniano faeculo indigna, a me obſervata ſubjiciam, quae nec membranarum vetuſtati, & ſitu attrituque evaneſcentibus litteris, nec librariorum in tranſcribendis priſcis codicibus negligentiae, nec editorum incuriae, nec typographorum inſcitiae, nec ulli alii, quam ipſimet auctori, aſſignari poſſunt. *Sed de remedio non tam valde laboro*: item, *Giton ſemel ictus, tam valde exclamavit. Tam valde*, pro tam, aut adeo, non memini apud veteres ſcriptores legere; quod nos vulgo dicimus, *ſi fort. Neque enim tam magnum facinus admiſimus*: ſcripſiſſet Neronianorum temporum auctor, *tantum facinus admiſimus.* Sic tamen ubique Arbiter loquitur. *Timebam, ne tam grande munus ſuſpectum faceret humanitatem meam. Habebat enim inguinum pondus tam grande. Inbibuit Tryphaena tam grande facinus. Nec ſe minus grandi vexatam injuria, quam Lycam. Nam familiam quidem tam magnam per agros Numidiae eſſe ſparſam. Tam magnum aeque clamorem ſuſtu-*

sustulit. Ut tam magna fortuna solus uteretur. Nescis, quam magnum flagitium admiseris? Ubi *tam grande munus*, *tam grande pondus*, *tam grande facinus* dici non oportuit, sed tantum munus, tantum pondus, tantum facinus. *Tam magnam familiam*, *tam magnum clamorem*, *tam magnam fortunam* dici non oportuit, sed tantam familiam, tantum clamorem, tantam fortunam. *Minus grandi vexatam injuria* dici non oportuit, sed minore affectam injuria. *Quam magnum flagitium* dici non oportebat, sed quantum flagitium. Nostri Petronium hodieque imitantur. Nam ut ille *tam magnum* aut *tam grande* usurpavit; ita dicunt *si grand*. Ut ille *minus grande* dixit; ita nostri usurpant *moins grand:* ut ille *quam magnum;* ita nostri *combien grand.* Jam istud Petronii, *bene mane surrexi*, pro summo mane, aut prima luce surrexi, nostrum hodieque est, *bien matin.* Nostrum & illud: *Et jam plena nox erat.* Plenum enim diem, ac plenam noctem vocamus; *en plein jour*, *en pleine nuict. Repositum in pristinum decorem puerum gaudebam:* id est, restitutum in pristinum decorum. Sic nos dicimus, *remis en son premier eclat.* Ex his intelligitur, Petronium natione Gallum exstitisse, cum nos Gallo-franci ejus adhuc in multis sermonem sequamur. Eundem autem a temporibus Neronis Aug. longe abfuisse indicant quae apponam. *Indignatus rusticus, quod nos centonem exhibendum postularemus.* Dici oportuit *exhiberi*, non *exhibendum. Ostium nostrum satis audaci strepitu impulsum exsonuit. Satis* pro valde recentiorum Nerone scriptorum est; *exsonare* verbum ea aetate inusitatum, quod tamen Petronius saepe usurpat. *Omnia mimico risu exsonuerant;* item, *exsonat cantibus totum navigium. Ideo vetui hodie in hoc diversorio quemquam mortalium admitti.* Dicendum erat, *in hoc diversorium quemquam mortalium admitti. Trimalcio ad symphoniam allatus est, positusque in cervicalia minutissima.* Dicendum fuit *in cervicalibus minutissimis*, aut *in cervicali minutissimo. Ne absentivus essem:* pro abessem. *Absentivum* pro absente, alibi non legi. *Quales esse solent, quae incumbunt ova. Incubare ova*, vel etiam *ovis*, gallinae dicuntur: *ova incumbere* non dicuntur. *Ficedulam inveni piperato vitello piperatam. Ficedulam pipere piperatam* non melius dixeris, quam gypso gypsatum parietem, pernam sale salitam, alas Icari cera ceratas, & similia. *Si bona fide poenitentiam emendas.* Poenitentia culpam aut peccatum emendare, dici possumus, & solemus; *Poenitentiam emendare*, dici nec possumus nec debemus. *Amictus discoloria veste. Discolor* dici solet, ut decolor, concolor, unicolor, bicolor, versicolor; *discolorius* dici non magis solet à veteribus scriptoribus Latinis, quam decolorius, concolorius, unicolorius, bicolorius, versicolorius. *Aratro domefacta tellus* pro subacta vel domita, Neronis aetate non dicebatur, nec *domefacere*, pro domare. Nam verba primae conjugationis, quale est *domo*, nulla in compositione recipiunt *facio*, sed tantum plurima secundae, & paucissima tertiae. *Tantum omnem scabitudinem animo, tanquam bonarum artium magister, deleret sine cicatrice.* Iram appellat animi *scabitudinem* Petronius novo & inusitato nomine pro scabie, aut scabritie, vel scabredine, quam & *ulcus*, animi scilicet, alibi vocat. *Gubernator, qui pervigil nocte siderum quaque motus custodit. Siderum motus* vel sidera *custodire*, pro servare aut observare, improprium est. *Certe diutius junctos nos mare feret: vel si voluerit misericors ad idem litus expellere, aut praeteriens aliquis tralaticia humanitate lapidabit. Lapidare* posuit Petronius pro lapidibus tegere, ut humare est humo operire vel tumulare: cum significet lapidibus petere. *Coaequale natalium suorum sinciput*, pro aequale, nusquam apud veteres alios scriptores Latinos reperire memini. *Ephebus plenae maturitatis, & annis ad patiendum gestientibus* vocatur à Petronio, casum mutante contra regulas Grammaticae. Debuit enim dici *ephebus plena maturitate, & annis ad patiendum gestientibus*, aut certe, *Ephebus plenae maturitatis & annorum ad patiendum gestientium. Psyche acu comatoria mihi malas pungebat. Acum comatoriam* vocat Petronius acum crinalem, ne servata quidem analogia. Nam à coma non fit comatorius: sed fortasse legendum est, *acu comatrice*, hoc est ornatrice. *Soli militares, soli fortissimi habentur. Militaris* militaribus honoribus digno, recens est haud dubie, nec saeculi Neroniani. Jam *melliti verborum globuli, & fabulosum sententiarum tormentum, & controversia sententiolis vibrantibus picta*, ac similia apud Arbitrum, verba sunt magnifica, rerum ac sensus paene vacua. Omittere non possum versum hunc Petronii,

Has inter sedes Ditis Pater extulit ora.

Ditis Pater vocatur Arbitro, qui ceteris omnibus *Dis Pater:* ut *hic Quirites* in numero singulari, pro Quiris, quemadmodum Sergius & Pompejus in Arte affirmant.

Haec sunt, mi WAGENSEILI, quae tuis precibus inductus de Petronio Traguriensi, vel Patavino properatim exaravi, adjungenda observationibus tuis, aut si malueris, tamquam mnemosynon amici tui domi servanda. Vale V. C. & amare me perge. Scribebam Luteciae Parisiorum v. Nonas Martias anno Domini MDCLXV.

MA-

MARINI STATILEI

Traguri ensis J. C.

RESPONSIO

AD

JOH. CHRISTOPHORI WAGENSEILII,

ET

HADRIANI VALESII

DISSERTATIONES

De Tragurienſi Petronii Fragmento.

AD M. MOCAENICUM V. P.

NUNQUAM exiſtimaſſem fieri potuiſſe, ut qui pro virili rempublicam literariam adjutum iſſet; ob eam cauſam conviciis ab illius reipublicae civibus proſcinderetur. Enimvero id nunc mihi uſu venire fidem facit multeus libellus, quem ad me miſiſti, amiciſſime MOCAENICE,

Di magni horribilem & ſacrum libellum!

Hic duas continet diſſertationes; unam Chriſtophori Wagenſeilii, Germani: alteram Hadriani Valeſii, Pariſienſis, quibus homines illi confidentiſſimi fragmentum à me repertum, & bona fide in communem ſtudioſorum utilitatem prolatum, impugnant. Nec modo fragmentum impugnant, (id enim tolerabile eſſet) ſed etiam auctorem, quem longe alium à Petronio autumant, atque ipſum inventorem maledictis inceſſunt. Ac Valeſius fraudis atque inſcitiae poſtulare auctorem non deſinit: ceterum neminem deſignat, ſolum mihi, qui id ſcriptum protuli, ut juveni ignoto, fidem non eſſe adhibendam cenſet. Alter multo inſolentius agit, & cum de illo ſcripto pronuntiaſſet, ſuſpicari ſe hunc inepti alicujus homuncionis eſſe abortum, non multo poſt hunc mihi abortum donat, tum ſe in aurem, ſi poſſet, mihi inſuſurraturum dicit, *videri ſibi me totum illud Arbitri fragmentum ex me finxiſſe velut araneum*, ut videre eſt in *fine diſſert.* Tametſi vero intelligo, quam turpiter nugator iſte hallucinetur, dum homuncioni eum abortum tribuit, ad quem haud ſcio, an magnorum, quotquot nunc vivunt, virorum legitimi partus adſpirare poſſint, nihilque magis in votis habeam, quam ut mihi quidquam ſimile aliquando ſcribere contingat: Attamen non ferenda eſt tam impudens hominis improbi contumelia, qui me eum eſſe homuncionem, quem ariolatur, ineptiſſimae ſcriptionis auctorem praedicat. Proinde ſi eum, quibus modis meretur, accepero, non erit quod me accuſet: ſed petulantiam ſuam, qua prius in me non ſolum immerentem, ſed & de literatis hoc munere, ut ſpero, bene meritum, tota illa diſſertatione debacchatus eſt.

Quia autem primas in hac ſcena loquendi partes ſortitus eſt, primum cum ipſo agam. Mitto fumos, quibus in hanc ſcenam ingreditur: colloquium cum Abrahamo Ecchellenſi, ſpem ſibi factam ab eo integri fragmenti Petroniani in Dalmatia reperti, literas deinde à Venetia transmiſſas ex quibus didicerit, non plus fragmento inventum; tandem ſe Lutetiae de fragmenti editione certiorem eſſe factum. Veniam praefari, quod libris deſtitutus in alieno ſolo cauſam hanc agere audeat; utpote qui, uti etiam in epiſtola nuncupatoria teſtatur, petaſatus in ipſo Hiſpanicae peregrinationis procinctu, multas inter occupationes, eam diſſertationem effuderit. In quo utrum magis admirer, ambigo, hominis temeritatem, an vanitatem. Nam ſi, ut praedicat, minus ſe inſtructum paratumque tantae diſceptationi ſentiebat, primum quis eum coëgit ſcribere? Deinde cum non niſi multo poſt tempore, redux ſcilicet ab Hiſpania, & in Galliam appulſus, ac Lutetiae commorans iſtius diſſertationis edendae conſilium ceperit; quis eum prohibuit, quominus lucubrationem feſtinanter conſcriptam incudi redderet, ex ſententia ſua digereret, atque emendaret? Si autem, quod magis veriſimile eſt, hac effuſi inter profectionis occupationes operis profeſſione gloriolam celeritatis quaeſitum iit, quis inſulſi hominis vanitatem & ineptias ſatis lato cachinno excipere poſſit? Neque enim ut craſſos, quibus tota ejus diſſertatio ſcatet, deprecetur errores, ad eam tumultuariae operae confeſſionem impelli potuit, qui tam arrogans eſt, ut nuſquam non ſeſe velut Aſtydamas laudet, efferat, venditet, ac triumphum canat. Ejuſdem levitatis eſt, quod cum Valeſii ſui tripodem conſuluiſſet, (quod ex ipſius Valeſii diſſertatione initio apparet) non expectato reſponſo in medium proſiliit, ſuamque ipſe ſententiam velut Batti ſilphium indicatura ſua obtrudit. Nam ſi tanti momenti rationes, quanti videri ipſe vult, habebat, ſi ictus inevitabiles, ſi ἀποδείξεις daturus, ut de ſe inſolenter praedicat, cur alium ſciſcitabatur? Doceret ſimpliciter, nobiſque omnibus epiſtomium imponeret. Merito itaque ab illo ſocio ſuo vapulat, qui ſua Petronii Maſſilienſis commentatione bonam ejus diſſer-

diſſertationis partem inducit. Denique tam parum iſtis cenſoribus convenit, ut unius verbis, alterius dicta refelli poſſint. Sed his miſſis ad rem veniamus. Prima cenſoris velitatio eſt in typographum Pariſienſem, quem ſtatim de titulo & verſu Euripidis praefixo explodit. Dehinc in Tilebomenum ſtili mucronem convertit, ejuſque conjecturas exagitat. Poſtremo & in typographi Patavini praefatione ἀλογίας notat. Quas caſtigationes illis viris, quorum magis intereſt, ſigillatim confutandas pro ipſorum arbitrio, ſatius eſt relinquere. Illud hominis argutuli non praeteribo. Inter alias conjecturas, quibus viri illi utuntur, haec erat: Hocce novi fragmenti auctario vulgatorum Petronii fragmentorum hiatus & lacunas commode expleri. Hoc leviſſimum argumentum videtur Critico: ſi (inquit) iſta valet collectio, tum quidem Livii aut Curtii ſupplementa illis ipſis auctoribus tribuamus licet: ob retentam utique ſeriem rerum geſtarum. Non videt autem diſparem eſſe rationem. Cum enim de iiſdem rebus variorum hiſtoricorum commentarios habeamus, non eſt difficile unius ſeriem ex aliorum ſcriptis explere. At ludicrae ſcriptionis & fictitii argumenti, quod totum ingenio auctoris nititur, hiatum unde expleas? Praeterea σοφιστικῶς dividit, quae conjungi debent. Non enim ſatis eſt, habere, unde rerum ſeries continuetur: ſed illa, quibus vacua implentur, etiam orationis filo & charactere prioribus congruere, atque, ut ita dicam, congermaneſcere oportet, ut ab eodem auctore profecta exiſtimentur. Cum etiam convenienter ex Rhetorum praeceptis primo loco id argumentum poſitum dicit, quia ſit admodum leve; tenuem ejus artis peritiam oſtendit. Etſi enim Fabius *lib.* v. *Inſt. Orat.* vetat, ne à potentiſſimis ad leviſſima decreſcat oratio, tamen Homericam, ut vocat, diſpoſitionem, qua, quae validiſſima ſunt, primo ſummoque loco; infirma medio collocantur, non obſcure nobis tenendam inſinuat. Sed miſſis his atque aliis ejuſmodi affaniis, quibus deinceps in me, & in typographum Patavinum inepte velitatur, ad illa, quae magis ad rem pertinent, quaeque ipſe majoris momenti cenſet, ſtilum convertam.

Fragmenti primum ſtilum ut Petronio indignum carpit; dein res quae tractantur. In ſtilo monſtroſa, uti appellat, vocabula notat, loquendi modos, non à Petronii quidem genio abhorrentes, ſed nimis frequenter, & ad faſtidium uſque legentium inculcatos: poſtremo hodiernae linguae Italicae phraſes, & Hebraïſmos. In rebus ignorantiam antiquitatis & ἀλογίας animadvertit.

Primum de ſtilo agamus, deque illis monſtroſis vocabulis. Enimvero ſi iſta objectio valet, vix ullum erit cujuſquam vetuſti auctoris ſcriptum, quod non impoſturae ſuſpectum eſſe debeat. Cujus enim ſcriptoris non primae editiones mendis prope infinitis ſcatent. Varronis fragmentum de lingua Latina, prout eſt editum ab Antonio Auguſtino, conſideret, & pudebit eum ſuae iſtius objectionis: multo enim plura ibi verborum portenta reperiet, quam in hoc Petronii fragmento. Quid alia referam veterum auctorum monumenta Plauti, Catulli, Tibulli, Propertii, Plinii, quam foedis ubique maculis contaminata eſſent, priuſquam in doctorum hominum manus venirent. Quibus viris eruditiſſimis ſi eadem ac noſtro Critico mens fuiſſet, non illis emendandis quantam videmus, operam poſuiſſent, ſed explodendis, ut adulterinis, diſſertationes ſcripſiſſent. Quid igitur ea objectione levius, quid eo catalogo ineptius? in quo & ſuam inſcitiam miſer prodit, qui voces notiſſimas pro barbaris, & nihil ſignificantibus habeat, *copo* pro caupo, ut ſolebant veteres ſeribere, *neſapius*, pro inſipiente, quae vox extat apud Terentianum Scaurum. *Gizeria* vel *gigeria*: (nam quis non videt peccatum in litera?) ſunt autem gigeria Nonio interprete gallinarum inteſtina: earumdem ventriculus Scaligero; Lucilius uſurpavit *lib.* VIII. *Satyr.*

gigeria ſunt,
Sive adeo hepatia.

Cujus porro inſcitiae eſt ne *chius* quidem epithetum quid ſibi velit, intelligere; aut quo ſenſu ſeſe vitam chiam egiſſe dicat Trimalcio? Nam Chios, perinde ut Coos, ob mores praetextatos male audiſſe, Graecorum proverbia indicant, Χῖος ἀπαντᾷν, apud Ariſtophanis Scholiaſtem, & γέλως Χῖος, apud Diogenianum de molli laſcivoque luſu. Nec vox *dignitoſſo* ſeu *dignitoſo* (ita enim legendum) monſtroſa ipſi videretur, ſi ſaltem Philoxeni gloſſarium legiſſet: ibi *dignitoſus* exponitur ἀξιωματικός. à dignitate enim dignitoſus, quemadmodum à calamitate calamitoſus. Quod & ipſe videram, priuſquam Philoxenum conſuluiſſem, ſicut *Burdubaſta* mendoſe ſcriptum pro Butubata, quod eſt apud Feſtum. Et *munecma* quoque diviſim legendum, *mu nec ma.* Nam mu pro mutire dicebant veteres. Lucil. Satyr.

Nec laudare hominem quenquam, nec mu facere unquam.

Auctor Chariſius lib. 2. Ex quibus iſtius cenſoris temeritas patet, qui, quae non intelligit, damnat, & ut barbara & monſtroſa explodit. Nam & alia ad eum modum à viris ſolertibus emendari poſſe quis dubitat?

Sed inſtat, ſi librariorum imperitia iſtiuſmodi mendae irrepſerunt, cur non per omne fragmentum ejuſdem imperitae manus veſtigia comparent? Nam coenae exordium, ut in editionum emen-

emendatiſſima, purum ab omni labe legitur. Hinc vero de induſtria aſperſas ejusmodi maculas ab impoſtore colligit, huncque ictum inevitabilem putat; nempe quia alios ex ſua tarditate aeſtimat. Quis enim, qui ſenſus communis aliquam ſcintillulam habet, non facile intelligit, fieri potuiſſe (quod & factum ſcio) ut ex prioribus editionibus apud praela, multa fragmenti hujus reſtituta ſint loca ex iis, quae pridem edita fuerant, reliqua autem tum primum in lucem prodeuntia, ſic ut erant, corrupta eruditorum judicio ac cenſurae relicta. Quod non erat in proclivi, tam inſigniter & foede corrupta ſtatim emendare. Ecce quem ictum inevitabilem putat, quam exiguo negotio eluditur?

Phraſes praeterea & idiotiſmum novi fragmenti, ut Petronii elegantiae parum congruentem, vituperat. Rem autem totam ad quatuor reducit loquendi modos, quibus interim uſum non ſemel Petronium fatetur; ſed quod iidem in hocce fragmento crebrius ac ſine ratione ingerantur, id vitio vertit, atque inconſultae imitationis indicium putat. Primi modi ex veteri Petronii editione exempla haec profert: *hominis operas locavi non caballi*; *lorum in aqua non inguina habet.* Alterum loquendi genus eſt, quo *plusquam* rei augendae cauſa adhibetur, ut *plus vini ſub menſa effundebatur, quam aliquis in cella habet.* Tertia forma eſt, quod nimis frequenter dejerat pſeudo-Petronius. Quarta, in eadem dictione luſus, cum ſcilicet idem vocabulum argute in eadem ſententia iteratur: ut *tu, qui loqui potes, non loquere.* Coacervat deinde loca ad fidem faciendam, & multa ſimilia, ex toto ſcripto excerpta, ſub eundem aſpectum conducit, ut frequentia moveant faſtidium legentibus, quae in fragmento commode diſtincta, non modo offenſionem nullam, ſed etiam gratiam, habent. Haec vero via infamandi bonos auctores cui non, quantumvis rudi & indocto, patet? Quis cujusque ſcriptoris verba in hunc modum retexendo, ac perturbando non illum deformem ac prorſum ridiculum concinnet? Conferantur in unum loca omnia Ciceronis, in quibus clauſula, *eſſe videatur*, periodum terminat, aut ubi verbum *verſari*, *familiariter aliquo uti*, aliasque phraſes ſibi familiares uſurpat, & habebit iſte calumniator, unde parentem eloquentiae apud ſui ſimiles traducat. Quod de Cicerone dixi, transferre licet ad alios ſcriptores. Nemini enim non quaedam locutiones familiares, & quaſi vernaculae, quarum ceu charactere ab aliis dignoſci poſſit. Sicut de Hermolao Barbaro viro inter recentiores abſolutiſſimo obſervatum eſt, ſaepius hunc verbo *ferrumino* uſum, eamque ob cauſam ab obtrectatoribus ferruminatorem vocatum. Demum quod ſaepius dejerant hujus fragmenti interlocutores, id quoque Criticus vitio vertit, ſed imperitiſſime: quando conſtat hanc veterum illorum, dum inter ſe agerent, morem fuiſſe, ut non temere quidquam affirmarent ſine juramento. Res plana ex Plauti & Terentii fabulis, quas novus Criticus nondum videtur, aut valde oſcitanter, legiſſe, qui id non obſervaverit. Quid enim haec ſibi volunt nuſquam non interpoſita, *Pol*, *ecaſtor*, *perecaſtor*, *Hercules*, *per Jovem*, *diſpeream*, & alia id genus. Sed & id ipſum epiſtolarum Auguſti fragmenta illa indicant, quae citat Suetonius in Tiberio; *Jucundiſſime, & ita ſim felix*, &c. *ſive quid incidit, de quo ſit cogitandum diligentius, ſive quid ſtomachor valde, medius fidius Tiberium*, &c. Item: *attenuatum te eſſe continuatione laborum cum audio & lego, Dii me perdant*, &c. In epiſtola Antonii ad Auguſtum apud eundem Suetonium: *ita valeas, ut tu hanc epiſtolam cum leges*, &c. De iis poſtremo, quos vocat, luſibus, cum videlicet idem vocabulum in eadem ſententia repetitur; non minus abſurdus eſt, cum eos in fragmento ſaepius, quam par ſit, frequentari arguit; nec ludicrae ſcriptionis genius quid ferat, advertit. De quo infra adverſus Valeſium dicemus. Nunc operae pretium eſt videre cohortem illam, quam ſe in inſidiis, catus ſcilicet imperator, collocaviſſe jactat, quae fugienti hoſti omnem elabendi praecludat viam. Ita enim loquitur magnifice, ut ſemper alias: *meum non eludent ictum. Captus eſt, habet. Pugnavit non perfunctorie mea prima legio.* ut Traſonem aut Pyrgopolynicem mihi audire videar. *Quaero*, inquit, *an verus Arbiter ſacras literas legerit, an hodiernam linguam Italam fuerit edoctus? Legit enim Pſeudo-arbiter, fuit edoctus iſte ſuppoſititius; videlicet verba* cap. XXXVII. *Ipſe Trimalcio fundos habet, qua milvi volant, nummorum nummos, Hebraiſmum & ſacrae ſcripturae loquendi modum ſapiunt.* Siquidem nullum huic loco ſubeſt mendum. At mihi vera lectio videtur *nummorum modios*: qua locutione & ſupra utitur Petronius *nummos modio metitur.* Fortaſſis & foenus ingens his verbis notari aliquis conjiciat, neque diſplicet conjectura. Pergit Criticus ineptire; magis illa Hebraiſmum ſapiunt, cap. XLIV. *Nomina omnium reddebat, tamquam unus de nobis; videntur enim ex divinis per ſcelus detorta.* Nempe quia apud Moſem Dei verba ſunt: *ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt:* igitur cenſoris judicio haec phraſis *unus de nobis* Hebraica eſt. O inſcitiam & temeritatem! ceu vero neceſſe ſit, quicquid locutionis extet in Latina bibliorum verſione, id ex Hebraeo idiomate expreſſum eſſe. Alioqui & illa quae in cap. LVII. leguntur: *Nemo mihi in foro dixerit, redde quod debes*, ex Matthaei capite XVIII. pariter ſumpta eſſe dicerentur, ubi ita ſcriptum

est: *Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum dicens, redde quod debes.* Credo & si in hoc fragmento verbum *magnifico* alicubi reperiretur, exclamaret censor, ex Virginis Deiparae cantico apud Lucam promptum esse, *magnificat anima mea Dominum.* Et nobis Plautum, & Terentium, Romanae linguae lumina, qui id verbum usurpant, circumcideret: ut & in eorum scriptis Hebraismos expiscaretur. Denique si Latina est locutio, *unus de nobis*, cur ex sacris literis potius quam ex communi linguae Latinae usu fluxisse credatur, non video. Esse autem Latinam nemo hactenus excepto censore isto dubitavit, cum Cicero ita loquatur pluribus in locis; pro Planco c. 32. *is enim unus fuit de magistratibus, qui* &c. item pro Milone c. 24. *Deinde dixit, se gladio percussum esse ab uno de illis.* Nam si unus de illis dicitur, quidni & de unus de nobis? Eadem enim ratio est. Sed quod subdit multo magis ridiculum est. *Manifestissime omnium*, inquit, *quae* cap. 60. (supple è divinis sumpta:) *deductus è lacunaribus subito circulus ingens, de cupa videlicet grandi excussus demittitur, cujus per totum orbem coronae aureae cum alabastris unguenti pendebant.* Hic demum triumphat. *Hem* (inquit) *fierine potest, ut phrasis, alabastris unguenti, aliunde quam è Lucae cap. 7. deprompta sit? Hellenistica enim & Euangelistae peculiaris est, neque ejus exemplum apud profanos auctores ullibi reperitur.* Omitto barbaram vocem *ullibi* pro usquam. Illud cujus ruditatis & inscitiae est, non putare *alabastrum unguenti* phrasim esse Latinam, quia Graeci ita loquantur? An quisquam tam hospes est in literis, ut linguam Latinam magna ex parte è Graeca expressam nesciat? Optimum quemque Romanorum scriptorum Hellenismos non solum non reformidasse, sed etiam affectasse? Ut quisque ex illis elegantissimus fuit, eo plures Graecanicas phrases aspergendas orationi censuisse? ut ex compluribus Plauti, Terentii, Virgilii, Horatii & Ciceronis, atque aliorum locis pridem viri docti observaverunt. De hac autem phrasi *alabastrum unguenti*, quam censor Latinam negat, libenter ab eo quaesierim, num Horatium parum Latine locutum putet, cum *nardi onychen* dixit,

Nardi parvus onyx eliciet cadum?

Quid enim interest, quantum ad phrasim attinet, dicere alabastrum unguenti, & nardi onychen. Alabastrum è lapidibus est pretiosis, sicut onyx. Ex his quia vulgo fiebant vasa unguentaria, ob hanc causam ipsi lapides metonymice pro ipsis vasis usurpabantur: sicut in illo Horatii versu nardus pro nardino unguento. Plinius lib. XIII. cap. 2. *unguenta optimè servantur in alabastris.* De onyche Martialis epig. 93. lib. VII.

Unguentum fuerat, quod onyx modo parva gerebat,
Olfecit postquam Papilus, ecce garum est.

Liquet igitur eodem modo dici alabastrum unguenti & nardi onychen, ut si unum è Lucae Euangelio sumptum sit, non possit non & alterum indidem pari jure promptum videri. videat censor, quemadmodum persuadere possit cuiquam, Horatium è novo testamento phrases mutuo accepisse. Pergit novus Criticus gratissimo Deo risui ex Hypatinorum instituto litare, dum se acutis illis animadversionibus deridendum omni coetui literatorum liberaliter propinat. Id quoque è libris sacris expressum putat, quod in fragmenti cap. 46. legitur: *scimus te prae literis fatuum esse*, propterea quod in Actis Apostolorum Festus praeses sic Paulum compellat, *insanis Paule, multae litterae te ad insaniam convertunt.* Quasi vero haec sententia sit ejusmodi, ut nemini potuerit nisi ex scripturae loco in mentem venire, ac non insanire, etiam vulgus experientia compertum habeat. Ita enim idiotae literarum studia infamare solent. Sic Democritus Abderitanis insanire creditus; sed & ipse Democritus excludit sanos Helicone poëtas. Senecae nullum ingenium sine mixtura dementiae. Apud Aristotelem literarum studiis praestantes melancholici. Domitius grammaticae artis clarus, judice Phavorino, insanus. Aretaeus medicus de stomachi imbecillitate tradens, cui morbo studiosi literarum, Celso teste, obnoxii, istos ex studiorum intemperie delirantes, ὑπὸ διανοίης κούφους appellat. Quae ergo ineptia est, cujus sententiae passim apud tot profanos scriptores extent elementa aut vestigia, eam putare non aliunde quam ex Actis Apostolorum promi potuisse? Et quis Criticum istum non rideat, dum ejus argumenti vim tantopere commendat, ut solum per se ad Pseudo-Petronium confundendum sufficere glorietur?

Videamus deinceps, ut probet Italicae linguae gnarum fuisse auctorem fragmenti. Tria loca in medium producit, cap. XXVI. *Unus servus Agamemnonis interpellavit.* cap. LXXVII. *non me Hercules mi haec jactura gusti fuit.* Item, *mi centem aureos in manu posuit.* Denique pag. 47. *multis jam diebus venter mihi non respondit; nec medici se inveniunt.* Ut ostendat haec Italorum esse idiomatis, Italice mox reddit: *un servidore d'Agamemnon ci interruppe*, &c. Quo quid putidius & indoctius fieri potest? Principio qui potius hae phrases Italicae, quam Gallicanae? Nam & Galli dicunt *un serviteur:* eaque voce *un* ceu articulo demonstrativo utuntur. Praeterea *unum* pro quemdam Latinis dici, licet rarius, vox *unumquodque* indicat. Terent. Adelph.

Nam

Non jam unum quicquam, quod quidem erit bellissimum,
Carpam.

Non enim eo loco unum significat solum, ut fere alias; sed rei particularis nota est, ut hic *unus servus*. Sed & Cicero ita unum usurpat epist. 16. famil. lib. 15. *Quanquam quicum loquor? cum uno fortissimo viro*, &c. Item in 1. de oratore, *sicut unus paterfamilias his de rebus loquar*. Ita & Plautus Mostell. act. III. scen. 2. *iterum jam ad unum saxum me fluctus ferunt*. Plura Scioppius Animadvers. in Voss. Non solum igitur unus Latina est phrasis, sed etiam elegantiae Romanae. Quare vapulet negator.

Sequitur haec locutio; *non mi haec jactura gusti fuit*. Quae quid commune habeat cum Italica, quam adducit, non video. Plane aliud agebat, cum id describeret. Illud singularis inscitiae, cum Latinam negat *mi centum aureos in manu posuit*: propterea quod Itali similem loquendi modum habent. Neque illud Terentii legit in Phorm.

ebo dic quid velis dari
Tibi in manum.

Quid enim interest *in manum dare*, an *in manu ponere* pecuniam dicamus? eandem quippe esse loquendi formam nemo non videt. Denique neque illud Latinum deputat: *nec medici se inveniunt*. Fac ita esse, an Petronianum negabis? En tibi,

Quaerit se natura, nec invenit.

nam si *se invenit* Latine non dicitur; neque *quaerit se* Latine dicitur. At Persius usurpavit: *nec te quaesiveris extra*. Haec quippe verba ita mutuo respondent, ut ubicumque unum ponitur, ibi alterum aut expresse poni, aut subaudiri debeat. Tum ut paulo ante Hebraïsmos & Hellenismos somniabat, sic nunc nihil non ad Italam phrasim trahit. Ut quia in cap. XLIV. *Plovebat*, pro *pluebat* scriptum est, Italorum pronuciationem *u* in *ou* vertentium cornicatur: adeo rudis est, ut veterem hunc fuisse Romanorum pronunciandi modum ignoret. sic in vett. epigram. *joussit*, pro *jussit*. ut videre est in lib. Passeratii de literar. inter se cognat. & permutatione. Et *perplovere* apud Festum in voce, *pateram*. Quod autem Petronius hacce in Satyra Menippea ab archaïsmis non abhorruerit, sed eos dedita opera operi asperserit, ut alii ferè quicunque eo genere luserunt, ex veteri fragmento, quod Petronii esse nemo dubitat, cognosci potest. In quo adverbium priscae notae *valgiter* usurpatum de Quartilla, *commovebat valgiter labra*. Item *clostellum* ὑποκοριστικῶς à claustro, ut à plaustro *plostellum*, mutato *au* in *o* ἀρχαϊκῶς, *bistrionia*, *mutcavit*: *leccatores*, vel, ut alii legunt, *lenatores*. Quod antiquae glossae exponunt, *gulosos & lenones*. Haec autem ex Petronii reliquiis a Dousa collectis. Praeterea phrases antiqui saporis. cap. x. *in memoriam revocatus injuriae*. Qua locutione utitur Plautus in Persa. Item *audemus* pro volumus & sustinemus, unde *sodes* alibi. Atque alia id genus, quae lector non oscitabundus observare poterit. Sed de Petronii archaismis, iterum ad Valesii dissertationem dicemus.

Hactenus de stilo Germanus Criticus. Deinceps vero ad rerum examen transit, ut earum quoque argumento probet, non recte Petronio id fragmentum adscribi. Principio illud demonstrationis suae fundamentum ponit, ac sibi concedi postulat, Petronii Satyricon in Neronem esse scriptum, quo turpissimi ejus mores ac vitia traducerentur. Quod ipsum nihilominus collatione quorumdam Suetonii locorum, quibus Neronis studia & mores tanguntur, cum iis, quae de Trimalcione prodit Petronius, probare instituit. In qua collatione operam suam ita venditat Germanus Criticus, ut omnibus in Petronium editis commentariis praeferre non dubitet. Etiam miratur à nemine Petronii interpretum eam congruntiam fuisse animadversam. At ego admiror, qui se Lugdunensi Petronii editione usum dicat, non advertisse, id quibusdam locis factum à Dousa in Praecidaneis, certe viam desabulatam: tametsi is Trimalcionem esse Neronem non decernit. Cui opinioni & Valesius Germani Critici in censura collega vehementer reclamat, ut videbimus. Sed nimirum novus Criticus qui nunc primum πτερυγίζει, hac tam eleganti observatione ingenii sui florem illustrare voluit, atque, ut dici solet, ex hoc mustaceo lauream affectavit. Quam tamen frustra hujus operae sit, videor me sanioribus judiciis probare posse.

Apud Petronium Trimalcio ludit pila inter pueros capillatos forma conspicuos: hinc in unius ex iis capite, postquam aquam poposcisset ad manus, digitos paululum aspersos tergit. Mox discubituris pueri Alexandrini inter ministeria cantantes aquam in manus nivatam fundunt. His Germanus Criticus confert hunc Suetonii locum de Nerone: *Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo commeatu Neapolim confluxerant, plures Alexandria evocavit. Neque eo segnius, adolescentulos equestris ordinis, & quinque amplius millia è plebe robustissimae juventutis, undique elegit, qui divisi in factiones plausuum genera condiscerent (bombos & imbrices, & testas vocabant) operamque navarent cantanti sibi, insignes pinguissima coma & excellentissimo cultu pueri.* Quaeso quid haec ad Trimalcionem pila inter comatulos ludentem? Hic pueri Alexandrini aquam niva-

nivatam in manus discubituris infundunt: illic operam navant Neroni cantanti, & varii plausibus adulantur. Haeccine est congruentia, hic concentus? At utrobique Alexandrinorum fit mentio. Quid tum postea? An quisquam antiquitatis, aut certe illorum temporum tam ignarus, ut nesciat Alexandrinos pueros vulgo illis beatis in deliciis habitos? Quod nunc Martialis testimonio, ut in re haud obscura, sufficiet ostendere ex epigram. 47. lib. IV. ubi qualem puerum velit, explanat:

Niliacis primum puer is nascatur in oris,
Nequitias tellus scit dare nulla magis.

Subdit: Petronianus Trimalcio balneis delectatus, delectatus & Nero; de quo idem Suetonius cap. 27. *refotus saepius calidis piscinis ac tempore aestivo nivatis.* Quis non miretur dialecticam Germani Critici? Petronianus Trimalcio balneis delectatus, delectatus & Nero: igitur Trimalcio est Nero. Atqui in tota illa comparatione idem judicii acumen apparet. Trimalcio lecticae impositus est, praecedentibus phaleratis cursoribus quatuor, & chiramaxio, in quo deliciae ejus vehebantur, puer vetulus, lippus. Nero apud Suetonium, in praeparanda expeditione, primam curam habuit deligendi vehicula portandis scenicis organis, concubinisque, quas secum educeret: igitur Trimalcio est Nero. Eadem opera Criticus iste efficiet Trimalcionem esse Pub. Clodium, quem Cicero in Miloniana testatur semper secum scorta, exoletos, lupas ducere solitum. Item Marcum Antonium, cui idem ab eodem exprobratur in Philippica secunda. Quid autem istos memoro, cum constet Senecae testimonio locupletiores fere omnes illis temporibus sic peregrinari solitos, ut agmen cursorum antecederet, rhedae catamitis plenae sequerentur. Verba magni scriptoris ex epistola 123. adscribere placet: *omnes jam sic peregrinantur, ut illos Numidarum praecurrat equitatus, ut agmen cursorum antecedat.* Et paulo post: *omnium paedagogia oblita facie vehuntur*, &c. Quae ergo socordia est, quod multorum, imo omnium fuit commune, uni Neroni tamquam proprium assignare? Ejusdem farinae sunt, quae deinceps sequuntur: Trimalcionis splendida domus porticibus & picturis: Neronis quoque magnifica domus apud Suetonium. Trimalcio tesserarum lusui impensius deditus fuit, & item Nero. Habuit Trimalcio uxorem Fortunatam: Nero Acten libertam prope justo matrimonio sibi conjunxit. Trimalcio poësim amavit: Nero eidem studuit, & carmina sua domi, & in publico recitavit: igitur Trimalcio est Nero, Fortunata Trimalcionis, ipsa est Acte concubina Neronis. Non me fugit haec esse indigna, in quibus redarguendis bonas horas collocem, quae sunt homine indigna & extremi stuporis: & profecto me istiusmodi nugarum piget. verumtamen quando semel istud saxum volvere coepi, quicquid id est molestiae ac taedii devorandum est. Cum tam crasse ubique hallucinetur Germanus Criticus, tam obtuse omnia colligat, tamen impostori, quem hujus fragmenti auctorem somniat, supinam oscitantiam atque ingenii hebetudinem exprobrare audet, hoc est, lepus pulpamentum quaerit. Quid ita? quia ad postes aedium Trimalcionis praefigitur libellus cum hac inscriptione? *quisquis servus sine dominico jussu foras exierit, accipiet plagas centum. An* (inquit Criticus) *aliquid indignius erat, quam Trimalcionem, qui greges puerorum, exoletorumque per nationes coloresque descripta agmina possidebat, ita delineare, ut nemo ex abjectissimis mancipiis sine ejus expresso jussu pedem domo efferre posset? Ipse Pseudo-Petronius cap. 37. familiae Trimalcionis ne decimam quidem partem dominum suum nosse sancte nobis jurat. At si plano cap. 53. fides est, Mithridates servus sine dominico jussu etiam in crucem actus est. Nempe ad capitis supplicium de servis sumendum Trimalcionis jussu nullatenus; ad foras prodeundum, plane opus fuit.* Ipsamet verba sunt istius nugatoris, qui nodum in scirpo quaerit. Nisi enim obstrigillandi morbus ejus mentem praeligaret, non ita in rebus apertis & planis caecutiret. Adeone stupidus est, ut non videat illa agmina servorum, quae possedit Trimalcio, non fuisse in unis aedibus congregata, sed per alias ejus domos, per villas & latifundia dispersa? Quorum proinde multis ignotum dominum fuisse haud absurdum est. At vero cum & in illis aedibus, in quibus hospites coena excepturus erat, multos itidem haberet Trimalcio famulorum omne genus greges, quidni, eorum quantum ibi erat, titulo postibus affixo exire vetaret, non ob eam causam solum, ut diligentius ministraretur, sed eo maxime, ut posset homo dives & stolide ambitiosus, opes & magnificentiam ex ingenti illa servorum aliorum aliis ordine succedentium multitudine ostendere. Non ergo impostoris, ut putat, sed suam ipse inconsiderantiam atque incredibilem stuporem Germanus Criticus prodit. Id quoque ut absurde confictum vellicat, quod extat in cap. 40. Cum aper primae magnitudinis in mensam allatus esset, ejusque latus quidam, ad hoc subornatus, cultro venatorio percussisset, turdi ex plaga evolaverunt, quos parati aucupes cum arundinibus momento exceperunt, & inter convivas diviserunt. Hic Criticus exclamat: *euge! sic ea tempestate crudis homines vescebantur volucribus, vel, quod credibilius, jam assae, ut in Utopia, per auras circumvolitabant.* At enimvero, Germane Critice, non vides in illo

illo repositorio, in quo ille aper illatus, non solum quae in praesens ederentur, ut ipsum aprum, sed etiam apophoreta extitisse, quae sibi quisque domum auferret, videlicet porcellos ex copto placentis factos, in quo genere illae aves, Thebaicaeque, & Caryotae fuerunt, quas pueri itidem divisere coenantibus, non quas tunc absumerent, sed secum, ut dixi, auferrent. Quid hic absurdi, in quo risum tollant coronae? An non tute dignus, Germane Critice, cum isto tuo risu inepto, qui in Utopiam ablegere avibus illis assis per auras volitantibus pascendus?

Sed & Apulei asino vectum esse planum insimulat, cum historiam compilavit de Cappadoce cap. 62. Quasi vero solus Apulejus de istiusmodi maleficiis & praestigiis scripserit, ac non multi ante eum auctores Graeci multa de iis rebus memoriae prodiderint. Ut videre est apud Plinium, qui aliquot ejusmodi historias ex eorum commentariis recitat, lib. VIII. cap. 22. *Euanthes* (inquit) *inter auctores Graeciae non spretus tradit, Arcadas scribere, ex gente Anthaei cujusdam sorte familiae lectum ad stagnum quoddam regionis ejus duci, vestituque in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurarique in lupum*, &c. Ibi & consimilem fabulam ex Agriopae, qui Olympionicas scripsit, monumentis refert.

Trimalcio per jocum unum se esse gloriatur, qui vasa Corinthia habeat, quod aerarius, à quo ea emerit, Corinthus vocaretur. Ibi Germanus Criticus manifestam contradictionem invenit. Si, inquit, publice prostabant Corinthia, qua ratione eorum possessione solus gloriari poterat Trimalcio? Ineptus cavillator semper nodum in scirpo. Sane publice prostabant Corinthia, sed quae pro Corinthiis non habebat Trimalcio; utpote quae neque Corinthi facta essent, neque ab opifice Corintho. Neque enim sufficere censet, ut vas Corinthium censeatur, ex aere Corinthio esse factum, quale aes à Corinthi expugnatione olim Romam magna copia advectum; sed si à Corintho vel Corinthi confectum. Quod ipse his verbis significat eodem loco: *Quid est autem Corinthium, nisi qui Corinthum habeat?* scribendum: *nisi quia Corinthus habeat?* Nempe vel urbs, vel opifex. Est enim lusus in voce Corinthus. Adde Seplasiae fraudem in iis vasis. Unde illud Martialis,

Consuluit nares, an olerent aera Corinthum.

Quin Plinii tempore artem illam temperandi aeris desitam fuisse, ex ejus verbis colligi potest, lib. XXXIV. cap. 2. *Quondam aes confusum auro argentoque miscebatur, & tamen ars pretiosior erat: nunc incertum est, pejor haec sit, an materia.* Non solum igitur ars aut statuas ex aere effigiandi, aut vasa fingendi, sed & ipsius aeris materia Plinii aetate degeneraverat. Quid mirum igitur, si Trimalcio eo sensu, quem dixi, & per jocum se solum Corinthia vera possidere gloriatur?

Ibidem idem Trimalcio Corinthiorum origine explananda turpiter hallucinatur, personas & tempora confundens: *valde bene scio* (inquit) *unde primum Corinthia nata sint. Cum Ilium captum est, Hannibal homo vafer*, &c. Hunc sermonem hominis indocti & ebrii, ceu à Nerone aut quovis alio sobrio prolatum, ad veri normam explorat Germanus Criticus. Siccine (inquit) tanta ignorantia Trimalcionis aut Neronis animum obsederat? Quasi vero hominum vitiis insectandis modum ullum teneat Satyrica petulantia, & non cuncta ultra verum ac fidem exaggeret? Quid si Petronius de Nerone ne cogitavit quidem. Quid enim necesse est Trimalcionem esse Neronem? Mihi Petronium nihil aliud voluisse, quam sub persona Trimalcionis stultorum divitum, quorum magna tunc Romae manus, ineptam eruditionis ostentationem urbanius traducere, propemodum constat. Sic & cap. 59. idem Trimalcio Homeristis triclinium intrantibus (non enim coenaculum, ut Germanus Criticus inscite interpolat) quam ii acturi essent, fabulam stultissime interpretatur. Haec si recta, ut decuit, reputasset via literio iste, non exscribendis Suetonii locis de Neronis moribus ac studiis lectorem occideret. Neque impostoris inscitiae adscriberet, quod Trimalcio hocce in supplemento Graecarum literarum expers inducitur; neque in eo refutando toties Suetonii verba obtruderet, quibus citationibus nihil insulsius magisque ἀπροσδιόνυσον dici, aut excogitari potest.

Postremo velut plane demonstrasset Germanus Criticus, non esse Petronii hoc fragmentum, etiam hanc operam velut mantissae loco sumit, ut ostendat, quo tempore id factum videatur. *Recentissimum* (inquit) *hunc esse inepti alicujus homuncionis abortum suspicor, idque inde colligo, quod verum Petronii textum jam castigatum restitutumque exhibuit ex conjecturis novissimorum Criticorum.* Ita quidem ariolatur improbus iste calumniator, literarum, quantum in ipso est, eversor; ceu non potuerit ex codice emendatiori describi hoc fragmentum, ex emendatiore, inquam, quantum ad illa attinet loca: quae haud secus leguntur, atque postea à viris eruditis ex conjectura restituta sunt. Non enim eadem est manuscriptorum conditio & facies; alii aliis locis mendosi; alii emendatiores. Alii mutilatiores, alii ampliores; ut qui Joannis Sambuci opera Antverpiae centum fere abhinc annis prodiit, in multis, quam qui vulgatus antea fuerat, amplior, integrisque pa-

paginis auctior. Haec decuit maturo judicio penſare, qui vellet de hoc fragmento ſententiam dicere, non autem futilium objectionum larvis impelli ad obtrectationem. Sed ſunt quidam ita fervidi & praecipitis ingenii, ut nulla rationis ope ſufflaminari poſſint, quin ſtatim, quo eos naturae impetus rapit, velut ἀνερμάτιστα πλοῖα, ut loquitur Plato, ferantur: quale profecto ingenium novi iſtius Critici eſſe ex illa inſulſa diſſertatione apparet. At nunc ſaltem Phryx iſte admonitus, ſero licet, ſapiet: nunc inſcitiam ſuam ac temeritatem agnoſcat; &, ſi non omnino ejuravit bonam mentem, palinodiam canat.

Deinceps mihi etiam ad partes vocandus ille alter cenſor, Hadrianus Valeſius, in eadem non ſolum cenſurae vanitate verſatus, ſed etiam factionis ſignifer, imo imperator. Cujus numine afflatus Germanus Criticus, & ceu Delphico oraculo inſtinctus videtur. Primum igitur hic, quemadmodum initio diſſertationis fragmenti auctoritatem elevet, videre operae pretium eſt. Exinde enim patebit, quam nihil in impoſturae lite, quam nobis intendit, omittendum duxerit, etiam quod leviſſimum videretur. *Solent* (inquit) *codici ſcripto atque è bibliothecae latebris recens eruto auctoritatem dare, claritas & dignitas inventoris, magnitudo urbis, in qua inventus dicitur, ejus apud quem repertus eſt fama, & doctorum hominum de codicis vetuſtate favorabile judicium. Nunc repertor voluminis, de quo ſermo eſt, inducitur à Paulo Frambottio Typographo Patavino Marinus Statileus Dalmata, juvenis ignotus: locus in quo repertum fertur, bibliotheca Nicolai Cippici, hominis obſcuri, in urbe ignobili Dalmatiae Tragurio. Denique ex omnibus, qui Venetiae, Patavii, Romae judicium de codice iſto apocrypho tuliſſe dicuntur, unus Joh. Rhodius Danus laudatur*, &c. Quam haec ῥᾳθελκῶς, & populariter homo aſtutus digerit. Credas animum ibi eſſe. Atqui, ex his tribus conditionibus, ex quibus codicis manu exarati pretium aeſtimandum cenſet, quid duae priores ad rem pertineant, non video. Solam, quae poſtremo loco affertur, alicujus momenti eſſe fateor. Quaeſo quid facit ad manuſcripti bonitatem urbis magnitudo, in qua inventus eſt, ſi, ut Suidas teſtatur, Origines ſcripturae ſacrae vetuſtiſſimum exemplar (quo quid praeſtantius dici poteſt?) in Hierichuntis oppidi ruderibus, dolio incluſum, reperit? Si Poggius Florentinus olim (ut certi auctores tradunt) Quintiliani libros Inſtitutionum oratoriarum illos pulcherrimos è ſalſamentarii taberna, atque iſiciorum ac botulorum patria, quibus tunicas debebant, redemptos, in ſtudioſorum uſum vendicavit? Quid denique inventoris dignitas, cum ipſum Apollinis oraculum, caprarum indicio monſtratum, & patefactum dicatur? Cum non paucae morborum medelis praeſtantes herbae, belluis monſtrantibus in hominum notitiam atque uſum pervenerint? Cum Joſ. Scaliger (ut magis propriis exemplis urgeam) caſtig. ad Catullum, librum manu exaratum, omnium vetuſtiſſimum & optimum, eumdemque ab homine Veronenſi ignoto, uti teſtatur, in Galliis repertum toties commendet? Quod vero me ignotum eſſe arguit, non video, quo argumento id tam confidenter affirmare poſſit, niſi quod hactenus nomen meum non audivit. Atqui neque ego ad hanc uſque diem Hadrianum Valeſium, an inter homines eſſet, noveram. Valeſios Francorum reges ex fama & hiſtoriarum monumentis noveram. Sed hi, opinor, nihil ad Criticum. Noveram & Franciſcum Valeſium Covarruvianum medicinae arte & ſcriptis clarum: item Henricum Valeſium Ammiani Marcellini Euſebiique editorem in Gallia. At vero uſquam aliquem exiſtere, qui Hadrianus Valeſius vocetur, neque hactenus ſcivi, neque quemquam vidi, ex quo inter literatos verſor, ſive in noſtra Dalmatia, ſive aliis Italiae locis, qui ſeſe de eo quidquam vel fama accepiſſe diceret. Qui ergo ignotus magis ego, quam iſte ſuperciliosus cenſor, qui me ex ſua ignorantia ignotum praedicat. Fortaſſis clarum inter populares ſuos nomen adeptus: at mihi ne iſtud quidem veriſimile fit, quantum quidem ex ejus ſcripto conjectare licet. Hiccine Lutetiae, in urbe tot nobilium ingeniorum parente & hoſpita, aliquod nomen habeat, qui in una diſſertatiuncula tam ſaepe, tamque turpiter hallucinetur, quique (ridiculum) dum errores in aliorum ſcriptis expiſcatur, in craſſiſſimos ipſe nuſquam non incidat?

ἰατρὸς ἄλλων αὐτὸς ἕλκεσι βρύων.

Equidem malim ſemper ignotus eſſe, quam hoc modo innoteſcere. Et tamen ſi nondum ſatis multis notus ſum, utpote juvenis, ſciat, mihi non deeſſe artes, quibus ad famam pervenire poſſim. Sed de his hactenus. Quod demum in illo eruditorum numero, qui Venetiae, Patavii, Romae de hoc fragmento judicium tulerunt, unus Rhodius, iſque vita functus, laudetur, viderit ipſe Frambottus typographus, & qui eam editionem curarunt, quorum vel negligentia id fieri potuit, vel judicio potius, quod eam teſtium enumerationem parum neceſſariam putarent, ubi res ipſa propriis dotibus aeſtimanda in manus hominum veniret. Quam viam ſcriptionum probandarum, cum longe certiſſimam ipſe cenſor fateatur, ideoque ad fragmenti ipſius examen mox accedat, age ipſum ſequa-

ſequamur, & quid contra afferat, diligentius conſideremus.

Petronius (inquit) verbis utitur uſitatis. At hic occurrunt portenta verborum: *ſaplutus*, *lupatria*, *matus* ſeu *mattus*, id eſt, animo defectus & languens. Primum, quod ait Petronium, verbis uti uſitatis, ſi ſimpliciter, ita ut verba ſonant, accipiatur, concedi poteſt. Liquet enim pleraſque vocum, quibus Petronius utitur, tritas eſſe, & in communi Romanorum ſcriptorum uſu poſitas. At ſi id vult, nuſquam verba minus uſitata reperiri apud Petronium, in veteri inquam Petronii editione, quam ſolam Petronii genuinam agnoſcit, fallitur: neque ſatis diligenter eam editionem pervolutavit. Nam quis alius ſcriptor *bamare* dixit, pro hamis deſigere? quis *inelectatum*? quis *veſticontubernium*: *allucitas*, pro anguſtiore caſa; *jacturae penſionem*, pro penſatione? Quas voces partim in veteri fragmento, partim in Grammaticorum commentariis, ex iis locis Petronii, quae non extant, citatas atque explicatas legimus. Neque porro iſte cenſor cogitat, vix decimam Petronii Satyrarum partem nobis manere incolumem, ut ex tam paucis, quae ſuperſunt, quibus verbis uſus ſit Petronius, quibus abſtinuerit, dici non poſſit. Praeterea quae portenta verborum vocat, non ſunt. *Saplutus* vox Graeca eſt, compoſita ex ζα & πλοῦτος, qua voce Euripides utitur; hoc quemquam, vel mediocriter literis tinctum, non animadvertiſſe mirer, nedum eum, qui tam ſuperbam cenſuram exerceat. Nec de voce *lupatria* temere pronunciandum cenſeo, cum ſit corrupta. Quod autem nomen *mattus* inter potenta recenſet, & tamen Picardis & Germanis notiſſimum fatetur, an non contradictio eſt? Si in Latina lingua id portentoſum judicat, ſciat in vetuſtiſſimo gloſſario *mattum* pro triſti annotatum extare. *Abſtinax*, *caldicerebrius*, *neſapius*, novae quidem voces, ſed Latina moneta percuſſae. Imo *neſapus* vel *neſapius* haud novum vocabulum, nec Latinis auribus ignotum, utpote quod apud Terentianum Scaurum extet. *Madeia* & *Perimadeia* Syriaci idiomatis cenſet, vel potius ariolatur homo, ut audio, linguarum Orientalium omnino expers. Neque videt acclamationem eſſe hominum in plauſu graeciſſantium, ut fere illis mos fuit, μὰ δία perite μὰ δία. Nam & iis, qui recitabant, per adulationem *ſopbos* Graece acclamare ſolebant, ut compluribus locis videre eſt apud Martialem. *Dignitoſus* à dignitate, ut calamitoſus à calamitate, cur repudiari debeat, non video, cum nobis in ea voce analogia tam manifeſto ſuffragetur. Sed & in gloſſario Philoxeni, ut ſupra adverſus Germanum criticum notavi, haec ipſa dictio exponitur. *Gaudimonium* pro *gaudium*, & *triſtimonium* pro *triſtitia*, non poſſunt explodi, niſi & *mendicimonium* & *moechimonium* damnentur, quibus vocibus uſum eſſe Laberium ex Nonio & Gellio diſcimus. Ex quo conjicere eſt, eas in comicorum theatris, atque inter plebem vulgatas fuiſſe. Monſtri item ſimile videtur cenſori, *occupo* ſubſtantive uſurpari. Qui potius quam *comedo* apud Varronem pro guloſo, cujus verba citantur à Nonio in hac voce? Et nugo pro nugatore apud Apuleium, quam vocem magnus ille antiquarius non poſuiſſet, niſi apud veteres legiſſet. *Baciballum* ſi nullum eſt mendum, è plebis faece & theatris ſumptum vocabulum autumo. Quod in ludicra ſcriptione non eſt nefas. Cum praeſertim vilis perſona loquitur, ut hoc loco Niceros: *Cum adhuc ſervirem.* Proinde idem ſuae bambaginis conſcius, cum rogaretur à Trimalcione, ut fabellam narraret, ſic praefatur: *omne me lutrum tranſeat, niſi jam dudum gaudimonio diſſilio, quod te talem video. Itaque hilaria mera ſint, etſi timeo iſtos ſcbolaſticos, ne derideant, viderint: Narrabo tamen*, &c. Quid igitur mirum, ſi tales homines, rudes literarum, educationis expertes, deſitis aut ſordidis vocabulis utantur? Annon juſtius miremur, cenſores non intelligere, Petronium de induſtria id feciſſe, ut decorum ſervaret? Itaque ejuſdem Nicerotis ſunt illa, quae deinceps idem cenſor ceris ſuis miniatulis notat, *corporaliter*, *orcus apoculanius*, *exopiniſſent.* Quamquam nec Trimalcio non eaſdem voces uſurpat, utpote quem juxta viliſſima mancipia ineruditum, futilem, & ſtolide ambitioſum exhibeat Petronius: Hinc eſſe arbitror, quod non ita exoletis & rancidis vocabulis ſqualleat vetus fragmentum, quod in eo non niſi eruditi Agamemnon, Encolpius, Aſcyltos, Eumolpus, Gyton, aut urbanioris notae mulieres interloquantur, Circe, Quartilla, Chryſis. In hoc autem fragmento Trimalcio ejuſque uxor Fortunata è nihilo magni, Habinna lapidarius & monumentorum redemptor: liberti, coqui, & alia extremae ſortis mancipia? Adde nequioris convivii & liberae, ut vocat, coenae licentiam, ipſamque vinolentiam, quae ejuſmodi voces ineptas & ſordidas etiam honeſtis nonnunquam exprimit. Caeterum Orcus apoculanius quid ſit, ſi intellexiſſet cenſor, non emendaret, vel potius depravaret. Legit pro *apoculanius* abioculatius, & caecum exponit. *Recentiores* (inquit) *aboculum & abocellum*, *ac nonnumquam ab oculis dixere*, *ut infra librum ab oculo legit*, *id eſt clauſis oculis legit*, *aveuglette.* Nugae. Apoculanius vera eſt lectio à verbo *apoculo*, quo infra utitur Petronius cap. LXVII. *Niſi illa diſcumbit*, *ego me apoculo*; hoc eſt ego me à poculis removeo, potare deſiſto. Orcum autem apoculanium facetiſſime appellat, quod homines apoculet, hoc eſt a menſa & poculis abſtrahat. Nemo enim

nim apud inferos potat. Et alludere videtur ad illud Horatii 1 Carm. 4.

Jam te premet nox , fabulaeque manes
Et domus exilis Plutonia : quo simul mearis ,
Nec regna vini sortiere talis.

Hoc igitur sensu orcum apoculanium eo loco dici putandum est, epitheto inter pocula & comessationes nato , atque in ore ejusccmodi popinorum frequenti ; quod iis orci instar videtur longe à poculis degere.

Sunt & alia quaedam censori isti minus probata , ut *Palamedes* , pro Pelamydes hodierno Italorum idiomate. *Palamedes* (inquit) *quo nomine Pelamydes ab Italis appellantur.* Nempe ab Italo nupero adornatum id fragmentum hinc arguit. At nihil necesse est , potuit enim librarii culpa error non magni momenti accidere. Sicut in voce *strabonus* pro *strabo.* Nisi si ita scribendum est : *Strabo bonus. Monstruosum* quoque pro *monstrosum* , non putat ferendum. At veteres sic pronunciasse ex antiquis glossis liquet. Pro monstro item habet *coricillum* dici pro corculum. Quid si corcillum scripsit Petronius , diminutivum à corculo , ut ab os osculum oscillum , à poculo pocillum , unde pocillator ? Sed & nomina , inquit , personis indita haud ex instituto Petronii , apud quem ea aut Graeca , aut Latina sunt , uno excepto *Bargatis* nomine. Hic vero res aliter se habet ; *Mammea* , *Cicaro* , *Satana Dea* , *Gavilla* , *Plocrimus* , *Habinna.* quae cujus sunt linguae , censor sese ignorare fatetur. Ceu vero non potuerit Petronius variare nomina , pro personarum conditione , quas inducit, aut ex veteri fragmento , quod vix decima est totius operis pars , de toto opere judicium ferri possit. Nec tamen concedendum est , ea nomina , quae recenset , non esse Graeca , aut Latina. Potest enim Mammea esse à mamma : potuit cicaro à cicco , quod , teste Festo , significat membranam tenuem punici mali. Satunam autem Deam ea ratione dictam apparet , qua Satunum Deum, à voce satu, quae partem, qua viri sumus , notat. Denique *Gavilla* nomen à Gavia ave , quae & larus dicitur.

Pergit acutus ille censor , & verba quaedam recentiora & minime Latina , quae nondum Petronii aetate in usu essent, in hoc fragmento observat. In his est *frons expudorata* pro inverecunda. At enimvero libenter ab eo quaererem, unde sciat Petronii aevo atque ante ipsum non fuisse id vocabulum in usu , cum non pauca ejusdem formae ex vetustissimis scriptoribus in Grammaticorum commentariis citata extent : *eliminare* , *expapillare* , *egurgitare* , *exdorsuare* , *evallare* , *expectorare* , *eluminare* , *elucifacere* & *elucificare.* Quae si veteres illi usurparunt, quidni etiam verbum *expudorare* , licet in tanta priscorum librorum vastitate ad nos non pervenerit? Sed esto , non fuerit in usu id verbum ante Petronium : Quid tum postea ? Non potuit veterum illorum jure atque exemplo uti Petronius, ut novum verbum procuderet in ludicra scriptione , sicut Laberius in Mimis *elucifacere ?* nonne ipse in dissertationis calce vocabula & phrases , Petronio peculiares , nec satis , ut quidem autumat , probas annotat ? Quidni ergo & verbum *expudorare* in illo censu ? Accedit , quod in glossis Isidori id verbum reperitur. Bellus vero est , cum & *porcum silvaticum*, pro *apro* vel sue fero, inferioris Latinitatis censet , quia equus silvaticus apud Paulum Longobardum legatur : unde apparet videri ipsi epithetum *silvaticus* recentioris notae , neque Latinae. Atqui Cato hac ipsa voce utitur de re rustica cap. CXLIII. *Mala* (inquit) *Scantiana in doliis & alia quae condi solent* , *& silvatica.* Murem quoque silvaticum dixit Plinius : atque etiam *erraticum* eadem forma. Vitruvius arenam fluviaticam lib. I. cap. 2. Quidni ergo & *silvaticus* pro silvestri dicatur ? Idem statuendum de aliis vocabulis , quae item ut parum Latina explodit , *minutiolus*, *amasiuncula*, *fulcipedia* , *staminatae.* Quae tametsi apud nullum scriptorem hodie extarent , temerarium tamen esset nobis rei Latinae ναυάγια , ut Demadis verbis utar , πολιτευομένοις , quibus è tanto naufragio nihil praeter tabulas aliquot easque multa vetustatis carie corruptas superest, ea vocabula negare Latina esse , quia in nostris libris non reperiantur. At enim censor *berbex* pro vervece , ut inferioris aevi, aut barbarum, carpit. quod tamen in vet. gloss. legitur. Et *molestare* , pro vexare , explodit , cum in veteribus Petronii fragmentis id verbum reperiatur , eo etiam Modestinus & alii veteres JC. usi sint. Cum porro in hoc censu non nisi verba recentiora aut minime Latina exagitet , nequeo satis mirari in iis verbum *adjutare*, quod passim apud Terentium & Varronem legitur , ab eo taxatum esse. Tum *oricularii* pro auricularii eadem censura notari. quod quam sit indignum homine vel mediocriter erudito , facile ostendi potest. Quis enim nescit , veteres plerisque in vocibus diphthongum *au* in *o* mutasse ? Cujus mutationis exempla aliquot supra attuli , & nusquam non obvia sunt. Sed de voce oricularii, pro auricularii, aurem vellam censori ad Catulli epigrammate , quod sic habet.

Cinaede Thalle mollior cuniculi capillo,
Vel anseris medullula , vel imula oricilla.

Adducam & Celsum , latinissimum rei medicinae scriptorem , qui clysterem , Graecis ὠτεγχύτην dictum, ipse oricularium vocavit. Quia vero deinceps multa desita vocabula coavervat , quae hocce fragmento passim occurrunt, quibus usum esse Petronium , scriptorem elegantem & politum

tum incredibile judicat; propterea quod non ita frequentes archaïſmi in veteri editione occurrunt: quae inaequalitas aliquam fraudis ſuſpicionem facere poteſt, certe ei argumento cenſores iſti praecipue innituntur; maxime ad rem pertinet, qua ratione id factum ſit, ſemel explanare, ut nemini amplius de ea re ſcrupulus haereat. Sic itaque exiſtimandum eſt; cum Latina lingua primis temporibus, ut aliae res omnes, rudior extitiſſet, magis ac magis ſubinde limari ac perpoliri coepiſſe, donec ad Ciceronis aetatem pervenit, quo tempore maxime effloruit, & ſummam adepta eſt perfectionem. At vero cum ſub doctiſſimorum virorum lima vetuſtatis ſitum ac rubiginem poneret, non eſt putandum, vulgi domi, in foro, in triviis loquentis eandem fuiſſe rationem, ut etiam plebeji & indocti homines, mulierculae, ſervitia eidem linguae cultui ſtuderent: imo penes eruditos & elegantis ingenii homines hic cultus linguae primum ſtetit, in plebe autem diu priſtini horroris veſtigia, magiſque in ſequiori ſexu & infima hominum ſorte, manſerant. Idque ex noſtris rebus conjectare licet. Adhuc enim muliercularum ac ruſticorum ſermo non pauca obſoleta vocabula ex priſco ſquallore retinet. Quod in omni non barbara lingua eodem modo ſe habere veriſimile eſt. Huc ſpectare arbitror, quod Cicero 2. Philipp. Antonium caſtigat ut ineruditum & ineptum, quod *contumeliam facere* dixerit, quae tamen locutio Plauti & Terentii temporibus viguit, & tempore Ciceronis in ore plebis viguiſſe dubium non eſt: tunc vero honeſtis ita inſolens erat, ut non intelligeretur, ut eo loco idem arguit: *quid eſt porro facere contumeliam? quis ſic loquitur?* Et infra: *nonne ſatius eſt mutum eſſe, quam quod nemo intelligat, dicere?* Hujus & argumentum eſt, quod Auguſti aevo Julius Hyginus, licet Grammaticae artis peritus, quia tamen obſcuris natalibus & ex ſervo libertus, multa vocabula veterum ritu pronuntiat, ut *Jovis* pro Jupiter. Quod Phaedrus *majores* pro majoris, *cavernam nancta* pro nacta, *pulcra juvenis*, & alia ejuſmodi antiqui ſqualloris vitare non potuit: quod Vitruvius homo è plebe, licet non ineruditus, *frigorem* in accuſandi caſu pro frigus, *ſimilitates* pro ſimilitudines, aliquando uſurpat, atque omnino pinguem quandam dicendi Minervam prae ſe fert. Proinde ſtudioſe id obſervatum ſatyrarum Menippearum & mimorum ſcriptoribus, ut perſonis, quas introducerent, quae fere obſcurae & ignobiles, congruentem dictionis formam, nempe antiquam, imponerent: eoque maxime, quod magis haec ad riſum movendum idonea eſt. Nec vero vetuſti ſermonis ſquallor atque obſoletorum verborum caries ita in plebe haeſit, ut non ea multis doctis & nobilibus placeret. Teſtatur Seneca vel ſua aetate antiquarios Romae complures viguiſſe, de quibus ita prodit epiſtola 114. *Multi (inquit) ex alieno ſeculo petunt verba: duodecim tabulas loquuntur, Gracchus illis, & Craſſus, & Curio nimis culti & recentes ſunt: ad Appium uſque & ad Coruncanium redeunt.* Adde & quae Gellius ex eodem Seneca affert lib. XII. cap. 2. Haec ſi quis maturo judicio conſideret, facile rationes inveniat, quibus noſtro fragmento patrocinetur. Sunt in eo archaïſmi frequentes, quia mancipia & inerudiri loquuntur: fortaſſis & Trimalcio ex illis antiquariis; quam perſonam mihi videtur inſtituiſſe Petronius, non ſolum in qua mollitiem & luxum ſui aevi, ſed etiam illorum antiquariorum ac populi Enniani ineptias prolixius rideret.

Sed jam graviora crimina audio, ſoloeciſmos ingentes, *ego puto medicum & nummularium: medicus qui ſcit*, pro *medicum*. item, *aerumnoſi quibus prae mala ſua cornua naſcuntur.* Quod ad priorem locum attinet, valde moroſum, immo iniquum eſſe oportet, qui ejuſmodi ſoloeciſmum auctori potius, quam librario aut amanuenſi, adſcribendum putat: Qui enim pronior lapſus, quam in *s* pro *m*? quod vero & poſteriore loco ſoloeciſmum eſſe *prae mala ſua*, & *prae malis* ſcribi debere cenſet, ſaepe in literatorum circulis albis dentibus riſimus. Nempe egregius cenſor ibi *mala* neutrum plurale ſomniat: at non ita eſt: nomen eſt ſubſtantivum feminini generis, & in auferendi caſu, *mala malae*, unde maxilla. Ita in fragmento legitur capit. XXIX. *in Capricorno aerumnoſi* (ſupple naſcuntur) *quibus prae mala ſua cornua naſcuntur.* Agit eo loco aſtrologum Trimalcio, & ſignorum coeleſtium vires in hominum nativitatibus exponit. In Capricorno naſci aerumnoſos, quibus prae mala ſua, id eſt, ante & juxta malam, cornua naſcuntur, ad aerumnas alludens, hoc eſt furcillas, quibus, ut Feſtus teſtatur, religatas ſarcinas viatores gerebant. Id autem Capricorno adſcribit, quod ita pingi ſolet cornibus ad malas retortis ad inſtar furcillarum, quae aerumnae vocantur. Unde egregius aſtrologus colligit, naſci infelices & aerumnoſos ſub Capricorno. Ex his cenſoris iſtius ſupina oſcitantia apparet, qui ne auctoris quidem, quem reprehendit, verba intelligat. Ejuſdem incogitantiae eſt, quod non multo poſt notat: *nihil nos delectaris* pro *delectas* poſitum. Locus eſt in cap. LXIV. *Tibi dico,* [inquit] *Plocrime, nihil narras? nihil nos delectaris?* Et putat *delectaris* paſſivam eſſe terminationem, ceu auctor *delector* active uſurpaſſet. Ubi eſt acumen criticum? non videt *delectaris* syncopen eſſe, pro delectaveris, ut in his Horatii verſibus 1. Carm. Od. 4.

Jam te premet nox fabulaeque manes
Et domus exilis Plutonia : quo simul mearis ,
&c.

id est, meaveris. Similiter haec culpat, *somniatur* pro somniat: *argutat* pro argutatur : *amplexaret* , pro amplexaretur , & alia id genus prisce figurata & conjugata. Sed huic objectioni supra abunde obviam itum.

Dehinc quas in eodem fragmento phrases improbet, audire operae pretium est. *Toralia prae posuerunt toris*, pro imposuerunt. Item, *planctus est optime* , pro magnum sui desiderium reliquit. At quam facile & gratis haec , tam nos facile judicium ejus improbamus & explodimus. apage. Id quoque confodit : *puellarius erat*, *omnis Minervae homo*, eadem temeritate. Item illud : *admissus erga Caesarem est*. Admitti (inquit) ad aliquem, dicunt Latini scriptores : Erga aliquem admitti , non dicunt. At ubi est naris critica ? non enim odoratur mendum in voce *erga*, & quidem leve : Nam vera lectio est *ergo : Admissus ergo Caesarem est*, omissa praepositione , *ad* , ut saepe alias apud bonos auctores. Plaut. in Pseud. *Nunc adeo hanc edictionem nisi animum advortitis omnes*. Eodem modo Virgilius in IX. magni operis , suppressit praepositionem *cum*,

Tum demum praeceps saltu sese omnibus armis
Projecit fluvio.

id est , cum omnibus armis. Sexcenta ejusmodi occurrunt exempla. Pergit censor , & cum Germanus Criticus Hebraïsmos & Italici idiomatis phrases invenerit, hic Gallicismos expiscatur. *Tu beatior es . bis prandebis coena* , quia Galli dicunt, *s'il est riche* , *qu'il disne deux fois*. Quasi vero non longe plures locutiones afferri possint Franco-Celtis cum Romanis scriptoribus communes ; Ita quidem didici ab Henrico Stephano , homine Gallo & eruditissimo, qui librum ejus argumenti conscripsit , cui titulum fecit, *De Latinitate falso suspecta*. Hunc librum oportet censorem non legisse: Alioqui non ita inconsulte phrases Latinissimas pro Gallicismis exploderet. At quam bellam mox animadversionem subjungit : *sed prandium & coena male confunduntur. Nec enim magis dici quis potest*, *coena prandere*, *quam prandio coenare*. Quis deinceps hunc censorem ferat ? qui ne hoc quidem perspicere potest , sic distinguenda esse haec verba : *bis prande*, *bis coena*. Quo modo nulla fit prandii cum coena confusio. Haec quoque Gallici idiomatis putat : *habuimus in primo porcum:* quia videlicet Galli dicunt , *nous avons eu en premier lieu un cochon.* Ubi eum quoque Critice destituit. Nam aut deest vox *ferculo porcum coronatum*. Vel sic : *in primo porcum ferculo* , pro eo quod scriptum est, *poculo*. Nam non multo post subdit; *sequens ferculum fuit*. Alium Gallicismum in hisce ariolatur censor : *quinque naves aedificavi*, *oneravi vinum:* propterea quod in Gallia vulgus mercatorum ita loquitur; *J'ay chargé du vin*, *du coton*, *du poivre*. At fallitur : Latinam esse hujusmodi locutionem, spondeo multis veterum exemplis ; atque ipsius Petronii in veteri fragmento : *dolorem naturali convicio exoneravi*. Quippe onerare vinum; & exonerare vinum, & dolorem exonerare eadem loquendi formâ dici palam est. Sed & Plinius lib. XVIII. cap. 16. *deplere sanguinem* dixit ; pro deplere venas aut corpus sanguine. Tum Plautus latinae linguae columen , *onerare zamiam* in Aulularia. Qualis hypallage & in hoc Maronis versu,

Vina bonus quae deinde cadis onerarat Acestes.

Et in iis :

---- *onerantque canistris*
Dona laboratae Cereris.

In capit. LXXIV. fragmenti ita scriptum est : *dicto citius de vicinia gallus allatus est* , *quem Trimalcio jussit* , *ut aëno coctus fieret*. Coctum facere (inquit censor) pro coquere , barbarum est. Ita quidem illi censori videtur, quia in suis lexicis aut eclectis eam locutionem non reperit. Nos tametsi non habemus ostendere hanc ipsam phrasim in illis , qui supersunt nobis , Latinae linguae auctoribus : cum tamen apud Plautum legamus *fartum facere*; & in testamento Corocottae (quidni enim in hoc negotio citemus) haud dubie veteris scriptoris , & Neronis temporibus suppari, si vera est Schotti conjectura, qui id scriptum Porcello Grammatico adscribit , cujus Seneca pater meminit in Suasoriis, certe citatur id scriptum à S. Hieronymo nostrate , & Apuleji fabulis de asino jungitur : cum inquam in eo testamento *cruentum facere* legamus, pro cruentare, non video cur tantopere abhorrens a lingua Latina haec phrasis videri debeat. Sed esto non sit bene Latina: at Petronianam non esse, quo pacto censor iste probabit? De hoc enim agitur. Nonne ipse fatetur apud Petronium multa occurrere parum Latina? Ego vero, ut non ausim ita inclementer Petronii Latinitatem damnare, tamen non pauca in ejus stilo reperiri non publici saporis fateri cogor. Ejusmodi sunt illa: *mihi notavi*, *fortiter facere*, pro coïre cum muliere, *solitudinem aut lassitudinem imponere alicui*, *exhibendum postulare* pro exhiberi & alia id genus. Quae si Petronii propria , licet minus proba, censor agnoscit, quidni & *coctum facere* pro coquere, & *sua rem causa facere* pro alvum exonerare in ejusdem idiotismorum numero habeamus? Illud quoque reprehendit censor, *nemini nihil boni facere oportet:* item *nec sursum nec deorsum cresco*. Utrobique (inquit) duae negationes sunt, quarum altera supervacua. Perquam grammatice. Mihi videor audire praefatum Porcellum Grammaticum

ticum Corneli Severi carmina arrodentem apud Senecam Suafor. 2. Scripferat eximius ille vates de Romanis militibus edicta in pofterum pugna epulantibus:

------ *fufique per herbam,*
Hic meus eft, dixere, dies.

Quibus verbis nihil efficacius ad exprimendum affectum animarum incerta forte pendentium dici potuit. At Porcellus ifte foloecifmum in eo verfu notavit, quod poëta de pluribus loquens, *hic meus eft dies*, non dies hic eft nofter, dixiffet. Ita ifti magiftri à regulis Grammaticae, vel latum unguem difcedi nolunt. At Seneca, pro poëta & fenfu, adverfus iftos cenfores ftare non dubitat: *Cum* (inquit) *ad fenfum retuleris, ne Grammaticorum quidem calumnia, ab omnibus magnis ingeniis fubmovenda, habebit locum.* Hac igitur magni viri formula, geminas in verbis Petronii negationes, adverfus Grammatici hujufce noftri ferulam, tueri poffim. Sed quo vehementius eundem repercutiam, libet Ciceronis loca proferre, in quibus ille eloquentiae parens negationes fine neceffitate geminat. Pro lege Manilia: *erat enim metus injectus iis nationibus, quas nunquam Popul. Romanus neque laceffendas bello, neque tentandas, putavit.* Item pro Cornelio. *Neminem unquam alterius rationis atque partis, non re, non verbo, non vultu denique offendit.* Sed neque Livius veretur: *Ad ea munera data à Diis, & ipfe addiderat multa belli decora, facundiaque in foro: ut nemo, non lingua, non manu, promptior in civitate haberetur.* Id autem more Graecorum, quibus negationes fic ad negandum geminare nulla religio eft. Quid porro non movet cenfor, ut novum fragmentum in fufpicionem adducat? Etiam Martialis & Perfii imitationes exprobat: idque factum ab impoftore autumat eo confilio, ut nugis fuis aliquam auctoritatem conciliaret. Quid hoc iniquius? Primum, quid vetat eandem fententiam Petronio, & illis poëtis fponte oblatam; & quotus quisque ingeniorum concurfum, extra omnem imitationis fufpicionem, in variis fcriptoribus non agnofcit? Deinde cur potius auctor fragmenti illos poëtas, quam hi illum imitati? Poftremo, fi impofturae indicium imitatio, nullum erit opus non fuppofititium: quis enim unquam ita fcripfit, ut neminem imitaretur? At quam indiligens cenfor, qui non & Horatii & Phaedri & Apuleji imitationes animadverterit? fiquidem imitari dicendus eft, qui aliis fimilia dicit. cap. 71. Trimalcio de fepultura fua mandans, *Praeterea* (inquit) *ut fint in fronte* (nam fic legendum pro *in fonte*) *pedes centum: in agro pedes ducenti:* non illis Horatii gemella?

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat.

cap. 62. illud: *homo meus coepit ad ftellas facere*, &c. an non Phaedrum fapit fab. 88. lib. v. *homo meus fe in pulpito totum profternit?* Ejufdem fragmenti pag. 70. *ipfe mihi afciam in crus impegi.* Hinc cenfor poterat probare ex Apulejo, auctorem hujus fragmenti haufiffe; eo quod hac ipfa locutione utatur Apulejus in III. Metam. *An* (inquit) *vulpinaris amafio, meque fponte afciam cruribus meis illidere compellis?* nugae. Ex communi rerum & linguae ufu, non imitatione, cafu, non induftria, evenit faepe, ut auctores in eundem fenfum, eadem verba, incurrant. Caeterum quae in ea locorum collatione fimilia putat, non funt. In fragmento haec: *fi nos coleos haberemus, non tantum fibi placeret*, non eundem fenfum habent atque illa:

Haec fierent, fi tefticuli vena ulla paterni
Viveret in nobis.

Prior locus fignificat; fi mares effemus, vigoremque mafculum haberemus: pofterior; fi paternae virtutis aliquid in nobis effet. Haec autem eadem non effe, fatis conftat acrius contuenti. Nam & foeminae dicere poffint, *fi tefticuli vena ulla*, &c. quae fcilicet & patriffare, & degenerare à paterna virtute poffunt. At eaedem non dicerent; *fi coleos haberemus*, hoc eft fi mares effemus, quia repugnat foeminam effe marem: non repugnat foeminam effe generofam. Non minus hallucinatur, cum λαικάζειν in Martialis epigrammate exponit *fellare:* cum fimpliciter *fcortari* id verbum fignificet. Nam *fellare* Graeci λεσβιάζειν dicunt. At illud incredibile prorfus, nedum abfurdum, quod mendas illas capitales, ut vocat, & infanabiles, quae paffim in fragmento occurrunt, ab impoftore de induftria fparfas cenfet hoc confilio, ut fe vetufto codice ufum effe lectori perfuaderet, & quaecunque alia Petronio indigna notarentur, vitio exemplaris aut librariorum transfcribentium culpae imputari poffent. Quafi vero non id omnium primarum editionum (veterum fcriptorum editiones intelligo) commune vitium fit, ut plures ejufmodi mendas capitales habeant; ut fupra adverfus Germanum Criticum differui. Deinde quis tam ftolidus eft, ut exiftimet folis gravioribus erratis fidem vetufti codicis fieri poffe, nifi & dictio & res, quae tractantur, & alia omnia ad amuffim refpondeant? Nam cum multa in hoc fragmento inoffenfa fermonis ferie decurrant, fi ea funt Petronio indigna, quis librariorum infcitiae aut negligentiae, & non potius auctoris ftultitiae adfcribenda judicet? An quis tam bardus eft, ut fcripturae vitia ab iis, quae auctoris tarditate & imperitia irrepunt, non diftinguat? Valeat igitur cenfor cum ifto colore tam infulfo.

Arguit postremo, petitis è foro piscario conviciis in eo fragmento certari, quae non modo Arbitro, sed quovis scriptore ingenuo, indignissima sint. *Fortunata*, inquit, *uxor Trimalcionis vocatur malae linguae*, *pica pulvinaris*; *mulier milvinum genus*, *moecha obscoeno vocabulo matella dicitur.* Quidni ab irato Trimalcione & ebrio, à convivis Trimalcionis similibus, hoc est, parum honestis & liberalibus? Alius *berbex & bellum pomum*, *larifuga nocturnus*, *qui non valet lotium suum.* At haec maledicta cocum decent, qui ibi rixans introducitur. Ejusdem namque sunt & illa; *cepa pirrata*, vel pyrrha, vel capitata, ut aliquis conjiciat. *Crucis offa*, *corvorum cibaria*, *terrae tuber*, *vulpisuda.* Addit censor. Fortunata ipsa furiis incensa virum suum praesentibus convivis canem appellat. Grande scilicet flagitium, & propter quod fragmentum explodi debeat. At quis miretur mulierem furiis incensam, & qualis Fortunata inducitur, talia maledicta jactare? Trimalcio invicem eam codicem, ob hebes & stupidum ingenium, praedicat. Scilicet maledictum è foro piscario, & non è communi omnium sermone. Senex Terentianus Heaut.

------- *in me quidvis harum rerum convenit*,
Quae sunt dicta in stultum, *caudex*, *stipes*, &c.

Denique Trimalcio uxorem *ambubajam* nomine Syriaco, *milvam* à rapacitate, *sterteram* à stertendo, etiam *viperam* vocat. Et haec convicia num sint piscarii tantum fori lector eruditus judicet: num satyrae parum congruentia. Certe Horatius ambubajarum collegia dixit in satyris. Et Suetonius de Nerone: *Coenabat nonnumquam in circo maximo inter scortorum totius urbis*, *ambubajarumque ministeria.* Quid ergo flagitii est, in satyrica sugillatione Neronis temporum, ambubajarum mentionem fecisse? Tandem taedio (ut inquit) grammaticarum quisquiliarum, à verbis & stilo ad res ipsas censor transcendit, demonstraturus in his non minus à veri Petronii ingenio demutatum. Hic vero est, ubi censor judicii, & eruditionis suae egregium specimen edit, oblitus quid ludicra scriptio, quid satyricum institutum promittat; singula quaeque dicta & facta in hoc convivio, ex philosophorum, ac morum antiquorum norma expendit, omnia ad vivum, quod ajunt, unguem resecat. *Ac primum*, inquit, *videtur dedisse operam impostor*, *ut Trimalcionem cunctis ridiculum legentibus exhiberet.* Quid tu Trimalcionem pro uno è septem sapientibus exhiberi à Petronio autumas? An tibi res adeo intolerabilis videtur, induci in satyra stultum divitem in coena hilari & libera, ea agentem & dicentem, quae siccis & sapientibus minime congruant? cum illorum ipsorum locupletum, apud Horatium, confessione *stultitiam patiantur opes.* Ecce stultitiam fatentur beati, tu eam in divitis persona rideri, idque in satyra, ineptum & Petronio indignum censes. Cur autem, si tales homines tunc Romae extiterunt, qualis Trimalcio inducitur, nefas sit, eos propriis coloribus depictos ridendos propinasse posteritati? Multa inepta fiunt & dicuntur in hac Trimalcionis coena: An alia ludicrae & satyricae scriptionis materia? An tu hic dicta sapientium, & è disciplinis liberalibus problemata, velut in Platonis aut Xenophontis convivio, aut Plutarchi Symposiacis, aut Athenaei δειπνοσοφιστῶν libris proponi velles? Enimvero tunc jure aliquis fucum esse factum suspicaretur? Nunc cum nihil in hoc fragmento non apprime congruat ideae, quam nobis de Trimalcionis ingenio Petronius in veteri fragmento objecit, non ineptus, qui, quae fiebant, ceu in theatro exhibuit: sed qui haec tam inconsulte atque inscite reprehendit, is ineptus est, & nihil intelligit. Quod autem multi tunc Romae fuerint Trimalciones, indocti, inepti, futiles, somnia, non homines, dubitare non potest, qui vel Senecae epistolas legerit; ex quibus unum exemplum proferam. *Calvisius Sabinus* (inquit) *memoria nostra fuit dives: & patrimonium habebat libertini & ingenium. Nunquam vidi hominem beatum indecentius. Huic memoria tam male erat, ut illi modo nomen Ulyxis excideret, modo Achillis, modo Priami, quos tam bene noverat, quam paedagogos nostros novimus. Nemo vetulus nomenclator, qui nomina non reddit, sed imponit, tam perperam tribus, quam ille Trojanos & Achivos persalutabat. Nihilominus eruditus volebat videri.* Reliqua, quae sequuntur facetissima, ne sim longus, praetereo. Quis ergo non videt similem Trimalcionem induci à Petronio, dum eum facit enarrandis poculorum caelaturis, aut fabulae argumento, quod Homeristae acturi sint, tempora, personas turpiter confundere? sed singula excutiamus.

Aper (inquit censor) *pileatus infertur*, &c. Quid hoc abhorrens à Petronio? An non in veteri fragmento, asinus Corinthius in promulsidari cum bisaccio positus exhibetur, & gallina lignea incubantis habitu, cum ovis & paleà mensae infertur? Ita histrioniam in coena facere amat Trimalcio, ad exhilarandos convivas. *Postquam surrexit Trimalcio*, *sermones habent inter se convivae ineptos*, *humiles*, *ac demissos solis fatuis & sensus communis expertibus convenientes.* An ignorat censor, tales fuisse beatorum illorum convivas? Enimvero non haec humiliora sunt, quam dialogus Asellii Sabini, in quo boleti & ficedulae, & ostreae & turdi certamen inducebatur. Quo tamen Dialogo ita dele-

delectatum Tiberium tradit Suetonius, ut auctorem HS. ducentis remuneratus sit. Denique apud Juvenalem Domitianus Caesar cum proceribus in consilium vocatis de apparatu rhombi deliberat. Pergit censor: *Trimalcio eandem, quam Claudius imperator, convivis libertatem in triclinio facit, & in alvum continenter [illegible].* Quidni Trimalcio idem, quod antea Claudius, permittat? *Cocus praeterea, quod porcum non exenteraverat, nudatur in convivio, & inter duos tortores consistit.* At haec mimica sunt, hi Trimalcionis ludi. Non placent censori, at alii facetum id inventum, nec à tali coena abhorrens judicent. *Et in lance Corinthia potat: quasi lances tam vina, quam cibos caperent.* Non sane capiunt, neque ea mente scripsit Petronius; sed Trimalcionis ludum & lasciviam expressit. Nunquam audiit censor in nequioribus conviviis & comessationibus quosdam a modimperatore in calceis potare jussos. Absurdum id fateor, factum tamen. Denique non hic de moribus atque institutis pop. Romani; sed de lascivia, jocis & ineptiis divitum agitur.

Sequuntur de vasis Corinthiis fabellae relatu indignae, nulla temporum babita ratione. Quid mirum de sene indocto, oblivioso, ebrio? Nonne Calvisius Sabinus loco Senecae supra adducto, ob eandem ineptam eruditionis, in summa inscitia, ostentationem, ridetur? *Interea vitulus affertur galeatus: quem unus ex Homeristis Ajax furens gladio concidit, partiturque convivis.* Hoc tetricus censor acerbius explodit. *Quis* (inquit) *baec legens risum teneat?* Et tu censor ride, sodes, atque etiam cachinna. Nec enim opinor, alio haec consilio Petronius refert, quam ut risum legentibus moveat; sicut nec Trimalcio (si vera narratio est) alia mente id faciebat, quam ut convivas suos exhilararet. *Jam vero fabulae aniles de homine versipelli in lupum mutato, Apulejo conveniunt magis, quam Arbitro.* Vellem hujus judicii nobis aliquam rationem explicasset censor, ut intelligeremus, cur, quod in ludicra scriptione Apulejo licuit, non liceat Petronio. *Jussu Trimalcionis ingens canis catena vinctus, adducitur in triclinium ab ostiario. Quid agrestius, quid indignius tanto convivio?* Jam dixi (quod & omnibus, censore uno excepto, perspicuum arbitror) nihil serium dici aut agi in ea coena, nihil ex consuetudine & moribus, sed ex luxu & lascivia hominis improbi, & vanissimi ostentatoris. Et nunc quod canem ostiarium in triclinium adduci jubet, non feritati agresti aut inscitiae, sed protervitati, adscribendum est. Nisi existimamus agrestem fuisse Helogabalum, qui (ut refert Lampridius) leones & leopardos exarmatos, ad secundam aut tertiam mensam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis esse exarmatos, ad pavorem & ridiculum excitandum: aut illum patremfamilias ditissimum, de quo Milesiar. lib. x. mentionem facit Apulejus, qui asinum suis ipse manibus in triclinium perduxit, eique mensa posita, omne genus eduliorum solidorum, & illibata fercula jussit apponi, merum etiam propinari. Hi sunt beatorum lusus & nugae, non ignotae iis qui veterum libros diligentius legerunt, quique urbanioris notae hominum mores non penitus ignorant.

Idem Trimalcio cap. 64. *Potiones dividi jubet inter omnes servos, qui ad pedes sedebant. Quid* (inquit) *indulgentius? imo vero quid minus Romanum, bibere famulos domino praesente ac epulante, sedere ad pedes servos domino discumbente. An sedens famulus ministrare potest?* Non est hoc Romanum, fateor, sed Trimalcionianum. Quae autem haec inscitia est, ne animadvertere quidem, quid personis, quas Petronius exhibet, conveniat? quippe Trimalcio, ut ex veteri etiam fragmento apparet, non solum exquisitissimas lautitias ubique affectat, sed etiam ludis inusitatis, ac mimicis, convivarum admirationem captat, moris atque instituti Romani securus. Quod ut magis pateat, nonnulla de ejus moribus, ex illo veteri fragmento, censori suggeram. Trimalcio è solio balnei egressus, unguentoque perfusus, palliis ex lana mollissima factis tergitur. An hoc Romanum est? Eodem pila se exercitante, spado in parte circuli stat cum matella argentea, quam ludenti signo dato subjiciat. An id Romanae consuetudinis? Idem in postibus triclinii fasces habet cum securibus fixos: an hoc censor dicet Romani esse instituti, ut sevir Augustalis (nihil enim amplius Trimalcio) fasces cum securibus habeat? Quippe istis magistratibus colonicis & municipalibus, non fasces, sed virgae nudae aut baccilli praeferebantur. Itaque Encolpius, cujus sub persona fabula narratur, id ut novum notat & admiratur: *& quod praecipue*, inquit, *miratus sum in postibus triclinii fasces erant cum securibus fixi.* An denique moris Romani est, servos inter ministrandum cantare? Haec & alia quae brevitatis causa praetermitto, à Romano usu abhorrentia, cum de Trimalcione prodantur in veteri fragmento, qua fronte potest censor culpare, quod in novo fragmento quaedam praeter Romanorum consuetudinem, in eadem Trimalcionis coena observentur? Nec tamen, ut ad propositum revertar, ita Trimalcionis proprium fuit habere servos ad pedes sedentes, ut non hujus aliquot exempla in litteris extent. Nonne idem de Calvisio Sabino cujus supra mentionem feci, prodit Seneca? *Magna* (inquit) *summa emit servos, unum qui Homerum teneret*, &c. *Postquam haec familia illi comparata est, coepit convivas suos inquietare. Habebat ad*

pedes hos, &c. Idem de quodam Zoilo, quem Malchionem appellat, homine Trimalcionis ſimili, notat Martialis.

At ipſe retro flexus ad pedum turbam,
Inter catellas anſerum exta lambentes,
Partitur apri glandulas palaeſtritis,
Et concubino turturum nates donat.

Quare hunc cenſorem aut paucae lectionis, aut parum diligentem, aut minus bona memoria praeditum eſſe oportet, qui neget ſeſe meminiſſe unquam legere, ad pedes ſediſſe pueros, niſi ingenuos. Sed & futili ratione objectio nititur: *An* (inquit) *ſedens famulus miniſtrare poteſt?* Certe qui ſedet non poteſt miniſtrare. At ubi eſt multitudo ſervorum, ut apud Trimalcionem, & alios ejuſmodi locupletes, quidni aliis ſedentibus, alii miniſtrare poſſint? Caetera quae de Trimalcionis cocis diſcumbentibus addit, non minus aliena & frivola.

Alia objectio ex cap. 67. *Fortunatae uxoris Trimalcionis periſcelides tortae, quales in uſu nobis ſunt, matroniſque noſtris, & quas vulgo a poplite, cui ſubligantur, arrectarias vel jarretarias vocamus, nec Graecanici.* Primum unde habet cenſor, periſcelidas haſce Fortunatae, ejus generis eſſe ac eas, quibus poplites ligamus? Nempe quia tortae dicuntur. At id epithetum longe alio ſpectat, quam iſte cenſor putat. Nihil enim aliud ſignificat, quam eas faſcias, quibus crura tota involvi mos eſſet, cum aliis de more latae & ſimplices eſſent, huic tortas fuiſſe. An autem exinde ſequitur, non iis tota ejus crura involuta atque amicta fuiſſe? Non ſane, ſed haec cenſoris interpretatio eſt à mente, & verbis Petronii aliena. Miſeret me atque pudet iſtius cenſoris, qui ne illa quidem quae legit, quo ſenſu dicantur, mente aſſequitur. A cruribus Fortunatae ad collum cenſor aſcendit: ibi quia ſudarium invenit, ignarum antiquitatis auctorem fragmenti clamat. *Sudarium circa collum nullum unquam matronis Romanis fuit.* Ita ſane, ſed quaero num viri ſudarium in collo habuerint: minime gentium, ſi conſuetudo ſpectetur. Nam ſudaria, ut ipſe cenſor fatetur, non cultus cauſa, ſed ad ſudorem oris tergendum, & viri & foeminae habebant. Quid eſt igitur, quod Neronem Suetonius, ligato circa collum ſudario, prodiiſſe in publicum dicit? Nempe quia Nero, ut in aliis rebus, ſic in cultu vulgi conſuetudinem ſpernebat. Si igitur Nero praeter morem ſudario collum ligavit, quidni & uxor Trimalcionis, cultus inſolentis perinde amans, praeſertim domi, tametſi id vulgo matronarum conſuetum non fuerit? Pergit cenſor: *Fortunata Trimalcionis ditiſſimi & nitoris, & elegantiae, amantiſſimi viri uxor, tam ſordida & immunda eſſe potuit, ut eo linteo, quo collum velaverat, velut mantili in triclinio tergeret manus.* Nimirum cenſor matronae illius manus ſuis ſimiles putavit, ut ſordibus lintea, dum tergerentur, commacularent. At ſcire eum convenit talium mulierum opulentarum, quae munditiis ſtudent, manus ita lotas & nitidas ſemper eſſe, ut ſi leviter aqua tingantur, ut iis delicatis mos eſt, nullam linteis labem afferant. Non enim ad abluendas ſordes Fortunata manus aut lavat aut tergit, ſed ad ſpeciem & dicis cauſa.

Trimalcio ſenex ebrius de teſtamento ſuo mandat, funebrem veſtem, unguentum nardinum, & reliqua ad funus pertinentia afferri jubet, & convivis oſtendi, ac demum tamquam in funere ſuo cornicines canere jubet. Hic cenſor exclamat. *Quid his ineptius? O ſermones convivales.* Verum his declamatoriis officiis atque ἱεροῖς ἀνακραυγάσμασι comprimendis, ſufficiet ea proferre, quae de Pacuvio Syriae propraetore Seneca in epiſtola 12. prodidit; ipſamet ejus verba adſcribam: *Pacuvius, qui Syriam uſu ſuam fecit, cum vino & illis funereis epulis ſibi parentaverat, ſic in cubiculum ferebatur à coena, ut inter plauſus exoletorum hoc ad ſymphoniam caneretur, βεβίωκε, βεβίωκε, nullo non ſe die extulit.* Sive igitur Petronius ſub Trimalcionis perſona, hanc Pacuvii inſaniam traducere voluit, ſive hujus, quem Trimalcionem appellat, eadem petulantia fuit, patet quam ſint ridiculae cenſoris exclamationes, qui Senecae & ſatyricorum ſcripta videtur numquam attigiſſe, ac ne quidem quid ſatyra ſit, intelligere. Etiam hic Pſeudo-Petronium ut Romani moris ignarum carpit, quod cornicines gro tubicinibus adhibeat funeri. Neque videt homo acutus non eſſe verum id funus, ſed mimicum, quale Syriae propraetoris, qui ut vidimus inter plauſus & cantus exoletorum efferebatur. Quaero enim utrum magis ſit praeter morem Romanum, cornicines funeri adhibere, an plauſus & ſymphoniam? Ita idem Seneca in ludo Claudium ad tibicinum & cornicinum cantum facit efferri: *interrogat Mercurius, quid ſibi velit ille concurſus hominum, num Claudii funus eſſet? Et erat omnium formoſiſſimum & impenſa cura plenum: ut ſcires Deum efferri: tibicinum, cornicinum, omniſque generis aeneatorum tanta turba, tantus conventus, ut etiam Claudius audire poſſet.* Quid reſtat, niſi ut cenſor Senecam, ut parum Romani moris gnarum, in ordinem cogat.

Objicit praeterea finem coenae Trimalcionis cum iis quae ſequuntur, hoc eſt, ut ejus verbis utar, falſa & ficta cum veris non cohaerere; Videamus quomodo id oſtendat. Finis (inquit) coenae Patavinae (ita novum fragmentum vocat) talis eſt: *Cum cornicines inſonuiſſent, vigiles regionis proximae, rati ardere*

Tri-

Trimalcionis domum, *cum aqua & ſecuribus occurrunt*, *& januam effringunt.* Encolpius, Aſcyltus, & Gyton laeti oblata occaſione diſcedunt. *Nos occaſionem opportuniſſimam nacti*, *Agamemnoni verba dedimus*, *raptimque ſtatim*, *tamquam ex incendio fugimus.* Contra, inquit, apud verum Petronium, qualem dudum editum habemus (obiter notandus cenſor, qui *dudum* pro pridem hoc loco imperite uſurpat) Encolpius cujus ſub perſona tota fabula narratur, nec cornicinum, nec vigilum ullam mentionem facit; ſed ait, cum ipſe & Aſcyltus & Gyton abire vellent, & per ampliſſimas, longiſſimasque porticus, media jam nocte ſine lumine errarent ebrii, &c. Haec cenſor; vel inconſiderate admodum, vel parum bona fide. Aut enim non videt, aut diſſimulat, lacunam eſſe in veteri Petronii fragmento ante illa verba, *neque fax ulla in praeſidio erat*, *quae iter aperiret errantibus.* Quam lacunam non recte expleri iis, quae in calce novi fragmenti habentur, neque ſeriem fabulae apte continuari oſtendat cenſor, & tunc ipſum non in tota illa diſſertatione hallucinatum credemus. Quin etiam cenſor ſua ſcrinia compilaſſe impoſtorem Pſeudo-Petronium quiritat, & vocabulum *barbatoria*, quod in cap. 73. legitur, ſibi furto ablatum è notis ſuis in Berengarii Auguſti panegyricum vindiciarum jure repetit. *In meis* (inquit) *in panegyricum notis*, *quid eſſet apud Gregorium Turonenſem Epiſcopum*, *barbatorias celebrare*, *& quid barbatoria ſignificaret*, *fuſe docui. Placuit obſervatio mea impoſtori*, &c. & mox; *ſed tamen mos hic quidem aetate Petronii multo vetuſtior: nomen autem barbatoria*, *ejuſdem aetate* (*ni fallor*) *recentius.* Bene eſt quod addit (ni fallor) & hac praefatione judicii periculum declinat. Cur ergo cum fieri poſſit, ut in eo ipſe fallatur, ac ſeſe de eo incertum eſſe fateatur, quo tempore id nomen uſurpari coeptum ſit, tam aſſeveranter poſtea pronuntiat, hanc vocem è ſuis notis acceptam? Neque enim quicquam affert ad id probandum, ſed ſententiam ſuam ſine ratione Pythagorico more velut edictum proponit: At nos ratione & conjecturis ducti probabilius cenſemus, cum res ſit, ut fatetur, aetate Petronii vetuſtior, & vocabulum, quo ea res deſignatur, Petronii aevo antiquius credi oportere: tametſi in aliis veterum monumentis, quae nobis ex tantis literarum cladibus pauciſſima ſuperſunt, non reperiatur. Idem ſtatuendum de libera coena, cujus & initio fragmenti mentio habetur, ita fuiſſe ab antiquis nominatam, non, ut iſte nugatur, impoſtoris fraude ex fratris ſui obſervationibus notatam.

Hactenus videri poſſim duorum cenſorum tela & machinas non ſegni manu repercuſſiſſe. Reſtat ut eoſdem nunc de veteris fragmenti vero auctore inter ſe digladiantes ſpectemus. Germanus Criticus ex vulgata opinione Petronium Neronis familiarem, cujus Tacitus meminit, Satyrici auctorem defendit, ut ſupra vidimus. Hic ad alium Petronium refert. In quo duo agit; primum oſtendit nihil illud Satyricon ad Neronis noctes ſpectare; deinde ab alio Petronio Maſſilienſi ſcriptum eſſe. De primo, cum mihi admodum veriſimile videatur, non eſt opus lectorem morari. De altero autem rationes ejus & conjecturas expendere, non ab re erit. Ita igitur ſtatuit praeter Petronium à Tacito memoratum, alium fuiſſe Neronis aevo multo recentiorem, natione Gallum, qui in provincia Viennenſi, finibusque Maſſilienſium Graecorum vixerit. Id autem Sidonii Apollinaris teſtimonio probat, cujus verſus hoſce adducit ex carmine, quod Narbo inſcribitur:

Et te Maſſilienſium per hortos
Sacri ſtipitis arbiter colonum
Helleſpontiaco parem Priapo.

Primum audaciam cenſoris & facinus παγκεκινδυνευμένον lector obſervet. Cum in omnibus Sidonii codicibus *ſacri ſtipitis* ſcriptum extet, audet pro *ſacri*, *Grai*, pro *ſtipitis*, *ceſpitis* legere. Tum nobis teſtem fratrem adducit, qui non dubitet in vetuſtis ejus ſcriptoris libris ſcriptum fuiſſe *Grai ceſpitis*, quod quidam non intelligentes in *ſacri ſtipitis*, perperam mutarint. Quaſi vero *Grai* pro *Graeci* epithetum ſit ejuſmodi, ut alicui in eo aqua haerere potuerit. Hanc autem conjecturam cenſor in hunc modum confirmat. *Si* (inquit) *ſacri ſtipitis nomine Priapum ligneum deſignare voluiſſet Sidonius*, *Priapi colonum Arbitrum vocaturus non fuit*, *ſed cultorem.* Ita quidem ſi auctor ille Latini ſermonis puritatem in poëmatis coluiſſet, quam ne in ſoluta quidem oratione aſſequi potuit. Quis enim Sidonium parum terſa ac limata dicendi ratione uſum ignorat? Inſtat: *Etiamſi gratis conceſſero colonum Priapi pro cultore Latine dici poſſe*, *tamen nec vel tum ſuus tribus hiſce verſiculis ſenſus conſtabit*; *fatendumque erit Sidonium bis duobus in verſibus continuis Priapi ſine cauſa meminiſſe. Te*, *Arbiter*, *per hortos Maſſilienſium ſacri ſtipitis*, *ſeu Priapi lignei*, *cultorem Priapo Helleſpontiaco parem.* Eſto: quid in eo incommodi aut flagitii? Hoc, inquit, nihil frigidius atque ineptius videtur. Ita credo videri cenſori iſti; at iis, qui aures poëticas habent, ea repetitio non friget. Quin ſi bis eandem vocem Priapi in duobus illis verſibus iteraſſet poëta, non parum gratiae addidiſſet; ſed non eſt omnium de poëmatis judicium ferre. Tamen ex hac tam audaci Sidonii interpolatione, & tam frivola diſputatione audet pronuntiare, Arbitrum natione Gallum a Sidonio agnoſci: tum & Petronium Epicureum fuiſſe exinde colligit.

ligit. De hinc Pithoeum miratur, quod iis verſibus non tam Arbitri patriam, quam mores, deſignari ob Maſſilienſium mores Plautino proverbio, & Athenaei hiſtoria notatos, exiſtimaverit. *Quaſi* (inquit) *horti Maſſilienſium, mores eorum corruptos potius, quam Petronii domicilium apud Sidonium indicare debeant.* At Pithoeus, ſi viveret, non parum tam importunam cenſoris iſtius interpretationem miraretur, quae & verbis auctoris vim facit, & a mente ejus alieniſſima eſt. Nam ſi Petronium Arbitrum Maſſilienſem, & Antoninorum aevo ſupparem Sidonius putaſſet, non eum inter veteres ſcriptores, qui priorum Caeſarum temporibus floruerunt, proximumque Cornelio Tacito in illo ipſo poëmate poſuiſſet. Sed reliqua hominis confidentiſſimi argumenta ſpectemus. *Ipſe Arbiter moris cujuſdam Maſſilienſium mentionem fecit, tamquam ſibi notiſſimorum.* At pudet me reſpondere tali argumento. Adeone iſte cenſor lectores indoctos, immo ſenſus communis expertes putavit, ut eos tam frivolo & nugaci verborum ſtrepitu permoveri poſſe crederet? Quid enim iſta collectione levius, quid futilius? Iſto enim modo probari poſſet Platonem fuiſſe natione Perſam, qui de Perſidis regum educatione & magnitudine, tam multa exquiſitiſſime in Alcibiade I. diſputat: aut Scytham Hippocratem ob ea, quae de Scythicae gentis & Amazonum moribus Nomadumque inſtitutis in lib. de aëre, locis, aquis tradit: qui & in lib. IV. de morbis modum caſei conficiendi apud Scythas tam dilucide explanat. Item Maro fiet Moſchus aut Sarmata, aut Dacus, eorum argumento, quae in 3. Georgic. prodit de frigoris inclementia in regionibus ſeptentrioni ſubjectis, ac populorum qui ibi degunt, victu tam graphice deſcripto. Similiter Galenum Teutonem dicemus aut Gallum, qui tot locis Gallorum candoris & flavorum capillorum mentionem facit. Sed & Celſum indidem natum: Quidni? qui eorum quae in Gallia fierent, meminerit, lib. VII. cap. 7. *Nihil eſt* (innuit) *melius, quam quod in Gallia quoque comata fit, ubi venas in temporibus, & in ſuperiore capitis parte legunt.* Sexcenta ejuſmodi loca ex variis auctoribus proferre poſſum, quibus iſtius rationis imbecillitas amplius demonſtretur. Non minus temere, ne quid gravius dicam, ex Graecis vocabulis quae in illo Satyrico paſſim occurrunt, Petronium ortu Gallum fuiſſe colligit, domicilio tamen ſemigraeculum. Nam & Lucilius & Varro & Plinius, & Columella, & Suetonius hac ratione ſemigraeculi & Maſſilienſes habendi eſſent, in quorum ſcriptis tot Graeca vocabula obſervantur. Nolo hic eorum vocabulorum catalogum inſtituere. Sufficit hujus lectores admonuiſſe. Quis enim neſcit Lucilium in Satyris tantum Graecarum vocum admiſcuiſſe, ut eo nomine reprehendi ab Horatio meruerit. Similiter Varro frequenter in libris graeciſſat, praeſertim in ſatyris, nempe quibus & titulos Graecos praefixit, in Margopoli περὶ ἀρχῆς. Coſmotoryne περὶ φθορᾶς κόσμου. Triodite tripylio περὶ ἀρετῆς. Eſt modus matulae περὶ μέθης· ὄνος λύρας· γεροντοδιδάσκαλω. Vinalibus περὶ ἀφροδισίων. ταφὴ Μενίππου, & ſic de aliis. Ex quibus ſatyris ſunt illa: *di enos lemmatos logos Antipatri ſtoici filius rutro caput diſplanat.* Et *metamelos inconſtantiae filius me reprehendit.* Idem vitae exodium Graece pro exitu in iiſdem ſatyris dixit; in libris de re ruſt. ornithonas, pelagios greges piſcium, & alia ejuſmodi ὅτα κόνις. qualia & apud Columellam & Plinium & Suetonium crebra reperiet diligens lector.

Id quoque pari levitate adjungit: *non demum miror ab Arbitro tranſitum Alpium maritimarum Alpibus Grajis confinium viginti verſibus, ac portum Herculis Monaeci exacte deſcribi.* Ceu vero non Claudianus patria Alexandrinus, multis verſibus Alpes Rhetias lib. de Bello Gildonico, & Silius Italicus origine quidem Hiſpanus, ſed patria Italus Alpes Graias item ſtudioſe deſcripſerint. Cujus porro vanitatis eſt putare, quidquam ad rem pertinere, quod Petronius Gallorum non ſemel meminerit. Ut cum ait, *increta facies, ut ſuos Gallia cives putet. Ego autem frigidior hyeme Gallica factus:* atque ex his locis colligere Arbitrum hiemes & frigora in Gallia tuliſſe, & candorem Gallorum notum habuiſſe? Sed me talium nugarum pudet, pigetque: ad alia tranſeamus.

Stilus (inquit) *Petronii non Romanum ſeu Romae natum, ſed plane Gallum & tranſalpinum hominem ſapit. Quivis linguae Latinae peritus in Petronio cothurnum Gallicanum prima fronte ſtatim agnoſcit.* Igitur cenſoris judicio cujuſcunque ſcriptoris oratio quodam cothurno aſſurgit, is Gallus cenſendus. Quid igitur Senecae faciemus? Quid Fabio; quid duobus Pliniis & Solino, quorum non minus floridus & grandis ſtilus? Non videt autem rebus debere eſſe aptum dicendi genus. Imprimis vero ludicra ſcriptio ejuſmodi ſtilum poſtulat, qui inter aſtrictam & ſolutam orationem quaſi medius decurrat; quique numeris licet abſolutus, tamen licentiore & poëtico cultu hilaritatem quandam & laſciviam prae ſe ferat. Ita magnus Criticorum dictator Lipſius ſciſcit lib. II. Elect. cap. 21. ubi Apuleji ſtilo patrocinatur: *Jam* (inquit) *argumentum miſcellum eſt & ſatyricum, quod amat hunc cultum quaeſitum, pinguem & ſqualenti quodam auro. Varronis fragmenta è Satyris vident? Etiam exa-*

mi-

minent. Reperient ea baud longe esse a Milesiis istis Punicis, & inculti cultus stilo. Quo viri magni judicio etiam illa repercutiuntur, quae mox de nonnullis phrasibus Petronio propriis, ac minus, ut quidem autumat, Latinis idem censor disputat. Addit stilum Petronii Antoninorum sapere tempora potius quam Domitii Neronis, cujus principatus similes Arbitri scriptores non habuit. Sumit pro manifesto quod in controversia versatur, nempe non fuisse Neronis principatu scriptorem ullum, qualis Petronius.

Nam nos Petronium ipsum tunc extitisse contendimus. Sed & Senecam eodem genere lusisse in Apocolocynthosi quis non videt? Hoc quippe scriptum nihil aliud quam Satyra Menippea in Claudium, quemadmodum illud Petronii in Neronem: nec dubitandum, quin illis temporibus alii ejusmodi ingeniorum lusus extiterint, qui ad nos non pervenerunt. At, inquit, Macrobius in somnum Scipionis Arbitrum Apulejo non conjungit modo, sed velut aequalem aut etiam vetustiorem praeponit, prioremque appellat his verbis: *auditum mulcent argumenta fictis casibus amatorum referta: in quibus vel multum esse Arbitrum, vel Apulejum nonnunquam lusisse, miramur.* bonum factum; hoc scilicet restabat, ut se suo ipse gladio Ajax iste jugularet, quod nunc facit. Nam si eo loco, ut disertim fatetur, Macrobius Arbitrum Apulejo ut vetustiorem praeponit, prioremque citat, quomodo hoc ipso loco probari potest Petronium aequalem fuisse Apulejo, & imperante Marco Aurelio Antonio vixisse? Quis non miretur hominis inconsiderantiam, qui ea ex auctoribus adducat, quae ipsius sententiae tam manifesto adversentur?

Jam illud quemadmodum probet, Petronii scilicet sermonem non ubique esse purum, sed quandoque inelegantem & incultum, consideremus. Multa quidem in Arbitri oratione culpat, criticisque unguibus conscribillat ut parum nitida & pura. Sed cur ea culpet, non dicit, solum se illa non meminisse apud veteres scriptores legere: ceu res Latina ejus memoria pendeat: ita si qua vox ipsum fugerit, continuo civitate Romana ejicietur & capite minuetur. At nos cucurbitae caput non habemus, ut praesentibus libris, quorum fides vacillat, in cujusquam memoriam, quantumvis bonam & felicem, quam in solida illa antiquitatis monumenta, incumbere malimus. Nam quam saepe haec censorem frustra habeat, jam faxo, ut omnes atque ipsemet fateatur. Haec igitur ut parum Latina ex Petronio affert, *Sed de remedio non tam valde laboro*: item, *Giton semel ictus tam valde exclamavit. Tam valde*, inquit, pro tam, aut adeo, non memini apud veteres scriptores legere: quod nos vulgo dicimus *si fort.* At nihilo secius Cicero in epistola ad Atticum 8. lib. VII. ita loquitur: *Quod opus est de Dionysio tam valde affirmare*; in libris de Divinatione, *nihil est tam vulgare quam nihil sapere*: & *tam vebementer* lib. de Orat. Haec quoque censor Latina non putat: *Neque enim tam magnum facinus admisimus, & tam grande munus*, pro *tantum facinus, tantum munus.* Quia videlicet non meminit hujus apud Terent. in Adelp.

---- ---- *an sedere oportuit*
Domi virginem tam grandem, &c.

Sed & Apulejus eandem locutionem usurpat; magnus antiquarius, atque, ut Sanctius in Minerva censet, purissimus Latinae linguae scriptor. Non temere enim quidquam vocabuli aut locutionis usurpat, quod non apud antiquos legerit, ut de eo Scaliger scriptum reliquit. Unde à Prisciano & aliis Grammaticis saepe laudatur. Is igitur IV. Metam. sic loquitur: *nec nostris tam magnis, tamque periculosis laboribus solatium de tam fera refectione tribues.* Pergit censor: *minus grandi vexatam injuria* dici non oportuit, sed minore affectam injuria. Si censorem audimus, neque *minus multa pignora* dicere licebit, qua tamen loquendi forma utitur Cicero II. de Oratore. Rursus *quam magnum flagitium* dici non oportebat, sed quantum flagitium. Atqui inter sententias Senecae & Pub. Syri à Grutero collectas, haec extat.

Quam magnum est non laudari & esse laudandum. Jam illud Petroniii (inquit censor) *bene surrexi mane* pro *summo mane* aut *prima luce surrexi*, *nostrum bodieque est: bien matin.* Ita satis vehemens ratio est censori, cur aliqua phrasis minus Latina censeatur, si similis ei in Franco-Celtarum lingua respondeat. At quam sit ineruditum, quam inscitum, id argumentandi genus, abunde citato opere demonstravit Henricus Stephanus, quem lector consulat. Nunc confutando huic censoris judicio mihi sufficiet Ciceronis auctoritas, qui in IV. Epist. ad Attic. sic scribit: *Ante diem quartum Calendas Maji, iens in Pompejanum, bene mane surrexi.* Eadem locutione utitur in libro de Oratore: *Cum ei qui rogasset, num tibi molestus futurus esset, si ad te bene mane venisset.* Sunt & alia, quae ut parum Latina expungit eodem judicio, quod scilicet Galli similem loquendi modum tenent. *Jam plena nox erat. Repositum in pristinum decorem puerum gaudebam.* Quia Galli dicunt, *en plein jour, en pleine nuit: remis en son premier eclat.* Quod postremum quam ab illo poëtae discrepat,

----- *Sic nos in sceptra reponis.*

aut ab eo quo, utitur Fabius, *in gradum reponere*, hoc est in dignitatem? In his autem quae sequuntur, censoris vel inscitia, vel oblivio apparet manifeste: *Satis pro valde* (inquit) *recentiorum*

tiorum Nerone ſcriptorum eſt. Ergo recentior Nerone Terentius, cujus in Phorm. haec ſunt,

------ *ſatin' ſuperbe illuditis me?*

Recentior Cato, qui teſte Chariſio lib. II. *ſatis* pro intente uſurpat: cujus & verba haec citat: *jam apud vallum noſtri ſatis agebant.* Etiam verbum *exſonare*, Neronis aetate inuſitatum decernit. Mira confidentia vel potius temeritas: ſcilicet omnium, quicunque Neronis temporibus viguere, ſcriptorum phraſes & vocabula, in numerato habet cenſor, ut, quae tunc in uſu nec ne, verba & locutiones fuerint, pronunciare poſſit; qui ne illa quidem vulgata & trita in Terentii comoediis & Ciceronis epiſtolis tenet! Qui enim *exſonare* magis inuſitatum, quam *exclarare*, pro illuſtrare, quod Vitruvius Nerone etiam antiquior uſurpat? Dehinc librariorum & amanuenſium erratis Petronium oppugnat. *Ideo vetui in hoc diverſorio quemquam admitti*, pro *diverſorium. Trimalcio ad ſymphoniam allatus eſt, poſituſque in cervicalia minutiſſima.* Dicendum (inquit) fuit *in cervicalibus*, &c. Neque videt extritam ſyllabam, *in* pro *inter. Quales eſſe ſolent quae incumbunt ova*, pro incubant, atqui ita pridem docti emendarunt. *Ficedulam inveni piperato vitello piperatam*, pro circumdatam. At in novo fragmento ita legitur. Negat & *diſcolorius* uſurpatum veteribus ſcriptoribus Latinis. Si quidem eum omnes veterum libros legiſſe conſtet, credemus. Alias non. Eadem conditione aſſentiemur de aliis, quae ibidem pro inuſitatis affert, *abſentivus* pro abſens, *domefacere*, *ſcabitudo.* Dixit Petronius; *Gubernator qui pervigil nocte ſiderum quoque motus cuſtodit.* Quis putaſſet in his eſſe locum reprehenſioni? Atqui cenſor hic invenit, quod obelo confodiat: *Siderum* (inquit) *motus vel ſidera cuſtodire, pro ſervare aut obſervare, improprium eſt:* Igitur Cicero improprie locutus, qui actione I. in Catil. dixit: *Multorum te oculi ſpeculabuntur, atque cuſtodient.* Et Juvenalis, qui cuſtodem pro obſervatore poſuit Satyr. V.

------ *tibi non committitur aurum,*
Vel, ſi quando datur, cuſtos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, unguesque obſervet acutos.

Ecce cuſtodem vocat eum, qui appoſitus ut obſervet. Praeterea *lapidare* pro *lapidibus tegere*, ſicut humare eſt humo operire, id quoque reprehendit: ſane minus id verbum eo ſenſu uſitatum: *ſaepius enim ſignificat lapidibus petere.* Sed ab trito calle & vulgi ſemita diſcedere magnos auctores, quae invidia eſt, praeſertim ubi analogia tam palam invitat, ut hoc loco? *Coaequale* (inquit cenſor) *natalium ſuorum ſinciput*, pro *aequale*, *nuſquam apud veteres alios ſcriptores Latinos reperire memini.* Ita ſaepe nobis memoriam ſuam oppignerat. At ſatis jam ex multis perſpectum habemus, quam malum haec ei nomen ſit, quae toties ipſum fruſtra habeat. Et nunc fruſtra habitum oſtendo ex Columella, qui ea voce utitur lib. VIII. cap. 14. ubi de anſeribus educandis: *milium quoque aut etiam triticum miſtum cum aqua, recte praebetur, atque ubi ſe paulum confirmavit* (anſer) *in gregem coaequalium compellitur.* Leges etiam Grammaticae violatas conqueritur: *Ephebus* (inquit) *plenae maturitatis, & annis ad patiendum geſtientibus*, vocatur à Petronio caſum mutante contra regulas Grammaticae. *Debuit enim dici, Ephebus plena maturitate & annis*, &c. Primum paucis de illa cenſoris religione. quis nobis eas regulas poſuit? qua auctoritate? Unde illa religio animis inceſſit? An non ex veterum ſcriptorum obſervata dicendi ratione? Igitur ab ipſis auctoribus, quorum ſcripta leguntur, regulae vim omnem atque auctoritatem mutuentur, neceſſe eſt; Quae autem regula eſt, cui non aliqua exceptio opponi poſſit? Quid ita? quia auctores non eundem loquendi modum, ac diſciplinam ſequuntur, ſed & alia aliis magis forma placet. Ut ſunt varia hominum ingenia & mores. Hinc illa à magiſtris Graecis notata ἀνακόλουθα, & σολοικοφανῆ in Thucydide, & aliis magnis auctoribus; atque ab aliis in ipſo M. Tullio in Grammaticae regulas illas vulgares manifeſte peccantia, quae nemo niſi ineptus carpere auſit. Horum exemplo citata Petronii locutio defendi poſſit, ſed nihil opus eſt. Non enim ibi caſus ſine ratione mutatur, ut cenſor putat; neque varii illi caſus ab eadem voce *ephebus* reguntur; ſed *ephebus plenae maturitatis*, poſſeſſive dicitur. In ſequentibus autem verbis eſt ellipſis, *annis ad pat. geſt.* pro in annis, ſicut apud Plinium lib. VII. cap. II. *Julium viatorem è Vocontiorum gente foederata, in pupillaribus annis*, &c. Item Petronium arguit quod acum comatoriam, dixerit acum crinalem, ne ſervata quidem analogia. Nam, inquit, à coma non ſit *comatorius.* Sed bene eſt, quod ipſe mendum ſubeſſe in eo vocabulo ſuſpicatur. *Fortaſſe*: inquit, *legendum eſt, comotriae, hoc eſt ornatricis.* Quae tamen emendatio parum commoda. Nam minori interpolatione licet, *acu comptoria*, *a* in *p.* Quae haud dubie vera lectio eſt. Haec quoque caſtigat, *ſoli militares, ſoli fortiſſimi habentur. Militaris*, inquit, *pro militaribus honoribus digno, recens eſt haud dubio, nec ſaeculi Neroniani.* at quid opus eſt interpretatione? Ego verbum *militares*, non alio ſenſu hic poſitum arbitror, quam apud Horatium I. Carm.

Cur neque militaris
Inter aequales equitet?

Denique Petronium, *Ditis pater* pro Dis, *Quirites* in numero ſingulari, pro *Quiris*, uſurpare notat.

tat. Sed haec inter ejus archaiſmos ponenda eſſe nemo non videt. Petronium vero exoletis nonnunquam uti vocibus, ſatis ſupra demonſtratum arbitror.

Habes, CARISSIME MOCAENICE, expectatam omnibus Petroniani fragmenti aſſertionem ac vindicias, contra temerarios Criticos, vel potius calumniatores. Conſequens eſſet, ut quoniam ſat ſtrenue, ni fallor, eorum ſtolidum impetum repreſſimus, inſcitiam, ac temeritatem reprehendendi, patefecimus; ut deinceps, elegantiam, urbanitatem, lepores & veneres, quae in hoc paſſim fragmento elucent, oculis omnium ſubjiceremus, ut magis conſtaret non eſſe Petronii genio indignum id ſcriptum: ſed ea res mihi manifeſtior videtur, quam ut explanatione egeat apud eos, qui acetum in pectore habent, & judicii acumine pollent. Quin veluti deterſis nubibus, ipſa per ſe lux ſolis in omnium oculos incurrit; futurum exiſtimo, ut diſcuſſa ineptarum dubitationum caligine, fragmenti hujus pulcritudo perſpicua per ſe omnibus reddatur.

APOLOGIA
AD PATRES CONSCRIPTOS
REIP. LITTERARIAE
MARINI STATILII
TRAGURIENSIS.

CUm multa mihi in vita P. C. inter varios, ut res humanae ſe habent, adverſae fortunae caſus, proſpere & feliciter evenere, tum haud ſcio, an quidquam laetius, optatius, & unde liquidiore meus animus voluptate perfunderetur, aut acciderit unquam, aut accidere poſſit, quam quod hodie in auguſtiſſimum conſpectum veſtrum prodire, atque in tam nobili frequentia de mea mediocritate, deque rei veſtrae publicae non mediocri negotio, verba facere coactus ſum: quod certe ſi mea ſponte feciſſem, non ſine gravi temeritatis, & arrogantiae, nota facere potuiſſem. Nam cum praeteritis hiſce annis, novum Satyrarum T. Petronii Arbitri fragmentum de coena Trimalchionis, opera typographi Patavini in publicum prodiiſſet, delatumque eſſet Pariſios; Joh. Chriſtophorus Vagenſeilius, inſignis levitatis & confidentiae adoleſcens, recens illuc advectus, quod plauſu doctorum virorum, quos ſibi colendos homo peregrinus deſumpſerat, plus nimio delectaretur, talemque ſe re ipſa eſſe crederet, qualis ab amicorum urbanitate, & blanditiis audiebat: cepit conſilium plenum vanitatis, atque aetati ſuae, quam collectae recens proſperae opinioni, convenientius, inſectandi hujus operis, & pro falſo & adulterino inſimulandi. Cum autem praecipuam in hac editione mei mentionem fieri animadverteret, & ſcriptum ipſum à mea potiſſimum bibliotheca prolatum audiret; me unum, antequam ſciret, ater, an albus homo eſſem, die ad vos dicta nominatim in judicium vocavit; imo quaſi veſtris jam ſententiis condemnatum, & legis Corneliae, quae de falſis eſt, conſtrictum, & irretitum poenis, non tam ad cauſam dicendam, quam ad crimen jam deprehenſum ultro confitendum, juſtamque ea de cauſa animadverſionem à veſtra lenitate, & miſericordia deprecandam, hortatus eſt. Satis autem prolixam ad hoc ſuum dictum probandum diſputationem contexuit, quam his potiſſimum verbis concluſit: „*Si poſſem, in aurem Statilei inſuſurrarem, videri mihi totum Arbitri fragmentum ex ſeſe finxiſſe tanquam araneum, & bene facturum, ſi grave crimen, quo ſe commaculavit, apud reipl. litterariae patres conſcriptos deprecaretur.* Adſcivit ſibi tam praeclarae actionis ſocium Adrianum Valeſium, virum alioquin doctum, & gravem, & quem hoc ſuo tam foedo luto inficeret, prorſus indignum, qui altera diſputatione hoc idem argumentum, ſed aliquando modeſtius, & verecundius, executus eſt. His ego geminis contra me actionibus, ſine mora cenſui reſpondendum, eoque miſi ſtatim ad ſummum virum M. Mocaenicum, accuratam hac de re diſſertationem, quam etiam typis editam eſſe audio, atque in ea, quantum ingenio, & induſtria conniti potui, cum utriuſque diſputationis argumentis pugnavi: ſolam autem exequi, tunc viſum eſt partem controverſiae, quae juris quodammodo eſſe videbatur, iis dumtaxat argumentis, & rationibus adhibitis, quae ad aſſerendam ejus germanitatem ex ipſius verbis ac ſententiis duci poterant; cum fretus abundantia, ut ita dicam, mearum virium, experiri conſtituiſſem, ecquid ea ſola ad cauſam obtinendam ſatis eſſent, omiſſis adjumentis, quae codex ipſe autographus in medium prolatus afferre poſſet. Nunc vero repudiato, ut audietis, hoc conſilio, & accedente ex codicis inſpectione magna copia alterius partis controverſiae exercendae, quae magis facti eſt, rurſus ad hanc cauſam integram, non jam privatim, & cum amicis, ſed in judicio diſceptandam, me confero, voſque oro, & obteſtor P. C. ut, ſi, quae dicturus hodie ſum, probavero, non ſolum de mea ipſius, ſed etiam de hujus ſcripti innocentia, & meorum accuſatorum vanitate, ſine dubitatione pronuncietis. Interim dum mei facti in hoc toto negotio verſati rationem vobis expono, ut

jam facere incepistis, quaeso diligiter attendite:

Longe mihi alia mens est, P. C. cum de proferendis in publicum ingenii mei monumentis delibero, quam accusatori meo fuit, cum criminibus prius apud vos pronunciatis, quam apud se cogitatis, in famam nomenque meum grassatus est. Adeo enim tanta in re nihil inexplorato, nihilque temere mihi suscipiendum existimo, ut gratiam celeritatis, quam illum secutum video, rem pueris modo, ad indolem ingenii probandam in ludo certantibus, utcumque laudabilem, caeterum, ubi quid serio scribendum est, inanem, & futilem, atque ad abolendam ab ineptorum scriptorum fama stultitiae notam infirmam esse statuam. Quanquam enim de fragmento Petroniano, & mea sponte optime sentiebam, & viros doctissimos hujus mei judicii auctores, & suffragatores habebam; ejus tamen vulgandi consilium, & meis animadversionibus illustrandi, non modo ultra praescriptos a prudentissimo Poëtarum novem annos, apud me pressi, sed tantum non prorsus abjeci: veritus quippe sum, id quod evenit, ne quis litterator insulsus, & hujus similis, existeret, qui mei facti reprehensione ad captandam eruditionis gloriam abuteretur. Multo namque fatius duco, ignotum me esse, quam per opprobria, & maledicta, etiam falso jactata, inferi famae, & eruditorum sermonibus celebrari; quippe qui satis intelligam, etiam vitae per silentium actae, & procul à magnarum curarum turbis habitae, suam inesse dignitatem, nec illum male vixisse judicari, qui natus juxta moriensque fefellit. Hujus autem mei propositi, & quam in eo constantem, obfirmatumque me praebuerim, testes sunt optimi, & gravissimi viri, qui codicem, quo fragmentum hujusmodi continebatur, vetustum illum quidem, & Catulli, Tibullique, ac Propertii exemplaribus nobilem, auferre à me, & in vulgus dare quotidiano multorum annorum convitio frustra conati sunt: testis vir sapientissimus Venetus ad Pont. Max. legatus, cujus auctoritas apud me omnium gravissima, non tamen ultra valuit, quam ut hujus scripturae capita hactenus majore ex parte inedita describi curaret, & me invito, & reclamante typis excudi permitteret: testis omnis antiquitatis consultissimus Octavius Ferrarius, merito ab adversario meo laudatus, in cujus amantissimo sinu expostulationes hac de re meas, cum liber à Frambotto typographo edebatur, multa cum molestiae significatione deponebam. Causae autem erant hujus molestiae, non solum vetus meum de hac editione omittenda consilium, sed plurima, eaque foedissima ipsius editionis vitia, quibus mederi, ne auctor facti à me improbati ulla ex parte viderer, omnino non sustinebam. Siquidem in ipsa praefatione nonnulla cum de fragmento, tum de me ipso aliter ac res habet affirmabantur; neque enim Horatii ulla carmina in codice hoc leguntur, sed poëtarum, quos dixi; nec mihi in mentem unquam venit testem citare in hac causa Joannem Rhodium; propterea quod neque Rhodius unquam codicem hunc oculis usurpavit, & hominis mortui testimonium quanto locupletius, tanto suspectius, futurum erat. Nam quid ego de ipso fragmenti contextu dicam, imperite, atque oscitanter exscripto, & à fide sui exemplaris multis in partibus abhorrente. offensus scilicet ejus editionis curator, quicunque ille fuit, multitudine mendorum ac foeditate, & vocabulorum, quae in illo passim occurrunt, insolentia, correctionem adornavit, ut sibi videbatur intimae cujusdam eruditionis, re vero ineptam & absurdam: nihil enim tam operae pretium fuerat, quam ut scriptio illa subjiceretur oculis eruditorum, sicut erat, inculta, & rudis, quo decoris ingeniis materiam exercendae industriae, in locis corruptis restituendis, integram praeberet, ac ipsa sui deformitate crimen à se removeret suppositionis, & imposturae, cujus cogitatio, ut mox audietis, à sui saeculi genio, & studiorum ejus temporis ratione magnopere abhorrebat. Quod certe si fecisset, nec potius primas fragmenti paginas ex libris pridem editis, caetera vero ex ingenio emendasset, hoc saltem habuisset minus loci adversarii iniquitas ad me criminandum, quasi quae de meo finxissem, de industria corrupta, quae vero ex aliis descripsissem emendata, ut acceperam, protulissem, eoque duplicem hujus scripti auctorem deprehendendum praebuissem. quae alioquin ratio quam sit a proposito impostoris aliena, quam rursus ad sinceri correctoris rationes accommodata, nemo non videt; cum illi, vel universa scriptione, eodem luto foedata, vel undequaque ejusdem limae beneficio castigata opus esset; hujus vero industriae qualemcumque conatum ipsa operis varietas commendaret. Quid multa? non solum ego editionis auctor non sum, sed nec alius quisquam, cui ego saltem de nomine notus essem, cum in illa pro Statilio, vetere scilicet meae familiae vocabulo, Statileus appeller.

Habetis P. C. rem gestam, quantum ad me attinet, in causa fragmenti Petroniani, cujus conficti, & suppositi reus apud vos factus sum. Sed maculam tam deformem, satis superque, opinor, à vita & factis meis detergunt, quae à me, ut dixi, privatim ad optimum Mocenicum hac de re scripta sunt; multo vero prolixius hoc ipsum praestitit, & omnem penitus adversariorum calumniam nudavit, & refutavit, res ipsa, post codicem hunc Romam transmissum, &

& doctorum hominum oculis subjectum, ejusque scripturae non ambiguam antiquitatem ad ccc. annos omnium judicio porrectam: spatio, ut videtis, integri saeculi, quam quod Patavinus typographus profiteri ausus est, ampliorem. Expugnari namque tandem aliquando passus sum constantiam meam, non tam auctoritate summi viri Antonii Priuli, Dalmatiae praefecti, cui librum in Urbem mittendum tradidi, quam adversarii convitiis, & maledictis, quorum vanitatem revinci, ac patefieri, non mea solum, sed rei litterariae universae intererat, ne monumentum, elegantissimi scriptoris, cui tot saeculorum, ut ita dicam, ingluvies, in veteres libros foede bacchata, pepercisset, levissimi hominis livore, ac malevolentia oppressum, atque enecatum interiret. Quid enim jam est, quod hoc prolato codice ad tuam, Vagenseili, tuendam sententiam afferre audes? An verum illum, an vetustum negabis? sed habes adversarios huic tantae pertinaciae viros doctissimos, & in omnis antiquitatis cognitione apprime versatos, quorum magna est in Urbe copia, nec modo Italos, verum etiam omnium transalpinarum, transmarinarumque gentium, & praecipue curiosae hujusmodi elegentiarum Gallicae nationis, qui codicem in loco celebri ad hoc ipsum propositum inspexere, qui singulas ejus paginas, singulas lineas per otium contemplati sunt, qui in chartas, qui in litteras, diligentissime inquisivere, & quo saeculo editus, qua manu exaratus sit, integris a studio partium animis arbitrati sunt, quorum ego testimonium praesens, & ut sic dixerim, oculatum non vereor, ne quisquam sanus non anteponat tuis inanissimis suspicionibus, & conjecturis.

Jam vero constituta hac tanta codicis antiquitate, quae jam reliqua potest esse in hoc negotio fraudis, & imposturae suspicio? Quem, oro, tanti criminis reum facis, cui diem dicis, cujus nomen defers? Illius opinor, qui librum descripsit aut describendum curavit. At hic ne facti quidem ipsius utcunque admissi, cui fraudem inesse contendis, auctor est. Siquidem novissimam hanc fragmenti partem, quantum in illo est, abjudicat à Petronio, tantum abest ut falso illi tribuat. Inspice, si placet, ejus exemplum, non quale à Patavinae editionis curatore prolatum est, corruptum & mutilum, sed quale nunc demum prodit sincerum, & integrum. Occurret in fronte titulus operis parti fragmentorum jam vulgatae praefixus; conceptus his verbis, & rubris litteris exaratus;

Petronii Arbitri Satyri fragmenta ex libro decimoquinto & decimosexto.

Occurrent summae paginae hanc partem continentes hoc eodem titulo, & colore notatae, quas ubi omnes evolveris, & congruentes cum omnibus manuscriptis, & impressis exemplaribus inveneris, offendes ad calcem solemnem illam veterum manuscriptorum codicum clausulam:

Petronii Arbitri Satyri fragmenta expliciunt ex libro XV. *&* XVI.

Hactenus, ut vides, ille; nec ultra quicquam Petronio tribuit. quae si germana, & legitima non sunt, planum licet illum, & impostorem, & si quae foediora in buccam veniunt, vocabulis appella. Sequitur exemplum hujus novi fragmenti, cujus scripturam nullo titulo insignitam reperies. Nihil in fronte, nihil ad calcem, nihil in summis aut infimis chartis adnotatum est, ex quo possit elici mens scriptoris, quid de illius sentiat auctore; quae quidem res inscitiam fortasse hominis, atque stuporem non fraudem ullam coarguit, ut qui ex materia, ex genere dictionis, ex personis, quae loquentes inducuntur, conjecturam facere de autore nequiverit. Ego vero idipsum candori ejus acceptum fero, & ingenuae cuidam animi simplicitati, quod forte fidei suae minime esse putaverit, ut de suo quidquam adscriberet, cum aliena describebat; quia forte vetustiore aliquo exemplo pariter acephalo, & anonymo, usus est. Quod sine dubio immunem illum à tuo crimine facit, & plane extra calumniae tuae jactum constituit; quandoquidem infectum prorsus esse vides, quod illum fecisse insimulas: ut, si quempiam lege Cornelia de sicariis interrogares, quis te ferret in accusatione perseverantem, ubi non modo nullam caedem factam doceres, sed ipse, quem interfectum esse contenderes, extemplo vivus ac valens in judicium conspectum se daret. Nec vero haec à me ejus studio, & gratiae causa, dictum puta, quid enim ille in se habet, quod quemquam ad sui amorem alliciat? qui vel ex hoc ipso infelici suo labore, se prodit hominem plane rudem, omnisque expertem elegantiae, & prorsus barbarum, & rusticanum; certe nullo modo ad eruditas hujusmodi fraudes concipiendas idoneum; adeo deformibus mendis, tam inepta orthographiae ratione, hoc suum opus inquinavit, ut, cui pro Agamemnone *Agamnenon* est, *cornicipes* pro cornicibus, *causa palectice* pro gausapa lecticae, *ampliteatrum* pro amphitheatro, *volutates* pro voluptatibus: cujus denique errata pene plura, quam verba sunt. neque solum in hoc novo fragmento, sed per omnem vulgati pridem Petronii scripturam, cujus ipso initio turpissime labitur, dum ait: *Cum alio genere furiarum declamatores inquietantur*, & quae sequuntur: quorum verborum sententia frigida, elum

bis, & propemodum nulla eſt. Mitto enim peccatum in titulo, dum pro Satyrico Petronii Arbitri, Petronium Arbitrum Satyrum nobis obtrudit. id namque vetuſtioris illius exempli ſcriptoris peccatum eſſe potuit, imo ſaeculi potius: nam & Dantes ille Aligherius illo aevo doctiſſimus judicatus, hac eadem ratione Horatium Flaccum, ſatyrarum ſcriptorem, Horatium Satyrum vocat, & apud ſequioris aevi Graecos D. Gregorius Rom. Pont. ſuorum Dialogorum opere, quo maxime apud illos notus eſt, Gregorii Dialogi vocabulum eſt aſſecutus.

At enim hoc ipſum de induſtria fecit, quo fidem adſtrueret mendacio, quod adornabat. Quia credo alia exempla Petronii, quae doctorum tunc manibus terebantur integra erant, & caſtigata, & criticorum lima perfecta, à quorum adeo nitore diverſum hoc noſtrum, affectata hac ſui deformitate perſuadere potuerit, ut ſincerum & legitimum judicaretur. Ecquid intelligis, cenſor inſulſe, quo in ſaeculo, quibus in moribus, inter quae hominum ſtudia tua verſatur oratio? In haec noſtra demum, & patrum, avorumque noſtrorum tempora aſtutum hujuſmodi conſilium cadere fortaſſe poterat, poſt reverſam ſcilicet litterarum lucem, adeoque minus frequentem in hoc genere peccandi morem; & poſtquam beneficio praeclari typographiae inventi, reſtituta paſſim per viros eruditos ſua veteribus libris integritas ſtatim latiſſime patuit, eaque re conſtitutae ac ſtabilitae videri poterant verae, ac germanae librorum lectiones, ut merito corruptiſſimae quaeque ſcripturae antiquitatem ſapere exiſtimentur, integrae autem, & caſtigatae novitatis ſuſpectae ſint, contra vero aetate deſcripti codicis, cum adhuc ingeniis hominum ſitus ille à diuturna muſarum negligentia contractus haereret; vetera juxta ac nova litterarum monumenta eodem, ut ita dicam, cibo paſta cernimus, eodem affecta morbo, eodem luto foedata, ruſticitatis, atque inelegantiae in verbis, in ſententiis, in omni denique dicendi, & ſcribendi ratione. Mire ingenia illius ſaeculi ab omni genere litterarum, praeter theologiam, & jurisprudentiam, ac medicinam. abhorrebant, cum caetera omnia doctrinae ſtudia, atque in his ipſis omnem cultum, omnemque ornatum orationis, morbos animi, morumque corruptelam appellarent; ſecumque praeclare agi putarent humanioris doctrinae viri, ſi pro magis, & maleficis, ab hominum coetu non arcerentur: id quod memoriae Silveſtri Secundi Rom. Pont. propemodum uſu venit, cum propterea quod aſtronomiae, & numerorum ſcientiae intelligens eſt habitus, quamquam erat egregie pius, ac ſanctus, ſiniſtris ab imperita poſteritate necromantiae, & impiorum ſacrorum, rumoribus laboravit.

Sed quid ego de incommodis rei litterariae illorum temporum tam multa diſputo? quaſi vero ſit opus argumentis, & conjecturis in re omnium liquidiſſima; quamque non ſolum mente & cogitatione comprehendimus, ſed ipſis oculis ſubjectam, & expoſitam habemus. Adſpicite quaeſo P. C. & contemplamini tabulas, ac ſtatuas illius aetatis artificum, in veterum templorum parietibus adhuc haerentes. Quicquamne vobis in eo genere rudius, aut impolitius poteſt occurrere? ego vero, ſi vel Giottum illum tanto in honore (& quidem merito) à ſuis aequalibus habitum, caſus aliquis in officinam artificum noſtrorum, quamlibet mediocrium, deferret, & ille de pictura diſſerere ac judicare inſtitueret, prope eſt ut exiſtimem auditurum, quod olim ab Apelle Alexander audivit, faceſſeret illinc propere, nec pueris colores miſcentibus riſui eſſe perſeveraret. Hoc eodem ſqualore, eademque rubigne caeteras humaniores doctrinas infectas, ac deformatas, eadem opera vos intueri putate propter arctiſſimum ſocietatis vinculum, quo inter ſe (ſi Platoni credimus) connexae, colligataeque ſunt, ut nunquam ſingulae floruiſſe viſae ſint, quin floruerint univerſae. Unum non inficior, aetas illa tulit Franciſcum Petrarcham ſcriptorem ſua lauro digniſſimum, qui & ipſe, quod Virgilii lectione delectabatur, magus eſt habitus, non vulgi ille quidem, ſed ſummi tunc hominum Innocentii Rom. Pont. judicio. Hic tamen, ut rerum copia valuit, & robore quodam ac pondere ſententiarum, ita ornamentis, quae à dictionis elegantia ſcriptis accedunt, & puro illo, qui poſtea in pretio fuit, Romani ſermonis candore, nec omnino caruit, nec multum aut paſſim abundavit, non ſolum in ſoluta numeris oratione, ſed etiam in verſibus, certe illum negligentiorem hujuſmodi loquendi munditiarum, & hebetioris ad earum guſtum palati fuiſſe, ſcripta ejus, alioquin laudatiſſima, declarant; atque hanc eandem conjecturam de omnibus ejus aequalibus licet facere, ac de genio illius ſaeculi in univerſum. Verum, ſi non defuit illis temporibus, qui tam eleganter latine ſcribere poſſet, eoque ſcribendi genere tam effuſe delectaretur, quid ita non ſcripſit accepto alio argumento, in cujus tractatione profiteri ſuum nomen potuiſſet, & laboris fructum ferre ſincerum & liquidum, nominis & gloriae non contemnendae? qui enim ſcribere potuit, quo ſtilo pleraque hujus fragmenti ſcripta ſunt, ubi ſeſe ad ſcribendum quacumque de re contuliſſet, facile, & Petrarcham, & alios etiam melioris aevi ſcriptores hac dicendi laude ſuperaſſet. qui ergo factum eſt, ut hoc uno abortu verius, quam foetu, clariſſimi ingenii ſui foecunditatem terminandam judicaverit, aut ſi quid ſcripſit, hoc unum ad nos pervenerit? cum praeſertim haberet

ret liberum decurrendi per omne genus argumenti ſpatium, nemine illa aetate ad occupandam clareſcendi per hujuſmodi ſcripta materiam admodum ſollicito. Sed nullus, mihi credite, fuit, neque enim eſſet, quod tantopere admiraremur, totque in coelum extolleremus laudibus ſecutos longo poſt intervallo doctiſſimos homines, qui exciſam in ſuis ſedibus barbarorum crudelitate Graeciam una cum ſuis artibus in nos invexerunt, apertiſque tota Italia bonarum artium veluti fontibus, Petroniano illo litterarum flumine occidentem univerſum inundavere. Quid enim attinet illos auctores laudare reverſae in orbem terrarum humanioris doctrinae, quae jam pluſquam integro ſaeculo illorum exortum praeverterat? Quid Bembus, & Sadoletus, & qui latius notae ſummi viri aliud praeſtitiſſe viſi ſunt, quam quod inter principes hujus rationis conſtituendae fuere? Quid ipſe Leo X. Pont.

Dulcis qui profugas revocavit ad otia Muſas,

ſi gratiam ejus facti proavorum aetas jam abſtulerat omnem: cujus certe aetatis palato ſi adeo ſubtiliter ſapiebat Petronius, ſi ejus tunc ſcripta, quae exſtabant, tam curioſe manibus terebantur, ſi quae non comparebant, tam impotenti deſiderio conquirebantur, ut viris doctis in mentem venirent extrema ejus fingendi, & ſupponendi conſilia; id vero non incipientis, & recens adamatae litterarum elegantiae argumentum eſt, ſed jam provectae, & ad ſatietatem uſque ac faſtidium inter eruditos verſatae. Ut enim oſtrea, & boleti, & jubae mullorum apud rudes voluptatum convivas non magno in pretio ſunt, quippe quos haedus, & pullus, & placentae magis delectant: ſic elegantiae genere, quo Petronius valet, hominum ingenia inter primos ad eloquentiam impetus non magnopere capiuntur, ſed praeclare ſecum agi putant, ſi cum Cicerone, & Livio, & Saluſtio verſari cum fructu liceat. Quod autem de hominibus dico, idem de temporibus dictum accipite, quibus ſua indoles, ſui mores, ſua ſtudia ſunt.

In his ergo, ac talibus ſcriptoribus conquirendis, & ab interitu vindicandis ſatis erat ſuperque tunc occupata doctorum virorum induſtria, & maxime hujus, quem dixi Franciſci Petrarchae, caeterorum omnium, qui in hac parte rei litterariae curandae cum laude verſati ſunt, primi auctoris, ac ducis. Qui tamen veterum librorum cladi, illa aetate cum maxime gliſcenti, nequaquam ſuo illo intentiſſimo ſtudio tantum opis afferre potuit, quin pleraque ex fatali illo naufragio erepta, & in ſicco jam poſita, à refluente rurſus veluti aeſtu illius vorticis abſorberentur: quod ſibi vir ille ſummus uſu veniſſe queritur in duobus Ciceronis libris, qui de gloria ſcripti ſunt; quodque etiam Quintiliano aevo Petrarchae incolumi, ut fama eſt, accidiſſet, niſi Poggium illum Florentinum ad cujuſdam ſalſamentarii tabernam fors detuliſſet, à quo eſt erutus, & centum poſt annos iterum luci reſtitutus. Ergo turbo ille, veterum monumentorum devorator, illa temporis procella, qua omnem pene antiquitatem abſumptam dolemus, nondum adeo remiſerat, ut viris doctis cum illa luctantibus ſatis vacaret cogitare de nugis Petronianis, toto animo, totiſque ingenii viribus in clariores, quos dixi, ſcriptores, quaſi in majoris precii merces ſervandas, intentis.

Jam ſi Petronius illa aetate tanti non fuit, quae ſatis digna cauſa eſſe poterat, ut tam eſſet diligens in eo ſupponendo cujuſquam induſtria? neque enim quicquam aliud tuos, quos appellas ineptos ſycophantas, ad hujuſmodi fraudes impulit, quam auctorum, quos ſupponebant nobilitas, & crebrae hominum eruditorum de eorum ſcriptis deperditis querelae. Sic Annium Viterbienſem ad ſuas ineptias Beroſi Chaldaei nomine illuſtrandas, deſperata vetuſtiſſimi ſcriptoris inventio; ſic Sigonium ad confingendam Ciceronis de conſolatione diſputationem, diu fruſtra deſideratus elegantiſſimus liber adduxit: ſic alios multos; quos ſigillatim commemorare infiniti operis res eſſet. Quid autem, ſi inter eruditos illius temporis nondum plane conſtabat, quae pars Petronii integra, quae amiſſa prorſus eſſet, quem tandem locum habere potuit abſurda hujuſmodi de eo ſupponendo cogitatio? hanc certe perſuaſionem non magnopere certam, & pervulgatam fuiſſe, argumento eſt: primo, quod neque de aliis auctoribus exploratum id erat, multo quam Petronius clarioribus, tunc cum maxime de coenobiorum angulis eruebantur, quoſque adeo latere potius, quam interiiſſe viri docti exiſtimabant; deinde, quod fragmentorum illius collectiones, aliae aliis cumulatiores ferebantur, nec dum ullum exſtabat typographiae artificium, cujus ope quaſi ſtatui poſſet, quid exſtaret ex illo opere, quid interiiſſet, & minutae hujus naufragii tabulae in conſpectum omnium dari, ut ſunt illae interruptae ſententiae, & clauſulae nulli parti caeteri operis cohaerentes:

In hac re qui vincitur vincit.
Non recte facit, qui cito credit.
Nemo coelum putat, nemo jusjurandum ſervat.
Nemo Jovem pluris facit, ſed omnes opertis oculis bona ſua computant.

Quod

Quod hodie non est cras erit, sic vita traditur.
Apes ideo pungunt, quia ubicumque dulce est, ibi acidum invenies.
Quod non expectas ex transverso fit, & super nos fortuna negotia curat.
Nemo nostrum non peccat, homines sumus, non Dii.

Et tamen arguere me audes, quod haec ipsa ut aptata suis locis apparerent, verba, & sententias intermedias, & universam rei gestae seriem ex ingenio commentus sim. Quid autem minus probabile, imo quid magis alienum à ratione, quam non modo mihi, qui scripturae ante ccc. annos conflatae non interfui, sed ulli omnino hominum in mentem venisse tam frigida, tam jejuna, tam absurda? praesertim si cogites illa, quae dixi, tempora, quorum ingeniis, & moribus haec atque talia tribuere nihil aliud est, quam

Delphinum sylvis appingere, fluctibus aprum.

Ut non omnem frugem, neque omnem arborem in omni agro reperire possis, sic non omne facinus in omni vita nascitur, summus ille non sentiendi minus, quam dicendi, magister verissime dixit. In magna quadam litterarum, & hominum litteratorum, abundantia, & ex assiduo humanioris doctrinae cultu, atque ut ita dicam attritu, primum satietas oritur, & ex satietate fastidium, inde eorum quae in hoc genere rara, & paratu difficilia sunt intemperans appetitio, ac rerum quae non exstant desiderium: hinc deinde pretium existit hujusmodi fraudum, sine quo friget omnis malitia. Nemo enim gratuito malus est, nec tam infelici conditione virtus agit, ut si par utrinque spes affulgeat, nec dispar ea, quae speres assequendi facultas, non quisquam vir bonus, & innocens, quam pravus, & improbus, esse malit.

Sed ego P. C. vestra in me audiendo patientia nimis abutor intemperanter, & in re minime dubia testes profero non necessarios. Quidquid de caeteris Petroniani operis partibus statuetis, haec sine dubio, quae coenam Trimalchionis exequitur, non multo ante conscriptum hunc codicem incolumis fuit. Adite, quaeso, Joannem Sarisberiensem decimi tertii prope saeculi scriptorem, quem in suo de nugis curialium opere, non minus sermonibus hujus integri convivii, quam epulis, effuse delectatum invenietis, ex eoque & porcum Trojanum, & ductilem ex vitro phialam, tanquam apophoreta quaepiam secum abstulisse, ut his ad illustranda ingenii sui monumenta uteretur. Atqui structuram hujus fragmenti (seu germanum illud, sive suppositititium dicere placet) multo quam hoc ejus exemplum, vetustiorem esse constat. Clamat hoc mendorum deformitas & multitudo: clamant orthographiae peccata, aliaque scripturae vitia, quae neque a vero auctore profecta sunt; neque impostori homini (si quidem fraus ulla in hoc negotio versata est,) minime rudi aut indocto, conveniunt. Vero autem propius est, librariorum imperitia, dum alia ex aliis transferendo mendose scripta mendosius exscribunt, hac tanta clade codicem affectum esse: quae quidem si meus accusator admittit, & patitur secum iniri chronologiae rationem, jam conflatum hoc ab illo crimen incidet in tempus, quo committi omnino non potuit: non enim magis impostura aliqua opus tunc erat ad proferendum hoc Trimalchianae coenae fragmentum, quam sit hoc tempore ad carmina Virgilii, & Tullii orationes, & Livii historiam, propterea quod haec omnia vera, & germana supersunt; quomodo & Petronius hac sui parte, ut videtis, supererat legebaturque, & laudabatur; vel si jam interierat, nondum adeo certa, & explorata ejus amissio esse potuit, nec tam anxia inquisitio, inventio tam desperata, ut extremo huic suppositionis consilio locus ullus esset. Certe hoc ejus operis caput maxime omnium cum temporis injuria pugnasse, ejusque expugnationem, & quasi absumptionem in illo communi veterum litterarum incendio, nullo modo certam tunc exploratamque fuisse, argumento sunt, super disertam ejus in auctore, quem dixi, mentionem, multa hujus coenae veluti frusta, & semesa fercula, per impressos hactenus codices dispersa, & vaga, quae nunc, ut Patavinus typographus verissime praedicat, scripti hujus beneficio suae integritati restituta, & veluti mensae iterum apposita, cernuntur.

Vides, inepte critice, quam in irritum ceciderint insani illi tui conatus. Quid enim nunc illi primae legioni facies, quam mecum prospere pugnasse confidentissime gloriaris? quo te vertes cum caeteris tuis ridiculis copiis, quem locum capies in quo tuto consistere, thraso magnifice, possis? cum omnes conclusas, & circumventas videas, hac una rationum cohorte ab hujus codicis prolatione deducta; ut vereri jam subeat, ne consulto, ac de industria librum tantisper occuluisse videar, & quasi in insidiis collocasse, quo incautos, & sibi nimium fidentes, tuique similes, ad ineptias effutiendas, & risum praebendum elicerem: quomodo rideri saepe videmus,

In triviis fixum qui se declinat ad assem.

Quid enim tam ineptum, ac tam ridiculum, quam omnis ille tuorum argumentorum apparatus, praesertim cum recentissimum hunc esse ais inepti homuncionis abortum, propterea quod

quod verum Petronii textum caſtigatum, reſtitutumque exhibuit ex conjecturis noviſſimorum criticorum, eoſque nominatim commemoras, quos viros, dii boni! Tornaeſios, Douſas, Caſaubonos, Scaligeros. Cum autem adhuc meliores alias caſtigationes in hoc ſcripto agnoſcas ad hanc diem inauditas, easqne ultro probes, & magni facias, tecumque hac in re ſentiat doctiſſimus Schefferus, & nulla dubitatio reliqua de codicis antiquitate jam ſit; alterum fatearis neceſſe eſt, aut in machina ordinanda verſatam fuiſſe mentem aliquam inuſitatae cujuſdam in criticae ſtudio ſagacitatis, & tot ac talibus ingeniis praeſtantiorem; aut verum, & genuinum ſui ſcriptoris foetum hunc eſſe, certe a probris, & contumeliis, quibus a te paſſim accipitur, longiſſime remotum: ac niſi ex livore, & malignitate totus factus es, ſine cunctatione fatebere, cum primum novam hanc fragmentorum Petronii editionem aſpicies, & lectionum varietatem ad corrigenda vetera hujus auctoris exemplaria per otium conſiderabis, nimisque praeceps tuum judicium de meo cenſu hoc uno novo fragmento inſtructo damnabis.

Quid nunc P. C. pluribus jam attinet immorari in verbis, & formulis, & reliqua ſcripti hujus dictione, unde ſuas conjecturas praeclarus antiquitatis magiſter ad me traducendum deducit; praeſertim vero, quod hanc partem meae defenſionis executi egregie ſunt viri doctiſſimi populares ejus, qui ingenium induſtriamque ſuam tot editis operibus nobilem; in vocibus, quas ille barbaras, monſtruoſas, & ne humanas quidem appellat, partim corrigendis, & reſtituendis, partim aſſerendis, & excuſſo diligenter Latinae linguae univerſo penu, ſuae notioni reddendis feliciſſime collocavere. Nec omnino nihil meritus eſſe hac de re viſus eſt ſubſcriptor ejus Valeſius, qui ſuam *barbatoriae* interpretationem, vocabuli pro barbaro & abſurdo repudiati, ſic amplectitur, ſic tanquam unicam filiam exoſculatur, & in ſinu habet, ut ſcriptori ante ſe 200. annos nato furti literarii litem intendat, quaſi quae ab illo didiciſſet, pro ſuo venditet: quem etiam profeciſſe contendit à clariſſimo viro, fratre ſuo, cum epulas illas Trimalchionis *coenam liberam* nominavit. Sed ut jam dixi hanc meae cauſae partem, ſatis idoneis defenſoribus curandam relinquo. nec vereor P. C. ne illorum adducti auctoritate, ſine dubitatione apud vos non ſtatuatis, nihil aliud eſſe cauſae, quod conjecturae talium ingeniorum tam belle conveniant cum hoc fragmento, quam ipſam veritatem, quam certe niſi ſcriptor illius illitteratus, & barbarus ſecum facientem habuiſſet, nullis veſtigiis ad tam recondita Latinitatis arcana pervenire potuiſſet.

Nequeo tamen mihi temperare, quin ad ea, quae de loquendi quibuſdam formulis petulanter, & abſurde jactari video, paucis reſpondeam, nec iis contentus ſim, quae jam de hoc toto genere in meam ad Mocenicum epiſtolam congeſſi. Non placent critico illa verba, *unus ſervus Agamemnonis interpellavit trepidantes.* Credo elegantius futurum fuiſſe putat, ſi dixiſſet, quidam ſervus Agamemnonis nos interpellavit: At placet Tacito, qui ſe ſatis Latine loquutum exiſtimat, cum dixit, *eodem anno, ni mature ſubventum foret, mancipii unius audacia diſcordiis, armisque civilibus rempublicam perculiſſet.* Placet Ciceroni, qui diſputatione de Oratore, *Lucinum Craſſum unum patrem familias;* in Philippicis, *Marcum Antonium unum gladiatorem nequiſſimum* appellat, eoque loquendi genere non neceſſitatis, ſed elegantiae, cauſa multis aliis locis libenter utitur. Etiam Catullo placet, cui novus hic

Suffenus unus caprimulgus, & foſſor.

videtur. Denique placet eruditiſſimo Scheffero, cujus unguis pluris eſt, quam ipſe totus, politamque hanc dictionem, doctam & elegantem vocat. Requirit cenſor noſter puritatem Romani ſermonis, cum audit, *tamquam unus ex nobis*, & orationem quaſi magis Chriſtianam, quam Latinam, auctorem vero tamquam compilatorem ſacri Moſaici ſcrinii manifeſtum reprehendit. Haec tamen eadem verba in hanc ſententiam, ſecurus ejus ſupercilii, uſurpat Plinius; nec veretur ne ſe quisquam inelegantem, & barbarum judicet. Audi ſi moleſtum non eſt, quam id ille maxime probat, quod tu improbas: *Unum ſe ille è nobis, & hoc magis excellit, quod unum e nobis putat.* Minus veretur ne ab illo vapulet Cicero, cum ait: *Ruffio me Diusfidius ita deſideratur, ut ſi eſſet unus e nobis.* Quod ſi Plinio, ſi Ciceroni, licuit uti genere orationis in ſacris litteris uſitato, ſine ſuſpicione furti in illo ſacrario facti quid ni liceat Petronio, adverſum quem adeo injuſtum, & rigidum te praebes, ut ſtatus idcirco illi, ſi Diis placet, controverſiam moveas, & ut ſe ipſum ejuret ac repudiet cogis?

Vide autem, quantum in hoc à te diſſentiam; quae tibi validiſſima argumenta videntur abjudicandi à Petronio hujus fragmenti, in iis ego argumentis vel maxima hujus cauſae praeſidia poſita eſſe cenſeo. Qua de re antequam dicere incipio, aliam quandam, quae mihi tecum eſt, controverſiam paucis aperiam; nec ſane erit quod moleſte id feras, quandoqui-

quidem hac eadem in re à me ipſo diſſentio: adductus ſcilicet vi veritatis, cujus mihi ſtudium omnibus meis ſtudiis, & rationibus antiquius eſt. Nam cum hactenus vulgatam de Petronii aetate opinionem, quae illum Neroni aequalem ſtatuit, probare ſolitus eſſem, nuper accurata eruditi hominis diſputatione coactus ſum, ut multo recentiorem hunc ſcriptorem exiſtimem, & paulo ante Conſtantini Auguſti tempora, certe longe infra Severum collocem. Primo hoc mihi perſuadet altiſſimum de illo ſilentium in ſcriptis vetuſtiorum auctorum, Quintiliani, Suetonii, Plinii, qui ingeniis ſui temporis recenſendis, & praedicandis, diligentiſſimi fuere; niſi putas lege majeſtatis deterritos ob Neronis principis vitia in hiſce libris notata: praeſertim rara illa Trajani temporum felicitate, ubi ſentire quae velis, quaeque ſentias, dicere liberum ſolutumque fuit, nec ulla tritior habita via eſt exequendi laudes principum tunc florentium, quam inſectando vitia ſuperiorum, ut vel hoc ipſo nomine acceptos vulgi palato Petronii ſales, certe minime neglectos, aut famae incognitos eſſe oporteret; quomodo minime ignota fuiſſe conſtat *dicta factaque* illius Petronii Tacito celebrati, inter quae ſcripta etiam diligens Hiſtoricus utique commemoraſſet, ſi quid memoratu dignum ab illo ſcriptum putaſſet: nam codicillos, qui Neroni miſſi ab illo morituro ſunt, ut idem tradit, obſignati, veriſimile eſt, aut ſuppreſſos continuo fuiſſe à principe, ut *faciendis ſceleribus prompto, ita audiendi ea, quae fecerat, inſolente;* aut, ſi mox prodiere materiam potius ſermonibus garrientis in circulis vulgi, quam ſeriis ſcribentium lucubrationibus praebuiſſe. Qui autem factum eſt, ut Petronius noſter aevo ſuperiore, ut videtis, obſcurus, & ignotus, viris eruditis, qui aliquanto ſerius floruere notiſſimus eſſet, & inter praecipuos recti, & emendati, ſermonis auctores laudaretur, adeoque inter eoſ, qui familiam in hoc genere ducunt, recenſeretur, Priſciano, Diomedi, Victorino, ipſi quin etiam divo Hieronymo tanti ſit, ut ne tum quidem, cum ad foeminam, & virginem ſcriberet, quicquam offenderetur obſcoenitate argumenti, quin ejus nomen, ejuſque ſententias ſuo ſtilo uſurpandas putaret, interque illa ſevera caſtitatis praecepta insereret? quod ſine dubio ſummae cujuſdam ſcriptoris auctoritatis, & ſupra ſuae materiae invidiam poſitae, indicium eſt; qui certe ſplendor in ipſo ſui fonte atque origine tam tenuis, ut omnino nuſquam appareret omnino eſſe non potuit; niſi forte Giges aliquis cum annulo fabuloſo praeſto fuit, qui opus illud ſuis aequalibus, & proximae poſteritati tantiſper occuluit; aut Maroniana illa, quae mox

------ circumfuſa repente
Scindit ſe nubes, & in aethera purgat apertum.

ex eaque tanquam ex machina emerſit,

------ claraque in luce refulſit

Titus Petronius Arbiter, non ille cum exiguis codicillis Neronianarum noctium indicibus, quos Tacitus commemoravit, ſed ſexdecim amplius voluminibus ſatyrico ſale refertis onuſtus: quae ſtatim excepta cum plauſu, & ad exemplar omnis elegantiae propoſita ſunt. Atqui hoc automaton plane factum negat auctor perantiquus Lutatius Placidus, qui Statio Papinio ſuo poſteriorem hunc Petronium facit, quem etiam a ſuo poëta profeciſſe affirmat, cum is dixit:

Primus in orbe deos fecit timor.

Nec vero ſpernendum ullo modo videtur teſtimonium in hac re ſcriptoris, qui propter antiquitatem plurima aetatis Petronianae veſtigia ex ejus operibus, tunc ſine dubio integris, deprehendere potuit. Quid multa? ipſe Petronius de hac controverſia diſerte pronunciat in illa elegantiſſima de ſui temporis vitiis querela, ac de ruina bonarum artium, inter quas picturae ne minimum quidem veſtigium reliquum eſſe dolet. Huic ego querelae in ſaeculo Neronis nullum omnino locum reperio, cum ad uſque Commodi principatum, ſtatuas egregio artificio perfectas, adhuc extare in Urbe audiam, nec vero propter arctiſſimam harum artium ſocietatem fieri poſſe arbitror, ut diverſo à ſculptura fato uſa pictura ſit; ſed utcumque potuerit, teſtimonia certe non dubia florentis tunc etiam pictorum induſtriae habemus ex parietibus nuper, ut accepi, repertis in ruderibus thermarum Titi, eorum autem parietum cruſtas diligenter exceptas ajunt, & in pinacotheca viri primarii collocatas, ad ſpecimen hujus artis longe clariſſimum, nec minus ad ſaeculi, quo proditum eſt, laudem; ne quis illud notatae a Petronio inelegantiae audeat accuſare; quae deinde labes circa Conſtantini tempora quomodo in picturas, & ſtatuas graſſata eſt, ut argumento ſunt inſculptae arcui hujus principis apud Urbem figurae, ſic reliqua omnia muſarum ſtudia, atque opera inquinavit. His ego non argumentis, aut conjecturis, ſed ipſius rei pro ſe manifeſte loquentis fidei, haud quaquam gravate me dedidi, & a priſtina mea opinione diſceſſi. Nec vero, quo minus conſtanter in hac nova permaneam, tuae me repertae nuper inter Neronem, & Trimalchionem comparationes commovebunt, quibus nihil quidquam in omni memoria

moria litterarum ineptius legi, nihil ab re magis, nihil cum ratione pugnantius.

Sed ut jam ad propositum redeam, quo tu ore, qua lingua, loquutos putas primos illos sacrarum litterarum Latinos interpretes, qui designatis hic a me temporibus floruere? non opinor pura illa, & exquisita, & doctissimo cuique vix usurpata dictione, sed humili, plebeja, & quam promiscua multitudo usurpabat. Tale enim orationis genus maxime conveniens futurum erat auctoribus ipsis, quorum versionem susceperant, ut qui non persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed nuda, & ab omni eloquentiae fuco remota, veritate pollerent. Quid igitur miraris, quid tantas tragoedias excitas, si usitatas sacro eloquio dicendi formulas in his fragmentis offendis, nec venit in mentem, quibus illae personis, cui hominum generi tribuantur? nempe cocis, pistoribus, lapidariis, caeterisque ex infima vulgi faece petitis, quorum ut a moribus longissime distant altissimi divinae scripturae sensus, sic a sermone non admodum oratio discrepat. Hi si tibi videntur inquinate, si abjecte, si barbare loqui, nil miri, nil novi accidit; hoc enim ipsi etiam Petronio videtur, nec risui temperat cum illos audit; ut crebris interdum potiunculis impotentiam splenis castigare necesse habeat, ne in cachinnos erumpat, & usque ad lacrymas rideat una cum doctis, & elegantibus viris ad hanc coenam adhibitis. An alia mente hoc suum opus Satyrici titulo inscriptum ab illo putas, quam quod omnigenae varietatis plenum est? quid igitur mirum, aut decoro adversum, si cui vitia hominum notare atque irridere propositum est, sermonis vitia insectetur, eamque materiam suscepto argumento non alienam existimet? Hinc illi affectati archaismi, hinc importunus Graecarum dictionum usus, & cetera, quae tu merito barbara, & stolida esse putas; sed praecipue illa quae tibi videntur nova, & hodiernum Italicum sermonem redolentia. quid autem inde colligis? an idcirco scriptoris proposito convenire negas? quid tu vulgarem hunc Latini sermonis usum, diversis quasi canalibus in Italos, Gallosque, ac Hispanos derivatum, subito credis quasi ranas pluvias extitisse, nec potius paulatim, & valescentibus per intervalla corruptelis ab usque veteri Latio coeptis? In quo etiam illi unius urbis cives, & modici agri coloni aliter tamen vulgo, aliter inter honestiores, loquebantur, eoque magis cum populus deinde

------ *coepit agros extendere victor & urbem*
Latior amplecti murus ------.

Nec vero dubia res est. Alioquin enim quae tanta laus fuisset aut Corneliae Gracchorum matris, aut Aureliae Caesaris, multarumque praeterea illustrium matronarum, quod liberos suos inter alias honestas artes ad nitorem Romani sermonis instituissent, quidve opus foret exquisitis illis educationis praeceptis, quae ne nutrices quidem, quarum sermo vitiosus esset, ad puerorum consuetudinem admittunt? Multo latius deinde patere coepit haec loquendi in uno eodemque populo diversitas, post infusam Urbi, ut ait Cicero, peregrinitatem, & refertam colluvie omnium nationum Italiam; cujus rei exempla litteris consignata proferre magni, & molesti negotii res est. Quem enim tunc, cum pulcherrima, & elegantissima quaeque tam foede negligebantur, quisquilias hujusmodi sua cura dignaturum fuisse putamus, ut communi litterarum calamitati subtraherentur? Illud satis exploratum videtur ex paucis & obscuris, quae utcunque supersunt, vestigiis, aliam atque aliam hujus vitii faciem fuisse pro temporum, in quae incidit diversitate; aliter enim humiles personae in Plauti scena inductae, laborant hoc morbo, aliter postea laborasse credendi sunt Amafanius ille & Rabirius, quos M. Varro *vulgari sermone* disputasse in Academicis apud Ciceronem commemorat, quorumque sese vir ille doctissimus dissimilem esse gloriatur: alia in hoc genere alicubi peccat Vitruvius, & si quis alius eo tempore stilum scaevum hac faece sermonis inquinavit: alia longo post intervallo scriptor historiae Romanorum pontificum, quae nomine Anastasii Bibliothecarii circumfertur; quibus ego adjicio, ut ad nostra tempora propius accedam, Dantis comoediam; ejus enim dictio adeo popularis est, & ad vulgi gustum accommodata, quemadmodum aequali ejus Francisco Petrarchae placet, ut cauponibus, & fullonibus, ac lanistis in deliciis fuerit; quae tamen hac nostra aetate nisi doctis, & eruditis, nec intelligitur, nec omnino quidquam sapit. Quod certe summo poëtae, & eloquentissimo scriptori vitio verti non debet, nam quod antea linguae corruptela, jam proprium novi in Italia idiomatis corpus, suo cultu ornatum, suo nitore conspiciendum esse coepit; neque enim illic Danti Latine loqui propositum, tam ut superioribus, quos dixi, fuit; nec vero si fuisset, non elegantissime, & pro caetera sua summa doctrina, & eruditione loqui potuisset. Jam vero suam vulgaris, & plebejae orationis faciem defuisse, credibile non est etiam Petronii aetate; cujus ego cum expressissima vestigia in hoc fragmento cernam, nec alia in chartis occurrant, cum quibus illa conferam, & sic esse tibi persuadeam, ad ea litterarum monumenta, in quae temporum inclementiae minus licuit, respiciam oportet, ad lapides, inquam,

quam, priſcis inſcriptionibus inſignes. Haec mecum, imo cum Salmaſio, ſimilem hujus noſtrae, cum agit de lingua Helleniſtica, controverſiam agitante, quaeſo recognoſce, & Gruterum aliofque monumentorum hujuſmodi collectores conſule, & perſuade tibi, ſi potes, quicquam te ad hanc cauſam boni conſilii, quidquam recti judicii, denique ſanae mentis aut rationis attuliſſe.

Certe mihi aliquando peccata illa perpetua in genere nominum, in hoc fragmento reputanti adeo gravia ſunt, ut librarii illa negligentiae potius, quam auctoris propoſito, quamvis invita ratione tribuenda cenſerem; donec admonitus à pariete, quem dixi, in Titi thermis invento me collegi: nam duas areas inter caeteras ejus hiſtorias ſpectari ajunt his appoſitis inſcriptionibus:

Forus Olitorius.
Forus Boarius.

qua re accepta, ſtuporem illico damnavi meum, ut jam nec *coelus*, nec *fatus*, nec *vinus*, nec *lorus* diſpliceant. Imo verſare ſtatim animo coepi, an hoc proprium valeſcentis plebeji ſermonis inelegantiae, & veteris linguae probitatem ſuperantis vitium eſſe putarem, cum etiam apud Gruterum depravationes hujuſmodi multis in vocibus animadverterem, cumque *lutus* pro lutum, *vaſe ſua* pro vaſe ſuo, *hic monumentus*, pro hoc monumentum, ſcriptum viderem. Nec vero ulterius, quin ita factum eſſe ſtatuerem, dubitavi, ubi primum a Bembo didici, nullum generis neutri, nec in Italicae, nec in aliarum vulgarium linguarum, nominibus uſum eſſe; eam igitur corruptelam ſermonis, ut omnes alias, paulatim irrepſiſſe veriſimile eſt, quod ſine dubio fieri non potuit, niſi multo antea, adeoque prioribus ſaeculis incepiſſet, donec à ſermone, qui nunc in uſu eſt, omne penitus exoleſceret neutri generis vocabulum. Vides profecto neque phraſes ſacrae ſcripturae, neque idiotiſmos hodierni Italici ſermonis huic fragmento quidquam eſſe fraudi, quominus probum, & germanum, & antiquum eſſe cenſeatur. Ad de veras corruptiones vocum ab imperitia librariorum profectas; adde ſciolorum interpolationes, & ex margine in contextum irruptiones; & caetera ſcriptionis peccata: in quae ſi quidquam accuſatori meo cordis eſſet, non excandeſceret, nec ſcriptum hoc temere ſuppoſititium pronunciaret, nec tam induſtriam ſuam operi calumniando, quam caſtigando, & reſtituendo collocaret.

Actum erat de pulcherrimis antiquitatis monumentis, ſi, quae illi in hoc genere mens eſt, primis illis litterarum aſſertoribus ſuperiore ſaeculo fuiſſet. Quid enim Plinio corruptius, quid Fabio Quintiliano, quid libris & fragmentis Livii poſterius inventis mendoſius, aut deformius fuit, cum primum ad manus eruditorum pervenere? quorum tamen vitia doctiſſimi homines, nequaquam elato, ut facit hic cenſor, ſupercilio excepere, nec modo corvorum, & vulturum ad laceranda ea corpora quaſi vulneribus confecta, ſed inſtar officioſi medici, cum ex parte, quam integram cernebant, vita, ac ſpiritu praedita intelligerent, ad caeteras ſeſe ſanandas ac reſtituendas accinxere. At enim hujus fragmenti deformitas inſignis eſt, nimiſque frequens per totum ejus contextum barbaries. quaſi vero terminus in hac re aliquis praeſcriptus eſſet, aut modus ſtatui potuerit injuriae temporis, intra quem ſaevire in libros deberet. An vero idcirco praecipites nos eſſe convenit in ferenda contra veritatem manuſcriptorum codicum ſententia, propterea quod paulo quam caetera durius habiti ſunt, nec potius diligenter in utramque partem negotium examinare, pluſne momenti eſſe videatur in vitiis ad librum repudiandum, quam in iis, quae integra, & genuina ſunt, ad agnoſcendum.

Hoc ipſum P. C. vobis hodie diligenter in hac cauſa faciendum eſt, nec eſt quod timeatis, ne nimis prolixa oratione fatigemini, cum alteram hujus propoſiti partem executi jam ſimus; ſatis enim liquet ex iis, quae hactenus diſputavimus, quanti ſit ad ſententiam de hujus fragmenti ſtatu ferendam, quod mendis, & barbariſmis, & caeteris ſermonis vitiis inquinatum, ac deformatum eſt, cum partim ea vitia de induſtria adhibita, partim fortuito illapſa oſtendimus. Age viciſſim, quae integra hic videmus, quae caſtigata, quae urbanitatis, & elegantiae plena, & ad Petroniani palati ſaporem perfecta, num à barbaro aliquo, & inconcinno ſcriptore, qualia erant aequalium hujus codicis ingenia, excogitari, & fingi potuerint: quorum, ſi placet, nonnulla inſigniora in medium proferam.

Auſpicari autem libet ab iis, quae doctiſſimus Schefferus recenſuit, *de arenae ſparſione in theatris: de vitali lecto: de jejunio tempore ſiccitatis: de lanatis deorum pedibus: de gladiatore tertiario: de exhaeredatione cum elogio: de Venere ſtrabone: de puero hederis redimito, & modo Bromium, interdum Lyaeum, Euhiumque confeſſo: de Priapo cum frugibus in ſinu more vulgato.* His adde, *coenam liberam*, & *barbatoriam* cum Valeſio, praeterea *pueros capillatos*, *canes Laconicos*, *ferrum Noricum*, *titulum auctionis*, *ciſternam frigidariam*, *ſponſionis provocationem*, *ſi praſinus proximis circenſibus primus palmam. monumentum quod haeredem non ſequeretur, in fronte pedes centum, in agro ducentos porrectum.* adde *morem ultimo ſupplicio in ſervos animadvertendi*, & quod *genio domini maledicere capitale* fuerit.

Quid

Quid illae notiones vocum ex intimo Latinitatis penu depromptae, *familiae* pro ſervis: *contubernalis* pro uxore ſervi: *maligne* pro parum, *pro reliqua ſua inſolentia*, nec potius, ut vulgus ſcribentium diceret, juxta reliquam ſuam inſolentiam: *duravi interrogare* pro ſuſtinui, cum Tacito: ubi ait, *Auguſtum in nullius unquam ſuorum necem duraſſe. Praeconis artificium* pro re quaeſtuoſa, cum Martiale:

Artes, enim ait ille, *diſcere vult pecunioſas*,
Praeconem facito vel architectum.

fortunae filius cum Horatio: *imperare* pro exercere cum Virgilio, ubi ille,

Exercetque frequens tellurem atque imperat arvis.

In ſigno piſcium natos obſonatores futuros, qua conjectura notum videtur huic ſcriptori, quod eruditionem non vulgarem ſapit, *obſonium* pro piſcibus, quaſi per antonomaſiam uſurpari. Jam *proſcribere*, id eſt venum exponere: jam *caſtigare crebris potiunculis riſum*, & non potius coërcere: & *interpellare* pro impedire: *ſubornatus* pro inſtructus: *ſupremum diem obire* pro mori. ad ſummum enim barbarus obire ſimpliciter dixiſſet: *offendere* pro diſplicere. Quid illa? *ſecundum litteras: ſecundum ſtatuam: ab hoc ferculo Trimalchio ad laſanum ſurrexit*, nonne in medio Latio videntur nata? & *odi peſſime*, non potius odi maxime. quid illae aliae formulae minime vulgares, *& facinus indignum*, *aliquis ovillam eſt & tunicam habet?* ubi notabilis eſt antiquorum lanae frequentior, quam lini, uſus, & ipſe vulgo non admodum notus. Item ubi Trimalchio in coquum excandeſcens, *oblivisceretur*, inquit, *aliquis porcum exenterare.* in quibus ego formulis Maronianam muſam elegantiſſime hunc ipſum affectum exequentem agnoſco, cum ait:

Tunc pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris
Mortelem infernis ad limina ſurgere vitae.

Jam illae tranſitiones lepidiſſimae, *quid multa? ne multis vos morer:* item ubi convivam oſcitantiam coci damnantem inducit, quod porcum non exenteraverit, & dicentem, *non mehercules illi ignoſcerem, ſi piſcem praeteriſſet*, ſtatim ſubjicit: *At non Trimalchio, qui relaxato in hilaritatem vultu: Ergo, inquit, quia tam malae memoriae es, palam nobis illum exentera.* Affine huic illud Virgilii:

Haec Proteus, & ſe jactu dedit aequor in altum,
Quamque dedit ſpumantem undam ſub vertice torſit.
At non Cyrene: namque ultro affata timentem.

Audite reliqua hujus narrationis, & niſi lepidiſſima ſunt, & vere Petroniana, me licet impoſtorem, & planum, & hoc fragmentum ſuppoſititium, & adulterinum judicate: *Recepta coquus tunica cultrum arripuit, porcique ventrem timida manu ſecuit; nec mora, ex plagis ponderis inclinatione creſcentibus tomacula cum botellis effuſa ſunt, plauſum poſt hoc automaton familia dedit, & Gajo feliciter conclamavit.* Quid expreſſius, quid lepidiſſimo ſcriptori convenientius? ſexcenta ſunt hujusmodi P. C. quae ſi velim enumerare ſingula, & lardare pro merito, nullum dicendi finem faciam. Vos ea, cum librum legetis, tacita vobis cogitatione, quaeſo, ſubjicite. Quod cum feceritis, fingite, ſi placet, adductam ad vos aliquam ex illis mulierculis, quae ſeſe à malis geniis obſeſſas, & agitatas mentiri ſolent; Has certe, cum de rebus ſupra captum ſuum audimus diſſerere, cum de philoſophia diſputare, cum latine, cum graece memoriter, & expedite loqui, omni illas impoſturae ſuſpicione liberare ſolemus. Non aliter hunc, & ſua ſponte, & ſaeculi ſui fato rudem, indoctum, inelegantem ſcriptorem cum docte, erudite, atque eleganter loquentem auditis, à falſo confic̄ti, & ex ingenio ſuppoſiti hujus fragmenti crimine liberum, & prorſus innoxium pronunciare debetis. Niſi forte imprudenti illi, caſu aliquo, verba tam ornata, tamque exquiſitas dicendi formulas excidiſſe putamus. Hoc qui exiſtimat fieri poſſe, non intelligo, cur non idem putet, ſi innumerabiles unius & viginti formae litterarum aliquo conjiciantur poſſe ex iis in terram excuſſis annales Ennii, ut deinceps legi poſſint, effici: quomodo diſputabat Balbus ille Tullianus adverſis inſanam Democriti, & Epicuri philoſophiam de mundo, ex fortuito atomorum concurſu fabricato. Sed ut maxime caſum interveniſſe dicamus in illa parte fragmenti, quae conſtat ex colloquiis, ut ſupra dixi, hominum imperitorum, ubi dictio elegans rarior eſt, quid faciemus alteri parti, ubi perſonae doctae, & auctoris periculo differentes inducuntur; qua in parte ſermonis puritas, & elegantia perpetua eſt, quod auctor hic lepidiſſimus velit eſſe non ſuum?

Hoc autem, ut eo manifeſtius deprehendatis, ſigno aliquo ad marginem appoſito hanc, quam dixi, fragmenti portionem à reliquis diſtinguite; & quod non ſemel a me factum eſt, ſeparatim legite, ac judicate. aut ego nullum unquam librum Latinum attigi, aut vos ſcriptionem totam probam, germanam, antiquam, & optimo ſaeculo natam ſine dubitatione pronuntiabitis, & mirari deſinetis tantam in hoc fragmento ſtili varietatem, eamque adeo non exſcriptoris crimini, ſed auctoris conſilio, tribuetis, non ſolum vitia hominum, ut ante dixi, ſed etiam ſermonis, & linguae irridentis. Unum excipio, ſi a-

licubi vitiosum aliquid offendetis, in quo librarii culpa versata sit, quae auctori fraudi esse non debet; & est, quod minime ignoratis, omnium veterum monumentorum cum primum ab interitu vindicantur, communis haec calamitas.

Sed jam satis, ac etiam nimis multa dicta sunt de argumentis, quae ducit meus accusator ex hujus scripti verbis, ac tota loquendi ratione; ad res veniamus. Offendit censorem nostrum Trimalchionis inurbanitas, illiberales joci, sordes convivarum, indoctique & insulsi sermones, & universus coenae apparatus, nequaquam satis exactus ad normam illius Petronii Neronianarum elegantiarum arbitri à Tacito commemorati, quem cum Arbitro nostro confundit. Piget hic P. C. iterum ad partes vocare ineptissimum nugatoris de Nerone Trimalchione commentum, satis, ut arbitror, à Valesio suo, & a me ipso, confutatum; quamquam non stomachari non possum, esse aliquem vel mediocriter in Romanae historiae cognitione versatum, qui Neronem agnoscat in oratione nullo vestigio crudelitatis impressa, quo vitio, cui, Tacito auctore, caeterae ejus libidines cedebant, tanquam praecipua quadam nota insignis est vita illius principis, caetera minime inepti, nec indocti, nec rudis. unde etiam satis ampla peti poterat non objurgandi solum, sed etiam deridendi, & amarissimo sale perfricandi materies. Certe sine his notis, & quasi proprio, ut ita dicam, charactere non magis ad verum pingi potuit Nero, quam sine barba Jupiter, sine crinibus Apollo, sine hasta Pallas, sine tridente Neptunus. Alia omnia in animo habuit Petronius noster cum Trimalchionem in scenam induxit, quam principem ullum Romanum, aut omnino quemquam notae paulo honestioris mortalem. Ecquid intelligitis rem illi tunc fuisse cum genere hominum humili, abjecto, impuro, quibus nulla à natalibus, nulla ab educatione, nulla à studiis honestis, commendatio est? qui cum divites se factos vident, & literas admirari sero incipiunt, inter suas opes inopes, inter studia doctrinarum indoctissimos, se produnt. Quod plerumque usu venit iis, qui repente ditescunt accepto non ab Jove, nec a superis, sed à Dite, & Manibus beneficio, praesertim si malae artes accedant, qualis fuit ille domini sui haeres, a Luciano memoratus, καταπύγων οἰκέτης, ἐκ παιδικῶν τίμιος, ὑπεξυρημένος ἔτι τὴν γνάθον, ἀντὶ ποικίλων καὶ παντοδαπῶν ἡδονῶν, ἃς ἤδη ἔξωρος ὢν ὑπηρέτησεν αὐτῷ, μέγα τὸ μίσθωμα ὁ γενναῖος ἀπολαβών. quibus fortunae gradibus sese ad suam felicitatem processisse Trimalchio non gravate fatetur, nec improbabile omnino est, ejus personam Petronium ab hoc ipso Luciani loco petiisse; id quod certe nemo scriptor qui ccc. abhinc annos vixerit, facere potuit, cum eo saeculo neque Luciani, nec omnino Graeci cujusquam scriptoris ulla paene esset inter Latinos cognitio: ita ut homines doctos quoties consulto Aristotele, aut Platone, caeterisque insignioribus Graeciae luminibus opus esset, ad interpretes Arabas, & horum versiones saeculo superiore à Latinis factas se conferre oporteret: id quod Divum Thomam fecisse memorant, ad illustrandas suas illas admirabiles de philosophia morali & rerum natura disputationes.

Sed ut, unde digressi sumus, redeamus, haec universa hominum stultorum natio à Graecis νεόπλουτοι appellantur, vocabulo non fortunae modo novitati imposito, sed etiam ingenio, & vitiis, quae plerumque hanc mutationem sequi solent; indeque usu receptum est, ut cum quid ineptum, importunum, sui impotens, dicere volumus, νεόπλουτον dicamus. Sic in coena, quam Plutarchus paulo hac nostra apparatiorem septem priscis sapientibus instruxit, sermones convivarum in persequendis vini saporibus, & unguentorum odoribus, justo plus occupati φορτικόν τι καὶ νεόπλουτον judicantur. Sic nimis exquisitam in vitae cultu magnificentiam Dio ille Syracusanus, accepta à magistro suo Platone doctrina, νεόπλουτον τρυφὴν appellavit. Ita Cicero, cum de Campanis sui temporis verba ad Quirities faceret: *Imo, inquit, hoc etiam magis quam illi veteres, germanique Campani, quod in vetere fortuna illos natos, nimiae tamen rerum copiae depravabant, hi ex summa egestate in eandem abundantiam traducti, non solum copia, sed etiam insolentia, commovebuntur.* Hujus autem faecis tanta copia in vita est, ut Aristoteles, cum sua illa divina de tractandis affectibus, & permovendis animis praecepta formaret, genusque humanum in quasdam veluti classes partiri instituisset, & suos cuique mores, sua studia assignaret; unam inter caeteras repentinorum hujusmodi divitum posuerit. Διαφέρει δὲ (ait ille) τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις, καὶ τοῖς πάλαι, τὰ ἤθη, τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους. ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. quasi divitem esse, ratio quaedam atque doctrina, non merum fortunae beneficium sit; quam Tacitus *luxum eruditum*, quam Flaccus *artem fruendi*, nominavit. Hanc tantam tam uberem jocandi, ridendique materiam, quid, oro, mirum est, à Satyrico lepidissimo delectam esse, & tam obviam, tamque late patentem in hoc vitio hominum intemperantiam ad notandum susceptam, quomodo Rhetorum vanitatem, & Grammaticorum ineptias, & juvenum amores, & foeminarum impudicitiam notavit?

Jam, si placet, videamus an hoc suum describendi, ac traducendi neoplutos propositum recte hic Petronius exequatur, & an ipse Trimalchio

chio impoſitam ſibi ad hoc praeſtandum divitis inepti perſonam ſatis cum dignitate ſuſtineat. Illum autem ex parte, qua jam pridem notus eſt, & minime controverſus, aeſtimemus, ex vetere, inquam, & ante edito fragmento, ut ejus mox priora lineamenta, vultumque inceſſum cum his novis, & recens cognitis conferamus.

Jam primum omnium luſus ille pilae cum pueris capillatis, quam ineptus in ſene deliro ſit, quam indecorus, videtis: quam deinde ſordidae, atque intempeſtivae deliciae, matellam argenteam paratam habentis, & exonerantis in propatulo veſicam, mox lavantis, & ad manus abſtergendas pueri capillos pro mappa adhibentis. quantum vero arrogantiae in novo more, primum in convivio locum occupandi, inque ſolemni illo ad epulas, quaſi ad ſacrificium, acceſſu: in illò ambitioſo curſorum phaleratorum comitatu, chiromaxio, quo veheretur vetulus, lippus, & deformiſſimo domino deformior catamitus: in procaci ſervorum ad ſymphoniam miniſtrantium choro: jam repoſitorium illud operoſum, quo convivas ſuos coelo inferre, & Jovis epulis admovere viſus ſibi eſt. jam fercula ſuis quaeque coeli ſignis attributa, nulla cum elegantia, eaque vilia, & ad quae ipſi convivae triſtes, & nauſeantes accedunt. Quid illi ſciſſor, qui unius vocabuli compendio, & nomen audiret, & imperium acciperet, quam proximus, & plane germanus eſt illi in hoc novo fragmento commemorato vaſorum Corinthiorum artifici, quorum utriuſque nominibus ad frigidiſſimos ſuos jocos effutiendos nugator abutitur? Quid ficedulae, quas omnino praeſtabat nudas, aut pipere, ut placet Martiali, adſperſas menſae apponere, quam accerſita putrium ovorum imagine conſpurcare? quod idem deinde facit botulis, ac tomaculis, quae praeclarus hic coenarum magiſter, nequaquam ſatis conciliari potuiſſe convivarum palato exiſtimavit, niſi foeda ſtercoris porcini opinione condiviſſet. Adde jactantiam opulentiae & armillarum, anulorumque vaniſſimam oſtentationem, qualem prorſus legimus apud Lucianum in ſimili convivatore, qui diu ſordidus, repente divitem ſe, & ex Simone Simoniden factum ſomniavit: adde ſermones inconditos, & plebejos, & inſulſa, atque invito Apolline profuſa carmina: adde longam illam de moribus Fortunatae, & de ſodalibus Trimalchionis unius convivarum narrationem, cujus dictio non minus rudis, & inelegans eſt in paucis illis clauſulis, quae in calce veteris fragmenti leguntur, quam in reliquo ejus progreſſu, quem hujus noſtri codicis beneficio debemus.

Haec omnia ex veteris coenae fragmento prolata, aliaque permulta, quae etiam proferri poſſunt, ruris, & inſcientiarum pleniſſima, ſi cum iis quae in hoc novo legimus, diligenter attenteque conferantur, non puto tam aquam aquae, non ovum tam ovo ſimile viſum iri. Quod quidem, ſi tu, Vagenſeili, ut faceres ab iſta animi tui levitate impetrare potuiſſes, ſi ſerio potius, & conſiderate, quam petaſatus, & & longinquo intentus itineri, oſcitanter & perfunctorie ad judicandum te contuliſſes, quamlibet obtuſus, tarduſque ſis, aliter omnino, ac feciſti, de re, quam vides minime dubiam, pronunciaſſes: non temere objeciſſes novitatis crimen nunquam tibi viſo codici, quod unica ejus inſpectione dilui, & in ventos abire poſſe ſuſpicari debueras: non accuſaſſes nullis adductus inimicitiis, nulla violatus injuria, hominem prorſus ignotum, nec idcirco dum fragili illidere dentem credis, tam ſolidum, quam nunc experiris, offendiſſes. Sed omittamus P. C. adoleſcentem inconſideratum, & improvidum, jam, ut arbitror, hac tanta veritatis luce adverſus ſe oppoſita obſtupefactum, ut mutire, aut hiſcere contra amplius omnino non audeat. Unum tamen adjiciam quod ſalva fide praetermittere non poſſum: adverſari nonnihil vetuſtati hujus codicis adſcripta illi Catulli carmina, quem aliquanto ſerius inventum ajunt. Verum ſi Joſepho Scaligero diligenti hujus poëtae commentatori credimus, non integri 50 anni à ſumma, quam ejus aetati aſſignavimus detrahentur, quo certe diſpendio nihil deperit virium argumentis inductis pro veritate fragmenti, quandoquidem vis eorum omnis in ſaeculi, quo ſcriptum hoc prodiit, ruſticitate ſita eſt, quae profecto addito hoc ſpatio in immenſum crevit, Petrarcha ſcilicet quaſi duce bonarum artium extincto, quo tempore, ut idem Scaliger ait, litteras ſcire barbaries erat.

Venio nunc ad alterum accuſatorem, Hadrianum inquam Valeſium, cum quo, quia nullas mihi nominatim inimicitias denunciat, ſed litterarum dumtaxat certamen, nullo ſibi deſumpto adverſario, ingreſſus eſt, lenius & civilius agendum puto; ſimul rationem habebo hominis dignitatis, propter laudatos ejus in augenda re litteraria conatus, & quod Henrico Valeſio ejus fratri noviſſima Euſebianae Hiſtoriae editione, multiſque aliis ingenii monumentis clariſſimo plurimum tribuo. Itaque amice adverſus illum, non accuſatorie, nec jurgiis, aut maledictis, ſed querelis, & expoſtulationibus certabo, nec tam de cauſa, quam ſuperioribus argumentis optime conſtitutam, & in tuto jam poſitam arbitror, quam de me ipſo privatim, & nonnullis meis civibus, ac ipſa de patria pauca dicam. Et primo quidem; quod me ignotum appellat, facile ignoſco homini in ampliſſimo doctrinarum omnium theatro verſanti, & magno co-

conatu, an etiam via, & ratione, ipse viderit, ad famam, ac nominis aeternitatem nitenti. Monere tamen non omittam, ut caute agat, & quantum in se negotii suscipiat, etiam atque etiam consideret, nec vero se utcunque notum, & celebrem esse, rem admodum praeclaram, & viro sapienti expetibilem putet. Id quod sine dubio scriptorem rerum gestarum (inter quos ille nomen suum, ut audio, professus est) propter effusa hominum omnis ordinis in hoc genus litterarum studia, extemplo sequitur, neque enim sine fama, incertum bona, an mala, caeterum ampla, & perpetua esse potest, non ergo de magna, atque aeterna ei fama, quae invitum etiam manet, sed de bona, & prospera laborandum est: ad eam porro, nisi in sua historia conscribenda haud paulo majore diligentia, consilioque utetur, quam in hac agendi causa usus est, nullo pacto perveniet. Nec minus libenter errori illius de mea aetate veniam tribuo, cum hominem quinquaginta amplius annos natum, credo juvenilium studiorum meorum commemoratione deceptus, juvenem vocat; &

O mihi praeteritos referat si Juppiter annos!

cum haec audio, interdum exclamo, illud animo satis aequo ferre non possum, quod in patriam meam, non id exigentibus causae suae rationibus, gratuito injurius est, cum eam urbem Dalmatiae ignobilem esse affirmat. Sed prius quam ad agendam publicam civitatis causam descendo, adhuc pauca tecum privatim expostulare animus est. Inclementer omnino facere videris, ne dicam inurbane, quod Zippicos, cives meos, homines ignotos, & obscuros nominas, quorum familiae à majoribus, & opibus, & honoribus, & artium doctrinaeque cultu abunde superest, quo se ab hac tua contumelia tueantur; sed ut ea quae fortunae sunt, missa faciam, nihil ne movet animum tuum Coriolani Cippici commemoratio, à typographo Patavino cum laude facta? cui sine dubio egregie respondere comperimus opusculum illud non inelegans de rebus in Asia gestis, nisi tuam unam historiam lectu, & cognitu dignam existimas: sed habe aliud ingenii monumentum hujus ipsios Coriolani in Vaticana bibliotheca, ubi inter alios clarorum poëtarum lusus carmen hoc reperiri accipio:

Qualem fons suus, & ruina disci,
Et dens fulminei peremit apri:
Qualem sustulit armiger Tonantis:
Et flerunt Berecynthii leones:
Et frustra miser Hercules vocavit.
Hoc Quaterius, heu, jacet sepulchro,
Jam laus, nunc dolor urbis universae.
Sed fles, hoc satis est. abi viator.

Hunc non vulgaris impetum spiritus, & ingenii non mediocriter eruditi foetum apud te, quaeso, diligenter expende, & imprudentem, homini tanta doctrinae elegantia, quantam in eo fuisse vel ex hac parva verborum clausula necesse est, maledixisse poeniteat. Sed vereor ne hac ipsa veteris hujus codicis domini eruditione ad causam fragmenti premendam abutare, &, quid ita factum sit, exclames, ut solus tanto thesauro, cujus pretium non ignorasset, incubaverit, non eo se reperto sit gloriatus, non protulerit, non vulgaverit? Expectabam ut adderes, non impresserit, non typis edi curaverit; cum nondum ullus typorum, nullus in scribendo formarum usus esset. Pergitisne omnium temporum, omniumque morum rationem confundere, & quid cuique conveniens, quid proprium sit, aut negligere, aut ignorare, & qua facie rem litterariam hodie cernitis, eadem semper fuisse judicare? Sed jam ad publicum patriae meae negotium accedam. Qua in re quoniam turpe est patritio, ut ait ille, viro jus in quo versatur ignorare, ne, quaeso, moleste feras, si te officii tui tantisper admoneam, & in rerum, quodque historiam scribere professo non minori curae esse debet, locorum cognitione non admodum esse versatum ostendam.

Tragurio meo, si nescis, quae summa sapientum judicio urbibus esse solet, nobilitas est: Primum ob vetustatem originis, quae ab usque anno bis millesimo repetatur, quo tempore Syracusii, Dionysio tyranno post porrectas ad vicinam Italiam opes, Adriatici maris imperium animo agitante, Issum urbem, insulae, quam ad sedes figendas delegerant, cognominem condidere; à quibus mox, abundante sobolis copia in vicina Illyrici continente, Tragurium, & Epetium coloniae deductae sunt. hoc autem apud Polybium & Strabonem vetustissimos, & gravissimos auctores, si voles, invenies. Deinde ob conditorum, qui per ea tempora & opum magnitudine, & rebus gestis clarissimi habiti sunt. Quanti autem adversus lutum, quo tu hanc civitatem involvis, est, principem illam fuisse inferendae in oram Illyricam illius tractus humanitatis, & litterarum? quod illi bonum ex monstrato erudito vitae cultu, & mansuetis Graecorum moribus accidisse necesse est: quandoquidem ad temperandam ac veluti cicurandam ejus viciniae barbariem hoc Tragurium nostrum illi parti Illyrici praestitit, quod veteri Sicaniae Syracusae, quod Cumae Campaniae, quod Thraciae Byzantium, quod Massilia Galliae tuae; unde Druidas illos veteres plurima hausisse tum ad religiones ordinandas, tum ad gubernandam rempublicam, argumento est usus ab iis linguae Graecae multis in rebus, teste Caesare, deinde adhibitus. Hoc, inquam, idem veteres cives

mei

mei finitimos barbaros beneficio affecere ; neque enim aliter fieri potuit , ut homines antea feri , rudes , inhoſpitales , bellicam ſuam virtutem vita piratica , & latrociniis exercitam juſtis militaris diſciplinae praeceptis , & inſtitutis temperari , & caſtigari ſuſtinuiſſent ; nec ſine ſumma ratione , hinc potiſſimum accepta , vicini Dalminienſes , aut initia ſumere , aut nomen opeſque ſuas , non amplitudine illi terrarum , ſed hominum frequentia , & militaris diſciplinae laude , propagare potuerunt , ut conſimili Achaeorum , qui & ipſi circa eadem tempora floruere , inſtituto plûres civitates in commune conſulerent , & in unum veluti corpus coaleſcerent , eoque conſenſu , & ſibi praeſidio , & hoſtibus terrori , & univerſae genti ornamento eſſent : ad quos idcirco debellandos , & ſibi adjungendos non minus negotii populo Romano , quam uſquam alibi terrarum fuit. Hinc illa Dalmatici triumphi laurus , nobili Flacci carmine celebrata , & ſplendidum Salonini cognomen ; unde non minus honoris Pollionis familiae , quam Metellis à Creta, ab Africa Scipionibus , à Germania Neronibus & Druſis acceſſit. Succubuit mox ſine dubio una cum reliquo terrarum orbe , praevalentibus populi Romani viribus , etiam Dalmatia , atque Illyricum univerſum, cui tamen ea calamitas incremento potius , quam incommodo fuit , ut fines ſuos antea modicos ad Iſtrum latiſſime extenderet; quo tempore civitas noſtra ſplendidae inter caeteras civium Romanorum coloniae dignitatem obtinuit , communibusque deinde tum periculis , tum cladibus, à Gothorum , caeterorumque barbarorum, immanitate profectis, defuncta uſque ad Sclavorum adventum incolumis fuit. Hujus gentis inſanis viribus , quamquam everſa , & confecta , ut Salonae , & reliquae ejuſdem tractus civitates , obſtitit tamen , & in eodem veſtigio, quantum afflictae, & perditae licuit, vetus ſuum nomen tueri , & patrias leges colere, atque obſervare perſeveravit , vitam , quam agri fructibus non licebat , maritimis quaeſtibus, & mercaturae induſtria tolerando ; eo majore, quam aliae eodem uſae fato Dalmatiae civitates, quod non ſolum veteres mores, vetusque erga principes Romanos obſequium , ſed etiam locum ipſum retinuit , & quoad potuit ſibique, & reipublicae , & nomini Chriſtiano ſumma cum fortitudinis , atque conſtantiae, laude conſervavit. Alteram deinde cladem à Saracenis eſt paſſa direptionis , atque incendii ; & quamvis ſe funditus excifam vidiſſet , non tamen obniti contra fortunam deſiit , quin iterum reſurgeret , & reflореſceret , & fidem ſuam integram atque conſtantem tum Ungarico, tum Veneto, imperio egregie approbaret , & priſcos Romanos mores, & linguam nullis admixtis vicinorum barbarorum corruptelis ad haec uſque tempora tueretur. Hanc , tu Valeſi , civitatem tam ſplendidis ortam initiis , talibus fundatam inſtitutis , tam illuſtri in utramque partem fortuna exercitam , ne , oro , poſthac ignobilem appelles. Reverere , ſi quicquam humanitatis in te eſt , veterem ejus virtutem, reverere gloriam, & hanc ipſam, ut ille ait , ſenectutem ; quae in homine venerabilis , in urbibus ſacroſancta eſt. Quod ſi ad urbium nobilitatem non ſatis in vetuſtate momenti eſſe putas , confer animum ad praeſentes hujus civitatis una cum caetera Dalmatia res, & , ſi potes , aude contemnere quotidiana noſtrae gentis cum hoſte omnium validiſſimo certamina, ac perſeverantem quatuor & viginti annorum luctam , in qua non ſolum impetum illius tanta vi in nos effuſum conſtantiſſime ſuſtinemus (id quod in altera belli parte , quae Cretam exercet , ſummae laudis eſt) ſed etiam ultro in apertum prodire audemus , & abactionibus praedarum , vaſtationibus agrorum , & oppidorum expugnationibus, infeſtiſſimum illi ciere bellum. quantum autem in nobis eſt, adeo locum munitum, tot obſidiones paſſi, nullum amiſimus, ut potius Venetum hac ejus parte imperium late propagaverimus.

Quod ſi principi noſtro ſatis opum , ac virium eſſet , ut quae noſtra potiſſimum ope , noſtriſque ſudoribus , ac ſanguine hactenus de hoſte cepit , retinere , ac tueri poſſet , quamvis Cretae poſſeſſione (quod Deus omen avertat) dejiceretur , nihil omnino eſſet , quamobrem illum hujus belli fortunae poeniteret ; contra autem quamobrem adverſarius ſuam viciſſim afflictam jam & perditam ducat , ſi quicquam in eo cordis eſt , abunde magnas , graveſque cauſas habet : quod ſuper vaſtatas , atque in ſolitudinem prope redactas latiſſimas regiones , hoc memorabili experimento apud nos facto , ignaviae ſuae ſeſe convictum intelligit : quod ſeneſcentem in mentibus hominum terrorem ejus virium videt , quo maxima adverſus majores noſtros illi genti confecta ſunt bella , & clariſſima illius imperio regna, provinciaeque adjunctae. Quod ſi clariſſimo regi veſtro uti adverſus hos barbaros ſua virtute , ſuiſque viribus libebit , ſi , ut rumor validior in dies eſt , hoc ſpectant ejus conſilia , & apparatus , & evocati ab aula Ottomanica legati propoſitum ; ſi Deus propitius aderit , ut huic tanto inceptui fortuna reſpondeat , quam tu cenſes futuram tantarum rerum praecipuam cauſam , quem , oro , veluti auctorem expeditionum , ac victoriarum facies , quibus iterum in Oriente gens Chriſtiana clareſcet ? nimirum eam gentem , cujus virtute, ac periculis factum eſt , ut hoc iter ad laudem , quod hactenus arduum , & inacceſſum viſum eſt , planum , facile , expeditum eſſe conſtaret: quo-

quomodo laudatus ille in vetere memoria Xenophontis cum parva Graecorum manu per infestas Persarum nationes in patriam reditus, eaque re periculum barbaricae ignaviae factum, & mentes hominum à tanti hostis terrore liberatae, prima victoriarum Alexandri & Macedonum, si Polybio credimus, causa fuit. Quod si nihil à nobis aliud ad res tam praeclaras, tamque magnificas esset profectum, quam ut locum, sedemque ipsi otiosi cessantesque praeberemus; non tamen erat, quod cuiquam obscura, aut ingloria videri posset hominum natio, quorum caput in medium rerum omnium discrimen fortuna conjecerit, &

------ *quorum actus uterque*,

non secus ac Sigaeis olim in campis,

Europae atque Asiae terris concurrerit orbis.

Libet enim in optima causa magnifice loqui; nec vereor, ne me quisquam idcirco tumidum potius & gloriosum, quam justissimae pietati laudabiliter indulgentem existimet. Haec, atque talia assiduis hominum sermonibus celebrata, neque ignorare, neque contemnere impune potes. Quid ergo venit in mentem, importunam de nobilitate controversiam excitare? an quod omnia prae te contemnis, quia forte animos facit praeclarum istud cognomen cum priscis Francorum regibus tibi commune? Quod si mihi res esset cum quopiam alio, quem tanti non facerem, quanti apud me ipse merito es, prope esset ut exclamarem sic:

------ *Nanum cujusdam Atlanta vocamus,*
Aethiopem cycnum, parvam, extortamque puellam
Europen, canibus nigris, scabieque vetusta
Laevibus, & siccae lambentibus ora lucernae
Nomen erit Tigris, Leo, Pardus, si quid adhuc est
Quod fremat in terris violentius.

Sed, ut dixi, summam tuae dignitatis habeo rationem, tibique, & propter tuum ipsius, & propter doctissimi viri, fratris tui, virtutem, cujus ad te redundat gloria, tantum tribuo, ut te unum clarissimum virum, & nullo non praeclaro nomine, nullis non splendidissimis titulis dignum existimem, idque libenter, atque ingenue prae me fero, nec sententiarum inter nos dissensionem ad animorum usque diffidium, quantum in me est, excrescere patiar: nihil enim homini docto, & liberaliter instituto aeque conveniens esse statuo, quam litterarias hujusmodi controversias modeste, verecunde, civiliter exercere.

Sed jam satis multa in causa, ac etiam plura fortasse, quam oportet, extra causam. Reliquum est P. C. ut non jam rationibus, & argumentis, sed precibus, & obsecrationibus vobiscum agam; nec vero pro me, cujus actatem extra aleam hujus, quodcunque pericli est, positam esse videtis; ac ne pro descriptore quidem hujus codicis, qui criminis a nemine commissi, & nusquam exitantis, aut apparentis reus agitur; sed pro ipso Petronio, ne clarissimi scriptoris commoda & rationes, accusatorum meorum alterius inconsideratae malignitati, alterius praepropero judicio dedendas putetis: ne ejus miserae, & multum jactatae fortunae postremas hasce reliquias, quasi tempestate quadam in littus ejectas, mergi rursus, & eruditorum fructui eripi, & extorqueri patiamini. Satis superque discriminum adiit, satis dura, & aspera perpessus est, vix exigua sui parte incolumis, atque superstes. Nec vestrae videtur esse humanitatis, ut cujusquam odium, & saevitiam cum blattis ac tineis, & caeteris temporis injuriis, initam ad ejus perniciem conspirationem probasse videamini. Liceat illi vestro fretum praesidio resurgere paulatim a sua calamitate, & convalescere, purgatumque a turpissimo crimine in clarissima litterarum luce cum dignitate versari. Statuite sententiis vestris exemplum, ad quod respiciendo homines adolescentes modum adhibere condiscant ingeniorum libidini, & gloriae cupiditati, tutioremque a sua cuique virtute ad laudem ascensum, quam per alterius ruinas, esse putare. Denique in hoc toto negotio transigendo quid veritas patiatur, quid ratio postulet, quid vestram deceat gravitatem, quid ex usu Reip. litterariae maxime sit, pro vestra singulari fide, ac sapientia considerate.

JOANNIS SCHEFFERI,
ARGENTORATENSIS
DE
Fragmenti hujus Traguriani vero auctore
DISSERTATIO.

De fragmento istoc, quod sub nomine Petronii non ita pridem publicatum est Patavii, & dubitarunt multi, antequam in lucem ederetur, essetne verus ejus auctor Petronius, uti constat ex praefatione saltem, quam praeposuisse illi dicitur typographus, & nunc, postquam exiit, dubitare quidam non omittunt. Scilicet quod Plauto accidit, ut non paucae ejus complerentur à recentioribus lacunae, integrique aliquando adderentur actus: quod Ciceroni ipsi,

ipsi, ut nescio quae illi Consolatio affingeretur, Vellejo etiam, ut fragmento nescio quo, recentioris tamen alicujus redderetur absolutior, idem ne Petronio evenerit, quamplurimi verentur. Nec profecto metus ille absque causa gravi doctos subit animos. Jam primum enim creditu est admodum difficile, potuisse hoc fragmentum tanto tempore latere in occulto, praesertim apud viros doctos, & amantes litterarum, quales Nicolaus Cippicus, abavusque ejus, Hector Cippicus, typographo Patavino memorantur. Neque enim tam ignotum illo quoque tempore Petronii fuit nomen, aut quae ipsi prodita sunt in Satyrico, tam levia, & ingrata, ut à viro etiam mediocriter instructo literis potuerint contemni. Sed nec ea, tum praesertim, per Italiam, vicinasque terras hominum eruditorum fuit oscitantia segniciesque, ut, si quid haberent maxime Latinas pertinens ad literas, id temere negligerent, ac ne verbo quidem apud alios laudarent. Deinde quam suspectum, quod non manuscriptum ipsum, unde captum hoc fragmentum dicitur, sed ejus tantum aliquod apographum Romam mittitur, legatoque Veneto, ut in praefatione supra memoratus ait typographus, communicatur? Ergo nihil valuit amicitia Statilei apud Cippicum, nihil legati, & legati Veneti, & tam studiose appetentis hoc fragmentum, apud Statileum dignitas auctoritasve? Cumque nihil magis fidem facere dubitantibus potuisset, quam liber ipse, ante ducentos amplius, sicut ajunt, scriptus annos, quid ita tenuere suspensos per apographum illud, & non monstrata charta, scriptione, literis, similibusque, dubium inspicientibus exemerunt omne? Adde, quod id ipsum, quicquid tandem est, ad quod excusum hoc fragmentum fuit, tam religiose sit servatum custoditumque, quod ex viris fide dignis in Italia degentibus ad nos perlatum est, ut id nemini concessum fuerit inspicere vel arbitrari. Sed haec forsan invenirent excusationem aliquam, nisi scriptum ipsum sese proderet. Quam enim multa sunt, *non usque quaque Petroniani saporis*, sicut ipsi ejus editores coguntur fateri? Talia *abstinax*, pro quo Petronius in vulgatis habet *abstinens*. *Fatus* masculine, pro quo ipse semper *fatum*, neutro genere. *Coelus*, pro quo ille *coelum*. *Nervia*, pro quo idem *nervos*. *Vasus*, pro quo ipse *vas*. *Lorus*, pro quo *lorum*. *Molestare*, pro quo *molestus esse*. *Gaudimonium*, pro quo *gaudium*, &c. Adde his, quae licet apud eum aliis reddita vocabulis non legantur, tamen alia, quam ut iis Petronius uti voluerit, videntur. Qualia sunt *laniones*, *urceatim*, *lanisticius*, *desomnis*, *urnalis*, *offla*, *cultrum*, *larifuga*, *pedicellum*, *dignitosus*, *occupo*, *corporaliter*, *manuciolum*, *vaccato*, *capsella*, *debatuere*, *ful[illegible]*, *cerebellum*, *naufragare*, ac id genus. Nec in ipsis formulis locutionibusque non suspecta possent esse multa, ut, *non imperio*, *omnia ad se [illegible]*, *de lucerna*, *te persuadeam*, *de praesenticrum*, *in sinum illius demandavi*, *ab oculo*, aliaque. Habeo quoque multa hic antiqua, quorum alias non ita studiosus esse Petronius videtur, ut, *hoc illoc*, *berbix*, *stips frunitus*, *plodo*, *bovis*, *scia*, & similia. Quid dicemus de illis, quae quis crederet aperte sumpta ex aliis, iisque posterioris aevi scriptoribus? ut, *fundos habet*, *qua nihil volunt*, quod legitur apud Juvenalem Satyr. IX. *frigori [illegible] dicit*, cui similia habet Martialis lib. II. 5. *animam ebullit*, quod est Senecae in Apocol. *toga [illegible] prosequi*, quod ejusdem, atque ejus unius est, in lib. I. de Ira cap. 15. neque usquam alias occurrit. Amplius & considerationem meretur, quod quae vere sunt Petronii, sine modo hic occurant. Dicit semel iterumque Petronius, *ad summam*: id oggeritur hic paginis singulis. Similiter illud *rogo*, quotiens est repetitum; *Rogo magister, quid putas? Rogo, mensis December est? Rogo, vos oportet credatis. Rogo, inquit, Habinna, puto [illegible].* Talia observes & in aliis. Quid, si formula nonnulla placuit, quoties ea & ad fastidium repetitur? ut: *Piper, non homo, phantasia, non homo, discordia, non homo.* Quae quis sibi facile persuadeat, sic iteraturum fuisse Petronium, non utique nugacem? Sed haec singula: conferamus universa. In quibus quam sunt omnia inaequalia, quam inter se diversa? Interdum incedit polite, ut plane referat Petronianam faciem. Mox ad horrida & aspera delabitur. Est saepe, ubi ad ridicula, & trivialia, & sordes proruit. Nolo afferre fabulas de Ulysse, Sybilla Cumana, Diomede, & Ganymede, & Helena, & farinae hujus alia. Quid est quaeso in Trimalcionis conliberti cum Ascylto contentione, quod quem valde possit oblectare? quam ibi multa frigida sunt abjectaque? Possemus hujus generis afferre alia, sed sunt obvia, & facilia deprehensu. Ad postremum ne in rebus quidem ipsis sunt non multa, quae suspicionem praebeant multiplicem. Ut quae memorat *de lingua canina*, *de laribus bullatis*, *loco libertino*, *praetorioque*, *phaecasiis auratis*, *carne ursina*, & non paucis aliis. De quibus diu adhuc cogitandum, quando pleraque aliis sunt ignota. Neque vero ambigendum est, quin hic plurima occurrant neque satis integra, neque sic, ut postulabat ratio, excusa. Sed miretur aliquis, nec id injuria, quare viri docti, qui fragmentum istoc descripserunt, caeterique, qui Venetiis Pataviique judicium de eo tulere suum, tam corrupta manifeste, ac ob id non modo necessaria emendatu, verum saepe & facilia, singulis fere versibus

 sibus

fibus voluerint relinquere. Nam si eo dicas factum, ut scripturae codicis antiqui sua magis constaret auctoritas, haud sane video, qui non aeque bene id potuerit, plerisque istis emendatis. Potius existimet nonnemo, affectata & conficta sponte ista vitia fuisse. Atque isthaec quidem sunt, & alia fortassis, quae in mentem cui venire ad Petronio abjudicandum hoc fragmentum posse videantur. Adversus quae, qui statuit contraria, dixerit fortasse, non insolitum videri, ut laterent olim lateantque etiamnum hodie apud doctos, quibus quae in hoc illove desiderantur scriptore, possint expleri. Symmachi epistolas nonnullas edidit non ita pridem Schoppius. Charisii lacunas non paucas explevit Andreas Schottus. Livii ipsius aliquod fragmentum ante annos hosce quinquaginta Romae publicatum accepimus. Neque obstat, quod sint docti, qui possederint haec talia, possideantve. Sunt enim nonnulli alieni ab his literis, alii vocabulum ejusmodi librorum scire contenti scripta inspicere ipsa, & conferre cnm editis non sustinent, cum & molesta sit manuscriptorum lectio, collatio illa taediosa. Ita fit, ut aliquando, qui haec talia in bibliothecis suis habent, ipsi se habere ignorent. Alii invidia quadam agitantur, dumque nolunt aliis communicare, edereque ipsi famae studio suscipiunt quidem, at negociorum aliorum interventu de die in diem differunt, summo talia silentio arctissimaque apud se custodia conservant, atque simul tineis interea pabulum laetissimum adornant. Sed nec manuscriptum ipsum, quo de agitur, mitti Romam aut Venetias tuto satis potuit, per incerta maris, & periculosa itinerum, cum praesertim illo semel amisso superesset nihil, quo incertis ambigentibus posset satisfieri. Jam quod illa attinet, quae neque in Petronio, nec aliis ex veteribus occurrunt, quis ex eo satis colligat, nunquam ista sic fuisse usurpata. Quam enim multa sunt in Cicerone ipso rara, de quibus nemini, opinor, crederes, nisi legi apud ipsum deprehenderes: ut *dimetiti*, pro, *dimetati; etiam*, pro, *ita*, *juratus est*, pro, *juravit*, *successa cui velle omnia, putissimus*, *praemolestia*, *partior* pro *dividor*, *obiratus*, *involatus*, *agricultio*, aliaque plura, de quibus integrum quondam scripsit librum Statilius Maximus, quem *Singularia Ciceronis* nuncupavit. Talia occurrunt quoque apud caeteros notae optimae scriptores, nec est fere quisquam, qui non aliqua generis hujus habeat. Adde, quod in multis, occurrentibus in hoc fragmento, lex analogiae non repugnet. Item, quod reperiantur apud alios, Philoxenum cumprimis, cujus paene omnia vocabula è probatissimis scriptoribus desumta facile convincunt, quae in ipsum viri docti pridem annotarunt, & adhuc notare possunt, atque ob hanc causam pluris, quam nonnulli fere existimant, auctoritatem ejus fieri oportere. Neque sequitur, sunt aliqua in hoc fragmento, quorum dari nulla poterunt exempla, quando de his judicandum fuerit ex caeteris. Maxime cum ipse Arbiter in eis, quae sunt fidei indubitatae, habeat ignota fere aliis; ut sunt, *absentivus*, *acceptatus*, *chiragricus*, *circumtumulatus*, *clinare*, *conspaciantes*, *domefacere*, *gustatio*, *vesticontuberium*, *supellecticarius*, & alia hujusmodi. Quae etiam est causa, quod delectatum eum novitate, viri eruditi testentur. Sed videntur quaedam manifeste capta ab aetate junioribus. Ad hoc diceret nonnemo, anceps valde lubricumque esse id conjiciendi genus. Annon enim ea, quae in istis junioribus solummodo leguntur hodie, usurpata esse possunt & vetustioribus? Quam enim multi optimorum scriptorum periere libri, in quibus ista non fuisse lecta, quis est quaeso, qui ausit certo confirmare? Habemus apud Juvenalem *tot milvos intra tua praedia lassos*. Verum id allusione dictum ad proverbium, *quantum milvi volant*, docet nos non contemnendus Persii Scholiastes, qui Persius id ipsum usurpavit ante Juvenalem. Jam si ex proverbio id usurpavit Persius antiquior Juvenale, cur non Arbiter Persio antiquior id usurpare potuit ex proverbio eodem? Quod vero non sunt omnia aequalia, id dicat quispiam non modo non vertendum vitio, sed ponendum etiam in laude. Primum enim aliae aliaeque sunt personae, quae loquentes hic introducuntur, quibus unum genus attribuere orationis inconveniens indecorumque erat. Sunt liberti quidam, sunt lapidarii, sunt coci, & id genus alii ex vulgi faece, quibus nisi fallor, culta castigataque oratio parum apte affingitur: quando hi plebeja, & humilia, & trivialia plerumque loquuntur. Quo fortassis pertinet & bene larga illa copia proverbiorum, quae est in sermonibus eorum ac colloquiis. Ea enim sunt, quibus velut ornamentis excolunt plebei dicta sua. Sed & antiqua pluscula eo respectu possunt hic esse usurpata, quando plebs retinentior est fere sermonis antiqui, nec nisi sero, quem caeteri arbitrantur, cultum adhibere addiscit. Neque id officere cui videatur ad fragmentum hoc Petronio adtribuendum, quod diversa sint nonnulla, quae in editis prioribus leguntur. Nam cum ibi fere differant mulieres impudicae, ac lascivi juvenes, debebat sane oratio esse comptior, cum hoc genus ante omnia orationi studeat, facundiamque inter instrumenta promovendae artis suae numeret exerceatque. At in nostris sunt plerique omnes adulti, atque in negotio longe alio ac dissimili occupati. Quae res observationem hic videtur promerere maximam.

mum. Versantur enim in convivio, ubi luxu cuncta diffluunt: indulgent vino, poti ebriique sunt, quales qui concinne decoreque facit loquentes, is, quod maxime in ipsis est decorum, praetermittit. Atque ex hoc vitio potationis est, quod de rebus nihili inter se contendant, inque contentione ipsa magna, parva, seria, inepta, cuncta denique inter se permisceant ac confundant. Accedunt alia quaedam, ut imprimis ineptum, stultaeque ostentationis plenum Trimalcionis ingenium, cui ex toto ridiculae illae fabulae, quae superius commemorantur, mathesesosque ac rhetorices stolidissima jactatio debent assignari. Habinnas est servilis, malleoque ac fabrilibus tractandis ferramentis, quam civilitati, aptior. Sed nec caeteri meliores, ut exigere ab ipsis comptiora, nesciam an aequum sit. Atque eadem videri causa potest, cur non etiam in rebus ipsis, consuetudinibusque, sicut vulgo notae nobis sunt, omnia conveniant. Cum praesertim haec fingantur geri non in Urbe, sed colonia, non satis scio qua, (Neapolim nonnulli suspicantur) ubi non necesse est, ut fuisse omnia Romanis eadem credamus; cum ipsis etiam in Romanorum moribus necdum omnia sint observata, quotidieque illa eruditionis pars amplificetur. Et quia in colonia finguntur geri, ideo fortassis sunt adhibita non pauca ex sermone Graeco desumpta, maxime cum loquuntur ii, qui sunt gentis non Romanae. talia sunt *saplutus*, *cataphagi*, *bacelogiae*, *lechasin*, & id genus alia, numero non exiguo. Nam quod quaedam sunt hic sic corrupta, ut intelligantur facile illorum vitia, id accidit & aliis scriptoribus, & alicubi apud nostrum non tam describentium, quam typographi errore, omittentis maleve repetentis litteram in fine, vel initio vocabuli, evenisse potest. Caeterum ut ista in utramque partem dici forte queunt, ita nescio, an, si excussis omnibus res tandem ipsa sit definienda, quis negare ausit, aliqua nec ea pauca hic extare, vere docta, nec Petronio indigna. Huc imprimis refero, quod habet de arenae sparsione in theatris, de vitali lecto, jejunio siccitatis tempore, lanatis deorum pedibus, tertiario gladiatore, exhaeredatione cum elogio, Priapo cum frugibus in sinu, Venere strabone, ac similibus. Nec in dictione minus sunt polita multa, elegantia, docta. Ut, *unus servus*, pro, *aliquis*; *usque hoc*, pro, *hucusque*; *positus super hoc officium*, pro, *constitutus*: *subsessores*, pro, *venatores*; *confessus Euchium*, pro, *referens eum habitu*; *secum tulit tot annos*, pro, *vixit*, & id genus plura alia. Nolo integras afferre formulas, connexionesque nihil ab antiquis, etiam probatissimis scriptoribus recedentes. De proverbiis saltem dicam, in quibus plerisque non opinor fore quenquam, qui sincerum contineri vetustatis gustum non ultro intellecturus sit, etsi prorsus pauca eorum doctis viris ante fuerint notata. Quibus omnibus efficitur, ut non aegre patiamur persuaderi nobis, esse in fragmento hoc aliquam multa, non habentia alium, quam Petronium auctorem, atque si quis praeter eum est, qui illa inter se connexuit, eum longe plura, quam quae nobis hactenus innotuerunt, reliqua ex Petronio habuisse. Quod si foret certum, ut fragmenti hujus editores tradunt, codicem, unde primum est transsumptum, annos aetate sua exercere ducentos, forsitan & longius iremus. Est enim omnino verum, illo tempore vix extitisse, qui has tales Romani sermonis suavitates vel intelligerent satis, vel imitari perite possent, vel si poterant, decipere figmentis hujuscemodi vellent alios, nondum sic in dignitate constituto sermone Latino, ut sequentibus temporibus est factum. Nunc sententiam priorem ut censemus tutiorem, ita fidem facilius apud rerum istiusmodi peritos vix ambigimus inventuram. Sane ne id quidem penitus negari potest, quod adducunt editores illi de hiatibus expletis, complanatisque lacunis, quae in pridem divulgatis Petronii occurrebant. Quin imo & lectiones quaedam diversae pretii sunt quantivis. Ut exemplo utar, est in editis, *ut putares Darium hydraule cantante pugnare*, quod interpretes in universum omnes torsit. At hic legitur, *ut putares essem Darium*, unde docte ac sagaciter, ut omnia, cl. Gronovius restituit, *putares essedarium*, qua lectione nemo est, qui non intelligat locum desperatum pulchre esse restitutum. Ita in vulgatis legitur, *piperato vitello piperatum*, at in hoc fragmento, *piperato vitello circumdatum*, quod haud dubie est melius. Quis enim ferat illud, *piperato piperatum*, ingratissima repetitione atque sensu penitus inepto. Ad eundem modum credo fore neminem, cui non videatur aptius, *vertebraeque laxatae*, quam ut fuit hactenus, *locatae*. Nolo caetera afferre, quando de quorundam lectione potest esse dubitatio, quaeque receptorum loco hic occurrunt, ipsa quoque sunt corrupta. Sed nec quae de vitreorum tenacissimorum hic artifice habentur, magnifice attollam. Quanquam ea Sarisberiensis consuetudo sit, ut bona fide aliorum pleraque, ipsis etiam retentis verbis, transferat in suos usus. Cujus rei si quis testimonium requirat, matronae Ephesinae factum ex hoc ipso desumptum apud eum legat, & cum Arbitri narratione conferat. Neque multum discrepet etiam Isidorus, eandem memorans artificis praedicti historiam, sique habet, ubi contra Sarisberiensem convenit cum nostro, ea fere meliora sint, & à Sarisberiense male immutata. De fragmentis saltem caeteris monebo, quae in editis Petronii hac.

hucusque separatim legebantur, videri ea tam opportune ubique hic occurrere, ut in illis ipsis locis nata, non ingenio studiove inserta facile intelligantur. Ad postremum tota fragmenti hujus oeconomia non repugnat vel ingenio Petronii, vel instituto. Si praesertim, quod persuasum pridem viris doctis est, pars multo maxima Satyrici in Neronem est directa, cum non pauca ejus vitia docte ac subtiliter notata deprehendet hic, quisquis inspicere intimius examinareque volet.

Sed haec hactenus, neque sine alio, quam ut nostrum libere judicium de fragmento istoc depromendo, libertate illa provocemus libertatem aliorum, id est, si erravimus, quod fieri facillime potuisse non inficiamur, ab aliis deducamur in viam, doceamurque rectiora. Quando non cuivis datum omnia perspicere, minime vero nobis, qui propterea nostrum hoc judicium alii doctiorum ac exercitatiorum jure meritoque subjicimus.

ILLUSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO

DOMINO

Dº. JOH. BAPT. COLBERT,

Regi Christianissimo à consiliis sanctioribus, summi etiam Galliarum aerarii moderatori prudentissimo integerrimoque,

doctrinarum et virtutum omnium confugio

PATRONO INDULGENTISS.

THOMAS REINESIUS D.
Sereniss. Elect. Saxon. Consil.

Quem eminus inter orbis Gallicani sidera hactenus contemplari, tacitaque veneratione prosequi, & admirari cepimus, quotquot in hisce Germaniae oris liberalibus studiis nomina dedimus, & quaecunque habere existimamur, iisdem debemus, eum cominus intueri, audire, adire, adloqui posse in magna felicitatis parte ponendum utique esse, & quibusvis bonis expetibile vel intra prima, nemo diffitebitur. Mihi Dei omnipotentis munere (huic enim potius tribuere jubet pietas, quam fortunae caecae, iniquae, versatili & fallaci rerum humanarum arbitrae creditae) plus contigisse, & majora multo, quam sperare potui, in sinum, etiam quem nondum pandissem, confluxisse, tuo inprimis *Illustriss. & Excellentiss.* Domine, singulari prorsus favore, satis, intelligo; agnoscere autem satis, & pro valore impreciabili aestimare satis, & praedicare nequeo. Sive enim fastigium istud, eminentemque dignitatem, in qua Regis Christianissimi indultu & gratia, proba virtutum tuarum aestimatrice, constitutus late coruscas, suspiciam, sive inusitatae benignitatis, quam novo, & in secula mittendo exemplo adversus hominem hunc exerces, animo meo subeat cogitatio; sive humilitatem meam considerem, horrore prehendor protinus, & confusus oppressusque rei magnitudine procumbo. Nimirum cum arduis regni negotiis impositus, saluti ejus te tuasque curas omnes inpendere soleas; in eam tamen praecipue incumbis, ut quod à bonis literis in respublicas manere compertum habes splendoris & vigoris, id vero non tantum sollicitissime computes, inquiras, procures; sed & Regi Maximo, ut eandem rei pulcerrimae utilissimaeque dignationem habere velit, persuadeas. Huic vero instituto tuo laudabili & saluberrimo, luculentum testimonium vel Germania perhibuerit, & in ea viri docti omnis elegantis eruditionis cultores quamplures, quos favore tuo provehi, ornari, & regiae munificentiae admoveri dignos existimasti: pro quo adfectu, quantum Tibi debendi reae sint, aeterna erit literarum confessio. Beneficiariis istis vestri Regis judicio & inclinatione tua potissimum me quoque accenseri nuper accidit; fecisti, puto, ne vel facultas benefaciendi exhausta, vel voluntas lassata videri posset, & ut tenorem bonitatis & constantiae impraepeditum, inconcussumque servare intelligeremini. emeritis vitae stipendiis, annis gravem, & in extremo aevi cardine senem, a quo quidquam operarum, vel meritorum frustra expectaveritis, nexu insolubili Tibi obligasti. Non sufficiebat; quod Regi Maximo me secretum à turba ostendisses, & secundas egregie agente Per-Illustri Do. Capellano commendasses, etiam effectum Patrocinii tui, impetrato dono regio, praelitisti, & ne quid deesset ad cumulum gravissimis literis, (fere dixeram *amicissimis*; ita non multo secus atque in privati hominis modum scriptae sunt) voluntatem munificentissimi donatoris mihi significare non subterfugisti: quae si vel cogitem universa, vel tractem singula, cogor, pro inaestimabilibus habere, eoque ad gratiarum vel agendarum inopiam me redigi sentio. Quis enim ulla gratitudine adsequi praesumat adeo exuberantem gratiam? Invicta ea est; & debitorem in nervo detinet aeternum.

Hunc

Hunc ILLUSTRISS. Do. animum Tibi profiteri possum solum; caeteris quae ratio poscebat, & ingens meritum tuum, defectus & foeneus. profiteor eum, inquam, & quantum virium DEUS indulserit, praestabo incorruptum, dum advixero, omnibus. Promissi hujus & observantiae meae pignus, quod solenni patronos honorantium clientum more offerri interim Tibi aequum est, in privatis opibus non reperio nunc, praeter *Conjecturas & Scholia brevicula ad Fragmentum Petronii è Dalmatia*, quae paulo ante quam Vestrae advenirent, prelo subjeceram. Debent hoc eruditi literatoribus *Patavinis*, qui è bibliotheca *Cippicorum Dalmatarum* (olim *Coepiones* adpellabant) acceptum primum typis exscribi fecerant: in quod exemplum cum incidisset reconditioris literaturae & amoenitatum omnium consultus *Nic. Heinsius*, ne possideret solus, in Suediam transmisit ad V. C. *Prof. Regium Joh. Schefferum*, qui cura sua dignum habitum iterum vulgavit, sed paulo comtius, & cum eruditis Notis; ex hujus manu ad me pervenit; & quia rogabat sententiam de novo dubiaeque praeterea fidei scripto, *Amico* eam gratificari fas esse putavi; & inde natum mihi, quod hic exhibeo. Opinantur de eo, uti fieri amat, alii aliter; magna manus ineptorum, quod ad satiram nihil facere ejusmodi scitamenta putant, non contemnunt tantum, nimirum quod non intelligunt; verum calumniantur etiam, dum adsequi desperant, talium curiosos: doctorum vero plerique Petronio aevi Claudiani sine dispectu adscribunt; alii eidem ob stili inaequalitatem, suspectum multis nominibus Latinitatem sermonis, & nonnulla Romanis moribus difformia adjudicant, & inter figmenta ludicra, quod genus hominum otiosorum festivorumque vanitas, & excessus Gratiarum solet extrudere, rejiciunt. Ipse neglectis fastuosis istis & indolatilibus, ab utrisque discedendum esse vidi, & medio incedendum; temperamentoque hujus judicii robur, qua potui, adstruxi *Praefatione ad Lectorem*, *& in Scholiis*: per quae subinde prodigiose corruptorum à librario emaculationes, distortorum luxatorumque restitutiones, verarum lectionum adsertiones, obscurorum explicationes, & alia quantivis precii annotamenta advertentur. Hoc me curasse summa fide & industria, ut Petronio sua redderentur, aliena & infulta secernerentur, opusculum autem multae eruditionis seculo nostro commendaretur, adfirmo vere: si qua conatui illusit facultas, veniam, spero, dabunt aequi judices; sua perspicacia meam avidentiam lectoris bono sublevabunt, conferentque sine invidia, quicquid rei conducere, & sensa scriptoris nonnunquam involuta explanare posse judicaverint. Ei vero Illustrissimum nomen tuum, DOMINE, praescripsi, tam ut aliquod gratitudinis adversus Te extaret ad posteros monumentum, quam ut scriptum, quod à vetustate habet auctoritatem, à novitate gratiam habere debet, Tuo potissimum patrocinio fultum tectumque procederet. Deprecarer culpam audaciae, nisi singularis humanitatis tuae fiducia, qua sustentor, alia omnia sperare juberet; Peccare etiam in mores tuos videbor, si quod facis ante, benigne habere literas, occurrere desideriis clientum, eorumque operas sereno vultu excipere, Te hortarer. Quod superest, ILLUSTRISSIME & EXCELLENTISSIME DN. complectar voto: DEUS OPT. MAX. Te servet incolumem quam diutissime, commune Galliae & posteritatis cujuscunque bonum; hujus, dum foves literas: illius, dum inservis REGI. DEUS, ajo, Te servet; & omnia, quae cogitas, quae dicis, quae facis, ad honorem ter sancti sui nominis, & regni salutem evadere, Te vero consiliorum actionumque prosperrimis successibus longum interesse, & gloriose laetari clementer indulgeat. Scrib. Lipsiae 25. April. St. vet. anno MDCLXVI.

LECTORI PHILOLOGO

S. P. D.

Coenam C. PompeI Trimalcionis, è servili genere inter libertos, à sordibus in rem lautam & ad Se Viratum usque in Colonia provecti, hominis τρυφερῶ καὶ ἀλαζόνος, argumenti Satyrico suo, narrationi fictae, partem fecerat T. Petronius Arbiter, scriptor aevo Neronis doctissimus, nitidissimus, lepidissimusque, imitatus (quando & hoc nosse interest) Publium Mimorum Poëtam salibus & dicacitate, coenarum etiam compositione, Plin. lib. VIII. cap. 5. nobilem. Eam in excusis libris omnibus hactenus mutilam legimus, quippe comperto prorsus planissime, exitum ejus, interspersas epulis fabulas potorum ebriorumque, & ludicra interim exhibita convivis periisse, aliunde expleri desiderantes. Id vero ne faciamus porro, beneficium est typographi Patavini Pauli Frambotti. Hic enim repertum Tragurii apud Dalmatas in Bibliotheca Cippicorum insigne fragmentum, Petronianis editis connectendum, anno superiore ex apographo concesso operis suis & sumtu communicavit: quem secutus in Suecia vir eruditus, hortatore N. Heinsio, iteravit editionem Upsaliae, adjectis Notis necessariis, Dissertationeque super vero ejus auctore comta satis,

&

& curioſe inſtructa; in qua cum πολὺν ῥεμβασμὸν & inclinationem in contraria obſervare quisque poſſit, rimari omnia odioſius incivile fuerit; diſputare autem contra utramque contradictoriarum tenentem, & hoc ipſo nihil λογικῶς adſerentem, futile & ſupervacaneum. Interim laudamus, ſi ἀῤῥεψίαν, ἐποχὴν & ἐπίσχεσιν, quam profiteri oportuit liquidius, judicii ſui temperamentum eſſe voluit. Certe aliter decidenda eſſe cauſa videtur; nimirum, ut inde exordiar, & finem dicendi poſt pauca faciam, multo maxima pars ejus fragmenti Petronio recte tribuitur; quod nemo eorum, qui vel levem deliciarum ejus guſtum habent, negaverit; per omnes etiam paene paginas doceri id poſſet; idemque curatiſſime praeſtitum in editione Upſalienſi. Caeterum mangonium aliquod, perinde ac in aliis primae notae ſcriptoribus multis, quos gloſſemata inficeta ſubinde deformarunt, hic interveniſſe & ejus aliquam partem Petroniaſtri alicujus eſſe, Arbitrum imitari & exhibere, velut in ſcena Mercurius Soſiam, auſi & apti ſatis, manifeſta fides eſt. Is cum in fragmento Arbitri praeter ea, quae dudum collecta dederunt commentatores, incidiſſet, hiatus in editionibus conſpicuos impleri ſic poſſe ratus, ea utcunque connexuit: quod ut fieret ſine offenſa lectoris, fingere aliqua & infulcire de ſuo formandis ſententiis integrandisque membris, comminiſci etiam, quae nunquam facta meminerat, neceſſe habuit. Et hinc eſt ſumma illa inaequalitas ſermonis, & puriſſimae Latinitati ammixtae extremae barbariei ſtribligines, non Auguſtei aurei, ſed plumbei illius, quod viros obſcuros inter literas refloreſcentes illuſtraſſe ſcimus, ſeculi, verba deculpata, inepti putidique archaiſmi, Graecanicae literaturae modica intelligentia, & quae ſequi eam ſolet adfectatio odioſa, & prava prorſus adplicatio, nonnunquam mimica & ridicularia: Scio, magnis quoque auctoribus incidere aliqua vitioſa; (rem notam de Manilio, de Vitruvio, de Velejo, de Valerio Maximo, fecerunt cenſurae eruditorum, à vulgo ſui temporis deſumſiſſe quaedam, quae non probarent ipſi.) ſed ea & rara & tanquam conniventibus ſurrepſerunt: ſimul etiam hoc à ſerio & emendati ſermonis ſcriptore Latino non potuiſſe dici; quae hic occurrunt totis agminibus infeſta & horrida Latinis auribus, etiam poſtquam purgata fuerint; *ſaplutus*, cap. 37. *ſcordaliae*, cap. 95. *bacaluſiae*, cap. 41. *libra rubricata*, cap. 46. *excattariſſare*, cap. 67. *debattuere*, cap. 69. *faſtiditus ſtudia*, cap. 48. *adjutaſſes nobis*, cap. 62. *baciballum*, cap. 61. *manuciolus*, *vaccato* cap. 63. *martiolus*, cap. 51. *caldicor*, cap. 45. *ſtrabonus*, cap. 68. *ſcelio*, cap. 50. *apoculanius*, cap. 62. *ego me apoculo*, cap. 59. *barcalae*, cap. 67. *babaecali*, cap. 37. *inſpecioſus*, cap. 40. *ſtaminatae*, cap. 41. *gingilipbo exſonare* cap. 73. *tangomenas facere*, cap. 34. 73. *coelus*, cap. 39. *vaſus*, *lorus*, cap. 57. *fatus malus*, cap. 42. 70. 77. *literae theſaurum eſt*, cap. 46. *facere ad ſtellas*, cap. 61. *quod ſurſum eſt deorſum facere*, cap. 63. *barbatoriam facere*, cap. 73. *ſtertera*, cap. 75. *offla crucis*, *corvorum cibaria*, cap. 58. *capere ſibi cerebellum*, cap. 76. *per ſcutum per ocream egraginare*, cap. 33. *ut ſatisfacerem domino homini maliſto & dignitoſo*, cap. 61. *qui te haec docet muſtius non magiſter*, cap. 57. quorum pleraque, quae cura & notitia aliqua digna adparebant, in Scholiis recenſui, excuſſi, reſtitui, ſuisque auctoribus & temporibus, quantum licuit, reddere conatus ſum. Facile autem credidero Petronio, etſi minime omnium nugaci, cenſori autem nugarum & vitiorum acriculo, excidere potuiſſe aliquot inſulſos frigidosque jocos, petitos è trivio, nulla eruditione conditos, ineptas recitationes & ἀνιστορησίας, *de Niube equo Trojano incluſa à Daedalo*, cap. 52. *de origine aeris Corinthii ſub Annibale*, cap. 50. *Mathematicen Trimalcionis*, cap. 39. *Philoſopbiam ejus*, cap. 55. 56. phyſicen ejuſdem περὶ πορδῆς, cap. 47. narrationes ridiculoſas *de menſura ſui ad candelabrum*, *& unctione labri de lucerna*, ad barbam celerius producendum, cap. 62. *de facto ex homine lupo*, cap. 75. *de ſtrigarum maleficiis circa cunas infantiles*, cap. 63. 59. *de Homeriſtarum argumento* cap. 66. *de eſu urſinae carnis* cap. 38. Inducere enim hominem inſubidiſſimum, decumanum λαπιστὴν Trimalcionem, nequam ſervos, & mulierculas ejuſdem farinae, à quibus in vino & joco nihil ſerii, honeſti, comti & docti expectari poſſet, propoſuerat; at παροιμιωδῶν in brevi ſcripto magnus adeo numerus, majorque multo, quam in toto Satyrico, quantum hodie eſt, poſt variorum tot collectos, repertus facere poteſt, ut Petronio, ne tam in Oratoriae leges ipſe dicendi magiſter peccarit, id ſcriptionis genus ἀδεῶς & ſimpliciter abjudicemus. Ea vero ipſa qualia, quaeſo, ſunt? Certe nec antiqua, nec apud mediae aetatis ſcriptores Latinos Graecosve lecta, ſed pleraque tracta a vulgo ſubroſtranorum, & è Jano ſive medio ſive infimo, φορτικὰ καὶ σαπρὰ, infeliciter arguta, Petronii vero urbanitate & genio indigniſſima: *Colonia haec creſcit retroverſus ut coda vituli* cap. 44. cum eam priore ſtatu & felicitate excidiſſe & decreviſſe dicere vellet; *curris*, *ſtupes*, *ſatagis*, *tanquam mus in matella* cap. 58. *inflat ſe tanquam rana* cap. 74. *qui fuit rana nunc eſt rex* cap. 41. *calda potio vetuſtiarius eſt*, cap. 77. *homo qui non valet lotium ſuum*, id eſt, nihili, cap. 57. *in molli carne naſcuntur vermes*, cap. 55. id eſt, divites & deli-

delicati facile irascuntur. *Qui in pergula natus est, aedes non somniatur*, cap. 74. id est, humilis natu alta non sapit vel adfectat: *nec hoc est calidum mihi nec frigidum*, cap. 67. *in manu illius plumbum aurum fiebat*, cap. 43. *qui asinum non potest, stratum caedit*: *colubra piscem non parit*, cap. 45. *asinus in tegulis*, cap. 63. *in alio peduclum* (festucam) *in te ricinum* (trabem) *non vides*, cap. 57. *strabones qui olera spectant, lardum tollunt*, cap. 39. cujus originem (significatio enim aperta est de aliud simulantibus, agentibus aliud) si quis quaerat, ei nec ad Graecos, nec ad Latinos, eundum est, quippe quibus holera cocta cum porcina non fuere inter edulia; sed in Germanorum Italorumque, qua Germaniae confinales sunt, victu esse meminerit, & hisce ideo proprium vernaculumque proverbium, ignarum Petronio. Eademque plane ratio est *formularum*, quae creberrimae occurrunt, non πῖον ullum vetustatis eruditae referentes, sed exuccae exanguesque, & vel adulta aestate frigentes, maleque accersitae: *Scitis quid dicam; taceo, quia non sum de gloriosis*, cap. 75. cum multa se premere intelligi vellet: *Sta, tace lingua, feram dicis*, cap. 58. *Ita satur pane fiam*, cap. 69. *Ita salvum me habeatis. ita bene moriar, aut populus per exitum meum juret*, cap. 58. *magis, quod bene moriar, fuit*, cap. 61. *tanquam hoc loco, salvum sit quod tango, mediam trajecit*, cap. 63. quod à suo corpore plagam avertentis est: *ita Genium meum propitium habeam*, cap. 74. Praeterea perpensius cogitandum propono doctis, quod observare videor in oeconomia sive dispositu Coenae hujus; esse in ea alia quaedam, quae Arbiter ne quidem somniare potuit. Post recensita à vetere Petronio fercula, tanquam soluta coena, hic *aper primae magnitudinis* adponitur, cap. 40. mox *sus ingens tomaculis & botulis fartus* cap. 49. tum *apophoreta* cap. 56. ad haec *vitulus elixus*, cap. 68. & *matteae* cap. 65. & *secundae mensae* cap. 39. Cum autem matteae ultimum coenae conficerent, post tertium missum, ὕστατον ἐπὶ πᾶσιν εἰσφερομένας, ut ex *Athen. l.* 14. notum est; indeque Molpis Lacedaemonius ματτύας exponit ἐπιδειπνίδας; qui factum ut cap. 69. *epidipnis è turdis fartis siligine, uvis passis, & nucibus; è cydoniis confixis spinis, ansere altili, circaque pisces & omnium avium genera* demum adferatur? Non cadit in Petronium ea inscitia (nisi si eam simulare dicere lubeat, cum omnia hic sub fictione agantur) ut tres παραθέσεις seu missus cujusque coenae, & praeter hos epidipnida, quod patet è *Mart. lib.* 8. *ep.* 32. mattyas autem & epidipnida easdem esse ignoraret; ista ab interpolatore, vel semidocto vel φιλοπαίγμων, qui mensam breviorem & simpliciorem visam, e corrasis undique conviviorum catalogis, & determinationibus augeri posse credidit, & constipavit huc, interjectis subinde Petronianae elegantiae flosculis (nec enim negandum id est) praeter rationem, quicquid sub manum venisset, etiam maxime dissonum & incongruens Petronio. Mirum autem quod quindecim illa fercula, ad faces & buccinas exhibita in nuptiis Trivultianis Mediolani ab H. Barbaro mutuari omiserit; certe huc faciebant. Eandemque notam meretur, quod de Colliberto Trimalcionis opulento, & qui tum *octingenta sua possideret, eum de nihilo crevisse; divitem autem factum, quod incuboni pileum rapuisset, & invenisset thesaurum* narratur cap. 38. *Incubonem* vocat Δαιμόνα οἰκίδιον, larem domesticum, quem vulgo *coboldum* nominant, (*Augustinus l.* 15. *de Civ. D. c.* 32. vulgo Silvanos & Faunos adpellari *incubos* dicit) creduntque curari ab eo domum, instrui culinam, purgari stabula, jumenta pasci & ornari, & quaevis ministeriorum genera exhiberi domino aedium, opesque conciliari; haec superstitio, qua hodieque tenentur nostrates, antiquis praesertim Gentilibus incognita insinuatur isthic; vel etiam tangitur fabula de Fortunati illius Utopici pileo & sacculo, pueris ad cunas inter νυνίᾳ occentari solita. Utramvis admittamus, figmentum esse Petronio multo recentius, ultro dilucescit. Ex eo vero, quod historiam de fabro vitreorum metalli duritie & ductilium cap. 51. Joh. Saresb. Praesul Carnot. lib. IV. Polycrat. cap. 5. è Petronio repetit, non satis firmiter colligitur, hoc ipsum fragmentum visum Carnotensi fuisse: quin verba nostri ex istius effusis substricta contractaque non eodem tenore elegantiaque decurrere, sed archaïsmo barbarismoque inquinata & recentioris seculi auctorisque esse, cuivis comparanti innotescit. Non sollicitabo fidem relationis, etsi de ejus veritate dubitet ipse; nam & apud Isidorum lib. 16. Orig. cap. 15. & Petrum Damiani lib. IV. ep. ult. pag. 385. dissimulato tamen nomine PetronI (fortassis, quod à quibusdam severae frontis ob nudas nequitias & accuratam spurcitiem damnatum norant) legitur: saltem alio exemplari sive Gallico sive Anglicano, non hoc Traguriano, quod putant & supponunt viri docti, usum esse Saresberiensem tandem deprehendo. Nam l. 8. c. 7. eum, qui de porco Trojano, aliis animalibus gravido, luxus causa parato & illato mensis, doceri velit, *coenam Trimalcionis apud Petronium ingredi* jubet; at ejus generis porcum neque editiones Petronii, neque fragmentum hocce usquam vel nominant, vel describunt: quod tamen persuadere no-

nobis voluit *Frambottus*; nimirum botulos habens pro animalibus, & turdos vivos tantisper clauſos in ventre porci pro hujus fartura. Sed de hoc ſentiat quisque quod volet; ἀμφοτερίζει γὰρ ἡ λέξις τοῦ Πολυκοιλικοῦ. Liquere nunc igitur puto, quod initio dixeram, ſimul cum Petronio Petroniaſtrum datum eſſe. Hominem adeo liberalem, ut poſſidere ſolus noluerit, adeo felicem, ut repererit, quod ſecula tredecim obruerant, digito non poſſum oſtendere; locum tamen; in quo mimum iſtum compoſuerit, jam ſubindicavi. Vixerunt ante annos ducentos, qua aetate circumſcribunt codicem Tragurienſem, in Italia literatores illuſtres plurimi, inter Venetos & Patavinos inprimis memorabiles, & de Latinae linguae cultu bene meriti, quos a Scardionio, Jovio, Tomaſino petere quisque intextos etiam Peplo Italiae Joh. Mariae Toſcani inſpicere poteſt. In turba eorum quidni fuerint, qui PetronI linguam intelligere & imitari lepores poſſent? Saltem cogitemus Poggios, Aretinos, Guarinos, Vallas, Philelfos, Panormitas, Beroaldos, Politianos, Picos, Barbaros, Sabellicos, Pios, Coelios, Pontanos, quibus nec acumen ingenii, nec varia eruditio defuit, nec liberalium facetiarum gratia, nec Barbarici ſermonis, quem modo dedicerant & vernacularum ſuavitatum latinis interjiciendarum notitia. Et bono igitur jure injuria reputari poſſit, quod Frambottus praefatur, *ei ſeculo non adeo ſapuiſſe Rom. ſermonis lautitias, ut PetronI famam aſſuere voluerint lucubrationibus ſuis eruditi viri.* Sit ita: non citent iſti *PetronI Satyricon*: quis inde ſanus colliget, etiam ignoraſſe? Non citant autem, quia pietatis obtentu publica conſpiratione eum infamaſſent majores; quam tamen cenſuram contemſerunt Grammatici, Servius, Diomedes, Acro, Priſcianus, Iſidorus, Fulgentius & ſi qui alii ſunt, D. Hieronymus quoque qui cum Petronio fuiſſe, ejus teſtimonio uſi, profitentur. Fortaſſe benignius judicavi de fartore iſtius centonis, & praeter meritum ad eorum, quos laudavi, tempora retuli. Obſtat enim conjectura non minus probabilis nec abſurda, videri poſſe, praeteriti vel etiam currentis ſeculi fetum eſſe, qui cum ſub plurium manibus in hanc ſtaturam ſurrexiſſet, edi tandem hoc ſuo tempore, & ſeculo intemperantia literarum laboranti ac novitatis avido debuerit. Et hoc ipſum neque nos ſuſpicari deſinemus, donec de ducentis ab hinc amplius annis ſcripto exemplari fidem plenam nobis fecerit inventor ejus, & inſtitor mercis Dalmaticae *Statileus*: quod niſi fiat, proximi erimus illudi ſibi, vaenire ſub habitu veterum muſtea quaedam, & fuco latebram quaeri exiſtimantibus. Quod autem magnifice praedicant *lacunas pleraſque, & hiatus, quibus laborant vulgati codices, egregie per haec ſcripta impleri & complanari*, intra verba res tota conſumta eſt, nec cujuſquam expectationi ſatisfactum. Quae enim initio fragmenti offeruntur velut ſupplementa editorum ante, ea parerga mera, ſuperamenta & inutilia παρεμβλήματα ſunt, corrumpuntque ſententiam, non adjuvant aut perficiunt; idque adparebit manifeſto, ſi vel non recipiantur in textum, vel recepta ejiciantur. Utrinque enim reliqua concinne cohaerebunt. Neque auctorem Petronium habere poteſt id, quod ſe cap. 34. oſtentat; qui enim cap. 31. dixerat, *pueros Alexandrinos diſcubituris aquam in manus nivatam infudiſſe*, quomodo dicit, quod *duo Aethiopes capillati vinum dederint in manus, aquam nemo porrexerit?* Nugae ſunt iſtae, malae memoriae hominis & inepte riſum captantis. Fortaſſis dicere licuerit, ea, quae ita inter ſe pugnant, è duabus ἐκδόσεσι (ſic enim conſueverunt ſcriptores veteres) in unam, criticorum qui talia colligebant inadvertentia, conveniſſe. Frivolum quoque iſtud cap. 55. *de inſcriptione, de diſticho Trimalcionis cum elego ſuo, de epigrammate;* Contra belle conſonant omnia, ſi iſta diſpungantur. Stupor etiam ibidem notari poteſt deſcriptoris, qui gnomen allatam pro diſticho, & pentametrum pro elego commendat; neque advertit ῥῆσιν iſtam, *Diſtichon*, &c. in autographi margine jacuiſſe, ad orationis vero ſeriem nihil facere: Idemque alibi quoque patratum eſſe libere ſuſpicari licet. Et hac igitur acceſſione Petronius nihil adjutus eſt; in reliquis, quibus decurſus coenae narratur, genuina ſcriptoris veteris & primi, à teſſelis noviciis & interpolamento ludicro (luſus enim hic inprimis quaeſitus eſt ab otioſis & facetis literatoribus) tam rerum quam verborum facile diſcernentur. De re lubrica & latebroſa ita cenſemus; quae vero praeterea dici ſupererant, in Scholiis, enarraturis tamen tantum obſcuriora pauca, & intacta notatoribus, commodius adparebunt LECTORI: à quo unum hoc ſummopere contendimus, velit diſcrepantiam à judiciis aliorum noſtram bene ferre, eamque non libidinem diſſentiendi, ſed ſtudium veri & recti interpretari. Candidis elegantibuſque ingeniis hoc quicquid eſt operae navavi, nec niſi hortatu talium, & in uſum talium; tetricorum & trivialium, non ſapientium ultra quatuor parietes, & nihil magis in deliciis habentium, quam Latine neſcire, omnem autem orationem ſuam barbariſmis & ſoloeciſmis inſtruere, ΟΥΔΕΙΣ ΛΟΓΟΣ, ad haec ſtudiorum iſtas amaenitates, ſine quarum notitia cultuque, ſolidam eruditionem nullam eſſe, ſummi quique viri judicarunt, velut

velut doctrinam vagam, incertam, & supervacuam, sive ignorantia sive malitia ea est, criminantium ac contemnentium, contemtui jamdudum me paravi. Scr. Lipsiae prid. KL. Febr. Ann. CIↃ IↃC LXVI.

HUMANO LECTORI

Christophorus Arnold S. P. D.

BArlaeo si credas, qui Romanos scriptores acri subtilique ingenio & judicio percensuit, *elegantissimus Petronius* est, *epist.* 132. & *elegantiarum sub Nerone arbiter*, *homo Latini sermonis potens*, *epist.* 60. à quo Belgicus ille Claudianus *perstringi verborum tumorem & inanes sonos*, *epist.* 129. diligenter monet. Nunc igitur ἀπορῶ, quo me vertam: Haec enim res est, quae cujusque animum in hac causa dubium facere possit. Estne ipsus Arbiter, an non est? Hic se arbitrio nostro non eximet, si quidem spectatores simus elegantiarum, quas nemo facile videbit. Quanta illa depravatio & foeditas turpificati fragmenti hujus debet videri? ingens verborum tumor est; & inflata sunt fere omnia: nec suo quodque in loco sonat aptissime. Tantum vero abest, ut negligam ista, & nimis antiqua & stulta dicam; aut illam clarissimorum virorum operam deputem parvi pretii: ut potius vel mihi saltim, si non aliis, persuadeam, quod comicae lenitatis pater de muliere, quae citra speciem erat & delectationem, ait in Mostellaria: *Purpura aetas occultanda est; auro turpe mulieris.* Caeterum jurabo, mihi non liquere; atque ita judicatu illo solutus ero.

Interea eruditione & dignitate illustres in Galliis viros veneror, quos in Divorum epulis non de vetere solum novaque philosophia, verum de hoc ipso etiam fragmento incredibili judicio disseruisse, accepi: Cumque producta lis esset longius, celsissimos edixisse Praesides, amplius esse dispiciendum. Hoc quoque in Germania egere docti homines, atque imprimis eruditi; quorum sententias, chartis hisce inclusae paucissimis, tandem, flagitantibus id amicis, in lucem edidi; ne perirent. Vale, humane Lector, & omnia ad tuum de Arbitro arbitrium refer.

EPISTOLAE VARIORUM

DE

NOVO PETRONII FRAGMENTO

AD

CHRISTOPHORUM ARNOLDUM.

Reverende &c. Domine:

NUllas abs te literas accipio, quas non exosculer, ita eruditione, & quod caput est, affectu sunt refertae; atque hoc te credere obsecro, nec ea propter quid secius suspicari, quod tardius quandoque rescribo: nam ego profecto frequentiores ad te darem, modo argumentis non destituerer. In eo loco vivo, ubi --- non aliud opus aut labor est, quam in vernacula ingeniosos se facere; nec ullum verbum, nisi papavere & sesamo sparsum, aut pro suggestu, aut cum declamandum est, proferre. Ceterum commodum heri CL. Ecchellensis quid ad me perscripsit, quod scire tua omnino interest: *Legatus Venetus*, qui Romae commoratur, Petronii codicem nactus est, nulla sui parte mutilum; ejusque editionem maturabit, quam primum lares repetere continget: addit, repertum esse in obscuro *Sclavoniae* angulo, & accurate descriptum. Si quid in *Gallia* curare me voles, impera: Parisiis complures menses exigemus; & forte tum deinceps in ipsam *Hispaniam* penetrabimus. Deus te servet, & laeta novi anni auspicia capere jubeat. Augustae Taurinorum, d. 8. Decemb. 1664.

Tuus

omni observantia

Joh. Christ. Wagenseil.

Reverende &c. Domine:

DIu sane defui meo ad te scribendi officio, aliae tamen omnes potius hujus intermissionis fuere causae, quam ut vel hilum de mea in te observantia remiserim: non spero, sed confido, aequum, ac benignum me te habere judicem, itaque non utar prolixa excusatione. Ipse nosti, quanto intervallo sejungamur, quantum itinerum conficiam, & quam multa denique ex adverso mihi nascantur negotia. Caeterum ut eo pronior sis ad veniam, compenso nunc fere,

 quic-

quicquid antehac neglexi ; & non tam epiſtolam mitto , quam librum ; Imo ſi tanti judicas has nugas , publice ab omnibus legatur ſinceri hoc mei in te obſequii monumentum, & praefigatur ſuppoſititio Petronii fragmento ; cujus editionem te ultro ſuſcepturum mihi perſuaſi. Concepi iſta ſummam inter feſtinationem & mille curas , jamque ad iter Hiſpanicum , quod poſt tertium diem (utinam auſpicato) ingreſſurus ſum , accinctus : Quare , ſi quid peccatum , excuſabis id tum apud te , tum alios. Debuiſſem deſcribere iſthaec , ſed me tempus deficit; itaque tute facies , ut tuus affectus , quod mihi deeſt, ſuppleat ; & ne lituris oculi offendantur. Illud autem monendum , quod ſuum quoque de fragmento hoc judicium communicaturus eſt ampliſſimus vir , Hadrianus Valeſius , epiſtola ad me directa ; quae cum caeteris typis eſt tradenda. Nondum illam paravit , confectam tamen me abſente in mandatis habent amici ilico ad te transmittere : Dabis ergo operam , ut haec imprimis fideliter & emendate excudatur. Scribo d. 10. Februar. Lutetiae 1665. Iterum vale & ſalve

à Tuo

humili obſequio

Joh. Chriſt. Wagenſeil.

Reverende & Praeclariſſime Domine:

UT primum ex immani itinere , quo totum Hiſpaniae ad internum mare littus, multa etiam ejus loca mediterranea, nec minus Africae oram perluſtravi , pedem paulifper figere , ac quietem captare mihi licet , ex animo ſalutare te feſtino. Spero delatum ad te interea Petronii fragmentum , cum adjuncta mea epiſtola, & quicquid ejus eſt , aequi te conſuluiſſe bonique : obſequium enim in te meum oſtentare volui , non eam , quam non habeo , eruditionem. Pervenere etiam ſine dubio alterae illae ampliſſimi Valeſii , ſic enim amici ſcribunt fuiſſe ad te tranſmiſſas , earumque exemplaria communicarunt: quas tamen , tum quod inſperata quaedam calamitas mentem omnem pervertit , tum quod tabellarius abitum parat , nondum perlegere licuit : ſunt autem dubio procul omnia praeclara , & talia , qualia eſſe conſueverunt , quae Valeſii nobis dedere. Itaque ſi mearum nugarum te piget forte, pudetque, ſaltem eo nomine mihi debebis, quod hae poſtremae meo nomine procuratae ; nec differes pulicam editionem. - - - De Valeſio autem reverenter loquendum , ut perpetua nobis ſit tanti Viri amicitia : Caeterum eum mirifice devincies , ſi typographus typos adhibeat elegantiores , & à mendis caveat. In Hiſpania magna regnat barbaries , omnes bonae literae hic exulant : fortunam tamen admodum propitiam habui ; in erudendis è pulvere & ſqualore aliquibus MSS. codicibus , quo nomine vehementer mihi gratulor. Sunt autem *Ciceronis officia* , & *alia* quaedam *opuſcula: Pomponius Mela: Priſciani nonnulla :* Ἥρωνος Ἀλεξανδρέως πνευματικὰ : & denique *Hiſtoria* quaedam , ut inſcribitur , *abbreviata Hieroſolymitana* , ſcripta à *Magiſtro Thadeo* , in civitate Meſſane A. D. MCC XCI. Quaeſo te , diſpice num poſtremi duo jam publici facti ſint juris , & vale , atque me amare perge. Scrib. raptim Madriti , d. 20. MaI, 1665.

Tuus

omni obſequio cultuque

Joh. Chriſt. Wagenſeil, D.

V. CL.

CHRISTOPHORO ARNOLDO

JO. LUDOV. PRASCHIUS.

QUantum me delectavit Tua fides ac benevolentia, Vir excellens, in Petroniano, quod fertur , ἀποσπασμάτιον , cujus avidus ſane fui , absque mora ſubmittendo : tantam nauſeam movit ſtomachus nimus ipſe. Equidem paratus eram , ut in nuperis indicavi , conjecturis meis , vel utcunque , ſi γνήσιον eſſet, illuſtrare , vel , ſi minus , coarguere : jamque adeo lecturus manum calamo armaveram. Sed minui conſilium meum , ut primum *expectationem liberae coenae* , i. e. principium & caput ipſum conſiderare attentius coepi. Totum enim tuber eſt , etiam ubi hoc non ſimulat : utique ſi ad Arbitri genium & eloquentiae regulam ſpectes. Ipſum Trimalcionem haec ſcripſiſſe dixeris. Denique manifeſto inſitiva ſunt, planeque, ut habet inſcriptio , ἀνέκδοτα. Pro fidem hominum! ut nihil pudet? Atqui ego non tam ſcriptura moveor , qua curioſitati imperitae plebis illudere id genus hominum quaerunt , quam quod maximis nominibus ad inſtruendam ſcenam , & injuriam velandam abutuntur : idque non tam in judiciis privatis ementiendis, quam obtinendis huic rei privilegiis. Num male, quaeſo, remp. ſibi conſulturam credis, quae hoc monſtri peperit , ſi in doli fabricatorem accuratius inquirendo , ſuam & alienam exiſtimationem

digna

digna animadversione vindicatum iret? Quae eo pertinent omnia, ut ne ullas exſpectes à me notas, aut cenſuram etiam explicatiorem, ſuper re, ut ego arbitror, liquida: maxime poſtquam eruditiſſimo *Hagenſeilio* fraudis argumenta quaedam ſpeciminis loco proponere, & prologorum ineptias diluere viſum eſt. Nam quod ajunt, *narrationem caſus infelicis illius vitreorum vaſorum artificis, & porcum Trimalcionis aliis animalibus atque eſcis providum, iſta continent, quae à Joh. Sarisberienſi accepimus Petroniana eſſe:* facile vel ex *Gellio* ſcias, *lib. III. Noctium, cap. III.* quae ſit vera in his talibus *judicii norma.* Dein, quis malit hinc efficere, non feſellit, quam, caute feſellit? Quaſi legiſſe Sarisberienſem non queat ſimia; aut non idem aliis in fetibus, haud dubie ſubditis, uſu venerit. His vel verbum addere, ſit cum nugivendulo iſtoc pariter inſanire: quem hoc magno mercaturum exiſtimo. Niſi tu quid diſſentis, vir doctiſſime. Prudentiſſimus Kerſcherus, qui per omnia mecum facit, officioſe te reſalutat. Bene vale, & favere mihi perſevera. D. Ratisb. a. d. 5. Jul. cIɔ Iɔc LXV.

Jam haec enarraveram, cum ecce afferuntur mihi à venerabili Urſino noſtro hae, quas vides, literae: quem favere opinioni noſtrae laetor. Deus & te, & illum, & inclytum Dilherrum & quisquis bonas literas amat, ſervet redametque!

CLARISSIMO DOMINO PRASCHIO,

Amico optimo, S. P. D.

REmitto Petronianum fragmentum, *CL. Praſchi*, & pro communicatione ago gratias. Perlegi obiter; neque enim occupationes aliter ſinebant. Scire aves, quid mihi videatur? Primum, valde corruptum eſt; ſive deſcriptoris inſcitia; ſive auctoris ſtudio, ut praeferret aliquid ἀρχαίας χειρὸς, & crux poneretur Grammaticis, quos lepidus homo hic exercere voluit, ut ad palum. Deinde indignum quidem videtur Petronii ore, quo Muſae & Sirenes ſedere ſolebant; ſed feſtivo ejus ingenio non indignum, niſi adeo maculatum eſſet. Satyrica μίμησις totum eſt: facitque auctor hiſtrioniam; homo non inficetus, riſus artifex & jocorum. Falluntur, qui Trimalchionem à Petronio introductum arbitrantur, ut ſolum Neronem traduceret. Seculi ſui mores, & ingenium in imagine oſtendit; regum imprimis; nam Claudii ſatis expreſſe: ſed & Libertorum, qui tum ſoli regnabant, quaſi diceret Ter Reges. Id enim Trimalchionis vocabulum facete confictum. Eandem viam ingreſſus eſt auctor fragmenti, quisquis eſt, ſi non ipſe Petronius. Tempora illa ſi quis conferat cum hac Satyra, non negabit. Servi, fortuna manu ducente, qui cretatos in urbem pedes intulerant, mox eo evecti ſunt, ut dominarentur dominis ſuis. Opes è divite illius cornu non modio, ſed trimodio affuſae. Tum luxus inſolens, & perdendi pariter pereundique libido. Coci in honore, coronis digni habiti; Philoſophi ſpreti, & tota urbe Italiaque proſcripti. Stabat & obmutuerat eloquentia; jacebant ingenuae artes. *Aſini volabant, Pegaſis clitellae imponebantur.* Novae ſemper voluptates quaeſitae ſtudio, & inventae; faſtidio praeſentium, & cum grandi praemio inventorum: etiam monſtroſae, ut inexperti ſe in beatam Utopiam, catarum ſimiarum patriam, repente delatos, non vivere & ſentire, ſed ſomniare, credere poſſent. Fiebant talia, qualia apud Athenaeum de aurea aetate, ni fallor, legere memini; & qualia nobis narrabat in Utopia ſua feſtivus Barnardinus. Affectabant tamen ſtupidiſſimi homines illi, docti videri: Grammatici, Philologi, Mathematici, & quid non? applaudebant moriones, & aſſeclae menſarum; vel ſerio, ut ſimiles habent labra lactucas; vel aſſentandi ſtudio, ne dentirent dentes. Hinc ἀρχαϊσμοί, ἑλληνισμοί, & tota iſta loquendi ſartago. Haec per μίμησιν ſi non reprehendit, ridendo dicere verum amans, Petronius: tamen potuit, & vix aliter, aut magis feſtive potuit. Neſcio enim, an notatio aut character ejusmodi hominum feſtivius deſcribi poſſit? Eadem omnia ejusdem aevi docti, λείψανα τῦ χρυσῦ γένους, Seneca, Quintilianus, Tacitus, ſive qui de Cauſſis corruptae eloquentiae ſcripſit, & Satyrici Poëtae reprehenderunt. „ Latentque inter faeculentas iſtas ſordes gemmae quaedam, „ quas Petronius pro ſuis agnoſceret, ſibique „ vindicaret non invitus: potuitque mala manus „ multa affricare, ut ſemper ſunt in alienis libris ingenioſi, quique muſcerdas ſuas inter„ miſceant alieno piperi. Verum quidquid ſit; nam δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι: non male merebitur Cl. noſter Arnoldus de curioſe eruditis, ſi quamprimum excitatae eorum exſpectationi ſatisfaciat, lucique det hoc, qualecunque eſt, fragmentum: quod & ingenia acuere eorum poteſt, quibus eruditas nugas agere, quam nihil, magis placet; & moribus ſeculi noſtri theta nigrum praefigere.

Saturni aurea ſecla quis requirat?
Sunt haec aurea; ſed Neroniana.

Profecto Trimalchionis lingua loqui, ingenio ſapere, & moribus vivere tralatitium ſit; & quid poſtera dies allatura ſit, etiam non praemanſa lauru, facile divinabit, cui non pepo ſalit - -

laevae sub parta mamillae. Vale φίλτατον κάρα, &, quod facis, ama

Summo mane festinabam, 3. Non. Julias, 1665.

Tui
studiosissimum
J. H. Ursinum.

Reverende &c. Domine:

Suaves mihi fuere literae tuae, & in aegritudine hac solatio, atque adeo lenimento: Interim in sinu potius ob eas gaudere, quam prolixe respondere per valetudinem mihi licet. Valesianam epistolam haud ad te fuisse perlatam, animo discrucior; teneo sane ejus exemplar, sed quod transmittere tibi non ausim, ante autori quam illud exhibeam, ut errores ab amanuense commissos, emendet; faciam autem id brevi: ut primum enim sanitati reconciliatus fuero, denuo petam Lutetiam. Insignis profecto est dissertatio, eruditione leporeque pariter refertissima, ac digna, quae à te edatur. Heronis Alexandrini editionem olim promisit Franciscus Barocius, Patritius Venetus, in suis ad Heronem Mechanicum scholiis, in quae forte nuper incidi; an id praestiterit, porro dispiciendum: & facile me certiorem reddet summus vir, Ismaël Bulialdus, qui in Thuani museo praesidet, & amore serio me complectitur. - - - Vale Patrone. & me, quod certe facis, ama.

Scr. Madriti, d. 24. Septemb. 1665.

Tuus
omni obsequio
J. C. Wagenseil. D.

Vir Plurimum Reverende:

Petronianum fragmentum, quod cum debita gratiarum actione remitto, & cujus usum longiorem ne aegre feras, enixe peto, lubens pellegi. De eo Excell. Ursini τῦ πάνυ judicio omnino assurgo, nam & mihi plane sedet, sub Trimalchionis nomine non tam Neronis personam, quam aulam, sed & ἀνκισθησίαν Claudii, libertorum illius temporis typum, & egressam principale fastigium potentiam traduci. Talem etiam Zoilum suum eleganti epigrammate depingit Martialis, III. 82. ubi sub finem *Malchionem* appellat, in quo epigrammate multa occurrunt, quae cum Petronianis pulchre comparari possunt. Istos seculi sui mores in hoc etiam fragmento non illepide expressit festivus sane nugator, & ingeniosus impostor; si tamen impostor, cujus foetum ipse forte Petronius non dedignaretur pro suo agnoscere. Quamquam autem Cl. Wagenseilius νοθείαν scripti accuratissima diligentia manifestam facere conatus sit, diffiteri tamen nequeo, videri eum quandoque nimio deprimendi studio abreptum, aliquando longius provectum fuisse. Essent certe in mundo, quae alicubi reponi possent. *cap.* XXVIII. fragmenti verba illa, *unus servus Agamemnonis interpellavit*, quae Italicum sapere idioma putat, quo dicimus, *un servidore d'Agamemnon ci interruppe*, aliter capio. Hoc enim, nisi fallor, vult autor: Deliberantibus caeteris, & quid consilii caperent incertis, & quo se verterent nescíis, *unus* i. e. *solus* Agamemnonis servus evadendi rimam ostendit, & consilium expedivit, quod reliqui sequerentur. Atque ita etiam reliqua forte loca commoda interpretatione ab Italicismi, ut ita loquar, suspicione liberari possent. Legisse vel verum vel Pseudo-Arbitrum sacras literas, quod miratur, ego inficiarer. Earum enim cognitionem Ethnicis omnino adimere velle, vel sola Ovidii Metamorphosis vetat. Sed non opus eo recurrere. Ebraïsmo illi, *numorum numos*, similes è profanis scriptoribus alios adduxit, si bene memini, alicubi Del Rio ad Senecam. Ad exemplum phraseos, *unus de nobis*, Tacitus dixit lib. XIV. Ann. cap. 35. *unam è vulgo.* Turdi & apri latere evolantes non ideo à paratis cum arundinibus aucupibus capti sunt, & inter convivas distributi, ut crudis iis vescerentur; sed ad excitandum ridiculum, & conciliandam convivis voluptatem: quemadmodum etiam in missilium sparsione vivae aviculae tesseris inscriptae. Imo simile quid nec hodie insolens; & vidi ipse frigillas vel acanthidas vivas tucetae immissas, quae ea aperta subito erumpentes, non sine jucunda accumbentium delectatione, triclinium pervolitarunt. Verborum monstra & nomina, ipso paene sono tremenda (qualia in vero Petronio etiamnum supersunt) me non offendunt. Erit forte aliquis in Gallia aut Suecia haruspex, qui haec prodigia procuret. Utinam & è Batavia Hercules (Gronovius) existat, qui Augiae stabulum purget. Sed nec illa me movent, quae differit de veris Petronii reliquiis, quae in hoc fragmento tam ab omni labe immunes comparent, ut cum emendatissima editione certent. Possunt enim & illa ibidem non levioribus fortasse mendis contaminata comparere; sed cum jam tot criticorum limam passa sint, quare inventis frugibus glandes nobis iterum apponeret, aut iis, quae jam in mera meridie jacent, tenebras rursus & caliginem induceret editor? cui quidem ipse Wagenseilius gratias agit ob desperatorum quorundam locorum felicissimam emendationem. Sed tu haec tibi

tibi scripta pro candore tuo, boni, ut spero, consules; & vel ex hac scribendi libertate, sinceritatem animi mei aestimabis. Videor autem in hoc fragmento observasse, duobus locis inserta quaedam esse non ἀτόπως, ubi in vulgata Petronii editione nulla, quod sciam, lacunae suspicio; unde constare possit, acumen ingenii plano huic non defuisse. *pag.* 30. *edit. Lugd.* (qua, beneficio Nob. Praschii, ad paucas horas usus sum) haec verba reperias: *Ceterum, ut movimus dextros gressus* &c. Cohaerent illa cum praecedentibus, nullo interposito asterisco. In fragmento autem cap. xxx. non incommode praeposita leguntur: *His repleti voluptatibus, cum conaremur in triclinium intrare, exclamavit unus ex pueris, qui super hoc officium erat positus: Dextro pede. Sine dubio paulisper trepidavimus, ne contra praeceptum aliquis nostrum limen transiret. Ceterum, ut pariter movimus dextros gressus*, &c. Omnino videtur istud additamentum, & observatio de dextris pedibus non esse de nihilo (de qua an aliquid suboleverit interpretibus Petronianis, quorum nemo ad manus, nescio) nam mox repetit: *Retulimus ergo dextros pedes*, &c. Alter locus vulgo *pag.* 35. sic habet: *Dum titulos perlegimus, complosit Trimalcio manus, & heu, inquit, ergo diutius vivit! Verum est vinum Opimianum praesto*, &c. Quam languent haec prae illis, prout in fragmento, quanquam hoc loco Aesculapii indigo, expressa sunt, cap. XXXIV. *Heu, inquit, ergo diutius vivit vinum, quam homuncio! quare tangomenas faciamus; vita vinum est? Verum opimianum praesto.* Sed ego patientia tua jam satis diu abusus sum. Vale ergo, mi Arnolde, & si prolixitati meae irasceris, prolixioribus te vindica.

Ratisb. 28. Sept.
A. C. 1665.

Plur. Rev. Digti Tuae
addictissimus.

N. N.

Vir admodum Rever. & Doctissime:

Quaeso a te, vel ignoscas responsionis meae tarditati, qua effectum forsitan, ut non tam segnis aut difficilis, quam ingratus, improbus, sine culpa tamen mea, videar! Delectavit me non parum, quod Schefferi diligentiam in conspectu dare voluisti. Eam schedam ubi legi, ad Kerscherum primum, sicut imperaveras, hinc ad Ursinum (expetebat enim, a te certior factus) detuli: a quo nondum recepi. Sed repetam, ut per manus N. apud quem bene nuper fuit, tibi remittatur. Ad rem quod attinet, mediam Cl. Scheffero viam, caussam notarum ad mendacium totum, placuisse video. Ego sententiam non muto: nec dubito, a quo aliqua sint, omnia conficta esse. Quod autem aliqua sint, non tam verba ac sententiae, aut res etiam explicatae, quam interior explicandi ratio docet *leges*, inquam, *narrationis, leges satyrae, vix paucis in hoc exercitatis hodie cognitae, Petronio familiares: accedente naturali & inimitabili lepore, singulari denique vi judicii ac ingenii, itaque non iners operis structura, non otiosus aut abruptus sermo, non involuta, obscura, molesta oratio. Nec ineptit ipse, cum ineptias aliorum ridet. Scit modum servare, scit movere, scit elaborare & implere verbis sensus, scit novae orationis quodam aestu lectorem auferre, scit occulte & callide sub civili schemate securos lacerare, scit urbanitatem flectere ad seria, locosque veluti communes, pari decore & eruditione.* Sed quis paucis atque ex tempore cuncta complectatur? E diverso alter ille, somnium,

Quem si quis non odit, amet tua carmina, Maevi.

Doctorum tamen & hoc agentium arbitrio omnia permitto, & te, Arnolde Praeclarissime, valere ac salvere jubeo. Vale, & perseveranter mihi fave.

D. Ratisb. a. d.
11. Octob. 1665.

Tuae Dignitatis & Eruditionis
cultor officiosissimus
J. L. Praschius.

Vir Plurimum Reverende:

Redit ecce ad dominum suum fragmentum Petronianum, cum specimine eruditissimarum notarum Schefferianarum, quod ante hoc octiduum Nob. Praschius mihi transmisit. De αὐθεντία scripti pulchre in utramque partem disserit Schefferus, sed haec ἀδιαφορία Nob. Praschio non placet, qui illud omnino pro spurio habet; quod in familiari nuper discursu observavi. An dicemus, quo etiam fere Cl. Schefferus inclinare videtur, esse fragmentum istud vere Petronianum, sed flagitiosa interpolatricis manus liberalitate ignobili accessione locupletatum? Haereo. Tantum adscribo τοῦ μακαρίτου *Ruperti* nostri verba, ex *Observ. in Besold. pag.* 684. editionis tuae: *Supersunt in Aeneae posteris, ut multi boni viri, sic etiam nonnulli, qui Transalpinos putant carere judicandi facultate.* Vale, Vir maximum reverende, &, quod facis, constanter ama

Ratisb. 2. Nov.
1665.

Totum Tuum N. N.

Vir

Vir Plurimum Reverende :

De Petronii fragmento nondum mihi satisfactum est. Ferrarii sententiae subscribere non possum. Claustralem eruditionem in multis transcendit illud scriptum. Quod si etiam a te seorsim sentiam, dabis veniam, ut spero, libertati meae. Veritati, ait, nonnemo, non amicitiae litabo in praesens, quanquam sententiarum dissensio non est voluntatis alienatio. Ais esse *Politici lusum, qui mores rodit hodiernos.* Sed quorum mores tangit? cui vitio peculiariter insultat? quos depectendos sibi prae aliis destringendosque sumit? cur larvam Petronii induit? cur non aperte & nudis verbis in vitia invehitur hujus seculi, quo difficile est, satyram non scribere? cur legi vult, non intelligi? quid opus tot obsoleta motare verba, & ut alicubi Taubmannus jocatur, ex Saturni podice (sit venia verbo) deprompta? Audi igitur & meum somnium. *Duco esse foetum hominis mediocriter docti, & in Petronio non perfunctorie versati; qui, forte sub initium renascentium literarum, otio vel abundans, vel abutens, exercendi styli causa, Petronium sibi prae aliis imitandum elegit, & in multis sane non infeliciter aemulatus est; in plerisque, ut nunquam par sit imitator auctori, tanquam sorex suo se judicio prodit. Inspergit ex aliorum etiam bonorum autorum viridariis decerptos flosculos, & insedisse etiam inprimis Apuleji asino, bene observavit Clar. Wagenseil.* Sphalmata & tot verborum portenta, auctoris ipsius, dum antiquitatem nimis affectat, an exscriptoris, vitio irrepserint, haud facile dixero, quanquam in istud proclivior sim, qui videam: commodis interpunctionibus & distinctionibus non parum juvari posse, quod alicubi jam feliciter praestitit *Schefferus*, &c.

Ratisb. 23. Nov.
1665.

Pl. Rev. Dign. Tuae
addictissimus

N. N.

JOANNES BOSCHIUS
LECTORI S.

Non minus elegans, quam vera est oratio, omnium ore satis trita: *Benignum & ingenui pudoris plenum est, fateri per quos profeceris.* Quare me, non abs re fore facturum existimo, si te humanissime Lector, de instituto hoc nostro certiorem reddidero. Praestantissimus THEODORUS HILLENSBERGIUS J. C. Tornaesianam editionem concessit, quinto & septuagesimo superioris seculi anno sex exemplarium ope procuratam. Ad cujus oram trium Codicum MSS. collationes adscripserat Nob. Janus Dousa Pater, videlicet Memmii, Pithoei, & veteris cujusdam. Illustris legatus NICOLAUS HEINSIUS Paëtianam nobis editionem dono dedit, in qua nonnullas veteris scripti exemplaris variantes lectiones notaverat Janus Dousa Filius. Clarissimus vir FREDERICUS SPANHEMIUS F. F. Lugduno Batavorum a Bibliotheca nobis utendum humanissime praebuit codicem, propria Josephi Scaligeri manu ex optimo Cujacii illo descriptum, cujus margine varias aliorum duorum veterum lectiones adscripserat vir magnus. Viginti praeterea editionibus usus sum, inter quas Christophori Plantini illa, cum scripto libro collata. Has omnes non tralatitia diligentia contuli, ut caeteris nostra emendatior prodiret editio. In textu religiose versatus sum, scriptorum utique codicum lectionem secutus, nisi quando in iis nullus satis commodus verborum sensus, quod tunc in notis annotavi. Satyricon illud vetus in capita secundum Joannis Merceri editionem divisimus: & suis locis peculiari charactere Traguriense fragmentum inseruimus, prout in editione celeberrimi, dum viveret, typographi Joannis Blaevii legitur. Glossarium denique vetus subjecimus. Accipe ergo properatum potius quam elaboratum opus, quod curis nostris secundis cultius dabo, si modo me perrennare velit is, qui supra nos negotium curat. Habes hic, inquam, mi lector, breves nostras in Petronium notas, quae, si placebunt, laetabor; sin autem minus, satis erunt longae. Si ullo in loco erravi, comiter errantem doce, & memento nostrum neminem non peccare, quoniam homines sumus, non Dii. Vale multum.

F I N I S.

S I R E N L A T I N A,

S I V E

OMNIUM PURISSIMARUM VOCUM

T. PETRONII ARBITRI
S A T Y R I C I

P R O M T U A R I U M.

Numeri capita indicant:

A.

an-

Atti-

bac-

C.

com-

corpus

D.

da-

de-

di-

E.

F.

tan-

fidem

fre-

Get-

H.

I.

in-

jun-

I.

K.

L.

lae-

ma-

mi-

N.

num-

O.

P.

pal.

pe-

S.

ſon

ſu-

T.

V.

um-

Z.

INDEX II.

QUO NOTANTUR PHRASES EX FRAGMENTIS

PETRONIANI SATYRICI.

Secundum paginarum numerum.

coma-

Q.

R.

S.

T.

V.

T A B E L L A

nominum propriorum in Petronii Satyr. occurrentium, ab ipso P. BURMANNO confecta.

Edidi quidquid inveni: nec addidi, praeter uncinis inclusa illa duo, nec detraxi quidquam, nec mutavi.

INDEX III.

verborum & rerum, quae a viris doctis explicantur in notis.

alapa

pro

cocci-

con-

D.

fri-

I.

impu-

ita

libe-

mapa-

N.

pat

Q.

R.

R.

ſcor-

ſolvi

ſuſpi-

Tull-

vipe-

X.

Z.

I N D E X. I V.

vocabulorum Graecorum, quae in notis explicantur.

κατα

INDEX V.

Auctorum, qui in notis emendantur.

